ВСЕ БУДЕ УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Полтавський державний аграрний університет

Кафедра обліку і оподаткування

«БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА АНАЛІЗ В УМОВАХ ІНСТИТУЦІЙНИХ ЗМІН»

Збірник наукових праць VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції

ПОЛТАВА 2025

УДК 657

Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституційних змін: Збірник наукових праць VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції (30 жовтня 2025 р., м. Полтава) / Полтавський державний аграрний університет. Полтава: ПДАУ, 2025. Т. 2. 921 с.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ:

Голова організаційного комітету: КАНЦЕДАЛ НАТАЛІЯ – к.е.н., доцент, завідувач кафедри обліку і оподаткування Полтавського державного аграрного університету

Секретар організаційного комітету: ЛЕГА ОЛЬГА – к.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування Полтавського державного аграрного університету

Члени організаційного комітету:

ГНАТИШИН ЛЮДМИЛА – д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку та оподаткування Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Львів

ДУБІНІНА МАРИНА – д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування Миколаївського національного аграрного університету

ЗОРЯ ОЛЕКСІЙ - д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавського державного аграрного університету

КОБЄЛЄВА ТЕТЯНА – д.е.н., професор, професор кафедри економіки бізнесу і міжнародних економічних відносин Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

ЛІПСЬКИЙ РОМАН - к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування Полтавського державного аграрного університету

ПЕРЕРВА ПЕТРО - д.е.н., професор, професор кафедри економіки бізнесу і міжнародних економічних відносин Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

ЄРШОВА НАТАЛІЯ – д.е.н., професор, професор кафедри обліку і фінансів Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

СЛАВКОВА ОЛЕНА - д.е.н, професор, професор кафедри публічного управління та адміністрування Сумського національного аграрного університету

СУК ПЕТРО - д.е.н., професор, професор кафедри обліку і оподаткування Відокремленого підрозділу Національного університету біоресурсів і природокористування України «Ніжинський агротехнічний інститут»

БЕЗКРОВНИЙ ОЛЕКСАНДР – декан факультету обліку та фінансів, к.е.н., доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавського державного аграрного університету

ГУБАРИК ОЛЬГА - к.е.н., доцент, завідувач кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою, Дніпровського державного аграрно-економічного університету

ПРИЙДАК ТЕТЯНА – к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування Полтавського державного аграрного університету

ПРОКОПИШИН ОКСАНА – к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування Львівського національного університету природокористування

ЯЛОВЕГА ЛЮДМИЛА – к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування Полтавського державного аграрного університету

© Автори, 2025
© Кафедра обліку і оподаткування, 2025
© Полтавський державний аграрний університет, 2025

ВСЕ БУДЕ УКРАЇНА

УЧАСНИКИ КОНФЕРЕНЦІЇ

Вінницька область

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського
Вінницький навчально-науковий інститут економіки Західноукраїнського національного університету
Вінницький національний аграрний університет
Вінницький торговельно-економічний інститут Державного торговельно-економічного університету
Донецький національний університет імені Василя Стуса
Комунальний заклад вищої освіти «Вінницька академія безперервної освіти».

Волинська область

Волинський національний університет імені Лесі Українки
Луцький національний технічний університет
ЗВО «Академія рекреаційних технологій і права»

Дніпропетровська область

ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Дніпровський державний університет внутрішніх справ
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»
Український державний університет науки і технологій

ВСЕ БУДЕ УКРАЇНА

Університет митної справи та фінансів
Дніпропетровський науково-дослідний інститут судових експертиз
ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет».

Житомирська область
Поліський національний університет
Державний університет «Житомирська політехніка»

Закарпатська область
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Запорізька область
Запорізький національний університет
Національний університет «Запорізька політехніка»
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного

Івано-Франківська область
Івано-Франківський навчально-науковий інститут менеджменту Західноукраїнського національного університету
Івано-франківський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування
Інститут архітектури та будівництва «ІФНТУНГ-ДонНАБА»

Київська область
Білоцерківський національний аграрний університет
Вищий навчальний заклад «Університет «КРОК»
ПрАТ ВНЗ Міжрегіональна Академія управління персоналом
Державний податковий університет
Державний торговельно-економічний університет
ДННУ «Академія фінансового управління»
ДНУ «Інститут освітньої аналітики»
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»
Інститут демографії та проблем якості життя НАН України
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Державний університет Київський авіаційний інститут
Київський національний університет будівництва і архітектури.
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
Київський фаховий коледж архітектури, будівництва та управління
Маріупольський державний університет
ННЦ «Інститут аграрної економіки»
Національний транспортний університет
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Національний університет харчових технологій
Український науково-дослідний інститут продуктивності агропромислового комплексу

м. Кропивницький
Центральноукраїнський національний технічний університет
Кіровоградського кооперативного фахового коледжу економіки і права імені М.П. Сая Кіровоградської ОБЛСПОЖИВСПІЛКИ
Українська державна льотна академія

ВСЕ БУДЕ УКРАЇНА 🇺🇦

Львівська область

ДУ «Інститут регіональних досліджені імені М.І. Долішнього НАН України»
Львівський інститут ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональної академії управління персоналом»
Львівський національний університет імені Івана Франка
Львівський торговельно-економічний університет
Національний університет «Львівська політехніка»
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького
Національний лісотехнічний університет України
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Миколаївська область

Миколаївський національний аграрний університет
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
ВСП «Технолого-економічний фаховий коледж Миколаївського НАУ»

Одеська область

Державна установа «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАНУ
Одеський національний економічний університет
Міжнародний гуманітарний університет
Одеський національний морський університет

Полтавська область

Вище професійне училище № 7.
ВСП «Аграрно-економічний фаховий коледж ПДАУ»
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка».
Кременчуцький національний університет ім. М. Остроградського
Полтавський державний аграрний університет
Полтавський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України
Філія «Полтавагропромпродуктивність»
Полтавський університет економіки і торгівлі.

Рівненська область

Національний університет водного господарства та природокористування

Сумська область

Сумський державний університет
Сумський національний аграрний університет
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

Тернопільська область

Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України «Бережанський агротехнічний інститут»
Донбаська державна машинобудівна академія
Західноукраїнський національний університет

Харківська область

Відокремлений структурний підрозділ «Вовчанський фаховий коледж Державного біотехнологічного університету»
Державний біотехнологічний університет
ВСП «Житлово-комунальний фаховий коледж Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова

ВСЕ БУДЕ УКРАЇНА

Головне управління статистики у Харківській області
Інститут тваринництва НААН України
Лозівська філія Харківського автомобільно-дорожнього фахового коледжу
Механіко-технологічний фаховий коледж ім. О.О.Морозова
Національна академія Національної гвардії України
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»
Національний університет цивільного захисту України
Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця
Харківський національний університет внутрішніх справ.
Український державний університет залізничного транспорту
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна
Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова
Харківський національний університет радіоелектроніки

Херсонська область

Херсонський державний аграрно-економічний університет

Хмельницька область

ВСП «Хмельницький торговельно-економічний фаховий коледж Державного торгівельно-економічного університету»
Університет економіки і підприємництва
Хмельницький національний університет
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

Черкаська область

ВСП «Уманський фаховий коледж технологій та бізнесу УНУС»
Лисичанський гірничо-індустріальний фаховий коледж
Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова
Уманський національний університет
Черкаський державний технологічний університет
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького

Чернівецька область

Чернівецький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

Чернігівська область

Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України «Ніжинський агротехнічний інститут»
Національний університет «Чернігівська політехніка»
Північноукраїнський інститут імені Героїв Крут ПАТ «МАУП»
Університет трансформації майбутнього

Литва

Kaunas Unsversitety of Technology
Vilniaus kolegija

Молдова

Academy of Economic Studies of Moldova

Польща

Економіко-гуманітарний університет, м. Бєльсько-Бяла, Польща
Pomeranian Agricultural Advisory Center in Luban

ВСЕ БУДЕ УКРАЇНА 🇺🇦

Шановні учасники конференції ☀️

Життя не дає на жаль гарантій, але дає щодня можливості, і це дуже чудово. 🇺🇦
Тримайтесь подалі від негативних думок і наповнюйте серце позитивом.

Перемога обов'язково буде за нами 💙💛
Бережіть себе, не ігноруйте сирени, проходьте в укриття. Наші з Вами життя впливають на нашу перемогу. Нехай у ворога не виходить забирати їх! 🌻

Велика повага і вдячність всім, хто долучився до оборони нашої України! Це - організовані і терплячі, стійкі і нестримні, бажаючі відстоювати своє, не шкодуючи власних сил і здоров'я - патріоти нашої країни! Перемоги всім нам!

💙💛

Любимо Україну ❤️ **Її традиції, культуру і фольклор** 🪕 **Дух, що живе у стібках вишиванки** 🌈 **У мові, у слові, у піснях...** 🙏🎶

Щиро дякуємо всім Вам за участь у нашій конференції!

Наша боротьба триває, наша віра в краще непохитна! 🇺🇦

З повагою Організаційний комітет!!

🌻 🌺

6. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ: ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОСТІ ТА СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ

АНДРІЄНКО СЕРГІЙ, здобувач бакалаврського рівня освіти
Науковий керівник - **ЯНА КОНОНЕНКО**, к.е.н.,
доцент кафедри економіки та менеджменту, економічний факультет,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Варто попередньо наголосити, що фермерство, доволі нещодавно стало стандартним способом ведення сільського господарства. Процес становлення фермерства в Україні, як сутності, почався з самого початку становлення державності. Після проголошення незалежності у 1991 році, слід зазначити, що разом із новими можливостями, з'явилися і нові виклики. Перехід від командно - адміністративної системи до ринкової економіки зумовив потребу у реформування форм господарювання на землі, зокрема фермерських господарств, як основи розвитку приватного аграрного сектору.

Наразі актувальним є питання, пов'язане з новими викликами для фермерства в Україні, зокрема жахливими наслідками повномасштабної війни. Значна частина фермерських господарств зазнала втрат через руйнування інфраструктури, мінування земель, дефіцит пального та логістичні обмеження. Для малих та середніх господарств також додається ризик втрачання ринків збуту, через неспроможність стабільно експортувати та конкурувати з великими агрохолдингами. Приводячи статистичні дані, у 2021 році посівна площа сільськогосподарських культур, зокрема культури зернові та зернобобові, становила рекордні 15995 тис. га., натомість у 2023 році цей показник знизився до 10985 тис. га., самого низького за весь час після проголошення незалежності України[1]. Виникає логичне запитання, як Україні, державі, яка завжди славилася своїми сільсокогосподарськими показниками, відновити своє становище? Отже, вважаємо за потрібне підкреслити, що головним завданням наразі є, і буде, створення сприятливих умов для відновлення і модернізації фермерських господарств, розширення доступу для кредитних ресурсів, сприяння кооперації, цифровізації та впровадження інформаційних технологій у виробництво.

Однією з ключових проблем, на нашу думку, є відставання фермерського господарства в Україні від технологічного прогресу. Через відсутність програм підтримки для малих фермерів, інновації залишаються досить коштовним привілеєм[4]. Коштів від діяльності ледве вистачає на новий цикл виробництва. Кредитування залишається єдиним варіантом залучення коштів. Але в сьогоденний період політичної та економічної нестабільності, умови є непосильними.

У 2025 році державна підтримка аграріїв була розподілена між двома міністерствами: Мінагрополітики та Мінекономіки. Законом України "Про Державний бюджет України на 2025 рік" передбачається отримання Міністерством аграрної політики та продовольства України 6011,00 млн грн за рахунок загального і спеціального фондів для підтримки аграріїв, що на 4930,0

млн грн більше за попередній рок. Нижче наведено табл. 1, яка демонструє динаміку обсягів видатків, передбачених державним бюджетом для Мінагрополітики на підтримку аграріїв за окремими кодами програмної класифікації видатків та кредитування.

Таблиця 1 - **Динаміка видатків державного бюджету на підтримку виробників сільськогосподарської продукції, передбачених Мінагрополітики (за обсягами видатків, затверджених на початку бюджетного року, млн грн)**

Назва бюджетної програми	2023 рік	2024 рік	2025 рік
КПКВК 2801580 "Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників"	201,0	205,0	1205,0
КПКВК 2801500 "Підтримка фермерських господарств та інших виробників сільськогосподарської продукції"	-	796,0	4726,0
КПКВК 2801460 "Надання кредитів фермерським господарствам"	80,0	80,0	80,0
КПКВК 2801380 "Формування статутного капіталу Фонду часткового гарантування кредитів в сільському господарстві"	360,0	-	-

Джерело: [2]

Зростання обсягів видатків за програмою КПКВК 2801500 вражає. Але слід зазначити, що через перевищення кількості поданих заявок, Урядом було прийняте рішення, що у 2025 році таку допомогу зможуть отримати тільки ті суб'єкти, які не отримали її у 2024 році.

Збільшення видатків Державного бюджету на Міністерство аграрної політики та продовольства України для підтримки аграріїв зумовлено низкою чинників, взаємопов'язаних між собою. Передусім це потреба в утриманні Україною позицій найбільшого private label постачальника сільсокогосподарської продукції в мережі ЄС[3]. Важливу роль також відіграє міжнародна фінансова підтримка, яка використовується зокрема для фінансування державних програм.

Таким чином, можна зробити висновок, що Україна усвідомлює стратегічну важливість забезпечення стабільного функціонування та відновлення аграрного сектору як ключового елементу економічної безпеки та продовольчої незалежності держави. Тенденцією впровадження є розвиток системи підтримки фермерських господарств, зокрема малих, що забезпечить інтеграцію сільської місцевості до європейських стандартів.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/
2. Павленко С. Інформаційний лист APD "Державна підтримка аграріїв у 2025 році". № 1. 2025. URL: https://www.apd-ukraine.de/fileadmin/user_upload/1_Info_Brief_SP_ua.pdf
3. Презентація "Стратегія розвитку агропромислового комплексу". 2023. Міністерство аграрної політики та продовольства України. Офіційний сайт. URL: https://minagro.gov.ua/investoram/prezentatsiia-stratehiia-rozvytku-ahropromyslovoho-kompleksu
4. Фурман І., Дмитрик В. "Державне регулювання розвитку фермерських господарств в умовах воєнного стану". Економіка та суспільство, (63). URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-25

БЕНОВСЬКА ЛІЛІЯ, провідний науковий співробітник, кандидат економічних наук, старший дослідник
Державна установа «Інституту регіональних досліджень імені М.І.Долішнього НАН України»

ТРАНСФОРМАЦІЇ МОДЕЛІ БАГАТОРІВНЕВОГО УПРАВЛІННЯ В КОНТЕКСТІ ЗРОСТАННЯ РОЛІ СУБНАЦІОНАЛЬНОГО РІВНЯ

В Україні проведено реформу адміністративно-територіального устрою, в тому числі субрегіонального рівня; оновлено Державну стратегію регіонального розвитку на 2021-2027 роки, де однією із трьох стратегічних цілей визначено – «Розбудову ефективного багаторівневого врядування». Змінились підходи та принципи управління, зросла роль неурядових організацій у прийняття управлінських рішень на різних рівнях управління, розширилась кількість «акторів» - державні, міжнародні, регіональні організації, експертні групи, приватні, комерційні та громадські організації та інші. Поряд з традиційною вертикаллю влади відбувається горизонтальна взаємодія урядових та неурядових структур, що проявляється у координації, інституційній співпраці, ситуативній функціональній взаємодії. В концепції багаторівневого врядування особлива роль відводиться субнаціональному рівню (регіональних та місцевий), що зумовлено підвищення ролі місцевих та регіональних органів влади у забезпеченні розвитку територій, розширенням повноважень, ресурсного забезпечення ОМС, налагодження взаємозв'язків з міжнародними урядовими та неурядовими організаціями тощо

Важливою рисою сучасної ***трансформації моделі багаторівневого управління є зростання ролі субнаціонального рівня***. Відбувається це через низку причин та сучасних тенденцій, серед яких доцільно зупинитись на таких:

1. Місцевий рівень управління є найбільш наближеним до населення, що дозволяє найкраще розуміти потреби населення та залучати його до процесів прийняття рішень. Органи місцевого самоврядування відповідають за надання більшості послуг соціальної, житлово-комунальної сфер, адміністративних послуг. Окремі послуги можуть надаватись в межах кількох рівнів одночасно або доповнювати компетенцію іншого рівня влади. Також в межах одного рівня різні органи місцевого самоврядування можуть об'єднуватись для надання послуг заключивши договори міжмуніципального співробітництва. Інституційна спроможність ОМС визначається такими чинниками: актуалізована нормативна база щодо функціонування ОМС; структура ОМС і повноваження підрозділів; кадрове забезпечення, мотивація та повноваження посадових осіб; досвід проєктної діяльності. Основними принципами багаторівневого врядування є відкритість, прозорість, підзвітність, що досягається на місцевому рівні завдяки використання таких інструментів як Е-демократія, партисипація.

2. Г. Марксом було підмічено, що в рамках єдиного європейського простору склалась ситуація, коли національні уряди втрачають традиційну роль посередника між наднаціональною та субнаціональною владою. *Структури*

наднаціонального рівня та субнаціонального починають взаємодіяти на пряму. Так були сформовані вертикальні зв'язки між Європейською комісією (наднаціональною структурою) і публічною владою субнаціонального рівня. Для прикладу при Європейській комісії діє дорадчий орган Комітет регіонів, що складається із представників європейської регіональної й місцевої влади. Комітет консультує з питань, що стосуються місцевої влади й регіональних адміністрацій, таких як: регіональна політика, питання охорони навколишнього середовища, освіти й транспорту. Іншим прикладом інтернаціоналізації субнаціонального рівня управління є налагодження органами місцевого самоврядування зовнішніх зв'язків з партнерськими неурядовими організаціями. Це можуть бути спільні робочі групи чи конференції, стажування, підготовка спільних проєктів для залучення донорського фінансування, спільні фестивалі чи культурні обміни тощо.

3. Важливою особливістю багаторівневого врядування є *зменшення ієрархічного впливу та посилення горизонтальних зв'язків*, що особливо яскраво проявляється на нижчих рівнях управління. Приватний сектор та громадське суспільство перетворюються з пасивних об'єктів державного регулювання у повноправних суб'єктів прийняття управлінських рішень. На різних рівнях управління відбувається залучення неурядових суб'єктів громадського сектору, таких як громадські організації, благодійні фонди, адвокації, профспілки, ініціативні групи та приватного сектору у формах державно-приватного партнерства, аутсортингу, субпідряду та інші. Такі учасники можуть як формально так і неофіційно долучатись до процесу прийняття рішень, що стосуються спільних інтересів місцевого/регіонального розвитку. Для взаємодії використовуються такі інструменти як переговори, процедури, угоди, консенсус, співробітництво. Важливу роль у прийнятті рішень відводиться ментальності, неформальним нормам, що усталені у суспільстві.

До процесу багаторівневого врядування можуть долучатись не лише організації, але і окремі мешканці через механізми прямої демократії (запуск законодавчих ініціатив чи референдумів), механізми участі (консультації, спільне прийняття рішень, громадські бюджети), звертатися з пропозиціями та скаргами до місцевих органів влади.

4. *Відбувається формування «внутрішніх мереж»,* за допомогою яких органи влади спроможні відреагувати на нові виклики. Внутрішні мережеві працівники можуть виконувати різні формальні ролі: управління та навчання персоналу, технічні роботи або навіть керування відділом. Їх *характерною рисою є мобільність та здатність до вільно го переміщення неформальними мережами*, які є в усіх організаціях. Вони відіграють ключову функцію у до несенні нових ідей та практик до керівників підрозділів. Внутрішні мережеві працівники відіграють роль наставників, внутрішніх консультантів та "мозкових центрів", допомагаючи керівникам місцевих підрозділів у вирішенні з масою рутинних практичних проблем, які заважають впровадженню змін. Але їх важливість часто недооцінюють, навіть ті, хто працює поряд з ними, оскільки

вони зазвичай не займають важливі посади в управлінській ієрархії.

5.*Посилюється співробітництво органів влади всередині самого субнаціонального рівня* - міжмуніципальне та регіональне співробітництво.

Міжмуніципальне та регіональне співробітництво є формою, за якої два або більше муніципалітетів або регіонів працюють разом для досягнення спільних цілей та вирішення спільних проблем. Міжмуніципальна співпраця може мати багато різних форм, включаючи спільне надання послуг, спільне управління та регіональне планування. Муніципалітети можуть об'єднатися, щоб управляти громадськими об'єктами чи послугами. Таке співробітництво дозволяє реалізовувати більш масштабні проекти, зменшуючи трансакційні витрати. Для прикладу кілька муніципалітетів/територіальних громад можуть об'єднатись для створення спільного полігону ТПВ, будівництва сміттєпереробного заводу, тобто завдань «непідйомних» для однієї громади.

6. Ще однією особливістю є *інтернаціоналізація горизонтальної взаємодії в межах субнаціонального рівня*, що проявляється не лише у партнерських стосунках органів влади різних країн, але і проектній діяльності щодо вирішення спільних проблем (транскордонне співробітництво), адже транскордонні регіони часто мають спільну історію, характеристики, ресурси та виклики через їх близькість до кордону. Спектр форм співпраці є доволі широким від простого форуму для обміну та координації певної політики, що становить спільний інтерес, до управління спільними проектами та інфраструктурою. Управління спільними проектами та інфраструктурою, як правило, вимагає конкретних загальних рамок і спеціальних правових домовленостей.

На сьогоднішній день створено понад 80 таких єврорегіонів з різними формами та назвами, що включають субнаціональні рівні влади. Серед них єврорегіон Карпати – Україна, єврорегіон Дністер (Україна, Республіка Молдова). Створення транскордонних домовленостей під відповідальність субнаціональних рівнів влади заохочується починаючи з 1980 року з ініціативи Ради Європи. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або органами влади («Мадридська конвенція») стала першим кроком до визнання та сприяння структурам транскордонного співробітництва, заснованим на публічному праві.

Список використаних джерел

1. Черняк М.Є. Напрямки модернізації багаторівневого врядування у контексті регіонального розвитку. Інвестиції: практика та досвід. 2019. №20. С.98-102.

БІЛА АЛЬОНА, здобувачка вищої освіти
Науковий керівник – **ЗАЇКА СВІТЛАНА**, к.е.н., професор,
професор кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування
Державний біотехнологічний університет, м. Харків

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО УДОСКОНАЛЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Період трансформаційних змін в Україні супроводжується зростанням потреби у підвищенні дієвості державного управління, налагодженні якісної взаємодії між владою та громадянами, а також оновленні організаційних і процедурних підходів до ухвалення та реалізації управлінських рішень. У цих умовах публічне управління розглядається як основа для формування довіри до інституцій, ефективного використання ресурсів і забезпечення соціальної рівноваги.

Важливим фактором формування сучасної моделі державного управління є міжнародний досвід. Зокрема, діяльність Міжнародної організації праці в контексті реалізації Цілей сталого розвитку висвітлює можливості узгодження соціально-економічної політики із потребами різних категорій населення, що дає змогу державам забезпечити відповідність національних управлінських систем сучасним вимогам у сфері зайнятості, безпеки праці та соціального захисту [1].

В Україні модернізація державної політики базується на низці нормативних документів. Одним з них є Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2027 року [2], яка визначає орієнтири підвищення спроможності регіонів шляхом формування якісної системи управління, що ґрунтується на розподілі повноважень між рівнями влади, міжвідомчій узгодженості та проєктному підході.

Водночас реформування публічного управління неможливе без врахування культурних і соціальних особливостей суспільства. Дослідники [3] акцентують увагу на важливості формування інституційної культури управлінців, яка передбачає дотримання етичних норм, орієнтацію на сервісну модель взаємодії з громадянами, а також готовність до впровадження інноваційних підходів.

Значну роль у забезпеченні ефективності управлінських процесів відіграє кадрова політика. Закон України «Про публічну службу» [4] закладає основу для формування професійного корпусу державних службовців, підвищення якості надання адміністративних послуг, а також створення умов для кар'єрного зростання на основі прозорих і справедливих процедур. Такий підхід сприяє формуванню нової генерації управлінців, здатних відповідати на потреби громадян та забезпечувати сталий розвиток територій.

Одним з напрямів удосконалення управлінських процесів є розширення електронної участі громадян. Електронні петиції, онлайн-консультації та цифрові платформи для громадського обговорення забезпечують ширше залучення населення до обговорення суспільно важливих рішень, що змінює характер взаємодії між державними структурами та громадянами, надаючи останнім додаткові можливості для впливу на процеси державного управління.

Крім того, актуальним залишається питання зміцнення аналітичної спроможності державних органів. Створення аналітичних центрів при органах влади дозволяє підвищити обґрунтованість прийнятих рішень, зменшити вплив суб'єктивізму та покращити якість прогнозування соціально-економічних процесів. Така інституційна підтримка сприяє реалізації довгострокових пріоритетів державної політики.

Важливо також переглянути підходи до оцінювання ефективності роботи державних службовців. На перший план виходить не тільки досягнення формальних показників, а також і забезпечення відповідності результатів очікуванням громадян, застосування сучасних управлінських практик та розвиток інноваційних підходів у роботі органів влади.

Таким чином, модернізація публічного управління в Україні передбачає комплексне поєднання нормативних, інституційних, організаційних і технологічних змін. Орієнтація на громадянина, впровадження цифрових рішень, оновлення кадрових процедур і розвиток аналітичної спроможності органів влади створюють підґрунтя для ефективного державного управління, здатного реагувати на сучасні потреби суспільства.

Список використаних джерел:

1. Dreval Y., Zaika S., Tešovič R., Patoprstý M. The activities of the International Labour Organization in the context of achieving the sustainable development goals. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*. 2025. Vol. 12 (3), P. 304-314. https://doi.org/10.9770/w8296472988
2. Державна стратегія регіонального розвитку України на період до 2027 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-п
3. Древаль Ю.Д., Кузнецов А.О., Заїка С.О. Соціокультурний аспект політичної модернізації. *Актуальні проблеми державного управління*. 2020. № 1 (57). С. 165-173.
4. Про публічну службу: Закон України від 10 грудня 2015 р. № 889-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 4. Ст. 43. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19

БОРОВИК ТАЇСІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ПОНОМАРЕНКО ІГОР**, к.е.н.,
доцент кафедри маркетингу,
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

DIGITAL-КОМІНІКАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ДЕРЖАВНИХ УСТАНОВ У ЦИФРОВУ ДОБУ

Цифрова доба змінила не лише спосіб ведення бізнесу, а й комунікацію держави з громадянами. Якщо раніше основним каналом донесення інформації були офіційні сайти, пресрелізи й телебачення, то сьогодні громадяни очікують живого, оперативного та прозорого спілкування – у форматі, звичному для них: через соціальні мережі, месенджери, мобільні застосунки [2]. Саме тут і проявляється роль digital-комунікацій як сучасного інструменту формування іміджу державних установ – відкритої, зрозумілої, близької до людей влади.

Digital-комунікації – це комплекс взаємодій між організацією та її аудиторією через цифрові канали: соціальні мережі (Facebook, Instagram, TikTok, Telegram, X/Twitter), офіційні сайти, email-розсилки, онлайн-платформи зворотного зв'язку, візуальні контент-кампанії та навіть інтерактивні сервіси [1].

Для державних установ це не просто інструмент інформування, а платформа для діалогу. Через цифрові канали органи влади можуть не лише повідомляти про рішення, а й демонструвати людяність, оперативність, відповідальність, тобто створювати емоційно позитивний образ інституції. Саме цього позитивного образу влади якраз і не вистачає українському громадянину в його інфопросторі [1].

Завдяки digital-комунікаціям державні установи мають чудову можливість побудувати персонального бренд держави, де кожне міністерство чи установа має власну tone of voice, візуальний стиль і стратегію взаємодії з громадянами [5]. Так, Міністерство цифрової трансформації України стало прикладом того, як державна структура може говорити «мовою свого користувача» – коротко, доступно й із часткою гумору, не втрачаючи при цьому офіційності [1].

Попри значні зрушення у сфері цифровізації, імідж державних установ в Україні все ще залишається неоднорідним. Дослідження довіри громадян показують, що частина населення сприймає органи влади як бюрократичні, повільні й відірвані від реальності. Особливо це стосується регіональних структур, де комунікація часто обмежується публікаціями у форматі «звітів» або сухих офіційних новин [3].

Водночас, у суспільстві поступово формується запит на новий тип державного бренду – відкритий, технологічний, прозорий. Digital-комунікації стали саме тим містком, який може змінити сприйняття громадян, показавши, що держава здатна не лише наказувати, а й слухати, підтримувати, надихати.

Digital-комунікації створюють ефект присутності: громадяни відчувають, що влада поруч і реагує на їхні запити в режимі реального часу. Це досягається через кілька механізмів:

• Прозорість. Публікації у соцмережах дозволяють відкрито висвітлювати процеси ухвалення рішень, хід реформ і використання бюджетних коштів.

• Діалог. Канали коментарів, чати-боти, опитування – усе це створює двосторонній зв'язок між державою та громадянами.

• Емпатія. Людяна мова, елементи сторітелінгу, відео з «живими» історіями роблять державу ближчою.

• Реактивність. Оперативні роз'яснення й інформування під час криз (наприклад, під час повітряних тривог, змін правил перетину кордону тощо) формують довіру та впевненість у компетентності влади.

Таким чином, digital-комунікації стають не просто PR-інструментом, а каналом побудови репутації через цінність, яку держава дає громадянам – інформаційну, емоційну, сервісну.

Міністерство цифрової трансформації України (бренд «Дія») – це один із найуспішніших кейсів побудови державного бренду у Східній Європі. Проєкт «Дія» поєднав мобільний застосунок, портал державних послуг і системну digital-комунікацію у соціальних мережах. «Дія» сприймається не як черговий «державний портал», а як інноваційний бренд, який полегшує життя українцям. За даними Research & Branding Group (2024), рівень довіри до «Дії2 перевищує 70% [4] серед активних користувачів інтернету – це найвищий показник серед держструктур.

Отже, цифрові комунікації зараз – невід'ємна частиною сучасного публічного управління. Вони дозволяють державним установам трансформувати свій імідж із «закритих адміністрацій» у прозорі, людяні бренди, що мислять категоріями сервісу. Digital-комунікації в нашому столітті – це вже не мода, а індикатор довіри до влади.

References:

1. Хабермас, Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості : дослідження щодо категорії буржуазного суспільства. Київ : Вид-во політичної літ-ри, 2000. 344 с.
2. Міністерство цифрової трансформації України. Цифрова трансформація України. Київ, 2024. URL: https://thedigital.gov.ua/
3. Довіра до інститутів влади: дані соціологічного дослідження КМІС (2024). Київський міжнародний інститут соціології. 2024. URL: https://kiis.com.ua/?lang=uk
4. Проєкт «Дія» : успіх української цифровізації. Research & Branding Group. 2024. № 5. URL: https://r-and-b.com.ua/
5. Грицик, Н. В. Digital-комунікації в системі публічного управління: теоретичні аспекти та практичні кейси. Київ : Вид-во "Наукова думка", 2022. 350 с.

БОРОТИНЕЦЬ АННА, здобувачка вищої освіти
Науковий керівник – **ЗАЇКА СВІТЛАНА**, к.е.н., професор,
професор кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування
Державний біотехнологічний університет, м. Харків

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ ДСНС

Публічне управління та адміністрування в умовах сучасних трансформацій набувають особливої ваги для України. Складна соціально-економічна ситуація, зруйнована інфраструктура, переміщення населення та економічна нестабільність потребують від державних інституцій зосередженості на потребах громадян, а також здатності працювати у складних умовах [3]. Саме ефективне функціонування органів публічної влади визначає не лише сталість державних механізмів, а й рівень довіри з боку суспільства, міжнародну підтримку та потенціал для відновлення країни.

Як зазначається в окремих наукових публікаціях, зокрема у дослідженні [1], системна оцінка процесів управління потребує застосування діагностичних підходів, які дозволяють виявляти слабкі місця в управлінських рішеннях та прогнозувати можливі наслідки. На нашу думку, такий підхід може бути корисним і для оцінювання ефективності дій органів, що працюють у сфері захисту населення, зокрема Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС).

Результати діяльності у цій сфері зазвичай оцінюються за такими критеріями, як якість надання послуг, швидкість реагування, ощадливе використання ресурсів, дотримання законодавства, а також відкритість дій. На відміну від приватного сектора, де переважає орієнтація на прибуток, у державному управлінні важливо забезпечити справедливість, рівний доступ до послуг і підзвітність. Окрім цього, сучасні обставини вимагають від державних установ здатності працювати в умовах постійного ризику та необхідності прийняття оперативних рішень.

Досвід ДСНС є показовим прикладом того, як можна поєднувати реагування на складні ситуації з довготривалими напрямами вдосконалення. Сфера її відповідальності включає рятувальні операції, ліквідацію наслідків надзвичайних подій техногенного, природного чи іншого характеру, а також роботу у зонах підвищеної небезпеки [2]. Водночас служба стикається з низкою труднощів, серед яких – брак підготовлених кадрів, потреба в оновленні технічного забезпечення та необхідність покращення взаємодії між регіональними та центральними структурами.

Проте останнім часом спостерігаються позитивні зрушення. Зокрема, розширюється використання цифрових сервісів, налагоджується співпраця з міжнародними партнерами, оновлюється матеріальна база за підтримки донорських програм.

Одним із пріоритетів державного управління є робота з персоналом. Якісна підготовка працівників, формування кадрового резерву, створення умов для

безперервного навчання та підтримки психологічного стану фахівців – усе це забезпечує здатність системи працювати в умовах підвищеного навантаження. Саме професіоналізм людей, які приймають рішення і виконують оперативну роботу, має вирішальне значення в діяльності таких структур, як ДСНС.

Іншим важливим напрямом є цифрова трансформація публічного управління [4]. В Україні цей процес вже має певні здобутки: функціонують електронні сервіси, працюють онлайн-платформи, автоматизовано частину процедур. Для ДСНС це відкриває нові можливості щодо прогнозування загроз, обміну даними між підрозділами та комунікації з населенням. Цифрові системи моніторингу дозволяють оперативно отримувати інформацію та приймати рішення на її основі, що особливо важливо у випадках надзвичайних подій.

Ще один напрям розвитку пов'язаний із поступовим входженням України до європейського управлінського простору [5]. На прикладі ДСНС можна бачити активну участь у міжнародних навчаннях, обмін досвідом із зарубіжними структурами, впровадження нових підходів до реагування на надзвичайні події. Застосування європейських підходів до оцінювання роботи державних органів допомагає підвищити якість послуг, сформувати нові підходи до роботи з громадськістю та забезпечити дотримання стандартів.

Не менш актуальним є питання фінансів. Стабільність державних інституцій залежить від наявності достатнього ресурсу для закупівлі обладнання, утримання інфраструктури та реалізації програм розвитку. Разом із тим, ефективне використання коштів потребує системного контролю, прозорих процедур звітування, а також механізмів аналізу витрат. Як підкреслюється у дослідженні [5], поєднання оцінки ризиків та фінансового контролю дозволяє зробити управління більш орієнтованим на результат.

Таким чином, вдосконалення публічного управління в Україні залежить від поєднання професійної підготовки кадрів, впровадження цифрових рішень, доступу до фінансових ресурсів, а також спроможності вивчати й застосовувати кращі міжнародні практики. Приклад ДСНС засвідчує, що навіть за умов значного навантаження система може бути ефективною за наявності послідовних змін, підтриманих державою та суспільством.

Список використаних джерел:

1. Zaika S.O., Sahachko Y.M., Kuskova S.V. Management diagnostics as a tool for making effective decisions in modern management. *Економіка розвитку систем*. 2024. Том 6. Вип. 2. С. 98-106. https://doi.org/10.32782/2707-8019/2024-2-14
2. Державна служба України з надзвичайних ситуацій. Офіційний сайт. URL: https://dsns.gov.ua/
3. Закон України «Про правові засади цивільного захисту». URL: https://zakon.rada.gov.ua/
4. Кузьмін О.Є., Мельник О.Г. Основи менеджменту: навч. посіб. Львів: «Новий Світ-2000», 2020. 356 с.
5. Хохлов В.І. Управління ризиками в системі кризового менеджменту. *Економіка та держава*. 2022. № 3. С. 15-21.

ГАВРИШ АЛІНА, здобувач освіти
Науковий керівник - **КІРИК АЛЛА**, доктор філософії з права, доцент, завідувач громадської приймальні
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

РЕАКЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ НА ПОВНОМАСШТАБНЕ ВТОРГНЕННЯ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ В УКРАЇНУ

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну, розпочате 24 лютого 2022 року, стало безпрецедентним викликом для системи європейської та глобальної безпеки. Події в Україні змусили Європейський Союз переглянути свої зовнішньополітичні та безпекові пріоритети, посилити єдність між державами-членами та активізувати політичну, економічну й військову підтримку України. Реакція ЄС на агресію Російської Федерації виявилася комплексною - від запровадження масштабних санкцій і гуманітарної допомоги до формування нових стратегічних підходів у сфері оборони, енергетичної безпеки та розширення.

Реакція Європейського Союзу на вторгнення Російської Федерації має важливе значення, оскільки демонструє трансформацію політики ЄС у напрямку більшої солідарності, стратегічної автономії та відповідальності за підтримання миру в Європі.

Позиція міжнародної спільноти включала три основні аспекти: дипломатичні засудження, економічні санкції та військову підтримку України. Окрім міжурядових структур, значну роль у допомозі Україні відігравали неурядові організації, волонтерські рухи і правозахисні інституції [2].

Політика міжнародного співтовариства на початок широкомасштабного вторгнення на територію України у 2022 році була швидкою та рішучою. Країни Заходу, зокрема Європейський Союз, США та Великобританія, негайно засудили агресію Російської Федерації та запровадили комплексні санкції, спрямовані на її економічну ізоляцію. Ці заходи включали обмеження на фінансові операції, експорт технологій та енергетичні ресурси, а також заморожування активів олігархів ворожої країни. Крім того, було надано значну військову та гуманітарну допомогу Україні, що включала постачання зброї, медичних засобів та фінансової підтримки [2]. Такі дії міжнародного співтовариства свідчать про його готовність до колективної оборони демократичних цінностей та підтримки суверенітету незалежних держав.

Європейський Союз швидко відреагував на агресію Російської Федерації, запровадивши низку економічних санкцій. Уже 25 лютого 2022 року, через день після вторгнення, ЄС ухвалив п’ятий пакет санкцій, що включав:

1. Заборону на імпорт вугілля, деревини, цементу, морепродуктів, алкоголю та інших товарів з країни.

2. Обмеження на експорт до Російської Федерації авіаційного пального, а також заборону для російських та білоруських транспортних компаній на в'їзд до ЄС.

3. Відключення банків від SWIFT, що ускладнило їхню здатність здійснювати міжнародні фінансові операції.

4. Заборону на вхід суден до портів ЄС.

Ці заходи стали частиною більш широкої стратегії ЄС, спрямованої на економічну ізоляцію Російської Федерації та обмеження її здатності фінансувати війну. Згідно з аналітичними звітами Європейської Комісії та Міжнародного валютного фонду, санкційна політика Європейського Союзу суттєво вплинула на економіку агресора. ЄС заблокував близько €300 млрд активів Центрального банку Російської Федерації, а понад 70% банківської системи країни перебуває під санкціями, що істотно обмежує доступ до міжнародних фінансових ринків і технологій [3]. Водночас, як зазначає Єврокомісія, введені обмеження “еродують економічну базу та позбавляють Кремль ресурсів для ведення війни” [4]. Хоча санкції не призвели до негайної зміни політичної поведінки керівництва, вони істотно послабили довгостроковий потенціал розвитку економіки, підвищили залежність від Китаю та спричинили технологічну ізоляцію країни. Таким чином, ефективність санкцій проявляється насамперед у стратегічному виснаженні економічного та фінансового потенціалу агресора, що унеможливлює відновлення його довоєнного впливу в найближчій перспективі.

Уже через три роки після повномасштабного вторгнення Європейський Союз разом із міжнародними партнерами мобілізував ресурси на суму близько 135 млрд євро, із яких майже 49 млрд - військова підтримка, що демонструє безпрецедентний рівень економічної, гуманітарної, військової солідарності [5].

Такі науковці, як І. Вовканич та І. Шніцер [1], у своїй праці зазначили про позицію Польщі, Чехії та Словаччини - ці країни Європейського Союзу однозначно засудили агресію Російської Федерації, підтримали санкційну політику ЄС та активно виступають за посилення міжнародного тиску на нашого ворога. Ці держави не лише надають допомогу Україні, зокрема військову, але й зміцнюють власну обороноздатність, усвідомлюючи спільну загрозу регіональній безпеці. На цьому тлі позиція Угорщини вирізняється стриманістю: вона відмовилася пропускати постачання зброї через свою територію та висловлює обережність щодо санкцій. Незважаючи на тимчасові розбіжності у 2022 році, країни Вишеградської четвірки поступово відновили співпрацю та продемонстрували єдність у підтримці України, що підтверджується самітом 11 жовтня 2022 року та зустріччю прем’єр-міністрів 24 листопада 2022 року.

Повномасштабне вторгнення в Україну стало серйозним викликом не лише для самої України, а й для всієї системи європейської безпеки. Реакція Європейського Союзу на агресію Російської Федерації продемонструвала здатність ЄС швидко мобілізувати ресурси, координувати дії держав-членів та активно протидіяти порушенню міжнародного права. Введення масштабних економічних санкцій, обмеження на експорт критичних технологій та відключення банків від міжнародних платіжних систем показали рішучість ЄС у стримуванні агресора та захисті демократичних цінностей.

Одночасно ЄС забезпечив значну фінансову, гуманітарну та військову підтримку Україні, включаючи постачання зброї, медичних засобів, навчання військових та економічні ресурси на десятки мільярдів євро. Ці дії свідчать про прагнення ЄС не лише підтримати територіальну цілісність України, а й зміцнити власну стратегічну автономію, підвищити солідарність між державами-членами та посилити здатність до колективної оборони в регіоні.

Досвід 2022-2025 років показав, що, незважаючи на певні розбіжності між країнами-членами, ЄС здатен виробляти спільну позицію та діяти узгоджено у кризових ситуаціях. Така єдність є важливим фактором стримування агресії та підтримки міжнародного правопорядку.

Таким чином, реакція Європейського Союзу на повномасштабне вторгнення Росії в Україну стала прикладом ефективної міжнародної координації, демонструє готовність ЄС до швидкого реагування на військові загрози та підкреслює його роль як ключового глобального партнера, здатного захищати демократичні цінності, підтримувати суверенітет незалежних держав і забезпечувати стабільність у Європі.

Список використаних джерел:

1. Вовканич, І., Шніцер, І. Реакція країн Вишеградської четвірки на повномасштабне воєнне вторгнення Росії в Україну. *Геополітика України: історія і сучасність*. – Ужгород : ДВНЗ "УжНУ", 2022. – Вип. 2 (29). – С. 7–19.

2. Медвідь, О., Свястин, І.(2025). Реакція міжнародного співтовариства на початок широкомасштабного російського вторгнення на територію України (2022). Axis Europae, 6, 131–140.

3. Council of the European Union. *Impact of sanctions on the Russian economy*. URL: https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/impact-sanctions-russian-economy/

4. European Commission. *EU sanctions against Russia following the invasion of Ukraine*. URL: https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/eu-sanctions-against-russia-following-invasion-ukraine_en

5. Joint statement by the President of the European Council, the President of the European Commission and the President of the European Parliament on the third anniversary of Russia's invasion of Ukraine. Council of the European Union, 24 February 2025. URL: https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2025/02/24/joint-statement-by-the-president-of-the-european-council-the-president-of-the-european-commission-and-the-president-of-the-european-parliament-on-the-third-anniversary-of-russia-s-invasion-of-ukraine/

ГОЛОВАНЬ АЛІНА, здобувач вищої освіти
Центральноукраїнський національний технічний університет
НЕСТРОЙНИЙ ОЛЕКСАНДР, начальник установи-лікар
ДУ «ТМО МВС України по Кіровоградській області»
Науковий керівник - ОРЛОВА АННА к.е.н.,
доцент кафедри економіки, менеджменту та комеційної діяльності
Центральноукраїнський національний технічний університет

ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ

У сучасних умовах реформування системи охорони здоров'я особливого значення набуває ефективне публічне адміністрування у сфері медичних послуг. Від якості управлінських рішень, прозорості та взаємодії між державними інституціями й медичними закладами залежить рівень доступності та безпеки медичної допомоги. Публічне адміністрування виступає важливим інструментом забезпечення належного функціонування медичної системи, орієнтованої на потреби громадян і підвищення якості життя населення.

Поняття публічного адміністрування в медицині охоплює діяльність органів державної влади, місцевого самоврядування та інших інституцій у сфері управління охороною здоров'я з метою забезпечення доступності, якості та ефективності медичних послуг. Це процес управління медичною галуззю з боку державних і муніципальних органів, що спрямований на реалізацію державної політики в охороні здоров'я та забезпечення прав громадян на медичні послуги.

Медичне обслуговування та реабілітація осіб в закладах охорони здоров'я МВС України – це надання певного комплексу медичних і реабілітаційних послуг за зверненнями відповідної категорії особам закладів охорони здоров'я МВС України та їх медичними працівниками з питань профілактики, виявлення, лікування захворювань і реабілітації осіб захворювання.

Публічне адміністрування у сфері медичних послуг охоплює комплекс управлінських процесів, спрямованих на забезпечення ефективного функціонування системи охорони здоров'я. Основними його складовими є формування політики охорони здоров'я, розподіл фінансових і матеріальних ресурсів, управління закладами охорони здоров'я, контроль якості медичних послуг, а також моніторинг і оцінка результатів медичної діяльності.

Реформа системи охорони здоров'я в Україні спричинила посилення ролі публічного адміністрування. Це відбулося завдяки процесам децентралізації, запровадженню медичної субвенції та створенню Національної служби здоров'я України (НСЗУ), що забезпечило більш раціональний розподіл ресурсів і прозорість управлінських рішень [1, с. 22].

Інструментами публічного адміністрування в медицині є нормативно-правове регулювання, стратегічне планування, контроль якості послуг, фінансове забезпечення галузі та ефективна кадрова політика. Важливу роль у підвищенні ефективності управління відіграє цифровізація — системи eHealth, електронні медичні картки та рецепти значно підвищують прозорість, облік

витрат і моніторинг якості медичних послуг, знижуючи ризики зловживань.

Водночас публічне адміністрування у сфері медицини стикається з низкою викликів, серед яких — недофінансування, нестача кваліфікованих кадрів, корупційні ризики та нерівний доступ до медичних послуг у сільських і віддалених регіонах. Ситуацію ускладнюють також бюрократичні бар'єри, низький рівень управлінської компетентності керівників закладів охорони здоров'я та опір змінам із боку окремих працівників галузі.

Важливим чинником підвищення ефективності управління є співпраця держави, громади та приватного сектору в межах публічно-приватного партнерства, що дозволяє поєднати ресурси та досвід різних суб'єктів. Особливо зросла роль органів місцевого самоврядування, які в умовах децентралізації відповідають за утримання закладів первинної медичної допомоги, управління комунальними медичними установами та розподіл ресурсів.

Забезпечення ефективного публічного адміністрування вимагає належної професійної підготовки управлінців у сфері охорони здоров'я, адже саме компетентні державні службовці та керівники медичних закладів є ключовою умовою сталого розвитку галузі.

Конституцією України визначено, що найвищою соціальною цінністю в державі є людина, її життя та здоров'я [2]. Саме велике значення таких благ, як життя і здоров'я, зумовлює необхідність їх ефективної охорони. Забезпечення населення лікувально-профілактичною допомогою у достатньому обсязі та належної якості залежить від рівня матеріально-технічної бази закладів охорони здоров'я, професіоналізму і кваліфікації медичних працівників, а також від психологічної готовності громадян піклуватися про власне здоров'я.

У цьому контексті важливого значення набуває публічне адміністрування у сфері охорони здоров'я, яке спрямоване на забезпечення якості та безпеки медичних послуг. Реалізація цього напряму здійснюється, по-перше, через механізми контролю та нагляду за якістю медичних послуг, які охоплюють усі етапи медичної діяльності — від державної реєстрації до отримання дозволів на право її здійснення. По-друге, важливим складником є постійна модернізація та удосконалення медичної практики, що сприяє поліпшенню результатів функціонування системи охорони здоров'я загалом.

Особливе місце у сфері медичного обслуговування посідають заклади охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ України. Саме в їхній діяльності реалізується закріплене у статті 49 Конституції України право на охорону здоров'я [2]. У межах цього відбувається первинне вивчення стану здоров'я кандидатів на службу в правоохоронних органах, проведення щорічних профілактичних медичних оглядів, виявлення осіб, які потребують санаторно-курортного або реабілітаційного лікування.

Перелік осіб, які мають право на медичне обслуговування у закладах охорони здоров'я МВС України, є досить широким. Він охоплює не лише працівників органів внутрішніх справ, а й пенсіонерів мілітаризованих служб. Крім того, відповідно до нормативних актів, правом на отримання медичних

послуг у закладах МВС користуються також члени сімей цих осіб.

Державна політика у цій сфері забезпечує реалізацію конституційного права кожної людини на безоплатне медичне обслуговування та реабілітацію, у тому числі для осіб, які мають право на обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС. Вона ґрунтується на нормах Конституції України [2], Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [3] та інших нормативно-правових актів. Її метою є вдосконалення законодавства, що регулює систему медичного обслуговування і реабілітації населення, зокрема в частині забезпечення медичних прав осіб, які обслуговуються у закладах МВС України.

З метою гарантування цих прав держава здійснює захист осіб у разі заподіяння шкоди їхньому здоров'ю, встановлює відповідні пільги, забезпечує своєчасне отримання якісних медичних послуг, а також доступність до медичних, санаторно-курортних і реабілітаційних установ. Такий підхід відображає системний характер публічного адміністрування у сфері охорони здоров'я та спрямований на зміцнення соціальних гарантій громадян.

Отже, публічне адміністрування у сфері охорони здоров'я є ключовим інструментом реалізації конституційного права людини на життя та медичну допомогу. Ефективність управління медичною галуззю визначається узгодженістю дій держави, органів місцевого самоврядування, закладів охорони здоров'я та громадськості. Забезпечення якості та безпеки медичних послуг вимагає постійного удосконалення механізмів контролю, нагляду і професійної підготовки фахівців.

Важливою складовою державної політики є підтримка осіб, які мають право на медичне обслуговування в закладах МВС України, зокрема через надання їм безоплатної лікувально-профілактичної та реабілітаційної допомоги. Такий підхід відповідає принципам соціальної справедливості й гарантує захист здоров'я громадян, які служать державі.

Таким чином, сучасне публічне адміністрування у сфері охорони здоров'я має бути спрямоване на зміцнення матеріально-технічної бази, підвищення кваліфікації кадрів, розвиток цифрових інструментів управління та забезпечення рівного доступу до медичних послуг для всіх громадян України.

Список використаних джерел:

1. Звірич В. В. Вплив реформи децентралізації та медичної реформи на зміни в галузі охорони здоров'я // Public management. 2022. № 3 (31). С. 20–25. URL: https://journals.maup.com.ua/index.php/public-management/article/view/2451 /2922 (дата звернення: 16.10.2025).

2. Конституція України : офіц. текст. Київ : Верховна Рада України, 2020. 124 с.

3. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19 листоп. 1992 р. № 2801-XII (із змінами і допов.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12 (дата звернення: 18.10.2025)

ГУБИШ ОЛЕКСАНДР, аспірант,
НОВІЧЕВСЬКИЙ РОМАН, аспірант
Львівський національний університет ім. І. Франка, м. Львів

ПОНЯТТЯ ТА ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ІНТЕРНЕТ-БІЗНЕСУ

Актуальність. Сьогодні актуальним питанням вважаємо інтеграцію бізнесу у віртуальний глобальний інформаційний простір, який, в свою чергу, в умовах інформаційного суспільства розглядається як каталізатор зовнішньоекономічних процесів. Інтернет-бізнес охоплює різноманітні моделі, які використовують Інтернет для полегшення транзакцій та взаємодії між споживачами та підприємствами.

Результати дослідження. Ключові компоненти онлайн-бізнесу мають вирішальне значення для його створення та успіху на цифровому ринку. Ці компоненти включають системи маркетингу, виробництва, продажів і платежів, які повинні бути бездоганно інтегровані для створення функціональної екосистеми електронного бізнесу (табл. 1).

Таблиця 1 - **Ключові компоненти онлайн-бізнесу**

Компонент	Опис	Приклад реалізації	Значення
Маркетингова система	Використання SEO, контент-маркетингу, таргетованої реклами	Rozetka: активне використання email-маркетингу та ремаркетингу	Привернення уваги до продукту, формування лояльності
Система продажів	CRM, онлайн-кошик, UX-дизайн	MakeUp.ua: інтуїтивний інтерфейс і швидка обробка замовлень	Збільшує конверсію продажів
Платіжна система	Інтеграція LiqPay, Portmone, Apple Pay тощо	MOYO: багатоваріантна оплата для зручності клієнта	Підвищення зручності та довіри покупця
Система логістики/ виконання замовлень	Автоматизація доставки, співпраця з логістичними сервісами	Новапошта+інтернет-магазини	Зменшує затримки та підвищує якість обслуговування

Джерело: побудовано автором

Відмінності між онлайновим і традиційним бізнесом, ми вважаємо, значні та можуть впливати на операційні стратегії та взаємодію споживачів. На відміну від традиційних компаній, які часто покладаються на фізичні вітрини та особисту взаємодію, онлайн-компанії працюють у віртуальному середовищі, що забезпечує більшу масштабованість і охоплення. Наприклад, онлайн-підприємства можуть працювати 24/7 без обмежень фізичних годин, що підвищує зручність для клієнтів і доступність. Крім того, використання аналітики даних в онлайн-бізнесу дозволяє створювати індивідуальні маркетингові стратегії на основі поведінки споживачів, що складніше реалізувати в традиційних умовах. Розуміючи ці відмінності, підприємці можуть краще орієнтуватися в цифровому ландшафті та використовувати унікальні переваги, які пропонує онлайн-бізнес.

Однією із основних характеристик онлайн-бізнесу є його надзвичайна доступність і зручність для споживачів. Цифрова природа онлайн-бізнесу дозволяє клієнтам робити покупки в будь-який час і з будь-якого місця, маючи доступ до Інтернету, порушуючи обмеження традиційного робочого часу та фізичного розташування (табл. 2). Ця цілодобова доступність покращує умови покупки, обслуговує глобальну аудиторію, дозволяючи компаніям охоплювати клієнтів у різних часових поясах і географічних кордонах.

Таблиця 2 - **Доступність і зручність для споживачів в онлайн-бізнесі**

Параметр	Онлайн-бізнес	Традиційний бізнес	Вигода
Час доступу	24/7	Зазвичай 8–10 год/день	Безперервний доступ підвищує продажі
Географія	Глобальний	Локальний	Розширення ринку збуту
Зручність	Покупка з дому/мобільного	Необхідність фізичної присутності	Економія часу споживача
Інформованість	Рейтинги, відгуки, характеристики	Часто обмежена інформація	Покупець краще орієнтується у виборі

Джерело: побудовано автором

Крім того, легкість пошуку інформації дозволяє споживачам порівнювати продукти, читати відгуки та швидко отримувати доступ до детальних специфікацій, що ще більше збагачує їхні рішення про покупку. Фактор зручності є значним рушієм зростання онлайн-бізнесу, оскільки він узгоджується зі швидким темпом життя сучасних споживачів.

Іншою визначальною особливістю онлайн-бізнесу є нижчі операційні витрати порівняно зі звичайними магазинами. Відсутність фізичних вітрин значно скорочує витрати на оренду, комунальні послуги та обслуговування. Крім того, багато онлайн-бізнесу можуть працювати з економічною робочою силою, оскільки різноманітні процеси можна автоматизувати або оптимізувати за допомогою технологій. Ця економічна ефективність дозволяє онлайн-бізнесу пропонувати конкурентоспроможні ціни, залучаючи ширшу клієнтську базу. У результаті підприємства можуть розподіляти ресурси на інші важливі сфери, такі як розробка продукту та маркетинг, таким чином сприяючи зростанню та інноваціям. Фінансові переваги роботи в Інтернеті роблять його привабливим варіантом для підприємців, які прагнуть вийти на ринок з обмеженим капіталом.

Стратегії цифрового маркетингу та глобальне охоплення є основними характеристиками онлайн-бізнесу, які відрізняють його від традиційної роздрібної торгівлі. ландшафту, що в кінцевому підсумку сприяє розвитку онлайн-ринку.

Однією із головних переваг ведення онлайн-бізнесу є доступність і зручність, яку він пропонує підприємцям (табл. 3).

Цифрова природа онлайн-бізнесу дозволяє їм охопити глобальну аудиторію, долаючи географічні бар’єри, які часто обмежують традиційні звичайні магазини. Цей глобальний масштаб діяльності дозволяє компаніям виходити на різноманітні ринки, надаючи послуги користувачам з будь-якого

місця в будь-який час. Крім того, свобода доступу та часу дозволяє підприємцям вести свій бізнес без обмежень фізичних годин роботи магазинів, таким чином підвищуючи продуктивність і гнучкість. У результаті онлайн-бізнес може ефективніше задовольняти потреби споживачів, що призводить до збільшення продажів і задоволеності клієнтів.

Таблиця 3 - **Переваги онлайн-бізнесу для підприємців**

Перевага	Опис	Приклад/кейс	Практичне значення	Статистика
Низький стартовий капітал	Старт без витрат на оренду, ремонт, персонал	Instagram-магазини (одяг, косметика)	Доступність навіть для студентів та ФОПів	72% малого бізнесу в Україні створено онлайн без фізичних магазинів (2023, Мінцифри)
Швидке масштабування	Масове охоплення через соцмережі, маркетплейси	LoraShen вийшла на міжнародний ринок через Etsy	Дозволяє протестувати іноземні ринки з мінімальним ризиком	58% українських інтернет-бізнесів здійснюють експорт (eCommerce Trends 2024)
Аналітика в реальному часі	Онлайн-збір даних про поведінку клієнтів	MakeUp.ua: впровадження AI-аналітики для персоналізації	Постійне вдосконалення продуктів і сервісу	87% компаній вважають аналітику ключовим фактором прийняття рішень
Гнучкий графік роботи	Можливість керувати бізнесом віддалено	Фрілансери-продавці через Shopify/Prom.ua	Баланс між бізнесом і особистим життям	До 40% онлайн-підприємців поєднують бізнес з основною роботою (Prom, 2024)

Джерело: побудовано автором

Висновки. Отже, інтеграцію бізнесу у електронний інформаційний простір вважаємо дуже актуальним питанням та необхідною умовою розвитку національної економіки.

Попри численні переваги, бізнес-операції в Інтернеті пов’язані також сьогодні із потенційними проблемами та ризиками, які вимагають активного підходу до управління бізнесом та оцінки ризиків для забезпечення довгострокового успіху.

ГУБИШ ТАРАС , аспірант,
РЯШКО АНДРІЙ, аспірант
Львівський національний університет ім. І. Франка, м. Львів

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ ПРОЦЕСІВ В ІНТЕРНЕТ-БІЗНЕСІ

Актуальність. Процеси управління, характерні для Інтернет-бізнесу, мають вирішальне значення для забезпечення ефективності роботи та мінімізації ризиків, пов'язаних із цифровими послугами. Саме тому, сьогодні актуальним вважаємо питання методології дослідження управлінських процесів в інтернет-бізнесі..

Результати дослідження. Одним із основних компонентів є мережевий дизайн, який закладає основу для потоку даних і керування ними в організації. Після цього впровадження є критично важливим, оскільки воно передбачає розгортання мережевої інфраструктури, яка підтримує різні цифрові послуги. Після завершення початкового налаштування регулярне технічне обслуговування стає необхідним для підтримки оптимальної продуктивності та уникнення збоїв. Регулярні перевірки безпеки також є ключовим компонентом, оскільки вони допомагають виявити вразливі місця, які можуть наражати організацію на часті простої та ризики безпеки, обидва з яких є типовими проблемами, з якими стикаються Інтернет-бізнеси.

Крім того, зміни конфігурації необхідні для адаптації до мінливих потреб бізнесу та технологічного прогресу, гарантуючи, що мережа залишається ефективною та безпечною. Щоб задовольнити зростаючий попит на цифрові послуги, особливо коли внутрішні IT-потенціали не вистачають, багато інтернет-бізнесу звертаються до постачальників керованих послуг (MSP). Ці сторонні партнери не тільки допомагають у дистанційному управлінні мережею, але й надають цінну підтримку на місці, коли це необхідно. Використовуючи досвід MSP, Інтернет-бізнес може краще керувати своїми ресурсами та зосереджуватися на своїй основній діяльності, одночасно пом'якшуючи ризики, пов'язані з їхнім цифровим середовищем.

У сфері управління онлайн-бізнеси стикаються з характерними проблемами, які принципово відрізняють їхні процеси від процесів традиційного бізнесу.

Одним із важливих аспектів є необхідність тонкого розуміння цифрових викликів, що формує їхні підходи до стратегічного управління. Наприклад, складнощі, пов'язані з оптимізацією пошукових систем (SEO) і утриманням клієнтів, вимагають спеціальних стратегій, які можуть бути не такими критичними у звичайних умовах. Досягнення конкурентної переваги в Інтернеті вимагає різних процесів управління, наголошуючи на цифровому маркетингу та залученні клієнтів, які часто вимагають значних інвестицій через жорстку конкуренцію на віртуальному ринку. У той час як онлайн-бізнес отримує вигоду від нижчих початкових вимог до капіталу, оскільки їм не потрібні фізичні вітрини, вони все одно несуть значні витрати, пов'язані з платформами електронної комерції та заходами кібербезпеки, відповідно

змінюючи свої стратегії управління фінансами.

Крім того, операційні моделі онлайн-бізнесу вимагають стратегічного управління ресурсами для ефективного залучення клієнтів і впровадження технологій, підкреслюючи інший підхід до управління витратами порівняно з традиційним бізнесом, який зосереджується на фізичних активах та інвестиціях у нерухомість. Крім того, складність керування географічно розосередженою командою посилюється в онлайн-налаштуваннях, що підкреслює важливість впровадження ефективних методів управління віртуальною командою для сприяння співпраці та підтримки організаційної культури, незважаючи на відсутність фізичного штабу. Загалом ці багатогранні міркування показують, що онлайн-бізнес потребує чітких процесів управління для успішної навігації своїм унікальним операційним ландшафтом.

У контексті Інтернет-бізнесу технології є фундаментальною силою, яка трансформує процеси управління, дозволяючи організаціям адаптуватися та процвітати в умовах швидкої зміни.

Позитивне ставлення до технологій і змін має вирішальне значення для ефективної інтеграції цифрових інструментів у практику управління, оскільки таке мислення сприяє необхідній адаптації та інноваціям, необхідним для успіху. Наприклад, інформаційні технології значно впливають на прийняття рішень і стратегічне планування, гарантуючи, що підприємства можуть узгоджувати свої ініціативи з головними цілями, тим самим підвищуючи ефективність управління.

Коли організації оцінюють вплив технологій на свою діяльність, вони можуть визначити прогалини, які необхідно усунути, створюючи чіткий шлях до своїх цілей цифрової трансформації. Крім того, розвиток технологій Індустрії 4.0 привніс нову динаміку в організаційний дизайн, штовхаючи підприємства досліджувати інноваційні бізнес-моделі, які використовують сервісизацію та економіку замкнутого циклу.

Висновки. Таким чином, для Інтернет-бізнесу вкрай важливо не тільки прийняти технологічні досягнення, але й зрозуміти, як ефективно використовувати ці інструменти для формування своїх процесів управління, забезпечуючи стійку конкурентоспроможність в цифрову еру. Зрештою, технологія служить критичною основою, яка з’єднує різні бізнес-процеси та покращує загальну продуктивність, підкреслюючи її незамінну роль у сучасному менеджменті.

ДОРОШЕНКО ІГОР, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – ЗАЇКА СВІТЛАНА, к.е.н., професор, професор кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування
Державний біотехнологічний університет, м. Харків

ПРОЄКТНИЙ АНАЛІЗ В СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

У контексті сучасних державних трансформацій оцінка ініціатив через призму комплексної перевірки є засобом для забезпечення тривалого розвитку та прогресу. Такий процес допомагає органам влади раціонально використовувати ресурси, уникати неефективних витрат, зменшувати ймовірність помилок і досягати поставлених цілей. Проєктний аналіз є цілісною системою перевірки доцільності й потенціалу запланованих заходів, враховуючи обмеженість ресурсів і зовнішні фактори [2]. Він допомагає перетворювати загальні наміри на обґрунтовані програми, орієнтовані на прогнозування наслідків і зменшення можливих втрат, і є основою для ухвалення рішень, що впливають на широкі верстви населення - від інфраструктурних перетворень до соціальних реформ.

Сутність проєктного аналізу полягає в систематичній перевірці ідей на етапах підготовки, виконання та завершення [2]. Він включає багато напрямів - від розрахунку матеріальних витрат до оцінки впливу на довкілля. У сфері публічного управління це означає пристосування методів і форм аналізу до умов, де основні орієнтири - суспільна користь, відповідність задуму реальним потребам, а не лише комерційна ефективність. Інакше такі ініціативи не можуть бути рекомендовані до реалізації чи претендувати на державне фінансування [1].

Фінансова частина аналізу має вирішальне значення для публічних органів, які використовують кошти платників податків або грантову підтримку. Вона включає прогнозування грошових потоків, застосування механізму дисконтування та розрахунок строків окупності. що дає змогу порівнювати варіанти, наприклад, будівництво нової школи проти модернізації чинної, з урахуванням довготривалих витрат. Економічний блок зосереджується на загальному впливі - створенні робочих місць або стимулюванні розвитку регіону.

Соціальний вимір аналізу забезпечує врахування людського чинника, оцінюючи, як ініціатива позначиться на добробуті громад. У публічному управлінні це означає вивчення доступності послуг для вразливих груп, запобігання дискримінації та прогнозування змін у якості життя. Технічна частина аналізу перевіряє реалістичність реалізації, аналізуючи обладнання, процеси та стандарти безпеки, що важливо для проєктів, наприклад, у сфері транспорту.

Організаційний блок включає правові рамки та управлінські можливості, визначаючи відповідність нормам і спроможність установ забезпечити контроль. Для державних структур це включає перевірку ризиків зловживань та узгодженість із міжнародними угодами. Маркетинговий аналіз допомагає

зорієнтувати пропозиції на потреби населення, оцінюючи попит на нові послуги, зокрема, цифровізацію адміністративних процедур. Стратегічна оцінка поєднує довгострокові державні пріоритети з поточними ресурсними обмеженнями, а аналіз ризиків передбачає потенційні загрози - від економічних коливань до екологічних наслідків - і дає змогу розробити шляхи реагування.

У практиці державного управління проєктний аналіз використовується для моніторингу програм, коли регулярна перевірка забезпечує своєчасне коригування напрямів роботи [3]. Наприклад, під час реалізації регіональних стратегій він дає змогу оцінити загальну ефективність, об'єднуючи дані з різних джерел для створення об'єктивної картини, що особливо важливо в умовах нестабільності, коли потрібно швидко реагувати на зміни - під час реформ, кризових ситуацій або війни.

З іншого боку, обмеженість даних, нестача кваліфікованих фахівців чи експертів може ускладнювати процес і впливати на точність прогнозів. Крім того, у державному секторі надмірна бюрократизація може сповільнювати роботу, а політичний тиск викривляти результати. Попри це переваги проєктного аналізу очевидні, адже він підвищує відкритість і ефективність управлінських рішень, зменшуючи суб'єктивність і забезпечуючи обґрунтованість вибору. Завдяки ранньому відбору ідей можна вчасно відхилити неефективні варіанти, зберігаючи ресурси.

Список використаних джерел:

1. Біляк Т.О. Напрями застосування проєктного аналізу в управлінській діяльності. *Економіка, управління та адміністрування*. 2022. № 3 (101). С. 3-8. DOI: https://doi.org/10.26642/ema-2022-3(101)-3-8

2. Заїка С.О. Проєктний аналіз [Текст]: курс лекцій для здобувачів вищ. освіти ден. та заоч. форми навчання / С. О. Заїка ; Держ. біотехнол. ун-т. - Харків : [б. в.], 2024. - 136 с.

3. Обушна Н.І. Управління проєктами в публічній сфері: теоретико-практичний аспект. *Наукові перспективи.* 2023. № 1(31). DOI: https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-1(31)-137-148

ДУБІНКА ЄЛИЗАВЕТА, здобувачка вищої освіти
Науковий керівник – **ТИШЕЧКІНА КАТЕРИНА**, к.філол.н., доцент,
в.о. завідувачки кафедри іноземних мов,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

REFORMING THE CIVIL SERVICE OF UKRAINE UNDER MARTIAL LAW

The war of the Russian Federation against Ukraine has significantly affected all spheres of public life, including public administration. Under martial law, Ukraine's civil service has undergone substantial changes aimed at ensuring the stability of state institutions, the efficiency of management decisions, and maintaining citizens' trust in government.

The system of public administration, which had already been undergoing reform before 2022, was forced to adapt rapidly to new realities: the evacuation of government bodies, remote work, personnel rotations, and information threats. This created a need to modernise approaches to the civil service, which has become one of the key factors in the state's resilience.

The purpose of this study is to analyse the specific features of civil service reform in Ukraine under martial law, to identify key trends and problems in the functioning of the public administration system, and to determine the main directions for the further improvement of the civil service in accordance with the principles of good governance and European standards.

The main goal of the reforms is to increase the efficiency and adaptability of the civil service under martial law. This includes ensuring the continuous operation of state bodies, optimising resources and human potential, as well as integrating European standards to strengthen the state's resilience. The reforms aim to overcome challenges such as staff turnover, bureaucracy, and corruption, which have intensified due to the war. In particular, they help to form a professional corps of civil servants capable of effectively providing services to the population, ensuring security, and supporting recovery in de-occupied territories.

In a broader context, these reforms are part of the Public Administration Reform Strategy for 2022–2025 and the Ukraine Facility Plan, emphasising their priority for European integration. Furthermore, they aim to create a competitive remuneration system, transparent selection mechanisms, and protection against unjustified dismissals – key factors for attracting qualified professionals [1].

Civil service reform continues in accordance with the Law of Ukraine "On Civil Service" (No. 889-VIII of 10 December 2015), which defines its principles, the status of civil servants, and the personnel management system [2].

With the beginning of the war, the government introduced a number of regulatory acts to ensure flexibility in public administration: the simplification of appointment and transfer procedures, the possibility of remote work for public authorities, and the optimisation of structures, particularly in frontline regions.

The Law of Ukraine "On Amendments to Certain Laws of Ukraine on the Functioning of the Civil Service and Local Self-Government during Martial Law" (No. 2259-IX) of 12 May 2022 introduced a simplified appointment procedure

without competitions for the period of martial law and for twelve months after its cancellation. This allowed vacancies to be filled promptly but also led to risks of non-transparency and political dependence [3].

Cabinet of Ministers Resolution No. 440 regulates remote work, while Law No. 2136-IX "On the Organisation of Labour Relations under Martial Law" sets flexible rules for business trips, salaries, and social protection. New professional competence requirements have also been introduced, including basic military training for men under 60 years of age starting from 1 September 2025 [4].

An important component has been the introduction of electronic personnel accounting and the use of digital platforms for personnel management. Monitoring of procurement, declarations, and services through administrative service centres and the unified government web portal increases management efficiency even in emergencies.

Law No. 3563-IX of 6 February 2024 optimised land relations through the extraterritorial operation of the cadastre and electronic registration. Anti-corruption measures have been strengthened by improving the Law "On Prevention of Corruption", focusing on whistleblower protection, declaration transparency, and restrictions on gifts [5].

Under martial law, the human factor has become increasingly important. Public servants perform not only administrative but also crisis functions — ensuring communication with citizens, organising humanitarian aid, and coordinating volunteer initiatives.

In the sphere of local self-government, Law No. 3077-IX of 2 May 2023 establishes principles of stability, competitive recruitment, and independence from political influence. For the de-occupied territories, a State Authority Recovery Strategy until 2026 has been developed, forming a personnel reserve and giving priority to veterans.

The National Agency of Ukraine for Civil Service (NACS) has developed a series of training programmes to enhance the resilience and psychological readiness of personnel to work under crisis conditions [3].

Within the framework of EU projects EU4PAR and SIGMA, the concept of "resilience governance" has been introduced — governance capable of responding swiftly to threats and maintaining the continuity of state institutions [6].

Digital technologies have become a key tool in ensuring state functionality.

The Diia platform has not only provided access to basic public services but has also become a key communication tool between the state and citizens. Between 2022 and 2024, the list of electronic documents was expanded, and services for internally displaced persons, the military, and entrepreneurs were introduced.

The Ministry of Digital Transformation, together with NACS, is developing the e-Cadres system, which will allow for online competitions, evaluations, and personnel management. This corresponds to principles of openness, transparency, and the reduction of bureaucratic barriers.

Despite progress, reforms face challenges. Staff turnover remains high: in 2024, more than 37,000 civil servants were dismissed, with over 30,000 vacancies

remaining. Unjustified dismissals — often due to reorganisation or negative evaluations — lead to legal disputes and increased budgetary pressure. Case law from the Supreme Court indicates systemic violations, such as neglecting proper procedures when changing employment conditions.

A lack of transparent selection mechanisms, unequal pay, and excessive restrictions (such as lifelong "politically exposed person" status) reduce the attractiveness of the civil service. Martial law complicates competitions, while simplified appointments risk politicisation. The need for new competencies, such as digital literacy and crisis management, as well as unequal development of regional administrative structures, remains among the key challenges [1].

In the post-war period, the key directions of reform should include the renewal of training systems based on the EU competence model, institutional decentralisation to enhance community-level governance efficiency, the strengthening of ethical standards in the civil service, and continued anti-corruption efforts.

The reform of the civil service under martial law has become a powerful catalyst for transformation within Ukraine's public administration system. The Ukrainian model of civil service is gradually evolving from a bureaucratic to an adaptive, digital, and results-oriented system. At the same time, further development requires a strategic vision for post-war recovery, professional training of a new generation of public managers, and the maintenance of citizens' trust in state institutions.

Reference List:

1. Маніфест реформи публічної служби України. URL: https://cedem.org.ua/news/manifest-publichna-sluzhba/
2. Про державну службу. Закон України №889-VIII від 07.09.2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text
3. Національне агентство України з питань державної служби. URL: https://nads.gov.ua/derzhavna-sluzhba-v-umovakh-viiny
4. Деякі питання бронювання військовозобов'язаних в умовах правового режиму воєнного стану. Постанова Кабінету Міністрів України № 194 від 3 березня 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/194-2022-%D0%BF#Text
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення порядку зміни цільового призначення земельних ділянок для залучення інвестицій з метою швидкої відбудови України. Закон України № 3563-IX від 06.02.2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3563-20#Text
6. SIGMA. URL: https://www.sigmaweb.org/

ЖАДАН ОЛЕКСАНДР, д.держ.упр., професор,
професор кафедри економіки та менеджменту,
Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЦИРКУЛЯРНОГО ПІДХОДУ ДО РОЗВИТКУ СИСТЕМИ НАДАННЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ

Європейський Союз у сучасних умовах виступає одним із провідних центрів світової політики у сфері сталого розвитку та формування «зеленої» економіки. Головна мета цих стратегічних напрямів полягає у зниженні антропогенного тиску на природне середовище. Важливим інструментом, що дозволяє поєднати економічне зростання з ефективним використанням природних ресурсів, є концепція циркулярної (замкненої) економіки.

ЄС послідовно формує та реалізує цілісну політику переходу до моделі замкнутого циклу, яка передбачає трансформацію виробничих процесів у численних секторах. Така стратегія має подвійний ефект: з одного боку, вона сприяє досягненню економічних вигод, а з іншого — забезпечує екологічні результати, зокрема зменшення кількості відходів і зниження залежності від видобутку первинної сировини.

Особливе значення для Європейського Союзу циркулярна економіка має у зв'язку з високим рівнем імпортозалежності щодо природних ресурсів, вразливістю до коливань цін на світових ринках та обмеженими можливостями для розміщення відходів. У цих умовах розвиток замкнених виробничо-споживчих циклів набуває статусу стратегічної необхідності.

У грудні 2015 року було ухвалено масштабний План дій, покликаний інтегрувати принципи циркулярної економіки в усі ключові галузі господарства ЄС. Документ акцентує на тому, що перехід до замкнутого циклу сприятиме створенню нових робочих місць, посиленню конкурентних позицій європейської економіки, розширенню бізнес-можливостей та впровадженню інноваційних технологій виробництва, а також більш раціональному використанню природних ресурсів. [1].

Європейський Союз акцентує особливу увагу на проблемі виснаження природних ресурсів, що є наслідком інтенсивної антропогенної діяльності. У наукових дослідженнях підкреслюється, що одним із фундаментальних механізмів подолання цієї загрози є забезпечення оптимального балансу між масштабами використання ресурсів та їхньою природною здатністю до відновлення в межах кожного відтворювального циклу [2].

Згідно з Планом дій, принципи циркулярної економіки мають бути інтегровані на всіх етапах створення доданої вартості — від виробничої сфери до кінцевого споживання. Йдеться про ремонт, модернізацію, відновлення, утилізацію й повторне введення у господарський обіг вторинних матеріальних потоків. Важливим елементом політики виступає підтримка моделей спільного користування товарами та послугами.

Україна також здійснює активні кроки у напрямі впровадження принципів циркулярної економіки, що становить ключову складову реалізації

Європейського Зеленого курсу. Серед пріоритетних заходів — мінімізація обсягів відходів, зростання частки перероблених матеріалів і стимулювання повторного використання ресурсів. Окрема увага приділяється екологізації технологічних процесів, впровадженню інноваційних підходів у виробництві та розвитку сучасних моделей сталого управління.

Для підтримки переходу до циркулярної економіки Європейський Союз відкрив для України доступ до низки фінансових інструментів. Серед них — Європейські структурні та інвестиційні фонди, програми Horizon 2020 і LIFE. Крім того, Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) забезпечує як фінансову, так і експертну підтримку через такі механізми, як Європейський фонд стратегічних інвестицій та програма InnovFin («Фінансування інноваторів ЄС»). У 2021 році стартувала масштабна програма Single Market Programme (SMP), спрямована на стимулювання сталого розвитку [3].

Важливим напрямом є реалізація проєкту «Циркулярна економіка – сприяння сталим моделям виробництва та споживання в Україні», що фінансується ЄС. Його мета полягає у виробленні стратегії переходу України до циркулярної економіки з урахуванням завдань сталого розвитку та принципів Європейського Зеленого курсу. У межах проєкту здійснюється комплексний аналіз економічних, екологічних і соціальних детермінант, а також напрацьовуються підходи до впровадження інноваційних технологій і новітніх бізнес-моделей.

Впровадження циркулярної економіки в Україні стикається з низкою структурних бар'єрів. Одним із ключових викликів є традиційна організація системи державного управління за секторальним принципом: економічним, екологічним, цифровим. Така структура ускладнює забезпечення інтегрованого підходу, який вимагає взаємодії на всіх рівнях ланцюга створення вартості — від попиту й пропозиції до організації виробничих процесів.

ЄС намагався розв'язати цю проблему за допомогою масштабних програм фінансування. Проте, згідно з висновками Європейського суду аудиторів, очікуваного ефекту вони поки що не досягли. Основною причиною визнано недостатню координацію між органами державної влади, бізнесом і фінансовими структурами. Значна частина адміністративного апарату лишається відокремленою від економічних процесів, а створення ефективних механізмів взаємодії між цими секторами наштовхується на істотні труднощі.

Актуальна відповідь на ці виклики полягає у трансформації системи публічного управління. Концепція «циркулярного публічного управління» орієнтується на розвиток нових форматів співпраці, підвищення гнучкості, стратегічності та досягнення синергії в процесі прийняття рішень. Її сутність можна охарактеризувати як форму «колективного інтелекту», що ґрунтується на широкій участі зацікавлених сторін, глибшому усвідомленні цінностей та орієнтації на довгострокові трансформації.

Основні елементи циркулярного підходу до розвитку системи надання публічних послуг:

- спільні стандарти та регламенти. Ключова роль держави полягає у

формуванні нормативної бази, яка забезпечує інтеграцію принципів циркулярності в різні сектори економіки. Йдеться про розроблення єдиних стандартів, створення системи «розумного» регулювання та запровадження механізмів, що стимулюють сталі практики. Прикладом є введення в країнах ЄС податкових зборів на одноразові пластикові пакети, що спричинило суттєве скорочення їх використання й, відповідно, обсягів відходів;

- стратегічні партнерства у сфері циркулярних закупівель. Органи державної влади та місцевого самоврядування, виконуючи роль не лише регуляторів, але й великих споживачів, мають потенціал стимулювати розвиток циркулярних ринків. Прикладом успішної практики є муніципалітет Мілану (Італія), який запровадив систему сталих закупівель харчових продуктів для шкіл та медичних закладів, що сприяло глибокій трансформації регіональної продовольчої системи;

- інноваційні підходи до публічного управління передбачають розвиток співпраці, колективного навчання та нарощування компетенцій у промислових і територіальних спільнотах. Яскравим прикладом є Національна програма промислового симбіозу Великої Британії (NISP), яка створила платформу для обміну відходами між підприємствами та сприяла формуванню державно-приватних партнерств у сфері розвитку знань та промислової експертизи.

Застосування таких підходів не лише забезпечує більш ефективне впровадження принципів циркулярної економіки, але й сприяє становленню нової моделі публічного управління, орієнтованої на довготривалу сталість, співпрацю та високу якість надання публічних послуг.

На шляху до впровадження циркулярної моделі у сфері публічних послуг Україна стикається з низкою бар'єрів. Серед основних — опір поведінковим змінам, екологічний скептицизм, дефіцит довіри, а також нелегальне забруднення довкілля та неконтрольоване захоронення відходів. Ці проблеми посилюються наслідками війни, що включають руйнування інфраструктури та значні соціальні втрати.

Попри те, що рівень соціальної нерівності в Україні нижчий за середній показник у країнах ЄС, зберігаються структурні бар'єри та виключення, які ускладнюють впровадження циркулярних підходів. Вкорінені моделі культури споживання, орієнтовані на матеріальний достаток як ключовий показник успіху, залишаються серйозними перешкодами для поширення ідей циркулярної економіки.

Список використаних джерел:

1. Циркулярна економіка. План дій Circular Economy Action Plan (CEAP). URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2022-08/2%20FINAL_Tree_Circular_economy_action_plan_297x210mm_4%2B4_web_180822.pdf (дата звернення: 10.09.2025).
2. A European Strategy for Plastics in a Circular Economy (brochure). European Commission. URL: http://ec.europa.eu/environment/circular-economy/pdf/plastics-strategy-brochure.pdf (дата звернення: 15.09.2025).
3. У Мінекономіки відбулася зустріч міжвідомчої робочої групи з питань розвитку циркулярної економіки. *Міністерство економіки України*. URL: https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=a7c1b842-52f5-4068-8723-cb821efd0f0d&title=UMinekonomiki (дата звернення: 10.09.2025).

ІВАНЕНКО ВАЛЕРІЯ, здобувачка вищої освіти
Науковий керівник - **КУРЕПІН ВЯЧЕСЛАВ**, канд.екон.наук, доцент,
доцент кафедри методики професійного навчання,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

КЛІЄНТООРІЄНТОВАНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТНОЇ ПЕРЕВАГИ

У сучасних динамічних ринкових умовах, що характеризуються високим рівнем конкуренції, підприємства прагнуть забезпечити не лише короткостроковий комерційний успіх, а й довготривалу стабільність та розвиток. Досягнення цього можливе завдяки застосуванню комплексу маркетингових інструментів, серед яких особливе місце посідає клієнтоорієнтований підхід у діяльності компанії.

Сучасні споживачі демонструють високі вимоги до якості, цінності та релевантності запропонованих на ринку товарів та послуг, що зумовлює необхідність поглибленого розуміння їх потреб та очікувань. Ефективне задоволення цих потреб перетворюється на визначальний фактор формування конкурентних переваг підприємства. Отже, успішність компанії у довгостроковій перспективі безпосередньо залежить від орієнтації її діяльності на споживача [1, с. 111].

Кожне підприємство, незалежно від сфери своєї діяльності, прагне відповідати сучасним вимогам ринкової середовища, задовольняти потреби споживачів, а також враховувати тенденції, що формуються під впливом конкурентів, державних стандартів та законодавчих норм. Успішно функціонуюча компанія повинна вирізнятися серед аналогічних ринкових структур, демонструвати здатність до адекватної оцінки кон'юнктури ринку та на цій основі формувати стійкі конкурентні переваги. Важливим фактором забезпечення такого успіху є чітка орієнтація на потреби споживачів, що дозволяє підприємству досягати позитивної реакції з боку цільового ринку та зміцнювати свої позиції на ринку збиту.

Орієнтація на задоволення як існуючих, так і потенційних потреб клієнтів - від підвищених вимог до рівня сервісу до потреб у додаткових суміжних товарах та послугах - стає ключовим фактором розвитку підприємств. У цьому контексті концепція клієнтоорієнтованості розглядається як стратегічний підхід [2, с. 225], спрямований на підвищення конкурентоспроможності та формування довготривалих відносин із споживачами.

Для забезпечення сталого прибутку та досягнення успіху в довгостроковій перспективі підприємствам необхідно впроваджувати клієнтоорієнтований підхід у свою діяльність. У цьому контексті клієнтоорієнтованість можна визначити як інструмент побудови партнерських взаємовідносин між компанією та її цільовими споживачами, що передбачає системне задоволення їх потреб. Такий підхід ґрунтується на використанні ключових компетенцій підприємства та направлений на формування стабільного довгострокового партнерства.

Взаємозв'язок між внутрішнім та зовнішнім середовищем підприємства значною мірою формується завдяки застосуванню механізмів клієнтоорієнтованості. Чим ефективніше вибудувані комунікації та партнерські відносини з цільовою аудиторією, тим продуктивнішими є результати взаємодії [3, с. 10]. У цьому контексті важливим завданням компанії є формування клієнтоорієнтованої маркетингової стратегії, яка передбачає використання клієнта, його потреб та запитів як стратегічного ядра, навколо якого вибудовуються всі бізнес-процеси підприємства.

Забезпечення тривалих і позитивних взаємин зі споживачами створює не лише додану цінність для клієнтів, а й генерує значну прибуток для компанії. Утримання наявних клієнтів у цьому контексті є одним з найважливіших факторів формування конкурентних переваг підприємства [4, с. 10].

Клієнтоорієнтований підхід забезпечує для споживачів комплекс вигід, які умовно можна поділити на психологічні, соціальні та економічні. Психологічні переваги становлять можливість налагодження більш тісної комунікації з компанією, соціальні - у формуванні дружніх відносин із персоналом, тоді як економічні - у здобутті скидок, бонусів, персоналізованого сервісу та продуктів, адаптованих до індивідуальних потреб клієнта.

Для того щоб перетворити потенційного споживача на постійного та зменшити ризик його переходу до конкурентів, підприємству необхідно впроваджувати стратегію індивідуалізації клієнта. Це передбачає надання товарів та послуг, максимально погоджених із його запитами, а також забезпечення належного рівня персоналізованого сервісу та обслуговування.

Клієнтоорієнтований підхід має значну цінність не лише для споживачів, а й для самих компаній. Крім очевидних результатів у вигляді досягнення конкурентних переваг, підвищення прибутковості та забезпечення стабільних позицій на ринку, він сприяє формуванню довгострокових довірчих відносин із клієнтами. Така взаємодія дозволяє знизити транзакційні витрати, пов'язані з пошуком інформації, укладенням контрактів, оцінюванням якості продукції, а також із захистом прав власності та мінімізацією ризиків демпінгу чи агресивної поведінки з боку конкурентів.

У межах концепції маркетингу взаємин процеси розроблення, виробництва та реалізації товарів і послуг інтегруються в єдиний бізнес-процес, який спрямований на задоволення чітко визначених потреб споживачів. Таким чином, становлення клієнтоорієнтованої компанії вимагає не лише трансформації маркетингової стратегії, а й перегляду всієї управлінської моделі організації, що забезпечує її системну адаптацію до принципів персоніфікованої взаємодії зі споживачами.

Підвищення рівня клієнтоорієнтованості компанії значною мірою залежить від якісного добору персоналу [5, с. 356]. У процесі відбору кандидатів необхідно враховувати ступінь відповідності їх особистих цінностей, цілей та культурних установок корпоративним інтересам, цінностям та організаційній культурі компанії. Такий підхід дає змогу формувати колектив, орієнтований на підтримку єдиної системи пріоритетів та ефективну реалізацію

клієнтоорієнтованої стратегії.

Ключовим інструментом розвитку клієнтоорієнтованості є систематичний моніторинг, який передбачає комплексну оцінку як внутрішньої клієнтоорієнтованості, що виражається в рівні задоволеності співробітників, так і зовнішньої – ставлення персоналу до клієнтів. Реалізація цього процесу можлива завдяки впровадженню механізмів зворотного зв'язку.

Отже, високий рівень клієнтоорієнтованості, що виражається у здатності забезпечувати якісне та ефективне обслуговування, виступає важливим фактором формування довгострокових відносин зі споживачами і водночас слугує стратегічною конкурентною перевагою підприємства.

Список використаних джерел:

1. Григоренко В. В., Сухорукова А. Л. Інтеграція менеджменту та маркетингу в стратегії сталого розвитку соціально-економічних систем: виклики та можливості. Браславські читання. Економіка XXI століття: національний та глобальний виміри : збірник матеріалів II міжнародної наукової-практичної конференції (м. Одеса, 6 листопада 2024 р.). Одеса, ОДАУ. 2024. С. 109-112. https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/20656.

2. Іваненко В. С., Курепін В. М. Подолання кризових явищ у аграрній сфері за допомогою технології доповненої реальності. Урожайність та якість продукції рослинництва за сучасних технологій вирощування : матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., присв. 90-річчю з дня народження професора Г. П. Жемели (м. Полтава, 30 верес. 2023 р.). Полтава : ПДАУ, 2023. С. 224-226. URL:https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15512.

3. Дідняк А. В., Курепін В. М. Оцінка корпоративної ризик-культури та методів ризик-менеджменту на підприємствах. OSHAgro – 2024 : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 30 вересня 2024 року). Київ : МОН України, Національний університет біоресурсів і природокористування України, Науково-виробничий журнал «Охорона праці», Європейське співтовариство з охорони, 2024. С. 10-12. URL:https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/18905.

4. Шевчук Д. В., Сухорукова А. Л. Інноваційні підходи до аналізу та контролю ризиків при плануванні бізнес-процесів. Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи : матеріали X міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 4-5 жовтня 2024 р.). Одеса : ОНЕУ, 2024. С. 799-801. https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/20671.

5. Курепін В. М. Механізми стимулювання та мотиваційні пріоритети діяльності підприємств під час воєнного стану // Організаційно-економічні та соціальні складові розвитку підприємництва : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 165-річчю заснування університету та 70-річчю створення економічного факультету, м. Львів, 25 травня 2022 р. Львів : Львівський національний університет природокористування, 2022. С. 355-358. URL:https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11721.

ІВЧУК ВІКТОР, аспірант кафедри управління та адміністрування,
Комунальний заклад вищої освіти «Вінницька академія безперервної освіти», м. Вінниця,
Науковий керівник - СВІТЛАК ІРИНА, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри правознавства і гуманітарних дисциплін,
Вінницький навчально-науковий інститут економіки Західноукраїнського національного університету, м. Вінниця

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В МЕХАНІЗМІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ У ВЕТЕРАНСЬКІЙ СФЕРІ: НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІЙ ПІДХІД

Бурхлива трансформація існуючої раніше системи державного управління у новий формат публічного управління, призвела до певних термінологічних неоднозначностей щодо трактування понять «публічне управління» - «державне управління» та «державна політика» - «публічна політика». На даний момент у науковій літературі широко представлені різні теоретико-методологічні підходи до інтерпретації цих понять.

Принципова відмінність публічного управління від державного управління, на думку авторів аналітичній доповіді «Інституціоналізація публічного управління в Україні», полягає в тому, що воно являє собою спільну діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування з політично активними суб'єктами громадянського суспільства і ринкової економіки щодо формування й реалізації політики розвитку держави та її адміністративно-територіальних одиниць, прийняття управлінських рішень суспільного значення» [1, с. 6].

Поняття «публічне управління» та «державне управління» не є тотожними. За суб'єктним складом та змістом, публічне управління є більш узагальнюючим (широким) та охоплює поняття «державне управління», забезпечуючи взаємодію між політичною системою, державним сектором та муніципальними структурами.

У термінологічний словнику «Публічне управління», що підготовлений провідними науковцями в галузі управління запропоновані авторські дефініції понять «державне управління» та «публічне управління»:

«державне управління - форма і різновид соціального управління, соціально-політична функція держави, зумовлена об'єктивними потребами суспільства, яка проявляється в цілеспрямованому, систематичному, ідеологічному, організаційному впливі з використанням владних повноважень на суспільну на приватну життєдіяльність з метою її впорядкування, збереження та переведення у якісно новий стан (Л. Приходченко) [2, с. 37];

публічне управління - діяльність органів державного управління, органів місцевого самоврядування, представників приватного сектору та інститутів громадянського суспільства в межах визначених законом повноважень і функціональних обов'язків (планування, організації, керівництва, координації та контролю) щодо формування та реалізації управлінських рішень суспільного значення, політики розвитку держави та її адміністративно-територіальних

одиниць. (Л. Новак-Каляєва)» [2, с. 37].

Визначити місце та значення публічного управління в механізмі реалізації державної політики у будь-якій сфері неможливо без розуміння взаємозв'язків між публічною політикою та державним та/або публічним управлінням.

В монографії «Концептуальні засади взаємодії політики й управління» авторами запропонований синергетичний підхід у дослідженні проблематики взаємодії політики та управління із застосуванням інституціональної методології у дослідженні політико-адміністративного управління як складової частини публічного управління та горизонтально-мережевих комунікацій. Політика й управління, як доводять вчені, є взаємозалежними суспільними сферами, які мають спільну природу походження, пов'язану із феноменом влади. Ці сфери протягом певних історичних періодів мали різне співвідношення, однак їх завжди єднало уявлення про владу як про організовану силу, яка спрямована на використання регулюючих механізмів для реалізації соціальних, економічних та особистих відносин. Науковий інтерес становлять сформульовані «пріоритетні шляхи гармонізації публічної політики та управління:

- формування національної ідентичності як ключового чинника, на якому базується процес визначення головних орієнтирів суспільного поступу і національних інтересів;

- створення політико-правових механізмів, які унеможливлюють домінування особистих та корпоративних інтересів над загальнодержавними;

- побудова балансу адміністративних і політичних складових у системі управління та створення політико-правових засад, які б забезпечили деполітизацію та професіоналізацію державної служби» [3, с. 25].

Розглядаючи сучасний стан прогресу українського суспільства з погляду на концептуальні засади та чинники взаємодії політики й управління, автори наукового дослідження «Системні чинники взаємодії політики і управління», під поняттям «державне управління» розуміють «діяльність органів державної влади та їх посадових осіб з реалізації визначеної політики» [4, с. 4].

В. Ребкало та В. Тертичко слушно зазначають, що відокремлення державного управління від державної політики є доволі умовним, оскільки між ними є тісний зв’язок взаємодії та взаємодоповнення, а «державна політика необхідна не тільки як форма державного управління, а як його найбільш цінний організаційний потенціал» [5, с. 30].

Значна увага проблематиці взаємозв’язку між державною політикою та державним управлінням приділена також в працях науковців адміністративістів, конституціоналістів та теоретиків права, які вказують на тісний діалектичний зв'язок між ними. Д. Тихомиров досліджує взаємодію категорій «державна політика» та «державне управління» крізь призму поняття «державна діяльність», а саме: «…категорії «державна політика» та «державне управління» за своїм змістом охоплюються поняттям державної діяльності. При цьому державна політика як сукупність основоположних принципів, завдань та функцій держави у відповідній сфері реалізується шляхом здійснення

державного управління в межах компетенції органів державної влади, на які покладено відповідні повноваження щодо їх реалізації. Отже, державне управління (управлінська діяльність держави) є формою та способом реалізації державної політики, державна політика, своєю чергою, є основним орієнтиром, алгоритмом та планом дій щодо реалізації владних повноважень…» [6, с. 206].

Н. Обушна взаємодію між державною політикою та публічним управлянням розглядає крізь призму досягнення цілей публічної політики: «.. Через систему публічного управління формується солідарність між суспільством країни та державою як системою відносин, спрямованих на реалізацію цінностей суспільства, досягнення цілей публічної політики, а також створення конкурентоспроможної держави, визначальними характеристиками якої є верховенство права і розвинена правова культура, збалансована представницька демократія, сильне самоврядування, дисциплінований і мобільний державний менеджмент…» [7, с. 61].

Таким чином, переважно у науково-теоретичних працях, державне управління та публічне управління трактується як механізм, форма, спосіб, засіб реалізації державної політики. Враховуючи глобальні виклики та загрози, державна політика залишається базовим компонентом політико-управлінської діяльності, що в нових реаліях динамічно трансформується. Саме ці трансформаційні процеси обумовили одночасне використання термінів «державна політика», «державне управління», «публічне управління», «публічна політика».

На нашу думку, взаємодія між державною політикою та публічним управлінням у ветеранській сфері є ключовою передумовою успішного функціонування і розвитку суспільства. Ця взаємодія ґрунтується на ієрархічному підході та корелюється із владно-вертикальною системою публічного управління у галузі, в якій публічне управління є базовим елементом державної політики, спрямованої на забезпечення комплексної підтримки, інтеграції в суспільство та реалізації інтересів ветеранів/ветеранок, членів їх сімей, членів сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України, а також сприяння зміцненню обороноздатності держави, зокрема, шляхом визнання ключової ролі ветеранів/ветеранок, у складі військового резерву, їх потенціалу для забезпечення економічного розвитку країни та підвищення престижності військової служби (служби).

Узагальнюючи аналіз співвідношення понять «публічне управління» та «державна політика», можемо зазначити, що публічне управління є формою та способом реалізації державної політики, а ефективна державна політика у ветеранській сфері вимагає гнучкого підходу, здатності швидко реагувати на нові виклики та загрози.

Список використаних джерел:

1. Інституціоналізація публічного управління в Україні: наук.-аналіт. доп. / за заг. ред. М. М. Білинської, О. М. Петроє. Київ: НАДУ, 2019. 210 с. https://www.academia.edu/40152370/%D%D1%96

2. Публічне управління : термінол. слов. / за заг. ред. В. С. Куйбіди, М. М. Білинської, О. М. Петроє. Київ : НАДУ, 2018. 224 с.

3. Концептуальні засади взаємодії політики й управління : навч. посіб. / за заг. ред. В. А. Ребкала, В. А. Шахова, В. В. Голубь, В. М. Козакова. Київ: НАДУ, 2010. 300 с. URL: http://lib.rada.gov.ua/static/about/text/Konzept_zasadi.pdf
4. Системні чинники взаємодії політики і управління: наук. розробка / за заг. ред. В. А. Ребкала, В. А. Шахова. Київ: НАДУ, 2010. 40 с. URL: http://lib.rada.gov.ua/static/about/text/Afonin_10.pdf
5. Державна політика: аналіз та механізм її впровадження в Україні: навчальний посібник / за заг. ред. В.А. Ребкала, В.В. Тертички. Київ: Вид-во УАДУ, 2000. 232 с.
6. Тихомиров Д. Співвідношення категорій державної діяльності, державного управління та державної політики. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 5. С. 201-207.
7. Обушна Н. І. Публічне управління як нова модель організації державного управління в Україні: теоретичний аспект. *Ефективність державного управління*. 2015. Вип. 44(1). С. 53-63. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2015_44%281%29__8

КРАВЧЕНКО ВАСИЛЬ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ПУГАЧ ЮРІЙ**, доктор філософії, старший викладач кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Сумський національний аграрний університет, м. Суми

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ КОМУНАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ (НА ПРИКЛАДІ ЛІКАРЕНЬ ПРИКОРДОННИХ ТЕРИТОРІЙ)

Функціонування комунальних закладів охорони здоров'я у прикордонних територіях України відбувається в умовах «полікризи» — збігу взаємопов'язаних та взаємопосилюючих шоків, що вимагає переходу від традиційного екстреного фінансування до комплексного антикризового управління. Ця криза зумовлена поєднанням прямих воєнних загроз, асиметричних демографічних змін та екстремального економічного тиску. Постійні обстріли призводять до руйнування інфраструктури, вимагаючи незапланованих капітальних витрат, та водночас дестабілізують операційну діяльність, скорочуючи планові послуги та провокуючи сплески попиту на невідкладну допомогу. Це руйнує традиційні моделі фінансового планування. Демографічна ситуація характеризується одночасним збільшенням навантаження через приплив внутрішньо переміщених осіб та відтоком місцевого населення, включно з медичним персоналом. На цьому тлі воєнна інфляція та збої в ланцюгах постачання призводять до стрімкого зростання витрат, яке значно випереджає індексацію бюджетних асигнувань. Таким чином, фундаментальна проблема полягає не в простому дефіциті коштів, а в кризі непередбачуваності, що вимагає від фінансових менеджерів лікарень перетворення з бухгалтерів на стратегічних ризик-менеджерів.

В умовах такої нестабільності необхідно адаптувати класичну теорію антикризового фінансового управління до специфіки неприбуткового комунального сектору [1]. Ключовою метою стає не отримання прибутку, а забезпечення «безперервності місії» — надання життєво важливих медичних послуг. «Ринок» для лікарні трансформується у складну екосистему джерел фінансування: Національна служба здоров'я України (НСЗУ), міжнародні донори, гуманітарні організації та місцеві органи влади. Управлінські стратегії поділяються на «оборонні» (оптимізація витрат, перерозподіл пріоритетів) та «наступальні» (проактивне залучення грантів, розвиток нових послуг, адвокація). Керівники українських лікарень вже де-факто стали антикризовими менеджерами, інтуїтивно застосовуючи ці підходи для виживання [2].

Державні механізми фінансової підтримки, запроваджені на початку повномасштабного вторгнення, відіграли критичну стабілізаційну роль. Система фіксованих щомісячних платежів від НСЗУ, що базувалася на 1/12 контракту за попередній рік, забезпечила швидкий та передбачуваний потік коштів, значно зменшивши адміністративне навантаження на заклади. Для лікарень у зонах високого ризику було запроваджено спеціальний Пакет №57, спрямований на доплати до заробітної плати для утримання персоналу. Однак з

часом ці механізми продемонстрували системну негнучкість. Кількість лікарень, що отримують фінансування за Пакетом №57, скоротилася більш ніж удвічі, тоді як інтенсивність бойових дій у прикордонних регіонах лише зросла. Водночас фіксовані суми платежів не коригувалися з урахуванням інфляції, що призвело до суттєвого зниження їхньої реальної вартості. Модель, розроблена для гострої короткострокової кризи, виявилася нездатною адаптуватися до затяжного локалізованого конфлікту, створюючи «розрив стійкості», який лікарні змушені заповнювати самостійно.

Заповнення цього розриву вимагає фінансової диверсифікації, передусім через залучення міжнародних грантів та гуманітарної допомоги. Грантові програми, такі як проєкт «Енергоефективність громадських будівель в Україні» чи японська програма «Кусаноне», пропонують значні кошти на модернізацію інфраструктури та закупівлю обладнання [3]. Гуманітарна допомога, хоч і є непередбачуваною, може закривати нагальні потреби в ліках та витратних матеріалах, але вимагає формального звітування через Автоматизовану систему гуманітарної допомоги. Проте доступ до цих ресурсів обмежений двома бар'єрами. По-перше, це розрив у менеджерському потенціалі: успішне залучення грантів вимагає спеціалізованих навичок (володіння англійською, проєктний менеджмент), яких бракує багатьом лікарням. По-друге, існує невідповідність між типом доступного фінансування (проєктне, капітальне) та найгострішою потребою лікарень (гнучкі операційні кошти на зарплати). Це створює ризик посилення нерівності, коли адміністративно спроможніші заклади залучатимуть ресурси, а менші та більш вразливі — відставатимуть.

Для досягнення фінансової стійкості необхідна інтегрована модель управління, що базується на трьох стовпах: 1) максимізація та захист основного державного фінансування через ретельне дотримання умов контрактів з НСЗУ та активну адвокацію; 2) систематизація залучення зовнішнього фінансування, що перетворює пошук грантів на структуровану стратегічну функцію; 3) оптимізація внутрішніх ресурсів через суворий контроль та сценарне планування. Це вимагає стратегічних змін на всіх рівнях. Керівництво лікарень має прийняти роль стратегічних фінансових менеджерів та інвестувати в розбудову потенціалу своїх команд. Регіональні органи влади повинні діяти як фасилітатори, створюючи центри підтримки для допомоги лікарням у залученні грантів. На національному рівні МОЗ та НСЗУ мають реформувати воєнну модель фінансування, запровадивши механізми гнучкості, що враховують інфляцію та базуються на даних про безпекову ситуацію в реальному часі, а не на статичних географічних визначеннях. Лише такий синергетичний підхід дозволить забезпечити довгострокову фінансову стійкість та безперебійне надання медичної допомоги в прикордонних регіонах України.

Список використаних джерел:

1. Під час воєнного стану медзакладам отримуватимуть безперебійне фінансування. *Міністерство охорони здоров'я України*. URL: https://moz.gov.ua/uk/pid-chas-voennogo-stanu-medzakladi-otrimuvatimut-bezperebijne-finansuvannja- (дата звернення: 06.10.2025).

2. Антикризове управління фінансами: стратегії та інструменти для подолання кризових ситуацій. *Харківський національний університет внутрішніх справ*. URL:

https://dspace.univd.edu.ua/entities/publication/181fbc04-dc04-476a-83c8-9c0eed633133 (дата звернення: 06.10.2025).
3. До 10 000 000 ієн — гранти у сфері освіти, медицини, реабілітації тощо в рамках програми безпеки людини “Кусаноне”. *Центр розвитку ЧАС ЗМІН*. URL: https://chaszmin.com.ua/do-10-mln-iyen-na-realizatsiyu-proyektiv-v-ramkah-programy-bezpeky-lyudyny-kusanone-posolstvo-yaponiyi-v-ukrayini/ (дата звернення: 06.10.2025).

КУЗЬ ТАРАС, аспірант,
Бобров Дмитро, аспірант
Львівський національний університет ім. І. Франка, м. Львів

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Актуальність. Цифрова економіка визначається як економічна система, яка в основному працює за допомогою цифрових технологій і платформ, докорінно змінюючи спосіб взаємодії компаній і споживачів. Він охоплює різні компоненти, включаючи цифрову дистрибуцію, онлайн-послуги та електронну комерцію, які разом формують сучасний ринок.

Результати дослідження. Адаптивність має вирішальне значення в практиці управління в рамках цифрової економіки, оскільки організації повинні орієнтуватися в середовищі, що характеризується постійними змінами (табл. 1).

Таблиця 1 -**Адаптивність в управлінні в цифрову епоху**

Аспект	Традиційний підхід	Цифрова адаптивність	Переваги	Приклад / Статистика
Реакція на зміни ринку	Тривалі погодження, інертність	Аналіз трендів у реальному часі	Швидкий запуск нових продуктів	Watsons Україна – адаптація до COVID за 2 тижні через онлайн-модель
Взаємодія з клієнтами	Телефони, паперові анкети	Соцмережі, чат-боти, мобільні застосунки	Постійний двосторонній зв'язок	68% користувачів очікують відповіді онлайн не пізніше ніж за 2 години
Тестування ідей	Високі витрати, довгі цикли	MVP, A/B тестування, збір фідбеку	Менші втрати, краще розуміння ринку	NOVA POSHTA тестувала нові функції додатку на вибраних клієнтах
Персоналізація	Стандартизовані послуги	Індивідуальні пропозиції на основі даних	Підвищення задоволеності клієнтів	Компанії з персоналізацією отримують на 30% більше повторних покупок

Джерело: побудовано автором

Традиційні стратегії управління, які часто наголошують на стабільності та передбачуваності, можуть бути недостатніми в умовах цифрової трансформації. Натомість підприємствам пропонується використовувати гнучкі методології, які сприяють швидкому прийняттю рішень і ітераційним процесам. Ця адаптивність дозволяє організаціям ефективно реагувати на зміну потреб споживачів і нові можливості ринку. Як підкреслюють нещодавні дослідження, інтеграція цифрових технологій і аналізу даних відіграє ключову роль у підвищенні адаптивності, що призводить до покращення загальної продуктивності та конкурентоспроможності.

Ключові відмінності між підходами до управління в цифровій економіці та традиційними методами управління є глибокими та багатогранними (табл. 2).

Таблиця 2 - **Відмінності управління: цифрове vs традиційне**

Критерій	Традиційне управління	Управління в цифровій економіці	Пояснення/ Приклад	Аналітична оцінка
Організаційна структура	Вертикальна, багаторівнева	Гнучка, крос-функціональні команди	Uber, Glovo – автономні мікрокоманди	Підвищує швидкість прийняття рішень на 45%
Стиль керівництва	Адміністра-тивний, формальний	Лідерство, партнерство	CEO = фасилітатор змін, а не наглядач	Сприяє інноваціям і автономії
Методи мотивації	Зарплата, премії	Гнучкий графік, участь у проектах, розвиток	IT-компанії: бонуси за ідеї та ініціативність	Підвищення продуктивності на 20–30%
Інструменти управління	Планування, накази, звітність	CRM, ERP, Agile-дошки, Notion, Trello	Автоматизація процесів	Компанії, що автоматизували задачі, зекономили в середньому 28% часу
Комунікація	В основному офлайн, обмежена	Постійна, онлайн, у месенджерах	Slack, Discord, Telegram для командної роботи	Підвищує залученість і прозорість процесів

Джерело: побудовано автором

Методи гнучкого управління ґрунтуються на кількох основних принципах, які віддають перевагу гнучкості та оперативності в цифровому середовищі. В основі Agile-менеджменту лежить прихильність до ітераційної розробки, яка наголошує на коротких циклах планування, виконання та зворотного зв'язку. Цей підхід дозволяє командам швидко адаптуватися до змін, гарантуючи, що цілі проекту залишаються узгодженими з вимогами ринку та потребами клієнтів.

Впровадження гнучких методологій вимагає зміни як мислення, так і операційної практики в організаціях. Команди повинні сприймати атмосферу довіри та відкритого спілкування, щоб сприяти співпраці та творчості. Поширені фреймворки, які використовуються в Agile-реалізації, такі як Scrum і Kanban, забезпечують структуровані, але гнучкі підходи до управління проектами. Наприклад, Scrum включає визначені ролі, такі як власники продуктів і Scrum-майстри, а також регулярні церемонії, такі як планування спринтів і щоденні стенд-апи, які підвищують залученість команди та відповідальність. Така структурована гнучкість дозволяє організаціям ефективніше орієнтуватися в невизначеності цифрових проектів, позиціонуючи їх так, щоб отримати вигоду від нових можливостей у цифровій економіці.

Переваги практик Agile виходять за межі простого управління проектами; вони значно покращують командну співпрацю та стимулюють інновації [11].

Розвиваючи культуру співпраці, методології Agile дають змогу членам команди активно вносити свої ідеї та досвід. Це середовище для спільної роботи не тільки полегшує обмін знаннями, але й веде до швидшого прийняття рішень і вирішення проблем. Крім того, практики Agile заохочують експерименти та ітерації, що може призвести до інноваційних рішень, які краще відповідають вимогам клієнтів. Здатність швидко реагувати на відгуки та зміни ринку докорінно змінює те, як працюють організації, роблячи їх більш конкурентоспроможними в цифровому середовищі, що швидко розвивається.

Висновки. Отже, однією із ключових характеристик цифрової економіки є її динамічний характер, де швидкий технологічний прогрес і зміна споживчих уподобань вимагають гнучкого підходу до управління. Це вимагає від компаній не лише впровадження цифрових інструментів, але й стратегічної інтеграції їх у свою діяльність, щоб підвищити ефективність і реагувати на вимоги ринку.

КУНІЦЬКА ТЕТЯНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник - **ІЖЕВСЬКИЙ ПАВЛО,** д.е.н., професор
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

СИСТЕМА ФІНАНСУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ТА МІСЦЕВИХ ПРОЄКТІВ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ

Вступ та постановка проблеми. Фінансування регіональних та місцевих проєктів є ключовим елементом стратегії сталого розвитку будь-якої країни. В Україні, з огляду на її політичні, економічні та соціальні трансформації, ефективна система фінансування на місцевому рівні набуває особливої ваги. Це питання стає ще більш актуальним у контексті післявоєнної відбудови, інтеграції до європейських структур та потреби забезпечення сталого розвитку територіальних громад.

Інтеграція міжнародного досвіду у фінансування регіональних ініціатив дозволяє не лише залучити додаткові ресурси, а й запровадити передові практики управління, прозорості та підзвітності. Приклади функціонування структурних фондів Європейського Союзу, діяльність Європейського інвестиційного банку, Світового банку та інших міжнародних організацій демонструють ефективність застосування грантових програм, кредитів із низькими відсотковими ставками, а також моделей публічно-приватного партнерства у розвитку місцевих територій.

Метою цієї роботи є аналіз існуючої системи фінансування регіональних та місцевих проєктів в Україні, вивчення міжнародного досвіду та визначення можливостей адаптації успішних практик до українських реалій.

Виклад основного матеріалу. Починаючи з 2014 року, Україна розпочала масштабну реформу децентралізації, спрямовану на зміцнення та розширення повноважень органів місцевого самоврядування шляхом об'єднання невеликих муніципалітетів у більші територіальні громади, які мають достатній розмір та ресурси для надання послуг. Реформа децентралізації дала змогу територіальним громадам самостійно формувати бюджети, планувати розвиток інфраструктури та залучати зовнішні інвестиції.

Територіальні громади отримали більше повноважень, а місцеві бюджети зросли в 12,5 разів завдяки процесу об'єднання та прийняттю нового податкового законодавства. Наразі в Україні діє низка міждержавних грантових програм та субсидій, які забезпечують фінансування проєктів регіонального та місцевого розвитку. Серед основних інструментів підтримки варто виділити Державний фонд регіонального розвитку, цільові субвенції з державного бюджету, а також міжнародні програми, фінансовані донорами — ЄБРР, ЄІБ, SIDA, USAID, ПРООН та іншими партнерами[1, с. 53].

Більшість із них вимагають співфінансування з місцевих бюджетів, а також підготовки, подання та реалізації проєктів. Органи влади на регіональному рівні залучаються до розгляду, визначення пріоритетів та відбору проектів. Проте нерідко громади стикаються з браком кваліфікованих кадрів у сфері проєктного менеджменту та складними бюрократичними процедурами.

Крім того, супровідна інфраструктура для стратегічного планування, розробки проектів, залучення інвестицій, просування державно-приватного партнерства та загальної координації також розвинена на місцевому та регіональному рівнях (APP, LEADER тощо), хоча і не в повній мірі [2, с.2].

Після початку повномасштабної війни в Україні роль міжнародної фінансової допомоги значно зросла. З 2022 року допомога Україні від Європейського союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ зросла в більш як 360 разів, а підтримка з боку міжнародних фінансових організацій (МФО) зросла більш як вчетверо порівняно з 2021 роком. Однак, практично все фінансування спрямовується або до державного бюджету, або як кредитні програми великим містам-регіональним центрам, бізнесу, державним інституціям та міністерствам, або українським банкам. Частка коштів, які безпосередньо отримують місцеві громади, залишається незначною — менше 20% загального обсягу фінансової допомоги[3].

Великі міста та обласні центри мають певний досвід роботи з МФО та залучення кредитних ресурсів. Сільські та селищні громади донедавна не мали можливості здійснювати запозичення для потреб свого розвитку. Лише у 2023 році Верховна Рада України ухвалила зміни, що дозволяють таким громадам залучати кредити, проте практичний механізм цього процесу потребує подальшого нормативного врегулювання.

Досвід Європейського інвестиційного банку (ЄІБ) у фінансуванні проєктів відбудови через Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України виявився не дуже ефективним щодо швидкості та ефективності освоєння коштів: лише трохи більше ста громад зможуть профінансувати свої проєкти відбудови в рамках програм ЄІБ на 161 млн євро субвенцій до місцевих бюджетів. Це свідчить про необхідність підвищення прозорості конкурсного відбору проєктів та створення прямих каналів комунікації між громадами та МФО[2].

Реалізуються успішні ініціативи з підтримки міжмуніципального міжнародного співробітництва: Cities4Cities | United4Ukraine, «Мости довіри» від U-LEAD with Europe [3].

Довгостроковий бюджет ЄС або багаторічні фінансові рамки, визначає максимальну суму, яку ЄС може витратити протягом 7 років. Поточні багаторічні фінансові рамки охоплюють період з 2021 по 2027 рік. Переговори щодо багаторічних фінансових рамок на 2021—2027 роки велися переважно у 2020 році, а 17 грудня 2020 року Рада ЄС остаточно ухвалила ці рамки. Загальний обсяг багаторічних фінансових рамок на 2021—2027 роки становить 1,07 трлн євро, який зростає до вражаючих 1,8 трлн євро, якщо додати надзвичайний інструмент відновлення «Наступне покоління ЄС» (НПЄС). Хоча на перший погляд ці суми здаються величезними, в довгостроковому бюджеті ЄС з самого початку було недостатньо коштів. У разі непередбачуваних подій необхідні кошти можуть бути забезпечені лише за рахунок перерозподілу коштів між різними програмами, або за рахунок використання марж згідно зі

«стелею» різних розділів, або за рахунок мобілізації спеціальних інструментів [4, с.3].

До 24 лютого 2022 року (широкомасштабного вторгнення) Україна досягла значного поступу в реалізації амбітних реформ регіонального розвитку та децентралізації. Результатом цих реформ стало створення 1 469 об'єднаних муніципалітетів, введення детальної багаторівневої структури планування регіонального розвитку, а також значне підвищення рівня надання місцевих державних послуг і державного фінансування регіонального та місцевого розвитку. Однак на шляху реформ виникли деякі проблеми, багато з яких були значно загострені війною Росії проти України. Ці проблеми включають збільшення регіональних економічних та демографічних розбіжностей і відмінностей у рівні добробуту, фрагментарну структуру фінансування регіонального розвитку, а також помітні розбіжності в адміністративних, кадрових і фіскальних можливостях муніципалітетів. У цьому звіті представлено глибокий аналіз поступу України у впровадженні реформ багаторівневого управління та досліджено роль місцевих органів влади в управлінні катастрофою. Виходячи з цього, у звіті рекомендуються можливі шляхи використання Україною разом з міжнародними партнерами багаторівневого управління, регіонального розвитку і децентралізації для підтримки процесів місцевої відбудови та відновлення з метою вирішення нагальних гуманітарних потреб, відновлення місцевої економіки та громад, а також посилення їхньої стійкості.

Висновки. За результатами аналізу можна зробити висновок, що система фінансування регіональних та місцевих проєктів в Україні має значний потенціал, але вона ще не досягла балансу, який спостерігається в міжнародній практиці. Українські громади вже користуються міжнародними та донорськими ресурсами, мають сильні сторони — реформу децентралізації, збільшення бюджетної автономії, створення механізмів прямих грантових програм і міжнародних партнерств. Проте існують проблеми: нерівномірний доступ до фінансування між громадами, брак досвіду у сфері проєктного менеджменту, складність процедур, недостатня прозорість, а також потреба у запровадженні довгострокового планування фінансування місцевого розвитку.

Отже, адаптація міжнародного досвіду до українських умов має передбачати підвищення інституційної спроможності громад, створення прозорих механізмів конкурсного відбору, розширення прямих каналів співпраці з міжнародними фінансовими організаціями та запровадження системи багаторівневого планування місцевого розвитку.

Список використаних джерел

1. Васильєва Н. В., Гринчук Н. М., Дерун Т. М., Куйбіда В. С., Ткачук А. Ф. Місцевий бюджет і фінансове забезпечення об'єднаної територіальної громади: навч. посіб. / [Н. В. Васильєва, Н. М. Гринчук, Т. М. Дерун, В. С. Куйбіда, А. Ф. Ткачук] – К.: – 2017. – 119 с. Режим доступу: https://hromady.org/wp-content/uploads/2018/04/%D0%9C%D1%96%D1%81%D1%86%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D0%B9-%D0%B1%D1%8E%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D1%82-%D0%9E%D0%A2%D0%93.pdf (дата звернення 16.10.2025).

2. Міжнародний досвід місцевих та регіональних органів влади в залученні фондів ЄС та їх адміністрування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://easybusiness.in.ua/wp-content/uploads/2025/02/Mizhnarodnyy-dosvid-mistsevykh-ta-rehionalnykh-orhaniv-vlady-v-pohlynanni-fondiv-YES-ta-ikh-administruvannia.pdf (дата звернення: 10.10.2025).
3. Механізми міжнародного фінансування локальних проєктів: пошук нових рішень чи винайдення українського велосипеда? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ecoaction.org.ua/mekhanizmy-mizhnarodnoho-finans-lokalnykh-proiektiv.html (дата звернення: 10.10.2025).
4. Петерс, Тім. Фінансування відновлення України: наслідки для бюджету та бюджетного контролю ЄС, а також засади досягнення : аналітична доповідь / Дослідницька служба Європейського парламенту. – PE 749.804. – Червень 2023. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2023/749804/EPRS_IDA%282023%29749804_XL.pdf (дата звернення: 10.10.2025).
5. Відбудовуємо Україну через зміцнення регіонального та муніципального управління / OECD Publishing. – Paris, 2023. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://doi.org/10.1787/a5a7939d-uk (дата звернення: 10.10.2025).

КУРЕПІН ВЯЧЕСЛАВ, канд.екон.наук, доцент,
доцент кафедри методики професійного навчання.
СУХОРУКОВА АННА, кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри менеджменту та маркетингу.
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

ПРИНЦИПИ КЛІЄНТООРІЄНТОВАННОГО ПІДХОДУ ДО УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРОПІДПРИЄМСТВ

До ключових проблем ефективності публічного управління в Україні належать недосконаліть організаційних структур, недостатня якість управління людськими ресурсами, обмежена результативність застосування сучасних інформаційних технологій, а також поширеність корупційних практик. Водночас стратегічні орієнтири розвитку цієї сфери визначаються необхідністю здійснення цифрової трансформації, впровадження клієнтоорієнтованого підходу в діяльність органів влади, забезпечення вищого рівня прозорості та підзвітності, а також інтеграції всіх секторів в єдину систему публічного управління.

Клієнтоорієнтованість є однією з фундаментальних засад сучасного бізнесу та визначається як стратегічний підхід, що передбачає зосередження управлінських та маркетингових зусиль на виявленні та задоволенні потреб споживачів. В умовах високої конкурентності ринкового середовища орієнтація на клієнта перестає бути додатковою перевагою [1, с. 14] і трансформується у необхідні умови забезпечення конкурентоспроможності підприємства.

У сучасних економічних реаліях здатність компанії не лише приваблювати нових клієнтів, а й утримувати вже наявних, визначається рівнем її клієнтоорієнтованості. Чим більш організація враховує потреби споживачів у своїй діяльності, тим вищий рівень їхньої лояльності, що безпосередньо корелює з фінансовими результатами та стабільністю розвитку.

Відповідно до цього підходу, діяльність компанії спрямовується не лише на досягнення короткострокових комерційних результатів у вигляді продажів, а й на формування довготривалих партнерських відносин зі споживачами. Така стратегія забезпечує зростання довіри до компанії, сприяє підвищенню її репутаційного капіталу та створює передумови для якісного результативного зростання.

Клієнтоорієнтованість як управлінська концепція ґрунтується на низці базових принципів, що визначають ефективність взаємодії підприємства зі споживачами. Першочерговим принципом є задоволення потреб клієнтів, що передбачає зосередження бізнесу на створенні та пропонуванні продуктів та послуг, які максимально відповідають вимогам та очікуванням споживачів. Не менш важливим аспектом є організація активного зворотного зв'язку [2, с. 134], адже регулярна комунікація з клієнтами дозволяє глибше зрозуміти їх потреби та вчасно реагувати на зміни у споживачів.

Ключовим елементом клієнтоорієнтованої стратегії є індивідуальний підхід, що передбачає розробку персоналізованих рішень, здатних створити

додаткову цінність для кожного окремого клієнта при збереженні високих стандартів обслуговування. Водночас невід'ємним принципом є постійне удосконалення діяльності підприємства, яке реалізується не лише через реагування на запити клієнтів, але й завдяки активному використанню їх відгуків для модернізації та підвищення якості.

У сучасній практиці управління виокремлюють два основні типи клієнтоорієнтованості [3, с. 137]. Перший тип пов'язаний із продажами і полягає у створенні таких умов, за яких споживач отримує саме ті товари чи послуги, що відповідають його реальним потребам та очікуванням. При цьому ключовим завданням є не лише задоволення потокового спросу, а й формування довготривалих взаємин із клієнтами, що забезпечує зростання рівня їхньої лояльності. Інший тип клієнтоорієнтованості інтегрується у бізнес-процеси організації: принципи орієнтації на клієнта впроваджуються у всі етапи діяльності компанії - від виробничих процесів до систем логістики та післяпродажного обслуговування. Такий підхід дозволяє підвищити якість обслуговування.

Водночас ефективність реалізації клієнтоорієнтованої стратегії значною мірою залежить від персоналу підприємства. Співробітники виступають «обличчям» компанії, і саме їх взаємодія зі споживачами формує представлення клієнтів про рівень сервісу та корпоративні цінності. Тому усвідомлення кожним працівником своєї ролі у створенні клієнтоорієнтованої організаційної культури є визначальною умовою досягнення успіху у сучасному конкурентному середовищі.

Компанія, орієнтована на потреби клієнтів, зосереджує свою діяльність на глибокому розумінні цільової аудиторії та постійному вдосконаленні запропонованих послуг. Такий підхід передбачає не лише реакцію на вже сформовані запити споживачів, а й прогнозування їх майбутніх потреб [4, с. 27]. Клієнтоорієнтованість у цьому контексті слід розглядати як здатність підприємства не просто слухати, а й по-справжньому «чути» клієнтів, з'ясовуючи актуальні для них проблеми та визначаючи ті фактори, що матимуть вагоме значення у середньо- та довгостроковій перспективі.

Збереження конкурентоспроможності вимагає від організацій систематичного оновлення стратегій, управлінських підходів та бізнес-процесів. Це означає, що діяльність компанії не обмежується виконанням стандартних замовлень, а передбачає активну роботу з клієнтами, аналіз їх потреб, оперативне реагування на зміни ринкових умов та своєчасну адаптацію пропозицій. Саме така гнучкість і здатність до інновацій забезпечують формування довготривалих відносин зі споживачами та зміцнюють партнерські стосунки [5, с. 442].

Клієнти розглядаються не лише як учасники процесу купівлі-продажу, а передусім як партнери, орієнтовані на встановлення та підтримання довгострокових взаємовідносин. У цьому контексті завдання компанії полягає не лише у здійсненні окремих маркетингових заходів, таких як вибір рекламної кампанії чи налагодження націлення, а й у наданні додаткових послуг, які

сприятимуть досягненню клієнтами вищих результатів.

Йдеться, зокрема, про надання релевантних рекомендацій та розробку персоналізованих стратегій, що враховують специфіку діяльності кожного клієнта. Такий підхід формує у споживачів відчуття індивідуального ставлення, створює довіру та підтверджує зацікавленість компанії у розвитку бізнесу своїх клієнтів. Таким чином клієнтоорієнтованість у цьому випадку постає не як масова стандартизована послуга, а як стратегія побудови партнерських відносин, що забезпечує стали конкурентні переваги на ринку.

Отже, клієнтоорієнтованість виступає ключовим фактором конкурентоспроможності бізнесу, оскільки забезпечує як залучення нових клієнтів, так і збереження існуючих. Гнучкість, готовність до змін та постійне вдосконалення підходів до обслуговування створюють основу для формування лояльності споживачів, яка, в свою чергу, є одним із визначальних драйверів сталого розвитку підприємства.

Список використаних джерел:

1. Іваненко В. С. Жінки-підприємниці під час війни: досягнення та виклики // Підприємництво під час війни в Україні: виклики та можливості : збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 60-річчю кафедри підприємництва, торгівлі та прикладної економіки (м. Івано-Франківськ, 20 листопада 2023 р.). Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника, 2023. С. 12-14. URL: https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/16141.

2. Курепін В.М., Сухорукова А. Л. Особливості трудових відносин у сільському господарстві: теоретико-практичний аналіз. Modern Economics. 2025. № 51(2025). С. 130-136. DOI:https://doi.org/10.31521/modecon.V51(2025)-16.

3. Іваненко В. О. Персоналізація послуг у гостинності: нові стратегії залучення клієнтів. Готельно-ресторанний та туристичний бізнес в Україні: формування національно-культурної ідентичності : матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, м. Миколаїв, 24-25 квітня 2025 р. Миколаїв : Миколаївський національний аграрний університет, 2025. С. 135-137. https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/21328.

4. Науменко Т. Економіка та управління в сфері обслуговування. Готельно-ресторанний та туристичний бізнес в Україні: формування національно-культурної ідентичності : матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. м. Миколаїв, 24-25 квітня 2025 р. Миколаїв : Миколаївський національний аграрний університет, 2025. С. 26-28. https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/21314.

5. Іваненко В. С. Адаптація публічних обговорень в онлайн-режимі за допомогою онлайн-інструментів. Публічне управління в Україні: історичний досвід та перспективи розвитку : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 18 лют. 2025 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи, Н. М. Корчак, Л. В. Гонюкової. Київ: ННІПУДС КНУ імені Тараса Шевченка, 2025. С 441-443. URL:https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/21069.

ЛИННИК ВІКТОРІЯ, здобувачка вищої освіти
Науковий керівник – ЗАЇКА СВІТЛАНА, к.е.н., професор,
професор кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування
Державний біотехнологічний університет, м. Харків

ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ: ДОСВІД УКРАЇНИ ТА СВІТОВИХ КРАЇН

Електронне урядування - це форма організації державного управління, яка ґрунтується на системному використанні інформаційно-комунікаційних технологій. Її головною метою є підвищення якості державних сервісів та ефективності взаємодії між владою, громадянами та бізнесом. Такий підхід передбачає цифрову трансформацію класичних управлінських процесів, що потребує як технічного забезпечення, так і перегляду функціональних підходів до державної діяльності [1].

Провідні країни світу вже давно використовують різні моделі е-урядування, пристосовуючи їх до своїх адміністративних і правових систем. Зокрема, централізована модель, прикладом якої є Естонія, базується на створенні єдиного цифрового простору з безпечним обміном даними між державними органами. Такий формат дозволяє забезпечити узгодженість між сервісами та спрощує доступ користувачів до адміністративних процедур. Натомість у США, де домінує децентралізована модель, кожен штат формує власну цифрову систему, що дозволяє враховувати місцеві особливості, проте ускладнює міжштатну сумісність платформ.

Цікавою є також кооперативна модель, що використовується у Сінгапурі. Там цифрові сервіси розробляються у партнерстві з науковими установами, технологічними структурами та громадськими ініціативами. Подібне поєднання ресурсів дозволяє створювати рішення, які враховують потреби різних груп населення. Усі ці моделі мають свої особливості, однак об’єднані спільним прагненням підвищити доступність державних послуг.

На цьому тлі Україна також демонструє значні зрушення в напрямі цифровізації управлінських процесів. Починаючи з 2019 року, цифрова платформа «Дія» стала основною точкою доступу громадян до адміністративних сервісів. У застосунку доступні цифрові версії документів, зокрема паспорт і водійське посвідчення, що істотно змінює щоденну взаємодію людини з державними органами. Згідно з даними, наведеними в аналітичному матеріалі на сайті par.in.ua, Україна посіла провідні позиції у міжнародному рейтингу за рівнем користування онлайн-держпослугами [5].

Слід також зазначити, що цифровізація не обмежується лише створенням зручного інтерфейсу. Її фундамент - це реформа управлінських підходів. Зокрема, як зазначено у дослідженні [4], оцінка ефективності управлінських рішень має базуватися на точному діагностуванні функціонування всієї системи, включаючи її цифрову складову. Це означає, що впровадження електронних сервісів повинне супроводжуватися змінами в адмініструванні, професійній підготовці кадрів і впорядкуванні внутрішніх процедур.

Ще одним прикладом цифрової модернізації є система публічних закупівель «ProZorro», яка запровадила відкритий механізм контролю за використанням державних коштів. Цей інструмент дозволив зменшити неформальні практики у сфері закупівель, що прямо вплинуло на економію бюджетних ресурсів. У дослідженні Древаля Ю.Д. та співавторів звертається увага на те, що нові технології можуть змінювати не лише технічну сторону адміністрування, але й соціально-культурну динаміку взаємодії між владою і громадянами [2].

Разом із тим, цифрове перетворення неможливе без урахування рівня цифрової готовності населення. Як свідчить дослідження, представлені в колективній монографії про цифрову економіку, процес надання послуг значною мірою залежить від того, наскільки люди володіють навичками користування цифровими інструментами [3]. Це актуально для України, де зберігаються суттєві відмінності між регіонами, а мешканці сільських територій не завжди мають доступ до стабільного інтернету чи відповідного обладнання.

Крім того, навіть найкращі цифрові рішення не дають очікуваного ефекту, якщо державні реєстри не інтегровані між собою. У багатьох випадках інформація залишається розпорошеною, а дані - дублюються або втрачаються в міжвідомчих бар'єрах. Вирішення цього питання передбачає створення єдиної міжреєстрової бази з узгодженими стандартами обміну інформацією.

Важливою залишається й проблема законодавчого забезпечення цифрових сервісів. Попри наявність нормативних актів, що регулюють використання електронних документів, юридична практика часто стикається з колізіями, що потребує перегляду підзаконних актів та створення правового простору, який би повною мірою визнавав цифрові форми взаємодії.

Варто також окремо зупинитися на безпеці цифрової інфраструктури. В умовах війни питання кіберзахисту виходить на перший план. Захист персональних даних, надійне функціонування державних платформ, а також безперервний доступ до сервісів - це завдання, які потребують постійних інвестицій і науково-технічної підтримки. У цьому контексті напрацювання з питань інноваційного управління та організації державної діяльності, представлені в роботі [1], залишаються і на сьогодні актуальними.

Таким чином, електронне урядування в Україні поступово переходить від експериментального етапу до системного впровадження. Прогрес, досягнутий завдяки платформам «Дія» та «ProZorro», є важливим кроком у зміні державного управління. Проте повноцінне функціонування цифрової держави потребує завершення інтеграції реєстрів, підтримки цифрової освіти, оновлення законодавства і гарантування надійного кіберзахисту.

Список використаних джерел:

1. Maznev G.E., Zaika S.O., Grinin O.V. Administrative spheres of innovative development. *Actual problems of innovative economy*. 2016. №. 3. P. 5-10.

2. Древаль Ю.Д., Кузнецов А.О., Заїка С.О. Соціокультурний аспект політичної модернізації. *Актуальні проблеми державного управління*. 2020. № 1(57). С. 165-173.

3. Заїка С., Кускова С., Заїка О. Тенденції розвитку сфери послуг в умовах цифровізації економіки. *Цифрова економіка як фактор економічного зростання держави: колективна*

монографія / За ред. О.Л. Гальцової. Херсон: Видавничий дім «Гельветика». 2021. С. 258-281.
4. Заїка С.О., Грідін О.В. Особливості діагностики ефективності менеджменту. *Вісник ХНТУСГ: Економічні науки*. 2016. Вип. 174. С. 199-206.
5. Світовий рейтинг з використання онлайн-держпослуг. URL: https://par.in.ua/information/news/378-ukraina-ocholyla-svitovyi-reitynh-z-vykorystannia-onlain-derzhposluh

МАКУРІН АНДРІЙ, д.е.н., проф.,
професор кафедри міжнародних відносин і аудиту
НТУ «Дніпровська політехніка», м. Дніпро

КАДРОВА ПОЛІТИКА В РОЗРІЗІ СТІЙКОСТІ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Сектор критичної інфраструктури (КІ) є не просто сукупністю технологічних об'єктів – від енергетичних мереж до фінансових систем. Він є життєво важливим хребтом національної стійкості та обороноздатності держави. У контексті сучасних гібридних загроз та повномасштабної агресії, забезпечення безперебійної та надійної роботи такої структури стає стратегічним пріоритетом. Незважаючи на значні зусилля у сфері фізичного та кіберзахисту, людський фактор залишається найбільш критичним і вразливим елементом у системі стійкості. Саме тому питання формування та реалізації державної кадрової політики для забезпечення стабільності функціонування критичної інфраструктури набуває статусу ключової проблеми національної безпеки. Сучасна операційна обстановка в Україні висуває безпрецедентні вимоги до персоналу, який обслуговує критичну інфраструктуру: ці фахівці повинні не лише забезпечувати щоденне функціонування складних систем, але й ефективно діяти в умовах кризового менеджменту, швидко відновлювати об'єкти після ракетних ударів, кібератак чи диверсій [1].

Головна проблема полягає у системній невідповідності чинної державної кадрової політики цим викликам. Існуючий підхід є фрагментований, реактивним і не охоплює повного циклу кадрової безпеки, що породжує низку критичних ризиків: дефіцит висококваліфікованих фахівців (особливо на стику інженерії та кібербезпеки), віковий дисбаланс та старіння кадрів, відсутність належних планів кадрового резервування та недостатній рівень соціального захисту та мотивації персоналу, що не відповідає високому рівню відповідальності та небезпеки. Неврегульованість цих питань у державній кадровій політиці напряму транслюється у функціональну нестійкість критичної інфраструктури, роблячи її легкою мішенню для дестабілізації, що і обумовлено метою дослідження. Комплексне наукове обґрунтування та розробка цілісної, про активної державної кадрової політики, яка забезпечить стратегічне управління людським ресурсом для гарантування стійкості, надійності та безперервності функціонування об'єктів критичної інфраструктури в умовах посилених загроз.

Дослідження вимагає системного аудиту поточної кадрової ситуації, розробки концептуальних засад політики з пріоритетом кадрової мобілізаційної готовності та формування практичних механізмів залучення, навчання та утримання фахівців, зокрема через створення ефективної системи кадрового резерву та запровадження спеціалізованих програм сертифікації. Тільки через комплексне вирішення цих завдань та вдосконалення нормативно-правового забезпечення можна досягти кадрової стійкості (Human Resource Resilience), яка є невід'ємною передумовою національної стійкості та успішного післявоєнного відновлення України.

Наукові напрацювання вчених і практиків засвідчують, що професійна підготовка фахівців у сфері захисту критичної інфраструктури є одним із напрямів державної політики у сферах національної безпеки і оборони, без якого є неможливими створення та функціонування національної системи захисту критичної інфраструктури. Як свідчать останні дослідження і публікації, проблеми професійного розвитку фахівців у сфері захисту критичної інфраструктури є малодослідженими. Так, наприклад Шестаковська Т., Дементов І. [2] розглянули державну політику підтримки сталого розвитку територіальних громад в умовах трансформації системи публічного управління через професійний розвиток фахівців. Особливу увагу приділили аналізу стратегічних документів державного рівня, включаючи Державну стратегію регіонального розвитку на 2021 – 2027 роки [3], Національну економічну стратегію до 2030 року [4], а також іншим галузевим політикам, що прямо або опосередковано впливають на розвиток громад.

Проаналізували фінансові механізми підтримки громад, зокрема функціонування системи міжбюджетних трансфертів, державних субвенцій та дотацій, а також залучення коштів міжнародної технічної допомоги. Розглянули роль органів місцевого самоврядування у реалізації державної політики, наголосили на важливості посилення кадрового потенціалу, цифрової трансформації управління, залучення мешканців до прийняття управлінських рішень. Євсюкова О.В. [5] провела аналіз сучасного стану відновлення та розвитку територіальних громад в Україні, окреслила основні проблеми у цьому напрямі, визначила специфіку процесу відбудови та перспективи в управлінні відбудовою та розвитком територіальних громад у повоєнний період, що є критично важливим завданням для забезпечення їх стійкого розвитку та підтримки життєздатності.

Наразі українська держава зіткнулася з найсерйознішим безпековим викликом за всю свою історію незалежності. Гостра соціально-політична криза, повномасштабні військові дії, зростання екстремізму та тероризму, значний економічний спад, масштабна гуманітарна катастрофа та масове руйнування підприємств й інфраструктурних об’єктів – це суворі реалії, які визначають сучасний порядок денний. В таких умовах головним пріоритетом є всебічне забезпечення безпеки громадян, суспільства та державних інституцій. Життєво важливу роль у функціонуванні країни відіграє критична інфраструктура. Її стабільність та захист критично залежать від держави. Держава виконує багатогранну функцію, починаючи з регулювання та захисту. Вона встановлює стандарти безпеки, приймає нормативно-правові акти та політику, яких повинні суворо дотримуватися оператори для запобігання широкому спектру загроз: від кібернападів до терористичних атак. Крім регуляторної ролі, державні інвестиції та фінансування є вирішальними для розвитку і модернізації критичної інфраструктури.

Держава має можливість надавати фінансову підтримку проектам, спрямованим на підвищення безпеки, надійності та стійкості цих систем, що особливо актуально в умовах постійних обстрілів і руйнувань. Окрім того,

держава забезпечує систему нагляду та контролю, що дозволяє оперативно реагувати на потенційні загрози. Надзвичайно важливою є також ключова роль держави у кризовому управлінні та реагуванні на інциденти. Саме вона розробляє та впроваджує плани відновлення та забезпечення безперебійної роботи систем після надзвичайних подій [8]. З огляду на стрімке зростання кіберзагроз, держава бере на себе відповідальність за цифрову безпеку критичної інфраструктури, сприяючи впровадженню передових технологій, стандартів та практик кібербезпеки на всіх рівнях. В умовах глобалізації, міжнародна співпраця держав стає необхідною для забезпечення спільної безпеки. Це включає обмін інформацією про кіберзагрози, реалізацію спільних проєктів та уніфікацію стандартів безпеки

Список використаних джерел:

1. Проблема розбудови системи підготовки кадрів і населення для забезпечення стійкості критичної інфраструктури в Україні : аналіт. записка. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/problema-rozbudovi-sistemi-pidgotovki-kadrivi-naselennya (дата звернення: 13.10.2025).
2. Шестаковська Т., Дементов І. Державна політика підтримки сталого розвитку територіальних громад в Україні. Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences. 2025. № 340(2). С. 359–366. DOI: https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-340-57.
3. Про схвалення Концепції створення державної системи захисту критичної інфраструктури : розпорядження Кабінету Міністрів України від 06 груд. 2017 р. № 1009-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1009-2017-%D1%80#Text (дата звернення: 13.10.2025).
4. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30 верес. 2019 р. № 722/2019. Офіційний вісник України. 2019. № 78. Ст. 2686. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text (дата звернення: 13.10.2025).
5. Євсюкова О.В. Відновлення та розвиток територіальних громад в Україні: проблематика та процесуальна специфіка. Держава та регіони. Серія: Публічне управління і адміністрування. 2023. № 4(82). С. 110–118. DOI: https://doi.org/10.32782/1813-3401.2023.4.19.

МАКУХА СЕРГІЙ к.е.н, доцент,
доцент кафедри загальної економічної теорії та економічної політики,
Одеський національний економічний університет, м. Одеса

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ КОНЦЕПЦІЇ «ДЕРЖАВА У СМАРТФОНІ»

Якісні та масштабні зміни внаслідок стрімкого розвитку навколишнього соціально-економічного середовища вимагають адекватної трансформації усієї системи державного управління. Масштабне впровадження цифровізації в Україні в діяльність органів публічного управління та адміністрування дозволяє вирішити ряд важливих завдань через досягнення визначених цілей. По-перше, це модернізація на базі цифрових складових усіх сфер життя та діяльності населення. По-друге, сприяння економічному розвитку, забезпечення трансформації традиційної економіки у конкурентоспроможну, ефективну та інвестиційно-привабливу. По-третє, забезпечення максимальної доступності цифрових технологій для населення і бізнесу. По-четверте, підвищення економічних показників на міжнародному рівні. По-п'яте, забезпечення широких можливостей для розвитку людських ресурсів, інноваційного підприємництва, цифрової індустрії [1]. Досягненню зазначених результатів сприятиме реалізація концепції «Держава у смартфоні». Ця програма спрямована на впровадження та інтеграцію сучасних технологій у різні сфери взаємодії громадян та бізнесу із державними органами. На сьогодні в Україні вже немало зроблено на цьому шляху. Так, за даними Міністерства цифрової трансформації України у нас зроблений значний прорив у цифровізації. Перш за усе, це надання таких послуг як паспорти у смартфоні (вперше у світі) та швидка реєстрація бізнесу. Цього вдалося досягти в результаті реалізації програми Президента «Держава у смартфоні», яку впроваджує Мінцифра разом із іншими міністерствами та міжнародними організаціями. За результатами опитування групи «Рейтинг», зазначену програму українці оцінили найвище – їй довіряють 64% опитуваних [2]. Крім усього іншого, впровадження системи надання цифрових послуг несе чималий позитивний економічний ефект. Про це переконливо свідчать дані дослідження, що здійснено Civitta на замовлення Міністерства цифрової трансформації України за підтримки Програми EGAP, що впроваджується Фондом Східна Європа за підтримки Швейцарії. Так, щороку українці замовляють 13,3 млн. разів 7 різних водійських послуг у додатку «Дія». В результаті заощаджується близько 4,5 млрд грн на рік. На думку дослідників, якби усі водії користувалися послугами у Дії, ефект міг би перевищити 10 млрд. грн. За даними дослідження Civitta цифровізація «базових» послуг створює фактичний ефект у 49 млрд. грн на рік, а за умови 100% онлайн користування може становити 75 млрд. грн на рік. До того, прогнозований вплив на ВВП від цифровізації «базових» послуг становить до 2035 року 5,65% [3].

Але, все ж таки, не зважаючи на значні переваги, впровадження концепції «Держава у смартфоні» створює і певні виклики та недоліки в роботі. Серед

основних негативних моментів впровадження концепції виділяють наступні. Паралельно із збільшенням обсягу послуг, що надаються через державні онлайн ресурси, зростає і кількість кібератак на портали електронних державних послуг. Так, за даними Державної служби спеціального зв'язку у 2024 році порівняно з 2023 роком кількість кібератак на Україну зросла на 69,8%. Усього було здійснено 4315 інцидентів. Найчастіше були атаковані місцеві органи влади, уряд та урядові організації, сектор безпеки та оборони, енергетичний сектор, комерційні організації, телекомунікації [4]. Від початку поточного 2025 року кількість кібератак тільки зростає. Так, Національна команда реагування на кіберінциденти, кібератаки, кіберзагрози CERT-UA фіксує в середньому близько 15 щоденних кібератак на Україну [5]. Поряд з тим, в процесі реалізації концепції «Держави у смартфоні» значно зростають ризики кібербезпеки, що пов'язані з обробкою персональних даних та можливістю злому. Також спостерігається цифровий розрив, який унеможливлює користування сервісами для частини населення через брак доступу до технологій, відсутність цифрових навичок та бойові дії. Поряд з тим, відчувається відсутність належного нормативного регулювання та прозорості у розробці програмного забезпечення, що, у свою чергу, розширює потенціал для шахрайства. Важливим завданням залишається забезпечення узгодженості різних платформ і структур.

В світі вже напрацьований чималий досвід використання в роботі органів публічного управління цифрових державних сервісів. Значних успіхів на цьому шляху вдалося досягти в таких країнах, як Естонія, Південна Корея та США. В результаті створюється значний потенціал в роботі державних органів в плані максимально повного та якісного задоволення потреб суспільства на базі кардинального підвищення ефективності державного управління.

Висновки. Реалізація в Україні концепції «Держава у смартфоні» через впровадження сучасних технологій змінює повсякденне життя. В результаті взаємодія громадян та бізнесу з державою стає швидкою, прозорою та максимально передбачуваною. В підсумку значно покращується якість надання адміністративних послуг державою і заощаджуються час та кошти, які можна спрямувати на важливі та корисні справи.

Список використаних джерел:

1. Подольчак Н. Ю., Білик О. І., Левицька Я. В. Сучасний стан цифровізації в Україні. *Ефективна економіка*. 2019. № 10. URL: https://surl.li/wamjpa (дата звернення: 17.09.2025).
2. Українці найбільше довіряють програмі «Держава у смартфоні» та цифровізації – опитування «Рейтинг». URL: https://surl.li/xzcame (дата звернення: 21.09.2025).
3. Дослідження економічного та антикорупційного ефектів від впровадження цифрових послуг в «Дії». URL: https://surl.lu/eudxep (дата звернення: 18.09.2025).
4. У 2024 році кількість кібератак на Україну зросла на 70%. *Інститут масової інформації*. URL: https://surl.li/lybleq (дата звернення 17.09.2025 р.).
5. Від початку 2025 року в Україні фіксують близько 15 кібератак щодня. *ZMINA* 26 липня 2025 р. URL: https://surl.li/gpmvnp (дата звернення 19.09.2025 р.).

МИРОШНІК ДІАНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **БОГУСЛАВСЬКА СВІТЛАНА,**
викладач кафедри менеджменту та державної служби
Черкаський Національний університет імені Богдана Хмельницького

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ РИЗИКІВ ТА УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Комплексний підхід до оцінки ризиків та управління банківською діяльністю є ключовим елементом забезпечення стабільності та конкурентоспроможності фінансових установ у сучасних умовах розвитку економіки. Банківська система завжди функціонує в умовах постійних змін ринкових, економічних та регуляторних факторів, що створює різноманітні ризики, які можуть негативно впливати на фінансові результати та репутацію банку. Комплексний підхід передбачає інтеграцію різних методів оцінки ризиків, систематизацію процесів управління та постійний моніторинг ключових показників діяльності. Основою такого підходу є ідентифікація всіх потенційних видів ризиків, до яких належать кредитний, ринковий, ліквідний, операційний та репутаційний ризики [1]. Кредитний ризик пов'язаний із можливістю непогашення позичальниками наданих кредитів, що може призвести до зниження доходності активів банку. Ринковий ризик виникає внаслідок коливань процентних ставок, валютних курсів та цінових змін на фінансових ринках, що впливає на оцінку фінансових інструментів. Ліквідний ризик характеризується ймовірністю неспроможності банку виконати свої короткострокові зобов'язання, що загрожує платоспроможності установи. Операційний ризик включає внутрішні помилки, технічні збої або шахрайські дії, які можуть завдати фінансових втрат. Репутаційний ризик проявляється через негативний вплив на довіру клієнтів та партнерів, що безпосередньо відображається на обсягах залучених ресурсів та конкурентоспроможності банку.

Для ефективного управління цими ризиками необхідно застосовувати комплексні методи їх оцінки, включаючи кількісні та якісні підходи. Кількісні методи передбачають розрахунок ймовірності настання ризикових подій та оцінку потенційних втрат, що дозволяє формувати резерви та приймати рішення щодо коригування портфелів активів. [4].Якісні методи ґрунтуються на експертних оцінках, аналізі історичних даних та моделюванні сценаріїв розвитку подій, що забезпечує більш гнучке реагування на непередбачувані зміни ринкової кон'юнктури. Крім того, сучасні банки активно впроваджують інтегровані системи управління ризиками (ERM), які дозволяють об'єднати всі процеси оцінки, контролю та моніторингу ризиків в єдину структуру. Такий підхід підвищує прозорість управлінських рішень, оптимізує використання ресурсів та забезпечує оперативне реагування на внутрішні та зовнішні виклики.

Комплексний підхід до управління ризиками у банківській діяльності передбачає не лише оцінку та мінімізацію негативних наслідків, але й

формування ефективної системи прийняття управлінських рішень. Однією з ключових складових такої системи є прогнозування ризиків на основі аналізу макроекономічного та фінансового середовища, включно з оцінкою динаміки процентних ставок, валютних курсів, рівня інфляції та політичної стабільності [2]. Прогнозування дозволяє банку визначати потенційні втрати та заздалегідь планувати коригувальні заходи, зокрема оптимізацію кредитного портфеля або корекцію стратегії залучення ресурсів.

Не менш важливим елементом є побудова системи внутрішнього контролю, яка забезпечує своєчасне виявлення ризикових операцій та помилок у процесах. До неї входять стандартизовані процедури оцінки кредитоспроможності позичальників, автоматизований контроль за дотриманням лімітів ризику, аудит внутрішніх процесів та регулярний аналіз фінансових результатів. Впровадження цифрових технологій і спеціалізованих програмних продуктів дозволяє прискорити обробку інформації, підвищити точність оцінок та знизити операційні ризики.

Комплексний підхід також передбачає формування корпоративної культури управління ризиками, що охоплює всі рівні організації. Кожен співробітник має чітко розуміти свою роль у системі ризик-менеджменту, дотримуватися встановлених процедур та активно брати участь у попередженні можливих загроз[2]. Навчання персоналу, розробка внутрішніх регламентів та стимулювання відповідальної поведінки сприяють зменшенню ймовірності виникнення фінансових та репутаційних втрат.

Окрему увагу приділяють стратегічному плануванню, яке включає оцінку ризиків при прийнятті довгострокових інвестиційних та фінансових рішень. Наприклад, вибір напряму кредитування певних секторів економіки або інвестування в інноваційні проєкти потребує детальної оцінки ризиків та моделювання різних сценаріїв розвитку подій. Такий підхід дозволяє банку не лише захищатися від потенційних збитків, але й використовувати ризики як інструмент підвищення прибутковості та конкурентоспроможності.

У сучасних умовах значну роль відіграє і нормативно-правова база, яка регулює діяльність банків та визначає стандарти управління ризиками. Виконання вимог центральних банків, міжнародних організацій та стандартів фінансової стабільності дозволяє банку знижувати ризики, пов’язані з недотриманням законодавчих норм[5], та підвищує довіру клієнтів і партнерів.

Отже, комплексний підхід до оцінки ризиків та управління банківською діяльністю поєднує інтеграцію фінансового аналізу, внутрішнього контролю, корпоративної культури та стратегічного планування. Він забезпечує системність у прийнятті рішень, дозволяє вчасно реагувати на зміни зовнішнього середовища та підвищує стійкість банку до фінансових, ринкових і операційних загроз. Впровадження такого підходу сприяє не лише стабільності фінансової установи, але й розвитку її конкурентоспроможності на національному та міжнародному ринках.

Список використаних джерел

1. Голобородько Т. В., Адамовська В. С. Лідерство та менеджмент впровадження інновацій у

забезпеченні цифрових трансформацій. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 9. С. 142–149.
2. Кожушко Л. Ф., Фроленкова Н. А. Лідерство як необхідна складова сучасного менеджменту: стратегія розвитку лідерського потенціалу. Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. *Економічні науки.* 2021. Вип. 4. С. 36–48.
3. Судук О. Ю., Щербакова А. С. Особливості забезпечення лідерської ефективності в системі менеджменту організації. Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. *Економічні науки.* 2023. Вип. 2. С. 305–312.
4. Мирошнік, Д.С, Богуславська, С.І . Аналіз ризиків та стратегій управління ними в банківській сфері в умовах фінансової настабільності. *Економіка та суспільство*, 2024,(61). DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-42
5. Богуславська, Світлана, Світлана Білоус, and Валентина Дяк. "Стратегії антикризового управління підприємством." *Економіка та суспільство* 55 (2023).

МИХНО МАРГАРИТА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ВЕРИТЕЛЬНИК СВІТЛАНА**,
доктор філософії з публічного управління та адміністрування,
доцент, доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Маріупольський державний університет, м. Київ

МЕТОДОЛОГІЯ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ Е-УРЯДУВАННЯ ЩОДО ГАРАНТУВАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Оцінка ефективності електронного урядування у сфері захисту прав людини є важливою складовою стратегічного планування цифрової трансформації. Розвинуте е-врядування не лише підвищує якість надання публічних послуг, а й безпосередньо впливає на реалізацію таких прав, як доступ до інформації, отримання адміністративних послуг, захист приватності та забезпечення рівності в користуванні цифровими можливостями.

Проте наявність електронних сервісів сама по собі не гарантує їх результативності. Необхідна цілісна система оцінювання, що дозволяє вимірювати, аналізувати й прогнозувати вплив цифровізації на права людини.

У наукових дослідженнях і практичній площині виділяють кілька основних підходів до оцінювання ефективності е-урядування: інституційний, функціональний і людиноцентричний [1; 5].

Інституційний підхід орієнтується на здатність держави створювати, впроваджувати та адмініструвати цифрові інструменти. Основними критеріями є:

- наявність е-сервісів;
- охоплення ними населення;
- правове забезпечення;
- розвиток цифрової інфраструктури.

Функціональний підхід акцентує увагу на практичних результатах: наскільки е-сервіси скорочують час і витрати, зменшують корупційні ризики та полегшують доступ до державних послуг.

Людиноцентричний (правозахисний) підхід вважається найбільш придатним у контексті прав людини. Він враховує:

- рівень довіри громадян до е-сервісів;
- дотримання цифрових прав (приватність, свобода вибору, доступність);
- реальну інклюзію вразливих груп населення (людей з інвалідністю, мешканців сільської місцевості, осіб похилого віку тощо).

Для кількісної та якісної оцінки ефективності застосовуються різноманітні індикатори та індекси як на міжнародному (табл. 1), так і на національному рівнях (табл. 2).

Національні приклади (Україна):

- частка користувачів порталом «Дія»;
- відсоток адміністративних послуг, що надаються онлайн;
- кількість скарг щодо порушення цифрових прав.
- індекс цифрової інклюзії (розробляється Мінцифрою);

- рівень цифрової грамотності населення (зокрема вразливих груп).

Таблиця 1 - **Міжнародні індекси оцінювання ефективності е-урядування**

Назва індексу	Сфера оцінювання	Джерело
EGDI (E-Government Development Index)	Розвиток е-урядування за компонентами: онлайн-послуги, телекомунікаційна інфраструктура, людський капітал	ООН
E-Participation Index	Рівень залучення громадян до прийняття рішень через ІКТ	ООН
Freedom on the Net	Рівень свободи Інтернету, включаючи контроль над контентом, права користувачів, порушення приватності	Freedom House
Digital Rights Index	Права людини в цифровому середовищі, включаючи доступ, свободу вираження, захист даних	Access Now, Ranking Digital Rights

Джерело: [2;5].

Таблиця 2 - **Національні індикатори оцінки ефективності е-урядування в Україні**

Індикатор	Джерело даних	Зв'язок із правами людини
Частка адміністративних послуг, доступних онлайн	Мінцифра, портал «Дія»	Реалізація права на послуги
Рівень цифрової грамотності населення	Освітні платформи	Рівність доступу до цифрових прав
Кількість звернень/скарг щодо порушення цифрових прав	Омбудсман, НУО	Показник дотримання цифрових прав
Охоплення ІКТ у сільській місцевості	Держстат, Мінінфраструктури	Інклюзивність і недискримінація

Джерело: [1;3;4].

Особливого значення в межах розвитку е-урядування набувають методики оцінювання впливу на права людини (Human Rights Impact Assessment – HRIA). Вони передбачають такі етапи:

1. Визначення цифрової послуги чи технології (наприклад, електронне голосування, реєстр населення);
2. Ідентифікація правових ризиків – обмежений доступ, недоступність для окремих груп, використання дискримінаційних алгоритмів;
3. Оцінка ймовірності та масштабів впливу;
4. Розроблення заходів мінімізації негативних наслідків (забезпечення альтернативного доступу, аудит алгоритмів, створення інституту омбудсмана з цифрових прав);
5. Моніторинг і періодичний перегляд оцінки.

У країнах ЄС проведення такої оцінки є обов'язковою умовою перед впровадженням нових цифрових рішень, що можуть впливати на права людини. В Україні ж ці підходи поки застосовуються радше у рекомендаційному форматі, проте мають перспективу стати складовою правового регулювання [5].

Серед основних проблем оцінювання ефективності е-урядування у сфері прав людини варто виокремити:

- відсутність комплексної методики саме для правозахисного аспекту цифровізації;

- обмеженість даних: офіційна статистика часто не фіксує випадки порушення цифрових прав;

- формальний характер оцінювання, зорієнтований переважно на кількісні показники (кількість е-послуг), а не на якісні аспекти їх впливу на права людини;

- труднощі у вимірюванні впливу алгоритмів та автоматизованих рішень на рівність і свободи громадян.

Ефективність е-урядування у правозахисному вимірі не може зводитися виключно до технічних чи економічних індикаторів. Вона потребує комплексного міждисциплінарного аналізу, що враховує рівень дотримання цифрових прав (приватність, доступність, свобода висловлювань), участь громадян у цифрових процесах, інклюзивність і етичність застосовуваних технологій.

Система такого оцінювання має спиратися на міжнародні стандарти, водночас враховуючи національні особливості – зокрема, вплив війни, кіберзагроз і обмежених ресурсів. У перспективі для України доцільним є створення єдиної системи моніторингу цифрових прав із публічними звітами, механізмами реагування та широким залученням громадянського суспільства.

Список використаних джерел:

1. Верховна Рада України. Концепція розвитку електронного урядування в Україні на 2020-2025 роки. Київ. 2020.

2. Горохова Т., Лазаренко М. Права людини в епоху розвитку цифрової економіки: перспективи та виклики. *Вісник Приазовського Державного Технічного Університету. Серія: Економічні науки.* 2023. (1(38). 69–74. URL: https://doi.org/10.31498/2225-6725.1(38).2023.281116

3. Дія – державні послуги онлайн. URL: https://diia.gov.ua

4. Міністерство цифрової трансформації України. Офіційний сайт. URL: https://thedigital.gov.ua

5. Фалалєєва Л. Права людини та екстратериторіальна дія права ЄС: еволюція практики застосування юрисдикційних моделей. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини*. 2017. № 1(46). С. 91–97.

ПАВЛОВА ОЛЕКСАНДРА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ВІКТОРІЯ ЧУБАНЬ,** к.е.н., доцент,
доцент кафедри управління у сфері цивільного захисту
Національний університет цивільного захисту України

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ ВИДАТКІВ НА 2026 РІК

Ескалація збройної агресії та посилення техногенних ризиків в Україні обумовлюють необхідність переосмислення підходів до фінансування цивільного захисту. У 2026 році, в умовах хронічного дефіциту державного бюджету, інвестиційна політика у цій сфері набуває стратегічного значення. Вона має на меті не лише покриття поточних видатків, а й створення стабільної, стійкої та інноваційної системи захисту населення. Ключовим завданням є розробка ефективної моделі залучення та розподілу фінансових ресурсів, що поєднує державне фінансування з іншими джерелами.

У 2026 році фінансова база територіальних громад буде обмеженою через вилучення частини ПДФО та переорієнтацію доходів від військового ПДФО до державного бюджету. Хоча акциз із пального залишається у громадах, його частка невелика, а інші податки не дають суттєвого приросту. Фінансова стійкість громад значною мірою залежатиме від урядових рішень щодо дотацій і субвенцій. Це посилює ризики дотаційності більшості територіальних громад, особливо на прифронтових та постраждалих територіях. З іншого боку, уряд гарантує механізми підтримки таких громад через додаткову дотацію. Загалом, у 2026 році місцеві бюджети залишаються уразливими, а їхня фінансова автономія суттєво звужена. Водночас у документі підкреслюється, що таке рішення зумовлене воєнними потребами і має тимчасовий характер, оскільки кошти від вилучених джерел спрямовуються насамперед на безпеку та оборону, що включає й фінансування заходів цивільного захисту.

Загальний обсяг видатків на сектор безпеки та оборони у проєкті бюджету-2026 становить 2,8 трлн грн [2], що є найвищим показником і на 168,6 млрд грн більше, ніж у 2025 році. Це підкреслює, що держава спрямовує всі власні надходження на потреби, пов'язані з війною.

Хоча точна цифра фінансування безпосередньо для Державної служби з надзвичайних ситуацій (ДСНС) чи окремих програм цивільного захисту не є публічною, їхні видатки входять до загального оборонного бюджету. Це фінансування спрямовується на такі ключові напрями:

- забезпечення діяльності ДСНС, що включає фінансування зарплат, матеріально-технічного забезпечення, а також підтримання боєготовності підрозділів;

- розвиток фонду захисних споруд, тобто видатки спрямовуються на будівництво та модернізацію укриттів, як це передбачено Стратегією до 2034 року [1];

- розмінування територій, що є одним із найважливіших напрямів – це фінансування гуманітарного розмінування, зокрема сільськогосподарських

земель, що є критично важливим для відновлення економіки;

- реагування на надзвичайні ситуації, забезпечення коштами для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, спричинених як військовими діями, так і природними катастрофами.

Варто зазначити, що значна частина фінансування для невійськових видатків, включно з деякими програмами цивільного захисту, може залежати від зовнішнього фінансування від міжнародних партнерів. Проєкт бюджету-2026 передбачає, що загальна потреба в зовнішньому фінансуванні становитиме близько 2,08 трлн грн.

Фінансування цивільного захисту у 2026 році ґрунтується на багатоканальному підході [2]. Головним джерелом залишається державний бюджет, який спрямовується на першочергові потреби, зокрема на фінансування діяльності Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС), закупівлю техніки та обладнання, а також на капітальні проєкти, що мають загальнодержавне значення.

Проте, враховуючи обмеженість державних коштів, критично важливим є залучення зовнішнього фінансування (міжнародні гранти, кредити) та приватних інвестицій. Розвиток державно-приватного партнерства (ДПП) у сфері цивільного захисту розглядається як перспективний механізм, що дозволить залучати кошти бізнесу в модернізацію укриттів та розбудову систем раннього оповіщення.

У 2026 році інвестиційна політика у сфері цивільного захисту має перейти від підходу, спрямованого на реагування, до підходу, спрямованого на запобігання. Це передбачає:

- створення єдиного Фонду цивільного захисту, який акумулюватиме кошти з різних джерел;

- впровадження механізмів ДПП на законодавчому рівні для стимулювання приватних інвестицій;

- розробку фінансових моделей, що дозволяють обґрунтовано розподіляти ресурси та відслідковувати ефективність кожного проєкту.

Лише за умови системної, виваженої інвестиційної політики та впровадження сучасних інструментів фінансового моделювання Україна зможе створити надійну та стійку систему цивільного захисту, здатну ефективно протидіяти викликам.

Список використаних джерел:

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 04.03.25 р. №183-р «Стратегія розвитку фонду захисних споруд цивільного захисту на період до 2034 року». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183-2025-%D1%80#Text

2. Проект Закону про Державний бюджет України на 2026 рік від 15.09.2025 № 1400. URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/57325

REN WEI, postgraduate student
Scientific advisor – **IERSHOVA NATALIA**, Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Accounting and Finance
National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", Kharkiv

INNOVATIONS IN COMPANY PERSONNEL MANAGEMENT TO MEET NEEDS AT A QUALITATIVELY NEW LEVEL

In a globalized and competitive world, innovations in human resource management play a crucial role in achieving strategic corporate objectives. Therefore, generic or template-based solutions in human resource management processes are increasingly inadequate for HR professionals. Therefore, the need for innovations in HR practices is growing to ensure the success and efficiency of human resource management in companies. In a constantly changing business environment, human capital is a key element of competitive advantage, and the success of HR strategies determines the success and sustainability of a company [1-3]. Scientific and practical studies by scholars and experts in the field underline the positive relationship between effective human resource management practices and workforce effectiveness. Scholars agree that management should support employees by providing and acquiring "on-demand" skills to enable them to adapt to changing roles and responsibilities [4, 5]. Through research and analysis on this topic, we systematically summarize the key trends identified by experts and researchers as prevalent in the business environment in recent years (Figure 1).

Fig. 1. Assessment of trends believed in the business environment regarding the role and importance of HR management

The results of the assessment of existing trends demonstrate that the focus on soft skills is of great importance in the management of the company's personnel. The results of longitudinal studies indicate that by 2026, companies will focus on creating a more flexible and adaptive workforce using advanced analytics and internal talent

platforms [6]. The table 1 presents an adapted model of innovative HR management for an IT company

Table 1 - Adapted model of innovative personnel management for an IT company

Direction	Tools	How to adapt
1. Recruitment	AI recruiters, automated ATS systems (e.g. Recruited, Lever)	Implement automatic resume selection + technical testing through platforms like
2. Adaptation	Online onboarding, mentoring, gamification	Create a welcome bot in Slack + adaptation checklists + mentoring program
3. Training and development	LMS platforms (Coursera, Udemy, internal courses)	Create individual development trajectories + certification
4. Performance appraisal	KPI + OKR + 360° feedback	Implement quarterly assessments using Google Forms + Dashboards
5. Retention	Flexible schedule, bonuses, recognition, internal hackathons	Implement a peer-to-peer recognition system
6. Engagement	Surveys, pulse surveys, internal events	Regular surveys via Google Forms + online meetings with management
7. Mental health	Support programs, psychological consultations	Partnership with psychologists + emotional intelligence webinars
8. HR analytics	HR dashboards, Power BI, Google Data Studio	Build analytics by indicators: turnover, efficiency, engagement

Source: systematized by the author

This model takes into account: company goals (growth, innovation, stability); size and structure of personnel; work format (remote, hybrid, office); key competencies of employees and the level of digital maturity of HR processes. Digital technologies can significantly support each of the selected areas.

In support of this model, forms of analytics are proposed, which in practical use can help HR specialists optimize the company's human capital for maximum productivity and efficiency. As well as provide tools for implementing innovations in HRM personnel practices regarding the influence and formation of skills, attitudes and behavior of people in their work.

Adaptation of new employees is an important area of work for HR specialists in an IT company. The goal of adaptation: rapid inclusion of newcomers in work processes, reducing stress, building loyalty. Tools can be: Online onboarding via Google Sites or Notion. Welcome bot in Slack/Teams - automatic messages, FAQ. Mentoring program - consolidation of an experienced employee. Gamification of adaptation – points for completing tasks, badges. Table 2 presents a checklist for adapting employees in an IT company.

Table 2 - New employee onboarding checklist (IT company)

Day, №	Tasks	Responsible	Expected result	Done (✓)
1	Company Introduction	HR	Understanding the mission and structure	☐
2	Work Environment Setup	IT	Access to systems	☐
3	Team Meeting	Team Lead	Integration into the team	☐

Day, №	Tasks	Responsible	Expected result	Done (✓)
4–5	Project Introduction	Mentor	Understanding the tasks	☐
7	First Task	Mentor	Practical inclusion	☐
10	Feedback	HR	Adjustment of the plan	☐
14	Adaptation Assessment	HR + Team Lead	Readiness to work	☐

Source: developed by the author

Training and development is an important area in the HR management system of an IT company. The goal of this area is to improve skills, develop soft skills, and prepare for new roles.

References:

1. Кондратьєв Б.О., Єршова Н.Ю. Інформаційне забезпечення управління сталим розвитком підприємства як актуальний напрям сучасних наукових досліджень. *Економіка та управління підприємствами*. 2020. №40.- С. 227-232.
2. Єршова Н.Ю. Удосконалення теоретико-методичних основ інформаційного забезпечення управління сталим розвитком підприємства. Енергозбереження. Енергетика. Енергоаудит. 2020. http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecee_2020_10_7
3. Yershova N.Yu., Tkachenko M.O., Harkusha V.O., Miroshnyk O.Yu., Novak-Kaliaieva L.M. Ekonomichna bezpeka pidpryiemstva: naukovo-praktychni aspekty oblikovo-analitychnoho zabezpechennia. Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky. *Financial and credit activities: problems of theory and practice.* 2019. No. 2 (29). P. 142–149.
4. Wei Ren, Iershova N. Innovations in management in the transition to the 5.0 Era: information systems for HR-management. *Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я. MicroCAD-2025.* НТУ «ХПІ». 2025. С. 829.
5. Єршова Н. Ю. Стратегічний управлінський облік: ключові проблеми практичного використання на підприємствах в інноваційній економіці. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки. 2018. Вип. 32. С. 181-185. https://www.ej.journal.kspu.edu/index.php/ej/article/view/441/437
6. Бондар М. І., Єршова Н. Ю. Моделювання діяльності фахівців зістратегічного управлінського обліку в інноваційній економіці. Сучаснітенденції розвитку обліку, оподаткування, аналізу і аудиту : зб. матеріалівМіжнар. наук. інтернет-конф. (17 листоп. 2017 р., м. Київ). Київ : КНЕУ, 2017.С. 8–11. URI https://ir.kneu.edu.ua:443/handle/2010/23322

САВЧЕНКО ВІКТОРІЯ , здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ПІЛЕВИЧ ДМИТРО,** к.е.н, доцент
кафедри економічної політики, маркетингу та бізнес-аналітики
Державний податковий університет, м. Ірпінь

ЕФЕКТИВНІСТЬ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

У сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства та глобалізації підвищення ефективності системи публічного управління стає одним із ключових пріоритетів державної політики. Цифрова трансформація спрямована на модернізацію державних інституцій, скорочення бюрократичних процедур та підвищення якості надання адміністративних послуг. Впровадження новітніх цифрових технологій забезпечує оперативність прийняття управлінських рішень, прозорість і підзвітність державних органів, а також дозволяє ефективніше реагувати на потреби громадян та бізнесу. [1].

Ефективність публічного управління визначається як здатність органів влади досягати поставлених цілей із мінімальними витратами ресурсів і максимальними результатами для суспільства. У класичному розумінні ефективність включає такі критерії, як результативність, що оцінює, наскільки досягаються поставлені цілі та завдання; економічність, яка показує, як оптимально використовуються фінансові, матеріальні та людські ресурси; законність, що гарантує відповідність усіх дій органів влади чинному законодавству; прозорість, яка забезпечує відкритість процедур та доступність інформації для громадськостіі; а також рівень довіри громадян, що є важливим соціальним показником, який відображає сприйняття громадянами якості та чесності державних інституцій. [1].

У процесі цифрової трансформації ці критерії набувають нового змісту, оскільки сучасні технології змінюють способи надання послуг, обробки даних та контролю за виконанням управлінських рішень. Наприклад, автоматизовані системи дозволяють державним органам швидко обробляти запити громадян, зменшуючи час очікування та кількість помилок. Цифрові сервіси, такі як платформа «Дія», дозволяють надавати послуги онлайн без необхідності фізичного відвідування установ, що підвищує результативність і економічність процесів. [2].

Цифрова трансформація публічного управління в Україні відбувається в межах державної політики «Держава у смартфоні», ініційованої Міністерством цифрової трансформації. Центральним елементом цієї політики є екосистема «Дія», яка об’єднує електронні послуги, цифрові документи та інтегровані державні реєстри, створюючи єдину платформу для взаємодії громадян і бізнесу з державою. Платформа дозволяє отримувати понад 100 державних послуг онлайн, серед яких оформлення паспорта громадянина України, водійського посвідчення, закордонного паспорта, довідок про відсутність судимості, а також реєстрація бізнесу, податкові послуги та соціальні виплати.

Ключовим аспектом є юридична сила цифрових документів, що дозволяє

громадянам користуватися електронними документами так само, як і паперовими, без необхідності відвідування державних установ. Це суттєво скорочує час та витрати на оформлення адміністративних процедур, зменшує навантаження на державних службовців і знижує ризики корупційних зловживань.

Платформа також включає інтеграцію з державними реєстрами, що дозволяє автоматично перевіряти дані та прискорювати надання послуг. Наприклад, при оформленні субсидій або соціальних виплат система автоматично перевіряє дані про доходи, майно та інші показники, що зменшує ризик помилок і спрощує процес для громадян. Крім того, аналітичні модулі Diia.Engine дають можливість органам влади відстежувати ефективність надання послуг, планувати ресурси та приймати управлінські рішення на основі даних у режимі реального часу.

Впровадження такої цифрової інфраструктури сприяє підвищенню прозорості та підзвітності органів влади, оскільки всі дії користувачів та державних службовців фіксуються системою. Це не лише економить час і кошти, але й формує довіру громадян до державних інституцій, стимулює активну взаємодію з державою та створює передумови для подальшого розвитку електронного урядування в Україні. [2].

Впровадження інтегрованих реєстрів та аналітичних модулів забезпечує більш точний контроль за виконанням рішень, оперативне виявлення відхилень та своєчасне коригування управлінських дій. Це підвищує законність і прозорість, оскільки всі дії автоматично фіксуються, а доступ до інформації стає відкритим для громадськості. У свою чергу, наявність надійних електронних інструментів зміцнює довіру громадян до держави, оскільки вони бачать, що послуги надаються ефективно, без затримок і корупційних ризиків.

Новітні ініціативи України включають впровадження Diia.Engine, безкодової платформи для створення нових цифрових реєстрів і послуг, а також розвиток аналітичних модулів для прогнозування соціально-економічних показників. Це дозволяє державним органам швидко адаптуватися до змін потреб громадян і бізнесу, підвищуючи ефективність управлінських процесів і прозорість роботи органів влади. [2]. Крім того, планується інтеграція з європейськими цифровими стандартами, що сприятиме гармонізації процедур, підвищенню якості послуг та забезпеченню сумісності з міжнародними практиками. [1].

Досвід інших країн демонструє ефективність цифрових рішень у публічному управлінні. В Естонії система X-Road забезпечує безпечний і стандартизований обмін даними між державними органами та приватними організаціями. Це дозволяє громадянам та бізнесу отримувати послуги онлайн, зокрема сплачувати податки, голосувати та користуватися медичними сервісами. [3].

В Сінгапурі ініціатива Smart Nation інтегрує цифрові сервіси в транспорт, охорону здоров’я, освіту та міську інфраструктуру. Використання Інтернету речей, великих даних і єдиного цифрового ідентифікатора громадянина

дозволяє ефективно управляти ресурсами, підвищує якість життя населення та стимулює соціальну інклюзивність. [4]. У Великій Британії платформа GOV.UK об'єднує тисячі державних сайтів у єдиному порталі, забезпечує простий доступ громадян і бізнесу до адміністративних послуг та підвищує прозорість і підзвітність органів влади. [5].

Цифрова трансформація має значний економічний та соціальний ефект для України. В економічному вимірі вона сприяє підвищенню продуктивності, скороченню витрат на адміністративні послуги, розвитку інноваційних секторів економіки, створенню нових робочих місць у сфері IT та цифрових сервісів. Соціально це покращує доступ до освіти, охорони здоров'я та соціальних послуг, особливо в регіонах з обмеженим доступом до державних інституцій, підвищує цифрову грамотність громадян і сприяє інклюзивності. [1];[2]. Цифровізація також зміцнює довіру до органів влади, зменшує корупційні ризики та стимулює активну участь громадян у процесах управління.

Таким чином, цифрова трансформація є ключовим чинником підвищення ефективності системи публічного управління в Україні. Вона забезпечує нову якість управлінських процесів, підвищує економічну продуктивність і соціальну інклюзивність, а також створює передумови для сталого розвитку суспільства. Для повної реалізації потенціалу цифровізації необхідно поєднувати технологічні інновації, підготовку кадрів та правове регулювання, що дозволить системі публічного управління бути прозорою, ефективною та орієнтованою на потреби громадян.

Список використаних джерел:

1. Міністерство цифрової трансформації України. Стратегія впровадження штучного інтелекту в Україні, 2025.URL: https://digitalstate.gov.ua/news/govtech/the-future-of-ai-in-ukraine-starts-here-join-the-survey (дата звернення: 18.10.2025).
2. Міністерство цифрової трансформації України. Diia.Engine: безкодовий інструмент для створення цифрових послуг. – 2025. –URL: https://thedigital.gov.ua/projects/technologies/diiaengine (дата звернення: 18.10.2025).
3. e-Estonia. X-Road: основа естонської цифрової інфраструктури . – 2025. – URL: https://e-estonia.com/solutions/interoperability-services/x-road (дата звернення: 18.10.2025).
4. Smart Nation Singapore. Ініціатива Smart Nation: цифрове майбутнє для всіх. – 2025. – URL: https://www.smartnation.gov.sg/ (дата звернення: 19.10.2025).
5. GOV.UK. Digital government services in the United Kingdom, 2025. URL: https://www.gov.uk/government/organisations/government-digital-service (дата звернення: 19.10.2025).

СЛІСАРЕНКО ОКСАНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **БУРКОВСЬКА АННА**,
доктор філософії (економіка), доцент
кафедри менеджменту, бізнесу та адміністрування,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ В ОРГАНІЗАЦІЇ

Сучасні організації перебувають у стані постійних змін, що зумовлені стрімким розвитком технологій, посиленням глобальної конкуренції, зміною поведінки споживачів та зростанням ролі інновацій. Якщо раніше зміни мали епізодичний характер і були пов'язані переважно з модернізацією виробничих процесів чи оновленням асортименту, то сьогодні вони стали системними й безперервними. Від того, наскільки ефективно компанія здатна управляти цими змінами, залежить її життєздатність і конкурентоспроможність. У цьому контексті цифрові інструменти відіграють ключову роль, адже вони дозволяють не лише координувати трансформаційні процеси, а й забезпечувати прозорість, швидкість реагування та зниження ризиків [1].

Використання цифрових платформ для управління змінами створює новий рівень організаційної гнучкості. Такі інструменти, як Jira, Trello чи Asana, забезпечують не просто постановку завдань, а й контроль їхнього виконання у режимі реального часу, візуалізацію прогресу та інтеграцію командної роботи. Це дозволяє усунути бар'єри між різними структурними підрозділами, підвищити прозорість процесів і формувати єдине інформаційне поле, у якому кожен співробітник бачить свою роль у реалізації змін [2]. У результаті компанія отримує змогу ефективніше координувати навіть масштабні трансформації, що охоплюють кілька рівнів організації.

Важливою перевагою цифрових інструментів є їхній аналітичний потенціал. Системи Business Intelligence та платформи візуалізації даних забезпечують комплексний аналіз фінансових, операційних та кадрових показників. Це дозволяє керівникам прогнозувати можливі наслідки змін, виявляти «вузькі місця» та ухвалювати рішення на основі фактичних даних, а не лише інтуїції чи традиційного досвіду. Наприклад, завдяки інтеграції BI-рішень можна моделювати різні сценарії трансформацій, оцінювати їхній вплив на продуктивність та адаптувати стратегію відповідно до результатів аналізу [3].

Особливої уваги заслуговує інтеграція штучного інтелекту та автоматизованих систем у процеси управління змінами [4]. Сучасні алгоритми здатні аналізувати настрої персоналу, відслідковувати рівень залученості працівників і навіть прогнозувати, які групи можуть чинити найбільший опір. Це відкриває нові можливості для адресної комунікації, розробки індивідуальних програм адаптації та формування більш гнучких управлінських рішень. Водночас автоматизація дозволяє вивільнити час співробітників від рутинних завдань, зосереджуючи їхню увагу на стратегічних аспектах трансформацій [5].

Сучасна практика підтверджує, що цифрові інструменти управління змінами мають прямий вплив на ефективність організаційних трансформацій. За даними дослідження McKinsey, компанії, які активно застосовують цифрові технології для управління змінами, у три рази частіше досягають поставлених цілей трансформації порівняно з тими, хто покладається лише на традиційні методи [1]. Крім того, за результатами опитування Gartner, близько 80% організацій у світі використовують цифрові платформи управління проєктами для координації змінних процесів, а 65% інтегрують інструменти бізнес-аналітики для моніторингу результатів [2].

Таким чином, цифрові інструменти стають не лише допоміжними засобами, а й ключовими драйверами управління змінами. Вони дозволяють синхронізувати стратегічне бачення керівництва з повсякденною діяльністю персоналу, створюючи умови для прозорості, гнучкості й ефективності організації.

Отже, цифрові інструменти управління змінами в організації є основою її стійкості й конкурентоспроможності у XXI столітті. Вони забезпечують ефективну координацію процесів, підтримку персоналу, глибоку аналітику та стратегічне прогнозування. Головним викликом стає не технічне впровадження цих рішень, а здатність керівництва поєднати їх із культурними та ціннісними аспектами діяльності, адже лише комплексний підхід дозволяє досягти реального успіху в умовах безперервних змін.

Список використаних джерел:

1. Яковенко О. І. Особливості дистанційного управління персоналом в сучасних умовах. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління.* 2022. № 33(72)1. С. 34–39.

2. Полторак А.С., Сухорукова А. Л., Бурковська А. І. Кібербезпека в системі трансформації управління бізнес-організацією. Трансформація менеджменту бізнес-організацій: сучасні тренди та виклики : колективна монографія. Київ : *Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана.* 2021. С. 158-176. URL: http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/10893/1/17.pdf.

3. Shebanina O., Burkovska A., Poltorak A., Burkovska A., Petrenko V. Management of the Informational Potential of Eco-Hotels in the Conditions of Sustainable Development of Hospitality and Tourist Destinations Based on Agricultural Enterprises in Ukraine. *Modern Economics.* 2023. 41(2023), 147-155. DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V41(2023)-21

4. Сєнкевич, О. Ф. Методичні підходи щодо моделей трансформації цифрової економіки та суспільства. Економічні горизонти. 2018. 4(7), С. 146–154.

5. Shebanina O., Burkovska A., Petrenko V., Burkovska A. Economic planning at agricultural enterprises: Ukrainian experience of increasing the availability of data in the context of food security. *Agricultural and Resource Economics.* 2023. Vol.9. No.4. Pp.168–191. https://doi.org/10.51599/are.2023.09.04.08.

СУХОЛАД СОФІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ВЕРИТЕЛЬНИК СВІТЛАНА**,
доктор філософії з публічного управління та адміністрування,
доцент, доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Маріупольський державний університет, м. Київ

МЕХАНІЗМИ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРІВ У СФЕРІ ВИКОНАННЯ СУДОВХ РІШЕНЬ ТА СТАНДАРТИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Оскарження дій чи бездіяльності виконавців є важливим інструментом захисту прав та законних інтересів учасників виконавчого провадження. Система такого оскарження поєднує адміністративні та судові форми контролю, що дозволяє забезпечити баланс між результативністю виконання рішень і гарантіями прав сторін.

Адміністративне оскарження здійснюється через органи публічного управління, насамперед Міністерство юстиції України. До його основних форм належать [1]:

- подання скарг на дії чи бездіяльність виконавців стягувачем, боржником або іншими учасниками провадження;
- звернення із запитами та заявами до органів нагляду у разі виявлення неправомірних дій виконавців;
- застосування дисциплінарних процедур до державних і приватних виконавців, що передбачає перевірку дотримання ними встановлених правил і можливе накладення санкцій.

Судові форми оскарження включають [2]:

- подання позовів до місцевого суду щодо дій або бездіяльності виконавців;
- звернення з вимогами про відшкодування шкоди, завданої неправомірними діями виконавців;
- позови про визнання рішень виконавців незаконними у випадках порушення прав учасників провадження.

Порівняння адміністративного та судового порядку оскарження дозволяє чітко визначити їхнє функціональне значення та наслідки застосування. Важливе місце в цьому процесі займають стягувач і боржник, адже саме їхні ініціативи стають підставою для перевірки законності дій виконавців. На практиці це реалізується шляхом звернення або до Міністерства юстиції, або безпосередньо до суду.

Таким чином, механізм оскарження дій і бездіяльності виконавців виконує такі ключові функції [3]:

1. забезпечує захист прав стягувача та боржника;
2. Гарантує контроль за дотриманням законності під час виконання рішень;
3. Унеможливлює зловживання службовими повноваженнями;
4. Сприяє підвищенню довіри до системи примусового виконання судових рішень.

Публічне управління у сфері виконавчого провадження спирається на

комплекс принципів і стандартів, які забезпечують законність дій виконавців та належний захист прав учасників процесу. Дотримання цих принципів створює підґрунтя для прозорості, підзвітності та зростання довіри до всієї системи примусового виконання.

Основні принципи публічного управління у сфері виконавчого провадження:

1. Законність – діяльність виконавців та органів контролю має ґрунтуватися виключно на вимогах чинного законодавства, а його порушення тягне за собою дисциплінарну, адміністративну чи кримінальну відповідальність.

2. Підзвітність – виконавці повинні надавати звіти як органам державної влади, так і сторонам виконавчого провадження щодо своїх дій та ухвалених рішень.

3. Прозорість – гарантування відкритого доступу до інформації про діяльність виконавців і можливості оскарження їхніх рішень.

4. Ефективність – удосконалення процедур виконання судових рішень з метою досягнення оперативного та справедливого результату.

5. Неупередженість і об’єктивність – усі дії виконавців мають здійснюватися незалежно від стороннього впливу чи особистих зацікавлень.

6. Захист прав та інтересів учасників – першочергове забезпечення реалізації прав стягувача й боржника відповідно до вимог законодавства.

До стандартів публічного управління у сфері захисту прав сторін належать:

- процедурна справедливість – суворе дотримання правил під час виконання рішень та їх оскарження;
- якісна комунікація – оперативне інформування учасників провадження про його перебіг;
- прозорість і звітність – систематичне оприлюднення статистичних даних про діяльність виконавців;
- цифровізація та доступність послуг – використання електронних інструментів для подання скарг і відстеження виконання рішень.

Дотримання цих принципів і стандартів не лише підвищує результативність системи примусового виконання рішень, але й забезпечує баланс інтересів держави, стягувача та боржника, запобігає зловживанню повноваженнями та формує довіру до правосуддя [4;5].

Механізм вирішення спорів у сфері діяльності виконавців базується на поєднанні адміністративних і судових процедур, що дає змогу поєднати внутрішній контроль за законністю дій із реальним захистом прав сторін виконавчого провадження. Адміністративний порядок забезпечує швидке реагування на порушення та дисциплінарний вплив на виконавців, тоді як судовий розгляд гарантує об’єктивність, неупередженість і можливість відшкодування збитків. Ключове значення має дотримання стандартів публічного управління, які забезпечують прозорість, підзвітність і баланс інтересів сторін. Саме поєднання різних способів оскарження та їх

відповідність принципам належного врядування формує дієву систему захисту прав громадян і зміцнює довіру до інститутів публічної влади.

Список використаних джерел:

1. Кулава М.К. Державне управління взаємодією органів державної виконавчої служби та приватних виконавців: міжнародний досвід. *Публічне урядування.* 2018. 5 (15). С. 112-122. URL: https://doi.org/10.32689/2617-2224-2018-15-5-112-122
2. Мазуркевич В.С. Шляхи підвищення ефективності роботи державної виконавчої служби. Житомир: Поліський національний університет. 2024. 120 с.
3. Митрополенко А.С. УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В СИСТЕМІ ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ. Дніпро: Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет. 2024. 74 с. URL: https://dspace.dsau.dp.ua/bitstream/123456789/9585/1/Митрополенко%20A.%20C..pdf
4. Фесенко Ю. В. ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ. Запоріжжя: Запорізький національний університет. 2021. 129 с. URL: https://dspace.znu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/12345/6219/%D0%A4%D0%B5%D1%81%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf?isAllowed=y&sequence=1
5. Чумак О.О. Адміністративно-правові засади діяльності державної виконавчої служби в Україні в умовах реформування органів виконавчої влади. Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. 2016. 484 с. URL: https://dduvs.edu.ua/wp-content/uploads/files/Structure/science/rada/dissertations/11/1.pdf

ЯЦИШИН Світлана , к.е.н.. доцент
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

ЯКІСНИЙ АНАЛІЗ РИЗИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА

За умов динамічних змін сучасного ринкового середовища, технологічних перетворень та зростаючих геополітичних ризиків якісний аналіз ризиків залишається одним із ключових інструментів їх управління для підприємств і установ усіх галузей та різних форм господарювання. Якісний підхід дозволяє оперативно й ефективно ідентифікувати, класифікувати, оцінювати ризики та визначити їх пріоритетність в складних умовах й навіть тоді, коли повноцінна кількісна оцінка недоступна, неповна або надто вартісна. На відміну від кількісного аналізу, якісний зосереджується на описовій характеристиці ризиків, враховуючи їхню природу, джерела, причини та потенційний вплив на цілі господарюючого суб'єкта. Основне завдання – систематизувати принципи, методи та практичні підходи до якісного аналізу ризиків, опираючись на міжнародні стандарти та сучасні дослідження, а також на напрацювання вітчизняних вчених.

Теоретичні засади якісного аналізу ризиків формує Міжнародний стандарт ISO 31000:2018 «Risk management – Guidelines», згідно якого управління ризиками є системним процесом, який охоплює етапи ідентифікації, аналізу, оцінки та реагування. Якісний аналіз є першою обов'язковою стадією цього процесу. Стандарт визначає загальні принципи управління ризиками, серед яких – адаптивність, інтеграція з управлінням організації та ітеративність процесу аналізу ризиків. Ключова роль у стандартизованому підході належить систематичній ідентифікації, аналізу та оцінці ризиків з метою вибору відповідних заходів реагування [1].

Фреймворк COSO ERM (Enterprise Risk Management) доповнює стандарт ISO, наголошуючи на необхідності інтеграції ризик-менеджменту у стратегію підприємства. Він підкреслює важливість інтеграції оцінки ризиків зі стратегією та показниками ефективності організації і рекомендує комбінувати якісні та кількісні методи для всебічного розуміння ризикового профілю. Для багатьох компаній поєднання COSO та ISO 31000 дає практичну модель організації процесів ризик-менеджменту [2].

У працях українських дослідників [3] зазначається, що якісний аналіз ризиків має бути адаптованим до галузевої специфіки та поточних умов господарювання вітчизняних підприємств та установ.

Основна мета якісного аналізу ризиків – швидко визначити, які з них мають найвищий потенційний вплив на цілі господарюючого суб'єкта, і надати управлінню чітку підставу для «пріоритезації» ресурсів. Такий якісний підхід особливо корисний на початкових етапах процесу управління ризиками або коли дані для кількісного аналізу відсутні або ненадійні [4].

Процес якісного аналізу ризиків передбачає методику в кілька послідовних етапів:

1. Визначення контексту і цілей. Перед початком аналізу формулюють

стратегічні цілі суб'єкта господарювання, часові горизонти та межі аналізу (проекти, підрозділи, процеси). Це забезпечує релевантність і узгодженість подальших кроків [1].

2. Ідентифікація ризиків. Тут використовують воркшопи з експертами, методи мозкового штурму, огляд документації, аналіз сценаріїв. Вітчизняні дослідження показують, що практичний кейс-підхід (наприклад, апробація на підприємствах харчової промисловості) дає глибше розуміння специфічних для галузі ризиків [3].

3. Оцінювання ймовірності та впливу, класифікація ризиків (якісний етап). Тобто для кожного ідентифікованого ризику визначають дві основні характеристики: імовірність настання (низька / середня / висока) і вплив (мінімальний / помірний / катастрофічний). Результат – матриця імовірність × вплив, що дозволяє ранжувати ризики за пріоритетом. Такі матриці часто доповнюють шкалами невизначеності та довіри до даних. Найбільш поширеним інструментом є матриця «ймовірність – вплив», де ризики класифікуються за рівнями від низького до критичного [5].

4. Аналіз причин і взаємозв'язків. Якісний аналіз виявляє кореневі причини ризиків та їх взаємодію (каскадні ефекти). Інструментами є метод «5 чому», картування процесів, причинно-наслідкові діаграми тощо.

5. Пріоритизація та відбір ризиків для кількісного аналізу. Найважливіші ризики, визначені за якісними критеріями, відбирають для подальшої кількісної оцінки або безпосереднього планування заходів реагування [4].

З практичної точки зору, найбільш придатними та ефективними є такі існуючі інструменти та методи:

- експертні оцінки та делфійський метод – вони корисні там, де даних недостатньо чи обмаль; також вони допомагають структурувати думки різних фахівців;
- SWOT/PESTEL-аналізи – виявляють зовнішні й внутрішні джерела ризиків;
- матриці ризиків (ймовірність × вплив) – це стандартний інструмент для візуалізації та пріоритизації ризиків;
- сценарне планування – мова йде про розробку альтернативних майбутніх станів та тестування стійкості обраної стратегії;
- контекстні методи (case studies, content analysis) – вони особливо ефективні при вивченні практик ERM у конкретно обраній галузі (наприклад, енергетична галузь ЄС) [6].

Попри очевидні переваги, якісний аналіз ризиків має низку обмежень:

1. суб'єктивність експертних оцінок,
2. відсутність точних даних,
3. складність у вимірюванні та врахуванні взаємозалежностей ризиків,
4. ризик упущення низькоймовірних, але високовпливових подій.

Для підвищення надійності результатів та зниження похибок доцільно залучати незалежних експертів, які мають багатоваріантні підходи, рекомендується проводити регулярний перегляд та оновлення реєстру ризиків,

використовувати мультидисциплінарні команди та фіксувати всі припущення в документації. Дослідження українських науковців підтверджують потребу адаптації методів під умови воєнного часу та нестабільної економіки [3].

Таким чином, рекомендується для впровадження у господарську діяльність підприємства:

1. інтегрування процесу аналізу ризиків у стратегічне планування, оскільки, ризики повинні оцінюватись у контексті цілей компанії [2];
2. поєднання якісних та кількісних методів, адже якісний аналіз служить фільтром для подальшого глибшого кількісного дослідження [4];
3. підвищення експертної культури через тренінги для менеджерів та формалізація процедур збору експертних оцінок;
4. регулярний перегляд та навчання на ситуаціях (інцидентах), саме ретроспективний аналіз помилок та інцидентів підвищує точність майбутніх оцінок.

Якісний аналіз ризиків – це необхідний і ефективний інструмент у системі управління невизначеністю та ризиками у діяльності сучасного підприємства. Він забезпечує швидку та доступну картину ризикового профілю, дозволяє пріоритезувати реагування й оптимально спрямувати ресурси. Однак, для досягнення належної надійності результати якісного аналізу слід поєднувати з кількісними методами, документувати припущення і регулярно оновлювати оцінки відповідно до змін зовнішнього та внутрішнього контексту. Використання міжнародних стандартів (ISO 31000, COSO тощо) забезпечує комплексність, а адаптація світових практик, методів до локальних умов і українських реалій підвищують ефективність управління ризиками й результативність управлінських рішень.

Список використаних джерел:

1. ISO 31000:2018. Risk management – Guidelines. Geneva: International Organization for Standardization, 2018. URL : https://www.iso.org/standard /65694.html?utm_source=chatgpt.com
2. Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO). Enterprise Risk Management: Integrating with Strategy and Performance. Durham, NC: AICPA, 2017. URL : https://www.coso.org/guidance-erm?utm_source=chatgpt.com
3. Макалюк І. О., Кривда О. В., Лайкова А. В. Якісний аналіз ризиків вітчизняних підприємств. *Економіка і суспільство*. 2022. № 40.
4. Risk Assessment and Analysis Methods: Qualitative and Quantitative. URL : https://www.isaca.org/resources/isaca-journal/issues/2021/volume-2/risk-assessment-and-analysis-methods?utm_source=chatgpt.com
5. Проєктний інститут управління (PMI). *Керівництво з управління ризиками проєктів.* Київ: PMI Ukraine Chapter, 2020.
6. Pecina E, Miloš Sprčić D, Dvorski Lacković I. Qualitative Analysis of Enterprise Risk Management Systems in the Largest European Electric Power Companies. *Energies.* 2022; 15(15):5328. URL : https://doi.org/10.3390/en15155328

7. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В УМОВАХ ІНСТИТУЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

АДАМОВИЧ ВОЛОДИМИР, здобувач вищої освіти,
КУЗУБ МИХАЙЛО, ст. викладач кафедри обліку та оподаткування,
Державний торговельно-економічний університет, Київ, Україна

ПСИХОЛОГІЯ ЦИФР - ЯК ПОВЕДІНКОВИЙ ОБЛІК РУЙНУЄ МІФ ПРО "ОБ'ЄКТИВНІСТЬ" БУХГАЛТЕРА

У корпоративному світі панує міф: бухгалтер – це найоб'єктивніша людина в компанії. Він – живий калькулятор, логічна машина, що оперує виключно фактами, цифрами та стандартами (МСФЗ чи П(С)БО). Його мета – надати "правдиве та неупереджене" відображення реальності [3]. Але цей міф небезпечний.

Реальність, яку вивчає поведінковий облік (Behavioral Accounting), полягає в тому, що бухгалтер – це, перш за все, людина. І його мозок схильний до тих самих когнітивних упереджень, емоційного тиску та ірраціональних пасток, що й мозок будь-якого іншого фахівця.

Проблема в тому, що коли помиляється маркетолог, компанія отримує невдалу рекламну кампанію. Коли ж когнітивні упередження впливають на бухгалтера, компанія отримує викривлену фінансову звітність, неадекватні управлінські рішення, приховані збитки і, в кінцевому підсумку, ризик банкрутства. Поведінковий облік доводить: найбільші фінансові катастрофи часто починаються не з прямого шахрайства, а з ланцюга дрібних, несвідомих самообманів.

"Якір" минулого та ілюзія точності в бюджетуванні. Одним із найпотужніших когнітивних упереджень є "ефект якоря" (Anchoring Bias) [2]. Наш мозок відчайдушно чіпляється за першу-ліпшу інформацію, яку отримує, і "якорить" усі наступні судження довкола неї, навіть якщо ця перша інформація не має жодного стосунку до справи.

Найяскравіший приклад – бюджетування. Як більшість компаній складає бюджет на наступний рік? Вони беруть цифри *минулого року* (той самий "якір") і додають до них певний відсоток (наприклад, +10% "на інфляцію та зростання") [1].

Такий підхід створює ілюзію аналітичної роботи, але по суті є інтелектуально лінивим. Він повністю ігнорує фундаментальні зміни в середовищі: появу нового проривного конкурента, зміну споживчої поведінки (як під час пандемії), нове законодавство чи технологічний зсув. Компанія продовжує плисти за інерцією, прив'язана до "якоря" минулого.

Формуючи резерв сумнівних боргів, бухгалтер може "заякоритися" на звичному відсотку (наприклад, "завжди ставили 3% від дебіторки") [1]. Він несвідомо ігноруватиме нову тривожну інформацію про фінансові проблеми ключового клієнта, оскільки це вимагає радикального перегляду оцінки, а мозок опирається таким змінам.

Сучасні стандарти обліку (особливо МСФЗ) сповнені терміном "професійне судження" (professional judgment). Бухгалтер має сам вирішувати, який термін амортизації встановити, як оцінити справедливу вартість активу, чи потрібно знецінювати гудвіл. Це дає гнучкість, але й

відкриває двері для упередження підтвердження (Confirmation Bias) [4].

Це наша схильність шукати, інтерпретувати та запам'ятовувати інформацію, яка підтверджує наші переконання, що вже склалися, та ігнорувати ту, яка їм суперечить.

Бухгалтери та фінансисти часто стають жертвами надмірної впевненості у власних судженнях. Вони вважають свої прогнози точнішими, ніж вони є насправді. Наприклад, фінансовий директор, який успішно запустив один проєкт, може бути надмірно оптимістичним щодо наступного, ігноруючи об'єктивні дані про ризики. Бухгалтерія, підтримуючи його, буде так само оптимістично оцінювати майбутні грошові потоки, уникаючи знецінення активів.

Одне з найбільш ірраціональних, але потужних упереджень – це неприйняття збитків (Loss Aversion) та пов'язана з ним омана втоплених витрат (Sunk Cost Fallacy). Психологічно біль від втрати 1000 гривень значно сильніший, ніж радість від знахідки 1000 гривень [1].

Через це ми схильні продовжувати інвестувати в очевидно збиткові проєкти (час, гроші, зусилля) лише тому, що "ми вже стільки вклали!" [2].

Найцікавіше відбувається на межі етики. Поведінкові дослідження показують, що більшість людей, які вчиняють неетичні дії, не вважають себе "поганими". Вони потрапляють у так звані "етичні сліпі зони" – ситуації, коли наш мозок автоматично раціоналізує негідні вчинки.

Поведінковий облік – це не звинувачення, а діагноз. Він доводить, що бухгалтер не може бути об'єктивним, покладаючись лише на свій досвід та інтуїцію.

Головним ворогом фінансової правди є не злий намір, а несвідома *впевненість* у власній правоті. Сучасна компанія, яка хоче захистити себе, має впроваджувати "поведінковий аудит" – системи, що мінімізують вплив цих упереджень. Це включає жорсткі чек-листи для прийняття рішень (які змушують шукати *суперечливу* інформацію), незалежні комітети для оцінки ключових суджень (знецінення гудвілу, великі резерви) та, головне, навчання фінансистів та бухгалтерів основам когнітивної психології.

Адже, як сказав нобелівський лауреат Даніель Канеман, ми часто "сліпі до власної сліпоти". І в бухгалтерії ціна такої сліпоти – мільярди. [1].

Список використаних джерел:

1. Канеман, Д. (2017). *Мислення швидке й повільне*. Київ: Наш Формат. (Фундаментальна праця про когнітивні упередження, включаючи "якір" та надмірну впевненість). URL: https://nashformat.ua/products/myslennya-shvydke-j-povilne-709056

2. Аріелі, Д. (2018). *Передбачувана ірраціональність: Приховані сили, що формують наші рішення*. Львів: Видавництво Старого Лева. (Класичні приклади ірраціональної поведінки, включаючи оману втоплених витрат). URL: https://starylev.com.ua/knyga/peredbacuvana-irracinalnist

3. Bazerman, M. H., Loewenstein, G., & Moore, D. A. (2002). *Why good accountants do bad audits*. Harvard Business Review, 80(11), 96-102. (Класична стаття HBR, яка аналізує, як несвідомі упередження (self-serving bias) змушують аудиторів несвідомо погоджуватися з клієнтами). URL: https://hbr.org/2002/11/why-good-accountants-do-bad-audits

4. Kida, T., & Smith, J. F. (1995). *The impact of past performance on expectations of future performance: An investigation of the confirmation bias in accounting contexts*. The Accounting Review, 70(1), 87-101. URL: https://www.jstor.org/stable/248312

АНДРЕЙЧЕНКО КАТЕРИНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ЛИСЕНКО АЛЛА**, к.е.н, доцент,
доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування,
Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

Бухгалтерський облік традиційно розглядається як одна з базових функцій управління. Загальновизнаним є твердження про те, що система бухгалтерського обліку слугує основою для інформаційного забезпечення управлінських процесів. Інформаційна система обліку призначена для забезпечення безперервного процесу ідентифікації фактів господарської діяльності, їх вимірювання та систематизації з використанням специфічних методів і процедур й подальшої передачі релевантної економічної інформації широкому колу користувачів.

У межах системи бухгалтерського обліку важливе місце посідає управлінський облік, орієнтований на забезпечення внутрішніх інформаційних потреб суб'єкта господарювання. Водночас слід наголосити, що управлінський облік функціонує у рамках єдиної системи обліку, а отже й джерелом його інформаційного забезпечення виступають дані бухгалтерського обліку.

В сукупності облікових даних важливе значення має інформація про витрати, оскільки ефективне управління витратами здійснює значний вплив на формування фінансових результатів діяльності суб'єкта господарювання. Разом з тим слід зазначити, що у межах теорії й практики обліку предметом наукової дискусії є розмежування дефініцій «витрати» та «затрати».

Погоджуємось з думкою О.А. Подолянчук стосовно того, що «поняття «затрати» можна вживати лише тоді, коли йдеться про затрату конкретного часу (людино-днів, людино-годин), матеріалів (кілограмів, центнерів, тонн, одиниць і т.д.), реальних грошей (готівки) на придбання товарно-матеріальних цінностей… Якщо це грошовий вимірник, - загальний (узагальнюючий) вимірник у сучасному обліку, то слід використовувати термін «витрати», щоб уникнути помилок» [1].

У рамках нормативно-правової бази розглядається лише поняття «витрати». Так, в НП(С)БО 1 зазначено, що «витрати - зменшення економічних вигод у вигляді зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками)» [2].

Управління витратами є засобом досягнення суб'єктом господарювання кращого економічного результату діяльності, який не зводиться виключно до зниження витрат, а й поширюється загалом на всі складові управління. У цій ланці економіки та менеджменту поєднуються елементи операційного й фінансового менеджменту з ціллю оптимізації витрат з одночасним забезпеченням максимізації добробуту власників суб'єкта господарювання [3].

Важливим завданням процесу управління витратами є забезпечення інформаційного підґрунтя для оцінки, контролю, прогнозування, аналізу, прийняття обґрунтованих рішень стосовно формування раціональної структури витрат та можливостей ефективного використання ресурсів. Досліджується формування витрат за центрами витрат та центрами відповідальності.

Інформаційне забезпечення системи управління витратами формується з даних, які надходять з системи обліку. Так, первинними документами з обліку витрат є накладні, ТТН, акти приймання-передачі, лімітно-забірні картки, накази про прийом/звільнення працівників, розрахунково-платіжні відомості, акти введення в експлуатацію основних засобів, інвентарні картки, акти виконання робіт (надання послуг), договори тощо. Регістрами аналітичного та синтетичного обліку витрат є виробничі звіти, відомості обліку витрат за елементами та статтями, відомості розподілу загальновиробничих витрат, журнали-ордери, оборотно-сальдові відомості по рахунках 23, 91-98. Накопичені дані щодо витрат відображаються суб'єктами господарювання у відповідних формах звітності.

Також потрібно враховувати, що методи обліку витрат та калькулювання собівартості, які використовують суб'єкти господарювання, визначаються особливостями їх діяльності, обраною ними обліковою політикою, системою документування, особливостями відображення операцій на рахунках обліку.

Отже, ефективність управління витратами значною мірою залежить від обґрунтованої класифікації витрат та адаптованої до потреб управління системи обліку. Бухгалтерський облік є важливим елементом системи управління витратами. Він забезпечує накопичення й узагальнення інформації, яка необхідна для здійснення контролю, проведення аналізу та прийняття управлінських рішень. Раціональна організація обліку витрат основана на якісному інформаційному забезпеченні та дозволяє суб'єкту господарювання мінімізувати ризики й приймати рішення, спрямовані на оптимізацію витрат та ефективне використання ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Подолянчук О.А. Облік в системі управління витратами. *Ефективна економіка*. 2018. № 7. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6461.

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» / Затверджене наказом Міністерства фінансів України №73 від 07 лют. 2013 р. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text.

3. Управління витратами : навч. посіб. / М.В. Чорна, П.В. Смірнова, Р.М. Бугріменко, 2017. 166 с. URL: http://xn--e1ajqk.kiev.ua/wp-content/uploads/2019/12/Upravlyannya-vitratami-CHorna-M.-V..pdf.

ASYUCHENKO VALERIA, higher education student
Supervisor – **MOSHKOVSKA O.A.**, Doctor of Economics, Professor of the Department of Accounting and Taxation,
State University of Trade and Economics, Kyiv

THE IMPACT OF THE "SHADOW ECONOMY" ON TAX REVENUES: METHODS OF COMBATING TAX EVASION

The problem of the shadow economy in Ukraine has acquired a systemic and multifaceted character, which seriously complicates the functioning of the state economic model, undermines macroeconomic stability and slows down integration into the European economic space. The scale of this phenomenon has reached an alarming level: in particular, the share of the shadow sector in the country's GDP is about 50%, which places Ukraine among the leaders in Europe in terms of the level of the shadow economy. This state of affairs negatively affects the state budget, causing direct and indirect losses of billions of dollars in revenues, slows down the implementation of important social and infrastructure programs and distorts competition in the market, providing advantages to unscrupulous players. The most obvious negative side of the shadow economy is its fiscal impact. [2]

Shadow activities carried out outside the limits of state control largely deprive the budget of tax revenues. The reasons for the expansion of this sector are excessive tax burden (especially on the payroll), complexity of tax administration, imperfection of the regulatory framework, corruption, low efficiency of state institutions and insufficient level of tax culture in society. These factors force businesses to look for ways to circumvent the rules, mainly through shady schemes.

The most common manifestations are the payment of salaries in "envelopes", which reduces budget revenues, fictitious registration of employees as sole proprietors to avoid taxes, smuggling, sale of counterfeit goods, money laundering through fictitious transactions, and illegal land lease. Tax losses arise due to the concealment of real production volumes, incomes and payroll. Especially noticeable problems arise due to international tax minimization schemes using offshore jurisdictions, which significantly reduces the tax base and leads to large-scale capital outflow. These losses are estimated at billions of hryvnias and could be used to finance defense, healthcare, education and key infrastructure, which directly affect the well-being of the population and the stability of the economy. [3]

Despite the fact that the legislative norms on tax evasion generally comply with European standards, their effectiveness remains low due to selectivity of application, lack of systematic control and uneven responsibility. This indicates the need not only to improve legislative aspects, but also fundamental institutional reform. The fight against the shadow economy should be a complex process with three main areas: tax reform, strengthening institutions and improving tax culture. [1]

In the tax reform, it is worth focusing on optimizing the tax burden by reducing it (in particular, on the payroll) and expanding the tax base. An important step should be the digitalization of tax processes with the introduction of transparent and accessible payment administration mechanisms, which will reduce corruption risks.

Institutional changes should ensure the inevitability of punishment for violations and the introduction of a risk-based approach to control using modern IT tools for data analysis and identification of risky transactions. Ensuring transparency in management processes and increasing the accountability of the authorities is a key factor in restoring public trust.

In the long term, the key task of economic policy should be to create conditions under which the payment of taxes will be perceived not as a forced loss of resources, but as a conscious contribution to the formation of public welfare. This requires the formation of a high tax culture, demonstration of the efficient use of public funds and ensuring a fair distribution of the tax burden. Only under the condition of comprehensive implementation of these measures is it possible to significantly reduce the share of the shadow economy and, as a result, strengthen the financial base of the state. [3]

References:

1. Lisovyi A. V., Proskura K. P., Kyrpa S. V. et al. Organizational Economic Mechanism of Counteracting the Shadow Economy and Corruption: Monograph / edited by A. V. Lisovyi; State Tax University. – Irpin, 2024. – 246 p. – ISBN 9789663377285. – [Electronic resource]. – Access mode: https://dpu.edu.ua/images/Documents/NAUKA/Naukovi%20vidanna/Monografii/O/Organizacijno-ekonomicnij%20mehanizm%20protidii%20tinovij%20ekonomici%20ta%20korupcii.pdf (Date of access: 09.10.2025)

2. Ministry of Economy of Ukraine. Shadow Economy: Causes, Consequences, Measures of Influence. – [Electronic resource]. – Access mode: https://me.gov.ua/view/74e86de5-126a-4849-94d5-7d4ea048e4b8 (accessed 09.10.2025)

3. Yaroshenko I. V., Krasnolutskyi O. M. Estimation of Budget Losses of Ukraine as a Result of the Functioning of the Shadow Economy / I. V. Yaroshenko, O. M. Krasnolutskyi // Economics and Society. – 2021. – No 13. – P. 129–134. – DOI: https://doi.org/10.37320/2415-3583/13.18 (accessed 09.10.2025)

БАРАНІК АРТУР, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ЛИСЕНКО АЛЛА**, к.е.н, доцент,
доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування,
Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький

ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АУДИТУ

Обліково-інформаційне забезпечення аудиту є сукупністю упорядкованої економічної інформації, яка використовується на різних стадіях проведення аудиту та слугує основою для формування незалежної думки аудитора про достовірність даних, відображених у фінансовій звітності підприємства. Воно поєднує дані обліку та звітності, нормативно-правове регламентування обліку та аудиту, результати проведених перевірок з метою оцінки повноти та правильності відображення даних в обліку та звітності, аналізу отриманої інформації для підтвердження або спростування висновків за результатами проведеного аудиту.

Збір інформації, її обробка та зберігання здійснюється на різних етапах фінансово-господарської діяльності підприємства та управління ним. При формуванні підприємством інформаційно-облікового забезпечення важливим компонентом є розробка облікової політики суб'єкта господарювання, застосування положень якої повинне спрямовуватися на забезпечення повного, достовірного, безперервного відображення в обліку господарських операцій. Обґрунтована облікова політика забезпечуватиме можливість використання різних прийомів і способів обробки економічної інформації з урахуванням потреб управління [1, с. 27].

Формуючи систему обліково-інформаційного забезпечення, слід дотримуватися ієрархічної підпорядкованості первинних документів, регістрів аналітичного та синтетичного обліку, форм звітності. Саме такий підхід «забезпечує ефективний інформаційний обмін, належний управлінський контроль та прийняття обґрунтованих рішень» [1, с. 63].

Польова О.Л., Маліцький П.О., Манеляк І.В. зазначили, що «обліково-економічна інформаційна система повинна складатися із сукупності взаємозалежних та взаємодіючих між собою елементів (частин): персоналу бухгалтерської та економічної служби; даних (відомостей) документів, регістрів, планів, бюджетів, прогнозів та рахунків бухгалтерського обліку; технічних засобів перетворення відомостей на інформацію» [2].

У системі обліку створюється інформація, необхідна для здійснення контролю та регулювання господарських процесів. Ознакою даних бухгалтерського обліку при цьому є обов'язкове відображення господарських явищ та процесів методом документування господарських операцій. Це сприяє реалізації таких принципів управління, як конкретність та об'єктивність.

Головною метою обліково-інформаційного забезпечення аудиту є надання виконавцям конкретних завдань з аудиту інформації про стан об'єктів дослідження, особливості їх функціонування, про відповідність фінансово-

господарської діяльності підприємства чинному законодавству. При забезпеченні виконання завдань з аудиту здійснюється комунікація між працівниками, формується концептуальне підґрунтя самого процесу проведення аудиту, що є основою для повноцінної та якісної перевірки.

Враховуючи положення МСА та чинну практику проведення аудиту, Манько Н.Ф. робить висновок стосовно того, що «до інформаційного забезпечення аудиту, крім інформації, що безпосередньо стосується суб'єкта господарювання, джерелами якої є фінансова, статистична, податкова звітність, регістри бухгалтерського обліку, первинні, організаційно-управлінські, розпорядчі документи, необхідно включити інформацію щодо діючого законодавства, нормативну, галузеву, довідкову, інформацію від третіх осіб тощо» [3, с. 132].

Потрібно враховувати, що ефективність проведеного аудиту значною мірою залежить від здатності якісно обробити та інтерпретувати облікову та позаобліковy інформацію. Для забезпечення раціонального функціонування інформаційної системи обліку необхідно, щоб така система була орієнтованою на: елімінацію причинно-наслідкових детермінант; досягнення економічно обґрунтованої рівноваги між інформаційними потребами у якісних облікових даних та витратами на їх формування й обробку; акумуляцію, багаторівневу структуризацію й подальшу інтегровану обробку даних. Якісне ведення обліку неможливе без створення цілісної системи збору, реєстрації, обробки інформації, її узагальнення.

Отже, основними складовими системи обліково-інформаційного забезпечення аудиту є: нормативно-правова база з питань обліку, аудиту, оподаткування; регламент про облікову політику підприємства, а також первинні документи, регістри аналітичного та синтетичного обліку, фінансова, статистична, податкова звітність, кошториси тощо; акти, висновки внутрішнього аудиту, інформація про результати зустрічних перевірок, відповіді на запити аудитора; інформація з автоматизованих систем підприємства, що застосовуються для ведення обліку й формування звітності.

Список використаних джерел:

1. Лисенко А. М. Інформаційно-облікове забезпечення внутрішнього контролю та аналізу фінансово-господарської діяльності закладів вищої освіти державної форми власності. Theoretical Foundations in Economics and Management: collective monograph. Boston: Primedia eLaunch, 2022. Section 1.2. P. 17-64. URL: http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/12242.

2. Польова О.Л., Маліцький П.О., Манеляк І.В. Обліково-інформаційне забезпечення формування бухгалтерської звітності в АПК. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-126.

3. Манько Н.Ф. Інформаційне забезпечення проміжних висновків аудитора у процесі виконання завдання з аудиту. *Інтелект XXI*. 2018. № 5. С. 131-137. URL: https://intellect21.nuft.org.ua/journal/2018/2018_5/27.pdf.

БАТАЄВА ЯНА, здобувач фахової передвищої освіти
Науковий керівник – **САГАДІЄВА ОЛЕНА,** викладач
Лисичанський гірничо – індустріальний фаховий коледж, м.Черкаси

КЛАСИФІКАЦІЯ І ХАРАКТЕРИСТИКА ВИДІВ ОБЛІКУ

Бухгалтерський облік є важливим інструментом управління економічними процесами, що відображає фінансово-господарську діяльність підприємства. Він забезпечує систематизацію, узагальнення та аналіз інформації про господарські операції, необхідні для прийняття управлінських рішень. У сучасних умовах господарювання облік поділяється на кілька видів: фінансовий, управлінський та податковий [1]. Кожен з них має свої особливості, мету, користувачів інформації та нормативну базу.

Фінансовий облік є основним видом обліку, який відображає господарську діяльність підприємства у грошовому вимірі. Його головною метою є надання достовірної та повної інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства для зовнішніх користувачів – власників, інвесторів, кредиторів, державних органів [2]. Об'єктами фінансового обліку є активи, зобов'язання, власний капітал, доходи та витрати. На основі даних фінансового обліку складається фінансова звітність, яка регламентується національними стандартами бухгалтерського обліку (НСБО) або міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ). Фінансовий облік має сувору регламентацію, ведеться безперервно та базується на принципах обачності, повноти, періодичності, єдиного грошового вимірника [2].

Важливим аспектом сучасного обліку є інтеграція інформаційних технологій та автоматизація процесів ведення бухгалтерії. Використання програмних комплексів дозволяє прискорити обробку даних, знизити ризик помилок, підвищити точність звітності та забезпечити оперативний доступ до інформації для керівництва та контролюючих органів. Крім того, цифровізація обліку сприяє впровадженню аналітичних інструментів для прогнозування фінансових показників і оптимізації витрат [5].

Управлінський облік – це система збору, обробки та аналізу інформації, необхідної для внутрішнього управління підприємством [3]. Основна мета управлінського обліку полягає у забезпеченні керівництва підприємства інформацією, необхідною для планування, контролю, аналізу та прийняття рішень. Його користувачами є керівники різних рівнів, менеджери, економісти. Управлінський облік не регламентується державними стандартами, він має внутрішній характер і визначається потребами конкретного підприємства. Основними об'єктами управлінського обліку є витрати, доходи, результати діяльності окремих підрозділів, центри відповідальності, калькулювання собівартості продукції. Інформація управлінського обліку конфіденційна і не підлягає публічному розголошенню [3].

Податковий облік – це система узагальнення інформації для визначення податкових зобов'язань підприємства перед державою [4]. Його основна мета полягає у правильному нарахуванні та сплаті податків, зборів і обов'язкових

платежів до бюджету. Податковий облік регулюється Податковим кодексом України та іншими нормативно-правовими актами. Він базується на принципах законності, обґрунтованості, достовірності та своєчасності відображення операцій. Інформація податкового обліку використовується як внутрішніми користувачами (бухгалтерами, фінансовими менеджерами), так і зовнішніми (податковими органами, аудиторами). Особливістю податкового обліку є його тісний зв'язок із фінансовим, адже базою для нарахування податків виступають дані фінансового обліку, скориговані відповідно до податкового законодавства [4].

Усі види обліку взаємопов'язані між собою. Фінансовий облік забезпечує формування достовірної звітності, яка є базою для податкового обліку. Управлінський облік, у свою чергу, використовує дані фінансового для внутрішнього аналізу та прогнозування діяльності підприємства. Податковий облік, спираючись на фінансові показники, забезпечує виконання податкових зобов'язань підприємства перед державою. Разом вони утворюють єдину інформаційну систему, що дозволяє підприємству ефективно функціонувати в умовах ринкової економіки [5].

У сучасних умовах цифровізації економіки значення бухгалтерського обліку значно зростає. Сучасні інформаційні технології дозволяють автоматизувати процеси обліку, підвищити точність розрахунків і швидкість формування звітності. Це сприяє прозорості фінансових потоків і покращенню якості управлінських рішень. Крім того, інтеграція фінансового, управлінського і податкового обліку в єдину інформаційну систему дозволяє мінімізувати ризики помилок і зловживань, забезпечити повний контроль за рухом ресурсів і результатами діяльності підприємства [5].

Таким чином, фінансовий, управлінський і податковий облік є взаємодоповнюючими елементами єдиної системи бухгалтерського обліку. Вони забезпечують інформаційне підґрунтя для прийняття як внутрішніх управлінських, так і зовнішніх фінансових рішень, сприяючи ефективному функціонуванню підприємства в ринкових умовах. Розуміння їхніх особливостей та правильне поєднання у практичній діяльності є запорукою стабільності, конкурентоспроможності та успішного розвитку будь-якої господарської одиниці [5].

Список використаних джерел:

1. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник. – Житомир: Рута, 2020. – 720 с.
2. Нападовська Л.В. Управлінський облік: підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2022. – 460 с.
3. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств: підручник. – К.: КНЕУ, 2021. – 544 с.
4. Податковий кодекс України. – К.: Алерта, 2023. – 768 с.
5. Сопко В. В., Кіндрацька Г. І. Теорія бухгалтерського обліку: навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2020. – 528 с.

BIELOBROVA ANITA, higher education student
Scientific supervisor –**HAVRYS MYKOLA**, PhD in Economics, Senior Lecturer of Accounting and Finance Department
National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", Kharkiv

ACCOUNTING IN GERMANY AS A KEY TOOL FOR MANAGEMENT AND FINANCIAL TRANSPARENCY OF ENTERPRISES

Accounting is the key element in the information system of modern enterprises in Germany. It performs not only the function of recording financial data, but also serves as an important tool for management control and strategic planning. Financial reports, while being very important, only show quantitative indicators of operational activity. Accounting as a whole covers a wide range of organizational and economic aspects of the company's activities.

The main task of accounting is the quantitative and cost reflection of business transactions and resources, which allows management to obtain reliable information for making managerial decisions and ensuring transparency of business processes. In Germany, accounting is closely integrated with controlling, which ensures effective planning, control and analysis of financial flows.

Accounting is the most important component of the information system of a modern enterprise. The main task of accounting is the quantitative and cost reflection of economic resources and transactions with them for the purpose of managing stocks and the movement of property. In this context, accounting performs a communication function, providing the company's management with information for making management decisions and ensuring transparency of business processes.

Functionally, accounting is implemented through the formation of records and reporting forms that allow multidimensional economic facts to be presented in a one-dimensional monetary form, thereby reducing the complexity of analysis. Thus, accounting can be considered as the "language of finance" through which the company's goals and influence on the behavior of managers are communicated. The need for a monetary display of real economic processes is due not only to legislative requirements, but also to the increase in the size of enterprises, decentralization of operations and the transfer of functions to independent divisions. In such conditions, the organization's management cannot directly observe all processes, therefore, obtaining reliable information on production and economic results is ensured through accounting, replacing the direct perception of managers.

External accounting software is focused on providing information to external users, such as tax authorities, creditors and investors. Its main tools are the balance sheet, the profit and loss statement (GuV) and the cash flow statement. These documents are prepared in accordance with legal requirements, including the Handelsgesetzbuch (HGB) and the Deutscher Rechnungslegungs Standard (DRS).

In German-speaking countries, accounting is closely connected to controlling, being a tool for planning, monitoring and analyzing financial flows. Traditionally, accounting is divided into external and internal, which is clearly presented in Table 1 [1].

Table 1. - Comparison of external and internal accounting.

	External accounting			Internal accounting		
Addressees	External addressees (tax authorities, investors, business partners, financial institutions, interested public)			Internal addressees (top management, department managers, personnel)		
Accounting documents	Balance Sheet	Profit and Loss Statement (GuV)	Cash Flow Statement	Accounting of costs and revenues	Financial planning	Investment accounting
Accounting indicators	Assets, Liabilities	Income, Expenses	Receipts, Payments	Costs, Revenue	Receipts, Payments	
Time aspect	Current, periodic			Current, one or more periods	Periodic, usually several periods	
Standardization	Statutory requirements, Legislation (Handelsgesetzbuch – HGB, tax law, DRS, IFRS)			Freedom of internal corporate regulation		
Accounting objectives	Payment calculation, Information			Planning, Control, Documentation		

The table shows the difference in the orientation, objects and functions of external and internal accounting. External accounting is strictly regulated by legislation and standards, including Handelsgesetzbuch (HGB) [2], Steuerrecht and Deutsche Rechnungslegungs Standards (DRS) [3], which ensures the transparency of financial reporting for external users and allows for the correct calculation of taxes and dividends. Internal accounting, on the contrary, is focused on the management goals of the enterprise, provides tools for assessing cost efficiency, planning financial flows and investment analysis, which allows management to make informed decisions and adapt processes to the individual needs of the enterprise.

The division into internal and external accounting is aimed at satisfying different information needs. The two-loop system (Zweikreissystem) ensures independent formation of management reporting, although differences in evaluation approaches can create difficulties in reconciling data between systems [4]. In Anglo-Saxon countries, there is no similar division: financial accounting and management accounting use a single data system, which simplifies the joint use of information for internal and external users and ensures that investors are provided with the most relevant information for decision-making.

Thus, accounting in German-speaking countries is a multifaceted system that combines the regulatory requirements of external reporting and flexible management tools of internal accounting. Its proper organization ensures transparency, efficient resource management and support for the company's strategic decisions.

Therefore, accounting in Germany plays a multifaceted role, combining the functions of external reporting and internal management control. It ensures the

transparency of financial information for external users, such as tax authorities, investors and creditors, and at the same time provides the company's management with tools for cost analysis, planning financial flows and making strategic decisions.

The dual-loop system (Zweikreissystem) enables independent management reporting, which increases the accuracy of business transactions and the efficiency of resource use. The division into internal and external accounting takes into account the different information needs and ensures a balance between legal requirements and management tasks.

Overall, proper accounting organization in German-speaking countries serves as the foundation for financial transparency, rational resource management and sustainable development of enterprises, promoting their strategic growth and strengthening the trust of both external and internal stakeholders, which makes it a great role model for Ukraine.

List of sources used:

1. Angelkort H. Integration des Rechnungswesens als Erfolgsfaktor für die Controllerarbeit: Eine empirische Untersuchung deutscher Großunternehmen / H. Angelkort. – Berlin: Peter Lang International Academic Publishers, 2010. – Controlling & Business Accounting, No. 3. URL: https://doi.org/10.3726/b13702

2. HGB - Handelsgesetzbuch. *Gesetze im Internet*. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/hgb/BJNR002190897.html

3. Verlautbarungen • DRSC Website. *DRSC Website*. URL: https://www.drsc.de/verlautbarungen/

4. Eisele W., Knobloch A. P. Technik des betrieblichen Rechnungswesens: Buchführung und Bilanzierung, Kosten- und Leistungsrechnung, Sonderbilanzen / W. Eisele, A. P. Knobloch. – 8. vollst. überarb. und erw. Aufl. – München: Vahlen, 2011. URL: https://doi.org/10.15358/9783800643509

БІЛА ОЛЬГА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **СИРОТЕНКО НАТАЛІЯ**, канд. екон. наук, доцент
Одеський Національний Економічний Університет, м. Одеса

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Історія розвитку облікової політики в Україні охоплює тривалий період, упродовж якого бухгалтерський облік трансформувався від простого засобу фіксації господарських операцій до системного інструмента управління підприємством. Формування облікової політики завжди залежало від рівня економічного розвитку держави, політичної стабільності, наукового прогресу та міжнародного впливу на систему фінансової звітності.

У дослов'янський період на території України жили різні племена, серед яких найвідоміші – трипільці (2500–2000 рр. до н.е.). Вони мали розвинене гончарство й ремесла, створювали керамічні статуетки, які могли слугувати іграшками, ритуальними предметами чи засобами обліку майна. Археологи припускають, що трипільці вели облік за допомогою глиняних кульок і табличок, подібно до вавилонських систем.

У добу бронзи українські землі перебували під впливом Передньоазійської, Кавказької та Західноєвропейської культур, розвивали металургію, торгівлю та, ймовірно, елементарний облік. З'явилися кіммерійці (1500–700 рр. до н.е.) – перший народ із царською владою, що свідчить про зародження правових відносин. У VII ст. до н.е. на чорноморському узбережжі виникли грецькі колонії (Ольвія, Херсонес, Пантікапей), де облік вели на глиняних дощечках і папірусі, використовували грецьку систему грошей. Згодом вплив грецької культури поширився на скіфів, а пізніше – на Боспорське царство, яке мало власні банки, монету й системний облік.

Подальші кочові народи (сармати, гуни, авари тощо) зберігали схожі традиції господарювання. Черняхівська культура (IV–VII ст.) свідчить про розвинену торгівлю, грошовий обіг і, відповідно, ведення обліку. Анти, а згодом слов'яни, мали сформовану соціальну організацію, зародки державності й елементи облікової культури. У VII–VIII ст. українські племена займалися торгівлею з Китаєм, Індією, арабським халіфатом і Західною Європою, що вимагало точного торговельного обліку.

Уже в IX ст. на українських землях активно розвивалася торгівля, що вимагала певної системи обліку. Ще у VII–VIII ст. Придніпров'я переживало економічне піднесення завдяки торговим зв'язкам із Іраном, Візантією та арабськими країнами. Утворення «Руської землі» з центром у Києві сприяло зміцненню торгівлі, появі грошей, кредиту та первинних форм обліку [1].

На початку IX–X ст. у Київській Русі існували примітивні облікові прийоми, пов'язані зі збиранням данини та обліком торгових операцій. Данину сплачували в натуральній формі (шкірами, воском, медом), пізніше – грошима. Розвивалася система податків, таких як мито, повіз, ловче. Обмінний еквівалент спершу мав форму хутра («куни»), а згодом – гривни, сріблянників і золотників.

Прийняття християнства дало поштовх розвитку освіти, писемності та

обліку. «Руська правда» Ярослава Мудрого закріпила право приватної власності. При князівських дворах облік вели печатники, дяки, стольники, ключники, які відповідали за майно та фінанси. Висока матеріальна відповідальність формувала основи облікової дисципліни. У монастирях під впливом візантійської науки формувалися принципи відповідальності за майно, проводили інвентаризації, що стало основою майбутньої бухгалтерії. З часом «кунні гроші» замінила гривна, а потім – монети власного карбування.

Після монголо-татарської навали XIII ст. торгівля відновилася: в обігу з'явилися візантійські, арабські та західноєвропейські монети. Розвивалися кредитні операції, у яких брали участь князі. Виникла потреба у митному обліку, яким займалися митники.

У XIV–XV ст. Галицько-Волинське князівство мало власну грошову систему (гривні, гроші, динарії), а з розвитком торгівлі з'явилися купецькі гільдії, які вели касові книги за зразком європейських систем. Поступово формувалися основи подвійного запису, удосконалювалися принципи ведення прибутково-видаткових книг.

З поширенням торгівлі «на виплат» виникла потреба у банках та векселях. Міста, зокрема Львів, отримували торгові привілеї від польських королів, що сприяло розвитку податкової системи. Оподатковували майно (4 % від вартості), ремесла, корчми, млини, а також з'явилися акцизи на алкоголь. Основний податковий тягар лягав на селян [2].

Основу облікової практики становив монастирський (камеріальний) облік – реєстрація каси, доходів, витрат, дебіторської та кредиторської заборгованості. У цей період в Україні переважала проста бухгалтерія.

Після Люблінської унії 1569 р. українські землі перейшли під вплив Польщі, що зблизило їх із західноєвропейською традицією. У XVI–XVII ст. в Україні поширювалася італійська бухгалтерська школа (вплив Луки Пачолі, Бенедетто Котрульї). Разом із розвитком друкарства й освіти це сприяло формуванню наукових основ обліку.

Після 1918 р. бухгалтерський облік у радянській Україні розвивався під впливом політичної ідеології. ЦВК затвердив Основні положення обліку майна, а згодом облік було централізовано. Відомі вчені, як-от О.П. Рудановський і О.М. Ґалаґан, виступали за науковий підхід, але зазнали переслідувань через ідеологічний тиск.

У 1920-х роках період непу тимчасово відновив традиційні форми обліку, однак із його згортанням почалася централізація й підпорядкування науки політичним цілям. У 1930-х рр. створено Центральне управління народногосподарського обліку СРСР (ЦУНГО), що стало основним органом контролю за обліком. Сформувалася планова система, яка вимагала уніфікації та державного регулювання облікових процесів.

Соціалістичний облік, започаткований Ласкіним, Гегечкорі, Глейхом, Клейманом, став ідеологічним інструментом, що деформував класичні принципи бухгалтерії. Наукові дискусії зводилися до політичних звинувачень, а спроби впровадження західних методів, як-от «стандарт-костинг», вважалися

проявом «буржуазного впливу».

Після 1953 р. ситуація стабілізувалася: розвивалося калькулювання, господарський розрахунок, механізація й автоматизація обліку. В Україні сформувалася власна бухгалтерська школа – у Києві, Харкові, Одесі, Тернополі. Вагомий внесок зробили М. Жебрак, П. Німчинов, М. Чумаченко, А. Кузьмінський та інші.

У XX ст. розвиток бухгалтерського обліку визначали два етапи – радянський (1917–1991 рр.) і період незалежності після 1991 р., коли Україна перейшла до ринкової економіки [3].

У майбутньому розвиток облікової політики в Україні залежатиме від кількох ключових чинників: адаптації до глобальних стандартів, розвитку освіти і підвищення кваліфікації бухгалтерів, інтеграції екологічних та соціальних аспектів у фінансову звітність. Тенденції ЄС щодо нефінансової звітності та звітів сталого розвитку поступово впливають і на українські компанії, стимулюючи оновлення принципів формування облікової політики.

Отже, історія розвитку облікової політики в Україні є свідченням постійного пошуку оптимального балансу між традиціями та інноваціями. Бухгалтерський облік на всіх його етапах розвитку забезпечував необхідну значущу інформацію для контролю за збереженням і ефективним використанням грошових та матеріальних засобів, за ходом господарських процесів та їх результатами. Від обліку натуральних ресурсів у часи Київської Русі до цифрових стандартів XXI століття – цей шлях демонструє глибоку еволюцію професії бухгалтера та її значення для економічного розвитку держави.

Список використаних джерел:

1. Лучко М.Р. Історія обліку: Світ та Україна, погляд крізь роки. – Тернопіль: зорепад, 1998. - 63-98 с. URL: https://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/12763 дата звернення (27.12.2025)

2. Малий словник історії України / [В. А. Смолій, С. В. Кульчицький, О. М. Майборода та ін. ; редкол.: В. А. Смолій (відп. ред.) та ін.]. – Київ: Либідь, 1997. – 463 с. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0009201 дата звернення (27.12.2025)

3. Давня історія України : у 2 кн. : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / П. П. Толочко (керівник авт. кол.), Д. Н. Козак, С. Д. Крижицький [та ін.]. - Київ : Либідь, 1994 - 1995. – 26 с. дата звернення (27.12.2025)

БІЛАН СОФІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **БРАЗІЛІЙ НАТАЛІЯ,** к.е.н., доцент
Черкаський державний технологічний університет, м. Черкаси

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА ІНСТИТУЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМИ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В УКРАЇНІ

Перехід України до застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності та адаптація національної системи обліку створюють нові вимоги до обліку основних засобів: визнання, первісна оцінка, переоцінка, нарахування амортизації та розкриття інформації. Зважаючи на значну питому вагу основних засобів у балансах промислових, енергетичних та комунальних підприємств, якість обліку цих активів прямо впливає на інвестиційну привабл*ивість, капіталізацію підприємств та макроекономічну прозорість. У контексті воєнної агресії та економічної турбулентності виникають додаткові ризики щодо обліково-оцінних процедур (втрати, пошкодження, проблеми інвентаризації), що підсилює потребу в інституційному оновленні правил і методики обліку для забезпечення порівнянності та достовірності фінансової звітності [1].

Останні публікації в українській та міжнародній літературі зосереджені на кількох напрямах, серед яких можна виділити такі:

1. Порівняння визнання і оцінки основних засобів за національними положеннями та Міжнародними стандартами фінансової звітності, зокрема Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (IAS) 16, виявлення різниці у підходах до первісної оцінки, переоцінки та амортизації. Дослідники наголошують на потребі уніфікації методик та методичних рекомендацій для полегшення трансформації даних у звітності [4].

2. Дослідження трансформації облікових процедур у рамках впровадження Міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні демонструють, що процес є одночасно технічним та інституційним, а саме зміни в нормах, освіті, аудиті, IT-інфраструктурі. Авторам властиві випадки щодо гірничо-металургійних та машинобудівних підприємств, де питання основних засобів мають критичне значення для звітності [4].

3. Нові дослідження підкреслюють виклики, спричинені воєнними діями: руйнування активів, ускладнення інвентаризації, питання імплементації критеріїв знецінення та відновлювальних витрат у постконфліктний період. Науковці пропонують розробити тимчасові методичні вказівки для відображення пошкоджених/втрачених основних засобів [3].

Не дивлячись на актуальність та важливість вивчення даного питання, позитивні зрушення у напрямі адаптації системи обліку основних засобів до міжнародних стандартів, залишається низка проблемних аспектів, які стримують ефективність цих трансформацій, а саме:

- часткова невідповідність національних методичних рекомендацій практикам Міжнародних стандартів фінансової звітності, що створює розриви при трансформації звітності та ускладнює доступ до міжнародних капіталів;

- недостатній рівень методичного забезпечення та практичних інструкцій щодо обліку пошкоджених внаслідок воєнних дій основних засобів (критерії визнання втрат, обґрунтування вартості відновлення, документальне підтвердження);

- обмеженість людського капіталу (брак підготовлених фахівців для застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності у питаннях оцінки, переоцінки і розкриття даних по основних засобах);

- технічні бар'єри (наприклад: IT-системи, реєстри основних засобів, відсутність електронної централізованої бази даних) ускладнюють регулярну інвентаризацію та контроль за рухом основних засобів;

- різночитання у питаннях податкового та бухгалтерського обліку амортизації, що породжує подвійне ведення обліку та додаткові адміністративні витрати [2,3].

Щоб боротися з вищенаведеними проблемами та забезпечити ефективну імплементацію міжнародних стандартів у сфері обліку основних засобів потрібно розробити шляхи вирішення – підходи, методи та концепції формування чіткої системи, серед яких є наступні:

1. Оновлення та уніфікація національних положень з урахуванням Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та інших релевантних стандартів, із випуском комплексних методичних рекомендацій щодо визнання, переоцінки, амортизації та відображення знецінення основних засобів [2].

2. Цільові тимчасові правила для воєнного періоду – це розробка тимчасових методичних вказівок щодо обліку пошкоджених/втрачених основних засобів (критерії знецінення, документування збитків, порядок включення витрат на відновлення до балансової вартості чи витрат тощо) [3].

3. Створити програму навчання для бухгалтерів, оцінювачів і аудиторів щодо практичних аспектів застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності до основних засобів: переоцінка, складні випадки знецінення, розкриття інформації [5].

4. Технічні рішення – реєстри й IT-інфраструктура. Розгортання електронних реєстрів основних засобів національного/галузевого рівня, інтеграція з ERP-системами (це інтегроване програмне рішення, яке об'єднує та автоматизує ключові бізнес-процеси компанії в одній централізованій системі, яка використовує спільну базу даних для управління фінансами, кадрами, виробництвом, логістикою, продажами, основними засобами та іншими аспектами бізнесу, забезпечуючи єдиний інформаційний простір та покращуючи ефективність роботи) підприємств, автоматизація інвентаризаційних процесів і звітності [4].

5. Розробка стандартизованих процедур трансформації: алгоритми перерахунку залишкової вартості за національними даними в оцінки за Міжнародними стандартами фінансової звітності із документальною трасованістю змін [4].

6. Підтримка з боку регуляторів та міжнародних інституцій, залучення донорських програм та міжнародних організацій для технічної допомоги [5].

Актуальність проблеми обліку основних засобів в Україні підсилюється одночасно потребою відповідати Міжнародним стандартам фінансової звітності та викликами, пов'язаними з воєнними діями й економічною нестабільністю. Необхідна цілісна інституційна стратегія: оновлення нормативної бази, розробка тимчасових методик для кризових умов, підвищення кваліфікації кадрів та модернізація IT-інфраструктури. Практичне впровадження запропонованих рішень підвищить якість фінансової звітності, сприятиме залученню інвестицій та прискорить поступову повну імплементацію Міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні.

Список використаних джерел:

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби» (IAS 16). Міжнародна федерація бухгалтерів, 2003 (у редакціях та перекладах, чинних в Україні). URL: https://mof.gov.ua/uk/ifrs
2. Міністерство фінансів України. Про затвердження Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку основних засобів: Наказ від 30.09.2003 № 561. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0561201-03
3. Havrys M. O., Tkachenko M. O. Analysis of ways to solve the problems of accounting and valuation of fixed assets in Ukraine during the war and in the post-war period. Economics, Finance and Management Review, 2024, №2. URL: https://efm.vsau.org/uk/archive
4. Москалюк Г. О. Основні засоби крізь призму обліку за НП(С)БО та МСФЗ. Облік і фінанси, 2022, №3, с. 112–118. URL: https://www.oif.knute.edu.ua/index.php/oif/article/view/362
5. Yang J. H., Kakabadse N., Lozovskyi D. IFRS as a change agent in Ukraine. Journal of Accounting in Emerging Economies, 2021, Vol. 11(4), p. 589–608. URL: https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/JAEE-06-2020-0147/full/html

БІЛОУС СТАНІСЛАВ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник - **УСАТЕНКО ОЛЬГА,** д.е.н, проф., завідувач кафедри економічного аналізу і фінансів
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», м. Дніпро

МЕТОДИКА ОБЛІКУ ОПЕРАЦІЙ З ОСНОВНИМИ ЗАСОБАМИ

Основні засоби є важливою складовою матеріально-технічної бази підприємства, що забезпечує здійснення господарської діяльності, виробництво продукції, виконання робіт і надання послуг. Раціональне управління основними засобами, їх належний облік і контроль є передумовою достовірного відображення фінансового стану підприємства, підвищення ефективності використання капіталу та прийняття обґрунтованих управлінських рішень. В умовах цифровізації економіки та впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності особливого значення набуває вдосконалення методики обліку операцій з основними засобами, що забезпечує прозорість інформації для користувачів фінансової звітності.

На сучасному етапі господарювання підприємства стикаються з потребою оперативного оновлення матеріально-технічної бази, модернізації та реконструкції основних фондів, що вимагає точного обліку руху, зносу та відновлення основних засобів. Від правильності організації облікових процедур залежить не лише достовірність фінансової звітності, але й податкова безпека підприємства, ефективність інвестиційної діяльності та управління активами.

Проблеми організації та методики обліку основних засобів досліджувалися багатьма вченими-економістами. Значний внесок у розвиток теоретичних і практичних аспектів зробили такі науковці, як Феофанова І., Антонова О., Лаврова-Манзенко О., Литвиненко А., які досліджували проблеми обліку основних засобів на підприємстві [1,2], Макаренко А., Шама М. досліджували аудит основних засобів на підприємстві та напрями його вдосконалення [3]. Але, незважаючи на ґрунтовні наукові розробки, окремі питання методики обліку операцій з основними засобами залишаються дискусійними. Зокрема, актуальними є проблеми оцінки активів за справедливою вартістю, відображення витрат на модернізацію та ремонт, визначення ліквідаційної вартості, а також питання автоматизації процесів обліку й аудиту основних засобів в умовах цифрового середовища.

Методика обліку операцій з основними засобами охоплює систему процедур, пов’язаних з їх надходженням, експлуатацією, переоцінкою, ремонтом, модернізацією, вибуттям і списанням.

Первинний облік основних засобів здійснюється на підставі документів, що підтверджують їх придбання або створення: актів приймання-передачі, накладних, рахунків-фактур, платіжних доручень тощо. Об’єкт основних засобів визнається активом, якщо підприємство очікує отримання від нього економічних вигід у майбутньому і його вартість може бути достовірно визначена. Оцінка основних засобів на дату визнання здійснюється за первісною вартістю, яка включає ціну придбання, митні збори, витрати на

доставку, монтаж і введення в експлуатацію. У подальшому допускається переоцінка об'єктів до справедливої вартості, що регламентується П(С)БО 7 «Основні засоби» [4], якщо підприємства використовують національні стандарти або МСБО 16 [5], якщо використовують міжнародні стандарти.

Нарахування амортизації є ключовим елементом методики обліку, оскільки забезпечує рівномірне перенесення вартості активів на собівартість продукції протягом строку їх корисного використання. Найпоширенішими методами є прямолінійний, зменшення залишкової вартості, кумулятивний та виробничий. Вибір методу залежить від особливостей діяльності підприємства, характеру використання активів та облікової політики.

Окрему увагу в методиці обліку приділяють обліку витрат на ремонт, модернізацію та реконструкцію основних засобів. Якщо внаслідок таких робіт підвищується продуктивність або подовжується строк служби об'єкта, витрати капіталізуються, тобто збільшують первісну вартість активу. Поточні ремонти, які не змінюють функціональних характеристик, відносяться до витрат періоду. Процес вибуття основних засобів пов'язаний із їх ліквідацією або безоплатною передачею. При цьому нарахована амортизація списується, а різниця між доходом від реалізації та залишковою вартістю об'єкта визначає фінансовий результат від вибуття. Усі ці операції мають бути належно задокументовані та відображені у бухгалтерських регістрах.

Методика обліку операцій з основними засобами є ключовим елементом фінансово-господарського механізму підприємства. Від правильності її організації залежить достовірність фінансової звітності, ефективність управління активами та прийняття управлінських рішень. В сучасних умовах розвитку інформаційних технологій пріоритетним напрямом удосконалення методики обліку є автоматизація, цифровізація та інтеграція даних у єдину інформаційну систему управління. Подальші наукові дослідження мають бути спрямовані на адаптацію національних методик до вимог міжнародних стандартів та розробку інструментів контролю, які забезпечуватимуть прозорість і ефективність використання основних засобів на підприємствах.

Список використаних джерел:

1. Феофанова І., Антонова О.Проблеми обліку основних засобів на підприємстві. Молодий вчений, 2020, 11 (87): 205-208.

2. Лаврова-Манзенко, О., Литвиненко А. Проблематика обліку основних засобів в сучасних умовах. Економіка і управління, 2020, 4: 122-128.

3. Макаренко А., Шама М. Аудит основних засобів на підприємстві та напрями його вдосконалення. Агросвіт, 2020, 2: 30-37.

4. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби" : Наказ; Мінфін України від 27.04.2000 № 92 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/z0288-00 (дата звернення: 18.10.2025).

5. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 (МСБО 16). Основні засоби : Стандарт; IASB від 01.01.2012 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/929_014 (дата звернення: 18.10.2025).

БЛАГОДИР ОРЕСТ, аспірант
Науковий керівник – ЛЕМІШОВСЬКА ОЛЕСЯ, к.е.н, доцент,
доцент кафедри обліку та аналізу,
Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів

ТРАНСФОРМАЦІЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Сучасний етап розвитку економіки України характеризується активною цифровізацією бізнес-процесів, що зумовлює необхідність переосмислення ролі та функцій бухгалтерського обліку в системі управління підприємством. Трансформаційні процеси, пов'язані із впровадженням хмарних сервісів, ERP-систем, технологій Big Data, штучного інтелекту та аналітичних платформ, формують нові вимоги до змісту, структури та принципів облікової політики. Зокрема, підвищується ймовірність виникнення кіберзагроз, втрати даних та інформаційних викривлень, що прямо впливають на достовірність фінансової звітності та ефективність управління підприємством. У цих умовах формування облікової політики має ґрунтуватися на принципах інформаційної безпеки, контролю доступу до цифрових ресурсів і забезпечення цілісності даних.

Актуальність теми модернізації облікової політики в контексті цифровізації бухгалтерського обліку зумовлена тим, що сучасні цифрові технології радикально змінюють підхід до формування, обробки та використання облікових даних. Традиційні підходи, закладені у нормативно-методичних документах, не повною мірою відповідають викликам цифрової економіки, зокрема необхідності автоматизації процедур, інтеграції фінансової та управлінської інформації, забезпечення кібербезпеки та контролю за інформаційними потоками. Розробка нових методичних орієнтирів дозволяє підвищити ефективність управління підприємством, забезпечити інформаційну стійкість і конкурентоспроможність у цифровому середовищі [1, 2].

Відповідно до Національного Положення (Стандарту) обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», «облікова політика - сукупність принципів, методів і процедур, які використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності» [3]. У традиційному розумінні вона визначає методологічні основи відображення господарських операцій та порядок формування звітних показників. Проте в умовах цифрової трансформації економіки це визначення потребує розширеного трактування, яке б охоплювало не лише методичний, а й інформаційно-технологічний аспект ведення обліку.

Сучасна облікова політика має еволюціонувати від документу, що регламентує вибір облікових методів, до інтегрованої системи управління обліковими процесами в цифровому середовищі. До ключових елементів облікової політики підприємства в умовах цифрової трансформації мають належати:

1. Методичні елементи, які включатимуть принципи оцінки активів, зобов'язань, доходів і витрат у цифровому середовищі, способи ведення аналітичного обліку в інтегрованих інформаційних системах, методи

автоматизованого розподілу витрат та формування фінансових результатів, а також порядок визнання доходів у цифрових бізнес-моделях.

2. Організаційні елементи, які передбачатимуть розподіл облікових повноважень між працівниками, опис бізнес-процесів, інтегрованих у систему бухгалтерського обліку, регламентацію роботи з електронними документами та підписами, а також порядок оновлення облікових даних у хмарних сервісах і взаємодії з контрагентами.

3. Інформаційно-технологічні елементи, які охоплюватимуть визначення програмного забезпечення, баз даних і цифрових платформ, правила введення, обробки, зберігання та резервного копіювання даних, протоколи інтеграції бухгалтерських систем із іншими інформаційними ресурсами, а також вимоги щодо оновлення та сумісності програмного забезпечення з національними стандартами.

4. Елементи інформаційної безпеки та кіберзахисту. Передбачатимуть політику доступу користувачів до інформаційних ресурсів, процедури автентифікації, шифрування, контролю та аудиту дій користувачів, порядок реагування на кіберінциденти, резервного відновлення даних, а також навчання персоналу принципам цифрової гігієни та інформаційної безпеки.

5. Контрольні та аналітичні елементи, що міститимуть систему моніторингу якості облікових даних, алгоритми автоматизованого контролю відхилень і помилок, механізми інтеграції результатів внутрішнього аудиту в процес оновлення облікової політики, а також визначення показників ефективності функціонування облікової інформаційної системи.

Врахування у обліковій політиці перелічених вище елементів забезпечить цілісність, достовірність та своєчасність облікової інформації, підвищить ефективність управління обліковими процесами та інтеграцію фінансових і управлінських даних. Це сприятиме зменшенню ризиків помилок і викривлень, підвищенню прозорості та аналітичної цінності облікової інформації, а також забезпечить в майбутньому інформаційну безпеку та стійкість системи бухгалтерського обліку в умовах цифрової трансформації економіки.

Таким чином, трансформаційні процеси в економіці зумовлюють необхідність оновлення концептуальної сутності облікової політики, перетворюючи її на інструмент цифрового управління обліковою інформацією. У перспективі це має знайти відображення у національних стандартах обліку, де поняття облікової політики повинно враховувати не лише методологічні, а й технологічні засади формування та використання фінансової інформації.

Список використаних джерел:

1. Шмигель О.Є. Модернізація бухгалтерського обліку в контексті сучасного розвитку цифрової економіки». *Інноваційна економіка*, 2023. вип. 1, С. 94-98. URL: https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/2039831

2. Руденко С. В., Погрібняк Д. С. Бухгалтерський облік в умовах цифровізації. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2021. Випуск № 1. DOI: https://doi.org/10.31891/2307-5740-2021-290-1-46

3. Національне Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності : Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73 URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13.

БОНДАРЕНКО АННА, здобувачка вищої освіти першого
Науковий керівник - **КОЛІСНИК ОЛЕНА,** к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку та аудиту
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В БУХГАЛТЕРІЇ: СУЧАСНІ ТРЕНДИ

Штучний інтелект (ШІ) є великою частиною нашого життя та поступово трансформує практично всі сфери діяльності людини. У сучасних умовах цифровізації та інституційних змін ШІ стає невід'ємним елементом розвитку бізнесу, державних структур і фінансового сектору. Особливо активно він впроваджується в бухгалтерському обліку, де автоматизація рутинних процесів, аналіз великих масивів даних та прогнозування фінансових результатів стають ключовими інструментами ефективного управління.

Наукові дослідження підтверджують високі перспективи розвитку та застосування технологій штучного інтелекту (Artificial Intelligence). Штучний інтелект є достатньо широким поняттям, яке охоплює технології для обробки та розуміння складної інформації, що обґрунтовує його застосування в бухгалтерській та аналітичній діяльності. Із теоретичних досліджень робляться висновки про значну ефективність впровадження компонентів ШІ в систему бухгалтерського обліку, що дозволяє швидко обробляти великі обсяги фінансових даних та підвищувати точність звітності[1].

Використання ШІ дозволяє бухгалтерам виконувати більш аналітичну та стратегічну роботу, формувати прогнози, здійснювати контроль за дотриманням законодавчих норм і підвищувати прозорість фінансової діяльності підприємств. Таким чином, впровадження ШІ у бухгалтерський облік не лише оптимізує повсякденні процеси, але й відкриває нові можливості для розвитку фінансового сектору, сприяючи підвищенню ефективності управління та адаптації до сучасних інституційних трансформацій.

Штучний інтелект (ШІ) у бухгалтерському обліку застосовується для автоматизації рутинних завдань, виявлення закономірностей у фінансових даних та надання аналітичної інформації, яка допомагає підприємствам приймати обґрунтовані рішення. Деякі конкретні випадки використання ШІ включають:

1. обробка та звірка рахунків-фактур. Обробка та звірка рахунків-фактур є важливими процесами бухгалтерських та фінансових підрозділів. Традиційно ці завдання потребують багато часу та можуть містити помилки, що призводить до затримок платежів, неточної фінансової звітності та негативного впливу на прибуток компанії. ШІ дозволяє сканувати документи в режимі реального часу та автоматично збирати відповідні дані, усуваючи необхідність ручного введення та зменшуючи ризик людських помилок;

2. виявлення шахрайства. Системи на основі ШІ здатні аналізувати великі обсяги фінансових даних для виявлення аномалій та нестандартних закономірностей, які можуть свідчити про шахрайські дії або інші порушення. Це дозволяє бухгалтерам ефективніше контролювати фінансові операції та

підвищує точність аудиторських процесів;

3. прогнозний фінансовий аналіз. Доступ до великих масивів даних має ключове значення для прогнозування фінансових результатів. ШІ дозволяє аналізувати ці дані та надавати інформацію про фінансовий стан підприємства в режимі реального часу. Прикладом такої технології є Futrli, яка демонструє можливості прогнозного аналізу за допомогою ШІ;

4. підтримка аудиту. Інструменти аудиту на основі ШІ допомагають бухгалтерам та аудиторам у складанні фінансової звітності та документації, забезпечуючи їх точність та відповідність стандартам бухгалтерського обліку. Такі системи підвищують швидкість і якість аудиторських перевірок, спрощують дотримання нормативних вимог і дозволяють легко знаходити потрібні фінансові записи та документи, що значно економить час та ресурси.

Штучний інтелект є потужним інструментом трансформації бухгалтерського обліку, дозволяючи автоматизувати рутинні процеси, зменшити ризик помилок та підвищити точність фінансової інформації. Його застосування у бухгалтерії відкриває нові можливості для аналітики, прогнозування та контролю за фінансовими операціями, що забезпечує своєчасність прийняття управлінських рішень та підвищує ефективність роботи підприємств. Практичні приклади використання ШІ, такі як обробка рахунків-фактур, виявлення шахрайства, прогнозний фінансовий аналіз та підтримка аудиту, демонструють його значний потенціал у покращенні якості обліку та оптимізації ресурсів. Впровадження технологій штучного інтелекту не лише полегшує роботу бухгалтерів, а й сприяє розвитку цифровізації фінансових процесів, адаптації підприємств до сучасних інституційних змін і підвищенню конкурентоспроможності на ринку.

Список використаних джерел:

1.Гнатьєва, Т. М., А. О. Яковенко, and Н. М. Котик. "Використання технології штучного інтелекту для потреб обліку сільськогосподарських підприємств." (2023).

2. AI in Accounting: A Guide Written by Artificial Intelligence. URL: https://futurefirm.co/ai-in-accounting/

БРАЗІЛІЙ НАТАЛІЯ к.е.н., доцент
доцент кафедри обліку, аналізу і оподаткування
Черкаський державний технологічний університет, м. Черкаси

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: НОВІ ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ

Актуальність теми наукового дослідження впливу цифровізації на бухгалтерський облік у зовнішньоекономічній діяльності зумовлена стрімкими змінами, які відбуваються в умовах глобалізації та технологічного прогресу. Цифровізація стає ключовим фактором, що трансформує традиційні методи ведення бухгалтерського обліку, підвищуючи ефективність, точність та прозорість фінансових процесів. У сучасному світі міжнародна торгівля стикається з новими викликами, такими як зміни в законодавстві, коливання валютних курсів, а також потреба в швидкій адаптації до змінюваних умов ринку. Цифрові технології, такі як блокчейн, штучний інтелект і автоматизація процесів, відкривають нові можливості для оптимізації бухгалтерського обліку, знижують ризики помилок і шахрайства, а також забезпечують доступ до реального часу інформації про фінансовий стан підприємств. Останні дослідження впливу цифровізації на бухгалтерський облік у зовнішньоекономічній діяльності виявили ряд нових викликів і можливостей, що виникають у контексті глобалізації та технологічного прогресу. Впровадження систем на основі штучного інтелекту та машинного навчання сприяє автоматизації рутинних завдань, таких як обробка рахунків, ведення реєстрацій та складання звітності, що дозволяє бухгалтерам зосередитися на більш стратегічних аспектах управління фінансами. Дослідження також показують, що технології блокчейн можуть значно підвищити прозорість та безпеку фінансових операцій у зовнішньоекономічній діяльності, оскільки вони забезпечують незмінність даних і можливість їх перевірки в реальному часі. Це особливо важливо для міжнародної торгівлі, де ризики шахрайства та помилок можуть мати серйозні наслідки для бізнесу. Однак цифровізація також приносить нові виклики, зокрема необхідність адаптації до змін у законодавстві, пов'язаному з електронною комерцією та захистом даних. Підприємства повинні бути готовими до дотримання нових норм і стандартів, що може вимагати додаткових ресурсів та інвестицій. Таким чином, цифровізація створює як нові можливості для оптимізації обліку в зовнішньоекономічній діяльності, так і виклики, що потребують стратегічного підходу до управління змінами [1].

Цифровізація, бухгалтерський облік та зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) є взаємопов'язаними поняттями, що формують нову реальність для бізнесу в умовах глобалізації. Цифровізація передбачає впровадження сучасних інформаційних технологій у різні аспекти діяльності підприємств, що дозволяє автоматизувати та оптимізувати процеси, зокрема бухгалтерський облік. У контексті ЗЕД це має особливе значення, оскільки підприємства стикаються з

різноманітними валютними операціями, митними процедурами та міжнародними стандартами звітності. Сучасні тенденції цифровізації у бухгалтерії включають використання хмарних технологій, які забезпечують доступ до фінансових даних у реальному часі, а також впровадження штучного інтелекту для аналізу великих обсягів інформації та автоматизації рутинних завдань. Технології блокчейн також набирають популярності, оскільки забезпечують прозорість і безпеку фінансових транзакцій, що є критично важливим для ЗЕД. Водночас цифровізація створює нові виклики, такі як необхідність дотримання змінюваного законодавства та підвищення кваліфікації працівників. Усі ці фактори свідчать про те, що цифровізація не лише трансформує бухгалтерський облік, але й відкриває нові можливості для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, підвищуючи конкурентоспроможність підприємств на міжнародному ринку.

Вплив цифровізації на бухгалтерський облік у зовнішньоекономічній діяльності є суттєвим чинником, що трансформує традиційні підходи до ведення обліку. Автоматизація облікових процесів дозволяє значно зменшити час, необхідний для виконання рутинних завдань, таких як обробка фінансових документів і звітність, що в свою чергу підвищує ефективність роботи бухгалтерів. Використання електронних платформ забезпечує зручність доступу до даних та можливість їх аналізу в режимі реального часу, що є особливо важливим у контексті міжнародної торгівлі. Блокчейн-технології, завдяки своїй децентралізованій природі, гарантують прозорість та безпеку фінансових транзакцій, що зменшує ризики шахрайства та помилок. Таким чином, цифровізація не лише підвищує швидкість і точність облікових процесів, але й відкриває нові можливості для розвитку міжнародної торгівлі, дозволяючи підприємствам більш ефективно реагувати на зміни в ринковому середовищі та знижувати витрати [2].

Цифровізація бухгалтерського обліку у зовнішньоекономічній діяльності приносить нові виклики, які підприємства повинні враховувати для забезпечення ефективності та безпеки своїх фінансових процесів. Одним із найважливіших аспектів є кібербезпека та захист даних. У світі, де інформація стає все більш цінною, підприємства стикаються з постійними загрозами з боку кіберзлочинців. Витоки конфіденційної інформації, атаки на інформаційні системи та зловживання даними можуть призвести до серйозних фінансових втрат і шкоди репутації. Тому важливо впроваджувати сучасні рішення для забезпечення кібербезпеки, включаючи шифрування даних, багатофакторну автентифікацію та регулярні аудити безпеки.

Ще одним викликом є необхідність адаптації міжнародних стандартів. З глобалізацією бізнесу підприємства повинні відповідати не лише національним, але й міжнародним вимогам у сфері бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Це передбачає постійне оновлення знань про нові стандарти, такі як МСФЗ (Міжнародні стандарти фінансової звітності), а також адаптацію внутрішніх облікових політик до змінюваного регуляторного середовища. Невідповідність міжнародним стандартам може призвести до фінансових

санкцій і втрати довіри з боку партнерів.

Потреба у нових компетенціях бухгалтера стає ще одним важливим викликом у епоху цифровізації. Сучасний бухгалтер вже не може обмежуватися лише традиційними знаннями в обліку та звітності; він повинен володіти навичками роботи з новими технологіями, такими як автоматизація облікових процесів, аналітика даних та кібербезпека. Крім того, важливо розвивати критичне мислення та аналітичні здібності, щоб ефективно реагувати на зміни в бізнес-середовищі та приймати обґрунтовані рішення на основі даних. Таким чином, підприємствам необхідно інвестувати в навчання та розвиток своїх бухгалтерів, щоб забезпечити їхню готовність до нових викликів, пов'язаних із цифровізацією бухгалтерського обліку у зовнішньоекономічній діяльності [3].

Цифровізація бухгалтерського обліку має вирішальне значення для підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності, оскільки дозволяє підприємствам швидше адаптуватися до змін у ринковому середовищі та знижувати витрати на облік. Цифрові технології дозволяють здійснювати глибокий аналіз фінансових даних, що сприяє кращому розумінню ринкових тенденцій і потреб клієнтів, а також оптимізації фінансових потоків. Використання новітніх технологій, таких як блокчейн, підвищує рівень безпеки фінансових транзакцій і знижує ризик шахрайства, що є особливо важливим у міжнародній торгівлі. Для успішної реалізації цифровізації необхідно проводити навчання співробітників, щоб вони могли ефективно використовувати нові технології та адаптуватися до змін. Підприємства повинні бути готові до змін у законодавстві, пов'язаних із цифровізацією, і враховувати їх при плануванні своєї діяльності. Компанії, які активно впроваджують цифрові рішення в облік, отримують конкурентні переваги на міжнародному ринку, що дозволяє їм швидше реагувати на зміни та задовольняти потреби споживачів. Узагальнюючи, цифровізація бухгалтерського обліку в зовнішньоекономічній діяльності є необхідною умовою для підвищення ефективності, прозорості та конкурентоспроможності підприємств у сучасному глобалізованому світі.

Список використаних джерел:

1. Лагодієнко Н. В. Саркова А. М. Просолов О. О. Вплив цифровізації на бухгалтерський облік: тренди та виклики. Modern Economics. 2023. № 42(2023). С. 70-77. DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V4

2. Панасюк, В., Бурденюк, Т., & Мужевич, Г. (2021). Особливості цифрової трансформації обліку. Галицький економічний вісник, 1(68), 70–76. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2021.01.070

3. Нагірна М.Я. (2023). Особливості впливу цифровізування на розвиток зовнішньоекономічної діяльно-сті підприємств в умовах війни та післявоєнний період: плановий аспект. Економіка та суспільство,. № 54. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-28.

БРАЇЛКО АНГЕЛІНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ТЮТЮННИК СВІТЛАНА**, к.е.н., доцент,
професор кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИЙ ДОГОВІР: ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА

Зовнішньоекономічна діяльність є одним із ключових напрямів розвитку сучасної економіки, а зовнішньоекономічний контракт виступає її основним документом, що регламентує взаємовідносини між партнерами з різних країн. Він є основою міжнародних комерційних відносин і гарантує правову визначеність між сторонами. Правильна структура контракту дозволяє уникнути фінансових ризиків, непорозумінь і судових спорів [1]. Зовнішньоекономічний контракт має вагоме значення у міжнародній торгівлі, оскільки саме він закріплює права, обов'язки та відповідальність сторін. Він є головним юридичним документом, який підтверджує домовленості між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. У контракті відображаються основні аспекти співпраці – від опису предмета угоди до умов поставки, розрахунків, відповідальності сторін і врегулювання можливих спорів.

Загальна характеристика зовнішньоекономічного контракту полягає у тому, що це письмова угода між резидентом і нерезидентом щодо здійснення певного виду зовнішньоекономічної діяльності. Його зміст та форма регулюються нормами Цивільного кодексу України, Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність», а також міжнародними договорами, конвенціями та правилами ІНКОТЕРМС-2020, які визначають стандартизовані умови поставок і відповідальність сторін [2]. Структура зовнішньоекономічного контракту включає обов'язкові елементи, що забезпечують його повноту, зрозумілість і юридичну чинність (табл.):

Таблиця - **Основні структурні елементи зовнішньоекономічного контракту**

Елемент контракту	Зміст та призначення
Назва, номер, дата та місце укладення	Містить офіційну назву документа, номер для реєстрації, дату та місце підписання; ці дані забезпечують ідентифікацію контракту в обліковій та юридичній системах.
Преамбула	Вступна частина, що визначає сторони контракту, їхні юридичні назви, країни реєстрації, повноваження представників і правові підстави для укладення договору.
Предмет контракту	Визначає, що саме є об'єктом угоди – товар, робота або послуга; встановлює основні технічні та якісні характеристики.
Кількість та якість товару	Конкретизує одиниці виміру, загальний обсяг поставки, стандарти якості, методи контролю та можливість проведення експертизи.
Базисні умови поставки	Регламентують розподіл витрат, ризиків та обов'язків між продавцем і покупцем щодо транспортування, страхування, митного оформлення.
Ціна та загальна вартість договору	Визначає валюту контракту, ціну за одиницю товару, загальну суму, можливість зміни ціни та порядок перерахунку у разі коливання курсу.
Умови платежів	Містить форму розрахунків (акредитив, інкасо, банківський переказ

Елемент контракту	Зміст та призначення
	тощо), строки, порядок авансування та фінансові гарантії сторін.
Умови здачі-приймання товару (робіт, послуг)	Визначає порядок перевірки кількості та якості продукції, оформлення документів приймання та строки пред'явлення претензій.
Упаковка та маркування	Описує вимоги до упаковки для збереження товару під час транспортування, маркування з урахуванням міжнародних стандартів і специфіки перевезення.
Форс-мажорні обставини	Перелік подій (війна, стихійні лиха, заборони експорту тощо), які звільняють сторони від відповідальності за невиконання зобов'язань.
Санкції та рекламації	Визначає порядок застосування штрафів, пені, пред'явлення претензій, а також строки розгляду й вирішення спорів між сторонами.
Урегулювання спорів	Описує процедуру вирішення конфліктів: переговори, арбітраж, суд, вибір юрисдикції та застосовуване право.
Реквізити сторін	Містить повні юридичні та банківські дані сторін, контактну інформацію, підписи та печатки, що підтверджують дійсність контракту.

Узагальнюючи наведене, можна зазначити, що кожен елемент контракту має своє значення та забезпечує юридичну чіткість домовленостей. Наявність усіх структурних складових дозволяє створити комплексний документ, який регламентує права і обов'язки сторін, визначає умови виконання зобов'язань і мінімізує ризики під час міжнародних операцій [4].

У сучасних умовах особливості складання зовнішньоекономічних контрактів зазнали певних змін. Все більшого поширення набувають електронні договори, які підписуються за допомогою кваліфікованого електронного підпису та визнаються юридично чинними. Це значно спрощує процес укладання угод, скорочує витрати часу та підвищує ефективність співпраці. Крім того, важливим є врахування міжнародних стандартів та практики, що допомагає уніфікувати договірні відносини та полегшує взаємодію між суб'єктами різних країн [3].

Отже, дотримання структури зовнішньоекономічного контракту забезпечує правову визначеність, прозорість і стабільність зовнішньоекономічних відносин. Чітко прописані умови є запорукою успішного виконання зобов'язань, зниження ризиків та підвищення рівня довіри між партнерами, що сприяє розвитку міжнародного бізнесу та інтеграції України у світову економічну систему.

Список використаних джерел:

1. Гребельник О. П., Романовський О. О. Основи зовнішньоекономічної діяльності : навч. посіб. К. : Деміур, 2003. 296 с.
2. Довбиш В. А., Світлак І. І. Зовнішньоекономічний договір (контракт) купівлі-продажу: правове регулювання : монографія. Вінниця : ВНТУ, 2013. 248 с.
3. Кумпан В. О. Правочини (договори) в зовнішньоекономічній діяльності суб'єктів господарювання. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2014. 19 с.
4. Сухарева К. В., Бікулов Д. Т., Маркова С. В., Головань О. О., Олійник О. М., Маказан Є. В. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2025. 115 с.

БРИКСА СОФІЯ, здобувач вищої освіти,
КУЗУБ МИХАЙЛО, ст. викладач кафедри обліку та оподаткування,
Державний торговельно-економічний університет, Київ

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ В ЛОГІСТИЧНИХ КОМПАНІЯХ

Облік в логістичних компаніях відрізняється від обліку в торгівельних та виробничих підприємствах через свої особливості. А все тому, що це обумовлено специфікою надання послуг, адже мова йде про всі операції, пов'язані з вантажами. Тому облік в логістиці потрібен для ефективного управління ланцюгом постачання, оптимізації витрат та підвищенню конкурентоспроможності підприємства.

Теперішні процеси, функціонування економіки України, супроводжуються високим рівнем нестабільності та невизначеності. Сучасні умови діяльності підприємств вимагають формування нових підходів до управління з урахуванням сфер діяльності серед яких є логістична. Розвиток економіки свідчить про значну роль логістики, яка стала одним з найважливіших елементів стратегічного розвитку компаній.

В умовах постіндустріальної економіки вирішальним критерієм фінансово-економічного успіху підприємства та його конкурентної переваги на ринку є оптимізація матеріальних та інформаційних потоків. Інформаційні процеси вивчаються за допомогою обліку, аналізу та контролю, які інтегровані в єдину систему інформаційного забезпечення управління бізнесом. Інтеграція логістики та бухгалтерського обліку створює унікальне інформаційне середовище, яке гарантує безперебійну та беззбиткову роботу підприємства [1].

Логістичні витрати – це витрати, пов'язані з процесами транспортування, зберігання, пакування, навантаження-розвантаження, митного оформлення, інформаційного супроводу логістичних операцій, управління запасами тощо. Їх характерною рисою є перехресний вплив на різні сфери діяльності підприємства – як виробничу, так і збутову, управлінську. Вони мають здатність швидко змінюватися залежно від ринкових факторів: цін на пальне, тарифів перевізників, обсягу замовлень, термінів постачання тощо [2]. Саме тому фіксування точної інформації необхідне для ефективного управління ланцюгом постачання, оптимізації витрат та підвищенню конкурентоспроможності підприємства.

І. Й. Яремка дослідив цю тему та класифікував витрати логістичних установ, шляхом аналізу процесів управління матеріальними та інформаційними потоками в межах підприємства. Цей аналіз є особливо актуальним для ефективного обліку в логістичних компаніях, оскільки дозволяє точно визначити та контролювати всі види витрат. У такий спосіб серед основних ознак класифікації витрат, що дозволяють забезпечити комплексну оцінку ефективності логістичних функцій, є:

1) за видами логістичної діяльності розрізняють витрати, що виникають у процесах постачання, виробництва, збуту, транспортування, складування та

інформаційного забезпечення. Такий підхід сприяє чіткому структуруванню витрат відповідно до логістичних підсистем;

2) за способом включення у собівартість продукції витрати поділяються на прямі, що прямо пов'язані з конкретною логістичною операцією, та непрямі, які розподіляються між декількома видами діяльності та ін. [3].

Узагальнений підхід до класифікації витрат логістичної діяльності І. Й. Яремка дозволяє не лише формалізувати облік витрат, але й створює підґрунтя для їх раціонального управління в межах логістичної системи підприємства [2].

Оскільки правильний облік формує основу для управління витратами у логістичних компаніях, завдяки якій підвищується ефективність менеджменту логістичних підприємств і з'являється можливість отримувати оперативну інформацію для проведення управлінського аналізу і прийняття відповідних рішень. Управлінська звітність при цьому використовується як інструмент, щоб відобразити необхідну й актуальну інформацію [4].

В умовах сьогодення гостро постало питання наближення системи бухгалтерського обліку та фінансового звітування. Тому широко досліджуються проблеми стандартизації, гармонізації обліку національних облікових систем до міжнародних стандартів і норм, а також конвергенції. Проблеми є досить актуальними, оскільки на процес узгодження та гармонізації бухгалтерського обліку на вітчизняних підприємствах у відповідності до МСБО має бути максимально пришвидшеним через посилення євроінтеграційних прагнень [5].

Дотримуючись правових норм, виникає необхідність запровадження управлінських звітів, які мають відповідати унікальним цілям логістичного підприємства й містити важливу, точну та оперативну інформацію, що сприятиме прийняттю оперативних управлінських рішень. Як результат – отримаємо:

1) перелік цілей і завдань: структуроване окреслення показників за результатами таких звітів;

2) визначення цільової аудиторії, основного користувача звітів;

3) використання точних і актуальних даних;

4) відповідні інструменти та технології, які найкраще відповідають особливостям логістичного підприємства;

5) регулярний перегляд і оновлення звітів.

На основі визначених звітних форм з інформаційним узагальненням буде можливим: диверсифікувати постачальницькі ланцюжки; оптимізувати транспортні маршрути, інвестувати в автоматизацію; приймати сучасні рішення; укладати надійні партнерські контракти тощо []. Таким чином, управлінська звітність не лише відображає діяльність компанії, а й безпосередньо впливає на її стратегічний розвиток.

Логістична діяльність відіграє важливу роль в ефективній роботі компаній. Це пов'язано з тим, що вона допомагає підтримувати високу якість обслуговування клієнтів, підвищувати продуктивність і створювати конкурентні переваги. Система бухгалтерського обліку підприємства має

забезпечувати точною інформацією менеджмент компанії задля та слугувати надійним джерелом для прийняття управлінських рішень [1].

У такий спосіб особливості обліку у логістичних компаніях базуються на специфіці через багатовимірність витрат, а управлінська звітність є ключовим інструментом ефективного управління та формування конкурентних переваг підприємства.

Список використаних джерел

1. Воськало В. І., Демський В. І. Теоретичні аспекти логістичної діяльності у системі бухгалтерського обліку. Економіка та суспільство. 2024. вип. 62 : Облік і оподаткування.
2. Демський В. І. Особливості бухгалтерського обліку логістичних витрат підприємств. Економіка та суспільство. 2025. вип. 74 : Облік і оподаткування.
3. Яремко І. Й. Класифікація витрат як основа організації обліку і контролю логістичної діяльності підприємства. Економіка і суспільство. 2024. № 64.
4. Ясінська А. І. Методологія формування управлінської звітності в системі управління підприємством. Економіка та суспільство. 2024. № 66.
5. Шушакова І.К., Зябченкова Г.В., Кузуб М.В. Концепції зближення систем бухгалтерського обліку та фінансового звітування. економіка та суспільство. Випуск # 30 / 2021. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/610/584/.
6. Кузуб МВ, Синюк АВ. Проблеми регулювання бухгалтерського обліку в сучасних умовах. URL: https://scholar.google. com/ citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=qeRxSQwAAAAJ&cstart =20&pagesize=80&citation_for_view=qeRxSQwAAAAJ:lSLTfruPkqcC
7. Фоміна О. В., Андросенко О. О. Управлінська звітність у забезпеченні ефективності діяльності логістичних підприємств. Економіка та суспільство. 2025. вип. 72 : Облік і оподаткування.

БРІК С. В., к. е. н. доцент кафедри Фінансів та обліку
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», м. Харків

ПРОДАЖ БУДІВЛІ СУБ'ЄКТОМ ГОСПОДАРЮВАННЯ НА ЄДИНОМУ ПОДАТКУ: ОБЛІК, ОПОДАТКУВАННЯ

Пункт 292.6 Податкового кодексу України [1] визначає, що датою отримання доходів у платників єдиного податку є дата надходження коштів у грошовій формі. Але для юридичних осіб, які застосовують спрощену систему оподаткування, під час продажу основних засобів застосовується пункт 292.2 Податкового кодексу України [1], згідно з яким, визначення доходу від продажу основного засобу залежить від терміну, використання основних засобів, а саме:

- якщо основний засіб використовувалося менше ніж 12 календарних місяців з дня введення в експлуатацію, то в оподаткований дохід включається вся сума коштів, отриманих від продажу основних засобів ;
- якщо основний засіб проданий після його використання протягом 12 календарних місяців з дня введення в експлуатацію, в дохід включається різниця між сумою коштів, отриманих від продажу такого об'єкта основного засобу, і його залишковою балансовою вартістю, що склалася на день продажу. Отриманий результат може бути додатним, від'ємним чи нульовим.

Якщо основний засіб проданий після його використання протягом 12 календарних місяців з дня введення в експлуатацію, потрібно, щоб він:

- відповідав податковому визначенню основного засобу (п.п. 14.1.138 ст. 14 ПКУ [1]) і мав виробниче призначення (невиробничі основні засоби виключені з податкового визначення «основні засоби»);
- мав залишкову вартість, шляхом нарахування амортизації протягом терміну використання.

У випадках, коли об'єкти основних засобів були у використанні більше 12 місяців, але здійснюється продаж невиробничих основних засобів, або якщо об'єкт основного засобу обліковувався як інвестиційна нерухомість за справедливою вартістю (п. 16 НП(С)БО 32 «Інвестиційна нерухомість» [2]), та не амортизувався, дохід буде нараховуватися з усієї продажної вартості, а не з різниці

Згідно з п. 4 П(С)БО 7 [3] , залишкова вартість – це різниця між первісною (переоціненою) вартістю необоротного активу та сумою його накопиченої амортизації (зносу).

Коли платник єдиного податку отримує всю суму за основний засіб, на дату отримання коштів, на яку визнається дохід від продажу основного засобу, використовуються два показники: сума отриманих коштів та залишкова балансова вартість. В податковому обліку, якщо при реалізації необоротного активу отримуються кошти частинами або передоплата, дата продажу та дата отримання коштів можуть не збігатися. А суму доходу від продажу основного засобу можна визначити лише на дату продажу - саме тоді визначається

залишкова балансова вартість основного засобу.

Якщо платник єдиного податку – юридична особа застосовує ставку єдиного податку у розмірі 3%, він є платником ПДВ. Відповідно до п. 185.1 та 186.Податкового кодексу України [1], якщо основний засіб розташований на митній території України, це є оподатковуваною операцією. Датою виникнення податкових зобов'язань з ПДВ буде дата здійснення першої події. Якщо оплата здійснюється частинами, податкові зобов'язання з ПДВ визнаються на кожну оплату. База для оподаткування ПДВ у будь-якому разі визначається виходячи з договірної вартості основного засобу, встановленої в договорі купівлі-продажу. Згідно п. 189.1 ПКУ [1], база оподаткування операцій з постачання необоротних активів не може бути нижчою за балансову залишкову вартість за даними бухгалтерського обліку, що склалася станом на початок звітного (податкового) періоду, протягом якого здійснюються такі операції (у разі відсутності обліку необоротних активів - виходячи зі звичайної ціни).

Юридичні особи - власники об'єктів основних засобів є платниками податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки (п.п. 266.1.1 ст. 266 ПКУ [1]). Не пізніше 20 лютого звітного року платники податку - юрособи мають подавати контролюючому органу за місцезнаходженням нерухомості оподаткування декларацію (п.п. 266.7.5 ст. 266 ПКУ [1]).

У разі продажу об'єкта нерухомості протягом календарного року податок обчислюється для попереднього власника за період з 1 січня цього року до початку того місяця, в якому припинилося право власності на зазначений об'єкт оподаткування (п.п. 266.8.1 ст. 266 ПКУ [1]), а для нового власника – починаючи з місяця, у якому він набув право власності на основний засіб.

При переоформленні договору купівлі-продажу основного засобу, якщо він є нерухомим майном, додатково виникають наступні витрати:

- якщо договір купівлі-продажу основного засобу оформляється через державного нотаріуса, то за посвідчення правочину сплачується державне мито в розмірі 1 % суми договору, але не менше одного неоподатковуваного мінімуму доходів громадян (п.п. «д» п. 3 ст. 3 Декрету КМУ «Про державне мито» від 21.01.93 № 7-93 [4]). Державне мито сплачується особою, в інтересах якої здійснюються дії. За домовленістю сторін сума державного мита ділиться між покупцем і продавцем . Якщо правочин оформляє приватний нотаріус, послуги за його дії оплачуються за домовленістю.

- за державну реєстрацію права власності на основний засіб у результаті вчинення нотаріальних дій справляється адміністративний збір у розмірі 0,1 прожиткового мінімуму для працездатних осіб (ч. 5 ст. 34 Закону Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень від 01.07.2004 № 1952-IV [5] , який сплачується покупцем.

- з операцій купівлі-продажу основного засобу сплачується збір на обов'язкове державне пенсійне страхування (Закон України від 26.06.97 № 400/97-ВР [6], постанова Кабміну від 03.11.98 № 1740 [7]). Об'єктом оподаткування пенсійним збором є вартість основного засобу, зазначена в договорі купівлі-продажу. Розмір пенсійного збору - 1 % об'єкта

оподаткування. Платник пенсійного збору- покупець основного засобу.

Крім того, на підприємство може нести й інші супутні витрати, зокрема банківські комісії, плата за оформлення документів тощо.

Усі витрати, які пов'язані з продажем основного засобу, для підприємства є витратами звітного періоду (п. 7 НП(С)БО 16 «Витрати» [8]), а саме - витратами на збут (п. 19 НП(С)БО 16 «Витрати»[8]). Відображають їх за Дт 93 «Витрати на збут» у періоді понесення.

Відповідно до П(С)БО 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність» [9], основний засіб, що призначено для продажу, потрібно перевести до групи вибуття, що утримується для продажу, оформивши проведенням: Д-т 286 К-т 103.

Необоротні активи та група вибуття, що утримуються для продажу, відображаються у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності на дату балансу (дата, на яку складено баланс підприємства, кінець останнього дня звітного періоду) за найменшою з двох величин – балансовою вартістю або чистою вартістю реалізації. У разі оцінки за чистою вартістю реалізації сума коригування балансової вартості необоротних активів або групи вибуття, що утримуються для продажу, визнається іншими операційними доходами (витратами) звітного періоду (рахунки 71, 94).

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17
2. НП(С)БО 32 «Інвестиційна нерухомість». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0823-07#Text
3. П(С)БО 7. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text
4. Декрет КМУ «Про державне мито» від 21.01.93 № 7-93. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/7-93#Text
5. Закон Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень від 01.07.2004 № 1952-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#Text
6. Закон України від 26.06.97 № 400/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/400/97-%D0%B2%D1%80
7. Постанова Кабміну від 03.11.98 № 1740. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1740-98-%D0%BF
8. НП(С)БО 16 «Витрати». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text
9. П(С)БО 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1054-03

БРЯНСЬКА ЮЛІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **КОЛІСНИК ОЛЕНА**, к.е.н,
доцент кафедри обліку та аудиту
Державний податковий університет, м. Ірпінь

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Цифрова трансформація – це багатогранний процес упровадження сучасних цифрових технологій у всі складові виробничо-господарської діяльності підприємства, що охоплює як розроблення продукції, так і надання послуг. Цей процес передбачає не лише оновлення технічного забезпечення чи впровадження програмного забезпечення, але й формування нової технічної культури, удосконалення систем управління та налагодження ефективних зовнішніх комунікацій, що загалом забезпечує організаційні зміни стратегічного характеру.

У процесі цифрової трансформації виникає широкий спектр технічних викликів, вирішення яких вимагає від бухгалтера не лише фахових знань, а й здатності до опанування цифрових інструментів. У цьому контексті креативний підхід до адаптації цифрових технологій відповідно до специфіки облікових завдань виступає важливою професійною компетенцією [2, с. 218].

Введення цифрових технологій у бухгалтерський облік є важливим чинником покращення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємств. Застосування таких рішень сприяє автоматизації обробки облікових документів, що, у свою чергу, забезпечує істотне скорочення витрат часу на рутинні операції, зменшення ймовірності помилок і викривлення даних. Це позитивно впливає на достовірність та якість облікової інформації, підвищує рівень довіри до фінансової звітності, а також знижує навантаження на персонал, надаючи можливість зосередитися на стратегічно важливих аналітичних та управлінських завданнях [1].

Використання цифрових технологій у галузі бухгалтерського обліку включає такі зокрема напрями: аналітику великих даних, елементи смарт-простору, блокчейн-технології, системи оптичного розпізнавання, електронний документообіг, цифрових двійників, електронний підпис, а також автоматизацію бізнес-процесів. Цифровізація зумовила трансформацію способів взаємодії з обліковою інформацією, що проявляється у стрімкому витісненні паперових носіїв, натомість електронна форма подання інформації набуває статусу домінуючого стандарту [4, с. 265].

В Україні процес цифровізації економіки розпочався саме з бухгалтерського обліку, що є цілком закономірно, оскільки дана сфера управлінської діяльності була однією з найбільш автоматизованих і технологічно адаптованих до використання інформаційно-комунікаційних рішень. Бухгалтерський облік відігравав велику роль у забезпеченні збору, обробки та представлення економічної інформації про діяльність суб'єктів господарювання. В умовах формування цифрової моделі бізнесу зростає необхідність у впровадженні новітніх підходів та технологій до ведення

облікової діяльності, що передбачає її трансформацію відповідно до вимог цифрової епохи. Інноваційні технологічні рішення, спрямовані на систематизацію облікових операцій, сприяють розширенню функціональних можливостей бухгалтерського обліку, підвищуючи його ефективність, адаптивність і точність. Цифрові інновації забезпечують суттєве зростання оперативності формування аналітичних матеріалів і зведених звітів, прискорюють процеси збору та обробки облікової інформації, а також створюють передумови для глибокої діагностики фінансово-господарського стану підприємства та ефективного прийняття рішень на її основі [5, с. 177].

Найпоширеніші цифрові технології які використовуються у бухгаалтерському обліку:

- системи автоматичної ідентифікації об'єктів (RFID-технології), які дозволяють здійснювати зберігання та передачу даних за допомогою спеціальних електронних міток, що підвищує точність і швидкість облікових операцій з матеріальними ресурсами;
- облікові системи (Enterprise Resource Planning), що слугують інтегрованими платформами для відображення облікових записів, формування регістрів, а також збору, упорядкування та аналітичного опрацювання даних щодо господарської діяльності підприємств;
- система управління базами даних;
- системи Host-to-Host, що формують єдине інформаційно-транспортне середовище для прямої взаємодії між бухгалтерськими інформаційними системами підприємства та банківськими платформами, забезпечуючи автоматизований обмін фінансовими документами;
- системи управління процесами та документами, що забезпечують централізоване зберігання, контроль доступу, трасування змін і взаємодію між працівниками в межах організаційних бізнес-процесів;
- електронні довідково-інформаційні системи, які забезпечують оперативний доступ до нормативно-правових актів, методичних матеріалів і довідкових джерел, необхідних для здійснення облікової діяльності;
- система подання звітності;
- системи аналізу та аналітика даних, що дають змогу формувати аналітичні звіти, візуалізувати ключові показники діяльності, підтримувати прийняття управлінських рішень на основі глибокого аналізу інформації про економічний стан підприємства;

Процес цифровізації супроводжується виникненням широкого спектра технічних проблем, вирішення яких потребує обізнаності та компетентності з боку бухгалтера. Також з цим, здатність до креативного підходу в адаптації цифрових технологій під специфіку облікової діяльності набуває особливої важливості, оскільки забезпечує ефективне реагування на виклики професійної практики [3, с. 154].

Впровадження цифрових технологій у сферу бухгалтерського обліку допомагає не лише автоматизації рутинних та трудомістких операцій, а й трансформації ролі бухгалтера у напрямі аналітичної та стратегічної діяльності.

Це, у свою чергу, підвищує ефективність управлінських процесів, сприяє зростанню продуктивності підприємства та забезпечує якісніше інформаційне забезпечення для прийняття обґрунтованих рішень у динамічному бізнес-середовищі.

Список використаних джерел:

1. С. В. Бардаш., І. Л. Грабчук. Цифрові технології в сфері бухгалтерського обліку: основні можливості та ризики. *Ефективна економіка.* 2021. No 9. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9301
2. Л. Ю. Ричко., О. В. Онищенко. Бухгалтерський облік в умовах цифровізації. URL: https://doi.org/10.32782/2222-5099.2024.10.12
3. Н. Л. Шишкова. Перспективи it-модернізації бухгалтерського обліку: актуалізація теорії і практики. *Економічний вісник.* 2019. №3. С. 146-159. URL: https://ev.nmu.org.ua/docs/2019/3/EV20193_146-159.pdf
4. С. В. Руденко, Д. С. Погрібняк. Бухгалтерський облік в умовах цифровізації. *Вісник Хмельницького національного університету.* 2021. №т1(290). С.265-269.
5. А. В. Довбуш, І. М. Белова. Розвиток бухгалтерського обліку в умовах цифровізації економіки. *Інформаційні технології та економічна безпека.* URL: https://core.ac.uk/reader/591351300

BURYMENKO POLINA, higher education student
Supervisor – **MOSHKOVSKA O.,**
Doctor of Economics, Professor of the Department of Accounting and Taxation,
State University of Trade and Economics, Kyiv

THE ACCOUNTING SYSTEM OF NORWAY

Norway is one of the Scandinavian countries. This country has its own peculiarities in accounting. The Norwegian model is a mixed system: on the one hand, national rules known as NGAAP, and on the other hand, the mandatory application of IFRS for some categories of companies. In this system, there is strict state regulation and clear distinctions between accounting and financial reporting. This model was based on the Accounting Act of 1998 (Regnskapsloven) [3], which laid down new versions of the requirements for the universality of accounting and financial reporting.

This Act is overseen by the Ministry of Finance and is harmonized with EU directives. Rules not covered by the Act are developed by the Norwegian Accounting Standards Board (Norsk Regnskapsstiftelse – NASB) [2], which publishes National Generally Accepted Accounting Principles (NGAAP). NASB is the main tool for self-regulation regarding national standards. While the Norwegian Auditors' Association (Den Norske Revisorforening) is responsible for: Establishing professional ethical norms and auditing standards, certification, training, and professional development of accountants and auditors, advising state bodies (Ministry of Finance) on improving legislation. [7]

In the Norwegian system, there is a clear distinction between two levels of accounting obligation, controlled by the Brønnøysund Register Centre (Brønnøysundregistrene) [1, 2]. The first, basic level, is the obligation to keep accounts (Bokføringsplikt), which extends to almost all businesses, requiring only the recording of transactions for tax purposes and internal control. The second, higher level, is the obligation to submit financial statements (Regnskapsplikt), which requires the preparation of a complete set of public annual financial statements (Årsregnskap). This obligation applies to all joint-stock companies (AS and ASA), large sole proprietorships, and certain professions [1].

Norway, like other countries, has a standard reporting period (financial year, regnskapsår): January 1 – December 31. Individuals submit a tax return (Skatteoppgjør) for the previous calendar year usually by April 30. [6]

Regarding standards, non-public companies primarily use NGAAP [2, 4]. Historically, NGAAP was conservative, based on the historical cost principle, and focused on the income statement, with an emphasis on timely recognition of losses. Significant simplifications are provided for small enterprises. At the same time, public companies are required to apply International Financial Reporting Standards (IFRS) for their consolidated financial statements [2, 5], which brought a focus on fair value and the balance sheet into the system.

The set of annual financial statements (Årsregnskap) must include the Balance Sheet (Balanse), Income Statement (Resultatregnskap), and Notes (Noter). Large

enterprises are also obliged to prepare the Statement of Cash Flows (Kontantstrømoppstilling) and submit the Annual Report of the Board (Årsberetning) [5]. An important feature is that tax legislation is autonomous and often requires adjustments to financial data for taxation purposes, as tax rules are a separate set of norms [2].

The key tool for all enterprises is Altinn.no [1]. This is a single state online portal through which companies and private individuals submit all mandatory reporting (financial, tax, personnel) to the Register of Enterprises (Brønnøysundregistrene) and the Tax Administration (Skatteetaten). Local ERP systems and cloud solutions are used for direct accounting, which automatically integrate with the Altinn portal. Popular Norwegian accounting software for small and medium-sized businesses includes: Visma eAccounting, Fiken, Tripletex.

Thus, transparency of the system is ensured through the mandatory audit of large enterprises and the disclosure of all submitted annual financial statements. Norway aligns its accounting methods with NGAAP (Generally Accepted Accounting Principles), thereby ensuring a standardized approach to financial reporting. The Norwegian Accounting Act (Regnskapsloven) plays an extremely important role in establishing these standards, aligning them with NGAAP principles. This similarity in standards is intended to ensure consistency and comparability of financial statements both locally and internationally.

References:

1. Altinn URL: https://info.altinn.no/ (date of access: 27.09.2025)
2. Norsk Regnskapsstiftelse (NASB) URL: https://www.regnskapsstiftelsen.no/ (date of access: 27.09.2025)
3. Accounting Act (Regnskapsloven) URL: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-56 (date of access: 27.09.2025)
4. ICAEW (Institute of Chartered Accountants in England and Wales). URL: https://www.icaew.com/ (date of access: 27.09.2025)
5. URL: https://www.novum.no/en/blog/navigating (date of access: 27.09.2025)
6. URL: https://www.skatteetaten.no/person/ (date of access: 27.09.2025)
7. Norwegian Auditors' Association (Den Norske Revisorforening) URL: https://www.revisorforeningen.no/ (date of access: 27.09.2025)

ВАКУЛКО АННА, здобувачка вищої освіти
Науковий керівник – **КОЛІСНИК ОЛЕНА**, к.е.н, доцент,
доцент кафедри обліку та аудиту,
Державний податковий університет, м. Ірпінь

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОБЛІКУ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Розвиток цифрових технологій сьогодні є одним із ключових чинників модернізації економічних процесів. Особливе місце у цьому контексті займає облік, адже саме він формує інформаційну базу для прийняття управлінських рішень. Використання цифрових рішень дозволяє автоматизувати рутинні операції, зменшити кількість помилок і підвищити достовірність даних. Це робить систему обліку більш гнучкою та адаптивною до вимог сучасного бізнес-середовища. Автоматизація облікових процесів створює умови для суттєвого скорочення часу на обробку інформації.

ERP-системи та хмарні платформи забезпечують інтеграцію даних у межах усіх структурних підрозділів підприємства, що сприяє оперативності управлінських рішень і підвищує рівень прозорості бізнесу. Завдяки цьому керівництво отримує актуальні звіти в реальному часі, а працівники можуть зосереджуватися не на технічних операціях, а на стратегічному аналізі [3].

Використання технологій штучного інтелекту та машинного навчання значно розширює функціонал облікових систем. Алгоритми здатні виявляти закономірності в даних, прогнозувати майбутні фінансові показники, визначати ризики й нові можливості для розвитку бізнесу. Такі системи не лише аналізують історичну інформацію, а й формують сценарії для прийняття управлінських рішень, що підвищує точність планування [1].

Важливою перевагою цифровізації є можливість створення єдиного інформаційного середовища підприємства. Інтеграція облікових систем із відділами продажів, виробництва та управління персоналом дозволяє здійснювати моніторинг усіх ключових процесів у режимі реального часу. Це забезпечує синхронізований обмін інформацією, підвищує швидкість реакції на зміни ринку та сприяє ефективному використанню ресурсів.

Не менш значущим напрямом є впровадження хмарних технологій. Використання віддалених серверів дає змогу підприємствам зберігати великі масиви даних без потреби у власній дорогій інфраструктурі. Хмарні платформи забезпечують гнучкість у масштабуванні ресурсів, зручний доступ до інформації з будь-якої точки світу та високий рівень безпеки даних. Це особливо актуально для компаній, які працюють на міжнародних ринках і потребують швидкої координації між віддаленими підрозділами [2].

Аналітика великих даних також стає важливим інструментом для управління. Завдяки сучасним алгоритмам підприємства можуть аналізувати як структуровані, так і неструктуровані дані, прогнозувати фінансові результати та оцінювати ризики. Предиктивна аналітика дозволяє адаптувати облікову політику до змін зовнішнього середовища, а також приймати більш

обґрунтовані стратегічні рішення.

Окремо варто підкреслити значення блокчейн-технологій. Вони забезпечують високий рівень прозорості й надійності облікових даних. Кожна транзакція у блокчейн-системі зберігається у вигляді незмінного запису, що мінімізує можливість шахрайства та фальсифікацій. Створюється довіра між бізнесом, контрагентами та регуляторними органами [4].

Слід зазначити, що впровадження цифрових технологій у систему обліку вимагає певних організаційних змін. Підприємствам необхідно інвестувати у навчання персоналу, адаптацію внутрішніх процесів і розробку нових регламентів. Проте ці витрати компенсуються завдяки зниженню кількості помилок, підвищенню швидкості роботи та ефективному використанню ресурсів.

У результаті цифровізація облікових процесів формує принципово нову модель управління підприємством. Вона передбачає комплексну інтеграцію облікових, фінансових, виробничих та управлінських функцій у єдину систему. Це дозволяє бізнесу не лише оптимізувати поточну діяльність, а й вибудовувати довгострокову стратегію розвитку.

Таким чином, цифровізація обліку є невід'ємною складовою сучасного бізнесу. Вона створює умови для більш динамічного та ефективного управління, підвищує прозорість діяльності та зменшує ризики. Підприємства, які активно впроваджують цифрові інструменти, отримують конкурентні переваги на ринку, адже здатні швидше реагувати на зміни, ефективніше управляти ресурсами та забезпечувати стратегічний розвиток.

Цифрові облікові системи стають основою формування нової бізнес-моделі, де інформація є ключовим активом, а швидкість і точність її обробки визначають успішність компанії. Впровадження сучасних технологій відкриває перспективи для подальшого розвитку підприємств, робить їх більш конкурентоспроможними й готовими до викликів глобальної економіки.

Список використаних джерел:

1. Дзямулич М. І. Сутність електронних грошей в сучасній фінансовій системі. Економічні науки. Серія «Облік та фінанси». 2010. № 7. Ч. 4. С. 181–185. (дата звернення: 25.09.2025).
2. Дзямулич М. І., Стащук О. В., Шматковська Т. О., Гаряга Л. О. Трансформація бізнесу в умовах інформаційно-мережевої економіки. Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки. 2023. №35(4). С. 26–33. (дата звернення: 24.09.2025).
3. Шматковська Т. О., Дзямулич М. І. Стратегічний управлінський облік в умовах цифрової економіки. Галицький економічний вісник. 2022. Том 74. №1. С. 61–67. (дата звернення: 26.09.2025).
4. Шматковська Тетяна, Дзямулич Микола. Цифровізація економіки та її трансформаційни вплив на розвиток стратегічного управлінського обліку. Економічний форум. 2022. Т. 1, № 2. С. 95–100. (дата звернення: 25.09.2025).

VASYLYSHYNA ANASTASIIA, higher education student
Scientific adviser – **ZALIZNIUK VIKTORIIA**,
Doctor of Sciences, Professor,
Professor of The World Economy Department
State University of Trade and Economics, Kyiv

ADOPTION OF IFRS IN MULTINATIONAL CORPORATIONS: BENEFITS AND CHALLENGES

Multinational corporations are companies that operate in different countries, which means that they have to rely on International Financial Reporting Standards (IFRS). Each country has its own standards, but this can lead to additional costs, complexity, and risks. For this reason, now many multinational companies, or MNCs, start using IFRS as it gives everyone a common set of rules, making financial reports easier to read and to compare. Even a small difference in these standards can have a major effect on company's reported performance and financial position.

For companies that operate in several countries, having different accounting standards in each place can cause real problems. Both companies and the investors would need to study each of these standards to develop financial methods that can be recognized in the needed countries. For instance, an enterprise might have reported profits under one set of national accounting and losses under another. IFRS can help solve this issue as it creates a standard that everyone should follow. [1]

One of the main benefits of IFRS is that it makes financial reports easier to compare and understand. This can lead to an increase in transparency as it would decrease the cost of capital while providing higher liquidity during each transaction. In this manner, investors and regulators can see how companies are doing, no matter where they are. Furthermore, when it comes to new investors, it can assist with understanding the information in the financial statements as the data is simpler and of better quality. When the financial reports are clear, investors feel safer putting their money into an enterprise. For companies like Nestlé and Unilever the adoption of IFRS allowed them to attract more international funding and expand into new markets.

Using IFRS can also simplify reporting. Usually, MNCs have to report their financial results in several countries. By following the same financial standards everywhere, they can reduce the need for multiple accounting systems, which saves time, effort, and expenses. Managers don't have to spend hours reconciling different reports from each country. On top of that, IFRS helps managers to make much better decisions. The standards provide more accurate data on performance and risks, which is useful when a company operates in many different countries. [2]

International Financial Reporting Standards has also been responsible for creating problematic outcomes. First of all, adopting IFRS is not easy as one of the biggest challenges is the cost of implementation. Switching to IFRS requires new systems, staff training, and sometimes consultants. For large corporations, this can be a serious expense. Smaller companies may struggle even more because they have fewer resources.

Another problem is that local laws can clash with IFRS. Some countries have accounting rules that affect taxes or legal reporting. Companies have to adjust and follow both sets of rules, which can be tricky. For example, in some countries, tax calculations are closely tied to local accounting standards, so companies have to carefully manage both IFRS and local rules at the same time.

Even more, this would increase the amount of work placed on accountants as these workers are already busy with rules and regulations that are in place currently. IFRS often requires changing habits and company culture. Staff and managers might resist because they are used to old ways of doing things. Adapting to IFRS may mean changing reporting processes, adjusting internal controls, or even rethinking how certain transactions are recorded. This can take time and effort. [3]

Finally, IFRS can change how financial results look. Some rules, like fair value accounting, can make profits or losses appear different than before. This can confuse investors and analysts at first. For example, a company might suddenly show a loss even if its core business is doing well, simply because the value of some assets changed under IFRS rules. Analysts have to learn to interpret these new reports correctly, which can take months or even years.

Adopting IFRS reflects bigger shifts in how companies and governments operate. Regulators and professional groups play a big role in helping companies follow IFRS. When done right, IFRS improves transparency, builds trust with investors, and supports economic growth. It also aligns with global trends toward better corporate governance. Companies that use IFRS are often seen as more modern and reliable, which can improve their reputation in international markets.

Overall, IFRS adoption brings clear benefits. Companies can report more clearly, compare themselves with others, attract investors, and make better decisions. But it also comes with challenges. Costs, local rules, resistance from staff, and changes in reporting can make the process difficult. Companies need to plan carefully and work closely with regulators to succeed. Understanding both the benefits and the challenges is key for any multinational company that wants to operate globally and follow modern accounting practices.

For multinational corporations, adopting IFRS is more than just following rules. It is about making their financial statements useful for investors, management, and regulators everywhere they operate. Even though it requires effort and investment, the payoff is better clarity, stronger trust, and easier decision-making. And that’s why more companies are moving toward IFRS today.

List of References:

1. IFRS. (2025). Why Global Accounting Standards? https://www.ifrs.org/use-around-the-world/why-global-accounting-standards/

2. Ayres, C. (2017, January 14). 6 Advantages and Disadvantages of Adopting IFRS. ConnectUS. https://connectusfund.org/6-advantages-and-disadvantages-of-adopting-ifrs

3. Abbas, Zaid & Barrak, Jasim. (2022). INTERNATIONAL FINANCIAL REPORTING STANDARDS: BENEFITS AND CHALLENGES. 9. 35-39.

VASILIEVA LESIA, Doctor of Science in Public Administration, Professor, Professor of Department of Accounting, Taxation And Management of Financial And Economic Security
Dnipro State Agrarian And Economic University, Dnipro, Ukraine

ORGANIZATION AND ANALYTICAL SUPPORT OF ACCOUNTING AS THE BASIS FOR EFFECTIVE ENTERPRISE MANAGEMENT

In today's economic environment, characterized by a high level of uncertainty, growing competition, and active processes of digitalization of the economy, accounting is not only a tool for recording financial and economic transactions, but also the basis for making management decisions. It is through the accounting system that the information resources necessary for controlling, analyzing, planning, and forecasting the activities of an enterprise are formed. Therefore, the organization and analytical support of accounting are of strategic importance in the enterprise management system, ensuring the interconnection between financial results, resource potential, and the efficiency of economic processes.

Accounting organization is a set of methodological, technical, and organizational elements aimed at rational management of accounting processes and ensuring the reliability, completeness, and timeliness of accounting information. It should be emphasized that effective accounting organization requires a clear division of responsibilities among accounting staff, the use of modern information technologies, and the development of internal regulations that define the procedure for documenting business transactions. At the same time, the organizational structure of the accounting service must be flexible and adaptive in order to ensure a timely response to changes in legislation, the market environment, and the internal needs of the enterprise.

Analytical support for accounting is an integral part of the management system, as it allows accounting data to be transformed into a format suitable for analytical interpretation. We are convinced that the analytical function of accounting consists in transforming an array of primary information into systematic indicators that characterize the financial condition, cost dynamics, profitability, and return on investment of an enterprise. A high level of analytical support enables management to quickly identify trends, forecast changes, assess risks, and determine areas for improving the efficiency of economic activity.

From a management perspective, the organization of accounting should be aimed at meeting the information needs not only of external users (investors, regulatory authorities, creditors), but also of internal users - managers, economists, and financial analysts. Therefore, the key task is to build an integrated accounting and analytical system that combines accounting, management, and statistical accounting. Such a system ensures the unity of the methodology for forming indicators, their consistency and comparability, which creates an information base for a comprehensive analysis of the effectiveness of management decisions.

The issue of introducing digital technologies into accounting requires special attention. Modern software packages (such as BAS ERP, SAP, Microsoft Dynamics

365) allow you to automate the processes of data collection, processing, and analysis, minimizing the risk of errors and increasing the speed of obtaining reporting information. We are convinced that the digitization of the accounting system contributes to the transition from reactive to proactive management, where decisions are made based on predictive analytical models, rather than solely on the results of previous periods. In conditions of war and economic instability, such efficiency is particularly important, as it allows for rapid adaptation to changes in the external environment.

At the same time, it is important to emphasize that analytical support for accounting is not limited to financial indicators. It also includes non-financial indicators such as resource utilization, labor productivity, energy efficiency, and social and environmental aspects of operations. A comprehensive analysis of this data provides an integrated picture of the state of the enterprise, allowing it to identify growth reserves and ensure sustainable development. Thus, the accounting and analytical system becomes a key element in building a long-term corporate reporting concept.

Successful accounting requires the development of internal standards that regulate methods of asset valuation, depreciation calculation, provisioning, and the recognition of income and expenses. These aspects determine the accounting policy of an enterprise and serve as a tool for achieving its strategic goals. It is the accounting policy that sets the information benchmarks for analyzing activities and forms the basis for planning and control. In agricultural enterprises, for example, the proper organization of accounting for biological assets, production inventories, seasonal expenses, and deferred income plays a significant role, which requires the adaptation of methodological approaches to the specifics of agricultural production.

The level of development of analytical support for accounting directly affects the quality of management decisions. The deeper the analytical processing of data, the higher the accuracy of the assessment of financial results, liquidity, solvency, and economic security of the enterprise. It is an effective analytical system that contributes to economic stability, as it provides the ability to predict crises, model development scenarios, and determine optimal management strategies.

In conclusion, it can be noted that the organization and analytical support of accounting is the foundation of effective enterprise management. They form the basis for resource control, ensure transparency of financial processes, contribute to increased management accountability, and optimize management decisions. In the context of institutional transformations, the accounting and analytical system is acquiring new characteristics: integration, flexibility, adaptability, and predictability. Its further development should be aimed at combining traditional accounting principles with innovative approaches to information processing and analysis, which will increase the competitiveness of enterprises and their capacity for sustainable development.

ВАХОВСЬКА АЛІСА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник - **КОЛІСНИК ОЛЕНА**, к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку та аудиту,
Державний податковий університет, м. Ірпінь

БЛОКЧЕЙН У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ: ВІД ПРОЗОРОСТІ ДО ДОВІРИ

Бухгалтерський облік традиційно базується на принципах достовірності, прозорості та повноти інформації. Проте у сучасних умовах глобалізації, цифровізації та зростання обсягів фінансових операцій зростає і потреба у таких інструментах, що дозволять не лише фіксувати дані, а й гарантувати їх незмінність та довіру до них. Саме такою технологією став блокчейн – розподілений реєстр, у якому всі транзакції записуються у вигляді блоків, захищених криптографічними алгоритмами та об'єднаних у неперервний ланцюг. Його ключова перевага полягає у неможливості зміни чи видалення вже зафіксованої інформації без згоди більшості учасників мережі.

Теоретичні аспекти застосування блокчейну в бухгалтерському обліку ґрунтуються на кількох важливих механізмах. По-перше, блокчейн створює прозорий та незмінний audit trail – кожна операція зберігається у хронологічній послідовності, що дозволяє відстежити походження будь-якого запису. По-друге, децентралізований характер реєстру усуває залежність від центрального адміністратора: підтвердження транзакцій здійснюється колективно через механізм консенсусу (наприклад, Proof-of-Work або Proof-of-Stake). Це зменшує ризик маніпуляцій і забезпечує високий рівень довіри між сторонами. По-третє, смарт-контракти автоматизують бухгалтерські процеси: умови договору програмуються у блокчейні та автоматично виконуються при настанні обумовлених подій (наприклад, при постачанні товару система може автоматично сформувати бухгалтерську проводку про виникнення зобов'язання і відобразити витрати) [2, 4].

Міжнародний досвід підтверджує ефективність застосування блокчейну в бухгалтерії. У Китаї у 2019 році було запущено систему блокчейн-квитанцій у місті Шеньчжень: компанії отримують електронні чеки на блокчейні, які автоматично інтегруються в облікові системи, мінімізуючи помилки та податкові зловживання. У Великій Британії банки та аудиторські компанії тестують блокчейн-рішення для автоматизованої звірки між контрагентами, що дозволяє значно скоротити витрати на підтвердження платежів. У США стартапи на базі технології Ethereum пропонують компаніям рішення з автоматизованого відстеження доходів і витрат, які синхронізуються з ERP-системами. Естонія, яка відома своєю електронною державою, ще з 2008 року застосовує технології розподілених реєстрів для захисту державних даних, у тому числі фінансових звітів. Ці приклади демонструють, що блокчейн виходить за рамки теорії й активно впроваджується в облікову практику [3].

У сфері міжнародної торгівлі блокчейн може автоматизувати облік операцій у ланцюгах постачань: наприклад, компанія-виробник і постачальник фіксують транзакцію у розподіленому реєстрі, і ця інформація миттєво

відображається в облікових записах обох сторін. У банківській сфері технологія дозволяє реєструвати кредитні зобов'язання та платежі прозоро і з можливістю моментального підтвердження аудитором. У державному секторі – вести облік бюджетних витрат у публічному блокчейні, що підвищує довіру суспільства та зменшує корупційні ризики [2].

Перевагами впровадження можна вважати підвищення прозорості фінансових даних, скорочення часу та витрат на звірки, можливість переходу до аудиту в реальному часі, мінімізація людського фактора, зростання довіри між учасниками фінансових процесів. Крім того, блокчейн може стати базою для стандартизації фінансових даних на міжнародному рівні, що особливо важливо для глобальних корпорацій [1].

Водночас існують проблеми. По-перше, регуляторна невизначеність: міжнародні стандарти фінансової звітності (IFRS) ще не мають чітких положень щодо обліку криптоактивів, хоча робота у цьому напрямку ведеться. По-друге, технічні ризики: помилки у коді смарт-контрактів можуть призвести до суттєвих втрат. По-третє, питання конфіденційності: публічний блокчейн відкритий для всіх, що може не відповідати потребам компаній у захисті комерційної інформації, тоді як приватні блокчейни вимагають довіри до обмеженого кола учасників. Нарешті, питання компетентності: бухгалтерам і аудиторам доведеться опановувати цифрові навички, розуміти принципи роботи блокчейну та аналітики даних [1].

Блокчейн має потенціал радикально змінити бухгалтерський облік: від ручного введення даних – до автоматизованих систем, що самостійно формують і перевіряють записи. Це забезпечує прозорість, надійність і довіру до фінансової інформації. Міжнародний досвід Китаю, США, Великої Британії та Естонії демонструє успішність таких рішень, а для України це може стати не лише інструментом для бізнесу, а й способом підвищення прозорості державних фінансів. Проте впровадження потребує розвитку правового регулювання, технічної інфраструктури та підготовки кадрів. Таким чином, блокчейн в обліку – це не просто технологія, а стратегічний інструмент формування довіри у фінансових відносинах.

Список використаних джерел:

1. Аналіз тенденцій упровадження цифровізації та диджиталізації в бухгалтерський облік (український кейс) / М. Петченко та ін. *Financial and credit activity problems of theory and practice*. 2023. Т. 1, № 48. С. 105–113. URL: https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.48.2023.3951 (дата звернення: 22.09.2025).

2. Pravdiuk N., Obniavko M. Introduction of the blockchain in the accounting system: steps towards. *Efektyvna ekonomika*. 2022. № 1. URL: https://doi.org/10.32702/2307-2105-2022.1.12 (дата звернення: 22.09.2025).

3. Stepura V. The essence of blockchain technology and its application in the financial sphere. *Pryazovskyi economic herald*. 2021. № 1(24). URL: https://doi.org/10.32840/2522-4263/2021-1-33 (дата звернення: 22.09.2025).

4. Yurchenko O., Savchenko R. The role and place of blockchain technology in accounting and financial reporting. *Economic scope*. 2025. № 198. С. 269–274. URL: https://doi.org/10.30838/ep.198.269-274 (дата звернення: 22.09.2025).

ВЕРБИЦЬКА ВІКТОРІЯ, к.е.н, доцент,
ЧЕЛОМБІТЬКО НІКІТА, здобувач вищої освіти,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет , м. Харків

ВПЛИВ ОСОБЛИВОСТЕЙ БУХГАЛТЕРІЇ JDG У ПОЛЬЩІ НА ФІНАНСОВІ ВІДНОСИНИ З УКРАЇНСЬКИМ БІЗНЕСОМ

У сучасних умовах активізації співпраці між українськими та польськими підприємцями особливого значення набуває ознайомлення з особливостями ведення бухгалтерського обліку в Польщі. Вивчення польської системи бухгалтерії є необхідним елементом ефективної взаємодії бізнесу двох країн, адже воно забезпечує прозорість і правомірність фінансових операцій. Успішні партнерські відносини між українськими та польськими компаніями значною мірою залежать від розуміння специфіки облікових правил і стандартів, що діють у Польщі.

Кожен український бухгалтер, який стикався з польськими клієнтами-підприємцями, помічав ці особливості ведення бухгалтерії JDG. JDG (Jednoosobowa Działalność Gospodarcza) – це аналог українського ФОП. Ведення бухгалтерії JDG складається з п'яти ключових блоків, кожен з яких має свої специфічні вимоги та терміни. На відміну від українського ФОП, польська система передбачає більш деталізований облік та частішу звітність.

Основними компонентами ведення бухгалтерії JDG є:

1) книга доходів та витрат (Księga Przychodów i Rozchodów – KPiR). Це основний документ обліку для більшості JDG, що ведеться в хронологічному порядку і містить перелік всіх доходів з джерелами їх походження; витрати, що підлягають віднесенню до податкових; розрахунок прибутку/збитку;

2) податкові зобов'язання, такі як PIT (податок на доходи фізосіб) – основний податок JDG; VAT (ПДВ) – якщо оборот перевищує 200 000 злотих на рік; ZUS (соціальні внески) – обов'язкові для всіх JDG;

3) обов'язкова звітність: щомісячні декларації PIT-8AR (аванси з податку на прибуток); річна декларація PIT-36 або PIT-36L; декларації VAT (VAT-7 щомісячно або VAT-7K щоквартально); звіти до ZUS щомісячно;

4) документообіг: ведення реєстру виданих рахунків-фактур, зберігання всіх документів, що підтверджують доходи та витрати; контроль термінів оплати та документування операцій [1].

Слід також зазначити, що у сфері оподаткування. JDG може обирати між загальними принципами (прогресивна шкала 17%/32%), лінійним податком (19%) та паушальним податком від доходу (2-17% залежно від виду діяльності).

Таким чином, головною відмінністю облікової системи Польщі від української системи є наявність більш жорстких вимог до документообігу та необхідність подання щомісячної звітності практично з усіх податків.

Список використаних джерел:

1. Strojek-Filus, Marzena; Dremliuha, Viktoriia. Intangible Assets in the Accounting Law – Comparison of Polish and Ukrainian Solutions. Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Finansów i Prawa w Bielsku-Białej, Vol. 22, No. 2 (2018), c. 51-57.

ВЕРТИЛЕЦЬКИЙ ОЛЕГ, здобувач фахової передвищої освіти
Науковий керівник – **ГАРКАВА ЛАРИСА**, викладач,
ВСП «Аграрно-економічний фаховий коледж ПДАУ», м. Полтава

АКТУАЛЬНІ ВИКЛИКИ В ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ ТА СПОСОБИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Інвестиційна діяльність є одним із ключових напрямів роботи підприємств, галузей та економіки країни загалом. Саме ефективна організація такої діяльності сприяє розвитку та розширенню бізнесу, допомагає у вирішенні соціальних і екологічних завдань, а також визначає стан фізичних, фінансових та людських ресурсів.

Нині в Україні спостерігається досить слабко розвинена система підтримки інвестиційної діяльності підприємств, яка не забезпечує належного стимулювання розвитку цієї важливої складової економіки. Як наслідок, рівень інвестиційної активності значно знизився, що має негативний вплив на загальний стан економічної ситуації в країні. Відсутність стабільного та передбачуваного інвестиційного середовища призводить до суттєвих обмежень у можливостях для інтеграції національної економіки у світове господарство. Крім того, підприємства втрачають перспективи щодо максимального залучення фінансових ресурсів, оскільки потенційним інвесторам важко уникнути високих ризиків, що супроводжують таку діяльність в умовах сьогоднішньої нестабільності.

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом стало каталізатором, що значно посилило увагу та інвестиційний інтерес з боку іноземних капіталів до державного сектору економіки України [1].

Цей захід заклав основи для пожвавлення інвестиційної активності в країні, проте поставив низку серйозних викликів. До ключових проблем належать низький рівень інвестиційної привабливості, зумовлений внутрішніми економічними та регуляторними особливостями, а також суттєва невідповідність української системи бухгалтерського обліку міжнародним стандартам. Такі фактори посилюють ризики для потенційних інвесторів, обмежуючи їхню готовність вкладати кошти в місцеві підприємства. Це підкреслює необхідність глибокої модернізації системи розкриття інформації, що стосується економічних інтересів інвесторів, щоб забезпечити прозорість фінансових даних та підвищити довіру на міжнародній арені. У зв’язку з цим теоретичне й емпіричне дослідження процесу обліку фінансових інвестицій набуває особливої актуальності. Наукова робота у цій сфері не лише сприятиме вдосконаленню складових бухгалтерського обліку та звітності, але й створить міцний фундамент для підвищення ефективності управлінських рішень. Адже саме від якісного й достовірного фінансового аналізу залежить здатність адаптувати підприємства до нових умов та залучати інвестиції у довгостроковій перспективі.

Інвестиції є важливим аспектом діяльності компаній незалежно від їх розміру чи сектору. Фінансові ресурси не лише сприяють зростанню

інвестиційної спроможності але й забезпечують зростання грошових потоків. Питання правильного відображення фінансових інвестицій у бухгалтерському обліку набуває особливої актуальності. Облік фінансових інвестицій на підприємствах вимагає значних зусиль і залежить як від специфіки діяльності компанії, так і від прийнятої облікової політики. При цьому така політика має відповідати нормам чинного законодавства і бути спрямованою на поліпшення інвестиційної привабливості організації 1.

Головні тенденції розвитку ринкової економіки України підкреслюють важливість особливої уваги до реальних інвестицій. Вони є одним із ключових чинників розширеного відтворення основних фондів, сприяють підвищенню гнучкості підприємств та значно покращують ефективність їх виробничо-фінансової діяльності. Інвестиції у реальні активи забезпечують найбільш результативні можливості для швидкого розвитку та диверсифікації відповідно до стратегічних цілей суб'єкта господарювання.

Інвестиції є економічною категорією, яка охоплює фінансові, майнові та інтелектуальні ресурси, залучені в підприємницьку або іншу діяльність з метою отримання прибутку чи досягнення значущого соціального ефекту. Їх класифікація охоплює довгострокові та короткострокові інвестиції. Довгострокові спрямовані на нарощення капіталу у віддаленій перспективі, тоді як короткострокові забезпечують підтримання та розширення поточних виробничих процесів. Структура інвестицій включає різні форми активів, такі як грошові кошти, паї, цінні папери, основний капітал, рухоме і нерухоме майно, а також права інтелектуальної власності. З точки зору фінансів, інвестиції позначають процес вкладення активів для отримання прибутку. З економічної ж перспективи це витрати, спрямовані на створення, розширення або впровадження інноваційних рішень [1].

Облік фінансових інвестицій охоплює весь цикл від первинної реєстрації економічних операцій до складання фінансової звітності. Основними чинниками, що визначають порядок організації такого обліку, є строк утримання інвестицій та можливість їхньої реалізації у будь-який момент. З урахуванням цих характеристик фінансові інвестиції поділяються на довгострокові та поточні, враховуючи різні складові рахунків та субрахунків [2].

Через існуючі проблеми в процесі обліку фінансових інвестицій дослідники активно працюють над удосконаленням первинного, синтетичного та аналітичного обліку цих даних. Діючі норми обліку фінансових інвестицій, визначені НП(С)БО 12, потребують уточнення, оскільки не враховують міжнародно визнаного поділу на боргові та корпоративні інвестиції [5].

Ця проблема виникла через невідповідності між НП(С)БО 12 «Фінансові інвестиції» [5] та положеннями МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» [4].

Ще одним важливим проблемним аспектом обліку фінансових інвестицій є відсутність альтернатив у виборі методу обліку для пов'язаних сторін. Практичні обмеження виникають через небажаність застосування методу участі

в капіталі, оскільки він може призводити до зменшення частки інвестора у фінансових інвестиціях, що негативно впливає на їх прибутковість. Для розв'язання цієї проблеми пропонується використовувати метод оцінки фінансових інвестицій за собівартістю [3].

Інформація про корпоративні фінансові інвестиції, облік яких ведеться за методом участі в капіталі, потребує більш докладного відображення в балансі. Необхідно окремо виділяти частки в активах і зобов'язаннях та включати їх у чисту вартість власного капіталу (чисті активи) у відповідній валюті.

Проблема упорядкування ефективного обліку інвестиційної діяльності продовжує залишатися актуальною, зберігаючи як теоретичне, так і практичне значення.

У контексті економічної відбудови України також буде необхідна активна інтеграція цифрових інновацій у процес залучення інвестицій. Адже цифрові платформи виступатимуть як потужний механізм для акумуляції внутрішніх і зовнішніх фінансових ресурсів, підвищуючи при цьому прозорість ринкових операцій та оптимізуючи інвестиційні процедури. Завдяки використанню технологій нового покоління (ШІ, блокчейн, Big Data) буде досягнута автоматизація ключових процесів та ефективного зниження ризиків і формування клієнтоорієнтованого інвестиційного простору [2].

Перспективні напрями досліджень фінансового обліку інвестицій включають модернізацію підходів до вартісної оцінки тривалих корпоративних фінансових активів та ревізію процедур їхнього документального оформлення. Крім того, актуальною залишається розробка сучасних методик та технологій для обліку, моніторингу та форкастингу (прогнозування) ефективності капіталовкладень підприємства.

Список використаних джерел:

1. Бурлан С. А., Данілова Г. О., фінансові інвестиції: обліковий аспект *Економіка та суспільство*. Випуск № 56. 2023 DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-40 (дата звернення 15.10.2023).

2. Бабич В., Нестеренко І. Цифровізація обліку фінансових інвестицій: тенденції та напрями удосконалення. *Science and new technologies: problems and ways to solve them. Abstracts of XIII International Scientific and Practical Conference Rotterdam, Netherlands (March 31 - April 02, 2025).* С. 45-48. URL: https://surli.cc/ahzysd (дата звернення 25.10.2023).

3. Лисяк Є. В., Бєлозерцев В. С. Організація обліку фінансових інвестицій. *Innovation and Sustainability*. 2022. № 2. С. 78–83. URL: https://surli.cc/rsjrjt (дата звернення 19.10.2023).

4. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка». URL: https://surl.li/wdsupj (дата звернення: 19.10.2023).

5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції». Наказ Міністерства фінансів України від 26.04.2000 № 91. URL: https://surli.cc/biutuc (дата звернення 18.10.2023).

ВІТЯЗЬ СВІТЛАНА, здобувач фахової передвищої освіти
Науковий керівник – **МАРКОВСЬКА ТЕТЯНА**,
викладач обліково-економічних дисциплін
ВСП «ТЕФК МНАУ», м. Миколаїв

ГАРМОНІЗАЦІЯ ОБЛІКОВИХ СТАНДАРТІВ У ПРОЦЕСІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Гармонізація облікових стандартів означає приведення національних правил бухгалтерського обліку у відповідність до єдиного міжнародного «мовного стандарту» – Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ). МСФЗ розробляє незалежна Міжнародна рада зі стандартів фінансової звітності (IASB) при IFRS Foundation, і ці норми є своєрідною «глобальною мовою» обліку для понад 140 юрисдикцій світу. У контексті євроінтеграції Україні важливо, щоб фінансова звітність бізнесу відповідала вимогам ЄС, де звітність всіх публічних компаній формує саме за МСФЗ. Це підвищує прозорість інформації, довіру інвесторів і сприяє торгівлі та інвестиціям з країнами ЄС.

В Україні адаптовано всі актуальні МСФЗ (інтерпретації IAS/IFRS, наприклад, щодо фінансових інструментів, доходів, оренди, страхування тощо) у законодавстві та практиці підприємств. Крім того, низку українських стандартів для малих і середніх підприємств приведено у відповідність до МСФЗ для малих і середніх (IFRS forSMEs). За законом Міністерство фінансів затверджує офіційну постанову про МСФЗ і забезпечує їхнє імплементацію. Також держава щорічно публікує переклад кожного стандарту – цього року вже опубліковано тексти МСФЗ 2024 та 2025 років і Концептуальної основи звітності.

Роль інституцій у гармонізації стандартів:

- Міністерство фінансів України. За законом Мінфін є офіційнимнаціональним органом із встановлення стандартів обліку. Він готує та затверджує нормативи з обліку і звітності, підтримує їхнє узгодження з МСФЗ, а також забезпечує українські переклади стандартів. При Мінфіні діє Рада з МСФЗ – дорадчий орган експертів, що обговорює переклад стандартів та рекомендації з їх впровадження в Україні. Рада перевіряє точність перекладу стандартів і формулює поради щодо оприлюднення та застосування МСФЗ в українській практиці[1].

- IASB та IFRS Foundation. Міжнародна рада (IASB) розробляє МСФЗ у світовому масштабі. Українські фахівці слідкують за новаціями IASB, щоб своєчасно імплементувати їх у національні правила. Через доступ до офіційних стандартів та міжнародних тлумачень IASB українські підприємства отримують можливість підготувати звітність, зрозумілу міжнародним інвесторам.

- Європейська комісія та міжнародні органи. ЄС вимагає від усіх публічно-трейдованих компаній застосовувати МСФЗ. У рамках угоди про асоціацію та програм підтримки ЄС фінансувалися проєкти з переведення українських практик на європейський рівень. Наприклад, нещодавно завершився п’ятирічний європейський проєкт «Впровадження практик звітності та аудиту ЄС в Україні», який підтримував введення європейських норм обліку та аудиту.

ЄС також моніторить прогрес гармонізації: звіт Єврокомісії від 2024 року наголошує, що Україна привела 15 національних стандартів у відповідність з IFRS forSMEs і забезпечила обов'язкове складання МСФЗ-звітності для публічних та обмежених у товарообігу компаній.

Кроки України з гармонізації стандартів:

- Законодавчі зміни.Ще 2011–2012 рр. Верховна Рада ухвалила закони та постанови, які зробили МСФЗ обов'язковими для банків, страхових та публічних акціонерних товариств. З 1 січня 2012 року всі банки та фінкомпанії почали складати звіти за МСФЗ. Навіть депутати відкликали пільгу, яка раніше дозволяла їм звітувати за старими стандартами. У жовтні 2017 року прийнято новий закон, який розширив коло обов'язкових: МСФЗ стали обов'язковими для всіх суб'єктів суспільного інтересу (зокрема крупних підприємств і видобувних компаній). Таким чином, законодавство чітко визначає, хто має звітувати за МСФЗ[2].

- Створення інституцій.Для сприяння впровадженню МСФЗ при Мінфіні створено спеціальну Раду з МСФЗ (на чолі з урядовцями та експертами). Рада допомагає узгоджувати українську практику зі світовою, координує переклад стандартів і готує рекомендації для бізнесу. Подібні дорадчі органи налагоджені і в бухгалтерській спільноті – професійні асоціації бухгалтерів співпрацюють із Мінфіном і міжнародними організаціями (наприклад, Міжнародною федерацією бухгалтерів).

- Електронна звітність.Українське законодавство вимагає, щоб індивідуальна та консолідована фінансова звітність усіх публічних компаній і великих фірм складалася за МСФЗ у єдиному електронному форматі. Всі звіти передаються через Державну систему фінзвітності. Навіть у період воєнного стану, коли вводилися тимчасові відстрочки, близько 7,251 компанії мали подати звіти за МСФЗ, і майже 2,557 таких фірм вже надіслали понад 7,671 фінансових звіту.Це створює прозору базу даних, доступну контролюючим органам та інвесторам.

- Підтримка з боку ЄС.Останніми роками Україна отримала технічну допомогу Єврокомісії та міжнародних програм у сфері обліку і аудиту. Зокрема, ЄС профінансував проєкти для оновлення української системи звітності за стандартами ЄС, проведення навчань аудиторів та впровадження суворішої системи аудиторського нагляду (Україна навіть стала спостерігачем у Європейському комітеті органів аудиторського нагляду). Завдяки цьому будуються тісні зв'язки з європейськими організаціями і готується ґрунт для практичної імплементації нових вимог (включаючи прозорість та звітність про сталий розвиток).

- Переклади та методологічна робота.Мінфін системно публікує українські тексти МСФЗ, проводить роз'яснення для бізнесу та готує електронну «таксономію» звітності. Усе це – частина гармонізації: фірми мають чітку методологію заповнення звітів. Крок за кроком бізнес переходить на нові форми звітності, а держава відмовляється від дублювання стандартів.

Незважаючи на досягнення, перехід до МСФЗ ускладнений кількома

факторами. По-перше,суспільний і економічний контекст– війна і воєнний стан – гальмують оновлення системи. Хоча за законодавством подання звітності не скасоване, на практиці деяким компаніям дозволяли відтермінування через надзвичайні обставини. Відтак не всі фірми встигли перейти на МСФЗ точно за графіком. По-друге,різниця норм– національні правила оподаткування та державної звітності досі відрізняються від МСФЗ. Це створює додаткові зусилля: бухгалтеру треба вести «подвійну» звітність або робити коригування. По-третє,відсутність стандарту для малих. Міжнародна федерація обліку констатує, що в Україні не запроваджено окремий стандарт IFRS forSMEs [3], який міг би полегшити звітність малих підприємств. Таким чином, малі й середні компанії часто досі користуються старою національною звітністю, що ускладнює повну інтеграцію. Нарешті,брак кваліфікації: на всіх рівнях потрібна широка перекваліфікація бухгалтерів і аудиторів, адже МСФЗ складніші за старі національні норми. Усе це – типові виклики на шляху інтернаціоналізації обліку, які вимагають часу та інвестицій.

Переходячи на МСФЗ, Україна отримує вагомі вигоди. По-перше,прозорість та довіра: звітність за МСФЗ робить фінансові дані компаній зрозумілими та порівнюваними у світовому масштабі. За словами представника ЄС, «якісна фінансова інформація компаній є ключем до прозорості та сприятливого бізнес-клімату в Україні, полегшуючи як внутрішні, так і зовнішні інвестиції». По-друге, конкурентоспроможність: стандартизована звітність дозволяє українським фірмам легше конкурувати на ринку ЄС та приваблювати іноземні капітали. Інвестори охочіше вкладають у бізнес, якщо бачать світові звіти і можуть порівняти компанії за єдиними критеріями. По-третє, ефективність управління: МСФЗ сприяють кращому управлінню – компанії удосконалюють внутрішні системи, впроваджують новітні практики аудиту і фінансового контролю. В результаті це зміцнює економіку в цілому і підвищує довіру суспільства до бізнесу. У підсумку повна гармонізація облікових стандартів – не лише формальна умова євроінтеграції, а й практичний крок до якісно нової економіки і залучення інвестицій[4].

Список використаних джерел:

1. Рада з МСФЗ при Міністерстві фінансів України. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/rada-z-msfz-pri-ministerstvi-finansiv-ukraini.
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Закон України № 996-XIV від 16 лип. 1999 р. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/996-14.
3. Національний банк України. Таксономії звітності UA МСФЗ XBRL (інформація та ілюстрований посібник). Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/ua/about/taxonomy.
4. Про схвалення Стратегії застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні. Розпорядження Кабінету Міністрів України № 911-р від 24 жовт. 2007 р. Кабінет Міністрів України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/911-2007-%D1%80.

ВЛАСОВ ВОЛОДИМИР, аспірант
Науковий керівник – **ПРОДАНЧУК МИХАЙЛО**, д.е.н., професор, Заслужений економіст України
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК У СИСТЕМІ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

В умовах динамічного розвитку ринкових відносин та посилення конкуренції на аграрному ринку України зростає значення управлінських інструментів, здатних забезпечити адаптивність підприємств до мінливого зовнішнього середовища. Одним із таких інструментів є управлінський облік, який виступає інформаційною основою для прийняття обґрунтованих управлінських і маркетингових рішень. Аграрні підприємства функціонують у середовищі підвищеної невизначеності, що зумовлюється сезонністю виробництва, залежністю від природно-кліматичних факторів, волатильністю цін на продукцію та ресурсами ринку. За таких умов маркетингова діяльність стає визначальним чинником їх економічної стійкості, а інформаційне забезпечення цієї діяльності – критично важливим елементом системи управління.

Водночас, сучасна практика свідчить про недостатню інтегрованість управлінського обліку у процеси маркетингового аналізу. У більшості аграрних підприємств облікові системи орієнтовані переважно на фінансову звітність, а не на оперативно-аналітичні потреби управління ринковими стратегіями. Це обмежує можливості стратегічного планування та оцінювання ефективності маркетингових рішень. Отже, актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю поглиблення ролі управлінського обліку в системі маркетингової діяльності аграрних підприємств, формування на цій основі сучасного інформаційного забезпечення управлінських рішень, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності та прибутковості виробництва.

Роль управлінського обліку в системі маркетингової діяльності аграрних підприємств полягає у здатності забезпечувати керівництво релевантною, своєчасною та деталізованою інформацією, необхідною для прийняття стратегічних, тактичних і оперативних рішень [1]. На відміну від фінансового обліку, орієнтованого на зовнішніх користувачів, управлінський облік виконує аналітичну та прогностичну функції, спрямовані на внутрішнє управління ефективністю маркетингових процесів [2].

У структурі аграрного підприємства маркетингова діяльність охоплює систему планування виробництва відповідно до ринкового попиту, ціноутворення, формування асортиментної політики, управління каналами збуту, рекламою та брендом. Кожен із цих напрямів потребує специфічної інформації – про витрати, обсяги продажів, еластичність попиту, маржинальний прибуток, рентабельність клієнтів і продуктів [3]. Саме управлінський облік є тією підсистемою, що акумулює, агрегує та трансформує ці дані у форму, придатну для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. З огляду на це,

роль управлінського обліку в системі маркетингового менеджменту аграрних підприємств доцільно розглядати як багатовимірну, що охоплює інформаційно-аналітичні, контрольні, прогностичні та інтеграційні функції. Узагальнення наукових підходів щодо функціональних аспектів цієї ролі подано у табл. 1.

Таблиця 1 - **Наукове обґрунтування ролі управлінського обліку як інформаційно-аналітичного ядра маркетингового менеджменту аграрних підприємств**

№ з/п	Функціональний аспект ролі управлінського обліку	Зміст та аналітичне призначення	Вплив на ефективність управлінських рішень
1	Аналітична підтримка управління ціноутворенням	Формує інформаційну базу щодо структури собівартості, очікуваної маржі, конкурентних цін та еластичності попиту.	Підвищує точність визначення цін, забезпечує збалансування між прибутковістю і конкурентоспроможністю, сприяє гнучкості ринкової політики.
2	Прогнозування ефективності маркетингових кампаній	Використовує дані управлінського обліку для моделювання сценаріїв ринку, оцінки окупності маркетингових інвестицій (ROI) та прогнозу продажів.	Зменшує ризики неефективних рішень, підвищує обґрунтованість стратегічного планування й передбачуваність результатів діяльності.
3	Контроль виконання маркетингових бюджетів	Передбачає системне порівняння планових і фактичних витрат, виявлення відхилень і визначення причин неефективності використання ресурсів.	Підвищує дисципліну витрат, сприяє своєчасному коригуванню планів і підвищенню фінансової стабільності підприємства.

Управлінський облік у системі маркетингового менеджменту аграрних підприємств виконує не лише облікову, а й аналітично-прогностичну функцію, перетворюючи внутрішню інформацію на стратегічні індикатори для прийняття обґрунтованих рішень. Його застосування забезпечує підвищення ефективності маркетингових заходів, своєчасний контроль відхилень, управління прибутковістю продукції та клієнтів, а також інтеграцію інформаційних потоків між виробництвом, фінансами й збутом.

Поглиблення інтеграції управлінського обліку в систему маркетингового менеджменту аграрних підприємств потребує не лише методичного уточнення його функцій, а й удосконалення організаційно-інформаційного механізму його реалізації. Для цього необхідно переорієнтувати управлінський облік із традиційного контролю витрат на комплексне аналітичне забезпечення процесів формування попиту, планування збуту, оцінки прибутковості клієнтів і продуктів, а також моделювання сценаріїв ринку. Узагальнені напрями такого вдосконалення подано у табл. 2, де відображено ключові вектори розвитку

управлінського обліку, відповідні методичні інструменти та очікуваний ефект для маркетингової діяльності аграрних підприємств.

Таблиця 2 - **Основні напрями удосконалення управлінського обліку в системі маркетингової діяльності аграрних підприємств**

№	Напрям удосконалення	Ключовий зміст	Очікуваний ефект
1	Впровадження системи ABC-калькулювання	Облік маркетингових витрат за видами діяльності, продуктами та клієнтами.	Точне визначення собівартості, підвищення обґрунтованості ціноутворення.
2	Використання маржинального аналізу	Аналіз прибутковості продукції, каналів збуту й клієнтів.	Оптимізація асортименту, зростання рентабельності продажів.
3	Контроль маркетингових бюджетів	Планування та моніторинг витрат із виявленням відхилень.	Економія ресурсів, підвищення фінансової дисципліни.
4	Інтеграція з цифровими платформами (ERP, CRM)	Автоматизація збору даних і формування аналітичних звітів.	Оперативність і точність управлінських рішень.
5	Розвиток управлінської звітності	Формування системи KPI маркетингової ефективності.	Інформаційна прозорість, підвищення якості управління.

Удосконалення управлінського обліку в системі маркетингової діяльності аграрних підприємств передбачає його переорієнтацію з обліково-контрольної функції на аналітично-управлінську. Запровадження сучасних методів – таких як ABC-калькулювання, маржинальний аналіз, контроль маркетингових бюджетів і цифрова інтеграція з ERP/CRM-системами – формує основу для підвищення обґрунтованості управлінських рішень. Застосування цих інструментів сприяє точнішому визначенню собівартості, раціональному використанню ресурсів, зростанню рентабельності збутових операцій і забезпеченню інформаційної прозорості.

Список використаних джерел:

1. Yaremchuk, O., & Kutsyk, P. (2023). *Managerial accounting tools in agricultural enterprises under market uncertainty*. Economy and Society, (55), 84–91. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/6448/6388

2. Kulyk, T., & Shevchuk, N. (2022). *The influence of features of the agricultural sector on managerial accounting.* ResearchGate**.** [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/334352125_The_Influence_of_Features_of_the_Agricultural_Sector_on_Managerial_Accounting

3. Buzhymska, K., & Slyvka, A. (2021). *Management accounting in farm businesses: trends and development prospects.* ResearchGate**.** [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/355044034_Management_accounting_in_farm_businesses

ВОЙЧАК КАТЕРИНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ЛЮБЕНКО АНДРІЙ**, д.е.н, професор,
професор кафедри обліку і аудиту,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

СУЧАСНИЙ УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК В УКРАЇНІ: ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ, СТРАТЕГІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА КОНКУРЕНТНА ПЕРЕВАГА

Управлінська бухгалтерська звітність є невід'ємною частиною управлінського обліку, який, своєю чергою, є ефективним інструментом для забезпечення керівництва релевантною інформацією. Ця інформація необхідна для виконання його ключових функцій: планування, організації, координації та контролю діяльності підприємства. На відміну від фінансового обліку, що орієнтований на зовнішніх користувачів і регулюється жорсткими нормами, управлінський облік є гнучкою внутрішньою системою, яка самостійно розробляється підприємством для вирішення конкретних завдань. Його головна мета – надання фінансових і нефінансових даних для обґрунтування якісних управлінських рішень, що сприяють розвитку бізнесу.

Еволюція управлінського обліку тісно пов'язана зі змінами в економічному середовищі. Його розвиток зумовлений такими факторами, як поява інтенсивної конкуренції між виробниками аналогічних товарів та зростання різноманітності споживчих смаків, що призвело до розширення асортименту продукції. В умовах посилення ринкового тиску управлінський облік перетворився з простого інструменту калькулювання собівартості на потужний аналітичний інструмент, що дозволяє оцінювати та покращувати ефективність діяльності, а також допомагати керівникам у прийнятті рішень, орієнтованих на підвищення продуктивності та рентабельності.

У цьому контексті інформація стає ключовим ресурсом для успішного управління підприємством. В умовах гіперконкуренції швидкість реакції та правильне управління операціями є одними з найважливіших чинників, що дозволяють збільшити прибуток і знизити витрати. Управлінський облік надає релевантну інформацію, яка дозволяє приймати обґрунтовані рішення, що, своєю чергою, підвищує ефективність та продуктивність. Втрата можливості отримувати своєчасну системну інформацію призводить до ухвалення інтуїтивних, необґрунтованих рішень, що становить серйозний ризик для підприємства.

Саме тому для забезпечення стратегічної ефективності та конкурентоспроможності застосовуються передові інструменти управлінського обліку, які дозволяють поєднувати точні дані про витрати з оцінкою результатів діяльності та реалізацією стратегії. Метод калькулювання за видами діяльності (Activity-Based Costing, ABC) дозволяє більш точно розподіляти непрямі витрати, пов’язуючи їх із конкретними видами діяльності та споживанням ресурсів, що забезпечує оптимізацію процесів, підвищення точності калькуляції та аналіз прибутковості за клієнтами. У свою чергу, Збалансована система показників (Balanced Scorecard, BSC) дає змогу оцінювати ефективність

підприємства у чотирьох взаємопов'язаних вимірах – фінансовому, клієнтському, внутрішніх бізнес-процесів та навчання й розвитку – та перетворювати стратегію в конкретні KPI, інтегруючи зусилля співробітників і сприяючи постійному вдосконаленню. Поєднання ABC та BSC створює синергію, де детальні дані про витрати та процеси стають основою для стратегічного вирівнювання та прийняття обґрунтованих рішень, формуючи інтегровану систему, здатну забезпечити довгострокову та стійку конкурентну перевагу. Проте в сучасних умовах конкуренції та швидких змін ринку стає очевидним, що класичні методи управлінського обліку потребують посилення через цифровізацію та використання новітніх технологій, що відкриває нові можливості для підвищення ефективності та стратегічного управління.[1]

Сучасна економіка, де нематеріальні активи стають основним джерелом конкурентної переваги, вимагає від підприємств нових підходів до обліку. Цифрова трансформація істотно розширює можливості управлінського обліку: автоматизація рутинних процесів, таких як обробка рахунків, зменшує ймовірність помилок та прискорює обробку даних, а впровадження комплексних ERP-систем дозволяє консолідувати інформацію з різних підрозділів у режимі реального часу, забезпечуючи прозорий обмін даними та оперативне ухвалення рішень.

Крім того, цифровізація підвищує здатність підприємств оцінювати складні тенденції та процеси, обробляти великі потоки даних і формувати багатофакторні моделі стратегічного розвитку. Аналітика великих даних (Big Data Analytics, BDA) дозволяє перетворювати величезні масиви інформації на зрозумілу та корисну інформацію для ухвалення рішень, покращуючи операційну ефективність та інноваційний потенціал підприємства. Використання BDA у поєднанні зі штучним інтелектом та роботизованою автоматизацією процесів (RPA) звільняє управлінського бухгалтера від рутинних завдань і робить його посередником між спеціалістами з аналізу даних та керівництвом, що дозволяє перетворювати необроблені дані на практичні управлінські рішення для досягнення стійкої конкурентної переваги.

Проте навіть найсучасніші технології не дають очікуваного ефекту без належної якості даних. Дослідження показують, що сила впливу BDA на конкурентоспроможність підприємства значною мірою залежить від точності, повноти та послідовності інформації. Таким чином, якість даних виступає ключовим каталізатором технологічної трансформації, без якого інвестиції в цифрові платформи та аналітичні інструменти не зможуть реалізувати свій потенціал і забезпечити очікувану стратегічну цінність.

Проте реалізація цього потенціалу в Україні стикається з низкою специфічних викликів. Однією з головних проблем є відсутність чітких методологічних рекомендацій та нормативного регулювання, що змушує підприємства самостійно розробляти систему управлінського обліку, що потребує значних ресурсів і часто призводить до несистемного ведення обліку та ухвалення рішень на основі інтуїції. Додатково наявні організаційно-кадрові бар'єри, коли критичні знання зосереджені в руках одного чи кількох ключових

співробітників, а обмежене коло використовуваних інструментів зводить управлінський облік до формування кількох базових звітів, ігноруючи інструменти стратегічного аналізу. Технологічна інертність, прояв якої полягає у використанні застарілих програмних пакетів, таких як MS Excel, перетворює роботу на рутину, ускладнює доступ до своєчасної та релевантної інформації й обмежує можливості аналізу.[2]

Попри ці виклики, досвід українських підприємств демонструє відчутні переваги впровадження ефективного управлінського обліку, які можна кількісно оцінити. Інвестиції в сучасні цифрові системи, включно з ERP-платформами, дозволяють оптимізувати ресурси, підвищити рентабельність, скоротити касові розриви, зменшити ручну роботу та помилки, а також забезпечити швидкий доступ до актуальної інформації для ухвалення обґрунтованих рішень.[3] Ключовими факторами успіху є залучення вищого керівництва, формування міжфункціональних команд із фінансиста, програміста та менеджера проєкту, виділення спеціальних ресурсів і мотивація учасників. Ці приклади свідчать, що навіть у складних умовах трансформація управлінського обліку здатна забезпечити стратегічну та операційну ефективність, підвищуючи конкурентоспроможність українських підприємств та відкриваючи нові перспективи для розвитку.

Таким чином, сучасний управлінський облік у поєднанні з цифровими технологіями стає ключовим чинником стійкого розвитку підприємств. Він дозволяє не лише підвищити ефективність управлінських та операційних процесів, а й створює основу для довгострокової конкурентної переваги. Впровадження інтегрованих систем обліку та аналітики відкриває нові можливості для оптимізації бізнес-процесів, підвищення рентабельності та ухвалення обґрунтованих рішень, що сприяє подальшому розвитку українських підприємств у динамічному ринковому середовищі.

Список використаних джерел:

1. Г. Коблянська, А. Вікулова, Актуальні аспекти впровадження управлінського обліку на підприємствах України. *ЕКОНОМІКА. 130/2011*, 45-47. URL: http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2016/01/130_14.pdf
2. А.В. Фуголь, Л.М Дзюбенко, Проблеми і перспективи ведення управлінського обліку на українських підприємствах у сучасних умовах, URL: https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/11/238.pdf
3. Цифрові рішення для обліку й автоматизації бізнес-процесів. *День за днем* URL: https://denzadnem.com.ua/blogy/korysni-porady/211922

ВОЛКІВСЬКА АЛІНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ГАЙДУЧОК ТЕТЯНА,** к.е.н., доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту,
Поліський національний університет

ВПЛИВ ТЕОРЕТИЧНИХ ОСНОВ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА АУДИТУ НА ФОРМУВАННЯ ЕТИКИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Будь-яка професійна діяльність ґрунтується на системі норм і правил поведінки, що регламентують дії фахівця під час виконання службових обов'язків відповідно до чинного законодавства, професійних стандартів і корпоративних цінностей. Метою професійної етики є відображення складних взаємовідносин, що виникають у межах професійного середовища, на рівні моральної свідомості та відповідальності працівника. У свою чергу, недостатня етична поведінка взаємодії та відсутність сумісності із стандартами та правилами здатні призвести не тільки до конфліктів, а й до корупції. Таким чином, діяльність бухгалтерів і аудиторів має ґрунтуватися на системі професійних норм і стандартів, що постійно оновлюються відповідно до наукових досягнень та вимог практики, забезпечуючи якість і достовірність фінансової інформації.

Існуючі теоретичні розробки та практичні методики щодо формування кодексів професійної етики для бухгалтерів і аудиторів представлені у наукових працях таких науковців у сфері бухгалтерського обліку та аудиту як С. Голов [4], Т. Гайдучок [2], Л. Чижевська [3], Н. Цегельник [2], В. Костюченко [4] та інші.

Виконання завдань бухгалтерського обліку, у першу чергу, визначаються компетентністю осіб, які виконують професійну діяльність, а це, у свою чергу, є результатом якісної підготовки. Досліджуючи сутність, значення та елементи бухгалтерської та аудиторської професійної діяльності встановлено, що саме через нездатність науковців у доведенні та захисті своїх позицій, а бухгалтерів у прийнятті їх теорії до роботи, і призвели до того, що більшість розробок залишилися без уваги. Оскільки сучасні проблеми у сфері бухгалтерського обліку та аудиту належать до теоретичних, методологічних та практичних, тому і визначаються недостатньою компетентністю та низьким рівнем професіоналізму бухгалтерів, науковців та викладачів, а в контексті системного підходу, ці особи розглядаються як елементи системи і одночасно її суб'єкти.

Аспектами проблем на теоретичному рівні у сфері бухгалтерського обліку та аудиту як професійної діяльності є такі:

1) формування тлумачення такого поняття як «професійна бухгалтерська діяльність»;

2) визначення моделей навчання та розвитку складових професійної діяльності, якими є професійні знання, навички, компетентність, цінності;

3) управління процесом професійної бухгалтерської діяльності;

4) організація та ідентифікація діяльності бухгалтерської структури;

5) прогнозний розвиток бухгалтерського обліку як професійної

діяльності.

Отже, одним з головних напрямів розвитку бухгалтерського обліку має бути суттєве посилення проблематичного підходу. Такий підхід передбачає доречність розглядати професіоналізм бухгалтера як невід'ємну складову ознаку досліджень теорії, оскільки бухгалтер ініціює формування фінансової інформації, яка відповідає інтересам користувачів цієї інформації на різних рівнях її використання. Тому, важливою складовою має бути аналіз впливу суб'єкта бухгалтерського обліку на ухвалення управлінських рішень та методи цього впливу та послідовності формування облікових інструментів.

Сучасна теорія аудиту, на думку американських науковців, базується на трьох базових принципах, якими є: концепції аудиту; припущення експертизи; стандарт аудиту. Ці концептуальні основи професійної практики формують основні принципи аудиту, а саме:

1) існування конфлікту інтересів;
2) обмеження професійної діяльності;
3) виконання професійних обов'язків;
4) цінність попередньої інформації;
5) перевірка;
6) внутрішній контроль.

Національна аудиторська практика направлена на виявлення розбіжностей між реальними та установленими значеннями параметрів перевірки, а це означає, що методологічна база аудиту схожа на методи, які, як правило, використовуються для виконання функцій загального управлінського контролю. Маємо зазначити і той факт, що аудит розглядався і як організаційний фактор професійної діяльності, а не як науковий підхід в цілому або самостійний методичний підхід. У таблиці 1 нами наведені результати дослідження структури складових теорії аудиту.

Таблиця 1 - **Структура складових теорії аудиту**

Концепції	Постулат	Екзаменаційні стандарти
1. Етика поведінки	Можливість конфлікту інтересів	Кваліфікація аудитора
2. Професіоналізм	Професійна компетентність	Посадові обов'язки
3. Незалежність	Унікальним видом діяльності є аудиторська діяльність	Незалежність професійна
4. Доказовість	1. Перевірка 2. Надійність контролю 3. Достовірність інформації в майбутньому	1. Планування та контроль 2. Перевірка структури контролю 3. Достатня, переконлива та актуальна інформація
5. Точність представлення		

Джерело: складено автором

Отже, теорія аудиту поєднує правила ведення бізнесу, етичні концепції, філософські підходи, а також принципи професійних процесів і послідовність їх застосування. Слід відзначити, що у західній практиці бухгалтерського обліку та аудиту теорія аудиту будується на принципах, а не на суворо встановлених правилах. Під час проведення аудиторської перевірки та надання супутніх

послуг аудитор здійснює професійне судження, прямо або опосередковано оцінюючи фінансову звітність та використовуючи терміни й вирази, притаманні професії. Це означає, що всі результати аудиторських послуг, що відповідають вимогам аудиту, є професійною оцінкою аудитора і мають відповідати високим професійним стандартам. Саме тому розробка та дотримання етичних вимог до діяльності бухгалтерів і аудиторів є надзвичайно важливою, адже фінансова інформація повинна бути не лише надійною, а й високоякісною. Щоб визначити принципи впливу професійної етики бухгалтера та аудитора на розвиток спеціальності, було проаналізовано різні трактування поняття «професійна етика бухгалтера». Дослідження показало, що ключовими складовими цього поняття є такі принципи, як чесність, професійна компетентність, обов'язок обережності, об'єктивність, конфіденційність та професійна поведінка. Всі ці принципи закріплені у Кодексі етики аудиторів [1].

Для забезпечення високої якості надання бухгалтерських та аудиторських послуг діяльність фахівців має відповідати загальновизнаним стандартам професійної етики. В Україні наразі відсутні окремі письмові етичні стандарти для працівників бухгалтерських спеціальностей. За станом на сьогодні в Україні діє Кодекс етики професійних бухгалтерів, який регламентує етичні принципи діяльності бухгалтерів та аудиторів та забезпечує їх відповідність міжнародним стандартам [1].

Таким чином, знання та дотримання етичних стандартів у бухгалтерській сфері є ключовим фактором професійного успіху. Принципи бухгалтерської етики регламентуються та контролюються в кожному підприємстві індивідуально. Як і в інших професійних галузях, діяльність бухгалтерів базується як на «писаних», так і на «неписаних» етичних нормах. Кожне підприємство визначає правила та процедури дотримання етики через власні локальні положення та внутрішні регламенти.

У перспективі розвиток цифровізації та автоматизації бухгалтерських процесів потребуватиме посиленої уваги до етичних аспектів професії. Крім того, впровадження міжнародних стандартів етики сприятиме підвищенню професійної довіри та якості бухгалтерських і аудиторських послуг. Зростаюча роль ESG-ініціатив та соціальної відповідальності підприємств також вимагатиме від бухгалтерів дотримання високих етичних стандартів.

Список використаних джерел:

1. Міжнародний кодекс етики професійних бухгалтерів (IESBA). Переклад українською. 2022 р. URL: https://surl.li/yvmoav

2. Гайдучок Т. С., Цегельник Н. І. Вплив етичних принципів на організацію бухгалтерського обліку в умовах цифрової трансформації підприємства. *Інклюзивна економіка*. 2025. № 3(09). С. 42-48.

3. Чижевська Л. В., Скакун Л. С. Професійна етика як метод регулювання та регламентації бухгалтерського обліку. *Вісн. Житомир. держ. технологічного ун-ту. Сер. Економічні науки*. 2008. № 1(43) С. 109-114.

4. Голов С. Ф., Голубка Я. В., Костюченко В. М., Кузіна Р. В., Чижевська Л. В. Професійна етика бухгалтера : підручник. Житомир : Рута, 2022. 260 с.

ГАЙДУЧОК ВАЛЕРІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **МОШКОВСЬКА ОЛЕНА**, доктор економічних наук, професор, професор кафедри обліку та оподаткування
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

TRANSFORMATION OF ACCOUNTING UNDER THE INFLUENCE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES

The current stage of accounting profession development is characterized by large-scale implementation of artificial intelligence technologies, which fundamentally changes approaches to accounting, financial information analysis, and management decision-making. The digital transformation of the accounting sphere is no longer a futuristic forecast but has become a practical reality for leading companies worldwide.

The relevance of the study is determined by the rapid spread of intelligent systems in the financial sector. According to the analytical company Mordor Intelligence, the implementation rate of artificial intelligence technologies in the accounting sphere demonstrates growth of thirty percent annually with a forecast of maintaining this trend until 2027 [1]. At the same time, eight out of ten financial directors of large corporations plan to significantly increase investments in intelligent technologies over the next two years, which indicates the strategic importance of this direction for business.

The purpose of the study is a comprehensive analysis of the impact of artificial intelligence on accounting, identification of key areas of its application, evaluation of implementation effectiveness, and identification of professional development prospects in the context of digitalization.

International research results demonstrate that intelligent technologies are already integrated into the daily practice of accounting professionals. According to a study by Karbon company, which covered five hundred thirty-nine respondents from six continents, eighty-five percent of accountants show interest or enthusiasm regarding the use of artificial intelligence in professional activities [2]. Particularly indicative is the fact that eighty percent of respondents observe active expansion of intelligent systems functionality in the software they use daily.

Practical application of artificial intelligence covers several key areas. The most common is the use of intelligent systems for preparing business correspondence and adjusting the tone of written communications, practiced by sixty-four percent of accountants. Forty-one percent of professionals use technologies to automate workflows, allowing them to redirect efforts to higher complexity tasks. Significant growth is observed in the use of meeting transcription systems with automatic generation of protocols and task lists, this indicator increased by twelve percent compared to the previous year [2].

The economic effect of implementing intelligent technologies is substantial. The study found that on average, accountants save fifty-six minutes of working time daily through the use of artificial intelligence, equivalent to eighteen hours per month. However, the user's level of expertise critically affects efficiency: experienced users

of intelligent systems save seventy-nine minutes per day, while beginners save only forty-nine minutes, representing a difference of seventy-one percent [2]. Particularly important is the fact that companies investing in personnel training on working with intelligent technologies receive an additional twenty-two percent time savings, amounting to forty hours per year per employee.

Research by the American Institute of Certified Public Accountants revealed significant changes in individual segments of accounting activities. Specifically, some firms achieved eighty percent automation of individual tax return preparation [3]. The use of large language models for research tasks in audit and consulting reduced document analysis time by more than half. The implementation of agent-based intelligent systems for client interaction, reconciliation automation, and workflow optimization is growing.

Leading audit companies from the Big Four demonstrate different approaches to intelligent technology integration. Deloitte developed an internal platform for automated documentation analysis that processes significant volumes of contracts and instantly identifies key information. At EY, artificial intelligence is integrated directly into the audit process for analyzing unstructured data and identifying fraud risks. PwC specialists created specialized software solutions that increased productivity by twenty to fifty percent and also implemented a corporate version of ChatGPT for solving complex tasks. KPMG concentrated on building intelligent infrastructure to strengthen client relationships [4].

The functional capabilities of intelligent systems in accounting are diverse. Optical character recognition technologies allow automatic processing of scanned documents and their conversion into structured data for loading into accounting systems. Machine learning algorithms effectively detect anomalies in operations, duplicate transactions, and potential errors by analyzing historical records. Predictive analytics based on neural networks provides forecasting of cash flows, revenues, and expenses based on historical data, contributing to more effective budgeting and strategic planning.

At the same time, the implementation of intelligent technologies is accompanied by a number of challenges. DataSnipper research found that sixty-six percent of professionals use artificial intelligence in daily work without official management support [5]. Seventy percent of accountants express concerns about data security when using intelligent tools, although this indicator decreased by six percentage points compared to last year. Twenty percent of employees in operational, technological, and administrative departments are concerned about the impact of artificial intelligence on the future of their professional roles [2].

The transformation of accountants' professional competencies is a natural consequence of technological changes. Automation of routine operations shifts the focus of professional activity from performing procedures to analytical work and consulting. Seventy-two percent of respondents expect that artificial intelligence will transform the accountant's role from compliance control functions to providing consulting services [3]. At the same time, eighty-six percent of professionals state they will stay longer at a company that actively implements intelligent technologies,

and seventy-eight percent express trust in artificial intelligence, which is four percentage points higher compared to 2023 [5].

Despite significant automation potential, complete replacement of accountants by intelligent systems is unlikely in the short-term perspective. The professional activity of an accountant involves processing diverse information about warehouse operations, settlements, payments, and other aspects of economic activity. The key value of a specialist lies in the ability to integrate heterogeneous types of information, analyze them, and formulate conclusions based on experience and context understanding. An additional factor is the dynamism of tax legislation, as intelligent systems do not always adapt timely to legislative changes and may incorrectly interpret new norms [4].

The prospects for developing intelligent technologies in accounting are related to expanding contextual capabilities of models, integration with financial systems through application programming interfaces, creating specialized models for the accounting sphere, and forming firms built on automation principles. It is projected that by 2028, fifteen percent of daily accounting decisions will be made autonomously by intelligent agents [3].

Thus, artificial intelligence is a catalyst for fundamental transformation of the accounting profession. Technology does not replace professionals but enhances their potential by automating routine processes and creating opportunities to focus on higher complexity tasks. Successful integration of intelligent systems requires investments in personnel training, development of responsible technology use policies, and creation of an experimentation culture. Accountants of the future must possess not only traditional accounting competencies but also digital literacy, analytical thinking, and the ability to effectively collaborate with intelligent systems to maximize value provided to clients.

References

1. Accounting Software Market Size & Share Analysis - Growth Trends & Forecasts (2025 - 2030). Mordor Intelligence. URL: https://www.marketresearch.com/Mordor-Intelligence-LLP-v4018/Accounting-c1053/1.html (accessed: 20.10.2025).

2. The State of AI in Accounting 2025: Emerging Trends, Challenges, & Opportunities. Karbon. 2024. 23 p. URL: https://downloads.ctfassets.net/2wd1w7hp7waa/10VxU5KFyCLh9fdm27dmEu/630fb13891a20cfece7cd46f86c56cf5/The_State_of_AI_in_Accounting_Report_2025_by_Karbon.pdf (accessed: 20.10.2025)

3. CPA.com 2025 AI in Accounting Report. CPA.com, AICPA. 2025. 19 p. URL: https://www.cpa.com/sites/cpa/files/2025-06/2025_AI_in_Accounting_Report.pdf (accessed: 20.10.2025).

4. Як ШІ допомагає з бухгалтерією та оптимізує бізнес. Діловод. 2024. URL: https://dilovod.ua/blog/yak-shi-dopomagae-z-buhgalterieyu-ta-optimizue-biznes/ (accessed: 20.10.2025).

5. AI Revolution in Audit and Finance: 2025 Report. DataSnipper. 2025. URL: https://www.datasnipper.com/campaign/ai-report-2025 (accessed: 20.10.2025).

ГАНОПОЛЬСЬКИ ОЛЕНА, ВЛАСЕНКО ДЕНИС, здобувачі вищої освіти
Науковий керівник – **КАНЦЕДАЛ НАТАЛІЯ**, к.е.н, доцент,
завідувач, професор кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

МАЙНО ЧИ ГРОШІ: ОБЛІКОВІ НЮАНСИ ЗБІЛЬШЕННЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ

Важливою складовою методології бухгалтерського обліку є розуміння об'єкта бухгалтерського спостереження та застосування коректних методик його відображення [1].

Метою даного дослідження є деталізація особливостей формування статутного капіталу підприємства як різновиду фінансування його діяльності. Дослідження відповідної понятійної бази сприятиме адекватному розумінню способів відображення господарських операцій у системі обліку [2].

Фінансування діяльності підприємства через внески його засновників у статутний капітал є одним з найнадійніших і водночас найгнучкіших способів забезпечення фінансової стійкості. На відміну від позикових ресурсів, внески учасників не створюють зобов'язань із повернення, а тому розглядаються як стабільна основа для розвитку бізнесу. Проте форма такого внеску – грошова чи майнова – має істотні облікові й податкові нюанси. Вибір на користь тієї чи іншої альтернативи впливає на процедуру оформлення, бухгалтерські проводки та навіть на подальші можливості використання активів підприємством.

Порядок збільшення статутного капіталу регулюється Законом України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» [3], а також положеннями національних стандартів бухгалтерського обліку. Процедура включає:

1. Прийняття рішення загальними зборами учасників.
2. Фактичне внесення активів (грошей чи майна).
3. Затвердження результатів внесків.
4. Державну реєстрацію змін у ЄДР.

При дослідженні нормативних засад та процедурних аспектів поповнення статутного капіталу доцільно керуватися матеріалами актуальних професійних видань [4], [5].

На всіх етапах важливе правильне документальне оформлення, адже недотримання процедури може призвести до відмови у реєстрації або виникнення спорів між учасниками.

Гроші є найбільш універсальним і зручним способом поповнення капіталу. Їх можна внести готівкою чи безготівково. Законодавство дозволяє обирати, але кожен варіант має свої особливості.

1. Внесення через банк. Найбільш безпечним і рекомендованим варіантом є внесення коштів через касу банку (чи небанківської фінансової установи) для подальшого зарахування на рахунок підприємства. У цьому випадку для засновника розрахунок є готівковим, а для підприємства – безготівковим. Це дає змогу уникнути обмеження у 50 тис. грн на день, яке поширюється на готівкові розрахунки між суб'єктами господарювання. Крім того, операція

підтверджується банківськими документами (заявою на переказ готівки), що мінімізує ризики претензій з боку контролюючих органів.

Окремої уваги потребує питання представництва. Внести кошти до банку може як сам засновник, так і його представник за довіреністю. При цьому довіреність може бути простою письмовою, без нотаріального посвідчення, хоча на практиці банки іноді вимагають уточнення чи додаткові документи.

2. Внесення через касу підприємства. Засновник може внести кошти безпосередньо в касу підприємства. Для цього оформлюється прибутковий касовий ордер із зазначенням підстави: «Поповнення статутного капіталу». Ця операція не потребує використання РРО/ПРРО, адже не пов'язана з продажем товарів чи послуг. Водночас у цьому випадку діють обмеження на готівкові розрахунки – не більше 50 тис. грн на день від однієї особи. Якщо сума більша, доведеться або використати банк, або розбити внесок на кілька днів.

Внесені через касу кошти можуть бути відразу використані підприємством на господарські потреби (зарплата, відрядження, придбання ТМЦ тощо) без обов'язкового здавання до банку, якщо не перевищено ліміт каси.

Деталізуємо особливості оформлення та обліку майнових внесків.

Майно може вноситися у вигляді основних засобів, транспортних засобів, нерухомості, обладнання та інших матеріальних активів. Вартість внеску визначається рішенням загальних зборів і має бути погоджена всіма учасниками. Зазвичай для цього залучають незалежного оцінювача, хоча формально закон не завжди цього вимагає.

Майновий внесок оформлюється актом приймання-передачі, у якому фіксуються характеристики об'єкта та його оціночна вартість. У бухгалтерському обліку таке майно відображають за дебетом рахунка 152 «Придбання (створення) основних засобів» (або рахунка 10 – якщо одразу вводиться в експлуатацію) та кредитом рахунка 46 «Неоплачений капітал». Після державної реєстрації збільшення статутного капіталу робиться проводка: Дт 404 – Кт 401. Майновий внесок має свої переваги та недоліки. З одного боку, підприємство одразу отримує необхідний об'єкт для господарської діяльності. З іншого – відсутній податковий кредит з ПДВ, якщо майно вносить фізична особа, яка не є платником ПДВ. Крім того, можуть виникати додаткові бюрократичні процедури з переоформлення права власності. Залежно від форми внеску бухгалтерські записи виглядають так (табл. 1).

Таблиця 1 - **Бухгалтерські записи при збільшенні статутного капіталу**

Зміст операції	Дт	Кт
1. Прийнято рішення про залучення додаткового вкладу	46	404
2. Отримано грошовий вклад (готівка/безготівково)	301/311	46
3. Зареєстровано збільшення СК	404	401
4. Перераховано кошти за об'єкт ОЗ	371	311
5. Отримано об'єкт ОЗ від постачальника	152	631
6. Введено в експлуатацію об'єкт ОЗ	10	152
7. Нараховано амортизацію	23	131
8. Отримано об'єкт ОЗ як майновий вклад	152 (або 10)	46

В ході порівняльної характеристики видів майнових внесків до статутного капіталу узагальнено їх переваги та недоліки:

Грошові внески:

+ можливість формування податкового кредиту з ПДВ;
+ оперативність у використанні коштів;
– обмеження при готівкових розрахунках;
– необхідність банківських процедур у разі великих сум.

Майнові внески:

+ підприємство одразу отримує потрібний об’єкт;
+ не потребує додаткових закупівель;
– відсутній податковий кредит з ПДВ;
– можливі труднощі з оцінкою та переоформленням права власності.

Отже, збільшення статутного капіталу є дієвим інструментом зміцнення фінансової стійкості підприємства. Грошові внески виглядають більш зручними та гнучкими, особливо якщо важливе швидке отримання оборотних ресурсів і можливість формування податкового кредиту. Водночас майнові внески виправдані у випадках, коли засновники вже володіють об’єктами, потрібними для бізнесу. Правильний вибір форми внеску має базуватися на потребах підприємства, податкових наслідках та організаційних можливостях засновників.

Список використаних джерел:

1. Канцедал Н. А. Наукова інтерпретація методології обліку у працях корифеїв бухгалтерської думки. *Облік і фінанси.* 2018. № 2(80). С. 16.-23. URL: http://www.afj.org.ua/ua/article/566/
2. Канцедал Н. А. Бухгалтерський облік цифрової епохи: розширення термінологічних кордонів. *Облік і фінанси.* 2019. № 1(83). С. 28.-34. URL: https://doi.org/10.33146/2307-9878-2019-1(83)-28-34 URL:
3. Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» № 2275-VIII. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text
4. Хмелевський І. Вклад до статутного капіталу ТОВ: ліпше коштами чи майном? Податки & бухоблік. 2025. № 48.
5. Хмелевський І. Поповнюємо статутний капітал готівкою. Податки & бухоблік. 2022. № 73.

ГЕЛЕЙ МАКСИМ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – ЄРМОЛАЄВА МАРИНА, к.е.н., доцент,
професор кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

РОЛЬ ОБЛІКУ ВИТРАТ У ФОРМУВАННІ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Метою створення бізнесу є прибуток. Сучасні умови господарювання ставлять перед підприємцями надскладні завдання, оскільки бізнес-середовище і його прибутковість залежить від впливу багатьох факторів. Інформацію про фінансові результати та порядок їх формування власник бізнесу може отримати з фінансової звітності. Правильно сформована фінансова звітність є джерелом інформації про діяльність підприємства та підставою для прийняття рішень стратегічного та тактичного характеру.

Одним з важливих завдань облікової служби підприємства є своєчасне та точне відображення отриманих доходів та понесених витрат, формування інформації про фінансові результати і пошук шляхів для збільшення прибутковості підприємства. Важливого значення при цьому набуває облік витрат. В сучасних умовах ведення бізнесу, облік витрат є не тільки механізмом для розрахунку фінансових результатів, а також способом контролю за використанням ресурсів. Маючи інформацію про понесені витрати та їх склад і структуру, адміністрація підприємства має можливість здійснення аналізу ефективності виробничих процесів та планування подальшої діяльності.

Відповідно до НП(С)БО 16 «Витрати», витрати визнаються зменшенням економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу [1]. У міжнародній практиці (згідно з МСБО 1 «Подання фінансової звітності») підхід до відображення витрат базується на принципі відповідності доходів і витрат звітного періоду, згідно з яким для визначення фінансового результату звітного періоду слід порівняти доходи періоду з витратами, які були понесені для отримання цього доходу. Такий підхід забезпечує реальність фінансового результату [2].

Організація обліку витрат має забезпечити не тільки фіксацію їх фактичного рівня за звітний період, а й проведення аналітичного групування за видами діяльності підприємства, центрами відповідальності, економічним змістом та статтями витрат. Така організація обліку витрат надає можливості для отримання об'єктивної інформації про собівартість продукції (робіт, послуг), складання Звіту про фінансові результати (звіту про сукупний дохід). У Звіті відображаються:

- собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг);
- адміністративні витрати;
- витрати на збут;
- інші операційні витрати;

- інші витрати.

Ці показники формують основу для визначення прибутку (збитку) підприємства, який у свою чергу впливає на фінансовий стан, податкові зобов'язання та інвестиційну привабливість.

У процесі обліку витрат важливо забезпечити їх розмежування між звітними періодами, правильне віднесення витрат на відповідні рахунки, а також своєчасне їх документальне підтвердження. Порушення цих принципів призводить до викривлення фінансової звітності, заниження або завищення прибутку та невірної оцінки результатів діяльності підприємства, що може негативно вплинути на прийняті управлінські рішення користувачами звітності.

В сучасних умовах здійснення підприємницької діяльності актуальності набуває цифровізація економічних процесів, зокрема автоматизація обліку витрат. Сучасні програмні продукти (BAS, SAP, Oracle, Мастер, М.Е.ДОС) дають змогу оперативно формувати звіти, здійснювати розподіл витрат, проводити аналіз відхилень та моделювати сценарії управління собівартістю. Автоматизований облік підвищує точність, швидкість і надійність формування звітності.

Облік витрат є важливим інструментом внутрішнього контролю на підприємстві. Аналіз фактичних витрат у порівнянні з плановими дозволяє виявляти нераціональні або зайві витрати, порушення встановлених нормативів і неефективність окремих процесів. Це сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень і підвищенню фінансової ефективності діяльності підприємства.

Крім фінансового аспекту, найчастіше є й управлінський аспект обліку витрат. Його основне завдання полягає у забезпеченні надходження оперативної інформації для планування, контролю та аналізу витрат. Раціональне управління витратами дозволяє не тільки зменшити собівартість продукції, а й підвищити прибутковість і конкурентоспроможність компанії.

Отже, витрати відіграють важливу роль у формуванні фінансової звітності підприємства. Вони є базою для визначення фінансових результатів і оцінювання фінансово-господарської діяльності підприємства. Організованість, точність та прозорість обліку витрат забезпечують достовірність звітам, підвищують довіру до компаній та допомагають у прийнятті раціональних управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : затв. наказом МФУ від 31.12.1999 р. № 318. Дата оновлення 03.11.2020 р. *Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text (Дата звернення 21.10.2025)

2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності». *Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_013#Text (Дата звернення 20.10.2025)

ГЛАДКОВ ДМИТРО, БЕЖЕВЕЦЬ ЯНА, здобувачі вищої освіти
Науковий керівник – ГАЙДУЧОК ТЕТЯНА, к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту,
Поліський національний університет, м. Житомир

ІНСТИТУЦІЙНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У сучасних умовах глобалізації та загострення соціально-екологічних проблем концепція сталого розвитку перестала бути суто теоретичною, перетворившись на практичний імператив для бізнесу та держави [1]. Система бухгалтерського обліку та звітності відіграє ключову роль у відображенні ефективності діяльності підприємства не лише з фінансової, але й з соціальної та екологічної точки зору [2]. Трансформація облікової політики, спрямована на інтеграцію принципів сталого розвитку, зумовлюється комплексом інституційних чинників, які формують правила для суб'єктів господарювання [3]. Тому, впровадження практик ESG-обліку стає необхідністю для забезпечення прозорості та підзвітності підприємств у сучасному бізнес-середовищі. Крім того, інтеграція сталих принципів у фінансову та нефінансову звітність сприяє підвищенню довіри інвесторів та зацікавлених сторін до діяльності підприємства.

Ключовою зміною є перехід від фінансових показників до інтегрованих критеріїв оцінки. Традиційна облікова політика орієнтована на фіксацію та аналіз виключно фінансово-господарських операцій. Політика сталого розвитку вимагає врахування впливу діяльності підприємства на довкілля, що потребує включення до обліку нових об'єктів: викидів вуглецю, споживання ресурсів, соціальних інвестицій, показників безпеки праці тощо [1; 4].

Відповідно змінюється і мета звітності – від задоволення інформаційних потреб інвесторів і кредиторів до забезпечення прозорості для широкого кола стейкхолдерів [2]. Для цього впроваджуються нові стандарти, такі як GRI, SASB та ISSB [1; 3], які дозволяють системно відображати соціальні, екологічні та управлінські аспекти діяльності підприємств. Інтеграція цих стандартів у практику бухгалтерського обліку сприятиме формуванню комплексної картини стійкості бізнесу, підвищуватиме довіру до звітності серед інвесторів, партнерів та інших зацікавлених сторін, забезпечуючи підґрунтя для прийняття стратегічно обґрунтованих управлінських рішень.

Теоретичною основою для аналізу цих процесів слугує теорія інституціоналізму, згідно з якою інституції – це формальні та неформальні обмеження, що структурують взаємодію людей. Вони формують облікову політику через три основні механізми.

По-перше, це механізм примусу який реалізується через пряму законодавчу вимогу, наприклад, прийняття законодавчих актів про звітність або нормативи щодо забруднення. По-друге, механізм наслідування, коли підприємства в умовах невизначеності починають копіювати кращі практики лідерів у своїй галузі. По-третє, нормативний тиск який здійснюється через

професійні спільноти, систему освіти та загальноприйняті норми корпоративної соціальної відповідальності, що формують певні очікування щодо поведінки субєктів господарювання.

Інституційні детермінанти трансформації облікової політики можна класифікувати на дві великі групи: формальні та неформальні.

Формальні інституційні детермінанти належать до чітких кодифікованих правил, що підкріплені силою державного апарату. Найпотужнішим чинником тут є державне регулювання, що включає в себе законодавчі вимоги, такі як закони про звітність у сфері сталого розвитку (наприклад як Директива ЄС CRSD), про зменшення забруднення, про енергоефективність. Важливу роль відіграють податкові інструменти: пільги для «зелених» інвестицій або акцизи на шкідливі викиди, що робить екологічні витрати об'єктом обліку. Також до формальних детермінантів відносяться адміністративні нормативи, системи екологічної сертифікації та ліцензування, які вимагають від підприємства ведення відповідного внутрішнього обліку. Другою складовою формальних інститутів є міжнародні та національні стандарти обліку. Діяльність міжнародних організацій з розробки стандартів ESG-звітності, таких як ISSB або фонд GRI, безпосередньо впливає на зміст облікової політики.

Неформальні інституційні детермінанти є менш офіційними, але менш впливовими. Вони формуються суспільними явищами та внутрішніми установками. Перш за все, це суспільний тиск та громадська думка. Зростання обізнаності споживачів, інвесторів та громадськості щодо екологічних і соціальних проблем, а також активна діяльність неурядових організацій, які публічно оцінюють і ранжують підприємства за критеріями ESG, створюють потужний стимул для підприємств ставати більш прозорими.

Важливою детермінантою є корпоративна культура та етика бізнесу. Коли внутрішня переконаність керівництва та власників у необхідності соціально-відповідальної поведінки перетворюється на корпоративну цінність, орієнтовану на довгострокову стабільність, це безпосередньо впливає на пріоритети при формуванні облікової політики. Також до неформальних інститутів належить професійна підготовка та етика бухгалтерів. Інтеграція питань сталого розвитку та ESG-звітності в навчальні програми для майбутніх бухгалтерів та аудиторів формує нові професійні компетенції, здатні працювати з нефінансовою інформацією, що є ключовим для практичної реалізації змін.

Окремо слід виділити ринкові інститути. Вимоги інвесторів, які дедалі частіше користуються ESG-рейтинґами для прийняття рішень щодо інвестування, створюють прямий фінансовий стимул для трансформації звітності. Подібний вплив мають запити споживачів, які віддають перевагу товарам із підтвердженою екологічною та соціальною відповідальністю, а також вимоги великих корпорацій до своїх постачальників щодо надання даних про вплив на навколишнє середовище. Така взаємодія стимулює поширення практики ведення відповідного обліку по всьому ланцюгу поставок та сприяє інтеграції принципів сталого розвитку в бізнес-процеси. В результаті підприємства отримують змогу більш прозоро відображати екологічні та

соціальні аспекти своєї діяльності, підвищувати довіру інвесторів і споживачів, а також ефективніше планувати ресурсні та фінансові потоки, мінімізуючи негативний вплив на довкілля. Крім того, системний підхід до ESG-обліку стимулює інновації та оптимізацію внутрішніх процесів, створюючи додаткову конкурентну перевагу на ринку.

Важливо розуміти, що трансформація облікової політики є найбільш ефективною тоді, коли відбувається взаємодія між різними інституційними детермінантами. Наприклад, державний закон про обов'язкову ESG-звітність для великих компаній стимулює попит на професійних аудиторів, що, у свою чергу, призводить до змін у програмах підготовки бухгалтерів. І навпаки, суспільний резонанс через екологічний скандал може прискорити ухвалення нових нормативних актів. Таким чином, різні детермінанти взаємно посилюють та доповнюють один одного, створюючи синергійний ефект у розвитку облікової політики та практик сталого розвитку.

Отже, трансформація облікової політики у бік сталого розвитку є незворотним процесом, що поєднує регуляторний тиск і добровільні практики бізнесу. Вона стає можливою завдяки гармонійному поєднанню формальних і неформальних чинників та підготовці бухгалтерів із новими компетентностями у сфері ESG [2; 4]. Реалізація таких змін дозволяє підприємствам більш ефективно оцінювати та комунікувати свій вплив на соціальне середовище й екологію, а також зміцнює їхню репутацію серед інвесторів та інших зацікавлених сторін. Крім того, інтеграція принципів сталого розвитку у внутрішні процеси обліку сприяє формуванню довгострокової стратегії корпоративної стійкості та підвищенню конкурентоспроможності на глобальному ринку.

Список використаних джерел:

1. Global Reporting Initiative (GRI). (2023). *Sustainability Reporting Standards*. Retrieved from: https://www.globalreporting.org
2. International Financial Reporting Standards Foundation (IFRS). (2023). *ISSB Standards*. Retrieved from: https://www.ifrs.org/issb/
3. La Torre, M., Sabelfeld, S., Blomkvist, M., Tarquinio, L., & Dumay, J. (2020). *Harmonising non-financial reporting regulation in Europe: Practical forces and projections for future research*. Meditari Accountancy Research, 28(5), 889–914. https://doi.org/10.1108/MEDAR-05-2020-0884
4. Європейський Союз. (2022). *Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD)*. Retrieved from: https://finance.ec.europa.eu

ГНАТИШИН ЛЮДМИЛА, д.е.н, професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування
ВЕЛИКИЙ РОМАН, PhD з менеджменту
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, м. Львів

АВТОМАТИЗАЦІЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ЗАХИСТ ОБЛІКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Сьогодні в Україні підприємства різних видів економічної діяльності використовують різні бухгалтерські програми. Вони можуть бути використані для автоматизації та поліпшення процесів фінансового та податкового обліку. Використання автоматизованої комп'ютерної форми ведення бухгалтерського обліку спрямоване на підвищення ефективності та якості роботи кожного бухгалтера, зокрема, та на вдосконалення бухгалтерського обліку загалом. У той же час основою для оцінки фінансово-господарської діяльності підприємства з боку зовнішніх користувачів є звітність [1]. Тому використання комп'ютерних програм дозволяє автоматизувати регулярні операції, знаходити арифметичні помилки в податковому обліку, складаючи звітність, оцінювати поточне фінансове становище підприємства і його перспективи, економлячи час і зусилля працівників бухгалтерії.

Автоматизація обліку розрахунків із постачальниками забезпечує точність, ефективність і оперативність ведення бухгалтерії. Вона не лише знижує витрати і помилки, а й дає змогу підприємству краще контролювати свої фінансові потоки [2]. Для сільськогосподарських підприємств це особливо важливо, враховуючи сезонність і велику кількість операцій.

З цього приводу важливою є процедура вивантаження Реєстру податкових накладних з програми BAS і на основі цієї процедури створення пакету звітів (декларація з ПДВ) з використанням системи електронного документообігу MEDoc. Для початку необхідно завантажити реєстрацію податкової накладної з програми BAS. Тому в головному меню програми бухгалтер вибирає "звіти → регламентовані звіти". У вікні поля "група звітів" бухгалтеру рекомендується вибрати відповідний звітний період. Після цього в полі "Список звітів" категорії "податкові органи" вибирають заголовок "зареєструвати податкову накладну". У запущеній формі реєстрації бухгалтер встановлює звітний період і натискає кнопку "Заповнити". Надалі потрібно експортувати дані реєстру в формат XML. Для цього бухгалтер натискає на активне поле "Зберегти у форматі XML". У вікні Експорт звіту в XML в поле експорт каталогу збереження файлу виводиться шлях (розташування) для збереження реєстру.

Рекомендується зазначити, що дата реєстрації повинна відповідати системній даті програми і може бути змінена в міру необхідності. Щоб зберегти облікові дані, слід натиснути кнопку згенерувати. Якщо дані були експортовані без помилок, програма повідомить в окремому вікні, що операція була успішно завершена. Тут на основі інформації, завантаженої з програми BAS, формується пакет звітів (декларація з ПДВ) у програмі Medoc ("Облік ПДВ → реєстрація

видачі та отримання податкових накладних".

Декларація з ПДВ формується автоматично відповідно до правових норм, включених до поточної версії Програми. Ми вважаємо, що у зв'язку з частими змінами національних правил звітності та самого звіту для складання податкової звітності слід використовувати саму програму MEDoc. У вікні підпису бухгалтеру необхідно вказати шлях до файлу з розширенням *.sk і ввести пароль. У свою чергу, програма пропонує виконати аналогічні дії для застосування електронного підпису та печатки організації.

Розкриваючи деталі захисту інформації коли мова заходить про постачальників і платежі ПДВ, необхідно визначити такі поняття як інформаційна безпека і кібербезпека. Часто вони використовуються як взаємозамінні. Ми вважаємо, що кібербезпеку слід розглядати як продовження інформаційної безпеки, вона також забезпечує захист підприємства, що використовує ресурси в кіберпросторі, і захист інших активів, в тому числі тих, що належать підприємствам, які піддаються ризику в результаті використання інформаційних і комп'ютерних технологій. Інформаційна безпека та кібербезпека перетинаються саме з точки зору використання інформаційних технологій та обчислювальної техніки.

Одним з найбільш поширених видів інформаційних загроз з використанням інформаційно-комп'ютерних технологій є вірусна атака, яка може привести не тільки до пошкодження програмного забезпечення комп'ютерів, але і до їх відмови і неправильної роботи. Вірусна атака прирівнюється до кібератаки (кібератакового нападу).

Об'єктами кібератак є: загальні комп'ютерні системи (їх нормальне функціонування); інформаційні ресурси; дані, що передаються по каналах зв'язку; програмне та апаратне забезпечення і т. д.

Яскравим прикладом кібератак в Україні став вірус "Petty. A". Вранці 27 червня 2017 року цілеспрямовані вірусні атаки відбулися в різних установах: "Укренерго", "ДТЕК", "Нова пошта", Секретаріат Кабінету Міністрів, Ощадбанк, аеропорт "Бориспіль", "Укрпошта", Київський метрополітен. Через збій в роботі системи перестали працювати банки, державні установи та приватні компанії. За даними Microsoft, хакерська атака почалася в Україні, а потім сталася в 64 інших країнах. Процес розпочався о 10: 30 ранку 27 червня, і до обіду загроза поширилася по всій Україні. В цілому було заражено 12,5 тисяч комп'ютерів.

Кібератака призвела до припинення роботи систем електронного документообігу та прийняття регулюючими органами електронної бухгалтерської звітності. Після численних досліджень був виявлений вірус "Petty.A", який розповсюджувався через бухгалтерське програмне забезпечення для підготовки та подання звітів" M.E.Doc. Вірусний код був вбудований в одне з останніх оновлень цього програмного забезпечення, встановлених більшістю користувачів. Такі оновлення зазвичай включають нові форми звітів і нові форми документів, тому їх необхідно встановити в програмне забезпечення M.E.Doc. На момент оновлення користувач

погоджується з доступом програми до змін в налаштуваннях комп'ютера, які є причиною інформаційної загрози.

Незалежно від складності системи захисту, запобігти кібератаці технічно неможливо. Однак своєчасне виявлення та швидке і адекватне реагування на кібератаки можуть значно мінімізувати наслідки таких атак. Крім того, тільки завдяки здійсненню кібератак можна виявити переваги і недоліки системи захисту конкретної комп'ютерної системи, їх вразливі місця і встановити елементи безпеки, що вимагають поліпшення.

Кібератаки за допомогою вірусів "Petty.A" показали слабкі місця в системі та програмному забезпеченні. Так, слабкість захисту файлів оновлень програмного забезпечення "M. E."Doc" проявляється у зв'язку з необхідністю вдосконалення систем інформаційної безпеки на комп'ютерах і розробки алгоритмів дій при реалізації подібних інформаційних загроз. Все це вимагає застосування ряду захисних заходів як на державному рівні, так і на рівні певних суб'єктів.

Отже, на державному рівні до основних завдань, які можуть знизити загрози, пов'язані з використанням програмного забезпечення, віднесемо:

1. Поліпшити управління безпекою системи шляхом впровадження технології аналізу безпеки, орієнтованої на тестування на проникнення;

2. Поліпшити контроль безпеки програмних продуктів за рахунок впровадження технології аудиту безпеки коду; розробка технологій для функціонування системи при наявності загроз, пов'язаних з використанням ненадійних програмних продуктів.

Виконуючи ці завдання, можна ідентифікувати шкідливі програмні продукти і внести їх до списку санкцій. Це важливий запобіжний захід для запобігання кібератак в умовах гібридної війни. Адже якби підприємства використовували автономне програмне забезпечення, відключене від інтернету, то можна було б працювати з програмним забезпеченням на основі заздалегідь створених архівів. Якщо використовується онлайн-програмне забезпечення, то можливість подальшої роботи з програмою неможлива до усунення наслідків кібератаки. У цій ситуації використання веб-сервісів в Україні не виправдане в ситуації, коли рівень кібератак зростає. Такі програмні продукти можуть використовуватися тільки організаціями, які надають обмежений перелік звітів, і втрата доступу не призводить до матеріальних втрат.

Тому в контексті ризику кібератак ми вважаємо недоцільним використання хмарного програмного забезпечення для ведення обліку розрахунків з постачальниками і проведення розрахунків ПДВ для звітності великих і середніх компаній. Такі програми можуть використовуватися тільки малими і середніми підприємствами, де необхідно знизити рівень технічних витрат і витрат на програмне забезпечення.

Список використаних джерел:

1. Гнатишин Л. Б., Прокопишин О. С. Організація обліку: навч. посіб. / 2-ге вид., перероб. і допов. Львів: Магнолія 2006, 2016. 438 с.

2. Помулєва В. М., Подзолова К. О. Вектори удосконалення обліку ПДВ в системі електронного адміністрування. *Сталий розвиток економіки*. 2015. № 2. С. 262-272.

ГОЛУБ ТЕТЯНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ПРИЙДАК ТЕТЯНА**, к.е.н., доцент,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ГРАНТОВЕ ФІНАНСУВАННЯ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ОСВІТНЬО-НАУКОВОГО СЕРЕДОВИЩА В СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ

У сучасних умовах трансформації глобальної економіки та зростання ролі знань як стратегічного ресурсу, гранти посідають провідне місце серед інструментів фінансової підтримки соціально значущих ініціатив. Грант розглядається як форма безоплатної та безповоротної фінансової допомоги, що надається фізичним або юридичним особам - як вітчизняним, так і іноземним - для реалізації визначених проєктів у сферах освіти, науки, культури, охорони здоров'я чи суспільного розвитку. Ключовою вимогою грантового фінансування є цільовий характер використання коштів та обов'язковість звітування перед грантодавцем, що забезпечує прозорість та ефективність розподілу ресурсів.

Законодавче підґрунтя функціонування грантів в Україні визначається, зокрема, Законом України «Про внесення змін до деяких законів України з метою підтримки наукової і науково-технічної діяльності», який регламентує порядок надання грантів на конкурсних засадах. Згідно з ним, грант є безповоротною передачею фінансових або матеріальних ресурсів для реалізації наукових і дослідницьких проєктів, визначених умовами грантодавця.

За джерелами походження гранти поділяють на державні та приватні. Державні гранти фінансуються з бюджету та спрямовуються на реалізацію програм розвитку освіти, науки, культури, спорту або підприємництва. Приватні гранти, своєю чергою, походять від фондів, корпорацій, міжнародних організацій чи благодійних структур і характеризуються більшою гнучкістю, швидкістю прийняття рішень і варіативністю напрямів фінансування.

У системі вищої освіти грантові програми є одним із ключових механізмів забезпечення сталого розвитку закладів, оскільки дозволяють фінансувати нерентабельні, але суспільно значущі проєкти. В європейській практиці гранти становлять невід'ємну частину фінансової стратегії університетів, забезпечуючи підтримку програм у галузях STEM, гуманітарних наук, охорони здоров'я, цифрових технологій і професійного розвитку. Грантові ресурси дозволяють вишам залучати зовнішні інвестиції, диверсифікувати джерела фінансування, підвищувати конкурентоспроможність на освітньому та науковому ринках.

Особливе значення гранти мають для розвитку науково-дослідної діяльності, адже вони створюють фінансову основу для проведення інноваційних досліджень, реалізації стартапів, розробки технологічних продуктів і міжнародного співробітництва. Грантові кошти стимулюють інтеграцію українських науковців у глобальний дослідницький простір, сприяють підвищенню кваліфікації молодих учених, формуванню нових наукових шкіл та реалізації міждисциплінарних проєктів.

Облік грантів становить важливу складову фінансово-господарської діяльності більшості організацій, зокрема неприбуткових, освітніх і науково-дослідних установ. Грант розглядається як форма безповоротної (безвідкличної) фінансової допомоги, що надається на реалізацію певного проєкту або програми. Такий механізм фінансування є ефективним інструментом стимулювання соціально, економічно чи науково значущих ініціатив, сприяючи розвитку різних секторів суспільного життя.

В українській практиці грантова підтримка охоплює широкий спектр напрямів - від розвитку громадянського суспільства, підтримки малого та середнього бізнесу, переробних підприємств, інновацій і стартапів - до спеціальних програм для жінок, ветеранів, молоді, а також для підвищення рівня освіти й розвитку науки [2].

Таким чином, грантове фінансування виступає не лише джерелом ресурсного забезпечення освітньої та наукової діяльності, а й каталізатором соціально-економічного розвитку. Воно підвищує автономність закладів освіти, стимулює ефективне управління ресурсами, підтримує академічну мобільність та міжнародну інтеграцію, що загалом формує передумови для інноваційного поступу України в сучасному світі.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до деяких законів України з метою підтримки наукової і науково-технічної діяльності : Закон України від 01 грудня 1998 р. № 285-XIV. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/285-14#Text (дата звернення 23.10.2025).
2. Кобеля-Звір М. Я. Основні підходи до визначення поняття гранту. *Київський економічний науковий журнал*. 2023. № 2. С. 16 - 21.
3. Грант : керівництво до дії : посібник / Ващук О., Торбас О., Лемещенко-Лагода В., Сімахова А., Мандич А. За заг. ред. Лемещенко-Лагода В., Сухіх А.; Рада молодих учених при МОН. Запоріжжя : ФОП Однорог Т. В., 2024. 114 с.
4. Константюк Н. Теоретичні аспекти фінансової диверсифікації вищих навчальних закладів. ELARTU - Інституційний репозитарій ТНТУ імені Івана Пулюя. 2024. URL:https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/18048/2/ConfFMNES_2016_Konstantiuk_N-Theoretical_aspects_of_19-21.pdf.
5. Константюк, Н. Теоретичні аспекти фінансової диверсифікації вищих навчальних закладів. ELARTU : Інституційний репозитарій Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя. 2024. URL: https://elartu.tntu.edu.ua (дата звернення 23.10.2025).
6. Золоторевський А. Ключові аспекти грантів у фінансовій системі закладів вищої освіти. 2023. URL: https://www.grantsense.com.ua/blogs/shho-take-granti-i-komu-voni-potribni (дата звернення 23.10.2025).
7. Прийдак Т. Б., Лега О. В., Яловега Л. В. Основні підходи до визначення поняття гранту. Актуальні питання розвитку економіки : світові та національні аспекти : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Умань, 21 травня 2024 р.). Умань : Візаві, 2024. С. 205 - 208.

ГОНТОВИЙ ОЛЕКСАНДР - здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **МОКІЄНКО ТЕТЯНА, к.е.н.,** доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Сільськогосподарське виробництво є фундаментальною складовою національної економіки, оскільки забезпечує продовольчу безпеку, формує експортний потенціал та сприяє розвитку суміжних галузей. Ефективне функціонування аграрного сектору неможливе без достовірного бухгалтерського обліку, який виступає основним інструментом контролю за рухом матеріальних, трудових і фінансових ресурсів. Водночас, система обліку сільськогосподарської продукції стикається з низкою концептуальних і практичних проблем як на національному, так і на світовому рівні.

В Україні проблеми обліку сільськогосподарської продукції обумовлені поєднанням економічних, нормативних і технологічних чинників. Насамперед, спостерігається невідповідність між положеннями національних стандартів бухгалтерського обліку та вимогами МСБО 41 «Сільське господарство». Хоча українська система поступово інтегрується у міжнародний обліковий простір, на практиці підприємства часто стикаються з труднощами у визначенні справедливої вартості біологічних активів через відсутність розвиненого ринку оцінних послуг і доступу до достовірних ринкових даних [2].

Важливою проблемою залишається сезонність виробництва, що зумовлює нерівномірний розподіл витрат упродовж року та ускладнює калькулювання собівартості продукції. Унаслідок цього фінансові результати аграрних підприємств часто не відображають реального стану їхньої економічної ефективності. Недостатня автоматизація облікових процесів також гальмує аналітичну обробку даних, адже значна частина підприємств малого і середнього бізнесу використовує спрощені або застарілі програмні засоби, що не забезпечують повної інтеграції управлінського та фінансового обліку.

Серйозні труднощі виникають у процесі ідентифікації та оцінки біологічних активів, які характеризуються високою природною варіативністю. Додатковим бар'єром є недосконаліть податкового регулювання, адже діюча система оподаткування сільськогосподарських підприємств не завжди враховує специфіку їх виробничих циклів. Відсутність чітких критеріїв визнання доходів і витрат часто призводить до подвійного трактування облікових даних. На світовому рівні, попри ширше застосування МСБО 41, проблеми залишаються подібними за змістом, проте відрізняються за масштабом та інституційним контекстом. Головною проблемою є складність визначення справедливої вартості біологічних активів у нестабільних ринкових умовах, що може суттєво впливати на достовірність фінансової звітності. У країнах із розвиненою ринковою інфраструктурою проблема оцінки поступово вирішується шляхом залучення професійних оцінювачів та використання цифрових платформ моніторингу ринкових цін.

Водночас, глобальна практика дедалі частіше акцентує увагу на необхідності впровадження екологічного та соціального обліку у межах концепції сталого розвитку. Це передбачає відображення не лише економічних, а й екологічних наслідків діяльності аграрних підприємств - наприклад, облік викидів парникових газів, деградації ґрунтів або втрат біорізноманіття. Проте методологічна база для такого обліку ще не є уніфікованою. Складнощі також викликають проблеми порівнянності фінансової звітності між країнами, адже різні держави адаптують МСБО 41 із певними національними особливостями.

Незважаючи на високу цифровізацію агросектору у провідних країнах, автоматизація облікових процесів залишається недосяжною для значної частини фермерських господарств у країнах, що розвиваються [1]. Крім того, на сучасному етапі до облікової проблематики дедалі частіше додається вплив кліматичних змін, що зумовлює потребу в оперативному коригуванні оцінки активів та урахуванні ризиків природних катастроф у звітності.

Таблиця 1 - **Порівняльна характеристика проблем обліку сільськогосподарської продукції в Україні та світі**

Критерій порівняння	Україна	Світова практика
Нормативне забезпечення	Часткова імплементація МСБО 41; наявність розбіжностей між національними стандартами та міжнародними вимогами	Переважна гармонізація із МСФЗ; різні підходи до національної адаптації стандартів
Оцінка біологічних активів	Складність визначення справедливої вартості через обмеженість ринкових даних та фахівців	Високий рівень оцінних послуг; проблема волатильності ринку зберігається
Автоматизація обліку	Низький рівень цифровізації; використання застарілих облікових програм	Використання сучасних ERP-систем (SAP, Oracle, BAS ERP [1]); проблема доступності для дрібних фермерів
Кваліфікація облікових кадрів	Низький рівень професійної підготовки, особливо у сільських регіонах	Високий рівень підготовки кадрів, постійне підвищення кваліфікації
Податкове регулювання	Недосконалість системи оподаткування, неузгодженість із обліковими стандартами	Більш стабільна система оподаткування, адаптована до особливостей аграрного бізнесу
Сталий розвиток і «зелений» облік	На початковому етапі формування; відсутність чіткої методології	Активна інтеграція екологічного та соціального обліку до фінансової звітності
Кліматичні ризики	Частково враховуються при оцінці активів; немає єдиної методики	Розробляються системи страхування ризиків і звітності про кліматичний вплив

Узагальнюючи, можна стверджувати, що проблеми обліку сільськогосподарської продукції мають глобальний характер, але їхня інтенсивність і способи вирішення залежать від рівня розвитку економіки, законодавчої бази та цифрової інфраструктури. Для України першочерговим завданням є подальша гармонізація облікових стандартів із міжнародними

нормами, удосконалення методики оцінки біологічних активів, впровадження сучасних інформаційних систем та формування професійного кадрового потенціалу. Світова практика, своєю чергою, потребує поглиблення методології сталого обліку, урахування кліматичних ризиків і забезпечення глобальної порівнянності фінансової звітності аграрних підприємств.

Подолання наявних проблем у сфері обліку сільськогосподарської продукції потребує системного підходу, який поєднує удосконалення нормативно-правового забезпечення, технологічну модернізацію облікових процесів та підвищення рівня професійної компетентності фахівців. Насамперед, необхідним є подальше наближення національних стандартів бухгалтерського обліку до вимог МСБО 41 «Сільське господарство», що дозволить забезпечити єдність методологічних підходів до оцінки біологічних активів, визнання доходів та витрат, а також підвищить порівнянність звітності українських підприємств на міжнародному рівні. Доцільним є також розроблення детальних методичних рекомендацій щодо визначення справедливої вартості сільськогосподарської продукції, зокрема для підприємств, які не мають доступу до активного ринку оцінних послуг [3].

Другим важливим напрямом є розвиток цифрової інфраструктури та автоматизація облікових процесів. Впровадження сучасних ERP-систем і галузевих цифрових платформ забезпечить оперативність, аналітичність та прозорість облікової інформації. Використання інструментів штучного інтелекту й супутникового моніторингу дасть змогу точніше ідентифікувати біологічні активи, відстежувати зміни у їхньому стані та автоматично формувати облікові звіти [1].

Не менш значущим є напрям підвищення кваліфікації облікових кадрів через систему безперервної професійної освіти. Запровадження спеціалізованих освітніх програм з аграрного бухгалтерського обліку, сталого розвитку та цифрових технологій сприятиме формуванню висококваліфікованих спеціалістів, здатних працювати у відповідності до міжнародних стандартів. Крім того, держава має посилити інституційну підтримку сталого обліку, стимулюючи підприємства до розкриття екологічних і соціальних показників діяльності. У глобальному контексті це забезпечить інтеграцію України у єдиний інформаційний простір сталого аграрного розвитку та підвищить інвестиційну привабливість її сільськогосподарського сектору.

Список використаних джерел.

1. Лега О. В., Прийдак Т. Б., Яловега Л. В., Мокієнко Т. В., Ліпський Р. В. Інноваційний підхід до автоматизації обліку : аналіз програмних рішень для бізнесу. *Здобутки економіки : перспективи та інновації*. 2025. № 16. URL: https://econp.com.ua/index.php/journal/article/view/374

2. Маргасова В. Г., Вдовенко Н. М. Еволюція наукових поглядів на облік витрат і контроль собівартості продукції. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 1(7). С. 69 - 79.

3. Олядничук Н. В., Підлубна О. Д. Удосконалення організації обліку і контролю виробництва продукції. *Приазовський економічний вісник*. 2020. Випуск 6 (23). С. 262 - 268. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2020/6_23_ukr/48.pdf (дата звернення: 21.10.2025).

ГОНЧАРЕНКО АНАСТАСІЯ, здобувач вищої освіти,
ГЛУШАЧ ЮЛІЯ, к.е.н., доцент кафедри статистики, обліку та аудиту,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ, УПРАВЛІННЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВЕ СТАНОВИЩЕ ПІДПРИЄМСТВА

Невід'ємною частиною діяльності будь-якого суб'єкта господарювання є здійснення розрахунків з різними юридичними та фізичними особами. У підприємства виникають зобов'язання (кредиторська заборгованість): перед кредиторами за надані позики; постачальниками та підрядниками за отримані товари, продукцію, роботи, послуги; працівниками за заробітною платою та іншими виплатами; державою за податками та обов'язковими платежами до бюджету тощо. У свою чергу, працівники, держава, інші суб'єкти господарювання, банки можуть мати зобов'язання перед підприємством, через що у нього в обліку виникає дебіторська заборгованість.

В сучасних умовах нестабільності економіки питання дебіторської заборгованості і зобов'язань набувають особливо важливого значення. При погіршенні фінансового стану підприємства не можуть вчасно розраховуватися за зобов'язаннями, що спричиняє фінансові проблеми у підприємств кредиторів. Криза неплатежів призводить до зростання обсягів дебіторської заборгованості, що знижує оборотний капітал підприємств. Дані явища негативно впливають на економіку країни загалом. Це підкреслює важливість аналізу та управління такими об'єктами обліку, як дебіторська і кредиторська заборгованість.

Обсяг дебіторської і кредиторської заборгованості здійснює вагомий вплив на фінансове становище підприємства. Для забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності суб'єктів господарювання необхідно здійснювати постійний контроль за обсягом заборгованостей та станом розрахунків з контрагентами, тому велике значення належить аналізу заборгованостей.

У процесі аналізу дебіторської і кредиторської заборгованості важливо вивчати не тільки їх динаміку, але й структуру і причини виникнення кожного виду заборгованості.

Аналіз дебіторської заборгованості важливо проводити також за строками утворення і зосередити увагу на найдавніших боргах і великих сумах заборгованості. Відсутність розрахункової і договірної дисципліни, недостатність претензійної роботи віднімають значну частину оборотного капіталу підприємства [1].

Поточна дебіторська заборгованість належить до оборотних активів, але в той же час не може бути використана в поточній діяльності, оскільки це лише очікувана сума грошових коштів або інших активів, які підприємство отримає. З метою управління фінансовим становищем підприємства важливо регулювати допустимий рівень дебіторської заборгованості, адже значні її розміри можуть негативно впливати на рівень платоспроможності та ліквідності. Якщо великий

відсоток оборотних активів заморожено у боргах контрагентів, це може спричинити потребу в додатковому зовнішньому фінансуванні [3].

Доцільно при здійсненні аналізу зіставити дебіторську і кредиторську заборгованість. Перевищення дебіторської заборгованості над зобов'язаннями може свідчити про неплатоспроможність покупців, або необачну кредитну політику підприємства. Перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською може вказувати на зменшення обсягу продажів продукції [1].

Для ефективного управління дебіторською заборгованістю важливо аналізувати потенційних покупців за рівнем платоспроможності, розраховувати граничний розмір можливої суми кредиту з урахуванням реального фінансового становища клієнта, вчасно визначати прострочену заборгованість на рахунках дебіторів та вживати необхідних заходів для її стягнення.

Здійснення підприємницької діяльності неможливе без виникнення зобов'язань: підприємства використовують засоби праці, залучають ресурси, позикові кошти. Використання кредитів на вигідних умовах дозволяє вкладати в розвиток підприємства кошти банків для зростання прибутку в майбутньому. Відстрочка платежів контрагентам дозволяє користуватися ресурсами для отримання власного прибутку без негайного витрачання власних коштів і залучення кредитів з витратами на відсотки.

За грамотного використання кредиторської заборгованості та управління нею можна оптимізувати витрати, але значні її розміри можуть призвести до втрати платоспроможності, ліквідності і погіршення репутації підприємства.

Ефективне управління зобов'язаннями передбачає постійний контроль за станом розрахунків з кредиторами для своєчасного здійснення платежів і уникнення штрафних санкцій; планування обсягу залучених коштів, контроль за правильністю складання договорів [2].

Список використаних джерел:

1. Кручак Л.В. Аналіз стану дебіторської та кредиторської заборгованості суб'єкта господарювання. Економічний аналіз. 2016 рік. Том 25. № 2 с. 93 – 98.
2. Петричко М.М., Волкогон М.А. Управління дебіторською та кредиторською заборгованістю підприємства. Економіка та суспільство № 13 (2017) с. 662 – 666.
3. Степаненко О.І. Економічна природа дебіторської і кредиторської заборгованостей, їх місце в бізнес - процесах підприємства. Сталий розвиток економіки № 1(52), 2025 с. 224 – 232.

ГРОШКО СЕРГІЙ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ПАНАСЮК ВАЛЕНТИНА**, д.е.н, професор,
завідувач кафедри аудиту,
Західноукраїнський національний університет

БЛОКЧЕЙН-ТЕХНОЛОГІЇ У СИСТЕМІ ОБЛІКУ АМОРТИЗАЦІЙ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ

Сучасний розвиток цифрових технологій відкриває нові можливості для бухгалтерського обліку, зокрема у сфері обліку та амортизації необоротних активів. Як зазначають Гура Н. О. та Мандрика Д. М. [1],амортизація необоротних активів є важливим елементом економічної політики підприємства та суттєво впливає на формування собівартості продукції і фінансові результати його діяльності. Незважаючи на розвиток нормативної бази та наявність різних методів нарахування амортизації, у практиці підприємств виникають проблеми, пов'язані з оподаткуванням, вибором методів амортизації, визначенням строку експлуатації та ліквідаційної вартості основних засобів, а також зі специфікою окремих видів активів і видів діяльності. Однією з перспективних технологій є блокчейн, який забезпечує прозорість, незмінність і безпечний обмін даними між учасниками бізнес-процесів. Використання блокчейну дозволяє оптимізувати процеси нарахування амортизації, контролювати рух активів та зменшити ризики шахрайства.

Блокчейн – це розподілений реєстр, який зберігає інформацію у вигляді послідовних блоків. Кожен блок містить запис про операцію, що підтверджується криптографічними алгоритмами і підписами учасників мережі.

Основні переваги блокчейну у бухгалтерському обліку:

1. Незмінність записів – дані після внесення в блокчейн не можна змінити або видалити, що забезпечує високий рівень довіри до облікової інформації.
2. Прозорість – усі учасники мережі мають доступ до інформації про рух активів, що підвищує підзвітність підприємства перед зацікавленими сторонами.
3. Автоматизація та смарт-контракти – транзакції можна автоматично виконувати при дотриманні певних умов, що спрощує нарахування амортизації та інші бухгалтерські операції.
4. Безпека даних – розподілена структура з криптографічним захистом зменшує ризик несанкціонованого доступу та шахрайства.

Завдяки властивостям незмінності записів, простежуваності транзакцій і можливості незалежної верифікації, блокчейн зменшує вплив людського фактора на прийняття рішень та знижує корупційні ризики [2]

Як відзначають Концева В. В., Бойко Н. В. та Масалітіна В. В. [3], облік і документування амортизації необоротних активів за допомогою інформаційних технологій дозволяє підвищити ефективність бухгалтерського обліку та зменшити ймовірність технічних помилок.

Впровадження блокчейн-технологій у процес обліку активів надає значні

переваги, що підвищують прозорість, точність та надійність управлінської та фінансової інформації. Зокрема, це дозволяє:

- забезпечити фіксацію первісної вартості кожного активу та точних дат його введення в експлуатацію, що дозволяє уникнути помилок у початковому обліку;
- відстежувати всі операції, пов'язані з модернізацією, ремонтами, технічним обслуговуванням та переоцінкою активів, створюючи незмінну історію змін і покращуючи контроль за їх станом;
- автоматизувати розрахунок амортизаційних відрахувань за різними методами, що знижує ризик помилок при обчисленнях та підвищує ефективність бухгалтерського обліку;
- формувати повну історію власності та використання кожного активу, що є важливим інструментом для проведення внутрішнього аудиту, зовнішніх перевірок і забезпечення відповідності нормативним вимогам.

Застосування смарт-контрактів у цьому процесі дозволяє автоматично списувати амортизацію відповідно до встановлених правил та графіків, зменшуючи ручну роботу бухгалтерів та ризик помилок.

Блокчейн-мережа формується учасниками, які рівноправно надають ресурси своїх обчислювальних систем для реалізації алгоритмів, що забезпечують її роботу. Кожна транзакція в мережі проходить перевірку через складні математичні процеси, і лише після того, як більшість учасників підтвердить її достовірність і відповідність реальному стану справ, вона заноситься в блокчейн. Цей запис стає основою для подальших операцій у мережі. Жоден учасник або сторона договору не може самостійно змінити або вплинути на виконання смарт-контракту [4].

Інтеграція блокчейн-рішень у облік необоротних активів відкриває перспективи для:

- підвищення точності фінансових звітів;
- інтеграції з ERP-системами для комплексного управління активами;
- створення єдиного інформаційного простору для внутрішнього аудиту та контролю;
- зменшення часу на підготовку звітності та перевірку активів;
- впровадження аналітичних інструментів на базі AI та Big Data для прогнозування амортизації та ефективності використання активів.

Міжнародний досвід свідчить, що блокчейн дозволяє скоротити адміністративні витрати, підвищити прозорість та знизити фінансові ризики, пов'язані з обліком необоротних активів [2].

Отже, блокчейн-технології мають значний потенціал для трансформації системи обліку та амортизації необоротних активів на підприємствах. Вони забезпечують прозорість, незмінність записів, автоматизацію облікових процесів та інтеграцію з іншими цифровими платформами. Успішна реалізація потребує технічного переоснащення, підготовки персоналу та адаптації внутрішніх процесів підприємства.

Список використаних джерел:

1. Гура Н., Мандрика Д. Проблемні питання нарахування амортизації необоротних активів на підприємстві. *Молодий вчений.* 2020. № 2(78). С. 32–35.
2. Затонацька Т., Таюрський І. Блокчейн як механізм антикорупційного контролю у публічних фінансах: міжнародний досвід і перспективи для України. *Економіка та суспільство.* 2025. № 76. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-76-92.
3. Концева В., Бойко Н., Масалітіна В. Облік і документування амортизації необоротних активів з використанням інформаційних технологій. *Економіка та суспільство*. 2022. № 35. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-35-4.
4. Гузь М. М., Соколенко Л. Ф., Ткаль Я. С. Інноваційний потенціал технології блокчейн у бухгалтерському обліку. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*. 2023. № 2. С. 19–25. URL: https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.2.19

ГРУБІЧ НІКОЛЬ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ЯЛОВЕГА ЛЮДМИЛА**, к.е.н, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

РОЛЬ БІЗНЕС-АНАЛІТИКИ У ПОБУДОВІ СИСТЕМИ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

У сучасних умовах розвитку цифрової економіки бізнес-аналітика посідає провідне місце у системі управління підприємством, виступаючи ключовим інструментом перетворення масивів даних на цінну управлінську інформацію. Саме вона забезпечує можливість прийняття обґрунтованих управлінських рішень на основі достовірного, своєчасного та комплексного аналізу. Цифровізація, автоматизація бізнес-процесів і стрімке зростання обсягів інформації зумовили необхідність інтеграції аналітичних інструментів у систему управлінського обліку, який традиційно був зорієнтований на фіксацію результатів господарської діяльності, проте нині набуває стратегічного виміру [4].

Бізнес-аналітика забезпечує менеджмент і власників підприємства широким інструментарієм управління, що охоплює процеси збору, обробки, систематизації та інтерпретації даних, а також моделювання можливих сценаріїв розвитку. У цьому контексті бізнес-аналітика створює можливості для інтеграції фінансових і нефінансових показників, що відображають не лише результати діяльності підприємства, а й зовнішні чинники – зміни ринкової кон'юнктури, поведінку споживачів, дії конкурентів. Важливим складником управлінського обліку в контексті бізнес-аналітики є збалансована система показників, що забезпечує взаємозв'язок між фінансовими та нефінансовими індикаторами. Використання аналітичних інструментів у межах цієї системи дозволяє комплексно оцінювати результати діяльності підприємства – не лише з позиції фінансових показників, а й через призму задоволеності клієнтів, якості внутрішніх процесів, інноваційного потенціалу та розвитку персоналу. Це сприяє гармонізації різних напрямів управлінської діяльності та формуванню інтегрованої системи оцінки результативності функціонування підприємства в умовах цифрової трансформації економіки [3].

Використання бізнес-аналітичних інструментів дає змогу структурувати дані, відфільтровувати несуттєву інформацію та трансформувати її у цінні аналітичні висновки, необхідні для прийняття управлінських рішень. При цьому аналітика охоплює як внутрішні дані (витрати, доходи, ефективність підрозділів), так і зовнішні (ринкові тренди, поведінку споживачів, макроекономічні показники), створюючи цілісне інформаційне середовище управлінського обліку. Залежно від завдань і глибини аналітичної обробки даних у системі управлінського обліку виокремлюють основні види бізнес-аналітики: описову, яка відповідає на запитання «що відбувається?» і формує базу для подальшого аналізу; прогнозну, що дає змогу моделювати можливі сценарії розвитку подій, зокрема прогнозувати попит, зміни у структурі витрат чи динаміку фінансових результатів; нормативну, спрямовану на вироблення

оптимальних рішень у складних управлінських ситуаціях; а також інтегративний бізнес-аналіз, який поєднує зазначені підходи у процесі стратегічного управління підприємством. Така класифікація дозволяє систематизувати аналітичну діяльність і підвищити ефективність використання інформаційних ресурсів у межах управлінського обліку [1].

Бізнес-аналітика відіграє суттєву роль у забезпеченні прозорої взаємодії між підприємством і його стейкхолдерами. Система управлінського обліку має враховувати інтереси власників, працівників, клієнтів, інвесторів, державних інституцій. Завдяки аналітичним технологіям формується звітність, адаптована до потреб різних груп зацікавлених сторін, що підвищує рівень довіри, забезпечує прозорість діяльності та сприяє узгодженню стратегічних цілей підприємства з очікуваннями суспільства [5]. Окремим напрямом упровадження бізнес-аналітики є оптимізація бізнес-процесів, що виходить за межі традиційного підходу управлінського обліку, зорієнтованого переважно на калькуляцію витрат. Завдяки аналітичним інструментам можливо досліджувати господарські процеси в комплексі, виявляти неефективні ділянки, оптимізувати використання ресурсів, підвищувати продуктивність і рентабельність. Наприклад, аналіз логістичних або виробничих процесів дозволяє визначити етапи, які спричиняють найбільші витрати, та розробити шляхи їх мінімізації. Такий підхід формує причинно-наслідкові зв'язки між управлінськими рішеннями, витратами та результатами діяльності, забезпечуючи системне управління прибутковістю підприємства [5].

Важливим складником сучасної бізнес-аналітики є її взаємодія з IT-департаментом. Аналітика виступає сполучною ланкою між управлінським персоналом і розробниками програмного забезпечення, забезпечуючи трансляцію бізнес-потреб у технічні рішення. Для управлінського обліку це означає створення інтегрованих цифрових платформ, які автоматизують збір, обробку та візуалізацію даних, забезпечуючи аналітичну підтримку управлінських процесів. [4]. Основна цінність бізнес-аналітики в сучасній економіці проявляється у створенні потужних синергетичних ефектів, що виникають у результаті поєднання різних інформаційних систем, баз даних і бізнес-процесів в єдиний аналітичний простір. Така інтеграція формує нову якість управлінського обліку, який із традиційної системи фіксації господарських операцій перетворюється на динамічну платформу підтримки управлінських рішень.

Практична значущість бізнес-аналітики підтверджується емпіричними дослідженнями, які свідчать, що підприємства з високими фінансовими результатами значно частіше використовують аналітичні технології та цифрові рішення. Це свідчить про пряму залежність ефективності управлінського обліку від рівня розвитку аналітичної культури підприємства. Якісний управлінський облік сьогодні неможливий без глибокої інтеграції бізнес-аналітики в управлінські процеси. Високопродуктивні компанії активно впроваджують цифрові інструменти аналізу, створюють аналітичні платформи для збору та обробки даних, тоді як підприємства, що залишаються в межах традиційних

підходів, втрачають конкурентні позиції через низьку адаптивність, відсутність автоматизації та обмеженість у прогнозуванні тенденцій [6].

Поєднання бізнес-аналітики з управлінським обліком має не лише економічний, а й соціальний ефект. Для підприємства це означає підвищення рентабельності, зростання ринкової вартості, ліквідності та прибутковості, що, своєю чергою, сприяє збільшенню дивідендних виплат і зміцненню фінансової стійкості. Для працівників – це можливість отримання вищих доходів, розвиток професійних компетентностей, залучення до цифрової трансформації підприємства. Для суспільства – зростання рівня корпоративної соціальної відповідальності, підвищення прозорості бізнесу та формування довіри до корпоративного сектору. Таким чином, аналітика не лише підвищує ефективність управлінського обліку, а й формує передумови сталого соціально-економічного розвитку. Розбудова системи управлінського обліку на основі бізнес-аналітики передбачає розроблення цифрової стратегії підприємства, що включає інтеграцію аналітичних інструментів у всі рівні управління, розвиток цифрових компетенцій персоналу, створення інноваційного середовища та формування культури прийняття рішень, заснованих на даних. Лише за таких умов управлінський облік перетворюється зі звітної підсистеми на стратегічний центр прийняття рішень, здатний забезпечувати не лише контроль і оцінку, а й прогнозування, стратегічне планування та управління змінами.

Отже, бізнес-аналітика є не допоміжним елементом, а фундаментальною складовою сучасної системи управлінського обліку. Вона забезпечує перехід від обліку фактів до управління майбутнім, формує аналітичну основу для розроблення стратегії розвитку, управління ризиками, оптимізації бізнес-процесів і побудови ефективних комунікацій із ключовими стейкголдерами. Завдяки цьому управлінський облік набуває ознак інтегрованої системи управління, що забезпечує довгострокову конкурентоспроможність підприємства у цифровій економіці.

Список використаних джерел

1. Aydiner A., Tatoglu E., Bayraktar E., Zaim S., Delen D. Business analytics and firm performance: The mediating role of business process performance. Journal of Business Research. 2019. Vol. 96. P. 228–237.
2. Василенко П. І. Історія бізнес-аналітики. Київ: Наукова думка, 2021. 330 с.
3. Гончаренко В. І. Оптимізація бізнес-процесів. Харків: Фоліо, 2021. 450 с.
4. Іваненко С. В. Роль штучного інтелекту у бізнес-аналітиці. Одеса: Астропринт, 2023. 295 с.
5. Кушлик О. Ю., Петрина М. Ю., Кочкодан В. Б. Цінність бізнес-аналітики для підприємства в умовах цифрової економіки. Вип. 2 (61). 2021.
6. Романенко А. М. Основи бізнес-аналітики: підручник. Львів: ЛНУ, 2019. 312 с.

ГУБАРИК ОЛЬГА, к.е.н., доцент, завідувач кафедри
обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою,
ЧЕПЕЦЬ ОЛЬГА, к.е.н., доцент, доцент кафедри
обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою
ЧОРНИЙ ДАНІЇЛ, здобувач вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро

ЗАСТОСУВАННЯ МСФЗ У ВІДОБРАЖЕННІ ТА ОЦІНЦІ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ТАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ

Дебіторська заборгованість є одним із найважливіших елементів оборотних активів більшості підприємств, оскільки від її стану залежить ліквідність, фінансова стійкість та здатність суб'єкта господарювання забезпечувати безперервність діяльності. У сучасних умовах глобалізації бізнесу і переходу до міжнародних стандартів фінансової звітності постає необхідність удосконалення методики обліку дебіторської заборгованості відповідно до вимог МСФЗ. Перехід на модель очікуваних кредитних збитків (expected credit losses, ECL), передбачену МСФЗ 9, вимагає від підприємств якісного прогнозування, аналітичної роботи з дебіторами та системного внутрішнього контролю, що суттєво впливає на достовірність фінансової звітності [1].

Практика показує, що впровадження вимог МСФЗ 9 особливо актуальне для підприємств, які мають значний обсяг торговельних операцій із відстроченням платежів. Наприклад, у виробничих підприємствах із великою клієнтською базою (зокрема у сфері FMCG або будівельних матеріалів) застосування моделі ECL дозволяє більш об'єктивно відображати кредитні ризики контрагентів, особливо в умовах економічної нестабільності та інфляційних коливань. Такий підхід сприяє формуванню реалістичної фінансової звітності та запобігає накопиченню безнадійної заборгованості.

Крім того, використання цифрових технологій у процесі оцінки дебіторської заборгованості відкриває нові можливості для аналітики. Сучасні ERP-системи (наприклад, SAP або Microsoft Dynamics 365) дозволяють автоматизувати розрахунок очікуваних кредитних збитків, інтегруючі дані про історію оплат, рейтинги клієнтів та макроекономічні показники. Це забезпечує підприємству швидке оновлення оцінок та підвищує якість управлінських рішень [2].

На практиці українські підприємства стикаються з потребою адаптації міжнародних вимог до національних особливостей. Так, за умов нестабільного ринку та обмеженого доступу до достовірних статистичних даних виникає складність у побудові конкретних моделей прогнозування ECL. У таких випадках доцільно використовувати комбінованих підхід, коли основою для розрахунків є власна історія прострочень, доповнена галузевими аналітичними показниками та експертними оцінками ризику.

МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» визначає нову концепцію оцінки фінансових активів, зокрема дебіторської заборгованості. Основною

відмінністю від попередніх стандартів є те, що резерви за сумнівними боргами формуються не за фактом виникнення збитків, а з урахуванням очікуваних кредитних втрат. Це передбачає створення резерву на дату первісного визнання дебіторської заборгованості та його подальше коригування відповідно до зміни кредитного ризику. Для торгових дебіторів дозволено використовувати спрощений метод, який передбачає розрахунок очікуваних збитків за весь термін дії активу (lifetime ECL) [2].

У практиці підприємств застосовуються різні методи оцінки дебіторської заборгованості, серед яких найпоширенішими є спрощений підхід, матричний (provision matrix) та індивідуальна оцінка. Їх характеристику наведено у табл. 1.

Таблиця 1 - **Порівняння підходів до розрахунку резерву ECL дебіторської заборгованості**

Підхід	Короткий опис	Переваги	Обмеження
Спрощений підхід	Формування резерву на основі очікуваних збитків за весь термін для торгових дебіторів	Простота та зручність для підприємств із великою кількістю клієнтів	Може не враховувати індивідуальні ризики контрагентів
Матричний підхід (provision matrix)	Розрахунок резерву на основі історичних даних про втрати з урахуванням строків прострочення	Дає можливість систематизувати дані та забезпечити прозорість оцінки	Вимагає якісної аналітичної бази та достовірної історичної інформації
Індивідуальна оцінка	Оцінка окремих значних або ризикових дебіторів із використанням специфічних моделей	Забезпечує високу точність оцінки для великих сум	Є складною та потребує значних аналітичних ресурсів

Тож для підприємств середнього бізнесу оптимальним є поєднання матричного підходу для масових дебіторів і індивідуальної оцінки для найбільш ризикових контрагентів. Це забезпечує баланс між точністю розрахунків, трудомісткістю процесу та практичною доцільністю.

Разом із перевагами впровадження МСФЗ 9 на практиці виявляються й певні проблеми. По-перше, це недостатня якість внутрішніх даних про дебіторів та історію оплат, що ускладнює формування достовірних матриць резервів. По-друге, підприємства стикаються з труднощами у визначенні макроекономічних показників для прогнозування майбутніх втрат. По-третє, існує проблема документування припущень і моделей, що ускладнює роботу аудиторів при перевірці адекватності сформованих резервів [3].

Для удосконалення обліку та аудиту розрахунків з дебіторами доцільно впроваджувати низку організаційних і методичних заходів. Передусім необхідно створити централізовану базу даних дебіторів із деталізацією історії розрахунків і характеристик контрагентів, що стане основою для побудови матриць резервів. Варто також запровадити сценарний аналіз макроекономічних факторів та їх впливу на платоспроможність дебіторів, як цього вимагає МСФЗ 9. Важливим кроком є удосконалення системи внутрішнього контролю, яка повинна забезпечувати своєчасне оновлення

оцінок очікуваних кредитних збитків та належну прозорість розкриття інформації у фінансовій звітності відповідно до МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації» [1; 2; 3].

Для вдосконалення обліку дебіторської заборгованості доцільно розробити інтегровану методику ведення аналітичного обліку, що передбачає автоматизований розрахунок резервів за очікуваними кредитними збитками на основі історичних даних, фінансових показників контрагентів та макроекономічних факторів. Така методика повинна забезпечувати деталізоване відображення строків заборгованості, сум на дату виникнення зобов'язання та зміни кредитного ризику в облікових регістрах, а також створення пояснювальних записок і внутрішніх звітів, що документують припущення та методи розрахунку резервів. Впровадження цього підходу дозволяє підвищити достовірність облікових оцінок, забезпечити своєчасне оновлення резервів відповідно до змін платоспроможності дебіторів, спростить аудит і контроль, а також інтегрувати вимоги МСФЗ 9 у внутрішню організацію обліку та управління фінансовими ризиками підприємства.

Розвиток системи управління дебіторською заборгованістю в контексті міжнародних стандартів сприятиме підвищенню достовірності облікових оцінок, зменшенню ризику викривлення фінансових результатів і формуванню більш прогнозованої політики управління ліквідністю. Для аудиторів це створює можливість удосконалити підхід до оцінки кредитного ризику, запроваджуючи сучасні методи аналітики та тестування моделей ECL.

Отже, впровадження підходів, заснованих на МСФЗ, дозволяє не лише підвищити якість обліку дебіторської заборгованості, але й сформувати більш ефективну систему управління ризиками. Це сприяє прозорості фінансової звітності, довірі інвесторів та підвищенню конкурентоспроможності підприємства на ринку.

Список використаних джерел:

1. IFRS Foundation. «IFRS 9 Financial Instruments». URL: https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ifrs-9-financial-instruments/
2. PwC. «IFRS 9 – Impairment: Practical guide (Provision matrix / accounts receivable guidance)». URL: https://viewpoint.pwc.com/
3. KPMG. «IFRS 9 Expected Credit Losses – Guidance and practical insights» URL: https://kpmg.com/

HURMANCHUK SERHII, Higher Education Student
Scientific Advisor – **HNYLYTSKA LARYSA**, Doctor of Economic Sciences,
Professor of the Department of Accounting and Consulting,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv

LEASING ACCOUNTING UNDER US GAAP AND IFRS: COMPARATIVE CHALLENGES AND INSTITUTIONAL TRANSFORMATIONS

In recent decades, accounting standards have undergone substantial institutional transformations aimed at increasing transparency and comparability of financial information. Leasing is one of the most widespread methods of financing used by companies, which makes the rules of its accounting crucial for both preparers and users of financial statements. For a long time, differences between the U.S. Generally Accepted Accounting Principles (US GAAP) and the International Financial Reporting Standards (IFRS) created significant obstacles for comparability of reporting, especially for multinational corporations.

The introduction of IFRS 16 "Leases" by the International Accounting Standards Board (IASB) [1, para. 22] and ASC 842 "Leases" by the Financial Accounting Standards Board (FASB) [2, sec. 842-20-25] was a response to criticism of the previous standards (IAS 17 and ASC 840), which allowed extensive off-balance-sheet financing. Although both new standards pursue the same goal of enhancing transparency, important differences between them remain.

Before 2019, lease accounting under IAS 17 and ASC 840 was based on a dual model, where operating leases could remain off the balance sheet. This weakened transparency and created opportunities for manipulation of financial indicators. To address this problem, the IASB issued IFRS 16, and the FASB issued ASC 842, both effective from 2019.

These reforms introduced a fundamentally new approach: lessees are now required to recognize a Right-of-Use (ROU) Asset and a Lease Liability for almost all contracts. [1, para. 23; 2, sec. 842-20-30] However, despite the joint work of the IASB and FASB, the standards still diverge in several important aspects [3, p. 5-6], which reflects the difference between principles-based IFRS and rules-based US GAAP.

Both IFRS 16 and ASC 842 aim to eliminate off-balance-sheet financing by requiring recognition of right-of-use assets and lease liabilities. [1, para. 24; 2, sec. 842-20-25] They also provide exemptions for short-term and low-value leases [1, para. 5; 2, sec. 842-20-15] and emphasize the importance of disclosure in the notes to the financial statements. [1, para. 51; 2, sec. 842-20-50] In this way, both standards significantly increase transparency and comparability compared with the previous regulatory framework.

At the same time, several important differences remain. IFRS 16 applies a single model, treating all leases in the same way [1, para. 22], while ASC 842 retains two categories: finance leases and operating leases. [2, sec. 842-10-25] Under IFRS, lessees recognize depreciation of the right-of-use asset and interest on the liability [1, para. 32], which creates a front-loaded expense profile, whereas under US GAAP,

operating leases generate a straight-line expense [2, sec. 842-20-25], making them easier to interpret but reducing comparability. IFRS requires the use of the implicit rate in the lease or the incremental borrowing rate [1, para. 26], while US GAAP allows private companies to apply the risk-free rate, often resulting in higher liabilities [2, sec. 842-20-30]. Disclosure requirements also diverge, with US GAAP prescribing more detailed and standardized information [2, sec. 842-20-50], while IFRS provides greater flexibility and relies on professional judgment, focusing primarily on materiality. [3, p. 7–8]

The coexistence of two partially converged standards creates challenges for multinational corporations. Companies that report under both systems must adapt their accounting and IT processes, which increases costs.

For investors, the differences complicate comparability. For example, under IFRS lease expenses are split into depreciation and interest, which increases EBITDA [1, para. 38]. Under US GAAP, operating leases decrease EBITDA, which leads to different financial results for similar transactions. [2, sec. 842-20-25]

Auditors also face additional difficulties, since the standards require professional judgment in areas such as lease term, discount rates, and embedded leases. Moreover, different regulators apply enforcement practices differently, which strengthens institutional divergence.

A vivid example is Walmart, a U.S.-based multinational retailer. While its consolidated reporting is prepared under US GAAP (ASC 842), many of its subsidiaries in Europe and other jurisdictions are obliged to report under IFRS 16. This dual requirement exposed a structural weakness: lease data were collected and processed in different formats across hundreds of subsidiaries, with varying interpretations of accounting rules. As a result, the company was forced to implement parallel accounting systems and maintain two sets of calculations for the same contracts. The inconsistencies became especially visible in expense recognition – under IFRS leases are accounted for through depreciation and interest, while under ASC 842 operating leases remain on a straight-line expense profile. This divergence meant that EBITDA looked materially higher under IFRS, creating differences in performance metrics that had to be reconciled.

The problem was not limited to methodology; it was primarily about data governance and internal controls. Walmart admitted in correspondence with the SEC that some subsidiaries had misapplied lease accounting, leading to restatements and exposing deficiencies in internal controls over financial reporting [4, p. 2–4]. The SEC itself emphasized that weaknesses were concentrated in lease accounting and required clarification on why these issues were not broader [5, p. 1–2]. In practice, the company faced the challenge of consolidating inconsistent lease data, harmonizing discount rates and lease terms across regions, and ensuring disclosures that satisfied both IFRS and US GAAP requirements. Altogether, this turned lease accounting into a bottleneck, where differences in institutional frameworks collided with the operational complexity of a global retail group.

Full convergence of leasing standards is unlikely soon due to differing approaches of the IASB and FASB. Still, global markets push for greater

harmonization, especially in expense recognition. Technology such as digital platforms and AI may ease compliance, but the fundamental divergence between IFRS 16 and ASC 842 remains. While both have improved transparency and curtailed off-balance-sheet financing, they continue to differ in classification, expense recognition, and disclosures, reducing comparability and adding complexity for preparers and auditors.

References:

1. IFRS Foundation. *IFRS 16 Leases.* London, 2016. [Electronic resource]. URL: https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ifrs-16-leases/ (accessed: 29.09.2025).
2. Financial Accounting Standards Board (FASB). *Accounting Standards Codification Topic 842: Leases.* Norwalk, 2016. [Electronic resource]. URL: https://fasb.org/page/pageContent?pageId=%2Fprojects%2Frecentlycompleted%2Fleases-post-issuance-summary.html (accessed: 29.09.2025).
3. International Accounting Standards Board (IASB). *Post-implementation Review of IFRS 16 Leases.* London, 2024. [Electronic resource]. URL: https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/meetings/2024/september/asaf/ap7-ifrs-16-pir.pdf(accessed: 29.09.2025).
4. Walmart Inc. *SEC Filing No. 0000104169-14-000038 (Correspondence – Response Letter).* 2014. [Electronic resource]. URL: https://stock.walmart.com/sec-filings/all-sec-filings/content/0000104169-14-000038/0000104169-14-000038.pdf(accessed: 29.09.2025).
5. U.S. Securities and Exchange Commission (SEC). *SEC Staff Comment Letter to Walmart Inc., Accession No. 0000000000-14-038015.* 2014. [Electronic resource]. URL: https://stock.walmart.com/sec-filings/all-sec-filings/content/0000000000-14-038015/0000000000-14-038015.pdf (accessed: 29.09.2025).

ГУРТОВА КАРІНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **СИРОТЕНКО НАТАЛІЯ**, к.е.н., доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку та аудиту
Одеський національний економічний університет, м. Одеса

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РОЗРОБКИ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРОСТІ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

У сучасній економіці, яка характеризується динамічністю, високою конкуренцією та глобалізаційними викликами, облікова політика підприємства виступає ключовим елементом системи корпоративного управління. Вона не лише визначає методичні засади ведення бухгалтерського обліку, а й формує інформаційне підґрунтя для прийняття управлінських рішень, оцінки фінансового стану та інвестиційної привабливості підприємства. Прозорість фінансової звітності, як один із базових принципів облікової системи, забезпечується через обґрунтований вибір підходів та методів обліку, що відображається в положеннях облікової політики.

Поширення міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) зумовлює необхідність гармонізації вітчизняної системи бухгалтерського обліку з міжнародними вимогами. МСФЗ орієнтовані на формування достовірної інформації, яка відображає економічну сутність операцій. Відтак, перехід від жорсткого нормативного регулювання до принципово-орієнтованої моделі підходу до обліку вимагає від бухгалтерів глибших професійних компетенцій, аналітичного мислення та застосування професійного судження при визначенні методів оцінки активів, зобов'язань, доходів і витрат. Формування облікової політики у контексті МСФЗ має передбачати високий рівень деталізації розкриття інформації, спрямований на подолання інформаційної асиметрії між підприємством і його стейкґолдерами [1, с. 14] .

Особливе значення у забезпеченні прозорості фінансової звітності мають сучасні цифрові інструменти облікового процесу. Використання ERP-систем, блокчейн-технологій, хмарних сервісів, штучного інтелекту і машинного навчання забезпечує не лише оперативність формування даних, але й посилює контрольні функції обліку, сприяє унеможливленню фальсифікацій і підвищує рівень аудиторської перевірки. Цифровізація також розширює спектр аналітичних можливостей, що впливає на вибір облікових політик в частині управління ризиками, амортизаційної політики, оцінки резервів і забезпечень. Проте водночас цифрова трансформація зумовлює нові ризики – кіберзагрози, спотворення даних через алгоритмічні помилки, що потребує перегляду підходів до організаційної частини облікової політики та запровадження цифрового комплаєнсу.

В умовах післявоєнної відбудови України важливо враховувати специфіку функціонування підприємств у середовищі високої невизначеності. Вартість активів може зазнавати суттєвих коливань, наявні нетипові господарські операції, пов'язані з отриманням компенсацій, гуманітарної допомоги, страхових виплат, відновленням зруйнованого майна. Формування облікової

політики має забезпечити коректне відображення таких операцій із акцентом на прозорість та правдивість фінансової інформації, що є вирішальним фактором для залучення іноземних інвестицій і фінансування від міжнародних організацій.

Не менш важливим аспектом є інтеграція нефінансової звітності у систему корпоративного розкриття інформації. Орієнтація світової економіки на ESG-підходи (Environmental, Social, Governance) зумовлює необхідність розширення меж традиційного обліку. Сучасна облікова політика повинна передбачати розкриття інформації про вплив підприємства на довкілля, соціальну сферу та якість корпоративного управління, що сприятиме підвищенню довіри інвесторів і суспільства [3, с. 20-21] .

Сучасні підходи до формування облікової політики підприємства забезпечують низку істотних переваг, що зумовлюють трансформацію якісних характеристик фінансової звітності та її сприйняття користувачами. Передусім варто відзначити зростання рівня прозорості та відкритості інформації, яке досягається завдяки відповідності міжнародним стандартам, повнішому розкриттю суттєвих аспектів діяльності та відображенню економічного змісту операцій, а не лише їх юридичної форми. Це зменшує інформаційну асиметрію між підприємством і стейкґолдерами, підвищує довіру інвесторів, кредиторів, органів державного регулювання та інших користувачів фінансової інформації.

Перевагою є також посилення управлінського потенціалу облікової політики, оскільки вона перестає бути формально-нормативним документом і перетворюється на стратегічний інструмент, який відображає індивідуальні особливості бізнес-моделі підприємства, його ризиковий профіль, організаційну структуру та пріоритети розвитку.

Цифровізація облікового процесу, яка стала невід'ємним елементом сучасної облікової політики, створює нові можливості для автоматизації збору, обробки та аналізу даних. Використання інформаційних систем забезпечує оперативність формування звітності, підвищення точності розрахунків, мінімізацію помилок людського фактору та значне посилення контрольної функції обліку. Розширення доступу до великих масивів даних дає змогу проводити глибший фінансовий та економічний аналіз, що позитивно впливає на якість управлінських рішень [5, с. 49] .

Крім того, впровадження сучасних підходів сприяє підвищенню репутаційного капіталу підприємства, його конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості, особливо в умовах відбудови національної економіки та активного розвитку ринку капіталів.

Разом з тим, процес удосконалення облікової політики супроводжується низкою ризиків і викликів, що потребують належної уваги. Застосування принципово орієнтованих стандартів, де значну роль відіграє професійне судження бухгалтера, з одного боку створює можливості для гнучкого та більш точного відображення інформації, але з іншого – підвищує ймовірність суб'єктивізму та неоднозначності в оцінках. Цифрове середовище має свою сторону ризиків: уразливість інформаційних систем до кібератак, можливість

втрати або спотворення даних, алгоритмічні помилки, залежність від технологічних провайдерів. Усе це потребує значних інвестицій у систему кібербезпеки, оновлення програмного забезпечення, підвищення компетенцій персоналу у сфері ІТ.

Додатковим ризиком є збільшення витрат підприємств, зумовлене необхідністю постійної адаптації облікової системи до нормативних та технологічних змін, переходу на нові стандарти, удосконалення методологічної бази та проведення регулярного навчання кадрів.

У перехідний період підприємства можуть зіткнутися з труднощами методологічного характеру: відсутністю уніфікованих підходів для відображення окремих специфічних операцій, різночитанням окремих положень стандартів, необхідністю проведення професійних експертиз. Розширення вимог щодо розкриття інформації також може створювати надмірне навантаження на підприємства, коли обсяг оприлюднених даних стає надто великим, а користувачі мають труднощі з виокремленням найбільш значущих показників.

Таким чином, переваги сучасних підходів до розробки облікової політики полягають у підвищенні довіри до фінансової звітності, покращенні управлінської ефективності, розвитку аналітичних можливостей та посиленні стратегічної ролі обліку в діяльності підприємства. Водночас ризики стосуються необхідності забезпечення високого професійного рівня персоналу, управління інформаційними загрозами, мінімізації суб'єктивізму та збалансування витрат на впровадження інновацій і цифрових рішень. Найбільшого значення набуває пошук оптимального балансу між можливостями та загрозами трансформації облікової політики, що дозволить забезпечити її ефективне функціонування в умовах динамічних економічних і технологічних змін.

Список використаних джерел:

1. Лега О. В., Прийдак Т. Б., Яловега Л. В., Єрмолаєва М. В., Сіренко О. В. Облікова політика та податкові ризики: сучасні рішення для бізнесу. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 9. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.15031740

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13

3. Костенко О. В. Методичні аспекти формування облікової політики України та Європи. *International Science Journal*. 2023. № 1. URL: https://isg-journal.com/isjmef/article/download/464/256/469

4. Ярмолюк О. Ф., Дмитренко О. М., Вітер С. А. Тенденції та закономірності розвитку бухгалтерського обліку в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду. *Облік і Фінанси*. 2021. № 91. С. 44–51.

ДАНИЛЕНКО РОМАН, здобувач вищої освіти
Науковий керівник - **ЦІМОШИНСЬКА ОКСАНА**, к.е.н., доцент,
заступник завідувача кафедри фінансів, банківської та страхової справи
ПрАТ ВНЗ Міжрегіональна Академія управління персоналом, м.Київ

ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Воєнний стан виступив каталізатором інституційних змін в економічному житті України, що безпосередньо відобразилося на системі бухгалтерського обліку. Під впливом воєнних ризиків, мобілізаційних вимог, тимчасової втрати активів, масової міграції працівників та змін у режимі ведення бізнесу облікова функція зазнала суттєвої трансформації: з'явилися нові пріоритети у збиранні, збереженні та верифікації даних; виникла потреба у швидких рішеннях щодо інвентаризації унікальних об'єктів (пошкоджені або втрачені основні засоби); виникли ситуації подвійної юрисдикції для підприємств, що продовжують роботу за кордоном. Українська практика й наукові дослідження підкреслюють, що ці трансформації мають не лише тимчасовий характер, а й формують прецеденти для подальшого вдосконалення облікових політик і регуляторних підходів [3].

Підприємства стикаються з низкою операційних проблем, які безпосередньо впливають на достовірність та своєчасність облікової інформації. По-перше, неможливість провести повноцінну інвентаризацію в зонах активних бойових дій або на тимчасово окупованих територіях призводить до неповноти даних щодо наявності та стану активів. По-друге, масова внутрішня і зовнішня міграція працівників ускладнює облік робочого часу, нарахування заробітної плати та соціальні нарахування, а також викликає питання щодо податкового резидентства та оподаткування доходів фізичних осіб. Міністерство фінансів надало роз'яснення щодо окремих випадків оподаткування громадян, які тимчасово перебувають за кордоном, але практика показує потребу в подальшому деталізованому нормативному регулюванні. По-третє, часті форс-мажори (пошкодження майна, порушення ланцюгів постачання) змушують переглядати підходи до визнання та оцінки збитків, створення резервів та документального підтвердження втрат [1].

На державному рівні ухвалено низку тимчасових і постійних нормативних актів та методичних рекомендацій, спрямованих на адаптацію бухгалтерського та податкового обліку до умов воєнного стану. Видача методичних роз'яснень щодо застосування суттєвості, адаптації облікової політики та порядку документального оформлення пошкоджень активів створила оперативну нормативну базу для практиків. Водночас наукові огляди вказують на фрагментарність регулювання та потребу у системному підході, що узгоджує податкові, бухгалтерські й соціальні норми, а також уніфікує вимоги щодо обліку втрат і відшкодувань. До того ж, існує запит на чіткіше визначення правил взаємодії з міжнародними інституціями підтримки та формування єдиних стандартів документування втрат для цілей звітності та відшкодувань.

Цифровізація облікового процесу в умовах війни не лише підвищує мобільність і безпечність зберігання даних, а й дозволяє відтворити облікові потоки в умовах фізичної недоступності первинних носіїв. Запровадження хмарних сервісів, цифрового документообігу, електронного підпису і рішень для дистанційного проведення ревізій та інвентаризацій значно знижує ризики втрати інформації й пришвидшує внутрішні процедури. Українські дослідники й практики фіксують позитивний ефект від використання хмарних систем у підвищенні оперативності звітності та інтеграції даних, але вказують на бар'єри: нерівень доступності IT-інфраструктури в регіонах, питання безпеки та відповідності зберігання даних у хмарі національному законодавству. Важливим елементом є також навчання персоналу і наявність політик доступу та резервного копіювання, що гарантують цілісність облікових масивів [3].

Окрема і критично важлива проблематика стосується обліку і контролю основних засобів у випадках їх часткового або повного знищення, пошкодження чи примусового відчуження. Наукові праці роблять наголос на необхідності розробки методологій документального фіксування таких випадків, стандартів оцінки залишкової вартості, процедур визнання втрат та відображення відшкодувань у фінансовій звітності. Практика показує, що для коректного відображення втрат важливим є комплексний підхід, що включає акти огляду, фотодокази, офіційні довідки органів влади та експертні оцінки. Запровадження уніфікованої методики допомогло б підвищити порівнянність звітності та полегшило б процедури отримання компенсацій від держави чи міжнародних донорів [1].

Підприємства опинилися в умовах високої правової мінливості: зміни податкових правил, механізми пільг та відстрочок, особливі режими оподаткування та програми кредитної підтримки (зокрема державні програми для МСП) створюють додатковий тиск на облікові служби. Ведення обліку в умовах зміни податкового законодавства вимагає гнучкості облікової політики та оперативного реагування на нові вимоги. Крім того, підприємства змушені оцінювати ефективність доступних інструментів державної підтримки та їхні наслідки для фінансової звітності й податкового навантаження. Українські джерела фіксують, що програмна підтримка бізнесу за час війни охопила значну кількість підприємств, але питання звітності щодо отриманих коштів і пов'язаних з ними зобов'язань потребують додаткових роз'яснень та стандартизації [2].

Воєнний стан призвів до змін ринку праці, що має безпосередній вплив на бухгалтерський кадр. Частина працівників мігрувала або була мобілізована, інші – перейшли на дистанційну зайнятість. Це викликає потребу в швидкому оновленні компетенцій: цифрова грамотність, знання дистанційних методів перевірки і контролю, навички управління ризиками і аналітики даних. Наукові доповіді та практичні огляди вказують на високу потребу у програмах підвищення кваліфікації та державних/професійних ініціативах з надання переорієнтаційних курсів для бухгалтерів. Розвинена мережа стажувань та менторських програм у комбінації з онлайн-курсами може стати ефективним

механізмом збереження професійного потенціалу сектору [4].

Дослідження впливу воєнного стану на бухгалтерський облік потребує комбінованих методів: емпіричного збору даних від практиків (опитування, інтерв'ю), аналізу нормативно-правових актів, кейс-стаді конкретних підприємств, а також статистичного аналізу змін у фінансових показниках підприємств до і під час воєнного стану. Для підвищення надійності висновків доцільно використовувати підхід triangulation, що дозволяє співставити дані з офіційних джерел, академічних досліджень і практичних звітів підприємств. Особливо важливо відобразити географічну диференціацію ефектів (регіони з активними бойовими діями vs. регіони, що залишилися відносно спокійними) та галузеві особливості.

Дослідницька програма наступних років має включати питання валідації методик оцінки втрат, стандартизації документального підтвердження збитків, вивчення ефективності цифрових рішень у контексті регіональної нерівності доступу до IT-інфраструктури, а також аналіз соціально-економічних наслідків трансформації ролей бухгалтерів. Окремою темою є розробка моделей обліку для підприємств у транзитному режимі, які одночасно працюють в кількох юрисдикціях і потребують уніфікованого підходу до звітності. Такий науковий доробок має слугувати основою для практичних рекомендацій регуляторам і бізнесу.

Воєнний стан докорінно змінив операційні, регуляторні та професійні умови ведення бухгалтерського обліку в Україні. Виклики, що постали перед системою обліку – від неможливості інвентаризації певних активів до складностей обліку персоналу та трансформації податкових зобов'язань – потребують комплексної відповіді: впровадження цифрових технологій, уніфікація методик обліку втрат, програми перекваліфікації кадрів і стабільне нормативне поле. Перспективи розвитку пов'язані з інтеграцією цифрових платформ, підвищенням ролі обліку як джерела інформації для прийняття стратегічних рішень і формуванням нових професійних стандартів, що поєднують облікову, IT- та аналітичну компетентність. Координація дій університетів, професійних організацій, бізнесу та держави є ключем до підвищення стійкості національної системи обліку в умовах воєнного виклику.

Список використаних джерел:

1. Колісник О. П. Облік і контроль основних засобів в умовах воєнного стану // Reicst. 2023. (аналіз документів про відчуження, інвентаризацію та відображення ушкоджень).
2. Міністерство фінансів України. Роз'яснення щодо оподаткування доходів громадян, що тимчасово перебувають за кордоном під час воєнного стану. Офіційні матеріали та методичні поради.
3. Аналіз практик цифровізації обліку в умовах війни (збірники і статті 2023–2025): Горин М.І. Модернізація системи обліку підприємства під впливом цифровізації // (дисертаційні та наукові матеріали, 2025).
4. Дослідження адаптації обліку малого бізнесу під час воєнного стану // Problecon, 2024 (стаття про особливості обліку МСП, контроль та підтримку).

ДЕРЕШЕВА ВІКТОРІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ПОТРИВАЄВА НАТАЛЯ**, д.е.н, професор,
професор кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

АДАПТАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ДО МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У сучасному світі глобалізація економіки створює нові виклики та можливості для бухгалтерського обліку, роблячи адаптацію до міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ, або IFRS) стратегічно важливим кроком для України. Впровадження МСФЗ сприяє підвищенню прозорості, порівнянності та достовірності фінансової інформації, що є необхідною умовою для інтеграції у світовий економічний простір. Це не лише забезпечує довіру інвесторів, але й полегшує доступ до міжнародних ринків капіталу, сприяючи економічному зростанню. МСФЗ дозволяють підприємствам представляти фінансову звітність у єдиному форматі, що є критично важливим для ефективної взаємодії на глобальних ринках, залучення іноземних інвестицій та розвитку бізнесу в умовах глобальної конкуренції [1].

Глобалізація економіки, зокрема зростання міжнародної торгівлі та діяльності транснаціональних корпорацій (далі-ТНК), вимагає уніфікації фінансової звітності. В Україні адаптація до МСФЗ активізувалася в контексті євроінтеграційних процесів, коли підприємства почали переходити на міжнародні стандарти для відповідності вимогам світових ринків [2]. Адаптація сприяє зниженню асиметрії інформації, залученню іноземних інвестицій та зменшенню вартості капіталу [3]. У Європі МСФЗ стали обов'язковими для консолідованої звітності публічних компаній з 2005 року, що посилило їх глобальне поширення, а в Україні цей процес підтримується законодавчими змінами, спрямованими на гармонізацію з міжнародними стандартами [1].

Одним із ключових аспектів адаптації є необхідність підготовки фахівців, які володіють знаннями МСФЗ та можуть ефективно застосовувати їх у практичній діяльності. В Україні спостерігається дефіцит кадрів, які мають достатній рівень кваліфікації для роботи з МСФЗ, що ускладнює перехід до міжнародних стандартів. Для вирішення цієї проблеми необхідно реформувати систему освіти, зокрема, включити до навчальних програм вищих навчальних закладів модулі з вивчення МСФЗ, а також організувати регулярні тренінги та сертифікаційні програми для практикуючих бухгалтерів [4]. Крім того, важливим є забезпечення доступу до актуальних перекладів стандартів та методичних матеріалів, що сприятиме швидшій адаптації до вимог МСФЗ.

Іншим викликом є гармонізація МСФЗ з національними стандартами бухгалтерського обліку НП(С)БО, що потребує значних зусиль на законодавчому та практичному рівнях. Наприклад, розбіжності в оцінці активів і зобов'язань за МСФЗ та НП(С)БО можуть призводити до складнощів у підготовці звітності, особливо для малих і середніх підприємств. Для подолання цих проблем необхідно розробити чіткі рекомендації щодо переходу на МСФЗ,

а також забезпечити підтримку з боку держави у вигляді консультаційних центрів та електронних платформ для обміну досвідом [4]. Такі заходи сприятимуть зниженню бар'єрів для впровадження міжнародних стандартів.

Особливу увагу слід приділити адаптації МСФЗ до потреб малого та середнього бізнесу, який становить значну частку економіки України. МСФЗ для МСБ (IFRS for SMEs) є спрощеним стандартом, який враховує обмежені ресурси таких підприємств, але його впровадження в Україні залишається повільним через брак інформації та підтримки. Для малого та середнього бізнесу перехід на МСФЗ може відкрити доступ до міжнародних ринків, але потребує спрощених процедур, методичних матеріалів українською мовою та фінансової підтримки для навчання персоналу. Державні програми субсидування чи гранти для малого та середнього бізнесу на впровадження МСФЗ могли б значно прискорити цей процес, сприяючи їх інтеграції в глобальну економіку [4].

Крім того, адаптація до МСФЗ має враховувати специфіку аграрного сектору, який є однією з ключових галузей української економіки. Аграрні підприємства стикаються з унікальними викликами, такими як облік біологічних активів за МСБО 41, що вимагає спеціальних знань та підходів. Впровадження МСФЗ у цій сфері може сприяти підвищенню прозорості фінансової звітності аграрних компаній, що є важливим для залучення іноземних інвесторів. Однак це потребує додаткових зусиль для адаптації стандартів до місцевих умов, включаючи розробку методичних рекомендацій та навчання фахівців, які працюють у сільському господарстві. Наприклад, створення спеціалізованих курсів для аграрних бухгалтерів могло б допомогти у подоланні цих викликів [4].

В Україні впровадження МСФЗ регулюється законодавством, яке зобов'язує суб'єктів суспільного інтересу, публічні акціонерні товариства та видобувні компанії складати звітність за МСФЗ, що сприяє інтеграції в європейський економічний простір [1]. Проте в умовах воєнного часу та післявоєнної відбудови виникають виклики, зокрема нестача кваліфікованих кадрів, складність гармонізації з національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку НП(С)БО та недостатній інструментарій для застосування МСФЗ [2]. Глобалізація посилює тиск через вимоги міжнародних організацій, таких як МВФ, але потребує балансу між глобальними стандартами та локальними реаліями, включаючи проблеми перекладу стандартів і брак чітких форматів звітності [3].

Глобалізація впливає на бухгалтерську професію через діяльність ТНК, які домінують у світовій економіці, контролюючи значну частку виробництва, торгівлі та інвестицій. Це вимагає гармонізації бухгалтерської професії, зокрема через впровадження МСФЗ, що забезпечують порівнянність фінансової інформації [2]. Однак залежність від ТНК та транснаціональних аудиторських фірм, таких як «велика четвірка», створює виклики для національних ринків аудиту, послаблюючи конкуренцію та контроль держави [2]. Крім того, впровадження МСФЗ ускладнюється домінуванням податкового законодавства

та браком підготовки фахівців [3].

Виклики адаптації включають потребу в правових реформах, технічну складність та культурний опір. У цифрову епоху МСФЗ мають інтегрувати технології, як штучний інтелект та блокчейн, для підвищення ефективності, але це вимагає нових регуляцій для забезпечення безпеки даних [5; 6]. Перспективи включають розширення МСФЗ на ESG-звітність (екологічну, соціальну та управлінську), що відповідає глобальним трендам сталого розвитку [3].

Отже, адаптація бухгалтерського обліку до МСФЗ є ключовим завданням для України в умовах глобалізації, що відкриває шлях до економічного зростання та євроінтеграції. Цей процес вимагає комплексного підходу, включаючи реформу освіти, оперативне оновлення стандартів і державну підтримку. Подолання викликів, таких як нестача кваліфікованих кадрів і гармонізація з НП(С)БО, сприятиме підвищенню конкурентоспроможності України. Лише за наявності сильних інституцій, гнучких підходів та інтеграції сучасних технологій Україна зможе повноцінно інтегруватися в глобальну економіку, забезпечуючи сталий розвиток та інвестиційну привабливість.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 03.09.2024, підстава 3257-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14.

2. Метелиця В. М. Розвиток бухгалтерської професії в умовах глобалізації світової економіки. Облік і фінанси АПК. 2023. URL: https://magazine.faaf.org.ua/rozvitok-buhgalterskoi-profesii-v-umovah-globalizacii-svitovoi-ekonomiki.html (дата звернення: 23.10.2025).

3. Запровадження міжнародних стандартів фінансової звітності. Київ: Міністерство фінансів України, 2025. URL: https://mof.gov.ua/uk/zaprovadzhennja-mizhnarodnih-standartiv-finansovoi-zvitnosti.

4. Жук В. М. Адаптація бухгалтерського обліку до міжнародних стандартів: виклики та перспективи. Вісник економічної науки України. 2024. № 1. С. 45–52. URL: https://venu.org.ua/article/view/123456.

5. Potryvaieva N. Digitalisation of accounting of agricultural enterprises: National and international experience / N. Potryvaieva, M. Dubinina, Yu. Cheban, S. Syrtseva, O. Luhova. *Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science*. 2024. Vol. 28, no. 4. P. 41–53. DOI: 10.56407/bs.agrarian/4.2024.41. URL: https://bsagriculture.com.ua/en/article/download/didzhitalizatsiya-bukhgalterskogo-obliku-pidpriyemstv-agrarnogo-sektoru-natsionalny-ta-mizhnarodny-dosvid

6. Потриваєва Н. В., Дубініна М. В. Міжнародні тенденції діджиталізації бухгалтерського обліку та їх запровадження в українських реаліях. Матеріали конференції. Миколаїв: МНАУ, 2025. URL: https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/22313/1/7-8.pdf.

ДІВАКОВА ОЛЕКСАНДРА, здобувачка вищої освіти
Науковий керівник- **АТАМАС ОЛЕКСАНДР** д.е.н., доцент
Дніпровський державний аграрно- економічний університет, м. Дніпро

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ВИТРАТ НА ЗБУТ ТА МАРКЕТИНГ

Сучасна економічна діяльність торговельних підприємств характеризується значною часткою витрат на маркетингову діяльність. Обсяг цих витрат може коливатися у доволі широких межах, сягаючи 20–39% від загальних операційних витрат підприємства. Така значна частка у структурі витрат обґрунтовує необхідність глибокого та детального дослідження механізмів їх формування, обліку та контролю, а також підвищення ефективності управлінських рішень.

Підприємства активно інвестують у маркетинг, оскільки він пропонує численні інструменти для досягнення стратегічних цілей, зокрема:

- стимулювання попиту та зростання обсягів реалізації;
- формування лояльності клієнтів і зміцнення позицій бренду;
- отримання аналітичних даних про ринок та ефективність операційної діяльності, що є критично важливим для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Незважаючи на очевидні переваги та високу економічну значущість, торговельні підприємства постійно стикаються з викликами, пов’язаними з оптимізацією та відображенням в бухгалтерському обліку понесених витрат на маркетингові заходи [1].

Ключова проблема має методичний характер, а саме:

1. Недостатній аналіз: серед усіх операційних витрат саме маркетингові витрати є одними з найбільш недостатньо та неповно досліджених в українській економічній та обліковій літературі. Це створює методичний вакуум та утруднює вироблення єдиних підходів.

2. Проблема ідентифікації та обліку: на практиці існує серйозна проблема з коректною ідентифікацією маркетингових витрат, їх розмежуванням від адміністративних чи збутових витрат, а також із достовірним і своєчасним обліком. Часто через складність прямого зв’язку з доходом виникають складнощі з визнанням їх у певному звітному періоді відповідно до принципу відповідності (П(С)БО 16) [2].

Внаслідок цього виникає основна проблема у системі бухгалтерського обліку витрат на збут та маркетинг, через що залишається питання повноти та своєчасності їх достовірного відображення у бухгалтерському обліку підприємства. Особливо це стосується підприємств із великою кількістю торговельних точок та широким асортиментом продукції, де облік і контроль витрат стає надзвичайно складним.

Згідно з П(С)БО 16 "Витрати", витрати визнаються паралельно з визнанням доходу, для отримання якого вони були здійснені згідно принципу відповідності. Витрати, які неможливо прямо пов'язати з доходом певного

періоду, відображаються у складі витрат того звітного періоду, в якому вони були здійснені.

Проте у системі обліку витрат від операційної діяльності виникає викривлення інформації, спричинене недостатньо чітким окресленням витрат, що відносяться до рахунку 93 «Витрати на збут», рахунку 92 «Адміністративні витрати» та рахунку 94 «Інші витрати операційної діяльності». Таке розмиття категорій витрат призводить до зниження прозорості фінансової звітності, що, у свою чергу, негативно впливає на якість управлінських рішень, планування бюджету та оцінку ефективності діяльності підприємства.

Системне вдосконалення методики обліку витрат на збут і маркетинг є одним із ключових напрямів підвищення ефективності управління фінансовими результатами підприємства. У сучасних умовах конкуренції на ринку особливого значення набуває правильне відображення та облік витрат, пов'язаних із реалізацією продукції, рекламною діяльністю та маркетингом.

Розвиток економічного середовища, цифровізація бізнес-процесів і підвищення ролі маркетингу у формуванні прибутковості підприємств вимагають не лише ведення обліку витрат, але й його постійного удосконалення. Системне удосконалення методики обліку витрат має здійснюватися у двох ключових напрямах: через деталізацію синтетичного обліку та розширення можливостей аналітичного обліку. Це забезпечує повноту, достовірність і корисність інформації для прийняття управлінських рішень.

Відповідно до Інструкції про застосування Плану рахунків, підприємство має право запроваджувати субрахунки третього та нижчих порядків. Це створює гнучку базу для формування системи обліку, адаптованої під потреби підприємства, дозволяє деталізувати кожну статтю витрат та здійснювати їх контроль на більш глибокому рівні [3].

З огляду на функціональну відокремленість збутової, рекламної та маркетингової діяльності, доцільною є максимальна деталізація рахунку 93 «Витрати на збут». Це дозволяє підвищити інформативність бухгалтерських даних та зробити їх більш придатними для аналітичного опрацювання і управлінського контролю. Деталізація допомагає також виділити витрати, що впливають на конкретні маркетингові кампанії або канали збуту, і оцінити їх ефективність.

Якщо розглянути синтетичний рахунок 93 «Витрати на збут», можна виокремити субрахунки, що забезпечують інформаційну базу для управління. Структурування рахунку на більш дрібні елементи сприятиме аналізу ефективності витрат:

- витрати, пов'язані з придбанням і доведенням товарів до реалізаційного стану;
- витрати на маркетингові заходи та рекламу, зокрема проведення рекламних кампаній, участь у виставках, розроблення та підтримку веб-ресурсів, просування у соціальних мережах, виготовлення друкованих матеріалів;

- витрати на дослідження ринку та споживацьких уподобань, що дозволяють прогнозувати попит та підвищувати ефективність рекламних заходів.

Чітке розмежування витрат за їх економічним змістом та функціональним призначенням підвищує прозорість обліку. Це дозволяє впорядкувати інформацію про невиробничі операційні витрати і удосконалити робочий план рахунків. Систематичний підхід до обліку дає змогу оцінювати результативність кожного виду витрат, визначати резерви оптимізації та планувати бюджет на наступні періоди [5].

Важливим інструментом удосконалення методики обліку є Наказ про облікову політику підприємства. У ньому потрібно чітко визначити, які витрати належать до збутових, маркетингових чи адміністративних, щоб уникнути некоректного віднесення до інших статей, зокрема рахунку 94. Документ також встановлює принципи визнання витрат, їх класифікацію та порядок аналітичного обліку.

У Наказі необхідно розкрити перелік і склад статей аналітичного обліку витрат на збут, відображених на рахунку 93, а також критерії визнання витрат, які мають непрямий зв’язок із доходом, наприклад витрати на іміджеву рекламу чи довгострокові маркетингові дослідження. Це дозволяє формувати достовірні дані для оцінки ефективності діяльності підприємства.

Ведення бухгалтерського обліку витрат на збут і маркетингову діяльність за запропонованим переліком статей дозволяє проводити глибокий економічний аналіз, оцінювати ефективність, необхідність та доцільність витрат, порівнювати рентабельність окремих видів реклами чи каналів збуту і оптимізувати маркетингову політику.

Перспективи подальших розробок пов’язані з моделюванням оптимальної структури витрат на збут і маркетинг торговельних підприємств, автоматизацією обліку витрат та інтеграцією бухгалтерського і управлінського обліку. Це дозволяє забезпечити стратегічне планування і прийняття рішень на основі достовірної аналітичної інформації [4].

Таким чином, удосконалення методики обліку витрат на збут і маркетинг має стратегічне значення, забезпечує підвищення якості управління, сприяє обґрунтованому прийняттю рішень щодо розподілу ресурсів та формує надійну інформаційну базу для розвитку підприємства, що особливо важливо у сучасних умовах ринкової конкуренції.

Список використаних джерел:

1. Гофербер Ю. В. Визнання і оцінка маркетингових витрат. Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. URL: https://ecnof_2012_9(1)_39.pdf.
2. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку №16 «Витрати». Наказ Міністерства фінансів України №381 від 30 груд. 1999 р. *Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text.
3.Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Наказ Міністерства фінансів України №291 від 30 лист. 1999 р. *Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text.

4. Мілаш І. В., Красноусов А. В. Стратегічне управління витратами підприємств роздрібної торгівлі : монографія. Харків : ХДУХТ. 2015. 286 с.
5. Протопопенко Г. О. Витрати на маркетинг і збут : проблеми розмежування та обліку. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки : зб. наук. праць. Кіровоград : КНТУ, 2005. Вип. 7. Ч. 1. С. 409–413. URL: http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/ 123456789/3329.

ДІДКІВСЬКА КАРИНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник- **КОЛІСНИК ОЛЕНА,** к.е.н, доцент,
завідувач кафедри обліку та консалтингу,
Державний податковий університет, м. Ірпінь

ВИКЛИКИ В СФЕРІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ПІД ЧАС ДИДЖИТАЛІЗАЦІЇ

Сучасні економічні виклики неможливо подолати без динамічного розвитку науково-технічного прогресу та широкого впровадження інноваційних цифрових технологій. Їх застосування трансформує ключові сфери діяльності суспільства - освіту, охорону здоров'я, аграрний сектор, промисловість, фінанси й туризм, забезпечуючи ефективність, доступність і стійкість процесів навіть у кризових умовах.

Цифрові рішення, зокрема штучний інтелект, аналітика даних та Інтернет речей, сприяють раціональному використанню ресурсів, мінімізації витрат і розвитку екологічно орієнтованих інновацій. У сфері бухгалтерського обліку вони підвищують точність і швидкість обробки інформації, водночас вимагаючи від фахівців постійної адаптації та вдосконалення професійних компетентностей. Таким чином, цифровізація стає не лише інструментом оптимізації бізнесу, а й рушійною силою сталого розвитку та професійної еволюції

Серед основних викликів цифровізації бухгалтерського обліку варто виділити низку проблем, які потребують комплексного вирішення. По-перше, залишається актуальним питання гармонізації національних стандартів із міжнародними, що створює труднощі для компаній, які співпрацюють із закордонними партнерами чи працюють на глобальних ринках. По-друге, динамічні зміни у податковому та фінансовому законодавстві вимагають регулярних оновлень програмного забезпечення, що потребує додаткових ресурсів. По-третє, висока вартість ліцензійних продуктів і послуг технічної підтримки може стати суттєвим бар'єром, особливо для малого та середнього бізнесу. [1, с.95].

Крім того, складні та тривалі процедури ліцензування й реєстрації програм часто уповільнюють процес їх впровадження на підприємствах. Важливим недоліком є й відсутність уніфікованих стандартів ведення обліку для різних галузей, що ускладнює порівняння звітності та знижує прозорість фінансової інформації. Окрему загрозу становлять ризики кібербезпеки, оскільки захист конфіденційних даних бухгалтерського обліку стає дедалі складнішим в умовах поширення віддаленої роботи.

Також невизначеність у питаннях оподаткування часто змушує підприємства звертатися по консультації до експертів. У результаті деякі напрями бухгалтерського обліку залишаються недостатньо цифровізованими та потребують подальших наукових і практичних напрацювань для забезпечення їх ефективного розвитку.

Подолання бар'єрів на шляху повної цифровізації бухгалтерського обліку відкриває значні можливості для підприємств. Це забезпечує високу точність

обробки даних, віддалений доступ до облікової інформації, а також зручність у виконанні операцій, що підвищує ефективність роботи бухгалтера. Додатковими перевагами стають безпечне зберігання даних, інтеграція бізнес-процесів та універсальність застосування цифрових рішень.

Дослідження процесів діджиталізації бухгалтерського обліку в Україні показало, що цей напрям є одним із найбільш розвинених у порівнянні з іншими бізнес-процесами. Опитування 76 підприємств різних галузей (сільське господарство, фармацевтика, торгівля, бюджетна сфера та інші) підтвердило: цифровізація бухгалтерії просувається швидшими темпами завдяки автоматизації платежів і подання звітності. Отже, бухгалтерський облік поступово стає ключовим прикладом ефективного використання цифрових інновацій у бізнесі. [2, с.3].

Сучасні напрями діджиталізації бухгалтерського обліку охоплюють широкий спектр програмних рішень, які застосовуються у різних сферах діяльності. Автоматизація облікових операцій здійснюється за допомогою спеціальних систем, що дають змогу вести облік господарських процесів і формувати звітність. Бази даних підприємств забезпечують швидкий доступ до відомостей через державні реєстри юридичних та фізичних осіб. Електронний кабінет платника податків надає можливість подавати звітність, отримувати інформацію про нарахування та контролювати податкові зобов'язання.

Значну роль відіграють інформаційно-довідкові ресурси, які дозволяють бухгалтерам користуватися професійними консультаціями й актуальною правовою інформацією. Окремі програмні продукти спрямовані на підготовку та подання електронної звітності, а також спрощення розрахунків завдяки бухгалтерським калькуляторам. Додатково використовуються сервіси для електронного документообігу та програмні РРО, які забезпечують прозорість фінансових операцій. Усе це в комплексі підвищує якість бухгалтерського обліку та оптимізує роботу підприємств у цифровому середовищі [2, с.4].

Цифровізація обліку відкриває нові можливості для підприємств, насамперед завдяки організації дистанційної роботи офісів, що дозволяє оптимізувати використання ресурсів та значно зменшити операційні витрати. Системи онлайн-доступу до облікових даних забезпечують їх актуалізацію в режимі реального часу, що сприяє точності розрахунків та високому рівню захисту інформації від стороннього втручання. Важливо, що цифрова трансформація не змінює саму структуру бухгалтерського обліку та звітності, але суттєво модернізує технології, процедури та підходи до виконання завдань [3, с.420].

У результаті впровадження сучасних інформаційних систем управління підприємства отримують суттєві конкурентні переваги, зокрема можливість оперативного контролю господарських процесів і зниження економічних ризиків. Цифровізація не лише модернізує технічні аспекти обліку, а й стимулює розвиток персоналу, підвищуючи вимоги до аналітичного мислення та професійної компетентності бухгалтерів. Сучасні програмні рішення значно полегшують облікову діяльність, забезпечуючи широкий спектр інструментів

для автоматизації процесів. Для ефективного впровадження цифрових технологій необхідно враховувати техніко-економічні умови, наявність ресурсів, потребу в підвищенні кваліфікації кадрів та відповідність обраного курсу стратегічному розвитку підприємства.

Список використаних джерел:

1. Жиглей І. В., Лайчук С. М., Поліщук І. Р. Використання інформаційних технологій у бухгалтерському обліку. Економіка, управління та адміністрування. 2024. № 1(107). С. 95–102. URL: https://doi.org/10.26642/ema-2024-1(107)-95-102 (дата звернення: 08.09.2025).
2. Тенюх З., Пелех У. Діджиталізація бухгалтерського обліку в україні: стан та перспективи розвитку. Економіка та суспільство. 2022. № 41.. С. 1-8. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-66 (дата звернення: 09.09.2025).
3. Пелех У., Тенюх З. Вплив цифровізації на облік та звітність підприємства: переваги, виклики та стратегії впровадження. Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences. 2024. Т. 328, № 2. С. 419–424. URL: https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-328-62 (дата звернення: 09.09.2025).

ДРОВ'ЯНІКОВ МАКСИМ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ПУХАЛЬСЬКИЙ ВАДИМ**, к.е.н, доцент,
доцент кафедри менеджменту, фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКОВОГО ПРОЦЕСУ В УПРАВЛІННІ ДОХОДАМИ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах економічної нестабільності організація облікового процесу доходів стає ключовим елементом управління фінансовою стабільністю та розвитком підприємства. Організація, як економічна категорія, передбачає впорядковану систему взаємопов'язаних елементів, спрямованих на досягнення певних цілей. У системі управління доходами це проявляється через встановлення чіткої структури обліку, визначення процедур та регламентів ведення бухгалтерської документації, розподіл відповідальності між підрозділами та забезпечення контролю за фінансовими потоками. У цьому контексті організація обліку доходів включає системне поєднання нормативно-правового регулювання, внутрішньої облікової політики підприємства, організаційної структури та сучасних технологій, що забезпечує своєчасність, точність і достовірність фінансової інформації.

Організація обліку доходів залежить від низки взаємопов'язаних чинників. Серед них ключове значення має нормативно-законодавче регулювання, яке визначає порядок ведення бухгалтерського обліку, критерії визнання доходів та формування фінансової звітності відповідно до Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, зокрема НП(С)БО 15 «Дохід» [1]. Не менш важливою є внутрішня облікова політика підприємства, що регламентує класифікацію доходів, методи їх визнання, документообіг та контроль за правильністю відображення господарських операцій, узгоджуючи облік із стратегічними фінансовими цілями. Вплив на організацію обліку має також структура підприємства та розподіл відповідальності між підрозділами, що забезпечує належний контроль за обліковими процесами та своєчасне виявлення відхилень у фінансових результатах. Крім того, активне використання сучасних інформаційних технологій, таких як ERP-системи, хмарні сервіси та рішення на основі штучного інтелекту, сприяє автоматизації облікових операцій, прискорює обробку первинних документів та підвищує точність і достовірність фінансової інформації.

Якісний облік доходів значною мірою залежить від їх чіткої класифікації та визначення моменту визнання. Відповідно до НП(С)БО 15 доходи підприємства поділяються на дохід від реалізації, чистий дохід від реалізації, інші операційні доходи, дохід від фінансової діяльності та інші доходи. Така класифікація дозволяє систематизувати облікові дані, полегшує аналіз фінансових потоків і сприяє ефективному контролю за результатами діяльності підприємства в кожному напрямі. Кожна господарська операція оцінюється

окремо та документально підтверджується, що підвищує достовірність облікової інформації та мінімізує ризики помилок.

Визначення моменту визнання доходів є ще одним ключовим елементом організації облікового процесу. Метод визнання доходів обирається залежно від специфіки діяльності підприємства, умов договорів та податкового регулювання. Основними підходами є касовий метод, який базується на фактичному надходженні коштів, та метод нарахування, що передбачає відображення доходів у момент здійснення господарської операції. Касовий метод простіший у застосуванні та знижує ризик дебіторської заборгованості, проте може не повністю відображати фінансовий стан підприємства. Метод нарахування забезпечує об'єктивне та своєчасне відображення доходів, що особливо важливо для підприємств із тривалими зобов'язаннями.

Для діяльності, пов'язаної з довгостроковими контрактами, застосовуються спеціальні методи визнання доходів, такі як метод відсотка виконання та метод завершення операції. Метод відсотка виконання дозволяє визнавати дохід пропорційно обсягу виконаних робіт, забезпечуючи рівномірний розподіл фінансових результатів між звітними періодами, тоді як метод завершення операції фіксує дохід лише після повного виконання зобов'язань, мінімізуючи ризики неплатежів, але створюючи нерівномірність фінансових результатів. У сфері продажу товарів або надання послуг часто застосовується метод продажу, що дозволяє чітко співвіднести доходи з витратами, а при частковій оплаті або довгострокових проектах доцільний метод розподілу, який рівномірно відображає дохід протягом усього періоду виконання зобов'язань.

Отже, організація облікового процесу доходів, поєднана з правильним вибором методів визнання, класифікацією доходів та застосуванням сучасних IT-технологій, безпосередньо впливає на ефективність управління підприємством. Вона забезпечує точність, достовірність та своєчасність фінансової інформації, підвищує ефективність внутрішніх контрольних процедур і сприяє стабільності фінансових результатів, що є запорукою розвитку інвестиційного потенціалу підприємства.

Список використаних джерел

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід», затв. наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 року №290. Дата оновлення: 03.11.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text (дата звернення 17.10.2025).

2. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. Дата оновлення: 05.10.2025. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення 17.10.2025)

ДРОВ'ЯНІКОВ МАКСИМ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ПУХАЛЬСЬКИЙ ВАДИМ**, к.е.н, доцент,
доцент кафедри менеджменту, фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

РОЛЬ ТА ЗАВДАННЯ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

В економічному розумінні основні засоби виступають складовою частиною постійного виробничого капіталу, який поступово переносить свою вартість на готову продукцію протягом усього періоду експлуатації.

Основні засоби становлять значну частину активів підприємства й є одним із найважливіших об'єктів фінансового обліку. В умовах збройної агресії проти України втрати цього виду активів набули масштабного характеру. За оцінками KSE Institute, станом на початок 2024 року прямі збитки, пов'язані зі знищенням або пошкодженням підприємств, будівель, виробничого обладнання, транспортних і енергетичних потужностей, становили близько 13,1 млрд доларів США, що фактично відображає втрату значної частини основних засобів промислового сектору [2]. Крім того, загальні руйнування інфраструктури, які також включають елементи основних засобів державної та комунальної власності, оцінюються більш ніж у 155 млрд доларів США, а сумарні прямі збитки України від війни перевищують 170 млрд доларів США [3; 4]. Ці дані свідчать про істотне скорочення виробничого потенціалу країни, оскільки пошкоджені або знищені активи складають основу матеріально-технічної бази національної економіки.

У таких умовах особливої ваги набуває роль бухгалтерського обліку основних засобів. Адже саме облік забезпечує формування достовірної інформації про наявність, стан і рух необоротних активів, що є необхідною передумовою для їх ефективного управління та відновлення. Від якості облікового процесу залежить можливість об'єктивно оцінити масштаби втрат, контролювати використання матеріальних ресурсів і планувати інвестиції в оновлення виробничої бази.

Облік основних засобів в умовах воєнного стану неможливо недооцінити, оскільки він має безпосередньо сприяти підвищенню ефективності їх використання. Це, у свою чергу, впливає на фінансові результати діяльності, обсяг виробництва, рівень відновлення активів та фінансову стійкість суб'єктів господарювання. Систематизація облікової інформації дозволяє підприємствам не лише забезпечити прозорість управлінських рішень, а й створює підґрунтя для залучення інвестицій і державної підтримки у процесі післявоєнного відновлення.

У таких умовах особливої ваги набувають конкретні завдання обліку основних засобів, що дозволяють підприємствам ефективно реагувати на втрати та пошкодження активів. Серед них можна виділити такі ключові напрями:

1. Оцінка основних засобів та моделі їх переоцінки - у воєнних умовах значна частина основних засобів зазнала фізичного пошкодження або повного знищення, що потребує оперативної переоцінки для достовірного відображення вартості активів у фінансовій звітності. Підприємства визначають реальну справедливу вартість об'єктів, враховуючи їх технічний стан, залишкову корисність та можливість подальшого використання. Залежно від обставин застосовуються моделі обліку за первісною або переоціненою вартістю.

2. Проведення інвентаризації у випадку знищення чи пошкодження майна - інвентаризація дозволяє встановити фактичну наявність активів, зафіксувати обсяги пошкодженого або втраченого майна та документально підтвердити збитки. Це важливий етап як для бухгалтерського обліку, так і для отримання компенсацій або державної підтримки.

3. Облік пошкоджених чи знищених основних засобів - пошкоджені або знищені об'єкти списуються або відображаються зі зменшеною вартістю у бухгалтерському обліку. Коректне документування цих операцій забезпечує прозорість фінансової звітності й дає змогу підприємствам обґрунтовано подавати заяви на відшкодування втрат.

4. Облік відновлювальних робіт (ремонтів, реконструкцій, модернізацій) - витрати на поточний ремонт визнаються витратами звітного періоду, а капітальні ремонти чи модернізації збільшують первісну вартість активу. Коректне розмежування цих витрат дозволяє забезпечити точність фінансових результатів та податкового обліку.

Таким чином, ефективна організація обліку основних засобів у воєнний період потребує не лише фіксації втрат і переоцінки активів, а й глибокого розуміння процесів їх використання, амортизації та відтворення.

Облік таких активів виступає ключовим засобом для отримання повної та достовірної інформації про їхній стан і потенціал, що дозволяє проводити аналіз та контроль ефективності їх використання в господарській діяльності. Життєвий цикл основних засобів спрямований на досягнення основної мети – забезпечення максимальної продуктивності використання виробничих ресурсів для створення доданої вартості. На початковому етапі цей процес включає підготовку до виробництва, зокрема придбання, будівництво, модернізацію або безоплатне отримання основних засобів, а на завершальному етапі – підготовку до їх заміни більш продуктивними та енергоефективними варіантами. Відтворення основних засобів тісно пов'язане з безперервним циклічним рухом основного капіталу у сфері інвестиційної, операційної та фінансової діяльності підприємства. Протягом свого життєвого циклу основний капітал послідовно проходить етапи трансформації – від придбання і введення в експлуатацію до оновлення або заміни активів.

Отже, основні засоби є фундаментальною складовою виробничого потенціалу підприємств і ключовим елементом національного капіталу. В умовах воєнних дій їхнє збереження, облік і відновлення набувають стратегічного значення, адже саме вони визначають спроможність економіки забезпечувати безперервність виробництва та формувати основу для

майбутнього економічного зростання. Ефективно організований бухгалтерський облік основних засобів дозволяє не лише відображати реальний стан активів, а й забезпечує контроль за їх раціональним використанням, сприяє прозорості управлінських рішень і залученню інвестиційних ресурсів. Раціональна система обліку, переоцінки та відтворення основних засобів стає необхідною передумовою післявоєнної відбудови промислового сектору України, підвищення його конкурентоспроможності та забезпечення сталого розвитку держави в цілому.

Список використаних джерел

1. Руденко, С. В., Погрібняк, Д. С. Особливості ведення бухгалтерського обліку в умовах цифровізації. Вісник Хмельницького національного університету, 2021, № 1. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/?page_id=39.

2. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України станом на початок 2024 року. Київська школа економіки (КШЕ), квітень 2024 року. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/04/01.01.24_Damages_Report.pdf

3. Finclub. (2024). Збитки інфраструктури України від агресії росії досягли 155 млрд доларів. URL: https://finclub.net/news/zbytky-infrastrukturi-ukrainy-vid-ahresii-rosii-dosiahly-usd155-mlrd. (дата звернення: 08.10.2025.)

4. Finteco. Стало відомо, яка сума збитків України від агресії рф з 2014 року: цифри вражають. URL: https://finteco.com.ua/article/13959-stalo-vidomo-iaka-suma-zbytkiv-ukrainy-vid-ahresii-rf-z-2014-roku-tsyfry-vrazhaiut/. (дата звернення: 08.10.2025.)

DUDKA IRYNA, higher education student
Scientific supervisor – **MOSHKOVSKA OLENA**, Doctor of Economics,
Professor of the Department of Accounting and Taxation,
State University of Trade and Economics, Kyiv

TAXATION OF NON-PROFIT ORGANIZATIONS IN UKRAINE: ANALYSIS OF THE CURRENT SITUATION AND DIRECTIONS FOR IMPROVEMENT, TAKING INTO ACCOUNT FOREIGN EXPERIENCE

1. What are non-profit organizations?

Non-profit organizations (hereinafter referred to as NPOs) are legal entities whose main purpose is not to generate profit for distribution among participants, but to achieve socially important goals, such as charity, education, culture, ecology, etc. Such activities are especially important during force majeure (war, natural disasters, etc.) to help the military and victims, when vulnerable groups of the population become much larger. Thus, the NPO sector is a critically important element of civil society and requires preferential conditions for its existence.

Non-profit organizations may include: public associations, political parties, creative unions, religious organizations, charitable organizations, pension funds; unions, associations, and other associations of legal entities (clause 133.4.6 of the Tax Code of Ukraine) [1, Article 133].

2. Current regulation and taxation of NPOs in Ukraine.

In Ukraine, the legal regulation and taxation of NPOs has its own peculiarities, defined by the Tax Code of Ukraine (TCU), based on the principle of zero taxation of profits, provided that the targeted use of income is strictly observed. The key requirements are set out in paragraph 133.4 of Article 133 of the TCU [1, Article 133], according to which NPOs are not subject to income tax if the following conditions are met simultaneously, among which the main ones are:

- NPOs must be registered in accordance with the relevant law and entered in the Register of Non-Profit Organizations.
- The distribution of income (profits) among founders, members, and related parties is prohibited.
- Income may only be used to finance the organization's operating expenses and the implementation of its statutory objectives.

Income tax exemption is the main incentive for NPOs. Using income for other purposes or distributing it leads to loss of status and taxation, which is the biggest financial risk for Ukrainian NPOs (the “all or nothing” principle).

The main rules for taxing NPOs in Ukraine:

- NPOs do not pay income tax on income used for statutory activities.
- However, they remain taxpayers as employers (single social contribution (SSC)), personal income tax (PIT), military charge (MC)), as tax agents for payments to individuals (PIT, MC), as a property owner (property tax, land tax, transport tax, environmental tax), as a business entity (repatriation tax, value added tax (VAT), customs duties and other taxes and fees) [2].

I would like to emphasize that NPOs, like other entities, may be VAT payers if

the volume of taxable transactions over the last 12 months exceeds UAH 1 million. It is important to note that transactions involving the free provision (transfer) of goods/services, which are the main activity of NPOs, may also be subject to VAT.

VAT for NPOs is very complex and "expensive" in terms of administration, since no added value is created, and the tax credit is not actually used for its intended purpose and is subject to "zeroing." This negates the purpose of paying this tax and creates an unnecessary fiscal burden in the field of charity [3].

3. Areas for improvement based on international experience.

International practice in NPO taxation offers models that strike a balance between encouraging charitable activity and preventing abuse. Based on international experience, it is also necessary to move away from the rigid "all or nothing" principle, which is the greatest threat to Ukrainian NPOs.

The "income separation" model (USA) allows NPOs to engage in certain commercial activities to support their core activities without losing their status, but paying taxes so as not to create unfair competition for businesses.

One area for improvement is the introduction of a mechanism for taxing non-targeted income (from non-core, commercial activities not directly related to the NPO's mission) at the income tax rate. It is advisable to set an acceptable threshold for such "unrelated" income (for example, as a percentage of total income or a fixed amount). If an NPO exceeds this threshold, it pays tax only on the excess [4].

The "Unified Approach to VAT" model. To reduce the tax burden on humanitarian and social missions, VAT accounting for NPOs should be simplified or abolished, in line with the practice of many EU countries. It is possible to legislate for a complete exemption from VAT for transactions involving the free supply of goods/services of a humanitarian or charitable nature (provided that they are properly documented). Or consider establishing a special, higher threshold for NPOs for mandatory VAT registration.

The "Donation Incentive" model (EU, Canada) – tax incentives for donors are actively used (income tax breaks for legal entities and personal income tax credits for individuals). For example, the United Kingdom (Gift Aid), the United States, Canada, and Australia have a practice of increasing tax credits and simplifying the procedure for obtaining them for individuals who make donations [4].

The "corporate philanthropy" model, which is used in the US, Germany, Poland, the Czech Republic, and the Baltic states, allows businesses to partially deduct charitable contributions made to NPOs, especially for defense, reconstruction, and humanitarian support during and after martial law. This encourages businesses to be more socially responsible.

The "Differentiation of Benefits for NPOs" model. In Canada and the United Kingdom, there is a clear distinction between 'charities' and "not-for-profit organizations" [5]. Charities, which have stricter requirements for public reporting and objectives, enjoy the widest range of tax preferences (exemption from income tax, VAT, and local taxes).

Conclusion

The taxation system for non-profit organizations in Ukraine needs significant

improvement. Namely, a transition from a strict "all or nothing" principle to a flexible model of taxation only on non-targeted commercial income, strengthening tax incentives and benefits for donors, and simplifying VAT administration for charitable activities. All of this will contribute to strengthening the role of NPOs as an important catalyst for social change and the recovery of Ukraine.

List of sources used:

1. Tax Code of Ukraine: Law of Ukraine dated 02.12.2010 No. 2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text (accessed on: 08.10.2025).
2. Onishchenko V. Non-profit organizations: accounting and taxation. Expertus-Golovbukh. URL: https://buhplatforma.com.ua/article/7552-nepribut (accessed on 08.10.2025).
3. Charitable and non-profit organizations. Official website of the US government. URL: https://www.irs.gov/charities-and-nonprofits (accessed on: 08.10.2025).
4. Taxes and the US tax system. MIGRANT.BIZ.UA. URL: https://migrant.biz.ua/ssha/finansy-ssha/podatky-v-ssha.html (accessed: 09.10.2025).
5. What are the advantages of a registered charity in Canada? Expert advice. URL: https://actor.svoboda.cx.ua/ukraincyam/yaki-perevagi-zareiestrovanoi-blagodiynoi-organizacii-v-kanadi.html (accessed: 09.10.2025).

YERMAK SOFIIA-ZLATA, higher education student
Scientific supervisor – **MOSHKOVSKA OLENA**, Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Accounting and Taxation
State University of Trade and Economics, Kyiv

ADOPTION OF DIGITAL DOCUMENT MANAGEMENT IN ACCOUNTING: OPPORTUNITIES FOR TRANSFORMATION AND RISKS OF IMPLEMENTATION

As modern business practices continue to evolve, so does the movement towards digital document management in accounting. Adopting digital systems in accounting has primarily been fueled by the desire to increase efficiency, reduce costs, and improve security. In addition to the aforementioned benefits, digital systems also reduce the time required to process documents and help to fulfill environmentally sustainable practices. However, the movement towards digital systems does not come without its challenges, most of which stem from the absence of sufficient modern technological infrastructure. Other relevant challenges include insufficient legislative and regulatory frameworks, gaps in businesses' organizational cultures, and exposure to cybersecurity threats. This article examines the need for addressing the practice gaps and undertaking technological advancement to realize the full potential of digital document management in contemporary accounting.

Accounting practices have undergone significant transformations due to advancements in new information technologies. The ubiquity of electronic document management (EDM) systems has facilitated the digitization of the entire document life cycle - from creation and editing to signing and archiving. This development reduces the use of administrative resources, enhances productivity, and improves the security of information processed, stored, and transmitted in electronic systems.[4] However, the transition to EDM systems in accounting can be challenging, primarily due to the need for sufficient technical resources. Establishing digital systems of any kind requires significant financial investments into purchasing and maintaining hardware, software, and networks. For small and medium-sized enterprises (SMEs), these costs can be insurmountable, especially if the enterprises possess only simple software that does not integrate with enterprise resource planning (ERP) systems.[2]

Disruptions to operations, the potential loss of data, and other unsolved technical issues are a real threat when we consider switching from paper-based to digital accounting [4, p. 168-170]. The need for a reliable technological tool with the ability to respond to an increasing volume of documents presents a significant challenge. For instance, integrating EDM with accounting programs requires a design that promotes data exchange and minimizes the creation of data silos, which are isolated collections of data that prevent data sharing between different departments, systems and business units. Such technical challenges, along with the need for ongoing maintenance, drive many organizations to the conclusion that the return on investment of digital solutions is not worthwhile enough to implement.

Incorporating EDM is a challenge to the culture of the organization and the way the management practices are enforced. Workers who are used to paper-based workflows may resist the change to digital systems due to a lack of knowledge about

the new systems or fear of digital systems replacing their jobs. Resistance to change is especially prominent in organizations with deep-rooted bureaucracy, which have a culture of manual processes [1, p.18]. To overcome these barriers, it's crucial to implement thorough training initiatives and clearly communicate the advantages of EDM to encourage acceptance. Effective change management strategies can also help to align organizational culture with digital transformation goals, ensuring a smoother transition.

The shift to digital document management introduces significant cybersecurity challenges. Electronic documents are vulnerable to cyberattacks, such as data breaches, ransomware, and unauthorized access, which can compromise sensitive financial information. Implementing advanced encryption and multi-factor authentication can mitigate these risks by ensuring data integrity and restricting access to authorized users only [4, 5]. Artificial intelligence can further enhance security by detecting anomalies in document workflows, enabling proactive threat identification and response [5]. In conclusion, adopting these straightforward technologies is key to keeping digital accounting systems safe and reliable.

The transition to EDM in accounting is gaining momentum, in Ukraine it can be seen among large enterprises and service providers like Nova Poshta, Kyivstar and Vodafone [1], while in Poland, companies are increasingly adopting structured e-invoicing systems to comply with EU digital standards and enhance financial reporting efficiency [3]. However, broader adoption of EDM is hindered by inconsistent regulatory frameworks and limited infrastructure in SMEs. The lack of comprehensive legal guidelines for financial document management creates uncertainty, and many businesses still rely on hybrid systems combining paper and digital processes. While Ukraine is progressing, particularly with government-led digitalization efforts, it lags behind the EU in regulatory clarity and technological maturity, necessitating further policy development and investment.

Emerging technologies like artificial intelligence (AI) could offer solutions to many EDM challenges. AI can automate document processing, detect errors, minimize inaccuracies, and predict financial transactions, enhancing efficiency. Additionally, cloud-based solutions complement AI by enabling scalable, real-time access to documents, further simplifying workflows [5]. Integrating EDM with Enterprise Resource Planning (ERP) systems, such as SAP or Microsoft Dynamics 365, can streamline operations and reduce errors. Therefore, leveraging these technologies ensures a more efficient and accurate digital document management process in accounting. Moreover, ERP systems allow you to automate financial processes, ensuring constant access to data. Among such tools, Oracle, SmartVault and NetDocuments stand out, if you want electronic signatures through client portals, TaxDome and QuickBooks for complex accounting processes in accounting firms and financial tracking in SMEs. Such solutions contribute to automation and analytics for more efficient management, minimizing errors and speeding up document processing.

To conclude, transitioning from paper-based to digital document management in accounting offers significant benefits but is accompanied by substantial challenges.

Technical infrastructure limitations, legal and regulatory complexities, corporate culture resistance, and significant cybersecurity risks must be addressed to ensure a successful shift. Leveraging technologies like AI alongside strategic change management, can help organizations overcome the aforementioned barriers. By addressing these challenges effectively, businesses can unlock the full potential of EDM, achieve greater efficiency, security, and sustainability in their accounting practices.

References

1. Khocha N.V., Moskal N.V. Transition to electronic document workflow: perspectives and challenges. *Monthly information-analytical journal. Economics. Finances. Law.*. 2023. Vol. 10. p. 17–20. DOI: https://doi.org/10.37634/efp.2023.10.3.

2. Guan H.- jun, Zhao A.- wu. Research of Accounting Electronic Document System Based on OAIS Reference Model. *Applied Mathematics & Information Sciences, An International Journal*. 2013. P. 363–368. URL: https://www.naturalspublishing.com/files/published/ekm555466w5q6l.pdf (access date: 01.10.2025).

3. Kowal-Pawul A. Structured e-invoices as a manifestation of the digitization of the tax on goods and services in Poland – selected aspects. *Studia Prawno-Ekonomiczne*. 2023. Vol. 129. P. 102–118. URL: https://www.researchgate.net/publication/376851216_Structured_e-invoices_as_a_manifestation_of_the_digitization_of_the_tax_on_goods_and_services_in_Poland_-_selected_aspects (access date: 30.09.2025).

4. Oluka A., Zungu A., Sheik I. S. Navigating the Digital Shift: An Investigation into the Benefits and Risks of Paperless Accounting. *Interdisciplinary Journal of Economics and Business Law*. 2024. Vol. 13. P. 159–189. URL: https://www.researchgate.net/publication/381639510_Navigating_the_Digital_Shift_An_Investigation_into_the_Benefits_and_Risks_of_Paperless_Accounting (access date: 29.09.2025).

5. Prasetianingrum S., Sonjaya Y. The Evolution of Digital Accounting and Accounting Information Systems in the Modern Business Landscape. *Advances in Applied Accounting Research*. 2024. P. 39–53. DOI: https://doi.org/10.60079/aaar.v2i1.165.

ЄРМОЛАЄВА МАРИНА, к.е.н., доцент,
професор кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА БУХГАЛТЕРА ТА ЙОГО ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА МАНІПУЛЮВАННЯ ОБЛІКОВИМИ ДАНИМИ

Подальший розвиток бізнесу та економіки в цілому вимагає зростання вимог до інформації, що узагальнена у фінансовій звітності підприємства та до збільшення рівня відповідальності бізнесу перед державою і суспільством. Тому сьогодні великого значення набуває етичний бік ведення бухгалтерського обліку. Дотепер зустрічаються випадки навмисного викривлення облікових даних, створення схем ухиляння від сплати податків, нецільового використання бюджетних коштів, що є порушенням принципів професійної етики бухгалтера і підриває довіру суспільства до професії бухгалтера та шкодить економічній безпеці країни.

Ключовими принципами професійної етики бухгалтера є чесність, об'єктивність, професійна компетентність і належна ретельність, конфіденційність та професійна поведінка. Ці вимоги закріплені у Міжнародному кодексі етики професійних бухгалтерів [1], а також у НПСБО та ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні».

Останнім часом професійна бухгалтерська спільнота наголошує на проблемі маніпулювання фінансовими показниками. Це явище інколи називають креативним обліком. При цьому бухгалтери припускаються таких порушень:

- завищують доходи або зменшують витрати з метою покращення фінансових результатів;
- штучно формують дебіторську заборгованість або вартість активів;
- маніпулюють термінами визнання доходів і витрат;
- навмисно занижують резерви або зобов'язання.

Причини неетичної поведінки різні. Їх можна поділити на три основних групи – зовнішні, внутрішні або особисті та організаційні. До зовнішніх чинників можна віднести тиск з боку керівництва, недосконаліть та часті зміни законодавства, слабкий або взагалі відсутній державний контроль.

Досить часто на бухгалтера тисне керівник підприємства або його власник, оскільки вони намагаються отримати «покращені» показники фінансової звітності для збереження ділового іміджу підприємства або з побоювання втрати бізнесу у період воєнного стану. Негативний вплив також здійснює часта зміна законодавства, внаслідок чого можуть виникати прогалини, якими недобросовісні фахівці можуть скористатися для маніпулювання даними. Слід зазначити, що на сьогодні відсутня відповідальність за недотримання етичних норм в професійній діяльності, що провокує безкарність працівників.

Внутрішні (особисті) чинники пов'язані зазвичай з вирішенням особистих проблем. З одного боку, фахівець може не до кінця усвідомлювати суспільне значення професії бухгалтера і бути байдужим до наслідків власних дій для

підприємства і суспільства. Часто працівник намагається таким чином вирішити особисті матеріальні або кар'єрні проблеми. Не завжди фахівці облікового профілю розуміють, що бухгалтер - це не просто технічний працівник, який фіксує господарські події підприємства, а особа, яка є носієм довіри у суспільстві. Якщо на підприємстві недостатньо фінансово мотивують персонал, то працівники можуть припуститися певних маніпуляцій або підробок фінансових звітів з метою отримання особистої вигоди.

До організаційних чинників можна віднести:

- відсутність або слабку організацію систем и внутрішнього контролю на підприємстві. Внаслідок цього неналежним чином розподіляються обов'язки між обліковими працівниками, відсутня перевірка і контроль за роботою персоналу. Це призводить до того, що помилки або перекручення даних лишаються непоміченими.

- відсутність корпоративної етики. Останнім часом на багатьох підприємствах спостерігається запровадження системи «показників», яких необхідно досягати. В разі недосягнення встановлених показників працівники втрачають доплати та премії. Персонал в таких випадках починає пристосовуватись і маніпулювати даними.

- недосконала або взагалі відсутня система стимулювання працівників. При цьому для отримання премії або бонусів бухгалтер може припуститися до викривлення фінансових показників, що фактично провокує конфлікт інтересів.

- надмірна забюрократизованість облікових процесів збільшує ризик маніпуляцій з обліковими даними.

У період воєнного стану такі ризики можуть збільшуватись, адже підприємства намагаються зберегти високу ліквідність та фінансову стабільність будь-якою ціною.

Для запобігання маніпуляціями вкрай важливим є поєднання етичної культури, механізмів контролю і технологічної прозорості. З цією метою необхідно проведення ряду профілактичних та запобігаючих заходів:

- запровадження та дотримання внутрішніх кодексів професійної етики на підприємствах;

- створення дієвого внутрішнього аудиту та системи контролю;

- проведення навчання та тренінгів з професійної етики для бухгалтерів.

Список використаних джерел

1.Міжнародний кодекс етики професійних бухгалтерів (Включаючи Міжнародні стандарти незалежності). *IFAC (МФБ).*2022. 345 с. URL: https://ifacweb.blob.core.windows.net/publicfiles/2024-030%98%202022.pdf (Дата звернення 21.10.2025)

2. Романченко Ю. О., Єрмолаєва М. В. Етичні аспекти професійної діяльності бухгалтера. *Економічний форум.* 2019. № 4. С. 237-241. URL: https://lib.lntu.edu.ua/sites/default/files/2021-01/ekonomichniy_forum_1.pdf (Дата звернення 21.10.2025)

ЗАБРОДСЬКИЙ ІГОР, здобувач вищої освіти, аспірант
Науковий керівник – **МУЛИК ТЕТЯНА**, к.е.н, доцент,
завідувач кафедри аналізу та аудиту,
Вінницький національний аграрний університет, м. Вінниця

ІНТЕГРАЦІЯ ESG-ОРІЄНТИРІВ У СИСТЕМУ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ З ПЕРЕРОБКИ ФРУКТІВ ТА ЯГІД

У сучасних умовах підприємства все частіше орієнтуються на принципи сталого розвитку та інтегрують ESG-орієнтири (Environmental, Social, Governance) у свою діяльність. Стандарти ESG відіграють вирішальну роль у просуванні сталої та відповідальної ділової практики [1].

Збалансований розвиток агропромисловості за ESG-принципами полягає у раціональному використанні ресурсів, зменшенні негативного впливу на довкілля, дотриманні прав працівників і партнерів, прозорості управління тощо.

Дана тема особливо актуальна для підприємств з переробки фруктів та ягід, оскільки виробництво даної продукції має значний вплив на екологію і громади.

Системи обліку та контролю відіграють ключову роль у забезпеченні інформацією для прийняття управлінських рішень, оцінки ефективності діяльності та звітності перед зацікавленими сторонами. В контексті ESG, вони повинні еволюціонувати для відображення не лише фінансових, але й нефінансових показників, що характеризують екологічний та соціальний вплив виробництва.

В табл. 1 зобразимо, основні аспекти ESG в обліку та контролі підприємств з переробки фруктів та ягід. Це стосується екологічних соціальних та управлінських аспектів.

Таблиця 1

Аспекти ESG в обліку та контролі підприємств з переробки фруктів та ягід

Аспект ESG	Ключові дані для обліку та контролю
Екологічний (E)	споживання ресурсів (вода, енергія); утворення та управління відходами; викиди забруднюючих речовин в атмосферу та водні об'єкти; вплив на біорізноманіття;
Соціальний (S)	умови праці; охорона здоров'я та безпека персоналу; відносини з місцевими громадами; залучення до соціальних ініціатив; аспекти, пов'язані з ланцюгом постачання
Управлінський (G)	прозорість корпоративного управління; етична поведінка; ефективність внутрішніх контролів; управління ризиками; інформація про структуру власності; винагорода керівництва

Джерело: сформовано автором

Сучасні системи обліку та контролю мають такі проблеми в контексті ESG: недостатність нефінансових показників, відсутність інтеграції екологічної та соціальної інформації з фінансовою, недостатній рівень автоматизації збору та обробки ESG-даних, а також відсутність уніфікованих стандартів звітності за

ESG-показниками. Ці недоліки ускладнюють повноцінний аналіз, прийняття обґрунтованих рішень та порівняння діяльності підприємств харчової промисловості.

Для інтеграції ESG-орієнтирів у системи обліку та контролю виробництва підприємств з переробки фруктів та ягід необхідний комплексний підхід, що охоплює методологічні та організаційні аспекти.

Методологічні аспекти, на нашу думку, можуть включати чотири ключові напрямки: розширення переліку об'єктів обліку та контролю (включаючи екологічні та управлінські аспекти), розробка системи ESG-індикаторів (визначення ключових показників ефективності), впровадження методів обліку життєвого циклу продукції (LCA) для оцінки екологічного впливу на всіх етапах, та застосування методів вартісного обліку екологічної та соціальної діяльності (визначення кількісних оцінок відповідних витрат і вигод). Ці напрямки спрямовані на більш повний та всебічний облік ESG-факторів у виробничих процесах.

Організаційні аспекти, на нашу думку, визначають чотири ключові напрямки: інтеграція ESG-цілей у стратегічне планування (визначення конкретних заходів для їх досягнення), створення міжфункціональних робочих груп (залучення фахівців з різних підрозділів до розробки та впровадження ESG-орієнтованих систем обліку та контролю), визначення відповідальності (чітке розподілення обов'язків за збір, обробку та аналіз ESG-інформації) та внутрішній аудит ESG-показників (регулярна оцінка достовірності та повноти ESG-інформації, а також ефективності контрольних процедур у цій сфері). Ці напрямки підкреслюють важливість інтеграції ESG-принципів на рівні стратегії та операційної діяльності підприємств через залучення різних функцій, чітке визначення відповідальності та забезпечення надійності відповідної інформації через внутрішній аудит.

Впровадження ESG-орієнтованих систем обліку та контролю є важливим з багатьох причин, особливо для сучасних підприємств, включаючи ті, що займаються переробкою фруктів та ягід. Оскільки це може сприяти: підвищенню інвестиційної привабливості; покращенню репутації та бренду, управлінню ризиками, відповідності законодавчим вимогам, доступу до нових ринків та можливостей, тощо.

Тому на рис. 1 представимо основні практичні кроки для впровадження ESG-орієнтованих систем обліку та контролю, які пропонується здійснювати в кілька етапів:

- проведення діагностики існуючої системи обліку та контролю для виявлення прогалин у відображенні ESG-аспектів;
- визначення пріоритетних ESG-цілей та відповідних індикаторів;
- розробка методології обліку та контролю ESG-індикаторів;
- вибір та впровадження відповідного програмного забезпечення;
- навчання та залучення персоналу;
- інтеграція ESG-показників у систему звітності;
- регулярний моніторинг, оцінка та вдосконалення системи.

Ці кроки є послідовними діями, необхідними для успішного впровадження ESG-орієнтованого обліку та контролю на підприємстві.

Проведення діагностики існуючої системи обліку та контролю - визначення поточного стану обліку та контролю виробництва та виявлення прогалин у відображенні ESG-аспектів.

Визначення пріоритетних ESG-цілей та відповідних індикаторів - на основі стратегії підприємства та вимог зацікавлених сторін визначити ключові ESG-напрямки та розробити систему вимірюваних показників.

Розробка методології обліку та контролю ESG-індикаторів - визначення джерел даних, методів збору та обробки інформації про екологічні, соціальні та управлінські аспекти виробництва.

Вибір та впровадження відповідного програмного забезпечення - обрання ERP-системи або окремих модулів, що забезпечують облік та аналіз ESG-даних.

Навчання та залучення персоналу - проведення навчання для працівників, відповідальних за збір, обробку та аналіз ESG-інформації.

Інтеграція ESG-показників у систему звітності - включення інформації про ESG-результати до внутрішньої управлінської звітності та зовнішньої звітності підприємства (наприклад, звіт про сталий розвиток).

Регулярний моніторинг, оцінка та вдосконалення системи - забезпечення постійного контролю за ESG-показниками, аналіз досягнутих результатів та внесення необхідних коректив до системи обліку та контролю.

Рис. 1. Практичні кроки для впровадження ESG-орієнтованих систем обліку та контролю

Джерело: сформовано автором

Отже, розвиток обліку та контролю виробництва продукції підприємств з переробки фруктів та ягід в контексті ESG-орієнтирів сталого розвитку є важливим і необхідним кроком для забезпечення їх конкурентоздатності та внеску у сталий розвиток економіки України. Інтеграція екологічних, соціальних та управлінських аспектів у системи обліку та контролю вимагає комплексного підходу, що охоплює методологічні та організаційні зміни. Впровадження сучасних інструментів та підходів дозволить підприємствам не лише покращити управління виробничими процесами та знизити ризики, але й підвищити свою привабливість для споживачів, інвесторів та інших зацікавлених сторін, сприяючи сталому розвитку в умовах європейської інтеграції.

Список використаних джерел:

1. Затонацький Д. Основні напрями регулювання стандартів ESG на національному та міжнародному рівні. *Інвестиції: практика та досвід.* 2024. № 5. С. 74–81. DOI: https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.5.74.

ЗАХАРОВ ДМИТРО, PhD, доцент
доцент кафедри інформаційних систем в управлінні та обліку
Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир

МЕРЕЖЕВИЙ ПІДХІД ДО АНАЛІЗУ ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ В ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЯХ

Транснаціональні корпорації сьогодні функціонують як глобальні економічні мережі, які поєднують численні підрозділи та афілійовані компанії через фінансові взаємозв'язки, внутрішньогрупові трансакції та обмін ресурсами. Внутрішньокорпоративна торгівля набуває значного масштабу. За оцінками UNCTAD, 80% торгівлі відбувається в ланцюгах створення вартості, пов’язаних з ТНК [5], а «багатонаціональні корпорації забезпечують приблизно половину міжнародної торгівлі, третину виробництва та ВВП і чверть зайнятості у світовій економіці» [1]. Правильно організована система внутрішніх цін сприяє ефективному функціонуванню мережі підприємства, мотивуючи кожну бізнес-одиницю працювати на користь усієї корпорації.

ТЦУ історично виникло як інструмент управління в багатопідроздільних компаніях, що допомагає узгодити інтереси окремих відділів із загальною метою компанії. Класичні теоретичні засади трансфертного ціноутворення були закладені ще у 1950-х роках. Так, Дж. Хіршлейфер показав, що для досягнення оптимуму групи компаній трансфертна ціна на внутрішній продукт повинна дорівнювати граничним витратам виробничого підрозділу за відсутності зовнішнього ринку для цього продукту, або ж ринковій ціні, якщо існує досконало конкурентний ринок для проміжної продукції [3]. Запропонований підхід відображає базову економічну норму, де внутрішня ціна має відображати справжню економічну вартість товару чи послуги, забезпечуючи координоване прийняття рішень у межах корпорації. Дотримання такого принципу дозволяє уникнути неефективностей, коли одні підрозділи встановлюють завищені чи занижені ціни для інших, що могло б призвести до неоптимального використання ресурсів. Водночас у міжнародних фінансових мережах ТНК трансфертне ціноутворення набуло стратегічного значення на рівні всієї корпорації. Із розміщенням підрозділів у різних країнах та юрисдикціях виникає можливість використовувати ТЦУ як інструмент податкового планування. Якщо різні країни мають різні ставки оподаткування, компанія може прагнути перерозподілити прибуток між підрозділами через механізм трансфертних цін, максимізуючи загальний чистий прибуток групи.

Для глибшого розуміння внутрішньофірмових фінансових зв’язків у ТНК доцільно застосовувати мережевий підхід. Сучасна теорія управління розглядає корпорацію не просто як ієрархічну структуру, а як мережу взаємодіючих акторів, об’єднаних потоками ресурсів і діяльності. Однією з фундаментальних концепцій такого підходу є ARA-модель (Actors-Resources-Activities). ARA-модель була розроблена в рамках досліджень скандинавської IMP-групи, зокрема роботами Г. Хокансона та І. Снехоти на початку 1990-х років [2]. За визначенням Г. Хокансона та І. Снехоти, «актори за допомогою діяльності

активують ресурси; наявні ресурси визначають діапазон можливих активностей; а встановлення міцних зв'язків активностей і ресурсів потребує існування зв'язків між акторами» [2].

Первісно модель ARA застосовувалася для аналізу міжфірмових B2B-відносин, проте її логіка настільки універсальна, що підходить і для внутрішнього середовища великих організацій. З точки зору мережевого підходу, межі окремої фірми є умовними. Більшість процесів, які традиційно вважалися внутрішніми, насправді здійснюються у площині взаємодії між підрозділами та партнерами – тобто між різними акторами мережі [2].

Аналізуючи мережу, яка формується в транснаціональній корпорації ARA-модель слугує ефективним інструментом для аналізу внутрішніх мережевих зв'язків між материнською компанією та дочірніми структурами, виробничими майданчиками, R&D-центрами, логістичними підрозділами тощо. ТНК зазвичай являє собою диференційовану мережу напівсамостійних одиниць, кожна з яких володіє певними унікальними ресурсами і виконує спеціалізовані ролі. Координація такої різнорідної системи потребує розуміння не лише формальної ієрархії, але й мережевих взаємозв'язків між підрозділами.

Мережевий підхід відкриває можливості для ідентифікації критичних вузлів у внутрішньофірмовій мережі та аналізу напрямів перерозподілу вартості між афілійованими сторонами. У складних структурах ТНК деякі підрозділи можуть виконувати роль центральних вузлів, через які проходять основні потоки товарів, фінансів чи інтелектуальних ресурсів. Такі вузли, як правило, мають численні зв'язки з іншими учасниками мережі (наприклад, регіональні хаби з дистрибуції, фінансові центри або дочірні компанії – власники нематеріальних активів). Критичні вузли часто акумулюють найбільшу частку прибутку або витрат групи та можуть суттєво впливати на загальну фінансову рівновагу корпорації.

Таким чином, мережевий підхід забезпечує теоретичне підґрунтя для аналізу трансфертного ціноутворення у ТНК як багатовимірної системи. Він дозволяє врахувати складні архітектурні зв'язки між підрозділами, знайти критичні вузли мережі та зрозуміти, як через них перерозподіляється вартість.

Список використаних джерел:

1. Cadestin Ch., De Backer K., Miroudot S,, Moussiegt L., Rigo D., Ye V. Multinational enterprises in domestic value chains. OECD Science, Technology and Industry Policy Papers. 2019. №. 63 (Paris: Organisation of Economic Co-operation and Development).
2. Håkansson H., Snehota I. Developing Relationships in Business Networks. Routledge: London, UK; New York, NY, USA, 1995; pp. 1-433.
3. Hirshleifer J. On the Economics of Transfer Pricing. The Journal of Business. 1956. 29(3), с. 172–184. http://www.jstor.org/stable/2350664
4. Swenson D. L. Tax Reforms and Evidence of Transfer Pricing. National Tax Journal. 2001. Vol. 54, no. 1. P. 7–26. URL: https://doi.org/10.17310/ntj.2001.1.01.
5. UNCTAD (United Nations Conference on Trade and Development) (2013). World Investment Report 2013: Global Value Chains: Investment and Trade for Development (New York and Geneva: United Nations).

ЗУБ ВІКТОРІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ПРИЙДАК ТЕТЯНА**, к.е.н., доцент,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ, ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ТА ЗНАЧЕННЯ

Облікова політика є невід'ємною складовою системи бухгалтерського обліку будь-якого підприємства. Вона являє собою сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності відповідно до вимог чинного законодавства. Її суть полягає у забезпеченні єдності підходів до здійснення облікових процедур, визначенні способів оцінки активів, зобов'язань, доходів і витрат, а також порядку узагальнення фінансової інформації у звітності. Саме облікова політика створює основу для достовірного відображення фінансового стану та результатів діяльності підприємства, формуючи інформаційну базу для управління.

Облікова політика – це офіційно затверджений документ, у якому визначаються правила, прийоми та методи ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності. Кожне підприємство має право самостійно обирати ті методи обліку, що передбачені законодавством і найбільше відповідають його організаційним, фінансовим та галузевим особливостям.

До змісту облікової політики входить визначення методів оцінки запасів (наприклад, за середньозваженою собівартістю або методом ФІФО), способів нарахування амортизації основних засобів і нематеріальних активів, правил обліку витрат і доходів, методики створення резервів і забезпечень, порядку обліку курсових різниць та інвентаризації активів і зобов'язань. У ній також визначаються форма ведення обліку, структура бухгалтерії, розподіл обов'язків між працівниками та система внутрішнього контролю [1].

Процес формування облікової політики передбачає кілька етапів:

1. Визначення потреб підприємства – аналіз організаційної структури, галузевих особливостей, масштабів діяльності та обсягів облікової інформації.
2. Вибір допустимих методів обліку – підприємство обирає серед варіантів, передбачених законодавством, ті, що відповідають його економічним інтересам і забезпечують достовірність даних.
3. Оформлення наказу про облікову політику – документ затверджується керівником підприємства, містить розділи щодо організації обліку, принципів, методів оцінки, складу звітності.
4. Впровадження в практику – усі працівники бухгалтерської служби мають керуватися положеннями облікової політики у щоденній роботі.

Розробка облікової політики здійснюється головним бухгалтером або фінансовим директором за участі керівництва підприємства. Її зміст повинен бути узгоджений із вимогами національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку (НП(С)БО) або міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ).

Формування та реалізація облікової політики ґрунтується на основних принципах бухгалтерського обліку, зокрема таких як автономність підприємства, безперервність діяльності, послідовність застосування методів, обачність, превалювання сутності над формою, періодичність та єдиний грошовий вимірник. Дотримання цих принципів забезпечує достовірність і повноту фінансової інформації.

Значення облікової політики для підприємства є надзвичайно важливим. Вона виконує інформаційну, регламентуючу, контрольну, аналітичну та управлінську функції, забезпечує надання достовірних даних керівництву, інвесторам, кредиторам і державним органам.

Облікова політика створює чіткі правила ведення обліку, що зменшує ризики помилок і порушень, сприяє внутрішньому контролю за використанням ресурсів, є основою для фінансового аналізу та прийняття управлінських рішень.

Саме через облікову політику реалізується зв’язок між обліковими даними і системою управління підприємством, адже достовірна інформація є передумовою ефективного планування, прогнозування та оцінки результатів діяльності.

Облікова політика безпосередньо впливає на фінансові результати підприємства. Вибір методів обліку запасів чи амортизації, способів визнання доходів і витрат може змінювати величину прибутку, собівартість продукції та суму податків до сплати.

Підприємство має право змінювати облікову політику лише у визначених випадках:

– при зміні законодавства;

– при переході на інші стандарти обліку;

– якщо нові методи забезпечують достовірніше відображення фінансового стану.

Будь-які зміни мають бути документально оформлені, обґрунтовані та розкриті у примітках до фінансової звітності, що забезпечує прозорість і порівнянність показників між періодами.

Головним документом, який закріплює облікову політику, є наказ про її затвердження. У ньому зазначаються мета, завдання й принципи організації обліку, структура бухгалтерської служби, порядок обліку основних засобів, запасів, розрахунків, доходів, витрат і фінансових результатів. Також визначається система внутрішнього контролю та форми первинних документів, що застосовуються на підприємстві.

Наказ підписується керівником підприємства і вводиться в дію з початку нового звітного року. У великих компаніях облікова політика може бути оформлена як внутрішній стандарт або положення, що регулює всі облікові процеси.

Облікова політика має практичне значення для кожного підприємства: вона забезпечує сталість облікових процедур, підвищує ефективність управління завдяки формуванню якісної інформаційної бази, допомагає

контролювати витрати та виявляти резерви зниження собівартості.

Крім того, правильно сформована облікова політика гарантує дотримання законодавчих норм і мінімізує фінансові ризики, що особливо важливо в умовах нестабільності економічного середовища [2].

Отже, облікова політика – це не просто технічний документ, а стратегічний інструмент управління, який визначає загальні принципи й конкретні методи ведення бухгалтерського обліку, забезпечує узгодженість дій усіх працівників облікової служби та створює підґрунтя для ефективного функціонування фінансової системи підприємства [3].

Її правильне формування і застосування гарантують достовірність, повноту та об’єктивність облікової інформації, сприяють досягненню стратегічних цілей, підвищенню ефективності управління, фінансової стійкості та конкурентоспроможності бізнесу.

Список використаних джерел

1. Бутинець Ф. Ф. Облікова політика підприємства : монографія. Житомир : Рута, 2018.
2. Правдюк Н. Л., Коваль Л. В., Коваль О. В. Облікова політика підприємства : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2020.
3. Лега О. В., Прийдак Т. Б., Яловега Л. В., Єрмолаєва М. В., Сіренко О. В. Облікова політика та податкові ризики: сучасні рішення для бізнесу. Актуальні питання економічних наук. 2025. № 9. URL: https://tinyurl.com/ywep3dva.

ЗУБ ВІКТОРІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – ЯЛОВЕГА ЛЮДМИЛА, к.е.н, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ПРИРОДА УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Управлінський облік є однією з ключових складових системи обліку Управлінський облік посідає центральне місце в системі управління підприємством, оскільки забезпечує керівництво достовірною, оперативною та аналітичною інформацією, необхідною для прийняття ефективних управлінських рішень. Його основна спрямованість є внутрішньою, адже він орієнтований на інформаційне забезпечення процесів планування, контролю, аналізу та прогнозування господарської діяльності.

Сутність управлінського обліку полягає у збиранні, систематизації, обробці та аналізі даних, що характеризують виробничі процеси, реалізацію продукції, використання ресурсів і досягнення фінансових результатів [1]. Цей вид обліку не обмежується лише фіксацією фактичних показників діяльності підприємства, а виступає активним інструментом планування майбутніх дій, пошуку оптимальних шляхів використання ресурсів, оцінки результативності управлінських рішень та виявлення відхилень від запланованих параметрів.

Головною метою управлінського обліку є забезпечення менеджерів усіх рівнів достовірною, релевантною та своєчасною інформацією для прийняття обґрунтованих рішень. Його ефективне функціонування передбачає формування інтегрованої системи інформаційного забезпечення, яка дає змогу оцінити ефективність використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, визначити прибутковість окремих напрямів діяльності, структурних підрозділів, інвестиційних проектів чи видів продукції, а також здійснювати постійний моніторинг виконання планових і бюджетних показників.

Управлінський облік є фундаментом для побудови системи внутрішнього контролю підприємства. Його інформаційна база використовується під час складання кошторисів, планів, прогнозів, розрахунку собівартості продукції, формування цінової політики, аналізу витрат, доходів і прибутків. Він охоплює всі стадії управлінського циклу – планування, облік, контроль, аналіз і регулювання – забезпечуючи зворотний зв’язок між стратегічним і тактичним рівнями управління [2].

На відміну від фінансового обліку, управлінський не має суворо регламентованих форм, методик чи стандартів. Це надає підприємству гнучкість у побудові власної системи управлінського обліку відповідно до специфіки його діяльності, організаційної структури, масштабів виробництва та інформаційних потреб керівництва. Саме така адаптивність робить управлінський облік важливим інструментом підвищення конкурентоспроможності підприємства, ефективності управління ресурсами та досягнення стратегічних цілей розвитку [1].

Управлінський облік є гнучкою системою, зорієнтованою на внутрішні потреби користувачів підприємства. На відміну від фінансового обліку, який спрямований на складання звітності відповідно до вимог законодавства та стандартів, управлінський облік використовує як фактичні, так і прогнозні дані, що забезпечує можливість оцінювати господарську діяльність у динаміці та приймати стратегічні рішення на випередження. Об'єктами управлінського обліку виступають витрати, доходи, фінансові результати діяльності окремих центрів відповідальності, структурних підрозділів або видів продукції, що дозволяє забезпечити адресність управлінських рішень і контроль за ефективністю використання ресурсів.

Функції управлінського обліку є багатогранними та взаємопов'язаними. До ключових належать:

- інформаційна – спрямована на забезпечення керівництва своєчасною, достовірною та релевантною інформацією про стан господарської діяльності;
- аналітична – полягає у проведенні аналізу витрат, доходів, рентабельності, виявленні тенденцій, закономірностей і причин відхилень від запланованих показників, що сприяє підвищенню обґрунтованості управлінських рішень;
- планова – передбачає формування бюджетів, фінансових планів, прогнозів і розрахунків, необхідних для досягнення стратегічних і тактичних цілей підприємства;
- контрольна – забезпечує системне зіставлення фактичних результатів із плановими показниками, виявлення причин відхилень та розроблення заходів щодо їх усунення;
- оціночна – спрямована на визначення ефективності діяльності підприємства, окремих його підрозділів, проектів або працівників;

регулююча – полягає у своєчасному коригуванні управлінських рішень у разі зміни внутрішніх або зовнішніх умов функціонування підприємства [3].

Важливою складовою є мотиваційна функція управлінського обліку, оскільки результати його аналітичних даних безпосередньо впливають на систему матеріального стимулювання персоналу, сприяють підвищенню рівня відповідальності працівників за ефективне використання ресурсів і досягнення виробничих цілей. Управлінський облік формує інформаційне підґрунтя для розроблення системи заохочень, що орієнтує персонал на підвищення продуктивності праці та кінцевих результатів діяльності.

Одним із центральних завдань управлінського обліку є визначення собівартості продукції, робіт або послуг, оскільки цей показник виступає базою для прийняття ключових управлінських рішень – щодо ціноутворення, оптимізації асортименту, вибору постачальників, визначення доцільності виробничих процесів і технологій.

У сучасних умовах цифровізації господарської діяльності управлінський облік дедалі більше ґрунтується на використанні автоматизованих інформаційно-аналітичних систем. Інтеграція спеціалізованих програмних продуктів у систему управлінського обліку забезпечує оперативне збирання,

обробку та аналіз великих обсягів даних, підвищує точність управлінських рішень, сприяє прозорості фінансово-господарських процесів і посиленню контролю за ефективністю використання ресурсів підприємства [4].

Управлінський облік не зводиться лише до фіксації витрат і доходів, а охоплює весь спектр управлінських процесів – від стратегічного планування та формування цілей до контролю й оцінювання результатів діяльності. Його сутність полягає у забезпеченні керівництва підприємства повною, достовірною та релевантною інформацією, необхідною для прийняття ефективних управлінських рішень у динамічному ринковому середовищі. Такий підхід дозволяє менеджерам своєчасно реагувати на зміни кон'юнктури ринку, розробляти превентивні або антикризові заходи, прогнозувати майбутні фінансові результати, визначати напрями оптимізації витрат та підвищення рентабельності діяльності.

Управлінський облік має виразний міждисциплінарний характер. Він поєднує методологічні засади бухгалтерського та фінансового обліку, інструментарій статистичного аналізу, методи економічного прогнозування, елементи стратегічного менеджменту, маркетингу та контролінгу. Завдяки цьому управлінський облік трансформується у комплексну систему підтримки управлінських рішень, що забезпечує узгодження фінансових, виробничих та стратегічних цілей підприємства.

Універсальність управлінського обліку зумовлює його ключову роль у формуванні економічної безпеки підприємства. Інформація, що генерується в його межах, дозволяє вчасно ідентифікувати ризики, оцінювати їхній вплив на фінансову стабільність, прогнозувати можливі загрози та розробляти ефективні механізми їх мінімізації. Завдяки цьому управлінський облік виступає не лише технічним засобом збору й систематизації інформації, а й стратегічним ресурсом, який забезпечує стійкість, адаптивність і довгострокову конкурентоспроможність підприємства в умовах невизначеності та турбулентності економічного середовища.

Список використаних джерел:

1. Атамас П. Й. Управлінський облік : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2020. 440 с.
2. Гуцаленко Л. Управлінський облік : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2020. 370 с.
3. Плаксієнко В., Яловега Л., Лега О., Прийдак Т., Мокієнко Т., Канцедал Н. Управлінський облік : навч. посіб. [для студ. вищих навч. закл.] ; 2-ге вид., перероб. і доп. Полтава : РВВ ПДАУ, 2023. 338 с.
4. Шевців Л. Ю. Управлінський облік : навч. посіб. Львів, 2022. 642 с.

ІВАСЕНКО АЛІНА, здобувач вищої освіти,
КУЗУБ МИХАЙЛО, ст. викладач кафедри обліку та оподаткування,
Державний торговельно-економічний університет, Київ, Україна

РОЛЬ БУХГАЛТЕРА У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

У сучасних умовах господарювання роль бухгалтера на підприємстві зазнала значної трансформації: він уже не лише виконує функцію обліковця чи працює з документами, а стає важливою ланкою в системі управління підприємством, джерелом інформації, контролю та аналітики. Системне функціонування підприємства ґрунтується на якісній інформації про його фінансовий і господарський стан – і саме бухгалтер, як фахівець із ведення обліку, відіграє ключову роль у формуванні такої інформації. У науковому дослідженні зазначено, що бухгалтер бере участь у всіх етапах управлінської діяльності: від складання бюджетів до аналізу наслідків майбутніх дій підприємства [1].

Однією з головних ролей бухгалтера є забезпечення керівництва підприємства точною та структурованою інформацією про фінансово-господарську діяльність. Бухгалтерський облік охоплює виявлення, реєстрацію, узагальнення, зберігання та передачу інформації про діяльність підприємства, необхідної як внутрішнім, так і зовнішнім користувачам. Ця інформація дозволяє керівництву підприємства оцінювати наявні ресурси (матеріальні, трудові, фінансові), слідкувати за змінами в активі і пасиві, контролювати рух грошових коштів, аналізувати результати діяльності, а також прогнозувати майбутні фінансові потреби [2].

Бухгалтер, формуючи історичні дані обліку (наприклад, за собівартістю, витратами, доходами, залишками), створює базу для планування та бюджетування. На підготовлених на основі облікових даних звітах можна ґрунтуватись щодо прогнозування руху грошових коштів, планування витрат, встановлення фінансових цілей підприємства.

Варто зазначити, що бухгалтерський облік виступає складовою системи управління підприємством, оскільки дає можливість аналізувати та оцінювати діяльність підприємства в різних розрізах (за видами продукції, за сегментами ринку, за рівнями управління) і таким чином створює передумови для ухвалення ефективних управлінських рішень [3].

Окрім функції інформаційного забезпечення, бухгалтер виконує контрольну та аналітичну роль. Він перевіряє, чи правильно оформлені господарські операції, чи дотримано облікової політики, чи відповідають витрати нормативам, чи своєчасно сплачено податки та інші зобов'язання. Бухгалтерський облік може розглядатись як джерело юридично значимої інформації – тобто він фіксує господарські операції, які можуть містити ознаки порушень або ризиків [2].

Через аналітику облікових даних бухгалтер може виявляти відхилення від плану, тенденції до перевищення витрат, погіршення ліквідності або зростання заборгованості. Це важливий механізм управління ризиками:

своєчасне виявлення негативних тенденцій дає змогу керівництву вжити коригувальні заходи. Крім того, саме облікова інформація слугує «очима» менеджера – вона дозволяє бачити, що відбувається в різних підрозділах підприємства, і вирішувати питання раціонального розподілу ресурсів [4].

Бухгалтер повинен працювати не ізольовано, а в тісній взаємодії з іншими підрозділами підприємства: виробництвом, маркетингом, логістикою, кадровою службою. Наприклад, дані про собівартість та залишки матеріалів, які надає бухгалтерія, допомагають виробничому підрозділу приймати рішення про обсяги виробництва чи замовлення матеріалів; інформація про витрати на оплату праці – кадровій службі; аналіз дебіторської заборгованості – відділу збуту. Сьогодні грамотний бухгалтер – це не лише рахівник, а радник керівництва, який може впливати на стратегію розвитку підприємства .

Сучасні умови господарювання висувають високі вимоги до рівня кваліфікації бухгалтера. Бухгалтер повинен володіти знаннями господарського, трудового та податкового законодавства, методів аналізу фінансово-господарської діяльності, навичками роботи з сучасними обліковими програмами [6].

Крім того, автоматизація облікових процесів, використання електронного документообігу, підвищення вимог до достовірності й швидкості отримання даних – усе це означає, що роль бухгалтера стає більш стратегічною. Він не просто обробляє записи, а контролює, аналізує, забезпечує інформаційну якість і консультує. Організація обліку повинна враховувати автоматизацію та інтеграцію облікових систем із управлінськими функціями [4].

Розвиток облікових систем, впровадження сучасних технологій і вимоги до аналітичності інформації підсилюють значення бухгалтера як професіонала, без якого неможливо побудувати ефективну систему управління підприємством.

Список використаних джерел:

1. Пилипенко Я., Пристемський О. Роль бухгалтера в системі управління підприємством. Херсонський державний аграрно-економічний університет, 2024. URL: https://dspace.ksaeu.kherson.ua/handle/123456789/9311.

2. Підодня Д.Г., Мірзоян К.А. Роль бухгалтерського обліку в управлінні діяльністю підприємства. Regional Economics and Management, 2017. URL: https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/710342.pdf.

3. В.В. Вольська . Бухгалтерський облік як складова системи управління бізнесом. URL: https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/710342.pdf.

4. Дмитренко А.В., Лебедик Г.В., Яценко В.В. Роль управлінського обліку та проблеми його впровадження на підприємствах. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/225.pdf.

5. Шушакова І.К., Зябченкова Г.В., Кузуб М.В. Концепції зближення систем бухгалтерського обліку та фінансового звітування. економіка та суспільство. Випуск # 30 / 2021. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/610/584/.

6. Кузуб МВ, Синюк АВ. Проблеми регулювання бухгалтерського обліку в сучасних умовах. URL: https://scholar.google. com/ citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=qeRxSQwAAAAJ&cstart =20&pagesize=80&citation_for_view=qeRxSQwAAAAJ:lSLTfruPkqcC.: 0009-0001-5616-2514

IAVORSCHI IRINA, PhD student
LAZARI LILIANA PhD, associate professor, Department Accounting, Audit and Economic Analysis
Academy of Economic Studies of Moldova, Chisinau, Republic of Moldova

SUSTAINABILITY REPORTING – A STRATEGIC AND REGULATORY CHALLENGE

Abstract. *This paper explores ESG reporting as a key instrument of corporate responsibility, emphasizing its strategic importance for business entities in enhancing transparency, attracting sustainable investments, and strengthening reputation. The study reviews international and European regulatory frameworks, highlighting the differentiated reporting requirements for large undertakings, public interest entities (PIEs), and small and medium-sized enterprises (SMEs) under the Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) and related standards. Furthermore, it outlines the emerging ESG reporting practices and challenges in the Republic of Moldova, where the alignment with EU sustainability directives represents both an opportunity and a compliance challenge for entities in transition.*

Keywords: *Sustainability reporting, corporate responsibility, ESG (Environmental, Social, and Governance), transparency*

Introduction. Sustainability reporting has rapidly become a central element of corporate governance, as companies are increasingly expected to disclose environmental, social and governance (ESG) information to investors, regulators and the broader public. Sustainability reporting enhances corporate transparency and accountability by disclosing sustainability-related risks and opportunities, thereby fostering stakeholder trust and reinforcing organizational reputation. The issuance of IFRS S1 (General Requirements) and IFRS S2 (Climate-related Disclosures) by the International Sustainability Standards Board in June 2023 establishes a global baseline for such disclosures, effective for annual periods beginning on or after 1 January 2024 [1]. At the European level, the Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD, EU 2022/2464) significantly expands ESG reporting requirements, covering large undertakings and public interest entities (PIEs) immediately, and gradually incorporating small and medium-sized enterprises (SMEs) under simplified standards [2, 3]. This article analyses key opportunities and challenges facing business entities of various sizes (large, PIE, SMEs) under international and European regulatory frameworks and examines how these dynamics unfold in the context of the Republic of Moldova. This study applies a regulatory analysis method to examine international and European frameworks on sustainability reporting, synthesizing the main trends in their implementation by business entities.

Content. Although both international and European frameworks pursue the same overarching goal - enhancing corporate transparency and accountability in sustainability matters - their scope, regulatory force, and methodological approaches differ significantly. International standards such as GRI and ISSB are primarily principles-based and voluntary, allowing flexibility and global comparability across diverse jurisdictions. In contrast, the European Union has developed a mandatory and legally binding framework, defined by the CSRD and ESRS, which introduces detailed reporting requirements, assurance obligations, and digital tagging standards.

These distinctions illustrate one of the major challenges in ESG reporting: ensuring coherence and harmonization between global and regional frameworks. Companies operating in multiple jurisdictions face difficulties in aligning disclosures that satisfy both investor expectations (driven by international standards) and compliance obligations (defined by EU legislation). This structural divergence underlines the necessity of harmonizing sustainability reporting practices and forms the basis for the comparative analysis presented in Table 1.

Table 1 - ESG Reporting Requirements by Entity Type and Regulatory Level

Entity Type	International Frameworks	European Frameworks
Large & PIE	GRI Standards; ISSB (IFRS S1 & S2); UN SDGs – voluntary but globally recognized frameworks guiding sustainability disclosure [GRI, 2021; IFRS, 2023; UN, 2015]	CSRD (EU 2022/2464) – mandatory sustainability reporting; ESRS standards defining disclosure metrics; EU Taxonomy for sustainable activities [European Commission, 2022; EFRAG, 2023]
SME	GRI Standards – voluntary adoption; simplified sustainability indicators [GRI, 2021]	CSRD simplified framework – gradual and voluntary adoption from 2026, proportional to capacity [European Commission, 2022; EFRAG, 2023; EFRAG 2024]

Source: developed by the authors based on the international and EU regulatory framework related to ESG [1,2,4,5,6,8]

The analysis highlights a gradual transition from voluntary global initiatives to a mandatory, standardized system within the European Union, reflecting the growing importance of sustainability information in corporate governance and decision-making processes. At the international level, the most influential frameworks – the Global Reporting Initiative (GRI), the International Sustainability Standards Board (ISSB – IFRS S1 and S2), and the United Nations Sustainable Development Goals (SDGs) – provide general guidance for the disclosure of environmental, social, and governance performance [1, 4, 5]. At the European level, the Corporate Sustainability Reporting Directive [2] marks a major step toward mandatory and regulated ESG reporting. It extends the scope of the former Non-Financial Reporting Directive (NFRD) [7] by including all large undertakings and listed small and medium-sized enterprises (SMEs). Reporting must be carried out in accordance with the European Sustainability Reporting Standards (ESRS), developed by the European Financial Reporting Advisory Group (EFRAG) [6]. The voluntary standard for non-listed small and medium-sized enterprises (VSME), developed by EFRAG (2024) [8], introduces a simplified and proportional framework for sustainability reporting by SMEs not covered by the CSRD. Structured into a basic and comprehensive module, the standard enables entities to disclose relevant environmental, social, and governance information in line with their size and capacities, while maintaining conceptual alignment with the ESRS [8].

This proportional approach allows smaller entities to enhance transparency and progressively align with EU sustainability practices without facing excessive

administrative burdens. In the case of the Republic of Moldova, which is in the process of harmonizing its reporting framework with EU and international standards, the VSME model may serve as a practical reference for voluntary or transitional ESG reporting among SMEs. Overall, international frameworks provide strategic direction and conceptual alignment, while the European framework establishes a binding regulatory system that operationalizes ESG reporting within corporate structures.

At the national level, the Republic of Moldova is currently in a transitional phase toward alignment with EU sustainability reporting standards. At present, non-financial disclosures are mostly voluntary, but legislative and institutional initiatives have been launched to integrate the principles of the CSRD and ESRS within the national corporate governance system. Under Law No. 315/2022 [9, art.2] approving the National Development Strategy *"Moldova Europeană 2030"*, Moldova has committed to aligning its governance and sustainability objectives with EU standards, reinforcing the national relevance of ESG reporting. This preparatory stage offers an opportunity to strengthen institutional capacity and to prepare economic entities for full ESG reporting adoption in line with European standards. According to the Moldova Partnership Landscape Assessment [10] private sector engagement in sustainable development remains limited, underscoring the need to strengthen corporate responsibility and sustainability reporting practices at the national level.

Conclusion. The analysis demonstrates that effective ESG reporting is no longer optional but a critical imperative for contemporary business entities. Organizations must prioritize the harmonization of international and European frameworks to ensure coherence, comparability, and reliability of sustainability information. Integrating ESG principles into corporate reporting is essential for enhancing transparency, fostering stakeholder trust, and supporting strategic decision-making. Failure to address these challenges may undermine corporate credibility and limit access to sustainable investment opportunities. Therefore, proactive adaptation and rigorous implementation of ESG reporting practices are indispensable for resilient and responsible corporate governance**.** The implementation of international and European sustainability frameworks in Moldova remains complex, requiring advanced understanding and practical adaptation.

References

1. IFRS Foundation / ISSB. (2023, June). ISSB issues IFRS S1 and IFRS S2 – inaugural global sustainability disclosure standards. IFRS. Available at: https://www.ifrs.org/news-and-events/news/2023/06/issb-issues-ifrs-s1-ifrs-s2.html IFRS

2. European Commission. (2023). Corporate Sustainability Reporting Directive (EU) 2022/2464. Available at: https://finance.ec.europa.eu/regulation-and-supervision/financial-services-legislation/implementing-and-delegated-acts/corporate-sustainability-reporting-directive_en Finance

3. European Commission. (2025, July 30). Commission presents voluntary sustainability reporting standard to ease burden on SMEs. Available at: https://finance.ec.europa.eu/publications/commission-presents-voluntary-sustainability-reporting-standard-ease-burden-on-SMEs_en Finance

4. Global Reporting Initiative (GRI) (2021). GRI Standards 2021: Universal Standards. Available

at: https://www.globalreporting.org/
5. United Nations (UN) (2015). Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. Available at: https://sdgs.un.org/2030agenda
6. EFRAG – European Financial Reporting Advisory Group (2023). European Sustainability Reporting Standards (ESRS). Available at: https://www.efrag.org/en/amended-esrs
7. European Union. (2014). Directive 2014/95/EU of the European Parliament and of the Council of 22 October 2014 amending Directive 2013/34/EU as regards disclosure of non-financial and diversity information by certain large undertakings and groups. Official Journal of the European Union, L330, 1–9. Available at: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0095
8. VSME Standard. EFRAG. Available at: https://www.efrag.org/sites/default/files/sites/webpublishing/SiteAssets/VSME%20Standard.pdf
9. Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030". Available at: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134582&lang=ro
10. MOLDOVA PARTNERSHIP LANDSCAPE ASSESSMENT JANUARY2024. Available at: https://sdgs.un.org/sites/default/files/2023-12/Moldova%20Partnership%20Landscape%20Assessment%20web.pdf

КАНЦЕДАЛ НАТАЛІЯ, к.е.н, доцент, завідувач кафедри обліку і оподаткування,
ТЮТЮННИК СВІТЛАНА, к.е.н, доцент, професор кафедри обліку і оподаткування
КАНЦЕДАЛ ЮРІЙ, асистент кафедри обліку і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

РОЛЬ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ У ФОРМУВАННІ ПРЕДИКТИВНИХ АНАЛІТИЧНИХ МОДЕЛЕЙ ПІДПРИЄМСТВА

Цифрова парадигма, що формується під впливом інформаційно-комунікаційних технологій, трансформує зміст методології бухгалтерського обліку як комплексного динамічного поняття [1, с. 20]. В умовах цифровізації економічного середовища змінюється не лише інструментарій, а й підходи до визначення цілей, завдань і функцій облікової системи. Особливої ваги набуває прогностична функція бухгалтерського обліку, яка з суто теоретичної позиції поступово переходить у площину практичної реалізації шляхом формування предиктивних аналітичних моделей. Такі моделі, засновані на використанні великих обсягів даних (Big Data), статистичних алгоритмів і штучного інтелекту, забезпечують передбачення фінансових результатів, прогнозування ризиків і моделювання альтернативних управлінських рішень. Це свідчить про якісну еволюцію методології бухгалтерського обліку – від ретроспективного реєстру фактів до проактивного інструменту підтримки стратегічного управління підприємством. Таким чином, прогностична функція бухгалтерського обліку в умовах цифрової трансформації виходить за межі допоміжного аналітичного елементу і набуває статусу ключового чинника, що визначає вектор оновлення методології обліку та його прикладне значення в управлінні суб'єктами господарювання. Це підтверджується актуальними дослідженнями, в яких акцентується на визначальній ролі обліку у побудові моделей штучного інтелекту, систем ризик-менеджменту та фінансового прогнозування. Саме облікова інформація забезпечує об'єктивність і структурованість даних, що є базовою передумовою формування надійних предиктивних моделей і дає змогу виявляти тренди, оцінювати ризики та формувати обґрунтовані управлінські рішення [2].

«Революційність» цифрової парадигми бухгалтерського обліку полягає в тому, що він перестає сприйматися лише як «дзеркало заднього виду», коли зведена інформація про фінансові показники діяльності суб'єкта характеризується відставанням від реальних подій. Предиктивна аналітика – це сукупність методів математичного моделювання, статистичного аналізу та машинного навчання, що дають змогу прогнозувати майбутні події на основі історичних даних. Її головна мета перетворення наявних масивів даних у прогностичні інсайти, які допомагають приймати рішення з високим ступенем імовірності. Згідно з сучасними підходами, предиктивна аналітика передбачає використання методів регресійного аналізу, кластеризації, байєсівських мереж, дерев рішень, нейронних мереж, часових рядів тощо. Ключова відмінність предиктивної аналітики від традиційного фінансового аналізу полягає в її орієнтації на майбутнє, а не на оцінку минулих результатів. У бухгалтерському контексті це означає, що фінансова інформація стає не лише засобом контролю, а й інструментом прогнозування фінансової стійкості, прибутковості, ліквідності, руху грошових потоків та кредитоспроможності підприємства. Предиктивна аналітика активно використовується у різних галузях економіки – від виробництва до фінансів. Застосування її інструментів у системі

бухгалтерського обліку дає змогу: 1. прогнозувати фінансові результати діяльності – на основі динаміки доходів, витрат та маржинального прибутку; 2. виявляти ризики неплатежів і моделювати ймовірність дефолту контрагентів; 3. оптимізувати запаси й оборотні активи через аналіз попиту та циклів постачання; 4. формувати сценарії управління грошовими потоками, враховуючи сезонність продажів і коливання ринку; 5. використовувати аналітику для аудиту – наприклад, визначення аномалій у транзакціях за допомогою алгоритмів класифікації. Таким чином, предиктивна аналітика інтегрується в облікові процеси, забезпечуючи не лише оперативне управління, а й стратегічне планування на основі цифрових прогнозів.

За класифікацією, наведеною у матеріалах Datawiz [1], основні типи предиктивних аналітичних моделей охоплюють: 1. Регресійні моделі – визначають залежності між змінними (наприклад, витрати – прибуток – рентабельність). 2. Дерева рішень – формують прогностичні сценарії залежно від умов (обсяг продажів, собівартість, рівень ризику). 3. Моделі часових рядів – використовуються для прогнозування динаміки показників у часі (доходи, запаси, дебіторська заборгованість). 4. Кластерні моделі – групують клієнтів або контрагентів за схожими фінансовими характеристиками (сегментація ринку). 5. Нейронні мережі – аналізують великі обсяги бухгалтерських даних і дозволяють виявляти нелінійні взаємозв'язки між фінансовими змінними.

Використання зазначених моделей у поєднанні з аналітичними платформами (Power BI, Python, SAS, R, Datawiz BI) формує новий підхід до обліку – аналітично орієнтований облік, де головна мета полягає у прогнозуванні та підтримці прийняття рішень. До ключових облікових показників, які використовуються у предиктивному аналізі, слід віднести: дані фінансової звітності (баланс, звіт про фінансові результати, рух коштів); інформація про дебіторську та кредиторську заборгованість – для моделей прогнозування платіжної дисципліни; дані про запаси та витрати – для моделей оптимізації логістики та виробництва; коефіцієнти фінансової стійкості, ліквідності, рентабельності – для оцінки ризиків; бюджетні показники – для сценарного моделювання і планування.

Поєднання цих даних у системах бізнес-аналітики дає можливість не лише спостерігати тенденції, а й передбачати фінансові результати з високим рівнем достовірності. Тим самим підкреслюється інституційна значимість бухгалтерських даних, що полягає у їх верифікованості й надійності для використання в цілях машинного навчання й статистичних прогнозів.

Отже, бухгалтерський облік – це основне джерело структурованих, достовірних і стандартизованих даних, які використовуються для побудови аналітичних моделей. Його інформаційна база забезпечує: 1) кількісні параметри (обсяги доходів, витрат, прибутків, активів, капіталу, зобов'язань); 2) часову послідовність операцій (для побудови часових рядів); 3) системність і порівнюваність даних (що дозволяє застосовувати статистичні методи); 4) регулярне оновлення показників (що забезпечує актуальність прогнозів). Завдяки використанню даних обліку у моделюванні майбутніх подій управлінські рішення стають більш обґрунтованими, ризики – прогнозованими, а ресурси – оптимізованими.

У цьому контексті особливого значення набуває хмарна бухгалтерія (cloud accounting), оскільки забезпечує технічну та інформаційну основу для побудови предиктивних аналітичних моделей. Однією з ключових переваг хмарних бухгалтерських систем є централізоване зберігання даних, що усуває проблему

фрагментарності інформації. Завдяки цьому облікові дані стають доступними для аналітичних алгоритмів, машинного навчання та статистичних моделей без необхідності ручної консолідації звітів. Такі рішення, як Microsoft Dynamics 365 Business Central, SAP Business One Cloud, Xero, QuickBooks Online, інтегруються з аналітичними середовищами (Power BI, Tableau, Azure Machine Learning), формуючи єдиний цифровий контур даних.

Відповідно, хмарна бухгалтерія стає не лише інструментом ведення обліку, а й платформою для формування інтелектуальних прогнозних моделей, які забезпечують цифрову гнучкість, оперативність та стратегічну цінність бухгалтерської інформації у системі управління підприємством.

Міграція обліку «у хмару» є процесом, що набуває все більшої масштабності у практичному середовищі господарюючих суб'єктів. Наразі українські хмарні сервіси для бухгалтерського та управлінського обліку такі як Дебет Плюс, Dilovod, MASTER Online, BookKeeper, Облік SaaS, iFin, M.E.Doc (Медок) набувають все більшої популярності та активно впроваджуються у практичну діяльність підприємств. У цьому контексті важливим є врахування цифрових трендів в освітньому процесі підготовки сучасних бухгалтерів. Це сприятиме не лише набуттю необхідних програмних компетентностей, а й інтеграції знань з науковими дослідженнями якісному оновленню змісту методології обліку.

Список використаних джерел:

1. Канцедал Н. А. Наукова інтерпретація методології обліку у працях корифеїв бухгалтерської думки. *Облік і фінанси.* 2018. № 2(80). С. 16.-23. URL: http://www.afj.org.ua/ua/article/566/

2. Пилипенко, А., Тирінова, М. Розвиток предиктивної аналітики в обліковому забезпеченні управління економічною безпекою підприємства. *Сталий розвиток економіки*, № 2(49). 2024 С. 64-70. https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-49-10

3. Datawiz. *Предиктивна аналітика: приклади використання в ритейлі.* URL: https://datawiz.io/uk/blog/predictive-analytics-in-retail

КИРИЧЕНКО ДАНІЇЛ, аспірант
Науковий керівник – ІЩЕНКО ЯНА, к.е.н, доцент,
кафедри обліку і оподаткування,
Вінницький національний аграрний університет, м. Вінниця

ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОГО ОБЛІКУ В СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Формування концепції екологічного обліку в системі бухгалтерського обліку зумовлене необхідністю відображення екологічних аспектів господарської діяльності підприємств у єдиному інформаційному просторі управління. Традиційна фінансово орієнтована модель обліку не забезпечує повного розкриття інформації про вплив підприємства на довкілля, тому постає потреба у її розширенні з урахуванням принципів сталого розвитку, екологічної безпеки та корпоративної соціальної відповідальності.

Як зазначають Сторожук Т. та Дружинська Н. [1], екологічно орієнтований облік має стати інструментом інтеграції економічних і екологічних цілей підприємства, забезпечуючи гармонізацію між господарською ефективністю та збереженням природних ресурсів. Науковці наголошують, що методологічна основа екологічного обліку повинна спиратися на системний підхід, який передбачає відображення екологічних витрат, активів, зобов'язань і результатів діяльності у взаємозв'язку з фінансовими показниками.

На думку Малікова В., Плекан М. та Кудлаєвої Н. [2], ключовим теоретичним положенням екологічного обліку є його подвійна природа – як складової традиційної облікової системи та як самостійного інформаційного інструменту управління екологічною діяльністю підприємства. Автори підкреслюють важливість формування єдиних підходів до ідентифікації та оцінки екологічних витрат, що створює основу для прийняття управлінських рішень, спрямованих на мінімізацію негативного впливу на навколишнє середовище.

Теоретико-методологічна концепція екологічного обліку передбачає узгодження принципів бухгалтерського відображення господарських операцій із цілями сталого розвитку, визначеними на глобальному рівні, зокрема Цілями сталого розвитку ООН [3]. Вона базується на таких принципах, як повнота інформації, прозорість, релевантність, достовірність, комплексність і системність. Важливим напрямом розвитку концепції є гармонізація її положень із міжнародними стандартами сталого розвитку, такими як Global Reporting Initiative (GRI), ISO 14000, з вимогами Міжнародних стандартів фінансової звітності (IFRS).

Інтеграція екологічної інформації до облікової системи спрямована на формування достовірних даних про використання природних ресурсів, витрати на охорону довкілля, екологічні ризики, зобов'язання та результати природоохоронної діяльності. Такий підхід забезпечує підвищення прозорості функціонування підприємствата створює підґрунтя для прийняття екологічно виважених управлінських рішень.

Формування концепції екологічного обліку спрямоване на трансформацію традиційної бухгалтерської парадигми у напрямі підвищення екологічної відповідальності бізнесу, посилення інформаційної функції обліку та зміцнення його ролі у досягненні цілей сталого розвитку.

Таким чином, формування концепції екологічного обліку є важливим етапом трансформації сучасної системи бухгалтерського обліку в напрямі забезпечення сталого розвитку підприємств. Екологічний облік розглядається не лише як складова традиційної облікової системи, а й як самостійний інформаційно-аналітичний інструмент управління екологічною діяльністю.

Сутність цієї концепції полягає в інтеграції екологічних показників до фінансової та управлінської звітності, що дозволяє формувати повну й достовірну інформацію про використання природних ресурсів, витрати на охорону довкілля та екологічні ризики. Методологічною основою екологічного обліку виступає системний підхід, який забезпечує взаємозв'язок між економічними результатами та екологічними наслідками діяльності підприємства.

Важливим чинником розвитку концепції є гармонізація її положень із міжнародними стандартами – GRI, ISO 14000, IFRS, – а також узгодження з Цілями сталого розвитку ООН. Упровадження екологічного обліку сприятиме підвищенню екологічної відповідальності бізнесу, прозорості звітності та ефективності управлінських рішень.

Отже, екологічний облік формується як інструмент досягнення балансу між економічною результативністю та екологічною безпекою, забезпечуючи перехід підприємств до принципів «зеленої» економіки та сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Сторожук Т., Дружинська Н. Організація екологічно орієнтованого обліку в контексті реалізації сталого розвитку підприємства. *Економіка та суспільство*. 2021. № 25. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-65.

2. Маліков В., Плекан М., Кудлаєва Н. Екологічні аспекти бухобліку в управлінні підприємством. 2022. *Економіка та суспільство*. №44. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-89.

3. The Sustainable Development Goals (SDGs). *UNDP*. URL: https://www.undp.org/sustainable-development-goals.

КИРИЧОК ІРИНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник - **ЦІМОШИНСЬКА ОКСАНА**, к.е.н., доцент,
заступник завідувача кафедри фінансів, банківської та страхової справи,
ПрАТ ВНЗ Міжрегіональна Академія управління персоналом, м.Київ

ІНСТИТУЦІЙНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА

Економічна нестабільність сучасного періоду виступає як мультифакторний контекст, що радикально змінює логіку формування облікової інформації. Інституційні детермінанти в цьому контексті – сукупність формальних правил, нормативно-правових актів, професійних стандартів, ринкових практик та невидимих (ментальних, культурних) норм, що задають «правила гри» для обліку й звітності. Аналіз цих детермінантів потребує поєднання інституційного підходу з інформаційною та ситуаційною теоретико-методологічною базою, оскільки саме взаємодія інституцій та інформаційних процесів визначає, яких саме даних потребують зацікавлені користувачі, якою має бути їхня достовірність і в якому обсязі ці дані можуть бути зібрані в умовах нестабільності.

Інституційна структура впливає на формування облікової інформації двома основними каналами: нормативно-правовим визначенням об'єктів та методів обліку й організаційно-професійними практиками, що реалізують ці норми. Формальне регулювання (законодавство, стандарти, роз'яснення регуляторів) встановлює мінімальні вимоги до обліку, але в умовах економічної нестабільності саме пріоритети регулятора (оперативні роз'яснення, тимчасові інструменти, пільги) формують поведінку підприємств у питаннях визнання, оцінки та розкриття інформації. Неформальні інститути – професійні спільноти, практики аудиту, адміністративна культура підприємства – визначають, наскільки широко та глибоко суб'єкти застосовують можливості стандартів (наприклад, як інтерпретуються вимоги щодо суттєвості, резервів чи визнання збитків). У підсумку формальна норма без відповідної професійної культури та інституцій підтримки може залишатися декларативною, а якість облікової інформації – низькою [3].

Нестабільне середовище змінює часову та процедурну природу обліку, переводячи його від статичного наративу до динамічної системи комунікації. Потреби користувачів інформації в кризових умовах – оперативніші й більш детальні щодо ризиків, непевностей і потенційних коригувань майбутніх грошових потоків. Це породжує вимогу до формування облікової інформації у реальному або близькому до реального часі, що у свою чергу ставить під сумнів традиційні періодичні підходи та вимагає інституційних адаптацій: перегляду внутрішніх контролів, змін у політиках оцінки, введення спеціалізованих розкриттів інформації про невизначеності та припущення. Інституційна спроможність стейкхолдерів (регуляторів, професійних організацій, незалежних аудиторів) оперативно реагувати на ці зміни є ключовою для забезпечення довіри до облікових даних [1].

Інституційні детермінанти формування облікової інформації мають також транскордонний аспект. В умовах економічної нестабільності підприємства все частіше використовують зовнішні джерела фінансування, експорту чи співпраці, що підвищує значимість гармонізації національних стандартів з міжнародними та вимагає узгодження процедур аудиту, незалежної верифікації та розкриття інформації. Відсутність такої гармонізації створює бар'єри для доступу до зовнішнього фінансування та ускладнює процедури визнання і оцінки активів/зобов'язань у транскордонних операціях. Розвиток інститутів взаємного визнання та застосування міжнародних підходів до оцінки невизначеностей забезпечує більшу порівнянність облікових масивів і довіру іноземних інвесторів.

Особливу роль в умовах нестабільності відіграють інститути інформаційної інфраструктури: доступ до електронних систем документообігу, надійні сервіси архівування, стандарти електронного підпису та безпечні канали комунікації. Ці інституції визначають технічну спроможність суб'єктів зберігати, передавати та верифікувати первинну інформацію, що в умовах фізичних ризиків (руйнування інфраструктури, евакуація персоналу) стає вирішальною для збереження доказової бази обліку. Інституційний вакуум або низька якість такої інфраструктури підвищують транзакційні витрати та ризики неприйнятності даних для зовнішніх аудиторів і регуляторів [2].

Методологічні наслідки інституційного підходу до формування облікової інформації полягають в необхідності використання мультидисциплінарних методів. Для адекватного вивчення впливу інститутів слід поєднувати якісні методи (інтерв'ю з практиками, аналіз кейсів, етнографія професійних спільнот) з кількісними підходами (панельна статистика, індикатори якості звітності, показники часу й вартості транзакцій). Крім того, важливо враховувати просторовий компонент – географічну диференціацію впливів інституцій у межах країни, оскільки нестабільність може мати локальну природу і по-різному впливати на облікові практики. Така методологічна комбінація дозволяє отримати більш надійні рекомендації для політики й практики [1].

На практичному рівні інституційні детермінанти підказують конкретні напрями реформ та ініціатив. Перший напрям – посилення координації між податковими, статистичними та бухгалтерськими регуляторами з метою гармонізації вимог до документування і звітності в кризових ситуаціях. Другий напрям – розвиток професійної інфраструктури: створення оперативних методичних центрів, розвиток стандартів для обліку форс-мажорів, програми сертифікації кризових компетенцій бухгалтера. Третій напрям – інвестування в інформаційну інфраструктуру (державні і приватні платформи для надійного зберігання та обміну обліковими даними). Четвертий напрям – заохочення прозорих практик через стимули (доступ до програм державної підтримки, податкові преференції для підприємств, які впроваджують сучасні практики розкриття інформації). Реалізація цих напрямів підвищить якість і порівнянність облікової інформації навіть у складних умовах.

Ризики інституційних змін, які треба врахувати при реформуванні системи обліку, пов'язані з можливістю фрагментації регулювання, політичною залежністю професійних організацій та цифровою нерівністю. Фрагментація регулювання породжує конфліктні вимоги, що знижує передбачуваність для підприємств і підвищує витрати на відповідність. Політичний тиск може послабити незалежність професійних стандартів і методичних роз'яснень, що критично у кризових ситуаціях. Цифрова нерівність між регіонами стимулює нерівномірність якості даних, створюючи інформаційні «пустелі», що ускладнюють макроекономічний моніторинг і підтримку польових ініціатив. Політика реформ має передбачати механізми корекції цих ризиків.

Перспективні напрями наукових досліджень в межах теми інституційних детермінантів формування облікової інформації включають розробку моделей взаємодії формальних і неформальних інститутів, оцінку ефективності державних ініціатив щодо стандартизації звітності у кризових умовах, а також емпіричне вивчення впливу цифрової інфраструктури на якість облікових масивів в регіональному розрізі. Особливу увагу слід приділити розробці індикаторів «інституційної готовності» секторів до формування якісної облікової інформації в умовах шоків, а також формуванню рекомендацій з урахуванням трансформації ролі бухгалтера як носія нових компетенцій.

Завершальні зауваги. Інституційні детермінанти формування облікової інформації у нестабільному середовищі – це комплекс факторів, що визначають доступність, достовірність і придатність даних для прийняття управлінських та суспільних рішень. Ефективна політика у цій сфері потребує системного підходу, що поєднує нормативні ініціативи, розвиток професійних інститутів, інвестиції в інформаційну інфраструктуру та заходи щодо зміни професійної культури. Лише така комплексна стратегія дозволить забезпечити стійкість інформаційної основи економічного управління в умовах несприятливих шоків та тривалої нестабільності.

Список використаних джерел:

1. Легенчук С. Ф. Організація процесу формування облікової інформації для прийняття управлінських рішень: теорія, методологія, практика: монографія. 2021. (електронна версія доступна онлайн).
2. Домбровська Н. Цифрова трансформація бухгалтерського обліку: вплив технологій на ефективність та якість фінансової звітності. «Економічний аналіз», 2023. (дослідження впливу цифрової інфраструктури на облікові практики).
3. Метелиця В. М. Інституційна теорія бухгалтерського обліку (наукова праця). (визначення ролі інститутів у формуванні обліку).

КЛАДІЄВ ВОЛОДИМИР, Заслужений економіст України, співшукач
Науковий керівник – **ПРОДАНЧУК МИХАЙЛО**, д.е.н., професор,
Заслужений економіст України
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ДЛЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Ефективне державне управління є наріжним каменем сталого розвитку економіки та вимагає якісної фінансової інформації, придатної для стратегування, бюджетування, моніторингу та оцінювання політик. Аграрний сектор, будучи стратегічною галуззю, потребує релевантних даних про виробничу, фінансову та інституційну активність підприємств. Наявні звітні форми, зорієнтовані переважно на зовнішніх користувачів, не завжди забезпечують потрібну глибину, деталізацію та інтероперабельність для органів публічної влади.

Метою дослідження є наукове обґрунтування та розроблення організаційно-методичних засад формування фінансової звітності аграрних підприємств, орієнтованої на інформаційні потреби державного управління на стратегічному, програмно-цільовому та оперативному рівнях з метою підвищення якості рішень у сфері аграрної політики, бюджетного планування та оцінювання державних програм.

Фінансова звітність формується відповідно до НП(С)БО та Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Базові вимоги до складу й подання визначає НП(С)БО 1, що задає обов'язковий мінімум розкриттів у формах №1 і №2, однак не забезпечує галузевої деталізації, необхідної для державної аналітики аграрного сектору [1].

Міжнародні стандарти фінансової звітності (Концептуальна основа) підкреслюють релевантність і правдиве подання, а також зіставність, перевірюваність, своєчасність і зрозумілість як якісні характеристики інформації [3]. Для аграрних підприємств визначальним є МСБО 41, який регламентує облік біологічних активів і продукції та обумовлює спеціальні розкриття у примітках, що важливо для оцінювання ризиків і політики підтримки [2].

Цифрова інтероперабельність є передумовою управлінської придатності звітності: перехід на машиночитані формати та таксономії UA XBRL забезпечує уніфікацію довідників, автоматизовану валідацію, сумісність даних і безшовний API-обмін із державними системами [4; 5].

На підставі зазначеного обґрунтовано пропозиції щодо адаптації звітності до інформаційних запитів держави за чотирма рівнями управління; зведення подано у Таблиці 1.

Підвищення управлінської придатності фінансової звітності аграрних підприємств досягається через поєднання галузевої деталізації показників у формах №1–2 із стандартизованими примітками щодо впливу оцінок біологічних активів. Таке узгодження усуває надмірну агрегованість, забезпечує трасованість показників до первинних документів і створює

аналітичну базу для макропрогнозів, оцінювання фінансової стійкості сектору та коригування інструментів державної підтримки.

Таблиця 1 - Удосконалення форм фінансової звітності аграрних підприємств під інформаційні запити державного управління

Рівень управління	Управлінські запити	Форми фінансової звітності	Встановлені проблеми	Пропозиції щодо удосконалення
Стратегічний (макрорівень)	Моделювання фінансової стійкості сектору, прогнозування обсягів і каналів держпідтримки, аналіз галузевих трендів	Форма №1 «Баланс», Форма №2 «Звіт про фінрезультати», Примітки	Надмірна агрегованість показників; відсутність галузевих розрізів; нерозкритий вплив переоцінок біоактивів на капітал/прибуток	Додати в Примітки галузеві класифікатори (види агровиробництва, класи біологічних активів, технологічні цикли); стандартизувати розкриття впливу оцінок за МСБО 41 на капітал і результат; забезпечити зіставність між підприємствами (єдині довідники).
Програмно-цільовий (мезорівень)	Моніторинг та оцінювання результативності бюджетних програм; контроль цільового використання коштів	Форма №3 «Звіт про рух грошових коштів», Примітки	Узагальнення потоків без прив'язки до програм; брак розподілу за джерелами фінансування/ напрямами витрат	Запровадити у Примітках структуровані таблиці/теги (XBRL) із кодами програм, джерелами фінансування, напрямами використання та базовими output/result індикаторами у логіці CAP/CMEF; уніфікувати довідники для автоматизованого моніторингу.
Оперативний (мікрорівень)	Ідентифікація ризиків, оцінка платоспроможності та ліквідності з урахуванням сезонності	Форма №4 «Власний капітал», Форма №1, Примітки	Непрозорість структури власності; відсутність стандартних розкриттів сезонності; неоднорідність підходів до біоактивів	Стандартизувати розділи Приміток: (а) кінцеві бенефіціари; (б) сезонні цикли виробництва/реалізації; (в) методи оцінки біологічних активів та чутливість до ринку згідно з МСБО 41; визначити мінімальні контрольні співвідношення «облік ↔ звітність».
Інституційно-інформаційний рівень	Інтеграція звітних даних з державними IT-системами (бюджет, податки, реєстри)	Усі форми (переважно у форматі XBRL; службові представлення PDF)	Несумісність форматів/ довідників; фрагментарна передача даних; відсутність	Повний перехід на нац. таксономії UA XBRL з галузевими розширеннями; впровадження відкритих API для

Рівень управління	Управлінські запити	Форми фінансової звітності	Встановлені проблеми	Пропозиції щодо удосконалення
			машиночитаних правил	інтеграції з порталами публічних фінансів; публікація машиночитаних валідацій та бізнес-правил (data checks) для автоматичної перевірки якості.

Програмно-цільове маркування грошових потоків у примітках засобами XBRL дає змогу відстежувати повний цикл використання коштів – від джерела фінансування до досягнутих результатів – і перевести моніторинг та оцінювання програм у режим автоматизованої аналітики. На мікрорівні стандартизація розкриттів сезонності, методів оцінки біологічних активів і бенефіціарної структури підвищує прозорість ризиків, полегшує кредитний скринінг та пришвидшує управлінські реакції в пікові періоди аграрних циклів.

Перехід на національні таксономії UA XBRL та API-інтеграцію з державними платформами забезпечує машинозчитуваність і інтероперабельність даних, що критично важливо для наскрізних процесів «стратегування – бюджетування – виконання – моніторинг – оцінювання». Для керованого впровадження доцільно затвердити галузеві довідники та шаблони приміток, опублікувати машиночитані правила валідації, організувати пілотні проєкти з поступовою масштабизацією та супроводити їх методичною підтримкою і навчанням персоналу як у бізнесі, так і в державних органах.

Очікуваний ефект від запропонованих змін – підвищення якості та своєчасності управлінських рішень, зниження транзакційних витрат комплаєнсу і контролю, зміцнення бюджетної дисципліни та інвестиційної привабливості сектору. Рекомендовано запровадити набір KPI якості даних (своєчасність, повнота, узгодженість, частка автоматично підтверджених звітів, частота виправлень), а також регулярні огляди результативності для коригування таксономій і методичних підходів у динаміці інституційних змін.

Список використаних джерел

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73 (чинна редакція) [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13 (дата звернення: 14.10.2025).
2. IFRS Foundation. IAS 41 Agriculture [Electronic resource]. Available at: https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-41-agriculture/ (accessed: 14.10.2025).
3. IFRS Foundation. Conceptual Framework for Financial Reporting [Electronic resource]. Available at: https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/conceptual-framework/ (accessed: 14.10.2025).
4. National Securities and Stock Market Commission (NSSMC). XBRL taxonomy – official page [Electronic resource]. Available at: https://www.nssmc.gov.ua/en/taksonomiia-xbrl/ (accessed: 14.10.2025).
5. European Commission, DG Agriculture and Rural Development. Common Monitoring and Evaluation Framework (CMEF) – Overview [Electronic resource]. Available at: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cmef_en (accessed: 14.10.2025).

КЛИМЕНКО ДМИТРО, здобувач вищої освіти,
КУЗУБ МИХАЙЛО, ст. викладач кафедри обліку та оподаткування,
Державний торговельно-економічний університет, Київ, Україна

МОВЧАЗНА ЗГОДА В ОБЛІКУ ТА ЕТИЧНА ДИЛЕМА БУХГАЛТЕРА

Бухгалтерська професія є основою довіри до фінансової системи. Від бухгалтерів очікується непохитне дотримання принципів чесності, об'єктивності та професійної компетентності, забезпечуючи достовірне та надійне відображення фінансового стану бізнесу. Однак на практиці цей ідеал суперечить реаліям корпоративного середовища, де виникає феномен мовчазної згоди. Мовчазна згода – це неформальна, часто примусова, згода бухгалтера на приховування, заниження або маніпулювання фінансовою інформацією, що виникає внаслідок тиску з боку вищого керівництва. Це не завжди передбачає пряму участь у шахрайстві, але часто передбачає навмисне ігнорування або творче тлумачення стандартів бухгалтерського обліку для досягнення бажаних управлінських або ринкових показників. Основною етичною дилемою бухгалтера є вибір між професійним обов'язком перед суспільством та інвесторами та особистою безпекою чи лояльністю до роботодавця. Рішення про замовчування інформації, незважаючи на його захисний характер, підриває достовірність усієї фінансової документації. [2]

Корпоративна культура є значним, нерідко неявним, регулятором етичної поведінки в межах організації. Вона визначає очікування, норми та наслідки, що безпосередньо впливають на професійні рішення бухгалтера. У компаніях, де домінує культура, орієнтована на миттєві фінансові результати та агресивне досягнення поставлених цілей, етичні стандарти швидко занепадають. Нереалістичні цільові показники спричиняють значний тиск на всі рівні організації, включаючи фінансовий департамент. У подібних умовах маніпулювання фінансовою звітністю може стати негласно прийнятним методом для забезпечення бонусів керівництву та підтримки високої ринкової вартості акцій. Бухгалтер, опинившись у такій корпоративній культурі, може відчувати, що відданість компанії вимагає від нього внесення коректив у дані. У цьому контексті повідомлення про порушення розцінюється як зрада або підрив спільних зусиль. За умов авторитарної, непрозорої та жорстко ієрархічної корпоративної культури формується атмосфера страху, де переважають побоювання помсти та репресій. У разі, якщо внутрішні механізми контролю або системи повідомлення про порушення підпорядковані вищому керівництву, зацікавленому у приховуванні цих порушень, такі канали втрачають свою ефективність або функціонують виключно формально. Усвідомлюючи потенційні ризики звільнення або пониження на посаді, співробітники обирають мовчання. Відсутність незалежного та конфіденційного механізму захисту для викривача призводить до того, що єдиним способом збереження професійної кар'єри та фінансової стабільності стає так звана мовчазна згода. [4]

Найбільш вагомим і безпосереднім чинником, що сприяє прийняттю

мовчазної згоди, є управлінський тиск. Цей тиск може проявлятися як у відкритій, так і в прихованій формі. Зокрема, прямий тиск часто виражається у вигляді конкретних вказівок щодо маніпулювання обліковими даними, наприклад, шляхом несвоєчасного відображення витрат або дострокового визнання доходу з метою формування штучно покращених фінансових результатів. Керівництво може використовувати свою владу, щоб залякати бухгалтера або, навпаки, підкупити його, обіцяючи бонуси чи просування. У складних випадках менеджмент може використовувати складну бухгалтерську термінологію, щоб переконати бухгалтера, що дії знаходяться в сірій зоні або просто є агресивною, але законною практикою.

Здатність бухгалтера протистояти тиску і стати викривачем залежить від низки факторів, включаючи особисті моральні цінності та надійність захисних механізмів. Ключовими бар'єрами є страх відплати, ефект захисту своїх чи складність доведення. [1]

Подолання феномену мовчазної згоди вимагає системних змін на трьох рівнях. Корпоративному, професійному та законодавчому. Необхідно створювати етичну культуру, де чесність є головною цінністю. Це починається з топ-менеджменту, який має демонструвати нульову толерантність до маніпуляцій. Компанії повинні розробляти та впроваджувати надійні, незалежні та конфіденційні механізми повідомлення про порушення. Ці системи мають управлятися зовнішньою або незалежною стороною, щоб забезпечити об’єктивність, а працівники повинні бути впевнені у захисті від будь-якої форми помсти чи дискримінації. Законодавство має гарантувати правовий та фінансовий захист викривачів, передбачати серйозні санкції за помсту, а також включати механізми фінансової винагороди за викриття масштабних фінансових злочинів.

Список використаних джерел:

1. Moore, D. A., Tetlock, P. E., Tanlu, L., & Bazerman, M. H. (2006). Conflicts of interest and the case of auditor independence: Moral seduction and strategic issue cycling. Academy of Management Review, 31(1), 10-29. https://journals.aom.org/doi/abs/10.5465/amr.2006.19379621
2. Whistleblowing on accounting-related misconduct - ScienceDirect. URL: https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0737460716300143
3. Кузуб МВ, Синюк АВ. Проблеми регулювання бухгалтерського обліку в сучасних умовах. URL: https://scholar.google. com/ citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=qeRxSQwAAAAJ&cstart
4. Abani, M. O. (2025). The roles and impact of accounting profession and organizational culture in the performance of family owned business – ResearchGate. URL: https://www.researchgate.net/publication/390441187_THE_ROLES_AND_IMPACT_OF_ACCOUNTING_PROFESSION_AND_ORGANISATIONAL_CULTURE_IN_THE_PERFORMANCE_OF_FAMILY_OWNED_BUSINESS

КОВАЛЬ СОФІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник - **СТОРОЖУК ТЕТЯНА,** к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку та аудиту
Державний податковий університет, м.Ірпінь

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРЕВАГИ ВПРОВАДЖЕННЯ МСФЗ НА ПІДПРИЄМСТВАХ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

Запровадження міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) є ключовим етапом гармонізації національної системи бухгалтерського обліку з міжнародними підходами. Результатом є підвищення якості та прозорості фінансової звітності підприємств, а також зміцнення їх конкурентоспроможності на глобальному ринку. МСФЗ виконують роль універсального інструмента стандартизації фінансової інформації, що забезпечує її порівнянність між компаніями різних країн. Разом із тим, застосування МСФЗ малими підприємствами в Україні супроводжується низкою проблем, зумовлених як особливостями стандартів, так і сукупністю внутрішніх та зовнішніх чинників, що впливають на їхню діяльність.

Малий бізнес посідає вагоме місце в економічній системі будь-якої держави, зокрема й України. Це зумовлено значною часткою малих та середніх підприємств у загальній кількості суб'єктів господарювання. Крім того, цей сектор формує істотний обсяг зайнятості, генерує додану вартість та відіграє помітну роль у забезпеченні економічного зростання [1, ст.267]. Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [2], до малих належать підприємства, які не віднесені до мікропідприємств і на дату складання річної фінансової звітності відповідають щонайменше двом із визначених трьох критеріїв: чисельності працівників, доходу та вартості активів.

У 2010–2020 роках кількість малих підприємств в Україні зазнавала динамічних змін. Збільшення кількості були зумовлені загальноекономічною ситуацією, розвитком підприємницького середовища та дією державних програм підтримки бізнесу. Поряд із цим, попри періоди зростання, суттєвий спад спостерігався внаслідок пандемії COVID-19 та введення воєнного стану. До основних причин скорочення суб'єктів малого бізнесу належали закриття підприємств через карантинні обмеження, зниження попиту на продукцію і послуги, руйнування господарських об'єктів у районах бойових дій та вимушене переміщення підприємців тощо.

Попри значні труднощі, малий бізнес залишається важливою складовою економіки України, забезпечуючи населення товарами, послугами та робочими місцями. Хоча пандемія COVID-19 і війна завдали йому найбільших втрат, дедалі більше підприємств адаптуються й відновлюють діяльність. У цьому процесі ключову роль відіграє ефективний облік, який дає змогу оцінювати вплив зовнішніх і внутрішніх факторів, відстежувати фінансовий стан, приймати управлінські рішення, забезпечувати безперервність роботи та захищати активи підприємства.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [2], обов'язкове застосування МСФЗ поширюється насамперед на підприємства, що становлять суспільний інтерес: банки, страхові компанії, недержавні пенсійні фонди, фінансові установи, емітенти цінних паперів, публічні акціонерні товариства, суб'єкти видобувної галузі, материнські компанії, які не належать до великих, а також підприємства, визначені Кабінетом Міністрів України. Такі суб'єкти є підзвітними суспільству, яке зацікавлене у відкритості їх фінансової звітності.

Малі та середні підприємства загалом не підпадають під вимогу обов'язкового застосування МСФЗ (за незначними винятками), тому їх перехід переважно має добровільний характер і зумовлюється усвідомленням переваг міжнародних стандартів звітності для бізнесу.

МСФЗ для малих і середніх підприємств (IFRS for SMEs) [3] є окремим стандартом, розробленим спеціально для суб'єктів малого й середнього бізнесу. Міжнародні стандарти фінансової звітності забезпечують уніфіковані принципи та підходи до складання звітності, що дозволяє підприємствам різних країн формувати порівнювану та зрозумілу фінансову інформацію.

У 2009 році Рада з МСФЗ ухвалила окремий стандарт для МСП з метою спростити ведення обліку, адміністрування та складання фінансової звітності загального призначення, зробивши цей процес менш затратним порівняно з повним пакетом МСФЗ. З огляду на значну роль МСП у забезпеченні економічного розвитку та зайнятості, актуальним залишається питання удосконалення їх системи обліку й звітності шляхом адаптації та впровадження МСФЗ для МСП [4, ст. 244].

У порівнянні з іншими міжнародними стандартами та багатьма національними стандартами (GAAP, НП(С)БО), МСФЗ для МСП значно спрощений. Зокрема:

а) опущено теми, які не стосуються малих та середніх підприємств, такі як прибуток на акцію, проміжна фінансова звітність та звітність за сегментами;

б) багато принципів визнання та оцінки активів, зобов'язань, доходів і витрат спрощено, порівняно з іншими МСФЗ, наприклад, щодо амортизації репутації (гудвілу), визнання всіх виплат на запозичення та розвиток як витрат, використання моделі витрат для асоційованих та спільно контрольованих підприємств;

в) вимоги до розкриття інформації значно менші (за оцінками Ради з МСФЗ, приблизно на 90 % менше);

г) стандарт написаний простою мовою, що полегшує його переклад іншими мовами світу [4, ст. 244].

Окрім того, застосування МСФЗ суб'єктами малого та середнього бізнесу має низку недоліків. Так, наприклад, перехід на міжнародні стандарти може бути досить витратним, оскільки вимагає проведення ретельного аудиту та підготовки фінансової звітності відповідно до нових правил. Крім того, МСФЗ є більш складними та детальними порівняно з національними стандартами, що ускладнює процес складання звітності для малих підприємств, які не завжди

мають достатні ресурси для їх дотримання. Також для коректного застосування МСФЗ МСП може знадобитися професійна допомога бухгалтерам або аудиторам, що також призводить до додаткових витрат.

Варто зазначити, що для ефективного впровадження стандартів необхідне навчання та перепідготовка персоналу, оскільки працівники повинні мати відповідні знання та навички. Фінансова інформація, підготовлена за МСФЗ, може бути складною для розуміння пересічними користувачами, а самі стандарти не завжди враховують специфіку діяльності малих та середніх підприємств, що іноді призводить до неточностей або неактуальності звітів.

Незважаючи на те, що багато господарств складають фінансову звітність за МСФЗ, вони продовжують вести облік за національними стандартами, і хоча НП(С)БО базуються на МСФЗ, між ними існують певні відмінності. Це може погіршувати якість облікової інформації та підвищувати інформаційні ризики.

Загалом, МСФЗ можуть бути корисними для малих підприємств, які прагнуть виходити на міжнародні ринки, встановлювати партнерські відносини з іноземними контрагентами, залучати інвестиції та отримувати зовнішні кредити. Водночас для підприємств з обмеженими ресурсами та досвідом застосування МСФЗ може супроводжуватися значними труднощами та витратами. Щоб мінімізувати ці ризики, підприємствам доцільно користуватися послугами сторонніх фахівців та забезпечити належне навчання персоналу з питань впровадження МСФЗ.

Отже, впровадження МСФЗ для МСП в Україні є складним і багатогранним процесом, що потребує значних зусиль з боку держави, бізнесу та суспільства. Хоча процес уже розпочато, ще залишаються проблеми, які потребують вирішення.

Список використаних джерел

1. Поліщук О., Білоус В. Використання МСФЗ суб'єктами малого бізнесу: особливості впровадження та проблемні аспекти. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2024. Т. 326, № 1. С. 267–273. URL: https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-326-42.

2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV: станом на 3 верес. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення: 12.10.2025).

3. Міжнародний стандарт фінансової звітності для малих та середніх підприємств (МСФЗ для МСП): Стандарт Ради з Міжнар. стандартів бух. обліку від 01.01.2013. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_063#Text (дата звернення: 12.10.2025).

4. Семенова С. М. Перспективи змін Міжнародного стандарту фінансової звітності для малих і середніх підприємств. *Облік, аналіз, аудит та оподаткування: сучасна парадигма в умовах сталого розвитку: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції.* 2020. С. 243–246.

КОВЦЕНЮК ГАННА, аспірантка
Науковий керівник – **ПРОДАНЧУК МИХАЙЛО**, д.е.н., професор
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ

АВТОМАТИЗАЦІЯ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОБЛІКОВИХ ПРОЦЕСІВ ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК

У сучасних умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій та цифрової трансформації економіки, суб'єкти господарювання дедалі більше усвідомлюють необхідність інтеграції цифрових рішень у всі напрями управління бізнесом. Особливого значення це набуває у сфері бухгалтерського обліку, яка потребує постійного оновлення та адаптації до нових викликів цифрового середовища. Модернізація облікових процесів у межах концепції цифрової трансформації бухгалтерського обліку виступає ключовою передумовою підвищення ефективності, прозорості та конкурентоспроможності підприємства, а також сприяє інтеграції інтелектуальних технологій у систему управління.

Інформаційні технології у сучасному розумінні становлять сукупність програмних, технічних і комунікаційних засобів, призначених для збору, обробки, зберігання, передавання та використання інформації. Вони формують технічну основу цифровізації, забезпечуючи умови для автоматизації бухгалтерських процесів, аналітичної обробки великих обсягів даних (Big Data), впровадження інтелектуалізованих систем на основі штучного інтелекту (Artificial Intelligence) та машинного навчання (Machine Learning) для підтримки управлінських рішень. До таких технологій належать програмні продукти, хмарні сервіси, аналітичні платформи, системи штучного інтелекту та автоматизовані інформаційні системи, що сприяють підвищенню оперативності, точності та достовірності облікових даних.

Як відзначають І. Максимчук, Т. Уманець [1] та А. Семенець [2], автоматизація бухгалтерського обліку є однією з провідних тенденцій розвитку сучасних облікових систем, що забезпечує інтелектуалізацію облікових процесів, підвищує точність обробки даних, оперативність формування звітності та ефективність управлінських рішень. В дослідженні «Study of the Impact of the Big Data Era on Accounting and Auditing», Yuxiang Sun, Jingyi Li, Mengdie Lu та Zongying Guo аналізують вплив великих даних на бухгалтерський облік і аудит, що включає аспекти автоматизації та прозорості обробки даних [3].

Інтеграція цифрових рішень у діяльність підприємства означає практичну реалізацію можливостей інформаційних технологій через використання спеціалізованих облікових програм, ERP-систем, платформ електронного документообігу, модулів бізнес-аналітики та інтелектуальних систем підтримки прийняття рішень. Це створює умови для комплексної автоматизації та інтелектуалізації бухгалтерського обліку, забезпечує системність і прозорість процесів, скорочує витрати часу та підвищує точність управлінських оцінок і загальну ефективність фінансово-господарського управління.

Тенденції цифровізації бухгалтерського обліку охоплюють перехід до електронної звітності, формування єдиного інформаційного простору, розвиток онлайн-аудиту та застосування технологій штучного інтелекту для автоматичного оброблення операцій і формування аналітичних звітів у режимі реального часу. Вони визначають стратегічний напрям трансформації облікової системи підприємства, орієнтуючи її на інноваційний розвиток, підвищення аналітичності, гнучкості, адаптивності та інтеграції технологій штучного інтелекту у процеси прийняття рішень.

Цифрові системи та технології у бухгалтерському обліку поступово трансформують звичну структуру управління на підприємстві, а цифровізація бухгалтерського обліку суттєво підвищує якість обробки інформації. Як наслідок, робота кваліфікованого бухгалтера стає більш спрямованою на розвиток стратегічного та аналітичного потенціалу облікового процесу [4].

Особливе значення в сучасних умовах набуває формування об’єкта оподаткування податком на прибуток як процесу, який має бути достовірним, автоматизованим, адаптивним до змін та орієнтованим на прозорість господарських операцій. Актуальним є створення комплексної концепції цифрового адміністрування податку на прибуток, що інтегрує технологічні, методологічні та управлінські компоненти. До основних складових цієї концепції належать:

1. Автоматизоване формування фінансових результатів. Запровадження сучасних ERP-систем (BAS, SAP, Oracle) забезпечує комплексну автоматизацію процесів обліку доходів і витрат, що мінімізує вплив людського фактора на визначення об’єкта оподаткування. Фіксація облікових подій у режимі реального часу створює наскрізний інформаційний зв’язок між фінансовими потоками, господарськими операціями та податковими показниками.

2. Аналітика та обробка великих даних. Застосування технологій Big Data дає змогу інтегрувати інформацію з різних джерел – CRM-систем, бухгалтерських та податкових регістрів, e-commerce платформ – і здійснювати багатовимірний аналіз фінансово-господарських процесів. Аналітичні інструменти в режимі реального часу дозволяють виявляти закономірності формування доходів і витрат та своєчасно коригувати облікову політику підприємства.

3. Інтелектуальні системи оцінки прибутковості. Використання алгоритмів машинного навчання сприяє автоматизованій класифікації витрат за критеріями економічної доцільності, підвищенню точності верифікації доходів і витрат та прогнозуванню фінансових результатів з урахуванням сезонних і кон’юнктурних коливань. Такий підхід підсилює аналітичну функцію бухгалтерського обліку у формуванні об’єкта оподаткування.

4. Методологічна інтеграція та регуляторна сумісність. Розбудова цифрової системи адміністрування податку на прибуток передбачає гармонізацію положень НП(С)БО, МСФЗ та норм Податкового кодексу України. Метод нарахування виступає універсальною базою для визначення податкових зобов’язань, а цифрові інструменти забезпечують автоматизовану

трансформацію облікової інформації відповідно до чинного законодавства.

5. Подвійна податкова реєстрація. Реалізація принципу подвійного відображення господарських подій забезпечує одночасну фіксацію доходу у продавця та витрат у покупця з відповідним відображенням податкових зобов'язань і кредиту з ПДВ. Такий підхід сприяє уніфікації податкової звітності, підвищує її достовірність і знижує ризики маніпуляцій з обліковими даними.

6. Інтелектуальний податковий контроль. Цифровізація контрольних процедур реалізується через алгоритми автоматизованого виявлення відхилень, порівняння податкових показників та побудову ризик-профілів платників. Такий механізм забезпечує ефективний моніторинг податкових процесів без безпосереднього втручання у діяльність підприємства та знижує адміністративне навантаження.

7. Цифровий компроміс між державою та бізнесом. Формування довірчого цифрового середовища ґрунтується на принципах прозорості, передбачуваності фіскального контролю та обмеження втручання державних органів у межах правового регламенту. Реалізація таких принципів сприяє підвищенню рівня добровільного виконання податкових зобов'язань і зменшенню конфліктності у взаємовідносинах між державою та бізнесом.

Запропонована концепція цифрового адміністрування податку на прибуток базується на інтеграції технологічних, методологічних та управлінських компонентів, які формують єдину систему обліково-аналітичного забезпечення. Її реалізація забезпечує підвищення достовірності даних про фінансові результати, мінімізацію впливу суб'єктивних чинників на формування об'єкта оподаткування та зростання прозорості податкових процесів. Комплексна цифровізація облікових і контрольних процедур створює підґрунтя для ефективної взаємодії між державою і бізнесом, сприяє підвищенню рівня податкової дисципліни та формуванню довіри у системі податкового адміністрування.

Таким чином, у сучасних умовах цифрової трансформації підприємств, впровадження інформаційних та інтелектуальних технологій у бухгалтерський облік стає невід'ємною умовою підвищення ефективності управлінських та фінансових процесів. Автоматизація та інтелектуалізація облікових операцій забезпечують оперативність, точність і прозорість даних, а цифровізація формування об'єкта оподаткування податком на прибуток створює передумови для ефективного адміністрування податкових процесів. Це обґрунтовує необхідність розробки комплексної концепції цифрового адміністрування податку на прибуток, яка поєднує технологічні, методологічні та управлінські аспекти та сприяє підвищенню аналітичності, адаптивності і прозорості облікової системи підприємства.

Список використаних джерел:

1. Максимчук І. А., Уманець Т. М. Організація внутрішнього аудиту на підприємствах: ризик-орієнтований підхід. Економіка. Фінанси. Право. 2021. № 8. С. 15–18. URL: http://elar.naiau.kiev.ua/jspui/handle/123456789/25786

2. Семенець А. О. Внутрішній аудит у системі управління підприємством торгівлі:

монографія. Харків, 2019. 373 с.
3. Sun, Y., Li, J., Lu, M., & Guo, Z. (2024). Study of the impact of the big data era on accounting and auditing. *Frontiers in Business, Economics and Management*, 13(3), 44–47. https://doi.org/10.54097/0fa7xk79
4. Лучко М. Р. Пізнання в розвитку теорії бухгалтерського обліку. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка. 2015. № 1 (45). С. 33–38. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/4221?locale=ru

КОРНІЛОВА СВІТЛАНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – ШИШКОВА НАТАЛІЯ, к.е.н, доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин і аудіту,
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», м. Дніпро

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Неприбуткові організації (НПО) відіграють важливу роль у соціально-економічному розвитку України, особливо в умовах війни, коли на них покладено значну частину функцій із гуманітарної, волонтерської та благодійної підтримки населення. Однак система обліку діяльності таких організацій залишається складною і суперечливою. Часті зміни податкового законодавства, нестача методичних рекомендацій і недостатня кваліфікація бухгалтерів у сфері неприбутковості призводять до численних проблем в процесі діяльності неприбуткової організації.

Облік і звітність НПО регулюються низкою нормативно-правових актів:

Податковим кодексом України (п. 133.4), який визначає критерії неприбутковості, порядок включення до Реєстру неприбуткових організацій і підстави для втрати цього статусу [1];

Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» № 996-XIV, що встановлює загальні принципи ведення бухгалтерського обліку[2];

Національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку (НП(С)БО), зокрема НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність» [3];

Постановою Кабінету Міністрів України № 440 від 13 липня 2016 р. «Про порядок ведення Реєстру неприбуткових установ та організацій» [4];.

Попри наявність нормативної бази, чинні стандарти не враховують усіх особливостей діяльності неприбуткових організацій - зокрема, обліку грантів, гуманітарної допомоги чи благодійних внесків.

Основні труднощі, з якими стикаються НПО у веденні бухгалтерського обліку, можна поділити на декілька груп:

1. Нестабільність законодавства. Часті зміни в податкових та бухгалтерських нормах ускладнюють формування облікової політики. Наприклад, оновлення форм фінансової звітності або зміна критеріїв неприбутковості потребують оперативного реагування бухгалтерів. Постійна потреба у відстеженні нововведень вимагає часу і ресурсів, яких у неприбуткових організацій зазвичай обмаль.

2. Облік цільового фінансування. Відсутність єдиних правил обліку грантів і гуманітарної допомоги призводить до неоднозначного трактування моменту визнання доходів[5]. Оскільки неприбуткові організації отримують фінансування з різних джерел - членські внески, благодійні пожертви, гранти, цільове фінансування - виникають труднощі з їх правильним документальним оформленням та відображенням у звітності. Невірна класифікація може призвести до втрати статусу неприбутковості.

3. Облік у валюті. Для багатьох міжнародних грантів характерні операції в іноземній валюті. Проте порядок відображення курсових різниць у

неприбуткових організаціях залишається нечітко визначеним, що створює ризики податкових претензій.

4. Прозорість. Суттєвою є також проблема забезпечення прозорості та підзвітності. Донори та грантодавці вимагають детальних звітів про використання коштів, тоді як українська система бухгалтерського обліку не завжди дає змогу гнучко відображати дані в розрізі проєктів чи програм[6]. Це ускладнює контроль і знижує довіру до діяльності організацій.

5. Збереження статусу неприбутковості. Використання коштів не за цільовим призначенням або помилки, застарілі норми в установчих документах можуть призвести до виключення організації з Реєстру неприбуткових. Втрата статусу тягне за собою обов'язок сплачувати податок на прибуток та інші фіскальні наслідки.

6. Недостатня кваліфікація бухгалтерських кадрів. Неприбутковий сектор часто не має ресурсів для залучення професійних бухгалтерів, засобів автоматизації обліку. Так, наприклад, бухгалтерській облік в ОСББ часто ведуть голови правління, які не мають бухгалтерської кваліфікації взагалі. Це призводить до помилок у звітності, неправильного трактування законодавчих норм і ризику фінансових санкцій.

Ще більше питань неприбуткових організацій висвітлилось від початку повномасштабного вторгнення. У більшості НПО гуманітарна допомога та гранти обліковуються як цільове фінансування (рахунок 48). Основна проблема виникає під час визначення моменту визнання доходу[7]. Часто кошти або майно отримуються авансом під конкретний проєкт, а витрати здійснюються пізніше. Це створює складнощі з відображенням доходів і витрат у правильних звітних періодах.

Додаткові труднощі викликає документальне підтвердження цільового використання допомоги, особливо якщо постачальники або донори є іноземними партнерами.

Якщо відбуваються порушення умов неприбутковості, навіть формальні, що можуть призвести до втрати статусу неприбуткової організації, такі як: здійснення підприємницької діяльності без належного обліку доходів[5]; витрачання коштів не за цільовим призначенням [8]; несвоєчасне оновлення установчих документів відповідно до законодавчих вимог, - НПО повинна сплачувати податок на прибуток із моменту порушення вимог, що суттєво впливає на її фінансову стабільність .

Пропонуються наступні напрями вдосконалення системи обліку для підвищення прозорості й ефективності обліку в неприбутковому секторі:

1. Розробити спеціальний національний стандарт бухгалтерського обліку для неприбуткових організацій, що враховуватиме специфіку їх діяльності.

2. Запровадити єдині методичні рекомендації щодо обліку гуманітарної допомоги, грантів і міжнародних проєктів.

3. Підвищити кваліфікацію бухгалтерів через навчальні курси, тренінги та професійні спільноти.

4. Розширити цифрові інструменти звітності та інтеграцію з електронними

сервісами податкової служби.

5. Забезпечити державну підтримку малих неприбуткових організацій у вигляді консультацій і методичних матеріалів.

Таким чином, сучасна практика обліку неприбуткових організацій в Україні потребує системного вдосконалення. Наявні проблеми пов'язані з нормативною невизначеністю, нестачею фахових кадрів, труднощами адаптації до динамічних змін законодавства, високими вимогами до прозорості. Їх подолання можливе шляхом удосконалення законодавчої бази, запровадження спеціалізованих методичних рекомендацій і розвитку професійної підготовки бухгалтерів у сфері неприбуткової діяльності. Вирішення цих питань сприятиме підвищенню прозорості фінансової звітності, довіри донорів та ефективності функціонування громадського сектору.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України (зі змінами станом на 2024 р.), ст. 133.4. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text

2. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» № 996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text

3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 "Спрощена фінансова звітність" https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00#Text

4. Постанова Кабінету Міністрів України від 13.07.2016 р. № 440 «Про порядок ведення Реєстру неприбуткових установ та організацій». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/440-2016-%D0%BF#Text

5. KPMG Ukraine. Облік в неприбуткових організаціях: аналітичний огляд. URL: https://kpmg.com/ua/uk/home/media/press-releases/2023/09/oblik-v-neprybutkovykh-orhanizatsiyakh.html

6.Остап'юк , Н., & Примаченко , О. (2024). Законодавче регулювання діяльності неприбуткових організацій як основа організації бухгалтерського обліку. *Економіка та суспільство*, (62). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-46

7. Поради Мінфіну з обліку благодійної та гуманітарної допомоги. URL https://gb.expertus.com.ua/consultations/1934?utm_medium=referral&utm_source=buhplatforma.com.ua&utm_term=7552&utm_content=article&utm_campaign=red_block_content_link

8. Неприбуткові організації: облік та оподаткування. URL: https://buhplatforma.com.ua/article/7552-nepributkov-organzats-buhgalterskiy-oblk

КОХНО МАРІЯ, здобувачка фахової передвищої освіти
Науковий керівник - **МАРКОВСЬКА ТЕТЯНА**, викладач вищої категорії,
ВСП «Технолого-економічний фаховий коледж Миколаївського НАУ»,
м. Миколаїв

СУТНІСТЬ ІНСТИТУЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ТА ЇХ ВПЛИВ НА СИСТЕМУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Цифрові інновації поступово стають невід'ємним елементом сучасного бухгалтерського обліку, істотно впливаючи на його розвиток і функціонування. Такі цифрові технології, як хмарні платформи, автоматизація облікових процесів та аналітика великих даних, змінюють традиційні методи обробки й зберігання фінансової інформації. Вони не лише полегшують виконання рутинних завдань, а й підвищують швидкість і точність обліку, мінімізують ризик помилок та дають змогу бухгалтерам приділяти більше уваги стратегічному плануванню.

Теорія інституційних змін відіграє важливу роль у поясненні суспільних процесів. Під інституційними змінами розуміють трансформацію інституційної системи, яка включає сукупність взаємопов'язаних формальних норм і неформальних обмежень, що формують систему стимулів для економічних суб'єктів. Такі зміни сприяють адаптації економіки до нових умов розвитку, підвищенню ефективності управління ресурсами та забезпечують стабільність соціально-економічних відносин у суспільстві.

Актуальність дослідження процесів цифровізації у сфері бухгалтерського обліку постійно зростає, охоплюючи широкий спектр як теоретичних, так і практичних аспектів. Науковці І. Спільник та М. Палюх зосереджують свою увагу на аналізі сучасного стану бухгалтерського обліку, розглядаючи його специфіку та напрями подальшого розвитку в умовах цифрової економіки. Вони наголошують на потребі формування нової «цифрової облікової парадигми», яка б відповідала сучасним викликам глобалізації та автоматизації.

До основних питань облікової практики, визначених ученими, належать застосування технологій безконтактної ідентифікації активів, використання блокчейну для забезпечення прозорості та захищеності даних, перехід до електронного формату звітності, а також включення криптоактивів до системи фінансової звітності. Такі інновації створюють підґрунтя для підвищення достовірності облікових даних, скорочення часу на обробку інформації та оптимізації управлінських процесів.

Крім того, дослідники виокремлюють низку чинників, що визначають сучасний стан бухгалтерського обліку в умовах цифровізації. До них належать інтенсивний розвиток електронного документообігу, зростання ролі інформації як окремого економічного ресурсу, поява нових об'єктів обліку, збільшення частки нефінансової інформації у звітності, а також технологічні зміни в обробці облікових даних.

Особливу увагу заслуговує позиція Н. Рогової, яка досліджує інтеграцію цифрових технологій у системи бухгалтерського обліку та оподаткування,

зокрема в частині правового регулювання криптовалют. На думку дослідниці, використання штучного інтелекту в бухгалтерії відкриває нові можливості – він здатний ефективно виконувати як стандартні, так і аналітичні функції, включаючи прогнозування доходів, аналіз динаміки цін постачальників, виявлення фінансових ризиків та підвищення точності обробки неструктурованої інформації.

Хмарні обчислення, у свою чергу, забезпечують гнучкість і мобільність роботи бухгалтерів, дозволяючи здійснювати доступ до фінансових даних у будь-який час і з будь-якого місця, а також гарантують безпеку, надійність та резервне копіювання інформації. Це значно скорочує операційні витрати та підвищує ефективність управління фінансовими потоками.

Додатково слід зазначити, що цифровізація бухгалтерського обліку сприяє формуванню нової професійної культури, в якій ключову роль відіграють навички роботи з аналітичними платформами, цифровими інструментами звітності та інтелектуальними системами контролю. Майбутнє бухгалтерської професії поступово зміщується від виконання рутинних операцій до стратегічного аналізу, консультування та прогнозування.

Отже, цифрові технології не лише модернізують методологію бухгалтерського обліку, а й змінюють його роль у системі управління підприємством, перетворюючи його на інноваційний інструмент підтримки ефективних економічних рішень.

Список використаних джерел

1. Федун В., Люба А., Ковтонюк І. Цифрові інновації та їх вплив на бухгалтерський облік. Економічний аналіз. 2024 рік. Том 34. № 2. С. 440-452. URL: https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/6083

2. Пілевич Д.С. Трансформація системи бухгалтерського обліку в умовах розвитку цифрових технологій. Проблеми і перспективи економіки та управління №3(23), 2020.С.149-157. URL: http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/224553/224782

3.Семенишена Н. Бухгалтерський облік як інститут : огляд досліджень. Міжнародний науковий журнал. Випуск 3-4. 2019. С.7-18. URL: https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/41338/1/%D0%A1%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%B0.pdf

КРАВЧЕНКО ОЛЕНА, к.е.н, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
АГАФОНОВА ЄЛИЗАВЕТА, здобувач вищої освіти,
Сумський державний університет, м. Суми

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З БЮДЖЕТОМ У ПЕРІОД ПОДАТКОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

У сучасних умовах трансформації системи державних фінансів та динамічних змін податкового законодавства питання обліку розрахунків з бюджетом набуває особливої ваги. Активне впровадження механізмів електронного адміністрування податків, цифрових сервісів платників, автоматизованих перевірок і звірок даних суттєво змінює підходи до організації облікового процесу. Зростання вимог до прозорості, підзвітності та своєчасності податкової інформації обумовлює необхідність адаптації системи бухгалтерського обліку до нових реалій фінансового контролю.

З 2024 року Україна розпочала активну фазу імплементації європейських стандартів у сфері оподаткування, що суттєво вплинуло на адміністрування та порядок сплати основних податків – податку на додану вартість, податку на прибуток підприємств, єдиного соціального внеску та податку на доходи фізичних осіб. У 2025 році ці процеси лише прискорилися в межах адаптації національної системи оподаткування до норм Європейського Союзу та вимог Угоди про асоціацію [1].

Серед основних змін варто відзначити:

- гармонізацію ставок ПДВ та розширення переліку операцій, що підлягають електронному адмініструванню через систему e-VAT;
- оновлення правил визначення фінансового результату до оподаткування, що наблизило податок на прибуток до стандартів обліку IFRS;
- цифровізацію адміністрування ЄСВ, запровадження єдиного електронного кабінету платника внесків і автоматичної звірки даних з ДПС та Пенсійним фондом;
- удосконалення обліку податку на доходи фізичних осіб через інтеграцію з системою електронних трудових книжок та підвищення контролю за виплатами у «тіньовому» секторі;
- запровадження електронного аудиту (e-audit) як інструменту дистанційної перевірки достовірності податкових даних;
- поступове зближення термінів та принципів звітності для юридичних і фізичних осіб відповідно до практик ЄС.

Такі зміни сприяють підвищенню прозорості податкової системи, посиленню фіскальної дисципліни та створенню передумов для інтеграції України до єдиного європейського податкового простору, водночас потребуючи від підприємств адаптації їх облікової політики та ІТ-систем до нових вимог адміністрування.

Водночас, невірне чи неповне відображення податкових зобов’язань, переплат або платежів до бюджету може спричинити застосування штрафних

санкцій, податкових донарахувань та репутаційних ризиків для платника податків.

Серед ключових теоретичних проблем варто виокремити відсутність єдності між методологією бухгалтерського та податкового обліку, розбіжності у визнанні доходів і витрат, а також неоднозначність трактування окремих норм ПКУ.

З практичного погляду, ускладнення викликає нестача регламентованої облікової політики, недостатній рівень аналітичної деталізації субрахунків для розрахунків із бюджетом, а також помилки при застосуванні електронних систем адміністрування, зокрема ПДВ та акцизного податку.

Попри значну кількість наукових праць, питання організації обліку розрахунків з бюджетом на рівні підприємств залишаються недостатньо вирішеними. Зокрема, потребують уточнення підходи до побудови аналітичних субрахунків, інтеграції бухгалтерського та податкового обліку, а також застосування сучасних програмних продуктів для автоматизації контролю за податковими зобов'язаннями.

Облік розрахунків з бюджетом стикається з низкою викликів, серед яких ключовими є нестабільність податкового законодавства, складність відображення податкових різниць, часті зміни нормативної бази та технічні ризики функціонування електронних сервісів. Це призводять до зростання навантаження на бухгалтерські служби, підвищення ймовірності виникнення помилок у податковій звітності, неточностей у визначенні бази оподаткування та несвоєчасного подання звітів. Додатковими проблемами є недостатня інтегрованість інформаційних систем обліку з державними платформами, низький рівень цифрової грамотності частини фахівців, а також відсутність єдиних методичних підходів до відображення податкових операцій у бухгалтерському обліку. Усе це ускладнює процес узгодження податкових зобов'язань, підвищує ризики штрафних санкцій та створює передумови для виникнення конфліктів із контролюючими органами.

Разом із тим, електронізація податкового адміністрування створює нові можливості для автоматизації облікових процесів, підвищення прозорості фінансових операцій та зниження адміністративних витрат як для держави, так і для суб'єктів господарювання. Вирішення наявних проблем можливе шляхом стабілізації податкового законодавства, гармонізації правил бухгалтерського і податкового обліку, удосконалення IT-систем, а також підвищення кваліфікації персоналу, який працює із сучасними електронними інструментами. У перспективі такі заходи сприятимуть зміцненню довіри між державою та бізнесом, підвищенню ефективності адміністрування податків і покращенню функціонування бюджетної системи загалом.

Водночас у процесі організації бухгалтерського обліку на підприємствах досить часто виникають проблеми, пов'язані з відсутністю належним чином оформленого наказу про облікову політику або з включенням до нього застарілих та неактуальних положень. Подібна ситуація призводить до порушення єдиних підходів у веденні бухгалтерського обліку, ускладнює

контроль за результатами фінансово-господарської діяльності та знижує достовірність облікової інформації, що використовується для прийняття управлінських рішень.

Методологічні засади організації обліку розрахунків з бюджетом значною мірою визначаються системою оподаткування, яку застосовує суб'єкт господарювання. В Україні поширення отримали дві основні моделі – загальна та спрощена, і кожна з них передбачає власні підходи до визначення об'єкта оподаткування, формування облікової політики, порядку ведення податкового обліку та документального оформлення господарських операцій.

Методологічні підходи до організації обліку розрахунків з бюджетом охоплюють систему бухгалтерського обліку, що включає документацію, інвентаризацію, оцінку, калькуляцію, систему рахунків, подвійний запис господарських операцій, а також порядок їх відображення у звітності. Залежно від характеру операцій застосовуються метод нарахування або касовий метод, зокрема при нарахуванні податкових зобов'язань, відображенні податкових різниць чи сплаті заборгованості перед державним бюджетом. Облік розрахунків з бюджетом охоплює широкий спектр податкових платежів, зокрема податок на додану вартість, податок на прибуток підприємств, податки та збори, пов'язані з оплатою праці (податок на доходи фізичних осіб, єдиний соціальний внесок та інші обов'язкові відрахування), акцизний податок, екологічний податок, рентні платежі, а також інші передбачені чинним законодавством збори.

Важливою складовою є податковий облік, який забезпечує правильне визначення бази оподаткування, достовірне нарахування і сплату податків, а також своєчасне подання податкової звітності. Ефективна організація такого обліку вимагає тісної інтеграції бухгалтерської та податкової інформаційних систем, що дозволяє мінімізувати помилки та забезпечити прозорість фінансових розрахунків з бюджетом.

Отже, організація обліку розрахунків з бюджетом є ключовим елементом системи бухгалтерського обліку підприємства, що безпосередньо впливає на його фінансову стабільність і податкову безпеку. В умовах цифровізації та частих змін податкового законодавства особливої актуальності набувають питання подальшого узгодження бухгалтерського і податкового обліку, адаптацію до вимог електронного адміністрування податків, а також відповідність міжнародним стандартам фінансової звітності.

Список використаних джерел:

1. Ясько І. Ключові податкові ризики підприємства 2025: детальний аналіз, нові виклики, активізація правоохоронних органів та практичні рекомендації // Ліга:Закон. – 26 червня 2025. – URL: https://biz.ligazakon.net/analitycs/237196_klyuchov-podatkov-riziki-pdprimstva-2025-detalniy-analz-nov-vikliki-aktivzatsya-pravookhoronnikh-organv-ta-praktichn-rekomendats

КРЕДУН КАТЕРИНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **КУЗНЕЦОВА СВІТЛАНА**, к.е.н.,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»,
м. Харків

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕРЕРВНОСТІ ОБЛІКОВОГО ПРОЦЕСУ У ВОЄННИХ УМОВАХ

На сьогодні цифрові технології є невід'ємною частиною більшості сфер діяльності підприємств. Вони підвищують ефективність роботи, сприяють покращенню прозорості їх діяльності, а також допомагають підвищити швидкість операцій. Але якщо на міжнародному рівні використання цифрових технологій вже стало необхідністю, то в Україні це лише входить у норму. [2, с. 9]

Бухгалтерський облік не став винятком. В українській економіці все більше поширюється цифровізація як у державних підприємствах, так і у приватних. Це дозволяє значно полегшити роботу бухгалтерів.

Воєнний стан значно пришвидшив цифровізацію через такі проблеми, як фізична втрата офісів та архівів унаслідок бойових дій, переміщення персоналу та перехід на часткову або повну віддалену роботу, перебої з електропостачанням та інтернетом. Новими викликами також стали кібератаки і правові обмеження у сферах податкової та валютної політики. Ці фактори змусили підприємства перейти до сучасних цифрових платформ, які здатні не тільки захистити їхні дані, зберегти важливу документацію, а й дозволяють поновити роботу у випадках непередбачуваних обставин.

Як же цифрові технології вплинули на бухгалтерський облік? На більшості підприємств впроваджено хмарні системи обліку, ERP-платформи з інтегрованим бухгалтерським модулем, системи електронного документообігу, аналітичні програми для формування управлінської звітності, блокчейн-рішення для захисту транзакцій та даних.

Хмарні системи бухобліку – це програмні рішення, які зберігають і обробляють дані підприємства на віддалених серверах, надаючи доступ до своїх функцій через інтернет, зазвичай завдяки моделі-послузі SaaS. До них відносяться такі програмні забезпечення, як АБ Система, Dilovod, iFin тощо.

ERP-платформи – це програмні системи, що забезпечують об'єднання бізнес-процесів компанії в єдиному інформаційному просторі. Наприклад, завдяки платформі ERP можна налаштувати та об'єднати звіт по дебіторській заборгованості зі звітом по кредиторській заборгованості та зі звітом про рух грошових коштів, і зміна в будь-якому із цих звітів призведе до подальших змін в інших звітах. Прикладами таких платформ є SAP, Microsoft Dynamics 365, Odoo, BAS ERP. Вони дозволяють приймати стратегічні рішення на основі даних в режимі реального часу і швидко адаптуватися до мінливих умов ринку.

Системи електронного документообігу – програмні комплекси, створені для автоматизації роботи з електронними документами. Це такі програми, як

M.E.Doc, FlyDoc, DocuWare тощо.

Блокчейн-рішення дозволяють захистити транзакції та дані завдяки децентралізації, адже дані зберігаються не на одному сервері, а на багатьох комп'ютерах. І для внесення будь-яких змін потрібна згода більшості учасників.

Використання цих цифрових технологій дозволяє автоматизувати облікові та аналітичні процеси в бухгалтерському обліку. [2, с. 6]

Слід зазначити, що цифрові технології не стоять на місці. У світі вже розробляються нові інструменти для бухгалтерських систем. І Україна активно приєднується до їх використання. За прогнозами аналітиків, найближчим часом у нашій країні у сфері бухгалтерського обліку почнуть використовувати штучний інтелект для автоматизації рутинних операцій, стануть більш поширеними Big Data-аналітика і блокчейн-рішення, а також відбудеться інтеграція національних систем з міжнародними стандартами цифрового звітування. [2, с. 11; 3, с. 34]

Попри те, що цифровізація набуває все більшого значення, вона несе певні потенційні ризики та проблеми.

Незважаючи на високий рівень захисту, залишається ризик кібератак, витоку даних або їх несанкціонованого використання. Тому необхідно завжди переконуватися в надійності провайдера послуг щодо захисту та конфіденційності даних.

Висока вартість впровадження цифрових технологій приводить до того, що часто підприємства використовують застарілі програмні рішення. Це ускладнює інтеграційні процеси. Дана проблема особливо актуальна для невеликих підприємств з обмеженим бюджетом.

Ще однією проблемою є дефіцит висококваліфікованих фахівців, здатних працювати з новими системами. Неправильне використання цифрових інструментів може призвести до неточних фінансових записів і помилок у звітності. Тому кожному підприємству важливо мінімізувати ризики, пов'язані з людським фактором.

Важливим моментом є залежність результатів роботи від інтернет-з'єднання. Відсутність стабільного доступу до мережі може унеможливити роботу, особливо між різними регіонами, адже до цього часу існує різниця в інтернет-покритті в містах та селищах. Також передбачають, що під час повітряних тривог в Україні можуть сповільнювати швидкість інтернету, щоб знизити ризики використання противником українських мереж для навігації дронів.

Таким чином, цифровізація бухгалтерського обліку є дуже складним і суперечливим процесом. З одного боку, цифрові технології стали невід'ємним засобом забезпечення безперервності облікового процесу у воєнних умовах, забезпечуючи зниження ризиків та підвищення стійкості до зовнішніх викликів. [1, с. 83] Вони не лише дозволяють зберігати дані та організовувати роботу підприємств у складних обставинах, а й формують своєрідну основу для відбудови економіки. З іншого боку, цифровізація підкидає нові виклики, що

змушує шукати нові способи для їх вирішення. [3, с. 35] Досвід підкреслює важливість інвестицій у цифрову інфраструктуру для підвищення фінансової стійкості підприємств в умовах нестабільності, спричиненої війною. Наразі воєнний стан значно пришвидшив процес переходу підприємств із паперової документації до використання цифрових технологій.

Список використаних джерел:

1. Скорук О., Грудзевич Ю. Інтеграція цифрових технологій та економіко-математичного моделювання в бізнес-процесах підприємств. *Цифрова економіка та економічна безпека.* 2024. Вип. 6, № 15. С. 81-85 DOI: https://doi.org/10.32782/dees.15-12

2. Ченаш В. С., Абрамов А. П., Шебештень Е. Г. Розвиток бухгалтерських систем в Україні під впливом цифрових технологій. *Актуальні питання економічних наук.* 2024 № 3-4. С. 3-14. DOI:https://doi.org/10.5281/zenodo.14011609

3. Prodanchuk M. Dankevych A. Aksonova O. Tomchuk O. Digital Tools for Accounting and Analytical Support of Enterprises: Innovation and Management Aspect /Цифрові інструменти для бухгалтерського та аналітичного забезпечення підприємств: інноваційний та управлінський аспект. *Economics ecology socium 7.* 2024 № 4. С. 27-36. DOI: https://doi.org/10.61954/2616-7107/2023.7.4-3

КРИВОКОНЬ АЛЬОНА – здобувач вищої освіти
Науковий керівник - **МАРИНА ПАШКЕВИЧ** д.е.н, професор,
завідувач міжнародних відносин і аудиту
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», м. Дніпро

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ І ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ ТОВАРООБІГУ НА ТОРГОВЕЛЬНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Торговельні підприємства відіграють ключову роль у національній економіці України, забезпечуючи рух товарів від виробника до споживача. В умовах сучасних економічних викликів, посилених воєнним станом та трансформацією бізнес-процесів, питання належної організації обліку, аналізу та податкового контролю товарообігу набувають особливої актуальності. Ефективна система обліку товарних операцій є основою для прийняття управлінських рішень, формування достовірної звітності та забезпечення фінансової стабільності підприємства.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю адаптації методик обліку та контролю до змін законодавства, зокрема оновлення НП(С)БО 9 «Запаси», відновлення податкових перевірок та змін у системі електронного адміністрування ПДВ. Торговельні підприємства потребують комплексного підходу до організації обліково-аналітичної роботи, що враховує специфіку товарних операцій, особливості оподаткування та вимоги до аудиту.

Облік товарообігу на торговельних підприємствах характеризується низкою особливостей, пов'язаних зі специфікою діяльності. Згідно з чинним законодавством, підприємства роздрібної торгівлі, як правило, ведуть облік товарів за продажними цінами з використанням рахунку 285 «Торгова націнка», тоді як оптові підприємства можуть застосовувати облік за купівельними цінами [1]. Методика визначення торговельної націнки передбачає розрахунок середнього відсотка націнки шляхом ділення суми залишку торговельних націнок на початок місяця і націнок у продажній вартості одержаних товарів на суму продажної вартості залишку та одержаних товарів [6].

Оновлене НП(С)БО 9 «Запаси», що набрало чинності з 1 січня 2023 року, внесло важливі зміни в методологію обліку запасів. Зокрема, запроваджено визначення первісної вартості як фактичної собівартості запасів, уточнено порядок формування собівартості з урахуванням знижок, наданих постачальником, та встановлено, що витрати на зберігання не включаються до первісної вартості запасів, а відносяться до витрат періоду [2; 7]. Ці зміни спрямовані на приведення національних стандартів у відповідність з МСФЗ для малих та середніх підприємств.

Аналіз товарообігу є важливим інструментом управління торговельним підприємством. Методика аналізу передбачає вивчення динаміки та виконання плану товарообігу в цілому та по окремих товарних групах, визначення впливу факторів на зміну обсягу товарообігу, аналіз товарної структури та оцінку ефективності використання товарних запасів [1; 8]. Для оцінки динаміки використовують систему індексів: індекс фізичного обсягу товарообігу, індекс

товарообігу у фактично діючих цінах та індекс цін, що особливо важливо в умовах інфляційних процесів [8].

Податковий контроль товарообігу набув нових характеристик після відновлення документальних перевірок з 1 грудня 2023 року згідно із Законом України №3453-IX [3]. Торговельні підприємства потрапляють до плану-графіка перевірок за певними критеріями, зокрема, якщо вони здійснюють діяльність у сфері реалізації підакцизної продукції або мають показники нижче середньогалузевих рівнів сплати податків [3]. Система електронного адміністрування ПДВ зазнала змін з серпня 2023 року, коли набрали чинності оновлені форми податкових накладних та декларацій з ПДВ [4].

Аудит торговельних підприємств має враховувати специфіку обліку товарних операцій. Методика аудиту товарних запасів передбачає перевірку правильності оцінки запасів, достовірності відображення їх надходження та реалізації, коректності визначення торговельної націнки та собівартості реалізованих товарів [5]. Особлива увага приділяється перевірці первинних документів, проведенню інвентаризації, підтвердженню повноти відображення доходів від реалізації та правильності формування податкових зобов'язань з ПДВ [5; 9].

Внутрішньогосподарський контроль товарних операцій є невід'ємною складовою системи управління торговельним підприємством. Ефективна система внутрішнього контролю дозволяє своєчасно виявляти помилки в обліку, запобігати нестачам та втратам товарів, забезпечувати максимальну реалізацію товарних залишків у межах терміну придатності [5]. Методика внутрішнього контролю включає документальну перевірку операцій з надходження та реалізації товарів, контроль за станом товарних запасів, перевірку дотримання облікової політики підприємства.

Організація та методика обліку, аналізу і податкового контролю товарообігу на торговельних підприємствах потребує комплексного підходу з урахуванням сучасних вимог законодавства та специфіки галузі. Впровадження оновлених стандартів обліку запасів, адаптація до нових умов податкового контролю та використання сучасних методик аналізу дозволяють підвищити ефективність управління товарними операціями. Подальше вдосконалення системи обліково-аналітичного забезпечення має бути спрямоване на автоматизацію процесів, інтеграцію фінансового та управлінського обліку, розвиток систем внутрішнього контролю та забезпечення відповідності міжнародним стандартам звітності.

Список використаних джерел:

1. Економічний аналіз за видами діяльності : навч. посіб. / В. В. Немченко та ін. Одеса : ОНЕУ, 2023. 230 с. URL:http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/7708/1/Економічний%20аналіз%20за%20видами%20діяльності.pdf (дата звернення: 25.10.2025).

2. Зміни до НП(С)БО 9: як зміниться облік запасів із 01.01.2023. Експертус Головбух. 2022. URL: https://egolovbuh.expertus.com.ua/10002667 (дата звернення: 25.10.2025).

3. Відновлення податкових перевірок: на що звернути увагу. KPMG Ukraine. 2023. URL: https://kpmg.com/ua/uk/home/media/press-releases/2023/12/vidnovlennya-podatkovykh-

perevirok.html (дата звернення: 25.10.2025).
4. Щодо оновлення форм податкової накладної та податкової звітності з податку на додану вартість. Державна податкова служба України. 2023. URL: https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/695379.html (дата звернення: 25.10.2025).
5. Даценко Г. В., Кудирко О. М. Методика проведення аудиту й внутрішньогосподарського контролю товарних запасів на торговельних підприємствах. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка. 2022. № 12. С. 84–90. DOI: https://doi.org/10.32851/2708-0366/2022.12.12
6. Облік у торгівлі (Частина 3). FactorAcademy. 2024. URL: https://factor.academy/blog/kniga-oblik-u-torgivli-chastina-3/ (дата звернення: 25.10.2025).
7. Бухоблік запасів по-новому: з 01.01.2023 запрацюють зміни до НП(С)БО 9. Інтерактивна бухгалтерія. 2022. URL: https://interbuh.com.ua/ua/documents/oneanalytics/146332 (дата звернення: 25.10.2025).

КРИЖОВА ВІКТОРІЯ, здобувачка вищої освіти
Науковий керівник - **СИРЦЕВА СВІТЛАНА,** к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРОСТІ БІЗНЕСУ

В умовах глобалізації економіки та зростання ролі корпоративної соціальної відповідальності питання прозорості бізнесу набуває особливої актуальності. Прозорість діяльності підприємства формується насамперед завдяки достовірності та відкритості фінансової інформації, що міститься у фінансовій звітності. Саме вона є головним джерелом даних для інвесторів, кредиторів, державних органів і суспільства.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» - «метою складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан та результати діяльності підприємства» [1, 2]. Ця норма закріплює концептуальний підхід до фінансової звітності як до публічного інструмента, що гарантує прозорість економічних процесів.

Фінансова звітність виконує ряд функцій, які визначають її роль як інструмента прозорості бізнесу:

- інформаційна функція забезпечує користувачів повною та достовірною інформацією про фінансовий стан, результати діяльності й рух грошових коштів підприємства, зменшуючи інформаційну асиметрію між внутрішніми та зовнішніми суб'єктами [3];
- контрольна функція створює підґрунтя для незалежної оцінки ефективності діяльності підприємства та виявлення можливих відхилень чи маніпуляцій. Саме через цю функцію звітність виконує роль запобіжника недобросовісних практик та зловживань [4];
- комунікативна функція перетворює фінансову звітність на універсальну «мову бізнесу». Вона забезпечує можливість зіставлення показників, формує основу для прийняття рішень інвесторами, кредиторами, державними органами та суспільством [3].

Фінансова звітність – це не лише набір цифр, а інструмент бізнес-комунікацій, що забезпечує прозорість і відкритість підприємства для зовнішніх користувачів. В умовах зростаючих вимог до транспарентності бізнесу актуальним стає впровадження інтегрованої звітності, яка поєднує фінансові та нефінансові показники. Дослідження свідчать, що інтегрована звітність є важливим інструментом сталого розвитку та формування довіри стейкхолдерів [5].

Крім того, все більшого значення набуває податкова прозорість, яка знаходить відображення в інтегрованому звітуванні [6]. Такий підхід відповідає міжнародним тенденціям розкриття ESG-інформації (екологічної, соціальної та

управлінської). Це дозволяє підприємствам не лише демонструвати фінансові результати, а й підтверджувати свою відповідальність перед суспільством і державою.

Попри поступове наближення до міжнародних стандартів, в Україні фінансова звітність не повною мірою реалізує свій потенціал як інструмент забезпечення прозорості. Серед основних проблем науковці виділяють:

- формальний підхід окремих підприємств до складання звітності, що нівелює її інформаційну цінність;
- низький рівень довіри користувачів через випадки маніпулювання показниками [4];
- недостатню практику розкриття нефінансової інформації, зокрема екологічних, соціальних та управлінських показників (ESG);
- проблеми зрозумілості та доречності окремих показників для користувачів, що обмежує практичну цінність даних;
- труднощі імплементації МСФЗ, зумовлені значними фінансовими витратами, кадровим дефіцитом та складністю інтерпретації окремих стандартів [7].

Для реалізації потенціалу фінансової звітності як інструмента забезпечення прозорості бізнесу необхідним є впровадження комплексних інституційних та організаційних змін:

1. Подальша гармонізація з МСФЗ як основою забезпечення зіставності та уніфікації звітності на глобальному рівні.
2. Поширення інтегрованої звітності, що поєднує фінансові та нефінансові показники і підвищує рівень відповідальності бізнесу перед суспільством [5].
3. Посилення аудиту та внутрішнього контролю, які забезпечують підтвердження достовірності звітних даних і підвищують рівень довіри з боку інвесторів та державних інституцій.
4. Підвищення фінансової грамотності користувачів звітності, що сприятиме ефективнішому застосуванню отриманих даних у процесі прийняття управлінських і суспільних рішень.

Таким чином, фінансова звітність слід розглядати як ключовий механізм забезпечення прозорості бізнесу, що забезпечує передачу достовірної інформації та формує основу комунікації між суб'єктом господарювання та його зацікавленими сторонами. Її якість та відповідність міжнародним стандартам визначають рівень довіри інвесторів, кредиторів і суспільства, а отже, впливають на конкурентоспроможність суб'єктів господарювання в умовах глобальної економіки.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 липня 1999 р. №996-ВР ; станом на 09 верес. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text.

2. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013р. №73 ; станом на 06 берез. 2025 р. станом на Міністерство фінансів України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-

13#Text.
3. Головай Н., Сисоєва І., Красуцький С., Вікарій А. Роль фінансової звітності в ділових комунікаціях для підтримки прийняття управлінських рішень. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2025. Т. *338*(1). С.127-132. DOI: https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-338-18.
4. Богуцька Л. Впровадження принципів прозорості в діяльності суб'єктів господарювання. *Вісник Тернопільського національного економічного університету.* 2017. №4. С. 149-158.
5. Shevchuk S., & Havrashenko K. Integrated reporting as a transparency tool for sustainable enterprise development. *Smart Economy, Entrepreneurship and Security*. 2025. *3*(1). pp.47–54. DOI: https://doi.org/10.60022/sis.3.(01).5.
6. Fesenko A. Tax transparency in integrated reporting. *Scientia fructuosa*. 2023. №3 (149). pp.100–111. DOI: https://doi.org/10.31617/1.2023(149)08.
7. Безкоровайна Л.В. Проблеми формування показників фінансової звітності підприємств України за МСФЗ. *Підприємництво і торгівля*. 2023. №39. С 17-24. DOI: https://doi.org/10.32782/2522-1256-2023-39-02.

КУМАНЕНКО ВЛАДИСЛАВ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **КРОТ ЮЛІЯ**, к.е.н.,
доцент кафедри обліку, аналізу і оподаткування,
Черкаський державний технологічний університет, м. Черкаси

ПРОЗОРІСТЬ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ЯК ІНДИКАТОР ІНСТИТУЦІЙНОЇ ЗРІЛОСТІ БІЗНЕСУ

В епоху глибоких інституційних змін – зумовлених євроінтеграційними прагненнями та адаптацією до реалій воєнного часу – питання відкритості фінансової інформації набуває стратегічного значення. Воно перестає бути виключно бухгалтерським завданням і трансформується на ключове мірило інституційної зрілості бізнесу. Зрілою можна вважати ту компанію, яка є не просто прибутковою, а й надійним ринковим гравцем, що будує свою діяльність на довірі, відповідальності та прогнозованості.

Саме через фінансову звітність підприємство комунікує з інвесторами, кредиторами, партнерами та державою. Якість цієї комунікації – залежна від повноти та достовірності даних – безпосередньо впливає на обґрунтованість економічних рішень і загальний стан інвестиційного середовища.

Окремої уваги заслуговує облік гуманітарної допомоги та благодійних надходжень. Прозорість у відображенні таких операцій стала показником соціальної відповідальності бізнесу та підтвердженням його інституційної зрілості. Важливу роль у цьому процесі відіграють рекомендації Міністерства фінансів України та професійних бухгалтерських організацій [4].

Свідомий курс компанії на максимальну прозорість звітності є прямим доказом її розвиненої корпоративної культури, ефективного менеджменту та орієнтації на сталий розвиток. Тому важливо проаналізувати, як міжнародні облікові стандарти, сучасні виклики та посилення ролі нефінансових даних формують нове розуміння корпоративної прозорості.

Будь-яке інвестиційне рішення спирається на інформацію. В ринковій системі саме фінансова звітність є універсальним бізнес-інструментом, що дозволяє оцінити результативність компанії та притаманні їй ризики. Коли менеджмент володіє значно більшим обсягом даних, ніж зовнішні стейкхолдери, виникає інформаційний розрив, який породжує недовіру і, як наслідок, здорожчує залучення капіталу. Прозора звітність покликана скоротити цю асиметрію, відкриваючи всім учасникам ринку доступ до єдиного масиву достовірної інформації. Це стає особливо актуальним, коли бізнес відчуває гостру потребу в ресурсах на відновлення. Дослідження останніх років підтверджують: компанії з високим рівнем відкритості звітності отримують легший доступ до позик та залучають капітал на привабливіших умовах.

Імплементація міжнародних стандартів фінансової звітності стала для українського бізнесу вирішальним кроком до підвищення прозорості. Стандарти, на відміну від деяких національних, ґрунтуються не на жорстких правилах, а на загальних принципах, що вимагає від компаній застосування професійного судження для відображення реальної економічної суті операцій.

Наприклад, розкриття даних про операції з пов'язаними сторонами, сегменти бізнесу, потенційні зобов'язання та фінансові ризики дозволяє інвесторам здійснювати більш точну оцінку кредитних ризиків та ризиків ліквідності у періоди економічної турбулентності. Таким чином, дотримання стандартів стає не просто формальною вимогою, а практичним інструментом для побудови довіри.

Інституційна зрілість бізнесу проявляється у тому, наскільки глибоко принципи прозорості вкорінені в його корпоративній культурі. Це виражається не лише у підготовці звітності за стандартами, але й у створенні ефективної системи внутрішнього контролю, гарантуванні незалежності аудиту та готовності до відкритого діалогу зі стейкхолдерами. У звіті про управління зрілі компанії не використовують загальних фраз, а надають глибокий аналіз стану, перспектив та основних загроз, чим демонструють стратегічне мислення.

Повномасштабна війна поставила перед українським бізнесом унікальні виклики, які не могли не вплинути на облік і звітність. Фізична втрата активів, неможливість провести інвентаризацію на окупованих територіях, стрімке знецінення майна – усе це змусило бухгалтерію діяти не лише титанічно, а й максимально відкрито. Інституційно зрілий бізнес у цих обставинах проявив свою гнучкість, розкриваючи в звітах інформацію про вплив війни на свою діяльність [5].

Однією з найгостріших проблем стало тестування активів на предмет знецінення, як того вимагає стандарт МСБО 36 "Зменшення корисності активів" Компанії мусили перебачати зміни в корисності активів (заводів, обладнання, гудвілу) з огляду на руйнування, примусову релокацію та втрату ринків. Відкритість бізнесу в методології оцінки знецінення, ключових припущеннях та розкритих збитках стала маркером довіри. Приховування або применшення реальних втрат могли дати короткочасну користь «на папері», але в довгостроковій перспективі ведуть до руйнування довіри [1].

Водночас значно зросла вага коректного обліку гуманітарної та благодійної допомоги. Прозоре відображення таких надходжень та контроль за їх цільовим використанням стали доказом соціальної відповідальності та зрілості бізнесу. Компанії, які створили чітку систему обліку допомоги та відобразили її у звітності, укріпили свою репутацію.

Важливо, що державні органи та професійні асоціації надавали роз'яснення щодо обліку специфічних операцій, що дозволило бізнесу адаптуватися до нових умов, зберігаючи високу якість звітності.

Сучасне уявлення інституційної зрілості виходить за межі фінансових показників. Інвестори та суспільство дедалі пильніше оцінюють екологічні, соціальні та управлінські аспекти діяльності бізнесу. Новим еталоном прозорості стає звітність у форматі GRI Standards / ESG (Environmental, Social, Governance), яка дозволяє глибоко оцінити не лише довгострокову життєздатність компанії, але й її вплив на екологію й суспільство [2]. Для українських компаній, що прагнуть виходу на ринки ЄС, підготовка такої звітності із добровільної ініціативи стає необхідністю, продиктованою

європейськими нормами (зокрема Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD)).

Інтеграція ESG-факторів у бізнес-модель та їх відкритий відбиток у звітності – потужний сигнал інституційної зрілості. Це демонструє, що компанія спроможна мислити стратегічно, піклується про репутацію та управляє нефінансовими ризиками. Наприклад, розкриття даних про обсяги викидів CO_2, політику утилізації відходів, інвестиції в розвиток персоналу та заходи з протидії корупції формує цілісний портрет відповідального бізнесу [3].

В умовах майбутньої відбудови України ESG-критерії відіграватимуть ще більшу роль. Міжнародні фінансові установи та донори, які фінансуватимуть проєкти відновлення, висуватимуть жорсткі вимоги щодо екологічності, соціальної справедливості та прозорості управління. Таким чином, компанії, які вже зараз впроваджують практику ESG-звітності, отримають суттєві конкурентні переваги в боротьбі за інвестиції.

Прозорість фінансової звітності є невіддільним атрибутом і надійним маркером інституційної зрілості бізнесу. Вона вже не є виключно технічною вимогою, а перетворилась на фундаментальний елемент корпоративного управління, управління ризиками та стратегії залучення капіталу.

Шлях до прозорості через впровадження міжнародних стандартів (МСФЗ/IFRS), чесне відображення викликів воєнного часу та інтеграцію нефінансових аспектів діяльності (ESG) демонструє готовність компанії працювати за цивілізованими ринковими правилами. У довгостроковій перспективі саме такі компанії зможуть завоювати довіру інвесторів, залучити необхідні ресурси для зростання та зробити значущий внесок у сталий розвиток економіки України.

Тому, інвестиція в прозорість – це інвестиція в майбутнє.

Список використаних джерел:

1. Гевлич , Л. 2024. Міжнародні стандарти фінансової звітності для державного сектору України: стан та перспективи. Економіка і організація управління. (Вер 2024), 80-89. DOI:https://doi.org/10.31558/2307-2318.2024.2.7.

2. Головчак, Г. (2024). Оцінка ефективності ESG-звітності як інструменту прозорості бізнесу в умовах глобалізації. Економіка та суспільство, (67). URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-28

3. Селецька, Д. (2024). Формування ESG-звітності за стандартами gri: екологічний аспект. Економіка та суспільство, (69). URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-145

4. Сидоренко, О. . (2024). Облік отримання гуманітарної допомоги у отримувача за НП(с)БО чи МСФЗ. Проблеми і перспективи економіки та управління, (4 (40), 279–290. https://doi.org/10.25140/2411-5215-2024-4(40)-279-290

5. Сулима М. О. Features of accounting and IFRS reporting by Ukrainian businesses during martial law / М. О. Сулима // Економічні перспективи підприємництва: виклики воєнного часу та повоєнної відбудови : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Ірпінь, 30 трав. 2025 р.). - Ірпінь : [Б. в.], 2025. - URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/53416/

КУМОВА ОКСАНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **МАРЧУК УЛЬЯНА**, к.е.н., доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку та консалтингу,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана,
м. Київ

ПРАКТИЧНІ НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ НАКЛАДНИХ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА

Після повномасштабного вторгнення підприємства зазнали проблем та ризиків, що вимагають швидкого реагування в зміні сценаріїв та адаптації до нових умов. Зовнішні фактори як обстріли та блекаути, зміни логістичних маршрутів та відтік кваліфікованих працівників, стрибки попиту та трендів – вимагають від підприємства економити та перерозподіляти кошти, обираючи стратегію зниження витрат, яка забезпечить ефективне використання ресурсів та стабілізує/збільшить конкурентоспроможність на ринку, без погіршення якості продукції.

З метою зниження витрат, суб'єкти господарювання в першу чергу звертають увагу на зменшення накладних витрат шляхом пошуку оптимального метода, який би був законним, обґрунтованим, системним, прозорим та продуктивним. Важливим є аспекти сталості та розвитку, щоб в результаті зменшення витрат не погіршилася якість та не порушилися вже вибудовані бізнес-процеси.

Під накладними витратами розуміють витрати, що не належать до технологічного процесу виробництва, а пов'язані з діяльністю управління та збуту, тобто такі, що накладаються на виробничий процес [1].

Першочерговим заходом оптимізації накладних витрат є аналітична оцінка структури адміністративних, збутових та експлуатаційних витрат підприємства, зокрема витрат на утримання офісних приміщень, техніки й устаткування. У цьому контексті доцільно здійснювати економічне порівняння ефективності оренди, придбання офісних площ або запровадження альтернативних форм організації праці, таких як коворкінг чи дистанційна робота з гнучким режимом роботи, що сприяє зниженню загального рівня накладних витрат. Проведення інвентаризації техніки та устаткування необхідний інструмент для виявлення доцільності їх використання, пошуку варіантів продажу непотрібного або лізинг необхідного, якщо купівля є невиправданою та виявлення потреби в модернізація обладнання. Уніфікація програмного забезпечення, відмова від підписок, організація заходів економного споживання електро- та теплоенергії, доставка, охоронне обладнання тощо, часто є необхідними статтями витрат, на які не звертається увага. Однак саме вони здатні зменшити частку прихованих неконтрольованих витрат та підвищити показник рентабельності витрат в довгостроковому періоді.

Наступними є заходи зі зменшення витрат на найманих працівників, які можливо реалізувати завдяки:

1. аналізу результативності відділів – скорочення дублюючих та неефективних посад, працівників;
2. автоматизація управління персоналом, шляхом застосування онлайн-

систем обліку робочого часу, опитувань, аналітики продуктивності;

3. впровадження системи щодо підвищення кваліфікації, об'єднання посад чи перерозподіл обов'язків;

4. запровадження гнучкого графіку роботи та/або застосування дистанційної форми;

5. виведення працівників зі штату та укладання договорів з ФОП.

Поширеним є звернення до аутсорсингових компаній, коли окремі завдання чи функції передаються на умовах субпідряду. Найпопулярнішими видами аутсорсингу в Україні є HR- та IT-аутсорсинг, логістичний, юридичний, виробничий та бухгалтерський. Делегування допоміжних бізнес-процесів дозволяє зменшити ризики в системі «гроші-час-ефективність» та зосередитись на основній діяльності підприємства. Однак, існують ризики, притаманні цій формі ділових відносин, пов'язані з вибором найдешевшого підрядника та ігноруванням пошуку інформації про нього, вибором фіксованого тарифу замість плати за фактично витрачені ресурси та час, а також, проблеми із взаємною комунікацією та доступом до конфіденційної інформації [2].

Варто зауважити, що на зменшення витрат підприємства впливатиме податкова оптимізація на підприємстві, а саме перегляд системи оподаткування, пошуку пільг і послаблень за державних ініціатив, регулювання обліку амортизації основних засобів, податкових кредитів та інших способів зменшення сум податків. Також, перегляд договорів з постачальниками та підрядниками, пошук та уніфікація закупівель, використання маркетплейсів та оптових покупців, забезпечать підприємству поліпшення умов продажу, моніторинг ринку та покращення логістичної складової збуту.

Впровадження тих чи інших заходів з оптимізації накладних витрат неможливе без попереднього збору, оброки та аналізу всіх поточних витрат, для виявлення проблемних «точок» в короткостроковому та ймовірних проблем довгостроковому періоді. Процес оптимізації потребує ретельного планування, з метою детального відтворення, гнучкого реагування та своєчасного коригування від аналізу фінансових показників і до впровадження заходів. Для цього необхідно проводити періодичну оцінку результатів для усвідомлення ефективності роботи та уникати неефективні або недоцільні заходи [3].

Отже, накладні витрати мають комплексний характер і включають різні економічні елементи витрат, що неможна віднести до конкретного об'єкту обліку. Їх оптимізація є необхідною умовою для своєчасного реагування на виклики в ринковому, політичному та соціальному середовищі, задля мінімізації витрат, налагодження бізнес-процесів та подальшій стабілізації механізму управління, виробництва та збуту.

Список використаних джерел:

1. Іванюта О. В. Сутність накладний витрат: облікові аспекти. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського, обліку, контролю і аналізу.* 2012. Вип. 3 (24). URL: https://share.google/XEoAJkz8plmjx2lMJ (дата звертання: 20.10.2025)

2. Аутсорс у сучасному бізнесі: вигоди, ризики, ключові моменти, URL: https://ifish.com.ua/ua/autsorsing/#section-6 (дата звертання: 20.10.2025)

3. Безверхий К. В. Непрямі витрати в системі управління промислових підприємств: обліково-контрольний аспект: монографія – *К.: Центр учбової літератури*. 2020. – 276 с.

КУСРАШВІЛІ ЛЮБОВ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **АТАМАС ОЛЕКСАНДР**, д.е.н., доцент, доцент кафедри обліку , оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро

ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ТА РОЗРАХУНКІВ З НАЙМАНИМИ ПРАЦІВНИКАМИ ФОП

Використання найманої праці у фізичної особи-підприємця (ФОП) супроводжується специфічними податковими та обліковими особливостями, які істотно відрізняються від правил для юридичних осіб. Недосконаліть та періодичні зміни законодавства у цій сфері створюють значні ризики як для самого підприємця, так і для соціального захисту працівників.

Питання оподаткування доходів найманих працівників є об'єктом постійної уваги науковців та фінансових аналітиків. Однак, комплексний аналіз взаємозв'язку між системою оподаткування ФОП (загальна, спрощена) та деталізованим порядком розрахунків із працівниками, включаючи особливості звітності в умовах уніфікації форм, залишається недостатньо висвітленим.

Фізичні особи-підприємці (ФОП) займають провідну позицію в структурі малого бізнесу України. Завдяки спрощеній системі оподаткування вони отримали можливість вести підприємницьку діяльність із мінімальними адміністративними витратами. Проте у разі залучення найманих працівників до трудового процесу постає необхідність дотримання не лише податкового, а й трудового законодавства, що суттєво ускладнює діяльність підприємця.

Облік заробітної плати – одна з найважливіших і складних ділянок роботи, що займає одне з центральних місць у всій системі обліку на підприємстві, оскільки потребують точних і оперативних даних, у яких відбивається зміна чисельності робітників, витрати робочого часу, категорії робітників. Заробітна плата перебуває в центрі уваги різних зацікавлених сторін – найманих працівників, власників, пенсійного фонду, податкових органів, профспілок, державних структур.

Підприємець, використовуючи найману працю, набуває статусу податкового агента (пп. 14.1.180 ПКУ) щодо доходів таких працівників. Це зобов’язує ФОП утримувати та сплачувати податки та збори, незалежно від обраної системи оподаткування. [1]

Основні податкові платежі, які пов'язані з найманою працею:

1. Податок на доходи фізичних 0осіб (ПДФО): ставка 18% від нарахованої заробітної плати. Утримується із доходу працівника.

2. Військовий збір (ВЗ): ставка 5% від нарахованої заробітної плати. Утримується із доходу працівника.

3. Єдиний соціальний внесок (ЄСВ): ставка 22% від бази нарахування (як правило, від суми нарахованої заробітної плати). Нараховується на фонд оплати праці та сплачується за рахунок ФОП. Крім того, нарахування ЄСВ має обов'язкове правило мінімальної бази: ЄСВ не може бути меншим за 22% від мінімальної заробітної плати.

В Україні діє спрощена система оподаткування, яка поділяється на три групи платників єдиного податку (1–3 групи). ФОП 1-ї групи не можуть мати найманих працівників, ФОП 2-ї – до 10 працівників, ФОП 3-ї – необмежену кількість.

Розрахунок заробітної плати та кінцева сума, яку працівник отримує «до виплати», визначається за формулою:

Зарплата «до виплати» = Зарплата без вирахування податків – 18% ПДФО – 5 ВЗ

При цьому ФОП додатково сплачує ЄСВ (22% від нарахованої заробітної плати). Загальне податкове навантаження на фонд оплати праці становить 45% (23% – утримання, 22% – нарахування).

Також, при прийнятті найманих працівників існують ключові процедурні моменти:

- при оформленні обов'язкове подання до податкової Повідомлення про прийняття працівника на роботу до початку його фактичної роботи.
- в 2025 році ФОП-роботодавець щомісячно подає Податковий розрахунок сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податків – фізичних осіб, і сум утриманого з них податку, а також сум нарахованого єдиного внеску (так звана «Об’єднана звітність»), який містить дані про ПДФО, ВЗ та ЄСВ (Додатки 1, ф. 4ДФ).
- щомісячно сплата податків і внесків (ПДФО, ВЗ та ЄСВ) здійснюється одночасно з виплатою заробітної плати. Сплата податків та заробітної плати відбувається 2 рази на місяць.
- заключення строкового або безстрокового трудового договору з найманим працівником.

Дослідження підтвердило, що система оподаткування доходів найманих працівників ФОП, незважаючи на обрану підприємцем систему оподаткування, є уніфікованою з точки зору ставок (ПДФО 18%, ВЗ 5%, ЄСВ 22%). Основна складність для ФОП полягає не стільки у ставках, скільки у виконанні функцій податкового агента та необхідності ведення складної щомісячної звітності («Об’єднаний звіт»), яка вимагає високої кваліфікації або залучення спеціалізованих бухгалтерських послуг.

Одним із проблемних питань є періодичність змін у законодавстві з питань оплати праці, які необхідно своєчасно впроваджувати в облік. Обов’язком бухгалтера є постійний моніторинг нормативно-правових актів з питань як оплати праці, так і прав працездатних громадян. Моніторинг може здійснюватися власними силами бухгалтера на основі конкретних джерел або із застосуванням законодавчих інформаційних систем. А розробка стабільної законодавчої бази є одним із перспективних напрямків для вдосконалення цього обліку. Додатковим викликом є ризик неправомірного використання цивільно-правових договорів (ЦПД) для приховування трудових відносин, що може призвести до значних штрафних санкцій.

Але, розглянувши можливість спрощення форми звітності для ФОП-роботодавців з невеликою кількістю працівників (до 5 осіб), мінімізує надмірну

деталізацію. Перспективи подальших досліджень полягають у кількісному аналізі впливу податкового навантаження на рішення ФОП про офіційне працевлаштування працівників та дослідженні ефективності використання ЦПД в контексті податкової оптимізації та соціальних гарантій.

Ефективне адміністрування податкових зобов'язань та правильне оформлення трудових відносин – важлива умова для стабільної роботи ФОП й підвищення соціальних гарантій для працівників. Упорядкування системи розрахунків з найманими працівниками не лише знижує юридичні ризики, а й сприяє розвитку легального малого бізнесу в Україні. Необхідна подальша гармонізація трудового і податкового законодавства з урахуванням реальних можливостей малого підприємництва.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17
2. Кадацька А., Пономаренко О. Удосконалення обліку оплати праці в сучасних умовах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/34_NIEK_2012/Economics/74744.doc. htm.
3. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2010 № 2464-VI.
4. Савченко Т. Г. Особливості найму працівників фізичними особами-підприємцями // Економіка та суспільство. – 2022. – № 39. – С. 134–139. – DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-19
5. Міністерство економіки України. Роз'яснення щодо оформлення трудових відносин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.me.gov.ua
6. Бондаренко І. В. Система оподаткування ФОП в Україні: сучасні реалії та перспективи реформування // Фінанси, облік і аудит. – 2021. – № 2(54). – С. 22–27.

КУЦ ВІКТОРІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ПРИЙДАК ТЕТЯНА**, к.е.н., доцент,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА:СУТНІСТЬ, ЗНАЧЕННЯ ТА РОЛЬ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВА

Облікова політика є одним із ключових елементів системи бухгалтерського обліку, що визначає підходи підприємства до формування, оцінки, обліку та відображення господарських операцій у фінансовій звітності. Вона забезпечує єдність методологічних принципів ведення обліку, послідовність і порівнянність фінансових показників.

Згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» (ст.1) о*блікова політика – це сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності [1].*

У Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» *облікова політика трактується так само, як і в попередньому джерелі [2].*

А от Пушкар М. С. у своєму науковому виданні зазначає, що облікова політика – це сукупність взаємопов'язаних управлінських і методичних рішень, які охоплюють організаційні, методологічні та технічні аспекти бухгалтерського обліку й визначають порядок формування облікової інформації для ефективного управління підприємством [3].

На мою думку, найбільш доцільним є визначення, подане Пушкарем М. С., оскільки воно не обмежується лише нормативними вимогами, а відображає стратегічне значення облікової політики в управлінні підприємством. Такий підхід розглядає облік не просто як технічний процес, а як елемент системи управління, що формує якісну інформацію для прийняття управлінських рішень.

Облікова політика має надзвичайно важливе значення для діяльності кожного підприємства, оскільки саме вона визначає методологічну основу ведення бухгалтерського обліку та формування фінансової звітності. Її головна роль полягає у забезпеченні єдності, послідовності та достовірності облікової інформації, що використовується як внутрішніми, так і зовнішніми користувачами. Завдяки чітко визначеній обліковій політиці підприємство може забезпечити порівнянність фінансових результатів у різні періоди та підвищити рівень прозорості господарської діяльності.

Від грамотного формування облікової політики залежить не лише прозорість фінансових результатів, а й здатність підприємства мінімізувати податкові ризики, уникати штрафних санкцій і забезпечувати стабільність у відносинах із контролюючими органами. Водночас податкові ризики безпосередньо впливають на підходи до організації бухгалтерського обліку, спонукаючи бізнес гнучко адаптувати внутрішні регламенти, методики та інструменти відповідно до змін у законодавстві [4].

Крім того, облікова політика відіграє важливу роль у формуванні

фінансової стратегії підприємства. Вибір певних методів оцінки активів, нарахування амортизації, визначення доходів і витрат безпосередньо впливає на показники прибутковості, фінансової стійкості та рентабельності. Таким чином, облікова політика є інструментом управлінського впливу, що дозволяє оптимізувати результати діяльності, враховуючи вимоги законодавства та особливості господарських процесів.

Загалом, значення облікової політики полягає не лише у дотриманні облікових стандартів, а й у створенні інформаційної основи для прийняття ефективних управлінських рішень, підвищенні довіри до фінансової звітності та забезпеченні стабільності фінансового обліку на підприємстві.

Облікова політика кожного підприємства має свої особливості, які залежать від форми власності, організаційно-правового статусу, масштабів діяльності, галузевої специфіки та обраної системи оподаткування. Її формування базується на вимогах національних стандартів бухгалтерського обліку, але при цьому підприємство має право самостійно обирати методи і способи ведення обліку, що найкраще відповідають його потребам.

Однією з головних особливостей є варіативність методичних рішень. Підприємство може самостійно визначати порядок оцінки запасів, методи нарахування амортизації, способи обліку витрат і доходів, критерії суттєвості тощо. Така гнучкість дозволяє узгодити облікову політику з фінансовою стратегією підприємства.

Важливою особливістю є також послідовність застосування – облікова політика повинна діяти постійно, а зміни вносити можна лише у випадках, передбачених законодавством або при зміні умов діяльності. Це забезпечує порівнянність показників звітності між різними періодами.

Крім того, облікова політика має внутрішньоорганізаційний характер, оскільки затверджується керівником і відображає специфіку управлінських підходів підприємства. Вона оформлюється у вигляді наказу або розпорядження, який містить опис методів обліку, структури бухгалтерської служби, форм первинних документів та порядок ведення регістрів.

У сукупності ці особливості роблять облікову політику індивідуальним інструментом управління обліковою системою, який забезпечує достовірність, прозорість і ефективність фінансової інформації на підприємстві.

Отже, облікова політика є важливою складовою системи управління підприємством, що визначає порядок формування, узагальнення та подання фінансової інформації. Вона виступає не лише інструментом дотримання законодавчих вимог, а й засобом забезпечення ефективного управління ресурсами, контролю за фінансовими результатами та підвищення достовірності звітності. Грамотно сформована облікова політика враховує особливості діяльності підприємства, створює умови для прозорості господарських процесів і сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень. Саме тому її значення полягає у поєднанні методологічної точності, гнучкості та стратегічної орієнтованості на розвиток підприємства.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення: 22.10.2025).
2. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text (дата звернення: 22.10.2025).
3. Пушкар М. С., Пушкар М. Управлінський облік – складова загальної облікової системи інформації. *Вісник економіки № 1*. 2024. С. 94–110. URL: https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/50286/1/Пушкар.PDF?utm_source.
4. Лега О. В., Прийдак Т. Б., Яловега Л. В., Єрмолаєва М. В., Сіренко О. В. Облікова політика та податкові ризики: сучасні рішення для бізнесу. Актуальні питання економічних наук. 2025. № 9. URL: https://tinyurl.com/ywep3dva.

ЛАГУН АЛІНА – здобувач вищої освіти
Науковий керівник - **УСАТЕНКО ОЛЬГА**, д.е.н, профксор,
завідувач кафедри економічного аналізу і фінансів
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», м. Дніпро

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ В УМОВАХ НАДАННЯ КОМПЛЕКСНИХ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Сучасні тенденції розвитку бізнес-середовища вимагають від підприємств високої гнучкості, прозорості та ефективності у використанні фінансових ресурсів. У цьому контексті комплексні фінансові послуги, що поєднують бухгалтерський облік, аудит та консалтинг, відіграють ключову роль у забезпеченні сталого розвитку суб'єктів господарювання. Актуальність теми зумовлена необхідністю формування єдиної системи фінансово-економічного супроводу підприємств, яка базується на достовірності облікових даних, ефективному контролі та професійному консультуванні з питань управління, оподаткування й фінансового планування.

Питання організації обліку та аудиту в консалтингових і аудиторських компаніях досліджували такі вчені, як Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, Л.В. Нападовська, М.Д. Білуха, О.В. Лишиленко, які розглядали методичні підходи до формування системи бухгалтерського обліку, оцінки фінансових результатів та внутрішнього контролю. Водночас, у наукових працях О. О. Лаговської [1], І. Й. Яремко [2], О. М. Петрук значна увага приділена розвитку аудиту та удосконаленню методики перевірки фінансової звітності в умовах цифровізації та автоматизації облікових процесів. Однак недостатньо дослідженими залишаються питання комплексного підходу до організації обліку, аудиту і консалтингу в межах єдиної фінансової системи обслуговування підприємств.

Організація обліку в компаніях, що надають фінансові послуги, передбачає побудову інтегрованої інформаційної системи, яка поєднує бухгалтерський, управлінський і податковий облік. Це дозволяє узгодити внутрішні та зовнішні потоки даних, підвищити достовірність фінансової інформації та забезпечити своєчасне прийняття управлінських рішень. Важливою складовою є застосування сучасних облікових програм, це може бути такі як BAS, SAP та інші, які забезпечують автоматизацію процесів, зменшують ризик помилок і дозволяють інтегрувати аналітичні функції в управлінську діяльність.

Методика аудиту в умовах надання комплексних фінансових послуг має враховувати специфіку операцій клієнтів, які часто охоплюють облік, консалтинг і податкове планування. Аудитор у таких умовах виконує не лише контрольну, а й аналітично-консультаційну функцію - оцінює систему внутрішнього контролю клієнта, виявляє ризики, формує рекомендації щодо оптимізації облікової політики. Особливої уваги потребує незалежність аудитора, оскільки поєднання консультаційних і контрольних послуг може створювати конфлікт інтересів, що потребує чіткого дотримання етичних принципів професії.

Консалтинг у сфері бухгалтерського обліку та оподаткування доповнює функції аудиту, сприяючи підвищенню фінансової грамотності клієнтів і покращенню якості управлінських рішень. Консультативна діяльність базується на глибокому аналізі фінансових даних, прогнозуванні податкових ризиків і розробленні стратегій фінансової оптимізації. Консалтинг виступає логічним продовженням аудиту та інтегрується з обліковими процесами у межах єдиної системи фінансового супроводу бізнесу.

В умовах цифрової трансформації економіки особливого значення набуває використання технологій автоматизованого аудиту, хмарних сервісів, систем штучного інтелекту для аналізу даних і виявлення ризикових операцій. Цифровізація дозволяє знизити витрати на аудит, підвищити оперативність перевірок і забезпечити більш глибоку аналітику фінансових процесів.

Одним з найважливіших інструментів аудиту на сучасному етапі є діджиталізація задіяних процесів. Загалом, діджиталізація - це застосування сучасних цифрових технологій для автоматизації та оптимізації певних процесів будь-якої діяльності. Цифрові технології можуть значно поліпшити співпрацю та комунікацію в процесі аудиту. Наприклад, за допомогою хмарних технологій, таких як Google Drive або Dropbox. Аудитори можуть легко обмінюватися даними з клієнтами, працювати над документами разом в режимі реального часу та мати доступ до всієї необхідної інформації з будь-якого місця і в будь-який час. Це може значно прискорити процес аудиту та зробити його зручнішим для всіх сторін [4].

Отже, організація обліку та аудиту в умовах надання комплексних фінансових послуг потребує інтегрованого підходу, що поєднує інформаційні, аналітичні та консультаційні складові. Ефективне поєднання цих напрямів забезпечує підвищення достовірності фінансової звітності, зміцнення довіри до результатів аудиту, а також сприяє формуванню стійких партнерських відносин між підприємством і його клієнтами. Подальший розвиток організації обліку та аудиту має бути спрямований на розширення використання цифрових інструментів, автоматизацію аналітичних процедур і підвищення ролі аудиторського консалтингу в управлінні фінансовими ризиками.

Список використаних джерел:

1. Лаговська О. А., Грабчук І. Л., Лоскоріх Г. Л.: Класифікація ризиків ІТ-підприємств: обліковий аспект. In Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2020. Випуск 3 (47). с. 28-32.
2. Яремко, Ігор; Назар, Ліннік. Проблематика та особливості розвитку аусторсингу бухгалтерського обліку в Україні. Економіка та суспільство, 2023, 56.
3. Петрук, О. М.; Костишин, Ю. С. Ідентифікація та оцінка загроз системі фінансової безпеки держави у сфері митного контролю. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу, 2020, 2 (46): 40-51.
4. Діджиталізація процесів в аудиті. URL: https://www.bdo.ua/uk-ua/insights-2/information-materials/2024/digitalisation-of-audit-processes

ЛАРЦЕВА ВІКТОРІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ГАЙДУЧОК ТЕТЯНА**, к.е.н, доцент
кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту,
Поліський національний університет, м. Житомир

ВПЛИВ ПОДАТКОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ НА ОРГАНІЗАЦІЮ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У сучасних умовах господарювання податкове середовище є одним із найбільш динамічних та мінливих чинників, які впливають на діяльність вітчизняних підприємств. Постійні трансформації у сфері оподаткування обумовлені прагненням держави забезпечити стабільні бюджетні надходження, гармонізувати податкову систему з європейськими стандартами, а також створити більш сприятливі умови для ведення бізнесу. Разом із тим, будь-які зміни у податковому законодавстві безпосередньо відображаються на організації бухгалтерського обліку, що потребує адаптації методології, інструментів та процедур фіксації фінансово-господарських операцій.

Податкова політика будь-якого підприємства, що здійснює свою діяльність в рамках національної економіки, базується на нормах і положеннях чинного податкового законодавства [2]. На практиці реалізація податкової політики, зокрема процеси обчислення та сплати податків, здійснюється через поєднання імперативних норм бухгалтерського обліку та методів, які підприємство визначає самостійно з обов'язковим дотриманням вимог податкового законодавства [2]. Реалізація структурних елементів власної податкової політики вітчизняними підприємствами в багатьох випадках спрямовується на мінімізацію податкових платежів, що сприяє збільшенню його фінансових ресурсів [1].

Сучасні економічні умови постійно змінюються, а податкове законодавство перебуває в постійному розвитку, що безпосередньо впливає на організацію бухгалтерського обліку на підприємствах.

Податкові трансформації – це зміни в податковій політиці, правилах нарахування, обліку та сплати податків [2], які підприємства мають своєчасно відображати у своїй господарській діяльності. Від правильного реагування на ці зміни залежить не лише фінансова стабільність підприємства, а й його репутація перед податковими органами та контрагентами.

Бухгалтерський облік виступає інформаційною базою для управління підприємством, водночас слугуючи джерелом даних для складання податкової звітності. Податкові трансформації охоплюють:

– зміни у податкових ставках (коригування ПДВ, податку на прибуток, єдиного податку тощо);

– введення нових податків або зборів;

– модифікацію правил визначення об'єкта оподаткування;

– оновлення процедур податкового адміністрування та звітності.

Кожна з цих змін вимагає адаптації облікової політики підприємства, зокрема уточнення методів оцінки активів і зобов'язань, вибору системи

аналітичних рахунків та коригування форм внутрішньої і зовнішньої звітності.

Податкові трансформації часто супроводжуються появою нових податків, зміною ставок, розширенням або звуженням об'єктів оподаткування, а також внесенням коригувань у порядок звітування. Це збільшує обсяг інформації, що подається у податковій звітності, та ускладнює процедури обліку. На практиці це означає, що бухгалтерський відділ підприємства повинен налагодити більш гнучкі та детальні внутрішні процедури обліку. Необхідно впроваджувати нові методики, автоматизовані інформаційні системи та постійно навчати персонал, щоб звітувати відповідно до нових норм.

Проте, слід відмітити, що зміни податкового законодавства суттєво впливають на формування податкової бази, а отже – на визначення фінансового результату діяльності підприємства. Зокрема, коригування правил амортизації, зміни у визнанні витрат або доходів можуть призвести до істотних відмінностей між бухгалтерським та податковим обліком. Це стимулює бухгалтерів ефективно планувати податкове навантаження, аналізувати можливості застосування законних податкових пільг і використовувати методи оптимізації податків без порушення законодавства.

В умовах сьогодення, зміни в податковому законодавстві здійснюють безпосередній вплив і на внутрішню облікову політику підприємства. Наприклад, у разі кардинальних змін податкових ставок або правил визначення валюти операцій може знадобитися перегляд способів нарахування резервів, оцінки матеріальних цінностей чи формування фінансових звітів. Тому, будь-який суб'єкт господарювання має своєчасно адаптувати свої облікові стандарти, при цьому дотримуючись і вимог Міжнародних стандартів фінансової звітності та національного законодавства.

Податкові трансформації часто супроводжуються посиленням контролю з боку податкових органів та збільшенням санкцій за порушення. Це підвищує вимоги до точності і достовірності облікових даних. Підприємства змушені більш ретельно вести документообіг, використовувати системи внутрішнього контролю і аудиту, щоб забезпечити відповідність обліку податковому законодавству та зменшити ризики штрафів і перевірок [2].

Сучасні податкові трансформації вимагають комплексного підходу до обробки та аналізу даних. На допомогу приходять автоматизовані бухгалтерські системи з інтегрованими модулями податкового обліку, які автоматично оновлюються відповідно до змін у законодавстві. Водночас, впровадження таких ІТ-рішень дозволяє підвищити ефективність обліку, зменшити людський фактор і оперативно формувати звітність з урахуванням сучасних вимог.

Для ефективної адаптації до змін податкового середовища підприємствам доцільно:

1. розробляти гнучку облікову політику, що враховує можливі зміни у податковому законодавстві;
2. здійснювати постійний моніторинг законодавчих ініціатив та оперативно вносити корективи у методику обліку;
3. впроваджувати сучасні програмні комплекси для автоматизації обліку

та формування податкової звітності;

4. підвищувати кваліфікацію бухгалтерського персоналу шляхом професійного навчання;

5. розвивати систему внутрішнього аудиту та контролю, що дозволяє знизити ризики податкових помилок.

Отже, податкові трансформації мають суттєвий вплив на організацію бухгалтерського обліку на всіх суб'єктах господарювання, оскільки зумовлюють необхідність гнучкого та оперативного реагування на зміни, впровадження нових облікових методик, технологій та підходів до планування. Лише ті підприємства, які зуміють адаптувати свою систему бухгалтерського обліку до динамічних податкових змін, зможуть забезпечити фінансову стабільність та конкурентоспроможність у сучасних умовах економіки.

Податкові трансформації в умовах сьогодення є одним із ключових чинників, що визначають організацію бухгалтерського обліку на підприємстві. Їхній вплив проявляється на всіх рівнях – від методології формування показників фінансової звітності до організації роботи облікового апарату. Постійна адаптація до податкових змін вимагає від підприємств гнучкості, використання сучасних інформаційних технологій та підвищення професійного рівня бухгалтерів. Впровадження ефективних управлінських рішень у цій сфері дозволить мінімізувати ризики та забезпечити достовірність облікової інформації, необхідної для прийняття стратегічних і тактичних рішень.

Податкові трансформації значно впливають на всі аспекти організації бухгалтерського обліку, формуючи нові вимоги до інформаційного забезпечення, внутрішнього контролю та методів оцінки господарських операцій. Для збереження стабільності фінансової системи підприємствам необхідно формувати адаптивну облікову політику, що дозволяє швидко реагувати на зміни у законодавстві.

Ключовим завданням стає пошук балансу між інтересами держави (забезпечення податкових надходжень) та інтересами бізнесу (оптимізація витрат і прозорість обліку). Ефективна організація бухгалтерського обліку в умовах податкових трансформацій повинна поєднувати правову відповідність, економічну доцільність і технологічну гнучкість.

Список використаних джерел:

1. Данілов О. Податкові зміни в контексті євроінтеграційних процесів України та їх вплив на бухгалтерський облік. *Економіка та суспільство*. 2024. № 61. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3780/3703

2. Податковий кодекс України від 02 груд. 2010 р. № 2755 / Верх. Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text.

ЛАХТЮК ТЕТЯНА, здобувачка вищої освіти
Науковий керівник – **ФАТЕНОК-ТКАЧУК АЛЛА,** к. е. н, доцент
Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

ОБЛІК ВТРАЧЕНИХ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

На жаль, наразі дедалі більше підприємств стикаються з проблемою пошкодження або повного знищення основних засобів внаслідок бойових дій в Україні. Такі ситуації ускладнюють введення бухгалтерського обліку, тому що важливо не тільки відобразити факт втрати активів, а й правильно відобразити це у фінансовій звітності відповідно до вимог чинного законодавства.

Для забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності підприємство повинно провести інвентаризацію, якщо є можливість безпечного і безперешкодного доступу уповноважених осіб до активів, первинних документів та регістрів бухгалтерського обліку [1]. Інвентаризують основні засоби станом на перше число наступного місяця, коли зникли перешкоди для доступу до активів.

В першу чергу керівник створює інвентаризаційну комісію, до складу якої входять такі особи як головний бухгалтер, матеріально відповідальна особа, профільний фахівець та інші члени комісії. За результатами проведеної інвентаризації комісія складає по одному примірнику таких документів: інвентаризаційний опис необоротних активів (групи необоротних активів); протокол інвентаризаційної комісії (зазначено рекомендації щодо списання ОЗ, які затверджує керівник протягом п’яти робочих днів після проведення інвентаризації) [2].

Може бути ситуація, що первинні документи, облікові регістри чи фінансова звітність були втрачені або знищені, після чого керівник підприємства зобов’язаний створити спеціальну комісію для з’ясування причин інциденту та визначення переліку відсутніх документів. До складу такої комісії важливо доєднати слідчі органи, а також органи державного пожежного нагляду, якщо втрата документів відбулась внаслідок пожежі.

За результатами розслідування комісія складає акт, де фіксується обставина події, перелік знищених або втрачених документів, причини їх відсутності та пропозиції щодо подальших дій підприємства. Акт підписується всіма членами комісії та затверджується керівником.

Копія затвердженого акта протягом десяти днів з дати підписання надсилається до органу, у сфері управління якого перебуває підприємство, а також до державного органу, що веде облік випадків втрати або знищення бухгалтерських документів. Окрім цього, підприємству варто забезпечити відновлення знищених документів шляхом отримання копій у контрагентів, банках чи державних установах, що допоможе зменшити ризики невизнання господарських операцій і зберегти безперервність бухгалтерського обліку навіть у складних умовах воєнного стану [3].

Щоб підприємству не нараховували ПДВ під час списання ОЗ, знищених чи втрачених унаслідок бойових дій, потрібно мати оформлений пакет документів, який буде підтверджувати, що втрата активів відбулась не з вини

підприємства. До нього відноситься: акт інвентаризації пошкоджених або знищених ОЗ; акт про списання ОЗ (форма № ОЗ-3 або ОЗ-4); фото- або відеоматеріали, що фіксують стан зруйнованого майна; акт або довідка від компетентних органів;

Відповідно до п. 189.9 Податкового кодексу України ці документи і є підставою для не нарахування податкових зобов'язань з ПДВ. Під час списання основних засобів на підставі актів для списання відповідні операції виконуються за допомогою бухгалтерської довідки. В першу чергу, припиняється нарахування амортизації з місяця, наступного за місяцем ліквідації ОЗ. Якщо перед цим нараховувався виробничий метод амортизації, то припинення відбувається з наступного дня після дати ліквідації об'єкта. Далі нарахований знос списується за період використання об'єкта записом: Дт 13 «Знос основних засобів» – Кт 10 «Основні засоби».

Наступним етапом є списання залишкової вартості основного засобу у тому періоді, коли відбулася ліквідація. Ця операція відображається у складі інших витрат записом: Дт 976 «Списання необоротних активів» – Кт 10. Варто зазначити, що у субрахунок 976 відносяться всі витрати, пов'язані з ліквідацією ОЗ (наприклад заробітна плата персоналу, зайнятого на проведенні ліквідації).

Після знищення ОЗ війною вони перетворюються на непридатні залишки. Але є вихід з цієї ситуації за умови, якщо такий мотлох може бути використаний повторно, наприклад, брухт для подальшого продажу. Таким чином підприємство може оприбуткувати його для реалізації записом: Дт 209 «Інші матеріали» – Кт 746 «Інші доходи». Реальні збитки, які виникли внаслідок руйнування ОЗ, обліковуються поза балансом на субрахунку 072 «Невідшкодовані недостачі і втрати від псування цінностей». Такий облік може тривати до трьох років з моменту встановлення втрат. Важливо зберігати усі підтвердні документи для подальшого відшкодування завданих збитків. На жаль, в сучасних умовах воєнного стану майже неможливо встановити конкретного винуватця в руйнуванні майна, тому суму, яку можливо відшкодувати, відображають у дебіторській заборгованості і доходу лише після підтвердження компенсації. В обліку це буде оформлятися записом: Дт 375 «Розрахунки за відшкодування завданих збитків» − Кт 716 «Відшкодування раніше списаних активів» [2].

Отже, в умовах воєнного стану облік знищених ОЗ потребує особливої уваги: необхідно документально підтвердити втрати, правильно списати залишкову вартість і відобразити збитки поза балансом, а також зафіксувати можливість відшкодування.

Список використаних джерел

1. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань No 879 від 02.09.2014 р. Міністерство фінансів України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text

2. Адамович Н. Ліквідація знищених активів в умовах війни. *Податки&бух облік*, 2022. №22. URL: https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2022/april/issue-22/article-119928.html

3. Колісник, О. П., Приходько, К. К. Облік і контроль основних засобів в умовах воєнного стану. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*, 2023. №7. URL: https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-7-09-03

ЛІЗУНОВА ЄЛИЗАВЕТА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник –**КОСАТА ІННА**, к. е.н.,
доцент кафедри статистики, обліку та аудиту економічного факультету,
Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна, м. Харків.

ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТООБІГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ НА ОСНОВІ БУХГАЛТЕРСЬКИХ ДАНИХ

Питання організаційних аспектів ведення бухгалтерського обліку в умовах активної цифровізації є актуальним питанням, тому що в сучасних умовах розвитку технологій, а також діджиталізації усіх процесів світової та української економік, системи обліку та управління підприємством поступово переходять з паперового на електронний документообіг. Задля зміцнення конкурентоспроможності одним із найбільш важливих напрямів цифрової трансформації наразі є електронний документообіг. [1, с. 89-91].

Система електронного документообігу забезпечує швидке створення, обмін, зберігання та обробку документів у цифровому форматі, що дає змогу значно скоротити витрати часу та ресурсів на їх оформлення та погодження. У контексті бухгалтерського обліку це означає перехід від традиційних паперових носіїв до цифрових платформ, де інформація формується та зберігається автоматично й може бути використана в аналітиці управлінських рішень. [2, с. 71-72].

Ефективність управління підприємства безпосередньо залежить від швидкості отримання даних про фінансово-господарський стан підприємства. Саме тому бухгалтерський облік наразі виступає інформаційною основою для менеджменту, хоча раніше вважався переважно як інструмент формування звітності. А зараз за допомогою електронного документообігу бухгалтери та управлінці отримують змогу опрацьовувати великі обсяги даних у реальному часі, виявляти тенденції, аналізувати показники та приймати рішення на основі актуальної та вже перевіреної інформації. [1, с. 93-94].

Особливої актуальності ця проблематика набуває в українських реаліях, в умовах воєнного стану за нестабільного економічного середовища, т.я. віддалений формат роботи потребують більшої гнучкості й надійності облікових систем. Для багатьох підприємств електронний документообіг став не лише інструментом оптимізації, а й засобом для забезпечення безперервних бізнес-процесів. Водночас впровадження цифрових рішень у сфері бухгалтерського обліку стикається з викликами: від недостатнього рівня цифрової грамотності наявного персоналу до проблем інформаційної безпеки та нормативного регулювання. [1, с. 94]

Завдяки переходу від паперових документів до цифрових сильно змінюється логіка облікових процесів, тобто інформація стає доступною у режимі реального часу, мінімізується ризик дублювання даних, скорочуються часові витрати на узгодження й затвердження документів. [2, с. 71].

Висока швидкість обміну документами між структурними підрозділами сприяє зменшенню часу ухвалення управлінських рішень. Менеджери отримують можливість аналізувати усі показники на підставі актуальних бухгалтерських

даних, що надходять у систему відразу після створення первинних документів. Крім того, електронний документообіг створює можливості для інтеграції бухгалтерських систем із платформами бізнес-аналітики, що формує єдиний інформаційний простір підприємства. У результаті управлінські рішення ґрунтуються не на інтуїції, а на комплексному аналізі фактичних даних. [3, с. 47].

Разом з тим, цифровізація облікових процесів супроводжується певними викликами. Одним із головних - недостатній рівень цифрової грамотності наявного персоналу, що ускладнює впровадження нових технологічних рішень. Також проблемою є невизначеність стандартів облікових систем, сумісність різних програмних продуктів і необхідність у більш надійному захисті інформації від кіберзагроз. [4, с. 10].

Також важливим моментом є вдосконалення нормативно-правової бази, яка регулює електронний документообіг та цифрові підписи. Незважаючи на існування Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг», подальший розвиток цієї сфери в нашій країні потребує щонайменше уточнення технічних вимог та уніфікації стандартів. [5].

Отже, електронний документообіг виступає важливим інструментом підвищення ефективності управлінських рішень, що ґрунтуються на бухгалтерських даних. Його впровадження дозволяє створити гнучку, прозору та інтегровану систему обліку, яка сприяє оперативному доступу до достовірної інформації й підтримує стратегічне управління підприємством. Цифровізація бухгалтерських процесів зменшує адміністративні витрати, мінімізує людський фактор і забезпечує швидший обіг документів, що є особливо важливим у сучасних умовах економічної нестабільності України.

Подальший розвиток цієї сфери варто спрямувати на вдосконалення законодавства, підвищення цифрових навичок працівників і захищеності даних. Також перспективними є дослідження ефективності електронного документообігу в різних галузях економіки, розробка та подальша інтеграція нових систем, що поєднують бухгалтерський облік, аналітику та управління. Це дозволить бугалтерії повною мірою реалізувати свій потенціал і бути повноцінною частиною стратегічного управління та сталого розвитку українських підприємств.

Список використаних джерел:

1. Digitalization of Accounting and Financial Reporting in Ukraine –Natalia M. Selivanova, PhD in Economics, Associate Professor *Odesa Polytechnic National University, Odesa, Ukraine* 2024 p. C. 89-94.
2. Бабінська С. Я. Електронний документообіг у процесі ведення бухгалтерського обліку в сучасних умовах. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка» : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, вересень 2023, № 30. С. 71-72.
3. I.V. Orlov, Doctor of Economic Sciences, Professor. Role of document management system for business processes optimization, 2024. Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education. URL: http://dx.doi.org/10.26642/pbo-2024-2(58)-45-49 (дата звернення 25.10.2025).
4. Moklyak T. V. The role of accounting and analytical support in the process of managing financial results. Current Issues in Economic Sciences, 2024 (6). С. 10. URL: https://doi.org/10.5281/zenodo.14289613: (дата звернення 25.10.2025).
5. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003. № 851. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15 (дата звернення: 25.10.2025).

ЛУКІЯНЕКО АНАСТАСІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **КОЛІСНИК ОЛЕНА**, к.е.н, доцент,
доцент кафедри обліку та аудиту
Державний податковий університет, м. Ірпінь

ГАРМОНІЗАЦІЯ ОБЛІКОВИХ ПРОЦЕДУР У КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄС

Процес інтеграції України до Європейського Союзу зумовлює необхідність гармонізації національних облікових процедур із європейськими вимогами, що забезпечить сумісність інформаційних, фінансових і управлінських систем. Гармонізація облікових процедур є важливою складовою загальної стратегії економічної інтеграції, оскільки вона сприяє підвищенню прозорості, достовірності та порівнянності фінансових даних, створюючи передумови для зміцнення довіри між державними інституціями, бізнесом та іноземними інвесторами. Цей процес має не лише технічне, а й глибоке інституційне значення, адже передбачає узгодження методології ведення обліку, порядку формування звітності та процедур контролю із практиками, що діють у державах - членах ЄС.

В умовах сучасних економічних трансформацій гармонізація облікових процедур набуває стратегічного значення для України. Адаптація національної системи обліку до європейських стандартів є необхідною умовою забезпечення прозорості фінансової звітності, підвищення інвестиційної привабливості економіки та формування довіри до українських інституцій на міжнародному рівні. «Зближення облікових процедур із нормами ЄС сприяє усуненню інформаційних бар'єрів між українськими та європейськими суб'єктами господарювання, полегшує залучення капіталу, спрощує участь у транскордонних економічних проектах і сприяє розвитку єдиного ринку. Гармонізація також створює основу для ефективного функціонування системи державного фінансового контролю, забезпечуючи порівнянність показників на макро- та мікрорівнях» [1].

Під гармонізацією облікових процедур розуміють процес приведення у відповідність методів, принципів і процедур ведення обліку з міжнародно визнаними нормами та стандартами. У європейській практиці ключову роль у цьому відіграють Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ), які забезпечують єдині принципи відображення господарських операцій, оцінки активів і зобов'язань, формування фінансової звітності. МСФЗ виступають базою для уніфікації процедур обліку, що гарантує зіставність даних між країнами та зменшує ризик викривлення фінансової інформації. Європейський Союз відіграє провідну роль у створенні нормативної бази, яка визначає спільні підходи до ведення обліку .

В Україні основою для гармонізації є Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, які створені з урахуванням принципів МСФЗ. Однак, попри формальну подібність, між НП(С)БО та європейськими стандартами залишаються значні розбіжності, зокрема щодо принципів оцінки активів,

визнання доходів і витрат, трактування поняття суттєвості, а також розкриття інформації у звітності. «Однією з основних проблем є недостатній рівень цифровізації облікових процесів, що знижує ефективність обміну інформацією та обмежує можливості електронної звітності. Крім того, на практиці спостерігаються труднощі у впровадженні європейських стандартів через відсутність належної методичної підтримки, нестачу кваліфікованих фахівців, а також невідповідність окремих положень чинного законодавства директивам ЄС» [2].

Важливим напрямом гармонізації є вдосконалення нормативно-правової бази з урахуванням вимог європейського законодавства. Україна поступово здійснює адаптацію законодавчих актів, зокрема Закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», до норм ЄС, що передбачає більш чітке визначення принципів прозорості, відповідальності та достовірності облікових процедур. Не менш значущим є впровадження цифрових технологій у сфері обліку: автоматизація процесів, розвиток електронної звітності, використання системи SAF-T (Standard Audit File for Tax), яка забезпечує обмін фінансовими даними між підприємствами та органами контролю за єдиним європейським стандартом. Такі інновації сприяють зниженню адміністративного навантаження, підвищенню ефективності контролю і спрощенню процедур перевірки звітності [3].

Важливою складовою гармонізації є підготовка фахівців бухгалтерського профілю, які здатні працювати за європейськими стандартами. Для цього необхідно реформувати систему професійної освіти, підвищити рівень практичної підготовки, забезпечити доступ до міжнародних програм сертифікації та розвивати культуру безперервного навчання. Гармонізація облікових процедур неможлива без високого рівня професійної компетентності бухгалтерів, здатних застосовувати принципи МСФЗ та розуміти вимоги директив ЄС у своїй діяльності .

Очікуваними результатами гармонізації є підвищення прозорості фінансової інформації, покращення інвестиційного клімату, зростання довіри до українського бізнесу та формування сприятливих умов для інтеграції у європейський економічний простір. Для підприємств це означає полегшення виходу на міжнародні ринки капіталу, можливість залучення іноземних інвестицій та зниження витрат на підготовку звітності для різних юрисдикцій. Для держави гармонізація створює умови для ефективного контролю за фінансовими потоками, посилення фіскальної дисципліни та узгодження макроекономічної статистики з європейськими стандартами. Водночас існують і певні ризики: високі витрати на адаптацію інформаційних систем, складність нормативних змін, необхідність збереження національної специфіки обліку, що особливо важливо для секторів із державним регулюванням .

Отже, гармонізація облікових процедур у контексті інтеграції України до ЄС є комплексним процесом, який охоплює не лише технічні, а й інституційні, кадрові та технологічні аспекти. Вона сприяє створенню прозорого економічного середовища, підвищенню ефективності управління, а також

формуванню довіри з боку міжнародних партнерів. Гармонізація є ключовою передумовою для сталого розвитку економіки та подальшого утвердження України як повноправного учасника європейського фінансового простору.

Список використаних джерел:

1. Кладницька Т. А., Борковська В. В., Ковальова Т. В. Реформування системи бухгалтерського обліку в умовах євроінтеграції України. *Соціальний розвиток: економіко-правові проблеми.* 2025. № 6. URL: https://www.eu-scientists.com/index.php/sdel/article/view/234/223 (дата звернення: 14.10.2025).

2. Любимов, М. О., Педченко, Н. С., Артюх-Пасюта, О. В., Мілька, А. І., Прохар, Н. В. Розвиток організації бухгалтерського обліку в Україні в сучасних умовах. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки»*. 2022. № (2 (106). URL: https://puet.poltava.ua/index.php/economics/article/view/144/136 (дата звернення: 14.10.2025).

3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996- XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення: 14.10.2025).

ЛУПІЙЧУК АНТОН, аспірант,
Науковий керівник – **ПОЧИНОК НАТАЛІЯ**, к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

ОБЛІКОВА СПЕЦИФІКА СМАРТБУДІВНИЦТВА В УКРАЇНІ

Сучасні тенденції розвитку економіки України засвідчують зростаюче значення інноваційних підходів у сфері будівництва, серед яких особливе місце посідає смартбудівництво. Його сутність полягає у використанні інтелектуальних систем управління процесами зведення, експлуатації та обслуговування будівель з максимальним рівнем автоматизації, енергоефективності та цифровізації управлінських процедур. Смартбудівництво передбачає інтеграцію інтернету речей, хмарних сервісів, цифрових моделей (BIM-технологій), а також різноманітних програмно-апаратних комплексів, що дозволяють забезпечувати безперервний контроль і оптимізацію витрат на всіх етапах життєвого циклу об'єкта. У цьому контексті постає актуальне завдання формування облікової системи, яка здатна відобразити не лише фінансово-господарські операції, але й технологічні інновації, що прямо впливають на вартісні показники діяльності будівельних компаній.

Специфіка обліку в умовах смартбудівництва полягає у необхідності фіксації значно ширшого кола показників, ніж у традиційній будівельній практиці. Якщо класичний бухгалтерський облік зосереджувався переважно на витратах, доходах і фінансових результатах, то сучасні умови вимагають відображення інформації про використання цифрових платформ, вартість програмного забезпечення, витрати на впровадження систем «розумного дому», сенсорних технологій та енергоощадних рішень. Окремої уваги заслуговує питання обліку інвестицій у нематеріальні активи, пов'язані із впровадженням BIM-моделей, цифрових двійників об'єктів будівництва та систем аналітики великих даних, які стають ключовим елементом вартості будівельних компаній нового покоління. Крім того, на облікову практику смартбудівництва впливають особливості розподілу витрат. Зокрема, якщо раніше більша їх частина формувалася за статтями матеріалів, оплати праці та технічного забезпечення, то нині значна частка припадає на IT-інфраструктуру, хмарні сервіси та ліцензії на використання цифрових систем. Це потребує від бухгалтерів і аудиторів глибоких знань у сфері інформаційних технологій та здатності коректно оцінювати як матеріальні, так і нематеріальні ресурси, що беруть участь у створенні кінцевого будівельного продукту.

Не менш важливим аспектом є прозорість та контроль у смартбудівництві. Завдяки цифровим платформам з'являється можливість інтегрувати бухгалтерський облік із системами моніторингу процесів, що забезпечує оперативне відображення фактичних витрат і контроль відхилень від кошторисних показників. Це сприяє підвищенню довіри інвесторів і замовників до будівельних компаній, зменшує ризики шахрайства та нецільового використання коштів. Водночас, така інтеграція ставить нові виклики перед

системою обліку, оскільки вимагає не лише технічної сумісності, а й адаптації облікових стандартів до реалій цифрової економіки.

Особливу увагу в обліку смартбудівництва слід приділяти питанням обліку нематеріальних активів. Цифрові двійники будівель, інтелектуальні алгоритми управління ресурсами, ліцензії на використання програмного забезпечення та сервісів управління життєвим циклом об'єкта – усе це формує вагому частку вартості сучасного будівельного продукту. На практиці постає потреба у розробці підходів до оцінки таких активів, визначення строків їх амортизації, порядку списання витрат на їх створення чи придбання. Це питання особливо актуальне для України, де національні стандарти бухгалтерського обліку поки що не враховують у повному обсязі специфіку цифрових активів, що створює певний розрив між реальними економічними процесами і нормативним регулюванням.

Не менш важливою обліковою проблемою смартбудівництва є відображення витрат на інтеграцію цифрових технологій у процес будівництва. Наприклад, використання BIM-моделей дозволяє скорочувати кількість помилок на етапі проектування, оптимізувати витрати на матеріали та робочу силу, але водночас потребує значних початкових інвестицій у технічне забезпечення та навчання персоналу. В обліку такі витрати повинні бути чітко відмежовані від поточних витрат, адже вони мають інвестиційний характер і безпосередньо впливають на формування вартості об'єкта будівництва. Саме правильна класифікація цих витрат забезпечує достовірність фінансової звітності та дозволяє інвесторам адекватно оцінити ефективність використання ресурсів.

Окрему групу питань становить калькулювання собівартості об'єктів смартбудівництва. Якщо у традиційному будівництві головними складовими собівартості були будівельні матеріали, заробітна плата та витрати на техніку, то нині значну частку становлять витрати на цифрову інфраструктуру: датчики, мережеве обладнання, програмне забезпечення, послуги технічної підтримки. Це вимагає від бухгалтерів розробки оновлених калькуляційних схем, які дозволяють не лише правильно відображати ці витрати, а й розподіляти їх між окремими об'єктами чи етапами будівництва. Зокрема, важливим завданням є відображення у фінансовому та управлінському обліку витрат на енергоефективні рішення, що не тільки підвищують ринкову цінність об'єкта, а й впливають на його подальшу експлуатацію.

Отже, облікова специфіка смартбудівництва в Україні зумовлена поєднанням класичних методів відображення господарських процесів із сучасними цифровими інструментами управління. Її основними рисами є акцент на обліку інноваційних технологій, зростання ролі нематеріальних активів, трансформація структури витрат та інтеграція бухгалтерських даних із цифровими платформами контролю й аналітики. У майбутньому саме така модель обліку здатна забезпечити прозорість, ефективність і конкурентоспроможність українських будівельних компаній, сприяючи розвитку галузі на засадах сталості та інноваційності.

МАЛЬЦЕВА АННА, здобувач вищої освіти,
Науковий керівник - **КУЗУБ МИХАЙЛО**,
ст. викладач кафедри обліку та оподаткування,
Державний торговельно-економічний університет, Київ

ОБЛІК ЛОГІСТИЧНИХ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Облік витрат на логістичну діяльність підприємства набуває все більшого значення в сучасних умовах, коли конкуренція загострюється, а ланцюги постачання змінюються під впливом глобалізації, цифровізації та невизначеності. Це зумовлює підвищені вимоги до достовірної та своєчасної інформації про витрати, що формуються в логістиці. Логістична діяльність включає закупівлю, транспортування, складування, обробку замовлень, розподіл продукції і супровід матеріальних потоків від постачальника до споживача. Кожен із цих етапів породжує відповідні витрати, які потрібно правильно відображати в бухгалтерському обліку для прийняття ефективних управлінських рішень та підвищення ефективності діяльності підприємства.

У сучасному контексті для українських підприємств облік логістичних витрат означає не лише ведення традиційного фінансового обліку, але й тісну інтеграцію з управлінським обліком. Зростає необхідність у деталізації витрат, цифровізації процесів, використанні ERP-систем, що дозволяють отримувати аналітичну інформацію про логістичні витрати в реальному часі. Одним із головних завдань бухгалтерського обліку в логістиці є правильна класифікація витрат, їхнє віднесення до відповідних об’єктів обліку, формування собівартості продукції чи послуг із урахуванням логістичних складових та контроль за відповідністю доходів і витрат.

Проблема логістичних витрат полягає в їх багатокомпонентності. До них належать витрати на транспортування, утримання складів, пакування, управління запасами, обробку замовлень, інформаційне забезпечення тощо. Проте в багатьох підприємствах ці витрати не виокремлюються в обліку, що ускладнює аналіз і контроль. Науковці пропонують запроваджувати аналітичні рахунки до синтетичного рахунка 91 «Загальновиробничі витрати», наприклад «Логістичні витрати на організацію технологічного супроводу виробничого процесу» або «Витрати на внутрішньовиробниче переміщення». Це дає змогу більш точно відображати логістичні витрати та створює підґрунтя для глибшого аналізу.

Класифікація логістичних витрат є важливим етапом ведення обліку. Вони можуть бути прямими або непрямими, змінними чи постійними, а також розподілятися за функціями – закупівля, транспортування, зберігання, обробка замовлень, обслуговування споживачів. Для підприємства важливо правильно визначити об’єкти обліку, наприклад маршрути, склади, види транспорту або клієнтські замовлення. Такий підхід дає змогу оцінити ефективність конкретних логістичних процесів. Недостатня деталізація облікових даних або спрощене використання ставок накладних витрат без урахування специфіки логістичних операцій призводить до втрати контролю над витратами та зниження точності управлінських рішень.

Сучасні умови господарювання в Україні, зокрема воєнний стан, інфляційні ризики, порушення транспортних ланцюгів і швидка цифровізація, зумовлюють нові виклики для бухгалтерського обліку. Автоматизація процесів обліку логістики стає необхідністю. Використання сучасних систем, таких як BAS ERP, SAP Business One чи Microsoft Dynamics, дозволяє вести облік витрат на транспортування, паливо, ремонт, оренду складів і пакування автоматично. Завдяки цьому менеджмент може вчасно реагувати на зміни у витратах, оптимізувати маршрути, скорочувати непродуктивні витрати та контролювати прибутковість логістичних операцій.

Особливе місце в системі бухгалтерського обліку займають підприємства, що надають логістичні послуги. Для них витрати на перевезення, утримання транспортних засобів, оренду складів, заробітну плату водіїв та інші супутні витрати формують собівартість реалізованих послуг. Ведення аналітичного обліку за маршрутом, видом транспорту або клієнтом дає змогу визначати прибутковість кожного напрямку діяльності та приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Водночас у практиці українських підприємств залишаються проблеми, які ускладнюють точне відображення логістичних витрат. Серед них – відсутність єдиних методичних рекомендацій щодо формування собівартості логістичних послуг, складність розподілу непрямих витрат, нестабільність вартості пального та транспортних тарифів, а також відсутність узгодженості між бухгалтерським і управлінським обліком. Вирішення цих питань можливе через впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) та єдиних інформаційних систем, які поєднують облік фінансів, логістики й аналітики.

Автоматизація обліку логістичних процесів сприяє зменшенню трудомісткості, підвищенню точності та оперативності даних. Вона дозволяє формувати калькуляції собівартості перевезень, контролювати витрати на маршрутах, здійснювати аналіз ефективності логістичних центрів. Водночас це потребує підготовки персоналу, стандартизації даних та контролю якості інформації.

Сучасна логістика неможлива без урахування екологічного аспекту. Зростає значення «зелених» логістичних витрат, пов’язаних із використанням екопалива, утилізацією пакування, оптимізацією маршрутів для зниження шкідливих викидів. Такі витрати можуть відображатися у складі загальновиробничих чи адміністративних, але вони все частіше розглядаються як окремий напрям аналітичного обліку.

У перспективі бухгалтерський облік логістичних витрат повинен еволюціонувати від пасивного фіксування витрат до активного інструменту управління. Інтеграція даних логістики, фінансів та операційної діяльності створить базу для управлінської аналітики, прогнозування витрат і оцінювання ефективності інновацій. Удосконалення методики обліку логістичних витрат сприятиме підвищенню конкурентоспроможності підприємств, зміцненню їх фінансової стабільності та адаптації до сучасних умов господарювання.

Список використаних джерел:

1. Демський В. Особливості бухгалтерського обліку логістичних витрат підприємств // Економіка та суспільство. – 2025. – № 74.
2. Плиса В., Плиса З., Рудніцькі Я. Бухгалтерський облік логістичних витрат на організацію виробництва та управління ним в обліково-аналітичному забезпеченні мікрологістичної системи // Socio-Economic Relations in the Digital Society. – 2022. – № 3(45).
3. Гулин І., Лободзинська Т. Проблеми відображення в обліку логістичних витрат та шляхи їх вирішення // Економіка та суспільство. – 2022. – № 45/4.
4. Максименко Д. Облік та контроль логістичних витрат підприємства // Освіта і наука. – 2023. – № 2(35).

МАРКОВА АЛІНА, магістрантка
Науковий керівник – **КОЛЄСНІЧЕНКО АНАСТАСІЯ,** к.е.н, доцент,
заступник завідувача кафедри з наукової роботи.
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В УМОВАХ ІНСТИТУЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Прибуток виступає основним показником ефективності діяльності будь-якого підприємства. Прибуток – це складне та багатогранне поняття, яке не має єдиного закріпленого визначення.

У контексті дослідження економічної сутності прибутку важливим аспектом є аналіз сучасного стану розкриття в літературних джерелах підходів до його трактування. Еволюційний аналіз підходів до трактування поняття прибутку в контексті розвитку економічної думки свідчить про різноманіття поглядів науковців, вказує на їх взаємодоповнюваність (рис. 1).

Класична	• Прибуток розглядався в контексті теорії вартості праці, що була основною концепцією давніх економістів, таких як Адам Сміт та Девід Рікардо. Згідно з цим підходом, прибуток розглядався як винагорода за капітал та ризик, який бере підприємець
Неокласична	• Прибуток став розглядатися як винагорода за вкладені капітал і підприємницькі зусилля, а також за підприємницьку активність у інноваціях
Кейнсіанська	• Концепція множника прибутку, де кожен додатковий долар державних витрат або інвестицій може призвести до більшого збільшення загального прибутку через ефект множника, який виникає від подальшого розподілу цих грошей в економіці
Модерна	• Прибуток розглядається як винагорода за різноманітні фактори, такі як: ризик, інновації, монопольна влада тощо. Прибуток визначають в залежності від цих підходів розрахунку таких, як: маржинальний підхід, теорію агентства, теорію імперфектної конкуренції
Економіка екологічного розвитку	• Соціальна відповідальність підприємств, нерівність доходів, екологічна стійкість ці виклики вимагають переосмислення традиційного розуміння прибутку та його ролі в економіці. Прибуток за цією системою визначається через економічну вигоду від екологічних інвестицій, таку як: зменшення витрат на енергію, підвищення продуктивності та ринкову конкурентоспроможність, а також підвищення репутації та вартості підприємства в очах споживачів

Рисунок 1 – Еволюція підходів до визначення дефініції «прибуток» у розвитку економічної думки [1]

Базуючись на результатах проведеного аналізу дефініцій поняття «прибуток» необхідно зазначити наступне. Деякі вчені зазначають, що прибуток підприємства є основою економічного розвитку держави, є мотивом здійснення підприємницької діяльності. Рідше прибуток розглядається як

сукупність економічних відносин та винагорода за ризик підприємця.

Більшість сучасних науковців розглядають даний термін як один із видів результату діяльності підприємства, що забезпечує його функціонування. Деякі науковці визначають прибуток як результат, що був отриманий в результаті лише виробничої діяльності, проте більшість дослідників описують розширений перелік, включно з інвестиційною, фінансовою та іншою діяльністю суб'єкта господарювання.

Дискусійним є питання щодо визначення абсолютного показника прибутку. Так, Єпіфанова І., Гуменюк В. [2], трактують прибуток як різницю між валовими доходами та валовими витратами. З даним підходом важко погодитися, оскільки він враховує лише дохід від реалізації, ігноруючи результат від інших видів діяльності. Цю думку також поділяють Окренець В. [3], Мордань Є.Ю., Рябуха А.Ю [3-4].

Беручи за основу проведені дослідження, можна запропонувати власне трактування дефініції прибутку. Таким чином, прибуток – один із видів кінцевого результату підприємства від здійснення усіх видів його діяльності, що забезпечує конкурентоспроможність підприємства та є різницею між сукупними доходами та витратами.

Проведений аналіз продемонстрував багатогранність та дискусійність поняття «прибуток». Було встановлено, що більшість сучасних науковців розглядають його як комплексний кінцевий результат усіх видів діяльності підприємства, а не лише виробничої. Запропоноване авторське визначення прибутку як різниці між сукупними доходами та витратами акцентує на його ролі у забезпеченні конкурентоспроможності.

Список використаних джерел

1 Покровська Н.М., Катридж Д.Р. Дефініція терміну «прибуток» в економічній науці. *Економіка та суспільство.* 2024. Вип. 59. URL:https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3510/3439 (дата звернення 08.10.2025)

2. Єпіфанова І. Ю., Гуменюк В. С. Фактори зростання прибутку підприємства. *Молодий вчений.* 2016. №7 (34). С. 46-49.
URL:http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/7/12.pdf

3 Окренець В. Трактування прибутку в обліково-інформаційному забезпеченні підприємств. *Вісник економіки*. 2022. Вип. 3. С. 65-77. DOI: https://doi.org/10.35774/ visnyk2022.03.065 (дата звернення: 08.10.2025).
URL:https://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/htneu/article/download/1377/1501/2820

4 Мордань Є.Ю., Рябуха А.Ю. Сучасні підходи до визначення сутності прибутку підприємства. *Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України*: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної on-line-конференції, 21–22 листопада 2019 р. Суми: СумДУ, 2019. Ч 2. С. 43-49. URL:https://essuir.sumdu.edu.ua/items/ead430b3-fda3-4f75-9b4d-673dcd2f50e3

МАРКОВСЬКА ТЕТЯНА, викладач обліково-економічних дисциплін
ВСП «ТЕФК МНАУ», м. Миколаїв

ЕТИЧНІ ВИКЛИКИ ТА НОВІ ВИМОГИ ДО ПІДГОТОВКИ БУХГАЛТЕРІВ У ПЕРІОД ІНСТИТУЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

У сучасних умовах інституційних трансформацій бухгалтерська професія зазнає суттєвих змін. Глобалізація, цифровізація, інтеграційні процеси та соціально-економічні виклики (зокрема війна в Україні) створюють нове середовище, у якому професійна діяльність бухгалтера має відповідати високим стандартам прозорості, відповідальності та етики. Зростає роль бухгалтерів не лише як технічних виконавців, а й як носіїв довіри до фінансової інформації, що безпосередньо впливає на стійкість економіки та розвиток суспільства.

Сучасні бухгалтери стикаються з низкою нових етичних проблем, які раніше не мали такого масштабу та гостроти:

- тиск на професійну незалежність: у багатьох випадках бухгалтери змушені балансувати між інтересами власників, державних органів і суспільства, що створює ризик маніпулювання фінансовою інформацією;
- корупційні ризики: в умовах трансформації інституційної системи та реформування податкової сфери виникають спокуси ухилення від оподаткування чи використання «сірих» схем;
- виклики цифровізації: робота з великими масивами даних і використання автоматизованих систем вимагає нових етичних стандартів захисту конфіденційної інформації;
- соціальна відповідальність бухгалтера: у воєнний час та в умовах відбудови країни облік набуває значення не лише для бізнесу, а й для суспільства, адже від прозорості звітності залежить довіра до міжнародних донорів та інвесторів.

Інституційні трансформації змінюють підходи до професійної освіти й підготовки бухгалтерів. Основними вимогами сьогодення є:

1. Формування етичної культури. Фахова передвища освіта та професійні курси мають включати дисципліни з бізнес-етики, корпоративної соціальної відповідальності та стандартів поведінки бухгалтера.

2. Орієнтація на міжнародні стандарти. Підготовка повинна враховувати вимоги Міжнародних стандартів фінансової звітності та Міжнародного кодексу етики професійних бухгалтерів (IESBA Code) [1, 2].

3. Розвиток цифрових компетентностей. Бухгалтер майбутнього повинен володіти інструментами електронного документообігу, хмарними технологіями, програмами аналітики та управління даними.

4. Гнучкість і здатність до навчання протягом життя. Постійні зміни в законодавстві, технологіях і бізнес-середовищі вимагають безперервного професійного розвитку. Гнучкість бухгалтера формується за рахунок професійної освіти та сертифікації, курсів підвищення кваліфікації, самоосвіти (онлайн-платформи Coursera, Prometheus, EdX, Udemy, професійні журнали, вебінари), професійної спільноти (участь у форумах бухгалтерів, асоціаціях,

обмін досвідом), Soft skills (розвиток комунікації, критичного мислення, тайм-менеджменту).

5. Міждисциплінарність. Сучасний бухгалтер повинен орієнтуватися у сфері права, IT, менеджменту та фінансового аналізу. Це забезпечить підвищення конкурентоспроможності бухгалтера на ринку праці; надасть можливість працювати не лише в обліку, а й у фінансовому менеджменті, аудиті, консалтингу, управлінні ризиками; покращить адаптацію до цифровізації та автоматизації облікових процесів; забезпечить глибоке розуміння бізнес-моделі підприємства та участь у стратегічних рішеннях.

Важливу роль у формуванні нових стандартів бухгалтерської освіти й етики відіграють професійні об'єднання (Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, міжнародні організації ACCA, IFAC тощо). Вони визначають професійні стандарти, забезпечують сертифікацію та підвищення кваліфікації бухгалтерів. Курси підвищення кваліфікації мають оновлювати знання бухгалтерів з питань антикорупційного законодавства, протидії шахрайству та відмиванню коштів, стандартів прозорості звітності, корпоративної соціальної відповідальності.

Держава зі свого боку повинна створити умови для інтеграції національної системи освіти у світовий простір, гармонізувати стандарти бухгалтерської підготовки з європейськими, сприяти академічній мобільності та розвитку дуальної освіти.

В умовах воєнних і післявоєнних трансформацій в Україні підготовка бухгалтерів має стати одним із пріоритетів економічної політики. Тенденції свідчать, що у найближчі роки головними будуть:

- підвищення уваги до етики як основи професійної діяльності;
- посилення міжнародної кооперації у сфері освіти та професійної сертифікації;
- активне впровадження цифрових технологій у підготовку бухгалтерів (онлайн-курси, симуляції, робота з цифровими платформами);
- формування нової генерації бухгалтерів як стратегічних партнерів бізнесу, які поєднують етичність, професіоналізм і цифрову компетентність.

Етичні виклики й нові вимоги до підготовки бухгалтерів є закономірним результатом інституційних трансформацій, які відбуваються в Україні та світі. Бухгалтер майбутнього має бути не лише технічним виконавцем, а й носієм довіри, відповідальності та професійної незалежності. Освітня система повинна формувати компетентності, що відповідають міжнародним стандартам, інтегрувати цифрові технології та розвивати етичну культуру. Таким чином, підготовка бухгалтерів у сучасних умовах стає важливим чинником економічної стабільності, прозорості бізнесу та інтеграції України у глобальний фінансовий простір.

Список використаних джерел:

1. Міжнародні стандарти фінансової звітності URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010#Text

2. Міжнародний кодекс етики професійних бухгалтерів. URL: https://www.ethicsboard.org/publications/mizhnarodniy-kodeks-etiki-profesiynikh-bukhgalteriv

МАТЮШКО АННА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ШИГУН МАРІЯ**, д.е.н, професор,
Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана,
м. Київ

РОЛЬ КРЕДИТНОГО ДОГОВОРУ ЯК ПЕРВИННОГО ДОКУМЕНТА ПРИ ОБЛІКУ КРЕДИТНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Кредитний договір є одним із ключових елементів банківської діяльності, який забезпечує правову, фінансову та облікову основу кредитних відносин між кредитором і позичальником. Його роль у системі бухгалтерського обліку полягає не лише у фіксації факту виникнення кредитного зобов'язання, а й у забезпеченні достовірності, повноти та законності відображення всіх операцій, пов'язаних із наданням, використанням і погашенням кредиту. Як первинний документ, кредитний договір виконує функцію юридичного підтвердження господарської операції, визначаючи всі необхідні параметри для її облікового відображення, та є основою для подальшого контролю і аналізу фінансових результатів діяльності обох сторін.

Згідно з визначенням, кредитний договір – це угода в письмовій формі між кредитором і позичальником, яка визначає взаємні зобов'язання та відповідальність сторін і не може змінюватись в односторонньому порядку без згоди обох сторін [1, с. 83]. Таке визначення підкреслює важливість принципів правової визначеності та рівноправності сторін, які лежать в основі кредитних правовідносин. З моменту його укладення між банком і позичальником виникають чітко врегульовані зобов'язання: банк зобов'язується надати певну суму грошових коштів, а позичальник – використати їх за цільовим призначенням і повернути у встановлені строки з виплатою відсотків. Саме факт підписання кредитного договору є первинною подією, що породжує фінансове зобов'язання і стає підставою для бухгалтерського відображення кредитної операції. Без цього документа будь-яке надання коштів не може вважатися кредитом у правовому та обліковому сенсі.

Предмет кредитного договору включає низку істотних умов, без яких договір не може бути визнаний дійсним. До них відносяться: надання кредиту або відкриття кредитної лінії, визначення мети кредиту, суми кредиту (у цифрах і прописом), процентної ставки за користування кредитом, строку кредитування та дати погашення [2, с. 188]. Кожна з цих умов має важливе значення не лише з правової, але й з облікової точки зору. Так, сума кредиту є базовим показником, який визначає розмір активу банку та заборгованість позичальника. Процентна ставка впливає на розрахунок доходів банку та витрат позичальника, що має пряме відображення у бухгалтерських записах. Строки кредитування формують графік нарахувань і погашень, який використовується при веденні обліку за відповідними рахунками. Цільове призначення кредиту забезпечує контроль за його використанням, що також має важливе значення при проведенні аудиту та аналізу ефективності кредитної діяльності.

Кредитний договір, виконуючи функцію формування правових зв'язків

між банком і клієнтом, не лише породжує взаємодію між ними, а й визначає порядок, послідовність і зміст усіх дій, які здійснюють його учасники [3, с. 32]. Це означає, що договір виступає регулятором усіх етапів кредитного процесу – від моменту подання заявки до остаточного погашення боргу. На підставі його положень формується документаційне забезпечення облікових операцій, зокрема відкриваються аналітичні рахунки за кредитом, фіксується факт видачі коштів, здійснюється нарахування відсотків, облік комісій, штрафів і пені, а також контролюється стан заборгованості. Кредитний договір є відправною точкою для всієї системи фінансового та управлінського обліку, що стосується кредитних операцій.

Як первинний документ, кредитний договір виконує одразу кілька важливих функцій у бухгалтерському процесі. По-перше, він підтверджує факт здійснення господарської операції, що є обов'язковою умовою для відображення її в облікових регістрах відповідно до вимог Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [4]. По-друге, він слугує джерелом даних для формування облікових показників, таких як сума кредиту, відсотки до сплати, графік погашення, нараховані комісії тощо. По-третє, кредитний договір забезпечує правову базу для контролю, аудиту та фінансової аналітики. Усі наступні документи – меморіальні ордери, виписки з рахунків, довідки, звіти – лише деталізують інформацію, закладену у кредитному договорі, який є її первинним джерелом.

З облікової точки зору кредитний договір відіграє роль системоутворюючого елемента. Він дозволяє забезпечити єдність між правовими нормами та фінансовими показниками, фіксуючи зобов'язання обох сторін у кількісному, вартісному та часовому вимірах. Для банку кредитний договір є підставою для відображення кредитної заборгованості у складі активів, нарахування процентних доходів, резервів під знецінення та оцінки фінансових ризиків. Для позичальника цей документ є основою формування довгострокових або короткострокових зобов'язань, що впливають на структуру пасивів та фінансовий результат діяльності. Отже, кредитний договір виступає двостороннім обліковим інструментом, який одночасно формує інформаційну базу для обох учасників фінансової операції.

Значення кредитного договору як первинного документа також полягає у забезпеченні прозорості кредитних відносин. Він встановлює чіткі параметри взаємодії, що дає змогу здійснювати ефективний моніторинг та контроль. Завдяки наявності договору можна оперативно перевірити правильність нарахувань, своєчасність виконання зобов'язань і дотримання умов кредитування. Для органів внутрішнього та зовнішнього аудиту кредитний договір є одним з основних документів, що підтверджує правомірність відображення операцій у бухгалтерських регістрах.

Важливо зазначити, що в умовах цифровізації банківського сектору кредитний договір зазнав суттєвих трансформацій, насамперед у формі його укладення. Дедалі більшого поширення набуває електронна форма таких договорів [5, с. 406]. Це стало можливим завдяки розвитку електронного

документообігу, впровадженню електронного підпису та систем дистанційного обслуговування клієнтів. Електронний кредитний договір зберігає всі юридичні властивості традиційного паперового документа, але має значно більше переваг в обліковому процесі. Його цифрова форма забезпечує автоматизоване внесення даних у бухгалтерські системи, зменшує ризик помилок, спрощує аудит і прискорює обробку інформації. Крім того, електронні договори дозволяють здійснювати оперативний контроль за дотриманням умов кредитування, що особливо важливо для банків з великими кредитними портфелями.

Попри технологічні зміни, суть кредитного договору як первинного документа залишається незмінною. Він продовжує виконувати функцію юридичного та облікового підтвердження кредитної операції, а цифрові технології лише підсилюють його значення, оскільки сприяють підвищенню точності обліку, прозорості фінансових процесів та ефективності управління ризиками. У майбутньому роль електронного кредитного договору ще більше зростатиме, адже автоматизація обліку дозволяє інтегрувати дані про кредитні операції з іншими фінансовими системами, створюючи єдину інформаційну екосистему банку.

Підсумовуючи, слід зазначити, що кредитний договір є фундаментом документального забезпечення кредитних операцій і має вирішальне значення для ведення обліку кредитних зобов'язань. Він поєднує в собі правовий, фінансовий та обліковий аспекти діяльності, забезпечуючи достовірність і законність усіх операцій, пов'язаних з кредитуванням. Як первинний документ, кредитний договір виконує функцію формування, підтвердження та систематизації даних, необхідних для управління кредитними ризиками, складання фінансової звітності та прийняття управлінських рішень. У сучасних умовах його значення лише посилюється, адже кредитний договір стає не просто паперовим актом, а частиною цифрової системи обліку, що забезпечує стабільність, прозорість і ефективність фінансових відносин між банком і позичальником.

Список використаних джерел:

1. Кушнір С. О. Кредитування і контроль : методичні рекомендації. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2024. 97 с.
2. Ситник Н. С., Стасишин А. В., Блащук-Девяткіна Н. З., Петик Л. О. Банківська система: навчальний посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 580 с.
3. Панова Л. В. Ковенантні умови в кредитних договорах як правовий інструмент стабільності економічного розвитку. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2021. № 6. С. 28-36.
4. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text.
5. Менджул М. В. Договір банківського кредиту в умовах цифровізації. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 4. С. 404-408.

МАЦЬКІВ ГАЛИНА, к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С. З. Гжицького, м. Львів

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОБЛІКУ НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК СУБ'ЄКТА БІЗНЕСУ

Сучасні умови ведення бізнесу характеризуються стрімкою цифровою трансформацією, що суттєво впливає на всі аспекти господарської діяльності, включаючи облік і звітність. Цифровізація створює нові можливості для інтеграції фінансових, екологічних і соціальних показників у систему управління підприємством.

Поняття сталого розвитку сьогодні стає фундаментом стратегічного управління бізнесом. Компанії, які орієнтуються на принципи ESG (Environmental, Social, Governance), не лише зміцнюють свою репутацію, а й отримують конкурентні переваги завдяки прозорості, цифровій аналітиці та ефективному управлінню ресурсами [2].

Таким чином, цифровізація бухгалтерського обліку стає важливим інструментом забезпечення сталого розвитку – як через оптимізацію процесів і скорочення витрат, так і через підвищення достовірності даних для прийняття управлінських рішень. Цифровізація бухгалтерського обліку напряму пов'язана із впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для автоматизації, оптимізації та аналітичного забезпечення облікових процесів.

В основі цифрової трансформації обліку лежать такі напрями, а саме автоматизація рутинних облікових операцій (через ERP-системи, CRM, бухгалтерські платформи з елементами штучного інтелекту); використання великих даних (Big Data) для прогнозного аналізу фінансових результатів; застосування блокчейну для забезпечення прозорості та захисту даних; впровадження технологій штучного інтелекту (AI) у процеси аудиту, оцінки ризиків і формування звітності; цифрова інтеграція нефінансової (ESG) звітності з фінансовими показниками [3].

Такі зміни ведуть до створення інтелектуальних систем обліку, які не лише фіксують господарські операції, а й формують аналітичні рекомендації для менеджменту.

Використання цифрових технологій суттєво впливає на якість, швидкість і точність облікових даних. Серед основних переваг цифровізації обліку можна виділити скорочення витрат на ведення обліку за рахунок автоматизації документообігу та зменшення людського фактора; підвищення оперативності управлінських рішень, завдяки доступу до даних у реальному часі через хмарні сервіси; прозорість і достовірність інформації, що сприяє зниженню ризику шахрайства й помилок; посилення аналітичної функції обліку (можливість моделювання сценаріїв, оцінки ризиків і визначення потенційних наслідків управлінських рішень); екологічний ефект, зумовлений переходом на безпаперовий документообіг та інші [4].

Таким чином, цифровізація сприяє підвищенню ефективності управління

ресурсами, що є одним із ключових чинників сталого розвитку. Зв'язок між цифровізацією обліку та сталим розвитком проявляється у трьох взаємопов'язаних аспектах: економічному (полягає у підвищенні фінансової стійкості та конкурентоспроможності бізнесу); соціальному (відображає підвищення якості робочих місць, розвиток цифрових компетентностей персоналу); екологічному (реалізується через зниження витрат матеріальних ресурсів і формування екологічно орієнтованої звітності).

Цифрові платформи сприяють інтеграції ESG-звітності, яка дозволяє оцінювати не лише економічну ефективність, але й соціальну та екологічну відповідальність підприємства. Це стає особливо важливим у контексті європейських вимог до нефінансової звітності. У цьому контексті цифровізований облік забезпечує формування інтегрованих звітів, що поєднують фінансові й нефінансові дані; відстеження екологічних показників у реальному часі; підтримку системи корпоративної відповідальності через прозору звітність.

Попри очевидні переваги, процес цифровізації обліку супроводжується низкою викликів, серед яких:

-ризики кібербезпеки та захисту даних;

- високі витрати на впровадження цифрових систем, що є бар'єром для малого бізнесу;

- нестача цифрових компетентностей бухгалтерів та управлінців;

- проблеми нормативно-правового регулювання цифрової звітності;

- етичні дилеми використання ШІ у фінансовій аналітиці [5].

Для мінімізації цих викликів необхідно формувати національну стратегію цифрової освіти у сфері обліку та звітності, розробляти інституційні механізми підтримки суб'єктів малого та середнього бізнесу, а також удосконалювати законодавство щодо електронних даних і захисту інформації.

Подальший розвиток цифровізації обліку має бути спрямований на інтеграцію блокчейн-технологій для перевірки достовірності облікових даних; впровадження інтелектуальних систем управління ризиками на основі AI-аналітики; розвиток відкритих платформ облікових даних для державного моніторингу сталого розвитку; гармонізацію українських стандартів обліку з вимогами IFRS Sustainability Disclosure Standards; створення «зелених офісів обліку», де цифрові рішення сприяють енергоефективності та мінімізації паперового документообігу. Впровадження цих напрямів дозволить сформувати екосистему цифрового обліку, здатну підтримувати сталий розвиток бізнесу в умовах глобальних трансформацій [1].

Отже, цифровізація обліку є ключовим чинником забезпечення сталого розвитку сучасного бізнесу. Вона змінює парадигму обліку – від фіксації фактів до стратегічного аналітичного інструмента управління. Застосування технологій Big Data, блокчейну, ШІ та хмарних сервісів сприяє підвищенню ефективності управління, прозорості звітності та довіри до бізнесу. Водночас успішна цифрова трансформація вимагає інвестицій у людський капітал, розвиток цифрових навичок і формування етичних стандартів використання

даних.

Таким чином, цифровий облік виступає не лише технічним інструментом, а й стратегічною основою сталого розвитку суб'єкта бізнесу, формуючи нову якість взаємодії між економікою, суспільством і довкіллям.

Список використаних джерел:

1. Дзямулич М. І., Стащук О. В., Шматковська Т. О., Гаряга Л. О. Трансформація бізнесу в умовах інформаційно-мережевої економіки. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2023. № 36(4). С. 26–33.
2. Кирилюк Є. М., Руденко М. В., Гаряга Л. О., Дзямулич М. І. Суспільні ефекти цифрової трансформації економіки України. *Вісник Черкаського національного університету. Серія «Економічні науки»*. 2023. № 27(1–2). С. 98–104.
3. Кірейцев Г. Г. Цифровізація бухгалтерського обліку: тенденції та перспективи розвитку. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2023. № 6. С. 3–10.
4. Мацьків Г., Смірнова І., Малікова А., Пугаченко О., Дубініна М. Застосування технології блокчейн у бухгалтерському обліку та аудиті: досвід України та Казахстану. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*. 2023. Т. 1, № 48. С. 180–192.
5. Ievsieieva O., Matskiv H., Raiter N., Momot O., Shysh A. The use of Big Data in corporate accounting and data analysis: Opportunities and challenges. *Data and Metadata*. 2024. Vol. 3. P. 430–430.

МЕДВЕЦЬКА НАТАЛІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **КОЛІСНИК ОЛЕНА**, к. е. н., доцент,
доцент кафедри обліку та аудиту.
Державний податковий університет, м. Ірпінь.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОБЛІКУ З МІЖНАРОДНОЮ ПРАКТИКОЮ

Сучасні економічні умови вимагають від України забезпечення прозорості, порівнянності та достовірності фінансової інформації, що є необхідною передумовою інтеграції у світовий фінансовий простір. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває гармонізація Національної системи бухгалтерського обліку, далі (НП(С)БО), з Міжнародними стандартами фінансової звітності, (далі МСФЗ), які широко застосовуються в зарубіжній практиці. Попри активні реформи, між українськими Пс бухгалтерського обліку та МСФЗ зберігаються концептуальні відмінності, котрі впливають на оцінку активів, визнання доходів і структуру фінансової звітності.

Дане дослідження спрямоване на порівняння НП(С)БО, МСФЗ та американських Generally Accepted Accounting Principles – (US GAAP), аналіз ключових переваг і недоліків, а також виявлення напрямів подальшого узгодження стандартів з метою підвищення якості фінансової інформації та її відповідності міжнародним вимогам.

Національна система бухгалтерського обліку України побудована на основі національних положень (стандартів), які встановлюють єдині правила формування фінансової інформації для підприємств різних галузей. Ці стандарти визначають підхід до визнання, оцінки та розкриття показників у звітності. Їхня головна мета – забезпечити достовірність даних і зіставність показників у межах держави. Вони мають чітку нормативну структуру, регламентуються Міністерством фінансів України та враховують податкові, правові й організаційні особливості національної економіки [1].

У свою чергу, МСФЗ становлять глобальну систему принципів, що визначають вимоги до подання фінансової інформації у країнах світу. Їхня розробка здійснюється Радою з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (IASB). На відміну від наших національних норм, МСФЗ ґрунтуються на концепції принципів, а не на суворих правилах. Це означає, що бухгалтер може застосовувати професійне судження, відображаючи економічну суть операцій, а не лише їхню юридичну форму. Завдяки уніфікованому підходу МСФЗ стали "єдиною мовою фінансової звітності" у світі, що забезпечує зіставність показників компаній різних країн та підвищує довіру міжнародних інвесторів. Таким чином, фінансова інформація, підготовлена за цими стандартами, є більш прозорою, об'єктивною та придатною для глобального аналізу.

Американська система GAAP також спрямована на забезпечення якості фінансової інформації, але має інший підхід до її побудови. Вона сформувалася під впливом потреб фондового ринку США, тому відзначається високим рівнем деталізації й суворою регламентацією. Розроблення стандартів здійснює Рада зі

стандартів фінансового обліку (FASB) за участю Комісії з цінних паперів і бірж (SEC). US GAAP надає чіткі правила для більшості господарських операцій, що зменшує невизначеність, але обмежує гнучкість при їх застосуванні. Система забезпечує інтереси інвесторів і кредиторів, дозволяючи здійснювати об'єктивну оцінку фінансового стану компаній [2]. В таблиці 1 наведено порівняльну характеристику трьох систем.

Таблиця 1 - **Порівняльна характеристика систем бухгалтерського обліку**

Критерій	НП(С)БО	МСФЗ	US GAAP
Переваги	Простота, узгодженість з податковим законодавством, доступність	Глобальне уподібнення, прозорість, міжнародна мова звітності	Висока точність, вичерпність, довіра інвесторів
Недоліки	Обмежена гнучкість, слабка міжнародна сумісність	Потреба у високій кваліфікації	Надмірна регламентація, громіздкість, складність адаптації
Поширення у світі	Використовується лише в Україні	Застосовується у понад 140 країнах	Переважає в США, частково використовується компаніями, що мають лістинг на американських біржах
Ефек-тивність	Ефективна для внутрішнього обліку але обмежена для міжнародних зв'язків	Найефективніша, універсальна	Найдетальніша, забезпечує високий рівень точності

Складено автором на основі: [2, 4, 5].

Баланс є основним видом фінансової звітності, що відображає фінансовий стан підприємства на певну дату. В українській практиці його структуру визначає НП(С)БО 1 – «Загальні вимоги до фінансової звітності» [3], чинна форма якого передбачає поділ активів на три розділи, а джерела їх утворення згруповані у чотири розділи. У міжнародній системі обліку аналогічні вимоги містить стандарт IAS 1 «Presentation of Financial Statements». Він поділяє активи і зобов'язання на поточні та довгострокові та встановлює мінімальний перелік статей, обов'язкових до відображення у балансі. У системі US GAAP порядок подання балансу регламентується концептуальними положеннями CON 5–6, згідно з якими активи та зобов'язання відображаються у порядку зменшення ліквідності, що забезпечує зручність аналізу та підвищує інформативність звітності для інвесторів.

Україні варто орієнтуватися на досвід країн, що працюють за МСФЗ і US GAAP, зокрема у сфері посилення прозорості та деталізації фінансової звітності. Доцільно впровадити ширше використання принципу справедливої вартості, єдині підходи до класифікації активів і зобов'язань, а також чіткі вимоги до розкриття інформації у примітках. Наприклад, у Великобританії компанії, що звітують за МСФЗ, зобов'язані наводити детальні пояснення до

кожної статті фінансової звітності, включно з методами оцінки активів і змінами облікової політики, що підвищує довіру інвесторів і полегшує порівняння звітів між різними підприємствами. Аналогічна практика може бути впроваджена в Україні для узгодження звітності з міжнародними стандартами, що є необхідною умовою інтеграції у світовий фінансовий простір та залучення іноземних інвестицій, до чого сьогодні активно прагне держава.

Підсумовуючи, зазначимо, що узгодження українських стандартів бухгалтерського обліку з міжнародними є ключовим напрямом підвищення якості фінансової звітності. Гармонізація підходів до оцінки активів, розкриття інформації та представлення звітності забезпечує зіставність даних, спрощує інтеграцію України у світову економічну систему та полегшує взаємодію українських підприємств із зарубіжними партнерами. Це підвищує якість управлінських рішень, сприяє доступу до міжнародних ринків капіталу та розвитку економічної інтеграції в глобальний фінансовий простір. Крім того, гармонізація формує більш об'єктивну систему фінансового контролю та зменшує розбіжності між податковим і бухгалтерським обліком.

Список використаних джерел:

1. Хомин П. Бухгалтерський облік в Україні: проблеми теорії й практики. Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя. Тернопіль. 2024. С. 134 – 178.
2. Удодова Я., Гринь В., Графська Д. Відмінності між американською системою GAAP та міжнародними стандартами IFRS. XXII INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE «Modern Scientific Research: Theoretical and Practical Aspects». Осло. 2024. С. 11 – 13.
3. Загальні вимоги до фінансової звітності. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text
4. Засадний, Б., Чубук, Д. «Відмінності концептуальної основи фінансової звітності за МСФЗ та НП(С)БО». Київ. 2023. «Young Scientist», No 2 (114). С. 97 – 101.
5. Гайдаржийська О. М., Задерака Н. М., Тітаренко Л. І. Відмінності в бухгалтерському обліку за МСФЗ та GAAP. Економічна наука. Київ. 2022. С. 29 – 33.

MELNIC GEORGETA, PhD in Economics, Associate Professor,
Department of Accounting, Auditing and Economic Analysis,
Academy of Economic Studies of Moldova, Chișinău, Republic of *Moldova*

DIGITALIZATION AND TRANSPARENCY IN BANK ACCOUNTING IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA: INSTITUTIONAL DIMENSIONS

The digitalization of bank accounting in the Republic of Moldova represents one of the most important directions of institutional modernization in recent decades. In a financial environment characterized by global interconnection, increased competitiveness, and stricter transparency requirements, commercial banks are compelled to adapt their accounting and reporting systems to the realities of the digital era [1].

Digitalization in the banking system is not merely a consequence of technological progress but a strategic necessity influenced by both external and internal pressures. The globalization of financial markets, the harmonization with IFRS [2], and the supervisory policies implemented by the National Bank of Moldova (NBM) [1] have transformed the way banks collect, process, and disclose accounting information. The modernization of accounting practices also contributes to improving the quality of financial governance, making financial data more comparable and accessible across institutions and jurisdictions. In the current institutional context, accounting is no longer seen solely as a technical process of recording transactions but as a strategic tool for governance, analysis, and financial communication. The introduction of digital technologies – from Enterprise Resource Planning (ERP) systems to artificial intelligence and automated reporting – has radically changed the traditional accounting paradigm, orienting it toward efficiency, accuracy, and transparency [3]. The new digital environment facilitates automated validation of transactions, data analytics for decision support, and a significant reduction of manual errors that historically affected financial reporting accuracy.

Digitalization contributes significantly to improving financial transparency. Through the automation of accounting processes, banks can generate real-time financial reports, monitor prudential indicators, and ensure quick access to accurate information for shareholders, clients, and regulatory authorities. This transparency increases public confidence and supports the stability of the national financial system [5]. Simultaneously, digital transformation minimizes the risks of data manipulation and strengthens the reliability of decision-making, creating an environment in which institutional trust becomes a competitive advantage. At an institutional level, the digitalization of bank accounting requires a comprehensive reconfiguration of organizational processes. Implementing high-performance systems involves significant investments in IT infrastructure, cybersecurity, and staff training [3]. Banks must ensure interoperability between reporting systems, protect sensitive information, and comply with the legal standards on confidentiality and data governance [1]. The digitalization process also encourages interdepartmental collaboration, where accounting, risk management, and compliance teams work jointly to maintain data integrity and regulatory conformity.

The adoption of digital technologies also implies a cultural shift within financial institutions. Accountants and auditors must acquire digital competences, understand automated analysis algorithms, and be capable of assessing the risks associated with the use of artificial intelligence in financial reporting [4]. Therefore, university curricula and professional training programs play a crucial role in preparing specialists for the digital age [3]. Educational institutions must integrate modules on data analytics, blockchain applications, and ethical use of automation to ensure future accountants can manage complex digital ecosystems responsibly. An essential aspect of the digitalization process is the integration of e-governance principles in accounting data management. Banks in Moldova increasingly use integrated electronic systems connected to the NBM, enabling the automatic collection and analysis of financial data [1]. These systems enhance supervision efficiency, reduce administrative workload, and limit human errors, while greater transparency strengthens institutional trust and resilience. Moreover, the adoption of centralized databases allows for more precise monitoring of capital adequacy and liquidity ratios, supporting evidence-based regulatory oversight.

Despite its advantages, the digitalization of accounting still faces major challenges. Cybersecurity is one of the most significant, as the growing volume of financial data heightens exposure to cyberattacks and data loss [3]. In this regard, banks must develop robust data protection policies and implement advanced encryption and access control technologies [1]. Institutions also need to strengthen their incident response mechanisms and conduct regular security audits to ensure compliance with both national and international data protection frameworks. Another challenge concerns the standardization of digital processes. The absence of a unified regulatory framework may lead to discrepancies among institutions, affecting comparability and data consistency. The NBM plays a decisive role in establishing uniform reporting rules and promoting interoperability between systems [1]. In this sense, harmonizing domestic standards with international practices is essential to foster transparency and facilitate Moldova’s economic integration into the European Union. The human factor also remains crucial. The transition toward digital accounting demands adaptability, openness to change, and continuous learning. Many accountants and auditors lack sufficient IT skills, which makes it necessary to modernize education and introduce disciplines such as digital accounting, data analytics, and cybersecurity [4]. Professional associations and regulatory bodies should collaborate to create certification programs that validate digital competencies and encourage lifelong learning among accounting professionals. In a broader context, the digitalization of banking accounting is an integral part of Moldova’s overall economic transformation. National strategies for financial service digitalization aim not only at operational efficiency but also at greater transparency in relations between financial institutions and the state [3]. Collaboration among academia, the banking sector, and public authorities is vital for developing a coherent and resilient digital financial ecosystem. Digital inclusion policies also play a significant role by ensuring equitable access to financial technologies across regions and social groups, supporting sustainable development.

Beyond its technological and economic aspects, the digitalization of accounting entails deep institutional and ethical implications. Institutions must adapt their governance structures to ensure integrity, responsibility, and data protection throughout the financial information chain [1]. The integration of digital technologies requires not only technical alignment but also the cultivation of a digital culture based on transparency, accuracy, and accountability [4]. This transformation is equally ethical as it is operational, as the automation of financial decisions introduces new responsibilities for professionals to safeguard fairness and impartiality. From an institutional standpoint, banks should implement transparent mechanisms for data governance, ensuring that financial information is processed ethically and securely. Regulatory bodies, such as the NBM, must continuously update legislative frameworks to cover new digital risks and ensure compliance with international standards [3]. The ethical dimension becomes particularly important in preventing potential manipulation of data or biased decision-making resulting from automated systems. Ensuring human oversight in automated reporting strengthens both accountability and professional credibility [4].

Furthermore, the introduction of AI-driven systems in accounting demands the creation of clear ethical norms concerning algorithmic accountability, confidentiality, and human oversight [4]. Financial institutions must promote transparency in algorithm design, ensuring that data-driven decisions remain auditable and explainable. By combining regulatory rigor with ethical awareness, Moldovan financial institutions can enhance both transparency and social responsibility, laying the groundwork for a trustworthy digital financial ecosystem [5]. The digital transformation of bank accounting in the Republic of Moldova is a key driver of institutional modernization and transparency. Its success depends not only on technological investment but also on how financial institutions integrate digital tools into strategic decision-making and governance frameworks [1]. Continuous cooperation between regulators, academia, and the private sector is essential to ensure consistency and sustainability. In addition, long-term strategies should prioritize inclusivity, digital competence development, and the ethical integration of AI into financial reporting systems.

Future developments should focus on expanding the interoperability of reporting platforms, improving cybersecurity standards, and strengthening digital literacy among accounting professionals [3]. The alignment of national practices with international standards such as IFRS [2] will contribute to the credibility of Moldova’s financial system on the global stage. Moreover, the implementation of advanced technologies such as AI and big data analytics can support predictive risk management and proactive regulatory oversight, enabling institutions to anticipate financial vulnerabilities and respond more effectively to emerging challenges [4]. This proactive approach will not only enhance institutional efficiency but also strengthen public confidence in the integrity and transparency of financial reporting [5]. In the long run, digitalization will not only enhance transparency and trust but will also contribute to sustainable economic growth and regional integration. Moldova’s progress in this area has the potential to position it as a regional leader in

financial innovation and governance [5]. By continuing to invest in human capital, technological infrastructure, and ethical financial governance, the Republic of Moldova can create a resilient and transparent digital banking system that meets both national and European standards of excellence.

References

1. National Bank of Moldova. Regulations on financial and prudential reporting of commercial banks, Chișinău, 2024.
2. IASB (2023). International Financial Reporting Standards (IFRS). London: IFRS Foundation.
3. Ministry of Finance of the Republic of Moldova. Strategy for Digitalization of Financial Services 2023–2030.
4. Bostan, I., & Grosu, V. (2022). The digitalization of accounting and auditing: trends and challenges. Economic Journal, No. 2(140).
5. Zaiț, D. (2021). Corporate Governance and Financial Transparency in the Banking Sector of the Republic of Moldova. Chișinău: ASEM.

MEKHEDA ANASTASIIA, higher education student
Scientific supervisor – **MOSHKOVSKA OLENA,** Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Accounting and Taxation,
State University of Trade and Economics, Kyiv

PECULIARITIES OF SMALL BUSINESS TAXATION IN UKRAINE

Small business is the basis of economic activity in Ukraine, playing a crucial role in solving employment problems. Its role is especially important during military operations, especially in areas where the work of large corporations can be complicated. In turn, small businesses demonstrate high flexibility, quickly adapting to changing conditions, which allows them to remain an important source of employment and support for the level of economic activity of the population. [5, p. 55-59].

The effectiveness of the functioning of the small sector of the economy largely depends on the state's tax policy. The small business taxation system in Ukraine provides for two main models: a general taxation system and a simplified system of taxation, accounting and reporting, which operates in accordance with the provisions of the Tax Code of Ukraine. [1]. The simplified system is designed to minimize the administrative burden on entrepreneurs and make tax payment simpler and more understandable. It divides single tax payers into three groups depending on the type of activity, the amount of income received, the number of employees and distinguishes them by tax rates. [3]

The first group includes individual entrepreneurs who are engaged in retail trade in markets or provide household services to the population. In 2025, the fixed amount of the single tax for them is about 302.80 hryvnias per month, which corresponds to 10% of the subsistence minimum for able-bodied persons. The annual income of entrepreneurs in this group should not exceed 1,336,000 hryvnias. In addition, they are required to pay a single social contribution (SSC), the minimum amount of which in 2025 is 1,760 hryvnias per month, or 22% of the minimum wage. [4].

The second group includes entrepreneurs who provide services to the population or other single tax payers, and are also engaged in the production or sale of goods. In 2025, the tax rate for them is about 1,600 hryvnias per month, while the maximum annual income is limited to 6,672,000 hryvnias. Entrepreneurs in this group also pay the minimum amount of SSC. [3].

The third group includes individual entrepreneurs who can work with or without VAT. Two alternative rates are provided for this category: 5% of income without paying VAT or 3% if it is paid. If the income limit established by law is exceeded, an increased rate of 15% is applied. It is the third group that is most common among small business entrepreneurs, in particular in the IT sector, the provision of marketing, consulting and other intellectual services, as it combines relative freedom of activity with convenience in accounting. [2].

In addition to the single tax, individual entrepreneurs pay military tax, which in 2025 has different rates depending on the tax group. In particular, for individual entrepreneurs of the first and second groups, the military tax is set at 10% of the

minimum wage. For individual entrepreneurs of the third group, the military tax rate is 1% of the income received with quarterly payment. For entrepreneurs on the general taxation system, the military tax rate has been increased from 1.5% to 5% in 2025. The obligation to pay the SSC remains unchanged: it ensures participation in the social insurance system, and even in the absence of income, the entrepreneur must pay a minimum contribution, which creates a significant burden for those with irregular or low income. [3].

One of the main challenges for small businesses is frequent changes in tax legislation, which complicates long-term planning of financial activities. [4]. In addition, low annual income thresholds for the first and second groups force some entrepreneurs to artificially divide their business or limit its development in order to avoid switching to a general taxation system. The issues of tax administration, electronic reporting, the use of payment transaction registrars (PTRs), and control by tax authorities also remain relevant for entrepreneurs. [5].

At the same time, the simplified taxation system remains the most popular and convenient option for running a small business in Ukraine. It allows you to significantly reduce the volume of accounting documentation, simplify the calculation of tax payments and reporting. This approach contributes to the legalization of small business, stimulates the development of microbusiness, and increases the level of employment of the population. [3].

The small business taxation system in Ukraine is a critically important factor in maintaining the economic stability of the state, especially in conditions of military challenges, where small business serves as a key source of employment and economic activity. The simplified taxation system (STS) is the core of support for this sector. It effectively performs its key function: minimizing the administrative burden and simplifying tax obligations. The division of taxpayers into three groups provides the necessary flexibility, especially for the third group, which is the most common among modern intellectual and service businesses.

List of sources used:

1. Tax Code of Ukraine: Law of Ukraine dated 02.12.2010 No. 2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17.

2. Law of Ukraine No. 3219-ИХ dated 30.06.2023 On Amendments to the Tax Code of Ukraine Regarding the Features of Taxation during the Period of Martial Law. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3219-20.

3. State Tax Service of Ukraine. Main Changes in the Tax System from January 1, 2025. URL: https://tax.gov.ua/.

4. Uaspectr. Taxes-2025: Main Changes for Business. URL: https://uaspectr.com/2025/01/06/podatky-2025-zminy/.

5. Modern mechanisms of innovation. Peculiarities of taxation of small businesses in Ukraine // Modern mechanisms of innovation: scientific journal. – Zaporizhzhia: National University "Zaporizhzhia Polytechnic", 2024. – No. 9. – P. 55–59. URL: https://cmi.politehnica.zp.ua/index.php/journal/issue/view/9.

МИКОЛЕНКО ТЕТЯНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ТЮТЮННИК СВІТЛАНА**, к.е.н., доцент,
професор кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В УМОВАХ ІНСТИТУЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Сучасний розвиток економіки України супроводжується масштабними інституційними трансформаціями, які охоплюють законодавчу, економічну та організаційну сфери. В умовах цих змін система бухгалтерського обліку виступає не лише як технічний інструмент фіксації господарських операцій, а як ключовий елемент фінансової архітектури, що забезпечує прозорість, підзвітність і стратегічне управління ресурсами [1]. Інституційні трансформації передбачають глибоку зміну правил, норм і структур, які регулюють діяльність економічних суб'єктів. Це включає оновлення законодавчої бази, гармонізацію національних стандартів із міжнародними, реформу державного регулювання, цифровізацію управлінських процесів. Для бухгалтерського обліку ці трансформації означають перехід на нову модель функціонування: від традиційного підходу до цифрового, від виконання технічних функцій – до активної участі в аналізі та прийнятті управлінських рішень [3].

Важливою передумовою трансформацій стали процеси євроінтеграції. У зв'язку з прагненням України стати повноправним членом Європейського Союзу, актуалізується необхідність гармонізації системи обліку та фінансової звітності з європейськими директивами. Зокрема, значну роль у цьому процесі відіграють 4-та і 7-ма бухгалтерські директиви ЄС, які визначають загальні вимоги до складання звітності, обсяг розкриття інформації та стандарти прозорості. Останні роки характеризуються активним впровадженням МСФЗ, які стали обов'язковими для широкого кола підприємств [2]. Це вимагає не лише знання нових стандартів, а й докорінної зміни облікової політики, трансформації внутрішніх процедур, адаптації програмного забезпечення та підвищення кваліфікації фахівців. Одним із найпомітніших векторів трансформацій є цифровізація бухгалтерського обліку. Автоматизація рутинних процесів, впровадження хмарних технологій, електронного документообігу, використання систем типу ERP дозволяє значно підвищити ефективність ведення обліку. Бухгалтер отримує доступ до аналітичних інструментів у режимі реального часу, може швидко формувати звітність, контролювати витрати, аналізувати прибутковість. Такі технології, як блокчейн, штучний інтелект, машинне навчання вже знаходять своє застосування в обліковій практиці провідних компаній, а в перспективі можуть кардинально змінити саму суть професії бухгалтера. Водночас цифрова трансформація створює нові ризики, зокрема в сфері кібербезпеки. Збереження конфіденційної фінансової інформації, захист персональних даних, безпечний доступ до облікових систем – усе це стає критично важливим завданням для підприємств. Бухгалтер повинен не лише володіти IT-інструментами, а й розуміти базові принципи інформаційної безпеки та ризик-менеджменту.

У нових умовах змінюється й роль бухгалтера як фахівця. Якщо раніше його функції обмежувалися веденням обліку та підготовкою фінансової звітності, то сьогодні він виконує роль фінансового аналітика, консультанта, внутрішнього аудитора, стратегічного партнера керівництва. Це зумовлює потребу в нових компетенціях – не лише облікових, а й аналітичних, цифрових, правових. Бухгалтер має бути здатним працювати з великими обсягами даних, розуміти бізнес-процеси, виявляти ризики, здійснювати податкове планування [3]. У цьому контексті надзвичайно важливим є розвиток бухгалтерської освіти та професійної сертифікації. Організації на кшталт Federation of Professional Accountants and Auditors of Ukraine, ACCA, CIMA, CIPA відіграють провідну роль у формуванні сучасних підходів до професійної підготовки фахівців. Визнані міжнародні сертифікати підтверджують високий рівень знань, відкривають нові кар'єрні можливості та сприяють інтеграції українських спеціалістів у глобальний ринок праці. Варто зазначити, що у відповідь на вимоги часу все більше компаній впроваджують не лише традиційну фінансову звітність, а й інтегровану звітність, яка об'єднує фінансові та не фінансові показники (екологічні, соціальні, управлінські – ESG). Це особливо актуально для компаній, які орієнтовані на стійкий розвиток та взаємодію зі стейкголдерами. Такий підхід потребує нових знань від бухгалтерів і нових підходів до збору та верифікації даних. Попри позитивну динаміку змін, інституційна трансформація супроводжується низкою проблем. По-перше, це часті зміни в законодавстві, які створюють нестабільність та ускладнюють практичне застосування норм. По-друге, значна частина малого та середнього бізнесу не має достатніх ресурсів для впровадження сучасних облікових рішень. По-третє, існує проблема кадрового дефіциту – не всі бухгалтери готові до роботи з МСФЗ або сучасними ІТ-рішеннями. Окрім цього, цифровізація обліку потребує значних інвестицій у технічне забезпечення, програмне забезпечення та навчання персоналу [2].

Таким чином, бухгалтерський облік в умовах інституційних трансформацій є не лише об'єктом змін, а й активним чинником формування нової економічної системи. Його модернізація – це не лише технічне вдосконалення, а й глибока структурна перебудова професійних підходів, організації процесів та стратегічного мислення.

Список використаних джерел:

1. Бухгалтерський облік, аналіз, контроль і оподаткування: стан, проблеми та перспективи розвитку. URL: https://www.lute.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/pidrozdily/Naukovo_Doslidna_Chastyna/Docs/Oblik_Materialy_XVII.pdf.
2. Кузь В.І. Розвиток бухгалтерського обліку в умовах інституційних змін. URL: https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/04/60.pdf
3. Сопко В.В. Бухгалтерський облік у цифровому середовищі: сучасні тренди та перспективи розвитку. URL: dspace.wunu.edu.ua /bitstream/316497/16551/1/32-34.pdf.

МИКОЛЕНКО ТЕТЯНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ЯЛОВЕГА ЛЮДМИЛА**, к.е.н. доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ В КОМПЛЕКСІ МЕТОДІВ ЕКОНОМІЧНОГО КОНТРОЛЮ: АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах господарювання економічний контроль набуває стратегічного значення в системі управління підприємством, виступаючи важливим інструментом забезпечення ефективності його функціонування, фінансової стійкості та дотримання принципів законності у здійсненні господарських процесів. Він є невід'ємним складником управлінського механізму, що забезпечує зворотний зв'язок між процесами планування, обліку, аналізу та прийняття управлінських рішень. Економічний контроль виступає формою управлінського впливу, спрямованою на своєчасне виявлення відхилень, порушень і нераціонального використання ресурсів, попередження зловживань та зниження ризиків фінансових втрат.

Метою економічного контролю є забезпечення законності, доцільності, ефективності та результативності господарських процесів, а також підвищення рівня відповідальності суб'єктів господарювання за використання фінансових, матеріальних і трудових ресурсів. Його головним завданням виступає не лише виявлення недоліків та порушень, а й створення умов для їх упередження в майбутньому шляхом формування системного підходу до контролю, який поєднує аналіз, оцінку, планування та коригування управлінських дій.

У практиці економічного контролю застосовується комплекс взаємопов'язаних методів, з-поміж яких провідне місце займають документальні та фактичні. Документальні методи передбачають перевірку первинних бухгалтерських документів, регістрів обліку, договорів, актів, звітів і фінансової звітності, що дає змогу виявити неточності в облікових записах, відхилення від внутрішніх регламентів або ознаки шахрайства. Фактичні методи ґрунтуються на безпосередньому огляді, зважуванні, вимірюванні, підрахунку чи інших формах перевірки реальної наявності активів. Особливе значення серед них має інвентаризація – процес зіставлення фактичної наявності майна, коштів та інших активів із даними бухгалтерського обліку.

Розрахункові методи економічного контролю базуються на виконанні арифметичних та логічних операцій, спрямованих на перевірку правильності відображення господарських процесів в обліку. Вони використовуються для контролю коректності розрахунків заробітної плати, визначення собівартості продукції, розподілу витрат, формування фінансових результатів та інших облікових показників [1]. Аналітичні методи, у свою чергу, забезпечують глибоку оцінку діяльності підприємства через порівняння планових і фактичних показників, виявлення відхилень та встановлення причин їх виникнення. Такий підхід дозволяє оцінити тенденції розвитку, визначити

«вузькі місця» у господарській діяльності та своєчасно прийняти коригувальні управлінські рішення. У практиці економічного контролю також можуть застосовуватись соціологічні методи – опитування, анкетування, інтерв'ю з працівниками, які допомагають виявити приховані організаційні проблеми, недоліки у внутрішньому контролі чи потенційні ризики, пов'язані з людським фактором. Серед усіх методів економічного контролю особливе місце належить інвентаризації, яка є ключовим інструментом забезпечення достовірності бухгалтерських даних і реального відображення майнового стану підприємства. Вона дозволяє безпосередньо перевірити фактичну наявність і стан матеріальних цінностей, фінансових ресурсів та інших активів, виявити нестачі, надлишки, псування або втрати майна, а також оцінити ефективність його використання. Результати інвентаризації становлять основу для коригування облікових даних, уточнення показників фінансової звітності та визначення відповідальності матеріально відповідальних осіб.

Інвентаризація може проводитися у плановому порядку – відповідно до затвердженого графіка, або позапланово – за рішенням керівництва підприємства, при зміні матеріально відповідальних осіб, підозрі на зловживання, виявленні фактів крадіжок чи за вимогою контролюючих органів. Залежно від масштабу перевірки, вона може бути суцільною, коли перевіряються всі об'єкти підприємства, або вибірковою, коли контроль охоплює окремі види активів чи структурні підрозділи. Проведення інвентаризації передбачає дотримання встановленої процедури, яка включає видання наказу керівника, формування інвентаризаційної комісії, проведення фактичного підрахунку, складання інвентаризаційних описів і порівняльних відомостей, зіставлення фактичних даних з обліковими показниками, оформлення акта з висновками та пропозиціями. Виявлені розбіжності такі як нестачі та надлишки – підлягають відображенню у бухгалтерському обліку відповідно до чинних нормативних вимог.

Важливим складником інвентаризаційного процесу є дотримання правових норм, які регламентують порядок її проведення в Україні, зокрема, Положення про інвентаризацію активів і зобов'язань № 879 від 02 вересня 2014 р. [3]. Відтак об'єктами інвентаризації є основні засоби, виробничі, грошові кошти в касі та на банківських рахунках, дебіторська і кредиторська заборгованість, податкові зобов'язання, незавершене виробництво, цінні папери та нематеріальні активи. Залежно від мети та об'єкта перевірки, інвентаризація має свої особливості. Зокрема, перевірка готівки здійснюється у присутності касира та оформлюється окремим актом, тоді як інвентаризація дебіторської заборгованості передбачає звірку взаємних розрахунків із контрагентами. Такий підхід забезпечує комплексну оцінку фінансово-господарського стану підприємства, підвищує достовірність облікових даних і зміцнює систему внутрішнього контролю, що є необхідною умовою ефективного управління ресурсами в умовах динамічного ринкового середовища [2].

У процесі проведення інвентаризації досить часто виявляються типові порушення, що свідчать про недосконалість організації внутрішнього контролю

на підприємстві. До найпоширеніших належать несвоєчасне або формальне виконання інвентаризаційних процедур, розбіжності між даними облікових документів і фактичними показниками, відсутність підписів матеріально відповідальних осіб у звітних формах, приховування нестач чи надлишків, порушення порядку оформлення первинних документів, а також навмисне завищення або заниження вартості активів. Такі недоліки не лише спотворюють фінансову звітність, але й можуть призвести до серйозних правових наслідків – від накладення адміністративних штрафів до притягнення до кримінальної відповідальності за розтрату, привласнення або приховування майна.

Інвентаризація виступає також невід'ємним елементом аудиторського контролю. Під час підтвердження достовірності фінансової звітності аудитори зобов'язані перевіряти наявність, правильність та повноту оформлення інвентаризаційних документів. У разі виявлення невідповідностей або відсутності доказів фактичної наявності активів аудитори ініціюють додаткову перевірку чи спостереження за проведенням інвентаризації. Такий підхід відповідає міжнародним стандартам аудиту (ISA), які вимагають незалежного підтвердження існування активів та достовірності їх оцінки, особливо у випадках, коли існують ризики суттєвого викривлення облікових даних.

У сучасних умовах цифрової трансформації господарської діяльності підприємства дедалі активніше впроваджують інформаційні технології для автоматизації процесів інвентаризації. Використання штрих-кодів, RFID-міток, мобільних додатків, хмарних платформ і спеціалізованих програмних продуктів забезпечує суттєве підвищення точності облікових даних, скорочення часу проведення перевірок, мінімізацію впливу людського фактора та оперативне формування аналітичних звітів. Цифровізація інвентаризаційного процесу сприяє підвищенню ефективності системи економічного контролю та посиленню фінансової дисципліни на підприємствах [2].

Отже, інвентаризація є не формальною процедурою, а комплексним і стратегічно важливим інструментом економічного контролю, який забезпечує достовірність фінансової інформації, запобігає фінансовим зловживанням, сприяє збереженню активів і підвищенню ефективності управління ресурсами. Її належна організація та дотримання нормативно встановлених вимог створюють основу для формування реальної картини фінансово-економічного стану підприємства, що, у свою чергу, забезпечує стабільність, розвиток і конкурентоспроможність суб'єкта господарювання в сучасних ринкових умовах.

Список використаних джерел:

1. Кузьмін Д. Л. Інвентаризація як метод господарського контролю. Економічні науки. 2012. № 2 (60)

2. Макаренко С. Інвентаризація, як складова внутрішньогосподарського контролю. *Сучасний стан і перспективи вдосконалення практичної підготовки здобувачів вищої освіти факультету обліку та фінансів*: зб. допов. наук.-практ. конф. студ. за результатами проходження виробничих та технологічних практик. 2024. Вип. 16. Полтава : ПДАУ, 2024. С. 57–58.

3. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: Наказ Міністерства фінансів України № 879 від 02 вересня 2014 р. *Верховна Рада України*. URL: http://www.rada.gov.ua (дата звернення: 20.10.2025).

МИРОНЧУК ЗОРЯНА, к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З.Ґжицького, м. Львів

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА У ЧАСТИНІ ДОХОДІВ І ВИТРАТ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Найважливішим показником ефективного функціонування будь якого підприємства і його розвитку є отримання ним доходу. На отримання цього доходу і досягнення високих фінансово-економічних результатів вплив також має інформаційна функція яку виконує облік і чітко визначена його облікова політика. Облікова політика підприємства є важливою складовою системи бухгалтерського обліку, що визначає принципи, методи та процедури ведення обліку і складання звітності [1]. Її правильне формування щодо доходів і витрат має вирішальне значення для достовірного визначення фінансових результатів діяльності підприємства.

З метою отримання достовірної та повної інформації нормативне регулювання бухгалтерського обліку здійснюється на різних рівнях: на державному та на рівні підприємства (рис. 1).

Рис.1 Рівні нормативного регулювання бухгалтерского обліку доходів і витрат

Питання визнання доходів і витрат регламентуються П(С)БО 15 «Дохід» та П(С)БО 16 «Витрати». При цьому підприємства, які складають звітність за міжнародними стандартами, мають керуватися положеннями МСФЗ 15 «Дохід за договорами з клієнтами» [2; 3].

Науковці підкреслюють, що облікова політика виступає не лише технічним

документом, а й важливим елементом системи управління підприємством, оскільки забезпечує узгодженість між обліковими процедурами та стратегічними цілями організації [4].

Недосконаліть нормативно-правової бази створює можливість різного тлумачення норм обліку, особливо при визнанні доходів за складеними договорами.

Крім того, науковці відзначають, що на багатьох підприємствах методи обліку доходів і витрат обираються без належного економічного обґрунтування, що негативно впливає на достовірність фінансової звітності. Проблемою залишається і низький рівень автоматизації облікових процесів, що особливо характерно для малого бізнесу [5, с. 295].

Процеси обліку доходів і витрат мають свої особливості та певні галузеві відмінності, попри те, що базуються на єдиних нормативних положеннях і стандартах бухгалтерського обліку. Тому вибір конкретних елементів облікової політики в межах етапів її формування є прерогативою самого підприємства, залежно від його розміру, форми власності, організаційної структури та специфіки діяльності.

У сільськогосподарських підприємствах при розробленні документа, що регламентує облікову політику, на організаційно-технічному етапі доцільно визначити:

1. форму ведення бухгалтерського обліку;
2. організаційну структуру бухгалтерської служби підприємства;
3. коло осіб, відповідальних за ведення обліку доходів, витрат і фінансових результатів, а також їхні функціональні обов'язки;
4. перелік первинних документів та графік документообігу;
5. порядок узагальнення даних у регістрах бухгалтерського обліку й формах внутрішньої управлінської звітності.

На методичному етапі формування облікової політики важливо визначити такі її елементи:

1. Методи оцінки доходів і витрат. Враховуючи специфіку діяльності сільськогосподарських підприємств, при виборі елементів облікової політики доцільно керуватися вимогами П(С)БО 15 «Дохід» і П(С)БО 16 «Витрати» [2; 3]. Доходи оцінюються за справедливою вартістю активів, отриманих унаслідок їх надходження чи збільшення вартості, а витрати – у сумі справедливої вартості активів, що вибувають або зменшуються, з урахуванням встановлених нормативів, методів обліку витрат і калькулювання собівартості продукції.

2. Умови визнання доходів і витрат. Витратами визнаються зменшення економічних вигод унаслідок вибуття або знецінення активів, зменшення їхньої корисності чи збільшення зобов'язань. Доходами визнається збільшення економічних вигод у результаті надходження активів, підвищення їхньої вартості або зменшення зобов'язань підприємства.

3. Перелік і склад статей калькуляції собівартості продукції, а також маркетингово-збутових і загальновиробничих витрат, включно з базою їх розподілу. Зокрема, до маркетингових витрат належать витрати, пов'язані з

проведенням маркетингових досліджень і вивченням ринку збуту, витрати на рекламні заходи, а також на оплату праці працівників, задіяних у маркетинговій діяльності.

Основними проблемами формування облікової політики щодо визнання доходів і витрат також є:

- недостатній рівень обґрунтованості вибору методів оцінки доходів і витрат;
- несвоєчасне оновлення облікової політики відповідно до змін законодавства;
- обмеженість автоматизації облікових процесів;
- недостатня кваліфікація бухгалтерського персоналу у питаннях застосування МСФЗ.

Отже, облікова політика щодо доходів та витрат є ключовим елементом системи бухгалтерського обліку, що визначає якість формування фінансових результатів і достовірність звітності підприємства. Аналіз показав, що вітчизняна практика її розроблення стикається з низкою проблем – від нормативної невизначеності та нестабільності законодавства до недостатньої автоматизації облікових процесів і дефіциту професійних знань у сфері МСФЗ.

Для їх подолання необхідним є удосконалення методологічної бази бухгалтерського обліку, підвищення рівня кваліфікації облікових працівників, забезпечення своєчасного оновлення внутрішніх регламентів і впровадження сучасних цифрових технологій.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV (із змінами і доповненнями). – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 № 290. – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 № 318. – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00.
4. Легенчук С. Ф. *Облікова політика підприємства: теоретичні засади та практичні аспекти формування*. – Тернопіль : ТНЕУ, 2019. – 312 с.
5. Голов С. Ф., Костюченко В. М. *Бухгалтерський облік і фінансова звітність за міжнародними стандартами*. – К. : Лібра, 2021. – 416 с.

МИХАЙЛИК АЛЛА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **КАНЦЕДАЛ НАТАЛІЯ**, к.е.н, доцент,
завідувач, професор кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ СОБІВАРТОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Проблемні аспекти формування собівартості завжди знаходяться в полі активних дискусій у всіх сферах економіки, зокрема в сільськогосподарському секторі, лісівництві [1], оскільки це впливає на ціноутворення та підсилює інституційну значимість обліку у виконанні стратегічних завдань сільськогосподарського сегменту [2], [3].

Сільське господарство як одна з провідних галузей економіки України характеризується складністю виробничих процесів, значною залежністю від природно-кліматичних факторів та сезонністю виробництва. Ці особливості формують специфічні підходи до бухгалтерського обліку витрат та визначення собівартості продукції. Правильне калькулювання собівартості є ключем до достовірного формування фінансових результатів, розрахунку податкових зобов'язань і прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Відповідно до Методичних рекомендацій № 132, фактичну собівартість продукції основних галузей сільського господарства (рослинництва та тваринництва) визначають раз на рік, наприкінці звітного періоду [4]. Такий підхід пояснюється двома чинниками. По-перше, вирощування культур триває кілька місяців і має виражений сезонний характер, що унеможливлює визначення повних витрат у коротші проміжки часу. По-друге, у тваринництві значна частка витрат формується за рахунок кормів власного виробництва, фактична собівартість яких розраховується лише наприкінці року. Таким чином, навіть за умов щоденного виходу продукції (молока, яєць, приросту живої маси) підсумковий розрахунок витрат можливий лише після визначення річної собівартості кормів. Водночас допоміжні виробництва (енергопостачання, ремонтні майстерні, водо- та теплопостачання, транспортні підрозділи) мають щомісячно визначати собівартість своїх послуг. Це дозволяє своєчасно розподіляти витрати на основні види діяльності та уникати спотворення фінансових показників упродовж року [5].

Концептуальні засади визначення собівартості сільськогосподарської продукції можна структурувати наступним чином.

1. Послідовність закриття рахунків.

Формування собівартості сільськогосподарської продукції здійснюється шляхом закриття рахунків витрат у певній логічній послідовності. Порушення цього порядку може призвести до подвійного обліку витрат або їх некоректного розподілу між видами продукції. Наприклад, витрати на утримання техніки чи допоміжних виробництв спершу повинні бути віднесені на відповідні культури або види тварин, і лише після цього можна формувати загальну собівартість продукції рослинництва чи тваринництва. Це забезпечує достовірність

облікових даних і формування об’єктивних фінансових результатів.

2. Розподіл витрат.

Однією з концептуальних засад калькулювання є справедливий розподіл витрат, що не можуть бути безпосередньо віднесені на конкретний об’єкт обліку. Прикладами є:

- Витрати на техніку. Якщо вона використовується для кількох культур (наприклад, комбайн чи сівалка), витрати розподіляють пропорційно площам обробітку. Якщо ж техніка спеціалізована (картоплекопалка), витрати повністю відносять на одну культуру.

- Меліоративні заходи. Витрати на зрошення, осушення та утримання полезахисних смуг розподіляють між культурами пропорційно площам угідь.

- Бджільництво. Частину витрат пасіки переносять на культури, що запилювалися, у межах затверджених нормативів.

- Загальновиробничі витрати (ЗВВ). Вони охоплюють адміністративні й організаційні витрати, що стосуються декількох галузей одночасно. ЗВВ розподіляють пропорційно базі, визначеній у наказі про облікову політику підприємства (наприклад, пропорційно сумі прямих витрат або площі сільгоспугідь).

Особливістю аграрного сектору є те, що на відміну від промисловості, ЗВВ не поділяють на постійні та змінні, адже неможливо встановити нормативний вихід продукції з урахуванням природних факторів.

3. Алгоритм визначення фактичної собівартості.

Після розподілу витрат підприємство здійснює послідовний розрахунок фактичної собівартості:

1. Визначення собівартості продукції рослинництва (1 ц зерна, насіння, коренеплодів тощо).

2. Обчислення собівартості продукції підсобних промислових виробництв з переробки сировини рослинництва.

3. Розподіл витрат кормоцехів та визначення собівартості кормів.

4. Визначення собівартості продукції тваринництва (1 ц молока, 1 тис. яєць, приріст живої маси тощо).

5. Розрахунок собівартості продукції промислових підрозділів з переробки сировини тваринництва.

6. Підсумкове визначення собівартості іншої продукції підсобних виробництв.

Такий алгоритм дозволяє забезпечити цілісність облікових даних та уникнути дублювання витрат.

4. Методи оцінки продукції.

Згідно з НП(С)БО 30 та 16, підприємства можуть застосовувати два основних методи оцінки:

- Оцінка за справедливою вартістю. Вона ґрунтується на ринкових цінах і дозволяє формувати прибуток чи збиток ще до реалізації продукції. Якщо справедлива вартість перевищує фактичні витрати, різницю визнають доходом; у протилежному випадку – витратами.

- Оцінка за виробничою собівартістю. Упродовж року продукцію обліковують за плановою собівартістю, яку наприкінці року коригують до фактичного рівня. Фінансовий результат у такому разі формується лише після реалізації продукції.

Вибір методу визначається обліковою політикою підприємства. Використання справедливої вартості підвищує гнучкість і наближеність обліку до ринкових реалій, але водночас збільшує ризики коливань результатів. Використання виробничої собівартості забезпечує більш консервативний та стабільний підхід, однак відтерміновує визнання фінансових результатів.

Таким, чином, концептуальні засади визначення собівартості сільськогосподарської продукції ґрунтуються на особливостях аграрного виробництва та нормативних вимогах. Річна періодичність визначення собівартості у рослинництві та тваринництві, щомісячні розрахунки у допоміжних виробництвах, регламентований порядок закриття рахунків і справедливий розподіл витрат забезпечують достовірність облікових даних. Вибір методу оцінки продукції – за справедливою вартістю чи фактичною собівартістю – формує підхід підприємства до відображення фінансових результатів. Комплексне дотримання цих засад гарантує прозорість, порівнюваність і достовірність показників діяльності аграрних підприємств.

Список використаних джерел:

1. Лега О. В., Канцедал Н. А., Прийдак Т. Б., Яловега, Л. В. Формування калькуляційних статей собівартості як основи ціноутворення на продукцію лісового господарства. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 7. https://doi.org/10.5281/zenodo.14767562

2. Канцедал Н. А., Лега О. В. Інформаційна роль обліку в результативності інвестиційної стратегії аграрних підприємств. *Агросвіт*. 2021. № 11. С. 11-20. DOI: 10.32702/2306-6792.2021.11.11 URL:

3. Канцедал Н. А. Інституціональний підхід до формування в обліку інформації про біологічні активи та сільськогосподарську діяльність. *Економіка. Фінанси. Менеджмент : актуальні питання науки та практики.* 2018. №1 (27). С. 44-55. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efmapnp_2018_1_6

4. Децюра С. Визначаємо собівартість виробництва сільгосппродукції. ПОДАТКИ & БУХОБЛІК. 2024/№ 99. URL: https://tinyurl.com/34tbej7x

5. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств, затверджені наказом Мінагрополітики від 18.05.2001 № 132. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/v0132555-01

МИХАЙЛОВИНА СВІТЛАНА, к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування
Уманський національний університет, м. Умань

ВПЛИВ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ НА ФОРМУВАННЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Власний капітал є ключовою складовою фінансової системи будь-якого підприємства, оскільки він відображає частку активів, що належать власникам, та визначає рівень фінансової незалежності суб'єкта підприємницької діяльності. У сучасних умовах цифрової трансформації та інтеграції України до європейського економічного простору питання обліку власного капіталу набуває особливого значення. Актуальність теми обумовлена тим, що саме облікова політика визначає порядок відображення доходів, витрат, оцінки активів і зобов'язань.

Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1] визначає, що облікова політика - це сукупність принципів, методів і процедур, які застосовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності. У Національному ПС(Б)О 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [2] власний капітал трактується як частина активів підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань.

Облікова політика є інструментом управління фінансовим результатом та структурою власного капіталу, оскільки саме вона визначає методологію відображення господарських операцій у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності. Закріплені у ній методи впливають не лише на прибутковість підприємства, але й на динаміку таких складових власного капіталу - нерозподілений прибуток, додатковий і резервний капітал.

Методи оцінки запасів є важливим елементом облікової політики підприємства, що прямо впливають на формування фінансового результату та, відповідно, на величину власного капіталу. Відповідно Національного П(С)БО 9 «Запаси» [3], суб'єкти господарювання можуть обирати між визначеними методами оцінки вибуття запасів. Застосування кожного з цих підходів формує різні показники собівартості реалізованої продукції і безпосередньо впливає на розмір валового прибутку та чистого фінансового результату. Наприклад, використання методу ФІФО передбачає списання у виробництво або на реалізацію запасів, що надійшли раніше. У періоди зростання цін це призводить до відображення нижчої собівартості реалізованої продукції та відповідно вищого фінансового результату, що збільшує показник нерозподіленого прибутку у власному капіталі. На відміну від ФІФО, метод середньозваженої собівартості забезпечує більш згладжений фінансовий результат, оскільки виключає різкі коливання у величині собівартості. Такий підхід формує більш стабільні показники прибутковості, що сприяє прогнозованості змін у власному капіталі.

Вибір методу оцінки запасів є важливим елементом облікової політики, що здатний змінювати структуру та величину власного капіталу. У довгостроковій

перспективі він визначає не лише показники фінансової звітності, а й інвестиційну привабливість підприємства, адже відображає рівень капіталізації та фінансової стійкості суб'єкта господарювання.

Нарахування амортизації є важливою складовою облікової політики підприємства, оскільки безпосередньо впливає на величину витрат звітного періоду, фінансовий результат та динаміку власного капіталу. Відповідно до Національного П(С)БО 7 «Основні засоби» [4], підприємства мають право обирати один із передбачених методів амортизації:

прямолінійний метод, за якого вартість об'єкта основних засобів рівномірно розподіляється протягом строку його корисного використання на підприємстві;

метод зменшення залишкової вартості, що передбачає поступове зменшення амортизаційних відрахувань у міру зменшення залишкової вартості об'єкта;

кумулятивний метод, за яким сума амортизації визначається на основі співвідношення кількості років, що залишилися до кінця строку корисного використання, до загальної кількості років експлуатації;

виробничий метод, що базується на фактичному обсязі продукції чи робіт, виконаних з використанням відповідного об'єкта основних засобів.

Вибір методу амортизації впливає на структуру витрат: при застосуванні прискорених методів (зменшення залишкової вартості, кумулятивний) значна частина вартості об'єкта списується у перші роки його експлуатації, що зменшує прибуток у початкових періодах, але водночас дозволяє оптимізувати податкове навантаження. Прямолінійний метод забезпечує стабільність витрат і, відповідно, більш передбачувану динаміку нерозподіленого прибутку. Виробничий метод пов'язує амортизаційні відрахування з фактичним використанням активу, що робить показники прибутку більш наближеними до економічної сутності діяльності.

Обраний метод амортизації, закріплений в обліковій політиці, безпосередньо визначає розмір витрат звітного періоду, величину чистого прибутку та показник нерозподіленого прибутку у складі власного капіталу, впливаючи на фінансову стійкість та інвестиційну привабливість підприємства.

Формування власного капіталу підприємства тісно пов'язане з особливостями визнання доходів і витрат, які визначають фінансовий результат діяльності. Облікова політика підприємства закріплює порядок їх відображення, а відтак безпосередньо впливає на величину нерозподіленого прибутку у складі власного капіталу.

Дохід визнається під час збільшення активу або зменшення зобов'язання, що зумовлює зростання власного капіталу, за умови, що його оцінка може бути достовірно визначена. Дохід визнається у звітності у момент, коли існує ймовірність отримання підприємством економічних вигод у майбутньому. При цьому в обліковій політиці визначаються конкретні підходи до визнання доходів від реалізації продукції, робіт і послуг, а також від іншої діяльності (операційної, фінансової, інвестиційної) [5].

Витрати визнаються у бухгалтерському обліку одночасно зі зменшенням активів або збільшенням зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу підприємства, за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені. Витрати формують собівартість реалізованої продукції та безпосередньо впливають на чистий прибуток або збиток звітного періоду суб'єкта підприємницької діяльності [6].

У контексті облікової політики важливим є вибір підходів до класифікації витрат: за елементами або за функціями. Обраний варіант визначає структуру звіту про фінансові результати та впливає на управлінську аналітику щодо формування власного капіталу. Крім того, строки визнання доходів і витрат можуть по-різному впливати на динаміку фінансових результатів: наприклад, дострокове відображення доходів збільшує нерозподілений прибуток у поточному періоді, тоді як відстрочене визнання зменшує його, переносячи ефект на майбутні звітні періоди.

Таким чином, порядок визнання доходів і витрат, зафіксований у обліковій політиці, є ключовим чинником формування фінансових результатів, які безпосередньо визначають величину власного капіталу підприємства.

Отже, облікова політика є ключовим інструментом управління фінансовими результатами підприємства та визначальним чинником формування його власного капіталу. Вона не лише забезпечує єдність методологічних підходів до ведення бухгалтерського обліку, а й безпосередньо впливає на структуру, динаміку та стійкість власного капіталу через вибір методів оцінки запасів, нарахування амортизації, а також порядку визнання доходів і витрат. Зміна будь-якого з цих елементів здатна суттєво вплинути на фінансовий результат і рівень капіталізації підприємства.

Раціонально сформована облікова політика сприяє підвищенню прозорості фінансової звітності, забезпечує достовірність показників нерозподіленого прибутку, додаткового та резервного капіталу, а отже - зміцнює фінансову незалежність і інвестиційну привабливість підприємства.

Ефективна облікова політика є основою стабільного розвитку підприємства, формує довіру користувачів фінансової звітності та забезпечує оптимальне управління власним капіталом у стратегічній перспективі.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Закон України № 996-XIV від 16 лип. 1999 р. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14.
2. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». *Наказ Міністерства фінансів України* № 73 від 07.02.2013 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13.
3. П(С)БО 9 «Запаси». *Наказ Міністерства фінансів України* № 246 від 20.10.1999 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99.
4. НП(С)БО 7 «Основні засоби». *Наказ Міністерства фінансів України* № 92 від 27.04.2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00.
5. НП(С)БО 15 «Дохід». *Наказ Міністерства фінансів України* № 290 від 29.11.1999 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99.
6. НП(С)БО 16 «Витрати». *Наказ Міністерства фінансів України* № 318 від 31.12.1999 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00

МОВЧАН ВЛАДИСЛАВ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ПУХАЛЬСЬКИЙ ВАДИМ**, к.е.н, доцент,
доцент кафедри менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова,
м. Хмельницький

ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ФІНАНСОВОМУ ОБЛІКУ

У сучасних умовах цифровізації економіки фінансовий облік переживає значні трансформації, зумовлені впровадженням штучного інтелекту (ШІ). Традиційно бухгалтерський облік асоціювався з рутинними процесами, які вимагали значних трудових витрат та часу. Проте новітні технології змінюють його роль: автоматизовані системи здатні швидко обробляти великі масиви даних, знижуючи ризик помилок і забезпечуючи своєчасність облікової інформації. Метою роботи є аналіз можливостей застосування ШІ у фінансовому обліку та визначення його впливу на ефективність управління підприємством.

Згідно з дослідженнями PwC, використання штучного інтелекту у сфері обліку дозволяє скоротити витрати на бухгалтерські операції на 30–40% та підвищити точність фінансової звітності на 90% [1]. Це свідчить про значний потенціал технології у зменшенні витрат підприємств та підвищенні якості управлінських рішень. Сьогодні ШІ активно впроваджується у таких напрямах фінансового обліку, як:

- автоматизація проведення бухгалтерських операцій (формування проводок, нарахування амортизації, облік дебіторської та кредиторської заборгованості);
- аналіз та виявлення помилок у первинних документах і фінансових звітах;
- прогнозування фінансових показників на основі історичних даних;
- аудит та контроль шляхом застосування алгоритмів для перевірки достовірності даних.

Наприклад, корпорація KPMG активно впроваджує інтелектуальні системи для автоматизованої перевірки звітності, що дозволяє виявляти неточності в реальному часі [2]. Компанія Ernst & Young використовує машинне навчання для аналізу контрактів, скорочуючи час обробки тисяч документів з декількох тижнів до кількох годин [3].

Водночас, впровадження ШІ у фінансовому обліку супроводжується низкою викликів. По-перше, це ризик втрати контролю за даними: надмірна автоматизація може призвести до помилок у випадку некоректних алгоритмів чи недостатньої якості вхідної інформації. По-друге, загроза кіберзлочинності: фінансові дані є одними з найбільш важливих, а їх витік може завдати значних збитків організації. Також існує потреба у перекваліфікації персоналу, адже сучасний бухгалтер має володіти не лише знаннями обліку, а й навичками роботи з цифровими платформами та системами ШІ.

Для кращого розуміння порівняльних можливостей ШІ та традиційного

фінансового обліку розглянемо таблицю:

Таблиця 1 - Порівняння традиційного обліку та ШІ

Показник	Традиційний облік	Облік із використанням ШІ
Швидкість обробки даних	Обмежена людським фактором	Висока, у режимі реального часу
Точність	Залежить від досвіду бухгалтера, можливі помилки	Автоматизована перевірка, мінімізація помилок
Вартість процесу	Високі витрати на персонал	Зниження витрат за рахунок автоматизації
Аудит та контроль	Тривалий процес перевірки	Безперервний моніторинг

Примітка. Розроблено автором

З таблиці видно, що штучний інтелект значно підвищує ефективність облікових процесів, особливо в частині швидкості, точності та контролю, тоді як традиційний підхід залишається більш залежним від людського фактору.

Тому, застосування ШІ у фінансовому обліку відкриває широкі можливості для підприємств, дозволяє знизити витрати, прискорити обробку інформації та підвищити якість фінансових звітів. Проте впровадження таких систем потребує комплексного підходу, тобто поступову інтеграцію технології, навчання персоналу та покращення кібербезпеки. Лише за умови дотримання цих принципів підприємства зможуть отримати максимальну вигоду від використання штучного інтелекту у сфері фінансового обліку та підвищити свою конкурентоспроможність на ринку.

Список використаних джерел:

1. PwC. How AI is changing accounting [Електронний ресурс]. – URL: https://www.pwc.com
2. KPMG. KPMG and AI in audit [Електронний ресурс]. – URL: https://home.kpmg
3. EY. EY and machine learning in accounting [Електронний ресурс]. – URL: https://www.ey.com

МУРАВЙОВА МАРИНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник - **ПОТРИВАЄВА НАТАЛЯ**, д.е.н, професор,
професор кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний університет, м. Миколаїв

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОБЛІКОВО-КОНТРОЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯМИ ПЕРЕД ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ

У сучасних умовах ефективне управління зобов'язаннями перед постачальниками є ключовим для фінансової стійкості підприємства. Належна організація обліково-контрольного забезпечення підвищує платоспроможність, зміцнює договірну дисципліну та забезпечує прозорість фінансових операцій. Особливого значення набуває своєчасність і достовірність інформації в умовах цифровізації обліку, що потребує формування єдиної системи обліково-контрольного забезпечення для обґрунтованих управлінських рішень.

Категорію обліково-контрольного забезпечення доцільно розглядати як підсистему управління підприємством, що охоплює збір, узагальнення та перевірку даних про зобов'язання і їхній вплив на фінансові результати. Її ефективність визначається узгодженістю облікових, аналітичних і контрольних процесів. Інформаційне забезпечення включає бухгалтерські дані та аналітику щодо договорів, строків платежів і фінансових ризиків. Системний підхід інтегрує методологічні, організаційні та інформаційні аспекти, підвищуючи достовірність даних. Об'єктом системи є зобов'язання перед постачальниками, що потребують особливої уваги через ризики викривлення звітності.

Суб'єктами функціонування системи є бухгалтерська служба, служба внутрішнього контролю та управлінський персонал, які спільно забезпечують координацію інформаційних і контрольних потоків. Ефективне управління обліково-аналітичними процесами можливе лише за умови узгодження дій усіх структурних підрозділів, залучених до контролю фінансових зобов'язань [1, с. 124–134].

Інформаційна база системи формується на основі первинних документів, облікових регістрів, аналітичних довідок і управлінської звітності. Важливим завданням є забезпечення достовірності, актуальності та повноти цієї інформації, що створює передумови для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Структурована інформація про фінансові потоки та зобов'язання дозволяє мінімізувати ризики дублювання платежів і підвищити узгодженість між обліковими підсистемами [1, с. 124–134].

Інструментами контролю виступають інвентаризація, звірка взаєморозрахунків, аналітичні процедури, а також періодичний аудит постачальників. Ці заходи дають змогу своєчасно виявляти відхилення та недоліки у відображенні розрахунків, зміцнюючи контрольну дисципліну підприємства. Як підкреслюють Феофанова І. та Хорольська Н., систематичний контроль операцій із постачальниками є запорукою достовірності фінансової інформації та зниження ризику необґрунтованих платежів [2, с. 145].

Критеріями оцінки ефективності системи є точність, своєчасність, повнота, надійність та аналітичність облікової інформації, що характеризують ступінь придатності обліково-контрольного забезпечення для управлінських потреб підприємства.

Методологічна побудова системи обліково-контрольного забезпечення управління зобов'язаннями перед постачальниками ґрунтується на чітко визначених внутрішніх регламентах, які встановлюють порядок перевірки, узгодження та обліку розрахунків. Розроблення таких регламентів і стандартів контролю сприяє підвищенню прозорості та уніфікації процедур, що знижує ризики помилок і зловживань. Методи оцінки зобов'язань і порядок їх відображення у звітності повинні відповідати принципам своєчасності та достовірності. Важливо забезпечити однозначність моменту визнання заборгованості за кожною операцією, що дозволяє уникнути викривлень фінансових результатів і забезпечити порівнянність звітних даних між періодами. Організаційно система передбачає формування алгоритму внутрішнього контролю, який охоплює етапи перевірки первинних документів, звірки взаєморозрахунків, аналітичної оцінки результатів і документування контрольних висновків. На думку Феофанової І. та Хорольської Н., ефективний контроль можливий лише за умови поєднання процедур аудиту та регулярного аналітичного моніторингу постачальників [2, с. 145].

Важливу роль у підтримці обліково-контрольних процесів відіграють інформаційно-комунікаційні технології, зокрема ERP-системи, електронний документообіг та автоматизовані панелі моніторингу. Використання цифрових інструментів дає змогу інтегрувати дані з різних підсистем, скоротити час обробки документів і забезпечити безперервний контроль за станом зобов'язань. Впровадження електронних облікових платформ дозволяє мінімізувати транзакційні ризики та підвищити узгодженість фінансової інформації [1, с. 124–134].

Аналітична складова системи обліково-контрольного забезпечення відіграє провідну роль у прийнятті рішень щодо управління кредиторською заборгованістю. Дані бухгалтерського обліку слугують основою для аналізу структури, динаміки та складу зобов'язань перед постачальниками, що дозволяє виявляти тенденції у фінансових потоках і прогнозувати потребу в грошових ресурсах. Оцінка показників платоспроможності, оборотності та строків погашення заборгованості є необхідним елементом фінансової діагностики підприємства. Як зазначає Руда Л., Причепа І. та Липецька О., аналітичне опрацювання даних про кредиторську заборгованість забезпечує своєчасну реакцію управлінців на зміни у стані розрахунків і сприяє підвищенню фінансової стабільності підприємства [3, с. 3].

Для оперативного управління розрахунками формуються аналітичні звіти – платіжні календарі, графіки погашення зобов'язань, узагальнені аналітичні зведення. Ці інструменти дозволяють менеджменту планувати грошові потоки, забезпечувати рівномірність платежів і контролювати дотримання договірних умов.

Ефективність аналітичного забезпечення визначається системою показників, які відображають стан, структуру та динаміку взаєморозрахунків із постачальниками. Науковці наголошують, що регулярна аналітична оцінка цих показників дозволяє не лише контролювати виконання зобов'язань, а й удосконалювати політику управління кредиторською заборгованістю, орієнтуючись на принципи фінансової гнучкості та стабільності [4, с. 6].

Для підвищення ефективності управління зобов'язаннями перед постачальниками важливим є впровадження інтегрованих інформаційних систем, таких як ERP-платформи (BAS ERP, Microsoft Dynamics), що дозволяють централізовано об'єднувати дані з різних підсистем підприємства. Використання автоматизованих інструментів контролю сприяє своєчасному моніторингу простроченої заборгованості та зменшенню ризиків фінансових порушень. Цифровий документообіг з електронними підписами забезпечує оперативність обробки документів і підвищує прозорість внутрішніх процесів, водночас зменшуючи ймовірність помилок у розрахунках.

Посилення аналітичної функції контролю через BI-інструменти (Power BI, QlikView) дає змогу формувати детальні звіти та прогнозні моделі для менеджменту підприємства. Ключовим напрямом вдосконалення є також формування єдиної концепції внутрішнього контролю, орієнтованої на ризики у сфері постачання, що забезпечує комплексний підхід до управління зобов'язаннями та підвищує достовірність і своєчасність обліково-аналітичної інформації [1, с. 124–134].

Отже, система обліково-контрольного забезпечення є ключовим елементом управління зобов'язаннями перед постачальниками, забезпечуючи точність і своєчасність розрахунків. Вона повинна базуватися на принципах інтегрованості, адаптивності та аналітичності для узгодження облікових, контрольних та управлінських процесів. Цифрові технології підвищують прозорість, оперативність і контрольованість розрахунків. Автоматизовані платформи та аналітичні інструменти мінімізують ризики помилок і покращують моніторинг зобов'язань.

Список використаних джерел:

1. Institutional aspects of transactional spending accounting demonstration in agricultural organisations / M. Dubinina et al. *Scientific horizons*. 2023. Vol. 26, no. 2. URL: https://doi.org/10.48077/scihor.26(2).2023.124–134

2. Феофанова І., Хорольська Н. Організація внутрішнього аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками. *Сталий розвиток економіки*. 2019. Вип. (4 (45). С. 142–149. URL: https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/100.

3. Руда Л., Причепа І., Липецька О. Організація обліку та методичні засади проведення аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 35. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-35-48.

4. Шот А., Сівак В. Аналітичне забезпечення обліку і контролю виконання договірних зобов'язань з постачальниками. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 30. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-33.

МУРАВСЬКИЙ ВАСИЛЬ, викладач кафедри економічної кібернетики та інформатики,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЧНІ ТРЕНДИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОБЛІКУ

Сучасний етап розвитку економіки характеризується безпрецедентною швидкістю впровадження цифрових технологій у всі сфери суспільної діяльності. Бухгалтерський облік, як одна з ключових підсистем управління підприємством, не є винятком і нині переживає глибоку трансформацію. Цифровізація облікових процесів більше не сприймається як окрема інновація чи допоміжний інструмент, вона стає невід'ємною складовою ведення бізнесу, що визначає ефективність, конкурентоспроможність та прозорість господарських операцій. У цьому контексті особливої актуальності набуває вивчення новітніх технологічних трендів, які змінюють уявлення про те, як формується, обробляється та аналізується облікова інформація.

Одним із провідних трендів цифровізації обліку є автоматизація облікових процедур за допомогою інтелектуальних програмних рішень. Традиційні системи бухгалтерського обліку дедалі частіше замінюються інтегрованими ERP-рішеннями, здатними охоплювати увесь комплекс бізнес-процесів – від первинної реєстрації операцій до формування консолідованої звітності. Завдяки цьому зменшується кількість рутинних операцій, підвищується швидкість обробки інформації, а ризики людських помилок зводяться до мінімуму. Така автоматизація стає підґрунтям для переходу бухгалтерів від функцій технічного виконавця до ролі аналітика й консультанта.

Не менш важливим є впровадження технологій штучного інтелекту та машинного навчання у сфері обліку. Алгоритми здатні аналізувати великі масиви даних, виявляти приховані закономірності, прогнозувати фінансові результати та навіть формувати рекомендації для управлінських рішень. Штучний інтелект допомагає виявляти шахрайські операції, автоматично класифікувати витрати, контролювати виконання контрактів і забезпечувати відповідність законодавчим вимогам. Це означає, що облік поступово стає інструментом прогнозної аналітики, а не лише історичної фіксації фактів господарської діяльності.

Третім важливим трендом є використання технології блокчейн. Вона забезпечує незмінність і прозорість даних, створює умови для довіри між контрагентами та дозволяє формувати електронні реєстри, захищені від фальсифікацій. У бухгалтерському обліку блокчейн може застосовуватися для підтвердження операцій, ведення електронного документообігу, обліку розрахунків у криптовалютах. Завдяки децентралізованому характеру цієї технології з'являється можливість суттєво знизити витрати на аудит, оскільки кожна транзакція підтверджується та зберігається у відкритому реєстрі, що практично унеможливлює її підміну.

Важливе місце серед технологічних трендів цифровізації обліку займає хмарні технології. Вони дозволяють підприємствам будь-якого масштабу отримати доступ до сучасних облікових систем без необхідності інвестувати

значні кошти у власну ІТ-інфраструктуру. Хмарні сервіси забезпечують гнучкість, масштабованість і мобільність роботи з обліковими даними, надаючи можливість доступу з будь-якого пристрою та з будь-якої точки світу. Це особливо актуально для компаній, що працюють у міжнародному бізнес-середовищі та мають розгалужену мережу філій.

Окремої уваги заслуговує розвиток технологій електронного документообігу та цифрового підпису. Перехід від паперових до електронних документів значно пришвидшує облік, зменшує витрати та забезпечує відповідність вимогам часу. Електронний підпис гарантує юридичну силу документів, а інтеграція таких систем з бухгалтерським програмним забезпеченням дає змогу автоматично відображати операції у відповідних облікових регістрах.

Важливим напрямом є також впровадження аналітики великих даних (Big Data). Застосування таких інструментів дозволяє не лише систематизувати облікову інформацію, а й доповнювати її даними з зовнішніх джерел: ринковими трендами, статистикою споживчої поведінки, галузевими показниками. Це відкриває нові горизонти для стратегічного управління, коли бухгалтерський облік стає частиною комплексної інформаційно-аналітичної системи підприємства.

Одним із ключових напрямів розвитку є перехід від традиційного ведення обліку до концепції безперервного обліку (continuous accounting). Суть цієї концепції полягає в тому, що дані оновлюються в режимі реального часу, а фінансова звітність формується не періодично – раз на місяць, квартал чи рік, – а може бути доступною щоденно чи навіть щогодини. Це стає можливим завдяки автоматизації операцій, інтеграції облікових систем з банківськими сервісами, торговельними платформами, логістичними компаніями та іншими зовнішніми контрагентами. У такій моделі бухгалтер стає не реєстратором минулих подій, а координатором та аналітиком, який забезпечує достовірність даних і їхнє використання у стратегічних цілях. Особливого значення набуває кібербезпека та захист даних. У міру того як облік переходить у цифрову площину, зростає ймовірність несанкціонованого доступу, підробки документів чи викривлення даних. Тому одним із сучасних трендів є впровадження багаторівневих систем автентифікації, криптографічного захисту та технологій блокчейн, які гарантують незмінність облікових записів. Це не лише знижує ризики, але й підвищує довіру інвесторів, партнерів і державних органів до інформації, сформованої у цифрових системах.

У підсумку можна зазначити, що новітні технологічні тренди цифровізації обліку кардинально змінюють його роль та місце в системі управління. Облік поступово втрачає риси суто технічної функції й перетворюється на стратегічний інструмент, що формує інформаційне підґрунтя для прийняття управлінських рішень, забезпечення прозорості бізнес-процесів і зміцнення довіри між суб’єктами господарювання. Від того, наскільки швидко підприємства зможуть інтегрувати інноваційні технології в облікові системи, залежатиме їхня конкурентоспроможність у глобальній цифровій економіці.

МУРАВСЬКИЙ ВОЛОДИМИР, д.е.н., професор
професор кафедри обліку і оподаткування,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

ЗАСТОСУВАННЯ СМАРТЛІЧИЛЬНИКІВ В ОБЛІКУ

Прискорений розвиток глобальної економіки потребує використання постійно зростаючого обсягу енергоресурсів. Ефективне використання комунальних послуг стає одним із визначальних чинників конкурентоспроможності на міжнародних ринках товарів і послуг. Використання енергозберігаючих технологій та засобів моніторингу за споживанням комунальних послуг перетворюється на пріоритет менеджменту сучасних підприємств. Водночас урядові інституції також зацікавлені в економії енергоресурсів у межах забезпечення національної енергетичної та економічної безпеки. Енергетична сфера дедалі більше стає об'єктом гібридного впливу та прямих військових дій з боку країн, що є лідерами у продукуванні та споживанні енергоресурсів. Невідновлювані та дефіцитні енергетичні ресурси набувають статусу об'єкта глобальної уваги у контексті їх раціонального використання. Інформація про запаси та господарське споживання енергоресурсів містить комерційну таємницю, яка стає об'єктом численних кіберзагроз. Забезпечення процесів безпеки покладається на системи обліку і контролю споживання енергоресурсів, які зазнають суттєвих трансформацій в умовах цифрової економіки. Значного поширення набувають «розумні» лічильники енергоресурсів, що поступово замінюють традиційні вимірювальні прилади спожитих комунальних послуг. Їх використання формує передумови для цифровізації обліку у сфері енергетики.

Для цілей ефективного обліку та управління доцільно встановлювати розумні лічильники енергоресурсів у всіх приміщеннях та просторових зонах підприємства залежно від їх функціонального призначення. Враховуючи місце, обсяг та час споживання, можливість самостійного генерування і використання енергоресурсів доцільно динамічно визначати вартість отриманих комунальних послуг з автоматичним відображенням у системі обліку. На основі інформації з розумних лічильників можна здійснювати облік: виробничих і загальновиробничих витрат з включенням їх до собівартості готової продукції; адміністративних, збутових та інших витрат з відображенням у складі фінансових результатів підприємства. При самостійному генеруванні енергоресурсів їх собівартість доцільно позиціонувати як витрати підприємства, а ціну реалізації в єдиній енергосистемі чи стороннім покупцям – як доходи. Окрім менеджменту підприємства в контролі за постачанням та споживанням енергоресурсів можуть бути зацікавлені: покупці, державний регулятор, муніципальні інституції, податкова служба та банківські установи. Для безпекового моніторингу енергетичної сфери економіки різними стейкхолдерами доцільно сформувати інтегроване інформаційне середовище на основі інформації з розумних лічильників. На принципах технології блокчейн єдиний інформаційний простір поєднує усіх учасників ринку комунальних послуг для забезпечення їх інформаційних пріоритетів в обліку.

НАЗАРОВА ІРИНА, д.е.н., доцент,
професор кафедри обліку і оподаткування,
НАЗАРОВ ОЛЕКСАНДР, аспірант,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

РОЛЬ ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СТАНОВЛЕННІ ТА РОЗВИТКУ НОВОЇ ПАРАДИГМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Динамічний розвиток автоматизованих систем управління та широке впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у сферу бухгалтерського обліку зумовлюють суттєву трансформацію традиційної концепції облікової системи. Сучасне економічне середовище висуває нові вимоги до облікової діяльності, що передбачає формування оновленої парадигми бухгалтерського обліку, здатної забезпечити задоволення зростаючих інформаційних потреб користувачів різних рівнів та адаптацію до динамічних змін технічного, методологічного й організаційного характеру.

Нова парадигма бухгалтерського обліку передбачає інтеграцію цифрових технологій, що сприяють підвищенню оперативності, достовірності та більшої аналітичності облікової інформації, а також забезпечують формування більш якісного інформаційного підґрунтя для прийняття управлінських рішень на всіх рівнях економічної системи. До основних критеріальних ознак цієї парадигми належать зміна методологічних принципів обліку, удосконалення системи оцінки та відображення нових видів ресурсів, а також переорієнтація облікової інформації на потреби широкого кола користувачів. Водночас бухгалтерський облік набуває ознак соціально-економічного інституту, який виконує важливу роль у розвитку суспільства та економіки держави.

Необхідність формування нової облікової парадигми зумовлюється низкою ключових чинників, зокрема: переходом світової економіки до постіндустріальної інформаційної моделі, у межах якої інформація виступає стратегічним ресурсом, товаром і об’єктом купівлі-продажу; еволюцією від теорії акціонерів до теорії зацікавлених сторін, коли облікова інформація повинна задовольняти інформаційні запити не лише власників підприємства, а й менеджерів, контрагентів, державних органів, інвесторів, громадськості тощо; упровадженням новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, які глобалізують процеси обліку, змінюють його цілі, об’єкти та методологію, а також удосконалюють організаційно-технічні аспекти ведення обліку.

Ключовим драйвером трансформації парадигми бухгалтерського обліку є значний прогрес у технічному забезпеченні облікових процесів, що уможливлює:

- автоматизацію реєстрації господарських операцій без необхідності оформлення паперової первинної документації;
- мінімізацію впливу людського фактора, скорочення витрат на облікову діяльність, зниження ризику помилок та порушень облікової дисципліни;
- розширення аналітичних можливостей облікових систем відповідно до потреб внутрішніх і зовнішніх користувачів;

- підвищення оперативності отримання, обробки та передачі облікової інформації;

- створення надійних каналів зберігання, архівації та обміну даними;

- забезпечення високого рівня захисту інформації через системи кодування, паролів і контролю доступу [1].

Зазначені тенденції сприяють формуванню нових напрямів розвитку бухгалтерського обліку, що базуються на використанні сучасних технічних засобів, інноваційних методів документування господарських процесів і цифрових способів комунікації. У результаті відбувається становлення нової парадигми бухгалтерського обліку та фінансової звітності, обумовленої змінами у методології, організації, техніці ведення обліку та поданні звітної інформації.

Основними чинниками цих трансформацій є:

- розширення сфери бухгалтерського обліку через впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що дозволяють охоплювати не лише фінансові показники, а й господарські процеси перерозподілу ресурсів, вирішення інших соціально-економічних проблем у суспільстві загалом;

- збільшення кола об’єктів обліку, зокрема нематеріального характеру (інтелектуальний, організаційний капітал, інформаційні ресурси), які мають вартісну оцінку та виступають предметом економічних відносин;

- зміна методології обліку, що передбачає використання бездокументної форми реєстрації операцій, автоматичний контроль активів і зобов’язань, зберігання великих масивів даних на цифрових носіях і хмарних платформах, а також розширення звітності за рахунок включення нефінансових показників у межах інтегрованої звітності;

- оптимізація організаційної структури облікової діяльності, у тому числі можливість дистанційного ведення обліку, застосування аутсорсингових послуг та використання хмарних сервісів для зберігання даних;

- поглиблення аналітичного потенціалу обліково-інформаційних систем, що забезпечує повніше задоволення потреб користувачів у релевантній інформації, необхідній для прийняття ефективних управлінських рішень як на внутрішньому, так і на зовнішньому рівнях.

Таким чином, розвиток обліково-інформаційних технологій є ключовим чинником еволюції сучасного бухгалтерського обліку, сприяючи його перетворенню на комплексну, інтегровану інформаційну систему, орієнтовану на потреби цифрової економіки.

Список використаних джерел:

1. Крупка Я. Д., Назарова І.Я. Теорії і концепції бухгалтерського обліку: навчальний посібник. Тернопіль: ЗУНУ, Крок, 2025. 160 с.

НАРИВСЬКА ТЕТЯНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник - **УСАТЕНКО ОЛЬГА**, д.е.н, профксор,
завідувач кафедри економічного аналізу і фінансів
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», м. Дніпро

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ І ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ ДІЯЛЬНОСТІ ФІЗИЧНИХ ОСІБ-ПІДПРИЄМЦІВ

Підприємницька діяльність у сучасному правовому полі України визначається як самостійна, ініціативна взаємодія фізичних та юридичних осіб з економічним середовищем, що здійснюється на власний ризик з метою отримання прибутку. Законодавче визначення, закріплене у Законі «Про підприємництво», формулює її як «безпосередню самостійну, систематичну, на власний ризик діяльність… з метою отримання прибутку, яка здійснюється фізичними та юридичними особами, зареєстрованими як суб'єкти підприємницької діяльності» [1, ст. 1]. Дана дефініція узагальнює ключові ознаки бізнесу.

Науковий дискурс розширює розуміння підприємництва, розглядаючи його як мультидисциплінарне явище, що репрезентує конституційне право громадян та є видом активної взаємодії суб'єкта з соціально-економічною системою [2, с. 119]. З. Варналій також додав акцент на інноваційній складовій, вважаючи підприємництво особливим типом діяльності, що ґрунтується на новаторських підходах [3].

Суб'єктом господарювання виступає учасник економічних відносин, що провадить господарську діяльність, володіє відокремленим майном та несе відповідальність за зобов'язаннями. Господарське законодавство відносить до суб'єктів господарювання як юридичних осіб, так і громадян, котрі зареєстровані підприємцями. Особливе місце серед них посідає фізична особа-підприємець (ФОП) – найпростіша організаційно-правова форма бізнесу.

Міністерство економіки констатує: «Фізична особа-підприємець – юридичний статус, який засвідчує право особи на заняття підприємницькою діяльністю, а саме: самостійною, ініціативною, систематичною, на власний ризик господарською діяльністю…» [4]. ФОП є суб'єктом господарювання зі спеціальним статусом, що дозволяє займатися бізнесом без створення юридичної особи, але з повною майновою відповідальністю.

Діяльність ФОП регулюється багаторівневою ієрархією нормативно-правових актів. Найвищу юридичну силу має Конституція України. Далі йдуть міжнародні договори, кодекси та закони, а також підзаконні акти. У межах даної ієрархії особливе значення для ФОП має спрощена система оподаткування, обліку та звітності.

Її функціонування є особливим механізмом заміни сплати окремих податків на сплату єдиного податку [5, ст. 291]. Започаткована у 1998 році, спрощена система, на думку А. Вдовиченка, «протягом понад двадцяти років довела свою ефективність та привабливість, сприяючи розвитку малого та середнього бізнесу» [6]. Водночас перманентні зміни режиму скеровують

пошук оптимального балансу між інтересами держави та платників. Сучасні етапи її розвитку демонструють здатність до адаптації, зокрема через тимчасовий перегляд ставок та запровадження пільг в умовах воєнного стану. Подібна гнучкість підкреслює її значення як інструменту державної підтримки підприємництва

Спрощена система передбачає чотири групи платників єдиного податку, кожна з яких має свої обмеження щодо доходу, кількості працівників та видів діяльності. Третя група є найбільш гнучкою, оскільки призначена для ФОП та юридичних осіб з вищими обсягами доходу – до 1167 мінімальних заробітних плат на рік. На відміну від першої та другої груп, для неї не встановлено обмежень щодо кількості найманих працівників. Платники третьої групи можуть обирати одну з двох ставок: 5% від доходу без реєстрації платником ПДВ, або 3% від доходу з одночасною сплатою ПДВ.

Вибір ставки є стратегічним рішенням, що залежить від структури бізнесу. Для платників третьої групи встановлено спрощений порядок обліку. ФОП, які не є платниками ПДВ, згідно з Податковим кодексом України, обліковують лише доходи у довільній формі шляхом помісячного відображення отриманих доходів. Звітним періодом є квартал, а податкова декларація подається протягом 40 календарних днів після його закінчення.

Побудова інформаційної системи малого бізнесу вимагає розмежування фінансового та податкового обліку. Фінансовий облік, згідно із законодавством, є процесом узагальнення інформації для надання її зовнішнім та внутрішнім користувачам. Як зазначають науковці, повнота та неупередженість інформації про фінансовий стан, рух коштів і результати діяльності підприємства створює базу для управлінських рішень [7, с. 9]. Податковий облік, своєю чергою, має фіскальну спрямованість і слугує для визначення об’єкта оподаткування. Він є підсистемою бухгалтерського обліку, яка формує інформацію для нарахування й сплати податків. Відмінності у підходах іноді ускладнюють роботу бухгалтерських служб. Практичним виявом такої синергії виступає Книга обліку доходів. Вона стає одночасно інструментом фіскального обліку та базовим регістром для фінансового аналізу, що підтверджує високий ступінь гармонізації облікових систем для малого бізнесу.

Для ФОП на спрощеній системі податковий та фінансовий облік максимально інтегровані. Книга обліку доходів (або доходів і витрат) стає єдиним ключовим регістром, що одночасно виконує функції обох систем. Вона є інструментом податкового контролю, фіксує рух грошових коштів та слугує основою для прийняття управлінських рішень. Науковці підкреслюють, що бухгалтерський облік залишається основою для формування бази оподаткування [8]. Навіть за відсутності повноцінної фінансової звітності у ФОП, саме їх первинні документи та книги обліку забезпечують підґрунтя для податкових розрахунків.

Ефективний взаємозв’язок між обліковими системами неможливий без внутрішнього контролю. У контексті діяльності ФОП він трансформується у систему самоконтролю. Ю. В. Чередніченко та Д. О. Шквара відзначають, що

внутрішній контроль виконує попереджувальну та аналітичну функції, запобігаючи порушенням законодавства і забезпечуючи правильне відображення операцій [9, с. 67]. Для ФОП процедури контролю включають порівняння банківських виписок із даними книги обліку, перевірку своєчасності оформлення первинних документів, відстеження погашення дебіторської заборгованості. Внутрішній контроль виступає сполучним елементом між фінансовим і податковим обліком, забезпечуючи достовірність даних та підвищуючи фінансову безпеку.

Таким чином, організація обліку діяльності ФОП є комплексною системою, що ґрунтується на гармонійному поєднанні нормативно-правових вимог, інтегрованих методів фінансового й податкового обліку та процедур внутрішнього контролю. Спрощена система оподаткування створює сприятливі умови для мінімізації адміністративного навантаження. Інтеграція облікових функцій в єдиному регістрі, такому як Книга обліку доходів, є прикладом практичної гармонізації. Внутрішній контроль, реалізований підприємцем у форматі самоконтролю, забезпечує достовірність інформації, оптимізує витрати та мінімізує податкові ризики. Надійна система внутрішнього контролю разом зі знанням податкового законодавства стає фундаментом успішної та прозорої діяльності малого бізнесу.

Список використаних джерел

1. Про підприємництво: Закон України від 07.02.1991 р. № 698-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-12#Text (дата звернення: 20.09.2025).
2. Параманов Д. Ю. Про поняття підприємницької діяльності: адміністративний аспект. *Юридична наука*. 2020. № 7 (109). С. 119-127.
3. Варналій З. Мале підприємництво: основи теорії і практики. 4–те вид., стер. Київ: Т–во Знання, КОО, 2008. 302 с
4. Консультації з питань публічних закупівель. URL: https://me.gov.ua/inforez/Print/eae86d50-1bc3-428f-8cf8-acc0f39fe617?tagId=7758c77b-e410-44ea-a07d-37f1799e11e5&tag=ZapitiKoristuvachiv&lang=uk-UA (дата звернення: 21.09.2025).
5. Податковий кодекс України. Відомості ВРУ, 2011. № 13-14; №15-16; №17, ст. 112. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text (дата звернення: 22.09.2025).
6. Вдовиченко А. Історія спрощеної системи оподаткування для сільськогосподарських підприємств України. Інститут Податкових Реформ. 2016. URL: https://ngoipr.org.ua/blog/istoriya-sproshhenoyi-sistemi-opodatkuvannya-dlya-silskogospodarskih-pidpriyemstv-ukrayin/ (дата звернення: 22.09.2025)
7. Мельник С. І., Горбан І. М., Марушко Н. С. Фінансовий облік і звітність: навчальний посібник. Львів: ЛДУВС, 2022. 388 с.
8. Теловата М. Т., Пантелеєв В. П., Безверхий К. В., Григоревська О. О., Ковач С. І., Юрченко О. А. Облік і звітність в оподаткуванні: навчальний посібник. Київ: НАСОА, 2019. 506 с.
9. Чередніченко Ю. В., Шквара Д. О. Внутрішній контроль за фінансовою звітністю підприємства щодо розрахунків з оплати праці. *Актуальні проблеми економіки*. 2023. № 4 (262). С. 64-70.

НАШКЕРСЬКА ГАЛИНА, к.е.н, доцент кафедри обліку і аудиту
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

ЗАСТОСУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ КОНЦЕПЦІЇ ЗБЕРЕЖЕННЯ ФІНАНСОВОГО КАПІТАЛУ

Визначені Концептуальною основою фінансової звітності фінансова і фізична концепції капіталу передбачають визнання зростання прибутку за умови перевищення розміру чистих активів на кінець звітного періоду у порівнянні з його розміром на початок або відповідне збільшення продуктивності.

Концепція збереження капіталу передбачає проведення переоцінок окремих видів активів та визначення їх загального підсумку на початок і кінець кожного звітного періоду. Нагромаджені відхилення вартостей підсумовуються із грошовими коштами, акумульованими підприємством, як господарюючою одиницею, що дозволяє визначити прибуток, який враховує зміни оцінок статей балансу [1].

Використання концепції максимізації прибутку передбачає використання таких підходів до оцінювання доходів і витрат та методів обліку, які дозволяють відобразити у звіті про фінансові результати найбільший можливий прибуток суб'єкта господарювання.

Для цілей розрахунку бухгалтерського і економічного прибутку названі концепції часто використовуються у комбінації. Основним результативним показником діяльності компанії є прибуток на акцію, який визначається і бухгалтерами і економістами. Для отримання його позитивного значення і зростання потрібна постійна підтримка капіталу, яка повинна забезпечити не тільки максимальне значення цього показника в окремому звітному періоді, але й покращення добробуту власників протягом тривалого періоду існування підприємства. Іншими словами, визначення найвищого можливого прибутку на акцію шляхом маніпулювання обліковими принципами та підходами до визначення економічного прибутку в одному періоді і виплата значної суми дивідендів призведе до різкого зростання ринкової вартості акцій та підвищення вартості підприємства. Проте надалі підтримка такого рівня прибутковості акцій практично неможлива і суперечить принципу обачності [2].

Важливим недоліком визначеної цілі максимізації прибутку є ігнорування фактору ризику. Зростання доходності за окремими проектами фірми передбачає і збільшення ризику, неврахування якого може призвести до значних негативних наслідків, і навіть до банкрутства компанії [1]. Кредитори, які виявлять зниження платоспроможності та прибутковості визначать інші вимоги до надання позик та відтермінування платежів за боргами. У випадку погіршення платоспроможності вони можуть одночасно виставити претензії про негайне погашення боргів, що за досить короткий період може обумовити банкрутство компанії. Інвестори аналізують фінансовий стан компанії аналогічно, як і кредитори.

Прогнозування майбутніх прибутків здійснюється на підставі облікової інформації. Коригування проведених оцінок активів, зобов'язань і операцій, перегрупування складових доходів і витрат для визначення економічного прибутку проводиться лише у випадках недостовірності сум, відображених в обліковій системі.

Відповідне використання підприємством обґрунтованих підходів до визначення вартості статей фінансової звітності, своєчасне врахування їх змін дозволить зблизити показники фінансового та економічного прибутків, забезпечить реалізацію на практиці економічного напряму теорії фінансового обліку, яка є сьогодні визначальною в розвитку науки про бухгалтерський облік. Як наслідок, отримаємо тотожні або максимально наближені показники економічного та бухгалтерського прибутку, які забезпечать можливість дотримання концепції збереження фінансового капіталу.

Дослідження, проведені австралійськими професорами Р. Боллом та Ф. Брауном з питання взаємозв'язку облікового прибутку і курсу цінних паперів, основою для формування якого є економічний прибуток показали, що курс цінних паперів рухається у тому ж напрямку, що й обліковий прибуток [3]. Таким чином, вперше було підтверджено, що облікові дані, визначені за бухгалтерськими стандартами і правилами, мають реальний зміст і є основою для формування ринкової ціни акцій.

Проблема зближення економічного та бухгалтерського прибутку залишається до кінця не вирішеною, оскільки досягнення відповідності обмежується застосуванням різних методів розрахунку економічного прибутку, використанням різних баз оцінок активів і зобов'язань у бухгалтерському обліку та у фінансовій звітності.

Противники використання бухгалтерського прибутку для економічних розрахунків визначають, крім оцінок, інші проблеми розрахунку фінансового результату за обліковими стандартами і правилами [1, 4], зокрема, відсутність чіткого формулювання концепції бухгалтерського прибутку, наявність різноманітних методик розрахунку прибутку (збитку) у фінансовому обліку, недотримання принципу послідовності при оцінці прибутку звітного періоду.

Список використаних джерел:

1. Нашкерська Г.В. Методологія і практика оцінювання у фінансовому обліку: монографія. Львівський національний університет імені Івана Франка. 2009. 424 с.

2. Нашкерська Г. В. Консерватизм та обачність у бухгалтерському обліку. Науковий вісник Одеського національного економічного університету: зб. наук. праць; за ред.: В.В. Коваленко (голов. ред.). (ISSN 2409-9260). Одеса: Одеський національний економічний університет. 2023. № 3-4 (304-305). С. 26-31.

3. Ball R., Brown Ph. An Empirical Evolution of Accounting Income Number // Journal of Accounting Research, Autumn. 1968. p. 159-178.

4. Hendriksen E.S., Van Breda M.F. Accounting Theory. URL: https://www.academia.edu/36746420/Accounting_Theory_Eldon_Hendriksen

НЕСТЕРОВ ДМИТРО, здобувач вищої освіти
Науковий керівник - **УСАТЕНКО ОЛЬГА**, д.е.н, профксор,
завідувач кафедри економічного аналізу і фінансів
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», м. Дніпро

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ОРГАНІЗАЦІЮ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ МІКРОПІДПРИЄМСТВ

Відповідно до чинного законодавства України, мікропідприємствами визнаються суб'єкти господарювання, які відповідають певним критеріям: середня кількість працівників не перевищує 10 осіб, річний дохід не перевищує до 700 тисяч євро включно, а балансова вартість активів не перевищує 350 тисяч євро [1]. Такі параметри визначають не лише масштаби діяльності підприємств, але й їхню здатність утримання кадрів. Невеликі розміри та обсяги операцій формують підвищену чутливість до будь-яких додаткових витрат, у тому числі й адміністративних. Це зумовлює необхідність оптимізації системи бухгалтерського обліку, пошуку гнучких організаційних рішень та використання сучасних цифрових технологій.

Для мікропідприємств характерною є обмеженість фінансових ресурсів, що не дозволяє утримувати розгалужений адміністративний апарат. Утримання штатного головного бухгалтера супроводжується значними витратами на заробітну плату, податки та організацію робочого місця. Натомість використання послуг аутсорсингових компаній дозволяє суттєво знизити ці витрати, забезпечивши при цьому належний рівень професійного супроводу.

Станом на вересень 2025 року за даними сайту Work.ua [2] середня заробітна плата головного бухгалтера у Дніпрі складає 37 500,00 гривень, при цьому нарахування на таку заробітну плату згідно Закону про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування [3] складуть додаткові 22%. Таким чином, витрати лише на заробітну плату головного бухгалтера та пов'язаний з нею ЄСВ складе більше 1,6% від загальної суми максимального річного обігу мікропідприємства (700 000 євро), що разом із необхідністю утримання та створення робочого місця такого головного бухгалтера у певних випадках робить майже неприйнятним наявність у штаті мікропідприємства кваліфікованого головного бухгалтера.

Одночасно з цим вартість бухгалтерських послуг в Дніпрі для мікропідприємств складає від 6000 гривень на місяць [4].

Зазначені обставини зумовлюють розвиток аутсорсингу бухгалтерських послуг в Україні. І хоча економія коштів за рахунок використання послуг бухгалтерських компаній є очевидною, все ж розвиток ринку обмежений розвитком ринків певних електронних послуг, таких як послуги з документообігу, подачі звітності в електронній формі і т.і..

Економія, що досягається мікропідприємствами при використанні аутсорсингу бухгалтерського обліку, по суті зумовлена відмовою компанії від оплати низько кваліфікованої роботи, що виконується головним бухгалтером, за тарифом, передбаченим для оплати праці головного бухгалтера – високо

кваліфікованого та високооплачуваного спеціаліста.

Наприклад, можливість подання звітності до контролюючих органів в електронній формі дозволяє бухгалтерській компанії не включати до рахунку за свої послуги витрати на знаходження бухгалтера у черзі в податковій та витрати часу на дорогу до такої податкової. Можливість електронного документообігу дозволяє не нести витрати робочого часу на відправку документів засобами поштового зв'язку (наприклад, Укрпоштою). Така економія робочого часу для штатного бухгалтера генерує вільні години робочого часу, які все ж необхідно оплатити, а в умовах використання аутсорсингу – такий вільний час клієнтом не оплачується.

На сьогодні ж подальший розвиток аутсорсингу бухгалтерського обліку, що зумовив би суттєве підвищення якості обліку у мікропідприємств, можливий після впровадження електронних сервісів, які б забезпечили виконання низько кваліфікованої, однак спеціалізованої бухгалтерської роботи штучним інтелектом. Наприклад, на сьогодні для зменшення собівартості та підвищення якості бухгалтерського обліку мікропідприємств існує потреба в додатковому програмному забезпеченні, що забезпечувало б відображення в обліку автоматизовано чи напівавтоматизовано (із зменшеним втручання бухгалтера) груп бухгалтерських документів – прибуткових накладних, документів, пов'язаних із виробництвом товарів і послуг та використанням матеріалів і людських ресурсів для такого виробництва, авансових звіті від підзвітних осіб тощо.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Закон України № 996-XIV від 16 липня 1999 р. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text.

2. Work.ua, сайт з пошуку роботи. URL: https://www.work.ua/salary-dnipro-%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%B9+%D0%B1%D1%83%D1%85%D0%B3%D0%B0%D0%BB%D1%82%D0%B5%D1%80/.

3. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Закон України № 2464-VI від 08.07.2010. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text.

4. Комерційна пропозиція компанії «Клерк». URL: https://clerk.com.ua/juridicheskoe-lico-36.

NIKITENKO MARIIA, Higher Education Student
Scientific Supervisor – **MOSHKOVSKA OLENA**, Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Accounting and Taxation
State University of Trade and Economics, Kyiv

ACCOUNTING AS A SCIENCE: THE REVOLUTIONARY CONTRIBUTION OF LUCA PACIOLI

In 1494, the Franciscan friar Luca Pacioli, also known as Brother Luca, published the first printed description of the double-entry bookkeeping system, which earned him the title "Father of Accounting". Although he was not the inventor of the system itself, Pacioli was the first to summarize and systematize the practical methods already used by Venetian merchants of the Renaissance. His treatise organized principles that had previously existed only as commercial traditions and transformed them into a clear, logically structured system. The scholar described the complete accounting cycle in forms that have survived to this day: keeping journals and ledgers, classifying assets, liabilities, capital, income, and expenses, as well as closing accounts at the end of a financial period. He emphasized the importance of using a trial balance to verify the accuracy of accounting records – meaning that every financial transaction had to leave a quantitatively measurable trace that could be checked mathematically. This idea separated accounting from mere recordkeeping and turned it into a tool for understanding economic processes. [1]

Pacioli's work was part of his monumental mathematical compendium Summa de Arithmetica, Geometria, Proportioni et Proportionalità, which aimed to unite all contemporary knowledge of arithmetic and geometry. In this work, the section De Computis et Scripturis ("On Accounts and Records") was dedicated to teaching merchants effective financial management. Pacioli stressed that no merchant should end the day until debits equal credits. This rule had not only a practical but also a philosophical meaning: it reflected the principle of balance underlying all economic processes. If a company's assets increase, it must be due either to an increase in capital or to liabilities – no resource can arise "out of nothing". The accounting balance served as an analogue of the natural or mathematical law of conservation in the realm of economic relations.

At the heart of Pacioli's methodology were five basic principles of double-entry bookkeeping. First, every transaction has two sides: one that reflects the object of exchange (for example, goods) and another that represents the form of settlement (such as money, debt, or other obligations). This means that any movement of resources simultaneously changes two items of the balance sheet, ensuring the integrity of the financial system. Second, all forms of settlement are interchangeable – money, goods, credit, or services perform the same function as carriers of value. This provides universality to the accounting method, allowing it to describe any economic transaction regardless of its form. The third principle is that one side of a transaction is recorded as a debit and the other as a credit. This division is not merely technical: it creates a symmetrical structure that makes it possible to detect any errors or distortions, since the total of debits must always equal the total of credits. The

fourth principle establishes this equality as a fundamental requirement – no entry can exist without its opposite. Finally, all records must be kept in a single currency, ensuring comparability and precision of accounting data and creating a unified basis for measurement and analysis. Together, these principles form a coherent logical system similar to a scientific model, in which each element has its place and relationship to the others. [3]

Although Pacioli did not use the term “axioms”, his principles essentially served that function – they established the foundation upon which any accounting could be built. This system was characterized by reproducibility, meaning that other professionals could apply the same rules and obtain identical results. Thus, accounting acquired the features of a scientific discipline: the presence of universal regularities, verifiable results, and the ability to formulate generalized conclusions based on data. Pacioli removed the aura of complexity from double-entry bookkeeping and made it logically transparent, demonstrating that accurate financial accounting is not an art of intuition but a science of logic, symmetry, and measurement.

The scientific nature of his work is also evident in his integration of accounting with mathematics. Pacioli possessed deep knowledge of algebra, which allowed him to treat each transaction as an equation in which the right and left sides are always balanced. Debit and credit, in this sense, became not only accounting concepts but also symbols of mathematical equality. The trial balance he proposed served as a means of verifying the correctness of calculations – an analogue of modern data verification. Thanks to this approach, accounting began to be seen as an exact science, where every entry could be verified logically or quantitatively. Through his principles of ordine e metodo – “order and method” – Pacioli turned accounting into an independent theoretical system capable of describing and controlling economic processes just as physics describes motion or mathematics describes functions. [2]

Pacioli’s influence extends far beyond his time. His treatise remained the main source of accounting knowledge for over a century, shaping professional accounting standards. Published only half a century after Gutenberg’s printing press was invented, the book spread quickly throughout Europe, contributing to the unification of commercial practice. Pacioli’s principles – accuracy, systematization, and classification became the foundation not only of accounting but also of financial analysis, auditing, and business management. His approach to codifying practical methods created a universal language of finance, understandable to all participants in the economic process. This standardization enabled the growth of international trade, the development of capital markets, and the formation of the foundations of the modern economy.

Pacioli was not only a theoretician of accounting but also a true humanist and educator. His scholarly activity went beyond arithmetic – he taught, advised rulers, and collaborated with Leonardo da Vinci. His educational approach in Summa Arithmetica and De Divina Proportione was based on the principle of self-learning: any educated reader could master a complex system without a teacher if they followed the logical order of presentation. This method confirmed that accounting

could be not only a practice but also a subject of study with a clear theoretical foundation. Thus, Pacioli not only described an accounting system but proved that it possesses scientific qualities – universality, logical consistency, reproducibility, and verifiability. [1]

The principles formulated by Pacioli – the balance between debit and credit, systematic classification of accounts, accuracy of records, and methodological consistency – remain the foundation of accounting today. They make it possible to measure efficiency, control expenses, analyze performance, and produce reliable financial reports. Moreover, these principles underlie modern auditing, corporate governance, and economic modeling. The intellectual rigor Pacioli gave to his system transformed accounting into a science of value movement. By codifying double-entry bookkeeping as a logical model, he created a universal tool for analyzing economic processes, allowing humanity for the first time to "measure" economic activity in scientific terms. For this reason, Luca Pacioli is rightfully regarded as the founder of accounting as a science.

List of references:

1. Smith, L. M. Luca Pacioli: The Father of Accounting. URL: https://ssrn.com/abstract=2320658
2. Sangster, A. The Life and Works of Luca Pacioli (1446/7–1517): Humanist Educator. DOI: https://doi.org/10.1111/abac.12218
3. StoneD. (2021). Luca Pacioli, algebra, and double entry. De Computis -Revista Española de Historia de la Contabilidad, 18(1), 31 -54. doi: http://dx.doi.org/10.26784/issn.1886-1881.v18i1.414

ОЛЕКСІЄНКО ТЕТЯНА, судовий експерт відділу економічних досліджень
Полтавський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр
МВС України, м. Полтава

ОБЛІК ВТРАТ РОБОЧОГО ЧАСУ ВНАСЛІДОК ОГОЛОШЕННЯ ПОВІТРЯНОЇ ТРИВОГИ

Зміни умов господарювання, пов'язані з повномасштабною російською військовою агресією, обумовлюють появу нових завдань у сфері бухгалтерського обліку. У теперішній час залишається гострою потреба у розробці методик визначення економічних втрат внаслідок скорочення ресурсного забезпечення підприємств та пов'язаного з цим зменшення обсягу виробництва, зниження попиту на продукцію (послуги) тощо. Це вимагає адаптації чинних та розробки нових методичних прийомів, які враховуватимуть особливості воєнних дій та їх наслідків як специфічних чинників зовнішнього впливу на господарську діяльність.

Праця, виражена у кількості робочого часу, є одним із головних виробничих чинників. Тривалість робочого часу, як і трудові відносини в цілому, детально унормовано з урахуванням політичних, соціально-економічних, медичних та ін. передумов. Проте, зазначені норми не передбачали вплив війни. Так, чинним законодавством не передбачено прямий обов'язок роботодавця призупинити роботу на час оголошення повітряної тривоги. Наразі існують опосередковані правові приписи щодо необхідності забезпечення роботодавцем «усунення причин, що призводять до нещасних випадків» (ст. 13 Закону «Про охорону праці» [1]), та створення роботодавцем безпечних і нешкідливих умов праці (ст. 153 Кодексу законів про працю України [2]). Проте, окремий нормативно-правовий акт про запобігання воєнним загрозам в роботі цивільних підприємств відсутній.

Водночас, навіть підприємства, що перебувають в тилу, при оголошенні сигналу повітряної тривоги не мають змоги забезпечити повноцінне функціонування господарських процесів, що спричиняє безповоротні втрати. Так, за статистичними даними упродовж 24.02.2022-29.09.2025 на території Полтавщини пролунало 4019 тривог загальною тривалістю 5275,1 год [3].

Втрачений упродовж повітряної тривоги час для підприємства є одним з основних негативних факторів порушення нормального господарського процесу. Як наслідок, виникають додаткові витрати на утримання персоналу в умовах вимушеного простою, скорочення обсягів виробництва, зростання собівартості виробленої продукції та інших прямих витрат, зменшення доходів, а, отже, зменшення прибутку. Повне, детальне, достовірне та своєчасне документування вказаних господарських втрат у бухгалтерському обліку має забезпечити їх подальше відшкодування.

Порядок [4] встановлює процедуру визначення шкоди та збитків за різними напрямами. Визначення шкоди та збитків підприємств здійснюється за Методикою [5]. Вказані нормативні акти визначають основні засади та механізм оцінки майна, фінансових активів, упущеної вигоди тощо для їх

подальшого відшкодування для підприємств, які зазнали лише прямої матеріальної шкоди. Проте залишається неврахованим питання визначення економічних втрат, які виникли внаслідок перешкоджання нормальній господарській діяльності без пошкодження, знищення чи втрати майна суб'єктів господарювання. Визначення розміру упущеної вигоди виконують лише при заподіяні реальних збитків власнику (балансоутримувачу, користувачу) щодо вказаного майна, які були такою причиною упущеної вигоди.

Втрати, пов'язані з невідпрацьованим робочим часом під час повітряних тривог, є одним з видів економічних втрат підприємства без прямого пошкодження майна. Але, якщо втрати від прямої матеріальної шкоди у бухгалтерському обліку фіксуються шляхом списання активів та витрат на їх відновлення, то втрати від непрямої шкоди внаслідок збройної агресії наразі не визначаються та не фіксуються.

Для оцінки непрямих збитків суб'єкта господарювання потрібне відповідне документальне підтвердження та інші підходи до розрахунків. У випадку відсутності працівника на робочому місці під час повітряної тривоги, роботодавець має право оголосити вимушений простій. Водночас, законодавством не визначено порядок документального забезпечення обліку простою унаслідок оголошення сигналу повітряної тривоги.

На нашу думку, такий облік втрат робочого часу має здійснюватися на основі документів, у яких відображено час перебування в укритті та тривалості простою, коли працівник не може виконувати роботу. Документальну фіксацію часу простою доцільно проводити шляхом:

1) внесення змін у колективному договорі щодо проведення обліку часу перебування в укритті, особливості оплати за цей час, переліку працівників, які підпадають під дію простою;

2) визначенні порядку дій під час повітряної тривоги у правилах внутрішнього трудового розпорядку. Слід передбачити, що час перебування в укритті для працівників вважається простоєм, передбачити фіксування початок і закінчення простою у спеціальному журналі;

3) оформлення наказу / розпорядження про дії під час тривоги;

4) позначенням часу відсутності працівників на робочому місці під час повітряної тривоги у табелі обліку робочого часу. Доцільно використовувати при простої весь день позначку «П» і кількість годин, при частковому простої – «Р/П», тобто «робота / простій» із зазначенням годин кожного з них;

5) оформлення журналу реєстрації часу простою під час повітряних тривог для кожної структурної одиниці окремо у розрізі працівників, що перебувають в укритті, дат та часу тривалості простою, що відповідають часу повітряної тривоги повернення до робочого місця. Формувати окремий наказ на кожний випадок такого простою недоцільно.

Оплата праці під час простою здійснюється з дотриманням норм ч. 1 ст. 113 Кодексу законів про працю України [2], яка передбачає оплату в розмірі двох третин посадового окладу або тарифної ставки. Якщо працівник за своїм

правом відмовляється від дорученої роботи у умовах небезпечної виробничої ситуації, що виникла не з вини працівника, за ним зберігають середній заробіток (пп. «л» п. 1 Порядку № 100 [6]). Водночас, колективним договором чи іншим нормативним актом роботодавця оплата простою може передбачатися у вищому чи у повному розмірі.

Крім зазначених витрат на оплату праці, вартісна оцінка збитків унаслідок втрат робочого часу визначається як добуток виробництва продукції за звичайних умов за відповідну одиницю часу, та тривалості повітряної тривоги. Розрахунковий обсяг продукції за час повітряної тривоги встановлюється або за усередненими кількісними показниками по рахунку бухгалтерського обліку 26 «Готова продукція» / 28 «Товари», наприклад, за аналогічний період (місяць) попереднього року, або за технологічними картами. До розрахунку можуть враховуватися дані статистичних звітів. Величину упущеної вигоди унаслідок втрат робочого часу пропонуємо визначати в розмірі частки витрат на оплату праці в структурі собівартості в загальному обсязі недоотриманої продукції.

Таким чином, належне документальне забезпечення обліку втрати робочого часу під час повітряних тривог та його вартісна оцінка є основою достовірного відображення розміру безповоротних втрат (збитків) підприємства, що є підставою до подальшого відшкодування завданої шкоди.

Список використаних джерел

1. Про охорону праці : Закон України від 14.10.1992 № 2694-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2694-12 (дата звернення: 30.09.2025).
2. Кодекс законів про працю України : Кодекс України; Закон, Кодекс від 10.12.1971 № 322-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/322-08 (дата звернення: 30.09.2025).
3. Статистика повітряних тривог. URL: https://air-alarms.in.ua/#statistic (дата звернення 29.09.2025).
4. Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації : Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 20.03.2022 № 326 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-п#Text (дата звернення: 30.09.2025).
5. Методика визначення шкоди та обсягу збитків, завданих підприємствам, установам та організаціям усіх форм власності внаслідок знищення та пошкодження їх майна у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації, а також упущеної вигоди від неможливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності, затверджена наказом Міністерства економіки України та Фонду державного майна України від 18.10.2022 № 3904/1223. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1522-22#Text (дата звернення 29.09.2025).
6. Порядок обчислення заробітної плати, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 08.02.2025 № 100 (дата оновлення 12.09.2023). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/100-95-%D0%BF#Text (дата звернення 29.09.2025).

ОЛІЙНИК НАТАЛІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ГАЙДУЧОК ТЕТЯНА**, к.е.н, доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту
Поліський національний університет, м. Житомир

СУЧАСНА ПРАКТИКА ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ В КОНТЕКСТІ ІНСТИТУЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

У сучасних умовах трансформації системи бухгалтерського обліку важливим аспектом ефективного функціонування підприємства є забезпечення безперервності та адаптивності облікового процесу, що виступає основою для прийняття обґрунтованих рішень у сфері формування взаємовідносин з покупцями. Сучасна практика організації обліку розрахунків з покупцями формується під впливом інституційних змін, цифровізації бізнес-процесів та посилення вимог до прозорості фінансової інформації. Така система характеризується гнучкістю, інтеграцією сучасних інформаційних технологій, використанням достовірної, оперативної та якісної інформації, що дає змогу суб'єктам господарювання своєчасно реагувати на зовнішні зміни, ефективно управляти фінансовими ресурсами, мінімізувати ризики та оптимізувати взаємовідносини з клієнтами.

Розрахунки з покупцями – це система взаємовідносин між підприємством-продавцем і покупцем у процесі реалізації продукції, товарів, робіт або послуг на умовах відстрочення платежу чи передоплати. З економічної точки зору, такі розрахунки формують дебіторську заборгованість підприємства, яка визнана активом, якщо існує ймовірність отримання майбутніх економічних вигід і може бути достовірно оцінена [3].

Система обліку розрахунків із покупцями є невід'ємним елементом ефективного управління фінансовою діяльністю підприємства. Величина та структура дебіторської заборгованості свідчать про якість управління оборотними активами та фінансову дисципліну суб'єкта господарювання. Даний процес обліку потребує своєчасного та достовірного відображення даних, що забезпечує стабільність грошових потоків і дає можливість підприємству підтримувати належний рівень ліквідності в умовах інституційних трансформацій облікової системи.

Метою статті є аналіз сучасної практики обліку розрахунків з покупцями в контексті інституційних змін, виявлення основних проблем і викликів, а також визначення перспектив подальшого розвитку системи бухгалтерського обліку. Досліджено теоретичні основи обліку розрахунків з покупцями, вплив законодавчих та технологічних трансформацій, а також практичні аспекти ведення обліку на сучасних підприємствах.

Система бухгалтерського обліку в Україні функціонує на засадах розгалуженої нормативно-правової бази, центральне місце в якій посідає *План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій* [1]. Зазначений документ визначає логічну структуру облікової системи, регламентує порядок ведення рахунків та

узагальнення даних про господарські операції. Особливе значення має клас 3 «Кошти, розрахунки та інші активи», що включає рахунок 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками», який забезпечує узагальнення інформації про дебіторську заборгованість за кожним контрагентом і є базою для складання достовірної фінансової звітності підприємства.

В останні роки в Україні простежується тенденція до активної гармонізації національного бухгалтерського законодавства з міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ). Цей процес є одним із ключових напрямів реформування облікової системи, спрямованим на забезпечення прозорості, уніфікації та достовірності фінансової інформації, що подається суб'єктами господарювання. Гармонізація нормативної бази дозволяє наблизити методологію ведення бухгалтерського обліку до вимог міжнародної практики, створюючи умови для порівнянності звітності українських підприємств із даними компаній інших країн, а також підвищення рівня довіри з боку інвесторів, кредиторів і партнерів.

Одним із важливих кроків гармонізації став МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» [2], який змінив підхід до оцінки дебіторської заборгованості. Замість фактичних збитків підприємства оцінюють очікувані кредитні збитки (Expected Credit Loss Model), що дозволяє більш реалістично відображати фінансові ризики та потенційні неповернення боргів. Це підвищує достовірність, обачність та релевантність фінансової інформації для управлінських рішень і забезпечує своєчасне формування резервів під знецінення активів, що сприяє фінансовій стабільності підприємства.

Водночас гармонізація облікової практики в Україні передбачає удосконалення національних стандартів. НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [3] забезпечує методологічну єдність обліку, регламентує порядок ведення рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками», визначає принципи оцінки та визнання дебіторської заборгованості, формування резерву сумнівних боргів та контроль за своєчасністю розрахунків і фінансовою дисципліною контрагентів.

Важливим аспектом гармонізації є також узгодження податкового обліку з вимогами бухгалтерського законодавства. Податкові норми регламентують порядок документального оформлення розрахунків, своєчасне відображення податкових зобов'язань та умов використання податкових пільг, що безпосередньо впливає на відображення господарських операцій за рахунком 36. Удосконалення податкового регулювання сприяє прозорості облікових процесів, зниженню ризику фінансових порушень і забезпеченню відповідності звітності міжнародним стандартам.

Таким чином, гармонізація національної системи бухгалтерського обліку з МСФЗ є комплексним процесом, який охоплює як нормативно-правовий, так і методологічний рівень. Вона сприяє підвищенню ефективності фінансового менеджменту підприємств, забезпечує порівнянність звітності на міжнародному рівні та формує основу для сталого розвитку економіки України в умовах глобалізації.

Під впливом низки інституційних трансформацій підприємства дедалі активніше розширюють практичні аспекти ведення обліку, серед яких виділяють:

1. Автоматизація обліку – використання ERP-систем (BAS, SAP) для інтеграції бухгалтерського, управлінського та фінансового обліку, а також для контролю розрахунків за кожним покупцем і договором, що дозволяє відстежувати строки оплат.

2. Впровадження електронного документообігу – застосування цифрових підписів, онлайн-рахунків та автоматичного обміну документами з контрагентами забезпечує прискорення облікових процесів, зменшує помилки у первинних документах, підвищує рівень безпеки даних та скорочує витрати на паперовий документообіг.

3. Використання предиктивної аналітики для оцінки платоспроможності покупців – формуються рейтинги клієнтів, аналізується динаміка замовлень товарів чи послуг, прогнозуються надходження коштів і визначаються клієнти з низькою платоспроможністю на основі історичних даних.

4. Впровадження внутрішнього контролю через оперативну звітність – здійснюється перевірка достовірності документів, погодження відвантажень та оплат шляхом автоматичного формування відомостей про поточний стан дебіторської заборгованості.

5. Підвищення кваліфікації персоналу – систематичне навчання бухгалтерів та фінансових спеціалістів щодо змін у законодавстві, впровадження МСФЗ, а також роботи з сучасними обліковими програмами та цифровими технологіями.

Сучасний облік розрахунків із покупцями трансформується від традиційної моделі до інтегрованої системи управління дебіторською заборгованістю, що базується на принципах прозорості, оперативності, відповідності міжнародним стандартам та цифровізації процесів. Такий підхід підвищує фінансову стабільність підприємств, зміцнює їхню конкурентоспроможність і сприяє підвищенню ефективності обліку завдяки удосконаленню процедур, посиленню внутрішнього контролю та впровадженню сучасних інформаційних технологій.

Список використаних джерел:

1. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : наказ М-ва фінансів України від 30 листоп. 1999 р. № 291. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text (дата звернення: 15.10.2025).

2. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 «Фінансові інструменти». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text (дата звернення: 16.10.2025).

3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» : наказ М-ва фінансів України від 08 жовт. 1999 р. № 237. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text (дата звернення: 15.10.2025).

ОРЕШКО АНГЕЛІНА, здобувачка вищої освіти
Науковий керівник – **ДУБІНІНА МАРИНА**, д.е.н., проф.,
завідувач кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА ОРГАНІЗАЦІЮ ТА ЯКІСТЬ АУДИТОРСЬКИХ ПЕРЕВІРОК В УКРАЇНІ

В умовах воєнного стану система аудиту в Україні зазнала глибоких змін. Війна створила безпрецедентні труднощі для економічної діяльності підприємств, особливо аграрного сектору, який є стратегічно важливим для держави. Порушення логістичних ланцюгів, знищення майна, нестача кадрів і збої у комунікаціях суттєво вплинули на якість аудиторських перевірок та можливість їх проведення. Це вимагає нового підходу до забезпечення достовірності фінансової інформації та збереження довіри до аудиторської професії.

Організація аудиту в сучасних умовах стикається з низкою викликів. Багато аудиторських фірм були змушені змінити місцезнаходження або тимчасово припинити діяльність. Частина клієнтів втратила доступ до своїх архівів та матеріальних активів, що обмежує можливість підтвердження первинних документів. Аудитори дедалі частіше використовують дистанційні методи перевірки, покладаючись на електронні копії звітів і віртуальні зустрічі. Це знижує якість доказової бази та ускладнює формування об'єктивного висновку.

Значно ускладнилася перевірка достовірності оцінки активів, що постраждали від бойових дій. У багатьох випадках підприємства не мають змоги провести інвентаризацію або підтвердити обсяг збитків. Відтак аудитор змушений застосовувати альтернативні методи аналізу, використовуючи інформацію з відкритих джерел, страхових актів чи державних реєстрів. Такі підходи не гарантують абсолютної точності, але дозволяють сформувати обґрунтовану думку щодо фінансового стану підприємства.

В умовах воєнного часу аудитори приділяють більше уваги оцінці ризику безперервності діяльності підприємства. Важливо визначити, чи має суб'єкт господарювання достатньо ресурсів для подальшої роботи, чи може він відновити виробничий процес, чи існують реальні джерела фінансування. Гевлич Л. і Кривенко Т. [1] підкреслюють, що аудит у воєнний період повинен концентруватися на реалістичній оцінці активів, зобов'язань і потенційних втрат, оскільки саме це визначає достовірність звітності.

Не менш важливим є питання етики та незалежності аудитора. В умовах нестабільності може зростати тиск на фахівців з боку керівництва підприємств, які прагнуть зменшити збитки на папері або приховати проблеми з платоспроможністю. Професійна етика вимагає від аудитора неупередженості, об'єктивності та чесності у висновках. Порушення цих принципів загрожує втраті репутації і підриває довіру до всієї аудиторської спільноти.

Війна вплинула і на психологічний стан аудиторів. Робота в умовах

постійного стресу, повітряних тривог, відключень електроенергії та нестабільного зв'язку створює додаткове навантаження. Це знижує концентрацію, точність і швидкість прийняття рішень. У таких обставинах важливо підтримувати професійну витримку, користуватися автоматизованими засобами аналізу та впроваджувати адаптивні графіки роботи.

Воєнний стан водночас прискорив цифрову трансформацію аудиту. Ширше впровадження хмарних технологій, електронного документообігу та аналітичних платформ зробило можливим дистанційне проведення перевірок. Це особливо актуально для підприємств, розташованих у небезпечних регіонах. Аудитори отримали змогу проводити аналіз фінансових даних у режимі реального часу, що сприяє оперативності та зменшенню людського фактору.

Хмарні сервіси забезпечують аудиторам безпечний доступ до бухгалтерських реєстрів і звітності. Проте така практика потребує особливої уваги до питань кібербезпеки. Збільшення кількості онлайн-операцій підвищує ризики несанкціонованого доступу та втрати даних. Саме тому аудитори повинні володіти базовими знаннями з цифрової безпеки і контролювати дотримання протоколів захисту інформації.

Електронний документообіг став ключовим інструментом у підтримці безперервності аудиторських перевірок. Завдяки електронному підпису та цифровій архівації фахівці можуть перевіряти документи дистанційно, без потреби фізичного доступу до підприємства. Це підвищує ефективність і зменшує витрати часу. Водночас слід забезпечити автентичність документів і уникати спотворення інформації під час передачі.

Значну роль у нових умовах відіграють системи автоматизованої аналітики. Вони дають змогу виявляти відхилення, дублікати операцій і потенційні зловживання. Михайленко О. і Ніколаєнко С. [2] зазначають, що використання алгоритмів машинного навчання дозволяє аудиторам зосередитися на стратегічному аналізі та управлінських рекомендаціях, замість рутинних перевірок кожної операції. Це підвищує аналітичну якість аудиту і робить його більш адаптивним до кризових обставин.

Попри всі труднощі, аудиторська діяльність в Україні продовжує розвиватися. Війна стала каталізатором структурних змін, які підвищують стійкість професії. Використання сучасних технологій, гнучких методів перевірки та оновлених стандартів аудиту формує нову модель контролю – цифрову, мобільну і ризик-орієнтовану.

Отже, воєнний стан в Україні не лише ускладнив аудиторські процеси, а й стимулював модернізацію підходів. Професійна етика, цифрова грамотність та адаптивність стають основними чинниками ефективності аудиторської діяльності. Аудитори мають зберігати неупередженість, забезпечувати достовірність фінансової інформації та впроваджувати нові інструменти контролю, які відповідають реаліям часу.

Список використаних джерел:

1. Гевлич Л., Кривенко Т. Особливості аудиту доходів, витрат і фінансових результатів вітчизняного сільськогосподарського підприємства в умовах воєнного стану. Економічні

науки. 2023. № 6. С. 279-283. URL: https://heraldes.khmnu.edu.ua/index.php/heraldes/article/view/314/322.
2. Михайленко О., Ніколаєнко С. Особливості аналізу і аудиту господарської діяльності підприємств в умовах воєнного стану. Економічні науки. 2022. № 4. С. 163-168. URL: https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/965555ad-84c4-4c09-aa81-386845467803/content.

ПАНІЧУК ОЛЕКСАНДР, аспірант
ЦАЛ-ЦАЛКО ЮЗЕФ, д.е.н., професор, професор кафедри менеджменту, бізнесу та маркетингових технологій,
Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир

КРЕДИТОСПРОМОЖНІСТЬ ЯК МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНЮВАННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

В умовах нестабільного економічного середовища, високої конкуренції та постійних змін на ринках відносин з постачальниками і покупцями питання кредитоспроможності підприємств набуває особливої актуальності. Саме рівень кредитоспроможності визначає здатність суб'єктів господарювання ефективно функціонувати, виконувати свої зобов'язання та забезпечувати безперервність господарської діяльності.

Погіршення кредитоспроможності підприємств призводить до зростання ризиків при здійснення процесів придбання економічних ресурсів та постачання товарних об'єктів, втрати довіри з боку кредиторів та інвесторів, а також може стати передумовою банкрутства. Тому аналіз і управління кредитоспроможністю є невід'ємною складовою стратегії, тактики і оперативного управління кожного сучасного підприємства.

В умовах глобалізації та ринкових трансформацій особливої ваги набуває формування ефективної системи оцінки та моніторингу кредитоспроможності. Це дозволяє не лише вчасно виявляти ознаки нестабільності господарської діяльності, а й приймати обґрунтовані управлінські рішення, спрямовані на підвищення ліквідності, оптимізацію грошових потоків і зміцнення фінансової стійкості підприємства.

Отже, дослідження проблеми кредитоспроможності є надзвичайно важливим як з наукової, так і з практичної точки зору, оскільки забезпечення її належного рівня є запорукою сталого розвитку та конкурентоспроможності підприємств у сучасних економічних умовах.

Спроможність підприємства сплачувати зобов'язання визначається у вітчизняній економіці на законодавчому і науковому рівня та в практичній діяльності ведення бізнесу двома категоріями-показниками, як то кредитоспроможність і платоспроможність [1-5].

При цьому у визначенні змісту цих понять є трактування, як щодо їх розбіжності, так і тотожності.

У розумінні розбіжності використання цих категорій-показників, то «платоспроможність» характеризують як здатність підприємства погашати борги щодо кредиторської заборгованості у відносинах з постачальниками (підрядниками), а кредитоспроможність – наявність у його як позичальника можливості сплачувати кредити банківським установам грошовими коштами.

Слід зазначити, що думку Дехтяр Н. А., Бондаренко А. Ф., Моісеєнко М. А. кредитоспроможність підприємства-позичальника характеризує здатність погашати позикову заборгованість і є більш вузьким поняттям, аніж його платоспроможність, яке характеризує можливість підприємства погасити всі

види заборгованості [3].

За умови використання цих понять як тотожних за змістом відбувається обґрунтування щодо оцінювання спроможності підприємства як позичальника сплачувати борги статус якого наступає відносно будь-яких зобов'язань, що виникають і відображаються за їх суб'єктами в пасиві балансу відповідно до наявної кредиторської заборгованості на рахунках бухгалтерського обліку.

В обох випадках оцінювання за показниками кредитоспроможності і платоспроможності стосується господарських організацій у яких виникає необхідність набути статусу кредитора, або вони вже перебувають в цьому стані за одержані економічні ресурси на умовах зобов'язань.

Суб'єктами перед якими виникають зобов'язання господарської організації є банківські установи щодо одержаних кредитів грошовими коштами, постачальники (підрядники) – за товарні кредити, працівники з оплати праці, держава та територіальні громади – за податкові та інші обов'язкові платежі.

Досліджуючи проблематику управління кредитоспроможністю підприємства, необхідно враховувати, що у міжнародній теорії та практиці поняття «кредитоспроможність» не має широкого застосування, а більш прийнятним є термін "кредитний ризик" [5]. Кредитний ризик виникає в будь-яких суб'єктів зобов'язань у відносинах їх з господарською організацією.

Виходячи з цього, спроможність підприємства сплачувати будь-які зобов'язання слід оцінювати комплексним індикатором в розумінні кредитоспроможності. Щодо платоспроможності, то це поняття має характеризувати спроможність підприємства сплачувати зобов'язання у розрізі окремих кредиторів.

Кредитоспроможність – це здатність господарської організації як позичальника забезпечити своєчасне виконання своїх зобов'язань, яка визначається збалансованістю між сумами і строками погашення розміщених активів та сумами і строками необхідності виконання зобов'язань.

Платоспроможність – це процес реалізації кредитоспроможності господарської організації як позичальника відносно окремих кредиторів щодо сплати боргів.

Поняття «платоспроможність» можливо використовувати для характеристики виконання зобов'язань відносно окремих кредиторів з урахуванням рівня кредитоспроможності господарської організації та інших факторів, що визначаються індивідуальними відносинами з кредитором.

При цьому, фактичний рівень платоспроможності визначається на основі кредитоспроможності господарської організації, який по відношенню до черговості погашення боргу може коригуватися залежно від впливу інших пріоритетних факторів позитивного і негативного характеру, що притаманні індивідуальним відносинам з кредитором та регулюються як законом, так і внутрішніми рішеннями позичальника.

Пріоритетність щодо фактичної платоспроможності господарської організації відносно окремих її кредиторів може виникати за умови якщо економічних ресурсів недостатньо для одночасного погашення всіх

зобов'язань, тобто рівень кредитоспроможності розрахований як відношення збалансованих платіжних активів і платіжних зобов'язань менше 1,0.

При визначенні платоспроможності господарської організації відносно окремих кредиторів слід враховувати пріоритетність погашення зобов'язань, яка може залежати від законодавчих, фінансово-поведінкових і тактичних факторів.

Встановлений законодавством порядок пріоритетності сплати боргів окремим кредиторам характеризується наступними чергами, як приклад: першочергово – заборгованість із заробітної плати працівникам; друга черга – забезпечені кредитори (ті, хто має заставу, іпотеку, поруку); третя черга – податкові зобов'язання до бюджетів та обов'язкові платежі державі і територіальним громадам; четверта черга – незабезпечені кредитори (банківські установи, постачальники); остання черга – власники.

До фінансово-поведінкових пріоритетів позичальника, який сам визначає, кому погашати борг спочатку можливо віднести критерії щодо боргів: з найвищою відсотковою ставкою – щоб мінімізувати витрати пов'язані з можливими переплатами; із найбільшим ризиком штрафів або юридичних наслідків, як приклад: податки та умови окремих договорів з кредиторами; стратегічно важливих кредиторів без яких неможлива подальша господарська діяльність; знайомих чи близьких кредиторів.

Тактичними підходами до визначення пріоритетів щодо погашення зобов'язань можуть бути наступні фінансові стратегії: першими сплачуються борги з найвищими відсотками за їх користування; першими сплачуються найменші борги, щоб швидше зменшити кількість кредиторів; у першу чергу сплачуються борги, що можуть спричинити судові рішення, банкрутство, втрату застави.

Отже основним завданням кожного кредитора позичальників економічних ресурсів для ведення бізнесу є вміння правильно оцінювати як їх кредитоспроможність так і платоспроможність по відношенню до себе.

Список використаних джерел:

1. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: Постанова НБУ від 30.06.2016 р. № 351. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#top

2. Методичні рекомендації з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств: Рекомендації Центральної спілки споживчих товариств України від 28.07.2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0006626-06#top

3. Дехтяр Н. А., Бондаренко А. Ф., Моісеєнко М. А. Сучасні методологічні аспекти визначення кредитоспроможності підприємств. *Економіка і суспільство.* 2018. Вип. 19. С. 367-372.

4. Казак О. О., Дворецький Д. Ю. Сутність кредитоспроможності позичальника та організаційні засади її аналізу на прикладі «Креді Агріколь банк». *Ефективна економіка*. 2021. № 5. DOI: 10.32702/2307-2105-2021.5.107

5. Кужелєв М. О., Ковальова К. В. Теоретичні аспекти управління кредитоспроможністю підприємства. *Економіка та держава*. 2019. № 12. С. 55-60.

ПАЧЕСНА ДІАНА, здобувачка вищої освіти
Науковий керівник – **СИРОТЕНКО НАТАЛІЯ**, к.е.н, доцент,
доцентка кафедри бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту,
Одеський національний економічний університет, м. Одеса

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ

У сучасних умовах підприємства самостійно визначають основні принципи, методи здійснення обліку та підходи до оптимізації витрат. Від правильності цих рішень залежить фінансова стабільність і репутація суб'єкта господарювання, тому розробка облікової політики має ключове значення, адже вона визначає єдину методологічну базу для ведення обліку, звітності й управлінських рішень.

Термін «облікова політика» (англ. accounting policy) закріплено у МСБО 1 «Подання фінансової звітності», а її зміст розкрито у МСБО 8 «Основа для складання фінансової звітності», де поняття облікової політики включає конкретні принципи, домовленості, важливі правила й практики, за допомогою яких підприємство здійснює облік, складає й подає фінансову звітність.

В нашій країні питання облікової політики регулює Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», який визначає її мету – забезпечення достовірного та повного відображення фінансово-господарської діяльності [1]. Крім того, Податковий кодекс України вимагає фіксувати у внутрішніх документах методи, що впливають на оподаткування (амортизація, оцінка запасів, курсові різниці тощо). Таким чином, підприємство самостійно обирає ті методи, які найбільш адекватно відображають його фінансовий стан і результати діяльності.

Згідно з положеннями МСБО 8, облікова політика має бути стабільною та послідовною, а зміни в ній допускаються лише у випадках, коли: відбулися зміни у законодавстві або стандартах обліку; такі зміни забезпечують достовірніше відображення фінансових результатів; відбулася зміна виду діяльності чи форми власності підприємства.

Національне законодавство України поступово гармонізується з міжнародними стандартами, надаючи підприємствам більшу свободу у виборі методів і принципів обліку. Цей процес регламентується наказом Міністерства фінансів України від 27.06.2013 року № 635 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства» [2]. У ньому зазначено, що підприємство формує облікову політику на основі національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, узгоджує її з власником або уповноваженим органом і затверджує відповідним розпорядчим документом керівника.

Такм чином, облікова політика підприємства формується на трьох рівнях (макро, мезо- та мікрорівні). Макрорівень охоплює державне регулювання обліку, що визначає методологічні принципи та нормативно-правові засади функціонування системи обліку. Мезорівень враховує галузеву специфіку.

Мікрорівень включає вибір форм і методів ведення обліку, робочий план рахунків, методи оцінки активів і зобов'язань, доходів і витрат, порядок документообігу, систему складання та подання звітності [3, с. 50-51].

Відповідно до Методичних рекомендацій № 635, документом, що акумулює основні положення облікової політики підприємства, є щорічно затверджуваний наказ або розпорядження. Облікова політика повинна бути уніфікованою для всіх структурних одиниць підприємства (філій, представництв, відділень та інших підрозділів) незалежно від їхнього місця розташування [2].

Доцільність формування єдиної облікової політики підприємства обумовлена тим, що вона має забезпечити узгодженість ведення фінансового, управлінського, податкового, еколого-соціального та стратегічного обліку. Це дозволить уникнути дублювання інформації, підвищити якість управлінських рішень і забезпечити прозорість діяльності підприємства [4, с. 196]. Облікова політика охоплює вибір методів амортизації, оцінки запасів, способів калькулювання собівартості, порядку створення резервів, визначення доходів й витрат тощо.

У процесі розроблення облікової політики виділяють кілька важливих етапів [3; 4, с. 196]:

1. Підготовчий етап – вивчення установчих документів, напрямів діяльності, бізнес-планів, фінансового стану, стратегії підприємства та вимог законодавства.

2. Визначення об'єктів екологічні, соціальні, управлінські, щодо яких потрібно обрати методи обліку.

3. Вибір елементів облікової політики – конкретних способів оцінки активів, амортизації, форм облікових регістрів.

4. Документальне оформлення наказу про облікову політику.

5. Впровадження й контроль за дотриманням її положень.

Вибір методів обліку залежить від низки чинників: економіко-правового середовища, галузі діяльності, організаційно-правової форми, стратегії розвитку, кадрового й технічного забезпечення, системи оподаткування й рівня автоматизації облікових процесів.

Ефективна облікова політика має ґрунтуватися не лише на бухгалтерських, а й на загальнонаукових принципах – системності, обґрунтованості, комплексності та ефективності, що забезпечує взаємозв'язок обліку з аналізом, контролем і плануванням. Згідно з Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та НП(С)БО 1, основними принципами є автономність, повне висвітлення, послідовність, безперервність, а також превалювання сутності над формою, відповідність доходів і витрат, єдиного грошового вимірника й інших [1].

Зміна облікової політики допускається лише для підвищення достовірності даних і має бути обґрунтована та розкрита у фінансовій звітності. У примітках до звітності підприємства зазначають методи оцінки, амортизації, створення резервів і визначення доходів і витрат, що фактично формує «паспорт»

облікової системи.

Загальні тенденції розвитку обліку в Україні відображають його зближення з міжнародними стандартами, посилення управлінської складової облікової політики та активне впровадження цифрових технологій, які сприяють автоматизації обліку й підвищенню ефективності управлінських рішень.

У сучасних умовах в облікову політику підприємств поступово інтегрується концепція сталого розвитку та ESG-показники. Вони розглядаються як інструмент стратегічного управління та зниження ризиків, що сприяє зміцненню репутації й підвищенню довіри інвесторів. Формалізація екологічних, соціальних й управлінських компонентів у структурі облікової політики забезпечує прозорість діяльності підприємства та її відповідність сучасним трендам [5, с. 111].

Облікова політика має враховувати критерії сталого розвитку – конкурентоспроможність, адаптивність, еколого-соціальну відповідальність. Важливо передбачити підготовку та подачу звітності за ESG-показниками через розкриття відповідної інформації у фінансовій або нефінансовій звітності. Це дасть змогу аналізувати не тільки фінансові показники діяльності, а й екологічний та соціальний вплив підприємства, сприяючи формуванню сучасної концепції відкритого й відповідального ведення бізнесу [5, с. 112-113].

Облікова політика – це не лише розпорядчий документ із сукупним набором технічних методів, а й сучасний комплексний інструмент управління, що поєднує нормативно-правові, методологічні, організаційні, аналітичні й екологічно-соціальні питання обліку. Вона формує інформаційну основу для стратегічного розвитку, також фінансової стабільності підприємства. Її розроблення має ґрунтуватися на принципах законності, обачності та системності, забезпечуючи достовірність звітності й ефективність господарських управлінських рішень.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України № 996-XIV від 16.07.1999 р. *Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text.

2. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства та внесення змін до деяких наказів Міністерства фінансів України : Наказ Міністерства фінансів України № 635 від 27.06.2013 р. *Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635201-13#Text.

3. Герасимович І. А. Організація облікової політики сучасного підприємства. *Інвестиції: практика та досвід.* 2018. № 7. С. 49-53. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/7_2018/11.pdf.

4. Лукань С. С. Формування облікової політики підприємства: теоретичний аспект. *Майбутнє – аудит* : Матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернетконференції присвяченої пам'яті д.е.н., професора Нусінова В. Я. (м. Кривий Ріг, 15 січня 2025 р.) / редкол.: М. І. Ступнік, В. С. Адамовська, М. Л. Крапивко, Є. В. Міщук [Електронний ресурс]. Кривий Ріг : Видавець Р. А. Козлов, 2025. С. 195-197. URL: https://surl.li/pfhwes.

5. Цвек О. В. Облікова політика торговельного підприємства з урахуванням складових сталого розвитку. *Підприємництво і торгівля.* 2025. № 45. С. 108-114. DOI: https://doi.org/10.32782/2522-1256-2025-45-13.

ПАШКЕВИЧ МАРИНА, д.е.н, професор,
завідувач кафедри міжнародних відносин і аудиту,
ДЗЮБА ДАРИНА, здобувач вищої освіти
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», м. Дніпро

АУДИТ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У сучасних умовах розвитку фінансового ринку України страхова діяльність є одним із ключових секторів, що забезпечує економічну стабільність, соціальний захист населення та інвестиційну привабливість держави. Водночас, висока ризикованість страхового бізнесу, складність обліку страхових операцій та вимоги до прозорості фінансової звітності актуалізують потребу у незалежному контролі - аудиті. Саме аудит страхової діяльності відіграє вирішальну роль у забезпеченні достовірності даних про фінансовий стан страхових компаній, оцінці ефективності управління ризиками та дотриманні вимог чинного законодавства. Проблематику в страхуванні досліджували такі науковці, як Гавадзин Н. О., Запухлий Р. І., Григорська Н. М., Гребенюк Н. В. [1], Худолій Л. М., Навроцький С. А. [2]. В працях розглянуто методичні засади аудиту фінансової звітності, специфіку контролю страхових резервів, принципи оцінки платоспроможності та ліквідності страховика, питання внутрішнього аудиту в системі корпоративного управління. Проте, враховуючи сучасні зміни у регуляторному полі, зокрема впровадження МСФЗ 17 «Договори страхування» та посилення вимог до звітності за міжнародними стандартами аудиту, постає потреба у подальшому вдосконаленні методики аудиту страхової діяльності [3].

Аудит страхової діяльності є процесом перевірки достовірності показників бухгалтерського обліку та фінансової звітності страхової компанії, дотримання нею законодавчих і нормативних вимог, оцінка ефективності системи управління ризиками, формування страхових резервів, здійснення перестрахувальних операцій і розрахунків із контрагентами. Головна мета аудиту - підтвердити достовірність фінансової інформації, що подається користувачам для прийняття управлінських, інвестиційних і регуляторних рішень.

У межах методики аудиту страхової діяльності виділяють кілька етапів: планування аудиту, оцінка внутрішнього контролю, отримання аудиторських доказів, перевірка правильності визнання страхових премій і виплат, оцінка страхових резервів та перестрахувальних операцій, формування аудиторського висновку. На етапі планування аудитор повинен врахувати специфіку діяльності компанії, ліцензовані види страхування, структуру портфеля договорів, характер ризиків та обсяг перестрахування. Важливим елементом є оцінка системи внутрішнього контролю, адже саме вона забезпечує достовірність первинної інформації про страхові операції. Особливу увагу під час аудиту приділяють перевірці страхових резервів, оскільки вони становлять основну частину зобов’язань страховика. Аудитор повинен переконатися в правильності методів їх розрахунку, відповідності нормативним вимогам Національного банку України, повноті відображення у звітності. Також

аудитору необхідно перевірити перестрахувальні операції - їхню документальну обґрунтованість, правильність розподілу премій і збитків між страховиком і перестраховиком.

Методика аудиту фінансової звітності страхових компаній передбачає застосування: вибіркових методів, аналітичних процедур, тестів контролю, оцінку суттєвості помилок та ризику невиявлення.

В умовах цифровізації аудиторський процес дедалі частіше використовує автоматизовані системи аналізу даних, інструменти моніторингу страхових резервів і платоспроможності в режимі реального часу. У результаті проведення аудиту страхової діяльності аудитор формує висновок про достовірність фінансової звітності та відповідність діяльності страховика чинним нормативно-правовим вимогам. Такий висновок підвищує довіру інвесторів, клієнтів і регуляторів до страхового ринку, сприяє його стабільності та прозорості.

Отже, аудит страхової діяльності є важливим інструментом забезпечення фінансової дисципліни, достовірності звітності та підвищення прозорості страхового ринку України. Його роль не обмежується лише контролем правильності ведення бухгалтерського обліку чи підтвердженням достовірності фінансових показників. Аудит виконує ширшу функцію – сприяє підвищенню довіри до страхового бізнесу, захисту прав страхувальників, зміцненню репутації страхових компаній, а також формуванню стабільного інвестиційного середовища. Саме результати аудиторських перевірок слугують основою для прийняття управлінських рішень, оцінки платоспроможності страховиків і своєчасного виявлення ризиків, що можуть негативно вплинути на їхню діяльність.

Подальший розвиток методики аудиту страхової діяльності має бути спрямований на інтеграцію цифрових технологій, автоматизацію процесів збору, обробки та аналізу даних. Використання систем штучного інтелекту, блокчейну, аналітичних платформ і програмних рішень для моніторингу операцій у реальному часі дозволить аудиторам більш точно і швидко виявляти відхилення, ризики шахрайства та помилки у звітності. Крім того, перспективним напрямом є розширення ризик-орієнтованого підходу, який дозволяє сфокусувати зусилля аудиторів на найбільш критичних аспектах діяльності страховика. Застосування інноваційних методів аналізу, удосконалення нормативної бази та підвищення професійної підготовки аудиторів створюють передумови для ефективного розвитку аудиту страхової діяльності, що, у свою чергу, сприятиме підвищенню стійкості, конкурентоспроможності та довіри до страхового сектору в цілому.

Список використаних джерел:

1. Гавадзин Н. О., Запухлий Р. І., Григорська Н. М., Гребенюк Н. В. Цифровізація страхування // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2023. Випуск 48. С. 14-17.
2. Розвиток соціального страхування в Україні: Монографія. – К.: ЦП “КОМПРИНТ”, 2017. – 197 с.
3. МСФЗ 17 «Страхові контракти». URL: https://mof.gov.ua/storage/files/IFRS17%20ukr_AH.pdf.

ПЕТРЕНКО ВІКТОРІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ЦЕГЕЛЬНИК НІНА**, к.е.н, доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку і оподаткування,
Поліський національний університет, м. Житомир

РЕВОЛЮЦІЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОБЛІКУ ТА АУДИТІ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У сучасному інформаційному суспільстві цифровізація виступає ключовим фактором трансформації бізнес-процесів, зокрема у сфері обліку та аудиту. Впровадження сучасних технологій забезпечує підвищення точності та швидкості обробки фінансових даних, створює нові можливості для аналітики, контролю та прогнозування результатів діяльності підприємств.

Сучасні інструменти, такі як автоматизовані системи обліку, хмарні платформи, блокчейн, штучний інтелект і роботизація процесів, істотно змінюють підходи до аудиту та обліку. Це сприяє ефективнішому прийняттю управлінських рішень, зменшенню ризиків помилок і шахрайства та формуванню прозорого фінансового середовища.

Разом із тим цифровізація ставить нові вимоги до фахівців: необхідність освоєння IT-компетенцій, адаптація до швидко змінюваних платформ і забезпечення кібербезпеки даних. Аналіз тенденцій цифрової трансформації обліку та аудиту та оцінка перспектив її розвитку є надзвичайно актуальними як для науковців, так і для практиків у сфері фінансів.

Проблематика цифровізації обліку та аудиту стає дедалі актуальнішою у світлі сучасних технологічних трансформацій. Так, Королюк Т. М. та Мазуренок О. Р. у своєму дослідженні розкривають основні тенденції діджиталізації діяльності підприємств, наголошуючи на ролі цифрового обліку як інструменту підвищення ефективності управління. Вони акцентують увагу на перевагах автоматизації облікових процесів, інтеграції хмарних платформ та використанні аналітичних систем для прийняття управлінських рішень, що дозволяє підприємствам швидше реагувати на зміни ринкових умов та мінімізувати ризики фінансових помилок [1].

Цегельник Н. І. та Бедер Д. А. розглядають цифровізацію через призму внутрішнього аудиту та його ролі у забезпеченні прозорості інформаційних ресурсів. Вони доводять, що використання сучасних технологій в аудиторських процесах підвищує достовірність фінансової та управлінської інформації, сприяє своєчасному виявленню ризиків та оптимізації бізнес-процесів. Автори також підкреслюють необхідність формування нових компетенцій аудиторів у сфері IT для ефективного використання цифрових інструментів [2].

Правдюк Н. Л., Обнявко М. В. та Василина А. В. аналізують міжнародний досвід впровадження інноваційних технологій у бухгалтерський облік та оцінюють перспективи їх використання в Україні. Дослідження демонструє, що автоматизація облікових процесів, інтеграція ERP-систем та застосування аналітичних платформ не лише підвищують точність фінансової звітності, а й створюють умови для стратегічного планування та управління ресурсами. Вчені

роблять висновок про необхідність адаптації українських підприємств до світових тенденцій цифровізації для підвищення конкурентоспроможності [3].

Отже, сучасні дослідження підтверджують, що цифровізація обліку та аудиту є важливим фактором трансформації фінансових процесів підприємств. Вона сприяє підвищенню прозорості, ефективності та точності управлінських рішень, водночас висуваючи нові вимоги до компетенцій фахівців і технологічної інфраструктури організацій.

Для більш наочного представлення ключових тенденцій, інструментів та перспектив цифровізації обліку та аудиту узагальнені дані наведені в таблиці 1.

Таблиця 1 - **Тенденції, інструменти та перспективи цифровізації обліку та аудиту**

Напрями	Інструменти	Переваги	Перспективи
Автоматизація обліку	ERP-системи, автоматизовані бухгалтерські програми	Скорочення часу на обробку даних, підвищення точності фінансової звітності	Подальше впровадження інтегрованих систем, оптимізація бізнес-процесів
Хмарні платформи	SaaS-рішення, хмарні сховища даних	Доступ до даних з будь-якої точки, підвищена безпека, інтеграція підрозділів	Масштабування для великих підприємств, використання хмарної аналітики
Аналітика та прогнозування	BI-системи, штучний інтелект, RPA	Глибокий аналіз фінансових потоків, прогнозування результатів, виявлення ризиків	Використання машинного навчання для стратегічного управління
Блокчейн та технології довіри	Розподілені реєстри, смарт-контракти	Прозорість транзакцій, захист даних, автоматична перевірка операцій	Масове впровадження в аудиторські та фінансові процеси, інтеграція з міжнародними стандартами
Кадровий розвиток	Навчальні платформи, курси підвищення кваліфікації	Підвищення IT-компетенцій аудиторів і бухгалтерів, адаптація до цифрових систем	Створення сертифікаційних програм, підготовка фахівців нового покоління

Джерело: сформовано автором на основі [1-3]

Узагальнюючи наведені дані, можна зробити висновок, що цифровізація обліково-аудиторських процесів охоплює технологічний, аналітичний та кадровий аспекти діяльності підприємств. Впровадження автоматизації, хмарних платформ та аналітичних інструментів підвищує точність і прозорість фінансової інформації, тоді як інтеграція блокчейн-технологій і розвиток компетенцій фахівців створюють основу для стратегічного управління та зміцнення економічної безпеки організацій. Таким чином, цифрова трансформація обліку та аудиту є ключовим чинником підвищення ефективності та адаптивності підприємств у сучасному економічному середовищі.

Попри очевидні переваги цифровізації, її впровадження у сфері обліку та аудиту супроводжується низкою чинників, які потребують уваги як дослідників, так і практиків:

1. Кадрові та організаційні чинники - цифрова трансформація вимагає від фахівців нових навичок у сфері інформаційних технологій, аналітики та кібербезпеки.

2. Технологічні та інфраструктурні чинники - впровадження хмарних платформ, аналітичних систем та блокчейн-технологій потребує надійної технічної інфраструктури та постійного обслуговування.

3. Кібербезпека та захист даних - цифровізація передбачає обробку великих обсягів конфіденційної інформації, що робить організації вразливими до кібератак.

4. Регуляторні та правові чинники - розвиток цифрових технологій часто випереджає зміни у законодавстві, створюючи прогалини у регуляторному полі, тобто відсутність чітких стандартів щодо цифрового обліку та аудиту ускладнює впровадження технологій, особливо у міжнародному бізнесі.

5. Чинники надмірної залежності від технологій - зростання автоматизації та використання штучного інтелекту підвищує ризик надмірної залежності від систем.

Таким чином, цифровізація обліку та аудиту створює нові можливості для підвищення ефективності та прозорості фінансових процесів, водночас вимагаючи комплексного підходу до її впровадження, що включає розвиток компетенцій персоналу, модернізацію технологічної інфраструктури, забезпечення кібербезпеки та адаптацію правових норм. Для цього слід розвивати IT- та аналітичні навички фахівців, впроваджувати інтегровані системи управління та хмарні платформи, захищати дані шляхом контролю доступу, шифрування та моніторингу загроз, а також оновлювати стандарти обліку та аудиту відповідно до сучасних технологій. Реалізація цих заходів забезпечує ефективне використання цифрових інструментів, підвищення прозорості фінансових процесів та зміцнення стратегічного управління підприємством.

Список використаних джерел:

1. Королюк Т. М., Мазуренок О. Р. Діджиталізація діяльності підприємств: тенденції, цифровий облік, перспективи. *Галицький економічний вісник.* 2021. Том 70. № 3. С. 59–70. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2021.03.059

2. Цегельник Н. І., Бедер Д. А. Роль внутрішнього аудиту у забезпеченні прозорості інформаційних ресурсів для управління бізнесом в умовах цифровізації. *Актуальні питання економічних наук.* 2025. № 8. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.14955203

3. Правдюк Н. Л., Обнявко М. В., Василина А. В. Імплементація інноваційних технологій в систему бухгалтерського обліку: світовий досвід та перспективи України. *Ефективна економіка.* 2022. № 11. DOI: https://doi.org/10.32702/2307-2105.2022.11.8

ПЕТРИШИНА ДАР'Я, здобувачка вищої освіти
Науковий керівник – **ДУБІНІНА МАРИНА**, д.е.н., професор,
завідувач кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

ПЕРВИННІ ДОКУМЕНТИ ЯК ІНФОРМАЦІЙНА БАЗА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Бухгалтерський облік є фундаментальною інформаційною системою будь-якого підприємства, що забезпечує формування достовірних даних про його господарську діяльність. Центральне місце в цій системі посідають первинні документи, які виступають початковою ланкою облікового процесу та основою для формування всієї подальшої облікової інформації. Значення первинних документів важко переоцінити, адже саме вони фіксують факти господарського життя підприємства в момент їх виникнення та створюють доказову базу для відображення операцій у системі рахунків бухгалтерського обліку.

Сутність первинних документів у контексті облікової системи розкривається через їх функціональне призначення та роль у процесі формування інформації. Документ можна розглядати з різних аспектів: як право на виконання господарської операції, як письмове підтвердження факту, що операція здійснена, як підстава для бухгалтерського запису, як сприяння до руху облікової інформації [1].

Нормативне регулювання первинних документів в Україні встановлює чіткі вимоги до їх складання та використання. Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» визначено, що первинний документ є документом, який містить відомості про господарську операцію та становить підставу для бухгалтерського обліку господарських операцій [2].

Структура первинного документа визначається сукупністю його реквізитів, які можна поділити на дві категорії. До обов'язкових належать: найменування форми документа, календарна дата та місце його створення, ідентифікація підприємства-складача, опис змісту операції та її кількісні характеристики (натуральні й вартісні показники), посади відповідальних працівників та їхні підписи [1]. Обов'язкові реквізити забезпечують юридичну силу документа та контролюються державними органами. Додаткові реквізити підприємство визначає самостійно залежно від специфіки діяльності – вони деталізують інформацію для внутрішніх потреб управління [2].

Обробка первинної документації проходить у декілька етапів. Спочатку здійснюється триступенева перевірка: формальна (наявність обов'язкових реквізитів), арифметична (правильність розрахунків) та змістовна (відповідність суті операції). Далі операція оцінюється у грошовому виразі, на документі проставляються кореспондуючі рахунки, після чого інформація переноситься до облікових регістрів. Організація руху документів від їх створення до архівування охоплює дві великі стадії, які деталізуються у шість послідовних етапів.

Інформаційні технології суттєво впливають на організацію первинного

обліку на підприємствах. Сучасні системи автоматизації характеризуються кількома принципами: фіксація даних безпосередньо на робочих місцях виконавців операцій; інтеграція етапів створення документа та його введення в інформаційну базу; використання спеціального обладнання (датчиків, сканерів, реєстраторів) для автоматичного збору даних. Такий підхід суттєво відрізняється від традиційного паперового документообігу [1].

Використання автоматизованих систем бухгалтерського обліку відкриває нові можливості для вдосконалення документообігу, хоча водночас і ставить перед підприємствами нові завдання. Серед ключових переваг автоматизованої форми обліку варто відзначити: зменшення трудомісткості, підвищення швидкості оброблення та передавання облікових даних, а також мінімізацію можливості допущення помилок через відсутність повторного перенесення інформації між документами. Водночас застосування таких систем може супроводжуватися певними складнощами: висока вартість програмного та технічного забезпечення, недостатній рівень досконалого володіння комп'ютером працівників підприємства та потенційна ненадійність електронних носіїв [3].

Первинні документи відіграють ключову роль у формуванні достовірності облікової інформації. Вони слугують вихідною точкою для всіх бухгалтерських записів, тому рівень точності та повноти інформації у фінансовій звітності безпосередньо визначається їх якістю. Правильність організації обліку забезпечує достовірність відображення облікової інформації у фінансовій звітності підприємства. Цінність бухгалтерського обліку проявляється в тому, що він має чітко виражений оперативний характер, а особливою рисою є юридична повноцінність інформації, що базується на документальному підтвердженні кожної господарської операції.

Список використаних джерел

1. Осмятченко В. О. Електронне документування у бухгалтерському обліку. Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. 2013. № 2 (88) С. 98-108.
2. Островерха, Р. Первинні документи у бухгалтерському обліку: сутність та напрямки удосконалення. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації : міжнар. наук. журн. 2018. Вип. 1-2. С. 19-31.
3. Koteruba N. Information providing financial stability and solvency audit of the enterprise. *Herald UNU. international economic relations and world economy*. 2019. №27. URL: https://doi.org/10.32782/2413-9971/2019-27-15.

ПІКУЛЬ СВІТЛАНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **КАНЦЕДАЛ НАТАЛІЯ**, к.е.н, доцент,
завідувач, професор кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ЕКОЛОГІЧНИЙ ПОДАТОК НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

В умовах сьогодення дослідження екологізації аграрного виробництва набувають все більшої актуальності. Як у контексті інституційного розвитку вітчизняної економіки [1], так і з точки зору прозорості і релевантності інформації екосоціального характеру у звітності підприємств [2].

Так, наприклад, загальні результати досліджень науковців свідчать про поступове скорочення обсягів викидів забруднюючих речовин у атмосферне повітря та скидів у водні об'єкти. Проте, така динаміка зумовлена не політикою держави щодо екологічного оподаткування чи модернізацією виробничих процесів та технологій, а зменшенням ділової активності підприємств. В той же час, обсяги надходжень до бюджету стають більшими. Складається ситуація, коли забруднюючих чинників стає все менше, але платити за них потрібно більше. Така стратегія держави спрямована на стимуляцію підприємців до впровадження більш екологічних методів виробництва та застосування сучасних технологій, які б здійснювали мінімальний негативний вплив на екосистему [3].

Сільськогосподарські підприємства можуть забруднювати навколишнє середовище через різноманітні джерела. Наприклад, використання засобів захисту рослин (ЗЗР) та добрив. Із сільськогосподарської техніки виділяються в повітря продукти їх роботи, а під час роботи (наприклад, оранка) у повітря підіймається пил із землі, який може містити залишки хімікатів [1].

Рис. 1. Негативний вплив сільського господарства на довкілля (сформовано на основі [3])

Не зважаючи на всі загрози для екосистеми, що виникають під час

діяльності сільгоспвиробників, відмовитись від даної галузі Україна не може. Тому підприємства, що забруднюють навколишнє середовище, повинні сплачувати екологічний податок.

Наприклад, сільськогосподарське підприємство Полтавської області, що спеціалізується на рослинництві, систематично сплачує екологічний податок за викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення. Для цього воно самостійно визначає обсяги та вид забруднюючої речовини. Зазвичай для сільськогосподарського виробника стаціонарним джерелом забруднення є генератори, зварювальне обладнання, сушарки, трактори на базі, опалювальні котли тощо. За підсумками звітного кварталу підприємство формує та подає у визначені Податковим кодексом України (ПКУ) строки Податкову декларацію з екологічного податку, де наведена загальна сума податку, та додатки, де розгорнуто представлено розрахунок податку за кожним видом забруднюючої речовини.

До прикладу, за четвертий квартал 2023 року, підприємство нарахувало та сплатило 1309,41 грн екологічного податку.

Таблиця 1 - **Деталізація загальної суми екологічного податку за видами забруднюючих речовин**

Вид забруднюючої речовини	Фактичний обсяг викидів, тон	Ставка	Сума податку
Вуглецю окис	0,31	96,99	30,07
Азоту оксиди	0,41	2574,43	1055,52
Тверді речовини	1,789905	96,99	173,60
Вуглеводні	0,328944	145,50	47,87
Марганець та його сполуки	0,000049	20376,22	1,0
Аміак	0,00032	4216,92	1,35
Усього	x	x	1309,41

Таким чином, можна спостерігати незначну суму екологічного податку для досить великого підприємства зі значними обсягами виробництва, широким автопарком та кількістю земельних ділянок у більше, ніж вісімсот.

Враховуючи активну діяльність підприємства у галузі сільського господарства та всі можливі негативні наслідки для середовища, не виключено, що воно мало б сплачувати екологічний податок і за інші види забруднення. Проте, за нормами ПКУ, якщо не здійснюються прямі скиди забруднюючих речовин у водойми або не захороняються відходи у землю, то підприємство не має підстав для сплати податку. Низькі ставки податку не стимулюють виробників до застосування нових технологій, а фінансування природоохоронних заходів залишається недостатнім. А це наводить на думку, що деякі аспекти екологічного оподаткування залишаються недопрацьованими і потребують удосконалення.

Список використаних джерел

1. Палій М. О., Канцедал Н. А. Інституційна та економічна готовність аграрного сектору України до інтеграції в європейський економічний союз: сучасний стан і стратегічні перспективи. *Економічний простір*. 2025. № 202, С. 2030-236. DOI: https://doi.org/10.30838/EP.202.230-236

2. Лега О. В., Безкровний О. В., Канцедал Н. А., Лиженков В. Г., Шейко А. Р. ESG-фактори

та їх відображення в податковій звітності: виклики для аудиту. *Актуальні питання економічних наук.* 2025 № 10. DOI : https://doi.org/10.5281/zenodo.15314566
3. Ярошевич Н. Б., Якимів А. І. Екологічний податок як інструмент реалізації державної екологічної політики. *Економіка та суспільство*. № 36. 2022. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-36-45
4. Ігнатенко О. Як сільськогосподарські практики впливають на довкілля та соціальний розвиток. URL: https://www.dossier.org.ua/news/yak-silskogospodarski-praktiki-vplivayut-na-dovkillya-ta-socialniy-rozvitok/.

PIROHOVA NATALIA, higher education student.
Academic supervisor – **TISHECHKINA KATERYNA**, Head of the Department of Foreign Languages, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor
Mykolaiv National Agrarian University, Mykolaiv

CYBERSECURITY IN ACCOUNTING AMID DIGITAL TRANSFORMATION AND INSTITUTIONAL CHANGE

In the modern era of business digitalisation, accounting cannot remain isolated from the global transformations reshaping all spheres of the economy and management. The transition from traditional, paper-based accounting to fully digital platforms is not only natural but also inevitable, representing a crucial step towards enhancing efficiency, transparency, and the quality of managerial decision-making.

The adoption of electronic document management, cloud technologies, ERP systems, accounting platforms with integrated analytical tools, automated accounting solutions, and the integration of accounting processes with state information systems (such as “Diia” or the Taxpayer’s Electronic Cabinet) significantly simplifies routine tasks, reduces the number of errors, and contributes to more effective financial management.

In the context of the deep institutional transformations currently taking place in Ukraine, the issue of cybersecurity goes far beyond the purely technical dimension and acquires a systemic nature. Changes in public administration, the modernisation of the legislative framework, higher demands for transparency in reporting, the implementation of new digital services, and adaptation to European standards all require enterprises to be flexible, adaptive, and capable of embedding modern protection mechanisms into every aspect of financial and economic activity.

Under these circumstances, cybersecurity emerges not merely as an additional responsibility of the IT department, but as an integral component of accounting operations – directly influencing financial stability, legal compliance, and business competitiveness.

Therefore, examining cybersecurity in accounting within the framework of digital transformation and institutional change is particularly relevant and calls for an in-depth analysis from both a practical and regulatory, organisational, and ethical perspective [1].

The aim of this study is to analyse the main cybersecurity threats in the accounting sector, identify vulnerabilities in modern accounting systems, and formulate recommendations for enhancing protection in an era of active digitalisation. Particular attention is given to the Ukrainian context, where institutional reforms driven by European integration, new regulatory frameworks, and wartime conditions significantly affect the organisation of accounting activities.

The digital transformation of accounting has opened new opportunities for businesses: real-time processing of large datasets, access to cloud-based platforms, integration with banking and government systems, and the use of intelligent financial data analytics. However, the growing number of digital communication channels and data storage environments has substantially expanded the “attack surface” for

cybercriminals. The most common threats include phishing, malware infections, credential theft, and unauthorised access to financial systems through software vulnerabilities [2].

A striking example of a large-scale cyberattack on accounting systems was the NotPetya attack in 2017, which spread via the widely used Ukrainian accounting software M.E.Doc, employed for tax reporting and bookkeeping at thousands of enterprises. A malicious update – effectively a "Trojan horse" – enabled attackers to infiltrate internal corporate networks, causing massive failures, blocking data access, and paralysing operations. The result was substantial financial losses for both businesses and government institutions. Many enterprises were unable to fully restore operations for an extended period, while others suffered irreparable damage[5].

This incident clearly demonstrated that even reputable, certified, and widely used software can become a vector for large-scale cyberattacks in the absence of continuous security monitoring, update audits, and sound cyber hygiene. It also underscored the need to transition from formal to proactive cyber risk management and to foster closer cooperation between software developers, regulators, IT professionals, and users to prevent similar incidents in the future [3].

Special attention should be paid to the human factor, which remains one of the weakest yet most dangerous elements in cybersecurity, particularly in accounting. Even the most advanced technical measures cannot ensure full protection if users behave negligently or lack awareness of information security risks. A low level of digital literacy among accountants, weak or identical passwords across systems, neglect of two-factor authentication, opening suspicious email attachments, and storing confidential data on unsecured media or public clouds – all these increase the risk of unauthorised access to financial systems.

Human error is often the direct cause of data breaches, allowing attackers to penetrate internal databases or paralyse enterprise operations. In today's environment, investment in protective software alone is insufficient; a comprehensive security strategy is required – one that combines technical solutions with continuous staff training, internal policies, simulated phishing exercises, user activity audits, and the cultivation of a strong security culture across all organisational levels [4].

In Ukraine, the situation is further complicated by the simultaneous occurrence of digital transformation and wartime challenges, unstable infrastructure, and limited funding for cybersecurity in many enterprises. Nevertheless, the ongoing digitalisation of public administration (e.g., through the "Diia" platform) and the development of electronic tax administration require compliance with new information security standards [5]. Moreover, the harmonisation of Ukrainian legislation with EU norms – particularly in personal data protection and financial reporting – introduces additional cybersecurity obligations [1].

To ensure effective protection of accounting systems, several fundamental principles should be followed: implement multi-factor authentication; restrict user access based on the principle of minimum necessary rights; use licensed software with regular updates; encrypt data both in storage and during transmission; enable automatic backups; monitor user activity and maintain logs; and conduct regular

vulnerability testing and security audits [3]. It is equally essential to establish a clear cybersecurity policy, approved by management and communicated to every employee.

Thus, cybersecurity in accounting within the context of digital transformation extends far beyond technical aspects – it has become a strategic priority for every organisation, regardless of size, ownership, or industry. Modern accounting is increasingly reliant on digital technologies – automated systems, cloud services, reporting platforms, and electronic document management. Consequently, any threat to the integrity or security of these systems poses a potential risk not only to financial accuracy but also to the enterprise's overall stability.

Cyber protection of accounting data must not be a one-off measure, but a continuous and comprehensive process. It is not merely about installing antivirus software or encryption tools, but about establishing a security culture in which every employee recognises their personal responsibility for safeguarding information. Professional ethics, internal regulations, internal control systems, risk management policies, and incident response mechanisms should all be integral elements of the modern accounting process.

A key condition for achieving effective cyber protection is cross-functional cooperation: accountants must work closely with IT specialists, information security experts, management, and external auditors. Only through such collaboration among all stakeholders can a sustainable protection system be created – one capable of resisting both traditional cyber threats and complex hybrid attacks.

This is particularly relevant for Ukraine, where accounting digitalisation coincides with profound institutional change, legislative reform, military challenges, and growing external threats. Under these conditions, underestimating the importance of cybersecurity may cost enterprises dearly – both financially and reputationally.

Reference List:

1. Shepeliuk V. (2025). Digital Transformation of Accounting and Analytical Processes in Ukraine: Trends, Challenges, and Security Imperatives. URL: https://public.scnchub.com
2. Marchuk U., Kurylina M. (2024). The impact of accounting digitization on the competitiveness of Ukrainian business. URL: https://visnykj.wunu.edu.ua
3. Mazepa S. (2024). Cybersecurity in Ukraine: current challenges and ways to improve legislative regulation. URL: https://appj.wunu.edu.ua
4. Yaremko I., Skorba O., Kuzmenko O. (2024). Impact of digital transformation on accounting: trends and challenges. URL:https://efp.in.ua/en/journal-article/1235
5. Krochak O., Bahrii K., Levchenko O. (2025). The future of accounting in Ukraine: trends and forecasts in the conditions of rapid digital transformation. URL:https://efp.in.ua/en/journal-article/1294

ПИЛИПЕНКО ЯРОСЛАВА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник- **ШЕПЕЛЬ ІНЕСА**, к. е. н., доцент,
доцент кафедри підприємництва, обліку та фінансів
Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Херсон

АДАПТАЦІЯ ПРОФЕСІЇ БУХГАЛТЕРА ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ШІ ТА РОБОТИ З ЦИФРОВИМИ ФІНАНСОВИМИ ДАНИМИ

Постійний розвиток інформаційних мереж, зокрема систем штучного інтелекту, вимагає від фахівців обліку безперервного розвитку та удосконалення професійних компетенцій. В епоху цифрової трансформації треба бути гнучким та вчасно реагувати на всі виклики. Сьогодні змінюються не тільки інструменти, але й самі професії, тому критично важливо переглядати свої підходи до роботи, адже лише ті, хто готовий вчитися протягом усього життя, зможуть залишатися конкурентоспроможними на ринку праці. Бухгалтерський облік як в теоретичному, так і в практичному плані зазнає суттєвих змін, в яких задіяні інноваційні процеси створення, зберігання та передачі інформації. При цьому безпосередній вплив на швидкість і якість цих процесів справляє розвиток цифрових технологій [1].

Штучний інтелект являє собою галузь комп'ютерних наук, що займається створенням систем, здатних виконувати завдання, які зазвичай потребують людського інтелекту. У бухгалтерському обліку ШІ трансформує професію, автоматизуючи рутинні завдання, покращуючи аналіз даних та надаючи більш точні прогнози. Замість ручного введення даних, яке часто призводить до помилок, ШІ може автоматично обробляти рахунки-фактури, квитанції, накладні та інші документи. Інтеграція комп'ютерного зору (Computer Vision) та оптичного розпізнавання символів (OCR) значно підвищує ефективність обробки бухгалтерської документації. Computer Vision – це технологія, що дозволяє комп'ютерам бачити, ідентифікувати та обробляти зображення так, як це робить людське око. OCR є її частиною та відповідає за розпізнавання тексту в цих зображеннях і перетворення його в електронний формат. Ці системи дозволяють автоматично витягувати та оцифровувати інформацію з паперових і PDF-документів для її подальшого експорту в облікові програми. Системи дозволяють ефективно оцифровувати інформацію з паперових та електронних документів, автоматично збираючи ключові дані, такі як: номери рахунків, суми, дати, – та експортуючи їх безпосередньо в облікові системи. Загалом процес оцифрування банківських виписок може стати повністю автоматизованим. Тобто замість ручного введення даних системи можуть зчитувати і розпізнавати операції виписок, аналізувати і, використовуючи алгоритми машинного навчання, ШІ автоматично категоризує платежі, ідентифікуючи контрагентів та призначення, і відносить їх до відповідних бухгалтерських рахунків. Крім того, ці інтелектуальні системи можуть самостійно проводити звірку даних, зіставляючи банківські транзакції з внутрішніми обліковими записами та виділяючи будь-які розбіжності, які вимагають уваги бухгалтера. Такий підхід мінімізує помилки та дозволяє

фахівцям зосередитися на аналізі, а не на рутинних операціях. Автоматична обробка документів за допомогою ШІ значно підвищує ефективність роботи з архівом. Після сканування система самостійно сортує документи за типом, наприклад: рахунок, договір, акт; датою або контрагентом. Цифрові дані стають повністю доступними для пошуку за будь-яким словом чи фразою, що дозволяє бухгалтеру миттєво знайти потрібний документ, не переглядаючи купи паперів.

Застосування штучного інтелекту в обліку уможливлює виконання прогнозної аналітики, яка є критично важливою для підготовки фінансових передбачень та прогнозів руху грошових коштів. Традиційні методи прогнозування, що базуються на історичних даних, часто не враховують складні та неочевидні фактори. Натомість, ШІ використовує моделі машинного навчання для аналізу величезних обсягів інформації, включаючи неструктуровані дані. Це, в свою чергу, дозволяє не тільки точно прогнозувати майбутні доходи та витрати, але й оцінювати ризики та виявляти приховані закономірності.

Штучний інтелект може суттєво трансформувати роботу з бухгалтерським балансом, автоматизуючи його складання, підвищуючи точність та надаючи можливості для глибокого аналізу. Традиційно, цей вид фінансової звітності складається вручну або за допомогою облікових програм, куди дані заносяться безпосередньо людиною. Проте, впровадження ШІ автоматизує цей процес, дозволяючи системам самостійно збирати та аналізувати дані з різних джерел – рахунків-фактур, банківських виписок і звітів про витрати. Водночас це не тільки підвищує швидкість та точність складання балансу, але й перетворює його зі статичного документа на динамічний інструмент для глибокого аналізу, прогнозування фінансової стійкості та виявлення аномалій, що дозволяє керівництву приймати більш обґрунтовані стратегічні рішення.

В сучасному світі теорія і практика бухгалтерського обліку а також професія бухгалтера постійно розвиваються і змінюються згідно сучасних умов та відбувається інтеграції з ІТ-технологіями. Бухгалтери, як постійні представники професії повинні володіти інструментами бухгалтерського обліку та компетенціями, щоб залишатись конкурентними в цифровому суспільно-економічному середовищі [2, с. 55]. ШІ докорінно трансформує професію бухгалтера, звільняючи його від рутини та дозволяючи зосередитися на стратегічному аналізі. Ця зміна несе як нові можливості, так і серйозні виклики для сучасних фахівців.

Автоматизація типових операцій, таких як обробка рахунків, вимагає від бухгалтера оволодіння новими навичками роботи з ШІ-системами, основами аналізу даних та кібербезпеки. У результаті, традиційна роль бухгалтера, трансформується в роль аналітика та консультанта. Основний фокус професії зміщується на інтерпретацію даних, виявлення закономірностей, прогнозування та надання рекомендацій керівництву. На основі показників, наданих ШІ, бухгалтер може виявити ризик касового розриву. Зокрема, система, проаналізувавши динаміку дебіторської та кредиторської заборгованості за останні півроку, прогнозує, що наступного місяця очікуються значні платежі

постачальникам, тоді як надходження від клієнтів можуть затриматися. Спираючись на цей прогноз, бухгалтер може заздалегідь попередити керівництво про можливий фінансовий розрив і запропонувати шляхи його уникнення, наприклад, ініціювати переговори з клієнтами про прискорення оплати або з постачальниками про відтермінування платежів.

Багато бухгалтерів стурбовані тим, що штучний інтелект може повністю замінити їхню професію. Проте маловірогідно, що ШІ повністю замінить людину, адже робота з фінансовою інформацією є важливим елементом діяльності підприємства, а сучасні системи штучного інтелекту ще недостатньо розвинені для повного ведення бухгалтерського обліку. Саме тому замість повного заміщення відбувається тісна співпраця, де ШІ бере на себе виконання монотонних і повторюваних завдань, а бухгалтер зосереджується на більш складних і творчих аспектах своєї роботи. Ця взаємодія дозволяє ШІ виступати в ролі потужного інструменту автоматизації, який допомагає фахівцю ефективніше виконувати свої функції. Наприклад, системи на основі ШІ можуть автоматично обробляти та розпізнавати дані з рахунків-фактур і банківських виписок, тоді як бухгалтер займається аналізом, прогнозуванням та стратегічним консультуванням. Такий симбіоз підвищує продуктивність, мінімізує помилки та дозволяє бухгалтеру перетворитися на ключового стратегічного партнера для бізнесу.

Отже, цифрова трансформація та впровадження штучного інтелекту неминуче змінюють бухгалтерський облік, що вимагає від фахівців постійної адаптації. Замість того, щоб бути лише виконавцем, який обробляє фінансові документи, бухгалтер стає стратегічним партнером для бізнесу. Використовуючи прогнозні моделі, що надаються ШІ, бухгалтер може передбачати фінансові ризики, аналізувати тенденції та надавати керівництву обґрунтовані рекомендації щодо прийняття рішень. Таким чином, симбіоз людського інтелекту та можливостей ШІ підвищує ефективність, мінімізує помилки та відкриває нові перспективи для розвитку професії.

Список використаних джерел:

1. Пуцентейло П. Р., Довбуш А. В. Основні вектори розвитку бухгалтерського обліку в умовах цифрової економіки. Статистика, облік, аналіз та аудит. 2021. № 3–4. С. 140–144. URL: https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/43383/1/Inneco_3-4_2021%20%2887%29_%d0%9f%d1%83%d1%86%d0%b5%d0%bd%d1%82%d0%b5%d0%b9%d0%bb%d0%be%20%d0%9f.%d0%a0.%2c%20%d0%94%d0%be%d0%b2%d0%b1%d1%83%d1%88%20%d0%90.%d0%92..pdf (дата звернення: 08.09.2025).

2. Навчально-науковий інститут інноватики, природокористування та інфраструктури. Кафедра бізнес-аналітики та інноваційного інжинірингу. Проблеми і перспективи розвитку облікових технологій в умовах цифровізації економіки : кваліфікаційна робота / [А. А. Алеесєєва]. – Тернопіль, 2022.

ПЛЕТНЬОВА ЄЛИЗАВЕТА – здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **КОСАТА ІННА**, к.е.н, доцент
Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, м. Харків

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА АВТОМАТИЗАЦІЇ НА ФІНАНСОВИЙ ОБЛІК

Фінансовий облік є однією з ключових сфер економічної діяльності, адже саме він формує інформаційну базу для управлінських рішень, інвестиційної політики, державного регулювання та прозорості бізнесу. Проте традиційні методи ведення обліку дедалі більше не відповідають вимогам часу. Зростає обсяг фінансових даних, ускладнюється регуляторне середовище, а глобалізація бізнесу створює потребу у швидкому й точному аналізі великої кількості інформації. Їхнє впровадження в облік набуло особливої актуальності у 2020–2025 роках, коли технології перестали бути лише допоміжними і стали визначати характер професії бухгалтера.

Мета дослідження полягає у вивченні ролі та впливу штучного інтелекту й автоматизації на фінансовий облік, а також у виявленні перспектив і ризиків, які виникають у процесі технологічних змін.

У своїх дослідженнях М. Кондратюк, О. В. Руденко та А. Є. Чернобровкіна відзначають, що застосування штучного інтелекту у великих компаніях охоплює широкий спектр сфер і дає можливість вирішувати декілька завдань одночасно. Так, корпорація Deloitte використовує продукт SONAR для роботи з великими базами даних, що включають понад 2500 різних позицій. Ця система проводить зіставлення інформації та формує результати у відсотковому вираженні, зокрема щодо податку на додану вартість, кодів товарів і місцевих зборів, які містяться у відповідних реєстрах. Інший інструмент – Argus – забезпечує автоматичне складання звітів про ризики, ґрунтуючись на аналізі документів, виявленні невідповідностей і розбіжностей, а також виокремленні важливих деталей. Система GRAPA, у свою чергу, використовується для побудови стратегії й оцінки її ефективності з урахуванням даних аудиторських перевірок. Ще одним прикладом може бути розробка PwC під назвою Aura, яка уніфікує процедури аудиту й робить їх більш ефективними. [1, с. 29].

Сьогодні хмарні технології посідають важливе місце у сфері бухгалтерського обліку, оскільки забезпечують збереження й опрацювання інформації на віддалених серверах із можливістю доступу через мережу Інтернет. Це дає змогу компаніям працювати з фінансовими даними незалежно від географічного розташування, що набуває особливої ваги в умовах нестабільності, спричиненої війною, пандемією та іншими кризовими явищами. Хмарні сервіси оснащені потужними засобами захисту, серед яких шифрування та багаторівнева автентифікація, що гарантує високий рівень безпеки.

Ще однією ключовою технологією, що активно застосовується в обліку, є обробка великих даних (Big Data). Вона дає можливість аналізувати значні масиви інформації та використовувати результати для вдосконалення управлінського обліку, формування звітності та прогнозування ризиків. Завдяки Big Data підвищується точність податкового планування й з’являються нові

можливості для оптимізації бізнес-процесів.

Важливу роль у цифровій трансформації обліку відіграє і технологія блокчейн, яка забезпечує прозорість фінансових операцій і підвищує рівень надійності збереження даних. Система базується на децентралізованому підході, де кожен блок містить посилання на попередній, що унеможливлює зміну чи підробку інформації без відповідної перевірки. Завдяки цьому блокчейн ефективно використовується у сфері міжнародних розрахунків, податкового обліку, складання фінансової звітності та управління контрактами. [2].

Штучний інтелект поступово перетворюється на одну з найважливіших інновацій у галузі бухгалтерського обліку. Його застосування дозволяє автоматизувати значну частину стандартних операцій, забезпечити більш високу точність обробки даних та мінімізувати ризики, пов'язані з людським фактором.

Ось декілька прикладів використання штучного інтелекту у бухгалтерському обліку:

1. Автоматизоване введення даних. AI здатний самостійно переносити інформацію з різних джерел – рахунків-фактур, банківських виписок та інших документів, що скорочує потребу в ручній роботі та знижує ризик помилок.

2. Класифікація витрат. Алгоритми машинного навчання дають змогу системам автоматично визначати категорії витрат на основі попередніх операцій, спрощуючи процес аналізу й групування витрат.

3. Прогнозування та планування бюджету. На основі історичних фінансових даних штучний інтелект може будувати прогнози майбутніх тенденцій, допомагаючи компаніям ефективніше формувати бюджети та управляти рухом коштів.

4. Виявлення шахрайських дій. Інтелектуальні алгоритми аналізують транзакції у режимі реального часу та виявляють нестандартні дії чи аномалії, що можуть свідчити про шахрайство чи фінансові порушення.

5. Податкове планування та звітність. Штучний інтелект допомагає знаходити оптимальні податкові стратегії відповідно до чинного законодавства, а також автоматизує підготовку й подання звітів.

6. Аналіз угод і контрактів. Завдяки технологіям обробки природної мови (NLP) системи здатні інтерпретувати умови договорів, виділяючи ключові пункти, що можуть впливати на фінансовий стан підприємства.

7. Персоналізовані фінансові рекомендації. Використання AI дозволяє створювати індивідуальні поради щодо оптимізації витрат та підвищення ефективності фінансових операцій. [3, с. 59].

Варто підкреслити, що можливості штучного інтелекту вже частково впроваджені у сферу бухгалтерського обліку через автоматизовані системи та спеціалізовані програмні продукти, і цей процес у майбутньому лише посилюватиметься та вдосконалюватиметься. Зокрема, йдеться про активніше використання та популяризацію блокчейн- і хмарних технологій, які змінюють способи зберігання й опрацювання інформації, забезпечуючи високий рівень

захисту та прозорості фінансових операцій, а також підвищуючи гнучкість облікових моделей. Технології машинного навчання відкривають нові перспективи для автоматизації операційної діяльності, тоді як Інтернет речей дозволяє організувати автоматичний збір та обмін даними між пристроями, що може застосовуватися для контролю за рухом товарів, запасів, готової продукції та подальшої обробки цих даних. Роботизована автоматизація процесів у поєднанні з аналітикою великих даних створює умови для обробки значних масивів інформації та ефективного управління ризиками. Додатково варто відзначити когнітивні технології та чат-боти, які можуть інтегруватися для надання консультацій і підтримки взаємодії між структурними підрозділами та клієнтами, а також біометричні рішення, спрямовані на посилення рівня безпеки у фінансовому обліку. [4].

Попри очевидні переваги впровадження штучного інтелекту для оптимізації облікових і звітних процесів в українських компаніях, існують також певні обмеження та ризики, які необхідно враховувати. Одним із головних викликів є ймовірність алгоритмічних похибок і неточностей, що можуть призвести до хибних висновків чи рекомендацій. Подібні помилки часто пов'язані з особливостями вхідних даних, які застосовуються для навчання моделей, і здатні давати різні результати для підприємств різних розмірів і галузей.

Додатковою складністю є висока технічність алгоритмів, яка ускладнює інтерпретацію отриманих прогнозів і може знижувати рівень довіри до них. У бухгалтерів та фінансових аналітиків нерідко бракує спеціальної підготовки для критичної оцінки коректності автоматично сформованих результатів, що породжує сумніви щодо доцільності застосування таких рішень.

Ще однією проблемою є інтеграція штучного інтелекту в уже існуючі системи обліку та звітності, яка потребує значних часових, фінансових і технічних ресурсів. Для малого та середнього бізнесу серйозними бар'єрами можуть стати висока вартість впровадження, необхідність модернізації IT-інфраструктури та складність суміщення нових рішень з наявними бухгалтерськими програмами.

Не менш важливими залишаються питання захисту конфіденційної інформації, дотримання законодавчих норм щодо обробки фінансових даних та забезпечення відповідності вимогам регуляторних органів. Це особливо актуально для компаній, які працюють у сферах із жорстким державним контролем, де стандарти фінансової звітності й безпеки мають першорядне значення. [2].

Отже, штучний інтелект та інші сучасні цифрові технології стають потужним інструментом трансформації фінансового обліку. Їхнє впровадження сприяє автоматизації рутинних процесів, підвищенню точності звітності, мінімізації ризиків, пов'язаних із людським фактором, та розширює аналітичні можливості бухгалтерії. Разом із тим, використання інтелектуальних систем супроводжується низкою викликів. Серед них – ризик алгоритмічних похибок, складність інтеграції з наявними обліковими системами, значні фінансові

витрати на впровадження, а також потреба у висококваліфікованих кадрах, здатних працювати із сучасними цифровими інструментами. Важливими залишаються й питання захисту конфіденційної інформації та дотримання законодавчих вимог.

Таким чином, майбутнє фінансового обліку в Україні пов'язане з активним використанням штучного інтелекту та автоматизації. Ті підприємства, які зможуть гармонійно інтегрувати інноваційні технології у свою діяльність, отримають значні конкурентні переваги, тоді як ключовим завданням науковців і практиків залишається пошук балансу між ефективністю цифрових рішень та їхньою надійністю й безпечністю.

Список використаних джерел:

1. Воробйова С. Вплив штучного інтелекту на бухгалтерський облік. *Миколаївський національний аграрний університет.* 2024. С.28-31
2. Костенко, Ю. О., Лайчук, С. М., & Косташ, Т. В. Використання штучного інтелекту для оптимізації процесів обліку та звітності в українських компаніях. *Актуальні питання економічних наук*, (8). 2025. https://doi.org/10.5281/zenodo.14950287
3. Гриник О. І. Взаємодія штучного інтелекту та бухгалтерського обліку. *Західноукраїнський національний університет.* Вінниця. 2024. С. 58-60
4. Орлов, І. В. Вплив штучного інтелекту на організацію бухгалтерського обліку та оподаткування підприємства. *Актуальні питання економічних наук*, (7). 2025 https://doi.org/10.5281/zenodo.14768343

ПЛЕТНЬОВА ЄЛИЗАВЕТА – здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **СЛЮНІНА ТЕТЯНА**, к.е.н, доцент,
завідувачка кафедри статистики, обліку та аудиту
Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, м. Харків

МІЖНАРОДНИЙ КОДЕКС ЕТИКИ ПРОФЕСІЙНИХ БУХГАЛТЕРІВ ЯК ГАРАНТІЯ ДОСТОВІРНОСТІ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Будь-яка професія потребує власного етичного кодексу, адже її представники прагнуть зберегти суспільну довіру та забезпечити високу якість послуг незалежно від дій окремих фахівців. Для аудиторів особливо важливо, щоб клієнти та інші користувачі фінансової звітності були впевнені у достовірності аудиту й супутніх послуг. Більшість таких осіб не мають ні достатніх знань, ні часу для самостійної оцінки якості аудиторської перевірки. Саме тому рівень суспільної довіри до аудиторської діяльності зростає тоді, коли професія спирається на високі стандарти якості роботи та етичної поведінки своїх представників. [1].

Метою цієї роботи є аналіз міжнародного кодексу етики професійних бухгалтерів як основи формування довіри до цієї професії. Ми розглядаємо сутність професійної етики, визначаємо ключові принципи, якими мають керуватися аудитори, а також заходи, спрямовані на формування позитивного іміджу аудиторської діяльності в суспільстві.

Етичні аспекти професійної діяльності бухгалтера є предметом дослідження багатьох науковців. Як справедливо підкреслює Безручук С. Л., важливою складовою поряд із професіоналізмом фахівців, які здійснюють бухгалтерський облік, є їхня етична позиція. На думку Гуріної Н. В., професія бухгалтера має виразну соціальну спрямованість, адже сьогодні особливий акцент робиться на етико-соціальні взаємовідносини облікових працівників (бухгалтерів, аудиторів, контролерів) із суспільством, оскільки значення етики у практичній діяльності постійно зростає.

Загальні засади та практичні аспекти застосування принципів і стандартів бухгалтерської етики висвітлюють у своїх наукових працях Ромашко О. М., Король С. Я., Крячко В. Г., Ніколашин А. О., Скрипник С. В., Шалімова Н. С. Крім того, Замула І. В. акцентує увагу на перевагах дотримання етичних норм: зростанні довіри як з боку роботодавців і замовників, так і з боку суспільства загалом, забезпеченні незалежності під час надання професійних послуг, гарантуванні їх належної якості та підтриманні високого професії. [3, с. 19].

Професійна етика регулює моральні взаємини людей у трудовій сфері. Нормальний розвиток і функціонування суспільства можливі лише за умови безперервного процесу виробництва матеріальних благ і цінностей, проте його існування залежить не тільки від економічних чи правових норм, а й від моральних принципів, які лежать в основі будь-якої професійної діяльності.

Професійна етика являє собою систему моральних норм, що визначають відповідальність людини перед своєю професією. Вона передбачає певні обмеження у поведінці, водночас формуючи єдність людей за належністю до

конкретної сфери діяльності. Її вимоги стосуються виключно представників певної професії, але водночас є відомими й іншим завдяки специфіці взаємодії та особливому ставленню до представників різних професій.

Для аудиторів надзвичайно важливо, щоб клієнти були впевнені у якості проведеного аудиту та інших послуг, які вони надають. Рівень суспільної довіри до аудиторської діяльності зростає тоді, коли професія базується на високих стандартах виконання роботи та етичної поведінки її представників. Саме тому наявність етичного кодексу є необхідною умовою для будь-якої професії, адже він сприяє збереженню довіри суспільства та забезпеченню якісного надання послуг незалежно від індивідуальних дій окремих фахівців. [2].

Впровадження міжнародних стандартів етики у бухгалтерській професії в Україні здійснює громадська організація «Федерація професійних бухгалтерів та аудиторів України», яка з 2008 року є повноправним членом Міжнародної федерації бухгалтерів. Рішенням XI з'їзду від 24 грудня 2007 року Міжнародний кодекс етики професійних бухгалтерів було затверджено як Кодекс етики ФПБАУ, дотримання положень якого є обов'язковим для всіх членів організації.

У Міжнародному кодексі етики професійних бухгалтерів визначено п'ять ключових принципів, яким має слідувати кожен професійний бухгалтер: чесність, об'єктивність, професійна компетентність і належна ретельність, конфіденційність та професійна поведінка. [3, с. 20].

Професійний аудитор зобов'язаний дотримуватися принципу чесності, що означає відвертість і правдивість у всіх професійних та ділових відносинах. Чесність включає ведення справ відповідально, готовність діяти належним чином навіть у ситуаціях тиску чи ризику небажаних наслідків. Це передбачає вміння відстоювати власну позицію та за потреби ставити під сумнів дії інших. Аудитор не може свідомо брати участь у перевірці чи підтвердженні звітів і декларацій, які містять суттєві помилки, неправдиві дані або здатні ввести користувачів в оману. У випадку, коли під час роботи виявлено подібні факти, аудитор зобов'язаний відмежуватися від недостовірної інформації та вжити заходів для збереження об'єктивності власних висновків.

Принцип об'єктивності вимагає, щоб аудитор уникав упередженості, конфлікту інтересів або стороннього впливу, який може зашкодити його професійному судженню. Якщо такі обставини існують і перешкоджають неупередженій роботі, спеціаліст не має права брати участь у виконанні відповідних завдань.

Не менш важливим є принцип професійної компетентності та належної ретельності. Він зобов'язує аудитора підтримувати належний рівень знань і навичок, аби забезпечувати надання якісних послуг відповідно до сучасних стандартів та законодавства. Це передбачає безперервний професійний розвиток, уважність, сумлінність та вчасність у виконанні завдань. Крім того, аудитор має дбати, щоб підлеглі мали достатню підготовку і працювали під належним наглядом.

Принцип конфіденційності зобов'язує зберігати в таємниці інформацію, отриману під час професійної діяльності. Аудитор повинен запобігати випадковому розголошенню даних та не використовувати їх у власних інтересах або на користь третіх осіб. Розкриття інформації допускається лише у випадках, передбачених законом, за згодою клієнта або коли це є професійним обов'язком, наприклад у межах перевірки чи розслідування. Обов'язок зберігати конфіденційність діє навіть після завершення відносин із клієнтом чи роботодавцем.

Останній принцип – професійної поведінки – вимагає, щоб спеціаліст дотримувався законодавчих і нормативних актів, діяв в інтересах суспільства та уникав будь-яких дій, які можуть дискредитувати професію. Йдеться про заборону участі в діяльності, що шкодить репутації спеціаліста та професійної спільноти.

Таким чином, дотримання цих принципів є основою етичної поведінки спеціалістів цієї сфери. Вони формують довіру суспільства, підтримують престиж професії та гарантують високу якість фінансової звітності. [4, с. 24].

Міжнародний кодекс етики бухгалтерів наголошує, що існує широкий перелік обставин, здатних поставити під загрозу дотримання одного чи кількох фундаментальних принципів.

Однією з найпоширеніших є загроза власного інтересу. Вона виникає тоді, коли аудитор має фінансову або іншу особисту зацікавленість у клієнті. Прикладами таких ситуацій можуть бути володіння акціями компанії, отримання значної позики від клієнта або залежність від великих гонорарів. У таких умовах аудитор ризикує втратити незалежність, адже власна вигода може вплинути на об'єктивність висновків.

Не менш небезпечною є загроза упередженості. Вона виникає тоді, коли аудитор перевіряє результати власної попередньої роботи або консалтингових послуг, які він надавав клієнту. Наприклад, якщо аудитор допомагав розробляти облікову політику компанії, а потім здійснює аудит цієї ж політики, то існує ризик, що він не зможе критично оцінити власні дії. Це створює небезпеку замовчування помилок і спотворень.

Загроза необхідності захисту виникає тоді, коли аудитор стає фактичним представником клієнта. Це може проявлятися у відстоюванні його інтересів у судових спорах, участі у переговорах від його імені або просуванні інвестицій клієнта. У такій ситуації аудитор перестає бути незалежним контролером і починає діяти як адвокат, що ставить під сумнів його здатність виконувати професійні обов'язки неупереджено.

Серйозним ризиком є також загроза тісних особистих стосунків. Вона виникає, коли аудитор підтримує дружні, родинні або інші близькі зв'язки з керівництвом чи співробітниками клієнта. Надмірна довіра до таких осіб може призвести до того, що аудитор закриватиме очі на порушення або не повідомлятиме про них належним чином. Довготривала співпраця з одним клієнтом також може знизити рівень професійного скептицизму.

Останньою, але не менш значущою, є загроза зовнішнього тиску. Вона

проявляється тоді, коли на аудитора чинять прямий або прихований вплив з метою змінити його судження. Це може бути залякування, погрози розірвати договір, можливі судові позови або тиск з боку регуляторних органів. У таких умовах аудитор може погодитися на компроміси, що суперечать професійним стандартам, аби уникнути негативних наслідків для себе чи своєї фірми. [2].

У сучасну епоху глобалізації та цифровізації аудиторська діяльність потребує ще більшої уваги до Міжнародного кодексу етики професійних бухгалтерів. Використання цифрових технологій породжує нові виклики, серед яких захист конфіденційної інформації, протидія шахрайству та гарантування достовірності аудиторських процедур. За таких умов аудитори мають не лише суворо дотримуватися етичних норм, а й впроваджувати сучасні підходи для їх ефективної реалізації. [5, с. 49].

Отже, професійна етика є невід'ємною складовою аудиторської діяльності, адже саме вона формує довіру суспільства до результатів перевірок та забезпечує прозорість фінансової звітності. Міжнародний кодекс етики виступає своєрідним орієнтиром поведінки аудитора, закріплюючи фундаментальні принципи. Дотримання цих норм не лише гарантує високу якість послуг, а й підтримує престиж професії та її авторитет у суспільстві.

Проведене дослідження показало, що питання професійної етики є актуальними як для вітчизняних, так і для зарубіжних науковців. У сучасних умовах глобалізації й цифровізації значення етичних норм ще більше зростає, адже аудитори стикаються з новими викликами, зокрема захистом даних, уникненням шахрайства та забезпеченням достовірності процедур. Саме тому розвиток етичної культури, посилення контролю за її дотриманням та формування позитивного іміджу професії залишаються ключовими завданнями для подальшого підвищення довіри до аудиторської діяльності.

Список використаних джерел:

1. Професійна етика аудиторів. Studfile : файловий архів студентів. Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту ім. акад. В. Лазаряна. URL: https://studfile.net/preview/5413014/page:4/ (дата звернення: 09.09.2025).

2. Мулик, Я. (2023). Дотримання професійної етики аудитора як запорука довіри до професії. Економіка та суспільство, (52). 2023. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-27

3. Нужна О. Основоположні принципи етики професійних бухгалтерів: зміст і фінансові наслідки їх недотримання. Галицький економічний вісник. 2025. Т. 93, № 2. С. 18–24. https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2025.02

4. Міжнародний кодекс етики професійних бухгалтерів (включаючи Міжнародні стандарти незалежності). Нью-Йорк: Міжнародна федерація бухгалтерів (IFAC), 2022. 345 с. ISBN 978-1-60815-560-6

5. Надрічний , Р., & Кміть , В. Кодекс професійної етики аудиторів: зміст і призначення. *Матеріали конференцій МЦНД*, (13.12.2024; Рівне, Україна). 2025. С. 47-49

ПОЛІТІКІНА ІННА, здобувачка вищої освіти
БОДНАР ОЛЕНА, к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

ТРАНСФОРМАЦІЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ БАНКІВ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

У сучасних умовах глобальної економічної нестабільності, зростаючої волатильності фінансових ринків та швидких змін регуляторного середовища, банки змушені переглядати свої підходи до ведення бухгалтерського обліку й адаптувати облікову політику до нових викликів.

Облікова політика банку – це система принципів, методів і процедур, які банк обирає для відображення своїх фінансових операцій на підставі чинного законодавства та міжнародних стандартів, і саме вона стає інструментом адаптації до ризиків, що з'являються в нестабільному середовищі [1].

Розглянемо основні аспекти, які мають бути враховані в обліковій політиці в умовах фінансової нестабільності.

1. Необхідність посилення прозорості та достовірності фінансової звітності. Під впливом кризи, інфляційного тиску та зміни валютних курсів змінюються оцінки як активів, так і зобов'язань. Наприклад, операції в іноземній валюті в обліку банків відображаються за офіційним курсом на дату операції або дату складання звітності, а також перераховуються до гривневого еквівалента – і це має бути закріплено в обліковій політиці банківської установи [2]. Якщо банк не зможе адекватно відображати вплив курсових коливань, його звітність може втратити релевантність для користувачів: інвесторів, регуляторів, акціонерів.

2. Ризик кредитного портфеля. У нестабільні періоди ймовірність дефолтів за кредитами зростає, і банківські установи повинні коригувати свої підходи до резервування під сумнівні кредити. Згідно з міжнародною тенденцією, багато країн переходять від моделі "incurred loss" до "expected loss", що дозволяє раніше визнавати резерви як подушку захисту від можливих втрат у майбутньому (що у кризових ситуаціях грає критичну роль) [3]. В обліковій політиці можна вказати, яких моделей резервування банк дотримується, за якими критеріями, і як відбуваються коригування при зміні макроекономічних показників.

3. Перегляд методів оцінки фінансових інструментів. У нестабільному середовищі переоцінка за справедливою вартістю (fair value) може краще відображати реальний стан справ, ніж історична собівартість. Але такий підхід має свої ризики: сильні коливання можуть призводити до значних коливань прибутку або збитків. Дослідження показують, що вибір моделі обліку (наприклад, використання fair value чи амортизованої собівартості) та політики щодо переоцінок істотно впливає на прозорість й інформативність звітності банківської установи [4]. В обліковій політиці банк може зазначити, які інструменти підлягають переоцінці, з яким регулярним інтервалом, якими

методами та з якими межами коригувань.

4. Адаптація до вимог регулятора. Національні банки часто змінюють нормативи щодо капіталу, ліквідності, резервів чи звітності; банк повинен враховувати ці зміни в обліковій політиці. Зокрема, в Україні функціонує Положення про організацію бухгалтерського обліку та звітності у банках, відповідно й облікова політика банку має бути побудована із суворим урахуванням таких нормативних актів [2]. У періоди реформ або змін у банківському законодавстві, банк повинен включати в облікову політику положення про порядок переходу на нові норми, а також описувати механізм коригувань у разі трансформацій.

5 Внутрішній контроль та ревізія облікових процедур. В умовах нестабільності зростає ризик помилок, шахрайства, неправильного віднесення витрат чи доходів. Тому облікова політика може містити положення про механізми контролю: подвійний запис, розмежування функцій, незалежні перевірки, алгоритми коригування у разі виявлення відхилень. Завдяки цьому зменшується ризик спотворення інформації у звітності.

6. Гнучкість і можливість змін. Оскільки нестабільне середовище продовжуватиме змінюватися, облікова політика банку не має бути занадто жорсткою; вона повинна містити положення про можливість перегляду її окремих елементів (з попереднім розкриттям у поясненнях до звітності причин змін). Такий підхід підвищує адаптивність банку до змін зовнішнього середовища [1].

7. Інформаційне забезпечення та автоматизація обліку. Банк повинен інтегрувати нові підходи в інформаційні системи: автоматичне формування резервів, модулі переоцінок, внутрішній моніторинг відхилень. Це дозволяє зменшити трудозатрати, мінімізувати людський фактор та забезпечити оперативне реагування на ризики [5].

Таким чином, трансформація облікової політики банку – це не просто технічна зміна правил, а стратегічний інструмент, який дозволяє банку вижити й ефективно функціонувати в умовах фінансової нестабільності.

Список використаних джерел:

1. Захарченко Є. С. Облікова політика в системі управління банком. Облік, аналіз та аудит: еволюція, сучасний стан та перспективи розвитку : зб. матеріалів Всеукр. студ. наук.-практ. конф., 9 грудня 2014 р. М-во освіти і науки України, Держ. ВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана» ; [редкол.: М. І. Бондарта ін.]. Київ : КНЕУ, 2014. С. 71-73.

2. Про затвердження Положення про організацію бухгалтерського обліку в банках України: Постанова Національного банку України від 04.07.2018 р. № 75 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0075500-18#Text

3. Araujo A.M.B., Lustosa P.R.B. The cyclicality of loan loss provisions under three different accounting models: the United Kingdom, Spain, and Brazil. Rev. contab. financ. № 29 (76). 2018. URL: https://doi.org/10.1590/1808-057x201804490

4. Goncharov, I., Novotny-Farkas, Z., Pizzo, C. Accounting Policies, Distribution Rules, and the Financial Performance of Central Banks. In: Broeders, D., Houben, A., Bonetti, M. (eds) Central Bank Capital in Turbulent Times. Contributions to Finance and Accounting. Springer, Cham. 2025. https://doi.org/10.1007/978-3-031-73549-3_3.

5. Duru A., Hasan I., Song L., Zhao Y. Bank accounting regulations, enforcement mechanisms, and financial statement informativeness: cross-country evidence*. Accounting and Business Research. №50(3). 2018. P. 269–304. https://doi.org/10.1080/00014788.2017.1415801.

ПОЛІТІКІНА ІННА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник - **ЛУГОВА ОЛЬГА**, к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

ІНСТИТУЦІЙНІ ЗМІНИ В СИСТЕМІ РЕГУЛЮВАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ

Інституційні зміни в системі регулювання бухгалтерського обліку в Україні є ключовим чинником формування якісного інформаційного середовища для економіки, інвесторів та державного управління. Україна, як держава, що перебуває у процесі інтеграції до Європейського Союзу, зобов'язана адаптувати свої інститути обліку до сучасних вимог міжнародного середовища. Інституційні трансформації у цій сфері охоплюють не лише формальне оновлення законодавства, а й зміну підходів до професійної підготовки, функціонування органів регулювання, аудиту, внутрішнього контролю, а також неформальних правил і культурних норм, які впливають на поведінку суб'єктів господарювання.

Одним із провідних напрямів інституційної трансформації є гармонізація українського законодавства з Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ). Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність», великі підприємства, публічні акціонерні товариства, банки та страхові компанії вже звітують за МСФЗ. Проте для повноцінної імплементації цих стандартів потрібне не лише перекладення міжнародних норм у національні документи, а й створення ефективного механізму їх практичного застосування, контролю та навчання [1].

Без належного інституційного супроводу навіть формально впроваджені стандарти залишатимуться малоефективними, оскільки їх застосування на практиці потребує не лише нормативної бази, а й відповідної інфраструктури, професійної підтримки та постійного моніторингу.

Значну роль у цьому процесі відіграє держава як регулятор. Проте досі в Україні спостерігається фрагментарність у регуляторному полі: повноваження між Міністерством фінансів, податковими органами, Національною комісією з цінних паперів і фондового ринку та іншими суб'єктами розподілені неефективно. У результаті це призводить до дублювання функцій, складності виконання облікових процедур та зниження прозорості системи обліку загалом [2]. Наразі нагальною є потреба у створенні єдиного незалежного органу, відповідального за регулювання, контроль і розвиток бухгалтерського обліку в державі за моделлю Ради з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.

Поряд із формальними інституційними змінами, надзвичайно важливими є неформальні інститути, які формують професійну культуру ведення обліку в Україні. Ідеться про етичні норми, традиції бухгалтерської професії, ставлення до обліку як до функції, що виконується «заради звітності», а не для прийняття управлінських рішень. У більшості випадків зміни у формальних правилах не супроводжуються адекватною трансформацією в практиці, що призводить до

ефекту «формального прийняття» стандартів, коли нові вимоги лише декларуються, але не впроваджуються у діяльність підприємств [3].

Окремим фактором впливу є цифровізація облікових процесів. В умовах переходу до електронної звітності, запровадження ERP-систем, автоматизації обліку та появи технологій на зразок блокчейн, змінюються й вимоги до професійної компетентності бухгалтерів, а також до нормативного забезпечення таких процесів. Наприклад, електронні накладні, автоматизований облік первинних документів, вбудовані алгоритми внутрішнього контролю змінюють не лише технічний аспект ведення обліку, але й принципи відповідальності за прийняті рішення [4].

Професійна спільнота відіграє значну роль у просуванні інституційних змін. Проте в Україні поки що бракує єдиної сильної професійної організації, яка б мала достатні повноваження для впливу на формування стандартів, атестацію фахівців і забезпечення етичного контролю. Більшість професійних об'єднань мають статус громадських організацій і не наділені владними або регуляторними функціями. У цьому контексті доцільно вивчати досвід країн ЄС, де існують професійні ради, здатні реалізовувати політику незалежного регулювання професії та забезпечувати її розвиток [5].

Серед основних викликів, які гальмують інституційні зміни, варто назвати низький рівень довіри до фінансової звітності, недостатній рівень професійної освіти, бюрократизм, а також вплив корупційних практик на облікові процеси. У багатьох випадках звітність формується не з метою об'єктивного відображення фінансового стану підприємства, а для уникнення податкового навантаження або приховування реальних результатів діяльності. Це знижує мотивацію підприємств до впровадження якісних змін у системі обліку оскільки за умов переважання фіскального підходу до звітності, відсутності стимулів для прозорості та слабкого контролю з боку регуляторів, облік сприймається не як інструмент управління, а як обтяжливий обов'язок, виконання якого часто зводиться до формального дотримання вимог без реального покращення змісту фінансової інформації [4].

Разом із тим, перспективи інституційного оновлення є досить позитивними. Активізація цифрових інструментів, поступова інтеграція до європейського ринку, співпраця з міжнародними фінансовими організаціями, такими як МВФ, Світовий банк, а також зростаючий попит на прозору та достовірну звітність створюють умови для позитивних зрушень. Важливо, щоб ці зміни були системними та підтримувались на всіх рівнях: від уряду й парламенту до освітніх установ, бізнесу і професійної спільноти [5].

Таким чином, інституційні зміни в системі регулювання бухгалтерського обліку в Україні є багатовекторним процесом, що охоплює нормативно-правові, організаційні, професійні та культурні аспекти. Успішність цих змін залежить від здатності забезпечити узгодженість між формальними правилами та реальними практиками, розвитку незалежного професійного середовища, а також адаптації до викликів цифрової трансформації. Без оновлення інституційної основи система обліку в Україні не зможе відповідати сучасним

вимогам прозорості, ефективності й довіри, що ставить під загрозу економічну стабільність держави та її інтеграційні перспективи.

І насамкінець, не можна оминути увагою важливу роль громадянського суспільства у стимулюванні прозорості та звітності. Завдяки активності незалежних медіа, аналітичних центрів, бізнес-асоціацій та неурядових організацій формується запит на підзвітність та публічний контроль, що також впливає на інституційну динаміку в сфері обліку. Публічне розкриття фінансової звітності, особливо для підприємств державного сектору, має стати стандартом, а не винятком, адже прозорість - це запорука довіри з боку інвесторів, кредиторів і громадськості. Водночас, підвищення обізнаності населення щодо важливості цих процесів сприяє формуванню більш відповідального ставлення до державних ресурсів та ефективного використання фінансів. Активна участь громадян у моніторингу та оцінці фінансової діяльності забезпечує додаткові гарантії від зловживань і корупції, створюючи умови для сталого розвитку економіки та покращення якості державних послуг.

У довгостроковій перспективі лише комплексне переосмислення ролі бухгалтерського обліку в економіці, підкріплене цілеспрямованими законодавчими ініціативами, гармонізацією нормативної бази з міжнародними стандартами, розвитком професійної етики та культури, запровадженням сучасних цифрових інновацій, зокрема автоматизації облікових процесів, електронної звітності та аналітичних інструментів, а також активною участю громадянського суспільства, включно з неурядовими організаціями, аналітичними центрами, бізнес-асоціаціями та незалежними медіа, здатне забезпечити становлення прозорої, підзвітної, стійкої та ефективної облікової системи, яка відповідатиме європейським стандартам, сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості країни, забезпечить економічну стабільність, зменшення корупційних ризиків, посилення довіри до фінансової інформації як з боку внутрішніх, так і зовнішніх користувачів, і в кінцевому результаті - стане одним із ключових чинників сталого соціально-економічного розвитку України в умовах європейської інтеграції

Список використаних джерел:

1. Коваль М.І., Цімошинська О.В., Скиба Г.І. Державне регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні. *Вісник Університету «Україна»*. 2021. №3 (30). URL: https://ekonomics.com.ua/s55-

2. Жук В.М. Інституціональне забезпечення розвитку бухгалтерського обліку в Україні. *Фінанси України*. 2010. № 11. С.101-110. URL: https://zhuk.faaf.org.ua/article-34

3. Аудиторська палата України. URL: https://www.apu.com.ua/2018/11/23/.

4. Шеверя Я. В. Регулювання та якість фінансової звітності в Україні. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2014. Вип. 1. С. 302-316. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ptmbo_2014_1_26

5. Фоміна О., Ромашко О., Семенова С. Професійна етика бухгалтерів: її особливості та проблемні аспекти дотримання етичних принципів. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск 46. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-42

ПОЛІЩУК ОЛЕГ, к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування
Уманський національний університет, м. Умань

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК

Фундаментальні зміни, спричинені стрімким розвитком технологій штучного інтелекту, охопили всі сфери людської діяльності, включаючи бухгалтерський облік. В умовах постійного зростання потенціалу штучного інтелекту, він набуває статусу ключового каталізатора змін, який модернізує традиційні облікові практики. Інтеграція штучного інтелекту у фінансовий менеджмент пропонує значні переваги: автоматизацію типових операцій, підвищення надійності даних та розвиток глибокого аналізу. Потенціал штучного інтелекту для трансформації бухгалтерських процесів є надзвичайно високим і динамічно реалізується на практиці.

Штучний інтелект є ключовим драйвером стимулювання економічного зростання та інноваційних процесів завдяки його здатності до підвищення продуктивності праці, оптимізації ефективності господарської діяльності та посилення конкурентоспроможності кінцевої продукції. Завдяки механізмам автоматизації, штучний інтелект забезпечує раціоналізацію бізнес-процесів, що призводить до суттєвого скорочення операційних витрат. Це, своєю чергою, дозволяє вивільнити людські ресурси для їх спрямування на виконання стратегічно важливих та креативних завдань.

Аналітичний потенціал штучного інтелекту, що полягає в ефективній обробці великих обсягів даних, є каталізатором наукових відкриттів та технологічного прогресу. Штучний інтелект базується на перетині комп'ютерних наук та інформатики, ключовою метою якої є розробка алгоритмів, систем і програмного забезпечення, здатних до імітації людських когнітивних функцій. Ці функції охоплюють сприйняття, розуміння та комплексне опрацювання інформації, необхідні для вирішення складних завдань. Така функціональність забезпечує інтелектуальним системам можливість ефективного розв'язання нетривіальних проблем та демонструвати адаптивність до динамічно змінюваних умов і нових ситуацій.

З огляду на високу частку повторювальних операцій у традиційній обліковій практиці, застосування технологій штучного інтелекту набуває логічного обґрунтування та зростаючого поширення. Під впливом штучного інтелекту галузь здійснила якісний еволюційний перехід: від традиційного ручного обліку до комп’ютеризованого, а згодом - до інтелектуального обліку. Програмні рішення, базовані на штучному інтелекті, дозволили ефективно вирішити низку критичних проблем бухгалтерського обліку, зокрема: мінімізувати неточні та несвоєчасні дані, знизити рівень помилок в обліковій інформації та оптимізувати високу вартість праці бухгалтерського персоналу. Водночас активна інтеграція штучного інтелекту генерує значні соціально-економічні ризики. Основною загрозою для бухгалтерської професії є потенційне вивільнення значної кількості робочих місць та зростання структурного безробіття, особливо серед фахівців початкового або нижчого

кваліфікаційного рівня, чиї функції найлегше піддаються автоматизації.

Значна частина облікової роботи характеризується мультициклічним повторенням дій і вимагає значних витрат людських та матеріальних ресурсів. Передача виконання таких завдань інтелектуальним системам, зокрема автоматизований збір даних, інтелектуальний аудит, автоматичне проведення регулярних платежів, автоматичне декларування та сплата податків, а також звірення банківських операцій, забезпечує звільнення бухгалтерського персоналу від рутинних операцій. Така оптимізація робочого часу дозволяє фахівцям переорієнтувати свої зусилля на виконання високопріоритетних завдань, які вимагають когнітивних здібностей та професійного судження, що на сучасному етапі не можуть бути заміщені інтелектуальними технологіями.

Можна констатувати, що можливості штучного інтелекту вже частково інтегровані у сферу бухгалтерського обліку, і динаміка цього процесу буде посилюватися з огляду на постійний розвиток інформаційних технологій та подальшу автоматизацію облікових процедур. У зв'язку з тим, що фінансові роботи та інтелектуальні агенти поступово беруть на себе виконання традиційних бухгалтерських операцій, обліковці-практики неминуче зміщуватимуть фокус професійної уваги на вирішення складніших завдань, які вимагають професійного судження та аналітичних здібностей.

Водночас необхідно акцентувати увагу на значних фінансових бар'єрах: потреба в акумулюванні підприємствами великих обсягів фінансових ресурсів для придбання та технічного обслуговування необхідного обладнання (комп'ютерної техніки, потужних серверних систем) є непосильним завданням для значної частини суб'єктів господарювання. Штучний інтелект позиціонується як ключовий каталізатор трансформаційних перетворень у галузі бухгалтерського обліку, що матиме прямий вплив на майбутнє професії та переформатує функціональні обов’язки фахівців.

Нижче наведено узагальнення очікуваних переваг та імовірних ризиків, пов'язаних із впровадженням технологій штучного інтелекту в облікову практику:

I. Очікувані переваги (потенціал оптимізації):

- автоматизація рутинних операцій: - звільнення людського капіталу від виконання циклічних та повторювальних облікових завдань;
- підвищення ефективності та точності – значне зростання швидкості обробки даних та мінімізація вірогідності помилок у фінансовій інформації;
- економія ресурсів - оптимізація операційних витрат, пов'язаних із веденням бухгалтерського обліку;
- аналітична потужність - можливість швидкого та комплексного аналізу значних масивів бухгалтерської інформації;
- посилення контролю - швидке виявлення аномалій, помилок та потенційних фактів шахрайства завдяки моніторинговим алгоритмам;
- підвищення загальної ефективності - загальне прискорення та оптимізація облікового процесу.

II. Ймовірні ризики (стримувальні фактори):

- фінансові бар'єри - необхідність значних початкових інвестицій у придбання обладнання та високі витрати на подальше технічне обслуговування систем;

- кадровий дефіцит та ризик безробіття - зростання безробіття, особливо серед бухгалтерів нижчого кваліфікаційного рівня, чиї функції піддаються автоматизації;

- нестача компетенцій - відсутність належного досвіду використання та адміністрування систем штучного інтелекту у більшості обліковців-практиків;

- складність імплементації - технічні та організаційні труднощі, пов'язані з впровадженням і налагодженням складних інтелектуальних технологій;

- безпека та конфіденційність - підвищена загроза порушення конфіденційності та безпеки облікових даних;

- нормативно-правова невизначеність - відсутність регулятивного забезпечення та уніфікованих стандартів, що регламентують використання штучного інтелекту в обліку.

Хоча на сучасному етапі передчасно говорити про повноцінну та всеохоплюючу інтеграцію систем штучного інтелекту в обліковий процес, вони відкривають як широкі можливості, так і генерують значні виклики для професійних бухгалтерів і облікової галузі загалом. З позитивного боку, технології з підтримкою штучного інтелекту посилюють ефективність облікової роботи, сприяють мінімізації помилок, забезпечують комплексну обробку та аналіз значних масивів інформації, підвищують рівень запобігання корпоративним ризикам та шахрайству, а також оптимізують раціональність використання матеріальних і людських ресурсів.

Таким чином, штучний інтелект якісно трансформує традиційну облікову систему. Однак, з негативного боку, попри нездатність повністю замінити бухгалтера та його унікальні когнітивні здібності, штучного інтелекту створює ризики вивільнення значної кількості фахівців через оптимізацію штатного розпису облікового персоналу. Крім того, інтелектуальні системи мають суттєві вразливості в частині гарантування конфіденційності та безпеки бухгалтерської інформації.

Список використаних джерел

1. Коваль О.В., Томчук О.Ф. Бухгалтерський облік в умовах цифровізації. Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2024. № 1 (67). С. 23-37.
2. Довбуш А.В., Белова І.М. Розвиток бухгалтерського обліку в умовах цифровізації економіки. Інноваційна економіка. 2023. № 2(94). С. 176-181.
3. Ляхович Г.І., Вакун О.В. Використання штучного інтелекту для підвищення ефективності системи управлінського обліку. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2023. № 3(56). С. 28-33.

ПОЛОВКО АНАСТАСІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник - **МАЛІКОВ ВОЛОДИМИР**, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри обліку і оподаткування
Харківський національний автомобільно-дорожній університет, м. Харків

СУЧАСНІ ФОРМИ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ В ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ПІДРЯДНИКАМИ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Сьогодні, в умовах стрімкого розвитку технологій, кожне підприємство має активно впроваджувати їх у свою діяльність. Безготівкові розрахунки давно стали частиною роботи підприємства. Зокрема, це стосується розрахунків з постачальниками та підрядниками. Вибір форми безготівкового розрахунку значною мірою залежить від розміру підприємства, а саме від оборотів, кількості контрагентів, та від фінансових можливостей. Цей вибір здійснюється відповідно до законодавства України, зокрема Закону «Про платіжні послуги», Закону «Про банки і банківську діяльність», Цивільного кодексу України, тощо.

Безготівкові розрахунки мають ключове значення для підвищення фінансової дисципліни організації. Вони забезпечують прозорий рух коштів, зменшують потребу в готівкових коштах, полегшують контроль за виконанням договірних зобов'язань, і знижують ризики шахрайства. Також, автоматизовані системи обліку дають змогу своєчасно відслідковувати дебіторську і кредиторську заборгованість, що забезпечує стійкість фінансового стану підприємства.

Безготівковий платіжний оборот будь-якого підприємства здійснюється через банківські установи, де підприємства відкрили свої рахунки. Національний банк через нормативно-правові акти регулює діяльність всіх комерційних банків та їх клієнтів. Відповідно до Закону України «Про платіжні послуги» безготівкові розрахунки – це переказ коштів з рахунків платників на рахунки отримувачів, а також перерахування коштів, внесених платниками готівкою через надавачів платіжних послуг. [1] Порядок проведення таких розрахунків регламентовано також Інструкцією про безготівкові розрахунки в національній валюті користувачів платіжних послуг, затвердженою постановою Правління НБУ № 163 від 29.07.2022. [2]

Основні форми безготівкових розрахунків, передбачені законодавством України, є: платіжні інструкції, платіжні вимоги-доручення, акредитиви, інкасо, векселі, розрахунки за допомогою платіжних карток, електронні перекази через інтернет-банкінг та систему SWIFT при здійсненні зовнішньоекономічних операцій.[3] У бухгалтерському обліку розрахунки з постачальниками та підрядниками відображаються на рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання», затвердженого наказом Міністерства фінансів України № 20 від 31.01.2000р.[4] При розрахунках з постачальниками за безготівковою формою найчастіше застосовуються рахунки 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками» та 311 «Поточні рахунки в національній валюті».

Форма безготівкового розрахунку обирається установою залежно від

масштабів діяльності, фінансів і кількості контрагентів. Малі підприємства зазвичай з невеликими оборотами також обмежені в кількості постачальників і клієнтів, тому здебільшого обирають спрощені способи безготівкових розрахунків, такі як інтернет-банкінг чи платіжна інструкція. Їхні переваги полягають у швидкості, зручності та мінімальних витратах на проведення операцій, що не потребує великої кількості працівників бухгалтерії. Водночас недоліком є обмеженість фінансових інструментів, залежність від технічної надійності банківських систем і складність здійснення зовнішньоекономічних операцій.

Середні підприємства з більшою кількістю операцій, ширшою базою контрагентів і можливими зовнішньоекономічними зв'язками використовують вже складніші види безготівкових платежів, які гарантують більшу надійність та можливість контролю фінансових потоків, а саме: інкасо, векселі, акредитиви, система SWIFT, тощо. Переваги таких інструментів полягають у підвищеній фінансовій безпеці, можливості документальних підтверджень виконання зобов'язань, підвищення довіри між сторонами. До недоліків можна віднести складність та надмірні витрати часу, суворі вимоги оформлення документації.

Великі підприємства та холдинги з великими обсягами оборотів, численними контрагентами, складною структурою фінансового обліку і з частими зовнішньоекономічними операціями застосовують усі наявні форми безготівкових розрахунків: платіжні інструкції, акредитиви, інкасо, векселі, розрахункові платіжні картки, електронні платежі через інтернет-банкінг. На відміну від середніх і малих підприємств вони використовують ці інструменти більш системно, у більшій кількості. Перевагами для таких суб'єктів є високий рівень автоматизації, безпека та швидкість розрахункових операцій, можливість інтеграції в міжнародну платіжну систему. Основні недоліки полягають у високій вартості обслуговування, складності контролю та координації великої кількості операцій і необхідність залучення додаткових фахівців з фінансового моніторингу.

Отже, безготівкові розрахунки є невід'ємною частиною фінансово-господарської діяльності підприємства незалежно від їх форми власності та розміру. Їх використання забезпечує підвищення фінансової прозорості руху коштів, зменшення ризиків шахрайства та оптимізації контролю за виконанням зобов'язань. Рівень ефективності безготівкових розрахунків в більшій мірі залежить від масштабу, структури, фінансових потоків та ступеня цифровізації бухгалтерського обліку підприємства. Малі підприємства користуються легшими інструментами (інтернет-банкінг, платіжні інструкції), тоді як середні та великі використовують і більш складні (акредитиви, інкасо, векселі, SWIFT), що підвищує надійність операцій.

Список використаних джерел:

1. Про платіжні послуги. Закон України № 1591-IX від 30.06.2021 р. *Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text

2. Про затвердження Інструкції про безготівкові розрахунки в національній валюті користувачів платіжних послуг. Постанова Нац. Банку України № 163 від 29.07.2022 р. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0163500-22#Text
3. Безготівкові розрахунки. *Національний банк України*. URL: https://bank.gov.ua/ua/payments/nocash
4. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 11 "Зобов'язання". Наказ М-ва фінансів України № 20 від 31.01.2000 р. : URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00#Text

ПОЛЬОВА ТЕТЯНА, к.е.н., доцент,
доцент кафедри маркетингу та торговельного підприємництва,
Навчально-науковий інститут «Українська інженерно-педагогічна академія» Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна, м . Харків

ТРАНСФОРМАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ ІНСТИТУЦІЙНИХ ЗМІН ТА ІНТЕГРАЦІЇ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Сучасна економічна реальність характеризується безпрецедентною швидкістю змін, що зумовлені поєднанням двох потужних факторів: глибинних інституційних трансформацій та стрімкого розвитку технологій, зокрема штучного інтелекту [1]. Ці процеси кардинально переосмислюють традиційні підходи до ведення бізнесу, управління та, безумовно, бухгалтерського обліку, який є основою інформаційної системи підприємства. Якщо класично функція бухгалтера зводилася до реєстрації фактів господарської діяльності, то за нових умов вона трансформується в роль фінансового аналітика, консультанта та стратегічного партнера керівництва. Отже, доцільним є дослідження впливу інституційних змін та інтеграції технологій штучного інтелекту на бухгалтерський облік, а також окреслення перспектив його розвитку в контексті сучасних викликів.

Інституційні трансформації є каталізатором змін в бухгалтерському обліку, бо формують нові вимоги до нього. Ці трансформації пов’язані зі змінами у формальних та неформальних правилах, що регулюють економічні відносини, включаючи закони, стандарти, корпоративні норми та суспільні очікування [2].

Згідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV [3], головною метою ведення бухгалтерського обліку є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації. Це фундаментальна вимога, яка не змінюється, а лише посилюється під впливом інституційних чинників. Таким чином, можна виділити декілька основних вимог до бухгалтерського обліку, які є безпосереднім наслідком інституційних змін:

1. Гармонізація обліку в умовах глобалізації: Інтернаціоналізація бізнесу вимагає уніфікації фінансової звітності. Впровадження Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) є найважливішим інституційним зрушенням. В Україні цей процес закріплений законодавчо: Закон № 996-XIV зобов'язує великі підприємства та публічні товариства вести облік за МСФЗ. Цей перехід змусив національні бухгалтерські системи відійти від жорстких правил податкового обліку на користь концептуального підходу, який вимагає від бухгалтерів застосовувати професійне судження для достовірного відображення сутності операцій. Наприклад, облік довгострокових активів за справедливою вартістю або оцінка ризиків фінансових інструментів потребують розуміння економічних реалій, а не лише «жорсткого» дотримання норм.

2. Посилення ролі корпоративного управління та вимог до прозорості: Низка корпоративних скандалів, таких як Enron чи WorldCom, показала

вразливість фінансових систем та недостатню прозорість. Як наслідок, були посилені вимоги до аудиту, внутрішнього контролю та корпоративного управління. Бухгалтерський облік став ключовим інструментом забезпечення підзвітності менеджменту перед акціонерами та іншими стейкхолдерами. Це привело до появи нових стандартів, які вимагають розкриття інформації про пов'язані сторони, управління ризиками та інші аспекти, що раніше не були обов'язковими. Згідно зі ст. 11 Закону № 996-XIV [3] одним із завдань внутрішнього контролю є забезпечення достовірності фінансової звітності, що напряму пов'язано з цим трендом.

3. Еволюція до сталого розвитку (ESG): Свідоме суспільство, інвестори приділяють увагу не лише фінансовим показникам, але й впливу компаній на навколишнє середовище, соціальній відповідальності та якості управління. Це створило попит на нові види звітності – інтегровану та звітність сталого розвитку. Збір та верифікація даних про споживання ресурсів (наприклад, облік викидів вуглецю чи витрат на соціальні програми) стають новою зоною відповідальності. Закон № 996-XIV передбачає, що у Звіті про управління (який є невід'ємною частиною річної фінансової звітності) підприємства повинні розкривати інформацію про свою діяльність. Таким чином, інформація зібрана у системі обліку перетворюється на важливий інструмент для управління майбутніми ризиками та забезпечення сталого розвитку.

Розвиток технологій машинного навчання, автоматизації процесів та аналізу великих даних, відкриває нові горизонти для бухгалтерського обліку, змінюючи його функціонал та структуру. Це надає нові інструменти для реалізації вимог Закону № 996-XIV [3] щодо своєчасності, правдивості та повноти інформації. Можна виділити наступні ключові сфери застосування:

1. Автоматизація рутинних операцій. Системи штучного інтелекту здатні самостійно обробляти первинні документи за допомогою технології оптичного розпізнавання символів, класифікувати транзакції, звіряти банківські виписки та формувати стандартні звіти. Це значно знижує ймовірність людських помилок, прискорює процес обробки інформації та звільняє бухгалтера від монотонної роботи, дозволяючи зосередитися на більш пріоритетних завданнях.

2. Аналіз складних операцій. AI-системи можуть швидко аналізувати господарські операції, виявляти відповідність стандартам та надавати рекомендації щодо найкращого відображення в обліку, що значно прискорює та спрощує процес.

3. Посилення контролю та виявлення шахрайства. Алгоритми штучного інтелекту здатні аналізувати пакети транзакцій у режимі реального часу, виявляючи нетипові закономірності та потенційні шахрайські схеми, які можуть неоперативно бути виявлені людиною. Наприклад, AI може виявити дублювання платежів або транзакції, що суперечать встановленим політикам. Це робить аудит більш ефективним, цілеспрямованим та менш витратним, що відповідає вимогам Закону № 996 щодо забезпечення внутрішнього контролю.

4. Перехід до прогностичного аналізу. Традиційний бухгалтерський облік є

ретроспективним за своєю природою. Використовуючи методи машинного навчання, системи штучного інтелекту можуть аналізувати фінансові дані, ринкові тенденції та інші зовнішні фактори, для прогнозування майбутніх грошових потоків, рентабельності, ліквідності тощо. Це надає керівництву цінну інформацію для стратегічного планування та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Поєднання інституційних та технологічних змін створює нові виклики для бухгалтерської спільноти, але водночас і відкриває безпрецедентні можливості, а саме:

1. Трансформація професійної ролі та компетенцій: У майбутньому успішний бухгалтер буде не просто обліковцем, а бізнес-партнером, який володіє аналітичним мисленням та здатністю інтерпретувати дані, надані AI. Йому потрібно буде мати навички роботи з базами даних. Важливими стануть також soft skills, такі як комунікація, критичне мислення.

2. Етичні та безпекові виклики: Використання AI в обліку порушує важливі етичні питання. Це стосується захисту конфіденційних даних, прозорості алгоритмів, що приймають рішення, та відповідальності за можливі помилки. Наприклад, визначення суб'єкта, який нестиме відповідальність, якщо алгоритм неправильно класифікує операцію, що призведе до фінансових втрат. Ця площина питань вимагає розробки нових професійних стандартів та коригування кодексу етики.

3. Виклики для системи освіти та підготовки кадрів: Заклади вищої освіти повинні адаптувати свої освітні програми для підготовки бухгалтерів майбутнього. Це включає інтеграцію курсів з аналізу даних, штучного інтелекту, кібербезпеки та стратегічного управління.

Бухгалтерський облік перебуває на порозі нової епохи. Поєднання інституційних трансформацій, що вимагають більшої прозорості та відповідальності, та AI технологій, що автоматизують рутинні операції, суттєво змінює сутність професії. Це не загрожує зникненню бухгалтерів, а навпаки, відкриває шлях до їх еволюції у більш впливового фахівця. Успішна адаптація до цих змін вимагатиме від професійної спільноти постійного навчання, готовності до переосмислення своєї ролі та інвестицій у нові технології. Майбутнє бухгалтерського обліку – це синергія людського інтелекту, професійного досвіду та можливостей штучного інтелекту, що дозволить створити надійну, прозору та ефективну систему управління для досягнення сталого розвитку підприємств та країни в цілому.

Список використаних джерел:

1. Fettry S., Anindita T., Wikansari R., Sunaryo K. The Future of Accountancy Profession In Digital Era. Global Competitiveness: Business Transformation in the Digital Era. July 2019. P. 8-14.

2. Ievsieieva O., Tsikalo Y., Mulyk T., Udodova Y., Nazarenko O. Adapting accounting to the digital age: The urgent need for new regulatory standards. Amazonia Investiga. 2024. Vol. 13(83). P. 89-99.

3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Закон України № 996-XIV від 16 липня 1999 р. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14.

POPOVICI ANGELA
Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Department of Accounting, Auditing and Economic Analysis
Academy of Economic Studies of Moldova, Chișinău, Republic of Moldova

INSTITUTIONAL TRANSFORMATIONS AND THEIR IMPACT ON THE ACCOUNTING SYSTEM IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Over the past two decades, the Republic of Moldova has undergone extensive institutional transformations driven by economic reforms, the digitalization of public administration, and alignment with European Union (EU) standards. These changes have profoundly influenced the national accounting system, requiring it to adapt to new demands for transparency, comparability, and financial governance.

Accounting, in its essence, is a social institution before being merely a recording technique. It reflects the economic culture, the level of institutional development, and the maturity of a society's financial governance. In the context of structural reforms in the Republic of Moldova, the accounting system has evolved into an instrument of institutional balance, positioned between market demands, regulatory requirements, and the increasingly pressing need for public information. This article aims to analyze how institutional transformations - from legislative reforms and the modernization of public administration to the digitalization and Europeanization of accounting processes - have shaped the national accounting system, contributing to enhanced integrity and economic transparency.

Institutional transformations can be defined as processes of modifying the formal and informal rules that govern economic and social behavior. In the field of accounting, these transformations are reflected in the adaptation of the regulatory framework to new economic realities, the redefinition of the role of regulatory and supervisory institutions, and the strengthening of a professional culture oriented toward responsibility, ethics, and transparency. In the context of the Republic of Moldova, the transition to an accounting model based on the principles of International Financial Reporting Standards (IFRS) represented not merely a technical adjustment, but a profound institutional reform that significantly influenced how economic entities perceive, record, and report financial reality [2], [3]. This transition involved a series of interconnected dimensions, each with concrete effects on the accounting system. The main dimensions of these transformations manifest as follows: the harmonization of national legislation with European Union directives, which has increased the comparability of financial information; the reform and clarification of the competencies of regulatory institutions, thereby strengthening oversight and transparency; the modernization of professional training and ethics, which has improved the quality of reporting and public trust; and, last but not least, the digitalization of reporting and data processing processes, which has reduced errors and bureaucracy. From the perspective of the regulatory framework, efforts to align national legislation with EU directives have facilitated greater comparability of financial information, enabling entities to report based on internationally recognized standards. These institutional transformations therefore go beyond simple

administrative changes, generating systemic effects on accounting practices, reporting quality, and the efficiency of decision-making processes. They clearly reflect the interdependence between the evolution of state institutions and the modernization of accounting infrastructure, thereby enhancing transparency, accountability, and trust in financial information–essential elements for the effective functioning of the economy and for alignment with European Union standards and requirements. A key pillar of institutional transformation is the adoption of the Accounting and Financial Reporting Law No. 287/2017, which introduced the principles of transparency, relevance, and comparability of financial information [1]. This law marked a transition from a rule-based accounting model to a principles-based model, in line with European Union directives. The role of the Ministry of Finance was redefined in this process: the institution coordinates national accounting policy and ensures convergence with international practices. At the same time, the National Accounting Standards Board (Consiliul pentru Standarde Naționale de Contabilitate – CSNC) became the main body responsible for reviewing and harmonizing the National Accounting Standards (NAS) with IFRS [4]. The integration of corporate governance principles into accounting regulations has encouraged entities to provide more comprehensive information regarding risks, financial performance, and sustainability. This process contributes to strengthening investor confidence and reducing informational asymmetries in the market.

Digitalization is one of the most visible components of institutional modernization. The implementation of systems such as e-Reports, e-Invoice, MConnect, and the Taxpayer's Personal Cabinet has revolutionized the organization and transmission of accounting information [5]. These systems have created the foundations for an automated information flow between companies and the tax administration. The institutional advantages of digitalization are multiple: reduction of bureaucracy and administrative costs, increased accuracy and accessibility of data, strengthening of internal control and document traceability, and facilitation of cooperation between enterprises and the tax authorities. However, digitalization has also introduced new challenges, including vulnerability to cyberattacks, dependence on IT infrastructure, and a lack of digital skills among accountants. In this context, developing digital competencies and establishing an institutional framework for information security have become strategic priorities for the sustainability of accounting reform. For example, according to the Ministry of Finance, during the period 2022–2024, over 70% of economic entities in Moldova transitioned to fully electronic reporting, which reduced the average submission time for financial statements by 40%.

Professional and academic institutions play a decisive role in strengthening the institutional architecture of accounting. The Association of Professional Accountants and Auditors (ACAP) and CECCAR Moldova contribute to continuous professional development, the translation and interpretation of IFRS, as well as the promotion of ethical and auditing standards. At the same time, the Academy of Economic Studies of Moldova (ASEM) ensures the training of future specialists and the development of applied research in the field of accounting. Through continuous training programs,

conferences, international partnerships, and the promotion of professional ethics, these institutions contribute to the modernization and Europeanization of the accounting profession. Furthermore, universities - particularly ASEM - ensure the integration of new international standards into the curriculum, fostering a new generation of accountants capable of operating in a globalized and digitalized environment. This collaboration between the professional and academic sectors represents a fundamental institutional condition for strengthening public trust in accounting information and aligning with European best practices.

Despite evident progress, the process of institutional transformation in accounting faces a number of *challenges*: a shortage of IFRS specialists, limited integration of non-financial (ESG) reporting, deficiencies in coordination between public institutions and the private sector, and a lack of organizational culture grounded in ethics and financial responsibility. To overcome these obstacles, a coherent institutional strategy is required, focused on strengthening professional training and accounting ethics, expanding integrated reporting (financial and non-financial), establishing a National Accounting Performance Observatory to monitor the application of standards and propose improvement policies, promoting public-private partnerships in the field of accounting digitalization, and enhancing international cooperation with European regulatory bodies (EFRAG, IFAC). Thus, accounting in the Republic of Moldova must evolve from a compliance-based system to a financial governance system capable of supporting sustainable development and European integration.

In conclusion, it can be stated that institutional transformations in the Republic of Moldova have turned accounting into a pillar of economic stability, financial transparency, and public accountability. The consolidation of this progress depends on the continuity of legislative and institutional reforms, the full integration of digitalization, and cooperation among the state, the academic sector, and the accounting profession. In a global context characterized by economic uncertainty, volatility, and rapid technological advancement, institutional accounting becomes an essential tool for governance and sustainability, contributing to state modernization and to the enhancement of trust in economic institutions.

Bibliography

1.Accounting and Financial Reporting Law of the Republic of Moldova No. 287 of 15.12.2017. https://www.legis.md

2.International Accounting Standards – IAS. https://eur-lex.europa.eu

3.International Financial Reporting Standards – IFRS (Red Book 2017). https://mf.gov.md

4.National Accounting Standards, approved by Order of the Ministry of Finance No. 118/2013. https://www.legis.md

5. Popovici, A., Băncilă, N. (2025). *Digitalization of Accounting Documents: Challenges, Benefits, and Strategies for the Economic Future.* In: *Vector European*, No. 1, pp. 136–143. ISSN 2345-1106. https://usem.md/uploads/files/.../Vector_European_2025_1.pdf

ПУША ОЛЬГА, НАЗАРЕНКО АЛІНА, здобувачі вищої освіти
Науковий керівник – **КАНЦЕДАЛ НАТАЛІЯ**, к.е.н, доцент,
завідувач, професор кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

НОРМАТИВНІ ПЕРЕДУМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ САНКЦІЙ У ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИНАХ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ

Проблемні аспекти розрахунків з постачальниками, що виникають у господарських відносинах, можуть негативно проявлятися у податковій площині діяльності підприємства, наприклад, у відображенні розрахунків з ПДВ [1], а також мати несприятливі наслідки інституційного характеру вже на макроекономічному рівні [2]. Тому для потреб обліку розрахунків з постачальниками та аналізу кредиторської заборгованості стратегічно важливим моментом для суб'єкта господарювання є розуміння юридичного підґрунтя механізму застосування санкцій.

Санкції у договірних відносинах із постачальниками є важливим інструментом забезпечення належного виконання зобов'язань. Вони слугують гарантією дотримання строків, обсягів і якості постачання, а також механізмом відшкодування збитків у випадку їх порушення.

Нормативна база України визначає як види санкцій, так і порядок їх застосування та відображення в обліку. Сучасна практика застосування санкцій вимагає врахування норм Цивільного кодексу України, спеціальних законів, а також податкового та бухгалтерського законодавства.

Згідно з Цивільним кодексом України, порушення зобов'язання може тягти за собою застосування заходів відповідальності, зокрема у вигляді неустойки (штрафу, пені) [3]. Неустойка – це грошова сума або інше майно, яке боржник зобов'язаний сплатити кредитору у разі невиконання чи неналежного виконання зобов'язання. Закон України «Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань» деталізує розмір та порядок нарахування пені, яка не може перевищувати подвійної облікової ставки НБУ [4].

У договірних відносинах із постачальниками санкції застосовуються у випадках:

1. прострочення постачання товару;
2. порушення умов щодо якості чи комплектності продукції;
3. несвоєчасної оплати за поставлений товар;
4. інших порушень, передбачених договором.

При цьому сторони мають право визначати у договорі додаткові види санкцій, якщо це не суперечить чинному законодавству.

Види санкцій у договірних відносинах з постачальниками можна класифікувати за двома критеріями: за формою вираження та за сферою застосування. Найчастіше використовуються такі інструменти:

Штраф – фіксована грошова сума, встановлена у договорі.

Пеня – відсоток від суми боргу за кожен день прострочення.

Відшкодування збитків – реальні втрати та упущена вигода, доведені

кредитором.

Операційні санкції – право відмовитися від прийняття простроченого товару або розірвати договір (табл. 1).

Таблиця 1 - **Види санкцій та нормативні підстави їх застосування**

Вид санкції	Нормативна підстава	Особливості застосування
Штраф	ЦКУ (ст. 549–552)	Фіксована сума; визначається договором; застосовується незалежно від збитків
Пеня	Закон «Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань», ЦКУ	Нараховується у % від суми зобов'язання; обмежена подвійною обліковою ставкою НБУ
Відшкодування збитків	ЦКУ (ст. 22, 623)	Включає реальні втрати та упущену вигоду; потребує доказів
Операційні санкції	ЦКУ (ст. 651, 653)	Розірвання договору, відмова від прийняття товару

Розглянемо більш детально податкові та бухгалтерські аспекти застосування санкцій.

У бухгалтерському обліку штрафи, пеня та інші санкції визнаються у складі інших операційних витрат (для боржника) або інших операційних доходів (для кредитора). Це відповідає вимогам НП(С)БО 16 «Витрати» та НП(С)БО 15 «Дохід».

Водночас у податковому обліку застосування санкцій має свої особливості. Для платників податку на прибуток такі доходи та витрати відображаються за правилами бухгалтерського обліку без коригувань, якщо інше прямо не передбачено ПКУ. Для платників ПДВ штрафи і пеня не є об'єктом оподаткування, оскільки вони не пов'язані з постачанням товарів чи послуг (табл. 2).

Таблиця 2 - **Відображення санкцій у бухгалтерському обліку**

Операція	Дт	Кт	Примітка
Нараховано штраф постачальнику	948 «Визнані штрафи, пені, неустойки»	685 «Розрахунки з постачальниками»	Для покупця (боржника)
Отримано штраф від постачальника	375 «Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків»	715 «Одержані штрафи, пені, неустойки»	Для покупця (кредитора)
Нараховано пеню постачальнику	948	685	Аналогічно штрафам
Відображено надходження пені	375	715	Для кредитора

Одним із важливих інструментів юридичної обізнаності бухгалтера в частині застосування санкцій є знання і розуміння алгоритму застосування санкцій у відносинах з постачальниками. Механізм застосування санкцій можна подати у вигляді послідовності дій:

1. Виявлення порушення – фіксація факту прострочення або невідповідності умов договору.

2. Претензійна робота – направлення письмової претензії постачальнику.

3. Узгодження санкцій – нарахування пені чи штрафу відповідно до умов договору та закону.

4. Відображення в обліку – проведення відповідних бухгалтерських записів.

5. Судовий захист – у випадку відмови контрагента сплатити санкцію.

Отже, нормативні передумови застосування санкцій у договірних відносинах з постачальниками в Україні базуються на положеннях Цивільного кодексу та спеціальних законів. Господарський кодекс, який раніше містив норми щодо господарсько-правових санкцій, втратив чинність, тому використовувати його норми не можна. Санкції виконують як превентивну, так і компенсаційну функцію: стимулюють контрагентів дотримуватися умов договору та компенсують можливі втрати. Для бухгалтерів і юристів важливо правильно визначати підстави для застосування санкцій, своєчасно їх документувати й коректно відображати в обліку.

Список використаних джерел:

1. Єрмолаєва М.В, Лега О.В, Канцедал Н.А. Податок на додану вартість: актуальні питання обліку розрахунків та звітності. *Цифрова економіка та економічна безпека.* 2024. Випуск 1(10). URL: http://dees.iei.od.ua/index.php/journal/article/view/310 DOI: https://doi.org/10.32782/dees.10-22

2. Палій М. О., Канцедал Н. А. Інституційна та економічна готовність аграрного сектору України до інтеграції в європейський економічний союз: сучасний стан і стратегічні перспективи. *Економічний простір*. 2025. № 202, С. 2030-236. DOI: https://doi.org/10.30838/EP.202.230-236

3. Цивільний кодекс України. Кодекс України; Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text

4. Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань. Закон України від 22.11.1996 № 543/96-ВР. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/543/96-%D0%B2%D1%80#Text

РАГУЛІНА ІРИНА, к.е.н, доцент
КОСТОГЛОДОВА МАРИНА, здобувач передвищої освіти
ВСП «Вовчанський фаховий коледж ДБТУ», м. Харків

ДЕЯКІ ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ПІДРЯДНИКАМИ

Здійснюючи свою виробничо-господарську діяльність підприємства входять у розрахункові взаємовідносини з іншими підприємствами, організаціями та особами. Важливого значення набуває вивчення та пошук шляхів удосконалення розрахунків з постачальниками та підрядниками. Основними контрагентами підприємств із закупівлі предметів та засобів праці є постачальники та підрядники. Взаємовідносини і, відповідно, розрахункові операції з постачальниками та підрядниками починаються з їх пошуку або вибору тим чи іншим підприємством. Розрахунки з постачальниками і підрядниками – це взаємні розрахунки підприємств за товарно-матеріальні цінності, виконані роботи, надані послуги. Вони є переважними у діяльності. Саме від безперебійності та планомірності організації даних розрахунків вирішальною мірою залежать стан усіх розрахунків підприємства, його фінансова стійкість, ліквідність та платоспроможність [1]. Постачальники – це юридичні або фізичні особи, які здійснюють постачання товарно-матеріальних цінностей (сировини, матеріалів, палива, запасних частин, МШП), що надають послуги (подачу електроенергії, газу, води, пари тощо), виконують роботи (поточний і капітальний ремонт основних засобів тощо).

Підрядники – спеціалізовані підприємства або фізичні особи, які виконують будівельно-монтажні роботи під час спорудження об’єктів на підставі договорів підряду на капітальне будівництво [2].

Розрахунки з постачальниками та підрядниками несуть істотні економічні ризики – невиконання зобов'язань, неефективне витрачання коштів, неефективне кредитування – з цим доводиться стикатися сучасному підприємству.

Тому ключова роль і місце бухгалтерського обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками полягає у налагодженні системи своєчасного інформування керівників про момент настання виконання зобов’язань. Як з боку контрагентів, так і з боку самого підприємства з метою прийняття рішень та оперативних заходів [3].

На даний момент у системі розрахунків підприємств з постачальниками та підрядниками склалася низка проблем: не повною мірою відпрацьовано моменти механізму та організації управлінського та фінансового обліку розрахунків, документального супроводу даних розрахунків, автоматизації з аналізу та контролю за ними, перспективних напрямів розвитку.

Для посилення контролю над розрахунками з постачальниками і підрядниками пропонується використання служби внутрішнього аудиту.

Моніторинг (система аудиту та контролю) необхідний насамперед великим

підприємствам зі складною організаційною структурою, географічною роздробленістю тощо. Система внутрішнього контролю дозволяє уникнути серйозних систематичних помилок.

У невеликих підприємствах створювати цілі служби внутрішнього контролю немає сенсу. Можливі два варіанти:

1. Достатньо внести до облікової політики чи посадової інструкції працівників положення пункти про те, що вони мають займатися забезпеченням функціонування системи внутрішнього контролю.

2. Розробити положення про внутрішній контроль та ознайомити з ним під підпис усіх зацікавлених співробітників. Потім покласти обов'язки організації внутрішнього контролю на відповідальну посадову особу (наприклад, головного бухгалтера).

У той самий час підприємства, де всі організаційні питання на контролі у власника чи генерального директора, окрема служба внутрішнього аудиту чи контролю не потрібна.

Для вдосконалення контролю обов'язковим є проведення інвентаризації розрахунків із постачальниками та підрядниками. Керівництву підприємства необхідно сформувати інвентаризаційну комісію.

Інвентаризаційна комісія під час своєї роботи має встановити: правильність розрахунків із банками, фінансовими, податковими органами, позабюджетними фондами, іншими організаціями, і навіть зі структурними підрозділами підприємства, виділеними окремі баланси; правильність і обґрунтованість суми заборгованості розрахунків з постачальниками і підрядниками, що значиться в бухгалтерському обліку, по нестачам і розкраданням. Дієва робота інвентаризаційної комісії дозволить робити менше помилок у роботі та прискорить її процес.

Таким чином у частині вдосконалення системи внутрішнього контролю рекомендуються такі заходи: необхідність проводити аналіз складу та структури дебіторської та кредиторської заборгованості за конкретними постачальниками та підрядниками, а також щодо строків утворення заборгованості або термінів їх можливого погашення; використання служби внутрішнього аудиту; створити комісію по роботі з дебіторською заборгованістю розрахунків із постачальниками та підрядниками, до обов'язків якої входять систематичне спостереження за станом розрахункової дисципліни, проведення регулярних звірок розрахунків.

Список використаних джерел:

1. Бруханський Р.Ф. Облік і аналіз у системі стратегічного менеджменту аграрного підприємництва. *Монографія. Тернопіль. ТНЕУ*. 2014. 384 с.

2. Воронна Н. Енциклопедія бухобліку (частина 3). Розрахунки з постачальниками та підрядниками. *Податки & Бухоблік Лютий.* 2016. № 14. URL: https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2016/february/issue-14/article-15642.html

3. Рагуліна І.І., Тарасенко Т.В. Облік розрахунків з постачальниками та підрядниками: теоретичний та практичний аспект. *Національні і світові тенденції розвитку обліку, оподаткування та контролю: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (присвяченої 60-річчю кафедри бухгалтерського обліку і оподаткування ОДАУ), 21 травня 2020 р. /редкол.: І.О. Крюкова [та ін.]; Одеський державний аграрний університет.* Одеса: «ВМВ-Принт», 2020. С. 58–60.

РАГУЛІНА ІРИНА, к.е.н., доцент
ЛУКАНЬ СОФІЯ, здобувач передвищої освіти
ВСП «Вовчанський фаховий коледж ДБТУ», м. Харків

ОРГАНІЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ РОЗРАХУНКІВ ІЗ ПОКУПЦЯМИ ТА ЗАМОВНИКАМИ

Невід'ємною та обов'язковою частиною ведення бухгалтерського обліку будь-якого господарюючого суб'єкта є облік розрахунків із покупцями та замовниками, і це не залежить від роду та виду діяльності тієї чи іншої компанії. У свою чергу покупці та замовники є контрагентами підприємства, в результаті здійснення ними певних дій на користь компанії, наприклад, придбання готової продукції, виконаних робіт чи наданих послуг спричиняють виникнення розрахунків за здійснення цих дій. Правильне та своєчасне ведення бухгалтерського обліку цих розрахунків дозволяє в будь-який момент часу отримати необхідну інформацію про поточний стан підприємства, що дозволить у свою чергу прийняти достовірні рішення на основу отриманих даних.

Дебіторська та кредиторська заборгованість є невід'ємною складовою товарно-грошових відносин, що утворюються між суб'єктами господарювання у процесі здійснення ними підприємницької діяльності. Розрахункові зобов'язання виникають як результат розбіжності дати виникнення зобов'язань щодо оплати з безпосередньо датою проведення платежів за цими зобов'язаннями.

При цьому ефективне управління зобов'язаннями є одним з найважливіших аспектів діяльності підприємства. Саме від ефективного управління зобов'язаннями багато в чому залежать показники результативності використання активів та капіталу підприємства, його ліквідність та платоспроможність. Крім цього, показники оборотності дебіторської та кредиторської заборгованості входять до групи показників, за допомогою яких проводиться оцінка ділової активності підприємства, що безпосередньо впливає та на показник фінансової стійкості.

Кожен суб'єкт господарювання має на меті те, щоб усі бізнес-процеси підприємства здійснювалися своєчасно та якісно. Саме на це орієнтовано весь управлінський процес, у якому беруть участь співробітники різних категорій та професійних спеціалізацій. Управлінський процес є об'єднання двох підсистем – керуючої та керованої. Керуюча підсистема приймає рішення щодо функціонування та розвитку керованої підсистеми на основі отриманої інформації про її поточний стан. Одним з основних джерел надходження даної інформації є контроль за функціонуванням керованої підсистеми і передача інформації від неї до керуючої підсистеми.

Контроль є функцією управління, яка включає в себе спостереження та перевірку процесу функціонування об'єкта відповідно до встановлених вимог нормативно-правових актів (у в тому числі локальних) або з прийнятими управлінськими рішеннями, що дозволяє виявити відхилення в порядку

здійснення бізнес-процесу та прийняти своєчасне рішення щодо його коригування.

Згідно із міжнародним стандартом термін «система внутрішнього контролю» визначає впорядковану політику і процедури (заходи внутрішнього контролю), прийняті управлінським персоналом суб'єкта господарювання для сприяння досягненню цілей управлінського персоналу щодо забезпечення (наскільки це можливо) правильного й ефективного ведення господарської діяльності [1].

Раціональна система внутрішнього контролю на підприємствах, у значній мірі, буде сприяти виявленню невикористаних трудових, грошових та матеріальних ресурсів, адекватно оцінювати свої можливості процесу виробництва та очікувані результати діяльності. Контроль повинен бути нерозривно пов'язаний з діяльністю підприємства в цілому. Форми організації внутрішнього контролю повинні бути такими, які б охоплювали всі напрями діяльності підприємства. Внутрішній контроль повинен давати оцінку вирішення вироблених питань, які регулюються діючим законодавством [2].

Основною метою внутрішнього контролю зобов'язань є забезпечення правильності ведення їх бухгалтерського обліку, визначення законності та економічної доцільності розрахункових операцій, запобігання появі прострочених та безнадійних до стягнення заборгованостей, здійснення розрахунків у повному обсязі та у встановлені терміни.

Дебіторська заборгованість з покупцями та замовниками виникає при розрахунках за передані ним товарно-матеріальні цінності, виконані та прийняті роботи, надані послуги. Контроль над рухом дебіторської заборгованості – істотний елемент системи бухгалтерського обліку. Метою внутрішньогосподарського контролю розрахунків з покупцями та замовниками підприємства, що здійснюється працівниками служби обліку та ревізійною комісією підприємства, є:

– забезпечення систематичного спостереження за достовірністю облікових та звітних даних про наявність та зміну сум дебіторсько-кредиторської заборгованості;

– своєчасністю перерахування коштів кредиторам та вміщення належних боргів з дебіторів;

– правильністю пред'явлення претензій та своєчасністю їх погашення, дотриманням розрахунково-платіжної дисципліни на рівні її впливу на платоспроможність підприємства, що забезпечує його нормальну фінансово-господарську діяльність.

Завдання внутрішньогосподарського контролю розрахунків з покупцями та замовниками:

1) зниження рівня дебіторської заборгованості до розміру, не перевищує рівня кредиторської заборгованості, так як кредиторська заборгованість є безкоштовним кредитом для підприємства;

2) посилення контролю над рухом дебіторської заборгованості. Саме цей вид заборгованості призводить до іммобілізації грошових коштів, що веде до

подальшої неплатоспроможності підприємства;

3) своєчасне погашення боргів, не допускаючи прострочень та штрафних санкцій. Важливу роль цьому може зіграти правильно обрана форма розрахунків;

4) комерційний кредит. За допомогою цієї форми кредитування можна не тільки залучити додаткових покупців, а й значно збільшити обсяг продажів, а отже, і прибуток;

5) виявлення ступеня ризику появи недобросовісних покупців шляхом розрахунку резерву сумнівних боргів.

В даний час контроль за операціями з покупцями та замовниками здійснюють спеціалісти різних структурних підрозділів підприємства: бухгалтерії, фінансової служби, служби внутрішнього аудиту, ревізійної комісії тощо.

Контроль правильності та обґрунтованості сум дебіторської заборгованості покупців здійснюється на підставі звірки облікових даних за рахунком 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» з даними актів звіряння взаєморозрахунків з покупцями.

При контролі за списаною дебіторською заборгованістю необхідно перевірити документальне оформлення списання, а саме:

- розпорядження керівника підприємства про списання дебіторської заборгованості;
- письмове обґрунтування бухгалтерії про необхідність списання;
- акта інвентаризації розрахунків з покупцями, постачальниками та іншими дебіторами та кредиторами;
- наявність підтверджуючих документів про ліквідацію покупця, а саме виписки, що видається податковими органами.

Таким чином, внутрішній контроль розрахунків з покупцями та замовниками є важливим елементом системи внутрішнього контролю підприємства та дозволяє сформувати у бухгалтерському та податковому обліку максимально достовірний показник фінансових результатів діяльності.

Список використаних джерел:

1. МСА No 400 Оцінка ризиків та внутрішній контроль. 2001 МФБ. Стандарти аудиту та етики. Київ: ТОВ Парітет-інформ. 2003. С. 257–270.

2. Рагуліна І.І. Внутрішній контроль аграрних підприємств – теоретичний та практичний аспекти. Scientific Collection «InterConf», (39): with the Proceedings of the 8th International Scientific and Practical Conference «Science and Practice: Implementation to Modern Society» (December 26-28, 2020). Manchester, Great Britain: Peal Press Ltd. 2020. 443–449 p.

РЄЗНІК ОЛЕСЯ, здобувач передвищої освіти
Науковий керівник – **РАГУЛІНА ІРИНА**, к.е.н., доцент, викладач,
ВСП «Вовчанський фаховий коледж ДБТУ», м. Харків

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОПЛАТИ ПРАЦІ

Для впровадження нових підходів до мотивації та стимулювання праці на підприємствах має велике значення досвіду розвинених країн.

Вивчення досвіду розвинутих країн в різних сферах економіки є важливим з точки зору організації оплати праці, її обліку, аналізу та контролю та можливості адаптації найкращих складових зарубіжної практики до викликів вітчизняних суб'єктів господарювання. Це стосується використання досвіду у сфері сучасних систем оцінки персоналу та формування і застосування прогресивних систем матеріального заохочення різних категорій працівників [1].

Зарубіжна практика організації оплати праці працівників налічує чимало різноманітних систем оплати праці, де спостерігається загальна спрямованість систем заробітної плати на підвищення ефективності виробництва. У країнах з розвиненою ринковою економікою спостерігається перехід вітрадиційних форм оплати праці залежно від індивідуальної вироблення на почасові форми оплати праці. Це пов'язано з тим, що, по-перше, в умовах НТП все важче виміряти особистий внесок окремого робітника в загальний продуктивний процес, по-друге, пріоритетними є завдання стимулювання співпраці всередині трудового колективу, здібностей їх членів до розвитку і сприйняття нововведень, формування у працівників почуття причетності до спільної справи, зацікавленості в результатах праці як особистого, так і колективного [2].

У світовій практиці прийнято виділяти три системи оплати праці: японську, американську та західноєвропейську.

Японська система оплати праці – це система довічного найму, за якої посада працівника та його заробітна плата пов'язуються з віком. Ця модель оплати праці досить різноманітна і має низку особливостей, зокрема:

- залежність оплати праці від стажу та віку працівника, тобто оплата праці та просування по службі пропорційні віку та числу років безперервного стажу;
- залежність оплати праці від «життєвих піків», до яких з врахуванням традицій і законів Японії відносять: момент закінчення вищого навчального закладу, одруження або заміжжя працівника, народження дитини, необхідність придбання житла та ін;
- взаємозв'язок показників фактичного трудового вкладу або реальних результатів роботи. Працівники однієї групи за інших рівних умов (стаж, освіта, посада) залежно від фактичних результатів роботи відносяться до різних градацій з оплати праці;
- система «плаваючих» окладів, тобто базові ставки директора підприємства, начальників цехів, інших менеджерів коливаються залежно від динаміки собівартості, обсягу виробництва, інших показників, за які відповідає той чи інший керівник;

- одна з найнижчих у світі диференціацій в оплаті праці, яка має співвідношення 1 : 3. Це означає, що працівник найнижчої кваліфікації отримує лише в 3 рази менше, ніж працівник найвищої кваліфікації.

Американська система оплати праці – це система, якій властива ув'язування посади та заробітної плати зі стажем роботи у цій фірмі. Головне в цій системі – відповідати своїй посаді, а зі збільшенням стажу роботи буде підвищення на посаді, і збільшення заробітної плати. Ця модель базується на наступних принципах:

- наявність розвиненої системи класифікації та стандартизації праці, і, як наслідок, глибокої спеціалізації та поділу праці;

- встановлення базової заробітної плати відповідно до кваліфікаційних розрядів;

- індивідуалізація змінної частини заробітної плати на основі оцінки результатів праці в різних формах (щомісячних та щорічних бонусах, участі в прибутку, володінні акціями компаній), що покликане підтвердити успіх працівника, і є основною філософією системи мотивації.

Західноєвропейська система оплати праці поєднує елементи американської та японської моделей. Її відрізняють такі особливості:

- наявність єдиних тарифних угод, де норми оплати за тарифом, надбавки та додаткові види оплати є мінімальними та обов'язковими для роботодавця;

- розробка корпоративних систем оплати праці, які оптимально поєднують рівень оплати за кваліфікаційними розрядами з оцінкою колективного чи індивідуального вкладу.

Для західноєвропейської системи характерні три моделі оплати праці: безпреміальна модель (коли функції стимулювання праці виконує заробітну плату); преміальна модель, що включає виплати, величина яких пов'язана із розміром доходу чи прибутку підприємства; преміальна модель, яка передбачає виплати, розмір яких встановлюється з урахуванням індивідуальних результатів праці.

Крім розглянутих вище систем оплати праці там, виділяється китайська модель, яка ґрунтується на диференціації працівників за результатами іспитів (атестації). Особливістю китайської моделі оплати праці є оцінка не якості праці того чи іншого працівника, а його складність.

Таким чином, вибір ефективної системи та форми оплати праці є одним із найважливіших завдань сучасного сучасного суб’єкта господарювання, оскільки це визначає не тільки рівень заробітної плати працівників підприємства, але також впливає економічні показники його діяльності.

Список використаних джерел:

1. Іванова Т.М. Організація оплати праці у зарубіжній практиці. *Маркетингові стратегії, підприємництво і торгівля: сучасний стан, напрямки розвитку : V Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція : тези доповідей (18 квітня 2024 р., м. Київ). Київський національний університет будівництва і архітектури. Київ*. 2024. С. 259–262.

2. Матюх С.А. Західноєвропейський досвід організації оплати праці. *Вісник Хмельницького національного університету.* 2003. Ч. 2. № 6. С. 155–160.

РОГОВЕНКО БОГДАН, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ПАНАСЮК ВАЛЕНТИНА**, д.е.н, професор,
завідувач кафедри аудиту,
Західноукраїнський національний університет

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ

Активна цифровізація публічних фінансів є невід'ємною складовою сучасної трансформації системи державного управління. Упровадження цифрових технологій у сферу фінансового менеджменту держави сприяє формуванню нової моделі взаємодії між державними органами, громадянами та бізнесом, що базується на відкритості, ефективності й оперативності прийняття управлінських рішень. Як зазначає С. Криниця [3], цифровізація фінансової системи дозволяє оптимізувати бюджетні процеси, зменшити адміністративне навантаження та забезпечити єдиний інформаційний простір для моніторингу фінансових потоків.

Одним із ключових напрямів цифрової трансформації публічних фінансів є впровадження блокчейн-технологій. На думку Т. Затонацької та І. Таюрського [1], використання блокчейну як інструменту антикорупційного контролю може суттєво підвищити прозорість державних фінансових операцій. Незмінність записів у розподіленому реєстрі гарантує достовірність даних щодо руху бюджетних коштів, а відкритість транзакцій забезпечує підзвітність державних органів перед суспільством. Міжнародний досвід підтверджує, що впровадження блокчейн-рішень у сфері публічних фінансів зменшує ризики шахрайства й нецільового використання бюджетних ресурсів.

Смарт-контракти, створені на базі блокчейн-технологій, здатні значно підвищити прозорість і підзвітність у сфері державних закупівель та виконання контрактів. Вони автоматично активуються при дотриманні певних умов, що зменшує ризики шахрайства та корупційних дій. Крім того, смарт-контракти спрощують процес моніторингу та аудиту державних угод, оскільки всі транзакції фіксуються у незмінному блокчейні. Це підвищує довіру до фінансових процесів у державному секторі та сприяє ефективнішому використанню бюджетних коштів [3].

Цифрові технології також змінюють підходи до організації бухгалтерського обліку в бюджетних установах. За спостереженнями А. Кашперської [2], автоматизація облікових процесів через інтегровані інформаційні системи підвищує точність обробки фінансової інформації, скорочує час підготовки звітності та знижує ризики помилок. ERP-системи впроваджуються для комплексного управління фінансовими потоками, обліку активів і зобов'язань, інтегруючи всі облікові процеси у єдину платформу. Крім того, автоматизовані системи складання звітності пришвидшують формування фінансових звітів відповідно до регуляторних стандартів і забезпечують своєчасну передачу інформації у контролюючі органи.

Водночас, як підкреслюють Н. Кудлаєва, Т. Косташ і А. Михалків [4],

цифровізація обліку передбачає не лише технічні, а й організаційні зміни – зокрема, удосконалення кадрової політики, адаптацію нормативно-правової бази та підготовку фахівців нового типу, здатних працювати у середовищі електронного документообігу.

У сучасних умовах цифровізації державного сектору функції бухгалтерського обліку зазнають суттєвих трансформацій, що впливає на традиційні процеси контролю, планування, аналітики та звітності. У табл. 1 наведено узагальнену характеристику основних функцій бухгалтерського обліку та можливості їх цифрового вдосконалення.

Таблиця 1 - **Можливості цифрової трансформації на функції бухгалтерського обліку**

Функція бухгалтерського обліку	Трансформації під впливом цифрових технологій
Планово-прогнозна	Складає кошториси, прогнозує витрати та планує бюджетні ресурси установи.
Оцінна	Визначає фінансовий стан через оцінку активів, пасивів та зобов'язань.
Аналітична	Забезпечує збір та обробку даних для прийняття рішень щодо ефективності використання ресурсів.
Звітна	Формує фінансові звіти: баланс, звіт про рух грошових коштів, звіт про фінансові результати тощо.
Контрольна	Слідкує за цільовим використанням коштів, дотриманням кошторисів та законодавства, контролює надходження і витрати.
Інформаційна	Забезпечує керівництво та зовнішніх користувачів достовірними даними про фінансовий стан установи.

Джерело: складено автором на основі [4; 5]

Впровадження цифровізованої системи бухгалтерського обліку забезпечує низку суттєвих переваг у порівнянні з традиційними методами. По-перше, автоматизована обробка даних на хмарних платформах замість ручного введення та локальних програм дозволяє значно прискорити процеси обліку та знизити ймовірність помилок. По-друге, можливість віддаленого доступу до інформації з будь-якого пристрою забезпечує більшу гнучкість для користувачів і спрощує управління фінансовими потоками. По-третє, автоматичне генерування звітності в режимі реального часу скорочує час на підготовку фінансових документів та підвищує їх точність. Крім того, цифрові системи застосовують багаторівневий захист і криптографічні методи, що значно підвищує безпеку даних у порівнянні з локальними засобами захисту. Нарешті, автоматизація процесів та підтримка провайдера дозволяють зменшити витрати на технічне обслуговування та оновлення програмного забезпечення [4].

Важливим елементом цифрової трансформації є розвиток аналітичних інструментів на основі великих даних (Big Data) та штучного інтелекту. Як зазначають І. Семенець, С. Шевченко, О. Григорів [5], використання таких технологій підвищує якість прийняття рішень у сфері управління бюджетними

коштами, дозволяє прогнозувати фінансові ризики та ефективніше розподіляти ресурси між секторами державного управління. Аналітичні платформи дають змогу здійснювати моніторинг виконання кошторисів у реальному часі, що підвищує рівень контролю й знижує імовірність нецільового витрачання коштів.

Головним чинником стимулювання цифровізації у багатьох країнах є прагнення підвищити ефективність управління державними фінансами. Уряди прагнуть оптимізувати державні витрати та зменшити рівень боргового навантаження. З цією метою розробляються та впроваджуються спеціальні бюджетні програми, які забезпечують більш ефективний контроль і прозорість у звітності щодо державних видатків.

Отже, перспективи впровадження цифрових технологій у сфері публічних фінансів пов'язані з комплексною модернізацією всієї фінансової екосистеми держави. Це включає автоматизацію бухгалтерського обліку, застосування блокчейн-рішень, розширення аналітичних можливостей та удосконалення нормативно-правового регулювання. Успішна реалізація цифрової стратегії вимагає не лише технічного переоснащення, а й формування нової фінансової культури, орієнтованої на прозорість, ефективність і довіру громадян до державних інститутів.

Список використаних джерел:

1. Затонацька Т., Таюрський І. Блокчейн як механізм антикорупційного контролю у публічних фінансах: міжнародний досвід і перспективи для України. *Економіка та суспільство*. 2025. № 76. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-76-92 (дата звернення: 25.09.2025).

2. Кашперська А. Деякі особливості цифровізації обліку в бюджетних установах. *Економіка та суспільство*. 2025. № 75. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-75-72 (дата звернення: 25.09.2025).

3. Криниця С. Стратегії цифровізації системи управління публічними фінансами в Україні: аналіз та перспективи. *Acta academiae beregsasiensis. economics*. 2024. № 6. С. 307–321. URL: https://doi.org/10.58423/2786-6742/2024-6-307-321 (дата звернення: 25.09.2025).

4. Кудлаєва Н. В., Косташ Т. В., Михалків А. А. Вплив цифрових технологій на трансформацію системи бухгалтерського обліку в Україні. 2025. URL: https://doi.org/10.5281/zenodo.14635426 (дата звернення: 25.09.2025).

5. Semenets I., Shevchenko S., Hryhoriv O. Efficiency of accounting in the public sector of ukraine under the conditions of digitalization. *Modern economics*. 2024. Т. 47, № 1. С. 109–115. URL: https://doi.org/10.31521/modecon.v47(2024)-16 (дата звернення: 25.09.2025).

РОЖКОВСЬКА ВАЛЕРІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ШИШКОВА НАТАЛІЯ**, к.е.н, доцент.
НТУ«Дніпровська політехніка», м.Дніпро

ОСОБЛИВОСТІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ БАНКУ НА ПРИКЛАДІ АТ «УКРСИББАНК»

Сучасні умови функціонування банківської системи України зумовлюють підвищення вимог до організації бухгалтерського обліку зобов'язань банківських установ. Зобов'язання виступають важливим елементом фінансової стійкості банку, визначаючи рівень його ліквідності та платоспроможності [1].

АТ «Укрсиббанк» як один із системно важливих банків України має широкий спектр зобов'язань, що включають депозити фізичних та юридичних осіб, кредити, отримані від інших фінансових установ, а також зобов'язання за випущеними цінними паперами. Організація їх обліку здійснюється з урахуванням вимог НБУ [4], міжнародних стандартів фінансової звітності [2] та внутрішніх політик банку. Важливим аспектом є класифікація зобов'язань за строками погашення, що забезпечує баланс між ліквідністю та дохідністю активних операцій. Методика аналізу зобов'язань передбачає дослідження їх структури, динаміки та впливу на фінансові результати. Особливої уваги заслуговує аналіз співвідношення коротко- та довгострокових зобов'язань, а також оцінка вартості залучених ресурсів і концентрації кредиторів. Для цього використовуються коефіцієнти ліквідності, фінансової залежності та маневреності [2]. Аудит зобов'язань банку є необхідним для забезпечення достовірності фінансової інформації.

Внутрішній аудит перевіряє ефективність системи контролю, тоді як зовнішній гарантує відповідність звітності вимогам законодавства та міжнародних стандартів [1, 2]. В Укрсиббанку застосовується подвійний контроль – внутрішній та зовнішній, включно з перевірками незалежних аудиторських компаній і моніторингом НБУ [4]. Цифровізація обліку сприяє автоматизації процесів, підвищенню швидкості формування звітності та точності аналітичних розрахунків. Використання систем Business Intelligence забезпечує глибший аналіз ризиків і підвищує ефективність управлінських рішень [3]. Важливим аспектом є управління ризиками, пов'язаними із зобов'язаннями банку. Недостатній рівень ліквідності або залежність від короткострокових зобов'язань може призвести до фінансової нестабільності. Тому необхідно диверсифікувати джерела фінансування, оптимізувати боргову структуру та формувати резерви. Укрсиббанк застосовує сучасні методи ризик-менеджменту, що відповідають вимогам Basel III [2; 4]. Таким чином, ефективний облік, аналіз та аудит зобов'язань банку є ключовими факторами фінансової стійкості. Подальший розвиток передбачає гармонізацію національних і міжнародних стандартів, посилення взаємодії банків із регуляторами та впровадження цифрових технологій [1; 2; 4].

Зобов'язання є ключовим елементом фінансової стійкості, впливаючи на ліквідність та платоспроможність банків, з акцентом на впровадження

нормативі Basel III та вдосконалення системи управління ризиками третіх сторін. За даними НБУ [4], у 2025 році банки зобов'язані щоквартально звітувати про структуру зобов'язань [5], з фокусом на диверсифікацію джерел фінансування для мінімізації ризиків.

Станом на 01.07.2025, загальні зобов'язання банку оцінюються в понад 150 млрд грн, з домінуванням коштів клієнтів (понад 90%), що підтверджує статус системної важливості за критеріями НБУ [4]. Депозити фізичних осіб становлять близько 60% від загальних зобов'язань, з акцентом на строкові вклади в гривні та валюті, тоді як юридичні особи забезпечують корпоративні депозити з вищою концентрацією. Кредити від інших фінансових установ, включаючи материнську BNP Paribas, складають 4-6%, а зобов'язання за цінними паперами – менше 2%, з фокусом на державні облігації та єврооблігації [3].

Банк застосовує МСФЗ 9[2] для класифікації фінансових зобов'язань за справедливою вартістю та амортизованою собівартістю, з щомісячним переоцінюванням. Класифікація за строками погашення (коротко- та довгострокові) забезпечує баланс між ліквідністю та дохідністю активів, з підготовкою звітності за Постановою НБУ № 373[5][6] та МСФЗ 9/13[2]. У 2025 році Укрсиббанк інтегрував автоматизовану систему обліку для реального часу моніторингу, з резервуванням під можливі втрати на рівні 1-2% від портфеля [3].

За перше півріччя 2025 року структура зобов'язань показала зростання депозитів на 12% порівняно з 2024 роком, з динамікою короткострокових (до 1 року) – 65% від загального обсягу. Особлива увага приділяється співвідношенню коротко- та довгострокових зобов'язань (65%/35%), оцінці вартості залучених ресурсів (середня ставка 9-11% річних) і концентрації кредиторів (понад 50% від топ-10 клієнтів) [3]. Для кількісного аналізу використовуються коефіцієнти ліквідності (LCR > 150%), фінансової залежності (коефіцієнт покриття > 1,2) та маневреності (20-25% власних коштів), що дозволяють прогнозувати вплив на прибуток (очікуваний чистий прибуток 4-5 млрд грн у 2025 році)[3, 4].

У 2025 році зовнішній аудит проводився Ernst & Young, підтвердивши відповідність звітності МСФЗ [1][2] без суттєвих зауважень, з фокусом на верифікацію резервів під зобов'язаннями (покриття 95%). Внутрішній аудит перевіряє ефективність системи контролю (третя лінія захисту в Укрсиббанку), тоді як зовнішній гарантує відповідність звітності законодавству та МСФЗ; застосовується подвійний контроль з перевірками незалежних аудиторів (наприклад, Ernst & Young) та моніторингом НБУ[4]. Результати аудиту за Q2 2025 показали мінімальні розбіжності (<0,3%), з рекомендаціями щодо посилення контролю за валютними зобов'язаннями.

У Укрсиббанку впроваджено системи Business Intelligence (SAP BW та Power BI) для глибшого аналізу ризиків, а також мобільний додаток UKRSIB business для управління рахунками, що охоплює 45% цифрових продажів нових рахунків у 2025 році[3]. Цифровізація включає AI для автоматизованого

класифікацію зобов'язань та прогнозування динаміки, скорочуючи час формування квартальної звітності до 5 днів [3]. Використання хмарних технологій забезпечує інтеграцію з НБУ-системами, з фокусом на кібербезпеку для захисту даних про зобов'язання [3].

Недостатня ліквідність чи залежність від короткострокових зобов'язань (ризик відпливу депозитів >20% у стрес-сценарії) може призвести до нестабільності; Укрсиббанк застосовує методи ризик-менеджменту відповідно до Basel III [4], з фокусом на оцінку кредитоспроможності та стабільне фінансування. У 2025 році банк диверсифікував портфель через партнерства з EBRD (гарантії на €30 млн) та IFC, формуючи резерви на 2-3% від зобов'язань, з моделями стрес-тестування для симуляції відпливів.

За рейтингом MIND.UA 2025, Укрсиббанк лідирує за стійкістю банків, з капіталом 27% від активів. Подальший розвиток передбачає гармонізацію національних і міжнародних стандартів (повна імплементація Basel III до 2026)[4], посилення взаємодії з регуляторами (НБУ) та впровадження цифрових технологій, включаючи AI для прогнозування динаміки зобов'язань з точністю 95%. Очікується зростання довгострокових зобов'язань до 40% для зниження ризиків, з фокусом на зелені фінанси та ESG-інтеграцію.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/996-14
2. Міжнародні стандарти фінансової звітності (IFRS). URL: https://mof.gov.ua/storage/files/IFRS-01_ukr19.pdf
3. Офіційний сайт АТ «Укрсиббанк». URL: https://ukrsibbank.com/
4. Методичні рекомендації з організації бухгалтерського обліку в банках. *Національний банк України*. URL: https://bank.gov.ua/ua/archive-news/all/25592602-natsionalniy-bank-shvaliv-metodichni-rekomendatsiyi-schodo-poryadku-skladannya-primitok-do-finansovoyi-zvitnosti-bankiv-ukrayini
5. Інструкція про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України. Постанова № 373 від 24.10.2011. *Національний банк України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/z1288-11 Закон Рада

РОМАН АЛІНА, здобувач вищої освіти
ХОЧА НАДІЯ, к.е.н, доцент, доцент кафедри обліку і аудиту,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

ОБЛІКОВА СИСТЕМА МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

У сучасному економічному середовищі, що характеризується високою динамічністю ринкових процесів, глобалізацією та посиленням конкуренції, малі підприємства відіграють усе більш значущу роль у забезпеченні стійкого розвитку національної економіки України. Саме цей сектор бізнесу забезпечує гнучкість, інноваційність і здатність швидко адаптуватися до змін зовнішнього середовища.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», до малих підприємств відносять суб'єктів господарювання, які відповідають принаймні двом із таких критеріїв: балансова вартість активів не перевищує 4 мільйони євро, чистий річний дохід - 8 мільйонів євро, а середньооблікова чисельність працівників - 50 осіб [1]. Подібні норми закріплені у Законі України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва», який визначає, що малими вважаються підприємства, у яких кількість працівників не перевищує 50 осіб, а обсяг доходу - еквівалент 10 мільйонів євро за середньорічним курсом НБУ [2].

Основою нормативного регулювання обліку малих підприємств в Україні є Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», Національне положення (стандарт) бухгалтерського облік (НП(С)БО) 25 «Спрощена фінансова звітність», Міжнародний стандарт фінансової звітності для малих і середніх підприємств, План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій суб'єктів малого підприємництва від 19.04.2001р. № 186 (спрощений План рахунків), Методичні рекомендації із застосування регістрів бухгалтерського обліку малими підприємствами від 25.06.2003 р. № 422, а також Методичні рекомендації по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку малими підприємствами від 15.06.2011 р. № 720.

Варто зазначити, що ефективне функціонування малих підприємств певною мірою залежить від створення дієвої облікової системи, що гарантує достовірність, своєчасність і прозорість фінансової інформації для внутрішніх і зовнішніх користувачів. Система обліку малих підприємств в Україні має свої особливості, обумовлені масштабом діяльності, обмеженими ресурсами та законодавчими вимогами. Зокрема, малі підприємства, відповідно до чинного законодавства, мають право застосовувати спрощену систему обліку та звітності, що передбачає спрощення форм облікових регістрів, скорочення кількості звітних показників і можливість ведення обліку без створення бухгалтерської служби. Водночас така спрощеність не повинна знижувати якість облікової інформації, адже вона є основою для прийняття управлінських рішень, визначення результатів діяльності та забезпечення податкової дисципліни.

Важливим елементом спрощеної системи є спрощений План рахунків, який має рекомендаційний характер. Це надає малим підприємствам право самостійно визначати доцільність його використання, враховуючи специфіку діяльності та обсяг господарських операцій.

Варто зазначити, що, на відміну від загального Плану рахунків, у спрощеному Плані запропоновано використовувати лише 30 синтетичних рахунків. Також, порівняно з загальним Планом, рахунки спрощеного Плану узагальнюють інформацію за групами активів, капіталу та зобов'язань, а їхні назви переважно збігаються з назвами загального Плану, за винятком рахунку 40, який має назву "Власний капітал".

У системі регулювання обліку малих підприємств діють Методичні рекомендації щодо застосування регістрів бухгалтерського обліку малими підприємствами № 422. Вони регламентують просту та спрощену форми обліку. Відповідно, проста форма передбачає використання Журналу обліку господарських операцій та Відомості 3-м для ведення аналітичного обліку розрахунків. У свою чергу спрощена форма застосовує спрощений План рахунків та включає шість основних регістрів, на яких узагальнює інформацію за господарськими операціями. До таких регістрів належать такі відомості: 1-м: облік готівки та грошових коштів; 2-м: облік запасів; 3-м: розрахунки з дебіторами та кредиторами, оплатою праці; 4-м: необоротні активи, амортизація, капітальні інвестиції; 5-м: витрати, доходи, фінансові результати, власний капітал; оборотно-сальдова відомість [3].

У свою чергу, Методичними рекомендаціями по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку малими підприємствами №720 запропоновано склад регістрів, порядок їх заповнення та спосіб узагальнення інформації без використання подвійного запису для складання фінансової звітності мікропідприємств. Облікові регістри повинні містити назву, період складання, зміст і обсяг господарських операцій, а також дані для визначення осіб, які їх заповнювали. Записи здійснюються на підставі первинних документів. Період заповнення регістрів підприємство визначає залежно від кількості операцій.

Відповідно до Методичних рекомендацій №720 суб'єкти малого підприємництва, які обрали спрощену форму бухгалтерського обліку, відображають господарські з врахуванням певних особливостей. Зокрема, замість класичної системи подвійного запису з рахунками застосовується 4 Журнали обліку: 1-мс - для обліку активів; 2-мс - для обліку капіталу та зобов'язань; 3-мс- для обліку доходів; 4-мс - для обліку витрат. Дані з Журналів 1-мс і 2-мс застосовуються під час формування Балансу (форма №1-мс), тоді як інформація з Журналів 3-мс і 4-мс слугує основою для складання Звіту про фінансові результати (форма №2-мс), що входять до фінансового звіту мікропідприємства.

При потребі малі підприємства можуть узагальнити інформацію про господарські операції у п'яти відомостях: для обліку необоротних активів; нарахування амортизації, розрахунків з постачальниками, іншими кредиторами та бюджетом; розрахунків з працівниками; витрат на ремонт та поліпшення

основних засобів [4].

Завершує обліковий цикл фінансова звітність. Вона є ключовим етапом всього процесу, оскільки не лише підсумовує дані, але й слугує потужним інструментом для контролю за фінансово-господарською діяльністю, надання інформації зовнішнім та внутрішнім користувачам, аналізу економічних показників діяльності. НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність» визначає методологічне підґрунтя для формування фінансової звітності малими підприємствами та встановлює форми спрощеної звітності: Баланс (формати № 1-м та № 1-мс) і Звіт про фінансові результати (формати № 2-м та № 2-мс) [5].

Варто наголосити, що не зважаючи на існування Методичних рекомендацій (№ 422 та № 720), розроблених для спрощення обліку шляхом відмови від повного Плану рахунків чи традиційного подвійного запису, система обліку залишається недосконалою та не до кінця уніфікованою, оскільки ці спрощення часто виявляються ілюзорними. Наприклад, методика, що нібито відмовляється від рахунків, фактично вимагає складного багаторазового відображення операцій, а регістри, визначені Методичними рекомендаціями № 422, не узгоджуються з актуальними формами фінансової звітності.

Ключова проблема полягає у порушенні цілісності спрощеної облікової системи: регістри не дозволяють без додаткових перерахунків сформувати всі необхідні показники звітності. Через це бухгалтери малих підприємств, навіть при застосуванні спрощених форм, повинні володіти, зокрема, методом подвійного запису, що частково нівелює ідею спрощення.

Таким чином, існує необхідність вдосконалення проміжної ланки цієї системи – облікових регістрів. Їхня структура має бути повністю гармонізована з показниками Спрощеної фінансової звітності, а методика ведення повинна бути інтуїтивно зрозумілою та послідовною. Лише подальша уніфікація, автоматизація та чітке узгодження усіх елементів системи обліку дозволять малому бізнесу ефективно використовувати облікові дані як надійний інструмент управління та контролю.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV : станом на 3 верес. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text.
2. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України від 22.03.2012 № 4618-VI : станом на 18 січ. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text.
3. Про затвердження Методичних рекомендацій по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку малими підприємствами : Наказ від 25.06.2003 № 422. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0422201-03#Text.
4. Про затвердження Методичних рекомендацій із застосування регістрів бухгалтерського обліку малими підприємствами : Наказ від 15.06.2011 № 720. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0720201-11#Text.
5. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 "Спрощена фінансова звітність" : Наказ М-ва фінансів України від 25.02.2000 № 39 : станом на 6 берез. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00#Text.

РОМАНЧУК МАРІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник - **КОЛІСНИК ОЛЕНА**, к.е.н, доцент,
доцент кафедри обліку та аудиту,
Державний податковий університет, м. Ірпінь

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ У ПЕРІОД ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Сучасні умови господарювання характеризуються високим рівнем невизначеності, зумовленої глобальними економічними кризами, геополітичними ризиками, наслідками воєнних дій та змінами у нормативно-правовому середовищі. У таких умовах особливої ваги набуває побудова ефективної системи обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством, яка дозволяє своєчасно реагувати на зовнішні та внутрішні виклики, забезпечувати обґрунтованість управлінських рішень і підтримувати фінансову стійкість підприємства [1].

Обліково-аналітичне забезпечення являє собою сукупність методів, інструментів та інформаційних потоків, що формують, обробляють і аналізують дані про господарську діяльність з метою їх подальшого використання у процесі управління. Основу цієї системи становить бухгалтерський облік, який забезпечує первинне накопичення інформації про фінансово-господарські операції. Водночас економічний аналіз виступає аналітичною складовою, що дозволяє перетворити облікові дані на корисну управлінську інформацію для прийняття стратегічних і тактичних рішень.

У період економічної нестабільності обліково-аналітична система має бути гнучкою, адаптивною та здатною швидко реагувати на зміни умов господарювання. Це потребує вдосконалення методології ведення обліку, розширення переліку аналітичних показників, упровадження сучасних інформаційних технологій. Ефективна система повинна не лише відображати минулі події, а й виконувати прогностичну функцію, тобто допомагати керівництву передбачати наслідки можливих управлінських рішень.

Завдяки використанню сучасних цифрових рішень облікові дані перетворюються на аналітичну базу, яка дає змогу формувати прогнозні моделі розвитку підприємства. Зокрема, впровадження систем ERP, CRM і BI створює можливості для оперативного моніторингу фінансового стану, рентабельності, ліквідності, структури витрат і доходів [2]. Такі системи дозволяють інтегрувати облік з управлінням персоналом, виробництвом і збутом, формуючи єдиний інформаційний простір підприємства.

Особливого значення у період нестабільності набуває управлінський облік. На відміну від фінансового, який орієнтований на зовнішніх користувачів, управлінський облік покликаний забезпечити керівництво релевантною інформацією для планування, контролю та прийняття рішень. У кризових умовах необхідно розширювати систему внутрішньої звітності, зосереджуючи увагу на ключових показниках ефективності діяльності (KPI), аналізі беззбитковості, маржинальному доході, точці рентабельності та рівні

фінансових ризиків.

Аналітична функція системи обліково-аналітичного забезпечення передбачає глибоке дослідження взаємозв'язків між показниками фінансово-господарської діяльності. У цьому контексті важливо застосовувати методи факторного, порівняльного, трендового та горизонтального аналізу, що дають змогу визначити тенденції розвитку підприємства. У період економічної нестабільності набувають актуальності інструменти сценарного аналізу, аналізу чутливості та SWOT-аналізу, які дозволяють оцінити вплив змін зовнішнього середовища на результати діяльності підприємства .

Не менш важливою складовою є контрольна функція обліково-аналітичної системи. У період зростання ризиків, пов'язаних із фінансовими втратами, шахрайством або зловживаннями, необхідно підвищувати рівень внутрішнього контролю. Внутрішній аудит, який здійснюється на основі облікових і аналітичних даних, сприяє виявленню відхилень від запланованих показників і розробці заходів щодо їх усунення. В умовах цифровізації контроль має інтегруватися з інформаційними системами, забезпечуючи автоматичну перевірку правильності введення даних, дотримання процедур і регламентів.

Ефективність обліково-аналітичного забезпечення значною мірою залежить від кадрового потенціалу підприємства. У сучасних умовах бухгалтери та аналітики мають володіти не лише знаннями в галузі фінансового обліку, а й навичками роботи з цифровими технологіями, базами даних, системами візуалізації аналітичної інформації. Це вимагає модернізації підходів до підготовки фахівців обліково-економічного профілю, впровадження компетентнісного підходу в освітні програми, орієнтованого на розвиток цифрової грамотності та аналітичного мислення. У період нестабільності важливо, щоб інформаційна система підприємства забезпечувала оперативний доступ до даних і підтримувала прийняття рішень на всіх рівнях управління. Розвиток електронного документообігу, автоматизованих систем звітності, хмарних технологій і цифрового аудиту значно спрощує процес обробки та аналізу даних [3]. Водночас це потребує належного рівня захисту інформації, розробки політик кібербезпеки та дотримання вимог конфіденційності фінансових даних.

Таким чином, система обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством у період економічної нестабільності повинна базуватися на принципах адаптивності, інтегрованості та гнучкості. Вона має забезпечувати формування не лише фінансових показників, а й аналітичних висновків, що дають змогу оцінити ризики, можливості та перспективи розвитку підприємства. Поєднання сучасних інформаційних технологій, аналітичних інструментів і професійної компетентності персоналу є основою ефективного управління та сталого функціонування підприємства в умовах невизначеності [3].

Список використаних джерел

1. Крачок Л. Управлінський облік у підприємствах України в умовах сучасних викликів. *Економіка та суспільство.* 2023.

https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4122
2. Гордієва-Герасимова Л. Впровадження CRM-систем на підприємстві. *Журнал ХНУ.* 2023. https://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2023/01/2022-312-62-21.pdf
3. Розвиток управлінського обліку на основі інтеграції ризик-орієнтованого підходу. *Econa.org.ua*, 2024. https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/download/1868/6565656954

РУДЕНКО ЮЛІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник - **КОЛІСНИК ОЛЕНА**, к.е.н, доцент кафедри обліку та аудиту
Державний податковий університет, м. Ірпінь

АДАПТАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ДО ВИКЛИКІВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

У сучасних умовах цифрова трансформація охоплює всі сфери економіки, що суттєво впливає на організацію бухгалтерського обліку. Впровадження хмарних сервісів, автоматизованих облікових систем, електронного документообігу та технологій штучного інтелекту вимагає від бухгалтерських підрозділів не лише технічної перебудови, а й оновлення методологічних підходів до обліку.

Цифрові інструменти створюють передумови для підвищення ефективності облікових процесів, оперативності формування звітності та прозорості фінансової інформації. Водночас зростає актуальність питань захисту даних, відповідності новим законодавчим нормам та дотримання професійної етики у цифровому середовищі.

У зв'язку з цим важливим завданням стає формування гнучкої системи бухгалтерського обліку, здатної адаптуватися до динамічних змін і забезпечувати стабільну роботу підприємств в умовах цифровізації.

Актуальність теми цифрової трансформації бухгалтерського обліку зумовлена стрімким розвитком цифрових технологій, які радикально змінюють традиційні підходи до ведення обліку та фінансової звітності. Підприємства активно впроваджують автоматизовані облікові системи, електронний документообіг, хмарні сервіси, блокчейн та інструменти штучного інтелекту для підвищення швидкості і точності обробки фінансової інформації. Ці зміни створюють потребу не лише у технічній перебудові бухгалтерських процесів, а й у оновленні методологічних підходів, удосконаленні облікової політики та підвищенні цифрової компетентності фахівців. Водночас, зростають вимоги до кібербезпеки, захисту конфіденційних даних, прозорості звітності та дотримання законодавчих норм, що стають важливими факторами ефективної роботи облікової системи. Особливої ваги питання набуває в умовах глобалізації та інтеграції України у міжнародний економічний простір, де адаптація облікових систем до сучасних цифрових стандартів є не лише конкурентною перевагою, а й необхідною умовою сталого розвитку підприємств. Таким чином, цифрова трансформація бухгалтерського обліку виступає ключовим чинником підвищення ефективності управлінських рішень, забезпечення оперативності та прозорості фінансової інформації, що визначає її високу актуальність як з наукової, так і з практичної точки зору.

На думку Гавриленко Н. та Козіцької Н., для успішного здійснення цифрової трансформації бухгалтерського обліку важливо забезпечити якісну підготовку кадрів і визначити найбільш ефективну стратегію впровадження сучасних технологій [1].

Серед найпоширеніших інформаційних технологій, що застосовуються в бухгалтерському обліку, можна виділити такі напрямки:

1. Електронні облікові системи. Це програмні рішення, які полегшують ведення обліку фінансових операцій, складання звітів і бухгалтерських реєстрів. Такі системи можуть бути універсальними, як QuickBooks чи Microsoft Dynamics, або розробленими спеціально для окремих галузей.

2. Хмарні технології. Зберігання даних і програмного забезпечення у хмарному середовищі забезпечує оперативний доступ до облікової інформації незалежно від місцезнаходження та пристрою. Це підвищує мобільність і зручність ведення обліку.

3. Штучний інтелект і аналітика. Технології штучного інтелекту застосовуються для автоматизованої обробки великих масивів даних та аналізу закономірностей. Аналітичні функції допомагають прогнозувати фінансові показники, що сприяє обґрунтованішим управлінським рішенням.

4. Електронний документообіг. Замість традиційного паперового обліку дедалі більше компаній переходять до електронних систем для збереження та обміну документацією. Це значно спрощує процеси й підвищує їх ефективність.

5. Системи безпеки. У контексті зростання кіберзагроз захист даних та запобігання несанкціонованому доступу набувають особливого значення. Сучасні технології забезпечення безпеки є важливим елементом бухгалтерського обліку.

6. Мобільні додатки. Деякі програми для автоматизації бухгалтерії мають мобільні версії, які дають можливість отримувати доступ до облікової інформації в будь-який час і з будь-якого місця.

7. Блокчейн. Технологія блокчейн пропонує надійні інструменти для створення прозорих систем обліку та перевірки транзакцій, що мінімізує ризик фальсифікації даних.

Згідно з позицією Домбровської Н., цифрова трансформація становить складний і багатоетапний процес, який передбачає не лише технічні інвестиції, а й глибоку трансформацію внутрішніх бізнес-процесів, навчання персоналу та забезпечення високого рівня кіберзахисту [2, с. 239-246].

Цифровізація істотно впливає на кожен етап виробництва продукції. Зокрема, використання сучасних цифрових інтернет-технологій на стадії заготівлі (постачання) допомагає підприємствам уникати значних фінансових витрат. Завдяки різноманітним онлайн-сервісам, мобільним платформам та спеціалізованим аграрним цифровим майданчикам для пошуку постачальників (посадкових матеріалів, сировини, товарно-матеріальних цінностей, засобів захисту рослин тощо) підприємства мають можливість користуватися цими послугами безкоштовно або з мінімальними витратами на підписку. Це дозволяє суттєво економити ресурси завдяки ефективному використанню технологій за умови проактивного підходу та належної компетенції відповідальних за постачання осіб. Оптимізація процесу і пошук найкращих цінових пропозицій та умов поставки сприяють значній економії аграрних підприємств на закупівлях ресурсів для виробництва. Також важливу роль на етапах виробництва може відіграти блокчейн-технологія, яка забезпечує

створення надійної системи обліку та перевірки транзакцій, підвищуючи прозорість та безпеку операцій.

Впровадження сучасних облікових систем і аналітичних інструментів дозволяє підприємствам значно вдосконалити використання часу та ресурсів, які раніше витрачалися на виконання повторюваних завдань. Завдяки цьому працівники можуть більше уваги приділяти стратегічним аспектам розвитку та ретельному плануванню діяльності. Цифрові зміни у сфері обліку й аналітики відіграють важливу роль у підготовці українського бізнесу до викликів та перспектив, пов'язаних із європейською інтеграцією. Такі трансформації потребують не лише впровадження сучасних технологій, а й перегляду підходів до управління, формування нової організаційної культури та удосконалення способів ведення бізнесу. Завдяки інноваціям підприємства отримують змогу зберігати конкурентоспроможність і відкривати нові шляхи для зростання в рамках майбутнього членства України в ЄС. З огляду на посилення ролі інформаційних технологій в облікових процесах надзвичайно важливим стає питання кібербезпеки. Підприємства повинні постійно модернізувати системи захисту даних, щоб запобігти несанкціонованому доступу чи кібератакам, які здатні загрожувати точності та безпеці фінансової інформації.

Таким чином, цифрова трансформація облікових процесів є ключовим чинником, який забезпечує ефективну адаптацію українських компаній до норм та стандартів Європейського Союзу. Вона сприяє підвищенню продуктивності роботи підприємств, досягненню відповідності європейським вимогам і зміцненню їхніх позицій в умовах швидкого розвитку цифрових технологій.

Список використаних джерел:

1. Гавриленко Н., Козіцька Н. Аналітичне забезпечення цифрових трансформацій // *Економіка та суспільство*. – 2022. – № 38. – URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1620 (дата звернення: 02.10.2025).

2. Домбровська Н. Цифрова трансформація бухгалтерського обліку: вплив технологій на ефективність та якість фінансової звітності // *Економічний аналіз*. – 2023. – Т. 33, № 2. – С. 239–246. – URL: https://econa.economics.in.ua/index.php/econa/article/view/2406 (дата звернення: 02.10.2025).

САВЧЕНКО НАТАЛІЯ, к.е.н, доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування і аудиту
САВЧЕНКО РОМАН, к.е.н, доцент,
доцент кафедри комп`ютерних технологій і моделювання систем
Поліський національний університет, м. Житомир

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК У СФЕРІ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ: ВИКЛИКИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

У сучасних умовах цифрової трансформації суспільства, особливого значення набуває процес модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі. Зростання інформаційного масиву, необхідність забезпечення прозорості формування фінансових потоків, посилення контролю за ефективністю використання бюджетних ресурсів зумовлюють виникнення потреби в обов'язковому запровадженні цифрових технологій в систему бухгалтерського обліку. Адже перехід до електронного документообігу, використання автоматизованих інформаційних систем та інтегрованих платформ дозволяє підвищувати достовірність і своєчасність формування облікових даних, знижує ризики корупційних проявів, сприяє оптимізації процесу прийняття управлінських рішень в сфері публічних фінансів. Разом з тим, цифровізація системи бухгалтерського обліку в державному секторі зумовлює виникнення низки викликів: потребою в стандартизації даних, забезпеченні їх захисту, підвищенні цифрової компетентності працівників та гармонізації національних підходів у веденні бухгалтерського обліку із міжнародними стандартами IPSAS. Таким чином, дослідження питань цифровізації є актуальним, адже воно спрямоване на формування сучасної концепції бухгалтерського обліку у державному секторі, яка відповідає вимогам цифрової економіки та принципам прозорого управління публічними фінансами.

Як вже зазначалось, сфера державного сектору в сучасних умовах зазнає суттєвих трансформацій, зумовлених процесами цифровізації економіки та суспільного управління. Бухгалтерський облік, як ключовий елемент системи фінансового контролю та гарант прозорості використання державних фінансів, опинився в центрі цих змін. Запровадження цифрових технологій не лише спрощує облікові процедури, але й створює нові виклики, що вимагають адаптації діючої нормативно-правової бази та професійної підготовки фахівців. Основна мета цифровізації полягає у проведенні цифрової трансформації існуючих та створенні нових секторів економіки, а також у модернізації різних сфер життєдіяльності для досягнення більш ефективних та сучасних результатів. Досягнення таких змін можливе лише за умов інтеграції ідей, заходів та ініціатив, пов'язаних із цифровізацією, з національними, регіональними та галузевими стратегіями розвитку України [1]. За даними світового агентства Accounting Today, ринок цифрових бухгалтерських продуктів буде зростати щорічно на 8,6% на рік, а загальна його вартість у 2026 р. становить понад 11,7 млрд дол. США [2].

Одним із основних напрямів цифрової трансформації є автоматизація облікових процесів на базі сучасних програмних продуктів і спеціалізованих інформаційних систем. Використання електронного документообігу, інтеграція бухгалтерських платформ із державними реєстрами та банківськими системами дозволяє значно знизити рівень ручної роботи, мінімізувати ймовірність виникнення помилок і забезпечити своєчасність формування фінансової та бюджетної звітності. Водночас постає проблема сумісності різних інформаційних систем, що можуть використовуватись суб'єктами державного сектору та необхідність їх стандартизації.

Другим важливим викликом є формування системи кібербезпеки та захисту персональних і фінансових даних. Державні установи оперують великими масивами, в тому числі і конфіденційної інформації, як наслідок будь-які слабкі ланки в інформаційних системах можуть детермінувати формування ризиків як для окремих громадян, так і для фінансової стабільності держави загалом. Це вимагає розробки та впровадження комплексних механізмів захисту даних, а також підвищення цифрової компетентності облікових працівників та адміністративного персоналу.

Не менш актуальною проблемою є підготовка кадрів. Традиційні підходи до викладання бухгалтерського обліку у державному секторі вищими навчальними закладами вже не відповідають сучасним вимогам. Потрібна інтеграція викладання дисципліни із вивченням інформаційних технологій, основ кібербезпеки та управління даними в навчальні програми для майбутніх фахівців з бухгалтерського обліку. Практичні навички роботи з електронними системами, знання міжнародних стандартів обліку та фінансової звітності в державному секторі стають обов'язковими складовими професійної компетентності. Також варто відзначити, що цифровізація відкриває нові можливості для прозорості даних та громадського контролю. Використання відкритих даних, публікація звітності на відкритих платформах, застосування технологій блокчейну для відстеження фінансових потоків підвищують рівень довіри суспільства до суб'єктів управління державними ресурсами. Водночас такі підходи потребують додаткових регуляторних рішень та забезпечення технічної інфраструктури.

Цифровізація також змінює підхід до порядку організації та проведення аудиту у державному секторі, побудови системи внутрішнього контролю. Використання аналітичних платформ, штучного інтелекту та алгоритмів машинного навчання дає змогу в автоматичному режимі виявляти помилки у фінансових даних, що значно підвищує якість проведення контролю. Водночас це ставить перед аудиторами нові завдання:

інтерпретація результатів роботи алгоритмів;

формування критеріїв оцінювання;

відповідальність за прийняті на основі цифрових даних управлінські рішення.

Ще одним важливим аспектом цифровізації обліку в державному секторі є забезпечення безперервності функціонування облікових систем у кризових

умовах. Військові дії, енергетичні загрози чи кібератаки можуть паралізувати роботу окремих органів влади. Тому необхідним є створення резервних центрів обробки даних, використання хмарних технологій та механізмів швидкого відновлення облікових процесів у надзвичайних ситуаціях.

Не менш вагомим викликом стає необхідність підвищення рівня довіри суспільства до цифрових фінансових систем. Відкритість і доступність бухгалтерської нформації у форматі відкритих даних (open data) дозволяють громадськості та аналітичним центрам здійснювати незалежний моніторинг. Однак забезпечення балансу між прозорістю та захистом конфіденційної інформації вимагає чітких правил і контролю за їх дотриманням.

Для підвищення результативності впровадження цифрових технологій необхідно здійснювати цифровізацію країни комплексно, а не окремих її складових. Сучасні цифрові тренди проникають у різні сфери суспільного життя та діяльності суб'єктів господарювання, навіть якщо їхній безпосередній вплив є опосередкованим або вимагає додаткових умов для застосування. Зокрема, технологія блокчейн, яка спершу асоціювалася переважно з фінансовою сферою, сьогодні відкриває широкі перспективи й у бухгалтерському обліку в державному секторі. Вона забезпечує збереження даних у вигляді незмінного цифрового запису, надає кожному учаснику доступ до актуальної копії бази даних, гарантує високу швидкість і надійність операцій, а також посилює захист інформації та користувачів завдяки децентралізованому зберіганню даних на різних серверах.

Таким чином, процес цифровізації бухгалтерського обліку у державному секторі охоплює широкий спектр завдань – від нормативної уніфікації та технологічної модернізації до кадрової підготовки й забезпечення інформаційної безпеки. З одного боку, цифрові інструменти сприяють підвищенню ефективності та прозорості управління фінансами, а з іншого – породжують нові виклики, пов'язані зі стандартизацією, захистом даних і формуванням професійних компетентностей обліковими працівниками. Подальший розвиток у цій сфері потребує системного підходу, що поєднуватиме законодавчі ініціативи, технологічні інновації та розвиток людського капіталу, формуючи культуру відповідального використання цифрових рішень у державному секторі економіки.

Список використаної літератури

1. Коваль, О., Лишак, О. Характеристика цифрової трансформації економіки в умовах глобальних викликів. *Економіка та суспільство*, 2024. № 66. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-72

2. Digital Accounting is the Future. URL: https://www.outlookmoney.com/tech-toys/digital-accounting-is-the-future-7889

САЛІМОН ТЕТЯНА, здобувач вищої освіти,
КУЗУБ МИХАЙЛО, ст. викладач кафедри обліку та оподаткування,
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

РОЛЬ ОБЛІКУ В УПРАВЛІННІ РИЗИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Здійснення підприємницької діяльності часто відбувається через призму невизначеності, нерозуміння, чи спрацює прийняте рішення чи, навпаки, завдасть збитків власникам. І ось цей потенційний виграш або програш спричиняє ряд ризиків для підприємства: внутрішні, це ті, які виникають на етапі певного процесу; зовнішні: зміна в законодавстві, інфляція, дефляція, зміна курсів валют, світові кризи тощо; комерційні ризики, які пов'язані з проблемами реалізації продукції; а також зниження фінансової стійкості, що супроводжується змінами у структурі капіталу, зобов'язань та активів. [1, с. 269]

Але разом з умовами, в яких зараз перебуває наша країна, ці ризики збільшуються в рази і доводиться все швидше адаптуватись до будь-яких змін, та приймати раціональні управлінські рішення для успішного ведення бізнесу. Адже ті закони та процедури, якими керувались раніше, вже не так ефективно працюють, вони переформатувалися на нову реальність.

Спочатку важливим буде визначити поняття «ризик» в розрізі бухгалтерського обліку. Отже бухгалтерський ризик – це ймовірність негативного фінансового результату для підприємства внаслідок викривленого відображення фактів господарської діяльності, неправильно прийнята облікова політика, що застосовується на підприємстві. [1, с. 281]

Перед усім, переміщення через обстріли робітників чи, навіть, головні офіси та інші потужності організації вже спричиняє ряд негативних наслідків та викликів:

1. Втрата або пошкодження носіїв важливої інформації про господарську діяльність (комп’ютерів, флешок, паперових документів) потребує повторну інвентаризацію втрачених та наявних ресурсів, їх знецінення у фінансовому звіті.
2. Через зміни у кадровому відділі поставало питання про заробітну плату, забезпечення та фінансову підтримку кожного робітника.
3. Зміна середовища, клієнтів, постачальників та відповідно – зміна попиту та ціни потребують у належному фіксуванні та подальшому прогнозуванні можливих ситуацій.

Також, хоча більш складною ситуацією був 2022 рік, під час якого взагалі не функціонували майже всі державні інститути, все ж досі є певні перебої у роботі банківських систем та фінансових установ, особливо в бойових зонах. Додатковою загрозою є кібератаки з боку агресора. Через це можливе тимчасове заморожування трансакцій, доступу до капітальних вкладень та джерел фінансування. Це все вимагає коригування в управлінні фінансами підприємства для забезпечення його стійкості. [2, с. 293]

Внаслідок переформатування законодавства, особливо після 2022 року, збільшилось навантаження на головних бухгалтерів підприємств, які мають

постійно слідкувати за змінами в законах для уникнення штрафів, юридичних та фінансових негативних наслідків. [2, с. 297]

До прикладу, найзагальнішими змінами в Податковому кодексі України є: відновлення обов'язку для ФОПів сплачувати ЄСВ, який скасували 1 березня 2022 року; до Кодексу з процедур банкрутства додали нову Книгу – «Превентивна реструктуризація» для допомоги підприємствам вийти на стабільний фінансовий рівень; та інші зміни, які стосуються конкретних сфер економічної діяльності підприємств. [6] Ці всі нововведення вимагають коригування у звітах, іншого підходу до прийняття рішень про раціональний розподіл фінансів та різних прогнозів, виходячи з цих умов.

Тому фінансовий облік підприємства відіграє далеко не останню роль у прийнятті рішень під час виникнення загроз на шляху до нормального функціонування господарської діяльності. Одним з ключових завдань обліку є своєчасна ідентифікація ризиків та їх усунення. [3, с. 333]

Деякі із зазначених ризиків є зовнішніми (кібератаки, воєнний стан, зміна в законах, некоректна робота банківських та фінансових установ), деякі внутрішніми (кадровий, інформаційний, фінансовий ризик)– усі вони виникають через одну причину, війну та безпосередньо чи частково впливають на господарську діяльність в Україні. Тому необхідно вміти виявляти та заздалегідь прогнозувати ці ризики, а також вчасно їх ліквідувати, або мінімізувати.

Основним способом уникнення ризикових ситуацій є накопичення достатньої інформації з різних джерел для найбільш точного встановлення ймовірних наслідків. [1 с. 279-281, 3 с. 334]

Як розпоряджатися отриманою інформацією вирішує самостійно кожне підприємство в особі керівника, топ-менеджера, головного бухгалтера тощо. Проте діє завжди загальний алгоритм дій виявлення, аналізу та хеджування ризиків:

1. Ідентифікація ризиків передбачає виявлення потенційних проблем ззовні, або/та в певній ланці бізнесу, наскільки масштабними та збитковими вони є для компанії.

2. Оцінка можливих методів управління ризиками: уникнення, зниження, передача (доручення відповідальності третім особам чи редагування певних документів) і прийняття (створення резервів).

3. Оцінка та порівняння результатів з подальшими коригуваннями дій та рішень. [1, с. 275]

Хоча даний план сформульований на лад менеджменту, саме облік відображає стан підприємства на кожному етапі та від отриманих звітів відштовхуються під час організації подальших дій.

У фінансовій та управлінській звітності в реальному часі відображається проблемна зона при формуванні нових активів, змін у власному капіталі та зобов'язаннях компанії. На основі цієї інформації приймається стратегічне рішення щодо раціоналізації господарських операцій, перед цим розраховуються можливі збитки та необхідні зміни внаслідок прийнятої стратегії.

Під час впровадження програми всі зміни відповідно також зображуються у

бухгалтерському обліку. Наприклад, при створенні резервів додаються назначені суми, згідно НП(С)БО, в рахунки 94 «Інші витрати операційної діяльності», 49 «Страхові резерви», 38 «Резерв сумнівних боргів» тощо. Якщо змінився підхід щодо оформлення нових контрактів то в рахунку 06 «Гарантії та забезпечення отримані» фіксують вартість об'єкта застави, що служить гарантією виконання умов третьою особою. [1, с. 288]

Хоча основною метою обліку є надання повної та правдивої інформації про господарські операції у фінансовому розрізі для переконання у дотриманні законодавства та правильному керуванні бізнесом, слід не забувати про ще одну роль – це незамінна допомога в чітко прогнозованому складанні плану, особливо під час війни. Завдяки розгорнутому фінансовому звіту є можливість прослідкувати за впливом затверджених рішень та швидко адаптуватись і виправити наступні кроки доки задача не буде вирішена.

Список використаних джерел

1. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: підручник [3-е видан.] / [за ред. д.е.н., проф. П. О. Куцика; П. О. Куцик, В. І. Бачинський, Р. М. Воронко, О. А. Полянська, С. І. Головацька, М. В. Корягін, К. І. Кузьмінська, М. Ю. Чік]. – Львів : Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2023. – 308 с.

2. Франчук І.Б. РОЗДІЛ 8 ЗАГРОЗИ ТА РИЗИКИ У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ (ФІНАНСОВОМУ) ОБЛІКУ ВНАСЛІДОК ВПРОВАДЖЕННЯ ВОЄННОГО СТАНУ *Новітні парадигми менеджменту в умовах воєнного стану* : монографія / Батюк Б.Б., Воскобійник С.Я., Вовк М.В. та ін. – Львів : СПОЛОМ, 2024. С. 277– 305.

3. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: навчальний посібник / О.А. Лаговська, С.Ф. Легенчук, В.І. Кузь, С.В. Кучер. – Житомир: Житомирський державний технологічний університет, 2017. – 416 с.

4. Кузуб М. В., Талаш Д. Ю. Особливості бухгалтерського обліку під час воєнного стану. Open science of Ukraine. 2023. Т. 2023, № 3. URL: https://doi.org/10.59948/osou3.2023.08.

5. Кузуб МВ, Синюк АВ. Проблеми регулювання бухгалтерського обліку в сучасних умовах. URL: https://scholar.google. com/ citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=qeRxSQwAAAAJ&cstart =20&pagesize=80&citation_for_view=qeRxSQwAAAAJ:lSLTfruPkqcC

6. Січень-2025: що очікувати бухгалтеру. *7eminar*. URL: https://7eminar.ua/news/3235-sicen-2025-shho-ocikuvati-buxgalteru

СЕРГІЄНКО ОЛЕКСАНДР – здобувач вищої освіти
Науковий керівник - **УСАТЕНКО ОЛЬГА**, д.е.н, професор,
завідувач кафедри економічного аналізу і фінансів
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», м. Дніпро

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ В ОПТОВІЙ ТОРГІВЛІ

Оптова торгівля є важливою складовою національної економіки, яка забезпечує рух товарів від виробників до роздрібних підприємств та кінцевих споживачів. Вона виступає посередньою ланкою у системі товарообігу, що впливає на формування цін, рівень забезпеченості продукцією різних галузей і населення, а також на фінансові результати підприємств. В умовах зростаючої конкуренції, цифровізації бізнес-процесів і постійних змін податкового законодавства організація та методика бухгалтерського обліку в оптовій торгівлі набувають особливого значення, адже саме від точності облікових даних залежить ефективність управління запасами, ціноутворення та прибутковість діяльності.

Питання організації обліку в торгівлі досліджували багато вітчизняних і зарубіжних учених, серед яких Верзілова Г. Р., Ковова І. С., Кучанський О. Верзілова Г. Р. дослідила сутність, структуру та класифікацію витрат на маркетингову діяльність у системі бухгалтерського обліку торговельних підприємств. Також обґрунтувала необхідність розмежування маркетингових витрат за економічним змістом і функціональним призначенням, а також запропонувала удосконалення методики їх обліку з урахуванням вимог управлінського обліку [1]. Ковова І. С. дослідила вплив цифрової трансформації на організацію та методику обліку товарів у підприємствах торгівлі. Вона визначила основні напрями цифровізації облікових процесів - автоматизацію документування, використання хмарних технологій, електронного документообігу та аналітичних платформ для управління запасами [2]. Кучанський О. проаналізував тенденції розвитку роздрібної торгівлі в Україні та визначив їх вплив на систему управлінського обліку. Він проаналізував тенденції розвитку роздрібної торгівлі в Україні та визначив їх вплив на систему управлінського обліку. Визначив, що розвиток роздрібної торгівлі має орієнтуватися на цифрові інструменти збору даних і прогнозування, які забезпечують ефективне управління витратами, запасами та прибутковістю [3]. Проте, сучасні умови функціонування підприємств оптової торгівлі потребують удосконалення методики обліку з урахуванням автоматизації, електронного документообігу та ризиків, пов’язаних з коливаннями попиту і цін.

Організація бухгалтерського обліку в оптовій торгівлі ґрунтується на системному підході до відображення господарських операцій, пов’язаних із закупівлею, зберіганням, переміщенням та реалізацією товарів. Вона передбачає створення ефективної облікової політики, яка визначає порядок оцінки товарів, способи обліку транспортно-заготівельних витрат, методи списання запасів та правила формування фінансових результатів. Важливою

умовою є також забезпечення належної аналітичності обліку за видами товарів, постачальниками та покупцями, що сприяє контролю дебіторської і кредиторської заборгованості та своєчасному управлінню фінансовими потоками.

Методика обліку в оптовій торгівлі охоплює процес документального оформлення операцій, відображення їх у регістрах бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності. Для належного контролю за рухом товарів використовуються такі первинні документи, як накладні, товарно-транспортні накладні, акти приймання-передачі, рахунки-фактури. Автоматизація обліку на базі сучасних програмних продуктів, таких як BAS, SAP, дозволяє мінімізувати помилки, забезпечити швидкий обмін інформацією між структурними підрозділами та створити аналітичну базу для прийняття управлінських рішень.

Особливістю обліку в оптовій торгівлі є необхідність узгодження фінансового та податкового обліку, оскільки операції з купівлі-продажу товарів пов'язані з нарахуванням податку на додану вартість, акцизного податку та відображенням доходів за методом нарахування. Правильне ведення обліку забезпечує достовірність фінансової звітності та мінімізує ризики податкових санкцій.

Важливою складовою системи обліку є також внутрішній контроль, який виступає ключовим інструментом забезпечення достовірності та прозорості облікової інформації. Його головна мета полягає у своєчасному виявленні та запобіганні помилкам, зловживанням, нестачам, втратам і несанкціонованим операціям, що можуть призвести до фінансових ризиків і спотворення даних звітності. Внутрішній контроль у сфері торгівлі охоплює перевірку правильності оформлення первинних документів, їх відповідності фактичному руху товарів, а також достовірності обліку запасів на складах і торгових точках. Крім того, особлива увага приділяється контролю за своєчасністю розрахунків із постачальниками та покупцями, дотриманням договірних умов, правильністю визначення собівартості реалізованих товарів і нарахуванням торговельних націнок. Це дозволяє уникнути перекручень у фінансових результатах діяльності підприємства, забезпечує стабільність грошових потоків і підвищує рівень фінансової дисципліни.

Організація та методика обліку в оптовій торгівлі мають бути спрямовані на забезпечення прозорості, своєчасності та достовірності облікової інформації, що є основою ефективного управління підприємством. Подальший розвиток облікової системи в цій сфері пов'язаний із впровадженням сучасних цифрових технологій, автоматизованих систем аналітики та електронної взаємодії з контрагентами, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності підприємств торгівлі.

Список використаних джерел:

1. Верзілова Г. Р. Облікова інтерпретація витрат на маркетингову діяльність торговельного підприємства. Бизнес Информ, 2020, 3 (506): 284-292.
2. Ковова І. С. Облік товарів в умовах діджиталізації. Економіка і управління, 2021, 122-129.
3. Кучанський О. Сучасний стан роздрібної торгівлі в Україні: орієнтир для удосконалення управлінського обліку. Економіка та суспільство, 2024, 62.

СКРИПНИК НАТАЛІЯ, к.е.н., доцент,
Чернівецький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, м. Чернівці

ЦИФРОВІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: ВПЛИВ МСФЗ НА РОЗВИТОК ОБЛІКОВИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ

Сучасний етап розвитку бухгалтерського обліку характеризується паралельним перебігом двох взаємопов'язаних процесів: інтенсивної цифровізації облікових практик та гармонізації національних облікових систем з Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ). Їх синергетична взаємодія створює нові можливості для підвищення якості, прозорості та порівнянності фінансової інформації, водночас породжуючи специфічні виклики для суб'єктів господарювання.

Цифровізація облікових процесів являє собою комплексну трансформацію, що охоплює впровадження спеціалізованого програмного забезпечення, електронного документообігу, хмарних технологій, аналітичних платформ та інтеграцію з системами електронних розрахунків. Особливу роль у цьому процесі відіграє формат XBRL (eXtensible Business Reporting Language), який забезпечує стандартизоване подання фінансової звітності в машиночитаному форматі. В Україні з 2020 року функціонує Система фінансової звітності, що передбачає подання звітності за МСФЗ у форматі Inline XBRL відповідно до Таксономії UA XBRL МСФЗ. Це рішення дозволяє суб'єктам господарювання подавати звітність за принципом «єдиного вікна», підвищуючи ефективність комунікації з регуляторами та іншими стейкхолдерами [1, 2].

Впровадження МСФЗ виступає потужним каталізатором модернізації облікових інформаційних систем. Дослідження показують, що цифрова трансформація суттєво впливає на порівнянність облікової інформації, головним чином через зменшення можливостей для маніпулювання прибутком та вирішення агентських проблем. Цифрові технології дозволяють автоматизувати рутинні завдання, підвищувати точність обчислень, забезпечувати швидкий доступ до інформації та створювати можливості для проведення поглибленої аналітики [3].

IFRS Foundation активно сприяє цифровій трансформації фінансової звітності. У 2024 році опубліковано IFRS Accounting Taxonomy 2024, що забезпечує структурування фінансових звітів у машиночитаному форматі XBRL та iXBRL. Ці формати дозволяють ефективно витягувати та порівнювати дані у великому масштабі, надаючи інвесторам та аналітикам можливість приймати обґрунтовані рішення на основі стандартизованої інформації. Впровадження цифрових таксономій IFRS сприяє підвищенню прозорості фінансових ринків та зниженню інформаційної асиметрії [4].

Конкретні стандарти МСФЗ стимулюють розвиток цифрових можливостей облікових систем у специфічних напрямках. МСФЗ 9 передбачає використання великих даних та інструментів аналізу для управління кредитними ризиками. МСФЗ 15 вимагає застосування цифрових технологій для точного визначення й розподілу доходів за контрактами з клієнтами. МСФЗ 16 потребує складних

розрахунків дисконтованих грошових потоків та відстеження орендних зобов'язань протягом тривалих періодів, що практично неможливо без автоматизованих систем [5].

Однак цифровізація облікових систем в контексті МСФЗ стикається з певними викликами. Дослідження ефективності впровадження цифрових рішень виявляє необхідність врахування кількісних параметрів, включаючи коефіцієнт економії часу при обробці документів, рівень помилок та коефіцієнт економії ресурсів. Основними проблемами є високі початкові витрати на системну трансформацію, особливо для малих підприємств, ризики інформаційної безпеки, необхідність забезпечення захисту персональних даних та потреба в підвищенні кваліфікації облікових фахівців. Для малого бізнесу вартість програмного забезпечення та обладнання залишається суттєвим бар'єром цифровізації [1].

Майбутнє бухгалтерського обліку пов'язане з подальшою інтеграцією штучного інтелекту в облікові процеси. Однак дослідження показують, що хоча технології AI підвищують ефективність, людський нагляд залишається критично важливим для забезпечення підзвітності та точності даних. Співпраця між регуляторами, розробниками програмного забезпечення, професійними організаціями та аудиторами є необхідною умовою збереження цілісності та доступності цифрових фінансових звітів [4].

Отже, цифровізація бухгалтерського обліку в контексті впровадження МСФЗ є об'єктивним процесом, що створює нові можливості для підвищення ефективності облікової роботи та якості фінансової інформації. Успішна цифрова трансформація вимагає системного підходу, що включає інвестиції в технологічну інфраструктуру, розвиток компетенцій облікових фахівців, забезпечення інформаційної безпеки та врахування специфіки різних категорій підприємств. Подальші дослідження повинні зосередитися на оцінці довгострокових ефектів цифровізації та розробці оптимальних моделей адаптації для підприємств різних розмірів та галузей.

Список використаних джерел:

1. Shevchuk O., Shramko I., Burlaka O. Digitalization of Accounting: Implementation Features and Efficiency Assessment. Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. 2023. Vol. 10. No. 2. P. 105-114.

2. Білобородова Т., Діденко О. Цифрова трансформація облікових процесів на підприємствах в Україні. Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. 2022. № 4 (167). С. 206-207.

3. Chen W., Ding Y., Zhao F. Does the competitive advantage of digital transformation influence comparability of accounting information? E+M Economics and Management. 2024. Vol. 27. No. 1. P. 153-169.

4. Digital financial reporting–Facilitating digital comparability and analysis of financial reports. IFRS Foundation. 2024. URL: https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/standards/taxonomy/digital-financial-reporting/digitalreportingarticle-april2024.pdf

5. IFRS Accounting Taxonomy 2024. IFRS Foundation. 2024. URL: https://www.ifrs.org/issued-standards/ifrs-taxonomy/ifrs-accounting-taxonomy-2024/

СМІРНОВА НАДІЯ, к.е.н, доцент,
доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування,
СМІРНОВА ІРИНА, к.е.н, доцент,
доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування,
Центральноукраїнський національний технічний університет,
м. Кропивницький

ВПЛИВ ІНСТИТУЦІЙНИХ ЗМІН НА РОЗВИТОК ОБЛІКУ ЕКОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасність характеризується глобальними екологічними викликами та посиленням ролі бізнесу у вирішенні проблем довкілля. У контексті кліматичних змін, зростання рівня забруднення навколишнього середовища та виснаження природних ресурсів суспільство очікує від підприємств не лише економічної ефективності, а й прозорості та відповідальності за їх екологічний вплив. Саме інституційні зміни, зокрема гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами, інтеграція екологічних вимог у систему корпоративного управління, впровадження механізмів екологічного аудиту та звітності, стимулюють розвиток обліку екологічної діяльності. Такий облік стає не лише інструментом контролю витрат на природоохоронні заходи, а й засобом стратегічного управління, що дозволяє підприємствам своєчасно ідентифікувати екологічні ризики, підвищувати конкурентоспроможність, формувати позитивний імідж та забезпечувати умови для сталого розвитку в умовах глобальних економічних і природоохоронних трансформацій.

Трансформація інституційного середовища формує нові виклики й водночас відкриває можливості для розвитку системи екологічного обліку. Зокрема, впровадження директив Європейського Союзу щодо нефінансової звітності, підвищення вимог до прозорості та повноти розкриття інформації про екологічний вплив діяльності підприємств, а також адаптація до міжнародних стандартів у сфері сталого розвитку зумовлюють необхідність перегляду традиційних методів обліку. Це сприяє не лише удосконаленню практики збору й узагальнення екологічних даних, але й інтеграції екологічних аспектів у систему стратегічного управління, що дозволяє підвищити інвестиційну привабливість, забезпечити дотримання міжнародних зобов'язань та зміцнити конкурентні позиції підприємств у глобальному економічному просторі [1, с. 5].

В умовах військових дій довкілля в Україні зазнає збитків безпрецедентного масштабу, які мають як безпосередній, так і віддалений вплив на екосистеми та здоров'я населення. Руйнування промислових підприємств, обстріли нафтобаз, хімічних складів і критичної інфраструктури призводять до масштабних викидів токсичних речовин у повітря, ґрунти та водні ресурси, а знищення лісових масивів і сільськогосподарських угідь підриває природний потенціал країни. У таких умовах виникає потреба у створенні спеціалізованих підходів до обліку екологічних збитків від війни, запровадженні методик оцінки вартості відновлення довкілля та формуванні

фінансових інструментів для забезпечення ресурсів на його відбудову.

В умовах євроінтеграційних прагнень України гармонізація національного законодавства з європейськими стандартами стає ключовою передумовою для успішного післявоєнного відновлення. У цьому контексті облікові системи повинні не лише адаптуватися до нових інституційних вимог, а й забезпечувати високий рівень прозорості, достовірності та підзвітності у сфері екологічної діяльності. Планування відбудови країни на засадах сталого розвитку, передбачаючи раціональне використання природних ресурсів та мінімізацію екологічних ризиків, вимагає впровадження сучасних методик екологічного обліку, сумісних із міжнародними стандартами. Водночас ефективна система обліку екологічних витрат і результатів стає важливим інструментом для залучення зовнішнього фінансування, координації міжнародної допомоги та підвищення довіри з боку партнерів, що уможливить побудову екологічно безпечної та економічно стійкої моделі розвитку України в післявоєнний період [4, с. 85-90].

Зростання значення ESG-критеріїв (Environmental - екологічність, Social - соціальна відповідальність, Governance - належне корпоративне управління) у процесі прийняття інвестиційних рішень та стрімка цифрова трансформація облікових процесів із використанням інноваційних технологій визначають вплив інституційних змін на облік екологічної діяльності як надзвичайно важливий для підвищення конкурентоспроможності українських підприємств і зміцнення їхніх позицій на світових ринках. Інтеграція блокчейн-технологій, штучного інтелекту та аналітики великих даних відкриває нові можливості для автоматизації екологічного обліку, підвищення достовірності та оперативності збору інформації, а також формування прозорих механізмів екологічної звітності. Це дозволяє не лише забезпечувати точний моніторинг ключових екологічних показників, а й сприяти ухваленню обґрунтованих управлінських рішень, зниженню ризиків та залученню інвестицій у проєкти, орієнтовані на сталий розвиток і перехід до «зеленої» економіки [3, с. 4].

Недостатня розробленість теоретико-методологічних основ обліку екологічної діяльності в умовах інституційних трансформацій, а також відсутність цілісного підходу до врахування специфіки воєнного стану зумовлюють значні прогалини у сучасній обліковій науці та практиці. Така ситуація ускладнює формування ефективних механізмів оцінки екологічних збитків, планування витрат на відновлення довкілля та забезпечення прозорості екологічної звітності підприємств у кризових умовах. Водночас це актуалізує потребу у проведенні ґрунтовних наукових досліджень, спрямованих на розробку адаптивних облікових моделей, які б враховували особливості інституційних змін, міжнародні стандарти, вимоги сталого розвитку та специфіку післявоєнного відновлення. Такі моделі повинні забезпечувати гнучкість і стійкість облікових систем до викликів нестабільності, сприяти підвищенню рівня екологічної безпеки та інтеграції України у світовий економічний простір.

Посилення ролі міжнародних організацій і донорів у фінансуванні

екологічних проєктів та програм відновлення довкілля в Україні зумовлює нагальну потребу у впровадженні уніфікованих стандартів обліку та звітності, які б відповідали міжнародним вимогам прозорості, підзвітності та достовірності даних. Це особливо актуально в умовах реалізації програм «зеленого» відновлення, де ефективне використання коштів і демонстрація досягнення екологічних та соціальних результатів стає критично важливими для підтримки довіри міжнародних партнерів і забезпечення подальшого фінансування. Уніфіковані методики обліку та звітності не лише підвищують якість моніторингу виконання проєктів, а й формують основу для стратегічного планування, раціонального розподілу ресурсів і інтеграції України у глобальні ініціативи сталого розвитку та переходу до «зеленої» економіки [2, с. 3-5].

Отже, вплив інституційних змін на розвиток обліку екологічної діяльності обумовлений комплексом взаємопов'язаних факторів глобального, національного та галузевого рівнів. Глобальні екологічні виклики, посилення вимог до корпоративної екологічної відповідальності, трансформація міжнародних стандартів звітності та зростання ролі ESG-критеріїв у інвестиційних рішеннях формують потужний інституційний тиск на підприємства щодо впровадження якісних систем екологічного обліку. Для України ця проблематика набуває особливої гостроти в умовах воєнного стану, коли масштабні екологічні збитки від військових дій потребують спеціалізованих облікових підходів, а євроінтеграційні прагнення та концепція «зеленої реконструкції» вимагають гармонізації національних практик з європейськими стандартами. Цифрова трансформація облікових процесів, інтеграція інноваційних технологій та зростаюча роль міжнародного фінансування екологічних проєктів додатково актуалізують потребу у розробці адаптивних теоретико-методологічних основ екологічного обліку, здатних забезпечити прозорість, достовірність та підзвітність у сфері екологічної діяльності, що стане важливою передумовою для успішної інтеграції України у світовий економічний простір та побудови екологічно безпечної моделі післявоєнного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Ділова ініціатива. Гід із впровадження CSRD: відповіді на ключові запитання щодо Директиви ЄС про звітність у сфері сталого розвитку. URL: https://gto.dixigroup.org/assets/images/files/1-gto-csrd.pdf.

2. Кривенко, С. В. Теоретико-методологічні засади формування сучасних еколого-орієнтованих систем управління побутовими відходами. *Економіка та суспільство*. 2023. 65. 3-5. https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4467/4406

3. Лагодієнко, О. В., Руденко, С. В., Оцінка відповідності підприємств критеріям ESG: основні виклики. *Економіка та суспільство*. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4551/4494

4. Шевчук, В. В. Євроінтеграційні виклики та перспективи розвитку екологічного обліку в Україні в контексті сталого відновлення. URL: https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/2112/files/6598623b-90b4-4f0e-a02a-33621cdb7e61.pdf.

СТАСЮК КРІСТІНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник - **КОЛІСНИК ОЛЕНА**, к.е.н, доцент,
доцент кафедри обліку та аудиту,
Державний податковий університет, м. Ірпінь

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ТА ЇХ АДАПТАЦІЯ В УКРАЇНІ

Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ, англ. IFRS) являють собою єдину глобальну систему правил для складання та подання фінансової інформації, яка розробляється Радою з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (IASB). Основна їх мета – забезпечити прозорість, зрозумілість та порівнянність фінансових звітів компаній у різних країнах. Завдяки застосуванню МСФЗ інвестори, кредитори, регулятори та інші зацікавлені користувачі отримують можливість оцінювати фінансовий стан підприємств незалежно від особливостей національних систем бухгалтерського обліку. Для України інтеграція МСФЗ є важливим кроком, оскільки сприяє включенню країни у світовий фінансовий простір, підвищує інвестиційну привабливість та забезпечує виконання зобов'язань перед Європейським Союзом у рамках Угоди про асоціацію.

Основою для використання МСФЗ в Україні є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність». Він зобов'язує застосовувати міжнародні стандарти публічні акціонерні товариства, банки, фінансові установи, страхові компанії та інші підприємства, діяльність яких має важливе значення для суспільства. Інші суб'єкти господарювання можуть самостійно обирати між МСФЗ та національними положеннями (НП(С)БО) [1]. Міністерство фінансів України забезпечує офіційний переклад міжнародних стандартів українською мовою та публікує їх на своєму сайті . Це гарантує уніфікованість та правомірність використання МСФЗ у національній практиці [2].

Ключові принципи МСФЗ охоплюють прозорість, достовірність, порівнянність та пріоритет економічної сутності над формальним юридичним оформленням. Це означає, що у фінансових звітах операції відображаються відповідно до їх реального економічного змісту, а не лише на основі документального оформлення. Такий підхід забезпечує об'єктивне представлення діяльності підприємств, сприяє розвитку корпоративної культури та підвищує довіру інвесторів і кредиторів [4].

Впровадження МСФЗ в Україні можна розглядати як процес, що складається з кількох етапів. По-перше, це переклад та офіційне затвердження стандартів, яким займається Міністерство фінансів. По-друге, розробка методичних рекомендацій для бухгалтерів і аудиторів, що дозволяє спростити використання складних положень, наприклад, щодо оренди (МСФЗ 16) або фінансових інструментів (МСФЗ 9). По-третє, навчання персоналу через тренінги та сертифікаційні програми (DipIFR, ACCA). І нарешті, адаптація до кризових умов, адже під час війни особливо актуальними стали питання обліку зруйнованих активів, курсових різниць та визначення здатності підприємства

продовжувати діяльність [3].

Попри досягнення, існують і проблеми впровадження. По-перше, на практиці спостерігаються суттєві відмінності між НП(С)БО та МСФЗ, через що підприємства часто ведуть подвійний облік. По-друге, процес переходу вимагає значних витрат на модернізацію ІТ-систем, оплату консультацій та навчання персоналу. По-третє, кадровий дефіцит кваліфікованих бухгалтерів із практичними знаннями МСФЗ уповільнює реформу. Крім того, воєнні умови створюють нові виклики: руйнування активів, фінансова нестабільність, ускладнений доступ до аудиторських послуг [3].

Водночас застосування МСФЗ має ключове стратегічне значення. Для інвесторів це означає прозорість та можливість порівняння фінансових показників українських компаній з іноземними. Для підприємств – розширення доступу до міжнародних ринків капіталу, зростання довіри партнерів і кредиторів. Для держави – виконання євроінтеграційних зобов'язань, підвищення інвестиційної привабливості та створення умов для сталого розвитку економіки [2, 4]. Окремо варто зазначити користь для малих і середніх підприємств, які, застосовуючи МСФЗ, отримують можливість брати участь у міжнародних тендерах та залучати кредити й інвестиції на вигідніших умовах [4].

Таким чином, протягом 2020–2025 років Україна здійснила важливі кроки для адаптації фінансової звітності до МСФЗ. Було створено законодавчу базу, забезпечено офіційні переклади та методичні рекомендації, проте залишаються проблеми подвійного обліку, нестачі кадрів і впливу воєнних факторів [3]. Подальша інтеграція у світовий фінансовий простір потребує вдосконалення навчання спеціалістів, спрощення переходу для МСП, розробки чітких інструкцій щодо обліку надзвичайних подій та державної підтримки підприємств у модернізації облікових систем.

Отже, перехід України на МСФЗ – це важливий крок до створення сучасної системи обліку та звітності, яка відповідає світовим вимогам. Це не просто нові правила, а й зміна підходів до управління грошима, підвищення кваліфікації бухгалтерів і аудиторів, а також розвиток прозорості та відповідальності у бізнесі. Правильне застосування МСФЗ допомагає зміцнити довіру між компаніями, інвесторами й державою та відкриває Україні шлях до міжнародного фінансового ринку.

Впровадження стандартів стимулює інновації в системах обліку, цифровізацію звітності та вдосконалення внутрішніх контролів. Особливо важливо, що МСФЗ надають можливість малому і середньому бізнесу конкурувати на міжнародному рівні, залучати інвестиції та оптимізувати управлінські рішення. Подальший розвиток системи фінансової звітності в Україні залежатиме від підтримки держави, професійного навчання кадрів і готовності підприємств впроваджувати сучасні технології обліку.

МСФЗ виступають не лише засобом формування фінансової звітності, а й важливим чинником економічного зростання, підвищення інвестиційної привабливості та забезпечення фінансової стабільності держави. Їх

застосування відкриває додаткові перспективи для бізнесу, сприяє вдосконаленню системи управління та формує підґрунтя для інтеграції України у світову економіку.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 лип. 1999 р. № 996-XIV. Відомості Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14

2. Міністерство фінансів України. Міжнародні стандарти фінансової звітності: офіційні переклади. URL: https://mof.gov.ua/uk/zaprovadzhennja-mizhnarodnih-standartiv-finansovoi-zvitnosti

3. Використання МСФЗ суб'єктами малого бізнесу: особливості. Економічні науки. Серія: Облік і фінанси. 2021. URL: https://heraldes.khmnu.edu.ua/index.php/heraldes/article/download/46/43/150

4. МСФЗ в Україні: можливості та переваги для МСП. Proceedings of the International Scientific and Practical Conference «Management in the 21st Century». Київ: КПІ, 2022. URL: https://confmanagement-proc.kpi.ua/article/view/303773

СТЕЛЬНИКОВИЧ КАРИНА, здобувач вищої освіти
ХОЧА НАДІЯ, к.е.н, доцент, доцент кафедри обліку і аудиту
Львівський національний університет імені Івана Франка

ОПОДАТКУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ У ВІЙСЬКОВИЙ ЧАС

Малий бізнес є необхідним елементом економіки України, забезпечуючи зайнятість населення, гнучкість ринку та наповнення бюджетів. В умовах воєнного стану його роль зросла, проте саме ця категорія підприємств опинилася у найбільш уразливому становищі. Руйнування інфраструктури, зменшення попиту, переміщення населення, нестача ресурсів та кадрові втрати ускладнюють здійснення господарської діяльності.

Особливої актуальності набувають питання оподаткування, адже спостерігаємо нестабільність законодавства, скасування пільг, фіскальний тиск, складність адміністрування податків та необхідність виконання зобов'язань попри зниження доходів. У таких умовах постає потреба у переосмисленні податкової політики щодо суб'єктів малого бізнесу та визначенні ключових проблем, що перешкоджають їх функціонуванню і відновленню.

Варто зауважити, що з початком повномасштабного вторгнення рф в Україну, було здійснено ряд заходів, які сприяли діяльності малого бізнесу у час війни. Так, у 2022 році було запроваджено спеціальний спрощений режим оподаткування, який дав змогу більшості підприємств сплачувати єдиний податок за ставкою 2% від обороту замість традиційного податку на прибуток та ПДВ або єдиного податку за ставкою 3% і 5% [5]. Крім того, фізичних осіб-підприємців першої та другої груп звільнили від сплати ЄСВ, а підприємствам, які опинилися у складному фінансовому становищі, було дозволено відтермінування податкових зобов'язань.

Держава також здійснила низку заходів для стабілізації бізнес-операцій: скасувала акциз на пальне, знизила ПДВ на паливні товари, скасувала сплату екологічного податку та плати за землю на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, та на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями рф. Регуляторні органи значно обмежили перевірки, запровадили мораторій на планові інспекції та спростили отримання дозволів у багатьох сферах діяльності.

Такі заходи суттєво полегшили фінансове та адміністративне навантаження на малий і середній бізнес, давши підприємцям шанс зберегти операційну стійкість і «утриматися на плаву» в умовах невизначеності та воєнної кризи. Без цих пільг багато компаній могли б зіткнутися з банкрутством або значним скороченням діяльності [2, с.75].

З 2023 року більшість податкових послаблень, запроваджених на початку війни, було скасовано. Зокрема, з 1 серпня 2023 року відновлено строки подання податкової звітності, які були відтерміновані у 2022 році. Одночасно скасовано мораторій на документальні перевірки бізнесу, включно з виїзними та позаплановими інспекціями.

З цієї ж дати припинила діяти система оподаткування зі ставкою 2%, яка

діяла протягом воєнного стану. Окремо варто відзначити, що платники ПДВ, які раніше отримали податковий кредит на підставі документів, виданих суб'єктом, зареєстрованим як платник ПДВ на момент виникнення податкових зобов'язань, і які згодом перейшли на спрощену систему зі ставкою 2%, зберегли право на цей податковий кредит. Це стосувалося податкових накладних, які були зареєстровані в Єдиному реєстрі протягом 60 днів після повернення до статусу платника ПДВ.

Крім того, з 1 жовтня 2023 року були анульовані всі відтермінування щодо застосування реєстраторів розрахункових операцій (РРО), а також відновлено штрафні санкції за порушення порядку їх використання для всіх суб'єктів господарювання [3, с. 56-57].

З 1 січня 2025 року відбулося скасування пільг з оподаткування ПДВ за нульовою ставкою для товарів та послуг, які виготовляються підприємствами осіб з інвалідністю.

Ці зміни свідчать про поступове повернення до стандартного режиму адміністрування податків та зростаюче навантаження на малий та середній бізнес, який протягом попередніх років користувався спеціальними податковими пільгами. Малий бізнес, який звик до спрощених процедур, вимушений був швидко адаптуватися до стандартних правил, що потребувало додаткових витрат часу та ресурсів на ведення бухгалтерського обліку та складання податкової звітності. Податкові пільги, запровадженні на початку війни, мали на меті зниження соціальної напруженості суб'єктів підприємницької діяльності, а також забезпечити стабільну економічну ситуацію. Але зважаючи на ситуацію в країні та продовження воєнного стану, бюджет необхідно наповнювати для підтримки та життєздатності країни.

Особливу увагу у фінансовій системі України приділено військовому збору, який у період воєнного стану став одним із ключових джерел додаткових надходжень до бюджету. Парламент України 10 жовтня 2024 року схвалив у другому читанні «Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану» від 18.07.2024 року, яким передбачено істотне підвищення ставки військового збору – з 1,5 до 5 %.

З одного боку, військовий збір створює додаткове податкове навантаження як для громадян, так і для бізнесу. Підвищення загального рівня податкових зобов'язань може зменшувати споживчі витрати та інвестиційну активність, що особливо відчутно для малих підприємств з обмеженими фінансовими ресурсами. З іншого боку, у воєнний період населення та підприємці здебільшого усвідомлюють важливість такого збору, оскільки він безпосередньо впливає на здатність держави забезпечувати національну безпеку та оборону території країни. Для бізнесу сплата збору стала не лише фінансовим зобов'язанням, а й проявом соціальної відповідальності.

Таке посилення податкового навантаження, хоч і спрямоване на зміцнення оборонного потенціалу держави, для малого бізнесу може стати додатковим фінансовим викликом, особливо для підприємств із обмеженою рентабельністю

та невеликим обігом [4].

Варто зауважити, що з 1 жовтня 2025 року, встановлено мінімальні вимоги до середньої заробітної плати працівників суб'єктів підприємницької діяльності, що мають ліцензії на алкоголь та тютюн. Середня зарплата має становити не менше двох мінімальних заробітних плат, що у 2025 році становить 16000 грн, а для пільгових категорій (знаходяться на відстані 50 км від адміністративного центру області та мають торговельні зали площею до 500 квадратних метрів)– не менше 1,5 розміру мінімальної зарплати. Фізичні особи-підприємці, які не мають найманих працівників мають сплачувати подвійний розмір ЄСВ [1]. Запровадження цих положень сприятиме зростанню фіскального тиску на суб'єктів малого бізнесу.

Водночас, зростання величини військового збору, встановлення розміру середньомісячної зарплати для видів діяльності з ліцензіями на підакцизні товари, відновлення штрафних санкцій підкреслюють, що бізнесу доводиться балансувати між виконанням державних фіскальних вимог і підтриманням власної стійкості. Це свідчить про необхідність розробки більш гнучких податкових механізмів, адаптованих до умов воєнного стану, щоб підприємства могли залишатися конкурентоспроможними та ефективно функціонувати без надмірного фінансового тиску.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України у зв’язку з прийняттям Закону України "Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення" та з метою удосконалення окремих положень податкового законодавства. Закон України №4536-IX від 16.07.2025. *Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4536-20#Text

2. Бондар О. Підтримка підприємницької діяльності в умовах війни в Україні. м. Кропивницький. С. 75–78. URL: https://dspace.kntu.kr.ua/server/api/core/bitstreams/3a4fee5c-c169-4482-9abe-5c980e0282c5/content.

3. Лаврова-Манзенко О., Уманська В., Манзенко Є. Реалії та перспективи оподаткування малого бізнесу в Україні. *Управління змінами та інновації.* 2024. № 9. URL: https://cmi.politehnica.zp.ua/index.php/journal/article/view/126/119.

4. Ремез К. І. Система оподаткування України в умовах воєнного стану: стан законодавчого регулювання та особливості реалізації.*Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти*: матеріали IX Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 21 березня 2025 р.); у 2-х ч. - Ч. II. - Дніпро : ДДУВС.2025. С.340-342. URL: https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/16311

5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану. Закон України №2142-IX від 24.03.2025. *Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-%D0%86%D0%A5#Text

СТРІЛА МИКОЛА, здобувач передвищої освіти,
РОЗГРЕБЕЛЬСЬКИЙ ВЯЧЕСЛАВ, здобувач передвищої освіти
Науковий керівник – **РАГУЛІНА ІРИНА**, к.е.н., доцент, викладач,
ВСП «Вовчанський фаховий коледж ДБТУ», м. Харків

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

В даний час все більш важливим стає питання використання передових інформаційних технологій у різних сферах діяльності, зокрема, у бухгалтерському обліку, який є центральним компонентом системи керування будь-яким підприємством.

Цифровізація передбачає виникнення значного кола технічних проблем, які бухгалтер також повинен вміти вирішувати у процесі своєї професійної діяльності, тому креативний підхід до адаптації цифрових технологій під власні потреби з метою вирішення облікових проблем є досить важливою здатністю [1].

Креативність по відношенню до обліку як «інтелектуалізація інформаційних систем бухгалтерського обліку» є досить влучним положенням, який заслуговує, на нашу думку, стати частиною нової цифрової облікової парадигми [2].

Розвиток цифрової економіки потребує вдосконалення сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій, що надає нові можливості для бухгалтерського обліку. Використання інформаційних технологій сприяє підвищенню конкурентоспроможності суб'єкта господарювання за рахунок скорочення витрат, зниження впливу людського фактора та прискорення роботи.

Причини модернізації системи бухгалтерського обліку включають:

- поліпшення ефективності: модернізація дозволяє знизити навантаження на бухгалтерів і скоротити час, що витрачається на облікові операції;

– відповідність законодавству: постійні зміни у законодавстві вимагають актуалізації системи обліку для дотримання нових правил та вимог;

– конкурентоспроможність: підприємства, використовують сучасні системи обліку, можуть ефективніше управляти своїми фінансами та залишатися конкурентоспроможними на ринку;

- поліпшення аналітики: з більш сучасними системами легше аналізувати дані та виявляти нові можливості для зростання бізнесу.

Бухгалтерський облік – це система фіксації, аналізу та відображення фінансової інформації про діяльність підприємства чи фізичної особи.

Його метою є:

– забезпечення прозорості: бухгалтерський облік допомагає підтримувати чітку картину фінансового стану підприємства, включаючи активи, зобов'язання, доходи та витрати. Це забезпечує прозорість для власників, інвесторів, кредиторів та керівництва;

– прийняття рішень: на основі даних бухгалтерського обліку можна

ухвалювати фінансові рішення, планувати бюджети, оцінювати прибутковість та ефективність діяльності, а також визначати податкові зобов'язання;

– дотримання законодавства: бухгалтерський облік дозволяє дотримуватись вимог податкового, фінансового та юридичного законодавства, що важливо для уникнення штрафів та судових проблем;

– управління ресурсами: він допомагає ефективно управляти ресурсами, оптимізувати витрати та покращувати фінансову стійкість.

Таким чином, бухгалтерський облік відіграє важливу роль в економічній діяльності, забезпечуючи контроль та інформацію для прийняття рішень.

Модернізація бухгалтерського обліку допомагає підприємствам бути більш адаптивними і успішними в бізнес-оточенні, що швидко змінюється.

Інформаційні технології відіграють значну роль у розширенні можливостей систем бухгалтерського обліку, забезпечуючи більш ефективне та точне ведення фінансів. Ось кілька прикладів IT-інновацій, які розширюють можливості бухгалтерського обліку: хмарні технології, штучний інтелект, біг-дата та аналітика, блокчейн, мобільні додатки; інтерфейси з роботами (RPA). Всі ці технології покращують якість та ефективність бухгалтерського обліку, а також дозволяють бухгалтерам глибше аналізувати фінансову інформацію та приймати більш інформовані рішення.

Цифровізація значно впливає на бухгалтерський облік, істотно змінюючи процеси та методи ведення фінансового обліку та звітності. Ось які основні зміни вносить цифровізація: автоматизація рутинних операцій; швидший доступ до даних; поліпшена звітність; інтеграція з іншими системами; поліпшена аналітика; збільшення безпеки даних.

Однак важливо відзначити, що з цифровізацією з'являються нові виклики, такі як забезпечення безпеки даних та захист від кібератак. Таким чином, бухгалтери також повинні бути більш обізнаними про кібербезпеку та дотримання відповідних запобіжних заходів.

Удосконалення бухгалтерського обліку в сучасних умовах може зіткнутися з кількома проблемами та викликами:

– складність податкового та фінансового законодавства: бухгалтерам доводиться стикатися з постійно мінливими податковими та фінансовими нормами, що ускладнює дотримання вимог та створює додаткові труднощі у веденні обліку та складанні звітності;

– забезпечення безпеки даних: зі збільшенням цифровізації сфери бухгалтерії, збереження конфіденційності та безпеки фінансових даних стає пріоритетом. Бухгалтери повинні боротися з загрозами кібербезпеки та забезпечувати надійний захист даних;

– вимоги до адаптації до нових технологій: сучасні бухгалтери повинні навчатися та адаптуватися до нових технологій, таких як хмарні системи обліку, аналітика даних, блокчейн та ін. Це може вимагати часу та ресурсів;

– необхідність боротьби з обманом та шахрайством: з розвитком технологій з'являються нові способи шахрайства та фінансових афер. Бухгалтерам доводиться уважніше стежити за сумнівними операціями та

виявляти потенційні фінансові шахрайства.

– залежність зовнішніх чинників: бухгалтерський облік часто залежить від точності вихідних даних, наданих іншими підрозділами підприємства чи сторонніми організаціями. Невірні дані або затримки в їх наданні можуть ускладнити бухгалтерські операції.

– складнощі в аналізі великого обсягу даних: обробка великих обсягів даних може представляти складності для бухгалтерів, вимагаючи більш потужних інструментів аналітики та навичок у сфері обробки даних.

Сучасні бухгалтери повинні враховувати ці проблеми та працювати над їх вирішенням, щоб ефективно виконувати свої обов'язки та забезпечувати надійний фінансовий облік для підприємств.

Для успішної адаптації до цифрової економіки важливо враховувати такі аспекти: цифрова грамотність, навчання та саморозвиток, адаптація до змін, цифрова безпека, інновації та креативність, співпраця та комунікації, розуміння даних, соціальна відповідальність. Успішна адаптація до цифрової економіки потребує гнучкості, навченості та відкритості до нових ідей та технологій. Ці принципи можуть допомогти як професіоналам, так і підприємствам бути конкурентоспроможними та успішними у сучасному бізнес-світі.

Отже, забезпечення ефективності та точності бухгалтерського обліку в умовах цифровізації потребує своєчасного впровадження нових методів та підходів, а також проведення постійної роботи щодо покращення кваліфікації персоналу.

Список використаних джерел:

1. Шишкова Н.Л. Перспективи it-модернізації бухгалтерського обліку: актуалізація теорії і практики. *Економічний вісник.* 2019. № 3. С. 146–159. URL: https://ev.nmu.org.ua/docs/2019/3/EV20193_146-159.pdf.

2. Мазіна О.І., Олійник В.С. Цифровізація як найважливіший інструмент розвитку системи обліку та звітності. URL: https://www.inter-nauka.com/uploads/public/15916561676404.pdf.

СУК ПЕТРО, д.е.н, професор, професор кафедри обліку і оподаткування,
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України "Ніжинський агротехнічний інститут", м. Ніжин

РОЗРАХУНОК АМОРТИЗАЦІЇ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ЗА МЕТОДОМ НА ОСНОВІ ЧИСТОГО ПРИБУТКУ ВІД РЕАЛІЗАЦІЇ РОБІТ

Щоб здійснювати діяльність в умовах глобальної економіки підприємства повинні використовувати необоротні активи.

Необоротні активи – це матеріальні і нематеріальні активи, які можуть застосовуватись більше як один раз у процесі виробництва продукції (товарів, робіт, послуг), і мають строк корисного використання (експлуатації) більше одного року (або операційний цикл, якщо він перевищує один рік).

Щоб включити вартість необоротних активів у витрати протягом строку їх корисного використання (експлуатації) нараховують амортизацію. Існують різні методи для її прорахунку. Одним із таких методів, наприклад, може бути метод амортизації необоротних активів на основі чистого прибутку від реалізації робіт.

Згідно Методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності чистий прибуток (збиток) розраховується як алгебраїчна сума прибутку (збитку) до оподаткування, податку на прибуток та прибутку (збитку) від припиненої діяльності після оподаткування [1, п. 3.25].

Чистий прибуток (збиток) від реалізації робіт обраховується як алгебраїчна сума валового прибутку від реалізації робіт та податку на прибуток від реалізації робіт.

Обліковується чистий прибуток (збиток) від реалізації робіт на субрахунку 791 "Результат операційної діяльності" або на рахунку 79 "Фінансові результати", а також на субрахунку 441 "Прибуток нерозподілений" або на рахунку 44 "Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)".

Інформація про чистий прибуток (збиток) від реалізації робіт узагальнюється на субрахунку 441 "Прибуток нерозподілений" або рахунку 44 "Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)" такими записами: дебет субрахунку 791 (або рахунку 79) і кредит субрахунку 441 (або рахунку 44). Збиток включається в дебет субрахунку 442 "Непокриті збитки" (або рахунку 44) з кредиту субрахунку 791 (або рахунку 79) [2; 3].

Чистий прибуток від реалізації робіт у Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід) (форма № 2) відображається у статті "Чистий фінансовий результат (прибуток)" (код рядка 2350), а збиток – у статті "Чистий фінансовий результат (збиток)" (код рядка 2355) [4; 5].

Обчислюється чистий прибуток від реалізації робіт за формулою:

ЧПРР = ВПРР– ППРР,

де: ЧПРР – чистий прибуток від реалізації робіт; ВПРР – валовий прибуток від реалізації робіт; ППРР – податок на прибуток від реалізації робіт.

Річна сума амортизації за методом на основі чистого прибутку від реалізації робіт вираховується множенням вартості, що амортизується (різниці між первісною і ліквідаційною вартістю) на коефіцієнт амортизації, який рахується

діленням чистого прибутку від реалізації робіт за відповідні періоди на плановий обсяг чистого прибутку від реалізації робіт за увесь період.

Розраховують амортизацію необоротних активів за методом на основі чистого прибутку від реалізації робіт за такими формулами:

СА = (ПВ – ЛВ) х КА,

де: СА – сума амортизації; ПВ – первісна вартість об'єкта; ЛВ – ліквідаційна вартість об'єкта; КА – коефіцієнт амортизації.

КА = ОЧПРР : ПОЧПРР,

де: ОЧПРР – плановий або фактичний обсяг чистого прибутку від реалізації робіт за окремі періоди; ПОЧПРР – плановий обсяг чистого прибутку від реалізації робіт за увесь період.

Визначати метод амортизації необоротних активів на основі чистого прибутку від реалізації робіт можна двома способами: 1) із первісної (початкової) вартості необоротних активів; 2) із залишкової (балансової, поточної) вартості необоротних активів.

На прикладі прорахуємо метод амортизації необоротних активів на основі чистого прибутку від реалізації робіт.

Приклад. Первісна (початкова) вартість необоротних активів – 155000 грн, строк корисного використання (експлуатації) – 7 років, ліквідаційна вартість – 1000 грн. Таким чином, вартість, що підлягає амортизації, дорівнює 154000 грн (155000 – 1000 = 154000).

Передбачається за період корисної експлуатації необоротних активів одержати 380000 грн чистого прибутку від реалізації робіт, у т. ч.: у 1-му році – 84000 грн, у 2-му році – 79000 грн, у 3-му році – 65000 грн, у 4-му році – 50000 грн, у 5-му році – 49000 грн, у 6-му році – 30000 грн, у 7-му році – 23000 грн.

Коефіцієнти амортизації дорівнюють: за 1-й рік – 0,2211 (84000 : 380000 = 0,2211), за 2-й рік – 0,2079 (79000 : 380000 = 0,2079), за 3-й рік – 0,1711 (65000 : 380000 = 0,1711), за 4-й рік – 0,1316 (50000 : 380000 = 0,1316), за 5-й рік – 0,1289 (49000 : 380000 = 0,1289), за 6-й рік – 0,0789 (30000 : 380000 = 0,0789), за 7-й рік – 0,0605 (23000 : 380000 = 0,0605).

Обрахунок 1-го способу (від первісної (початкової) вартості необоротних активів) методу на основі чистого прибутку від реалізації робіт виконано в таблиці 1.

Таблиця 1 - **Нарахування амортизації необоротних активів за методом на основі чистого прибутку від реалізації робіт (1-й спосіб – від первісної (початкової) вартості необоротних активів)**

Рік	Вартість, що амортизується, грн	Чистий прибуток від реалізації робіт, грн	Коефіцієнти амортизації	Річна сума амортизації, грн
1	154000	84000	0,2211	34049
2	154000	79000	0,2079	32017
3	154000	65000	0,1711	26349
4	154000	50000	0,1316	20266
5	154000	49000	0,1289	19851
6	154000	30000	0,0789	12151

Рік	Вартість, що амортизується, грн	Чистий прибуток від реалізації робіт, грн	Коефіцієнти амортизації	Річна сума амортизації, грн
7	154000	23000	0,0605	9317
х	Разом	380000	1	154000

[авторська розробка]

В таблиці 1 здійснено розрахунок 1-го способу методу на основі чистого прибутку від реалізації робіт. Розподіл вартості необоротних активів за цим способом кожного року робиться із однакової суми (первісної, початкової вартості).

В таблиці 2 обраховано метод на основі чистого прибутку від реалізації робіт за 2-м способом (від залишкової (балансової, поточної) вартості необоротних активів).

Таблиця 2 - **Нарахування амортизації необоротних активів за методом на основі чистого прибутку від реалізації робіт (2-й спосіб – від залишкової (балансової, поточної) вартості необоротних активів)**

Рік	Вартість, що амортизується, грн	Чистий прибуток від реалізації робіт, грн	Коефіцієнти амортизації	Річна сума амортизації, грн
1	154000	84000	0,2211	34049
2	119951	79000	0,2079	24938
3	95013	65000	0,1711	16257
4	78756	50000	0,1316	10364
5	68392	49000	0,1289	8816
6	59576	30000	0,0789	4701
7	54875	23000	0,0605	54875
х	Разом	380000	1	154000

[авторська розробка]

Як видно з таблиці 2, при використанні 2-го способу методу на основі чистого прибутку від реалізації робіт, вартість необоротних активів в кожному році списується із різних сум (залишкової, балансової, поточної вартості).

Висновки. Розрахунок амортизації необоротних активів можна здійснювати за методом на основі чистого прибутку від реалізації робіт.

Визначається чистий прибуток (збиток) від реалізації робіт як різниця між валовим прибутком від реалізації робіт та податком на прибуток від реалізації робіт.

Чистий прибуток від реалізації робіт може бути основою для формування методу амортизації необоротних активів.

Можна використовувати два способи прорахунку методу амортизації необоротних активів на основі чистого прибутку від реалізації робіт: 1) від первісної (початкової) вартості необоротних активів; 2) від залишкової (балансової, поточної) вартості необоротних активів.

Список використаних джерел:

1. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності. Наказ № 433 від 28

березня 2013 р. *Міністерство фінансів України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13/conv#Text.
2. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Наказ № 291 від 30 листопада 1999 р. (у редакції наказу № 1591 від 09 грудня 2011 р.) *Міністерство фінансів України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text.
3. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Наказ № 291 від 30 листопада 1999 р. *Міністерство фінансів України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text.
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності". Наказ № 73 від 7 лютого 2013 р. *Міністерство фінансів України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text.
5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 "Дохід". Наказ № 290 від 29 листопада 1999 р. *Міністерство фінансів України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text.

ТАРАНЕНКО ОЛЕГ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **КАНЦЕДАЛ НАТАЛІЯ**, к.е.н, доцент,
завідувач, професор кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

МЕТОДИ ОЦІНКИ ОЧІКУВАНИХ ЗБИТКІВ ЗА ТОРГОВЕЛЬНОЮ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ

Питання об'єктивної оцінки дебіторської заборгованості є важливим у контексті пошуку шляхів фінансової стабільності підприємства загалом [1], а особливо гостро постають в умовах нинішньої кризи [2].

У даному дослідженні розглянуто методи оцінки очікуваних збитків за торговельною дебіторською заборгованістю, їх нормативне підґрунтя, практичні підходи та приклади розрахунків, а також бухгалтерське і податкове відображення результатів.

Оцінка очікуваних кредитних збитків (Expected Credit Losses – ECL) за торговельною дебіторською заборгованістю є однією з ключових складових системи управління фінансовими ризиками підприємства. Її значення зростає в умовах економічної нестабільності, воєнних дій та зростання неплатоспроможності контрагентів. Міжнародний стандарт фінансової звітності МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» та національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку (НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», НП(С)БО 11 «Зобов'язання») формують теоретико-нормативні засади, що регулюють порядок визначення та відображення у звітності очікуваних збитків.

На відміну від моделі понесених збитків, яка використовувалася раніше, модель ECL передбачає створення резервів на основі прогнозних оцінок щодо ймовірності дефолту боржника. Це дозволяє завчасно формувати резерви сумнівних боргів і відображати у звітності більш реалістичну вартість активів.

Очікувані кредитні збитки – це зважена на ймовірність величина дефіциту грошових потоків, який підприємство очікує отримати за фінансовим активом. У загальному вигляді розрахунок можна подати так:

ECL = PD × LGD × EAD,

де:

PD (Probability of Default) – ймовірність дефолту;

LGD (Loss Given Default) – частка збитків у разі дефолту;

EAD (Exposure at Default) – величина заборгованості на момент дефолту.

МСФЗ 9 виділяє три стадії обліку кредитних збитків, але для торговельної дебіторської заборгованості передбачено спрощений підхід: резерв створюється одразу на весь строк існування боргу. Це знижує трудомісткість обліку і спрощує практичні розрахунки.

Щодо застосування методів оцінки очікуваних збитків, на практиці виокремлюють чотири основні підходи:

1. Індивідуальна оцінка значних боржників. Застосовується у випадках, коли існують боржники з істотною сумою заборгованості або підвищеним ризиком дефолту. Оцінка здійснюється на підставі:

1. фінансової звітності боржника;
2. його кредитної історії та дисципліни платежів;
3. ринкових факторів (галузеві ризики, макроекономічна ситуація).

Перевага методу – висока точність прогнозу; недолік – значні витрати часу та ресурсів.

2. Групова оцінка (портфельний підхід). У випадках великої кількості дрібних боржників використовується статистичний аналіз даних минулих періодів. Застосовується матриця резервування, у якій дебіторська заборгованість класифікується за строками прострочення.

3. Спрощений підхід. Цей метод рекомендований МСФЗ 9 спеціально для торговельної дебіторської заборгованості. Він передбачає створення резерву одразу за строк існування боргу. Перевага – простота; недолік – можлива надмірна усередненість.

4. Прогнозні моделі та скоринг. У великих компаніях застосовують скорингові системи, математичні моделі та алгоритми машинного навчання. Вони дозволяють врахувати не лише історичні дані, а й макроекономічні індикатори, сезонність та інші фактори.

Порівняльна характеристика розглянутих методів наведена в табл. 1. -

Таблиця 1 - **Переваги та недоліки методів оцінки**

Метод	Переваги	Недоліки	Сфера застосування
Індивідуальна оцінка	Висока точність, врахування специфіки боржника	Трудомісткість, потреба у даних	Великі боржники
Групова оцінка	Простота, використання статистики	Усередненість результатів	Малі та середні боржники
Спрощений підхід	Швидкість, відповідність МСФЗ 9	Ризик неточності	Уся торговельна заборгованість
Прогнозні моделі	Висока аналітична цінність	Високі вимоги до даних	Великі компанії

Розглянемо умовний приклад застосування методу оцінки очікуваних збитків за допомогою матриці резервування. Припустимо, підприємство має дебіторську заборгованість 1000000 грн, з якої:

600 000 грн – не прострочена;
200 000 грн – прострочена 1–30 днів;
100 000 грн – прострочена 31–90 днів;
100 000 грн – прострочена понад 90 днів.

Застосуємо матрицю резервування (табл. 2):

Таблиця 2 - **Матриця розрахунку резерву очікуваних збитків**

Категорія	Сума	% резерву	Резерв
Актуальна	600 000	1%	6 000
1–30 днів	200 000	5%	10 000
31–90 днів	100 000	25%	25 000
>90 днів	100 000	50%	50 000
Разом	1 000 000		91 000

Отже, підприємство має створити резерв сумнівних боргів у розмірі

91000 грн.

Відповідно до НП(С)БО 10 та 11, у бухгалтерському обліку створення резерву відображається записом:

Дт 944 «Сумнівні та безнадійні борги» – Кт 38 «Резерв сумнівних боргів».

Списання безнадійної заборгованості:

Дт 38 – Кт 36.

Якщо резерву недостатньо:

Дт 944 – Кт 36.

У податковому обліку для платників податку на прибуток діє принцип «бухгалтерський фінрезультат + коригування». Витрати на формування резерву визнаються у складі витрат, але у деяких випадках можуть виникати податкові різниці.

Практичні рекомендації для підприємств щодо застосування методів оцінки очікуваних збитків можна систематизувати наступним чином:

1. Підприємствам слід розробити внутрішню методику оцінки очікуваних збитків.

2. Рекомендується застосовувати комбінований підхід: індивідуальний аналіз великих боржників і груповий – дрібних.

3. Необхідно періодично переглядати матрицю резервування з урахуванням змін макроекономічної ситуації.

4. Використання інформаційних систем та програмного забезпечення підвищує точність і знижує трудомісткість розрахунків.

5. Важливо поєднувати кількісні методи з професійним судженням фінансових менеджерів.

Отже, оцінка очікуваних збитків за торговельною дебіторською заборгованістю є невід'ємним елементом сучасної системи управління фінансовими ризиками підприємства. Використання моделі ECL відповідно до МСФЗ 9 дозволяє своєчасно формувати резерви, підвищуючи достовірність фінансової звітності. Вибір методу оцінки залежить від структури дебіторської заборгованості, масштабу діяльності та доступності аналітичних ресурсів. Найбільш ефективним є комбінований підхід, що поєднує індивідуальну оцінку, груповий аналіз та використання статистичних моделей. Це забезпечує підприємству фінансову стійкість і мінімізує ризики втрат.

Список використаних джерел:

1. Лега О. В., Канцедал Н. А., Пешков А. М. Інвентаризація як інструмент забезпечення фінансової стійкості підприємства. *Підприємництво та інновації*. 2025. Випуск 34, С. 37-44. URL: https://doi.org/10.32782/2415-3583/34.5

2. Канцедал Н. А., Яловега Л. В., Сіренко О. В., Ляшик О. Ю., Шостак Я. І. Адаптивні стратегії аналізу дебіторської заборгованості в умовах кризи. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 9. URL: https://doi.org/10.5281/zenodo.15030724

3. МСФЗ 9 «Фінансові інструменти». https://mof.gov.ua/storage/files/IFRS_9_Ukrainian-compressed.pdf

4. НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість». https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text

5. Методи формування резервів за очікуваними збитками», Податки & бухоблік, № 17, 2024.

ТАТАРЕЦЬ КАРИНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ЯЛОВЕГА ЛЮДМИЛА**, к.е.н, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ВНУТРІШНІЙ АУДИТ У СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОГО КОНТРОЛЮ ПІДПРИЄМСТВА: ЗМІСТ, ЕТАПИ ТА ДОКУМЕНТАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У сучасних умовах конкуренції та частих змін законодавства підприємства потребують ефективної системи економічного контролю, що забезпечує раціональне використання ресурсів і достовірність фінансової інформації. Важливою її складовою є внутрішній аудит – незалежна діяльність, спрямована на оцінювання ефективності систем управління, внутрішнього контролю й корпоративного управління. Він поєднує контрольні, аналітичні та консультативні функції, сприяючи своєчасному виявленню відхилень, ідентифікації ризиків та розробленню рекомендацій щодо їх мінімізації.

Метою внутрішнього аудиту є підвищення ефективності управління підприємством через аналітичне супроводження управлінських процесів, формування обґрунтованих оцінок і рекомендацій для вдосконалення системи управління та результативності господарської діяльності [1].

Основні завдання внутрішнього аудиту охоплюють:

- перевірку відповідності внутрішніх регламентів і процедур чинному законодавству;
- аналіз правильності укладання та виконання господарських договорів;
- контроль наявності й ефективності використання активів і ресурсів;
- перевірку дотримання фінансової, розрахункової та податкової дисципліни;
- оцінювання достовірності обліку витрат, доходів і фінансових результатів;
- підготовку рекомендацій щодо вдосконалення системи контролю та управління ризиками;
- консультування керівництва з питань управління, обліку й оподаткування.

Процес внутрішнього аудиту є послідовною системою дій, спрямованих на отримання об’єктивної, достовірної та корисної для управління інформації. Кожен його етап має самостійне значення та визначає загальну результативність аудиторського процесу. Перший етап – планування та підготовка аудиту. На цьому етапі аудитор визначає об’єкти та пріоритети перевірки, формулює мету, завдання і критерії оцінювання, розробляє програму аудиту, визначає часові межі та необхідні ресурси. Підготовчі роботи є найтривалішими – вони охоплюють близько 50 % загального обсягу аудиту, оскільки саме якість планування зумовлює точність результатів і ефективність усієї перевірки. Другий етап – проведення аудиторської перевірки. Він включає безпосереднє вивчення первинних документів, спостереження за господарськими процесами, інтерв’ювання працівників, перевірку дотримання

процедур внутрішнього контролю та аналіз облікових даних. Особливу увагу приділяють порівнянню фактичних показників із плановими, нормативними та середньогалузевими орієнтирами. Цей етап є найбільш практичним і займає близько 30 % загального часу. Третій етап – оцінювання та узагальнення результатів аудиту. На цьому етапі аудитор систематизує отримані дані, ідентифікує виявлені порушення, визначає їхні причини та наслідки, оцінює рівень ризиків і вплив на фінансові результати. Завершальним елементом є підготовка підсумкового звіту, який містить висновки, аргументовані пропозиції та рекомендації для керівництва щодо підвищення ефективності системи контролю, управління ризиками та вдосконалення облікової політики. Хоча цей етап займає близько 20 % загального часу, він має вирішальне значення, оскільки саме на його основі формується зворотний зв'язок між аудиторською діяльністю та управлінськими рішеннями [2].

Важливим елементом процесу внутрішнього аудиту є належне документальне оформлення його результатів, що забезпечує об'єктивність, достовірність і доказовість аудиторських висновків. Документація внутрішнього аудиту виступає як офіційне підтвердження проведених процедур, виявлених відхилень та запропонованих заходів щодо їх усунення, а також як інструмент збереження інформації для подальших перевірок і аналітичного узагальнення.

До основних документів внутрішнього аудиту належать [2]:

1. Програма внутрішніх аудитів – визначає періодичність, об'єкти, мету та завдання перевірок.
2. План аудиту – містить графік, послідовність дій і методи збору доказів.
3. Опитувальна анкета (контрольний лист) – використовується для збору інформації та перевірки відповідності діяльності вимогам і стандартам.
4. Протокол невідповідностей – фіксує відхилення, причини їх виникнення та заходи з усунення.
5. Звіт про результати аудиту – узагальнює висновки, виявлені проблеми та рекомендації щодо вдосконалення системи контролю.

Таким чином, внутрішній аудит посідає ключове місце в системі економічного контролю підприємства, забезпечуючи законність, ефективність, прозорість і підзвітність господарської діяльності. Його роль виходить за межі традиційної перевірної функції – внутрішній аудит виконує також аналітичну та консультативну місію, формуючи основу для стратегічного управління, підвищення конкурентоспроможності й сталого розвитку підприємства.

Список використаних джерел:

1. Внутрішній аудит: суть, об'єкти та суб'єкти. Pidru4niki. URL: https://pidru4niki.com/13500826/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/vnutrishniy_audit_sut_obyekti_subyekti (дата звернення: 23.10.2025).
2. Івано-Франківськстандартметрологія – Що таке внутрішній аудит на підприємстві. Ivano-Frankivskstandartmetrology – Main. URL: https://www.ifdcsms.com.ua/uk/news/944/shcho-take-vnutrishni (дата звернення: 23.10.2025).

ТЕНИЦЬКА ІРИНА, аспіран
Науковий керівник – **САМУСЕВИЧ ЯРИНА**, к.е.н, доцент
Сумський державний аграрний університет, м. Суми

ПРОБЛЕМАТИКА ОБЛІКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ПОДАТКУ ТА ВУГЛЕЦЕВИХ ПЛАТЕЖІВ ЗА КОРДОНОМ

У сучасних умовах переходу до низьковуглецевої економіки питання обліку екологічних податків і платежів стає дедалі актуальнішим. Більшість розвинених країн уже запровадили системи екологічного оподаткування та торгівлі викидами, проте єдиних підходів до бухгалтерського обліку таких операцій досі не існує. Це зумовлює різночитання у визнанні, оцінці та відображенні екологічних податків у фінансовій звітності, що ускладнює порівняння результатів діяльності підприємств між юрисдикціями [4].

На міжнародному рівні наразі не розроблено спеціального стандарту з обліку екологічних податків чи вуглецевих кредитів [1]. Компанії, які застосовують Міжнародні стандарти фінансової звітності (IFRS), змушені користуватися загальними принципами IAS 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи», IAS 38 «Нематеріальні активи» та IAS 2 «Запаси». Це призводить до різних підходів до класифікації екологічних платежів. Відтак, одні компанії визнають їх як витрати, інші як резерв або навіть актив. Внаслідок цього фінансова звітність часто не відображає реального екологічного навантаження підприємства.

Складність викликає також питання оцінки зобов'язань за екологічними податками. У більшості країн сума податку розраховується виходячи з обсягів фактичних або прогнозованих викидів, тому на момент складання фінансової звітності дані можуть бути неповними [2]. Виникає потреба у створенні резервів або відображенні умовних зобов'язань, що завжди супроводжується суб'єктивними оцінками. Окрім того, при участі у системах торгівлі квотами (ETS) бухгалтер має вирішити, як оцінити отримані дозволи, наприклад, за собівартістю, ринковою ціною чи справедливою вартістю. Через значні коливання ринкових цін на вуглецеві кредити та відсутність активного ринку в окремих країнах це питання залишається відкритим.

У США стандарти FASB не передбачають спеціальних правил для екологічних активів і зобов'язань. Компанії застосовують загальні принципи GAAP, проте у 2023 році Рада з бухгалтерських стандартів розпочала розробку окремого стандарту з обліку екологічних кредитів. Очікується, що він унормує класифікацію таких інструментів як активів (інвентар або нематеріальні активи) чи зобов'язань, що підвищить прозорість звітності [5].

Європейський Союз, навпаки, зосереджується не стільки на бухгалтерських стандартах, скільки на розкритті інформації. Директива CSRD та стандарти ESRS вимагають від компаній обов'язкового розкриття кліматичних ризиків, обсягів викидів та фінансових наслідків екологічних зобов'язань [1]. Таким чином, фінансовий та нефінансовий облік інтегруються, формуючи нову модель корпоративної звітності, орієнтовану на сталий

розвиток.

Екологічне оподаткування перестає бути лише фіскальним інструментом, більше того воно стає важливим елементом екологічної та фінансової політики підприємства [3]. Правильне відображення податків і вуглецевих платежів у звітності дозволяє інвесторам оцінити реальні ризики компанії, а також її готовність до переходу на «зелену» економіку. У країнах із розвиненою системою екологічного обліку (наприклад, у Скандинавії або Канаді) екологічні податки уже інтегровані в моделі управлінського обліку, що допомагає підприємствам прогнозувати довгострокові витрати на викиди.

Серед ключових проблем, які сьогодні обговорюють міжнародні фахівці, – різна природа екологічних платежів, нестача достовірних даних про обсяги викидів, труднощі з оцінкою справедливої вартості вуглецевих активів, а також відсутність узгодженості між фінансовою та нефінансовою звітністю.

Таким чином, проблематика обліку екологічних податків за кордоном охоплює не лише бухгалтерський вимір, а й стратегічні питання сталого розвитку. У найближчі роки очікується перехід від фрагментарного до стандартизованого підходу, коли фінансовий, податковий та екологічний облік будуть інтегровані в єдину систему. Це підвищить прозорість корпоративної звітності, сприятиме залученню інвестицій і формуванню відповідального ставлення бізнесу до впливу на довкілля.

Список використаних джерел:

1. Clarke, A. Carbon Accounting: A Systematic Literature Review and Directions for Future Research *Green Finance*. 2022. 4(1), 71–87. DOI: 10.3934/GF.2022004.
2. Fernández Salazar, J. K., Silva León, P. M., Reyes Reyes, C. A., Chuquitucto, L. K., Arbulú Ballesteros, M. A., Guzmán Valle, M. de los Á., Arévalo Altamirano, J. G. The Integration of Environmental Costs into Financial Statements: A Literature Review. *Journal of Educational and Social Research*. 2024. 14(5), 458. DOI: 10.36941/jesr-2024-0151.
3. Indarto, B. A., Ani, D. A. The Role of Green Accounting Through the Implementation of Carbon Taxes as an Instrument for Climate Change Mitigation in Indonesia. *The Accounting Journal of Binaniaga*. 2023. 8(1). DOI: 10.33062/ajb.v8i01.24.
4. Loso, J. Mapping the Landscape of Environmental Taxation Studies with a Bibliometric Approach. *West Science Accounting and Finance*. 2024. 2(2). DOI: 10.58812/wsaf.v2i02.1057.
5. Tsai, W.-H., Jhong, S.-Y. Carbon Emissions Cost Analysis with Activity-Based Costing. *Sustainability*. 2018. 10(8), 2872. DOI: 10.3390/su10082872.

ТЕНЮХ ЗОРЯНА, к.е.н, доцент кафедри обліку і аудиту
ПЕЛЕХ УЛЯНА, к.е.н, доцент кафедри обліку і аудиту
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ДАНИХ В ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ІНСТРУМЕНТІВ

Сьогодні бухгалтерський облік поступово трансформується з технічної функції фіксації операцій у комплексну систему аналітичного управління підприємством. Сучасна система обліку та оподаткування вимагає оперативного аналізу великих обсягів фінансових і податкових даних. Традиційні табличні методи часто є неефективними та дещо архаїчними для швидкого прийняття управлінських рішень. Саме тому візуалізація даних та використання сучасних BI-інструментів (Business Intelligence) стає ключовим елементом бухгалтерсько-аналітичної роботи, оскільки дозволяє наочно відстежувати динаміку основних показників діяльності підприємства, податкових платежів, рівень податкового навантаження, прогнозувати ризики та виявляти аномалії. Застосування інструментів візуалізації сприяє цифровій трансформації системи обліку й підвищує якість аналітичної обробки фінансових і податкових даних.

Метою дослідження є порівняння можливостей сучасних інструментів візуалізації обліково-аналітичної інформації, визначення доцільності їх застосування у сфері обліку й оподаткування.

Візуалізація даних – це графічне представлення інформації та даних. Візуалізація допомагає обробляти великі обсяги даних, відображаючи їх у візуальному форматі, який людський мозок може швидко зрозуміти.

Перевагами візуального представлення даних є більш якісна та концентрована подача інформації і, відповідно, зменшення інформаційного навантаження, значне прискорення сприйняття, запам'ятовування та розуміння інформації, спрощення процесу утримання уваги та переконання, виділення взаємозв'язків між даними, естетична привабливість. Візуалізація є надзвичайно потужним інструментом, який потребує виваженого підходу до вибору методів та засобів її розробки та вибору даних, які підлягають графічному оформленню [1, с. 62].

В епоху цифрової трансформації існує широкий спектр програмних засобів для візуалізації даних, серед яких найпопулярнішими є Microsoft Excel, Google Sheets, Qlik Sense, Tableau та Power BI – інструменти, що забезпечують різний рівень функціональності, інтерактивності та аналітичних можливостей. Аналіз джерел дав змогу узагальнити та порівняти основні можливості цих інструментів (табл. 1).

Microsoft Excel є одним з найпопулярніших інструментів для обробки даних, який активно використовується вже майже 40 років і нараховує понад 1 млрд користувачів. Microsoft Excel залишається найпопулярнішим серед бухгалтерів інструментом для аналізу облікових і податкових даних завдяки своїй універсальності. У середньому 9 з 10 бухгалтерів щоденно

використовують Excel для ведення обліку, бюджетування та складання податкової звітності [2]. Однак він обмежений у можливостях автоматичного оновлення даних і створення інтерактивних звітів.

Таблиця 1 - **Порівняльна характеристика основних інструментів візуалізації даних в обліку і оподаткуванні**

Інструмент	Вартість	Спільна робота	Інтеграція з обліковими системами	Робота з великими даними	Застосування в обліку та оподаткуванні
Excel	Низька вартість (ліцензія або підписка на Microsoft 365)	Обмежена	Обмежена	Обмежена	Аналіз звітів та податкових платежів, побудова графіків динаміки різних показників, побудова простих дашбордів
Google Sheets	Безкоштовно з обмеженнями	Висока	Обмежена	Обмежена	Онлайн-аналіз фінансових показни-ків, групова робота з обліковими та податковими даними, прості візуалізації
Tableau	Висока ціна	Середня	Висока	Висока	Побудова дашбордів по фінансових показниках та по податках (ПДВ, ПДФО, податку на прибуток)
Power BI	Доступна ціна	Висока	Висока	Висока	Інтегрований аналіз податкових та фінан-сових показників, аналітика податкових ризиків, побудова дашбордів, автома-тичне оновлення даних, моніторинг податкового навантаження
Qlik Sense	Висока ціна	Висока	Висока	Висока	

Джерело: сформовано автором на онові [2-6]

Google Sheets – це безоплатний онлайн-інструмент від Google для створення та редагування електронних таблиць, який дозволяє одночасно працювати над документами спільно з іншими користувачами, є частиною Google Workspace. Це хмарна платформа, яку зручно використовувати для аналізу, обробки та візуалізації даних, а усі зміни автоматично зберігаються на Google Диску, тому не потрібно зберігати файли вручну.

Tableau – це система інтерактивної аналітики з широкими можливостями, що дає змогу проводити глибокий і різнобічний аналіз великих масивів інформації, дозволяє створювати високоякісні, привабливі та інтерактивні аналітичні звіти та дашборди, зокрема для податкової аналітики та оцінки діяльності підприємства загалом. Інструмент забезпечує користувачів широким спектром типів візуалізацій, можливістю побудови унікальних і складних графіків, а також здатністю працювати з великими наборами даних без втрати продуктивності. Тому Tableau вважається одним із провідних рішень для

бізнес-аналітики та візуалізації обліково-аналітичної інформації. Серед основних недоліків є його висока вартість та складність програмного продукту, що вимагає більшої кваліфікації користувачів.

Power BI – це потужна платформа бізнес-аналітики від Microsoft, призначена для інтеграції, аналізу та візуалізації даних. Інструмент забезпечує створення інтерактивних дашбордів, що автоматично оновлюються на основі даних з різних джерел – від Excel до бухгалтерських систем. Power BI має високу сумісність з іншими продуктами Microsoft 365, що робить його зручним для побудови комплексної системи управлінської звітності. Цей інструмент активно використовується у сфері обліку та оподаткування для формування аналітичних звітів та відстеження динаміки фінансових показників і податкового навантаження.

Qlik Sense – це аналітична платформа нового покоління, що поєднує потужну аналітику з гнучкими інструментами візуалізації даних. Вона дозволяє здійснювати глибокий аналіз великих обсягів інформації, виявляти приховані зв'язки між показниками та формувати інтерактивні звіти у вигляді дашбордів. Основними перевагами Qlik Sense є висока швидкість обробки даних, можливість об'єднання інформації з різних джерел, автоматичне оновлення звітів і масштабованість системи. Цей інструмент особливо ефективний для аналізу податкових ризиків, фінансового планування та побудови систем моніторингу діяльності підприємства.

Як бачимо, у сучасних умовах цифровізації бізнесу облік перетворюється на основу для побудови системи бізнес-аналітики, де дані стають ключовим активом, а їх візуалізація – важливим інструментом для оцінки фінансового стану, податкового навантаження та планування розвитку підприємства. За результатми порівняльного аналізу основних інструментів візуалізації, можемо стверджувати, що для базових розрахунків в обліку та складання податкових звітів доцільно використовувати Excel або Google Sheets, тоді як для впровадження комплексної бізнес-аналітики доцільно використовувати Power BI та Tableau, а для масштабних інтегрованих систем управління обліковими даними – Qlik Sense, який забезпечує найвищий рівень автоматизації й аналітики. Вдалий вибір та впровадження таких інструментів підвищить прозорість обліково-аналітичної інформації, полегшить моніторинг податкового навантаження, дасть змогу своєчасно виявляти ризики та аномалії і таким чином оптимізує процес прийняття управлінських рішень, зробивши його більш обґрунтованим, оперативним та ефективним.

Список використаних джерел:

1. Окунькова О.О. Візуалізація даних. Від простого до складного. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Технічні науки*. 2022. № 3. С. 61-66. URL: https://doi.org/10.32838/2663-5941/2022.3/10 (дата звернення: 25.10.2025).

2. Excel святкує 40 років: як звичайна таблиця змінила світ бізнесу. *DataBI*. URL: https://data-b-i.com/uk/article/excel-svyatkuye-40-rokiv-yak-zvychayna-tablytsya-zminyla-svit-biznesu.html (дата звернення: 25.10.2025).

3. Google Sheets VS Microsoft Excel: що обрати для роботи з даними? *DataBI*. URL: https://data-b-i.com/uk/article/Google+-Sheets-VS-Microsoft-Excel-shchyo-obraty-dlya-roboty-z-

danymy.html (дата звернення: 25.10.2025).
4. Power BI, Tableau та Qlick. *DataBI.* URL: https://data-b-i.com/uk/article/Power+BI%2C+Tableau+%D1%82%D0%B0+Qlick+.html (дата звернення: 25.10.2025).
5. Що таке система Tableau і навіщо вона потрібна аналітикам. *ProfIT.Store.* URL: https://profitstore.ua/uk/blog/expert/scho-take-tableau-i-navischo-vona-potribna-analitykam (дата звернення: 25.10.2025).
6. Аналітична корпоративна платформа Qlik Sense. *RBC Group.* URL: https://www.rbcgrp.com/ua/it-platformy/qlik-sense/ (дата звернення: 25.10.2025).

ТРОХИМЕЦЬ БОГДАН, аспірант
Науковий керівник – **ГУЦАЛЕНКО ЛЮБОВ**, д. е. н., професор,
професор кафедри обліку та оподаткування,
Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ПЕРСПЕКТИВИ ВИЗНАННЯ КОНТРОЛЮЮЧОЮ ОСОБОЮ КІК РЕЗИДЕНТА ЗА МІСЦЕМ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Запровадження в Україні правил оподаткування контрольованих іноземних компаній (далі – КІК) стало важливим кроком імплементації міжнародних стандартів протидії розмиванню податкової бази та виведенню прибутків з-під оподаткування (BEPS). Водночас, практика їх застосування залишається на етапі становлення. Одним із дискусійних питань є можливість визнання контролюючою особою КІК не лише фізичних чи юридичних осіб-резидентів України, а й іноземних компаній, які набувають статусу податкових резидентів України за критерієм місця ефективного управління. З огляду на відсутність усталеної практики та прямих роз'яснень податкових органів, дослідження цього питання має як теоретичне, так і практичне значення для формування послідовного підходу до застосування правил КІК.

Правила КІК були запроваджені Законом України від 16.01.2020 року № 466-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві» (далі – Закон № 466) [1].

Визначення поняттю КІК наводиться у пп. 39-2.1.1 ст. 39-2 Податкового кодексу України (далі – ПК України), відповідно до якого «контрольованою іноземною компанією визнається будь-яка юридична особа, зареєстрована в іноземній державі або території, яка визнається такою, що знаходиться під контролем фізичної особи-резидента України або юридичної особи-резидента України відповідно до правил, визначених цим Кодексом» [2].

Як видається з наведеного, визначення поняття КІК передбачає наявність трьох елементів: (1) іноземна компанія, (2) резидент України, під чиїм контролем знаходиться така іноземна компанія (контролююча особа, або контролер), та (3) відносини контролю. Доцільно зосередитися на особливостях визначення контролера КІК з огляду на неоднозначність нормативного регулювання вказаного елемента.

Ознаки резидента зазначені у пп. 14.1.213 ст. 14 ПК України, відповідно до яких резидентами визнаються:

- Фізичні особи, які мають місце проживання в Україні. У разі наявності у фізичної особи місця проживання у декількох країнах, для визнання особи резидентом застосовуються додаткові критерії – постійне місце проживання, більш тісні економічні зв'язки (центр життєвих інтересів), проживання на території країни понад 183 дні, громадянство України;
- Юридичні особи, утворені відповідно до законодавства України;
- Дипломатичні представництва, консульські установи та інші офіційні

представництва України за кордоном.

Закон № 466 передбачив додаткові правила, відповідно до яких податковими резидентами України можуть визнаватися юридичні особи, що утворені відповідно до законодавства інших країн (іноземні компанії), але мають місце ефективного управління на території України [1]. Закон № 466 передбачає декілька умов, за наявності хоча б однієї з яких вважається, що іноземна компанія має місце ефективного управління в Україні:

а) проведення зборів виконавчого органу іноземної компанії регулярніше в Україні, ніж у будь-якій іншій країні;

б) прийняття управлінських рішень і здійснення іншої поточної (операційної) діяльності іноземної компанії її посадовими особами переважно здійснюється з України;

в) фактичне управління діяльністю іноземної компанії переважно здійснюється з України, незалежно від наявності в осіб, які здійснюють таке управління, формальних (юридичних) повноважень для такого управління.

У тому разі, якщо наведені умови виконуються не лише для України, але і для іншої іноземної країни (країни реєстрації такої компанії або іншої країни), законодавство передбачає додаткові критерії, дотримання яких свідчитиме про ефективне управління з території України:

- управління банківськими рахунками іноземної компанії;
- ведення бухгалтерського або управлінського обліку іноземної компанії;
- управління персоналом іноземної компанії.

Іноземна компанія має право самостійно визнати себе податковим резидентом України подавши відповідну заяву до Державної податкової служби України.

У тому разі, якщо іноземна компанія, яка вважається резидентом України та місцем ефективного управління, є материнською компанією для інших іноземних компаній, може виникати питання про її визнання контролюючою особою (контролером) КІК (рис. 1).

Рис. 1. Здійснення ефективного управління іноземною материнською компанією з України

Якщо презюмувати можливість визнання іноземної компанії контролером КІК, у такому разі на неї покладаються додаткові податкові обов'язки:

- подавати повідомлення про набуття та/або відчуження частки у КІК;

- подавати звіт про КІК разом із декларацією з податку на прибуток;
- сплачувати податок зі скоригованого прибутку КІК.

Податкове законодавство не передбачає обмежень, які б унеможливлювали визнання таких іноземних компаній контролерами КІК. Однак, видається, що практична необхідність такого визнання відсутня.

Правила пп. 134.1.1 ст. 134 ПК України передбачають, що базою оподаткування податком на прибуток іноземних компаній, що є резидентами України за місцем ефективного управління, є виключно прибуток, отриманий з джерелом їх походження з України. Якщо ж така компанія отримує прибуток з джерелом їх походження за межами України (зокрема, дивіденди від інших іноземних компаній), такий прибуток не буде оподатковуватися в Україні.

Отже, визнання іноземної компанії з місцем ефективного управління в Україні контролером КІК призведе лише до виникнення обов'язків щодо повідомлення про набуття (відчуження) частки у КІК та подання звітності КІК. Разом з тим, враховуючи базу оподаткування таких іноземних компаній, податки зі скоригованого прибутку КІК не будуть нараховуватися та сплачуватися до бюджету. Такий крок буде суперечити принципу економічності оподаткування, передбаченому пп. 4.1.7 ст. 4 ПК України, оскільки додаткові фінансові витрати на опрацювання податковими органами звітності з КІК не будуть приносити додаткові надходження до бюджету. Це лише штучно збільшить кількість поданих платниками податків звітів про КІК, серед яких близько 80% і так підпадають під звільнення від оподаткування [3].

Таким чином, законодавство не передбачає будь-яких обмежень, які б не дозволяли визнавати контролером КІК іноземну компанію, яка має місце ефективного управління в Україні. Разом з тим, такий крок не є доцільним з огляду на відсутність перспективи збільшення надходжень до бюджету, оскільки у такому разі податок зі скоригованого прибутку КІК не підлягатиме сплаті в Україні.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві: Закон України № 466-IX від 16.01.2020. *Відомості Верховної Ради України*. 2020, № 32, ст.227.

2. Податковий кодекс України: Закон України № 2755-VI від 02.12.2010. *Відомості Верховної Ради України.* 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, ст.112.

3. ТарасовськийЮ. Близько 80% звітів про КІК підпали під звільнення від оподаткування. Деталі першої кампанії звітування. *Forbes.ua | Бізнес, мільярдери, новини, фінанси, інвестиції, компанії*. URL: https://forbes.ua/news/blizko-80-zvitiv-pro-kik-pidpali-pid-zvilnennya-vid-opodatkuvannya-detali-pershoi-kampanii-zvituvannya-21052024-21270

ТЮТЮННИК СВІТЛАНА, к.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування,
ГОРБАНЬ АНАСТАСІЯ, здобувач вищої освіти
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА ЩОДО ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ: ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ВПЛИВ НА ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

У сучасних динамічних умовах господарювання здатність підприємства оперативно ухвалювати обґрунтовані управлінські рішення є ключовим фактором його ефективності. Фундаментом для цього слугує достовірна, систематизована та своєчасна інформація про господарські операції, ресурсне забезпечення, витрати, доходи та фінансові результати. Бухгалтерський облік виробничих запасів є головним джерелом такої інформації.

Формування системи обліку запасів починається з розробки облікової політики підприємства, яка визначає основоположні методи визнання, оцінювання, відображення та ведення обліку запасів у фінансовій звітності. Раціонально сформована облікова політика забезпечує прозорість облікового процесу, ефективність контролю та гнучкість у реагуванні на зміни зовнішнього середовища.

Згідно з чинним законодавством, розробка та затвердження облікової політики належать до виняткових повноважень підприємства. Основними нормативними регуляторами порядку ведення обліку виробничих запасів є НП(С)БО 9 «Запаси» та відповідні Методичні рекомендації.

Обов'язкові елементи облікової політики в частині запасів включають: робочий план рахунків (синтетичних та аналітичних), необхідний для повного та своєчасного відображення інформації; форми первинних і внутрішніх облікових документів, для яких не передбачені типові форми; правила документообороту та процедури обробки облікової інформації; вибір методу оцінки запасів як при їх вибутті, так і на дату балансу; організація аналітичного обліку, визначення відповідальних осіб за облік на складах; порядок проведення інвентаризації та систему внутрішнього контролю на підприємстві [3].

Ключові облікові рішення, що безпосередньо впливають на фінансовий результат, охоплюють:

- одиницю обліку запасів (визначення одиниці обліку (окрема номенклатура чи однорідна група) впливає на рівень деталізації та контролю, так як точніша одиниця забезпечує кращий контроль, але ускладнює облік);

- методи оцінки вибуття запасів (відноситься до найважливіших чинників, що впливають на собівартість реалізованої продукції та фінансовий результат. Підприємство обирає між таким методами: ідентифікованої собівартості (для унікальних позицій); середньозваженої собівартості (забезпечує стабільніший фінансовий результат); ФІФО (у період зростання цін дає нижчу собівартість, вищий прибуток і, відповідно, більші податкові зобов'язання); нормативних затратах або ціни продажу (застосовуються рідше, переважно у роздрібній

торгівлі чи типових виробництвах) [3];

- метод обліку транспортно-заготівельних витрат (ТЗВ) (можливе пряме включення ТЗВ до первісної вартості одиниці запасів або розподіл за середнім відсотком) [2];

- база розподілу ТЗВ (визначається кількісним (вага, об'єм, кількість) або вартісним (ціна одиниці) критерієм);

- вартісні критерії віднесення матеріалів до малоцінних оборотних активів (встановлення вартісної межі для визнання малоцінного об'єкта. Вища межа призводить до списання більшої частини витрат одразу, що знижує поточний прибуток);

- методи оцінки запасів на дату балансу;

- періодичність розрахунку середньозваженої собівартості (встановлюється підприємством самостійно).

Особливого значення набуває вибір методу оцінки вибуття, оскільки він прямо впливає на собівартість, валовий прибуток та податкові зобов'язання підприємства. Наприклад, в умовах зростання цін, застосування ФІФО призводить до заниження собівартості, що завищує фінансовий результат і збільшує податок на прибуток. Натомість, метод середньозваженої собівартості забезпечує більш зважені та стабільні показники підприємства в умовах коливань ринку.

Облікова політика щодо виробничих запасів – це не просто внутрішній нормативний документ, обов'язковий для виконання, який визначає правила ведення обліку на підприємстві, а стратегічний інструмент управління підприємством. Визначені в ній методи оцінки, одиниці обліку та правила витрат формують основу для об'єктивного відображення інформації у фінансовій звітності підприємства.

Продуманий підхід до її формування дозволяє оптимізувати витрати підприємства, забезпечити прозорість показників, мінімізувати ризики помилок, ефективно керувати податковими зобов'язаннями та приймати якісні управлінські рішення, що відповідають специфіці підприємства та його стратегічним цілям.

Список використаних джерел:

1. Коваль Н.І. Сутність виробничих запасів як економічної категорії: облікові та управлінські аспекти. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. №7. С. 93-108

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. № 246. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text

3. Новодворська В.В. Організація обліку товарних запасів та їх відображення в обліковій політиці підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип.13. С. 592-595.

ТЮТЮННИК СВІТЛАНА, к.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування,
СЕПІТИЙ НАЗАР, здобувач вищої освіти
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА БАНКУ: СУТНІСТЬ, ПРИНЦИПИ ТА ОСНОВНІ ЕЛЕМЕНТИ

Облікова політика слугує базою для організації бухгалтерського обліку в банківській системі. Згідно з регулятивними нормами (Положення № 75), вона являє собою комплекс взаємопов'язаних принципів, методів та процедур, що застосовуються фінансовою установою для належного ведення бухгалтерського обліку, а також формування та подання фінансової звітності [1]. Внутрішній контроль та облікова політика критично важливі для забезпечення достовірності та всебічності відображення всіх операцій банку.

Розробка Положення про облікову політику є компетенцією самого банку. У цьому документі фіксуються: правила ведення обліку, формати управлінської та внутрішньої звітності; порядок здійснення контрольних заходів; делегування прав щодо підписання фінансових документів; регламент документообігу та технології обробки інформації; а також додаткова деталізація рахунків аналітичного обліку.

Положення схвалюється Правлінням і його положення є обов'язковими для розкриття у Примітках до річної звітності.

Реалізація облікової політики спирається на низку фундаментальних принципів:

- принцип безперервності: функціонування банку в осяжному майбутньому;
- принцип цілеспрямованості: досягнення головної мети – формування надійної фінансової звітності;
- принцип своєчасності: неухильне дотримання встановлених термінів;
- принцип раціональності: дотримання критерію економічної доцільності та ефективності;
- принцип послідовності: стабільне застосування обраних правил, окрім випадків, передбачених нормативами, або з метою підвищення якості звітності;
- принцип порівнянності: забезпечення зіставлення фінансових показників різних періодів;
- принцип об'єктивності: відображення операцій виключно на підставі підтверджених даних;
- принцип повного розкриття: надання всієї інформації, що є суттєвою для користувачів звітності.

Облікова політика банку охоплює низку обов'язкових елементів, що забезпечують її функціональність. До них належать:

- вибір стандартів: визначення облікового стандарту, що застосовуватиметься;
- методологія оцінки: встановлення методів оцінки активів, зобов'язань, порядку нарахування доходів і витрат, оцінки запасів та основних засобів, а

також визначення методу амортизації;

- облікові процедури: регламентування правил документування операцій, ведення рахунків, розрахунків та проведення інвентаризації;
- звітність: встановлення принципів формування, подання та обов'язкового розкриття інформації у Примітках до фінансової звітності.

Формування облікової політики відбувається під впливом різноманітних чинників, які, відповідно до підходу М.О. Юнацького [2], доцільно поділяти на зовнішні та внутрішні.

Зовнішні чинники охоплюють:

- нормативно-правову базу та законодавство;
- соціально-економічні умови (політична ситуація, рівень інфляції, ВВП);
- систему оподаткування та взаємовідносини з іншими фінансовими структурами;
- глобалізаційні процеси та технологічний розвиток;
- систему зовнішнього інформаційного забезпечення банку.

Внутрішні чинники пов'язані безпосередньо з діяльністю установи:

- організаційно-правовий статус (форма власності та структура);
- масштаб діяльності (обсяг операцій, чисельність персоналу);
- кадровий потенціал (рівень кваліфікації бухгалтерської служби, система стимулювання);
- технічне забезпечення (технології обробки інформації, методи калькулювання послуг).

Облікова політика є наріжним каменем управління обліковою системою, забезпечуючи уніфікацію підходів до відображення операцій. Вона гарантує порівнянність фінансових показників у часі та з показниками інших установ, а також забезпечує послідовність у відображенні аналогічних операцій.

Дотримання облікової політики критично необхідне для виконання вимог національних та міжнародних стандартів. Зрештою, прозорість та достовірність фінансової звітності – і, як наслідок, її цінність для користувачів – прямо залежать від коректності та безперервності застосування її норм.

Таким чином, облікова політика функціонує як стратегічний елемент системи управління, надаючи необхідне інформаційне підґрунтя для прийняття ефективних рішень, спрямованих на досягнення фінансових цілей банку.

Список використаних джерел:

1. Положення про організацію бухгалтерського обліку в банках України : Постанова Правління Національного банку України від 04.07.2018 р. № 75. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0075500-18#Text.

2. Юнацький М.О. Формування облікової політики банківської установи. *Економіка та суспільство.* 2017. Випуск 10. С. 853-858. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/10_ukr/145.pdf

УСАТЕНКО ОЛЬГА, д.е.н, професор, завідувач кафедри економічного аналізу і фінансів,
КАЦЕР АНАСТАСІЯ, здобувач вищої освіти
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», м. Дніпро

ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ОБЛІКУ І АУДИТУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

Організація та методика ведення обліку і проведення аудиту дебіторської та кредиторської заборгованості становлять одну з ключових тем у діяльності будь-якого підприємства. Ефективне управління цими видами заборгованостей є запорукою достовірності фінансової звітності, зниження фінансових ризиків і забезпечення стабільності функціонування організації. В умовах сучасного бізнес-середовища, де підприємства діють у ситуації жорсткої конкуренції, нестабільної економічної ситуації та підвищених ризиків неплатоспроможності контрагентів, питання належної організації облікових процесів і якісного проведення аудиту набувають особливої актуальності.

Дебіторська заборгованість виникає тоді, коли підприємство реалізує продукцію, виконує роботи або надає послуги з відстрочкою платежу. Вона відображає суму коштів, яку підприємству мають сплатити його покупці, замовники чи інші контрагенти. Дебіторська заборгованість класифікується на поточну - ту, що має бути погашена протягом одного року, та довгострокову - із терміном погашення понад рік. До основних її видів належать борги за відвантажені товари, виконані роботи, надані послуги, видані аванси, внутрішньогосподарські розрахунки та інші поточні чи довгострокові зобов'язання контрагентів перед підприємством.

У свою чергу, кредиторська заборгованість відображає боргові зобов'язання підприємства перед постачальниками, працівниками, бюджетом чи іншими кредиторами. Вона, подібно до дебіторської, поділяється на поточну і довгострокову залежно від строку погашення. До складу кредиторської заборгованості входять зобов'язання за отримані товари, виконані роботи, надані послуги, отримані аванси, розрахунки з бюджетом, нараховані, але ще не виплачені суми заробітної плати, а також інші види фінансових зобов'язань підприємства.

Облік дебіторської та кредиторської заборгованості ґрунтується на базових принципах бухгалтерського обліку [1]. Серед них ключовим є принцип нарахування, який вимагає відображати господарські операції в момент їх здійснення, незалежно від фактичного руху грошових коштів. Не менш важливим є принцип обачності, який передбачає своєчасне виявлення ризиків, належну оцінку ймовірних втрат, що можуть виникнути внаслідок неповернення боргів чи несвоєчасного виконання зобов'язань.

Для забезпечення правильної організації обліку надзвичайно важливо налагодити належний документообіг. Кожна операція має бути підтверджена відповідними первинними документами - договорами, накладними, актами виконаних робіт, рахунками-фактурами, платіжними дорученнями тощо. Такий

підхід гарантує достовірність інформації, сприяє контролю за станом розрахунків і створює основу для якісного проведення аудиту дебіторської та кредиторської заборгованості.

У процесі обліку дебіторської заборгованості важливе значення має застосування різних методів, серед яких ключовим є метод резервування під сумнівні борги. Його сутність полягає у формуванні підприємством спеціальних резервів для покриття можливих фінансових втрат у разі, якщо контрагенти виявляться неплатоспроможними. Такий підхід дає змогу своєчасно враховувати потенційні ризики та забезпечувати достовірність фінансової звітності. Крім того, для відображення безнадійної заборгованості, яку неможливо стягнути, використовується метод списання, що дозволяє очистити баланс від нереальних до отримання сум. Щодо кредиторської заборгованості, у практиці обліку застосовуються методи постійного моніторингу стану зобов'язань, контролю за термінами їх погашення, а також методи списання після повного виконання зобов'язань підприємством. Це сприяє своєчасному відображенню змін у фінансових результатах і запобігає виникненню прострочених платежів.

Метод резервування є одним із найважливіших інструментів фінансового обліку, що використовується для створення резервів під можливі втрати від дебіторської заборгованості. Його основна мета - це забезпечити реалістичне відображення фінансового стану підприємства, враховуючи ймовірність неповернення окремих боргів.

Значення методу резервування проявляється у таких аспектах:

- фінансова прозорість - завдяки формуванню резервів підприємство демонструє більш об'єктивну картину свого фінансового становища;
- зменшення ризиків - створення резервів дозволяє ефективніше управляти ризиками, пов'язаними з дебіторською заборгованістю;
- покращення планування - наявність обґрунтованих резервів дає змогу більш точно прогнозувати грошові потоки, приймати зважені управлінські рішення та забезпечувати стабільність діяльності підприємства.

Метод резервування виступає невід'ємною складовою системи управління фінансовими ризиками, сприяє підвищенню достовірності облікових даних і підтримує стабільність фінансового стану підприємства [2].

Важливою складовою ефективної фінансової діяльності підприємства є аудит дебіторської та кредиторської заборгованості. Аудит виступає незалежною перевіркою достовірності фінансової звітності та спрямований на підтвердження правильності відображення облікових даних, виявлення можливих порушень, помилок чи недоліків, а також оцінку відповідності ведення обліку чинному законодавству, нормативним актам і стандартам бухгалтерського обліку.

Процес аудиту зазвичай включає кілька послідовних етапів. На підготовчому етапі аудитор збирає інформацію про діяльність підприємства, аналізує структуру його активів і зобов'язань, визначає ділянки з підвищеним рівнем ризику. Наступним кроком є перевірка первинних документів, які

підтверджують наявність і обґрунтованість дебіторської та кредиторської заборгованості, а також оцінка їх реальності, строків погашення і можливих ризиків неповернення. Завершальним етапом є підготовка аудиторського звіту, у якому наводяться висновки про стан обліку та рекомендації щодо його вдосконалення, підвищення ефективності управління розрахунками і мінімізації фінансових ризиків.

Основна мета обліку дебіторської заборгованості полягає у забезпеченні повного, достовірного та своєчасного відображення фінансових зобов'язань контрагентів перед підприємством. Це, у свою чергу, дає змогу оптимізувати управління грошовими потоками, підвищити ліквідність активів і знизити ризики, пов'язані з неплатоспроможністю боржників

Основною метою обліку дебіторської заборгованості є забезпечення ефективного контролю за розрахунками підприємства з контрагентами, своєчасне виявлення прострочених платежів і вжиття заходів для їх погашення. Такий облік дозволяє підтримувати належну фінансову дисципліну та запобігати накопиченню боргів. Водночас він сприяє оптимізації грошових потоків, оскільки точне відображення інформації про заборгованість допомагає підприємству планувати надходження коштів, прогнозувати строки їх отримання та забезпечувати ліквідність, необхідну для стабільної роботи. Важливим завданням є також мінімізація кредитних ризиків, що досягається шляхом оцінки платоспроможності контрагентів, аналізу їхньої платіжної дисципліни та створення резервів під сумнівні борги. Такий підхід дозволяє своєчасно реагувати на можливі фінансові труднощі партнерів і зменшити ризик неповернення коштів. Дебіторська заборгованість водночас є активом підприємства, тому вона має бути достовірно відображена у фінансовій звітності відповідно до чинних стандартів, що забезпечує реалістичне уявлення про фінансовий стан організації. Регулярний аналіз дебіторської заборгованості сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень, зокрема щодо удосконалення кредитної політики, визначення доцільності надання відстрочки платежів або необхідності зміцнення фінансової дисципліни контрагентів.

Разом із тим, у процесі обліку та аудиту заборгованостей існують певні ризики. Найпоширенішими серед них є ризик неповернення дебіторської заборгованості, що виникає у випадку невиконання зобов'язань контрагентами, та ризик завищення кредиторської заборгованості, який може бути наслідком помилок в обліку або несвоєчасного списання зобов'язань. Додатково існують податкові ризики, зумовлені можливими розбіжностями між даними бухгалтерського обліку та вимогами податкового законодавства, що може призвести до накладення штрафних санкцій.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/996-14 (дата звернення: 16.10.2025).
2. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку : Наказ; Мінфін України від 08.10.1999 № 237 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/z0725-99 (дата звернення: 16.10.2025).

ФІЛІПОВА КАТЕРИНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ПОЛЬОВА ТЕТЯНА**, к.е.н., доцент,
доцент кафедри маркетингу та торговельного підприємництва,
Навчально-науковий інститут «Українська інженерно-педагогічна академія» Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна, м. Харків

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ ДОКУМЕНТУВАННЯ ТА ОБЛІКУ ОПЕРАЦІЙ З МШП НА ПІДПРИЄМСТВІ

Ефективне управління виробничими ресурсами є фундаментальною умовою фінансової стійкості підприємства. У цьому контексті, облік малоцінних та швидкозношуваних предметів (МШП) набуває особливого значення, оскільки безпосередньо впливає на точність калькулювання собівартості та достовірність формування фінансових результатів. Сучасні економічні реалії та зростаючі вимоги до якості управлінської інформації обумовлюють необхідність перегляду та вдосконалення існуючих на підприємствах методик обліку.

Незважаючи на базові стандарти, внутрішні облікові політики часто містять специфічні обмеження, які перешкоджають реалізації в повному обсязі як аналітичної, так і контрольної функції бухгалтерського обліку. Тому, критичний аналіз поточної системи, що використовується на підприємстві, є відправною точкою для розробки обґрунтованих пропозицій щодо покращення документування та обліку операцій з МШП.

Удосконалення необхідне через поточний стан обліку руху та використання МШП. Методика обліку МШП досліджуваного підприємства відрізняється тим, що робочий план рахунків містить деталізацію до синтетичного рахунка 22 лише щодо: матеріально відповідальних осіб; аналітичний облік об’єктів, які перебувають у підрозділах підприємства здійснюють лише у кількісному виразі; вважається, що усі відпущені зі складів матеріально відповідальним особам підрозділів МШП перебувають в експлуатації. Досліджувана компанія використовує первинні документи для оформлення операцій руху інструментів і пристосувань: при поверненні приладів на склад складають накладі; отримання приладів зі складу оформлюється лімітними картками або випискаами-вимогами; на брухт відбувається передача зношених або непридатних інструментів.

Зазначимо, що застосування такої методики обліку МШП підприємством не гарантує, що витрати на виробництво, собівартість продукції та фінансові результати операційної діяльності правильно формуються в окремих звітних періодах [1, с. 7]. Це також не гарантує, що контрольна функція бухгалтерського обліку виконується належним чином, без зв'язку між вартісними та натурально-кількісним видами обліку МШП, які перебувають у використанні. Крім того, інформація про вартість активів підприємства, що міститься в балансі підприємства, буде зниженою. Зважаючи на недоліки та враховуючі необхідність покращення обліку МШП на досліджуваному підприємстві, було б доцільно розширити робочий план рахунків, що накопичує

інформацію щодо обліку МШП на складі, в експлуатації, відповідних ТЗВ. Доцільно створити додатковий реєстр кількісного оперативного обліку руху МШП, що знаходяться в експлуатації. Це вимагає внесення змін до організації процесу, щоб забезпечити якісне формування показників фінансово-господарської діяльності. Рахунок 22 не має окремих субрахунків у Плані рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій [2]. Він призначений для обліку ресурсів, є матеріальним, активним, на якому здійснюють синтетичний облік наявності та руху МШП. Кожна компанія може відкривати додаткові підпорядковані рахунки самостійно. Враховуючи потребу удосконалення системи обліку оборотних малоцінних та швидкозношуваних активів, пропонуємо використовувати такі субрахунки: 221 «Малоцінні активи на складі»; 222 «Малоцінні активи в експлуатації»; 223 «Транспортно-заготівельні витрати на придбання МШП».

Обліковувати надходження таких оборотних ресурсів на склад підприємства від постачальників, з виробництва необхідно за дебетом субрахунку 221 «МШП на складі». У наказі про облікову політику застосувати вартісні критерії, відповідно до яких активи багаторазового використання будуть класифіковані як МШП. Наприклад, будь-які предмети тривалого використання вартістю до п'ятисот гривень вважаються оборотними малоцінними матеріальними активами. Предмети, вартість яких перевищує зазначену межу, а термін служби яких менше одного року, слід класифікувати як оборотні швидкозношувані матеріальні активи.

Вартість предметів, переданих матеріально відповідальним особам підрозділів зі складів у користування, списується у дебет субрахунку 222 з кредиту субрахунку 221. Відповідно, для обліку руху цих предметів у підрозділах компанії за матеріально відповідальними особами буде використано субрахунок 222. Зарахування на облік підрозділів, отриманих на складах МШП, будуть відображені як їх внутрішнє переміщення.

Усі витрати, пов’язані з придбанням МШП у постачальників, слід збирати на субрахунку 223 «Транспортно-заготівельні витрати на придбання МШП» за дебетом, а також обліковувати відхилення між їх обліковими (нормативними) цінами та фактичними цінами придбання або затратами на самостійне виготовлення таких предметів підприємством.

Відпуск МШП працівникам з цехових комор, для постійного використання, необхідно документувати, щоб упорядкувати оперативний облік. У той же час досліджуване підприємство не розробило документи в якості форм управлінської звітності, бо законодавством не передбачено формування спеціальних документів. Таким чином, компанія може створити спеціальний документ, наприклад, розпорядження на видачу працівнику МШП, який призначений для передачі відповідних предметів робітникам з комори виробничого підрозділу. У цьому документі повинні міститися наступні дані: назва підрозділу та його код; назва документа та його номер; дата оформлення; підстава для відпускання; назва посади та прізвище, ініціали та підпис особи, яка дозволяє відпустити предмети; посада (професія), прізвище, ініціали та

підпис особи, яка отримує предмети для використання; назва предметів, кількість, вартість і ціна.

МШП можна повернути комірнику підрозділу, якщо вони будуть придатні до використання та були раніше отримані в постійне використання. Це можна зробити за допомогою відповідної розписки, форму якої має затвердити керівник. Матеріально відповідальна особа повинна оформити цей документ у двох примірниках. У момент повернення відповідних предметів один з них має бути виданий працівнику (рис. 1), а інший залишається у матеріально відповідальній особи. Підставою для запису в облікових картках про видачу та повернення об'єкта буде розпорядження на видачу працівнику МШП, а також розписка про його повернення.

Відомість повернення МШП працівниками

Найменування структурного підрозділу_____

Відповідальний за приймання (повернення) МШП_____

Відомість повернення малоцінних та швидкозношуваних предметів працівниками
за_____20__ року
(місяць)

№ з/п	ПІБ працівника, який повернув МШП	Дата повернення	Найменування МШП	Кількість	Підпис працівника про повернення МШП	Підпис особи, яка прийняла МШП

Рисунок 1. Рекомендована форма для оформлення повернення МШП

Вивчення практики документування операцій обліку МШП показало, що основні первинні облікові документи достатні. З іншої сторони, для більш детального кількісного обліку МШП слід додати внутрішні форми документів із запропонованими відомостями. Крім того, за необхідності, підприємства можуть розробити внутрішні документи, щоб покращити оперативний облік.

Удосконалення обліку МШП вимагає посилення аналітичного обліку. Актуальним є впровадження реєстру оперативного (кількісного) обліку руху МШП, який відображає надходження, вибуття та залишок МШП, щоб отримати оперативну інформацію про наявність і рух. Надані пропозиції допоможуть запобігти спотворенню фінансового стану підприємства та неправдивим обліковим даним.

Список використаних джерел:

1. Заруба І. Малоцінні та швидкозношувані предмети: особливості обліку. *Все про бухгалтерський облік.* 2018. № 108. С. 6-9.

2. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : наказ Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.99 р. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text.

ФРОЛОВА СВІТЛАНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ПРИЙДАК ТЕТЯНА**, к.е.н., доцент,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ОБЛІК ТА ВІДОБРАЖЕННЯ ОПЕРАЦІЙ ЗІ СПИСАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Списання основних засобів є завершальним етапом їх життєвого циклу, що відображає припинення їх експлуатації та втрату здатності приносити економічні вигоди підприємству. Такі операції є звичним явищем у господарській діяльності, адже жоден актив не має необмеженого строку корисного використання. Основними причинами списання виступають фізичний і моральний знос, пошкодження, непридатність для подальшої експлуатації, ліквідація унаслідок надзвичайних подій або заміна на сучасніші аналоги.

Відповідно до НП(С)БО 7 «Основні засоби», списання відображається у бухгалтерському обліку на дату вибуття активу, тобто коли об'єкт перестає відповідати критеріям визнання активом. Витрати, пов'язані з таким вибуттям, узагальнюються на субрахунку 976 «Списання необоротних активів», що є складовою рахунку 97 «Інші витрати» (табл. 1) [2].

Таблиця 1 - **Відображення в обліку списання основних засобів за залишковою та звичайною вартістю**

Господарська операція	Дебет	Кредит	Документ
Списання основних засобів за залишковою вартістю			
Списана вартість верстату у частині нарахованого зносу (амортизації)	131	104	Акт списання ОЗ, розрахунок бухгалтерії
Списана ЗВ верстату	976	104	
Нараховано податкове зобов'язання з ПДВ за п. 189.9 (умовне постачання) виходячи з ЗВ	976	643	
Зареєстрована податкова накладна на умовне постачання ОЗ	643	641	Податкова накладна
Витрати від списання віднесено на фінансовий результат іншої діяльності	793	976	Бухгалтерська довідка
Списання основних засобів за звичайною ціною			
Списана вартість верстата у частині нарахованого зносу (амортизації)	131	104	Акт списання ОЗ, розрахунок бухгалтерії
Нараховано податкове зобов'язання з ПДВ за п. 189.9 (умовне постачання) виходячи зі звичайної ціни	976	643	
Зареєстрована податкова накладна на умовне постачання ОЗ	643	641	Податкова накладна
Витрати від списання віднесено на фінансовий результат іншої діяльності	793	976	Бухгалтерська довідка

Вартість основного засобу на момент списання визначається як сума залишкової вартості та накопиченої амортизації, що відповідає первісній вартості об'єкта. Для повного розкриття господарських операцій використовуються Акти на списання ОЗ, бухгалтерські довідки та розрахунки

бухгалтерії. У разі списання об'єкта із залишковою вартістю підприємство повинно нарахувати умовне податкове зобов'язання з ПДВ на підставі п. 189.9 Податкового кодексу України [2]. Його база визначається виходячи з звичайної (ринкової) або залишкової вартості об'єкта, залежно від того, яка з них є вищою. Це забезпечує рівність оподаткування операцій із постачання та безоплатного вибуття. З методологічної точки зору процес списання має подвійний характер. З одного боку, він забезпечує очищення балансу від неефективних або зношених активів, а з іншого – формує достовірну інформацію про витрати та фінансові результати підприємства [6]. Правильне відображення цих операцій у бухгалтерському обліку дає змогу: забезпечити реалістичне подання активів у балансі; уникнути викривлення фінансової звітності; своєчасно визнати податкові зобов'язання з ПДВ; обґрунтувати управлінські рішення щодо оновлення основних засобів та інвестицій у виробничий потенціал

Таким чином, списання основних засобів є важливим елементом системи бухгалтерського обліку, який забезпечує реальне відображення активів, витрат та фінансових результатів у звітності підприємства. Від правильності застосування методики списання залежить не лише достовірність фінансової інформації, а й дотримання податкової дисципліни та прозорість діяльності суб'єкта господарювання. Комплексне дотримання вимог НП(С)БО 7, П(С)БО 16, Інструкції № 291 про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку та Податкового кодексу України (п. 189.9) гарантує узгодженість фінансових і податкових показників, сприяє підвищенню аналітичної якості звітності та формує підґрунтя для ефективного управління необоротними активами підприємства.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення: 22.10.2025).

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України № 73 від 7 лютого 2013 р. Верховна Рада України. URL: http://www.zakon.rada.gov.ua.

3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: Наказ Міністерства фінансів України № 318 від 31 грудня 1999 р. Верховна Рада України. URL: http://www.rada.gov.ua.

4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 32 «Інвестиційна нерухомість» : Наказ Міністерства фінансів України № 779 від 02 липня 2007 р. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0823-07.

5. Податковий кодекс України № 2755-VI від 2 грудня 2010 р. Верховна Рада України. URL:http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_bills_stand_laws.

6. Прийдак Т. Б., Тютюнник С. В., Лега О. В., Єрмолаєва М. В., Яловега Л. В. Основні засоби за міжнародними та національними стандартами: облік, відображення в звітності та оподаткування. Актуальні питання економічних наук. 2025. № 9. URL: https://tinyurl.com/u2aj6af4.

ХАЛІМОНЧУК КАТЕРИНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **КОЛІСНИК ОЛЕНА**, к.е.н.,
доцент кафедри обліку та аудиту,
Державний податковий університет, м. Ірпінь

ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНСТИТУЦІЙНОЇ ФОРМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ: ПЕРЕХІД ДО ГІБРИДНИХ МОДЕЛЕЙ НАДАННЯ ОБЛІКОВИХ ПОСЛУГ

Концепція «хмарного обліку» (Cloud Accounting) та «аутсорсинг бізнес-процесів в обліку» (BPO – Business Process Outsourcing for Accounting) являє собою парадигмальний зсув у способі організації, надання та споживання облікових послуг, що викликаний глобальною діджиталізацією, розвитком хмарних технологій та широким впровадженням штучного інтелекту й автоматизації процесів. Вона передбачає гнучке та адаптивне забезпечення бухгалтерського обліку, що відповідає поточним потребам підприємства, а не жорстко визначеному набору послуг.

Цей підхід відходить від традиційної моделі, де бухгалтерська функція є фіксованим, ієрархічним внутрішнім відділом (кост-центром), і перетворює її на гнучку, масштабовану, переважно аутсорсингову або ко-сорсингову послугу, доступну клієнту в режимі реального часу. В основі цих концепцій лежить принцип миттєвого доступу до облікової інформації та аналітичних рішень, а не лише до процесів реєстрації транзакцій, що кардинально змінює підхід до організації бухгалтерського.

«Традиційно, підприємства мали два основні варіанти організації бухгалтерського обліку: створення власного бухгалтерського відділу (інсорсинг) або передача ведення обліку на аутсорсинг. Інсорсинг забезпечував повний контроль над обліковим процесом, але вимагав значних інвестицій у заробітну плату персоналу, програмне забезпечення, обладнання та навчання. Аутсорсинг дозволяв знизити витрати та отримати доступ до професійної експертизи, але міг призвести до втрати контролю та проблем з конфіденційністю» [1, с. 270].

Інституційна форма бухгалтерської служби під впливом технологій зазнає кардинальної трансформації. Традиційний внутрішній бухгалтерський відділ зменшується, або ж його роль переосмислюється. Транзакційна робота (введення первинних даних, звірка рахунків, рутинне формування стандартної звітності) масово передається на аутсорсинг чи виконується за допомогою програмних роботів, хмарних ERP-систем та алгоритмів машинного навчання. Відповідно, інституційна форма перетворюється на гібридну модель або зовнішній мережевий хаб. У гібридній моделі внутрішній персонал фокусується на стратегічному обліку, внутрішньому контролі, кібербезпеці даних та інтерпретації фінансових показників, тоді як зовнішні провайдери забезпечують технологічну інфраструктуру та виконання рутинних операцій.

Зміна інституційної форми супроводжується глибокою трансформацією компетенцій працівників. Бухгалтер перестає бути простим обліковцем чи

реєстратором, перетворюючись на архітектора облікових систем, аналітика даних та стратегічного радника. Його головна цінність полягає не в здатності обробити велику кількість документів, а в умінні проєктувати надійні, автоматизовані облікові потоки, забезпечувати їхню безперервність та видобувати з потокових даних інсайти для управлінських рішень.

«Вплив «хмарного обліку» (Cloud Accounting) та BPO на бухгалтерську службу спричиняє скорочення внутрішніх ресурсів і зменшення штатних відділів, особливо для МСБ, оскільки рутинні функції передаються на аутсорсинг. Це супроводжується кардинальною трансформацією ролі штатних бухгалтерів: вони переорієнтовуються з операційної роботи на стратегічний аналіз, управлінський облік та фінансові рішення» [3].

Ці зміни стимулюють формування нового сегменту зовнішніх провайдерів і сприяють децентралізації робочої сили завдяки зростанню популярності фриланс-бухгалтерів, які працюють через хмарні платформи. Як наслідок, структура бухгалтерської служби стає гібридною (ко-сорсинговою) та мережевою, об'єднуючи внутрішній штат і зовнішніх партнерів. Це вимагає від фахівців підвищення кваліфікації та перетворення їхнього профілю з обліковця на технологічного аналітика.

«Для забезпечення ефективності цієї нової гнучкої моделі необхідна стандартизація бухгалтерських процесів та використання єдиних методологій, що вимагає формалізації та уніфікації як внутрішніх, так і зовнішніх облікових процедур» [2, с. 59].

Отже, інституційна форма внутрішньої служби стає більш аналітичною та консультативною, а не операційною. Ключовим активом організації стає не кількість штатних бухгалтерів, а швидкість та надійність доступу до якісних облікових послуг, які динамічно масштабуються "за вимогою" бізнесу. Що забезпечує підприємству вищу фінансову гнучкість та операційну ефективність, адаптуючи облікові потужності миттєво до змін інституційного та економічного середовища, наприклад, при стрімкому зростанні чи кризовому скороченні діяльності.

Список використаних джерел:

1. Перспективи розвитку бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту в умовах інноваційних інформаційних технологій : монографія / Є. А. Карпенко та ін. Полтава : ПУЕТ, 2021. 410 с.
2. Білоус О., Кундеус О. Трансформація бухгалтерського обліку в умовах цифрової економіки. *Галицький економічний вісник.* 2023. Том 84. № 4. С. 56-61.
3. Михайловина С. О., Матрос О. М., Поліщук О. М. «Хмарні» технології як важливий аспект розвитку системи бухгалтерського обліку і оподаткування. *Ефективна економіка.* 2021. № 8. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9153

ХАМІТОВ РОДІОН, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ПОТРИВАЄВА НАТАЛІЯ**, д.е.н., професор,
професор кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: АДАПТАЦІЯ ОБЛІКОВИХ ПРОЦЕДУР ДО НАДЗВИЧАЙНИХ ОБСТАВИН

Воєнний стан в Україні, запроваджений у зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації, створює складні умови для функціонування підприємств, які стикаються з обмеженим доступом до ресурсів, порушенням логістичних ланцюгів, втратою активів та нестабільністю податкового середовища. Адаптація облікових процедур до цих надзвичайних обставин стає ключовим фактором забезпечення фінансової стійкості, оскільки обліково-контрольна система безпосередньо впливає на виконання податкових зобов'язань, мінімізацію штрафів та оптимізацію фіскальних витрат.

Нормативно-правова база, включаючи національні стандарти бухгалтерського обліку (Н(С)БО) та міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ), забезпечує основу для достовірного відображення фінансово-господарського стану підприємств, дозволяючи враховувати наслідки агресії через визнання, оцінку та розкриття елементів звітності. Дослідження показують, що така система створює умови для точного обліку особливих подій, наприклад, через застосування Н(С)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах» та МСБО 10 «Події після звітного періоду», де війна трактується як некоригуюча подія з обов’язковим розкриттям у примітках для забезпечення прозорості [1]. Це дозволяє підприємствам оцінювати безперервність бізнесу на період щонайменше 12 місяців, враховуючи ризики невизначеності, і вносити коригування до звітності, зокрема для активів на окупованих територіях.

Під час кризи роль обліку в оподаткуванні посилюється, дозволяючи підприємствам оперативно реагувати на законодавчі зміни, такі як модифікації податкових ставок чи пільг, та забезпечувати прозорість фінансових операцій для уникнення ризиків фіскального контролю [2]. Зокрема, в аграрних підприємствах, де виробничий цикл залежить від сезонності та зовнішніх факторів, адаптація включає перегляд методів оцінки активів, коригування амортизаційної політики та посилення внутрішнього контролю для точного відображення втрат, пов'язаних з бойовими діями, що дозволяє оптимізувати податкову базу та зменшити навантаження на бізнес.

Варто зазначити, що в умовах воєнного стану традиційні підходи до організації обліку часто виявляються недостатньо ефективними для повноцінного охоплення всіх аспектів господарської діяльності. Особливої уваги потребує питання збереження документообігу в умовах можливої евакуації чи переміщення персоналу, що вимагає створення резервних систем архівування. Усе це в сукупності формує унікальне середовище, в якому підприємства мають демонструвати гнучкість та готовність до постійних

трансформацій облікових практик.

Одним з основних викликів є нестабільність податкового регулювання, яка вимагає від обліково-контрольної системи гнучкості в обробці даних про доходи, витрати та активи в умовах обмеженого доступу до фізичних об'єктів. Аналіз показує, що підприємства, які адаптували свої процедури, змогли зменшити податкові ризики шляхом впровадження автоматизованих систем моніторингу, що забезпечують своєчасне фіксування операцій та підготовку звітності відповідно до оновлених норм Податкового кодексу України. Наприклад, використання спеціалізованого програмного забезпечення дозволяє автоматизувати розрахунок податкових зобов'язань, враховуючи тимчасові пільги для аграрного сектору, та мінімізувати помилки, пов'язані з ручним введенням даних [3].

Особливо актуальним є облік вибуття основних засобів, де надзвичайні обставини ускладнюють формування доказової бази для списання, включаючи неможливість інвентаризації через небезпеку доступу до об'єктів. Підприємства продовжують відображати активи в обліку до можливості перевірки, адаптуючи амортизаційну політику, наприклад, шляхом призупинення нарахувань для засобів у зонах бойових дій. Розроблений алгоритм управлінських рішень передбачає оцінку визнання активів, документальне оформлення знищення чи відчуження, з урахуванням податкових пільг, таких як звільнення від ПДВ для добровільної передачі на потреби Збройних сил України [4].

Удосконалення Плану рахунків шляхом введення додаткових статей для втрат від «незвичайної діяльності» підвищує аналітичну цінність звітності, дозволяючи відокремлювати наслідки війни від звичайних операцій і полегшуючи компенсацію збитків [4]. Така адаптація не тільки полегшує компенсацію збитків через державні програми, але й сприяє ефективному управлінню податковими платежами, дозволяючи відокремлювати надзвичайні втрати від звичайних операцій і тим самим оптимізувати фіскальний результат.

Інвентаризація як елемент методу обліку набуває стратегічної ролі в умовах воєнного стану, перетворюючись з контрольної функції на інструмент антикризового менеджменту для виявлення ризиків та оптимізації активів. Використання інноваційних технологій, таких як RFID, QR-коди, хмарні системи та мобільні додатки, дозволяє проводити дистанційну перевірку, забезпечуючи точність даних навіть за фізичних обмежень. Дослідження вказують, що інтеграція цих інструментів у систему обліку зменшує втрати, сприяючи оцінці знецінення активів відповідно до Н(С)БО 10 та МСБО 36, і формує основу для оперативних рішень [5].

Цифровізація обліку виступає стратегічним інструментом адаптації до умов воєнного стану, дозволяючи аграрним підприємствам підвищити ефективність контрольних процедур та забезпечити дотримання податкових вимог навіть за фізичних обмежень. Міжнародний досвід, зокрема з ЄС та США, свідчить, що впровадження автоматизованих систем обліку знижує операційні витрати на 20-30% та посилює кібербезпеку даних, що критично важливо в умовах підвищених ризиків [3]. В Україні ця тенденція проявляється

через інтеграцію хмарних технологій та мобільних додатків для дистанційної інвентаризації, що допомагає подолати проблеми доступу до територій, близьких до зон бойових дій, та забезпечити точність податкової звітності.

Дослідження опитувань підприємств, які беруть участь у проектах з високою податковою довірою, підтверджують, що адаптована обліково-контрольна система сприяє зниженню фіскальних втрат та підвищенню інвестиційної привабливості сектору [2]. Таким чином, поєднання національного регулювання з міжнародними практиками цифровізації дозволяє аграрним підприємствам не тільки виживати в кризі, але й оптимізувати оподаткування через посилений контроль за фінансовими потоками.

Отже, адаптація облікових процедур до воєнного стану забезпечує достовірність інформації для оподаткування, але вимагає подальшого розвитку через цифровізацію та оновлення нормативної бази для подолання викликів невизначеності та ризиків. Зокрема, необхідне впровадження консолідованої звітності державного сектора для макрорівневих аналізів та продовження реформ у напрямку інтеграції інноваційних технологій в обліково-контрольні системи.

Список використаних джерел:

1. Бухгалтерський облік та фінансова звітність в умовах воєнного стану в Україні : препр. / Л. Г. Ловінська, А. В. Озеран, Р. С. Корнишова: Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана, 2022. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstreams/ef7d3a5c-0529-46f7-9019-051226f75738/download

2. Potryvaieva N. Role of accounting and control system in taxation of agricultural enterprises under martial law / N. Potryvaieva, M. Dubinina, Yu. Cheban, S. Syrtseva, O. Luhova. *Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science*. 2025. Vol. 29, no. 2. P. 22–33. DOI: 10.56407/bs.agrarian/2.2025.22. URL: https://www.researchgate.net/publication/395091654_Role_of_accounting_and_control_system_in_taxation_of_agricultural_enterprises_under_martial_law

3. Potryvaieva N. Digitalisation of accounting of agricultural enterprises: National and international experience / N. Potryvaieva, M. Dubinina, Yu. Cheban, S. Syrtseva, O. Luhova. *Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science*. 2024. Vol. 28, no. 4. P. 41–53. DOI: 10.56407/bs.agrarian/4.2024.41. URL: https://bsagriculture.com.ua/en/article/download/didzhitalizatsiya-bukhgalterskogo-obliku-pidpriyemstv-agrarnogo-sektoru-natsionalny-ta-mizhnarodny-dosvid

4. Особливості обліку вибуття основних засобів в умовах воєнного стану в Україні / Г. В. Пчелинська // *Economy and Society*. 2023. Вип. 51. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/2462/2381/

5. Гаврилко П. П., Лалакулич М. Ю., Югас Е. Ф. Інвентаризація як елемент методу обліку та контролю в умовах війни. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права.* 2024. Вип. 43. С. 32. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.14178759

ХОДЗИЦЬКА В.В., к. е.н., доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку та консалтингу
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ВПЛИВ РИНКОВОГО РИЗИКУ НА ФОРМУВАННЯ ЗВІТНОСТІ ЗА МСФЗ

Потенційні впливи відсоткових ставок та валютних курсів формують значний ринковий ризик при складанні звітності за МСФЗ. Міжнародні стандарти фінансової звітності вимагають детального розкриття ринкових ризиків щодо діяльності суб'єктів господарювання. Завдяки цим уточненням та розкриттям підвищується прозорість фінансового стану господарюючого суб'єкту та зрозумілість фінансової звітності з урахуванням впливу ринкових ризиків.[2]

Аналіз чутливості належить до квінтесенції розкриття ринкових ризиків за МСФЗ. Ці математичні розрахунки суттєво впливають на прибутковість, фінансовий результат та власний капітал господарюючих суб'єктів, відображаючи фінансово- ринкову стійкість.

На аналіз чутливості здійснює вплив професійне судження та методи і припущення, здійснені при аналізі. Важливим є порівнянність цих показників з показниками відповідного минулого періоду.

Враховуючи те, що ринковий ризик включає кілька вимірів ризиків, кожен з них вимагає своєї власної методики аналізу чутливості, побудованої на особливостях умов та класифікаційних груп.

Коливання ринкових процентних ставок впливає на виникнення відсоткового ризику, який істотно корегує облік фінансових зобов'язань з варіативною ставкою. У деяких випадках МСФЗ вимагають розкриття інформації за кожною валютою, коли існує суттєвий відсотковий ризик задля детальної оцінки ринкового впливу.

Для транснаціональних компаній важливим є валютний ризик, тому аналіз чутливості оцінює вплив зміни валютного курсу на фінансові результати та в цілому- на власний капітал.[2]

Окрім кліматичних ризиків, які вже були розглянуті, існує низка інших значущих факторів, що спричиняють зміни цін на сировинні товари, акції та ринкові індекси. Ці фактори мають фундаментальне значення для фінансового обліку, аналізу та управління ризиками за МСФЗ, оскільки вони безпосередньо впливають на вартість активів, зобов'язань, доходи та витрати підприємств.

Ціни на сировинні товари (нафта, газ, метали, сільськогосподарська продукція, електроенергія) є надзвичайно волатильними і залежать від безлічі факторів.

Для компаній, які є споживачами сировини (наприклад, енергоємні виробництва, хімічна промисловість, сільське господарство), зростання цін на сировину призводить до збільшення собівартості продукції, що знижує маржу прибутку та конкурентоспроможність. Для компаній-виробників сировини (наприклад, нафтогазові, металургійні, аграрні компанії) зростання цін на їхню продукцію прямо збільшує доходи, тоді як падіння цін може призвести до

значних збитків і навіть загрожувати безперервності діяльності. Зміни цін на сировину впливають на оцінку запасів, особливо якщо компанія використовує методи обліку, чутливі до цінових коливань (наприклад, оцінка за чистою вартістю реалізації). Компанії активно використовують фінансові інструменти (ф'ючерси, форварди, опціони) для хеджування ризиків зміни цін на сировину. Облік цих інструментів за МСФЗ 9 "Фінансові інструменти" (особливо облік хеджування) є складним і вимагає ретельного дотримання стандартів. Волатильність сировинних ринків впливає на інвестиційні рішення, змушуючи компанії шукати більш стабільні або диверсифіковані джерела постачання/збуту.

Війни, конфлікти, санкції (наприклад, війна в Україні, конфлікти на Близькому Сході) суттєво впливають на поставки енергоресурсів та продовольства. Значна частина коливань цін може бути зумовлена діями фінансових спекулянтів. Перехід до "зеленої" енергетики впливає на попит на традиційні сировинні товари.

Ціни на акції відображають очікування ринку щодо майбутніх фінансових показників компанії, її ризиків, а також загальний стан економіки. Для компаній, які володіють акціями інших підприємств (як фінансові інвестиції), зміни ринкових цін прямо впливають на їхні фінансові результати та вартість активів. Згідно з МСФЗ 9, такі інвестиції, як правило, обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток (FVPL) або через інший сукупний дохід (FVOCI). Суттєве падіння ринкової вартості акцій може вимагати визнання знецінення. Якщо компанія надає працівникам опціони на акції або інші інструменти, прив'язані до ціни акцій, їх оцінка та відповідні витрати можуть змінюватися в залежності від ринкової вартості акцій. Для публічних компаній зміна ціни акцій впливає на їхню ринкову капіталізацію та можливість залучення капіталу шляхом емісії нових акцій. Падіння цін на акції може сигналізувати про проблеми в компанії або в галузі, впливаючи на її репутацію.[1]

МСФЗ все більше орієнтуються на справедливу вартість для оцінки фінансових інструментів (МСФЗ 9) та деяких інших активів (МСБО 16, МСБО 40). Зміни цін на сировину, акції та ринкові індекси безпосередньо впливають на цю справедливу вартість, вимагаючи постійного моніторингу та переоцінки. *МСФЗ 7 "Фінансові інструменти:* розкриття інформації" вимагає від компаній розкривати якісну та кількісну інформацію про ризики, включаючи ризик зміни цін (ринковий ризик), та про те, як компанія управляє цими ризиками. Це включає аналіз чутливості до зміни цін. Розуміння та оцінка цих цінових ризиків є основою для ефективного управління ризиками, що дозволяє компаніям розробляти стратегії хеджування, диверсифікації та лімітування ризиків для захисту своєї фінансової стабільності. Для інвесторів, кредиторів та інших стейкхолдерів інформація про вплив цінових ризиків є критично важливою для оцінки фінансової стійкості та майбутніх перспектив компанії. Керівництво компаній використовує інформацію про цінові ризики для прийняття стратегічних та оперативних рішень, таких як ціноутворення,

інвестиції у виробничі потужності, закупівлі, збут та фінансування.[2]

Таким чином, ринкові ризики та ринкові індекси є фундаментальною частиною операційного та фінансового середовища будь-якого підприємства, що впливає на його облік, звітність та здатність функціонувати в довгостроковій перспективі. Їх адекватне відображення у фінансовій звітності за МСФЗ є ключем до її достовірності та корисності.

Список використаних джерел

1. Стандарти розкриття інформації про сталий розвиток за МСФЗ (SAAG-IFRS SDS) URL: https*://www.bdo.ua/uk-ua/insights-2/information-materials/2025/sustainability-at-a-glance-ifrs-sustainability-disclosure-standards-(31-december-2025)*

2. Міжнародні стандарти фінансової звітності URL: *https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010#Text*

ЦЕГЕЛЬНИК НІНА, к.е.н, доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку і оподаткування,
Поліський національний університет, м. Житомир

РОЛЬ ОБОВ'ЯЗКОВОГО АУДИТУ У ЗМІЦНЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах господарювання забезпечення економічної безпеки підприємства є ключовою передумовою його стабільного розвитку, підвищення конкурентоспроможності та стійкості до внутрішніх і зовнішніх загроз. Особливого значення ця проблема набуває для лісогосподарських підприємств, діяльність яких пов'язана з використанням природних ресурсів, дотриманням екологічних норм, довгостроковими інвестиціями та високим рівнем суспільної відповідальності. Висока капіталомісткість, значний обсяг матеріальних активів, сезонність виробничих процесів і залежність від державного регулювання зумовлюють необхідність постійного контролю за ефективністю управлінських рішень та фінансово-господарською діяльністю.

В умовах реформування системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності, а також імплементації європейських стандартів ведення бізнесу, особливої ваги набуває обов'язковий аудит як ефективний інструмент зовнішнього контролю, що забезпечує достовірність фінансової інформації, знижує інформаційні ризики та сприяє підвищенню довіри до підприємства з боку інвесторів, контрагентів і державних органів. Аудиторська перевірка дозволяє своєчасно виявляти недоліки у системі внутрішнього контролю, нераціональне використання ресурсів, порушення фінансової дисципліни, що безпосередньо впливають на рівень економічної безпеки підприємства.

Для лісогосподарських підприємств роль обов'язкового аудиту має стратегічне значення, оскільки він не лише підтверджує достовірність фінансової звітності, а й сприяє формуванню механізмів запобігання економічним загрозам, підвищенню ефективності управління активами та оптимізації фінансових потоків. В умовах посилення державного контролю за використанням природних ресурсів і зростання суспільного запиту на екологічну відповідальність бізнесу, проведення обов'язкового аудиту виступає гарантом прозорості діяльності та дотримання принципів сталого розвитку.

Отже, дослідження ролі обов'язкового аудиту у зміцненні економічної безпеки лісогосподарського підприємства є актуальним, оскільки воно спрямоване на пошук ефективних підходів до підвищення надійності управлінських рішень, мінімізації ризиків та забезпечення сталого функціонування підприємств галузі.

Проблематика забезпечення економічної безпеки підприємств та підвищення ефективності аудиту привертає значну увагу сучасних науковців. Так, Колісніченко П. Т. [1] у своїй роботі визначає загрози, ризики та небезпеки, що формуються в системі економічної безпеки підприємства та наголошує на важливості своєчасного виявлення ризиків і необхідності створення ефективної системи контролю, у межах якої аудит виступає

основним інструментом запобігання фінансовим порушенням і забезпечення стабільності діяльності суб'єкта господарювання.

Питання удосконалення аудиторського контролю в контексті цифровізації досліджують Цегельник Н. І. та Бедер Д. А. [2], які обґрунтовують, що внутрішній аудит відіграє ключову роль у забезпеченні прозорості інформаційних ресурсів, формуванні достовірної бази для управлінських рішень і підвищенні довіри до результатів діяльності підприємства. Це, у свою чергу, створює підґрунтя для зміцнення його економічної безпеки.

У дослідженні Пиршіна М. І. [3] акцентовано увагу на економічних загрозах самодостатньому розвитку лісогосподарських підприємств, де вчений доводить, що ефективне управління такими ризиками потребує удосконалення системи фінансового контролю, впровадження обов'язкового аудиту та підвищення прозорості облікових процесів.

Обов'язковий аудит є невід'ємною складовою системи управління економічною безпекою лісогосподарських підприємств, оскільки забезпечує прозорість і достовірність фінансової та господарської інформації. Він виконує кілька ключових функцій (табл. 1).

Таблиця 1 - **Функції обов'язкового аудиту та їхній вплив на економічну безпеку лісогосподарського підприємства**

Функції	Характеристика	Внесок у економічну безпеку
Контроль фінансової звітності	Гарантує правильність відображення доходів, витрат та оцінки активів, зокрема лісових ресурсів; запобігає завищенню чи заниженню показників у бухгалтерських документах	Підвищує достовірність фінансової інформації, зміцнює довіру держави, інвесторів та партнерів
Оцінка ефективності використання ресурсів	Виявляє неефективне або незаконне використання матеріальних ресурсів (деревина, земля, обладнання); контролює процеси заготівлі, транспортування та реалізації продукції	Оптимізує використання ресурсів, підвищує продуктивність, зменшує ризики фінансових втрат
Запобігання ризикам та порушенням	Виявляє фінансові та операційні ризики, нецільове використання коштів, недотримання норм лісокористування, маніпуляції з обліковими даними	Дозволяє своєчасно реагувати на загрози, знижує можливі збитки та порушення
Підвищення ефективності управлінських рішень	Надає керівництву об'єктивну інформацію для стратегічних та оперативних рішень; оцінює фінансову стійкість підрозділів і ефективність інвестицій	Покращує управлінські рішення, сприяє раціональному плануванню і контролю підрозділів
Інтеграція з внутрішнім аудитом та цифровими системами	Використовує ERP-системи, електронний облік деревини, автоматизовані журнали операцій для прискорення перевірок та мінімізації помилок	Підвищує точність даних, ефективність аудиту та взаємодію внутрішнього і зовнішнього контролю
Сприяння стабільності та довірі	Систематичне проведення аудиту підвищує прозорість діяльності підприємства	Зміцнює економічну безпеку, підвищує довіру держави, інвесторів та партнерів, сприяє сталому розвитку

Джерело: сформовано автором на основі [1-3]

Обов'язковий аудит виконує як контролюючу, так і превентивну роль: він виявляє порушення, запобігає зловживанням, сприяє ефективному використанню ресурсів і формує основу для сталого розвитку лісогосподарських підприємств. Його застосування дозволяє поєднати фінансову стабільність із раціональним управлінням природними ресурсами, що є ключовим елементом економічної безпеки галузі.

Отже, на основі проведеного аналізу ролі обов'язкового аудиту у зміцненні економічної безпеки лісогосподарських підприємств доцільно запропонувати наступні заходи:

- впровадження інтегрованих внутрішніх і зовнішніх аудиторських процедур – це підвищує оперативність виявлення порушень, оптимізує управлінські рішення та зміцнює загальний рівень економічної безпеки;
- використання цифрових систем обліку та контролю ресурсів – це сприяє зменшенню ризиків помилок і маніпуляцій у бухгалтерському обліку, що безпосередньо впливає на економічну стабільність підприємства; р
- регулярне навчання персоналу з питань фінансового контролю та аудиту – це створює основу для формування культури фінансової дисципліни та прозорості на підприємстві.

Впровадження зазначених заходів сприятиме підвищенню ефективності управління, мінімізації економічних ризиків та зміцненню економічної безпеки лісогосподарських підприємств, що є важливим чинником їх сталого розвитку та довіри з боку держави, інвесторів і партнерів.

Список використаних джерел:

1. Пиршін М. І. Економічні загрози самодостатньому розвитку лісогосподарських підприємств. *Підприємництво і торгівля*. 2021. № 30, 72-82. DOI: https://doi.org/10.36477/2522-1256-2021-30-12

2. Цегельник Н. І., Бедер Д. А. Роль внутрішнього аудиту у забезпеченні прозорості інформаційних ресурсів для управління бізнесом в умовах цифровізації. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 8. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.14955203

3. Колісніченко П.Т. Загрози, ризики та небезпеки в системі економічної безпеки підприємства. *Науковий вісник Херсонського державного університету Серія Економічні науки.* Вип. 24. Ч. 1. 2017. С. 56–59.

ЦІМОШИНСЬКА ОКСАНА, к.е.н., доцент,
заступник завідувача кафедри фінансів, банківської та страхової справи,
ПрАТ ВНЗ Міжрегіональна Академія управління персоналом, м.Київ

ЕВОЛЮЦІЯ РОЛІ БУХГАЛТЕРА В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Становлення цифрової економіки та масове впровадження інформаційних технологій у бізнес-процеси породили ґрунтовні зміни в змісті професійної діяльності бухгалтерів. Якщо класичний фаховий профіль бухгалтера визначався як набір операційних навичок з реєстрації господарських операцій, забезпечення достовірності та складання фінансової звітності, то сучасна трансформація переміщує центрову функцію на аналітичну й контролінгову діяльність, інтегровану з інформаційними системами підприємства. Це оновлення ролі не є суто технічним; воно містить кросдисциплінарну модифікацію професійних стандартів, етичних норм та системної взаємодії бухгалтерської функції з іншими бізнес-складовими. Зростання значення даних як стратегічного ресурсу зумовлює перехід від підходів «звітність як результат» до підходів «звітність як потік інформації», що постійно живиться й аналізується у реальному часі (continuous accounting). Ця трансформація підтверджена якісними та кількісними дослідженнями українських науковців та міжнародних аналітичних центрів, які фіксують тенденцію до переосмислення ролі бухгалтера як внутрішнього бізнес-партнера та менеджера інформації.

Теоретичні основи перетворення професійної ролі бухгалтера формуються на стику кількох парадигм. Перша – технологічна: поширення хмарних рішень, роботизації процесів (RPA), машинного навчання та штучного інтелекту, яке автоматизує рутинні трансакції та частково береться на себе функції первинного опрацювання даних. Друга – організаційна: зміщення фокусу від розділених функцій (операційні бухгалтери, контролери, фінансові аналітики) до міжфункціональних команд, що оперують єдиним фінансовим ядром підприємства. Третя – методологічна: впровадження підходів continuous accounting та data governance, що змінюють часові та якісні характеристики обліку, роблячи його більш інтерактивним та прозорим для керівництва й зовнішніх стейкхолдерів. Наукові праці в Україні підкреслюють, що хмарні рішення й інтегровані ERP/BI-платформи створюють передумови для швидкого доступу до трансакційних даних і оперативної аналітики, але водночас вимагають перегляду внутрішніх процедур і контролю якості даних.

Історична динаміка змін у бухгалтерській професії ілюструє кілька фаз. Перша фаза – ручний паперовий облік, при якому інформаційна цінність формувалася тривалий час і мала локальний характер. Друга фаза – автоматизація облікових записів і масове розповсюдження пакунків автоматизованого обліку та ERP-ринку, що скоротило час закриття періодів і підвищило точність типових операцій. Сучасна, третя фаза – цифрова трансформація, яка поєднує хмарні рішення, RPA, AI та аналітичні платформи і змінює суть діяльності бухгалтера з оператора на аналітика та контролера

процесів. Українські дослідження в цій площині вказують на активне впровадження хмарних сервісів й RPA, але також фіксують регіонально-галузеві розбіжності у темпах цифровізації, що утворює неоднорідну картину трансформації в країні [2].

Професійна компетентність бухгалтера під цифрову трансформацію модифікується суттєво: класична професійна компетенція у сфері обліку та звітності має поєднуватися з цифровими навичками та аналітичним баченням. Необхідні технічні компетенції включають розуміння принципів роботи ERP-систем, вміння працювати з BI-інструментами, базові навички скриптування або робота з RPA-платформами, знання принципів побудови баз даних та ETL-процесів. Аналітичні компетенції передбачають вміння інтерпретувати статистичні моделі, будувати фінансові прогнози та виконувати сценарний аналіз. Етичні та регуляторні компетенції охоплюють знання з питань захисту даних, кібербезпеки, а також забезпечення прозорості алгоритмів прийняття рішень. «М'які» компетенції мають не менш важливе значення: комунікація з бізнес-підрозділами, здатність формулювати управлінські висновки та працювати у міждисциплінарних командах. Українські наукові джерела акцентують наголос на необхідності модернізації освітніх програм для задоволення цих вимог.

Вплив цифрових змін на структуру фінансових підрозділів має кілька проявів. По-перше, відбувається декомпозиція традиційних ролей: рутинні транзакційні ролі зменшують свою вагу, тоді як функції data governance, фінансової аналітики та взаємодії з IT-структурами набувають важливості. По-друге, зростає потреба у міжфункціональних центрах експертизи, де є експерти з обліку, IT, аналітики й процесного управління. По-третє, організаційні зміни відкривають простір для створення ролей «Chief Accounting Data Officer» або «Finance Transformation Lead», котрі координують процеси цифрової трансформації у фінансовій функції. Практичні кейси успішних компаній демонструють, що при належному управлінні трансформація сприяє скороченню часу закриття періоду та підвищенню достовірності звітності. Українські кейси, хоч і менш масштабні порівняно з глобальними корпораціями, показують позитивний ефект від переходу до хмарних рішень і використання RPA у щоденних процесах.

Разом із вигодами цифрова трансформація породжує низку ризиків, які потребують системних заходів контролю. Перший ризик – деградація контролю через надмірну довіру до автоматизованих алгоритмів та недостатній рівень валідації моделей. Другий ризик – інформаційна та кібернетична вразливість, оскільки центральні дані та хмарні платформи стають привабливою ціллю для атак. Третій ризик – соціальний: зменшення кількості операційних робочих місць та потреба у системі професійної перекваліфікації. Четвертий ризик – нормативний: відсутність чітких стандартів щодо атестації алгоритмів, регулювання обробки фінансових даних та юридичної відповідальності за результати автоматизованих рішень. [1].

Методологічні підходи до дослідження еволюції ролі бухгалтера в умовах

цифровізації включають поєднання кількісних і якісних методів. Кількісні оцінки концентруються на показниках ефективності (скорочення часу закриття періоду, зниження операційних витрат, кількість автоматизованих транзакцій), тоді як якісні підходи – кейс-стаді, інтерв'ю з керівниками фінансових служб і аналітика змін у внутрішніх політиках підприємств. Для обґрунтування рекомендацій важливо використовувати метод triangulation, що дозволяє зіставити дані з різних джерел і верифікувати причинно-наслідкові зв'язки. Українські дослідження надають емпіричну основу (опитування, огляди практики, аналітичні звіти), які демонструють конкретні переваги та бар'єри трансформації у вітчизняному середовищі [3].

Практична модель трансформації фінансової функції може включати такі ключові елементи: цифрове фінансове ядро (інтегрована ERP/BI/ETL-платформа), RPA-блок для трансакційних процесів, аналітичний модуль з підтримкою моделей машинного навчання, шар data governance із політиками якості даних та доступу, а також організаційну компоненту у вигляді міждисциплінарних команд та програм перекваліфікації персоналу. Успішна трансформація вимагає інтеграції технічного й людського факторів: технології дають інструменти, але якість їх застосування залежить від компетентності та критичного мислення бухгалтерів, які тепер виконують функції аудитора модельних висновків і транслятора аналітики у мову управління [4].

Еволюція ролі бухгалтера у цифрову добу – це необоротний процес, який перетворює професію з операційної на аналітичну, з локальної на стратегічну. Для України цей процес має власні особливості, зумовлені інституційними передумовами, наявністю наукового доробку та практичними ініціативами підприємств. Забезпечення компетентності майбутніх і діючих бухгалтерів потребує координації зусиль університетів, професійних об'єднань, бізнесу та держави. Паралельно потрібні нормативні кроки для захисту даних, перевірки алгоритмів і визначення відповідальності за автоматизовані рішення. Професія бухгалтера не стандартизовано «замінюється» технологіями – вона розширюється, перетворюючись на спеціальність, що формує та контролює інформаційну основу прийняття рішень в організації.

Список використаних джерел:

1. Добровольська Н. Цифрова трансформація бухгалтерського обліку: вплив технологій на ефективність та якість фінансової звітності. Економічний аналіз. 2023; Том 33, № 2, С. 239–246. DOI: https://doi.org/10.35774/econa2023.02.239.

2. Головчак Ю., Головчак Г. Цифрова трансформація бухгалтерського обліку та аудиту через хмарні рішення. Інвестиції: практика та досвід. 2024. DOI: 10.32702/2306-6814.2024.20.137.

3. Кудлаєва Н. Вплив цифрових технологій на трансформацію системи бухгалтерського обліку в Україні. ResearchGate / публікація 2025 (прийнято 18.12.2024, опубліковано 12.01.2025).

4. Спільник П. Цифрова трансформація бухгалтерського обліку: огляд практик. Економічні студії / публікація 2024.

ЦІЦЬКА НАДІЯ, к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування,
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького, м. Львів

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ЯК ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНА СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БАЗИ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ

Порядок формування інформації у бухгалтерському обліку в Україні визначено національними положеннями НП(С)БО або МСФЗ з орієнтацією на запити зовнішніх та внутрішніх користувачів. Бухгалтерський облік на підприємстві виконує функції важливого сервісного центру з генерування, обробки та надання інформації для процесу управління. На основі облікової інформації менеджери мають змогу контролювати поточну діяльність, раціонально та ефективно використовувати виробничі ресурси, здійснювати оцінку результатів діяльності структурних підрозділів і планувати тактику та стратегію розвитку підприємства у майбутньому. Керівники вищих, середніх та найнижчих рівнів управління підприємством є основними суб'єктами системи управління та внутрішніми користувачами облікової інформації, яка необхідна їм для планування, організації, мотивації та контролю в процесі господарської діяльності підприємства.

У цьому контексті слід відзначити, що у компаніях розвинутих країн світу 90% робочого часу та ресурсів облікових служб витрачають на організацію та ведення управлінського обліку для формування інформації для потреб поточного та стратегічного управління [3, с.17]. Система управління підприємством нерозривно пов'язана з інформацією та інформаційними процесами. Інформація виступає однією з найважливіших складових процесу управління, оскільки забезпечує можливість оцінки минулих та поточних подій та моделювання управлінських рішень для майбутньої діяльності. Це дає змогу керівникам аргументовано визначити пріоритетність управлінських рішень, оскільки вона є відправною точкою для підготовки та аналізу їх результатів.

Основним джерелом інформації про фінансовий стан, результати діяльності, рух грошових коштів та зміни у власному капіталі є фінансова звітність, яка формується на основі даних бухгалтерського обліку. Впродовж останніх років в Україні відбувається реформування системи бухгалтерського обліку, викликане включенням країни у світові інтеграційні процеси. З метою започаткування та прозорості, зручності, доступності, зрозумілості інформації широкому спектру споживачів, а особливо іноземним інвесторам та кредиторам, українські товаровиробники впроваджують у діяльності своїх підприємств ведення обліку та складання фінансової звітності за міжнародними стандартами (МСФЗ, МСБО).

Нормативно – правове трактування відображено у ст.1 ЗУ «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні». Міжнародні стандарти фінансової звітності – прийняті Радою з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку документи, якими визначено порядок складання

фінансової звітності [1].

Мета введення цих стандартів - забезпечити порівнянність і зрозумілість для міжнародних інвесторів звітів суб'єктів господарської діяльності різних країн світу. Стандарти мають певну гнучкість, що дозволяє враховувати особливості національних економік - вони містять не чітко прописані форми і правила, а лише загальні принципи і підходи до відображення операцій і розкриття інформації. При цьому стандарти постійно допрацьовуються і доповнюються, виходячи зі зміни ситуації на світових ринках.

Слід відмітити, що вже сьогодні Міністерство фінансів України поступово вносить зміни до Національних стандартів обліку, наближуючи їх до міжнародних, тим самим зменшуючи прогалину між вітчизняною системою обліку та європейською. Тому впровадження МСФЗ в Україні це лише питання часу. Підтвердженням цього є Закон України №2164-VIII від 05.10.2017р «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень» [2]. Основна мета прийняття вказаного документу - приведення діючих норм у відповідність до законодавства Європейського Союзу, зокрема до положень Директиви ЄС №2013/34/ЄС, та удосконалення порядку застосування МСФЗ. Закон набрав чинності з 01.01.2018р. Відповідно до внесених змін, коло суб'єктів господарювання, які зобов'язані будуть складати фінансову звітність за міжнародними стандартами розширюється: з 2012 року - публічні акціонерні товариства, банки, страховики; з 2013 року недержавні пенсійні фонди та інші фінансові установи; з 2014 року суб'єкти, що провадять допоміжну діяльність у сфері фінансових послуг і страхування; 2015 року кредитні спілки; з 2018 року підприємства, які, згідно Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», належать до великих підприємств, тобто мають балансову вартість активів понад 20 млн. євро, чистий дохід від реалізації продуктів, товарів чи послуг – понад 40 млн. євро або де працює понад 250 осіб; з 2018 року підприємства, які здійснюють діяльність з видобутку корисних копалин загальнодержавного значення [4].

Якщо все ж підприємство не зобов'язане застосовувати МСФЗ, то це не заперечує можливості їх використання та користі від їх прийняття. На нашу думку, перевагами формування фінансової звітності за міжнародними стандартами звітності і обліку є:

- по-перше, звітність за МСФЗ – це можливість для компанії вийти на міжнародні й національні фондові ринки. Так як український фондовий ринок наразі не спроможний забезпечити реалізацію довготривалих інвестиційних стратегій, то вихід на міжнародну арену – це поки єдиний ефективний канал в світ цінних паперів;

- по-друге – це доступ до кредитів в іноземних банках, адже останні не приймають (і не розуміють) звітність, яка укладена за українськими НП(С)БО. Зрозуміло, що робити спеціальну звітність за стандартами країни, де закріплений банк – як мінімум, неефективно. Тому МСФЗ – це можливість стратегічного планування і страхування на випадок зміни пріоритетів

підприємства;

- по-третє – це спрощує процес отримання кредитів в Україні. Адже керівництво українських державних і приватних банків вбачає в МСФЗ можливість отримання достовірної інформації про конкретне підприємство, яке бажає отримати кредит. У такий спосіб банк отримує опцію перевірки ліквідності та платоспроможності підприємства, а саме підприємство – перевагу для отримання кредиту.

Ще одним позитивним аспектом прийняття МСФЗ є зростання інвестиційної привабливості підприємства. Для інвестора міжнародні стандарти у багатьох випадках є свідченням надійності та прозорості отриманої інформації. Така впевненість підкріплюється тим, що МСФЗ вимагають дотримання правил складання, а також численних пояснень до звітності. Використання МСФЗ обумовлено необхідністю подальшого розширення масштабів бізнесу, залученням інвестицій в різні сфери народного господарства країни.

Ретельність вивчення фінансової звітності підприємства є запорукою успішного фінансового управління підприємством, заснованого на застосуванні результатів фінансового аналізу. Фінансовий аналіз на підприємствах, що є складовою частиною фінансового менеджменту і аудиту, набуває першочергового значення для широкого кола користувачів-власників, менеджерів, інвесторів, аналітиків і кредиторів. Метою аналізу фінансової звітності є отримання ключових характеристик фінансового стану та фінансових результатів компанії для формування адекватної оцінки досягнутого рівня ефективності бізнесу, виявлення і кількісного виміру впливу зовнішніх і внутрішніх факторів, а також обґрунтування поточних і стратегічних бізнес-планів.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність» від 16.07.1999р. № 996–XIV URL: https://zakon.rada.gov.ua/.

2. Закон України «Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 4 листопада 2018 р. № 1629 / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text.

3. Скоробогатова Н.Є. Наближення українського законодавства у сфері бухгалтерського обліку до норм законодавства ЄС // Європейські інтеграційні процеси у XXI столітті: ключові тенденції, основні виклики та нові можливості: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 26-27 березня 2018 р.). - Київ: Українська Асоціація Викладачів і Дослідників Європейської Інтеграції. - 2018. - Є. 487 -496.

4. Тадеєва Н. А. Досвід впровадження МСФЗ. Можливості для України. URL: https://ua.accace.com/dosvd-vprovadzhennja-msfz-mozhlivost-dljaukrani-news-flash/.

ШАБАТЬКО АННА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ТЮТЮННИК СВІТЛАНА**, к.е.н., доцент,
професор кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасний світ характеризується високим рівнем глобалізації та взаємопов'язаності економік різних країн. У таких умовах зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) стає ключовим чинником розвитку підприємств і держави в цілому. Підприємства активно виходять на міжнародні ринки для розширення діяльності, залучення іноземних інвестицій та підвищення конкурентоспроможності. Актуальність дослідження ЗЕД обумовлена необхідністю розуміння економічних процесів у глобальному середовищі та особливостей обліку операцій, пов'язаних з експортом, імпортом, інвестиційною діяльністю та іншими формами міжнародного співробітництва.

В умовах глобалізації бухгалтерський облік набуває особливого значення, забезпечуючи підприємства точними, своєчасними та об'єктивними даними про фінансовий стан, ефективність використання ресурсів та результати діяльності на зовнішньому ринку. Якісний облік ЗЕД дозволяє своєчасно реагувати на зміни валютних курсів, податкове законодавство, митні вимоги та умови контрактів, що є важливим для прийняття управлінських рішень.

В Україні ЗЕД регулюється законодавством, зокрема Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність», нормативними актами Міністерства економіки та іншими документами, що визначають правові основи, умови здійснення та державний контроль за міжнародною діяльністю підприємств [2].

Сутність ЗЕД полягає не лише в обміні товарами та послугами, а й у комплексі економічних, фінансових, правових і організаційних процесів, що вимагають ретельного планування та контролю. Кожна операція пов'язана з документальним оформленням, валютним регулюванням, митними процедурами та податковим обліком.

Основними видами зовнішньоекономічної діяльності є експорт, імпорт, інвестиційна та спільна підприємницька діяльність. Кожен із цих напрямів має своє значення для розвитку підприємства та економіки в цілому. Узагальнену характеристику зазначених видів наведено у табл. 1.

Таким чином, зовнішньоекономічна діяльність охоплює різні напрями взаємодії підприємства із закордонними партнерами, що забезпечує її багатогранність і значний вплив на господарську діяльність. Водночас важливо підкреслити, що ЗЕД не обмежується лише операціями з товарами чи капіталом.

Предметом бухгалтерського обліку є господарська діяльність підприємства у всьому її різноманітті – тобто майно, зобов'язання та господарські процеси, які відображаються у системі обліку з метою формування достовірної

інформації [1].

У контексті зовнішньоекономічної діяльності предмет обліку має свою специфіку, оскільки пов'язаний із міжнародними операціями, що потребують особливого підходу до їх відображення та контролю.

Таблиця 1 - **Основні види зовнішньоекономічної діяльності та їх значення**

Вид ЗЕД	Зміст	Значення / Роль
Експорт товарів і послуг	Продаж продукції та послуг за кордон	Додаткові доходи підприємства, вихід на нові ринки
Імпорт товарів і послуг	Закупівля продукції та послуг за кордоном	Задоволення внутрішнього попиту; отримання товарів/послуг, які не виробляються в країні або мають вищу якість
Інвестиційна діяльність (прямі та портфельні інвес-тиції)	Вкладення капіталу в еконо-міку іншої країни або залу-чення іноземних інвестицій	Розвиток підприємства, фінансування інновацій, технологічне оновлення виробництва
Спільна підприємницька діяльність	Співпраця з іноземними партнерами у створенні підприємств	Обмін досвідом, використання нових методів управління, доступ до інновацій

До предмета обліку у сфері ЗЕД відносяться:

1. Рух товарно-матеріальних цінностей, які експортуються або імпортуються.
2. Розрахунки з іноземними контрагентами у різних валютах.
3. Фінансові результати від міжнародних контрактів.
4. Зобов'язання за зовнішньоекономічними угодами, включаючи кредити, позики, інвестиції.
5. Витрати, пов'язані з митним оформленням, транспортуванням, страхуванням вантажів.

У процесі зовнішньоекономічної діяльності підприємства ці об'єкти обліку виступають конкретними складовими господарських операцій, що потребують точного відображення та постійного контролю. Для кращого розуміння і систематизації їх доцільно класифікувати за групами, виділяючи матеріальні, фінансові та правові об'єкти (табл. 2).

Як показано в табл. 2, об'єкти обліку зовнішньоекономічної діяльності охоплюють матеріальні, фінансові та правові складові, що дозволяє систематизувати всі операції підприємства з міжнародними партнерами.

Важливою характеристикою предмета обліку ЗЕД є його здатність відображати економічні процеси міжнародної діяльності у системі бухгалтерських рахунків та фінансової звітності. Це забезпечує контроль за ефективністю ЗЕД, своєчасне визначення фінансового результату та підготовку аналітичної інформації для управлінських рішень.

Бухгалтерський облік зовнішньоекономічної діяльності має специфічні особливості. Операції здійснюються в іноземній валюті, що потребує точного ведення валютного обліку та перерахунку курсів на дату операцій або балансу,

забезпечуючи достовірне відображення фінансового стану та визначення прибутку чи збитку.

Таблиця 2 - **Основні об'єкти обліку зовнішньоекономічної діяльності**

Група об'єктів обліку	Приклади об'єктів	Особливості обліку
Матеріальні об'єкти	Товари для експорту та імпорту; основні засоби; запаси сировини та комплектуючих; транспортні засоби, контейнери, тари	Облік ведеться у натуральних та вартісних показниках; контроль за рухом через митницю
Фінансові об'єкти	Валютні кошти на рахунках; розрахунки з нерезидентами; інвестиції в іноземні проєкти; кредити, депозити	Включає валютні операції, курсові різниці та фінансові результати контрактів
Правові об'єкти	Контракти та угоди; ліцензії, патенти; митні декларації; страхові поліси	Забезпечує правову основу операцій та контроль за їх виконанням

Облік тісно пов'язаний із митним регулюванням та документальним супроводом контрактів, включаючи митні декларації, договори, ліцензії та страхові документи, що гарантує законність і прозорість процесів. Ведення обліку у ЗЕД передбачає застосування міжнародних стандартів фінансової звітності, що дозволяє порівнювати результати з міжнародними партнерами та дотримуватись світових вимог.

Крім того, ведення бухгалтерського обліку охоплює контроль витрат на транспортування, страхування, пакування, митні платежі та інші специфічні витрати, що сприяє оптимізації витрат та підвищенню ефективності діяльності підприємства.

Таким чином, предмет і об'єкт обліку ЗЕД забезпечують систематизацію інформації про рух товарів, фінансових ресурсів та правових зобов'язань. Вони дозволяють своєчасно визначати фінансові результати, оцінювати ефективність виконання контрактів, планувати подальші операції та готувати аналітичні дані для управлінських рішень.

Такий облік сприяє дотриманню валютного та митного законодавства, підвищує прозорість фінансової звітності і підтримує довіру партнерів та інвесторів, стаючи основою ефективного управління зовнішньоекономічною діяльністю, підвищення конкурентоспроможності підприємства та збереження фінансової стабільності.

Список використаних джерел:

1. Зовнішньоекономічна діяльність: облік, контроль та оподаткування : навч. посіб. / Л. В. Кононенко, О. А. Магопець, Г. Б. Назарова, В. В. Шалімов, Н. С. Шалімова ; за ред. Н. С. Шалімової. Кропивницький : ЦНТУ, 2023. 548 с. URL: https://dspace.kntu.kr.ua/handle/123456789/13517

2. Сухарева К. В., Бікулов Д. Т., Маркова С. В., Головань О. О., Олійник О. М., Маказан Є. В. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2025. 115 с. URL: https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/25652

ШАБУСОВА ОЛЕНА – здобувач вищої освіти
Науковий керівник - **УСАТЕНКО ОЛЬГА,** д.е.н, проф., завідувач кафедри економічного аналізу і фінансів
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», м. Дніпро

ОСОБЛИВОСТІ КОНТРОЛЮ ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Актуальність теми зумовлена постійним зростанням ролі громадських організацій у соціально-економічному житті суспільства, особливо в умовах посилення демократичних процесів, децентралізації влади та активізації громадянського сектору. Громадські об'єднання сьогодні є важливим чинником соціальних змін, оскільки вони забезпечують участь громадян у прийнятті управлінських рішень, реалізують суспільно корисні проєкти, сприяють формуванню культури відповідальності, відкритості та партнерства між державою, бізнесом і суспільством. Саме через громадські організації відбувається впровадження численних ініціатив у сферах освіти, охорони здоров'я, екології, правового захисту населення та гуманітарної підтримки під час воєнних дій. Водночас підвищення обсягів діяльності таких організацій супроводжується необхідністю забезпечення належного рівня прозорості, підзвітності та ефективного контролю за використанням фінансових ресурсів. Більшість громадських організацій функціонують за рахунок міжнародних грантів, благодійних внесків, членських платежів або державного фінансування, що вимагає суворого дотримання принципів цільового використання коштів, належного ведення бухгалтерського обліку та складання публічної звітності.

Саме тому питання організації контролю за діяльністю громадських організацій набуває особливого значення, оскільки від ефективності цих процесів залежить довіра суспільства, партнерів і донорів.

Питання контролю за діяльністю громадських організацій висвітлювали у своїх працях українські вчені. Так, Токар М. Г. у монографії «Громадські організації України в системі розвитку публічно-управлінських відносин» здійснила ґрунтовне дослідження ролі громадських організацій у формуванні та розвитку системи публічного управління в Україні. Значну увагу приділено питанням підзвітності, прозорості та контролю діяльності громадських організацій, зокрема внутрішньому аудиту, фінансовому моніторингу та зовнішній оцінці ефективності проєктів. Токар М. Г. підкреслює, що контрольна функція громадських організацій є не лише елементом саморегулювання, а й важливим чинником зміцнення демократичних інститутів, формування довіри громадян до влади та партнерських відносин у системі публічного управління [1]. Вчені Сенишин О., Ільків Н. та Угольков Є. у спільній статті «Стратегічні напрями взаємодії бізнесу, громадських організацій і держави в часи динамічних змін» дослідили особливості партнерства між трьома ключовими секторами - державним, приватним і громадським - у контексті економічної турбулентності, цифрової трансформації та соціальної відповідальності. Автори розкрили механізми координації дій між

громадськими організаціями, бізнесом і владою для забезпечення сталого розвитку, наголосили на важливості прозорого фінансового контролю та аудиту при реалізації спільних проєктів, особливо у сфері соціального підприємництва й доброчинних програм. У роботі запропоновано підходи до удосконалення системи обліку та звітності громадських організацій як інструментів підвищення довіри донорів і партнерів, а також зміцнення фінансової дисципліни у неприбутковому секторі [2].

Контроль діяльності громадських організацій охоплює кілька рівнів:

- внутрішній контроль;
- зовнішній аудит;
- державний нагляд.

Внутрішній контроль здійснюється керівними органами громадських організацій (правлінням, ревізійною комісією) і спрямований на забезпечення правильності ведення бухгалтерського обліку, дотримання кошторису, запобігання нецільовому використанню ресурсів. Зовнішній контроль може проводитись незалежними аудиторами, донорами або органами державної влади з метою перевірки відповідності діяльності громадської організації законодавству, умовам фінансування та прозорості фінансової звітності.

Особливістю контролю громадських організацій є наявність специфічних об’єктів перевірки:

- грантових проектів;
- гуманітарної допомоги;
- волонтерських програм;
- партнерських угод.

Важливою складовою є контроль за дотриманням цільового використання коштів і звітністю перед донорами, що часто супроводжується аудитом ефективності. У практиці все ширше застосовуються інструменти аутсорсингового аудиту, електронного моніторингу витрат і відкритої звітності на платформах донорів.

Отже, контроль діяльності громадських організацій є ключовим чинником підвищення довіри суспільства до третього сектору, забезпечення фінансової дисципліни та прозорості використання ресурсів. Його ефективність залежить від рівня внутрішньої організаційної культури, впровадження сучасних інформаційних систем і дотримання міжнародних стандартів звітності. Подальший розвиток системи контролю має бути спрямований на гармонізацію української практики з європейськими вимогами, посилення підзвітності та формування єдиних стандартів аудиту неприбуткових організацій.

Список використаних джерел:

1. Токар М. Громадські організації України в системі розвитку публічно-управлінських відносин : монографія / М. Токар ; рец. : С. Є. Саханєнко, І. І. Черленяк, І. О. Дробот, Н. С. Калашник ; Львів. регіон. ін-т держ. упр. НАДУ при Президентові України. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2020. – 412 с. – Бібліогр.: с. 375–410 та в підрядк. прим. – ISBN 978-617-644-055-0.

2. Сенишин, Оксана; Ільків, Наталія; Угольков, Євгеній. Стратегічні напрями взаємодії бізнесу, громадських організацій і держави в часи динамічних змін. Економіка та суспільство, 2023, 56.

ШЕВЧУК ОЛЕГ, д.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

ЕЛЕКТРОННІ ТОРГІВЕЛЬНІ ОПЕРАЦІЇ ЯК ОБЛІКОВИЙ ОБ'ЄКТ У ЦИФРОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Електронні торгівельні операції в умовах розвитку цифрової економіки стають однією з найбільш актуальних сфер дослідження у бухгалтерському обліку. Їхня поява та поширення є наслідком глобальних процесів цифровізації, що охопили всі сфери суспільного життя, від виробництва й логістики до фінансів і комунікацій. Якщо традиційна торгівля будувалася на матеріальних формах взаємодії – товар, документ, готівка чи банківський платіж, то сучасна електронна комерція ґрунтується на інформаційних технологіях, цифрових платформах та електронних сервісах. У такому середовищі ключовим ресурсом стає не лише товар чи послуга, а й інформація про них, що має бути оперативно зафіксована, систематизована й представлена у вигляді достовірних облікових даних. Саме тому електронні торгівельні операції потребують усвідомлення як повноцінного облікового об'єкта, що має свої особливості, закономірності та вимоги до відображення.

Розглядаючи електронні торгівельні операції як об'єкт обліку, необхідно відзначити їхню складну сутнісну природу. По-перше, це економічна сутність операцій: передача вартості у формі товарів, послуг чи грошових коштів, але за допомогою електронних каналів. По-друге, це інформаційна складова: кожна операція залишає цифровий слід, який потребує фіксації у системі бухгалтерського обліку. По-третє, це юридична складова: електронні договори, електронні рахунки, цифрові підписи та інші інструменти повинні мати таку ж правову силу, як і традиційні паперові документи.

Важливою характеристикою електронних торгівельних операцій є їхня швидкість та безперервність. Якщо раніше облік міг ґрунтуватися на певних часових інтервалах між здійсненням операції та її відображенням, то сьогодні електронні угоди здійснюються практично миттєво, що потребує автоматизації облікових процедур. У цьому контексті вагомого значення набуває використання інтегрованих інформаційних систем, які дозволяють у реальному часі відображати факт господарської діяльності, формувати відповідні первинні документи, контролювати розрахунки з контрагентами та забезпечувати аналітичний супровід управлінських рішень.

Не менш значущим є питання ідентифікації й оцінки електронних операцій. Традиційні методи обліку розроблялися для роботи з матеріальними об'єктами, однак у цифровій економіці предметом обліку стають нематеріальні явища: дані про транзакції, електронні чеки, цифрові підписи, криптовалютні платежі. Це вимагає вироблення нових методичних підходів до оцінки таких операцій, де критеріями достовірності виступатимуть не лише числові показники, але й підтверджувальні електронні реквізити. Наприклад, проведення оплати криптовалютою вимагає не лише фіксації її ринкової вартості у момент операції, але й підтвердження запису у блокчейні, що виконує функцію доказу здійснення операції. З огляду на ці особливості,

бухгалтерський облік електронних торгівельних операцій стає не лише інструментом формування фінансової звітності, а й засобом забезпечення прозорості та довіри у бізнес-середовищі. Адже цифрова торгівля розвивається у середовищі підвищених ризиків – шахрайства, підміни даних, порушення договірних умов. Облік, ґрунтований на електронних доказах, виконує функцію гаранта справедливості, оскільки дозволяє довести факт операції й відстояти інтереси учасників у правовому полі.

Суттєвою відмінністю електронних торгівельних операцій від традиційних є те, що вони функціонують у цифровому середовищі, де кожен етап взаємодії між продавцем і покупцем відбувається за допомогою інформаційних технологій. Це зумовлює нову логіку їхнього відображення в обліку. Якщо раніше центральне місце займали паперові документи, що підтверджували факт передачі товару чи отримання коштів, то сьогодні таку функцію виконують електронні чеки, платіжні доручення в онлайн-банкінгу, смарт-контракти або автоматично сформовані дані з торговельних платформ.

У практиці обліку електронних операцій важливим є питання стандартизації. У різних країнах і навіть у межах окремих компаній застосовуються різні підходи до відображення електронних транзакцій, що ускладнює міжнародну взаємодію. У цьому контексті дедалі більшої актуальності набуває гармонізація національних систем обліку з міжнародними стандартами фінансової звітності, які поступово враховують специфіку електронних операцій. Така гармонізація дозволяє уникнути розбіжностей у трактуванні цифрових платежів чи онлайн-продажів і забезпечує зрозуміле та прозоре представлення інформації для інвесторів і партнерів у різних країнах.

Не менш важливою є і проблема контролю за електронними операціями. В умовах цифрової економіки облік і контроль фактично зливаються у єдину систему, де кожна операція автоматично перевіряється на відповідність внутрішнім правилам та зовнішнім нормам. Сучасні інформаційні системи дозволяють встановлювати обмеження щодо сум операцій, перевіряти достовірність реквізитів контрагентів, виявляти підозрілі транзакції у режимі реального часу. Це значно підвищує якість облікових даних і знижує ризик шахрайства. Водночас такий підхід вимагає від бухгалтерів і контролерів не лише знань у сфері обліку, але й розуміння логіки роботи інформаційних технологій, що свідчить про інтеграцію фінансово-облікової професії з цифровими компетентностями.

У підсумку варто зазначити, що електронні торгівельні операції як обліковий об’єкт у цифровій економіці формують нові завдання і для науки, і для практики. У перспективі саме від того, наскільки ефективно облік інтегрується в цифрову економіку, залежатиме конкурентоспроможність підприємств, прозорість фінансових результатів та довіра до нових форм господарювання. Таким чином, електронні торгівельні операції вже сьогодні виступають не просто окремим об’єктом відображення, а стратегічним ресурсом, що формує основу сталого розвитку бізнесу у світі цифрових трансформацій.

ШИПОШ МАРІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ЄРШОВА НАТАЛЯ**, д.е.н,, професор,
професорка кафедри обліку і фінансів
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», м. Харків

ПОДАТКОВІ АСПЕКТИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПДВ ПРИ ЕКСПОРТІ

Розвиток світової економіки обумовлює той факт, що зовнішньоекономічна діяльність надає широкі можливості для розвитку національних економік, оскільки забезпечує притік валютних надходжень, розширення ринків збуту та інтеграцію країн в глобальну господарську систему. Питанням податкових аспектів ЗЕД, розвитку малого та середнього підприємництва в контексті інтеграції у світовий економічний простір приділена увага вчених та бізнес-спільноти [1-3, 9]. Основними формами ЗЕД є імпорт та експорт та в контексті економічної стабільності країни важливим є їх збалансоване співвідношення, так як воно впливає на платіжний баланс, валютний курс і рівень економічного зростання [4, 6, 7]. Динаміка експортно-імпортних операцій українських підприємств за останні (рис.1) свідчить про те, що останні 10 років обсяги імпортування значно перевищують експорт, що пояснюється частою залежністю виробництва від імпортованої сировини, технологій, а також переважанням товарів з низькою доданою вартістю в структурі вивезення товарів.

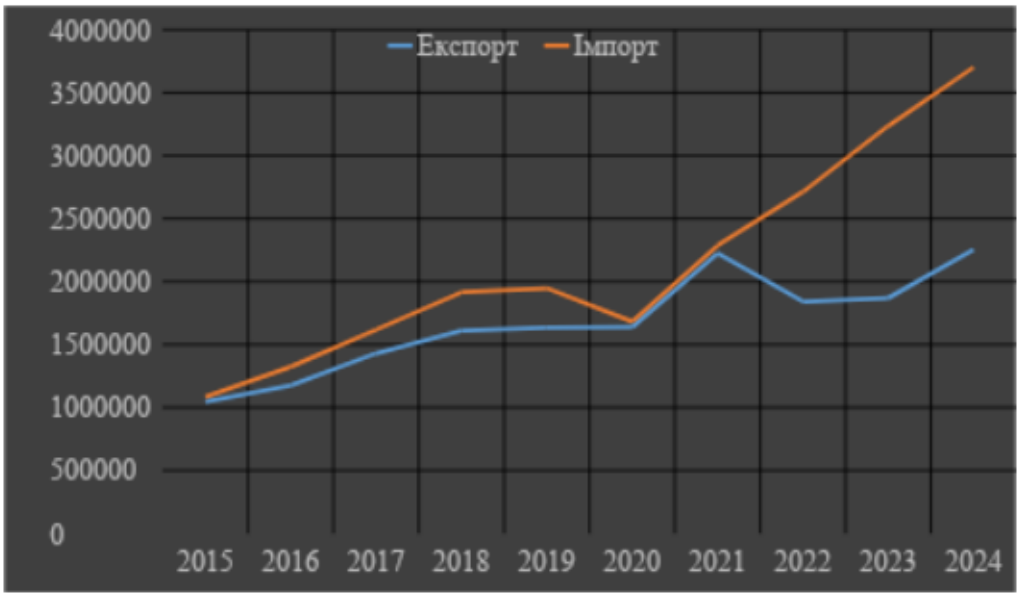

Рисунок 1 – Динаміка експорту та імпорту [6]

Основною задачею держави є стимулювання виробництва та продажу товарів за кордон, а система підтримки для експортерів має включати низку заходів, до них належать, зокрема, податкові пільги та преференції. Операції на міжнародних ринках, як і будь-яке інше явище, потребують регулювання. Одним із ключових елементів державного контролю виступає оподаткування,

зокрема податок на додану вартість. Особливого значення набуває оподаткування саме експорту товарів і послуг, адже він безпосередньо впливає на конкурентоспроможність вітчизняних підприємств та інвестиційну привабливість країни. Українське законодавство передбачає застосування нульової ставки ПДВ при експорті, спрощення митних процедур та пільгове кредитування [3, 8]. Важливим елементом фіскальної політики держави є податок на додану вартість, оскільки він безпосередньо впливає на надходження до державного бюджету, а також виступає інструментом стимулювання міжнародної торгівлі. Розглянемо механізм нарахування ПДВ в ході експортних операцій (рис. 2).

Рисунок 2 – Етапи нарахування ПДВ при експорті

Першим етапом є визначення об’єкта оподаткування, що передбачає підтвердження намірів підприємства здійснювати саме експортну діяльність. Далі, важливо знати дату виникнення податкового зобов’язання. Датою є момент завершення процедури митного оформлення і «правило першої події» в даному випадку не може бути застосоване, так як експортні операції мають специфічний характер і лише завершивши митне оформлення можна достовірно підтвердити факт їх здійснення [8]. Також, варто відзначити, що експорт товару може бути проведений без вивезення товару з України саме вітчизняним виробником (на умовах EXW за Інкотермс), тоді в такому випадку може бути два розв’язки події: нерезидент самостійно забере товар і оформить митну декларацію на себе, тоді для українського підприємства буде застосовуватися звичайна (стандартна) ставка ПДВ у розмірах 20%, 14%, 7%; у разі перепродажу товару, коли він навіть не буде завезений на територію України об’єкт оподаткування не виникатиме, а податкові накладні не будуть оформлені [8].

Застосування нульової ставки ПДВ означає, що експортери не будуть сплачувати податок, а мають право на відшкодування його сум, які сплачені при придбанні сировини для виготовлення експортної продукції. Такий механізм дозволяє уникнути подвійного оподаткування та підвищує цінову конкурентоспроможність українських товарів на світових ринках. Однак з відшкодуванням ПДВ при експорті на практиці виникають певні труднощі, якими є бюрократизація, затримки, надмірний контроль та часті перевірки. Попри законодавчо обумовлені строки, фактичне відшкодування може зайняти набагато більше часу, що призводить до дефіциту обігових коштів підприємства і стримує його експортну активність. Контролюючі органи нерідко застосовують поглиблені документальні перевірки, особливо при значних сумах відшкодування. Крім того, у разі затримок з нарахування ПК, законодавством не передбачена пеня або компенсація, що, відповідно, знижує

довіру бізнесів до податкових органів.

Висновки. Податок на додану вартість є ключовим елементом регулювання торгівлі між країни в усьому світі і застосування ставок ПДВ, зокрема, нульової ставки при експорті забезпечує надходження валютних коштів в економіку країни. Разом із тим, на практиці виникає низка проблем у процесі відшкодування податкового кредиту. З метою їх усунення держава має вжити комплекс заходів, які включатимуть: удосконалення механізму електронного адміністрування; скорочення строків перевірок; підвищення прозорості процедури контролю; запровадження механізму компенсацій у разі затримки повернення коштів. Їх реалізація сприятиме зміцненню довіри до податкової системи, активізації експортної діяльності в Україні.

Список використаних джерел:

1. Юр'єва П., Микитенко Т. Зовнішньоекономічна діяльність та особливості її оподаткування: теоретичні аспекти. *Економіка та суспільство*. 2022. № 38. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-30

2. Iershova N. Y., Portna O. V., Davydov D., Krivokapic R., Delibasic M. Financial Stability of Small and Medium-Sized Businesses in a Crisis Economy: The Determinants of Management. *Montenegrin Journal of Economics*. 2024. Vol. 20(2). P. 155-16. https://doi.org/10.14254/1800-5845/2024.20-2.13.

3. Bonda, M., Portna O., Iershova N. Strategic responses in corporate tax planning using opportunity areas. *Acta Innovation*, 2021. No. 40. pp. 31–43 https://doi.org/10.32933/ActaInnovations.40.3

4. Конспект лекцій з дисципліни «Обліково-аналітичне забезпечення діагностики та прогнозування розвитку бізнес-структур» : для студ. усіх форм навчання за спец. 071 – Облік і оподаткування ; спеціаліз. 02 Бізнес-аналітика / уклад. Н. Ю. Єршова ; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". – Харків : НТУ "ХПІ", 2017. 113 с. **URI** https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/35798

5. Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни «Основи наукових досліджень» для студ. усіх форм навчання спеціальності 071 «Облік і оподаткування» / уклад. Н. Ю. Єршова. – Харків: НТУ «ХПІ», 2020. 33 с.

6. Експорт та імпорт України (2005-2025). Ставки, індекси, тарифи. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/eximp/

7. Усе про експорт товарів. *Головбух.* URL: https://buhplatforma.com.ua/article/8185-eksportn-operats-2020#ancex2

8. Податковий кодекс України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n4379

9. Єршова Н.Ю. Дослідження підходів до аналізу власного капіталу підприємств. Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність "Форвард–2016": Тр. 7-ї Міжнар. наук.-практ. Internet-конф. студ. та молодих вчених, 27 грудня 2016 р. / ред. П.Г. Перерва, Є.М. Строков, О.М. Гуцан. – Харків: НТУ" ХПІ". 2016. С. 298-299.

ЩЕРБАКОВ А. В., викладач циклової комісії управління та адміністрування
Кіровоградський кооперативний фаховий коледж економіки і права імені М. П. Сая, Кіровоградської ОБЛСПОЖИВСПІЛКИ, м. Кропивницький

КВАРТАЛЬНА ЗВІТНІСТЬ ДЛЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ – ПІДПРИЄМЦІВ: БАЛАНС МІЖ ІНТЕРЕСАМИ БІЗНЕСУ ТА ДЕРЖАВИ

У вересні 2025 році Верховна Рада України ухвалила закон № 13157 «Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення», яким внесено суттєві зміни до Податкового кодексу України [1]. Хоча цей документ має назву «Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення», його зміст виходить за межі екологічної проблематики і стосується широкого кола податкових питань. Одним із найбільш важливих нововведень стали зміни у порядку подання податкової звітності для фізичних осіб – підприємців та осіб, які провадять незалежну професійну діяльність. Якщо раніше всі податкові агенти, включаючи роботодавців, нотаріусів та ФОПів, були зобов'язані подавати розрахунок з податку на доходи фізичних осіб, військового збору та єдиного соціального внеску щомісяця, то відтепер для підприємців встановлено інший порядок. Відповідно до нової редакції пункту 51.1 статті 51 Податкового кодексу [2], ФОПи та особи, які здійснюють незалежну професійну діяльність, повинні подавати податковий розрахунок поквартально, але з розбивкою по місяцях звітного кварталу.

Ця зміна має кілька важливих наслідків. Насамперед вона знижує адміністративне навантаження на підприємців. Замість щомісячної подачі дванадцяти звітів на рік ФОП буде подавати лише чотири. Це дозволяє суттєво скоротити бюрократичні процедури, зменшити витрати часу на підготовку та перевірку документів, а також знизити рівень стресу, пов'язаного із регулярним звітуванням [3]. Для тих підприємців, які користуються послугами бухгалтерів або аутсорсингових компаній, зменшення кількості звітів означатиме й фінансову економію, оскільки послуги супроводу тепер можуть надаватися рідше та в меншому обсязі.

Ще одним позитивним аспектом є можливість більш гнучкого планування. Оскільки звітність подається поквартально, підприємець отримує додатковий час для коригування обліку та узгодження фінансових потоків. Це особливо важливо для бізнесів із сезонними коливаннями доходів, коли за місяць показники можуть бути нерівномірними. Квартальна форма дозволяє звести ці дані в більш логічну та зрозумілу структуру. Водночас обов'язкова розбивка по місяцях зберігає прозорість перед контролюючими органами: держава, як і раніше, бачить динаміку доходів та утриманих податків, що дозволяє підтримувати належний рівень контролю [4]. Таким чином досягається баланс між зручністю для бізнесу та потребою держави у податковій прозорості.

Окремо варто відзначити, що подібні зміни могли б бути поширені і на громадські організації, особливо ті, що діють на волонтерських засадах. Під час війни саме такі об'єднання відіграють ключову роль у забезпеченні гуманітарної допомоги, зборі коштів та підтримці військових і цивільного

населення. Їхня діяльність здебільшого не пов'язана з отриманням прибутку, а адміністративні витрати часто здійснюються за рахунок благодійних внесків. Запровадження спрощеної звітності для громадських організацій дозволило б зменшити бюрократичний тиск, сприяти більш ефективному використанню ресурсів та підвищити довіру суспільства до їхньої роботи [5]. Тому новація для ФОПів може стати орієнтиром для подальших кроків у вдосконаленні законодавства, що регулює діяльність неурядових організацій.

Не менш важливим є й зменшення ризику штрафів за несвоєчасне подання звітності. У випадку щомісячного декларування пропуск навіть одного дня або технічна помилка могли обернутися фінансовими санкціями. При квартальній звітності цей ризик знижується, адже підприємець отримує більше часу на підготовку та перевірку інформації. Це стимулює більш якісний облік та підвищує довіру між бізнесом і податковою службою [6].

Проте поряд із позитивними сторонами є й певні виклики. Новий порядок вимагає від ФОПів дисципліни у веденні обліку всередині кварталу. Якщо підприємець буде відкладати фіксацію доходів та витрат, то під час складання квартального звіту може стикнутися з накопиченням помилок або неточностей. Тому ключовим фактором успішної адаптації до нових правил стане систематичність у роботі з первинними документами протягом усього кварталу.

Загалом нова редакція пункту 51.1 статті 51 Податкового кодексу України має переважно позитивний характер для фізичних осіб – підприємців. Вона дозволяє скоротити бюрократичні процедури, оптимізувати витрати часу й коштів, надає більше свободи у фінансовому плануванні та знижує ризик штрафних санкцій. Одночасно держава зберігає можливість контролю завдяки щомісячній деталізації у межах квартальних звітів. Водночас ця зміна може стати прикладом для поширення подібних реформ і на громадські організації, які під час війни забезпечують критично важливу волонтерську та гуманітарну діяльність. У цьому вбачаються перспективи розвитку більш гнучкого та справедливого податкового адміністрування в Україні.

Список використаних джерел

1. Закон №13157 «Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення» // Верховна Рада України. – 2025. (дата звернення 10.09.2025р.)
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 №2755-VI (зі змінами та доповненнями). (дата звернення 10.09.2025р.)
3. «Увага! Квартальна звітність з ПДФО та податкові зміни для ФОПів» // 7eminar.ua. – 2025. –https://7eminar.ua/news/10209-uvaga-kvartalna-zvitnist-z-pdfo-ta-podatkovi-zmini-dlya-fopiv(дата звернення 10.09.2025р.)
4. Крисоватий А.І., Лучко М.Р. Податкові системи зарубіжних країн: навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2023. (дата звернення 11.09.2025р.)
5. Бюджетний моніторинг: Аналіз податкової політики України / Центр Разумкова. – Київ, 2024. (дата звернення 10.09.2025р.)
6. Офіційний портал Державної податкової служби України. – https://tax.gov.ua (дата звернення 10.09.2025р.)

ЩЕРБАКОВ ВЛАДИСЛАВ, здобувач вищої освіти,
КУЗУБ МИХАЙЛО, ст. викладач кафедри обліку та оподаткування,
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

ОБЛІК ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах постійних змін ринкового середовища, загострення конкуренції та підвищення рівня економічних ризиків питання забезпечення економічної безпеки підприємства стає одним із найважливіших завдань сучасного менеджменту. Для стабільного функціонування суб'єкта господарювання необхідна ефективна система управління, основою якої є достовірна, своєчасна та повна інформація про фінансовий стан підприємства. Саме бухгалтерський облік виступає ключовим елементом інформаційного забезпечення управління та дієвим інструментом забезпечення економічної безпеки.

Економічна безпека підприємства – це стан захищеності його діяльності від внутрішніх і зовнішніх загроз, який забезпечує фінансову стійкість, ефективність використання ресурсів та можливість розвитку. Основними складовими економічної безпеки є фінансова, виробнича, інвестиційна, кадрова, інформаційна та інноваційна безпеки. Рівень економічної безпеки залежить від здатності підприємства своєчасно виявляти, оцінювати та нейтралізовувати ризики. Бухгалтерський облік є основним джерелом інформації для оцінки цих ризиків, адже саме він відображає всі господарські процеси підприємства. [1].

Бухгалтерський облік виступає важливим елементом системи управління підприємством, забезпечуючи формування інформації про стан активів, зобов'язань, доходів і витрат. Його головна роль полягає не лише у фіксації господарських операцій, а й у попередженні фінансових порушень, шахрайства та зловживань. Система бухгалтерського обліку дозволяє виявляти внутрішні резерви підвищення ефективності діяльності, прогнозувати ризики неплатоспроможності, контролювати рух фінансових ресурсів та забезпечувати прозорість господарських процесів. Крім того, завдяки даним обліку керівництво може оперативно реагувати на зміни зовнішнього середовища, приймати стратегічні рішення та запобігати кризовим ситуаціям.

Інформаційно-аналітична функція обліку передбачає систематизацію, аналіз і узагальнення даних про господарську діяльність. На основі бухгалтерської звітності проводиться аналіз фінансової стійкості, ліквідності, рентабельності, оборотності активів, що дозволяє оцінити загальний рівень економічної безпеки. Контрольна функція обліку проявляється у постійному моніторингу фінансових операцій, перевірці їх законності, виявленні відхилень і помилок. Ефективний контроль попереджає зловживання, шахрайство та фінансові втрати, а також забезпечує дотримання внутрішніх політик підприємства.

Інформаційно-аналітична функція обліку передбачає систематизацію,

аналіз і узагальнення даних про господарську діяльність. На основі бухгалтерської звітності проводиться аналіз фінансової стійкості, ліквідності, рентабельності, оборотності активів, що дозволяє оцінити загальний рівень економічної безпеки. Основні аналітичні напрями бухгалтерського обліку полягають у:

• виявленні тенденцій зміни фінансових показників;
• оцінці ефективності використання капіталу;
• прогнозуванні можливих ризиків та втрат. [2].

Облік є дієвим засобом управління ризиками підприємства. Зокрема, він дозволяє: визначати реальні фінансові результати; контролювати витрати та собівартість продукції; здійснювати аналіз платоспроможності й кредитоспроможності; виявляти неефективні напрями діяльності. У періоди економічної нестабільності важливим є проведення переоцінки активів, коригування фінансової звітності та аналіз інфляційних впливів. Як показують дослідження, своєчасна переоцінка основних засобів підвищує достовірність фінансової інформації і допомагає підприємству приймати обґрунтовані рішення в умовах ризику. До основних напрямів застосування обліку в управлінні ризиками належать:

• аналіз витрат і прибутків для оцінки фінансової стабільності;
• моніторинг дебіторської та кредиторської заборгованості;
• проведення внутрішнього аудиту як елементу контролю. [3].

Система внутрішнього контролю тісно пов’язана з бухгалтерським обліком, оскільки саме на основі облікових даних здійснюється моніторинг правильності операцій. Внутрішній контроль включає перевірку фінансових документів, аудит звітності, оцінку достовірності інформації та аналіз відхилень від планових показників. Впровадження ефективної системи внутрішнього контролю передбачає:

• створення чіткої структури відповідальності між працівниками;
• автоматизацію перевірки операцій;
• проведення регулярних внутрішніх аудитів.

Його наявність підвищує рівень довіри до фінансових даних і забезпечує ефективність управління ризиками. Побудова ефективної системи контролю є невід’ємною частиною стратегії забезпечення економічної безпеки підприємства.

Облікова політика підприємства визначає методи оцінки активів, порядок визнання доходів і витрат, способи нарахування амортизації тощо. Чітко сформульована політика сприяє стабільності облікових процедур, забезпечує порівнянність звітності в динаміці та дає змогу уникати викривлень фінансової інформації. До ключових принципів формування облікової політики належать:

• послідовність у застосуванні методів обліку;
• відповідність облікової політики стратегічним цілям підприємства;
• адаптація до зовнішніх економічних умов.

Крім того, вона допомагає мінімізувати податкові ризики та сприяє

підвищенню довіри з боку інвесторів і партнерів [6].

Отже, бухгалтерський облік є невід'ємною складовою системи забезпечення економічної безпеки підприємства. Він виконує інформаційну, аналітичну, контрольну та захисну функції, забезпечуючи достовірність даних для прийняття управлінських рішень. Основні результатами обліку є:

• формуванню інформаційної бази для стратегічного управління;
• сприянню зниженню фінансових ризиків;
• забезпечення стабільності і розвитку підприємства.

Ефективне ведення обліку дозволяє мінімізувати ризики, запобігати фінансовим втратам, підвищувати конкурентоспроможність та сприяти стабільному розвитку підприємства. Для досягнення цього необхідно вдосконалювати систему внутрішнього контролю, адаптувати облікову політику до економічних умов і використовувати сучасні інформаційні технології обліку.

Бухгалтерський облік сьогодні виступає не лише технічним інструментом фіксації господарських операцій, а й стратегічним ресурсом забезпечення економічної безпеки підприємства.

Список використаних джерел:

1. Бухгалтерський облік і аудит. – Науково-практичний журнал. – К.: КНЕУ, 2023. – № 7 (789).
2. Бізнес-Інформ. – Науково-практичний журнал. – Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2023. – № 9.
3. Сухарєв О. В. Бухгалтерський облік у системі економічної безпеки підприємства // Облік і фінанси. – 2022. – № 2. – С. 45–52.
4. Шушакова І.К., Зябченкова Г.В., Кузуб М.В. Концепції зближення систем бухгалтерського обліку та фінансового звітування. економіка та суспільство. Випуск # 30 / 2021. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/610/584/.
5. Кузуб МВ, Синюк АВ. Проблеми регулювання бухгалтерського обліку в сучасних умовах. URL: https://scholar.google. com/ citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=qeRxSQwAAAAJ&cstart =20&pagesize=80&citation_for_view=qeRxSQwAAAAJ:lSLTfruPkqcC.
6. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Економічна безпека підприємства: концепція, стратегія, управління. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2021. – 210 с.

ЮДІНА МАРГАРИТА, здобувачка вищої освіти
Науковий керівник – **СИРОТЕНКО НАТАЛІЯ**, к.е.н, доцент,
доцентка кафедри бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту,
Одеський національний економічний університет, м. Одеса

ЗАГАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Формування облікової політики є ключовим елементом організації бухгалтерського обліку, що забезпечує єдність методів і достовірність фінансових даних. Для малого бізнесу це особливо важливо, адже раціональна політика допомагає оптимізувати облік, скоротити витрати й підвищити прозорість звітності [1, с. 108–109].

Нормативне регулювання базується на Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV, який визначає облікову політику як сукупність принципів, методів і процедур для складання фінансової звітності та встановлює загальні правила ведення обліку [2].

Важливу роль у регламентації облікових процесів відіграють НП(С)БО, зокрема НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність», що визначає спрощені вимоги до обліку малих підприємств. На міжнародному рівні ці питання регулюють МСБО 1 і МСБО 8, які встановлюють принципи вибору, зміни та розкриття облікової політики.

В Україні практичні аспекти деталізовано у Методичних рекомендаціях щодо облікової політики підприємства (наказ Мінфіну № 635 від 27.06.2013 р.), що, хоча й мають рекомендаційний характер, є основним орієнтиром для підприємств під час розроблення наказу про облікову політику.

Однією з головних відмінностей малих підприємств є спрощений підхід до ведення обліку та складання звітності. Це зумовлено меншими обсягами операцій, обмеженими фінансовими ресурсами та, часто, відсутністю окремої бухгалтерської служби. Виходячи з цього, особливого й важливого значення набуває вибір методичних аспектів, що забезпечують оптимальне поєднання між законодавчими вимогами, управлінськими потребами та ресурсними можливостями підприємства [3, с. 97].

Методичні аспекти охоплюють визначення таких ключових елементів [3]:

– методи амортизації основних засобів (переважно прямолінійний);

– методи оцінки запасів (найчастіше – за середньозваженою собівартістю);

– методи калькулювання відповідної одиниці собівартості продукції (для малих підприємств зазвичай використовується попроцесний метод);

– визначення переліку змінних і постійних загальновиробничих витрат;

– базу розподілу накладних витрат;

– поріг суттєвості для розкриття інформації у звітності тощо.

На думку сучасних дослідників, ефективна облікова політика повинна забезпечувати формування повної, об’єктивної та достовірної інформації про господарську діяльність підприємства, що є базою для прийняття ефективних

управлінських рішень. Також у практиці малих підприємств спостерігається формальний підхід до цього питання через відсутність кваліфікованих фахівців, теоретичної підготовки та методичних знань, що призводить до помилок у відображенні господарських операцій [3, 4].

Формування облікової політики малого бізнесу зумовлюється дією внутрішніх і зовнішніх чинників. До внутрішніх належать – організаційно-правова форма, вид діяльності, кваліфікація бухгалтерів, обсяги операцій, структура управління та рівень цифровізації процесів і операцій. Зовнішні чинники охоплюють нормативно-правове середовище, податкову систему підприємства, економічну ситуацію в країні, інфляцію й наявну ринкову інфраструктуру. В умовах діджиталізації особливого значення набувають автоматизовані системи обліку, електронний документообіг і дистанційна подача звітності [5, с. 57].

Формування облікової політики малого підприємства тісно пов’язане з податковим обліком, адже вибір методів амортизації, оцінки запасів і визнання витрат впливає на фінансові результати та базу оподаткування. Тому під час її розроблення необхідно враховувати вимоги Податкового кодексу України для узгодження бухгалтерського й податкового обліку з метою оптимізації податкового навантаження [3, с. 97-98].

Актуальною проблемою залишається розрив між вимогами законодавства та реальними можливостями малих підприємств. Багато з них не можуть повноцінно розробити облікову політику, що ускладнює контроль і аудит. Низька фінансова грамотність власників також призводить до формального підходу, знижуючи якість звітності.

Одним із шляхів удосконалення є гармонізація національних принципів обліку з МСФЗ для малих підприємств, що дає змогу спростити облік без втрати достовірності.

Важливою умовою розвитку є підвищення кваліфікації бухгалтерів і власників малого бізнесу [4, с. 104].

Сучасні тенденції передбачають гнучку систему обліку з використанням інформаційно-аналітичних технологій, інтегрованих програм (BAS, Finmap та інших), автоматизацією процесів і зменшенням впливу людського фактору. Методичні засади повинні спиратися на принципи обачності, повноти, послідовності, своєчасності, прозорості та доступності інформації [4].

Облікова політика малого підприємства оформлюється наказом керівника, де визначаються: структура бухгалтерії або особа, відповідальна за облік; форма ведення обліку (традиційна, автоматизована, спрощена); порядок оцінки активів, запасів, зобов’язань; метод амортизації; періодичність інвентаризації; принципи формування фінансової звітності тощо [3, 4].

У більшості випадків малі підприємства використовують спрощений план рахунків і спрощену форму фінансової звітності, що дозволяє зменшити обсяг роботи без втрати змістовності даних.

З практичної точки зору, облікова політика малого підприємства може містити окремий пункт «Облік показників сталого розвитку (ESG)», у якому

визначаються:

1. основні ESG-показники, що підлягають обліку (енергоспоживання, відходи, умови праці, гендерна рівність тощо);
2. відповідальна особа за їх збір та аналіз;
3. порядок відображення даних у внутрішньому обліку та звітності;
4. критерії оцінки ефективності дій у сфері сталого розвитку.

Таким чином, облікова політика малого підприємства виконує не лише технічну, а й стратегічну функцію управління, поєднуючи фінансові результати з принципами соціальної відповідальності та екологічної безпеки [5, с. 58].

Формування облікової політики підприємствах малого бізнесу має не лише нормативне, а й стратегічне значення. Вона повинна бути гнучкою, відповідати законодавству й враховувати особливості діяльності підприємства. Грамотно розроблена політика сприяє ефективному використанню ресурсів, достовірності звітності, підвищенню аналітичної якості управлінських рішень і конкурентоспроможності бізнесу [3, 4].

Облікова політика виступає не лише технічним елементом обліку, а й важливим інструментом, що забезпечує фінансову стійкість, прозорість і контроль облікових процесів. Вона допомагає уникати помилок у звітності та раціоналізувати витрати. Отже, у існуючих умовах формування облікової політики вимагає системного підходу, який поєднує правову чіткість, методичну гнучкість і цифровізацію облікових процесів. Раціонально вибудована облікова політика – важливий стратегічний інструмент подальшого розвитку малого бізнесу в Україні.

Список використаних джерел:

1. Миронова Ю. Ю., Прут А. Ю., Шинкар Ю. Л. Облікова політика підприємства: сутність, особливості та проблеми формування. *Причорноморські економічні студії.* 2019. № 39, Ч. 2. С. 108-112. URL: https://reposit.nupp.edu.ua/handle/PoltNTU/5941.

2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України № 996-XIV від 16.07.1999 р. *Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text.

3. Семенова С., Шпирко О. Облікова політика малих підприємств в Україні та Німеччині. *Збірник наукових праць ДУІТ. Серія «Економіка і управління»*. 2019. Вип. 46. С. 95-108. DOI: 10.32703/2664-2964-2019-46-95-108.

4. Грищук Г. В. Методичні аспекти облікової політики малих підприємств. *Галицький економічний вісник.* 2024. № 2 (87). С. 101-106. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2024.02.101.

5. Замлинський В. А. Волошина О. В., Степаненко С. В. Облікова політика і економічна безпека в системі управління підприємством. *Український журнал прикладної економіки та техніки.* 2024. Том 9, № 1. С. 56-61. DOI: https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-1-9.

ЮР'ЄВА ІРИНА, к.е.н, доцент, доцент кафедри обліку і фінансів
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», м. Харків

ФІНАНСОВА ДІАГНОСТИКА: МОНІТОРИНГ КРИЗОЛОГІЧНИХ КЛЮЧОВИХ ГРУП ІНДИКАТОРІВ

У сучасних умовах глобальної економічної нестабільності, посилення конкурентної боротьби та стрімких технологічних змін проблема своєчасної діагностики кризових явищ набуває особливої актуальності. Ефективне управління фінансовою стійкістю підприємства потребує не лише оперативного реагування на вже наявні проблеми, але і проактивного виявлення потенційних загроз. У цьому контексті бухгалтерський облік як універсальна система реєстрації, виміру та аналізу господарських операцій відіграє ключову роль у формуванні достовірної інформаційної бази для кризологічної діагностики. Актуальність дослідження бухгалтерського обліку як джерела кризологічних індикаторів зумовлена низкою чинників, таких як посилення волатильності глобальних ринків та зростанням невизначеності в економічних процесах, що вимагає розробки надійних інструментів раннього виявлення кризових тенденцій. Необхідність адаптації вітчизняних підприємств до вимог євроінтеграції та міжнародних стандартів фінансової звітності підвищує значення якісної облікової інформації для прийняття управлінських рішень з розвитком технологій обробки даних, що відкриває нові можливості для аналізу великих масивів облікової інформації з метою виявлення кризових тенденцій, потребою в удосконаленні методології антикризового управління на основі об'єктивних даних бухгалтерського обліку та дозволяє перейти від інтуїтивних до науково обґрунтованих рішень. Бухгалтерський облік є системою, що забезпечує комплексне відображення всіх аспектів діяльності підприємства, що робить його незамінним джерелом кризологічних індикаторів, таких як фінансові звіти балансу, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, містять інформацію для розрахунку ключових коефіцієнтів ліквідності, платоспроможності, рентабельності та фінансової стійкості, облікові регістри та аналітичні розробки забезпечують деталізовану інформацію про стан розрахунків з дебіторами та кредиторами, структуру витрат, ефективність використання ресурсів, спеціальні форми обліку на кшталт управлінського обліку, бюджетування, контролінгу та надають оперативну інформацію для моніторингу поточного стану бізнесу. Виявлення відхилень від запланованих показників, міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) забезпечують стандартизацію та порівнянність інформації, що підвищує її цінність для кризологічного аналізу [1]. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та практична розробка методики використання даних бухгалтерського обліку для формування системи кризологічних індикаторів, здатних забезпечити своєчасне виявлення та ефективне управління кризовими явищами на підприємстві. Також одним із етапів аналізу є розробка комплексного підходу до інтеграції даних бухгалтерського обліку в систему кризологічного моніторингу, а також у

створенні класифікації облікових індикаторів за ступенем їх кризогенної значущості, а отримані результати визначаються можливістю їх використання бухгалтерами, фінансовими менеджерами та керівниками підприємств для побудови ефективних систем раннього попередження криз, оптимізації управлінських рішень та забезпечення довгострокової фінансової стійкості бізнесу. Посилення волатильності глобальних ринків та зростання невизначеності в економічних процесах з вимогою до розробки надійних інструментів раннього виявлення кризових тенденцій сучасних глобальних викликів таких, як макроекономічна нестабільність, пов'язана з різкими коливаннями валютних курсів USD, EUR, CNY впливають на собівартість імпорту та експортну конкурентоспроможність, коливання цін на енергоносії такі як нафта, газ, електроенергія теж створюють непереборні витрати для енергозалежних галузей, геополітична напруженість торгові війни, санкції, регіональні конфлікти руйнують стабільність ланцюгів поставок, а також структурні зміни в економіці. Іншими сучасними викликами є дематеріалізація вартості, такі як перехід від матеріальних активів до нематеріальних IP, дані, бренд, зміна глобальних ланцюгів створення вартості, так званий решорінг, неолокалізація виробництва, прискорення технологічних змін, коли деструктивні інновації змінюють правила конкуренції (таблиця 1) [2].

Таблиця 1 - **Сучасні вимоги до кризилогічних індикаторів**

Критерій	Традиційні підходи	Сучасні вимоги
Чутливість	Виявлення наявних проблем	Раннє виявлення тенденцій (6-12 місяців)
Точність	Можливість помилок 15-20%	Точність >90% з використанням AI
Швидкість	Квартальний/місячний аналіз	Real-time моніторинг
Інтеграція	Розрізнені системи	Єдина платформа з BI-інструментами
Адаптивність	Статичні моделі	Динамічні моделі, що самонавчаються

Вплив на фінансову стійкість підприємств здійснюється опосередковано через операційні ризики, коли волатильність попиту впливає на обсяг виробництва та потреби в гнучких виробничих потужностях із-за нестабільності доходів. Фінансові ризики складаються з кредитних ризиків із-за зростання простроченої заборгованості в умовах економічного спаду, ринкових ризиків із коливанням цін на активи, сировину, валютні курси, ліквідні ризики із-за ускладнення доступу до фінансування в періоди криз. Необхідність розробки інструментів раннього виявлення виникла із за обмеження традиційних підходів, яким притаманний реактивний характер з аналізом минулих подій замість прогнозування майбутніх, фрагментованість даних з відсутністю інтеграції фінансових та нефінансових індикаторів, інерційність систем із запізнювання в сигналах про зміни трендів.

Постійна еволюція відбувається коли індикатори розвиваються відповідно до викликів часу на кшталт технологізації з переходом від простих коефіцієнтів до AI-моделей, проактивність з орієнтацією на попередження, а не реагування, інтеграцією з поєднанням фінансових та нефінансових індикаторів (таблиця 2) [3].

Таблиця 2 – **Актуальність моніторингу кризологічних індикаторів**

Аспект актуальності	Пояснення	Вплив на бізнес
Глобальна економічна нестабільність	Постпандемічні наслідки, геополітична напруженість, інфляційний тиск	Зростання ризиків зриву поставок, коливання валютних курсів, падіння купівельної спроможності
Прискорення цифрової трансформації	Необхідність адаптації до швидких технологічних змін, кіберзагрози	Виникнення нових ризиків безпеки даних, необхідність інвестицій в IT-інфраструктуру
Посилення регуляторних вимог	Впровадження нових стандартів звітності, вимоги ESG, антисанкційне законодавство	Збільшення витрат на дотримання вимог, ризики штрафних санкцій
Зміна споживчих поведінок	Перехід на онлайн-шопінг, підвищення вимог до якості послуг	Необхідність перебудови бізнес-моделей, інвестування в цифрові канали

Кризологічні моделі оцінки базуються на динамічних моделях моніторингу кризових траєкторій, що дозволяє відстежувати розвиток фінансових показників у часі та виявляти ранні ознаки нестабільності або наближення до кризового стану зі сценарним моделюванням розвитку кризових ситуацій.

Таблиця 3 – **Переваги системного моніторингу**

Перевага	Економічний ефект	Стратегічний ефект
Раннє виявлення ризиків	Зменшення потенційних втрат на 25-40%	Можливість проактивного управління
Оптимізація витрат	Скорочення операційних витрат на 15-20%	Підвищення конкурентоспроможності
Підвищення інвестиційної привабливості	Зростання капіталізації на 10-15%	Поліпшення доступу до фінансування
Запобігання кризових ситуацій	Уникнення штрафів та судових витрат	Збереження бізнес-репутації

Впровадження сучасних засад кризологічного підходу в систему фінансової діагностики установ дозволить перейти від реактивного до проактивного управління фінансовою стійкістю та здійснити моніторинг кризологічних ключових груп індикаторів дослідження бухгалтерського обліку.

Список використаних джерел:

1 ISO 37301: 2021 INTERNATIONAL STANDARD I
2 Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, видання 2020 року, частина I
3 Нікбахт, Гроппеллі А. Фінанси. – К.: Вік; Глобус. – 2022. – 382 с.

ЮСИПЕНКО АНГЕЛІНА, здобувачка фахової передвищої освіти
Науковий керівник - **МАРКОВСЬКА ТЕТЯНА**, викладач вищої категорії,
ВСП «Технолого-економічний фаховий коледж Миколаївського НАУ»,
м. Миколаїв

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄС

У сучасних умовах глобалізації та інституційних перетворень, спричинених євроінтеграцією України, бухгалтерський облік набуває особливої важливості як система збору, обробки та подання інформації про фінансовий стан підприємств. Інституційні трансформації передбачають не лише адаптацію норм і правил національного обліку до міжнародних стандартів, а й реформування підходів до контролю якості, управління ризиками і цифровізації процесів. В Україні в останні роки відбувається активне впровадження законодавчих змін, спрямованих на гармонізацію з Директивами ЄС та Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ). Це не лише виклик, а й унікальна можливість підвищити конкурентоспроможність національної економіки і покращити інвестиційний клімат.

Основною метою цього дослідження є систематизація ключових проблем, що виникають на шляху інтеграції, а також виявлення перспективних напрямів розвитку бухгалтерського обліку в Україні, зокрема у контексті цифрових трансформацій та звітності зі сталого розвитку.

Дослідження базується на комплексному аналізі нормативно-правових актів, включно із Законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність», новітніми законопроєктами, постановами Уряду та рекомендаціями ЄС щодо адаптації облікових стандартів. Основні аналітичні методи включають порівняльний аналіз, що дозволяє виявити розбіжності між українськими та європейськими нормами, системний підхід до оцінки впливу нормативної бази на практику ведення обліку. Була проведена експертна оцінка і опитування бухгалтерів та аудиторів, підсилена статистичними даними про стан адаптації МСФЗ у підприємствах різних секторів. Окремо розглянуто роль інформаційних технологій у модернізації бухгалтерського обліку, включно із запровадженням електронного документообігу, автоматизації процесів звітності та використанням блокчейн-технологій для підвищення прозорості.

Проблеми розвитку бухгалтерського обліку в Україні

1. Інституційна трансформація бухгалтерського обліку в Україні стикається з низкою проблем, що перебувають на стику законодавчих, організаційних і технічних чинників. Насамперед це невідповідність національної нормативно-правової бази повним вимогам директив ЄС і МСФЗ, що ускладнює процес інтеграції і створює бар'єри для бізнесу. Часто нововведення впроваджуються із запізненням або мають неоднозначні тлумачення, що призводить до розбіжностей у обліковій практиці.

2. Кадровий потенціал української бухгалтерії не завжди відповідає рівню складності нових стандартів, що вимагають від фахівців глибоких знань у

міжнародному податковому та фінансовому законодавстві. Низький рівень навчання, відсутність системної перепідготовки та сертифікації створюють додаткові виклики.

3. Технічні обмеження залишаються суттєвими: більшість підприємств використовують застарілі бухгалтерські програми або ведуть облік вручну, що погіршує якість звітності і затримує впровадження електронних стандартів. Відсутність інтегрованих систем автоматизації та належного контролю унеможливлює оперативне управління фінансовими потоками.

4. Додатковою проблемою є низька поінформованість малого і середнього бізнесу про переваги і вимоги нової системи обліку, що підсилює опір змінам.

Перспективи розвитку та шляхи подолання проблем:

1. Відповіддю на виклики є стратегічне уніфікування національної системи бухгалтерського обліку із базовими європейськими стандартами та практика забезпечення прозорості за допомогою відкритої фінансової звітності. Зусилля держави спрямовані на удосконалення законодавства з урахуванням європейських директив, розробку чітких рекомендацій щодо переходу на ESRS (Європейські стандарти звітності зі сталого розвитку) і імплементацію електронних систем обліку.

2. Одним із ключових напрямів є інвестування в цифрову трансформацію – автоматизація облікових процесів, використання хмарних технологій, платформ електронного обміну даними, що дозволяє підвищити надійність і швидкість обробки інформації.

3. Підвищення кваліфікації бухгалтерів і аудиторів через державні та приватні навчальні програми, впровадження професійних стандартів, створення відповідних сертифікаційних центрів спроможне сформувати конкурентоздатний кадровий ресурс.

4. Важливою є і робота з бізнес-спільнотою, підвищення рівня обізнаності про переваги інтеграції з ЄС, надання консультативної допомоги у впровадженні норм.

Інтеграція бухгалтерського обліку України у європейське інформаційне та нормативне поле – це багатогранний процес, який вимагає одночасного розгляду законодавчих, кадрових і технічних аспектів. Проблеми законодавчої незавершеності, недостатньої підготовки фахівців та низької цифровізації можуть бути подолані за умови скоординованих дій держави, бізнесу і наукової спільноти. Перспективи розвитку включають вдосконалення нормативної бази відповідно до директив ЄС, активне впровадження цифрових технологій, розбудову професійної освіти та підвищення стандартизації звітності, зокрема звітності зі сталого розвитку. Це дозволить українському бізнесу більш ефективно конкурувати на європейських ринках, приваблювати інвестиції та забезпечувати довгостроковий сталий економічний розвиток.

Таким чином, бухгалтерський облік в Україні на шляху до євроінтеграції стає не лише критерієм фінансової прозорості, а й важливим інструментом побудови сучасної, адаптивної і відповідальної економіки.

Список використаних джерел:

1. Храпунова Т. Є., Пристемський О. С. Проблеми та перспективи розвитку бухгалтерського обліку в Україні. Матеріали II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції "Перспективи обліку, контролю та фінансів в умовах інтеграційних і глобалізаційних процесів": присвяченої 90-річчю з дня заснування Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка, 30 жовтня 2020 р. Харків: ХНТУСГ, 2020. С. 138-139. URL: https://repo.btu.kharkov.ua//handle/123456789/9202

2. Умаєва Д. Р. Стан, проблеми та перспективи розвитку бухгалтерського обліку в сучасних умовах / Д. Р. Умаєва, К. М. Пшенишна, Т. П. Лободзинська // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2020. – № 26. – С. 146-151. URL: http://srd.pgasa.dp.ua:8080/xmlui/handle/123456789/5209

ЯКОБЧУК СОФІЯ, здобувач фахової передвищої освіти
Науковий керівник – **МАРКОВСЬКА ТЕТЯНА**, викладач обліково-економічних дисциплін,
ВСП «Технолого-економічний фаховий коледж МНАУ», м. Миколаїв

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТА АВТОМАТИЗАЦІЇ НА СИСТЕМУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Нині ми спостерігаємо неймовірно стрімкий розвиток інформаційних технологій, без яких уже важко уявити наше повсякденне життя. Цифрові інновації поступово охоплюють усі сфери діяльності людини, зокрема й бухгалтерський облік - одну з ключових складових ефективного управління підприємством. Бухгалтерія перестає бути суто «паперовою» справою: розвивається використання інформаційних систем, штучного інтелекту, роботизації облікових операцій та переходу до повної електронізації документообігу. Такі технологічні зміни дозволяють підприємствам оптимізувати облікові процеси, зменшити ризик помилок, підвищити точність розрахунків і забезпечити оперативний доступ до фінансових даних у режимі реального часу. Я обрала саме цю тему, оскільки вважаю, що цифровізація стає ключовим чинником розвитку сучасного бізнесу. Важливо не лише розуміти, як цифрові технології змінюють систему бухгалтерського обліку, а й усвідомлювати, які переваги й недоліки має цифрова трансформація бухгалтерії, а також а також простежити основні тенденції розвитку бухгалтерії в умовах автоматизації.Впровадження електронно-обчислювальних машин у бухгалтерський облік, яке розпочалося у 60-80-х роках XX століття, поклало початок процесу автоматизації облікової діяльності. Спочатку технічні засоби використовувалися лише для виконання окремих обчислювальних операцій, однак із розвитком персональних комп'ютерів і створенням автоматизованих робочих місць бухгалтера ефективність облікових процесів значно зросла. Сьогодні бухгалтерський облік є важливою складовою економічної політики підприємства, що забезпечує достовірну інформацію про фінансовий стан і результати діяльності. В умовах швидкого технологічного прогресу автоматизація та цифровізація обліку стали необхідними для підвищення точності, швидкості та якості управлінських рішень [1].

Цифровізація бухгалтерського обліку - це процес впровадження сучасних цифрових технологій для збору, обробки, зберігання та аналізу фінансової інформації підприємства. Вона передбачає перехід від паперових носіїв і ручного введення даних до використання спеціалізованих програм, хмарних сервісів та інтегрованих інформаційних систем. До основних цифрових технологій, які використовуються у бухгалтерському обліку, належать: великі дані та прогнозна аналітика; блокчейн; оптичне розпізнавання; смарт-простір; цифрові двійники; електронний документообіг; кваліфікований електронний підпис [3].

Одним із найпомітніших результатів цифровізації бухгалтерського обліку є автоматизація рутинних процесів. Автоматизація передбачає застосування

технічних засобів, економіко-математичних методів і систем управління, що дають змогу зменшити або повністю усунути потребу у безпосередній участі людини в процесах отримання, обробки, передавання та використання інформації, матеріалів чи енергії. Перш ніж розпочати автоматизацію, необхідно провести аудит бухгалтерії, щоб визначити, які саме процеси доцільно автоматизувати. Це можуть бути операції з розрахунку податків, нарахування заробітної плати, ведення обліку товарних залишків чи формування фінансової звітності. Не менш важливо обрати підходящу систему автоматизації - вибір залежить від специфіки діяльності, обсягів обліку та фінансових можливостей компанії. Окрему увагу слід приділити навчанню персоналу, оскільки ефективність автоматизації напряму залежить від того, наскільки добре працівники розуміють принципи роботи програмного забезпечення. На етапі впровадження потрібно подбати про коректне перенесення даних і синхронізацію всіх інтерфейсів. Це гарантує безперервність облікових процесів і збереження достовірності інформації. Після запуску системи важливо регулярно оцінювати її ефективність, проводити моніторинг показників і, за потреби, удосконалювати програмне забезпечення відповідно до змін у законодавстві чи потреб підприємства [7].

Якщо порівнювати традиційний та автоматизований облік, то можна виділити кілька ключових відмінностей у підходах, ефективності та результатах роботи. Традиційний облік ведеться на папері, з ручними підрахунками та оформленням документів. Це потребує багато часу, підвищує ймовірність помилок і уповільнює обробку інформації. Доступ до даних обмежений, а аналітична робота ускладнена через неможливість швидко опрацьовувати великі обсяги інформації. Автоматизований облік значно спрощує ці процеси. Сучасні програми та хмарні сервіси дозволяють оперативно обробляти дані, формувати звіти, контролювати рух коштів і запасів у режимі реального часу. Це зменшує ризик помилок і дає змогу бухгалтеру більше уваги приділяти аналізу та стратегічному плануванню, замість рутинної роботи.

Тепер перейдемо до переваг і недоліків автоматизації і цифровізації. Однією з головних переваг автоматизації є мінімізація людського чинника, який неминуче супроводжує ручний облік. Помилки у розрахунках, неправильне внесення даних або пропущені транзакції можуть дорого коштувати бізнесу. Автоматизовані системи перевіряють дані на відповідність правилам, виключають дублювання інформації та автоматично повідомляють про невідповідності, що значно підвищує точність обліку. Крім того, автоматизація дозволяє значно економити час. Завдання, які раніше займали багато годин - упорядкування звітів, розрахунок податків, підготовка документів для інспекцій - виконуються за лічені хвилини. Це дозволяє бухгалтерам зосередитися на більш складних і важливих завданнях, таких як фінансовий аналіз і стратегічне планування. Автоматизація забезпечує централізоване зберігання даних про доходи, витрати, податки та заборгованості, що підвищує прозорість обліку та полегшує доступ до потрібної інформації у будь-який час. Крім того, програмне забезпечення для

автоматизації регулярно оновлюється відповідно до змін у податковому та бухгалтерському законодавстві, що знижує ризик штрафів за помилки у звітах або несвоєчасне складання документації [6].

Особливу увагу слід приділити конкретним ризикам цифровізації бухгалтерії. Застосування Інтернету речей може призводити до автоматичного перенесення недостовірних даних через збої в роботі датчиків. Використання штучного інтелекту, роботизації та автоматизації несе ризики витоку облікової інформації, що є комерційною таємницею. Технологія блокчейн характеризується незмінністю інформації, що ускладнює виправлення помилок. Використання імпортного програмного забезпечення та мікроелектроніки може обмежити роботу бухгалтерії у разі заборони їхнього застосування. Хмарні та розподільні обчислення створюють складнощі в контролі за роботою програмного забезпечення та запобіганні збоям, а нестійкість роботи Інтернету ускладнює введення даних і своєчасну подачу звітності. Підвищення складності бізнес-моделей та недостатній рівень знань облікового персоналу щодо цифрових технологій також є значним ризиком [5].

Цифровізація та автоматизація суттєво трансформує бухгалтерський облік. У найближчі роки очікується повна автоматизація облікових процесів, інтеграція з податковими системами та застосування аналітичних інструментів у реальному часі. Роль бухгалтера змінюється: він перестає бути лише «обліковцем» і стає аналітиком і консультантом, який прогнозує фінансові результати та пропонує шляхи оптимізації бізнес-процесів [2].

Цифрові технології підвищують ефективність обліку та вимагають від фахівців адаптації до нових інструментів. Освоєння цифрових платформ і розвиток аналітичного мислення допомагають бухгалтерам залишатися конкурентоспроможними та приймати стратегічні рішення на основі даних.

Список використаних джерел:

1. Вплив цифрової трансформації на бухгалтерський облік. URL: http://n-visnik.oneu.edu.ua/collections/2023/312-313/pdf/134-141.pdf
2. Вплив цифрових технологій на трансформацію системи бухгалтерського обліку в Україні. URL: https://a-economics.com.ua/index.php/home/article/view/150
3. Вплив цифровізації на бухгалтерський облік: тренди та виклики. URL: https://modecon.mnau.edu.ua/issue/42-2023/lagodi%D1%96enko.pdf
4. Ціфрові інновації та їх вплив на бухгалтерський облік. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/6083-6565683184-1-PB%20(1).pdf
5. Ризики цифровізації в сфері бухгалтерського обліку. URL: https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/11/208.pdf
6. Розвиток бухгалтерського обліку на основі новітніх IT-технологій. URL: https://magazine.faaf.org.ua/images/stories/juk/monogr_it_tehn_2017.pdf

ЯЛОВЕГА ЛЮДМИЛА, к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування,
ЛЕГА ОЛЬГА, к.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування,
ПРИЙДАК ТЕТЯНА, к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

РИЗИК-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ПРОЗОРОСТІ ОБЛІКУ

Інвентаризація виступає невід'ємним складником системи внутрішнього контролю підприємства, спрямованої на забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку, точності фінансової звітності та законності управлінських рішень. У сучасних умовах господарювання цей процес має не лише технічний, а й стратегічний зміст, адже забезпечує реальне відображення фінансово-господарського стану суб'єкта підприємницької діяльності. Водночас практика свідчить, що на значній кількості підприємств інвентаризація проводиться формально, зводячись до заповнення інвентаризаційних описів без фактичного звірення наявності активів із даними бухгалтерського обліку. Такий підхід породжує численні ризики як для підприємства в цілому, так і для відповідальних посадових осіб, насамперед, головного бухгалтера. Науково обґрунтований аналіз таких ризиків уможливлює не лише виявити негативні наслідки формального підходу до інвентаризаційних процедур, а й сформулювати рекомендації щодо підвищення їх якості та дієвості. Йдеться, зокрема, про мінімізацію фінансових, адміністративних і податкових ризиків, які можуть виникнути внаслідок невідповідності облікових даних фактичному стану активів.

Одним із найбільш критичних аспектів проблеми є вплив формальної інвентаризації на достовірність фінансової звітності. У разі, коли фактичні залишки матеріальних цінностей не узгоджуються з обліковими показниками, управлінські рішення, прийняті на основі викривленої інформації, втрачають обґрунтованість. В умовах сучасного конкурентного бізнес-середовища, де оперативність та точність даних визначають ефективність управління запасами, виробничими процесами і фінансовими потоками, навіть незначні викривлення у звітності здатні спричинити помилкові стратегічні рішення, зниження прибутковості та ослаблення конкурентних позицій підприємства. На практиці це виявляється у появі пересортиць, надлишків або нестач товарно-матеріальних цінностей, що суттєво ускладнює відновлення реального стану запасів і визначення винних осіб. Правильність оформлення документів у таких випадках не гарантує фактичної достовірності інформації, що свідчить про необхідність безумовного дотримання принципу об'єктивності під час проведення інвентаризації та інтеграції її результатів у систему обліку.

Другим ключовим аспектом у системі внутрішнього контролю є фінансові ризики, що виникають у разі недотримання або формального виконання процедур інвентаризації. Від якості інвентаризаційних заходів безпосередньо залежить правильність визначення вартості активів і, відповідно, достовірність фінансових результатів діяльності підприємства. Заниження або

завищення облікової оцінки майна спотворює показники прибутковості, що, у свою чергу, впливає на розрахунок об'єкта оподаткування податком на прибуток відповідно до положень пп. 134.1.1 Податкового кодексу України (далі – ПКУ). Такі викривлення можуть стати причиною неправомірного зменшення податкових зобов'язань або, навпаки, їх завищення, що порушує принципи достовірності та повноти облікової інформації. Якщо підприємство не відображає у бухгалтерському обліку заборгованості минулих періодів, строк позовної давності за якими минув, це призводить до заниження бази оподаткування та порушення податкової дисципліни. У разі виявлення подібних порушень контролюючі органи застосовують штрафні санкції, передбачені п. 127.1 ПКУ, у розмірі 25 % від суми податку, що підлягає нарахуванню або сплаті. У випадку повторного порушення розмір штрафу зростає до 50 або 75 % [1]. Додатково, згідно зі ст. 129 ПКУ, нараховується пеня за кожен день прострочення сплати податкових зобов'язань. Ці фінансові наслідки підкреслюють критичну важливість дотримання процедур інвентаризації, точного звірення облікових даних із фактичними залишками та своєчасного відображення результатів перевірки у бухгалтерському обліку.

Третій аспект проблеми має правовий характер і пов'язаний із персональною відповідальністю головного бухгалтера та інших посадових осіб підприємства. Формальне проведення інвентаризації створює ризики притягнення до адміністративної відповідальності за викривлення даних фінансової звітності чи порушення правил ведення бухгалтерського обліку. Кодекс України про адміністративні правопорушення передбачає відповідальність за такі дії згідно зі ст. 164–2, 163–1 та 186-3 КУпАП. Незважаючи на те, що встановлені штрафи є незначними в абсолютному вираженні (від 170 до 340 грн залежно від характеру та повторності порушення) [2], вони несуть суттєву репутаційну загрозу для фахівців, відповідальних за формування облікової політики підприємства. Окрім адміністративних наслідків, недостовірність фінансової звітності може стати підставою для застосування внутрішніх дисциплінарних заходів. Керівник підприємства має право притягнути головного бухгалтера до відповідальності у вигляді догани чи інших стягнень, передбачених трудовим законодавством. Таким чином, проведення інвентаризації вимагає від бухгалтерських служб високого рівня професійної відповідальності, об'єктивності та дотримання етичних стандартів, що забезпечує прозорість і довіру до фінансової інформації підприємства.

Науковий аналіз проблеми свідчить, що ризики формальної інвентаризації мають комплексний і багаторівневий характер, охоплюючи фінансовий, управлінський, правовий та податковий аспекти діяльності підприємства. На фінансовому рівні вони проявляються у заниженні податкових зобов'язань, викривленні фінансових результатів і, як наслідок, у викривленні об'єкта оподаткування. На управлінському рівні – у використанні недостовірних даних для прийняття рішень, що призводить до неефективного розподілу ресурсів, помилок у плануванні та зниження рентабельності. Правовий рівень ризиків охоплює відповідальність головного бухгалтера та

інших посадових осіб за порушення правил ведення бухгалтерського обліку, недостовірність звітності, що може мати наслідком адміністративні стягнення або дисциплінарні заходи. Податковий рівень передбачає ризики застосування штрафних санкцій та нарахування пені у разі порушення порядку ведення обліку, що безпосередньо впливає на фінансову стійкість суб'єкта господарювання.

У сукупності ці чинники становлять суттєву загрозу для стабільності функціонування підприємства, його ділової репутації та довіри до фінансової звітності з боку державних органів, інвесторів і партнерів. У контексті практичного застосування важливого значення набуває системний підхід до організації інвентаризаційних процедур, який передбачає інтеграцію методів внутрішнього контролю в усі етапи управління активами. Йдеться про забезпечення фактичної перевірки залишків матеріальних цінностей, звірення їх із даними бухгалтерського обліку, документальне підтвердження результатів перевірки, регулярне оновлення інвентаризаційних описів та актів, а також дотримання принципів прозорості й підзвітності у взаємодії з контролюючими органами та керівництвом підприємства. Реалізація таких підходів сприяє мінімізації фінансових і правових ризиків, підвищує достовірність інформації бухгалтерського обліку та створює належну основу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Водночас науково обґрунтована інвентаризаційна практика виконує важливу виховну функцію – формує корпоративну культуру відповідальності, прозорості й підзвітності, що відповідає принципам належного корпоративного управління та стандартам сучасного фінансового менеджменту.

Таким чином, інвентаризація, яка здійснюється лише формально є високоризиковою практикою з потенційно багатогранними негативними наслідками для підприємства та його посадових осіб. Науковий і практичний аналіз підтверджує, що забезпечення достовірності, об'єктивності та повноти інвентаризаційних процедур є обов'язковою умовою ефективного управління активами, достовірного відображення фінансових результатів та дотримання вимог чинного податкового і бухгалтерського законодавства України. Впровадження системного підходу до проведення інвентаризації, заснованого на принципах фактичного звірення, документальної підтвердженості та прозорого інформування керівництва і контролюючих органів, створює надійну основу для підвищення якості обліку, зміцнення внутрішнього контролю та підвищення ефективності управлінських рішень у сучасних умовах господарювання.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02 грудня 2010 р. *Верховна Рада України*. URL:http://www.zakon.rada.gov.ua (дата звернення 18.10.2025).

2. Про адміністративні правопорушення: Кодекс України № **8073-X від 07.12.1984 р.** *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/80731-10 (дата звернення 18.10.2025).

8. АНАЛІТИКА ТА КОНТРОЛЬ: МЕТОДОЛОГІЯ, ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

АНДРЄЄВ АНДРІЙ, аспірант
Науковий керівник – **КОРИТНИК ЛІЛІЯ**, д.е.н., професор кафедри податкового менеджменту та фінансового моніторингу імені Миколи Чумаченка
Київського національного економічного університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ

ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В АУДИТІ ЗБИТКІВ, ЗАПОДІЯНИХ СУБ'ЄКТАМ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Штучний інтелект (ШІ) сьогодні стає однією з ключових рушійних сил модернізації публічних фінансів, державного управління та аудиту. Його використання у сфері контролю і оцінювання збитків, заподіяних суб'єктам державного сектору економіки, відкриває принципово нові можливості для підвищення прозорості, ефективності та достовірності фінансових перевірок. В умовах воєнних втрат, зростання обсягів бюджетних витрат і складності фінансових потоків актуальність упровадження інтелектуальних технологій в аудит зростає в геометричній прогресії.

Традиційно аудит збитків у державному секторі передбачає ручний аналіз великої кількості документів, актів інвентаризацій, звітів про руйнування об'єктів, бухгалтерських проведень тощо. Такі процеси є трудомісткими, вразливими до людських помилок і часто не дають змоги оперативно виявляти системні порушення чи ознаки шахрайства. Використання алгоритмів машинного навчання, нейронних мереж і систем обробки природної мови (NLP) радикально змінює цю парадигму. ШІ здатен обробляти терабайти даних у режимі реального часу, виявляти аномалії у фінансових операціях, класифікувати витрати за ступенем ризику та визначати кореляційні зв'язки між джерелами збитків і управлінськими рішеннями.

З теоретичної точки зору, впровадження ШІ в аудит збитків передбачає зміну самої моделі прийняття рішень. Традиційна аудиторська методологія, побудована на вибіркових перевірках і постфактум-аналізі, поступово еволюціонує в напрямі континуального (безперервного) аудиту, що базується на постійному моніторингу фінансових потоків. Завдяки алгоритмам прогнозної аналітики аудитори державного сектору отримують змогу не лише фіксувати факт збитків, а й моделювати потенційні сценарії ризиків та оцінювати імовірність повторення подібних подій у майбутньому [3].

Методологічно застосування ШІ в аудиті збитків передбачає кілька рівнів. Перший – автоматизація рутинних процедур, таких як зведення бухгалтерських даних, звірка сум, ідентифікація повторюваних записів. Другий рівень – аналітична обробка даних із використанням машинного навчання для виявлення нетипових відхилень чи невідповідностей у документації. Третій – когнітивний аналіз, який дозволяє системам ШІ формулювати попередні висновки щодо причин збитків або потенційних корупційних ризиків, спираючись на накопичену базу кейсів. Четвертий – інтеграція з державними інформаційними системами, зокрема з реєстрами майна, контрактів, митних і податкових баз даних, що забезпечує комплексний міжвідомчий контроль.

Аналітичні результати використання ШІ у світовій та вітчизняній практиці демонструють суттєві переваги. За даними Міжнародного інституту внутрішніх аудиторів, а також аналітичних звітів провідних аудиторських компаній Deloitte Touche Tohmatsu Limited (Deloitte), PricewaterhouseCoopers International Limited (PwC), Klynveld Peat Marwick Goerdeler (KPMG International Limited) та Ernst & Young Global Limited (EY), застосування інтелектуальних технологій дозволяє істотно підвищити ефективність аудиторських процедур, забезпечити точніше виявлення фінансових відхилень і прискорити процес перевірки. Зокрема, результати практичного впровадження інструментів машинного навчання свідчать, що тривалість аудиту скорочується на 30–50 %, а точність виявлення порушень зростає до 95 % [4]. Такий ефект досягається завдяки автоматизованому аналізу великих масивів даних, виявленню аномалій у фінансових операціях і впровадженню моделей безперервного аудиту на основі прогнозної аналітики. У державному секторі України, де контроль за цільовим використанням бюджетних коштів та оцінка збитків від збройної агресії мають критичне значення, потенціал таких технологій ще більш відчутний [1]. Наприклад, на основі нейронних моделей можна автоматично зіставляти акти руйнувань інфраструктури, дані супутникових знімків та бухгалтерські довідки підприємств для перевірки обґрунтованості заявлених сум збитків. Емпіричне підтвердження ефективності технологій ШІ в аудиті ґрунтується на статистичному аналізі результатів опитування 105 практикуючих аудиторів. Розрахунок критерію χ^2 ($p = 0{,}0227 < 0{,}05$) показав наявність істотного впливу ШІ на підвищення точності виявлення відхилень у фінансових даних [5]. Це означає, що використання інтелектуальних алгоритмів забезпечує системність, скорочує час перевірок та сприяє безперервному моніторингу фінансових потоків державних підприємств.

Важливо підкреслити, що ШІ не замінює аудитора, а підсилює його аналітичну здатність. Використання когнітивних інструментів дозволяє фахівцям сфокусуватися на стратегічному аналізі та професійному судженні, тоді як алгоритми беруть на себе обробку масивів даних. Саме така синергія – поєднання людського досвіду й машинної точності – формує нову якість державного аудиту.

Однак упровадження ШІ в аудит державного сектору пов’язане з низкою викликів. Серед них – ризики алгоритмічної упередженості, недостатня якість вихідних даних, відсутність кваліфікованих кадрів, здатних інтерпретувати результати ШІ-аналізу, а також необхідність адаптації правового поля до цифрових інструментів аудиту. Не менш важливою є проблема захисту конфіденційної інформації та етичного використання даних – особливо коли йдеться про оцінку збитків підприємств, що належать державі чи перебувають у сфері її управління.

Методологічно доцільно передбачити гібридну модель аудиту, у якій автоматизована система ШІ здійснює попереднє виявлення ризиків, а аудитор-експерт проводить перевірку та підтвердження отриманих результатів. Такий підхід дозволяє мінімізувати похибки алгоритмів і водночас скоротити час на

підготовку аудиторських звітів [2]. Практичним напрямом розвитку може стати створення єдиної державної платформи штучного інтелекту для аудиту збитків, яка інтегрує бази даних Міністерства фінансів України, Рахункової палати України, Державної аудиторської служби України та інших органів контролю.

Аналітичні дані свідчать, що ефективність аудиту із застосуванням ШІ зростає пропорційно до рівня цифровізації бухгалтерського обліку в державних установах. За умов повного переходу на електронний документообіг (як це передбачено програмою Стратегією цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації України до 2030 року (розпорядження КМУ № 383-р від 28.04.2023)) стає можливим впровадження безперервного аудиту збитків у режимі онлайн-моніторингу [2]. Такі системи здатні не лише виявляти факти нецільового використання бюджетних коштів, а й формувати автоматичні сповіщення про ризики фінансової нестабільності чи перевитрати ресурсів.

У довгостроковій перспективі інтеграція ШІ в аудит державного сектору створює передумови для формування національної системи прозорого фінансового моніторингу, яка поєднає елементи машинного навчання, блокчейн-технологій і стандартів ESG-звітності. Таке поєднання забезпечить підвищення рівня довіри громадськості, міжнародних донорів і партнерів до фінансової звітності державних органів та підприємств.

Отже, застосування ШІ в аудиті збитків суб'єктів державного сектору є не лише технологічною інновацією, а й методологічною трансформацією усієї системи фінансового контролю. Воно сприяє переходу від ретроспективного до превентивного аудиту, орієнтованого на прогнозування ризиків і запобігання фінансовим втратам. Успішна реалізація цього потенціалу потребує комплексних зусиль держави – від нормативно-правового забезпечення й захисту даних до підготовки кадрів нового покоління аудиторів-аналітиків, здатних ефективно співпрацювати з інтелектуальними системами.

ШІ стає не просто інструментом цифровізації аудиту – він формує нову культуру фінансової відповідальності, де швидкість, точність і прозорість контролю стають базовими принципами управління державними ресурсами. І саме від рівня інтеграції таких технологій у процеси аудиту залежатиме здатність держави забезпечити економічну стійкість і відновлення у післявоєнний період.

Список використаних джерел:

1. Петруха Н. М., Андрєєв А. О., Штохман Ю. А. Особливості обліку і аудиту військових витрат у державному секторі. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 15. С. 155–164. DOI: https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.15.155

2. Петруха Н., Петруха С., Жмаєв А., Синкевич М. Цифровізація економіки та державних фінансів: сучасні тенденції та повоєнна парадигма. *Наука і техніка сьогодні*. 2024. № 7(35). С. 152–172. DOI: https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-7(35)-152-172

3. Petrukha N., Zhmaiev A., Synkevych M. Innovative Approaches to it Project Management Using Agile Project and Management Methods. *Science and Technology Today*. 2024. № 8(36). P. 824–839. DOI: https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-8(36)-824-839

4. The Institute of Internal Auditors (IIA). *Artificial Intelligence Auditing Framework* (Sept 2024 update). 2024. URL:

https://www.theiia.org/globalassets/site/content/tools/professional/aiframework-sept-2024-update.pdf
5. The Role of Artificial Intelligence in Auditing: Current Applications and Future Prospects. *International Journal of Novel Research and Development*. 2024. Vol. 9, Issue 5 (May). P. 572–614. URL: https://www.ijnrd.org/papers/IJNRDTH00148.pdf

АНДРІЄНКО ВОЛОДИМИР, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ЯЛОВЕГА ЛЮДМИЛА**, к.е.н, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ЕКОНОМІЧНИЙ КОНТРОЛЬ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ: СУТНІСТЬ, ЗАВДАННЯ ТА МЕТОДИ

Сучасні умови господарювання, що характеризуються високою динамічністю економічних процесів, цифровізацією бізнесу, посиленням конкуренції та нестабільністю ринкових середовищ, зумовлюють підвищення ролі економічного контролю в управлінні підприємством. Він виступає не лише засобом виявлення порушень або недоліків, а й стає важливою функцією стратегічного управління, що забезпечує ефективне використання ресурсів, мінімізацію ризиків, прозорість діяльності та досягнення запланованих результатів.

Економічний контроль є невід'ємною складовою системи управління, спрямованою на забезпечення ефективності, доцільності та законності господарських операцій. Його сутність полягає у системі заходів зі спостереження, перевірки, оцінювання та регулювання економічних процесів, що ґрунтуються на порівнянні фактичних результатів із плановими показниками для виявлення відхилень і визначення шляхів їх усунення. Метою контролю є забезпечення раціонального використання ресурсів, підвищення результативності управління й досягнення стратегічних цілей розвитку підприємства.

До основних завдань економічного контролю належать:

- запобігання порушенням і зловживанням, забезпечення ефективного та законного використання ресурсів;
- виявлення відхилень від встановлених норм, стандартів і планів;
- надання достовірної та своєчасної інформації для прийняття управлінських рішень;
- оцінка результатів діяльності, ефективності управління та виконання стратегічних планів.

Методологія економічного контролю базується на застосуванні комплексу методів, що охоплюють документальні, натуральні та спостережні підходи. Документальні методи включають аналіз первинних і зведених документів, бухгалтерських регістрів, фінансової звітності та інших джерел інформації для перевірки законності й обґрунтованості господарських операцій. З-поміж них виділяють аналіз, перевірку та ревізію. Натуральні методи ґрунтуються на зіставленні фактичних даних із обліковими, що реалізується через інвентаризацію, лабораторний аналіз і контрольний обмір. Методи спостереження забезпечують безпосереднє дослідження господарських процесів шляхом фіксації, обліку або експертизи окремих аспектів діяльності.

Прийоми економічного контролю є конкретними способами реалізації контрольних дій і включають три основні групи: документального, фактичного

та аналітичного контролю. До прийомів документального контролю належать зустрічна перевірка, попередня перевірка та хронологічна перевірка господарських операцій. Фактичний контроль реалізується через контрольний обмір робіт, запуск сировини у виробництво, технологічний контроль відповідності процесів установленим нормам. Прийоми аналітичного контролю передбачають порівняння фактичних і планових показників, деталізацію та балансову ув'язку даних.

Форми економічного контролю класифікуються за періодичністю, суб'єктами та обов'язковістю проведення. За періодичністю виділяють попередній (превентивний), оперативний (поточний) і заключний (ретроспективний) контроль. За суб'єктами – внутрішній (здійснюється структурними підрозділами підприємства) та зовнішній (аудиторський, державний, податковий, екологічний тощо). За обов'язковістю – обов'язковий контроль, передбачений законодавством, та ініціативний, який проводиться за рішенням керівництва або власників підприємства.

Роль економічного контролю в сучасних умовах господарювання полягає у забезпеченні системності, оперативності та достовірності інформаційно-аналітичного забезпечення управління. Його функціонування передбачає реалізацію коригувальної, діагностичної, превентивної та інноваційної функцій. Важливою тенденцією є автоматизація процесів контролю на основі впровадження інформаційних технологій, цифрових платформ, аналітичних панелей і систем внутрішнього аудиту, що підвищує якість управлінських рішень. Таким чином, економічний контроль є ключовим елементом системи корпоративного управління, який трансформується від інструмента спостереження до інтегрованого механізму стратегічного управління. Його ефективне застосування сприяє підвищенню фінансової стабільності, прозорості діяльності, зростанню конкурентоспроможності підприємства та формуванню контрольованої траєкторії розвитку в умовах сучасних економічних викликів. Підприємства, що комплексно впроваджують методи, прийоми та форми економічного контролю, досягають вищого рівня ефективності управління, фінансової стабільності та стратегічної стійкості. Контроль у сучасній економіці набуває ознак системно-аналітичного інструменту, який забезпечує своєчасне реагування на ризики, раціональне використання ресурсів і сталий розвиток підприємства в умовах цифрової трансформації економіки.

Список використаних джерел:

1. Замула І. В., Танасієва М. М. Внутрішній контроль : навч. посіб. Чернівці: Технодрук, 2021. 336 с. URL: https://eztuir.ztu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/7959/1/%D0%97%D0%B0%D0%BC%D1%83%D0%BB%D0%B0.pdf

2. Яловега Л.В., Лега О.В., Прийдак Т.Б. Контроль як функції управління: теоретичний аспект. *Менеджмент XXI століття : глобалізаційні виклики* : матер. VIII Міжнар. наук.-практ. конф., 16 травня 2024 р. Полтава : ПДАУ, 2024 С. 33-36.

АННЕНКО АНАСТАСІЯ, здобувачка вищої освіти,
ВЕРБИЦЬКА ВІКТОРІЯ, к.е.н, доцент,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет , м. Харків

ПОНЯТТЯ «ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ» У ВІТЧИЗНЯНІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ ТА ЗАКОНОДАВСТВІ ТА ЙОГО УТОЧНЕННЯ

У сучасних умовах трансформації економіки та інтеграції України у світовий фінансовий простір посилюється значення фінансового контролю. Саме він забезпечує законність, фінансову дисципліну та ефективне використання публічних ресурсів. Наявність якісного контролю дозволяє попередити порушення, зловживання й сприяє прозорості фінансово-господарської діяльності.

Поняття фінансового контролю завжди цікавили науковців та практиків, і недарма воно висвітлюється у працях багатьох сучасних науковців (Хмелькова А. В., Стефанюка, І та ін.), які акцентовано на його економічній сутності та класифікації форм. Окреме визначення має нормативно-законодавча база, якою визначення та функції фінансового контролю закріплені у Бюджетному кодексі України та Законі «Про державний фінансовий контроль» [1-4].

Для глибшого розуміння сутності фінансового контролю (ФК) доцільно розглянути його трактування у різних джерелах, що дозволить виявити спільні риси, різновиди підходів і основні аспекти функціонування контролю в економічній практиці.

Отже, А.В. Хмельковим фінансовий контроль визначено як «діяльність органів контролю, спрямована на визначення фактичного стану фінансово-господарської діяльності підконтрольного об’єкта, з метою забезпечення законності, фінансової дисципліни та раціонального використання, розподілу, володіння та відчуження активів, що сприяє ефективному соціально-економічному розвитку всіх учасників фінансових правовідносин» [1]. Означене трактування відзначається комплексним підходом: охоплює законність, дисципліну, раціональність та соціально-економічний розвиток, крім того, визначення включає не лише контроль, а й кінцеву мету – ефективний розвиток учасників фінансових відносин, підкреслюючи широту об’єктів контролю – активи, ресурси, правовідносини. Проте воно занадто узагальнене й громіздке, не ставить акценту на конкретних інструментах і суб’єктах контролю, а соціально-економічний розвиток в якості результату виглядає занадто декларативним.

Системою «заходів, спрямованих на перевірку та оцінку діяльності у сфері фінансів, включно з формуванням, обігом та розподілом грошових потоків, контролем за створенням грошей та їх використанням» [2], вважається фінансовий контроль І. Стефанюком. До тлумачення додається, що «він покликаний забезпечити законність, фінансову дисципліну та раціональність управління фінансовими ресурсами, сприяти прозорості економічних процесів і ефективному функціонуванню економіки в цілому» [2]. Це визначення є більш структурованим та системним, оскільки уточнює сфери фінансової діяльності:

формування, обіг, розподіл грошових потоків; робить акцент на прозорості та ефективному функціонуванні економіки та включає контроль за створенням грошей (монетарний аспект). Разом з цим наведене тлумачення дещо розширене, поєднуючи фінансовий та монетарний контроль що (може створювати плутанину). Крім того, мета визначення подана загально (прозорість, ефективність), без конкретних механізмів з нечітким визначенням суб'єктів контролю.

Бюджетний кодекс України вважає ФК системою «заходів, спрямованих на забезпечення дотримання бюджетного законодавства всіма учасниками бюджетного процесу, контроль за правильністю складання, розгляду, виконання бюджету та звітності про його виконання» [3], натомість Законом України «Про державний фінансовий контроль в Україні» [4] він «розглядається як діяльність уповноважених органів, спрямована на перевірку законності та ефективності використання державних і місцевих фінансових ресурсів, збереження майна та достовірності фінансової звітності» [4].

Безсумнівними перевагами означеного тлумачення Бюджетного кодексу є юридично чітке та нормативно закріплене визначення, що конкретизує сферу бюджетних відносин з чітко визначеними завданнями: контроль за складанням, розглядом, виконанням та звітністю. Водночас, воно є вкрай вузьким трактуванням (лише у межах бюджету), що не враховує інші види фінансового контролю (наприклад, у корпоративному секторі, у сфері приватних фінансів) та зорієнтовано виключно на публічні фінанси, без загальної універсальності.

Нормативною точністю та офіційністю, з акцентом на діяльності уповноважених органів (з чітко визначеним суб'єктом), яким конкретизовано завдання: законність, ефективність використання ресурсів, збереження майна, достовірність звітності відрізняється визначення, наведене в Законі України «Про державний фінансовий контроль в Україні» [4]. За рахунок наведеного, воно є більш збалансованим, ніж визначення у Бюджетному кодексі. Разом з цим воно орієнтоване лише на державний і місцевий рівень фінансового контролю, не охоплює ширшого спектра фінансових відносин (наприклад, приватні чи корпоративні фінанси) а у підсумку є більше описовим, аніж концептуальним.

Таким чином, у науковій літературі фінансовий контроль визначають як систему заходів, спрямованих на перевірку законності та доцільності фінансових операцій, раціональності використання ресурсів та забезпечення фінансової дисципліни з наголошенням на різних рівнях контролю: державному, внутрішньому, незалежному (аудиторському) [1;2]. Наведені наукові джерела дають ширший, концептуальний погляд на фінансовий контроль, але менш чіткі у правовому сенсі.

У нормативно-законодавчих актах фінансовий контроль трактується як діяльність державних органів, що охоплює процес мобілізації, розподілу та використання коштів бюджетів і державних фондів [3;4], даючи таким чином офіційні та практично застосовні визначення, але вони обмежені переважно сферою державних фінансів

Отже, наукові підходи підкреслюють методологічну і функціональну сутність фінансового контролю, тоді як законодавчі акти деталізують його правові аспекти, механізми реалізації та відповідальність суб'єктів.

Фінансовий контроль є багатогранним поняттям, що поєднує економічну, правову та організаційну складові, а його трактування у науковій літературі та законодавстві взаємодоповнюють одне одного, створюючи цілісне уявлення про роль і значення контролю у фінансовій системі. В загальному вигляді фінансовий контроль повинен бути комплексним інструментом управління фінансами, що поєднує економічні, правові та організаційні аспекти. Його завдання полягає у перевірці та оцінці грошових потоків, формування та використання фінансових ресурсів, забезпеченні законності, дисципліни та раціональності фінансових операцій, а правильна організація фінансового контролю сприяє прозорості економічних процесів, підвищенню ефективності управління публічними фінансами та інтеграції України до європейських фінансових стандартів.

Фінансовий контроль – це системна діяльність уповноважених органів та інших суб'єктів фінансових відносин, спрямована на перевірку, оцінку й регулювання законності, достовірності та ефективності формування, розподілу, використання й збереження фінансових ресурсів і активів, із метою забезпечення фінансової дисципліни, прозорості та раціонального управління, що сприяє сталому соціально-економічному розвитку.

Вважаємо, що наведене визначення враховує наукову глибину (системність, прозорість, розвиток – як у Хмелькова й Стефанюка з додачею нормативної чіткості (законність, достовірність звітності, ефективність – як у Законі та Бюджетному кодексі) та уникненням обмежень щодо державних чи бюджетних відносин (тобто охоплює державний, місцевий та корпоративний рівень) та зберігає баланс риторичності та узагальнення.

Уточнення поняття фінансового контролю необхідне для забезпечення єдності наукових підходів і правозастосовчої практики, що сприятиме підвищенню ефективності управління фінансовими ресурсами та прозорості економічних процесів.

Список використаних джерел:

1. Хмельков А. В. Державний фінансовий контроль : навчальний посібник. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. 549 с. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/84006484.pdf (дата звернення 09.09.2025)

2. Стефанюк І. Державний фінансовий контроль : класифікаційні характеристики. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. № 4 (2011). С 42-51.

3. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010р. № 2456-VI. (ред. від 04.07.2025). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text (дата звернення 09.09.2025)

4. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : Закон України № 2939-XII від 26.01.1993 (ред. від 14.06.2025). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text (дата звернення 09.09.2025)

БАТЕРУК ЯРОСЛАВА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **СЕЙСЕБАЄВА НАТАЛІЯ**, к.е.н, доцент,
кафедри обліку і оподаткування,
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя

ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ ТА ПЕРЕВІРКА ДОСТОВІРНОСТІ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ЗА УМОВ СУПЕРЕЧНОСТІ МІЖ ПРИБУТКОВІСТЮ ТА ЛІКВІДНІСТЮ

Під прибутковістю слід розуміти стійке економічне явище, що проявляється як підтверджена здатність підприємства генерувати позитивний фінансовий результат від здійснення як основної так і всієї господарської діяльності, який полягає в перевищенні доходу над здійсненими витратами, в розмірі достатньому для ефективного подальшого функціонування. [1] Стосовно ліквідності, то це економічна категорія, що характеризує здатність активів бути якомога швидше переведеними в грошові кошти чи інші активи з мінімальними втратами їхньої ринкової вартості. [2]

Ситуація, коли компанія заявляє про значні прибутки, але водночас має проблеми з ліквідністю, є тривожним сигналом, який може свідчити про маніпуляції з фінансовою звітністю або серйозні проблеми в управлінні фінансами. Така суперечність потребує ретельної перевірки та застосування комплексу контрольних заходів для встановлення достовірності фінансової інформації в контексті забезпечення внутрішнього контролю та безпеки бізнесу.

Першочерговим заходом має бути аналіз грошових потоків компанії. Аналіз грошових потоків - це перевірка надходження та виходу грошей у бізнес, що допомагає оцінити його фінансовий стан і стабільність. Він дає уявлення про здатність компанії виконувати короткострокові зобов’язання та інвестувати в майбутнє зростання.[3] Необхідно порівняти чистий прибуток з чистим грошовим потоком від операційної діяльності, оскільки значні розбіжності можуть вказувати на штучне завищення доходів. Детальній перевірці підлягає склад дебіторської заборгованості, зокрема її структура за термінами погашення, реальність існування боржників та можливість стягнення коштів. Особливу увагу варто приділити операціям з пов'язаними сторонами, які можуть використовуватися для маскування реального фінансового стану.

Важливим контрольним заходом також є перевірка принципів визнання доходів компанії. Необхідно з'ясувати, чи не застосовуються агресивні методи обліку доходів, такі як передчасне визнання доходів від довгострокових контрактів, фіктивні продажі з правом повернення або операції типу «channel stuffing», коли товари відвантажуються дистрибюторам без реального попиту з боку кінцевих споживачів.

Аналіз якості активів є не менш важливим аспектом перевірки. Слід оцінити реальність вартості запасів, перевірити наявність неліквідних або застарілих товарів, які можуть бути завищені в балансі. Необхідно також проаналізувати основні засоби на предмет їх справедливої вартості та адекватності нарахованої амортизації. Особливу увагу варто приділити

нематеріальним активам, зокрема гудвілу, який може приховувати реальні збитки компанії.

Перевірка ж зобов'язань компанії допоможе виявити приховані борги або неправильно класифіковані витрати. Необхідно проаналізувати кредиторську заборгованість, умови кредитних договорів, наявність позабалансових зобов'язань та забезпечень. Слід також перевірити правильність нарахування резервів та оцінних зобов'язань, які можуть використовуватися для згладжування фінансових результатів.

Одним з важливих контрольних заходів є співставлення фінансових показників з операційними індикаторами діяльності компанії. Якщо прибутки зростають, але при цьому скорочується персонал, зменшуються витрати на маркетинг або дослідження і розробки, це може свідчити про проблеми з довгостроковою стійкістю бізнесу. Необхідно також порівняти показники компанії з середньогалузевими та показниками конкурентів.

Проаналізувавши управлінську звітність та внутрішні документи можемо виявити розбіжності між зовнішньою та внутрішньою інформацією. Варто перевірити протоколи засідань ради директорів, внутрішні бюджети та прогнози, листування з банками та кредиторами. Особливу увагу слід приділити змінам в обліковій політиці та оцінках, які можуть впливати на фінансові результати. Водночас, виявлення таких розбіжностей вимагає не лише документального аналізу, а й комплексної оцінки всієї системи управління фінансовою інформацією.

У цьому контексті перевірка системи внутрішнього контролю допоможе оцінити ризик маніпуляцій з фінансовою звітністю. Необхідно проаналізувати розподіл повноважень, процедури авторизації операцій, систему документообігу та звірки. Слід також оцінити корпоративну культуру та етичні стандарти компанії, оскільки слабке внутрішнє середовище може сприяти фінансовим махінаціям. Однак для отримання повної картини фінансового стану компанії доцільно доповнити внутрішню перевірку залученням зовнішніх ресурсів та проведенням додаткових верифікаційних процедур.

Зокрема, додатковими контрольними заходами можуть бути залучення незалежних експертів для оцінки складних активів, проведення інвентаризації запасів та основних засобів, підтвердження залишків з контрагентами, аналіз подальших подій після звітної дати. Важливо також проаналізувати зміни в складі топ-менеджменту, оскільки часта ротація керівників може свідчити про внутрішні проблеми.

Таким чином, для перевірки достовірності фінансової звітності в умовах суперечності між заявленими прибутками та проблемами з ліквідністю необхідно застосовувати комплексний підхід, який включає аналіз грошових потоків, перевірку принципів визнання доходів, оцінку якості активів та зобов'язань, співставлення фінансових та операційних показників. Тільки системний аналіз може забезпечити виявлення потенційних маніпуляцій та надати об'єктивну оцінку реального фінансового стану компанії в контексті забезпечення внутрішнього контролю та безпеки бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Антонюк Р. Прибутковість сільськогосподарських підприємств: природа категорії. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства. 2012. № 126 «Екон. науки». С. 62–68. URL: https://repo.btu.kharkiv.ua/items/f5317fd3-1ea5-4739-b1ca-0b0c9706203e.

2. Головне про ліквідність компанії. Школа бізнесу Нова Пошта. URL: https://online.novaposhta.education/blog/golovne-pro-likvidnist-kompanii.

3. Що таке аналіз грошових потоків, визначення та значення. *Emagia*™. URL: https://www.emagia.com/uk/resources/glossary/cash-flow-analysis/.

БЕЗВЕРХИЙ КОСТЯНТИН, доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансового аналізу та аудиту
ВЕЛИЧКО СОФІЯ, здобувач вищої освіти
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ОПЕРАТОРІВ МОБІЛЬНОГО ЗВ'ЯЗКУ: ЕМПІРИЧНИЙ ДОСВІД УКРАЇНИ

Сучасний ринок мобільного зв'язку є одним із найдинамічніших сегментів економіки, що безпосередньо впливає на розвиток цифрової інфраструктури та конкурентоспроможність країни. В умовах глобалізації та цифрової трансформації роль операторів мобільного зв'язку виходить далеко за межі надання традиційних телекомунікаційних послуг, охоплюючи також мобільний інтернет, фінансові сервіси, розваги, хмарні рішення та електронну комерцію.

Для України телекомунікаційний сектор має особливе значення, адже забезпечує безперервність комунікацій у воєнних умовах, підтримує роботу бізнесу, державних інституцій та соціальної інфраструктури. Оператори мобільного зв'язку не лише конкурують за абонентів, але й виступають ключовими інвесторами у розвиток технологій та відновлення критичної інфраструктури.

Основними учасниками ринку мобільного зв'язку України є ПрАТ «ВФ Україна», ПрАТ «Київстар» та ТОВ «Лайфселл», на які припадає близько 97% усіх абонентів. Решта частки належить середнім і дрібним компаніям. Розподіл ринку між провідними операторами виглядає так: «Київстар» обслуговує 45% абонентів, «Vodafone Україна» посідає друге місце з часткою 30%, а «Lifecell Україна» – третє з показником 22% [1, с. 8]

На основі обраних показників [5] було зібрано дані за 2020–2024 рр., що дозволяють провести емпіричний аналіз діяльності операторів мобільного зв'язку в Україні. До ключових показників належать:

1) обсяги доходів операторів (млрд грн);
2) кількість абонентів (млн осіб);
3) середній дохід на одного користувача (ARPU, грн);
4) частка доходу від мобільного інтернету (%).

Емпіричний аналіз ринку доцільно розпочати з оцінки динаміки сукупних доходів операторів мобільного зв'язку, адже саме цей показник найбільш комплексно відображає масштаби ринку та його розвиток у вартостному вираженні.

Наведена діаграма (рис. 1) демонструє постійне зростання сукупних доходів операторів мобільного зв'язку України за період 2020–2024 рр. Загальний дохід ринку (рис. 1) зріс з 49,3 млрд грн у 2020 році до 73,3 млрд грн у 2024 році, підтверджуючи масштабування ринку.

Київстар стабільно лідирує за обсягом доходів щороку, утримуючи найбільшу частку ринку. Його доходи зростають з 25,2 млрд грн у 2020 році до 37,3 млрд грн у 2024 році. Vodafone займає друге місце, демонструючи зростання з 17,3 млрд грн до 22,7 млрд грн за аналізований період. Lifecell

посідає третє місце, але має найбільш помітну динаміку зростання у відсотковому співвідношенні, майже подвоївши свої доходи з 6,8 млрд грн у 2020 році до 13,3 млрд грн у 2024 році.

Рис. 1. Динаміка доходів операторів мобільного зв’язку України у 2020–2024 рр.

Джерело: створено автором на основі даних [2; 3; 4].

Незважаючи на зростання, олігополістична структура ринку з лідером Київстар залишається незмінною протягом 2020–2024 років.

Оскільки загальні доходи ринку продовжують зростати, критично важливим для розуміння економічної стійкості та монетизації абонентської бази є показник середнього доходу на одного користувача (ARPU). ARPU відображає ефективність, з якою оператори зв’язку перетворюють абонентів на дохід, і є ключовим індикатором успішності тарифної політики та переходу до послуг із вищою доданою вартістю (наприклад, мобільний інтернет, додаткові сервіси).

Аналіз динаміки ARPU за 2020–2024 роки дозволяє визначити, чи зростання доходів відбулося за рахунок збільшення кількості абонентів, чи завдяки підвищенню середнього чека з існуючих клієнтів. В умовах скорочення абонентської бази, спричиненого міграцією, саме зростання ARPU стає головним драйвером дохідності українських операторів мобільного зв’язку.

Представлена діаграма (рис. 2) показує постійне і значне зростання ARPU для всіх трьох операторів мобільного зв’язку України протягом 2020–2024 років.

Київстар стабільно утримує найвищий показник ARPU, лідируючи на ринку. Його дохід з абонента зростає з 933 грн у 2020 році до очікуваних 1621 грн у 2024 році. Vodafone займає другу позицію. Його ARPU зростає з 910 грн до 1436 грн за той самий період, демонструючи схожу, але трохи менш інтенсивну динаміку. Lifecell має найнижчий ARPU, але демонструє високу

швидкість зростання, особливо помітну після 2021 року. Його показник збільшується з 839 грн. до 1357 грн.

На відміну від показника ARPU, що відображає інтенсивний фактор зростання доходів, кількість абонентів є ключовим індикатором масштабу ринку та його екстенсивної динаміки. Аналіз зміни абонентської бази за 2020–2024 роки критично важливий, оскільки він дозволяє оцінити вплив зовнішніх факторів (зокрема, міграції населення через воєнний стан) на основних учасників ринку.

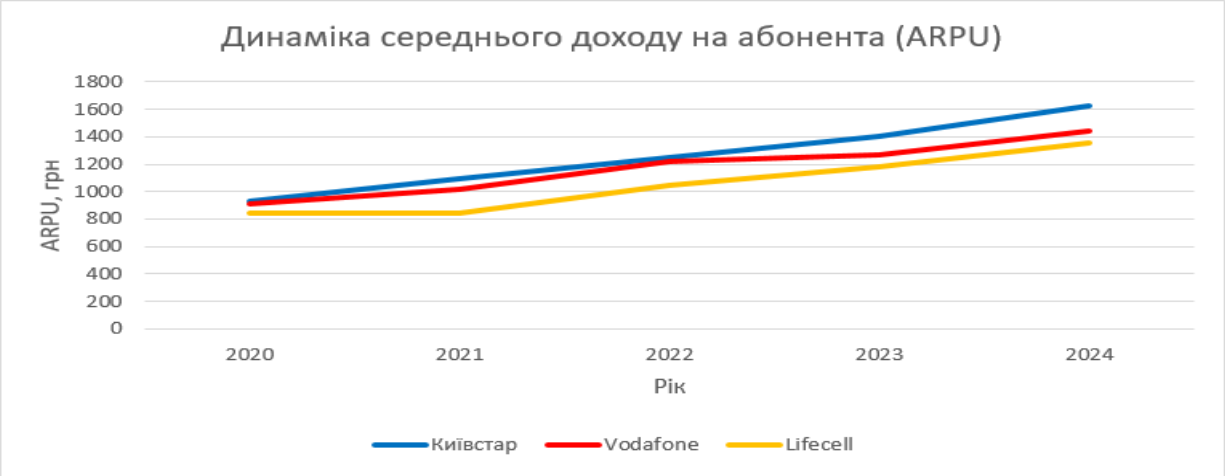

Рис. 2. Динаміка середнього доходу на абонента (ARPU) у 2020–2024 рр.

Джерело: створено автором на основі даних [2; 3; 4].

Порівняння динаміки ARPU (який зростає) та кількості абонентів (яка може скорочуватися) дасть повне уявлення про те, як оператори адаптуються до нових реалій. Ця діаграма продемонструє, чи призводить підвищення середнього чека до значних втрат клієнтів, або ж ринок консолідується, а оператори зв’язку змагаються за утримання високодохідних користувачів.

Діаграма (рис. 3) ілюструє скорочення абонентської бази на українському ринку мобільного зв'язку, що є найбільш вираженим у 2022 році через міграцію населення у зв’язку з воєнними діями.

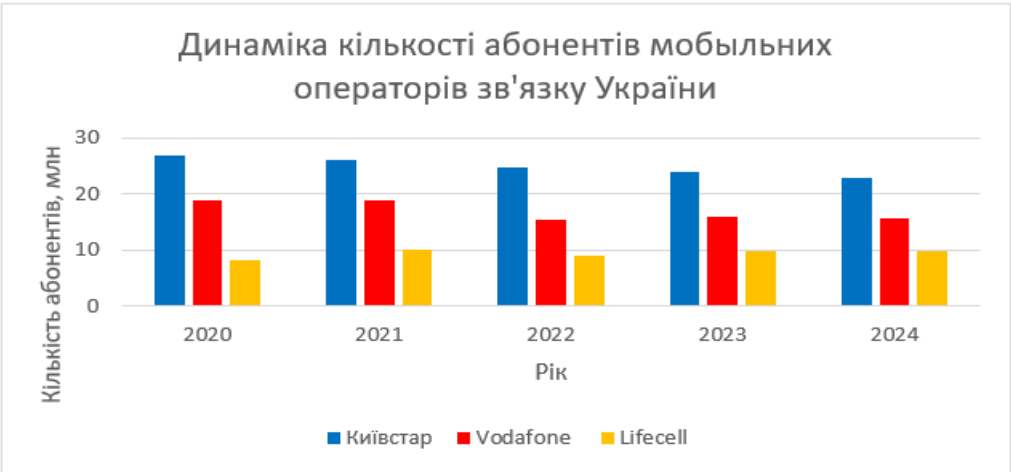

Рис. 3. Динаміка кількості абонентів операторів мобільного зв’язку України у 2020–2024 рр.

Джерело: створено автором на основі даних [2; 3; 4].

Київстар зберігає найбільшу абонентську базу, але фіксує значні абсолютні втрати клієнтів, зменшивши їхню кількість з 27 млн у 2020 році до 23 млн у 2024 році. Vodafone посідає друге місце і також зазнав значного скорочення бази, знизивши кількість абонентів з 19 млн до 15,8 млн у 2024 році. Lifecell, маючи найменшу базу, демонструє відносну стійкість. Після піку у 2021 році і падіння у 2022 році, кількість його абонентів стабілізувалася і до 2024 року становила близько 9,8 млн.

Емпіричний аналіз діяльності операторів мобільного зв'язку України показав стабільне зростання доходів галузі у 2020–2024 роках попри воєнні виклики, що свідчить про стійкість телекомунікаційного ринку. Лідером залишається «Київстар», тоді як «Vodafone Україна» і «Lifecell» утримують друге та третє місця відповідно. Основним драйвером зростання є підвищення середнього доходу на абонента (ARPU), тоді як кількість користувачів поступово скорочується через міграційні процеси. Це підтверджує, що оператори зв'язку ефективно адаптуються до нових умов, акцентуючи на якості послуг, цифрових сервісах і монетизації існуючої клієнтської бази.

Список використаних джерел:

1. Аналіз конкурентоспроможності мобільних операторів України на основі бенчмаркінгу: оцінка ринку та формування інноваційного бізнес-середовища URL: https://econp.com.ua/index.php/journal/article/view/168/140
2. Vodafone Україна. Фінансові результати. URL: https://www.vodafone.ua/company/investors/finansovi-rezultaty
3. Lifecell. Річні звіти — Фінансові та операційні дані. URL: https://www.lifecell.ua/uk/pro_lifecell/finansovi-ta-operacijni-dani/richni-zviti/
4. Київстар. Інформація для акціонерів та емітентів . URL: https://kyivstar.ua/about/investors-and-shareholders/issuers
5. Парасій-Вергуненко І. М., Назарова К. О., Гордополов В. Ю., Безверхий К. В., Гоцуляк В. Д., Нежива М. О., Негоденко В. С. Управлінський аналіз бізнесу (за видами економічної діяльності): навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2024. 586 с. https://doi.org/10.35668/978-611-01-2969-5

БЕЗНОСЕНКО ВАДИМ, аспірант
Науковий керівник – ЄРШОВА НАТАЛЯ, д.е.н., професор,
професорка кафедри обліку і фінансів
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»
м. Харків

СИСТЕМА ВНУТРІШНЬОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТІЙКОСТІ ФІНАНСОВИХ ПОКАЗНИКІВ

В умовах волантільності зовнішнього та внутрішнього середовищ, економічні агенти стикаються з численними типами ризиків з внутрішніх джерел (неетична практика, пов'язана з підготовкою фінансових даних та регулюванням управління ними) та зовнішніх джерел (інфляція, законодавчі зміни, регуляторна політика. цифровізація, інновації, споживчі вподобання, тиск з боку ESG), які потребують відповідного оцінювання для забезпечення стійкості їх фінансових показників. За результатами дослідження Центру управління Deloitte, 34,5% опитаних керівників повідомили про те, що протягом останніх 12 місяців стали жертвами кіберзлочинців, які атакували їхні бухгалтерські та фінансові дані. З них 22% зазнали щонайменше однієї кібератаки, а 12,5% - двох або більше. Завдяки внутрішньому контролю доступу до фінансової інформації та обробки транзакцій компанії можуть знизити ризик шахрайства та швидко виявляти й вирішувати будь-які інциденти.

Достатня кількість публікацій [1-4] результатів досліджень з цієї проблематики свідчить про те, що покращення якості оцінки ризиків значно покращує фінансове планування підприємства. Автори [2, 5, 6] дослідили, як внутрішній фінансовий контроль (ВФК) допомагає менеджменту, фінансовим менеджерам покращити та/або забезпечити достатній рівень фінансової стійкості компанії, в якій вони працюють. Вони припустили, що внутрішній фінансовий контроль забезпечує достатній рівень корпоративної соціальної відповідальності, що має переваги для репутації і залучення більшої кількості клієнтів та інвесторів. Також, за результатами проведеного дослідження, ми опрацювали інформацію про те, що внутрішній фінансовий контроль забезпечує підвищення внутрішньої ефективності компанії та досягнення надійності, дотримання відповідних законів та нормативних актів.

Архітектура побудови ВФК для покращення фінансової стійкості підприємства повинна мати покроковий алгоритм, який складається з етапів (рис. 1). Це надає можливість забезпечити системність, інтегрованість та адаптивність ВФК до різних викликів. Рух у напрямку послідовного виконання запропонованих етапів надають можливість узгодити ВФК із загальною стратегією розвитку компанії, забезпечити підтримку з боку топ-менеджменту, сформувати культуру контролю та відповідальності на всіх рівнях.

Мета побудови системи ВФК полягає у створенні надійних та ефективних засобів контролю, які також забезпечують ефективність процесів фінансового

управління. Оптимізуючи робочі процеси та автоматизуючи рутинні завдання, фінансові менеджери компанії здатні ефективніше керувати фінансовими даними та розробляти фінансові плани. Це дозволяє фінансовим відділам досягати вищої продуктивності завдяки зосередженню на стратегічному плануванні та аналізі.

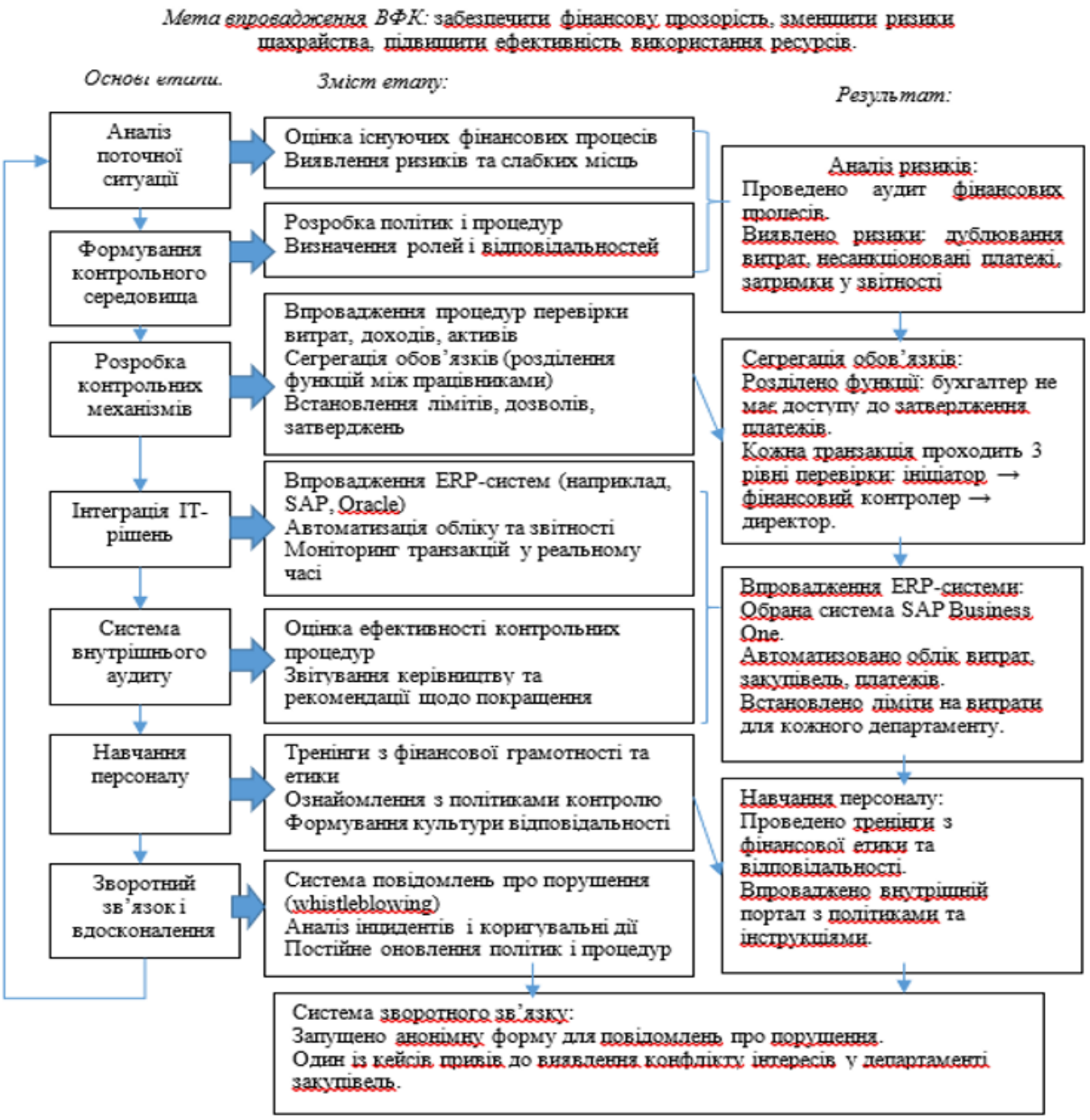

Рисунок 1. Архітектура побудови внутрішнього фінансового контролю для покращення фінансової стійкості підприємства

Ще один аспект, який забезпечує ВФК на підприємстві – це якість управління ризиками. Менеджери компанії можуть розробляти стратегії на основі аналізу та оцінки ризиків, що включає зберігання, реплікацію та оновлення даних, планування систем лавинного покриття та регулярні аудити безпеки.

Для ефективного проведення оцінки ризиків втрати фінансової стійкості

важливо встановити цілі, які взаємопов'язані на різних рівнях та є внутрішньо узгодженими. Важливо також забезпечити та закріпити ролі і відповідальність (керівництво, фінансові служби, аудитори), встановити контрольні точки у фінансових процесах (наприклад, погодження платежів, аудит контрактів).

Висновки. У нашому досліджені ми виходити з того, що важливість системи внутрішнього контролю у фінансовому управлінні обумовлюється заходами щодо запобігання шахрайству, захищаючи цілісність підприємства, підвищуючи довіру інвесторів та оптимізуючи бізнес-операції. Розроблена та презентована архітектура побудови внутрішнього фінансового контролю для покращення фінансової стійкості підприємства забезпечить: 1) формування чіткої та прозорої фінансової інформації, що має вирішальне значення для управління; 2) контроль фінансових ризиків, що має вирішальне значення для негайного реагування на фінансову невизначеність. Представлений алгоритм руху за етапами (рис. 1) уможливлює конструктивну побудову ВФК, вбудовану в операційну діяльність та націлену на підтримку цілісності фінансової інформації та стратегічне бачення.

Список використаних джерел:

1. Iershova N.Y., Portna O.V., Davydov D., Krivokapic R., Delibasic M. Financial Stability of Small and Medium-Sized Businesses in a Crisis Economy: The Determinants of Management. *Montenegrin Journal of Economics*. 2024. 20(2). 155-16. DOI: 10.14254/1800-5845/2024.20-2.13

2. Зоря О. П., Єрмолаєва М. В., Капаєва Л. М., Кулинич В. В., Кацай Ю. Р. Власний капітал у системі забезпечення фінансової стійкості підприємства: облік, звітність, аналіз. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. №10. https://doi.org/10.5281/zenodo.15338150

3. Єршова Н. Ю. Напрями удосконалення підходів та методів аналізу діяльності в системі управлінських рішень суб'єктів господарювання. URL: https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/94c8ed04-24b0-45ef-b8e0-9e576d2e4339/content http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/58206/1/Yershova_Napriamy_2020.pdf (дата звернення 22.09.2025)

4. Єршова Н.Ю. Методичний підхід до аналізу платоспроможності для прогнозування розвитку бізнес-структур. *Обліково-аналітичне забезпечення інноваційної трансформації економіки України* : М-ли XII Всеукр. наук.-практ. конф. – Одеса:Одеський національний політехнічний університет (31 травня –1 червня 2018 р.). С. 128–130. URL: https://core.ac.uk/reader/161791280

5. Єршова Н.Ю. Аналіз фінансового стану підприємств ресторанного бізнесу. URI: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPIPress/41823/1/Yershova_Analiz_fin_stanu_2019.pdf (дата звернення 17.09.2025)

6. Єршова Н. Фінансове прогнозування у фокусі обліково-аналітичногозабезпечення. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2024. Вип. 5. С. 312-322. DOI: https://doi.org/10.58423/2786-6742/2024-5-312-322 https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe/article/view/169 (дата звернення 10.09.2025)

БЕНЬКО ВІТАЛІЙ, аспірант кафедри обліку і оподаткування,
Науковий керівник – **СИСЮК СВІТЛАНА**, к.е.н.,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

КОНТРОЛЬ ВИТРАТ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ КОМПАНІЙ

«Контроль – це органічна частина, функція управління. Складовою частиною завдань та владних повноважень органів та осіб, які покликані управляти, є організація та застосування контролю, підвищення його ефективності в інтересах поліпшення роботи підконтрольного об'єкта» [3, с. 251].

Належним чином проведені контрольні процедури дають можливість провести дослідження усіх операцій з дотриманням встановлених вимог та у відповідності до існуючої у даній сфері нормативно-правової бази. Контрольні дії спонукають до проведення аналізу усіх показників щодо фактичного стану виконання поставлених завдань та результатів за обліковий період. На основі чого проводиться порівняння отриманих результати з тими показниками, яких мали досягти.

В процесі проведення внутрішнього контролю встановлюються відхилення, які вимагають напрацювання цілої низки заходів щодо їх виправлення. При проведенні зовнішнього контролю здійснюється чітка фіксація відхилень та порушень і це стає основою для застосування передбачуваних адміністративних заходів щодо їх усунення, а також дається детальна оцінка усієї діяльності компанії та надається інформація уповноваженим органам щодо виявлених порушень.

Проводячи значні дослідження щодо принципів організації внутрішнього контролю, слід зауважити, що підтверджується ціла низку проблем, що безпосередньо стосуються не визначеності особи, яка особисто відповідає за його реалізацію, часто відсутній план проведення контрольних процедур та послідовність їх здійснення, а також чітко не встановлені форми здійснення. При цьому слід констатувати той факт, що вказані недоліки в організації внутрішнього контролю є характерними для багатьох компаній не лише в сфері телекомунікацій. Найбільш поширеним проявом проведення внутрішнього контролю є перевірка правильності відображення господарських операцій на рахунках, формування звітності та дотримання фінансової дисципліни.

Розробляючи заходи проведення контролю необхідно зосередити увагу на плануванні діяльності компанії, виборі способів проведення такого контролю, враховуючи при цьому фактичні обсяги надання послуг, які є досить специфічними. Також особливої уваги потребують заходи щодо результатів проведення аналітичних процедур, а також ефективності здійснення контрольних процедур у попередні облікові періоди, порівнюючи при цьому витрати щодо організації контрольних заходів із отриманими сумами економії.

В процесі формування системи контролю доцільно попередньо здійснити оцінку ефективності, а також надійності заходів, що плануються до

запровадження, адже від цих факторів в значній мірі, залежить достовірність сформованої звітності.

Здійснюючи контрольні заходи щодо отриманих доходів і проведених витрат, доцільно першочергово ознайомитись із бізнес-планом та порядком його виконання. Контроль заходи будуть ефективні лише у тому випадку, якщо якісно здійснено аналіз поведінки проведених витрат, враховуючи показники як даного облікового періоду, так і попередніх. Вказані порівняльні дані дають можливість зосередити увагу на тенденціях поведінки витрат, причинах збільшення їх обсягів, що сприяє напрацюванню ефективних заходів щодо оптимізації витрат без зменшення кількості видів послуг та звичайно з дотриманням стандартів якості таких послуг.

Зосереджуючи увагу на контролі за витратами доречно звернути увагу на спектр послуг, що надає телекомунікаційна компанія, так як це дає можливість оптимізувати величину використаних ресурсів на основі уже застосовуваних, якщо це можливо, або специфічних моделей контролю, які враховують особливості діяльності компанії та узгоджені з існуючою нормативно-правовою базою щодо надання послуг.

Ціни на послуги, які надають телекомунікаційною компанією у відповідності до передбачуваних напрямків діяльності, мають повністю відповідати законодавчим вимогам, їх спектр повинен задовольняти вимоги користувачів.

Запроваджуючи систему контролю доцільно врахувати, що вона має слугувати не лише як елемент для встановлення недоліків у діяльності телекомунікаційної компанії, але і зазначити істинні причини, що привели до негативних наслідків, детально дослідити їх та вказати на напрямки ліквідації, що є досить важливим та сприяє подальшому результативному управлінню наявними ресурсами. Тому при впровадженні системи внутрішнього контролю потрібно застосовувати комплексний підхід і враховувати, що вона визначається у чіткій взаємодії із системою обліку та аналізу.

Для налагодження ефективної діяльності телекомунікаційної компанії повинні постійно проводити контрольні заходи, які передбачають використання визначених елементів, які у повній мірі зможуть забезпечити нагляд за усіма, що є у наявності ресурсами та сприятимуть виконанню поставлених завдань. Контроль може досягти своєї мети і бути ефективним лише у разі його постійного проведення з використанням законодавчих правил та вимог, щоб зібрати необхідну інформацію для порівняння усіх потрібних показників за попередні періоди та на цій основі встановити порушення і недоліки у діяльності для подальшого напрацювання заходів щодо їх усунення чи недопущення. Вирішення значної кількості проблем щодо належної організації контролю зумовлене використанням сучасних прийомів та підходів у його запровадженні, що передбачає використання інформації не лише щодо документального відображення даних, але налагодження процесу надходження інформації щодо використання і управлінню ресурсами. Зазначена проблема, в значній мірі, може бути вирішена при запровадженні автоматизованого

опрацювання інформації з допомогою сучасних технологій.

В процесі налагодження якісного надання послуг телекомунікаційні компанії застосовують сучасне програмне забезпечення, яке гарантує більш ефективну роботу облікових працівників та значно зменшує навантаження на них за умови запровадження програми, що у більшій мірі відповідає специфіці діяльності, враховує законодавчі вимоги та сприяє скоординованій роботі усіх підрозділів, що використовують обліково-аналітичну інформацію та сприяє прийняттю зважених управлінських рішень і дає можливість розробити бізнес-план на наступні облікові періоди.

Сучасні технології опрацювання обліково-аналітичної інформації сприяють більш швидкому її опрацюванню, знижують ризики втрати конфіденційності за умови використання якісної системи захисту даних.

Інвентаризація є важливим елементом контролю, тому що за наслідками її проведення здійснюється порівняння фактичних показників із даними, що відображені у бухгалтерському обліку, що у подальшому дає можливість їх виправити та встановити причини таких відхилень і винуватців. Тому уся наявна інформація має піддаватись детальному аналізу, що забезпечить ефективну діяльність телекомунікаційної компанії у відповідності до бізнес-плану, значно скоротить терміни опрацювання інформації та швидке прийняття рішень.

Контроль має на меті скоординувати увесь бізнес-процес компанії та встановити єдині правила і вимоги до поточного контролю виконання бізнес-плану щодо надання послуг, які є необхідними для забезпечення діяльності компанії, погодження документів, у відповідності до яких проводиться постачання матеріальних цінностей та дотримання фінансової дисципліни.

Обліково-аналітичне забезпечення безумовно впливає на усі спектри діяльності телекомунікаційної компанії, тому вона має бути налагоджена таким чином, щоб максимально сприяти покращенню фінансово-господарської діяльності та виконанню бізнес-плану.

В процесі контрольних дій встановлюється коректність коду витрат, який має відповідати їх економічній суті та проводиться оцінка достатності і відповідності здійснених витрат бюджетним обмеженням в цілому по компанії та з врахуванням перерозподілу планових витрат чи скорочення обсягів закупівель. Ці питання є досить актуальними, тому залишаються в центрі уваги науковців і потребують досліджень.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт АТ «Укртелеком». URL:https://ukrtelecom.ua
2. Про електронні комунікації: Закон України від 16.12.2020 р. №1089-IX (редакція від 29.07.2023 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20#Text
3. Середа В.В., Кісіль З.Р., Кісіль Р.В. Адміністративне право : навчальний посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2014. 520 с.
4. Beuselinck, C., Cascino, S., Deloof, M., & Vanstraelen, A. (2019). Earnings Management within Multinational Corporations. The Accounting Review, 94(4), 45-76. https://doi.org/10.2308/accr-52274

БОЙКО Б.М., аспірант
Науковий керівник – **ПРОЦИК І.С.**, к.е.н.,
доцент кафедри менеджменту та міжнародного підприємництва,
Національний університет "Львівська політехніка", м. Львів

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА СИСТЕМА КЛАСИФІКАЦІЇ СПОЖИВАЧІВ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ ПІДПРИЄМСТВА

Актуальність. У сучасному бізнес-середовищі, де конкуренція невпинно зростає, залучення клієнтів стає дедалі складнішим завданням. Компаніям важко визначити, хто саме є їхніми цільовими споживачами, які клієнти приносять найбільшу користь бізнесу та яких очікувань вони мають від взаємодії з брендом. До того ж вартість ефективних рекламних кампаній постійно підвищується, що актуалізує потребу у раціональному використанні маркетингових бюджетів для досягнення максимальної віддачі від залучення нових клієнтів.

Пошук результативних шляхів утримання та розширення клієнтської бази потребує впровадження інноваційних рішень. Це зумовлює необхідність створення нових інтелектуальних платформ, здатних допомогти бізнесу глибше розуміти свою аудиторію, її структуру та поведінкові особливості різних груп користувачів [1].

Саме ця проблема стала метою даної роботи – розробити платформу, яка сприятиме ефективному залученню покупців. Предметна область дослідження охоплює застосування методів машинного навчання та аналізу даних для побудови системи, що дозволяє класифікувати користувачів за категоріями [2].

Результати досліджень. Як видно з Рис.1, обсяги роздрібних продажів у світі щороку зростають, що підтверджує актуальність задачі пошуку нових способів взаємодії бізнесу з клієнтами.

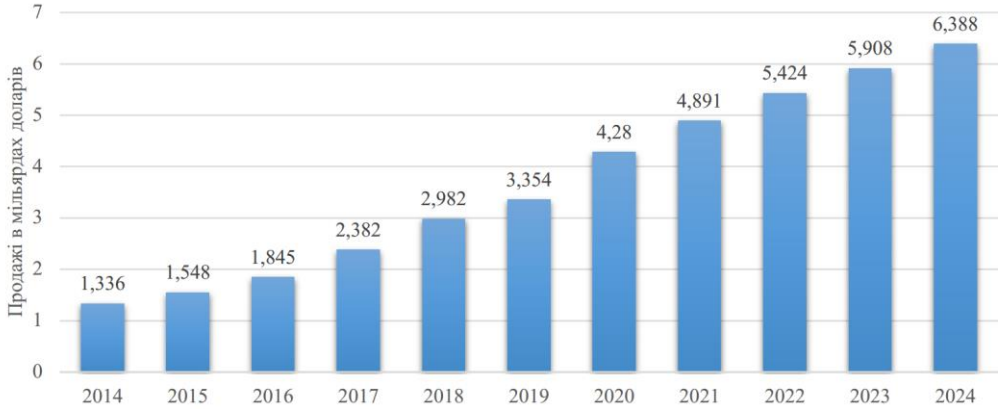

Рис 1. Глобальні роздрібні продажі в усьому світі з 2014 по 2024 рік (мілрд. дол. США)

У зв'язку зі зростанням обсягів роздрібних продажів у світі, кількість бізнесів також постійно збільшується, що призводить до посилення конкуренції на ринку. У таких умовах особливо актуальною стає проблема ефективного залучення покупців, адже кожен підприємець прагне, щоб клієнт обирав саме його товари чи послуги.

Отже, основна проблема, на вирішення якої спрямоване дослідження, полягає у необхідності створення інтелектуальної системи, здатної класифікувати користувачів за визначеними категоріями. Такий підхід дасть змогу бізнесу глибше розуміти свою аудиторію, персоналізувати взаємодію з клієнтами та пропонувати більш релевантні й ефективні рішення для кожної групи споживачів [1].

Додатковою проблемою, яку розглядає дослідження, є неефективне спрямування рекламних кампаній. У багатьох компаніях спостерігається тенденція розсилання однакових рекламних повідомлень усім користувачам без урахування їхніх інтересів і поведінкових характеристик. Така стратегія призводить до нераціонального використання рекламного бюджету, оскільки реклама не досягає зацікавленої аудиторії та не забезпечує очікуваного результату.

Після детального аналізу різних методів класифікації – K-NN (K-Nearest Neighbors), DT (Decision Tree), RF (Random Forest) та SVM (Support Vector Machine) – показав, що кожен із них має свої сильні та слабкі сторони. Метод K-NN продемонстрував найнижчі показники точності, DT виявив нестабільність під час навчання, а RF і SVM дали кращі результати, проте з певними похибками у матрицях помилок.

Універсального методу, що забезпечував би стабільно високу точність для всіх типів даних, виявлено не було. Тому для підвищення ефективності класифікації застосовано ансамблевий підхід, який об’єднує результати кількох моделей. Такий підхід підвищує гнучкість, стійкість до перенавчання та загальну точність.

Отже, ансамблевий метод виступає ефективним та універсальним підходом, який враховує похибки окремих моделей і дозволяє досягти найкращих показників точності класифікації користувачів [2]. Для ілюстрації принципу роботи ансамблевого методу голосування на Рис. 2 подано відповідну схему його функціонування.

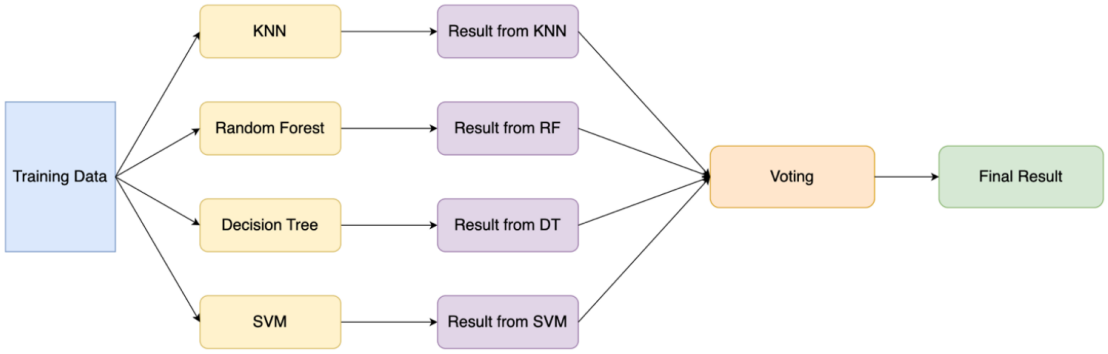

Рис. 2. Ансамблевий метод голосування

Тобто, як це видно на зображенні, метод голосування включає навчання чотирьох окремих моделей на повному наборі вхідних даних. Кожна з цих моделей потім робить свої прогнози. Після чого відбувається голосування і результат, за який проголосувала більша кількість моделей і стає кінцевим

результатом.

Отож, після створення ансамблю, модель була натренована. В Табл. 1 наведені результати усіх метрик та графіків для цієї моделі.

Таблиця 1 - **Результати метрик для ансамблю**

Метрики	Результати тренування	Результати тестів
Accuracy	0,9876	0,9625
Precision	0,9888	0,9631
Recall	0,9876	0,9625
F1	0,9852	0,9601

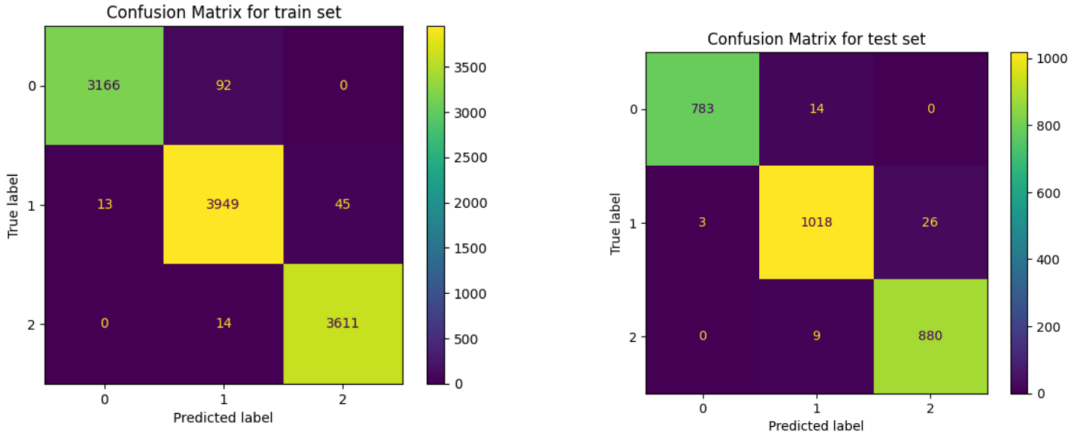

а) б)

Рис 3. Матриця помилок для: а) тренувального набору для ансамблю; б) тестового набору для ансамблю

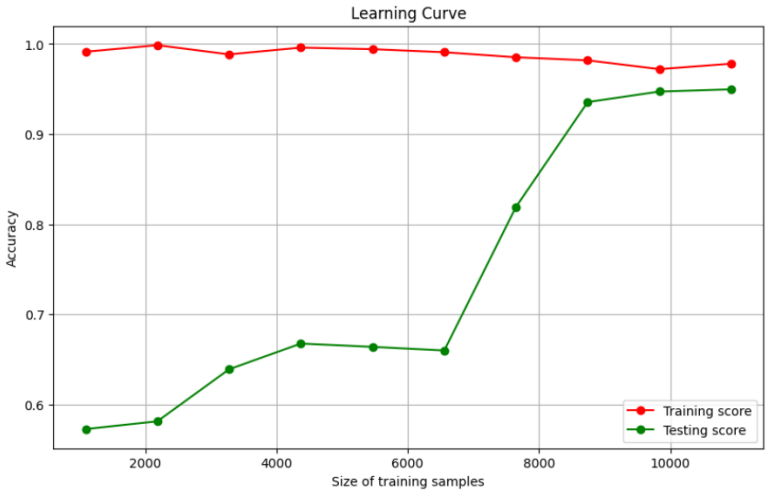

Рис 4. Крива навчання для ансамблевого метода

Отже, якщо подивитись та проаналізувати результати метрик (Табл. 1) та графіків (Рис. 3-4) можна побачити, що цей метод надає відмінні результати для класифікації користувачів.

Висновки. У результаті проведеного дослідження встановлено, що жоден окремий метод класифікації не забезпечує стабільно високих показників точності. Використання ансамблевого підходу на основі методу голосування

дозволило поєднати переваги кількох моделей і досягти високих результатів класифікації користувачів. Запропонований підхід є ефективним інструментом для підвищення якості аналітики та персоналізації у бізнесі.

Список використаних джерел:

1. Davison H. K., Maraist C., Bing M. N. Friend or foe? The promise and pitfalls of using coworker ratings to assess performance. *Journal of Applied Psychology*. 2011. 96(6). p.1258–1274.
2. Galesic M., Bosnjak M. Effects of questionnaire length on participation and indicators of response quality in a web survey. *Public Opinion Quarterly*. 2009. 73(2). p.349–360.

БОРИСЕНКО ДМИТРО, здобувач вищої освіти
БОРИСЕНКО ВОЛОДИМИР, к.е.н., науковий співробітник,
НДІ «Украгропромпродуктивність», м. Київ.

ІНТЕГРАТИВНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ЕКСПЛУАТАЦІЙНИХ ПОКАЗНИКІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ АГРЕГАТІВ

Сучасні процеси цифровізації економічної діяльності та інноваційні трансформації в Україні є забезпечуючими факторами результативної роботи підприємств АПК. Ефективне використання комплексів машин у рослинництві потребує економічного обґрунтування показників експлуатації сільськогосподарських машинних агрегатів (СМА): продуктивності і витрат палива. Цифрові технології уможливлюють отримання достатньої точності показників, тому важливим є розробка методів моделювання роботи СМА.

При розробці моделей складних систем використовують інтегративне моделювання – це підхід, який інтегрує дані, знання, методи та моделі з різних джерел або дисциплін для створення комплексної моделі процесу [1]. Основними характеристиками інтегративного моделювання є мультидисциплінарність (поєднання знань з різних наукових галузей), системність (врахування взаємозв'язків між елементами системи), гнучкість (використання різних типів моделей (математичні, логічні, імітаційні тощо), ітеративність (моделі уточняються на основі нових даних і знань), комбінування джерел (інтегрування емпіричних даних, теоретичних підходів) [2].

Найбільш точні значення економічних показників СМА можливо отримати з використанням цифрових технологій, а саме: імітаційного моделювання роботи агрегатів та визначення витрат палива за аналітичними моделями з урахуванням змінюваних в процесі роботи значень технічних чинників. Оскільки система імітаційного моделювання показників роботи СМА інтегрує моделі та знання різних наукових галузей, таких як економічні, сільськогосподарські, технічні, математичні, комп'ютерні та ін. [3], то відповідно вищенаведеному визначенню до інтегративного моделюванням можна віднести систему імітаційного моделювання показників роботи СМА.

Інтегративне моделюванням показників роботи польових агрегатів показано у вигляді блок-схеми показано на рис.1. Під час виконання механізованих польових робіт паливо витрачається відповідно до ефективної потужності двигуна, яка використовується для переміщення сільгоспмашини та дію робочих органів. Витрати палива агрегатом визначаються за величиною ефективної потужності двигуна, яка залежить від маси агрегату, швидкості, робочої ширини захвату сільськогосподарської машини, коефіцієнта корисної дії трансмісії, коефіцієнтів буксування, опору перекочування та зчеплення з ґрунтом коліс. Значення коефіцієнта корисної дії трансмісії, коефіцієнта буксування коліс та годинних витрат палива визначаються за аналітичними моделями, а показник витрат палива на одиницю виконаної роботи СМА – за імітаційною моделлю.

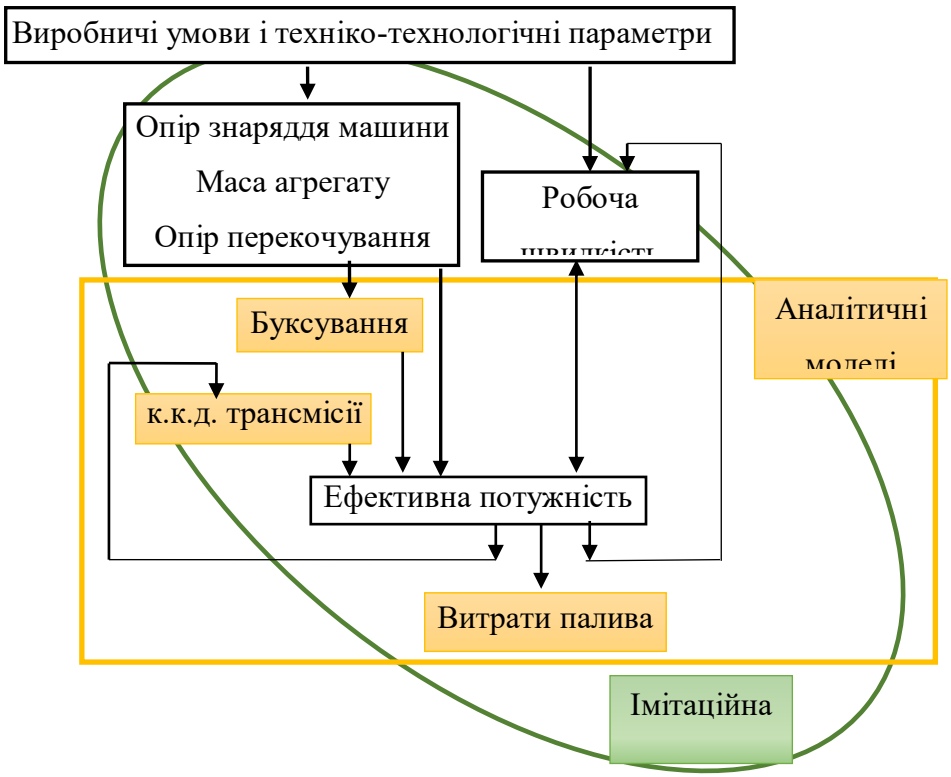

Рис. 1. Інтегративне моделюванням показників роботи польових агрегатів

Витрати пального сільськогосподарським агрегатом при певному завантаженні двигуна за проміжок робочого часу розраховують за величиною годинних витрат палива. Найбільш точно годинні витрати палива визначаються за регуляторною характеристикою двигуна, відповідно до використаної ефективної потужності на виконання технологічної операції [4]:

$$G_{\text{Тд}} = a \cdot N_{\text{e}} + b, \text{ кг/год}, \quad (1)$$

де N_{e}– ефективна потужність двигуна, кВт; a – коефіцієнт, визначається за регуляторною характеристикою, b – витрати палива при холостому ході двигуна.

Величину буксування коліс визначають за аналітичною залежністю від сили опору руху агрегату та сили зчеплення ведучого апарату з ґрунтом. Коефіцієнт корисної дії (к. к. д.) механічної трансмісії трактора знаходиться за регресійною залежністю від коефіцієнта використання потужності двигуна [4].

В роботах [3, 4] розглянуто використання імітаційного моделювання при визначенні витрат на виконання технологічних операцій оранки та сівби. Витрати палива розраховувались для кожного елементу операції та руху агрегату протягом робочої зміни. Порівняння результатів розрахунку програми з типовими нормами продуктивності і витрат палива підтверджує високу

точність моделювання процесів.

Висновки. Запропонований підхід інтегративного моделювання показників роботи сільськогосподарських агрегатів уможливлює інтегрування даних, знань, методів та моделей з різних дисциплін в комплексній моделі процесу. В створеній інтегративній моделі використовуються математичні, логічні, та імітаційні типи моделей, враховуються взаємозв'язки між елементами системи, моделі уточняються на основі нових даних і знань. Інтегративний підхід забезпечує функціонування актуальних моделей цифрової цілісної системи моделювання підтримки прийняття рішень в аналітиці і контролі економічних процесів підприємства.

Список використаних джерел:

1. Голобородько А. Ю. Управління інтегративним розвитком підприємств у сучасній економічній парадигмі цифровізації: дис. д-ра екон. наук: 08.00.04. Державний університет телекомунікацій. Київ, 2023. 523 с.

2. OpenAI. (2023). ChatGPT (Mar 14 version) [Large language model]. URL: https://chat.openai.com/chat.

3. Борисенко В. О. Моделювання показників роботи польових агрегатів на основі баз знань галузей наук, як компонент цифрової економіки. Енергетика і автоматика, [S.l.], n. 4, p. 94-106, гру. 2022. ISSN 2223-0858.

4. Борисенко В. О. Обґрунтування вибору оптимальних машинних комплексів за показниками техніко-технологічної, економічної та екологічної ефективності. Машини та енергетика, 12(3), 2021. С. 47-53.

БРАЗІЛІЙ ГЛІБ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник - **ЧИЧУЖКО МАРИНА**, к.т.н., доцент
доцент кафедри робототехніки та спеціалізованих комп'ютерних систем,
Черкаський державний технологічний університет, м. Черкаси

ЦИФРОВІ ПЛАТФОРМИ ТА АВТОМАТИЗАЦІЯ АНАЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ У БІЗНЕСІ

Актуальність дослідження теми обумовлена стрімким розвитком цифрових технологій та їх інтеграцією в економічну діяльність підприємств. Сучасний бізнес функціонує в умовах високої динаміки ринку, глобальної конкуренції та швидких змін у поведінці споживачів, що потребує оперативного збору, обробки та аналізу великих обсягів даних для прийняття ефективних управлінських рішень. Використання цифрових платформ дозволяє інтегрувати інформаційні потоки з різних підрозділів підприємства, автоматизувати аналітичні процеси, підвищити точність прогнозування та зменшити ризики помилок у прийнятті рішень. Крім того, автоматизація аналітики сприяє оптимізації ресурсів, скороченню витрат часу на обробку даних та підвищенню прозорості бізнес-процесів, що є критично важливим в умовах цифрової трансформації економіки. У сучасних умовах післявоєнної відбудови та адаптації підприємств до нових економічних реалій роль цифрових платформ стає особливо значущою, оскільки вони забезпечують можливість швидкої адаптації до змін ринкових та інституційних умов, підтримують прийняття стратегічних рішень та стимулюють впровадження інноваційних управлінських практик. Таким чином, дослідження цифрових платформ та автоматизації аналітичних процесів є актуальним як для наукової теорії, так і для практичної діяльності підприємств, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності та ефективності бізнесу в умовах цифрової економіки.

Останні дослідження в галузі цифрових платформ та автоматизації аналітичних процесів у бізнесі свідчать про значний прогрес у впровадженні інноваційних технологій, які трансформують управлінські підходи та бізнес-моделі підприємств. Ці тенденції охоплюють різні аспекти, від інтеграції штучного інтелекту до розвитку аналітичних платформ, що сприяють підвищенню ефективності та конкурентоспроможності організацій. Цифрові технології займають центральне місце у сучасному бізнес-середовищі, зокрема, аналітичні платформи використовуються для оптимізації бізнес-процесів, прогнозування та прийняття рішень на основі даних. Це свідчить про зростаючу роль аналітики у стратегічному управлінні підприємствами. Також на сьогодні важливим є застосування інтегрованих платформ бізнес-аналітики у цифровій трансформації університетів. Це свідчить про поширення використання таких платформ не лише в бізнес-середовищі, а й у освітніх установах, що сприяє вдосконаленню управлінських процесів та прийняття рішень на основі даних [1].

Таким чином, останні дослідження підтверджують, що цифрові платформи

та автоматизація аналітичних процесів є ключовими елементами сучасної цифрової трансформації бізнесу, сприяючи підвищенню ефективності управлінських процесів та адаптації підприємств до швидко змінюваного економічного середовища.

Коло проблем у рамках наукового дослідження теми включає комплекс теоретичних, методологічних та практичних аспектів. По-перше, існує проблема недостатньої стандартизації та інтеграції цифрових платформ, що ускладнює об'єднання даних з різних джерел та забезпечення їх достовірності. По-друге, актуальним залишається питання адаптації автоматизованих аналітичних систем до специфіки різних секторів економіки та масштабів підприємств, оскільки універсальних рішень поки що не існує. По-третє, виникають труднощі у забезпеченні кібербезпеки та захисту конфіденційної інформації в процесі цифрової обробки великих обсягів даних. По-четверте, науковці та практики відзначають проблеми недостатньої кваліфікації персоналу, що обслуговує цифрові платформи, та необхідність підготовки фахівців з компетенціями у сфері аналітики, штучного інтелекту та управління даними. По-п'яте, залишається невирішеним питання ефективної методології оцінки результативності автоматизації аналітичних процесів та її впливу на прийняття стратегічних рішень, що потребує розробки комплексних критеріїв та показників. Нарешті, існує проблема високих витрат на впровадження та підтримку цифрових платформ, що обмежує їх доступність для малих та середніх підприємств і потребує дослідження економічної ефективності таких інвестицій. Усі ці проблеми створюють багатовимірний простір наукових досліджень, спрямованих на підвищення ефективності, безпеки та адаптивності цифрових платформ в умовах динамічної економіки [2].

Для вирішення проблем, пов'язаних із цифровими платформами та автоматизацією аналітичних процесів у бізнесі, у наукових дослідженнях застосовуються кілька ключових підходів, які можна класифікувати як технологічні, організаційні, методологічні та освітні.

Технологічні підходи спрямовані на створення та вдосконалення технічної інфраструктури цифрових платформ. Сюди належать інтегровані інформаційні системи, хмарні сервіси та блокчейн-технології для забезпечення прозорості, безпеки та збереження цілісності даних. Використання штучного інтелекту та машинного навчання дозволяє автоматизувати обробку великих обсягів даних, підвищити точність прогнозування та оптимізувати бізнес-процеси. Проблема фрагментованості платформ частково вирішується через стандартизацію протоколів обміну даними та створення API для інтеграції різнорідних систем. Технологічні рішення забезпечують високий рівень автоматизації та ефективності, але потребують значних інвестицій і постійного технічного супроводу. Вони також можуть бути складними для малих підприємств і потребують навчання персоналу.

Організаційні підходи. Цей напрям передбачає впровадження змін у структурі підприємства та управлінських процесах для ефективного використання цифрових платформ. Зокрема, створюються міжфункціональні

команди аналітиків, IT-спеціалістів та управлінців, які відповідають за обробку даних і прийняття рішень. Також організаційні підходи включають розробку внутрішніх регламентів і політик щодо використання даних, що підвищує прозорість та контроль над процесами. Оганізаційні рішення дозволяють підвищити узгодженість роботи всіх підрозділів, але їх ефективність залежить від корпоративної культури та рівня адаптації співробітників до змін.

Методологічні підходи зосереджені на розробці методик оцінки ефективності автоматизації аналітичних процесів, критеріїв контролю та стандартів управлінської звітності. Використовуються інструменти KPI, Balanced Scorecard, Data Analytics Frameworks для оцінки впливу цифрових платформ на прийняття рішень і продуктивність підприємства. Методологічні підходи дозволяють системно вимірювати результати впровадження цифрових технологій, але потребують постійного оновлення у відповідності до змін технологій і ринку.

Освітні та компетенційні підходи передбачають підготовку та підвищення кваліфікації персоналу, залученого до аналітичних процесів. Програми навчання включають цифрову аналітику, управління даними, використання платформ Business Intelligence та штучного інтелекту. Також поширюється практика сертифікації фахівців для підвищення компетентності в управлінні цифровими платформами. Освітні підходи забезпечують довгострокове вирішення проблеми кадрового дефіциту та підвищують адаптивність персоналу до нових технологій. Однак ефект від навчання проявляється поступово і потребує постійного оновлення знань у зв’язку з швидким розвитком технологій [3].

Для комплексного вирішення проблем доцільно поєднувати всі чотири підходи: технологічний рівень забезпечує технічну базу, організаційний – ефективну взаємодію підрозділів, методологічний – системну оцінку ефективності, а освітній – підготовку компетентного персоналу. Такий інтегрований підхід дозволяє забезпечити ефективність, безпеку та адаптивність цифрових платформ у сучасному бізнес-середовищі та сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємств.

Список використаних джерел

1. Палянуца, В. (2024). Розвиток бізнесу: Інноваційні стратегії та цифрова трансформація. Вісник Хмельницького національного університету, Економічні науки, 328(2), 219-225.
2. Євтушенко, Н.М., та Стеценко, Д.І. (2024). Цифрова трансформація бізнесу в контексті війни в Україні: виклики та можливості. Економічний простір, 191, 211-216.
3. The state of AI: How organizations are rewiring to capture value. McKinsey & Company. URL: https://www.mckinsey.com/capabilities/quantumblack/our-insights/the-state-of-ai-2024

БРАЇЛКО АНГЕЛІНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ЯЛОВЕГА ЛЮДМИЛА**, к.е.н, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ФОРМИ ЕКОНОМІЧНОГО КОНТРОЛЮ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Економічний контроль виступає важливою складовою управлінського механізму підприємства, оскільки сприяє підвищенню прозорості фінансових потоків, виявленню недоліків у діяльності, запобіганню зловживанням та забезпеченню раціонального використання ресурсів. Його роль істотно посилюється в умовах цифрової трансформації економіки, інтеграції України у світовий економічний простір та зростання вимог до фінансової відкритості суб'єктів господарювання.

Актуальність вивчення форм економічного контролю зумовлена необхідністю вдосконалення методичних підходів до перевірки господарської діяльності, підвищення її результативності та адаптації системи контролю до сучасних викликів. Різноманіття форм контролю забезпечує комплексне охоплення управлінських, фінансових і виробничих процесів на всіх рівнях економічної системи, сприяючи ефективному прийняттю управлінських рішень і зміцненню економічної стабільності підприємств [1]. Наразі економічний контроль являє собою систему цілеспрямованих заходів, націлених на спостереження, перевірку та оцінювання господарських процесів у межах діяльності підприємства. Його форми відображають організаційно-методичні засади реалізації контрольних функцій і відрізняються за суб'єктами здійснення, масштабом охоплення, інструментами, методами та напрямами впливу. Залежно від суб'єкта контролю, його повноважень, цілей і завдань, виокремлюють кілька основних форм економічного контролю, що узагальнено представлено у табл. 1 [2].

Таблиця 1 - **Класифікація основних форм економічного контролю**

Форма економічного контролю	Характеристика
Внутрішній контроль	Здійснюється всередині підприємства його керівництвом або спеціальними внутрішніми підрозділами. Передбачає перевірку правильності ведення обліку, збереження майна, виконання планів та дотримання фінансової дисципліни.
Зовнішній контроль	Проводиться органами або структурами, які не належать до підприємства. Спрямований на незалежну перевірку його діяльності та відповідність чинному законодавству.
Державний контроль	Реалізується державними органами (Рахункова палата, податкові та контрольно-ревізійні служби). Забезпечує контроль за цільовим використанням бюджетних коштів та дотриманням законодавства у сфері економіки.
Аудиторський контроль	Виконується незалежними аудиторами або аудиторськими фірмами з метою перевірки фінансової звітності, виявлення ризиків і оцінки достовірності фінансових результатів.

Форма економічного контролю	Характеристика
Громадський контроль	Ініціюється представниками громадськості, професійними об'єднаннями або засобами масової інформації. Його завданням є підвищення прозорості та підзвітності діяльності суб'єктів господарювання.
Адміністративний контроль	Здійснюється в межах управлінської ієрархії - керівниками, органами нагляду чи власниками. Спрямований на перевірку виконання наказів, інструкцій і дотримання внутрішніх правил.
Фінансовий контроль	Орієнтований на перевірку правильності формування, розподілу й використання фінансових ресурсів, достовірності звітності та збереження активів.
Оперативний контроль	Проводиться безпосередньо у процесі виконання господарських операцій, у реальному часі. Дає змогу швидко реагувати на відхилення та запобігати негативним наслідкам.

Відтак кожна з форм економічного контролю має власне призначення, цільову спрямованість і сферу застосування. Так, зокрема, внутрішній та оперативний контроль забезпечують оперативне реагування на відхилення у діяльності підприємства, сприяючи підтриманню фінансової дисципліни, ефективному використанню ресурсів і підвищенню результативності управлінських рішень. Зовнішній і державний контроль виконують функцію забезпечення дотримання законодавчих норм, виступаючи інструментом запобігання фінансовим порушенням і зловживанням.

Аудиторська перевірка підтверджує достовірність фінансової звітності та підвищує довіру до офіційних даних підприємства з боку інвесторів, партнерів і державних органів. У сукупності ці форми економічного контролю утворюють багаторівневу систему, що забезпечує стабільність, правомірність і результативність функціонування суб'єктів господарювання в умовах сучасного економічного середовища [3].

Отже, форми економічного контролю виступають взаємопов'язаними складовими єдиної системи управління, орієнтованої на підвищення результативності господарської діяльності, забезпечення фінансової стійкості та зміцнення економічної безпеки підприємства. Їхнє науково обґрунтоване поєднання створює умови для своєчасного виявлення недоліків у функціонуванні суб'єкта господарювання, запобігання порушенням і зловживанням, а також сприяє формуванню стабільних фінансових потоків і досягненню сталого розвитку підприємств та організацій у цілому.

Список використаних джерел:

1. Дікань Л. В. Контроль і ревізія: навчальний посібник. Харків : Вид. ХНЕУ, 2007. 327 с.
2. Жадан Т. А., Яценко С. О. Внутрішній контроль як економічна категорія: систематизація наукових підходів та уточнення змісту. *Глобальні та національні проблеми економіки : електрон. наук. фахове вид.* 2017. Вип. 16. С. 845–850.
3. Дікань Л. В. Фінансово-господарський контроль: навч. посіб. Київ : Знання, 2010. 395с.

ВЕРБИЦЬКА ВІКТОРІЯ к.е.н, доцент кафедри обліку і оподаткування
КОНЬОВА КАТЕРИНА здобувачка
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

ТРАНСФОРМАЦІЯ АУДИТУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Сучасні умови цифровізації економіки та глобальної інтеграції потребують трансформації аудиторської діяльності.

Застосування інноваційних технологій, зокрема штучного інтелекту та аналітики великих даних, дозволяє підвищити ефективність контролю, точність перевірок та оперативність виявлення ризиків, що робить аудит ключовим інструментом забезпечення прозорості та довіри до фінансової інформації підприємств, що особливо важливо для України в умовах економічних викликів та адаптації до міжнародних стандартів.

Мета дослідження - аналіз сучасного стану та напрямків розвитку аудиту в умовах цифрової трансформації, визначення ролі та можливостей застосування штучного інтелекту та технологій Big Data у внутрішньому та зовнішньому аудиті, а також обґрунтування їхнього впливу на підвищення прозорості, достовірності фінансової звітності й ефективності управлінських рішень.

Аудит є невід'ємною складовою системи фінансового контролю на підприємствах, оскільки він забезпечує достовірність фінансової інформації, оцінку ефективності управлінських рішень та своєчасне виявлення ризиків і порушень у господарській діяльності. Сучасний аудит охоплює два основних напрями – внутрішній та зовнішній, кожен з яких має свої методи та специфіку, що дозволяє здійснювати комплексну оцінку діяльності підприємства.

Внутрішній аудит визначається як системна діяльність уповноважених осіб всередині підприємства, спрямована на оцінку ефективності управлінських процесів, контроль за дотриманням політик та процедур, а також на виявлення потенційних фінансових та операційних ризиків. Основними його завданнями є забезпечення відповідності внутрішніх процесів вимогам законодавства та внутрішніх регламентів, підвищення прозорості діяльності, оцінка ефективності управлінських рішень і ресурсів, виявлення фінансових, операційних та стратегічних ризиків, а також створення інформаційної бази для прийняття управлінських рішень. Методи внутрішнього аудиту крім аналітичних, тестових та контрольних процедур, передбачають також використання сучасних інформаційних технологій для аналізу великих обсягів даних та автоматизації процедур перевірки.

Зовнішній аудит здійснюється незалежними аудиторами або аудиторськими компаніями та спрямований на підтвердження достовірності фінансової звітності підприємства для зовнішніх користувачів, таких як інвестори, кредитори або органи державного контролю. Його завдання складаються з перевірки відповідності фінансової звітності законодавству, оцінки ефективності управлінських рішень, забезпечення довіри до фінансової інформації та надання рекомендацій щодо вдосконалення внутрішнього контролю. Методи передбачають перевірку фінансових документів, вибіркове

тестування окремих фінансових операцій, ризик-орієнтований підхід до перевірки, аналітичні процедури, оцінку внутрішнього контролю та використання сучасних інформаційних технологій.

У сучасних умовах особливого значення набуває використання технологій аналізу великих даних (Big Data Analytics), які дозволяють опрацьовувати великі масиви структурованих та неструктурованих даних, виявляти приховані закономірності та ризики, що значно підвищує ефективність аудиторських процедур. Методи аналітики великих даних, такі як Data Mining, машинне навчання, кластерний аналіз, регресійний аналіз і аналіз часових рядів, застосовуються для класифікації інформації, прогнозування фінансових показників, виявлення аномалій та оптимізації управлінських рішень. Зокрема, методи Data Mining дозволяють здійснювати класифікацію, сегментацію, прогнозування та побудову асоціативних правил, а машинне навчання забезпечує автоматизацію аналізу та підтримку ухвалення рішень. Використання цих технологій у внутрішньому та зовнішньому аудиті сприяє скороченню часу перевірки, підвищенню точності та своєчасному виявленню ризиків, що є критично важливим для підприємств у сучасному динамічному економічному середовищі [1]. Отже, інтеграція цифрових технологій та аналітики великих даних робить аудит більш оперативним, точним і ефективним, що підвищує довіру інвесторів та забезпечує відповідність міжнародним стандартам аудиторської практики.

Цифрова трансформація та впровадження штучного інтелекту змінюють саму природу аудиту, перетворюючи його з інструмента перевірки звітності на комплексну систему прогнозування, аналізу ризиків та підтримки управлінських рішень, що забезпечує стратегічні переваги підприємствам у конкурентному середовищі. Сучасний аудит, виходячи за межі традиційного фінансового контролю й завдяки використанню технологій Big Data, машинного навчання та цифрових платформ, стає дієвим інструментом управління, спрямованим на підвищення довіри інвесторів, своєчасне виявлення ризиків і забезпечення сталого розвитку підприємств.

Отже, внаслідок інтеграції цифрових технологій та штучного інтелекту в аудиторську діяльність формується нова якість контролю — від автоматизації рутинних процедур до глибокої аналітики даних, що дозволяє значно підвищити точність перевірок, скоротити часові витрати та забезпечити прозорість бізнес-процесів на рівні, відповідному міжнародним стандартам.

Список використаних джерел:

1. Гуменюк Л. М. Цифровізація аудиту : виклики та перспективи впровадження штучного інтелекту в аудиторську діяльність. *Економічний форум*. 2023. № 2(81). С. 102–109.

ДЖЕРІНА КАРОЛІНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **СЕЙСЕБАЄВА НАТАЛІЯ**, к.е.н, доцент
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя

ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НА СИСТЕМУ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ТА БЕЗПЕКУ БІЗНЕСУ: АДАПТАЦІЯ МОДЕЛІ COSO ДО НОВИХ УМОВ

У сучасних умовах цифровізації економіки та глобальної конкуренції система внутрішнього контролю відіграє ключову роль у забезпеченні стабільності бізнесу, збереженні даних та мінімізації ризиків. Активне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, штучного інтелекту, великих даних і хмарних рішень зумовлює трансформацію традиційних моделей контролю та ризик-менеджменту. [1] Цифрова трансформація змінює не лише інструментарій управління, а й саму філософію контролю, де акцент переноситься з ретроспективного аналізу на проактивне виявлення загроз.

Цифровізація бізнесу створює нові можливості для автоматизації процесів, проте водночас породжує ризики, пов'язані зі складністю IT-систем, зростанням обсягів даних і вразливістю інформаційних ресурсів. У традиційній системі внутрішнього контролю людський фактор відігравав провідну роль, тоді як у цифровому середовищі більшість процесів відбувається автоматично. Це потребує впровадження нових механізмів контролю, здатних аналізувати інформацію в реальному часі, виявляти відхилення та формувати аналітичні звіти без участі людини.

Окремої уваги потребують питання кібербезпеки. Кібератаки, фішинг, витік даних, маніпуляції з цифровими записами — усе це становить серйозну загрозу для бізнесу. Особливо актуальним є контроль доступу до корпоративних ресурсів у період зростання віддалених форм роботи. У цьому контексті внутрішній контроль повинен інтегрувати елементи кіберзахисту, криптографії та моніторингу інформаційних потоків.

Сучасні підприємства впроваджують автоматизовані системи моніторингу, які поєднують аналітичні інструменти, штучний інтелект і машинне навчання. Такі рішення дозволяють ідентифікувати нетипові операції, виявляти потенційні зловживання та знижувати людський фактор. Водночас зростає роль data governance — системи управління даними, що регламентує їх якість, доступність і безпечність.

Сучасна трансформація внутрішнього контролю передбачає не лише автоматизацію процедур, а й переорієнтацію на функції надання впевненості, дотримання нормативних вимог та розслідування фінансових порушень, що забезпечує комплексний підхід до управління ризиками і підвищує прозорість бізнес-процесів [3]. Ці напрями дозволяють поєднати контроль, аналітику та виявлення неправомірних дій у єдиній цифровій архітектурі управління.

Модель COSO (Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission) є міжнародним стандартом організації внутрішнього контролю та управління ризиками. У цифрову епоху вона набуває нового змісту, оскільки кожен її компонент трансформується під впливом технологій [2].

Контрольне середовище тепер включає розвиток цифрової культури, етики даних та IT-компетенцій персоналу. Лідери організацій мають формувати усвідомлення цінності інформаційної безпеки на всіх рівнях управління.

Оцінка ризиків охоплює нові типи загроз — збої в алгоритмах штучного інтелекту, витоки даних, кібератаки, втрату доступу до хмарних сервісів. Для їхнього виявлення використовуються автоматизовані системи ризик-аналітики, що аналізують великі обсяги даних у режимі реального часу.

Контрольні заходи набувають цифрової форми — це автоматичні перевірки, системи аутентифікації, токенізація доступу, валідація операцій і використання блокчейн-технологій для запобігання маніпуляціям. Інформація та комунікація зосереджуються на безпеці потоків даних і прозорості цифрових процесів. Використання інтегрованих платформ звітності дозволяє своєчасно виявляти відхилення та інформувати керівництво про можливі ризики. Моніторинг стає безперервним і технологічним: системи Business Intelligence, аудиторські боти та аналітичні панелі забезпечують постійний контроль за ефективністю процесів.

Таким чином, адаптація COSO до цифрових умов передбачає інтеграцію IT-ризиків у всі рівні управління, створення динамічних систем контролю та перехід від реактивного до проактивного управління ризиками. Цифрова трансформація не лише ускладнює систему внутрішнього контролю, а й відкриває можливості для її оновлення. Використання аналітичних платформ, штучного інтелекту й автоматизованих контролів робить систему більш адаптивною, гнучкою та надійною. Адаптація моделі COSO до цифрових реалій дозволяє інтегрувати контроль, управління ризиками й безпеку даних у єдину архітектуру корпоративного управління. Сучасний внутрішній контроль перетворюється на стратегічний інструмент забезпечення сталого розвитку бізнесу, а цифрова трансформація стає рушійною силою його еволюції.

Список використаних джерел:

1. Застосування принципів структури COSO ERM до штучного інтелекту. Deloitte. URL: https://www.deloitte.com/us/en/services/audit-assurance/articles/applying-enterprise-risk-management-to-artificial-intelligence.html?utm_source (дата звернення: 09.10.2025).
2. Управління ризиками підприємства | COSO. COSO. URL: https://www.coso.org/enterprise-risk-management?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 09.10.2025).
3. Шалімова Н., Козаченко Я. Трансформація підходів до впровадження внутрішнього аудиту в сучасних бізнес-структурах: надання впевненості, комплаєнс, форензік. Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки. 2024. № 12(45). С. 307–318.

ДМИШКО ЯРОСЛАВ, аспірант
Науковий керівник – СКАСКО ОЛЕГ, д.е.н, професор,
професор кафедри обліку та аналізу
Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ КОНТРОЛЮ ТА ВИЯВЛЕННЯ ПОРУШЕНЬ У ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ

Ефективність системи внутрішнього контролю виступає ключовим чинником забезпечення стабільності, надійності і фінансової стійкості кредитно-фінансових установ. В умовах воєнного стану, макроекономічної турбулентності та посилення регуляторного тиску з боку Національного банку України (НБУ) особливого значення набуває методичне забезпечення контролю й своєчасного виявлення порушень у діяльності банків.

Порушення можуть мати різний характер — від технічних помилок у бухгалтерському обліку до навмисних зловживань, маніпуляцій із фінансовими даними чи недотримання вимог фінансового моніторингу. Саме тому контрольні процедури і внутрішній аудит стають невід'ємними елементами системи управління ризиками, що спрямовані на запобігання втратам, підвищення прозорості діяльності та зміцнення довіри до фінансової системи держави [1].

Контроль у банківській діяльності визначається як багаторівнева система процедур, спрямованих на забезпечення дотримання внутрішніх політик, нормативних вимог НБУ і чинного законодавства. Його головна мета полягає у своєчасному виявленні відхилень, запобіганні порушенням і мінімізації ризиків, які можуть спричинити фінансові втрати або репутаційні збитки [2].

У 2025 році НБУ продовжує посилювати нагляд за діяльністю банків через AQR (Asset Quality Review) та стрес-тестування за несприятливими макроекономічними сценаріями [3]. Отримані результати є основою для вдосконалення внутрішніх систем контролю, зокрема запровадження превентивних методик виявлення потенційних порушень.

Ефективна методика контролю у банку охоплює усі стадії процесу — від планування перевірки до контролю за усуненням виявлених порушень. У межах дослідження визначено п'ять ключових етапів:

1. Планування перевірки. На цьому етапі здійснюється аналіз ризиків з метою визначення найуразливіших сфер діяльності банку — кредитних операцій, транзакцій із пов'язаними особами, валютних операцій, управління ліквідністю, фінансового моніторингу та бухгалтерського обліку.

2. Збір інформації. Проводиться вивчення внутрішніх нормативних документів, фінансової звітності, договорів, результатів попередніх аудитів та аналітичних даних з інформаційних систем банку.

3. Безпосереднє проведення перевірки. На цьому етапі аудитори оцінюють відповідність банківських операцій внутрішнім регламентам, вимогам НБУ та законодавству, а також ефективність процедур управління ризиками і внутрішнього контролю.

4. Оцінка результатів перевірки. Виявлені порушення класифікуються за рівнем ризику (високий, середній, низький), встановлюються їхні причини, визначаються системні недоліки та їхній потенційний вплив на фінансову стабільність банку.

5. Розроблення та моніторинг виконання коригувальних заходів. До таких заходів належать: оновлення внутрішніх політик, підвищення автоматизації контрольних процедур, посилення незалежності внутрішнього аудиту, навчання персоналу, а також проведення follow-up перевірок для контролю за усуненням виявлених недоліків [4].

Внутрішній аудит є незалежним елементом системи управління банком, який забезпечує об'єктивну оцінку ефективності системи контролю, корпоративного управління та управління ризиками.

Висока ефективність системи контролю забезпечує: зниження рівня операційного, кредитного та комплаєнс-ризиків; своєчасне виявлення і запобігання фінансовим втратам; підвищення прозорості та підзвітності банківських операцій; зміцнення довіри клієнтів, інвесторів і партнерів; зростання рейтингу надійності фінансової установи.

Розвиток методичних підходів до контролю в умовах цифрової трансформації дає змогу перейти від реактивного (післяфактум) до превентивного управління ризиками, що відповідає сучасним міжнародним тенденціям і вимогам НБУ [5].

Ефективна система контролю є необхідною умовою стабільності банківської системи та економічної безпеки держави. Запропоновані методичні підходи базуються на поєднанні системного, ризик-орієнтованого та інформаційно-аналітичного підходів, що забезпечують своєчасне виявлення порушень і формування адекватних управлінських рішень.

Список використаних джерел:

1. Янковська В. А. Організація внутрішнього аудиту в банках.– 2021. – Режим доступу: https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/659651

2. Сарахман О. М. Моніторинг ефективності системи внутрішнього контролю банку. – 2023. – Режим доступу: https://drive.google.com/file/d/1TpL_P6Nun1mgX_ucczGCKvEjrZJao7lC/view

3. Національний банк України. Національний банк затвердив методологію стрес-тестування банків у 2025 році. – 2025. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-zatverdiv-metodologiyu-stres-testuvannya-bankiv-u-2025-rotsi

4. Побережна Н. М. Актуальні проблеми підвищення якості внутрішнього аудиту в банку [Електронний ресурс] / Н. М. Побережна // *Ринкова інфраструктура.* – 2018. – Вип. 18. – Режим доступу: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/18_2018_ukr/65.pdf

5. Коваленко В. В. Науково-методичні підходи до діагностики фінансового стану банків [Електронний ресурс] / В. В. Коваленко // *Економіка та держава.* – 2020. – № 8. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/8_2020/8.pdf

ЄВЧЕНКО АЛІНА, здобувачка вищої освіти
Науковий керівник – **СЕМЕНОВА КАТЕРИНА**, к.е.н., доцент
кафедри бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту,
Одеський національний економічний університет, м. Одеса

ВІДТВОРЕННЯ Й АМОРТИЗАЦІЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ: ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ОБЛІКОВИЙ АСПЕКТИ

Основні засоби займають значну частку у структурі необоротних активів підприємства, що зумовлює їх істотний вплив на показники фінансового стану. Найважливішим аспектом ефективного використання основних засобів є їх відтворення. Значення цього процесу проявляється через його безперервний характер, що підкреслює необхідність системного вивчення механізму відтворення основного капіталу. Поняття «оборот основного капіталу» та «відтворення основного капіталу» взаємозамінні в економічному змісті та характеризують кругообіг основного капіталу в процесі виробничої діяльності [1, с. 26-27].

Відтворення розглядається як безперервне відновлення процесу виробництва матеріальних благ, послуг і духовних цінностей, на основі якого забезпечується оновлення всіх елементів економічної системи – продуктивних сил, техніко-економічних відносин, виробничих відносин (або відносин економічної власності) та господарського механізму, розробки фінансової політики для підвищення ефективності діяльності.

Проміжною стадією циклу відтворення є відновлення об’єктів основних засобів. Під поліпшенням основних засобів розуміють зміну якісних характеристик первісного ресурсу таких об’єктів з метою надання їм нових функцій і властивостей, розширення можливостей їх застосування та компенсації фізичного і морального зносу. Таке поліпшення веде до збільшення майбутніх економічних вигід, які очікувались від використання даного об’єкта. Усі види поліпшень можуть стосуватися як власних основних засобів підприємства, так і взятих в лізинг. У процесі експлуатації частина основних засобів може бути спрямована на ремонт та поліпшення, консервацію або виведення з активів, що підлягають відтворенню. Поліпшення можуть реалізовуватись у формі модернізації, модифікації, дообладнання, добудови, реконструкції тощо.

У процесі відтворення основних засобів підприємство несе такі витрати:

- витрати звітного періоду – це витрати, які виникають внаслідок підтримання об’єкта основних засобів у робочому стані та реалізації первісно передбачених майбутніх економічних вигід від його корисного використання (наприклад: витрати на поточний ремонт, технічне обслуговування, технічний огляд тощо).
- капітальні інвестиції – витрати, призначені для збільшення первісної вартості основних засобів у майбутньому (наприклад: витрати на капітальний ремонт, поліпшення тощо).

Відтворення основного капіталу є ключовим фактором формування

технологічного потенціалу підприємств у сучасній економіці. Також важливим є методичний підхід до аналізу процесів відтворення основних засобів, що передбачає вивчення потреби, обсягу, джерел фінансування та інтенсивності фізичного заміщення зношених засобів новими.

Відтворення основних засобів відображає процес удосконалення їх технологічної, галузевої та виробничої структури. За умов простого відтворення у кожному наступному циклі здійснюється оновлення або заміна основних засобів у межах попереднього обсягу та якості. Джерелом фінансування таких процесів є амортизаційні відрахування.

Розширене відтворення передбачає кількісне та якісне зростання основних засобів у кожному наступному виробничому циклі. Його фінансування здійснюється за рахунок частини створеного додаткового продукту. Розширене відтворення може мати екстенсивний характер (за рахунок збільшення кількості засобів праці) або інтенсивний (через підвищення ефективності їх використання та зростання питомої ваги активних елементів).

Відтворення основних засобів є одним із ключових чинників ефективного функціонування матеріально-технічної бази підприємства. Його значення проявляється у забезпеченні безперервності руху та оновлення основного капіталу, що зумовлює необхідність детального дослідження механізму його відтворення. Поняття обороту основного капіталу та його відтворення є взаємопов’язаними, оскільки обидва відображають економічну сутність кругообігу основних засобів у процесі виробничої діяльності.

Отже, основні засоби становлять одну з ключових складових матеріальної бази будь-якого підприємства, а процес їх відтворення відіграє важливу роль у забезпеченні сталого розвитку та прискоренні техніко-економічного прогресу.

В умовах сучасного господарювання в Україні особливої актуальності набуває питання формування ефективної облікової політики підприємства. Однією з основних проблем у цій сфері є забезпечення раціонального використання основних засобів, що може бути досягнуто шляхом удосконалення амортизаційної політики. У сучасній практиці господарювання амортизаційні відрахування розглядаються як важливе джерело власних коштів для фінансування процесу відтворення основних засобів. За умов зниження прибутковості діяльності підприємства та обмеженого доступу до кредитних ресурсів, саме амортизаційні відрахування набувають значення одного з провідних джерел інвестицій. Таким чином, підвищення інвестиційної активності суб’єктів господарювання неможливе без глибокого аналізу питань, пов’язаних з формуванням амортизаційних відрахувань та розробкою ефективної амортизаційної політики.

Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», амортизація визначається як систематичний розподіл вартості, що амортизується, необоротних активів протягом строку їх корисного використання (експлуатації) [2]. Нарахування амортизації здійснюється з урахуванням мінімально допустимих строків корисного використання основних засобів, визначених податковим законодавством, за

винятком випадків застосування виробничого методу.

Вибір методу нарахування амортизації є одним із ключових управлінських рішень, що впливає на фінансові результати діяльності підприємства. Обраний метод має відображати реальний характер споживання економічних вигід від використання активу протягом усього строку його експлуатації.

Деякі дослідники та практики вважають, що метод зменшення залишкової вартості є найбільш доцільним, оскільки у перші роки експлуатації ефективність використання основних засобів є вищою, а отже, й сума амортизаційних відрахувань повинна бути більшою.

Інші науковці схиляються до виробничого методу, який забезпечує рівномірне нарахування амортизації пропорційно до обсягів виробленої продукції, що дозволяє точніше співвіднести витрати з отриманими доходами [3, с. 390].

Окремі фахівці наголошують на доцільності використання методу прискореного зменшення залишкової вартості або кумулятивного методу, оскільки їх застосування сприяє швидшому відшкодуванню вартості об’єкта у перші роки його використання, що позитивно впливає на оновлення виробничих потужностей [4, с. 99].

Багато науковців вважають найоптимальнішим прямолінійний метод амортизації, оскільки він забезпечує рівномірний, стабільний і простий у застосуванні розподіл вартості основних засобів протягом усього періоду їх експлуатації.

Узагальнюючи можна відмітить, що система нарахування амортизації в Україні продовжує розвиватися відповідно до вимог ринкової економіки та міжнародних стандартів фінансової звітності. На практиці підприємства мають можливість обирати з кількох дозволених методів амортизації.

Список використаних джерел:

1. Васюренко Л. В., Балаганський О. І. Основні засоби та основний капітал в управлінському аспекті підприємства. *Інтелект XXI*. 2023 № 4. С. 26-30.

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затвердженого Наказом Міністерства фінансів України від 27 квітня 2000 р. № 92 URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00 (дата звернення: 16.10.2025 р.).

3. Городиський М. П., Поліщук І. Р. Основні елементи та типи амортизаційної політики щодо основних засобів підприємства. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. Випуск 2 (19). С. 386-391.

4. Шмиголь Н. М. Макієнко Ю. В. Аналіз закордонного досвіду у сфері методів нарахування амортизації. *Приазовський економічний вісник*. Випуск 5(16) 2019. С. 98-105.

ЄМЕЛЬЯНОВА ОЛЬГА, здобувачка вищої освіти
Науковий керівник – **ТАТАР ЛАРИСА**, к.т.н, доцент,
старший викладач кафедри торгівлі, готельно-ресторанної та митної справи,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків

НЕГАТИВНІ ФАКТОРИ В ГАЛУЗІ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ

У сучасному бізнес-середовищі комп'ютерні системи забезпечують внутрішній контроль мінімізуючи людський фактор у розрахунках тощо. Але інформаційні технології не лише відкривають нові можливості, а водночас породжують низку негативних факторів (ризиків), що впливають на особистість, суспільство й державу.

Цифрові технології впливають на порядок роботи персоналу, обробку інформації, організацію бізнес-процесів, тому компаніям, які здійснюють свою діяльність в сфері інформаційних та цифрових технологій, вже притаманний свій набір ризиків [1].

Недостатня гармонізація з міжнародними стандартами, потреба в постійних оновленнях, висока вартість програм бухгалтерського обліку, складні процедури ліцензування та реєстрації програмних продуктів, відсутність єдиних стандартів для всіх галузей, кібербезпека, невизначеність у питаннях оподаткування є недоліками під час використання програмного забезпечення [2, с. 98-99]. Зростання вразливості критичної інфраструктури (енергетика, фінанси, транспорт) до хакерських атак становить загрозу національній безпеці та може призвести до економічного колапсу.

Технологічна залежність від іноземного програмного забезпечення та обладнання також створює ризики контролю. А швидкість розвитку інформаційних технологій часто випереджає здатність держави розробляти ефективне законодавство (наприклад, щодо криптовалют, штучного інтелекту).

Наразі інформаційно-технологічна інфраструктура є фундаментом, на якому будується конкурентоспроможність, продуктивність персоналу та оптимальна управлінська структура підприємства. Таким чином, завдання сучасної держави, суспільства та кожної особистості полягає у побудові системи ефективного управління ризиками, щоб максимізувати переваги інноваційних технологій та мінімізувати їхній негативний вплив.

Список використаних джерел:

1. Бардаш С.В., Грабчук І.Л. Цифрові технології в сфері бухгалтерського обліку: основні можливості та ризики. *Ефективна економіка.* 2021. № 9. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9301 (дата звернення: 21.10.2025). doi: 10.32702/2307-2105-2021.9.18

2. Жиглей І.В., Лайчук С.М., Поліщук І.Р. (). Використання інформаційних технологій у бухгалтерському обліку. *Економіка, управління та адміністрування*. 2024. № 1(107). С. 95–102. URL: https://doi.org/10.26642/ema-2024-1(107)-95-102

ЖЕПКО КАТЕРИНА – здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **СЕМЕНОВА КАТЕРИНА**, к. е. н., доцент
кафедри бухгалтерського обліку, аналізу і аудиту,
Одеський національний економічний університет, м. Одеса

АНАЛІЗ ОБОРОТНОСТІ ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Масштабні економічні зрушення, політична нестабільність та інші глобальні процеси у міжнародному суспільстві, військові дії на території нашої країни продовжують завдавати шкоди по найуразливішим сферам господарської діяльності. Це спонукає наших фахівців продовжувати активно досліджувати фінансовий стан суб'єктів господарювання в Україні. В якості ключового інструменту, при визначенні фінансового стану підприємства, зазвичай досліджують дебіторську та кредиторську заборгованості.

Важливою характеристикою цих двох видів заборгованості доречно вважати їхній рівень оптимальності: оскільки повністю ліквідувати дебіторську та кредиторську заборгованість практично неможливо (у тому числі через те, що будь-яке підприємство перебуває у двоякому стані, виступаючи як продавцем так і покупцем), суб'єкти мають максимально оптимізувати рівень заборгованостей та намагатися підтримувати його [1, с. 226].

Ефективність використання дебіторської та кредиторської заборгованості характеризують показники їх оборотності, або термін погашення. І перш, ніж почати так звану політику оптимізації заборгованості, фахівці мають ознайомитися зі звітністю досліджуваного підприємства та здійснити її аналіз, надавши рекомендації щодо вдосконалення тих чи інших аспектів [2, с. 86].

Для того, аби продемонструвати яким чином можна здійснювати аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості, в якості досліджуваного об'єкта було обрано ТОВ «Одеський осетринницький комплекс», ключовою діяльністю якого є прісноводне рибництво та рибальство [3]. Отже, проведемо аналіз оборотності та термінів погашення дебіторської і кредиторської заборгованості на ТОВ «Одеський осетринницький комплекс», опираючись на дані з фінансової звітності досліджуваного підприємства, а саме форми №1-м «Баланс» та №2-м «Фінансові результати».

Таблиця 1 - **Аналіз оборотності (погашення) дебіторської та кредиторської заборгованості ТОВ «Одеський осетринницький комплекс»**

Показник	2023 р.	2024 р.	Абсолютний приріст	Відхилення (+; -), %
Чистий дохід від реалізації, тис. грн	20167,1	16733,6	-3433,5	-17,0
Середньорічна дебіторська заборгованість, тис. грн	10126,00	9829,65	-296,35	-2,93
Середньорічна поточна кредиторська заборгованість, тис. грн	10039,2	13532,8	3493,6	34,8
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	1,992	1,702	-0,290	-14,558
Термін погашення дебіторської	180,8	211,5	30,7	17,0

Показник	2023 р.	2024 р.	Абсолютний приріст	Відхилення (+; -), %
заборгованості, днів				
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	2,009	1,237	-0,772	-38,427
Термін погашення кредиторської заборгованості, днів	179,2	291,1	111,9	62,4

Джерело: складено автором на основі [4]

Згідно даних, наведених в табл. 1, у 2024 році, порівняно з 2023 роком, відбулося погашення частини дебіторської заборгованості підприємства на 296,4 тис. грн або майже на 3%, яка склала 9,8 млн. грн. Однак, не зважаючи на те, що для даного суб'єкта це є позитивною тенденцією, для повного відображення ситуації на підприємстві необхідно розглянути окремі статті балансу у розрізі дебіторської заборгованості, де відображено зниження суми заборгованості у 2024 році, порівняно з попереднім роком, що відбулося лише за рахунок зменшення дебіторської заборгованості за розрахунками з бюджетом, в той час як дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги значно зросла.

Унаслідок того, що на підприємстві у 2024 році, порівняно з попереднім роком, відбулося зменшення чистого доходу, яке випереджало зменшення середньорічної вартості дебіторської заборгованості, її оборотність знизилась на 14,6%, а термін її погашення збільшився на 30 днів, тобто у 2024 році вся дебіторська заборгованість могла бути погашена в середньому за 7 місяців. У свою чергу, поточна кредиторська заборгованість на досліджуваному підприємстві мала тенденцію до збільшення: у 2024 році, порівняно з попереднім роком, її середньорічна вартість зросла на 3,5 млн. грн або на 35%, і склала 13,5 млн. грн, зокрема це відбулося за рахунок збільшення поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги та розрахунками з бюджетом при тому, що відбулося зменшення кредиторської заборгованості за розрахунками зі страхування та оплати праці. Оскільки зменшився чистий дохід та збільшилась заборгованість, відбулося зниження оборотності кредиторської заборгованості на 38,4%, до того ж вона погашалася приблизно за 10 місяців, що на 111 днів більше у 2024 році, порівняно з попереднім роком.

Отже, у 2024 році, порівняно з 2023 роком, не зважаючи на загальне зменшення рівня дебіторської заборгованості, у ТОВ «Одеський осетринницький комплекс» спостерігається погіршення фінансового стану (рис. 1). Зокрема, стрімке збільшення кредиторської заборгованості та уповільнення її погашення свідчить про відстрочення погашення поточної заборгованості перед кредиторами, що може негативно вплинути на ділову репутацію суб'єкта господарювання. Тому, аби запобігти занепаду фінансового становища у майбутньому, керівництву господарства рекомендовано першочергово звернути увагу на рівень заборгованості перед бюджетом та оперативно організувати її погашення, провести детальний аналіз структури кредиторської заборгованості, розробити графік її погашення, а також продовжувати моніторинг за рівнем

дебіторської та кредиторської заборгованості на підприємстві.

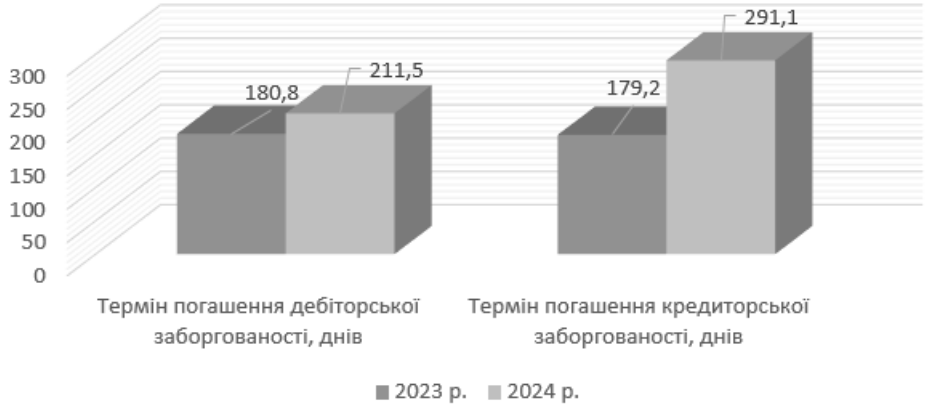

Рис. 1. Динаміка термінів погашення дебіторської та поточної кредиторської заборгованостей у 2023-2024 р. р.

Джерело: складено автором на основі даних табл. 1

Варто зазначити, що такі негативні зміни в показниках відбулися і за рахунок інших факторів: так як дане підприємство базується в регіоні, де рибництво є поширеною господарською діяльністю, воно зазнало зменшення доходів, а слідом – і негативної тенденції щодо заборгованостей через кліматичні зміни.

Отже, провівши аналіз оборотності дебіторської та кредиторської заборгованостей ТОВ «Одеський осетринницький комплекс», було доведено важливість даного показника при дослідженні фінансового стану суб'єкта. Своєчасний аналіз оборотності заборгованостей допомагає виявити причини уповільнення фінансових потоків, визначити проблеми у взаєморозрахунках із контрагентами та вчасно вжити заходів щодо їхньої оптимізації.

Список використаних джерел:

1. Степаненко О. Економічна природа дебіторської та кредиторської заборгованостей, їх місце в бізнес-процесах підприємства. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 1 (52). С. 224–232.
2. Панасюк О. В., Небесенко А. О. Аудит та аналіз кредиторської заборгованості. *Український економічний часопис*. 2025. № 8. С. 84–86.
3. 34597311 – ТОВ «Одеський осетринницький комплекс». Опендатабот. URL: https://opendatabot.ua/c/34597311 (дата звернення: 10.10.2025).
4. 34597311 – ТОВ «Одеський осетринницький комплекс». Фінансова звітність за 2024 рік. Clarity Project. Clarity – прозора аналітика. URL: https://clarity-project.info/edr/34597311/yearly-finances (дата звернення: 10.10.2025).

ЖИДКО ПОЛІНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник - **СЛЮНІНА ТЕТЯНА,** к.е.н, доцент,
завідувач кафедри статистики, обліку та аудиту,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, м. Харків

ОГЛЯД ЗМІН СТАНДАРТІВ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ

У сучасних умовах швидких змін у корпоративному управлінні та посилення уваги до ризик-орієнтованого підходу функція внутрішнього аудиту набуває особливої значущості. Оновлення професійних стандартів внутрішнього аудиту стало відповіддю на ці виклики: The Institute of Internal Auditors (IIA) опублікувала нову редакцію Глобальних стандартів внутрішнього аудиту (GIAS), які увійшли у дію 9 січня 2025 року.

Раніше діяла система International Professional Practices Framework (IPPF, 2017), яка була значно лаконічнішою (близько 25 сторінок) і містила загальні вимоги без детального практичного керівництва. У новій редакції документ налічує понад 120 сторінок, надаючи чіткі рекомендації з впровадження та розширеними орієнтирами до практики.

Структура стандартів зазнала суттєвої трансформації: раніше IPPF включав місію та визначення внутрішнього аудиту, основні принципи, самі стандарти, кодекс етики та керівництва з впровадження. У новій системі всі ці елементи об'єднано в одну систему, що складається з двох основних компонентів - Глобальних стандартів (Global Internal Audit Standards) та Тематичних вимог (Topical Requirements). Таким чином, новий документ охоплює і вимоги, і практичні рекомендації без поділу на окремі довідники.

Основна мета Стандартів - скеровувати міжнародну професійну практику діяльності внутрішніх аудиторів та слугувати базою для оцінювання і підвищення якості функції внутрішнього аудиту. Нова структура охоплює п'ять сфер (розділів), включає 15 принципів і 52 стандарти, кожен із яких містить обов'язкові вимоги (формулювання зі словом «повинен»), фактори, які треба враховувати (настанови), та докази відповідності (вимоги). Ця побудова допомагає аудиторам дотримуватись принципів і досягати поставлених завдань. [1]

Розділ 1. Мета внутрішнього аудиту. У новому визначенні мети внутрішнього аудиту особлива увага приділяється тому, що внутрішній аудит має підсилювати здатність організації створювати, захищати та підтримувати цінність, надаючи раді і керівництву послуги з незалежного, ризико-орієнтованого та об'єктивного надання впевненості, консалтингу, бачення та прогнозування. Аудит сприяє успішному досягненню цілей, підвищенню ефективності управління, ризик-менеджменту та контролю, а також зміцненню репутації та довіри серед зацікавлених сторін і служінню інтересам суспільства. Аудит є найбільш ефективним тоді, коли його здійснюють компетентні професіонали згідно з Глобальними стандартами, функція внутрішнього аудиту має незалежний статус, підпорядкована раді, а аудитори вільні від неправомірного впливу.

Розділ 2. Етика та професіоналізм. Етичний блок стандартів об'єднує очікування до професійної поведінки внутрішніх аудиторів, керівників аудиту та організацій-постачальників аудиторських послуг. Виділено п'ять ключових принципів: чесність, об'єктивність, компетентність, належна професійна ретельність та конфіденційність і відповідальне використання інформації. У порівнянні з попередніми стандартами зміщено акцент на практичні очікування - цифрові навички, аналітика, автоматизація.

Розділ 3. Нагляд за функцією внутрішнього аудиту. Сфера нагляду за функцією внутрішнього аудиту також суттєво модернізована: розширено роль ради, вищого керівництва та керівника функції внутрішнього аудиту щодо забезпечення ефективності, незалежності та ресурсного забезпечення діяльності аудиту. Визначено мандат внутрішнього аудиту (сукупність повноважень, ролей та обов'язків, затверджених радою або законодавством), положення про внутрішній аудит (опис виконання мандату, забезпечення незалежності, комунікація з керівництвом) та підтримка з боку ради та керівництва (надання інформації щодо функції аудиту). Крім того, функціональна незалежність (аудит має проводитися без втручань), забезпечення ресурсами (оцінка достатньої кількості людських, технологічних та фінансових ресурсів) та зовнішня оцінка якості (планування та проведення незалежної оцінки функції) стають обов'язковими елементами.

Розділ 4. Управління функцією внутрішнього аудиту передбачає, що керівник аудиту не лише організовує і планує діяльність, а й відповідає за стратегічне планування, розподіл ресурсів, взаємодію з зацікавленими сторонами та забезпечення результативності. Стандарти передбачають керівні принципи щодо стратегічного планування (розуміння процесів корпоративного управління, управління ризиками та контролю, розроблення стратегії діяльності аудиту, динамічного планування), управління ресурсами (людські, фінансові, технологічні), ефективної комунікації (налагодження відносин із радою, керівництвом, іншими постачальниками аудиту; точність і лаконічність комунікації) та підвищення якості (оцінювання діяльності аудиту через ключові показники ефективності, контроль і вдосконалення). Впровадження технологій, здатність адаптуватись до нових ризиків та просунуті навички внутрішніх аудиторів є важливими умовами сучасного аудиту.

Розділ 5. Надання послуг внутрішнього аудиту - стосується безпосередньо планування, виконання та звітування аудиторських завдань, а також контролю впровадження рекомендацій. Нові стандарти підкреслюють аналіз першопричин та наслідків, формування висновку за результатами завдання, інформування про результати аудиту, повідомлення про прийняття ризиків, підтвердження впровадження рекомендацій або плану заходів. Тобто внутрішній аудит має не лише виявляти недоліки, а й працювати з керівництвом над рішеннями і відслідковувати їх реалізацію. [1]

Підсумовуючи, можна сказати, що оновлені Глобальні стандарти внутрішнього аудиту (GIAS 2024) стали важливим кроком на шляху підвищення професійного рівня функції внутрішнього аудиту. Вони

інтегрували всю попередню систему IPPF у єдину структуру, зробивши вимоги більш узгодженими, зрозумілими й адаптивними до різних організацій. Стандарти акцентують увагу на етиці, професіоналізмі, незалежності та ефективності аудиту, орієнтованому на створення доданої цінності для організацій. Їхнє впровадження сприятиме зміцненню ролі внутрішнього аудиту як ключового елемента корпоративного управління та надійного партнера ради і керівництва в досягненні стратегічних цілей.

Очікується, що з часом Національні стандарти України будуть узгоджені з оновленими міжнародними вимогами, що дозволить ще більше підвищити ефективність і професіоналізм внутрішнього аудиту в українських організаціях.

Список використаних джерел:

1. The Institute of Internal Auditors. Глобальні стандарти внутрішнього аудиту (Global Internal Audit Standards). Українська редакція. 2024. URL: https://www.theiia.org/globalassets/site/standards/editable-versions/global-internal-audit-standards-ukrainian.pdf

ЗІКУЛ ВЕРОНІКА, здобувачка вищої освіти
Науковий керівник – **СЕМЕНОВА КАТЕРИНА,** к.е.н., доцент
кафедри бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту,
Одеський національний економічний університет, м. Одеса

АНАЛІЗ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ АТ «УКРЗАЛІЗНИЦЯ» ТА ЇХ ВПЛИВУ НА ЛІКВІДНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

Фінансова стійкість будь-якого підприємства критично залежить від структури його балансу, зокрема від співвідношення необоротних та оборотних активів. При цьому, перша група активів, яка включає основні засоби та довгострокові інвестиції, є фундаментом виробничої діяльності та формує потенціал компанії. Одночасно з цим, їх значний обсяг може створити ризики для фінансової гнучкості та в перспективі спричинити низьку ліквідність, оскільки надмірна частка необоротних активів може «заморозити» капітал, ускладнюючи його швидке використання для покриття поточних зобов'язань. Таким чином, зв'язок між необоротними активами та ліквідністю підприємства є прямим та обернено пропорційним [1, с. 121].

Отже, якщо більша частина активів буде представлена основними засобами, коефіцієнт мобільності активів, який є співвідношенням оборотних активів до необоротних, знизиться, що свідчитиме про негнучку структуру балансу. У свою чергу, такий стан може призвести до дефіциту власних оборотних коштів та підвищення залежності від короткострокових та довгострокових залучених ресурсів. Особливо актуальним цей аспект є для капіталомістких галузей, в яких інвестиції в основні засоби постають ключовими для забезпечення виробничого процесу, але, водночас, створюють суттєве фінансове навантаження без належного фінансування.

Яскравим прикладом подібного підприємства є Акціонерне товариство «Укрзалізниця» – національний монополіст у сфері залізничних перевезень, який відіграє стратегічну роль в економіці та обороноздатності України. Його активи включають залізничні колії, локомотивний та вагонний парк, вокзальні комплекси та іншу інфраструктуру.

Зважаючи на необхідність постійної модернізації та підтримки значного обсягу застарілих засобів, фінансові показники підприємства перебувають під постійним тиском потреби в масштабних капітальних інвестиціях. Саме тому аналіз структури необоротних активів, їхнього впливу на ліквідність та власний капітал є вагомим чинником оцінки фінансової стійкості й здатності АТ «Укрзалізниця» до стабільного функціонування та подальшого розвитку, тож приступимо до нього.

Для здійснення аналізу відобразимо потрібні для цього показники досліджуваного підприємства у табл. 1 та зробимо відповідні розрахунки для визначення коефіцієнтів мобільності та маневреності. Слід додатково відмітити, що для дослідження впливу необоротних активів на ліквідність АТ «Укрзалізниця» за основу було взято інформацію компанії з її консолідованої звітності за 2024 рік [2].

Таблиця 1 - **Аналіз впливу необоротних активів на ліквідність АТ «Укрзалізниця»**

Показники	На кінець 2023 року	На кінець 2024 року	Темп зростання, %
А	1	2	3
Необоротні активи, тис. грн.	241093344	249140577	103,34
Оборотні активи, тис. грн.	32521046	31204978	95,95
Власний капітал, тис. грн.	193713439	188384019	97,25
Власні оборотні кошти, тис. грн.	-47379905	-60756558	128,23
Коефіцієнт мобільності	0,135	0,125	92,59
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-0,245	-0,323	131,84

Джерело: сформовано за даними АТ «Укрзалізниця» [2]

Аналізуючи дані, отримані внаслідок розрахунків у табл. 1, можна зробити висновок, що впродовж 2024 року на АТ «Укрзалізниця» спостерігалося зростання суми необоротних активів на 3,3%, тоді як сума оборотних активів зменшилася на 4,1% (рис. 1), що може свідчити про певне зниження частки ліквідних активів у структурі майна підприємства та може негативно вплинути на його здатність швидко перетворювати активи в грошові кошти для покриття поточних зобов'язань.

На рис. 1 представлена динаміка показників активів та власного капіталу АТ «Укрзалізниця».

Рис. 1. Динаміка показників активів та власного капіталу АТ «Укрзалізниця» за 2023-2024 рр.

Джерело: побудовано за даними табл. 1

Аналіз даних, наведених в табл. 1 та на рис. 1, свідчить про те, що сума власного капіталу підприємства скоротилася на 2,8%, що негативно вплинуло на показник власних оборотних коштів, оскільки і на початок, і на кінець 2024 року він набував негативно значення і поліпшення тенденції не передбачається. Це, у свою чергу, означає, що підприємство не має достатнього власного оборотного капіталу для фінансування поточної діяльності та переважно використовує залучені ресурси. Отримані значення коефіцієнта маневреності

капіталу у табл. 1 пояснюються тим, що співставляються від'ємні значення власних оборотних коштів і позитивні значення власного капіталу.

У цілому, аналіз показує, що у 2024 році рівень фінансової незалежності АТ «Укрзалізниця» залишається низьким через відсутність власних оборотних коштів, оскільки структура активів стала менш гнучкою, що обмежує можливість підприємства ефективно управляти власними ресурсами та підтримувати стабільний рівень платоспроможності. З огляду на це, АТ «Укрзалізниця» доцільно зосередитися на тих управлінських заходах, які не потребують значних капіталовкладень, але здатні підвищити ефективність використання наявних ресурсів. Насамперед, варто оптимізувати структуру активів, в тому числі провести перевірку основних засобів з метою виявлення морально зношених або невикористовуваних одиниць, що дозволить збільшити частку ліквідних активів чи покращити показники ліквідності без залучення додаткових коштів.

Крім того, підприємству слід підвищити ефективність управління оборотними активами, приділяючи увагу роботі з дебіторською заборгованістю. Запровадження більш чітких умов розрахунків, контроль термінів оплати та стимулювання своєчасних платежів допоможуть зменшити обсяг простроченої заборгованості та забезпечити швидший обіг грошових коштів. Також доцільно посилити фінансовий контроль за витратами та рухом інших оборотних активів, що сприятиме більш раціональному використанню внутрішніх резервів та зменшенню потреби у зовнішньому фінансуванні. Вважаємо, що реалізація запропонованих заходів сприятиме зміцненню фінансової стабільності, підвищенню інвестиційної привабливості та забезпеченню максимально можливої відносно зовнішніх чинників стабільної роботи компанії у стратегічно важливій галузі економіки України.

Отже, аналізуючи вплив необоротних активів на ліквідність підприємства, можна комплексно оцінити його фінансову стійкість, визначити структурну гнучкість його балансу та спрогнозувати здатність відтворювати достатню кількість ліквідних коштів для покриття поточних зобов'язань, що є основою для прийняття стратегічних рішень щодо залучення капітальних інвестицій, розробки фінансової політики для підвищення ефективності діяльності.

Список використаних джерел:

1. Лопатовська О., Гаєвська О. Ліквідність та платоспроможність в контексті фінансового управління діяльністю підприємства. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2022. № 302. С. 118-123. URL: https://salo.li/4c6Ef0e (дата звернення: 07.10.2025).
2. АТ «Укрзалізниця». Консолідована фінансова звітність за 2024 рік. URL: https://uz.gov.ua/about/f_investors/ (дата звернення: 07.10.2025).

ЗУБ ВІКТОРІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ДУГАР ТЕТЯНА,** к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

СУТЬ АУДИТУ ТА ЙОГО ФУНКЦІЇ

Сучасна економіка характеризується високим рівнем розвитку підприємницької діяльності, розширенням міжнародних зв'язків, зростанням обсягів інвестицій та ускладненням фінансово-господарських процесів. В умовах розвитку економіки, ринкових відносин і глобалізації фінансових ринків особливого значення набуває достовірність та прозорість фінансової інформації.

Аудит є однією з форм фінансового контролю, що забезпечує незалежну перевірку діяльності підприємств, установ і організацій. Його основна мета – підтвердження достовірності фінансової звітності, перевірка правильності ведення бухгалтерського обліку та дотримання законодавства.

Аудит виступає важливим інструментом захисту інтересів власників, інвесторів, кредиторів та держави. Він розглядається не лише як перевірка фактів господарської діяльності, а й як комплекс послуг з консультування та надання рекомендацій щодо підвищення ефективності роботи підприємства.

Суть аудиту полягає у незалежному дослідженні фінансово-господарської діяльності підприємства з метою:

- підтвердження достовірності бухгалтерських даних та фінансової звітності;
- виявлення помилок та порушень у веденні обліку;
- оцінки системи внутрішнього контролю та управління ризиками;
- підвищення прозорості й довіри до діяльності суб'єкта господарювання.

Аудит базується на таких принципах:

- незалежність аудитора;
- об'єктивність висновк;
- професійна компетентність;
- конфіденційність інформації;
- комплексність і системність перевірки [2].

На відміну від ревізії чи внутрішнього контролю, аудит орієнтований не стільки на пошук порушень, скільки на підтвердження достовірності інформації та надання рекомендацій для покращення діяльності.

Аудит виконує низку важливих функцій, які забезпечують його значення у сучасній економіці.

1.Контрольна функція:

- перевірка достовірності облікових даних і фінансової звітності;
-виявлення фактів зловживань, шахрайства, недоліків у системі обліку;
-забезпечення дотримання законодавчих і нормативних вимог.

2.Інформаційна функція:

- формування достовірної інформаційної бази для власників, інвесторів,

кредиторів;

- сприяння прозорості бізнесу та покращенню інвестиційної привабливості;
- надання аналітичних даних для прийняття управлінських рішень.

3.Консультативна (рекомендаційна) функція:

- розробка порад щодо удосконалення облікової політики;
- надання рекомендацій з підвищення ефективності використання ресурсів;
- допомога у впровадженні сучасних методів фінансового управління.

4.Профілактична функція:

- попередження можливих порушень і помилок у майбутньому;
- формування культури фінансової дисципліни в колективі;
- сприяння зниженню ризиків діяльності підприємства.

5.Економічна функція:

- виявлення резервів підвищення прибутковості та зниження витрат;
- оцінка ефективності використання активів та капіталу;
- підтримка стабільності фінансового стану підприємства.

6.Соціальна функція:

- підвищення рівня довіри суспільства до бізнесу;
- сприяння формуванню прозорого конкурентного середовища;
- виконання важливої ролі у взаємовідносинах підприємства з державою, працівниками, партнерами та громадськістю [1].

Для власників – аудит забезпечує достовірність інформації про результати діяльності. Для інвесторів – створює підґрунтя для прийняття рішень про вкладення капіталу.

Для держави – сприяє дотриманню податкової дисципліни та законодавчих вимог. Для працівників – гарантує прозорість розрахунків із зарплати та соціальних виплат. Для суспільства загалом – формує довіру до підприємницького середовища та фінансових ринків.

Аудит є інструментом забезпечення фінансової стабільності й підвищення інвестиційної привабливості підприємств. Він відіграє ключову роль у запобіганні кризовим явищам і підтриманні довіри. Системність і незалежність аудиту роблять його важливою складовою корпоративного управління та захисту інтересів усіх учасників економічних відносин

Завдяки своїй сутності та функціям аудит забезпечує прозорість бізнесу, сприяє розвитку інвестицій, зменшує фінансові ризики та формує довіру до підприємств. Він є важливим чинником стабільного розвитку економіки в цілому.

Список використаних джерел:

1. Аудит : підручник (в двох частинах) / за ред. Грушко В. І. / Брадул О. М., Шепелюк В. А, Ільїна С. Б., Юнацький М. О., Хорошенюк А. П., Брадул Т. В., 4-те вид. доп. і перероб. К. : Видавництво Ліра-К, 2019. 324 с.

2. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність. Закон України від 21.12.2017 № 2258-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19.

КАЛІНІЧЕНКО ЗОЯ, к. е. н, доцент,
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя

ДОСЛІДЖЕННЯ ТА СТВОРЕННЯ УМОВ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ-ІННОВАТОРІВ В УКРАЇНІ

Формування інформаційної бази для оцінювання економічного потенціалу інноваційного розвитку підприємств передбачає виконання досліджень прогнозного характеру щодо рівня їх конкурентного середовища. Необхідністю для підприємств України є постійне вдосконалення інноваційної діяльності для забезпечення економічної ефективності та конкурентоспроможності. Це потребує розроблення інноваційних продуктів, технологій, методів в усіх сферах бізнесу, підвищення якості кінцевих результатів на основі реалізації потужного інноваційного потенціалу.

Конкуренція відіграє ключову роль у сприянні інноваціям у бізнесі й отриманні відповідних переваг, таких як: розробка нових продуктів та послуг для завоювання нових ринків; покращення іміджу продуктів та послуг для власної ідентифікації серед конкурентів; удосконалення внутрішніх процесів з метою отримання інноваційних переваг та використання нових джерел доданої вартості. Інноваційний та цифровий менеджмент є сучасною вимогою і гарантією стійкої конкурентоспроможності.

На підприємствах-інноваторах, що прагнуть долучитися до діяльності як на вітчизняному, так і на світовому ринку, усвідомлюють важливість активного впровадження інновацій у свою діяльність. Інновації спрямовуються на вдосконалення способу виготовлення продукції, її модифікацію, надання нових властивостей, удосконалення конструкції тощо. Сучасні наукові та технологічні розробки підвищують споживчу цінність товару, роблять його привабливим для покупців.

Першочерговим завданням української економіки є ефективне використання ресурсів, подолання витратних підходів на основі інноваційних технологій. Розуміння значущості інновацій та змін, до яких вони приводять, еволюціонує організаційні форми та моделі міжнародного бізнесу. Необхідність інновацій не потребує ніяких доказів, це об'єктивна умова конкурентоспроможності та сталого розвитку. Виграють ті підприємства, які прагнуть постійних змін. Міжнародно визнаними та прибутковими стають лише ті бренди та компанії, які еволюціонують та впроваджують постійні інновації.

Оскільки інноваційна діяльність достатньо складна як у науковому, так і в практичному контекстах, нею постійно цікавляться, проводять дослідження, визначають можливості та економічний потенціал. Але водночас є достатньо обмежена кількість наукових праць, які представляють сформовані та обґрунтовані концепції управління інноваційним потенціалом підприємств-інноваторів, зокрема як інструментарій еволюції операційних та організаційних форм бізнесу [3].

Потужність українського інноваційно-технологічного сектору

розвивається достатньо швидко. Українські компанії змогли привернути значну увагу до своїх досягнень на міжнародних виставках, підтвердивши високий рівень технологічного розвитку. Інновації, представлені українськими підприємствами, отримали позитивну підтримку експертів та учасників організованих міжнародних заходів, що стало вагомим кроком у їх глобальному визнанні.

Всесвітньою організацією інтелектуальної власності (ВОІВ) оприлюднено *Глобальний інноваційний індекс 2025*, який представляє останні світові інноваційні тенденції та щорічний рейтинг інновацій 139 економік світу.

У 2022 році Україна посідала 57 позицію в рейтингу Глобального Інноваційного Індексу із 133 економік світу, а також посідала 34 місце серед 39 економік Європи. У 2023 році Україна покращила свій рейтинг та посіла 55 позицію із 132 економік світу, а також посіла 34 позицію серед 39 економік Європи. У 2024 році Україна погіршила свій рейтинг та посіла 60 позицію із 133 країн світу та 34 позицію серед 39 економік Європи. У 2025 році також відбулося погіршення, Україна посіла 66 позицію із 139 країн та 35 позицію серед 39 економік Європи [1].

Успіх підприємств України в створенні інновацій навіть в часи війни, підтверджує інтерес міжнародних партнерів і визнання ними перспективності українських розробок.

Шляхи подальшого розвитку та використання інноваційного потенціалу пов'язані з необхідністю досягнення високої продуктивності та енергоощадності. Для підприємств–інноваторів характерні нові партнерства та інвестиції. Вже під час війни українські компанії уклали низку партнерських угод і привернули інвестиції, що відкриває нові горизонти для їх подальшого розвитку. У попередні роки завдяки сприянню Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), українські стартапи отримували можливість брати участь у виставках, що значно посилило їхню конкурентну позицію на світовій арені.

Лідерами у сфері інновацій в Україні є [3]:

DroneUA – лідер у сфері безпілотних рішень для сільського господарства, інфраструктури та енергетики;

Mosqitter – компанія, яка розробляє інноваційні пастки для комарів, захищаючи людей і навколишнє середовище від шкідливих хімікатів. Екологічно чисті пастки для комарів;

FarmFleet – онлайн-платформа для оптимізації бізнес-процесів у сфері послуг з обприскування за допомогою дронів;

SkyFall – компанія, що спеціалізується на розробці безпілотних літальних апаратів для вирішення технічних завдань у різних галузях;

HOWCOW – розробник інноваційних рішень для молочних ферм або «розумні» рішення для молочного тваринництва;

LUAZ Care – створювач першого у світі електромобіля, доступного для людей з обмеженими можливостями;

SoftEngi – компанія, що спеціалізується на стратегіях генеративного ШІ та цифрової трансформації;

BlueBird – розробник інноваційних технологій у сфері дронів та систем боротьби з дронами;

ECOFACTOR – компанія, яка представила інтерактивну зарядну станцію для електромобілів. Інтерактивні зарядні станції для електромобілів;

Futurology – компанія, що спеціалізується на розробці інноваційних технологічних рішень;

Beetless – стартап, що розробляє автономні системи для сільськогосподарської техніки;

BizzTech – компанія, яка розробляє платформу метавсесвіту на основі ШІ для цифрової реконструкції інфраструктури України.

Дрони Shrike та Vampire – вже довели свою ефективність у реальних бойових діях. Наприклад, Shrike зіграв важливу роль у успішній атаці на російську колону в жовтні 2023 року. Україна стала найбільшим у світі виробником дронів.

На рівні підприємств інноваційний процес, попри націленість на створення нової споживчої вартості, характеризується значно сильнішим прагненням його учасників до стабільного підприємницького успіху [4]. Інноваційний процес підприємств генерує ідеї щодо способів задоволення нових суспільних потреб; щодо ринкової привабливості, зростання фінансових можливостей, забезпечення інших майбутніх вигод.

Список використаних джерел:

1. Інформаційні матеріали щодо стану інноваційної діяльності 23.10.2025 Управління інтелектуальної власності та інновацій URL: https://me.gov.ua/documents/detail?lang=uk-ua&id=69b9a9bf-5fbc-4035-8c0f-ac26b853c0eb&title=informatsiinimaterialischodostanuinnovatsiinoidiialnosti

2. Денисова Д. Інновації — рушійна сила економіки. ШІ, диджиталізація, нові бізнес-рішення: інноваційні компанії України. *Фокус* URL: https://focus.ua/uk/economics/697500-top-innovaciynih-kompaniy-ukrajini-fokus-predstaviv-reyting-2025

3. Головні тренди та досягнення CES 2025 URL: https://www.blog.expert24.com.ua/ces-2025/

4. Бережна Дар'я. Інноваційність - запорука розвитку. Для чого Kernel робить ставку на технологічність**.** *Фокус* 06.03.2025 URL: https://focus.ua/uk/ukraine/696394-innovaciynist-zaporuka-rozvitku-dlya-chogo-kernel-robit-stavku-na-tehnologichnist

5. Колеснік Павло Метавсесвіт та інші прориви. Як розвиватимуться технології у 2025 році: ключові прогнози *РБК-Україна* 12 грудня 2024р. URL: https://www.rbc.ua/rus/styler/metavsesvit-ta-inshi-prorivi-k-rozvivatimutsya-1734018656.html

КИЗИМ ЕДВІН, здобувач вищої освіти
ЛЕГА ОЛЬГА, к.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування
ЛІПСЬКИЙ РОМАН, к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ВПЛИВ СТРУКТУРИ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ЗА ПОКУПЦЯМИ НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах господарювання особливе місце у фінансово-господарській діяльності підприємств займають розрахунки з покупцями, адже вони безпосередньо пов'язані з формуванням грошових потоків та забезпеченням фінансової стабільності. Своєчасне надходження коштів від реалізації продукції чи послуг визначає здатність підприємства виконувати свої зобов'язання перед постачальниками, кредиторами та державою, а також формувати ресурси для інвестиційного розвитку.

В останні роки спостерігається зростання частки дебіторської заборгованості у структурі активів підприємств, що є наслідком як посилення конкурентної боротьби на ринку, так і поширеної практики надання комерційного кредиту покупцям. Така тенденція, з одного боку, розширює можливості збуту продукції, а з іншого – підвищує ризики уповільнення грошових надходжень та виникнення прострочених боргів.

Загроза неповернення коштів покупцями має багатовимірний вплив на діяльність підприємства: вона знижує рівень платоспроможності, посилює фінансову залежність від зовнішніх джерел фінансування, зменшує інвестиційні можливості та може стати фактором втрати фінансової стійкості. Саме тому аналіз структури та динаміки дебіторської заборгованості за покупцями, а також розробка ефективних інструментів управління нею набувають особливої актуальності як у теоретичному, так і у практичному аспектах.

Аналіз дебіторської заборгованості за покупцями має ключове значення для оцінювання фінансової стійкості підприємства, оскільки саме від строків її погашення залежить рівень ліквідності та здатність підприємства забезпечувати безперервність грошових потоків. Чим більша частка прострочених розрахунків, тим вищі ризики втрати платоспроможності та необхідності залучення додаткових кредитних ресурсів. Важливим аспектом є співвідношення між короткостроковою та довгостроковою заборгованістю покупців. Наявність значної частки короткострокових боргів свідчить про швидше повернення коштів і підвищує фінансову гнучкість підприємства. Натомість переважання довгострокової дебіторської заборгованості створює ризики «заморожування» активів і може призвести до зниження оборотності капіталу. Не менш значущим чинником є концентрація дебіторської заборгованості на окремих покупцях. Якщо більша її частина зосереджена у кількох контрагентів, підприємство опиняється у залежності від своєчасності їхніх платежів. Будь-які затримки або фінансові проблеми таких покупців можуть спровокувати ланцюговий ефект неплатоспроможності. Тому

аналітична оцінка структури дебіторської заборгованості передбачає не лише кількісне вимірювання, але й врахування якісних характеристик, що формують базу для управлінських рішень.

Управління дебіторською заборгованістю передбачає впровадження комплексу інструментів, які забезпечують не лише своєчасність розрахунків із покупцями, а й мінімізацію фінансових ризиків. Систематичний контроль та моніторинг дають змогу своєчасно виявляти проблемні борги та оперативно реагувати на зміни у фінансовому стані контрагентів. Для цього використовуються такі механізми, як рейтингові оцінки надійності покупців, встановлення лімітів кредитування, постійний фінансовий моніторинг.

Важливим інструментом захисту підприємства є формування резерву сумнівних боргів. Його створення дає можливість знизити ризики від неповернення коштів і забезпечує більш достовірне відображення фінансового стану у звітності. Окрім цього, сучасна практика передбачає застосування факторингу та страхування дебіторської заборгованості, що дозволяє підприємству перетворювати відстрочені платежі на реальні кошти та знижувати ризик втрат у разі неплатоспроможності покупців. Нижче наведено таблицю практичних інструментів управління дебіторською заборгованістю.

Таблиця 1 - **Інструменти управління дебіторською заборгованістю**

Інструмент	Суть застосування	Переваги	Обмеження
Рейтингові оцінки покупців	Аналіз фінансового стану та платіжної дисципліни контрагентів, присвоєння класу надійності.	Дозволяє знизити ризик неплатежів, формує базу для диференціації умов кредитування.	Потребує доступу до фінансової інформації, додаткові витрати на аналіз.
Ліміти кредитування	Встановлення максимальної суми відстрочених платежів для кожного покупця.	Обмежує ризики концентрації боргів, дисциплінує контрагентів.	Може знижувати обсяги продажів при жорсткому підході.
Фінансовий моніторинг	Постійне відстеження виконання зобов'язань покупцями, контроль строків оплати.	Своєчасне виявлення прострочень, можливість оперативного реагування.	Потребує ресурсів для ведення контролю.
Резерв сумнівних боргів	Формування резерву для покриття потенційних збитків від неповернення дебіторки.	Підвищує достовірність фінансової звітності, знижує ризики втрат.	Зменшує обсяг прибутку, що підлягає розподілу.
Факторинг	Продаж дебіторської заборгованості спеціалізованій фінансовій компанії.	Забезпечує швидке отримання грошових коштів, зменшує ризик неплатежів.	Витрати на комісію факторингової компанії.
Страхування дебіторської заборгованості	Передача ризиків неплатежів страховій компанії.	Захищає від фінансових втрат у разі неплатоспро-можності покупців.	Додаткові витрати на страхові премії.

Джерело: побудовано за [1; 2; 3; 4]

Використання зазначених інструментів управління дебіторською заборгованістю є ключовою умовою забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності підприємства. Вони дозволяють не лише систематизувати інформацію про покупців, а й своєчасно виявляти ризики, пов'язані з несвоєчасними або неповними розрахунками. Завдяки рейтинговим оцінкам та лімітам кредитування формується більш виважена кредитна політика, що захищає підприємство від надмірної концентрації боргів. Постійний фінансовий моніторинг створює передумови для оперативного реагування на зміни у поведінці контрагентів. Формування резерву сумнівних боргів дозволяє завчасно врахувати можливі втрати й уникнути викривлення фінансових результатів. Запровадження факторингу та страхування дебіторської заборгованості, своєю чергою, розширює інструментарій управління ризиками, забезпечуючи перетворення дебіторки на реальні грошові ресурси та знижуючи ймовірність фінансових потрясінь.

Таким чином, застосування цих інструментів є не просто технікою фінансового управління, а стратегічним підходом, який підвищує стабільність бізнесу, підтримує безперервність операційної діяльності та зміцнює довіру партнерів і інвесторів.

Список використаних джерел

1. Савченко, А., Горелик, Д., Гаврилюк, В., Вербіцький, О. (2025). Дебіторська заборгованість та її вплив на фінансовий результат діяльності підприємства. *Український економічний часопис*, (8), 123–127. https://doi.org/10.32782/2786-8273/2025-8-21

2. Пушкарь , І., Богач , Д. (2024). Аналіз розрахункових операцій з покупцями та замовниками в контексті забезпечення стабільності фінансового стану підприємства. *Збірник наукових праць «ΛΟГОΣ»*, (March 1, 2024; Paris, France), 46–47. https://doi.org/10.36074/logos-01.03.2024.009

3. Степаненко, О. (2025). Економічна природа дебіторської та кредиторської заборгованостей, їх місце в бізнес-процесах підприємства. *Сталий розвиток економіки*, (1 (52), 224-232. https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-52-31

4. Перерва, П. Г., Лега, О. В., Тютюнник, С. В., Тютюнник , Ю. М. (2025). Прибуток як основа фінансової стійкості та стратегічного розвитку підприємства. *Актуальні питання економічних наук*, (7). https://doi.org/10.5281/zenodo.14790464.

КЛИМЕНКО СТАНІСЛАВ, здобувач вищої освіти
ДУПАК ОЛЕКСАНДР, здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
Науковий керівник - **ДУГАР ТЕТЯНА**, к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ РИНКУ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ

Аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку ринку аудиторських послуг на національному й міжнародному рівнях дає змогу глибше усвідомити актуальні виклики, передбачати майбутні зміни та формувати ефективні стратегії для підвищення результативності діяльності суб'єктів аудиту відповідно до сучасних вимог. Аудиторські послуги виступають ключовим інструментом забезпечення достовірності фінансових даних і прозорості звітності, що є основою довіри інвесторів, власників, кредиторів, партнерів та громадськості до суб'єктів господарювання.

Проведення таких досліджень дозволяє визначити, яким чином ринок аудиту може відповідати потребам забезпечення цієї довіри.

Крім того, аналіз ризиків і викликів, що виникають на ринку аудиторських послуг, сприяє розробленню нових підходів та стратегічних рішень для їх подолання. Важливо зазначити, що розвиток аудиторського ринку має прямий вплив на економічну стійкість держави. Розуміння глобальних тенденцій у цій сфері дозволяє передбачати можливі наслідки та адаптувати вітчизняні стратегії розвитку в умовах післявоєнного відновлення.

В Україні спостерігається тенденція до розширення спектра аудиторських послуг. Поряд із традиційними перевірками фінансової звітності аудитори дедалі частіше пропонують консалтинг у сфері оподаткування, управління ризиками, дотримання законодавчих вимог (комплаєнсу) та складання фінансової звітності. Це зумовлено зростанням попиту з боку клієнтів і необхідністю відповідності міжнародним стандартам.

Найпоширенішими послугами, які надають суб'єкти аудиторської діяльності в Україні протягом останніх трьох років, є:

- Аудит фінансової звітності за міжнародними стандартами - перевірка відповідності фінансових показників вимогам МСФЗ;
- Податковий консалтинг - надання порад з питань оподаткування, складання звітності, оптимізації податкового навантаження та запобігання штрафним санкціям;
- Консалтинг у сфері комплаєнсу - допомога у забезпеченні дотримання законодавчих норм і стандартів;
- Консалтинг з управління ризиками - оцінка та мінімізація ризиків, що можуть вплинути на діяльність підприємства;
- Підготовка фінансової звітності - послуга, актуальна для підприємств, які не мають власного бухгалтерського відділу або бракують відповідних фахівців.

Загалом ринок аудиторських послуг виконує ключову роль у формуванні

довіри до фінансової інформації компаній. Аудитори, діючи незалежно, виявляють можливі помилки та недоліки у звітності, що забезпечує її об'єктивність і достовірність для користувачів.

Міжнародний ринок аудиту є невід'ємним елементом світової економіки, адже саме він формує основу довіри до звітності підприємств у глобальному масштабі. Під впливом технологічного прогресу, цифровізації бізнесу та змін у нормативному середовищі відбувається трансформація аудиторських процесів. Однією з характерних тенденцій є консолідація аудиторських компаній, коли великі фірми об'єднують або поглинають менші структури. Це сприяє зміцненню позицій на ринку, підвищенню рівня конкуренції та відповідності міжнародним стандартам.

Вітчизняний ринок аудиторських послуг має значний потенціал розвитку. Реалізація програм економічного відновлення та інтеграції до європейського простору сприятиме зростанню попиту на професійні аудиторські послуги. Для цього важливими завданнями є підвищення кваліфікації аудиторів, розвиток IT-інструментів для аудиту, удосконалення аналітичних методів і посилення кадрового потенціалу.

Міжнародний ринок аудиту формується під впливом економічних, технологічних та соціокультурних чинників. Фахівці аудиторської сфери мають бути готові до змін, постійно вдосконалювати свої знання й адаптуватися до нових вимог, забезпечуючи високу якість послуг і довіру до професії.

На сучасному етапі в Україні перспективними напрямами розвитку ринку аудиторських послуг є:

- Кліматичний та енергетичний аудит - аналіз екологічного впливу підприємств і розроблення заходів для його зменшення;
- Консультативний аудит - вдосконалення управлінських процесів, оцінка ефективності систем управління, ризик-менеджмент і фінансове консультування;
- Аудит різноманітності - оцінка інклюзивності персоналу та розробка рекомендацій щодо підвищення рівня різноманіття;
- Онлайн-аудит - застосування хмарних технологій для дистанційного проведення перевірок;
- IT-аудит і аудит проектів - оцінка надійності інформаційних систем, ефективності реалізації грантових і міжнародних проектів.

Крім зазначених напрямів, аудиторські фірми також здійснюють аудит нефінансової, соціальної, екологічної звітності та внутрішнього контролю. Вибір послуг залежить від потреб клієнта та специфіки його діяльності.

Необхідність упровадження дієвої системи контролю якості аудиту в Україні зумовлена прагненням до підвищення довіри, економічного розвитку, відповідності міжнародним практикам і зміцнення професійного середовища.

Усі ці чинники сприяють покращенню якості аудиторських перевірок і забезпечують сталий розвиток національної економіки.

КОБЦЕВА РУСЛАНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ЗАЇКА СВІТЛАНА**, к.е.н,
професор кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування
Державний біотехнологічний університет, м. Харків

ІНТЕГРАЦІЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СИСТЕМУ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІАГНОСТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

Інтеграція цифрових технологій у систему управлінської діагностики підприємства є важливим напрямом розвитку сучасного менеджменту, оскільки саме від якості моніторингу та контролю залежить здатність організації своєчасно реагувати на зміни зовнішнього та внутрішнього середовища [5]. У сучасних умовах цифрова трансформація бізнесу спричиняє появу нових можливостей для удосконалення системи управлінської діагностики: використання цифрових платформ, хмарних сервісів, систем бізнес-аналітики, технологій обробки великих даних, інтернету речей та штучного інтелекту дозволяє отримувати комплексне уявлення про стан підприємства і прогнозувати можливі ризики [1].

Однією з переваг впровадження цифрових інструментів у діагностику є оперативність. Якщо раніше управлінський аналіз будувався на звітності, яка часто мала часові затримки, то сучасні цифрові системи забезпечують моніторинг у режимі реального часу, що дозволяє зменшити часовий розрив між виникненням проблеми та її виявленням, що є важливим для динамічних ринкових умов [2].

Іншою важливою перевагою є підвищення точності та об’єктивності управлінської діагностики. Автоматизовані системи мінімізують ризик людських помилок, забезпечують стандартизацію даних та їх надійне збереження. Завдяки використанню алгоритмів обробки великих масивів інформації можливим стає більш детальний аналіз факторів, що впливають на ефективність бізнес-процесів, що особливо актуально в умовах високої конкуренції, коли навіть незначні неточності можуть призвести до значних прорахунків [3].

Важливим результатом цифровізації є також оптимізація ресурсів управління. Цифрові технології дозволяють скоротити витрати на ручні операції, зменшити кількість дублюючих функцій, оптимізувати розподіл матеріальних та людських ресурсів, що підвищує загальну продуктивність підприємства та дозволяє спрямовувати вивільнені ресурси на розвиток та інновації [4].

Цифрові інструменти управлінської діагностики значно розширюють можливості прогнозування та стратегічного планування. Використання статистичних моделей, систем машинного навчання та прогнозної аналітики забезпечує можливість моделювати сценарії розвитку підприємства, оцінювати наслідки управлінських рішень та своєчасно виявляти потенційні ризики. Так, застосування ARIMAX-моделей у діагностиці дозволяє враховувати як внутрішні, так і зовнішні фактори впливу на діяльність організації, що

підвищує точність прогнозів [3], крім того, цифровізація діагностики сприяє підвищенню прозорості та контрольованості бізнес-процесів, адже цифрові платформи забезпечують чіткий розподіл відповідальності, можливість відстежувати дії персоналу, аналізувати відповідність стандартам і корпоративним політикам [2], що важливо як для внутрішнього аудиту, так і для зовнішніх зацікавлених сторін, включаючи інвесторів, партнерів та контролюючі органи.

Разом із тим існують певні ризики та обмеження впровадження цифрових технологій у систему управлінської діагностики. По-перше, ефективність роботи цифрових систем залежить від якості вхідних даних, адже неповні або недостовірні дані можуть призвести до викривлення результатів аналізу. По-друге, важливим фактором є рівень цифрової грамотності персоналу та його готовність до змін. Недостатня підготовка кадрів або опір інноваціям можуть стати серйозною перешкодою для досягнення очікуваних результатів. По-третє, значні інвестиції у цифрові технології потребують часу для окупності, а також ретельного економічного обґрунтування. По-четверте, слід враховувати питання інформаційної безпеки та захисту даних, оскільки цифрові платформи часто є вразливими до кіберзагроз [4].

Отже, інтеграція цифрових технологій у систему управлінської діагностики підприємства відкриває широкі перспективи для підвищення ефективності управління, забезпечення прозорості та своєчасності прийняття рішень. Проте максимальний ефект від таких інновацій можливий лише за умови комплексного підходу: модернізації технічної інфраструктури, підготовки кадрів, розвитку цифрової культури та належного управління організаційними змінами. Таким чином, цифровізація діагностики є не лише технічним, а й стратегічним завданням, що визначає довгострокову конкурентоспроможність підприємства на сучасному ринку.

Список використаних джерел:

1. Заїка С.О. *Управлінська діагностика: курс лекцій для здобувачів вищої освіти денної та заочної форми навчання*. Харків: ДБТУ. 2023. 270 с. URL: https://repo.btu.kharkiv.ua/server/api/core/bitstreams/1b856df8-de1d-4ffc-b6a2-d01e5e06d0b4/content

2. Касич А. О., Чмельова А. А. Цифровий менеджмент як механізм підвищення ефективності діяльності підприємства. *Вісник НТУ «ХПІ» (економічні науки)*, 2024, №1, с. 58-63. https://doi.org/10.20998/2519-4461.2024.1.58

3. Обидєннова Т., Васильєв В. Цифрові технології в управлінні підприємством: теоретичний аспект. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Економіка*, 15(30), 2023. https://doi.org/10.33296/2707-0654-15(30)-12

4. Осіпчук К. О. *Моделювання впливу цифровізації на ефективність діяльності підприємства* (дипломна робота). Київ, 2024. https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/d8502ea9-f272-49e4-afe5-7ae8654f93aa/content

5. Хлебинська О. І., Аніскіна Д. О. Застосування цифрових технологій з метою підвищення менеджменту якості підприємства. *Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи*, 2024. https://orcid.org/0000-0002-7977-0483

КОВАЛЬЧУК ІРИНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ВАРІС ІРИНА**, к.е.н, доцент,
кафедра соціоекономіки та управління персоналом,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана,
м. Київ

РИЗИК-ОРІЄНТОВАНИЙ КАДРОВИЙ АУДИТ ЯК ЗАСІБ ЗАПОБІГАННЯ ШТРАФАМ І ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВЗАЄМОДІЇ З ПЕРСОНАЛОМ

Оцінювання ризиків в управлінні персоналом акумулюється на аналітичних процесах в кадровій документації, процедурах та діяльності підприємства з метою виявлення порушень трудового законодавства, а також інших ризиках, які мають відношення до управління персоналу. Метою такого аудиту в першу чергу є підвищення ефективності кадрової політики в організації, запобігання судовим спорам та штрафам.

З кожним роком питання кадрового діловодства дедалі більше відходять на другий план у пріоритетах менеджменту компаній. Але не для контролюючих органів. У добу автоматизації планування та обліку паперова робота зі штатними розписами, посадовими інструкціями та особовими справами працівників часто відкладається «на потім». Проблема в тому, що це «потім» зазвичай не настає – особливо якщо компанія росте та розвивається. У результаті навіть успішні бізнеси нерідко мають хаос у кадровій документації. А під час перевірок саме кадрові помилки становлять найбільші ризики для керівництва та власників компанії.

Уникнути проблем допоможе своєчасний і якісний кадровий аудит. Його мета – виявити недоліки в кадровому обліку, оцінити потенційні ризики та їхні наслідки, а також запропонувати дієві рішення до того, як компанією зацікавляться контролюючі органи [3].

Концептуалізація системи кадрового аудиту забезпечує системний та комплексний підхід до оцінювання й удосконалення управлінських процесів, визначаючи ключові напрями покращення кадрової роботи на будь-якому підприємстві. Складність зовнішнього середовища діяльності установи провокує виникнення внутрішніх проблем, насамперед у сфері кадрових процесів, що проявляється через кадрові ризики. Вони суттєво впливають на якість послуг, ефективність використання людських ресурсів і відповідність кваліфікаційного рівня персоналу сучасним вимогам та тенденціям. У цьому контексті кадровий аудит слугує важливим інструментом для забезпечення відповідності критеріям ефективного управління персоналом, сприяючи підвищенню професійної компетентності, створенню безпечного робочого середовища, упорядкуванню всіх аспектів кадрової роботи як гаранта стабільності та гармонізації відносин у колективі. Наукові дослідження свідчать про необхідність здійснення концептуалізації кадрового аудиту як ключового інструменту вдосконалення систем управління персоналом [1, с.291; 2, с.1426]. Цей процес ґрунтується на застосуванні базових підходів: системного, функціонального, компетентнісного, ризик-орієнтованого, процесного та

інноваційного.

Системний підхід у кадровому аудиті передбачає всебічне оцінювання кадрової функції компанії, розглядаючи її як взаємозалежну систему, а не набір окремих елементів, що дозволяє виявити не лише окремі проблеми, а й слабкі ланки у роботі всієї системи управління персоналом, сприяючи підвищенню ефективності та результативності [4].

Системний підхід у кадровому аудиті дозволяє провести більш глибокий та ефективний аналіз кадрової функції, виявити взаємозв'язки між різними аспектами роботи з персоналом та розробити ефективніші рішення для підвищення загальної результативності компанії.

Функціональний підхід у кадровому аудиті передбачає аналіз діяльності кадрової служби та її відповідність бізнес-процесам компанії, а також виявлення відповідності вимогам трудового законодавства та ефективності використання ресурсів. Функціональний підхід дозволяє виявити як формальні порушення, так і неефективні процеси, вузькі місця у роботі кадрової служби, і навіть проблеми у взаємодії з іншими підрозділами, дозволяючи розробити конкретні заходи щодо покращення діяльності кадрової служби, підвищення її ефективності та вкладу у досягнення цілей організації.

Компетентнісний підхід застосовується для аналізу професійних знань, умінь і особистісних якостей працівників [5, с.134]. Це має ключове значення для підтвердження необхідного рівня кваліфікації працівників і їхньої готовності виконувати складні процеси на високому рівні.

Процесний підхід розглядає управління персоналом як систему взаємопов’язаних процесів, орієнтованих на досягнення цілей розвитку співробітників. Особливий акцент робиться на оптимізації всіх етапів управління кадрами: від набору персоналу до завершення трудових відносин. При цьому важливо забезпечувати безперервне вдосконалення кожного етапу та всього процесу управління персоналом.

Ризик-орієнтований підхід зосереджується на виявленні та оцінюванні кадрових ризиків - нестачі фахівців, плинності кадрів, емоційному вигоранні чи порушеннях стандартів. Його метою є мінімізація цих ризиків та підвищення ефективності управління персоналом. Такий підхід оптимізує використання ресурсів, забезпечує відповідність законодавству, зміцнює корпоративну культуру й знижує правові та організаційні ризики.

Інноваційний підхід у кадровому аудиті передбачає використання сучасних технологій та методик для оцінюванню ефективності управління людськими ресурсами та включає у собі як перевірку відповідності кадрового діловодства законодавству, так і аналіз ефективності процесів, вкладених у розвиток і мотивацію персоналу. Такий підхід дозволяє виявити неефективні практики, визначити галузі поліпшення, розробити стратегії підвищення конкурентоспроможності компанії, а також передбачає застосування сучасних HR-технологій, таких як HR-аналітика, автоматизовані системи управління персоналом (HRMS), онлайн-платформи для тестування, віртуальні симулятори для оцінювання й розвитку навичок. Це дозволяє швидше та точніше проводити

аудит, а також ефективно впроваджувати рекомендації на основі отриманих актуальних даних.

Одним із найбільш перспективних напрямів удосконалення управління кадрами та документообігу є впровадження електронних систем HRMS (Human Resource Management System). Системи представляють собою універсальні програмні рішення, розроблені для автоматизації ключових процесів управління персоналом, кадрового обліку, задоволення інформаційних потреб, обчислення заробітної плати, а також для підтримки управлінських функцій і ведення звітності. Завдяки інтегрованим інструментам HRMS забезпечує можливість відстежувати виконання професійних завдань працівниками, формувати індивідуальні плани розвитку та адаптації для новачків, оцінювати роботу за ключовими показниками ефективності, а також прогнозувати й запобігати виникненню кадрових ризиків.

Кадровий аудит є важливим інструментом оцінювання ризиків у системі управління персоналом. Його проведення дозволяє вчасно виявити порушення трудового законодавства, недоліки документації та запобігти фінансовим санкціям. Використання системного, функціонального, компетентнісного, процесного, ризик-орієнтованого й інноваційного підходів забезпечує комплексне бачення кадрових процесів і підвищує ефективність управління. Особливо значущим є ризик-орієнтований підхід, що сприяє оптимізації ресурсів і мінімізації кадрових ризиків. Інноваційні рішення, зокрема HRMS і HR-аналітика, підвищують точність аудиту та підтримують стратегічний розвиток персоналу. Отже, кадровий аудит виступає засобом удосконалення HR-системи, забезпечення законності, ефективності та стабільності роботи підприємства.

Список використаних джерел:

1. Наумова О., Копил А. Роль кадрового аудиту в системі управління ризиками організації: вплив на лояльність працівників. 2025. *Сталий розвиток економіки.* (1 (52), 288-296. https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-52-40.

2. Урусова З.П., Баклаженко Ю.В. Аудит персоналу як засіб забезпечення ефективної управлінської діяльності. *Економіка і суспільство*. 2017. № 13. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/237.pdf

3. Кадровий аудит підприємства - інструмент оцінки ризиків відносин з персоналом і запобігання кадрових штрафів - ЗКГ. *Юридичні послуги для бізнесу, податковий консалтинг, бухгалтерський аутсорсинг, навчання бухгалтерів - від холдингу професійних послуг ЗКГ*. URL: https://zkg.ua/buhhalterski-posluhy/kadrovyy-audyt-pidpryiemstva/

4. Мотузенко О. Розробка механізму впровадження кадрового аудиту як інструменту управління ризиками компанії. *Економіка та суспільство*. 2025. (73). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-73-123

5. Сучасні технології управління персоналом: навч. посібник / уклад. М. В. Шкробот ; відп ред. Т. В. Іванова. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. 194 с.

леонт8. Аналітика та контроль: методологія, цифрові технології та перспективи розвитку.

KOZYREV ANDRIY, higher education student
Scientific supervisor – **ZAIKA SVITLANA**, Ph.D., Professor, Professor of the Department of Management, Business and Administration
State Biotechnological University, Kharkiv

THE ROLE OF MANAGEMENT DIAGNOSTICS IN THE MODERN MANAGEMENT SYSTEM

In modern conditions, effective management is impossible without a thorough preliminary analysis of the state of the organisation, which requires the systematic application of management diagnostics methods. This approach not only covers the assessment of the current state of the enterprise, but also creates the prerequisites for informed decision-making. As a result, diagnostics is gradually becoming an integral part of management practice, providing a link between analysis and action.

As noted in the study [2], modern management diagnostics forms the basis for understanding internal processes, allowing managers to quickly identify problem areas and predict possible scenarios for their development. The use of diagnostic techniques in combination with expert analytics provides a systematic view of the situation and avoids impulsive decisions based solely on intuition.

Management diagnostics covers a wide range of approaches - from a general analysis of the organisational structure to a detailed assessment of financial indicators, staff behaviour, the state of communications and management procedures. According to the authors' conclusions [3], it is the combination of quantitative and qualitative methods that allows for a deeper understanding of management processes and a more accurate determination of areas for improvement.

Equally important is the role of diagnostics as a basis for decision-making. Scientists emphasise that diagnostics is not a self-sufficient procedure, but should serve as a source of management information on the basis of which options for action are formed [4]. Thus, it acts as a kind of bridge between data collection and its practical application.

At the same time, it is necessary to take into account that any management decision contains an element of uncertainty. That is why the role of diagnostics is not only to collect facts, but also to conduct a structured analysis of cause-and-effect relationships. This approach allows not only the symptoms of organisational problems to be identified, but also their underlying causes, which in turn increases the validity of management actions [5].

Modern management practice requires not just observation of changes, but anticipation of them. This requires systematic monitoring based on timely updated information about the state of various elements of the organisational structure. As noted in scientific publications [1], economic diagnostics of reporting indicators allows identifying trends that are not always obvious in standard financial reporting but can significantly influence future decision-making.

In summary, it can be concluded that management diagnostics is not just a set of analytical actions, but a holistic system of thinking that requires a deep understanding of the organisational nature, its goals and internal connections. It forms the basis for

informed decisions aimed at achieving balanced development and can play a leading role in maintaining the stability of an enterprise in conditions of constant change. Without systematic analysis, modern management processes risk losing their bearings, and therefore it is diagnostics that make it possible to keep management within the bounds of rationality and predictability.

List of references:

1. Koliesnichenko A., Al-Siuf Y. Theoretical and methodological bases of economic diagnostics of financial reporting indicators. *AIC Economics and Management.* 2023. № 1. P. 77-86. DOI: https://doi.org/10.33245/2310-9262-2023-181-1-77-86

2. Zaika S.O. Methodological approaches to management diagnostics and expert analytics in enterprise management. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2025. Vol. 8. P. 105-115. DOI: https://doi.org/10.58423/2786-6742/2025-8-105-115

3. Zaika S.O., Sahachko Y.M., Kuskova S.V. Management diagnostics as a tool for making effective decisions in modern management. *Економіка розвитку систем*. Т. 6. Vol. 2. 2024. С. 98-106. DOI: https://doi.org/10.32782/2707-8019/2024-2-14

4. Zaika S.O., Sahachko Y.M., Kuskova S.V. The place of diagnostics in management and its importance for decision-making // *Proceedings of the International Scientific Conference «World scientific and technical trends» 20 December.* 2024. P. 67-71. DOI: https://doi.org/10.30890/2709-1783.2024-36-00-006

5. Zaika S.O., Sahachko Y.M., Kuskova S.V. The role of management diagnostics in ensuring the effectiveness of decision-making. *Modern engineering and innovative technologies*. № 36. 2024. P. 33-37. DOI: https://doi.org/10.30890/2567-5273.2024-36-00-011

КОЛИШЕВСЬКА АНАСТАСІЯ, БОГОМОЛОВА ВІКТОРІЯ,
здобувачі вищої освіти
ЛЕГА ОЛЬГА, к.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

МАТРИЦЯ РИЗИКІВ У РОЗРАХУНКОВИХ ВІДНОСИНАХ ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ ТА ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ

У сучасних умовах господарювання ефективне управління кредиторською заборгованістю набуває особливої ваги, оскільки вона є невід'ємною складовою фінансових відносин підприємства з постачальниками, підрядниками та іншими контрагентами. Кредиторська заборгованість виступає не лише джерелом короткострокового фінансування, а й фактором, що визначає рівень платоспроможності та ліквідності підприємства. З одного боку, вона дає можливість тимчасово залучати ресурси без додаткових витрат, з іншого – її надмірне накопичення або несвоєчасне погашення створює ризики штрафних санкцій, втрати довіри партнерів і навіть загрози фінансової нестабільності.

Динамічні зміни ринкового середовища, загострення конкурентної боротьби та посилення вимог з боку кредиторів зумовлюють необхідність переходу від традиційних методів аналізу кредиторської заборгованості до використання сучасних інструментів стратегічного управління ризиками. Особливого значення набуває комплексна оцінка можливих загроз у сфері розрахунків, адже своєчасне їх виявлення дає змогу підприємству мінімізувати негативні наслідки та забезпечити стабільність грошових потоків.

У цьому контексті актуальним стає впровадження матриці ризиків кредиторської заборгованості, яка дозволяє систематизувати загрози за критеріями ймовірності виникнення та масштабом наслідків. Такий підхід не лише підвищує прозорість управлінських рішень, а й створює практичні можливості для визначення пріоритетності дій, відокремлення критичних ризиків від другорядних та своєчасного застосування інструментів фінансового контролю.

Отже, актуальність теми зумовлюється зростанням ролі кредиторської заборгованості у фінансово-господарській діяльності підприємств, необхідністю її стратегічного управління та потребою у впровадженні інноваційних підходів до оцінки і нейтралізації ризиків, серед яких ключове місце займає побудова матриці ризиків як елементу системи внутрішнього контролю. Саме тому з метою удосконалення управління кредиторською заборгованістю доцільним є запровадження матриці ризиків, яка дозволяє систематизувати потенційні загрози, що виникають у процесі розрахунків із постачальниками, визначити їх ймовірність та можливі наслідки, а також виробити ефективні заходи реагування.

Такий підхід формує практичний інструментарій для підвищення фінансової дисципліни, зміцнення ділових відносин із контрагентами та забезпечення стабільності підприємства в довгостроковій перспективі.

Матриця умовно поділяється на три зони:

- зелена зона – незначні ризики, що не потребують активного втручання, однак підлягають моніторингу;

- жовта зона – ризики середнього рівня, які вимагають додаткового контролю та періодичної профілактики;

- червона зона – критичні ризики, що несуть загрозу фінансовій стабільності підприємства і потребують негайних управлінських заходів.

Таблиця 1 - **Приклад матриці ризиків кредиторської заборгованості**

Ризик	Ймовірність	Наслідки	Категорія	Рекомендовані заходи
Прострочення платежів за насіння та паливно-мастильні матеріали	Висока	Критичні	Червона зона	Запровадження календаря платежів, створення резерву ліквідності, переговори про пролонгацію договорів
Санкції за невчасну оплату послуг водопостачання (як суб'єкта природної монополії)	Середня	Високі	Червона зона	Посилення фінансового контролю, юридичний супровід договорів, використання страхових механізмів
Неправильне відображення кредиторської заборгованості у звітності	Середня	Помірні	Жовта зона	Регулярний внутрішній аудит, уточнення облікової політики, навчання бухгалтерського персоналу
Надмірна залежність від одного постачальника зернових	Низька	Критичні	Жовта/ Червона зона	Диверсифікація постачальників, укладання альтернативних контрактів
Прострочення виплат із заробітної плати	Низька	Помірні	Жовта зона	Оптимізація грошових потоків, контроль фонду оплати праці

Джерело: сформовано за [1; 2; 3; 4]

Запровадження такої матриці забезпечує низку переваг: по-перше, створюється чітка система класифікації можливих загроз; по-друге, спрощується процес ухвалення управлінських рішень завдяки визначенню пріоритетності реагування; по-третє, знижується ймовірність виникнення кризових ситуацій у розрахунках із контрагентами.

У практичному застосуванні матриця може містити конкретні ризики, що найчастіше виникають у діяльності підприємств, зокрема прострочення платежів перед постачальниками, неправильне відображення операцій у звітності, надмірну залежність від одного постачальника чи санкції за порушення договірних умов. Для кожного ризику визначаються ймовірність, наслідки, категорія небезпеки та рекомендовані заходи реагування – від

поточного контролю до проведення переговорів, страхування або зміни облікової політики.

Таким чином, використання матриці ризиків кредиторської заборгованості стає важливим елементом системи внутрішнього контролю, що не лише підвищує ефективність управління зобов'язаннями, а й сприяє зміцненню фінансової стійкості підприємства загалом.

Список використаних джерел

1. Бездітко, О. (2020). Управління фінансовими ризиками підприємства. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*, (3), 43-49. https://doi.org/10.32851/2708-0366/2020.3.6
2. Шишкова Н.Л., Шишкова Д.С. Ризик-орієнтований відбір об'єктів аудиту для ефективного управління розрахунками з замовниками підприємства. URL: https://nvdu.snu.edu.ua/wp-content/uploads/2025/01/2024-27-16.pdf
3. Матриця ризиків: інструмент управління невизначеністю. URL: https://ukrarm.org/matricya-rizikiv-instrument-upravlinnya-neviznachenistju
4. Матриця ризиків: Ключовий інструмент в управлінні проектними ризиками. URL: https://flexi-project.com/uk/матриця-ризиків-ключовий-інструмент

КОПОТІЄНКО ТЕТЯНА, к. е. н., доцент,
доцент кафедри фінансового аналізу та аудиту
МЕЛЬНИК КАТЕРИНА, здобувачка вищої освіти ОС «магістр»,
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

ЕТИЧНІ СТАНДАРТИ У ДІЯЛЬНОСТІ ВНУТРІШНІХ АУДИТОРІВ

Професія внутрішнього аудитора, перебуваючи на перетині інтересів менеджменту та ради (або комітету з аудиту), відіграє критично важливу роль у зміцненні корпоративного управління, управлінні ризиками та процесах контролю. Неухильне дотримання етичних стандартів є не лише бажаною, а й необхідною умовою для належного функціонування внутрішнього аудиту та досягнення його цілей. Як слушно зазначає Шалімова Н., внутрішній аудит, як і зовнішній, будучи професійною високоінтелектуальною діяльністю, на результати якої покладаються різноманітні користувачі, вимагає дотримання низки етичних принципів та правил [1]. Саме етика вселяє довіру до професії, створює культуру чесності у функції внутрішнього аудиту та є основою для покладання на судження внутрішніх аудиторів.

На сьогодні етичні вимоги до внутрішніх аудиторів закріплені переважно у Глобальних Стандартах Внутрішнього Аудиту (GIAS) Інституту Внутрішніх Аудиторів (IIA), а також опосередковано корелюють із засадами Міжнародного кодексу етики професійних бухгалтерів (IESBA), зокрема його Розділом 110, що визначає універсальні принципи для всіх професійних бухгалтерів. Ці два кодекси, хоч і мають спільну основу, застосовуються в різних контекстах: IESBA більше орієнтований на публічну сферу (як у випадку зовнішнього аудиту), тоді як ГСВА сфокусований на унікальній позиції внутрішнього аудитора як працівника організації [2, 3].

Функція внутрішнього аудиту базується на п'яти ключових етичних принципах, які вимагають від аудитора підтримання найвищого рівня професіоналізму та поведінки.

Чесність є безумовним наріжним каменем професії, вимагаючи від аудитора бути відвертим і правдивим. Це означає не лише правдиве звітування про виявлені факти, але й професійну сміливість діяти правомірно та етично, незалежно від потенційних несприятливих особистих чи організаційних наслідків.

Об'єктивність вимагає від внутрішніх аудиторів незалежного судження, не будучи скомпрометованим внаслідок упередженості, конфлікту інтересів або неналежного впливу. Цей принцип критично важливий для внутрішнього аудиту, оскільки аудитор оцінює діяльність, за яку відповідають його колеги чи вище керівництво.

Професійна компетентність та належна ретельність охоплюють вимогу володіти необхідними знаннями та навичками, постійно їх підтримувати, а також застосовувати уважність, розважливість та професійний скептицизм у процесі виконання завдання. Аудитор повинен діяти сумлінно та відповідно до технічних стандартів.

Конфіденційність зобов'язує внутрішніх аудиторів належним чином використовувати та захищати чутливу інформацію, отриману в ході професійної діяльності, розкриваючи її лише за наявності законного чи професійного права або обов'язку.

Професійна поведінка вимагає дотримання вимог відповідних законодавчих і нормативних актів та уникнення будь-якої дії, що може дискредитувати професію.

Хоча принципи є спільними, джерела та природа загроз для внутрішніх та зовнішніх аудиторів суттєво різниться. Зовнішній аудит, регульований IESBA, найбільше сфокусований на незалежності від клієнта (третьої сторони), у той час як внутрішній аудит, як функція всередині організації, постійно протистоїть загрозам, що походять від ієрархічної структури.

Ключові категорії загроз дотриманню основоположних принципів: загроза власного інтересу, що виникає, коли аудитор має фінансову або особисту зацікавленість у результатах своєї роботи; загроза особистих стосунків, пов'язана з надмірною лояльністю до керівництва; загроза тиску, коли аудитор змушений змінювати висновки під впливом впливових осіб; або загроза власної оцінки, коли доводиться перевіряти процеси, у яких він сам раніше брав участь [3].

Для забезпечення та підтримки етичних стандартів, GIAS вимагає інтегрованого підходу через застосування запобіжних заходів:

- структурна незалежність: фундаментальною запорукою є пряме підпорядкування керівника внутрішнього аудиту раді або її аудиторському комітету, що мінімізує загрозу тиску з боку виконавчого керівництва.

- політика розкриття порушень: аудитори повинні щорічно засвідчувати відсутність конфлікту інтересів або розкривати потенційні порушення об'єктивності, щоб керівник внутрішнього аудиту міг вжити коригувальних заходів.

- контроль якості: регулярні зовнішні оцінки якості функції внутрішнього аудиту допомагають виявити системні або індивідуальні проблеми з дотриманням етики.

- професійне навчання: постійне навчання, сфокусоване на етичних дилемах та механізмах професійного скептицизму, є обов'язковим для підтримки компетентності.

Наслідки порушення етичних стандартів є руйнівними на кількох рівнях. На рівні функціонування внутрішнього аудиту відбувається втрата довіри до його висновків, що робить функцію неефективною та марною. На рівні організації порушення етики може призвести до фінансових та репутаційних втрат через приховання ризиків або неправдиве звітування, що загрожує не лише штрафами, а й падінням ринкової вартості компанії. У разі серйозних порушень, аудитор може зіткнутися з дисциплінарною відповідальністю та анулюванням професійних сертифікатів.

У зв'язку з цим, ключову роль у дотриманні етичних стандартів відіграє професійний скептицизм. Він вимагає від аудитора підходити до перевірки з

мисленням, що ставить під сумнів, а не просто сліпо приймає пояснення менеджменту. Професійний скептицизм, підкріплений принципами об'єктивності та належної ретельності, є найефективнішою зброєю проти тиску. Аудитор повинен постійно шукати достатні, надійні, релевантні та корисні аудиторські докази.

Етична стійкість внутрішнього аудиту також підтримується через постійне навчання, сфокусоване на етичних дилемах, що дозволяє аудиторам розвивати здатність правильно реагувати на складні ситуації, де правильне рішення не є очевидним.

Водночас етична поведінка внутрішніх аудиторів має не лише професійний, а й стратегічний вимір. Вона визначає репутацію всієї організації та її здатність підтримувати довіру інвесторів, регуляторних органів і суспільства. Там, де етика є частиною корпоративної культури, внутрішній аудит сприймається не як формальний контролер, а як партнер у досягненні стратегічних цілей і підвищенні цінності бізнесу. Етична культура створює умови, за яких керівництво готове відверто обговорювати проблеми, а не приховувати їх, що підвищує ефективність системи управління ризиками.

Отже, дотримання етичних стандартів у діяльності внутрішніх аудиторів є ключовою умовою формування ефективної, прозорої та відповідальної системи корпоративного управління. Етика визначає не лише якість аудиторських висновків, а й стратегічну репутацію компанії. Дотримання етичних стандартів є не лише професійним обов’язком аудитора, але й безпосередньою запорукою зміцнення довіри до функції, що, у свою чергу, підвищує якість корпоративного управління та стабільність організації.

Список використаних джерел:

1. Шалімова Н. С. Етика внутрішнього аудитора: вимоги та підходи щодо забезпечення її дотримання. Економіка. Фінанси. Право. 2015. № 7/2. С. 20–25. URL: https://dspace.kntu.kr.ua/handle/123456789/3812 (дата звернення: 10.10.2025)

2. Глобальні стандарти внутрішнього аудиту. Вид. офіц. 2024. 129 с. URL: https://theiia.org.ua/wp-content/uploads/2024/12/global-internal-audit-standards-ukrainian.pdf (дата звернення: 11.10.2025).

3. Міжнародний кодекс етики професійних бухгалтерів (включаючи Міжнародні стандарти незалежності). Вид. офіц. 2024. 345 с. URL: https://surl.li/cjwkot (дата звернення: 11.10.2025).

КОПОТІЄНКО ТЕТЯНА, к. е. н., доцент,
доцент кафедри фінансового аналізу та аудиту
МИЛЬО ВІОЛЕТА, здобувачка вищої освіти ОС «бакалавр»,
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ЛІКВІДНОСТІ ЯК ОСНОВА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У період воєнної та післявоєнної трансформації економіки України підтримання ліквідності підприємств набуває ключового значення. Фінансова нестабільність, коливання валютного курсу та зміни в монетарній політиці створюють ризики для платоспроможності бізнесу. Попри достатній рівень інформативності фінансової звітності, аналіз ліквідності часто залишається формальним, що обмежує його роль як інструмента управління. Як показано у праці Нарогана В. В. [3], державна монетарна стратегія виступає визначальним чинником стабілізації фінансових потоків. Макрорівневі рішення — обсяг грошової маси, процентна ставка, механізми рефінансування — безпосередньо впливають на ліквідність корпоративного сектору. Відтак, адаптивність підприємства до змін зовнішнього середовища залежить від його фінансової політики щодо оборотного капіталу.

Мета цього дослідження полягає у висвітленні характеристик ліквідності підприємства та визначенні факторів, що формують її рівень у сучасних умовах. Ліквідність розглядається як інтегральна характеристика фінансової стійкості, що відображає здатність підприємства своєчасно виконувати зобов'язання й підтримувати безперервність операційного циклу.

Згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [4], основою аналітичної оцінки ліквідності є дані балансу (форми № 1) та звіту про рух грошових коштів (форми № 3). Саме вони дозволяють розрахувати ключові коефіцієнти, що відображають поточну, швидку й абсолютну ліквідність (табл. 1).

Таблиця 1 - **Основні показники ліквідності підприємства**

Показник	Формула	Нормативне значення
Поточна ліквідність	$\frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Поточні зобов'язання}}$	1,5-2,5
Швидка ліквідність	$\frac{(\text{Оборотні активи} - \text{Запаси})}{\text{Поточні зобов'язання}}$	0,8-1,0
Абсолютна ліквідність	$\frac{\text{Грошові кошти}}{\text{Поточні зобов'язання}}$	0,2-0,35
Маневреність оборотного капіталу	$\frac{\text{Власні оборотні кошти}}{\text{Оборотні активи}}$	>0,1

Джерело: узагальнено авторами

Аналіз витрат операційної діяльності [2] показує, що рівень ліквідності формується не лише фінансовими рішеннями, а й структурою витрат. Якщо збільшується частка постійних або малоефективних витрат, це сповільнює

оборот ресурсів і знижує здатність підприємства генерувати грошові потоки. Тому оцінювання ліквідності потребує поєднання розрахункових коефіцієнтів із вивченням причин, що впливають на швидкість обігу активів.

Важливим чинником збереження ліквідності є управління запасами. У дослідженні авторського колективу [1] наголошено, що застосування принципів циркулярної економіки дозволяє раціонально планувати обсяги матеріальних ресурсів, мінімізувати залишки та скоротити фінансові втрати від їх зберігання. Гнучке планування запасів, орієнтоване на реальні виробничі потреби, забезпечує швидше перетворення ресурсів у грошові кошти, а отже — покращення ліквідності. Це підтверджує необхідність інтеграції управлінських рішень у систему економічного аналізу: дані про оборотність активів стають базою для прогнозу грошових потоків.

Зіставлення розглянутих джерел дозволяє побачити логічний зв'язок між макро- та мікрорівнями управління ліквідністю: державна монетарна політика формує середовище руху капіталу, а підприємство, аналізуючи витрати та запаси, визначає власну адаптаційну траєкторію [3, 1]. Саме тому ліквідність постає як спільна зона відповідальності фінансової системи.

Узагальнюючи результати, можна стверджувати, що ефективне оцінювання платоспроможності має ґрунтуватися на трьох рівнях:

- нормативному — використання офіційної звітності відповідно до чинного законодавства та методичних положень бухгалтерського обліку;
- аналітичному — виявлення внутрішніх чинників формування грошових потоків, оцінювання їх впливу на платоспроможність підприємства;
- управлінському — розроблення комплексних заходів щодо підвищення оборотності активів й забезпечення фінансової гнучкості підприємства.

Ефективне управління ліквідністю потребує поєднання макроекономічних орієнтирів, аналітичного контролю витрат і раціонального використання запасів. Збалансування цих чинників формує стійкість грошових потоків та підвищує фінансову адаптивність підприємства в умовах економічної невизначеності. У результаті ліквідність трансформується з пасивного показника звітності на активний інструмент стратегічного управління.

Список використаних джерел

1. Adamiv M., Mykytiuk R., Kokhan O. Enterprise inventory management technology based on the implementation of circular economy principles. *Ekonomika. Finansy. Pravo.* 2025. № 5. P. 136–139. DOI: https://doi.org/10.37634/efp.2025.5.27.

2. Polishchuk O. V. Concepts of costs, their economic content, factors of the effect on costs. *Ekonomika. Finansy. Pravo.* 2020. № 4(1). P. 46–52. DOI: https://doi.org/10.37634/efp.2020.4(1).7.

3. Нароган В. В. Оптимізація монетарної стратегії держави як відповідь на фінансові дисбаланси. *Економіка. Фінанси. Право.* 2019. № 9. С. 6–12. URL: http://efp.in.ua/uk/journal-article/346

4. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 лип. 1999 р. № 996-XIV (зі змінами № 2435-IX від 19 лип. 2022 р.) *Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14

КОРНІЙКО ДАРИНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **МІНЯЙЛО ВІКТОРІЯ**, к.е.н, доцент,
доцент кафедри фінансового аналізу та аудиту,
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ У СФЕРІ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Фінансовий контроль у системі управління державними підприємствами становить систему заходів, спрямованих на перевірку законності, доцільності та ефективності використання публічних коштів. Держава як власник має забезпечувати належне функціонування підприємств державного сектору через механізми контролю за їх фінансово-господарською діяльністю. Державні підприємства утворюються компетентним органом державної влади у розпорядчому порядку на базі відокремленої частини державної власності. Особливий статус таких суб'єктів господарювання зумовлює необхідність посиленого контролю за їх діяльністю з боку уповноважених органів [1].

Система фінансового контролю охоплює декілька рівнів здійснення нагляду. На державному рівні контрольні функції виконують спеціалізовані органи, серед яких Рахункова палата, Державна аудиторська служба, органи Державної податкової служби та інші уповноважені інституції. Внутрішній контроль реалізується безпосередньо на підприємствах через створення ревізійних комісій, внутрішнього аудиту та інших структурних підрозділів. Кожен рівень контролю має власну компетенцію та специфічні інструменти впливу на об'єкти перевірки. Державний фінансовий контроль здійснюється з метою забезпечення дотримання законодавства у сфері управління державними фінансами [2].

Фінансовий контроль виконує превентивну функцію, попереджаючи можливі порушення у використанні державних ресурсів. Перевірка планування бюджетів підприємств, аналіз фінансових показників та оцінка ефективності господарської діяльності дозволяють своєчасно виявляти ризики нераціонального витрачання коштів. Інструменти контролю застосовуються для оцінки достовірності фінансової звітності та виявлення фактів нецільового використання державного майна. Результати перевірок формують базу для прийняття управлінських рішень щодо подальшого функціонування підприємств. Форми та методи контролю включають інспектування, перевірки та ревізії фінансово-господарської діяльності [3].

Проблематика фінансового контролю у державному секторі пов'язана з недостатньою координацією між різними контролюючими органами, дублюванням функцій та обмеженістю ресурсів для проведення якісних перевірок. Неефективність контрольних механізмів призводить до збиткової діяльності багатьох державних підприємств, зловживань посадовими особами та зниження конкурентоспроможності державного сектору економіки. За результатами аудитів виявляються численні порушення фінансової дисципліни, нецільове використання бюджетних коштів, заниження доходів та

приховування збитків. Відсутність оперативного реагування на виявлені порушення знижує дієвість контрольних заходів.

Масштаби виявлених порушень підтверджуються статистичними даними контролюючих органів. За даними Державної аудиторської служби України протягом 2024 року проведеними державними фінансовими аудитами виявлено неефективних управлінських дій (рішень) або ризикових операцій, що призвели до упущених вигод/неотриманих доходів або непродуктивних/зайвих витрат на загальну суму більш як 162,5 млрд грн, неефективних управлінських дій (рішень) або ризикових операцій, що можуть призвести (свідчити) про упущені вигоди/неотримані доходи або непродуктивні/зайві витрати на суму майже 143,9 млрд грн. Крім того, виявлено порушень законодавства, що можуть призвести до втрат фінансових і матеріальних ресурсів, на загальну суму близько 2,1 млрд грн. Ці показники свідчать про критичну необхідність удосконалення існуючих контрольних механізмів.

Удосконалення системи фінансового контролю передбачає впровадження ризик-орієнтованого підходу, за якого інтенсивність перевірок визначається рівнем фінансових ризиків конкретного підприємства. Раціональний розподіл обмежених ресурсів контролюючих органів вимагає зосередження уваги на найбільш проблемних суб'єктах господарювання. Застосування сучасних інформаційних технологій у контрольній діяльності забезпечує автоматизацію процесів аналізу фінансової звітності, виявлення аномалій у фінансових операціях та формування звітності про результати контролю. Цифровізація контрольних процедур підвищує швидкість обробки інформації та зменшує вплив людського фактору на результати перевірок.

Транспарентність діяльності державних підприємств є необхідною умовою ефективного контролю. Оприлюднення фінансової звітності, планів діяльності та результатів аудитів створює можливості для громадського контролю, який доповнює державний нагляд. Відкритість інформації сприяє підвищенню відповідальності керівників підприємств та зменшенню корупційних ризиків. Громадський контроль через інститути громадянського суспільства доповнює державні механізми нагляду. Громадяни мають право на отримання інформації про діяльність суб'єктів господарювання державного сектору [4].

Результативність фінансового контролю визначається не лише кількістю проведених перевірок, а й практичним впливом на покращення фінансового стану державних підприємств. Контрольні заходи мають супроводжуватися конкретними рекомендаціями щодо усунення виявлених недоліків, притягненням винних осіб до відповідальності та відшкодуванням завданих збитків. Системний підхід до фінансового контролю передбачає моніторинг виконання рекомендацій та оцінку довгострокового впливу контрольних заходів на ефективність господарювання. Без належного виконання рекомендацій контролюючих органів перевірки втрачають практичний сенс.

Координація діяльності різних контролюючих органів потребує вдосконалення через створення єдиної інформаційної системи обміну даними про результати перевірок. Уникнення дублювання контрольних функцій

дозволить знизити адміністративний тиск на підприємства та підвищить якість контрольних заходів. Розмежування повноважень між органами державного фінансового контролю має базуватися на принципах спеціалізації та компетентності у конкретних сферах господарської діяльності. Підвищення кваліфікації працівників контролюючих органів залишається пріоритетним завданням для забезпечення якості перевірок.

Володіння сучасними методиками аудиту, розуміння специфіки галузей економіки та знання міжнародних стандартів фінансової звітності дозволяють виявляти складні схеми порушень фінансової дисципліни. Регулярне навчання та обмін досвідом з міжнародними партнерами сприяє впровадженню кращих практик контрольної діяльності. Відповідальність керівників державних підприємств за результати фінансово-господарської діяльності має бути чітко регламентована. Запровадження ключових показників ефективності та їх регулярний моніторинг дозволяє оцінювати якість управління підприємствами.

Отже, фінансовий контроль у сфері управління державними підприємствами залишається одним з ключових інструментів забезпечення ефективного використання державних ресурсів. Вдосконалення контрольних механізмів через впровадження ризик-орієнтованого підходу, цифровізацію процедур та підвищення транспарентності діяльності підприємств сприятиме покращенню фінансових результатів державного сектору економіки. Координація діяльності контролюючих органів та підвищення кваліфікації їх працівників виступають необхідними умовами для забезпечення дієвості фінансового контролю.

Список використаних джерел

1. Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб: Закон України від 9 січня 2025 року № 4196-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20 (дата звернення: 25.10.2025).
2. Бюджетний кодекс України : Закон України від 8 липня 2010 року № 2456-VI. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 50-51. Ст. 572. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17 (дата звернення: 21.10.2025).
3. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : Закон України від 26 січня 1993 року № 2939-XII. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 13. Ст. 110. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12 (дата звернення: 21.10.2025).
4. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 січня 2011 року № 2939-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 32. Ст. 314. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17 (дата звернення: 21.10.2025).
5. Результати діяльності Держаудитслужби, її міжрегіональних територіальних органів за січень – грудень 2024 року. URL: https://dasu.gov.ua/ua/plugins/userPages/3754 (дата звернення 24.10.2025)

КРАВЧЕНКО МИКОЛА, здобувач PhD
Науковий керівник – **ДЕРЕВ'ЯНКО СВІТЛАНА**, к.е.н, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України, м.Київ

МЕХАНІЗМИ ОЦІНКИ ТА КОНТРОЛЮ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ У НЕСТАБІЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

Концепція створення особливої форми вартості, що існуватиме виключно в електронному форматі та застосовуватиметься як інструмент здійснення платежів на основі попередньо внесених грошових коштів, була сформульована ще у 1970-х роках XX століття. У подальшому спостерігалася тенденція до поступового, але масштабного впровадження електронних грошей у систему безготівкових розрахунків. Відповідно до положень Закону України «Про платіжні послуги» [1], під електронними грошима розуміються одиниці вартості, що існують в електронній формі та випускаються емітентом для виконання платіжних операцій, приймаються як засіб платежу іншими суб'єктами, крім емітента, та становлять грошове зобов'язання останнього.

У нестабільних економічних умовах виникають такі основні проблеми, пов'язані з електронними грошима:

- Коливання курсу - коливання валютного курсу можуть суттєво впливати на вартість електронних грошей, особливо у випадках, коли їх номінал прив'язаний до іноземної валюти..
- Інфляція - підвищення рівня інфляції здатне зменшувати реальну вартість електронних грошей, що обумовлює необхідність коригування їх номінальної оцінки.
- Невизначеність - політична чи економічна нестабільність може зумовлювати зниження рівня довіри до систем електронних грошей.

Оцінювання електронних грошей в умовах економічної нестабільності вимагає впровадження адаптивних методологічних підходів. Доцільно застосовувати справедливу вартість як ключовий критерій оцінки з урахуванням ринкових коливань, кредитних ризиків та інфляційних очікувань. Водночас важливим є розкриття методологічних засад оцінювання у примітках до фінансової звітності, що забезпечує прозорість та достовірність наданої інформації користувачам фінансових звітів.

Організація бухгалтерського обліку операцій з електронними грошима має гарантувати їх окреме відображення у складі грошових коштів або фінансових інструментів, а також детальний аналітичний облік за видами емітентів, валютами, строками обігу та коректне відображення доходів і витрат, пов'язаних із комісійними платежами чи переоцінкою. При цьому необхідно дотримуватися положень міжнародних стандартів фінансової звітності, зокрема МСФЗ 9 «Фінансові інструменти», який визначає порядок визнання, оцінювання та розкриття інформації щодо цифрових платіжних засобів.

Основним підходом до оцінювання електронних грошей виступає метод номінальної вартості, який використовується під час первісного визнання отриманих цифрових платіжних засобів у бухгалтерському обліку. Проте в

умовах економічної нестабільності цей метод не завжди відображає реальний фінансовий стан підприємства, оскільки не враховує змін купівельної спроможності та впливу ринкових ризиків. Тому для більш обґрунтованого оцінювання застосовується метод справедливої вартості, який передбачає переоцінку електронних грошей за ринковими цінами або на основі обґрунтованих аналітичних показників, що адекватно відображають актуальні економічні умови.

Процедура визначення справедливої вартості включає декілька ключових етапів:

1. необхідно оцінити надійність емітента електронних грошей та його кредитний рейтинг, що впливає на ймовірність втрат через його неплатоспроможність.

2. визначається ринкова конвертація цифрових платіжних засобів у національну валюту або інші фінансові інструменти, що відображає поточні валютні курси та інфляційні очікування.

3. здійснюється аналіз ризиків контрагента та строків обігу активів, оскільки електронні гроші можуть мати обмежений термін дії або бути прив’язані до конкретних платіжних систем.

Для бухгалтерського відображення результатів оцінювання застосовується коригування балансової вартості шляхом проведення переоцінки або формування резервів під можливі фінансові втрати. Наприклад, у випадку значних коливань валютного курсу чи підвищення ризику неплатоспроможності емітента підприємство має право створювати резерви з метою покриття потенційних збитків. При цьому у фінансовій звітності необхідно детально розкривати застосовану методику оцінювання, джерела інформаційного забезпечення, критерії переоцінки та прийняті допущення, що гарантує прозорість і достовірність представлених даних.

Якщо електронні гроші перебувають у розпорядженні підприємства протягом тривалого періоду, їхня вартість може підлягати дисконтуванню або переоцінці з урахуванням поточної вартості очікуваних грошових потоків. Такий підхід набуває особливої значущості для суб’єктів господарювання, які активно використовують цифрові платіжні інструменти в інвестиційній або зовнішньоекономічній діяльності, оскільки він дає змогу більш точно відображати фінансовий стан.

Сучасна практика передбачає інтеграцію традиційних методів внутрішнього контролю з автоматизованими системами моніторингу, що забезпечує можливість відстеження транзакцій у режимі реального часу, встановлення операційних лімітів та регулярне звіряння залишків електронних грошей із даними емітентів і банківських установ.

Механізм контролю передбачає комплексний підхід, що поєднує внутрішній аудит, аналітичний облік та автоматизований моніторинг:

1. Внутрішній аудит - здійснює систематичну перевірку достовірності операцій з електронними грошима та їх відповідності умовам укладених договорів. Аудиторська перевірка охоплює вибірковий або суцільний аналіз

транзакцій, оцінку наявності документального підтвердження, звіряння залишків електронних грошей з даними емітентів і банківських установ, а також аналіз ефективності функціонування діючої системи внутрішнього контролю.

2. Автоматизований контроль (моніторинг) - передбачає застосування спеціалізованого програмного забезпечення для моніторингу руху електронних грошей у режимі реального часу. Система контролю може включати встановлення операційних лімітів, автоматичне інформування про їх перевищення чи виявлення підозрілих транзакцій, а також інтеграцію отриманих даних із бухгалтерськими регістрами з метою своєчасного відображення змін у фінансовому обліку. Використання таких інструментів істотно знижує ризики помилок і шахрайських дій, підвищуючи рівень надійності облікової інформації.

3. Аналітичний облік електронних грошей - передбачає ведення деталізованого обліку за видами емітентів, валютами, строками обігу та умовами використання. Такий підхід дає змогу своєчасно виявляти можливі невідповідності, здійснювати контроль за рухом активів і забезпечувати їх коректне відображення у фінансовій звітності.

Сучасні підходи рекомендують інтеграцію контролю за електронними грошима із системою управлінського обліку, що надає можливість здійснювати прогнозування грошових потоків, оцінювати ризики та приймати обґрунтовані управлінські рішення на основі достовірних даних. Крім того, важливою складовою цього процесу є належне документування контрольних процедур, яке сприяє їх стандартизації та відповідності чинному законодавству й міжнародним стандартам фінансової звітності [2].

Перспективним напрямом подальшого розвитку механізмів оцінки та контролю електронних грошей є впровадження інноваційних технологій, зокрема штучного інтелекту та блокчейну, які здатні автоматизувати ключові облікові процеси, зменшити операційні витрати та підвищити загальну ефективність управління цифровими фінансовими потоками. У результаті цього система контролю електронних грошей у бухгалтерському обліку трансформується у багаторівневий інструмент, що забезпечує прозоре й достовірне відображення руху грошових ресурсів та підсилює надійність і аналітичну цінність фінансової звітності підприємства.

Список використаних джерел:

1. Про платіжні послуги. Закон України № 1591-IX від 30 червня 2021 року. *Верховна Рада України.* URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text

2. Шевчук О. Трансформація фундаментальних принципів обліку і контролю у системі електронних трансакцій. *Вісник Економіки*. 2024. №2 С. 131-149.

КРІЛЬ АНДРІЙ, аспірант
Науковий керівник – **ЧУБАЙ ВОЛОДИМИР**, к.е.н, доцент,
професор кафедри обліку та аналізу,
Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПОВЕДІНКОВІ ЧИННИКИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Система внутрішнього контролю традиційно розглядається крізь призму формальних процедур, регламентів та технічних механізмів верифікації господарських операцій. Однак сучасні дослідження в галузі організаційної поведінки та управлінського обліку дедалі більше акцентують увагу на «людському факторі» як критичній детермінанті ефективності контрольних систем. Навіть бездоганно розроблені процедури виявляються неефективними, якщо працівники їх ігнорують, обходять або формально виконують через відсутність розуміння їхньої цінності чи через конфлікт з організаційною культурою.

Актуальність дослідження зумовлена кількома взаємопов'язаними тенденціями. По-перше, цифрова трансформація бізнес-процесів та масовий перехід до гібридних форм організації праці докорінно змінили контекст функціонування внутрішнього контролю. Фізична дистанція між працівниками та керівництвом, віртуалізація комунікацій і зростання автономності співробітників створили нові виклики для традиційних механізмів нагляду та моніторингу. По-друге, посилення уваги регуляторів та стейкхолдерів до якості корпоративного управління та управління ризиками підвищує вимоги до результативності систем внутрішнього контролю. По-третє, українські підприємства в умовах воєнного стану та євроінтеграційних процесів стикаються з необхідністю адаптації контрольних механізмів до екстремальних умов функціонування, що робить поведінкові аспекти ще більш вагомими.

Результативність внутрішнього контролю залежить від того, наскільки працівники самостійно дотримуються встановлених правил, цінностей організації та етичних норм. Психологічні аспекти, такі як мотивація, відчуття відповідальності та сприйняття важливості контрольних процедур, безпосередньо впливають на їх ефективність. Дослідження в галузі поведінкової економіки демонструють, що навіть раціональні працівники схильні до когнітивних спотворень: ефекту надмірної самовпевненості (overconfidence bias), схильності до ризику в умовах обмеженого нагляду, а також раціоналізації відхилень від процедур через зовнішні обставини. В гібридному середовищі ці тенденції посилюються через відсутність безпосереднього соціального контролю та можливість анонімності дій [1].

Окрему увагу заслуговує феномен «цифрової втоми від контролю» (digital control fatigue). Технології моніторингу діяльності працівників (від відстеження активності клавіатури до аналізу часу, проведеного в корпоративних додатках) можуть створювати ефект тотального спостереження, що призводить до зростання стресу, зниження організаційної лояльності та парадоксально – до

пошуку способів обходу контрольних механізмів [2]. Тобто, працівники, які відчувають надмірний цифровий нагляд, демонструють нижчу внутрішню мотивацію дотримуватися процедур і частіше вдаються до формального виконання вимог за умови втрати їхньої сутнісної мети).

Одним із ключових викликів стає баланс між довірою та контролем. Надмірний контроль може демотивувати персонал, сприяти формалізму або навіть саботажу процедур, тоді як надмірна довіра без належного моніторингу підвищує ризик помилок і порушень. Теорія самодетермінації (Self-Determination Theory) пояснює цей феномен через призму базових психологічних потреб людини: потреби в автономії, компетентності та приналежності [3]. Контрольні системи, які сприймаються як загроза автономії або такі, що ставлять під сумнів професійну компетентність, активують захисні механізми та опір. Натомість контроль, побудований на принципах прозорості, участі працівників у розробці процедур та визнання їхньої експертизи, сприяють перетворенню зовнішніх вимог на внутрішні переконання.

Оптимальна стратегія передбачає інтеграцію організаційних механізмів (правила, стандарти, процедури) з психологічними чинниками (мотивація, культура дотримання норм, відповідальність), що дозволяє досягти синергії між довірою та контролем у гібридному середовищі. Це вимагає переосмислення архітектури контрольних систем: від реактивного виявлення порушень до проактивного формування «культури контролю», де дотримання процедур стає не зовнішньою вимогою, а елементом професійної ідентичності. Практична реалізація такого підходу включає кілька аспектів:

1. Трансформацію комунікації про контроль – позиціювання процедур як інструментів підтримки прийняття рішень та зниження ризиків, а не лише перевірки. Використання «підштовхувань» (nudges) допомагає м’яко спрямовувати поведінку працівника [4].

2. Адаптивні системи контролю, які автоматично знижують частоту перевірок для працівників з незаплямованою репутацією та посилюють моніторинг у разі виявлення аномалій, демонструють вищу ефективність порівняно з універсальними підходами. Це відповідає принципу ризик-орієнтованого контролю та одночасно задовольняє психологічну потребу в справедливості та визнанні.

3. Створення механізмів психологічної безпеки, які дозволяють працівникам відкрито повідомляти про помилки, складності в дотриманні процедур або недосконалості самих контрольних механізмів. Це особливо важливо в гібридному середовищі, де менеджери втрачають можливість спостерігати за невербальними сигналами дискомфорту чи труднощів працівників.

4. Інвестування в цифрову грамотність та розуміння логіки контрольних процедур. Дослідження показують, що працівники часто порушують процедури не через злий умисел, а через нерозуміння їхньої мети або через відсутність необхідних навичок. У віддаленому форматі, де можливості неформального навчання обмежені, критично важливою стає систематична освітня робота

щодо пояснення ризиків, демонстрації кейсів наслідків порушень та розвитку компетентностей у застосуванні контрольних інструментів.

5. Соціотехнічні механізми контролю, які забезпечують поєднання технологій моніторингу з соціальними механізмами. Наприклад, peer-review системи, де колеги періодично перевіряють роботу один одного, створюють м'який соціальний тиск без відчуття «тотального нагляду» з боку керівництва. Гейміфікація дотримання процедур (з рейтингами, досягненнями, командними змаганнями) задіює мотиваційні механізми, які традиційні формальні контролі ігнорують [5].

Таким чином, результативність внутрішнього контролю в сучасних умовах залежить від комплексного впливу організаційних структур та поведінкових характеристик персоналу, а також від адаптації процедур контролю до цифрових та гібридних робочих моделей. Ефективна система внутрішнього контролю в епоху гібридної роботи має функціонувати як складна соціотехнічна система, де технології забезпечують прозорість та об'єктивність, формальні процедури створюють чіткі рамки поведінки, а організаційна культура та психологічні механізми перетворюють зовнішні вимоги на внутрішню потребу дотримання стандартів. Перехід від парадигми «контролю як обмеження» до парадигми «контролю як підтримки» стає не просто бажаною опцією, а необхідною умовою збереження результативності контрольних систем в умовах трансформованого робочого середовища, де персональний нагляд трансформується у віртуальні форми верифікації діяльності, а прямий контроль – саморегуляцією та організаційною довірою.

Список використаних джерел:

1. Марчишин Н. Роль поведінкової економіки в системі економічних наук. *Вісник економіки.* 2023. Вип. 3. С. 182–197. DOI: https://doi.org/10.35774/visnyk2023.03.182

2. Яковенко О. І. Особливості дистанційного управління персоналом в сучасних умовах. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління.* 2022. № 33(72)1. С. 34–39. URL: https://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/33_72_1/8.pdf

3. Сердюк Л.З. Психологічні фактори самодетермінації особистості. *Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України*, 2018. Том. V: Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія. Вип.18. С. 151-161.

4. Передало Х. С., Огерчук Ю. В., Лібенко Ю. С. Поведінкова економіка та можливості застосування технік її впливу в сучасних організаціях. *Ефективна економіка*. 2019. № 12. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7520 (дата звернення: 26.10.2025). DOI: 10.32702/2307-2105-2019.12.94

5. Насирова С. Гейміфікація, як ефективний інструмент мотивації персоналу сучасної організації. *Scientific review.* 2019. №4 (13). URL: https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/1791

КУЗІН ІГОР, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **КОЧНОВА ІРИНА**,
ст. викладач кафедри маркетинг та логістика,
Національний університет «Запорізька політехніка», м. Запоріжжя

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ

Інтернет-торгівля в Україні та світі розвивається значно швидше, ніж традиційні офлайн-магазини. За даними досліджень, дохід від електронної комерції зростатиме із середньорічним темпом (CAGR) у 9,49% протягом періоду з 2024 до 2029 року. Така динаміка супроводжується постійними змінами: впроваджуються нові технології, трансформуються запити та поведінка споживачів, а також розширюються можливості сервісу [1].

У 2025 році головними трендами української електронної комерції є: мобільні покупки та відеомаркетинг, застосування штучного інтелекту для персоналізації, соціальна комерція в соцмережах, а також сталий розвиток та захист кібербезпеки як пріоритет для споживачів і бізнесу.

Підвищення мобільної комерції – мобільні платформи для електронної комерції набирають популярності, оскільки дають змогу робити покупки в декілька кліків, що значно економить час споживачів – 60-70% покупок здійснюється зі смартфонів.

Застосування штучного інтелекту для персоналізації клієнтського досвіду забезпечує можливість створювати індивідуальні пропозиції для кожного покупця, розширювати багатоканальну взаємодію через інтеграцію онлайн і офлайн платформ, а також оптимізувати комунікацію завдяки використанню чат-ботів. Згідно з даними Forbes, 78% компаній галузі вже впроваджують або планують використовувати штучний інтелект, а дослідження ARtillery Intelligence свідчить, що 15-20% онлайн-магазинів активно інтегрують у свої процеси технології доповненої та віртуальної реальності (AR/VR) [2].

Понад 60% усіх онлайн-покупок у світі сьогодні здійснюються через маркетплейси. До найбільш популярних платформ належать Amazon, eBay, Walmart і Etsy. В Україні великі маркетплейси, такі як Rozetka, Prom.ua, OLX, стають популярними майданчиками для бізнесів різного масштабу. Малий та середній бізнес часто вибирає маркетплейси для реалізації товарів через наявність широкої аудиторії, зручну платформу для продажу та потужну логістичну підтримку. Продавці можуть значно зменшити витрати на створення власного інтернет-магазину, використовуючи можливості маркетплейсів [3].

Соціальні мережі перетворилися на ключові інструменти для просування брендів і організації прямих продажів: – 57,5% інтернет-користувачів купують товари чи послуги щотижня; – 26,5% користувачів соціальних мереж відвідують соціальні мережі для пошуку товарів для купівлі.

Платформи, такі як Instagram, Facebook і TikTok, забезпечують зростаючий попит на шопінг безпосередньо через соціальні канали. Українські підприємці досі стикаються з обмеженнями щодо використання функцій створення магазинів у TikTok Shop, Instagram Shopping та Facebook Shops.

Основна проблема полягає в тому, що Україна не входить до переліку підтримуваних країн у більшості міжнародних функцій маркетплейсів, інтегрованих у соціальні мережі. Обмеження стосуються як приватних акаунтів, так і бізнес-сторінок – неможливо підключити українські платіжні системи або зареєструвати юридичних осіб для роботи на цих платформах [4].

Кібербезпека набуває статусу стратегічного пріоритету для компаній. Якби кіберзлочинність оцінювали як окрему країну, то з прогнозованими збитками у 9,5 трильйона доларів США у 2024 році вона посіла б третє місце серед найбільших економік світу, поступаючись лише США та Китаю [5].

Кібербезпека полягає у забезпеченні захисту комп'ютерних систем, мереж та конфіденційної інформації від кібератак, які можуть призвести до викрадення, модифікації або знищення важливих даних.

Зі збільшенням числа кіберзлочинів компанії повинні забезпечувати захист персональних даних та безпеку фінансових транзакцій своїх клієнтів, це включає впровадження: Zero Trust-архітектуру, XDR-платформи, хмарні SASE-рішення та інструменти на базі AI/ML.

Незважаючи на логістичні виклики та економічну нестабільність, споживачі швидко пристосувалися до нових реалій, зберігаючи активність в онлайн-покупках, тоді як бізнеси активно переходять на цифрові канали. Попри виклики воєнного часу, український ринок електронної комерції продовжує залишатися одним із найперспективніших секторів, який показує стійкість і володіє значним потенціалом для майбутнього розвитку.

Список використаних джерел:

1. E-commerce retail sales CAGR 2024-2029, by country. Statista Research Department. 2024. June 10. URL: https://www.statista.com/forecasts/220177/b2c-ecommerce-sales-cagr-forecast-for-selected-countries.
2. Мелешкевич С. Тренди в електронній комерції на 2025 рік. URL: https://avada-media.ua/blog/trendy-v-elektronnoy-kommertsii-na-2025-god/#trendi-v-elektronniy-komertsiyi-na-2025-rik.
3. Top 10 Cybersecurity Predictions And Statistics For 2024. URL: https://cybersecurityventures.com/top-5-cybersecurity-facts-figures-predictions-and-statistics-for-2021-to-2025/.
4. Серветник М. Скроль та купуй. *Forbes Ukraine*. URL: https://forbes.ua/business/skrol-ta-kupuy-v-tiktok-instagram-ta-facebook-nayrozvinenishiy-funktsional-dlya-e-commerce-yak-nalashtuvati-prodazhi-z-ukraini-05072025-30901.
5. Cybersecurity Ventures**.** URL: https://www.cshub.com/.

КУЦ ВІКТОРІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ДУГАР ТЕТЯНА**, к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

АУДИТОРСЬКИЙ РИЗИК: СУТНІСТЬ, ОСОБЛИВОСТІ І РОЛЬ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЯКОСТІ АУДИТУ

У динамічному світі економічних відносин та постійно зростаючої вимоги до прозорості фінансової інформації, аудиторський ризик виступає як центральна категорія, що визначає ефективність та надійність незалежного фінансового контролю.

Згідно з Міжнародними стандартами аудиту (МСА 200 «Загальні цілі незалежного аудитора та проведення аудиту відповідно до Міжнародних стандартів аудиту»), аудиторський ризик - це ризик того, що аудитор висловить невідповідну аудиторську думку, коли фінансова звітність суттєво викривлена.

Науковці, такі як Б. Ф. Усач, розглядають аудиторський ризик як імовірність того, що аудитор схвалить звітність, яка насправді приховує істотно негативну та неправдиву інформацію. Таким чином, це поняття виходить за рамки суто технічних процедур, охоплюючи також професійне судження та відповідальність аудитора [3].

Особливість аудиторського ризику полягає в тому, що він притаманний будь-якому аудиту - незалежно від кваліфікації аудитора чи якості виконаних процедур. Навіть ретельна перевірка не гарантує повного усунення ризику, оскільки аудит завжди має певні обмеження: вибірковий характер дослідження, часові рамки, використання суджень і припущень.

Першою особливістю аудиторського ризику є його складність і багатокомпонентність. Він формується із трьох взаємопов’язаних елементів - властивого ризику, ризику контролю та ризику невиявлення. Властивий ризик відображає природну можливість виникнення помилки або шахрайства у фінансовій звітності через специфіку діяльності підприємства чи складність облікових оцінок. Ризик контролю характеризує ймовірність того, що система внутрішнього контролю підприємства не виявить суттєве викривлення. А ризик невиявлення пов’язаний уже з роботою аудитора і означає ймовірність того, що аудиторські процедури не дозволять виявити викривлення, які реально існують.

Другою важливою особливістю є неможливість звести аудиторський ризик до нуля. Навіть за найсучасніших методик аудиту та використання аналітичних інструментів залишається певна частка невизначеності. Це пояснюється тим, що аудитор працює не з усіма даними, а лише з вибіркою, застосовує судження й оцінки, а не перевіряє кожну операцію чи документ. Саме тому метою аудитора є не повна ліквідація ризику, а його зниження до прийнятного рівня.

Третьою особливістю є взаємозв’язок аудиторського ризику із системою внутрішнього контролю та плануванням аудиту. Рівень ризику безпосередньо впливає на те, якими будуть обсяг, характер і строки аудиторських процедур. Якщо аудитор визначає, що внутрішній контроль на підприємстві слабкий або

існують ділянки з підвищеною вірогідністю помилок, він повинен збільшити обсяг перевірки або застосувати додаткові тести. Таким чином, оцінка ризику є фундаментом усього процесу аудиту.

Ще однією особливістю є динамічний характер аудиторського ризику. Його рівень може змінюватися впродовж перевірки залежно від отриманої інформації. Наприклад, якщо у ході аудиту виявлено нові факти, що свідчать про слабкість контролю або можливість шахрайства, аудитор зобов'язаний переглянути початкову оцінку ризику й адаптувати свій план роботи [2].

Також аудиторський ризик виконує управлінську функцію він спрямовує аудитора на концентрацію уваги на найбільш ризикованих ділянках фінансової звітності. Такий підхід відповідає концепції «аудиту, орієнтованого на ризик», закріпленій у Міжнародних стандартах аудиту (зокрема, МСА 200 «Загальні цілі незалежного аудитора та проведення аудиту відповідно до міжнародних стандартів аудиту» та МСА 315 «Ідентифікація та оцінювання ризиків суттєвого викривлення через розуміння суб'єкта господарювання і його середовища»). Саме завдяки цій особливості аудит стає більш ефективним і дозволяє зосередити ресурси на тих сферах, де ймовірність викривлень є найвищою.

Аудиторський ризик є фундаментальним елементом, що визначає ефективність і достовірність аудиту. Його оцінка дозволяє аудитору планувати і проводити перевірку таким чином, щоб мінімізувати ймовірність помилкового висновку про фінансову звітність. Чим точніше визначений рівень аудиторського ризику, тим обґрунтованіше вибираються обсяг процедур аудиту, методи перевірки та критерії вибірки документів [3].

Висока якість аудиту безпосередньо залежить від того, наскільки аудитори усвідомлюють і контролюють ризики. Якщо ризики суттєвого викривлення та невиявлення недооцінені, існує ймовірність того, що аудиторська думка не відображатиме реального фінансового стану підприємства, що негативно вплине на довіру користувачів фінансової звітності. Навпаки, правильна оцінка ризику дозволяє зосередити ресурси на найбільш проблемних ділянках, застосувати адекватні процедури контролю та аналітичної перевірки, а також скоригувати план аудиту у разі появи нової інформації.

Таким чином, аудиторський ризик є ключовим інструментом забезпечення якості аудиту, оскільки він визначає ймовірність неправильного висловлення аудиторської думки при наявності суттєвих викривлень у фінансовій звітності. Його оцінка дозволяє аудитору планувати обсяг та методи перевірки, концентрувати увагу на найбільш ризикових ділянках і приймати професійні рішення на основі аналізу внутрішнього контролю та характеристик підприємства. Незважаючи на те, що повністю усунути аудиторський ризик неможливо, його зменшення до прийнятного рівня підвищує достовірність аудиту, ефективність роботи аудитора та довіру користувачів фінансової звітності.

Список використаних джерел:

1. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність в Україні. Закон України від 21

груд. 2017 р. № 2258-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ 2258-19#Text.
2. Аудит : навчальний посібник / Л. І. Жидєєва, О. П. Колісник, К. Д. Салямон-Міхєєва. Ірпінь : Університет ДФС України, 2019. 312 с. URL: https://dpu.edu.ua/?view=article&id=1788.
3. Усач Б. Ф. Аудит : Навч. пос. К. : Знання-Прес, 2003, 223 с.

ЛЕОНТЬЄВА АННА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ГЛУШАЧ ЮЛІЯ**, к.е.н.,
доцент кафедри статистики , обліку та аудиту,
Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна, м. Харків

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО АУДИТУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасні умови господарювання, зокрема економічна нестабільність, воєнний стан та трансформація бізнес-середовища, зумовлюють підвищення ролі аудиту у забезпеченні економічної безпеки підприємств. Аудит фінансових результатів має особливо важливе значення не лише для перевірки достовірності фінансової звітності, але й для виявлення ризиків, що загрожують стабільності та прибутковості діяльності. Перевірка фінансових результатів та визначення фактичного фінансового стану підприємства є одним із найскладніших та найвідповідальніших видів аудиту, оскільки має найвищий рівень аудиторського ризику.

Фінансові результати підприємства є найбільш суперечливими показниками, оскільки вони легко спотворюються та можуть стати об'єктом шахрайської діяльності. Своєчасне виявлення цих порушень надзвичайно складне, оскільки вони часто маскуються під звичайні господарські операції, що відповідають чинним нормам. У зв’язку з цим виникає потреба у незалежній експертизі, що ґрунтується на принципах міжнародних стандартів аудиту (МСА).

Відповідно до МСА 200 «Загальні цілі незалежного аудитора та проведення аудиту відповідно до Міжнародних стандартів аудиту», головна мета аудиту полягає у формуванні незалежної думки аудитора про достовірність фінансової звітності в усіх суттєвих аспектах. Методика аудиту фінансових результатів повинна розроблятися індивідуально для кожного підприємства з урахуванням специфіки його діяльності, галузевих особливостей та структури управління [2].

Аудитор під час перевірки аналізує не лише бухгалтерські документи, але й ефективність управлінських рішень, внутрішнього контролю, а також фактори, що можуть вплинути на фінансові результати. Це комплексний метод оцінки, який дозволяє робити об'єктивні висновки та виявляти потенційні ризики, що можуть негативно вплинути на економічну безпеку підприємства [1].

Аудит економічної безпеки має стати одним із пріоритетних напрямів розвитку сучасного аудиту. В умовах ринкової нестабільності та воєнного стану зростає кількість загроз як зовнішнього, так і внутрішнього характеру. Зовнішні загрози включають дії державних органів, міжнародних організацій або конкурентів, а внутрішні – недоліки управління, зловживання владою та неефективний внутрішній контроль.

Головним завданням аудиту економічної безпеки є перевірка здатності підприємства ефективно боротися з цими загрозами, забезпечуючи фінансову

стабільність та розвиток. Під час аудиту важливо визначити коло суб'єктів перевірки. Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» виокремлює зовнішній аудит (аудитори та аудиторські фірми) і внутрішній аудит, який здійснюється внутрішніми службами підприємства.

Об’єктом аудиту економічної безпеки є вся система безпеки підприємства та її окремі складові: фінансова, кадрова, виробнича, правова, інформаційна, інноваційна, соціальна тощо. Метою цього аудиту є надання незалежної професійної думки щодо відповідності системи економічної безпеки встановленим критеріям і принципам: законності, доцільності, безперервності, адаптивності, своєчасності, професіоналізму та узгодженості дій.

До основних завдань аудиту системи економічної безпеки належать:

- перевірка законності створення і функціонування служби економічної безпеки;
- оцінка ефективності витрат на заходи безпеки;
- аналіз своєчасності впровадження антикризових дій;
- дослідження ризиків та способів їх нейтралізації;
- перевірка кваліфікації персоналу служби безпеки;
- оцінка здатності системи адаптуватися до змін зовнішнього середовища;
- виявлення слабких місць та розробка рекомендацій щодо їх усунення.

Джерелами інформації для проведення аудиту виступають фінансова звітність, управлінські документи, внутрішні регламенти, результати інвентаризацій, акти перевірок, а також зовнішні джерела – дані державних органів, ринкові дослідження тощо. Отримані докази дають змогу комплексно оцінити рівень економічної безпеки підприємства [4].

Одним із ефективних методичних підходів до аудиту економічної безпеки є використання методу аналізу ієрархій (AI). Цей метод дозволяє визначити пріоритет між різними сферами фінансової діяльності, порівняти критерії та оцінити їхню важливість. За допомогою AI аудитор може обґрунтувати, на яких аспектах варто зосередити увагу для зміцнення фінансового стану та мінімізації ризиків.

Метод аналізу ієрархій не лише допомагає оцінити поточну ситуацію, але й прогнозує наслідки змін у середовищі підприємства, що особливо важливо в умовах воєнного стану. Цей метод надає можливість аналізувати чутливість рішень до змін ваг критеріїв, що сприяє підвищенню надійності аудиторських висновків.

На основі результатів аудиту та аналітичних методів можуть бути запропоновані універсальні заходи зміцнення фінансової та економічної безпеки підприємства, а саме:

1. пошук нових джерел фінансування та кредитування;
2. оптимізація організаційної структури управління і реструктуризація заборгованості;
3. впровадження енергоефективних технологій;
4. оптимізація чисельності персоналу.

Реалізація цих заходів повинна базуватися на попередньому аудиті

фінансової звітності, визначенні інвестиційних потреб та залученні компетентних фахівців [3].

Аудит фінансових результатів у контексті забезпечення економічної безпеки підприємства є важливим елементом ефективного управління. Він дає змогу своєчасно виявити недоліки, оцінити рівень ризиків і сформувати стратегію підвищення фінансової стійкості. Використання сучасних методичних підходів, таких як метод аналізу ієрархій, сприяє об'єктивній оцінці стану підприємства та вибору оптимальних заходів реагування на загрози.

У сучасних умовах економічного розвитку України аудит відіграє не лише контролюючу, а й аналітичну роль, допомагаючи підприємствам адаптуватися до змін, підтримувати конкурентоспроможність та забезпечувати власну економічну безпеку.

Список використаних джерел:

1. Каткова Н. В., Бурлан С. А., Ліснічук О. І. Методичні підходи до аудиту фінансових результатів діяльності підприємства// *Ефективна економіка*. 2017. № 12.

2. Міжнародний стандарт аудиту 200 «Загальні цілі незалежного аудитора та проведення аудиту відповідно до Міжнародних стандартів аудиту» URL: https://mof.gov.ua/storage/files/2016-2017-IAASB-Handbook-Volume-1_%D1%83%D0%BA%D1%80.pdf (дата звернення 24.10.2025).

3. Дубинська О., Фокін О. Методичні засади аудиту фінансової звітності як складника фінансової та економічної безпеки в умовах воєнного стану// *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2024. №6. С. 281 – 299.

4. Утенкова К. О. Методологічні засади формування моделі аудиту економічної безпеки// *Облік і фінанси*. 2019. № 2 (84). С. 144 – 153.

ЛІСОВИЙ АНДРІЙ, д.е.н, професор,
завідувач кафедри обліку та аудиту,
КУПРІЯНОВА АНАСТАСІЯ, здобувач вищої освіти
Державний податковий університет, м. Ірпінь

ВПЛИВ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ НА ДЕТІНІЗАЦІЮ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку економіки України фінансовий контроль посідає провідне місце у забезпеченні прозорості фінансових процесів, зміцненні економічної безпеки держави та протидії тіньовій економіці. Його ефективність визначає рівень фінансової дисципліни, довіру до державних інституцій і, зрештою, ступінь детінізації економіки.

Система державного фінансового контролю в Україні охоплює низку інституцій, діяльність яких взаємопов'язана. Рахункова палата (РП) здійснює зовнішній аудит використання коштів державного бюджету, оцінює ефективність управління державними ресурсами та забезпечує парламентський контроль за фінансовими потоками. Її висновки дозволяють виявляти не лише порушення бюджетної дисципліни, а й системні ризики, що сприяють виникненню тіньових схем [1].

Державна аудиторська служба України (ДАСУ) виконує функції внутрішнього фінансового контролю, перевіряючи законність і доцільність використання бюджетних коштів, правильність ведення обліку та достовірність звітності. Одним із її пріоритетів є попередження фінансових порушень, які можуть спричинити втрати державних ресурсів.

Ключову роль у забезпеченні фіскальної дисципліни відіграє Державна податкова служба України (ДПСУ). Вона контролює повноту та своєчасність сплати податків, впроваджує ризик-орієнтований підхід до перевірок і активно застосовує цифрові сервіси, що знижують корупційні ризики та спрощують взаємодію бізнесу з державою.

Важливим елементом системи контролю є Бюро економічної безпеки України (БЕБ) – спеціалізований орган, який консолідує зусилля у боротьбі з економічними злочинами. Його діяльність охоплює аналітичний моніторинг, виявлення схем ухилення від оподаткування та розслідування фінансових правопорушень, що дозволяє посилити превентивну складову контролю [1; 3].

Попри розгалужену інституційну структуру, ефективність фінансового контролю залишається обмеженою. Однією з головних проблем є недостатня координація між контролюючими органами, що призводить до дублювання функцій і фрагментарності інформаційних потоків. Відсутність єдиної інтегрованої бази даних між ДПСУ, ДАСУ, БЕБ та РП ускладнює своєчасне виявлення масштабних тіньових схем.

Не менш значущим є корупційний фактор, який знижує результативність контролю. Зловживання повноваженнями, вибірковість у застосуванні санкцій та недовіра бізнесу до контролюючих інституцій сприяють розвитку неформальних практик господарювання. Проблемою залишається і реактивний характер перевірок, коли контрольні дії проводяться вже після порушення.

Відсутність аналітичної моделі, заснованої на прогнозуванні ризиків, та недостатнє використання цифрових технологій обмежують можливість оперативного реагування на фінансові зловживання.

Крім того, правовий механізм відповідальності за фінансові правопорушення залишається недосконалим: судові процедури тривалі, а результати – малоефективні. Це знижує превентивний вплив контролю та формує відчуття безкарності [2].

За даними Міністерства фінансів України, у 2021 році рівень тіньової економіки становив близько 32% ВВП, що вказує на суттєву частку господарських операцій, які здійснювалися поза межами офіційного обліку. У 2025 році, за оцінками різних аналітичних центрів та експертів, тенденція до зниження рівня тінізації зберігається, однак темпи цього процесу залишаються недостатніми. Офіційні оцінки свідчать, що частка тіньової економіки може становити приблизно 19,3% ВВП, однак слід зауважити, що реальний рівень тінізації може бути суттєво вищим, з огляду на неповноту статистичних спостережень, масштаб неформальної зайнятості та поширення готівкових розрахунків [3].

Проте варто відзначити, що запровадження інноваційних електронних інструментів дало відчутні позитивні результати. Так, системи електронного адміністрування ПДВ і ProZorro суттєво обмежили можливості для маніпуляцій у сфері оподаткування та державних закупівель, а платформи e-Data і «Відкритий бюджет» забезпечили публічність інформації про рух бюджетних коштів, що підвищило рівень громадського контролю.

У воєнних умовах держава реалізує антикорупційні та фіскальні ініціативи, спрямовані на підтримку легального бізнесу – спрощення податкових процедур, цифровізацію адміністрування та тимчасове зниження ставок для малого підприємництва. Ці заходи довели, що навіть помірне зменшення податкового тиску стимулює вихід бізнесу з тіні [2].

У сучасних умовах цифровізація державного управління є ключовим напрямом підвищення ефективності фінансового контролю. Одним із першочергових завдань є створення інтегрованої системи обміну даними між РП, ДПСУ, ДАСУ та БЕБ. Це сприятиме оперативному виявленню фінансових порушень, усуненню дублювання функцій і підвищенню аналітичної точності контролю.

Використання технологій штучного інтелекту (ШІ) у фінансовому моніторингу дозволить виявляти ризикові транзакції, схеми ухилення від оподаткування та ознаки фіктивної діяльності. Такі системи успішно діють у країнах ЄС та США, забезпечуючи ефективний контроль без зайвого адміністративного тиску на бізнес.

Перспективним напрямом є створення єдиної електронної платформи фінансового моніторингу, яка б поєднувала дані з державних реєстрів, систем ProZorro, e-Data, ДПСУ та Казначейства, формуючи комплексну систему ризик-орієнтованого контролю. Прозорість фінансової інформації є основою довіри до держави та бізнесу. Запровадження обов’язкової фінансової звітності у форматі

відкритих даних дозволить суспільству та інвесторам отримувати достовірну інформацію про використання ресурсів, що зменшить можливість тіньових операцій [2; 3].

Важливо також посилити контроль за готівковими операціями та рухом капіталу. Поширення безготівкових розрахунків і розвиток електронної платіжної інфраструктури сприятимуть скороченню частки тіньового обігу. Додатковим кроком є впровадження системи міжнародного автоматичного обміну фінансовою інформацією (AEOI), що допоможе запобігти виведенню капіталу за кордон. Ефективний фінансовий контроль неможливий без удосконалення законодавчої бази. Необхідною є гармонізація українського законодавства з директивами ЄС у сфері фінансового моніторингу, аудиту та запобігання відмиванню доходів.

Важливо розширити аналітичні та превентивні повноваження ДПСУ і БЕБ, зосередивши їхню діяльність не лише на виявленні порушень, а й на їх попередженні. Удосконалення стандартів аудиту, чітка відповідальність за результати перевірок і координація між органами контролю сприятимуть підвищенню прозорості та довіри до системи.

Детінізація економіки потребує формування культури фінансової відповідальності серед громадян і бізнесу. Підвищення фінансової грамотності, особливо серед підприємців і молоді, сприятиме усвідомленню важливості легальної діяльності та сплати податків. Водночас слід розвивати інститути громадського контролю, публічні консультації та партнерство «держава – бізнес – громадськість». Така взаємодія є запорукою сталого зниження рівня тінізації економіки та побудови прозорої фінансової системи України [1; 2].

Рівень тінізації економіки прямо корелює зі станом фінансового контролю. Чим ефективніше організовано контроль за бюджетними і податковими потоками, тим менше можливостей для функціонування тіньових схем. Отже, удосконалення системи фінансового контролю є не лише питанням підзвітності, а й ключовим чинником зміцнення економічної безпеки держави.

Список використаних джерел:

1. Боярова О. Внутрішній контроль публічних закупівель бюджетних установ. *Економіка та суспільство.* 2024. № 70. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-37 (дата звернення: 24.10.2025).

2. Кріль А., Чубай В. Методичні підходи до формування системи внутрішнього контролю підприємств. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 1 (52). С. 241-247. URL: https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-52-33 (дата звернення: 25.10.2025).

3. Янішин Ю., Дудяк Р., Вовк О.-В. Тіньова економіка в Україні та її детермінанти. *Науковий вісник ЛНУ ветеринарної медицини та біотехнологій. Серія Економічні науки*. 2023. № 25 (101). С. 22-30. URL: https://doi.org/10.32718/nvlvet-e10103 (дата звернення: 24.10.2025).

ЛІТИНСЬКА ВАЛЕНТИНА, к.е.н, доцент
доцент кафедри маркетингу
Хмельницький національний університет, м. Хмельницький

ЦИФРОВА АНАЛІТИКА В МАРКЕТИНГУ ТЕРИТОРІЙ

У сучасних умовах діджиталізації економіки та зростання конкуренції між регіонами за ресурси, інвестиції та туристичні потоки, все більшого значення набуває ефективне управління маркетингом територій. Одним із ключових інструментів у цьому процесі є цифрова аналітика, яка дозволяє глибоко вивчати поведінку цільових аудиторій, оцінювати ефективність комунікаційних стратегій і приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Використання сучасних цифрових технологій – таких як big data, геоаналітика, соціальні мережі, CRM-системи – відкриває нові можливості для вивчення потреб мешканців, туристів, інвесторів та інших зацікавлених сторін. Це сприяє формуванню сильного бренду території, підвищенню її привабливості та конкурентоспроможності на національному й міжнародному рівнях.

Таким чином, дослідження можливостей і перспектив цифрової аналітики в маркетингу територій є актуальним як з наукової, так і з практичної точки зору, оскільки дозволяє модернізувати підходи до стратегічного управління розвитком регіонів.

Маркетинг територій як стратегічний інструмент формування позитивного іміджу, залучення інвестицій, туристів, талантів та створення сприятливого середовища для життя та ведення бізнесу набуває особливої ваги в умовах глобалізації та цифрової трансформації. Ефективність маркетингової діяльності територій безпосередньо залежить від здатності органів влади, агенцій регіонального розвитку, маркетингових структур використовувати сучасні аналітичні інструменти, базовані на цифрових технологіях.

Цифрова аналітика в маркетингу територій – це процес збирання, обробки, інтерпретації та використання даних про територію та її цільову аудиторію з метою прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Основними джерелами даних у цьому процесі виступають: веб-аналітика офіційних сайтів, дані з соціальних мереж, мобільна аналітика (геолокаційні дані), дані з відкритих джерел (open data), платформи моніторингу репутації, CRM-системи та системи управління взаєминами з громадськістю.

Однією з ключових переваг цифрової аналітики є можливість виявлення поведінкових моделей споживачів територіального бренду: мешканців, туристів, підприємців, потенційних інвесторів. Так, аналіз цифрових слідів користувачів – запитів у пошукових системах, переглядів сторінок, участі в онлайн-заходах тощо – дозволяє зрозуміти, які саме характеристики території є привабливими, які – потребують покращення, а також яка інформація про територію циркулює в інформаційному просторі [1, С. 132].

Наприклад, використання Google Trends, соціальних опитувань, аналітики соціальних медіа (SMM-аналітики) дозволяє оперативно виявляти теми, що

хвилюють цільову аудиторію, оцінювати імідж регіону, відслідковувати динаміку згадувань бренду території, аналізувати реакцію аудиторії на маркетингові кампанії. Це забезпечує своєчасну корекцію комунікаційної стратегії, підвищує рівень довіри до регіональної влади та зміцнює зв'язок із громадськістю.

Особливої актуальності набуває використання big data та геоаналітики для аналізу потоків людей, поведінки туристів, переміщення населення в межах міста або регіону. Інтеграція таких даних із соціально-економічними показниками дозволяє створювати інтерактивні карти, heatmaps, дашборди, що є потужним інструментом для планування інфраструктури, оцінки ефективності заходів, що проводяться, та формування стратегії територіального розвитку.

Успішні приклади впровадження цифрової аналітики в маркетинг територій можна спостерігати в діяльності провідних міст світу, зокрема Барселони, Амстердама, Копенгагена, Таллінна. У цих містах активно використовуються цифрові платформи, які інтегрують дані з різних джерел (транспорт, енергоспоживання, туризм, громадська думка), що дозволяє формувати цілісне бачення функціонування міського простору та ефективно управляти розвитком [2].

В Україні також відбувається поступове впровадження цифрових інструментів у сфері маркетингу територій. Зокрема, міста Львів, Вінниця, Івано-Франківськ, Дніпро активно використовують можливості аналітики соціальних мереж, розробляють системи моніторингу ефективності рекламних кампаній, запускають діджитал-платформи для взаємодії з мешканцями. Однак цей процес часто супроводжується низкою викликів: фрагментарністю даних, відсутністю єдиних стандартів їх збору та аналізу, обмеженими компетенціями фахівців з цифрової аналітики в органах місцевого самоврядування.

Іншою важливою проблемою є питання етичного використання даних, конфіденційності та дотримання законодавства у сфері захисту персональної інформації. В умовах постійного зростання обсягів даних та впровадження штучного інтелекту ці аспекти набувають особливого значення й потребують належного врегулювання.

Ще одним важливим напрямом застосування цифрової аналітики у маркетингу територій є оцінка впливу заходів територіального маркетингу в реальному часі. Наприклад, після запуску нової рекламної кампанії чи події (фестиваль, форум, виставка), цифрові інструменти дозволяють миттєво виміряти охоплення, реакції аудиторії, кількість відвідувань сайтів чи лендінгів, а також географію охоплення. Це дає змогу швидко адаптувати стратегію та бюджет, щоб підвищити ефективність заходу.

У практиці провідних міст усе ширше використовується інтеграція даних із різних платформ у єдину систему управління містом або регіоном. Такі «розумні платформи» (smart city dashboards) дозволяють контролювати соціально-економічні показники, стан транспортної системи, рівень задоволеності мешканців, якість міського середовища та навіть емоційний тон публікацій у соцмережах. Це вже не просто маркетинг – це повноцінне цифрове

управління іміджем та розвитком території [3, С. 209].

Окремої уваги заслуговує використання штучного інтелекту (ШІ) в аналізі великих масивів даних. Завдяки алгоритмам машинного навчання можна автоматично виявляти тренди, будувати прогнози щодо туристичних потоків, інвестиційної привабливості, міграційної поведінки населення. Такі дані стають основою для довгострокового стратегічного планування розвитку території, формування бачення майбутнього (visioning), з урахуванням об'єктивних цифрових індикаторів.

Не менш важливим є питання цифрової інклюзії та залучення громадськості до процесів формування маркетингової стратегії території. Онлайн-опитування, інтерактивні карти з можливістю залишати відгуки, віртуальні громадські слухання, платформи для спільного планування (co-design) – усе це стає можливим завдяки сучасним цифровим інструментам. Таким чином, цифрова аналітика не лише допомагає вивчати потреби мешканців, але й залучати їх до створення територіального бренду, що підвищує легітимність прийнятих рішень.

У контексті післявоєнного відновлення України цифрові технології можуть відігравати ключову роль у переосмисленні позиціонування міст і регіонів, створенні нових точок зростання, популяризації культурної та природної спадщини, залученні міжнародних партнерів та інвесторів. Використання аналітики допоможе чітко визначити, які саме конкурентні переваги має та чи інша територія, як вона сприймається у світі та як найкраще її представити на глобальному рівні.

Перспективи розвитку цифрової аналітики в маркетингу територій полягають у подальшій автоматизації процесів збору та обробки даних, використанні машинного навчання для прогнозування тенденцій, формуванні «розумних» систем підтримки прийняття рішень на основі інтегрованих даних.

Список використаних джерел:

1. Деділова Т., Сідельнікова В. Актуальні напрямки маркетингу в умовах цифровізації. *Problems and perspectives of entrepreneurship development*. 2023. № 30. С. 126–134. DOI: 10.30977/ppb.2226-8820.2023.30.126.

2. Сак Т. В., Лялюк А. М., Милько І. П., Савчук Я. О. Маркетингова аналітика: сутність, цифрові інструменти, роль у плануванні та комунікації брендів. *Вісник ЛТЕУ. Економічні науки*. 2024. № 79. DOI: 10.32782/2522-1205-2024-79-08.

3. Юхименко-Назарук І., Санжаревський О., Олексієвець Т., Матвіїв І., Шитов В. Цифрова інтеграція в територіальному маркетингу. *Via Economica*. 2024. № 4. С. 207–211. DOI: 10.32782/2786-8559/2024-4-29.

ЛОГАЧЕВ ВЛАДИСЛАВ, ХРИПУН ЄВГЕН, здобувач вищої освіти
ЛЕГА ОЛЬГА, к.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

АНАЛІТИКО-КОНТРОЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО РОЗПОДІЛУ ПРИБУТКУ

Ефективний розподіл прибутку є фундаментальною передумовою забезпечення фінансової стійкості та розвитку підприємства в умовах динамічних ринкових трансформацій. Прибуток виступає не лише джерелом формування внутрішніх фінансових ресурсів, а й показником результативності господарської діяльності, що відображає конкурентоспроможність і здатність підприємства до самофінансування. Водночас практика доводить, що відсутність належного аналітико-контрольного супроводу процесу розподілу прибутку призводить до дисбалансу між споживанням і нагромадженням, нераціонального використання фондів, зниження інвестиційної активності та втрачених можливостей для стратегічного зростання [1].

Особливої актуальності питання аналітико-контрольного забезпечення набуває в сучасних умовах, коли підприємства стикаються з викликами фінансової нестабільності, податкового тиску, потреби адаптації до цифрової економіки та посилення вимог з боку стейкхолдерів щодо прозорості управління прибутком. Використання дієвих методів аналізу та контролю дозволяє своєчасно виявляти відхилення у структурі розподілу прибутку, оцінювати ефективність прийнятих управлінських рішень, а також формувати рекомендації щодо підвищення рентабельності та інвестиційної привабливості підприємства [2; 3].

Таким чином, поєднання аналітичних процедур із контрольними функціями створює цілісну систему, здатну забезпечити оптимізацію процесу розподілу прибутку. Це не лише підвищує рівень фінансової безпеки підприємства, але й слугує стратегічним інструментом його розвитку в конкурентному середовищі.

У зв’язку з цим на підприємствах доцільно запроваджувати механізм аналітико-контрольного забезпечення ефективного розподілу прибутку, який поєднує етапи діагностики, планування, аналізу та контролю. Запропонований механізм можна представити у вигляді таблиці (умовної «карти процесу»), що узагальнює його ключові елементи – табл. 1.

Таблиця 1 - **Механізм аналітико-контрольного забезпечення розподілу прибутку підприємства**

Етап	Зміст робіт	Очікуваний результат
1. Аналітична діагностика	Збір і обробка даних про фінансові результати, факторний аналіз прибутку, оцінка рентабельності	Визначення реальної бази для розподілу прибутку
2. Встановлення цілей і пріоритетів	Формування пропорцій між фондами споживання, інвестування та резервування з урахуванням стратегії підприємства	Оптимальний баланс короткострокових і довгострокових потреб

Етап	Зміст робіт	Очікуваний результат
3. Аналітичне оцінювання ефективності	Розрахунок коефіцієнтів реінвестування, структури фондів, інтегрального показника ефективності	Кількісна оцінка раціональності розподілу прибутку
4. Контрольна перевірка	Попередній, поточний та наступний контроль за напрямами використання прибутку	Підвищення прозорості й мінімізація неефективних витрат
5. Зворотний зв'язок і коригування	Аналіз відхилень, підготовка пропозицій щодо оптимізації	Постійне удосконалення системи розподілу прибутку

Джерело: побудовано авторами на підставі [1; 2; 3]

Запропонований механізм аналітико-контрольного забезпечення ефективного розподілу прибутку відображає послідовність взаємопов'язаних етапів, які охоплюють усі ключові аспекти управління цим фінансовим ресурсом. На першій стадії здійснюється аналітична діагностика прибутку, що передбачає систематизацію інформації про фінансові результати діяльності підприємства, факторний аналіз динаміки доходів і витрат, а також визначення показників рентабельності. Це забезпечує створення достовірної бази для подальших рішень щодо розподілу прибутку. Наступним кроком виступає формування цілей і пріоритетів, спрямованих на досягнення оптимального балансу між фондами споживання, інвестування та резервування, що дає змогу поєднати інтереси поточної діяльності із завданнями стратегічного розвитку.

Третій етап механізму зосереджується на розрахунку та використанні аналітичних показників ефективності розподілу прибутку, серед яких ключове значення мають коефіцієнт реінвестування, співвідношення між фондами нагромадження і споживання, інтегральний показник ефективності. Їх застосування дозволяє здійснити об'єктивну оцінку раціональності прийнятих управлінських рішень. Особливе місце у системі займає контрольна складова, яка реалізується через поєднання попереднього, поточного та наступного контролю, забезпечуючи виявлення недоліків і неефективних витрат на всіх етапах використання прибутку.

Завершальним етапом виступає зворотний зв'язок і коригування, що передбачає аналіз виявлених відхилень, формування пропозицій і впровадження коригуючих дій для вдосконалення механізму розподілу прибутку у наступних періодах. Таким чином, представлений механізм функціонує як замкнута система, у якій аналітичні та контрольні процедури взаємодоповнюють одна одну, створюючи умови для підвищення ефективності використання прибутку, посилення фінансової стійкості та формування стратегічних переваг підприємства.

Наукова новизна запропонованого механізму полягає в інтеграції аналітичних і контрольних процедур у єдину систему управління прибутком, що дозволяє не лише оцінювати результати його розподілу, а й здійснювати їхнє постійне вдосконалення на основі зворотного зв'язку. Практичне значення розробки полягає у можливості використання підприємствами даного

механізму як інструменту стратегічного управління, здатного забезпечити раціональний розподіл прибутку, підвищити рівень фінансової безпеки, зміцнити інвестиційний потенціал і створити умови для сталого розвитку в умовах зростаючої конкурентної та економічної нестабільності.

Список використаних джерел

1. Брагіна О. С., Кічук Є. А. Особливості політики формування і використання прибутку підприємства на засадах сталого розвитку. *Економіка: реалії часу. Науковий журнал.* 2025. № 1 (77). С. 14–22. DOI: 10.15276/ETR.01.2025.2; 10.5281/zenodo.14969121.

2. Онищенко О., Солодков Д. Формування фінансового результату та управління прибутком: розподіл і використання. Економіка та суспільство. 2022. Вип. 44. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-72.

3. Лега О., Канцедал Н., Пешков А. Інвентаризація як інструмент забезпечення фінансової стійкості підприємства. *Підприємництво та інновації*. 2025. № 34. С. 37–44. DOI: https://doi.org/10.32782/2415-3583/34.5.

4. Перерва П. Г., Лега О. В., Тютюнник С. В., Тютюнник Ю. М. Прибуток як основа фінансової стійкості та стратегічного розвитку підприємства. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. Вип. 7. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.14790464

МАКАРЧУК АНДРІЙ, асистент,
кафедра інженерії програмного забезпечення в енергетиці,
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського», м. Київ
ГОЙДІНА МАРГАРИТА, незалежний дослідник, м. Харків

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРПОЛЯЦІЙНИХ АНАЛОГІВ ОДНОГО ОПЕРАТОРА ДЛЯ НАБЛИЖЕННЯ ПЕВНОГО ТИПУ ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ЧАСУ

Вступ. Використання математичного апарату є ледь не основним методом вирішення багатьох задач в ряді сфер діяльності, як от економіка [1], інженерія [2] та багато інших [3. 4]. Часто в цих задачах виникає необхідність досліджувати певні величини, що залежать від часу. Зокрема, при цьому дослідженні може виникнути задача інтерполювання [2]. В даному дослідженні досліджуються можливості використання інтерполяційного аналога оператора Фейєра для інтерполяції одного типу таких величин.

Основна частина. Нехай досліджується певна змінна в часі величина, яка описується певною функцією $f(t)$. Нехай про функцію $f(t)$ відомо лише те, що в певні моменти часу $0=t_1$, t_2, …, $t_n=\tau$ вона набуває значень $y_1=f(t_1)$, $y_2=f(t_2)$, …, $y_n=f(t_n)$. У випадку, коли виникає необхідність оцінити досліджувану величину в моменти часу, відмінні від $t_i, i=1,2,...,n$, доводиться використовувати методи наближення. Серед методів наближення, які працюють з інформацією, описаною вище, одним із найприродніших є інтерполяція.

Як показано, наприклад, в [3], якщо досліджуваний процес може бути описаний τ-періодичною функцією $f(t)$, то при достатньо великій кількості n значень y_1, y_2, …, y_n цю функцію можна досить точно наблизити інтерполяційним аналогом оператора Фейєра [3, 4] тобто поліномом виду

$$\tilde{\sigma}(t)=\tilde{\sigma}(f,t)=\frac{1}{\tau n^2}\sum_{k=1}^{n} f(t_k)\frac{\sin^2\frac{\pi n(t-t_k)}{\tau}}{\sin^2\frac{\pi(t-t_k)}{\tau}}=\frac{1}{\tau n^2}\sum_{k=1}^{n} f(t_k)\frac{1-\cos\frac{2\pi n(t-t_k)}{\tau}}{1-\cos\frac{2\pi(t-t_k)}{\tau}}.$$

Однак, цікавим є випадок, коли функція $f(t)$ може бути представлена як складена у вигляді

$$f(t)=g(h(t)),$$

де $g(t)$ – відома функція, а функція $h(t)$ є τ-періодичною. В такому випадку, для наближення $f(t)$, використовуючи (1), можемо побудувати поліном виду

$$\tilde{\tilde{\sigma}}(t)=\tilde{\tilde{\sigma}}(f,t)=g\left(\frac{1}{\tau n^2}\sum_{k=1}^{n} g^{-1}(f(t_k))\frac{1-\cos\frac{2\pi n(t-t_k)}{T}}{1-\cos\frac{2\pi(t-t_k)}{T}}\right). \quad (1)$$

Продемонструємо на конкретному прикладі застосування (2). Розглянемо

послідовність значень функції

$$y_1 = f(0) = 0{,}136,\ y_2 = f\left(\frac{\pi}{4}\right) = 0,\ y_3 = f\left(\frac{2\pi}{4}\right) = -0.0929,\ y_4 = f\left(\frac{3\pi}{4}\right) = 0{,}903,$$

$$y_5 = f\left(\frac{4\pi}{4}\right) = -0{,}1066,\ y_6 = f\left(\frac{5\pi}{4}\right) = 0,\ y_7 = f\left(\frac{6\pi}{4}\right) = 0{,}136,\ y_8 = f\left(\frac{7\pi}{4}\right) = -0{,}12,$$

$$y_9 = f\left(\frac{8\pi}{4}\right) = 0{,}136.$$

причому, відомо, що $g(x) = x + x^2$. Візуалізувавши дану послідовність та поліном (2) для неї, отримаємо рис. 1.

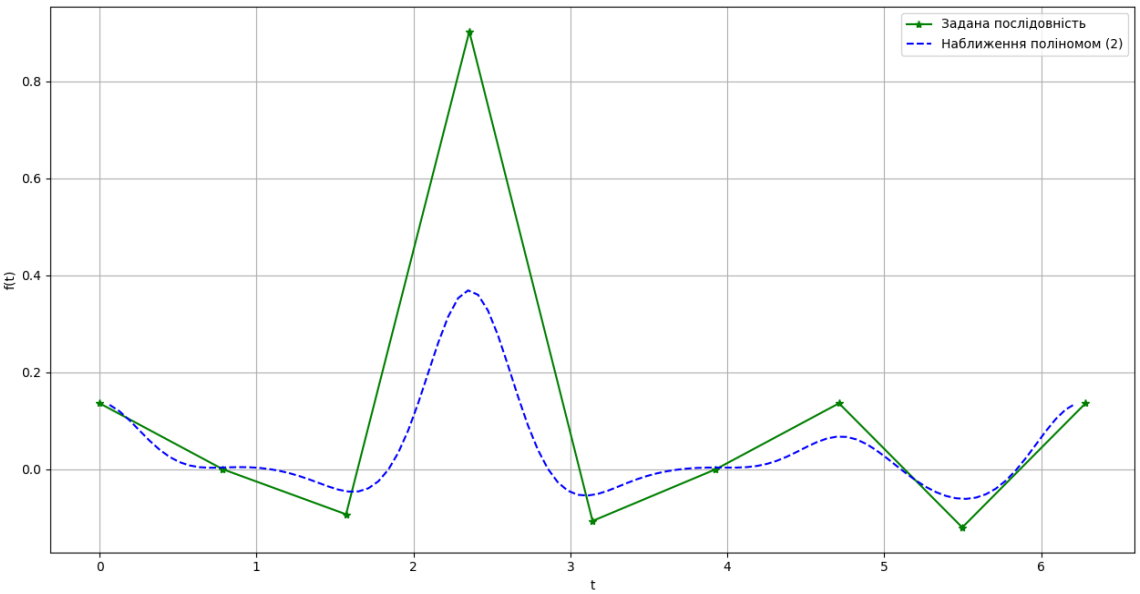

Рис. 1. Візуалізація наближення функції поліномом (2)

На рис. 1 видно, що при малій кількості значень y_i наближення необхідної функції $f(t)$ поліномами (2) навряд чи можна назвати якісним. Попри те, навіть дев'яти значень вже достатньо для того, щоб оцінити приблизну поведінку досліджуваної величини з плином часу.

Однак, якщо в нас на проміжку $[0, 2\pi]$ буде не дев'ять замірів функції $f(t)$ в різні моменти часу, а, наприклад сімнадцять, то отримаємо наближення, продемонстроване на рис. 2.

На рис. 2 видно, що збільшивши кількість замірів величини, описуваної функцією $f(t) = g(h(t))$, навіть несильно, можна отримати доволі непогане покращення точності оцінки досліджуваної величини.

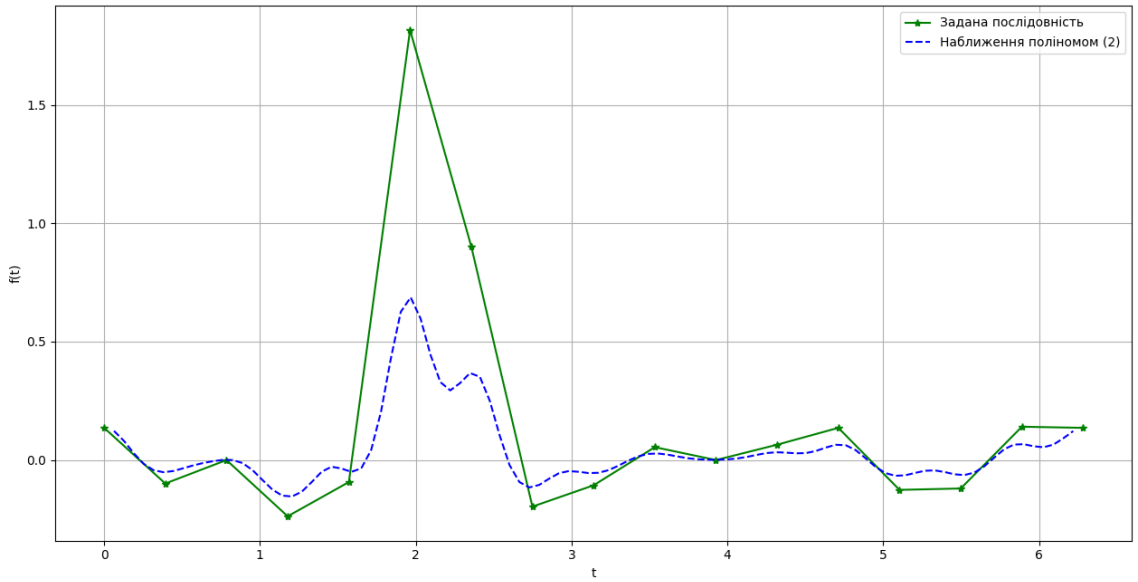

Рис. 2. Візуалізація наближення тієї ж функції поліномом (2), тільки з більшою кількістю відліків

Висновки. В роботі досліджено застосування інтерполяційних поліномів операторів Фейєра для наближення залежної від часу величини, що описується функцією

$$f(t) = g(h(t)),$$

де $g(t)$ – відома функція, а функція $h(t)$ є τ-періодичною, а також відомо значення $f(t)$ в задані моменти часу.

Список використаних джерел:

1. Siegel A. F. Practical business statistics. 6th ed. Amsterdam: Academic Press, 2011. 640 p.
2. Hamming R. W. Numerical methods for scientists and engineers. 2nd ed. New York: Dover Publications, 1987. 752 p.
3. Барабаш О. В., Макарчук А. В., Білявський Б. А., Ткачов В. В. Метод наближення цифрових сигналів інтерполяційними аналогами операторів для дослідження випромінювання радіолокаційних станцій радіотехнічними засобами розвідки. Повітряна міць України. 2025. Т. 1, № 8. С. 100–104. https://doi.org/10.33099/2786-7714-2025-1-8-100-104
4. Hamming R. W. Digital filters. New Jersey: Prentice-Hall International, 1977. 224 p.

МАЛЯРЕНКО ОЛЕКСІЙ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ЗАІКА ЮЛІЯ**, к.е.н, доцент,
доцент кафедри менеджменту і маркетингу
Приазовський державний технічний університет, м. Дніпро

БЛОКЧЕЙН – ТЕХНОЛОГІЇ У СУЧАСНОМУ БІЗНЕСІ

У сучасних умовах глобалізації та цифровізації бізнес-процесів компанії стикаються з викликами, пов'язаними з необхідністю забезпечення прозорості, безпеки та ефективності операцій. Традиційні централізовані системи управління даними часто є вразливими до кібератак, фальсифікації та неефективності через складність координації між учасниками. Блокчейн-технології, як децентралізовані та криптографічно захищені системи, пропонують інноваційні рішення для цих проблем, зокрема у сферах фінансів, логістики, торгівлі та управління ланцюгами постачання. Однак їх впровадження гальмується через високу складність інтеграції, брак регуляторної бази та недостатню обізнаність бізнесу про потенціал технології.Дослідження у сфері блокчейн-технологій активно проводяться як академічними, так і комерційними інституціями. Згідно з дослідженням Deloitte [1,3], 88% компаній у секторі фінансових технологій планують інвестувати в блокчейн до 2026 року, зосереджуючись на токенізації активів та смарт-контрактах. McKinsey & Company [2,4] підкреслює, що блокчейн може скоротити витрати на управління ланцюгами постачання до 30% завдяки прозорості та автоматизації. У той же час, наукові праці, такі як Nakamoto [1] та Swan [2], заклали теоретичну основу блокчейну, акцентуючи на його децентралізованій природі та потенціалі для трансформації бізнес-моделей. В Україні дослідження блокчейну зосереджені на його застосуванні у фінансовому секторі (Криптохаб України, 2024), але брак інтеграції в реальний сектор економіки залишається проблемою (табл. 1)

Таблиця 1 - **Основні виклики впровадження блокчейн-технологій у бізнесі**

Виклик	*Опис*	*Вплив на бізнес*
Регуляторна невизначеність	Відсутність чітких нормативних актів для блокчейн-операцій	Обмеження інвестицій, ризик санкцій
Високі витрати на інтеграцію	Необхідність модернізації IT-інфраструктури	Зростання початкових витрат
Низька обізнаність персоналу	Брак фахівців із блокчейн-технологій	Уповільнення впровадження інновацій
Технічна складність	Складність масштабування та забезпечення швидкості транзакцій	Обмеження для великих обсягів даних

Проблемні аспекти:
- Недостатня правова база в Україні для регулювання блокчейн-технологій.
- Високі витрати на впровадження та інтеграцію з існуючими системами.
- Низький рівень технологічної готовності малого та середнього бізнесу.

Блокчейн-технології, засновані на децентралізованій системі зберігання даних, дозволяють бізнесу оптимізувати процеси, підвищувати довіру між учасниками та знижувати операційні витрати. Основні напрями їх застосування в сучасному бізнесі включають:

1. Фінансовий сектор:

- Токенізація активів: Переведення фізичних активів (нерухомість, акції) у цифрові токени для спрощення торгівлі та зниження транзакційних витрат.

- Смарт-контракти: Автоматизовані контракти, що виконуються за заданими умовами, зменшують потребу в посередниках (наприклад, у банківських операціях).

- Криптовалютні платежі: Використання криптовалют для швидких і дешевих міжнародних транзакцій.

2. Ланцюги постачання:

- Забезпечення прозорості походження товарів, що особливо важливо для продовольчих і фармацевтичних компаній.

- Використання блокчейну для відстеження логістики (наприклад, IBM Food Trust для відстеження продуктів харчування).

3. Управління даними та кібербезпека:

- Захист даних від несанкціонованого доступу через криптографічні методи.

- Децентралізоване зберігання даних, що знижує ризик централізованих атак.

4. Інноваційні бізнес-моделі:

- Створення децентралізованих платформ (DeFi) для фінансових послуг без традиційних банків.

- Використання NFT (невзаємозамінних токенів) для захисту інтелектуальної власності в креативних індустріях.

Переваги та недоліки блокчейн-технологій для бізнесу (табл. 2)

Таблиця 2 - **Переваги та недоліки блокчейн-технологій для бізнесу**

Аспект	Переваги	Недоліки
Прозорість	Незмінність записів, довіра між учасниками	Високі вимоги до обчислювальних ресурсів
Безпека	Криптографічний захист даних	Складність масштабування для великих транзакцій
Ефективність	Автоматизація через смарт-контракти	Високі початкові витрати на інтеграцію
Децентралізація	Відсутність потреби в посередниках	Регуляторні бар'єри та юридична невизначеність

Наприклад, українська компанія AgriChain використовує блокчейн для управління земельними активами та забезпечення прозорості в агробізнесі. За даними AgriChain [6], впровадження блокчейну дозволило скоротити час на верифікацію даних про земельні ділянки на 40%.

Аналіз законодавчої бази в Україні: Законодавча база України щодо блокчейн-технологій включає Закон України «Про віртуальні активи» (2022, №

2074-IX), який легалізує криптовалюти та токени, але не повною мірою регулює смарт-контракти та децентралізовані платформи. Постанова НБУ № 105 [7] регулює операції з криптовалютами, однак брак комплексного законодавства ускладнює впровадження блокчейну в реальний сектор. Блокчейн-технології трансформують сучасний бізнес, підвищуючи прозорість, безпеку та ефективність операцій у фінансовому секторі, логістиці та управлінні даними.В Україні блокчейн має значний потенціал, особливо в агробізнесі та фінансових технологіях, але його впровадження обмежене через регуляторні, фінансові та технічні бар'єри.Успішне застосування блокчейну вимагає інтеграції з існуючими системами, навчання персоналу та адаптації бізнес-процесів.

Пропозиції для бізнесу:

1) Інвестувати в навчання персоналу з блокчейн-технологій;

2) Впроваджувати пілотні проєкти з використанням блокчейну (наприклад, для відстеження ланцюгів постачання);

3) Співпрацювати з технологічними партнерами для інтеграції блокчейн-платформ.

Пропозиції для держави:

1) Розробити комплексне законодавство для регулювання смарт-контрактів і децентралізованих платформ;

2) Створити стимули для бізнесу (податкові пільги, гранти) для впровадження блокчейну;

3) Сприяти розвитку освітніх програм із блокчейн-технологій у вишах.

Список використаних джерел

1. Nakamoto, S. (2008). Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System. [Online]. DOI: https://bitcoin.org/bitcoin.pdf
2. Swan, M. (2015). Blockchain: Blueprint for a New Economy. O'Reilly Media.
3. Deloitte. (2024). 2024 Global Blockchain Survey. [Online]. DOI: https://www2.deloitte.com/global-blockchain-survey
4. McKinsey & Company. (2025). Blockchain's Potential in Supply Chain Management. [Online]. DOI: https://www.mckinsey.com/blockchain-supply-chain
5. AgriChain. (2024). Blockchain in Ukrainian Agribusiness. [Online]. DOI: https://agrichain.io/reports
6. Закон України «Про віртуальні активи» від 17.02.2022 № 2074-IX. [Online]. DOI: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20
7. Постанова НБУ № 105 від 15.08.2023. [Online]. DOI: https://bank.gov.ua/legislation/postanova-105

МАШТАЛЯР ОЛЬГА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ПУХАЛЬСЬКИЙ ВАДИМ**, к. е. н., доцент, доцент кафедри фінанси, банківська справа, страхування та фондового ринку
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

АНАЛІТИЧНІ ПРОЦЕДУРИ У СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО АУДИТУ

Фінансовий аудит, як свідчить і вітчизняна, і зарубіжна практика, є фактично невід'ємною та важливою складовою у функціонуванні суб'єкта господарювання сучасності. Це є, на наш погляд, обґрунтованим, адже фінансовий аудит дозволяє скеровувати діяльність підприємства у правильному напрямку, виявляти його сильні та слабкі сторони, оцінити ефективність роботи тощо. Зі свого боку, здійснення фінансового аудиту передбачає проведення аналітичних процедур, за допомогою яких можна якісно та кількісно провести дослідження стану суб'єкта господарювання. Відзначимо, що їхнє застосування стає все більш необхідним та актуальним у зв'язку зі зростанням обсягів даних, особливо цифрових, підвищенням вимог до якості аудиту та оцінки ризиків, а також через необхідність оптимізувати аудиторський процес.

Перед розглядом основного питання насамперед доцільно з'ясувати ключові поняття. Саме поняття «аудит» є доволі широким. Предмет аудиту охоплює, як правило, загальний стан суб'єкта господарювання. Зокрема, це може стосуватися як аудиту системи управління, так і безпосередньо системи обліку. Тому суть аудиту також буде залежати від об'єкту, на який він спрямований [1, с. 11]. Відповідно фінансовий аудит виступає одним із його видів. Згідно з ISSAI 200 «Принципи фінансового аудиту» предметом фінансового аудиту визначаються дані бухгалтерського обліку переважно у вигляді фінансової звітності [2]. З огляду на це, фінансовий аудит у вузькому розумінні можна трактувати як перевірку на достовірність та правильність даних фінансової звітності.

Щодо фінансової звітності, то, по своїй суті, – це суттєва та ключова інформація про певне підприємство, на основі якої ухвалюється чимало рішень як зовнішніми, так і внутрішніми її користувачами. Проте саме висновки з фінансового аудиту дають змогу розкрити більш повно значення показників фінансової звітності, продемонструвати їхню об'єктивну оцінку і для самого підприємства – з'ясувати, чи правильно і ефективно провадиться його діяльність, чи необхідно робити якісь зміни тощо. За своїм змістом, фінансовий аудит – це складний комплекс чітко визначених етапів. Серед таких виділяють етап безпосереднього його проведення, що включає в себе аналіз даних та їхню оцінку. Останнє передбачає здійснення аналітичних процедур, зміст та цілі яких визначено МСА 520 [3, с. 466].

Відповідно до цього стандарту, аналітичні процедури спрямовані на оцінку фінансової інформації шляхом аналізу даних та їхніх взаємозв'язків [3, с. 467]. Вони включають порівняння зафіксованих сум з очікуваннями аудитора, які були сформовані на основі даних попередніх періодів, галузевих стандартів або

прогнозованих залежностей. Аналітичні процедури дозволяють аудитору не розпорошувати ресурси на всі операції, а сфокусуватись на найбільш ризикованих та аномальних областях, тим самим підвищуючи якість аудиту та знижуючи ймовірність упущення суттєвих викривлень. На основі зазначеного також можна виокремити й функції, які притаманні аналітичним процедурам. По-перше, оцінювальна функція, за допомогою якої ідентифікуються незвичні тенденції, а також складається розуміння стану підприємства. По-друге, функція формування аудиторських доказів, що обґрунтовують достовірність та оптимальність даних. Окрім того, аналітичні процедури виконують прогностичну функцію, функцію розробки рекомендацій тощо.

Здійснення аналітичних процедур неможливе без попередньо сформованої бази інформації. Основним джерелом інформації виступають внутрішні дані об'єкта, що перевіряється. Насамперед йдеться про фінансову звітність, додатково залучаються і облікові регістри, внутрішні управлінські рішення тощо. Для аналітичних процедур також важлива і нефінансова інформація, зокрема це дані про персонал та інші операційні показники. Для розширеного аналізу використовуються ще зовнішні джерела інформації: галузеві дані, макроекономічні показники та інші [3, с. 470].

Безпосереднє проведення аналітичних процедур ґрунтується на застосуванні відповідних методів та інструментів аналітики. До прикладу, як визначено у параграфах А1-А3 МСА 520, аналітичні процедури можуть включати порівняння показників за проміжок періодів; можуть охоплювати пошук зав'язків між фінансовими та нефінансовими даними; та інші напрямки дослідження [3, с. 468-469]. Тобто серед поширених засобів для аналітики у фінансовому аудиті можна виділити такі, як горизонтальний аналіз, розрахунок фінансових коефіцієнтів та інші, що наведені нижче у Таблиці 1.

Таблиця 1 – **Аналітичні засоби (методи) фінансового аудиту.**

№ з/п	Приклади методів	Суть застосування
1	Горизонтальний аналіз	*Порівняння фінансових показників поточного періоду з попередніми з метою виявлення тенденцій та змін*
2	Вертикальний аналіз	*Визначення питомої ваги певних статей звітності для оцінки структурних змін*
3	Коефіцієнтний аналіз	*В основі розрахунок фінансових коефіцієнтів, на базі яких оцінюється фінансовий стан суб'єкта*
4	Факторний аналіз	*Виявлення причинно-наслідкових зав'язків та кількісне вимірювання впливу певних факторів на загальний результат*

Примітка: сформовано автором на основі [3, с. 468-472]

До прикладу, одним з найбільш використовуваних є метод аналізу на основі обрахунку фінансових коефіцієнтів (табл.1). Зокрема, йдеться про такі коефіцієнти, що стосуються визначення ліквідності, платоспроможності, рентабельності, а також ділової активності підприємства. За допомогою них можна комплексно оцінити фінансовий стан підприємства і разом з тим виявити, чи відповідають ці показники встановленим нормам або, навпаки,

мають певні відхилення. Натомість факторний аналіз (табл. 1) вважається основним серед аналітичних процедур, який застосовується у ході проведення аудиту фінансової звітності. За допомогою цього засобу надаються відповіді на такі ключові питання: «як», «чому», «як можна скорегувати» і так далі. Загалом на базі факторного аналізу можна обґрунтувати наявні відхилення у показниках, визначити, чи є їхній стан природний, також ідентифікувати ризики суттєвого викривлення, тобто виокремити ті чинники, що мають найбільший вплив, тощо.

Окрім зазначеного вище, доцільно згадати і про сучасні цифрові технології. До інструментів, за допомогою яких, власне, здійснюється дослідження та аналіз у фінансовому аудиті, відносять певні програмні продукти. Вони не лише оптимізують процес роботи, але й дозволяють більш точно та якісно провести аналітичні процедури. Серед загальновідомих та часто використовуваних можна виділити Microsoft Excel як взагалі універсальний інструмент із широким функціоналом для роботи з даними, а також Tableau, Power BI та інші. Чимало є розробок і серед спеціалізованих аналітичних інструментів, відомі як CAATs [4]. Наприклад, це такі програмні продукти, як IDEA, ACL та TeamMate Analytics. Вони розроблені конкретно для роботи із дуже великими обсягами даних, що отримуються із систем обліку клієнтів.

Отже, фінансовий аудит, безумовно, є важливим для сучасних підприємств, оскільки він насамперед забезпечує об'єктивну оцінку їхньої діяльності та достовірності фінансової звітності. Ключову роль у цьому процесі відіграють аналітичні процедури та методи їх здійснення, як-от коефіцієнтний і факторний аналіз, які дозволяють аудиторам детально дослідити причини відхилень і фінансові ризики. Для підвищення точності та ефективності цих процедур використовуються різноманітні комп’ютерні програми, що на сьогодні є необхідними інструментами аналітики у роботі з великими масивами даних. До того ж напрямом удосконалення аналітичних процедур може бути впровадження штучного інтелекту, як допоміжний інструмент, або навіть розробка спеціалізованих систем аудиту загалом у режимі реального часу.

Список використаних джерел:

1. Макаренко А. П., Меліхова Т. О., Мусійченко О.Г. Організація і методика аудиту: навчальний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності 071 «Облік і оподаткування» освітньо-професійної програми «Облік, аналіз, контроль в управлінні підприємством». Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2024. 280 с.
2. Система професійних документів INTOSAI (IFPP). Рахункова палата. URL: https://rp.gov.ua/About/Standard/ (дата звернення: 22.10.2025).
3. Міжнародні стандарти аудиту – ОСНАД. ОСНАД – орган суспільного нагляду за аудиторською діяльністю. URL: https://www.apob.org.ua/?page_id=3482 (дата звернення: 23.10.2025).
4. Brayko V. Analytical procedures in audit: theoretical and methodological aspects. *KELM (knowledge education law management)*. 2023. № 6. С. 117–124. URL: https://doi.org/10.51647/kelm.2023.6.19 (дата звернення: 24.10.2025).

МЕЛЬНИК КАТЕРИНА, д.е.н., професор
професор кафедри обліку і оподаткування
Волинський національний університет імені Лесі Українки

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ АУДИТУ

Забезпечення сталого розвитку через процедури аудиту передбачає ряд заходів, як-то визначення особливостей діяльності замовника, дослідження сфери ймовірного ризику, встановлення рівня суттєвості, визначення рівня достовірності звітної інформації, аналіз загального фінансового стану замовника із оцінкою перспективи його розвитку, розробка рекомендацій та пропозицій щодо активізації діяльності та контроль їх впровадження замовником. Це організація сумісних дій аудитора з управлінською системою замовника, що забезпечує формування комунікаційного середовища, що функціонує на єдиних принципах та для досягнення спільної мети – забезпечення сталого розвитку.

Наявність параметрів внутріфірмового контролю якості аудиторських послуг дозволяє покращити процедури аудиту та забезпечити досягнення замовником поставленої мети, незалежно від певних зовнішніх та внутрішніх обмежень, оскільки в ході аудиту формуються висновки, що включають заходи з підвищення ефективності використання доступних ресурсів.

Для об’єктів систему внутрішніх контрольних процедур визначаємо як комплекс заходів, що організовуються керівним апаратом з метою забезпечення ефективного виконання професійних обов’язків при здійсненні операцій, спрямованих на розвиток соціального, економічного, екологічного та культурного векторів з визначенням законності та економічної ефективності таких операцій. Таким чином, функції внутрішнього контролю є значно ширшими, ніж визначені в науковій літературі, а саме: виявляти та попереджати недоліки у стані безпеки, надійності й ефективності роботи підприємства, підвищувати якість діяльності на всіх етапах виробничого циклу економічного суб’єкта, ефективно забезпечувати процес виробництва продукції (товарів, робіт, послуг) [1, С. 194].

Для забезпечення сталого розвитку недостатньо лише періодичних контрольних дій аудитора, а необхідно також визначити рівень ефективності системи внутрішнього контролю, що являє собою комплексну організацію контрольних процедур всередині суб’єкта господарювання. Аудит системи внутрішнього контролю об’єктів сільських територій має попередити їх неефективне використання, викривлення звітної інформації, мінімізувати факти зловживання повноважень та налагодити ефективну роботу в напрямі підвищення ефективності соціально-економічної та екологічної складових сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Новик І. В. Організація системи внутрішнього контролю на підприємстві. Наукові записки [Української академії друкарства]. 2017. № 2. С. 188-196.

МЕЛЬНИК КАТЕРИНА, здобувачка вищої освіти
Науковий керівник - **НЕГОДЕНКО ВІКТОРІЯ**, к. е. н., доцент,
доцент кафедри фінансового аналізу та аудиту
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ АУДИТУ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ

Глобалізаційні виклики та необхідність структурних трансформацій вимагають від національної економіки безперервного залучення капіталу та його ефективного використання. Інвестиційна діяльність є ключовою умовою сталого розвитку економіки, особливо в умовах післявоєнного відновлення України. Забезпечення прозорості використання інвестиційних ресурсів вимагає належного контролю, який реалізується через проведення аудиту інвестиційних проєктів. Відповідно до Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», аудит - це незалежна перевірка даних бухгалтерського обліку та показників фінансової звітності юридичної особи з метою висловлення незалежної думки аудитора про її достовірність в усіх суттєвих аспектах, а також про відповідність вимогам законів України та інших нормативних актів [1].

Однак аудит інвестиційних проєктів має свою специфіку, адже він охоплює не лише фінансові аспекти, а й техніко-економічні, організаційні, правові та стратегічні чинники, що впливають на ефективність реалізації проєкту. Це формує методологічний розрив між традиційним фінансовим аудитом, орієнтованим на минуле, та аудитом інвестиційних проєктів, який є прогнозно-орієнтованим інструментом.

На відміну від стандартного аудиту, де об'єктом є бухгалтерська звітність, об'єктом аудиту інвестиційних проєктів є інвестиційний проєкт як комплексна система, що перевіряється на всіх його фазах. Інвестиційний проєкт — це обґрунтування економічної доцільності, термінів і обсягу здійснення капітальних вкладень, включаючи проєктну документацію, розроблену з урахуванням законів України, й затверджену в законодавчому порядку, а також опис заходів з реалізації інвестицій [2].

Головною метою аудиту інвестиційних проєктів є надання незалежної та об'єктивної оцінки щодо економічної доцільності, фінансової стійкості та рівня ризику інвестиційного проєкту для прийняття обґрунтованого рішення. Досягнення цієї мети реалізується через виконання таких ключових завдань:

- Перевірка коректності та обґрунтованості ключових вихідних припущень, використаних у фінансовій моделі, включаючи прогнози обсягів продажів, цін, операційних витрат та макроекономічних показників.

- Підтвердження правильності розрахунку показників Чистої теперішньої вартості (NPV) та внутрішньої норми дохідності (IRR), а також обґрунтованості застосованої ставки дисконтування (WACC).

- Ідентифікація, кількісна та якісна оцінка потенційних ризиків проєкту (ринкових, технічних, юридичних) та перевірка наявності адекватних планів реагування на них.

- Перевірка дотримання проєктом вимог чинного законодавства, інвестиційних договорів та внутрішніх стандартів компанії-ініціатора.

- Контроль за фактичним виконанням інвестиційного бюджету та підтвердження цільового спрямування залучених коштів на стадії реалізації.

Ефективне виконання цих завдань дозволяє мінімізувати ймовірність інвестиційних втрат та підвищити успішність капіталовкладень.

Аудит інвестиційних проєктів — це багатоступенева схема, що складається з таких етапів, як попередня експертиза, основна експертиза та підсумковий аналіз.

На етапі попередньої експертизи аудитори визначають критерії оцінювання, межі трудомісткості та необхідну кількість експертів, формують програму аудиту й план перевірки. Метою цього етапу є первинна оцінка інвестиційного проєкту, зокрема його відповідності стратегічним цілям інвестора, нормативним вимогам, рівню ризиків та очікуваної ефективності. Для досягнення поставлених цілей застосовуються методи експертних оцінок, аналітичного моделювання, тестування та аналізу сценаріїв. На цьому етапі створюється перелік критеріїв різної вагомості, на основі яких формується попередній інтегральний показник ефективності проєкту [3].

Основна експертиза передбачає детальний аналіз усіх ключових аспектів інвестиційного проєкту. Під час цього етапу здійснюється комплексна оцінка техніко-економічних показників, фінансової стійкості, рентабельності, окупності, внутрішньої норми дохідності, чистої приведеної вартості та інших індикаторів ефективності. Вивчаються ризики, пов’язані з фінансуванням, реалізацією та експлуатацією проєкту, а також можливі шляхи їх мінімізації. За результатами цього етапу розраховується інтегральний показник ефективності, який є основою для формування експертного висновку. Саме на цьому етапі формується аудиторська думка щодо реальної інвестиційної привабливості об’єкта дослідження [2, 3].

Завершальним етапом є підсумковий аналіз, який передбачає узагальнення результатів попередніх перевірок, оцінку загального рівня ефективності та ризиків і підготовку остаточного аудиторського висновку. На основі одержаних результатів приймається рішення про доцільність повного або часткового інвестування у проєкт чи, навпаки, відмову від фінансування. Цей етап має особливе значення для потенційних інвесторів, адже саме на його основі ухвалюється стратегічне рішення щодо участі у проєкті. Таким чином, аудит інвестиційних проєктів виконує не лише контрольну, але й аналітичну та рекомендаційну функції, формуючи підґрунтя для ефективного управління інвестиційною діяльністю [3].

В українських реаліях аудит інвестиційних проєктів має важливе прикладне значення, особливо у сфері державних інвестицій та післявоєнного відновлення економіки. Його проведення дає змогу забезпечити ефективний розподіл обмежених фінансових ресурсів, підвищити прозорість реалізації проєктів і запобігти нецільовому використанню коштів. Зокрема, у межах державних інвестиційних програм, спрямованих на відбудову інфраструктури,

реконструкцію промислових об'єктів, відновлення житла та енергетичних систем, аудит проєктів виступає гарантією відповідності їх фінансових показників заявленим планам та очікуваним результатам.

Практика показує, що ефективно проведений аудит інвестиційного проєкту дозволяє не лише підвищити довіру інвесторів, а й зменшити вартість залучення капіталу, оскільки підтверджена аудитором надійність і реалістичність фінансових прогнозів знижує ризики для кредиторів і партнерів. Так, відповідно до рекомендацій Світового банку та ЄБРР, незалежний аудит є обов'язковим елементом при фінансуванні інвестиційних ініціатив за рахунок міжнародних грантів і позик.

Водночас в Україні залишаються певні проблеми у сфері практичного впровадження аудиту інвестиційних проєктів. Серед основних викликів можна виокремити недосконаліть методичних підходів, відсутність уніфікованих стандартів оцінки ефективності, недостатній рівень цифровізації облікових процесів, а також обмежену кількість фахівців, які поєднують аудиторську кваліфікацію з досвідом у сфері інвестиційного аналізу.

Отже, аудит інвестиційних проєктів є важливим інструментом управління інвестиційною діяльністю. Його проведення сприяє зниженню фінансових ризиків, підвищенню прозорості й обґрунтованості інвестиційних рішень, забезпеченню ефективного використання капіталу. У сучасних умовах саме якісний аудит інвестиційних проєктів стає ключовим чинником сталого розвитку та відновлення економіки України. Розвиток єдиної методології аудиту інвестиційних проєктів, що поєднує фінансові, технічні та стратегічні аспекти, є необхідною умовою інтеграції України до європейського інвестиційного простору.

Список використаних джерел:

1. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 № 2258-VIII : станом на 20 черв. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text (дата звернення: 18.10.2025).

2. Дмитрий К. Проведення аудиту інвестиційних проєктів. Юридичні послуги в Києві та Україні | Касьяненко і Партнери. URL: https://kasyanenko.com.ua/uk/promislovist/spriyannya-investitsiyam-ta-proektna-diyalnist/provedennya-auditu-investitsijnikh-proektiv (дата звернення: 18.10.2025).

3. Інвестиційний аудит – замовити аудиторську перевірку. Наша Бухгалтерія. URL: https://nashabuhgalteria.com/investytsiinyi-audyt/ (дата звернення: 18.10.2025).

МИНИЧ ЮЛІЯ, завідувач відділення (економічного), викладач вищої категорії
Лозівська філія Харківського автомобільно-дорожнього фахового коледжу, м. Лозова

ЦИФРОВІ РІШЕННЯ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНКИ ПРАЦІ

У XXI столітті цифровізація стала ключовим вектором трансформації економіки, управління та трудових відносин. Зміни, спричинені розвитком інформаційних технологій, штучного інтелекту, великих даних та автоматизації, докорінно змінюють підходи до організації праці, її оцінки та контролю. У цьому контексті особливої актуальності набуває впровадження цифрових рішень у сферу управління персоналом, зокрема – у процеси контролю та оцінювання ефективності праці.

Традиційні методи оцінки праці, засновані на ручному зборі даних, суб'єктивних оцінках керівників або періодичних звітах, втрачають свою ефективність в умовах динамічного ринку праці. Сучасні підприємства потребують гнучких, точних і прозорих інструментів, які дозволяють оперативно реагувати на зміни, виявляти ризики, оптимізувати витрати та підвищувати продуктивність працівників. Саме цифрові технології – від HR-аналітики до систем штучного інтелекту – відкривають нові можливості для досягнення цих цілей.

Крім того, цифрові рішення сприяють формуванню нової культури управління, де контроль не асоціюється з тиском, а стає інструментом розвитку, зворотного зв'язку та підвищення залученості персоналу. Це особливо важливо в умовах гібридних і дистанційних форматів роботи.

Таким чином, дослідження цифрових рішень у сфері контролю та оцінки праці є не лише науково обґрунтованим, а й практично необхідним. Метою цієї тези є аналіз сучасних цифрових інструментів, що використовуються для контролю та оцінки праці, виявлення їх переваг, ризиків і перспектив подальшого розвитку в контексті цифрової трансформації економіки праці.

Контроль та оцінка праці є фундаментальними елементами системи управління персоналом, які забезпечують ефективне функціонування організацій. Контроль – це процес порівняння фактичних результатів діяльності з запланованими цілями, що дозволяє виявити відхилення та своєчасно коригувати дії. Оцінка праці, у свою чергу, спрямована на визначення рівня продуктивності, кваліфікації, мотивації та потенціалу працівників.

У класичних теоріях управління (Ф. Тейлор, А. Файоль, М. Вебер) контроль розглядався як інструмент дисципліни та забезпечення відповідності стандартам. Сучасні підходи акцентують увагу на розвитку працівника, формуванні зворотного зв'язку та створенні умов для самореалізації. Оцінка праці еволюціонувала від формальних атестацій до гнучких моделей, які враховують індивідуальні цілі, командну взаємодію та корпоративні цінності.

Згідно з дослідженнями, ефективна система контролю праці повинна поєднувати кількісні та якісні показники, бути прозорою, адаптивною та орієнтованою на результат. У цьому контексті цифрові технології відкривають

нові можливості для автоматизації процесів, зменшення суб'єктивності та підвищення точності оцінювання.

Особливу роль відіграє аудит праці, який дозволяє здійснювати незалежну перевірку відповідності трудових процесів нормативним вимогам, стандартам безпеки та ефективності. Аудит може бути внутрішнім або зовнішнім, і його результати часто слугують основою для стратегічних рішень щодо оптимізації кадрової політики.

У сфері економіки праці контроль та оцінка є інструментами аналізу продуктивності, витрат на персонал, ефективності використання трудових ресурсів. Вони дозволяють формувати обґрунтовану політику оплати праці, планування зайнятості та розвитку людського капіталу.

Цифровізація управлінських процесів у сфері праці відкриває нові можливості для підвищення ефективності контролю, оцінки та аудиту. Завдяки сучасним технологіям підприємства можуть здійснювати моніторинг трудових процесів у реальному часі, автоматизувати збір даних та прогнозувати ризики.

Серед ключових цифрових інструментів, що активно застосовуються в системі контролю праці, варто виділити:

- HR-аналітику – це набір методів і програмних рішень, які дозволяють аналізувати дані про персонал: продуктивність, рівень залученості, плинність кадрів, причини звільнень тощо. Наприклад, системи типу SAP SuccessFactors або Workday інтегрують аналітику з управлінськими рішеннями, дозволяючи керівникам приймати обґрунтовані рішення на основі даних;

- ERP-системи (Enterprise Resource Planning) – інтегровані платформи, що охоплюють управління фінансами, логістикою, виробництвом і персоналом. Модулі контролю праці в ERP дозволяють відстежувати виконання завдань, облік робочого часу, відповідність нормативам та ефективність працівників. Наприклад, система Microsoft Dynamics 365 має функціонал для оцінки продуктивності та управління компетенціями;

- системи трекінгу та моніторингу – це інструменти, що дозволяють фіксувати активність працівників, особливо в умовах дистанційної роботи. Програми типу Hubstaff, Toggl або ActivTrak забезпечують контроль за часом виконання завдань, використанням ресурсів та рівнем навантаження;

- штучний інтелект (ШІ) та машинне навчання – ці технології використовуються для прогнозування ризиків, виявлення закономірностей у поведінці працівників, автоматичного формування звітів та рекомендацій. Наприклад, алгоритми можуть виявити ознаки вигорання або зниження мотивації на основі аналізу комунікацій, темпу роботи та змін у продуктивності;

- біометричні системи контролю доступу та присутності – сканери відбитків пальців, розпізнавання обличчя або голосу дозволяють точно фіксувати час приходу/відходу працівників, забезпечуючи прозорість та безпеку;

- хмарні платформи та мобільні застосунки – забезпечують доступ до систем контролю з будь-якого пристрою, дозволяють працівникам самостійно

переглядати свої показники, отримувати зворотний зв'язок та брати участь у процесі оцінювання.

Ці технології не лише оптимізують процеси контролю, а й сприяють формуванню нової культури управління, де прозорість, гнучкість і взаємодія стають ключовими цінностями.

Серед основних переваг цифрових рішень: підвищення точності оцінки; зменшення людського фактора; швидкість обробки великих масивів даних; прозорість процесів контролю.

Водночас існують ризики, пов'язані з етичними аспектами: надмірний контроль може викликати цифровий стрес, а порушення конфіденційності – знизити рівень довіри працівників.

У 2024-2025 роках українські підприємства активно впроваджують цифрові рішення для контролю праці. Наприклад, використання дронів для моніторингу будівельних об'єктів дозволило зменшити кількість травм та підвищити ефективність аудиту безпеки. У сфері виробництва автоматизовані системи контролю допомагають виявляти порушення технологічних норм та оптимізувати розподіл робочого часу.

У найближчі роки очікується подальша інтеграція цифрових рішень з системами управління талантами, корпоративною культурою та соціальною відповідальністю. Розвиток хмарних платформ, мобільних застосунків та біометричних технологій відкриває нові горизонти для гнучкого та безпечного контролю праці.

Цифрові рішення стають невід'ємною частиною сучасної системи контролю та оцінки праці. Вони дозволяють підвищити ефективність управління персоналом, забезпечити прозорість процесів та адаптуватися до нових викликів. Завдяки автоматизації та аналітиці керівники отримують доступ до точних даних у реальному часі, що сприяє оперативному прийняттю рішень. Це особливо важливо в умовах гнучких форматів зайнятості, дистанційної роботи та швидких змін на ринку праці. Водночас важливо враховувати етичні аспекти та забезпечити баланс між контролем і довірою, щоб не порушити права працівників і зберегти здоровий клімат у колективі.

Список використаних джерел:

1. Гуменюк О. М. HR-аналітика як ключовий інструмент системи управління персоналом // *Економіка та суспільство*. – 2023. – № 50. – с. 33-38. – Режим доступу: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article /download/3927/3850

2. Саркісян Н. Особливості цифрової трансформації системи управління персоналом // *Проблеми і перспективи економіки та управління*. – 2024. – № 1(33). – С. 112–117. – Режим доступу: http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/319115

МІЩЕНКО АНТОН, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **КРОТ ЮЛІЯ**, к.е.н, доцент,
кафедри обліку, аналізу і оподаткування,
Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ В СФЕРІ ПДВ

Цифрова трансформація податкового контролю стала одним із провідних напрямів удосконалення системи оподаткування, адже сучасні інформаційні технології забезпечують прозорість процедур, мінімізують корупційні ризики та знижують витрати як держави, так і бізнесу на адміністрування. Для України це має особливу вагу в умовах воєнних і економічних викликів, коли стійкість бюджету напряму залежить від ефективності адміністрування податку на додану вартість. Беручи до уваги наведені обставини, обрана тема дослідження є актуальною і важливою як для науковців, так і для фахівців-практиків.

Метою нашого дослідження є огляд сучасних цифрових технологій, що застосовуються для адміністрування та контролю ПДВ, їх комплексний аналіз із визначенням переваг і недоліків та формуванням висновків щодо можливостей ефективного практичного використання.

У наукових дослідженнях підкреслюється, що без цифрових інструментів неможливо досягти ані належного рівня фіскальної віддачі ПДВ, ані його позитивного сприйняття бізнес-середовищем, адже саме ІТ-рішення дозволяють зробити контроль цільовим, менш обтяжливим і більш передбачуваним для платників [4; 5].

Система електронного адміністрування податку на додану вартість (СЕА ПДВ) стала ключовим інструментом, що забезпечив ведення обліку податку у форматі майже «онлайн». Введення спеціальних ПДВ-рахунків та обов'язкова реєстрація накладних суттєво обмежили можливості створення фіктивного податкового кредиту, а повна електронізація документообігу підвищила прозорість ланцюгів постачання. Це сприяло стабілізації надходжень і більш впорядкованому процесу бюджетного відшкодування, що в умовах кризових викликів дозволило зберегти, а подекуди й наростити фіскальні результати. Водночас науковці наголошують, що навіть після впровадження СЕА ПДВ залишилися невирішеними першопричини податкових розривів: тінізація економіки, складність податкового регулювання, наявність законодавчих «лазівок» та стимули спрощеної системи. Додатковим бар'єром стали й технічні труднощі стартового періоду — від постійної необхідності поповнювати рахунки до нечітких розрахункових формул і браку прозорості бюджетних потоків, що вимагає подальшого вдосконалення системи та налагодження комунікації з платниками [3].

Наступним етапом цифровізації став запуск СМКОР — системи моніторингу критеріїв оцінки ризиків, що автоматично блокує реєстрацію підозрілих податкових накладних ще до їх потрапляння у ЄРПН. Це означало перехід від традиційних перевірок «постфактум» до превентивного виявлення

сумнівних операцій. У результаті було значно обмежено можливості для «скруток» і створення фіктивного кредиту з ПДВ, при цьому частка заблокованих накладних поступово скоротилася. Однак робота СМКОР виявила притаманну всім ризик-орієнтованим системам проблему: баланс між чутливістю та точністю. На початкових етапах блокуванню піддавалися й добросовісні операції, що провокувало касові розриви та конфлікти з платниками. Лише систематичне оновлення критеріїв, розвиток апеляційних механізмів і підвищення прозорості процедур дозволили зменшити кількість хибних спрацювань, не втративши при цьому превентивної ефективності інструменту. Нині як науковці, так і практики сходяться на тому, що СМКОР слід розглядати як селективний фільтр, який потребує регулярного налаштування під нові схеми ухилення та галузеву специфіку, а також має функціонувати з коротким, зрозумілим і прозорим циклом оскарження для мінімізації ризиків для оборотних коштів сумлінних платників [4; 2].

Запровадження електронного кабінету платника податків стало важливим кроком у перетворенні податкового контролю на сервісно орієнтовану систему. Він надав можливість дистанційно подавати звітність, вести комунікацію з органами ДПС та відстежувати взаєморозрахунки з бюджетом у зручному онлайн-форматі. Для бізнесу це означає зменшення витрат часу й ресурсів, а також передбачуваний канал взаємодії без необхідності відвідувати податкові інспекції. Для держави ж електронні сервіси створюють умови для стандартизації процедур і уніфікації практик. Поширення таких рішень позитивно позначається і на добровільній податковій дисципліні: виконання зобов’язань стає швидким і прозорим, а людський фактор у процесі контролю мінімізується. Вимоги платників до цифрових сервісів зростають: очікується зручний та інтуїтивний дизайн, безперебійний доступ і здатність системи обробляти всі поширені сценарії взаємодії з податковою. Це означає, що цифровізація податкових сервісів є не разовим кроком, а постійним процесом розвитку й удосконалення [5].

Наступним етапом модернізації контролю стає впровадження е-аудиту (SAF-T), який переводить перевірки у формат аналізу стандартизованих масивів облікових даних. Це фактично змінює саму концепцію податкового нагляду: зменшується потреба у виїзних перевірках, а ризикоорієнтований аналіз здійснюється на основі повних та якісніших інформаційних ресурсів. До основних переваг належать зниження адміністративного навантаження на бізнес, уніфікація вимог до звітності, зростання доказової сили аналітичних висновків податкових органів і мінімізація суб’єктивного впливу перевіряючих. Водночас широке застосування е-аудиту вимагає належної готовності облікових систем підприємств, запровадження чітких стандартів обміну, надійного захисту даних і підготовки фахівців. У наукових працях також пропонується інтегрувати банківські транзакції та платіжні реквізити в логіку ПДВ-контролю, що посилює концепцію «контролю в реальному часі», де фінансові потоки та первинні документи взаємно підтверджуються, зменшуючи простір для фіктивних операцій [1; 3].

Узагальнення сучасних наукових підходів дозволяє сформувати цілісне бачення: цифрові інструменти дійсно підвищують фіскальну результативність адміністрування ПДВ, проте їх ефективність досягає максимуму лише за умови поєднання з якісною нормативною базою та сервісною орієнтацією податкових органів. З одного боку, дослідники наголошують на ключовій ролі податкового контролю у забезпеченні фінансової стабільності під час криз і акцентують на потребі поглибленої автоматизації процесів та мінімізації людського чинника [4]. З іншого — приклад адміністрування ПДВ демонструє низку проблемних аспектів: громіздке регулювання, затримки із бюджетним відшкодуванням та різнорідність практик, що негативно впливають на довіру бізнесу й частково нівелюють ефекти цифровізації [5]. Пропозиції щодо використання банківських даних для ідентифікації авансів і розширення реквізитів платіжних документів підтверджують актуальність переходу від ретроспективного до превентивного контролю [3]. У результаті формується спільний висновок: інформаційні технології є необхідним, але не самодостатнім елементом; успіх можливий лише за умов прозорих і стабільних правил гри та побудови партнерських відносин між податковою службою та платником.

Як висновок можна сказати, цифрові інструменти податкового контролю — СЕА ПДВ, СМКОР, електронний кабінет платника та е-аудит — підтвердили свою результативність у зниженні масштабів фіктивного кредиту, забезпеченні прозорості ланцюгів постачання та підвищенні ефективності роботи податкових органів. Водночас ключовим викликом залишається надмірна чутливість ризикових алгоритмів, що іноді призводить до блокування легальних операцій. Вирішення цієї проблеми потребує постійного удосконалення критеріїв та використання зворотного зв'язку з платниками. На перспективу пріоритетними напрямами мають стати регулярне налаштування СМКОР і спрощення процедур апеляції, розширення можливостей е-аудиту з урахуванням стандартів ЄС, інтеграція AI та Big Data у процеси відбору ризиків, розвиток сервісної моделі електронних послуг та автоматизація бюджетного відшкодування. Поєднання сучасних технологій із передбачуваним правозастосуванням і стабільною податковою політикою створить передумови для зростання добровільної дисципліни платників і скорочення тіньового сектору, що посилить як фіскальну, так і регуляторну функції ПДВ у процесі післявоєнної модернізації економіки України [4; 5; 3].

Список використаних джерел:

1. Артюх О. В., Дєдух А. І. Ефективність податкового аудиту в Україні: аналіз впливу на бюджетні надходження // Сталий розвиток економіки. 2024. № 4 (51). С. 187–193. DOI: https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-51-20. URL: https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/1094/1047

2. Грищук Г. В., Чепіль С. О. Податковий контроль як інструмент протидії тіньовій економіці в Україні // *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Економічні науки*. 2024. Вип. 2 (74). С. 100–107. DOI: https://doi.org/10.32689/2523-4536/74-13.

3. Журавель А. А. Удосконалення моделі адміністрування податку на додану вартість // Економіка та суспільство. 2023. Вип. 44. С. 6–19. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2024/03/3.24._topic_Andrii-A.-Zhuravel-6-19.pdf

4. Панасейко І., Панасейко С., Панасейко М. Податковий контроль як інструмент реалізації податкової політики в умовах макроекономічної нестабільності // Економіка та суспільство. 2025. Вип. 72. С. 114–122. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-114. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5737/5680

5. Черкасова С. В., Бартко М. Т. Податок на додану вартість як інструмент забезпечення фіскальної функції податків // Економіка та суспільство. 2024. Вип. 76. С. 5–13. DOI: https://doi.org/10.32782/2522-1205-2024-76-01. URL: http://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-econom/article/view/1528

МОСКАЛЬ НАТАЛІЯ, к.е.н, доцент, доцент кафедри обліку і аудиту,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

ФУНКЦІЇ ДІДЖИТАЛ-ТЕХНОЛОГІЙ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ АУДИТОРСЬКОГО ПРОЦЕСУ

Цифровізація економічних процесів зумовлює трансформацію традиційних підходів до здійснення аудиту, що проявляється у зростанні ролі діджитал-технологій для забезпечення якості, ефективності та достовірності аудиторських процедур [1; 2]. Використання інноваційних технологічних рішень дозволяє аудиторам перейти від вибіркової перевірки до комплексного аналізу всієї сукупності даних, що суттєво підвищує аналітичні можливості аудиту. У сучасних умовах цифрові технології стають необхідним елементом професійної методології.

Розвиток таких технологій, як аналітика великих даних, штучний інтелект, блокчейн, автоматизація процесів та хмарні обчислення, створює підґрунтя для системного оновлення аудиторських процедур на всіх етапах — від планування до формування висновків [1, с. 871]. З огляду на це, дослідження функціонального призначення діджитал-технологій в аудиті набуває особливої актуальності, оскільки дає змогу визначити напрями їх оптимального використання та оцінити вплив на якість аудиторського процесу.

Діджитал-технології аудиту представляють собою сукупність технологічних рішень, що трансформують традиційні методи та процедури аудиторської діяльності, забезпечуючи якісно новий рівень ефективності, точності та охоплення аудиторських процедур [1, с. 872]. Систематизація діджитал-технологій аудиту потребує комплексного підходу, що враховує як технологічну природу інструментів, так і функціональне призначення їх застосування в аудиторській практиці. Класифікація діджитал-технологій аудиту може здійснюватися за різними критеріями, проте найбільш релевантними є класифікації за типом технології, за функціональним призначенням та за ступенем автономності виконання аудиторських процедур.

Технології аналізу великих даних дозволяють обробляти повні сукупності транзакцій замість традиційного вибіркового підходу. Аналітика великих даних в аудиті охоплює застосування статистичних методів, алгоритмів машинного навчання та візуалізації даних для ідентифікації аномалій, виявлення закономірностей та оцінки ризиків у великих масивах фінансової інформації. Використання технологій аналізу великих даних значно підвищує ймовірність виявлення суттєвих викривлень порівняно з традиційним вибірковим підходом. Крім того, аналітика великих даних дозволяє виконувати складні аналітичні процедури, такі як порівняння показників клієнта з галузевими індикаторами, аналіз трендів та прогнозування майбутніх фінансових результатів.

Штучний інтелект та машинне навчання репрезентують наступний рівень розвитку діджитал-технологій аудиту, забезпечуючи можливість автоматизації когнітивних функцій, що традиційно вимагали професійного судження аудитора. Технології машинного навчання застосовуються для розробки

моделей виявлення шахрайства, класифікації транзакцій за ступенем ризиковості, оцінки ймовірності безперервності діяльності підприємства та інших завдань, що потребують аналізу складних патернів у даних [2]. Алгоритми глибинного навчання демонструють особливо високу ефективність у обробці неструктурованої інформації, такої як текстові документи, електронна кореспонденція та скановані зображення первинних документів. Обробка людської мови дозволяє автоматизувати аналіз контрактів, протоколів засідань органів управління та іншої текстової документації, що традиційно вимагала значних витрат часу аудиторів.

Блокчейн-технології вносять фундаментальні зміни в парадигму аудиту, забезпечуючи можливість безперервного та автоматизованого підтвердження достовірності фінансових транзакцій. Розподілена природа блокчейну та криптографічний захист даних створюють незмінний аудиторський слід, що суттєво спрощує процедури підтвердження існування та повноти транзакцій [2]. Використання смарт-контрактів дозволяє автоматизувати виконання певних контрольних процедур безпосередньо в момент здійснення транзакції, трансформуючи традиційну модель ретроспективного аудиту в модель безперервного забезпечення впевненості. Інтеграція блокчейн-технологій з системами обліку дозволяє створити тристоронню систему бухгалтерського обліку, де транзакції автоматично підтверджуються всіма сторонами угоди та записуються в загальний розподілений реєстр, що елімінує необхідність в традиційних процедурах зовнішнього підтвердження.

Роботизована автоматизація процесів забезпечує автоматизацію повторюваних та структурованих аудиторських завдань через використання програмних роботів, що імітують дії людини при взаємодії з інформаційними системами. В аудиті це застосовується для автоматизації завантаження клієнтських даних в аналітичні інструменти, створення робочих документів аудитора, виконання процедур вибірки та направлення запитів на підтвердження. Використання автоматизації дозволяє суттєво скоротити час виконання рутинних процедур, мінімізувати помилки, пов'язані з людським фактором, та вивільнити час аудиторів для виконання завдань, що потребують професійного судження та критичного мислення. Масштабованість автоматизації забезпечує можливість обробки великих обсягів даних без пропорційного збільшення ресурсів, що особливо важливо для аудиту великих та складних організацій.

Технології хмарних обчислень трансформують організацію аудиторського процесу, забезпечуючи розподілений доступ до робочих документів, інструментів аналізу даних та клієнтської інформації незалежно від географічного розташування членів аудиторської команди. Хмарні платформи для аудиту інтегрують функціональність управління аудиторським завданням, документування аудиторських процедур, комунікації з клієнтом та застосування аналітичних інструментів в єдиному цифровому середовищі. Використання хмарних технологій полегшує співпрацю між членами аудиторської команди, спрощує процедури контролю якості та забезпечує

централізоване зберігання робочих документів з необхідними механізмами резервного копіювання та відновлення даних.

Функціональна класифікація діджитал-технологій аудиту структурує інструменти відповідно до етапів аудиторського процесу, на яких вони застосовуються. На етапі планування аудиту діджитал-технології використовуються для оцінки ризиків через аналіз фінансових показників клієнта, порівняння з галузевими показниками та ідентифікацію аномальних трендів, що можуть виявляти підвищені ризики суттєвих викривлень. Технології текстового аналізу застосовуються для вивчення публічних документів клієнта, новин та матеріалів соціальних медіа з метою виявлення інформації, релевантної для оцінки бізнес-ризиків та ризиків шахрайства.

На етапі виконання аудиторських процедур діджитал-технології забезпечують автоматизацію тестів контролю, процедур по суті та аналітичних процедур. Автоматизовані тести контролю використовують програмні інструменти для перевірки операційної ефективності контролю інформаційних технологій та процедур внутрішнього контролю в облікових системах клієнта. Технології безперервного аудиту дозволяють налаштувати автоматичний моніторинг транзакцій клієнта в режимі реального часу з негайним повідомленням про виявлені відхилення від встановлених параметрів. Візуалізація даних та інтерактивні дашборди забезпечують інтуїтивне представлення результатів аналітичних процедур, полегшуючи ідентифікацію аномалій та формування аудиторських висновків.

Отже, технологічні рішення, що застосовуються в аудиті, включають аналітику великих даних для суцільного тестування транзакцій, штучний інтелект для автоматизації когнітивних функцій, блокчейн для безперервного підтвердження достовірності, автоматизацію для виконання рутинних процедур та хмарні обчислення для організації розподіленої роботи аудиторських команд. Функціональний вплив діджитал-технологій проявляється на всіх етапах аудиторського процесу: від оцінки ризиків та планування через аналіз фінансових показників і текстової інформації, до автоматизованого виконання тестів контролю, процедур по суті та безперервного моніторингу транзакцій у режимі реального часу.

Список використаних джерел:

1. Десятко, А., Гамалій, В., Ширшов, Р. Інформаційні технології та системи для організації внутрішнього аудиту підприємства. *Електронне фахове наукове видання «Кібербезпека: освіта, наука, техніка»*, 1(29). 2025. С. 867–876. https://doi.org/10.28925/2663-4023.2025.29.947

2. Кононенко, Л. В., Назарова, Г. Б., Савченко, В. М. Організація обліку та аудиту у контексті використання новітніх цифрових технологій: сучасний стан, проблеми та перспективи. *Проблеми сучасних трансформацій.* Серія: економіка та управління, №18. 2025. https://doi.org/10.54929/2786-5738-2025-18-09-03

ОВЧАРИК РОМАН, к.е.н., доцент доцент кафедри фінансового аналізу та аудиту
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

IMPERATIVES OF ANTI-CORRUPTION AUDIT AS AN EVIDENCE-BASED MECHANISM FOR COMBATING FRAUD AND CORRUPTION

The use of international auditing standards in the practice of auditing today is the main task of the auditor, who in his work is guided by Article 13 of the Law of Ukraine "On Audit of Financial Statements and Auditing Activities". At first glance, the International Standard on Auditing (ISA) 500 "Audit Evidence" defines its essence and highlights its content and classification. Based on its main provisions, audit evidence can be: accounting records; primary documents; meeting minutes; data from third parties; data developed by the auditor independently; as well as the results of procedures such as interviews, observations and inspections [3]. In addition, evidence can also be data obtained from previous auditors. Analysis of scientific sources has shown different approaches to the interpretation of the very concept of "audit evidence". Research into the scientific definition of "audit evidence" has made it possible to generalize its content and improve its interpretation [1-4]. In particular, the authors believe that in the anti-corruption audit system, audit evidence is written or electronic documents, material information materials, as well as the conclusions of experts or involved persons formed during the anti-corruption audit and the formation of an independent auditor's report on corruption violations, on the basis of which his independent opinion is formed.

In relation to audit objects, audit evidence affects: direct and indirect. Auditors obtain direct audit evidence directly from: accounting documents, working files of computer programs, testimonies of third parties. Direct audit evidence is the most important factor when the auditor makes decisions regarding the object of anti-corruption audit and forms an independent opinion. For example, in anti-corruption audit, direct audit evidence can be: orders of the manager to carry out illegal instructions; invoices with an assortment of prohibited goods for sale; payment instructions certifying the financing of illegal business processes, etc. When forming a system of indirect audit evidence, the auditor uses various methods: analysis, synthesis, modeling, abstraction, logical techniques, etc. Thus, indirect audit evidence can be obtained using calculations, comparisons, etc. It is important that indirect audit evidence complements the auditor's evidentiary system in order to summarize conclusions and form his independent opinion. Accordingly, indirect audit evidence in anti-corruption audit is the testimony of third parties certifying the execution of a business transaction, protocols of third-party authorities, etc. Depending on the stages of the anti-corruption audit, audit evidence is classified depending on the stage: at the initial stage of the audit; at the research stage of the audit and at the final stage of the audit. Examples are: the initial stage of the audit (constituent, permitting or registration documents); the research stage of the audit (payment instructions, invoices, report notes, invoices, declarations, financial statements); the final stage of the audit (explanations of the management apparatus regarding the implementation of

a business transaction, testimony of third parties or inspection reports of control bodies, expert opinions of other specialists). Evidence in the anti-corruption audit is formed depending on the audit procedures, and includes: evidence obtained as a result of actual control (inventory reports); evidence obtained as a result of confirmation (payment instructions); evidence obtained as a result of documentary control (invoices, tax invoices); evidence obtained as a result of observation (reclassification reports of goods); evidence obtained as a result of the survey (official notes, statements, testimonies of third parties); evidence obtained as a result of analytical procedures (comparative information, researched indicators of economic analysis). For example, audit evidence collected during the planning process, which attests to the level of effectiveness of internal control in the field of anti-corruption audit, can only indirectly confirm the actual state of the availability of fixed assets, inventories and other audit objects, which will deny their direct embezzlement at the enterprise or the application of direct management instructions by the manager to a subordinate to carry out transactions with them. According to the form of presentation, audit evidence in anti-corruption audit is divided into material and oral. The most evidentiary is material evidence - documents, electronic files, information on magnetic and laser media, audio and video recordings, diagrams, graphs, etc. Oral explanations received from management personnel can also be used as audit evidence, but provided that the source of information is verified and reliable and confirmed by appropriate orders or instructions. The proposed classification of audit evidence is not final and conclusive. During the classification study, the most common classification features were used today [3, 4].

Practical anti-corruption audit clearly identifies sources of information when collecting audit evidence and properly assesses them by the degree of reliability. Sources of information of audit evidence must meet certain criteria, in particular: reliability, reliability, relevance, timeliness, sufficiency, value. The reliability of evidence of anti-corruption audit must ensure the accuracy, neutrality and objectivity of the information obtained by the auditor during the audit and can be assessed and used by him at the final stage of the audit when forming an independent auditor's opinion. The sufficiency of audit evidence is characterized by the amount of reliable information obtained by the auditor necessary to express the auditor's opinion regarding the reliability set out in the anti-corruption program of the business entity. The value of evidence is described by the amount of information, which is determined depending on the presence or absence of convincing documents collected during the audit that are part of the subject of the study. Given this, in all cases, when assessing the reliability of audit evidence, the auditor should be guided by the following statements: external evidence (for example, confirmation received from a third party) is more reliable than internal; internal evidence is more reliable when the accompanying type of internal control is satisfactory; evidence obtained by the auditor himself is more reliable than that obtained from an employee of the enterprise; evidence obtained in the form of documents and written testimony or an electronic document with the CECP is more reliable than oral testimony [4 p. 95]. It is believed that information obtained from external sources in the form of counter-

documents, confirmation letters is more reliable in terms of probabilities compared to documents that the auditor can take into account within the enterprise. But there are a number of reasons when evidence obtained from external sources is used as a corroborating informative source, there may be many factors that affect reliability - the auditor, the person providing the information (accountant, expert, auditor), etc. When forming a system of evidence for an anti-corruption audit, an important role is played by the methodology for obtaining them and performing audit procedures (methods). These include: feasibility studies, control measurements, chronological checks, control launches of raw materials into production, on-site inspection, actual control (inventory), regulatory verification, expert assessment, mutual control of business transactions, counter-documentary verification, etc. The role of each stage of obtaining evidence for an anti-corruption audit is characterized by the sequence of actions of the auditor, the degree of importance and reliability of the results obtained at a certain stage (stage) of the audit in terms of the validity of the conclusions regarding compliance with anti-corruption legislation, the amount of time and costs. It should be noted that practicing auditors separately distinguish the category of "contradictory audit evidence." Contradictory audit evidence is evidence generated by the auditor based on audit procedures, but it does not confirm his opinion or completely refutes it and is obtained from different sources. Evidence in an audit is the process of collecting and evaluating by the auditor evidence that confirms the financial statements of a business entity and allows for the formulation of a reasoned opinion on its reliability. Audit evidence includes not only primary documents, accounting records, information from other sources. Audit evidence also includes the results of management reporting, calculated economic indicators, etc. The importance of audit evidence for the auditor is confirmed by the following: they are the basis for the auditor to express a reasoned opinion on the reliability of financial statements; audit evidence helps the auditor to identify material misstatements in financial statements; properly collected and evaluated audit evidence ensures the quality of the audit opinion.

List of sources used:

1. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність. Закон України № 2258-VIII від 21.12.2017. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19%23Text#Text

2. INTOSAI Standards are issued by the International Organisation of Supreme Audit Institutions, INTOSAI, as part of the INTOSAI Framework of Professional Pronouncements. URL: https://www.issai.org/wp-content/uploads/2019/08/ISSAI-100.pdf

3. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/2016-2017-IAASB-Handbook-Volume-1_%D1%83%D0%BA%D1%80.pdf

4. Майстренко, А., Назарова, К., Копотієнко, Т., Овчарик, Р., Міняйло, В., Шалімова, Н. (2024). Антикорупційний аудит компаній і форсайт-аналіз умовах євроінтеграційної економічної політики держави. Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice, 6(59), 90–105. URL: https://doi.org/10.55643/fcaptp.6.59.2024.4509

ОНОКІЄНКО ТЕТЯНА, здобувачка вищої освіти
Науковий керівник – **ЗАЇКА СВІТЛАНА**, к.е.н., професор,
професор кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування
Державний біотехнологічний університет, м. Харків

РОЛЬ АНАЛІТИКИ В РЕАЛЬНОМУ ЧАСІ У СИСТЕМІ СУЧАСНОГО УПРАВЛІННЯ

Сучасні організації функціонують в умовах високої невизначеності, зростаючої конкуренції та цифрової турбулентності. Обсяги даних, що надходять із різних джерел - сенсорів виробничих систем, фінансових транзакцій, соціальних мереж і мобільних застосунків - невпинно збільшуються [2]. За таких обставин ефективність управління залежить від здатності керівників отримувати точну інформацію не після події, а в момент її виникнення.

Традиційні аналітичні системи, що базуються на періодичному зборі й обробці даних, поступово втрачають ефективність, адже не дають змоги своєчасно реагувати на зміни середовища, що створює ризики - від зниження продуктивності праці до виникнення відхилень у складних управлінських системах. Саме тому аналітика в реальному часі набуває важливого значення, оскільки забезпечує безперервний моніторинг, оцінювання та прогнозування подій. Вона перетворюється на невід'ємну складову сучасного управління, коли рішення ухвалюються на основі поточних даних і алгоритмів штучного інтелекту. Такий підхід дозволяє підвищити ефективність процесів, скоротити витрати, знизити ймовірність помилок і зміцнити рівень безпеки.

Аналітика в реальному часі передбачає одночасне збирання, обробку, аналіз і візуалізацію інформації в момент її надходження. Її основою є системи потокової обробки даних (stream processing), що забезпечують роботу з інформаційними потоками без затримок. До таких технологій належать Apache Kafka, Apache Flink, Spark Streaming, Google Dataflow, Azure Stream Analytics та інші [2]. Вони передають дані з різних джерел - сенсорів, серверів, мережевих систем, ERP- і CRM-платформ - до аналітичних центрів, де інформація миттєво перетворюється на готові рішення. Алгоритми штучного інтелекту дають змогу автоматично виявляти закономірності у великих масивах даних [3].

Для наочності процес аналітики в реальному часі можна подати у вигляді структурної схеми (рис. 1), що відображає основні етапи руху даних - від моменту їх отримання до формування управлінських рішень.

Використання аналітики в реальному часі забезпечує створення інтелектуальних систем моніторингу, які здатні не тільки фіксувати події, а й автоматично реагувати на відхилення, що підвищує ефективність управління складними процесами. У виробничій сфері такі системи допомагають передбачати поломки обладнання (predictive maintenance) на основі показників датчиків, запобігаючи аваріям, скорочуючи простої та зменшуючи витрати на ремонт [3]. У транспортній сфері аналітика в реальному часі допомагає оптимізувати маршрути перевезень, враховуючи поточний трафік, погодні умови та можливі затримки, забезпечуючи точність і надійність доставки.

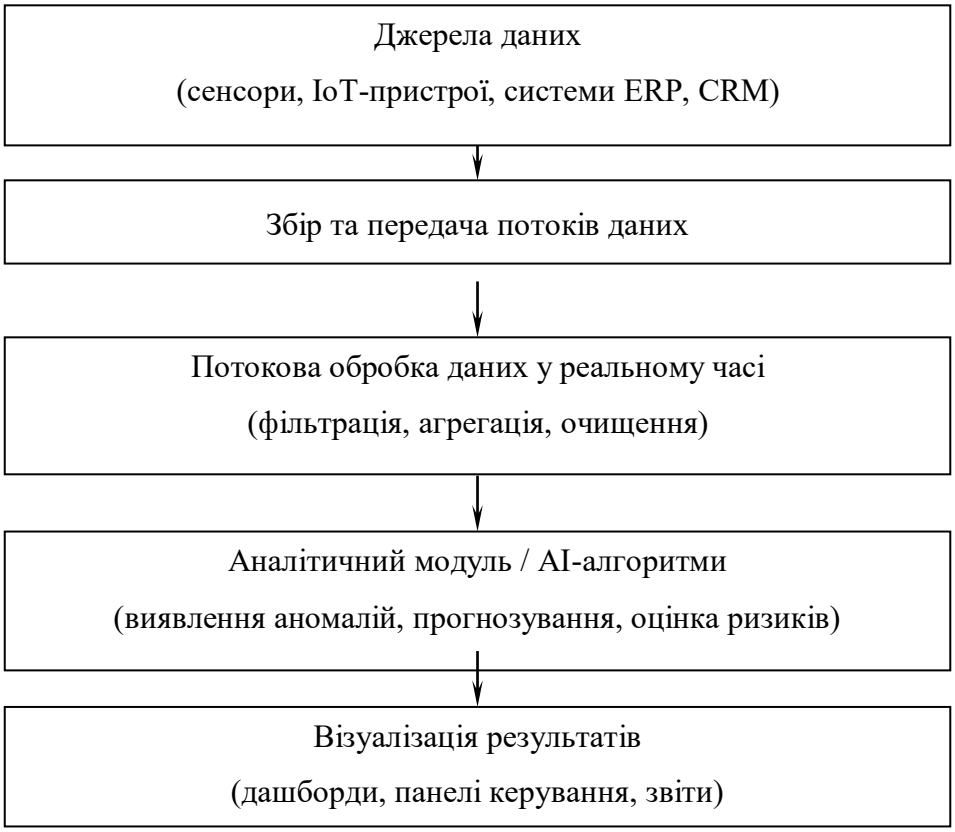

Рис. 1. Схема процесу аналітики в реальному часі

У фінансовій сфері вона дає змогу миттєво виявляти шахрайські операції або підозрілу активність клієнтів, підвищуючи безпеку транзакцій і рівень довіри до установ. У медицині аналітичні системи дозволяють постійно відстежувати стан пацієнтів у режимі 24/7, своєчасно фіксуючи відхилення життєвих показників і забезпечуючи оперативне реагування лікарів, що має вирішальне значення для збереження життя і здоров'я [3]. У сфері безпеки аналітика в реальному часі використовується для обробки потоків відео та даних, що дає змогу виявляти потенційні загрози ще до того, як вони переростуть у небезпечні події.

Ефективність таких систем значною мірою залежить від поєднання з технологіями штучного інтелекту та машинного навчання, які дозволяють не лише оцінювати поточний стан процесів, а й прогнозувати подальший розвиток подій, що створює умови для переходу від реагування до попередження, коли організації можуть планувати рішення наперед, оптимізувати ресурси та зменшувати ризики непередбачених ситуацій. Важливим елементом аналітики в реальному часі є також взаємодія з Інтернетом речей (IoT), коли підключені пристрої, сенсори, транспортні засоби та інше обладнання постійно генерують дані, які обробляються аналітичними системами [1, 3], що дає змогу автоматизувати процеси, підвищити точність рішень і мінімізувати вплив людського чинника.

Для ефективного впровадження аналітики в реальному часі важливо враховувати якість і повноту даних, надійність інфраструктури, рівень інформаційної безпеки та підготовленість персоналу до роботи з новими

технологіями. Реалізація таких систем сприяє підвищенню якості управлінських рішень, скороченню часу реагування, раціональному використанню ресурсів і покращенню взаємодії між підрозділами [2]. Аналітика в реальному часі поступово перетворюється на основу сучасного управління, орієнтованого на безперервний аналіз потоків інформації, автоматизацію процесів і прогнозування подій, що формує цифрові системи, здатні швидко реагувати на зміни та підтримувати розвиток організацій у мінливих умовах.

Таким чином, аналітика в реальному часі відкриває нові можливості для ефективного управління складними процесами. Вона забезпечує швидкий моніторинг, прогнозування подій і прийняття обґрунтованих рішень. Поєднання з технологіями штучного інтелекту, машинного навчання та Інтернету речей створює системи, здатні прогнозувати зміни, оптимізувати ресурси та підвищувати конкурентоспроможність організацій.

Список використаних джерел:

1. Zaika S.O. Methodological approaches to management diagnostics and expert analytics in enterprise management. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2025. Vol. 8. P. 105-115. DOI: https://doi.org/10.58423/2786-6742/2025-8-105-115

2. Варенко В.М. Інформаційно-аналітична діяльність: Навч. посіб. / В.М. Варенко. – К.: Університет «Україна», 2014. – 417 с.

3. Як аналітика даних у реальному часі змінює логістику бізнесу. URL: https://pinta.com.ua/uk/blog/data-driven-logistics-real-time-analytics (дата звернення: 24.10.2025).

4. Муковський І.Т. Інформаційно-аналітична діяльність у міжнародних відносинах: Навч. посіб./ І. Т. Муковський, А.Г. Міщенко, М.М. Шевченко – К.: Кондор, 2012. – 224 с.

ПАЛАМАРЕНКО ЯНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **КРОТ ЮЛІЯ**, к.е.н., доцент
Черкаський державний технологічний університет, м. Черкаси

ВНУТРІШНІЙ АУДИТ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РЕАЛІЗАЦІЇ ESG-СТРАТЕГІЇ КОМПАНІЇ

Сучасний бізнес дедалі активніше функціонує в умовах переходу до економіки сталого розвитку, де успіх компанії визначається не лише фінансовими результатами, а й відповідальністю перед суспільством та довкіллям. Відповідно, у центрі уваги менеджменту постають принципи ESG (Environmental, Social, Governance) – екологічного, соціального та управлінського виміру діяльності підприємства [1, 2].

ESG-стратегія стає одним із ключових елементів довгострокової конкурентоспроможності, підвищує інвестиційну привабливість і формує позитивну репутацію компанії. Однак ефективна реалізація ESG-принципів потребує не лише декларативних цілей, а й надійної системи внутрішнього контролю, здатної забезпечити достовірність нефінансової інформації, оцінку ризиків і відповідність корпоративних рішень принципам сталого розвитку [3].

Саме тому роль внутрішнього аудиту як незалежного інструменту моніторингу та оцінки систем управління набуває особливої ваги. Внутрішній аудит стає не просто засобом фінансового контролю, а інтегрованим елементом ESG-менеджменту, який сприяє досягненню екологічних, соціальних і етичних цілей компанії.

Метою тез є розкриття сутності і значення внутрішнього аудиту у забезпеченні ефективної реалізації ESG-стратегії компанії.

ESG-стратегія — це стратегічний напрям розвитку компанії, який базується на трьох ключових принципах сталого розвитку:

- E (Environmental) — екологічна відповідальність;
- S (Social) — соціальна відповідальність;
- G (Governance) — корпоративне управління [1, 2].

Тобто, ESG-стратегія — це система довгострокових цілей, політик і заходів, спрямованих на те, щоб компанія не лише отримувала прибуток, а й зменшувала негативний вплив на довкілля, підтримувала суспільство та забезпечувала прозоре, етичне управління.

Внутрішній аудит виконує ключову функцію у перевірці відповідності діяльності підприємства стратегічним цілям сталого розвитку. У контексті ESG він розширює традиційні завдання фінансового контролю, охоплюючи такі напрями:

- екологічний аудит — оцінка ефективності використання ресурсів, енергозбереження, управління відходами, дотримання природоохоронного законодавства;
- соціальний аудит — перевірка дотримання прав працівників, гендерної рівності, безпеки праці, корпоративної етики, соціальних програм;
- управлінський аудит — оцінка прозорості управлінських процесів, ефективності системи контролю, дотримання принципів корпоративної

відповідальності [4].

Таким чином, внутрішній аудит виступає інструментом оцінки ESG-зрілості компанії, забезпечує достовірність нефінансової звітності та формує основу для прийняття управлінських рішень з урахуванням сталих пріоритетів.

Розвиток ESG-менеджменту вимагає зміни парадигми внутрішнього аудиту: від контролю фактів — до оцінки цінностей і наслідків діяльності компанії. Інтеграція ESG у внутрішній аудит передбачає такі кроки:

1. Розроблення ESG-політик і процедур у складі корпоративної системи управління ризиками.

2. Включення нефінансових показників (CO_2-викиди, частка перероблених матеріалів, показники безпеки праці, гендерна рівність тощо) до планів аудиту.

3. Моніторинг дотримання стандартів сталого розвитку — ISO 14001, ISO 45001, GRI Standards, SASB.

4. Звітування перед радою директорів або комітетом з аудиту щодо результатів ESG-аудиту [4].

Таким чином, внутрішній аудит стає частиною єдиної системи корпоративного управління сталим розвитком, де контроль і оцінка ESG-ризиків є таким самим важливим завданням, як і фінансовий моніторинг [5].

ESG-ризики охоплюють широкий спектр потенційних загроз: від екологічних катастроф до репутаційних криз. Внутрішній аудит забезпечує їх ідентифікацію, оцінку та рекомендації щодо мінімізації. Наприклад, у сфері екології – ризики штрафів за порушення природоохоронних норм, неефективного використання енергії; у соціальній площині – ризики порушення трудових прав, конфліктів у колективі, недотримання стандартів безпеки; у сфері управління – корупційні ризики, недоліки корпоративної етики, непрозорість рішень.

Роль внутрішнього аудитора полягає не лише у виявленні відхилень, а й у формуванні рекомендацій щодо покращення управлінських процесів, розвитку культури відповідальності та етичної поведінки на всіх рівнях організації. Таким чином, внутрішній аудит забезпечує зв’язок між стратегічними цілями ESG і повсякденною діяльністю компанії [3, 5].

Упровадження цифрових технологій (Big Data, аналітика, штучний інтелект, автоматизація звітності) створює нові можливості для підвищення якості внутрішнього аудиту [4].

Завдяки цифровим платформам аудитори можуть:

- здійснювати моніторинг ESG-показників у реальному часі;
- автоматично відстежувати виконання політик сталого розвитку;
- проводити аудит даних про викиди, енергоспоживання, соціальні програми;
- забезпечувати прозорість і відстежуваність результатів.

Цифровий аудит підсилює контроль за екологічними та соціальними процесами, мінімізує людський фактор і сприяє формуванню культури корпоративної відповідальності на основі даних (data-driven ESG management).

Внутрішній аудит є невід’ємним елементом системи реалізації ESG-

стратегії підприємства. Його функції виходять далеко за межі фінансового контролю, охоплюючи управління екологічними, соціальними та етичними ризиками. Ефективна робота внутрішнього аудиту забезпечує достовірність нефінансової звітності, прозорість процесів прийняття рішень, підвищення довіри з боку інвесторів і суспільства та формування корпоративної культури сталого розвитку. У майбутньому внутрішній аудит дедалі більше виконуватиме стратегічну функцію, спрямовану на досягнення балансу між економічною результативністю, екологічною відповідальністю та соціальним добробутом.

Список використаних джерел:

1. The Institute of Internal Auditors (IIA). The Role of Internal Audit in ESG Assurance. — Global Perspectives and Insights, 2022.
2. World Economic Forum. Measuring Stakeholder Capitalism: Towards Common Metrics and Consistent Reporting of Sustainable Value Creation. Geneva, 2020.
3. Сидоренко О.М. Внутрішній контроль і аудит у реалізації стратегії сталого розвитку підприємства. Фінанси, облік і аудит, №1, 2024.
4. European Commission. Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD). Brussels, 2023.
5. Deloitte. The Future of Internal Audit and ESG Assurance. Global Report, 2024.

ПАРАСІЙ-ВЕРГУНЕНКО Ірина
доктор економічних наук, професор кафедри фінансового аналізу та аудиту
КВЯТКОВСЬКА Валерія
здобувач вищої освіти факультету міжнародної торгівлі та права
Державний торговельно-економічний університет, Україна

МЕТОДИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ СТАРТАПІВ НА РАННІХ ЕТАПАХ РОЗВИТКУ

Стартапи відіграють важливу роль у розвитку інновацій та підприємництва, проте на ранніх етапах вони стикаються з високим рівнем фінансової невизначеності, що часто призводить до припинення діяльності через нестачу фінансування чи неефективне управління. У зв'язку з цим виникає потреба в застосуванні сучасних методів оцінки фінансових ризиків, які дозволяють виявити загрози та сформувати стратегії їх мінімізації. Метою роботи є аналіз таких методів, їх класифікація та практичне застосування в українських і міжнародних стартапах.

Фінансові ризики є однією з ключових загроз для стартапів, особливо на ранніх етапах їхнього розвитку. У цей період компанії ще не мають стабільного грошового потоку, перевіреної бізнес-моделі чи фінансової історії, що значно ускладнює процес прийняття рішень та залучення інвестицій. У 2023 році, за даними Ukrainian Startup Fund, понад 40% українських стартапів зверталися за додатковим фінансуванням уже протягом першого року діяльності, що свідчить про високу вразливість до ризику нестачі капіталу. Це один із найпоширеніших фінансових ризиків, який виникає через обмеженість ресурсів, неправильне планування витрат або затримки у надходженні інвестицій [2].

Одним із критичних викликів для стартапів є ризик ліквідності — коли компанія не здатна своєчасно виконати фінансові зобов'язання. Це особливо актуально для проєктів, що залежать від короткострокових грантів або інвестицій. У 2023 році понад 15% українських стартапів мали прострочені зобов'язання перед приватними інвесторами, що негативно позначилось на їхній репутації. Додатково, валютні ризики — зокрема коливання курсу гривні — спричинили втрати до 12% доходів у компаній, що працюють на експорт.

Ризик недоотримання доходів виникає через переоцінку ринку, слабку маркетингову стратегію або недостатню перевірку гіпотез. Стартапи з інноваційними продуктами часто не мають ринкових аналогів, що ускладнює прогнозування попиту та підвищує ймовірність фінансових втрат.

На ранніх етапах стартапи особливо вразливі: відсутність фінансової історії обмежує доступ до кредитування, залежність від одного інвестора створює додаткові ризики, а нестача ресурсів ускладнює залучення професійної аналітики. За даними Startup Genome, 72% українських стартапів були повністю залежні від одного джерела фінансування. У таких умовах важливо правильно моделювати фінансову стратегію. Стартапи часто використовують Lean Canvas для оцінки ризиків та MVP для тестування продукту з мінімальними витратами. Це дозволяє адаптуватися до змін ринку та приймати обґрунтовані фінансові

рішення навіть за умов невизначеності. Таким чином, розуміння природи фінансових ризиків та їхніх особливостей на ранніх етапах розвитку є критично важливим для виживання та зростання стартапів. У наступному розділі буде розглянуто методи, які дозволяють ефективно оцінювати ці ризики та формувати стратегії їхнього управління [3]. Оцінка фінансових ризиків є критично важливою для стартапів, особливо на ранніх етапах їхнього розвитку, коли будь-яка помилка може призвести до втрати інвестицій або повного припинення діяльності. У період з 2021 по 2025 рік методи оцінки ризиків значно еволюціонували — від класичних підходів до використання штучного інтелекту та великих даних. Це дозволило підприємцям краще прогнозувати фінансові загрози та формувати стратегії їхнього уникнення [4].

Серед класичних методів оцінки ризиків найбільш поширеним є SWOT-аналіз, який дозволяє визначити сильні та слабкі сторони стартапу, а також зовнішні можливості та загрози. У поєднанні з PEST-аналізом, що враховує політичні, економічні, соціальні та технологічні чинники, ці інструменти дають змогу сформувати загальну картину ризиків. Наприклад, у 2022 році український стартап у сфері агротехнологій застосував ці методи для оцінки впливу воєнних дій на логістику та доступ до ринку, що дозволило адаптувати бізнес-модель і зберегти інвестиційну привабливість.

Сценарний аналіз став популярним серед стартапів, що працюють в умовах економічної нестабільності, оскільки дозволяє моделювати різні варіанти розвитку подій. Кількісні методи, як-от DCF, Монте-Карло та VaR, активно застосовуються для оцінки доходів, витрат і потенційних фінансових втрат. Зокрема, VaR використовували понад 30% стартапів, що проходили акселерацію в Y Combinator. Сучасні технології, включаючи штучний інтелект і Big Data, значно розширили можливості аналізу ризиків, дозволяючи автоматично обробляти великі масиви даних і прогнозувати загрози. ESG-індикатори також набули актуальності, особливо серед стартапів, орієнтованих на сталий розвиток.Таким чином, ефективна оцінка фінансових ризиків стартапів на ранніх етапах розвитку потребує поєднання класичних, кількісних та технологічних методів. Це дозволяє не лише виявити потенційні загрози, а й сформувати стратегії їхнього уникнення, що є запорукою успішного розвитку бізнесу в умовах високої невизначеності.

Практичне застосування методів оцінки фінансових ризиків у стартапах дозволяє не лише теоретично моделювати загрози, а й ефективно реагувати на реальні виклики. У період з 2021 по 2025 рік українські стартапи продемонстрували здатність адаптуватися до складних умов, використовуючи як класичні, так і сучасні інструменти оцінки ризиків.

У 2022 році аграрний стартап з Черкаської області, що розробляв платформу для моніторингу стану ґрунтів, зіткнувся з ризиком втрати інвестора через геополітичну нестабільність. Команда застосувала метод дисконтованих грошових потоків (DCF) та сценарний аналіз, змоделювавши три варіанти розвитку подій: стабілізація, ескалація та часткове відновлення. Це дозволило оптимізувати витрати, скоротити операційні ризики та зберегти інвестора,

залучивши $500 тис. у рамках програми USAID.

У 2023 році київський IT-стартап, що працював над платформою для захисту персональних даних малого бізнесу, зіткнувся з ризиком недоотримання доходів. Було застосовано метод Монте-Карло та Value at Risk (VaR), що дозволило виявити критичні точки ризику, спрогнозувати ймовірні втрати та адаптувати модель монетизації. У результаті стартап отримав грант від програми EU4Digital у розмірі €150 тис. і вийшов на прибутковість у другому кварталі 2024 року [5].

У 2025 році понад 38 українських стартапів отримали фінансування від консорціуму Seeds of Bravery, який оцінює проєкти за критеріями інноваційності, фінансової стійкості та соціального впливу. Стартапи, що використовують цифрові платформи типу Investors Book, мають доступ до аналітичних інструментів, які дозволяють оцінювати ризики на основі даних про інвесторів, ринки та фінансові показники аналогічних проєктів.

Отже. за даними Міністерства цифрової трансформації, у 2024 році 11% стартапів, що пройшли акселерацію в українських інкубаторах, змогли уникнути фінансових втрат завдяки ранньому виявленню ризиків. Це стало можливим завдяки впровадженню цифрових інструментів аналізу, зокрема автоматизованих фінансових моделей та інтеграції ризик-менеджменту у бізнес-планування.

Отже, фінансові ризики є одним із ключових викликів для стартапів на ранніх етапах розвитку. Ефективна оцінка цих ризиків — не просто захист інвестицій, а основа для стратегічного планування та сталого зростання. Класичні методи, такі як SWOT, PEST і сценарний аналіз, у поєднанні з кількісними інструментами (DCF, Монте-Карло, VaR) та цифровими платформами забезпечують комплексний підхід до управління ризиками. Практичні приклади українських стартапів підтверджують, що системна оцінка ризиків дозволяє адаптуватися до нестабільного середовища, залучати фінансування та знижувати втрати. Впровадження цифрових інструментів, навчання засновників основам фінансового планування та використання ESG-критеріїв — це ключові кроки до стійкого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Волошина-Сідей В. Планування та оцінка ризиків при розробці стартап-проєктів в умовах конкурентного середовища. 2023. URL: https://surl.lu/yuteuo (дата звернення: 17.10.2025).
2. Цуркан М. Фінансове забезпечення стартапів. 2023. URL: https://surl.li/wbfilo (дата звернення: 17.10.2025).
3. Варіанти фінансування українських стартапів. URL: https://surl.li/bnrtil (дата звернення: 17.10.2025).
4. Оцінка та аналіз ризиків: процес і розвиток. URL: https://surl.li/xzecfu (дата звернення: 17.10.2025).
5. Гончаренко С. В. Фінансові ризики в IT-проєктах: методи оцінки та управління. Бізнес Інформ. 2023. № 12.

ПАРТИКА СТАНІСЛАВ, старший викладач кафедри електронних обчислювальних машин
БОРИСОВА ДАР'Я, здобувачка вищої освіти
Харківський національний університет радіоелектроніки, м. Харків

ІНТЕГРАЦІЯ PREDICTIVE ANALYTICS У СИСТЕМУ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

Світова економіка характеризується стрімкою цифровізацією, глобалізацією бізнес-процесів та активним використанням інформаційних технологій у всіх сферах управління. За таких умов фінансовий контроль перестає бути лише інструментом постфактум-оцінки діяльності підприємств і дедалі частіше розглядається як стратегічний механізм забезпечення стійкості та прозорості фінансових потоків. Зростання обсягів даних, динаміка ринкових коливань і складність фінансових операцій вимагають від контролюючих органів і бізнес-структур переходу від традиційних методів аналізу до сучасних цифрових технологій, здатних забезпечити своєчасне виявлення ризиків і запобігання фінансовим втратам. Одним із найбільш перспективних напрямів інновацій у сфері фінансового контролю є використання predictive analytics (прогнозної аналітики), яка базується на застосуванні математичних і статистичних моделей, алгоритмів машинного навчання та штучного інтелекту для обробки великих масивів фінансових даних. Її ключова відмінність полягає в орієнтації не лише на ретроспективний аналіз фінансової інформації, а й на побудову прогнозів, що дозволяють ідентифікувати приховані тенденції та передбачати можливі відхилення в майбутньому [1].

Особливої актуальності технології прогнозної аналітики набувають у сфері фінансового моніторингу, внутрішнього контролю та аудиту, адже саме ці напрями безпосередньо впливають на рівень стабільності та конкурентоспроможності підприємств і фінансових установ. Завдяки інтеграції алгоритмів машинного навчання та штучного інтелекту, прогнозна аналітика забезпечує автоматизоване виявлення аномалій у фінансових потоках, ідентифікацію підозрілих транзакцій, а також своєчасне визначення факторів, що можуть стати джерелом фінансових загроз. У цьому контексті важливо розглянути глобальні інструменти та платформи прогнозної аналітики, які вже успішно застосовуються у фінансовому контролі та можуть слугувати орієнтиром для подальших впроваджень (табл. 1).

Таблиця 1 – **Глобальні інструменти (платформи, рішення) Predictive analytics**

Інструмент	Характеристика	Переваги	Недоліки
Alteryx	Оброблення даних, підготовка, моделювання, робота візуальною панеллю	Низький бар'єр входу, набір готових модулів, інтеграція з іншими системами	Висока вартість ліцензії, обмеження продуктивності на великих масивах даних
Dataiku	Підготовка даних, моделювання, візуалізація, розгортання моделей	Підтримка графічного інтерфейсу + код, співпраця між аналітиками та	Вартість, складність налаштування у великому корпоративному

Інструмент	Характеристика	Переваги	Недоліки
		бізнесом	середовищі
H2O Driverless AI / H2O.ai	Автоматичний підбір моделей, автоматичне інженерування ознак	Прискорює створення моделей, висока продуктивність	Обмежена гнучкість для специфічних задач, потребує ресурсів
IBM Watson Studio / SPSS Modeler	Статистика, машинне навчання, інтеграція з хмарними сервісами IBM	Велика експертиза IBM, гарний набір алгоритмів, підтримка для навчання моделей	Ціна, складність для новачків, надмірно функціонально багатий для простих випадків
CCH Tagetik Predictive Intelligence	Вбудована аналітика й прогнозування в модулі планування і фінансового управління	Інтеграція з фінансовими моделями, автоматичне оновлення прогнозів	Обмеження кастомізації, ціна, потреба налаштування під специфіку компанії
Pecan AI	No-code платформа прогнозної аналітики, орієнтована на бізнес-аналітиків	Не потребує глибоких знань з програмування	Може бути обмежена набором алгоритмів, не підходити для дуже складних задач

Джерело: побудовано авторами на основі даних [2]

Публічно задокументовані випадки використання конкретних платформ у фінансовому контролі чи аудиті в Україні зустрічаються рідко. Часто використовують глобальні платформи через міжнародні компанії чи IT-провайдерів, або кастомні рішення, побудовані на відкритих бібліотеках із застосуванням модулів машинного навчання. Також українські IT-компанії (консалтингові, розробники аналітичних продуктів) працюють з такими платформами як Azure, Databricks тощо для реалізації проєктів аналітики. Окрім використання міжнародних платформ, в Україні поступово формуються власні стартапи та рішення з елементами прогнозної аналітики, що мають потенціал інтеграції у фінансовий контроль (табл. 2).

Таблиця 2 – **Українські стартапи та рішення з елементами Predictive analytics**

Назва рішення	Основна сфера	Що прогнозують	Переваги	Недоліки
Adapty	Аналітика для підписок, мобільних додатків	Доходи від підписок, утримання клієнтів	Корисний для бізнесів із підписками	Потребує адаптації до бухгалтерських, фінансових даних
Система А. Матвійчука (IntelSoft)	Власна розробка прогнозної системи	Моделі прогнозної аналітики для бізнесу	Автоматичне побудування моделей	Публічна інформація обмежена
CompetAI	Маркетинг-аналітика, конкурентна розвідка	Прогнози ринкових трендів, конкурентного тиску, маркетингових сценаріїв	Орієнтація на малий, середній бізнес, сфокусованість на бізнес-аналітиці	Не підходить для чистих фінансових прогнозів без доопрацювання даних
Mantis	Платформа для	Аналітика полів,	Фокус на	Не має

Назва рішення	Основна сфера	Що прогнозують	Переваги	Недоліки
Analytics	моніторингу, аналітики в режимі реального часу	моніторинг у реальному часі, прогнозування змін	аналітиці полів, реальне використання	повноцінних модулів predictive analytics для контролю
YouScan	Соціальна аналітика, моніторинг медіа	Аналіз трендів, споживчої поведінки, темпів змін у масовій комунікації	Досвід роботи з текстовими, медіаданими, широка клієнтська база	Спеціалізація – медіа, соціальний аналіз, не фінансова аналітика напряму

Джерело: побудовано авторами на основі даних [3]

Глобальні інструменти прогнозної аналітики вже використовуються у світі для виявлення фінансових аномалій, прогнозу ліквідності, cash-flow та ризиків у моніторингу й аудиті. Деякі спеціалізується на фінансовому плануванні та контролі, інші більш орієнтовані на бізнес-аналітику, але також застосовні для прогнозів у фінансових потоках. Українські стартапи переважно працюють у суміжних сферах. Adapty допомагає прогнозувати доходи від підписок, CompetAI – маркетингові та конкурентні тренди, Mantis Analytics – урожайність в агросекторі, YouScan – репутаційні ризики через соціальну аналітику і т.д. Хоча вони не є класичними фінансовими інструментами, їхні підходи можуть бути адаптовані та інтегровані у систему фінансового контролю підприємств.

Таким чином, перспективи розвитку predictive analytics у фінансовому контролі пов’язані з удосконаленням методологічних підходів до аналізу даних, поширенням ШІ та хмарних рішень, а також з посиленням регуляторних вимог щодо використання цифрових технологій. Очікується, що у найближчому майбутньому впровадження прогнозної аналітики стане не лише конкурентною перевагою, але й необхідною умовою забезпечення фінансової стійкості підприємств та підвищення ефективності державного фінансового контролю.

Список використаних джерел:

1. Використання прогнозної аналітики для стратегічного визначення розміру та прогнозування ринку. URL: https://uk.ttconsultants.com/leveraging-predictive-analytics-for-strategic-market-sizing-and-forecasting/

2. Predictive Analytics. URL: https://help.alteryx.com/current/en/designer/tools/predictive-analytics.html?utm_source

3. Фещенко Ю. Як український стартап CompetAI робить стратегічний маркетинг доступним для малого бізнесу – засновник. URL: https://mc.today/uk/yak-ukrayinskij-startap-competai-robit-strategichnij-marketing-dostupnim-dlya-malogo-biznesu-zasnovnik/?utm_source

ПЕТРАШ ВАДИМ, майстер виробничого навчання
Вище професійне училище № 7, м. Кременчука

РОЛЬ ОНЛАЙН-РЕСУРСІВ У ФОРМУВАННІ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Сучасна система освіти переживає період активної трансформації, пов'язаної з розвитком інформаційно-комунікаційних технологій та цифровізації суспільства. Від майбутнього фахівця вимагається не лише володіння професійними компетентностями, а й уміння працювати з інформацією, критично мислити, самостійно здобувати нові знання та застосовувати їх на практиці. У цьому контексті урок виробничого навчання, що традиційно вважається провідною формою підготовки кваліфікованих робітників, потребує оновлення змісту та методів.

Одним із дієвих шляхів підвищення ефективності виробничого навчання є активне використання онлайн-ресурсів. Вони дозволяють зробити навчальний процес більш динамічним, інтерактивним і наближеним до реальних умов професійної діяльності, а також сприяють стимулюванню та розвитку пізнавальної активності учнів.

Пізнавальна активність учнів визначається як внутрішня готовність і прагнення здобувати знання, оволодівати новими вміннями та навичками, а також застосовувати їх у практичній діяльності. Її розвиток у процесі навчання залежить від багатьох факторів, серед яких – використання сучасних дидактичних засобів, зокрема цифрових ресурсів.

Онлайн-ресурси – це електронні інформаційні продукти, що забезпечують доступ до навчальних матеріалів, відео, інтерактивних завдань, симуляцій та інших форм освітнього контенту. Вони відкривають широкі можливості для урізноманітнення форм та методів навчання, забезпечують індивідуалізацію освітнього процесу та сприяють розвитку ключових компетентностей.

Види онлайн-ресурсів, що використовуються у процесі виробничого навчання наведено в табл. 1.

Таблиця 1 - **Види онлайн-ресурсів, що використовуються під час виробничого навчання**

Ресурс	Можливості	Застосування на уроці
Освітні платформи (Prometheus, EdEra, Coursera, Moodle)	Навчальні курси, робота у власному темпі	Самоосвіта, додаткові матеріали
Відеохостинги (YouTube, Vimeo)	Відеоінструкції, майстер-класи, демонстрації	Перегляд процесів перед практикою
Інтерактивні симулятори та віртуальні лабораторії	Моделювання виробничих ситуацій	Відпрацювання навичок без ризику
Цифрові бібліотеки та бази даних	Доступ до стандартів, підручників	Робота з довідковими матеріалами
Онлайн-тести та платформи для зворотного зв'язку (Kahoot!, Quizizz, Classtime)	Оперативний контроль, вікторини	Перевірка знань та закріплення матеріалу

Педагогічні можливості онлайн-ресурсів у сучасній професійній освіті є надзвичайно широкими. Вони сприяють підвищенню мотивації здобувачів до навчання через постійний доступ до актуального матеріалу, розвитку самостійності та відповідальності, формуванню критичного мислення й цифрової грамотності. Крім того, онлайн-інструменти забезпечують індивідуалізацію та диференціацію освітнього процесу, що дозволяє максимально наблизити його до сучасних виробничих реалій.

Практичні приклади застосування онлайн-ресурсів включають:

перегляд відеоуроків із технології виконання окремих операцій із подальшим їх відпрацюванням;

використання онлайн-тестів для перевірки й закріплення знань;

застосування 3D-моделей обладнання з метою детального вивчення його будови;

виконання віртуальних лабораторних робіт, що дає змогу знизити кількість помилок під час практики;

організацію спільних проєктів у хмарних сервісах.

Разом із позитивними аспектами існують і певні перешкоди впровадження онлайн-ресурсів. Серед них можна виокремити обмеженість технічної бази, недостатній рівень цифрової компетентності педагогів і здобувачів освіти, а також ризик інформаційного перевантаження.

Шляхи подолання зазначених бар'єрів передбачають створення сучасних мультимедійних кабінетів, організацію систематичних тренінгів із цифрової грамотності, а також ретельний відбір онлайн-ресурсів, що відповідають змісту навчальних програм і практичним завданням професійної підготовки.

Онлайн-ресурси є потужним інструментом модернізації уроків виробничого навчання. Вони сприяють розвитку пізнавальної активності учнів, роблять освітній процес більш цікавим, доступним і наближеним до реальних умов праці. Використання цифрових технологій дозволяє формувати в учнів не лише професійні, а й ключові компетентності, що забезпечують їхню конкурентоспроможність на сучасному ринку праці.

Список використаних джерел:

1. Андрущенко, В. П. Філософія освіти в сучасному світі. Київ: Знання, 2020. 352 с.
2. Биков, В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти. Київ: Атіка, 2021. 388 с.
3. Карташова, Л., *Цифрові технології для створення навчального середовища нового покоління як екосистеми* :матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 3 берез. 2022 р. Київ, 2022. С. 28–31.
4. Prometheus. Масові відкриті онлайн-курси. URL: https://prometheus.org.ua (дата звернення:03.10.2025)
5. Kahoot! Офіційний сайт. URL: https://kahoot.com (дата звернення:03.10.2025)
6. Coursera Online Courses. URL: https://coursera.org (дата звернення:03.10.2025)

ПОЗНАНСЬКА СВІТЛАНА, здобувачка вищої освіти
Науковий керівник – **СЕМЕНОВА КАТЕРИНА**, к.е.н., доцент
кафедри бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту,
Одеський національний економічний університет, м. Одеси

КОЕФІЦІЄНТНИЙ АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Фінансова стійкість є визначальним індикатором надійності та конкурентоспроможності підприємства. Вона характеризує здатність компанії формувати власні джерела фінансування, вчасно розраховуватися за зобов'язаннями й підтримувати безперервний виробничо-комерційний цикл. В умовах економічної нестабільності та коливань валютного ринку потреба в глибокому аналізі цього показника суттєво зростає. Для бізнесу, що активно використовує позикові кошти, контроль за структурою капіталу допомагає знизити ризик неплатоспроможності, уникнути надмірного боргового навантаження та підвищити інвестиційну привабливість [1, с. 32].

Сутність фінансової стійкості полягає у збалансованому поєднанні власних і залучених ресурсів, що забезпечує стабільну платоспроможність, низьку залежність від коливань ринкової кон'юнктури та достатню прибутковість для самофінансування й розвитку. Важливо підтримувати такий рівень власного капіталу, який водночас гарантує довіру інвесторів і кредиторів та визначає допустиму частку позикових джерел у структурі фінансування.

Для оцінки фінансової стійкості у світовій і вітчизняній практиці використовується система ключових показників, що дає змогу комплексно оцінити структуру джерел фінансування та ступінь ризику, основними з яких ж такі: коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансової залежності коефіцієнт фінансового ризику, коефіцієнт мобільності, коефіцієнт маневреності власного капіталу, коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами, коефіцієнт автономії джерел формування запасів, коефіцієнт кредиторської заборгованості та коефіцієнт співвідношення між дебіторською і кредиторською заборгованістю [2].

Розглянемо методику та проведемо коефіцієнтний аналіз фінансової стійкості підприємства ТОВ «АТБ-Маркет», яке входить до корпорації «АТБ» – найбільшої мережі роздрібної торгівлі в Україні, що веде діяльність із 1993 року. На початок 2024 року мережа об'єднувала понад 1200 торговельних об'єктів у всіх 24 областях країни, а щодня її магазини відвідують більш як 3 мільйони покупців. Компанія активно інвестує у розширення торговельної мережі, розвиток логістичних центрів та цифрові технології. Масштабність і швидкі темпи розвитку зумовлюють значне залучення позикових ресурсів, що підвищує вимоги до ефективного управління фінансовою стійкістю [3].

У таблиці 1 представлено розраховані коефіцієнти фінансової стійкості ТОВ «АТБ-Маркет» за 2023-2024 рр. Аналіз показав, що на початок 2023 р. і на початок 2024 р. власний капітал ТОВ «АТБ-Маркет» складав відповідно 9,5% і 9,7% у загальній сумі капіталу підприємства. Не дивлячись на те, що на кінець 2024 року ситуація покращилася, все ж власного капіталу у підприємства

недостатньо, оскільки згідно рекомендованого значення даний показник повинен складати не менше 50 %.

Таблиця 1 - **Динаміка коефіцієнтів фінансової стійкості ТОВ «АТБ-Маркет»**

№ з/п	Показники	На кінець 2023 р.	На кінець 2024 р.	Зміна (+,-)
1	Коефіцієнт автономії	0,095	0,097	0,002
2	Коефіцієнт фінансової залежності	10,483	10,349	-0,134
3	Коефіцієнт фінансового ризику	9,483	9,349	-0,134
4	Коефіцієнт мобільності	0,927	0,961	0,034
5	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-4,438	-4,277	0,161
6	Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами	-2,402	-2,112	0,290
7	Коефіцієнт автономії джерел формування запасів	-0,880	-0,843	0,037
8	Коефіцієнт кредиторської заборгованості	0,694	0,684	-0,010
9	Коефіцієнт співвідношення між дебіторською і кредиторською заборгованістю	0,040	0,042	0,002

Джерело: розроблено автором на підставі [4]

Валюта балансу на кінець 2023 року перевищувала суму власного капіталу майже у 10,5 разів, а на кінець 2024 року більш ніж у 10,3 рази, що не відповідає рекомендованому значенню менше 1, тобто даний показник ще раз свідчить про те, що власного капіталу на підприємстві значно менше суми, яка дає можливість бути йому автономним.

На кінець 2024 року сума позикового капіталу перевищувала суму власного капіталу ТОВ «АТБ-Маркет» в 9,4 рази, що менше ніж на початок цього ж року. Не дивлячись на те, що сформувалась тенденція до зменшення даного показника на кінець 2024 року, яка є позитивною динамікою, однак обидві коефіцієнти більш, і ніж рекомендоване значення, яке повинно бути меншим 1, тому у підприємства високий рівень фінансового ризику.

Аналіз коефіцієнта мобільності дає можливість зробити висновок, що на кінець 2023 року на кожну гривню необоротних активів підприємства припадало в середньому 92,7 коп. оборотних активів, а на кінець 2024 року – 96,1 коп., тобто за рік даний показник зріс на 3,4 коп. Сформована тенденція є позитивною, тобто активи підприємства на кінець 2024 року стали більш мобільними. Можна відмітити також, що на кінець 2023 року, і на кінець 2024 року у ТОВ «АТБ-Маркет» відсутні власні оборотні кошти, хоча на кінець 2024 року ситуація дещо покращилась.

Запаси підприємства на початок і на кінець 2024 року не забезпечені власними оборотними коштами, тому що їх взагалі немає. Для ТОВ «АТБ-Маркет» коефіцієнт автономії джерел формування запасів у 2023-2024 рр. залишався від'ємним, що вказує на структурний дефіцит власного оборотного

капіталу. Незважаючи на невелике зростання абсолютних обсягів власного капіталу, темпи збільшення необоротних активів і зобов'язань їх випереджають, тому компанія продовжує фінансувати запаси переважно за рахунок позикових джерел. І на початок, і на кінець 2024 року кредиторська заборгованість складала майже 70% усіх поточних зобов'язань підприємства. Однак за рік сформувалася незначна позитивна динаміка зменшення даного коефіцієнта.

На кінець 2023 року на 1 гривню кредиторської заборгованості підприємства припадає в середньому 4 коп. дебіторської заборгованості, а на кінець 2024 року – 4,2 коп. Не дивлячись на те, що за рік значення коефіцієнта збільшилося, воно все ж залишається суттєво меншим ніж рекомендоване значення, а саме є меншим 1.

Отже, проведений аналіз фінансової стійкості ТОВ «АТБ-МАРКЕТ» показав, що підприємство активно розвивається, проте має високу залежність від позикових коштів. Частка власного капіталу залишається значно нижчою за рекомендовані орієнтири, що зумовлює підвищений фінансовий ризик і потребує постійного контролю за структурою джерел фінансування. Незважаючи на певне поліпшення окремих коефіцієнтів, від'ємні значення показників власних оборотних коштів свідчать про дефіцит внутрішніх ресурсів для формування запасів. Для зміцнення фінансової стійкості компанії доцільно підвищувати рівень власного капіталу шляхом скорочення необґрунтованих витрат, оптимізувати боргове навантаження та забезпечувати збалансованість між необоротними й оборотними активами. Це дозволить знизити ризики неплатоспроможності й підтримати інвестиційну привабливість у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Семенова К. Аналітичні можливості фінансової звітності для оцінки підприємницьких ризиків. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2022. Т. 8, № 297. С. 32–39.

2. Сак Т., Шепелюк Н. Діагностика фінансової стійкості підприємства: методологія та практика застосування. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2023. Т. 4, № 26. С. 37–44.

3. Українська компанія – мережа АТБ – вперше за всю історію увійшла до рейтингу топ-250 найбільших світових ритейлерів від Deloitte. *Асоціація ритейлерів України*. URL: https://rau.ua/novyni/novini-partneriv/atb-deloitte/ (дата звернення: 29.09.2025).

4. 30487219 - ТОВ "АТБ-МАРКЕТ" - фінансова звітність за 2024 рік - clarity project. *Clarity - прозора аналітика*. URL: https://clarity-project.info/edr/30487219/yearly-finances (дата звернення: 29.09.2025).

ПРИДАННИКОВА ЮЛІЯ, к.е.н,
заступник начальника відділу підготовки статистичних продуктів управління поширення інформації та взаємодії з користувачами,
Головне управління статистики у Харківській області, м. Харків

WEB-АНАЛІТИКА В СТРУКТУРІ SMART STATISTICS: МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ СТАТИСТИЧНОЇ ЕКОСИСТЕМИ

В умовах стрімкої цифровізації суспільства web-аналітика стає одним із ключових інструментів отримання та аналізу статистичної інформації. Зростання обсягів цифрових даних, активне використання державними органами інформаційних систем і порталів відкритих даних формує нові виклики перед офіційною статистикою України. Одним із таких викликів є забезпечення повноти, достовірності та актуальності статистичної інформації у цифровому середовищі.

У межах Концепції цифрової трансформації Державної служби статистики України особливий акцент зроблено на розвитку електронних сервісів, відкритих даних і цифрових платформ, що створюють нові можливості для інтеграції web-аналітики у процеси збору та поширення статистичної інформації [1, 2].

Мета дослідження полягає у визначенні ролі web-аналітики в модернізації офіційної статистики та оцінці її потенціалу для підвищення якості аналітичних рішень у цифровій економіці.

Web-аналітика – це процес збору, вимірювання та інтерпретації даних про поведінку користувачів у цифровому просторі. Вона дає змогу оцінювати ефективність онлайн-платформ, інформаційних ресурсів, електронних сервісів органів державної влади та визначати потреби користувачів статистичних даних.

У контексті цифрової трансформації web-аналітика може виступати не лише як інструмент моніторингу трафіку, а як механізм зворотного зв'язку між користувачами та офіційною статистикою. Вона сприяє виявленню аналітичних трендів, підвищенню ефективності інформаційних продуктів і розвитку data-driven governance – управління на основі даних.

Концепція Smart Statistics передбачає активне використання цифрових технологій і нетрадиційних джерел даних у статистиці. Web-аналітика посідає в цій системі проміжну позицію між великими даними (Big Data) і традиційною статистикою, забезпечуючи інструмент для оцінювання попиту на статистичну інформацію.

Інтеграція web-аналітики з офіційною статистикою сприяє моніторингу запитів користувачів статистичних даних, аналізу географічної структури попиту, оцінюванню ефективності цифрових сервісів статистики, а також прогнозуванню потреб у нових аналітичних продуктах.

На цьому етапі особливо важливо забезпечити стандартизацію аналітичних індикаторів і розробити методологію узгодження метрик web-аналітики із показниками офіційної статистики.

Використання web-аналітики в офіційній статистиці потребує відповідного методологічного підґрунтя. Серед ключових напрямів для її розробки можна виокремити такі, як: створення системи індикаторів ефективності цифрових ресурсів статистики; автоматизацію збору аналітичних метрик через API аналітичних платформ (зокрема, Google Analytics); інтеграцію результатів web-аналітики в систему прийняття управлінських рішень; підвищення кваліфікації персоналу у сфері цифрової аналітики та управління даними.

Web-аналітика виступає важливим елементом сучасної статистичної системи, орієнтованої на потреби користувачів. Її впровадження дозволяє підвищити ефективність поширення статистичної інформації, формувати політику відкритих даних на основі реальних запитів, забезпечити прозорість і підзвітність органів статистики у цифровій економіці. Процес інтеграції web-аналітики у Smart Statistics можна описати за допомогою такої моделі (рис. 1):

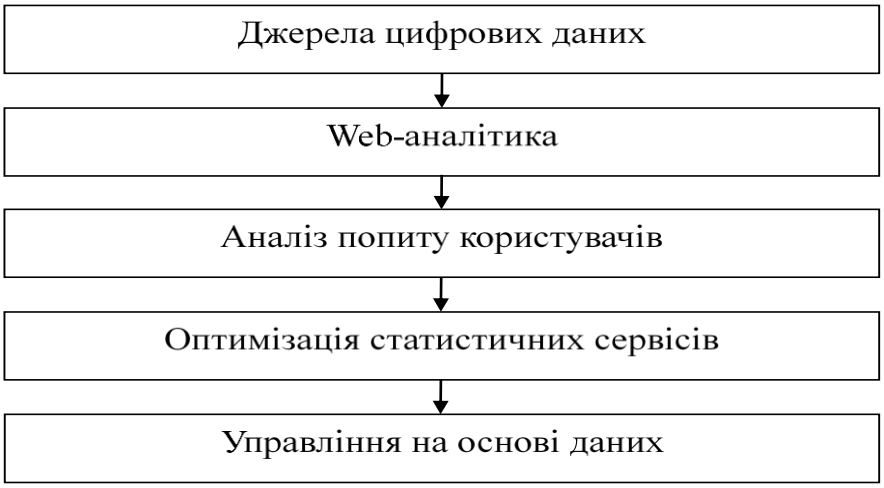

Рис. 1. Модель інтеграції web-аналітики у Smart Statistics

Джерело: складено автором на основі [3, 4].

Схема на рис. 1 демонструє логіку інтеграції web-аналітики у систему Smart Statistics. Початковим етапом є збір цифрових слідів користувачів із різних онлайн-платформ. На основі web-аналітики здійснюється аналіз попиту та поведінки користувачів, що дозволяє оптимізувати надання статистичних послуг і сприяти розвитку управління, заснованого на даних.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямку полягають у розробленні моделей оцінювання аналітичної ефективності вебресурсів, створенні єдиної аналітичної платформи для органів статистики, а також у гармонізації підходів до web-аналітики з міжнародними стандартами ЄС.

Список використаних джерел:

1. Концепція цифрової трансформації Державної служби статистики України. К. : Держстат України, 2022. 38 с.
2. Державна служба статистики України : офіц. вебсайт Державної служби статистики України. URL: http://ukrstat.gov.ua/ (дата звернення: 25.10.2025).
3. Handbook on Web Analytics for Official Statistics. New York : United Nations, 2021. 152 p.
4. OECD. Measuring the Digital Transformation: A Roadmap for the Future. Paris : OECD Publishing, 2019. 110 p.

РАГУЛІНА ІРИНА, к.е.н., доцент
ПЕРЕГУДА АННА, викладач
КОМИШАНЧЕНКО АРТЕМ, викладач
ВСП «Вовчанський фаховий коледж ДБТУ», м. Харків

МІСЦЕ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Розробка та реалізація заходів, спрямованих на управління ризиками економіці, що проводиться в рамках досягнення та підтримки економічної безпеки підприємства. Економічну безпеку суб'єкта господарювання доцільно розглядати як певний фінансово-економічний стан підприємства, при якому в конкурентних умовах, а також за відсутності обставин непереборної сили (тобто надзвичайних обставин) забезпечується стійке економічне зростання та сталий розвиток, і, як наслідок, забезпечується захист економічних інтересів підприємства, захищеність його від загроз та впливу негативних факторів. Мета економічної безпеки підприємства полягає у ефективному захисті життєво важливих економічних інтересів відповідного об'єкта безпеки від загроз. Набуття економічної безпеки підприємством здійснюється внаслідок виключення факторів зовнішніх та внутрішніх загроз, що обумовлені ризиками, а також компетентного та ефективного менеджменту. Для найбільш ефективного забезпечення економічної безпеки підприємства використовується комплекс заходів організаційної, профілактичної та управлінської спрямованості, що реалізують його захист від різноманітних загроз.

Багатогранність економічної безпеки, а також безліч факторів, що на неї впливають, визначають використання різних управлінських заходів для її досягнення та підтримки. Забезпечення максимальної ефективності таких заходів можливе лише у поєднанні їх у єдину систему, підпорядковану єдиній меті. На нашу думку, систему економічної безпеки підприємства доцільно розглядати як сукупність об'єктів, суб'єктів, засобів, методів та заходів, що забезпечують захист життєво важливих інтересів господарюючого суб'єкта від внутрішніх та зовнішніх загроз. Загалом система економічної безпеки підприємства складається з наступних компонентів: суб'єктно-об'єктна підсистема; фінансові методи, важелі та інструменти; забезпечуюча підсистема. У свою чергу, що забезпечуюча підсистема включає нормативне правове забезпечення, методичне забезпечення, інформаційне забезпечення та організацію внутрішньогосподарського контролю.

Особливого значення у системі забезпечення економічної безпеки організації має внутрішньогосподарський контроль. Це з тим, що, з одного боку, контрольна функція властива системі бухгалтерського обліку, що дозволяє забезпечувати високу якість інформаційного забезпечення досягнення та підтримки економічної безпеки організації. Без функціонування ефективної системи внутрішнього контролю достовірність вихідної інформації знижуватиметься, що закономірно призведе до зниження результативності управлінських рішень та зниження рівня економічної безпеки підприємства.

Роль внутрішньогосподарського контролю сьогодні зростає, оскільки він є

ефективним механізмом управління діяльністю підприємства та забезпечує дотримання політики керівництва кожним окремим працівником [1]. Внутрішній контроль – це інструмент управління діяльністю підприємства, що надає змогу керівництву перевірити стан виконання планів. Це процес, який здійснюється на самому підприємстві і не залежить від зовнішніх факторів, метою якого є забезпечення впевненості керівництва (власників) щодо досягнення в діяльності підприємства належних показників фінансових результатів, економії витрат, ефективності та результативності діяльності відповідно до поставлених завдань, достовірності управлінської звітності [2]. З іншого боку, внутрішньогосподарський контроль розглядається як самостійний та необхідний елемент системи забезпечення економічної безпеки, спрямований на отримання достатньої впевненості у тому, що економічний суб'єкт забезпечує: здійснення ефективної та результативної діяльності; забезпечення достовірності та своєчасності формування та опублікування бухгалтерської та іншої звітності; дотримання законодавства, особливо у сфері, що стосується ведення бухгалтерського обліку та здійснення фактів господарського життя.

Перед керівництвом будь-якого суб'єкта господарювання постає завдання організації системи власного внутрішнього контролю. При цьому така система може бути побудована по-різному, залежно від масштабу господарської діяльності підприємства та кваліфікаційного рівня співробітників, які займаються питаннями реалізації функцій внутрішньогосподарського контролю. Найбільш поширеними підходами до побудови системи внутрішнього контролю є наступні: створення власної служби внутрішнього контролю (актуально для великих підприємств, які мають кваліфікованих співробітників у галузі контролю та достатніх коштів на утримання цієї служби); передача функції внутрішнього контролю на аутсорсинг спеціалізованої компанії; функціонування ревізійних комісій; функції внутрішнього контролю реалізують директор і головний бухгалтер підприємства (характерно для підприємств малого та середнього бізнесу). Перераховані вище підходи можуть використовуватися в суб'єктах господарювання в різних комбінаціях залежно від рівня ризиків, з якими стикається підприємство.

Ефективність системи внутрішнього контролю залежить від наявності чіткої взаємодії всіх підрозділів та служб суб'єкта господарювання. Такої взаємодії можна досягти шляхом розробки комплексу нормативних документів, що регламентують контрольну діяльність структурних підрозділів та керівників підприємства. Регламенти здійснення контрольної діяльності повинні бути затверджені по кожному об'єкту контролю, узгоджені на різних рівнях його здійснення, щоб побудувати систему безперервного первинного та повторного контролю (перевірки), що дозволяє мінімізувати вплив суб'єктивних факторів на результативність його здійснення.

Одним із найбільш дієвих способів забезпечення економічної безпеки підприємства, на нашу думку, виступає інвентаризація, яка дозволяє виявити

реальний стан справ в обліку, своєчасно виявити нестачі, встановити та усунути причини їх виникнення. Від якості проведення інвентаризації багато в чому залежить ефективність контрольної діяльності, оскільки за недобросовісної інвентаризації власники підприємства та аудитори можуть бути введені в оману, що створить додаткові ризики економічної безпеки суб'єкта господарювання.

Інвентаризація як елемент методу бухгалтерського обліку здійснюється у встановлені терміни, зазвичай, суцільним порядком перед складанням річного бухгалтерського звіту. Інвентаризації які проводяться в процесі реалізації внутрішнього контролю, відносяться до вибіркових, терміни їх проведення встановлюються у плані перевірок та не прив'язані до складання бухгалтерської звітності. Вибіркові інвентаризації зазвичай проводяться при зміні матеріально відповідальних осіб, виявленні фактів нестач та розкрадань, під час проведення планових та позапланових перевірок функціональних служб, а також під час роботи на підприємстві зовнішніх аудиторів. Крім того, доцільно проводити вибіркові перевірки протягом року по окремим видам матеріальних цінностей, що мають високу вартість, забезпечення їх безпеки.

Традиційно найважливішою роллю інвентаризації є виявлення можливих розбіжностей між даними бухгалтерського обліку та фактичною наявністю активів підприємства та приведення їх у відповідність. Але не менш важливою є роль інвентаризації у визначенні реальних господарських операцій, наприклад, щоденної витрати матеріалів, контролю обґрунтованості встановлених норм витрат окремих видів матеріальних ресурсів Найважливіша функція інвентаризації полягає також у наданні перевіряючими кваліфікованої допомоги матеріально відповідальним особам, налагодження облікової роботи, встановлення причин виявлених нестач та надлишків, що дозволяє підвищувати рівень підготовленості окремих працівників на місцях.

Таким чином, результативність функціонування будь-якого підприємства в сучасних умовах багато в чому визначається швидкістю і правильністю реакції господарюючого суб’єкта на загрози, що виникають, де ключовим фактором, що визначає ефективність підприємницької діяльності, є створення системи забезпечення економічної безпеки підприємства. Грамотна організація системи внутрішнього контролю підприємства дає можливість встановити проблеми та відкоригувати відповідно роботу суб'єкта господарювання до того, як ці проблеми перейдуть у кризу та негативно вплинуть на економічну безпеку організації, результативність його функціонування.

Список використаних джерел:

1. Беленкова М.І., Рагуліна І.І. Організація внутрішньогосподарського контролю у системі управлінського обліку витрат. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством : Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції. м. Полтава, 14 – 15 квітня 2022 р. Полтава*. 2022. С. 46–49.

2. Рагуліна І.І. Внутрішній контроль аграрних підприємств – теоретичний та практичний аспекти. *Scientific Collection «InterConf», (39): with the Proceedings of the 8th International Scientific and Practical Conference «Science and Practice: Implementation to Modern Society» (December 26-28, 2020). Manchester, Great Britain: Peal Press Ltd.* 2020. P. 443–449.

РИБАЛКА БОГДАНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ШИШКОВА НАТАЛІЯ**,
к.е.н, доцент кафедри міжнародних відносин та аудиту
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», м. Дніпро

КОНЦЕПЦІЯ COSO ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

В сучасних умовах економічної нестабільності в країні, невизначеності щодо майбутнього, а також активних процесів євроінтеграції та глобалізації, дедалі більше зростають вимоги до прозорості діяльності підприємств всіх галузей, розмірів та форм власності. Ключовим її показником є повна, достовірна та своєчасна фінансова звітність, що відображає реальний стан підприємства та слугує основою для прийняття ефективних управлінських рішень.

Достовірність та об'єктивність фінансової інформації забезпечується системою контролю, яка включає незалежний зовнішній контроль, державний контроль, а також внутрішній контроль. Саме останній залишається найбільш недооціненим елементом, хоча він має вагоме значення для своєчасного виявлення ризиків та запобігання порушенням.

Незважаючи на те, що зараз практика внутрішнього аудиту активно поширюється за кордоном, в Україні він досі є недостатньо розвиненим як з правового, так і з практичного боку. Закон України не встановлює внутрішній контроль як обов'язковий для більшості приватних компаній. Проте, підприємці мають розуміти, що його впровадження є доцільним і стратегічно важливим для забезпечення стабільного розвитку, конкурентоспроможності та довгострокової фінансової стійкості. На сьогодні вітчизняна нормативно-правова база лише частково регламентує особливості внутрішнього контролю. Це зумовлює потребу у використанні міжнародних підходів та практик.

Одним з ефективних інструментів удосконалення внутрішнього контролю є концептуальна модель, розроблена COSO (Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission), організацією, яка була заснована у 1985 році з метою вивчення причин та факторів, що можуть призводити до шахрайства у фінансовій звітності. Вона є еталоном для реалізації, оцінки та вдосконалення внутрішнього контролю на підприємствах, а також слугує методологічною основою для роботи внутрішніх аудиторів в усьому світі. Перша концептуальна основа була опублікована у 1992 році у звіті «Внутрішній контроль: Комплексна система» («Internal Control: A Comprehensive Framework») [1]. З плином часу її адаптовували та доповнювали у відповідь на нові виклики і проблеми, внаслідок чого вона еволюціонувала у три етапи: COSO I, COSO II та сучасна модель COSO-ERM (Enterprise Risk Management).

Концепція COSO визначає внутрішній контроль як процес, що здійснюється радою директорів, вищим керівництвом та персоналом підприємства і має на меті надати розумну впевненість у досягненні цілей у чотирьох категоріях:

1. Стратегічні цілі (відповідність меті та місії діяльності);

2. Операційні цілі (ефективність використання ресурсів та продуктивність);

3. Звітні цілі (достовірність фінансової та нефінансової звітності);

4. Цілі відповідності (дотримання законодавства та нормативних актів).

Для досягнення цих цілей COSO розробила фундаментальну модель управління ризиками шахрайства, що була оновлена та опублікована в 2013 році в рамках звіту «Внутрішній контроль: Інтегрована система» («Internal Control: An Integrated System: 2013»), і відтак включає в себе 5 взаємопов'язаних компонентів та 17 принципів, які внутрішній аудит використовує як критерії оцінки і підґрунтя для розробки аудиторських програм [1].

Першим компонентом є контрольне середовище (Control Environment). Воно є основою системи внутрішнього аудиту. Це етичні цінності, корпоративна культура, компетентність персоналу, методи управління та стиль роботи керівництва, а також структура організації. Внутрішній аудит оцінює, наскільки це середовище підтримує культуру контролю.

Другою складовою виступає оцінка ризиків (Risk Assessment). Вона представляє собою процес ідентифікації та аналізу релевантних ризиків, пов'язаних із досягненням цілей підприємства. Так, внутрішній аудит перевіряє, наскільки ефективно підприємство виявляє та реагує на ризики, особливо ті, що загрожують достовірності звітності.

Наступним елементом є контрольні заходи (Control Activities). Вони включають політики, процедури та дії, спрямовані на виявлення та запобігання помилок, шахрайства і неефективного використання ресурсів компанії.

Четвертою складовою моделі COSO є інформація та комунікація (Information & Communication). Вона передбачає оцінку комунікаційних каналів на підприємстві та забезпечення ефективного обміну достовірною інформацією між усіма рівнями управління для своєчасного прийняття рішень.

Останнім компонентом є моніторинг (Monitoring Activities). Він відповідає за регулярне спостереження, аналіз та оцінку якості функціонування системи внутрішнього контролю з метою підтримки її ефективності та вдосконалення.

Завдяки цим елементам концепція COSO 2013 року створює єдиний підхід до формування ефективної системи внутрішнього аудиту. І хоча вона є широко поширеною та досі актуальною, у 2017 році було представлено іншу оновлену модель, яка фокусується на тому, як управління ризиками інтегрується у процес формування стратегії та досягнення результативності. Такий підхід є більш сучасним і дозволяє підприємствам адаптуватися до постійних змін зовнішнього середовища, підвищуючи стійкість та ефективність бізнес-моделі. Концепція COSO-ERM також включає в себе 5 компонентів [2]:

1. Управління та культура (Governance & Culture): визначення етичних цінностей, корпоративної культури, підзвітності та розуміння ризиків компанії.

2. Стратегія та постановка цілей (Strategy & Objective-Setting): формування стратегічних цілей з урахуванням ризиків та можливостей.

3. Результативність (Performance): ідентифікація та оцінка пріоритетності ризиків, впровадження заходів реагування на них.

4. Огляд та коригування (Review & Revision): моніторинг та оцінка системи управління ризиками, пошук можливостей для покращення.

5. Інформація, комунікація та звітність (Information, Communication & Reporting): збір та повідомлення користувачам даних про ризики, звітування про культуру, ризики та результативність.

Отже, на відміну від моделі 2013 року, COSO-ERM 2017 зміщує акцент на управління ризиками, роблячи внутрішній аудит активним учасником стратегічного процесу. Якщо перша модель концентрувалася на забезпеченні достовірності звітності та дотриманні процедур, то друга розглядає ризики у ширшому контексті, як фактор, що впливає на досягнення довгострокових цілей і створення вартості для стейкхолдерів.

Для українських підприємств адаптація принципів COSO відкриває можливості інтеграції у міжнародний бізнес-простір, підвищення довіри та інвестиційної привабливості, а також удосконалення корпоративного управління відповідно до європейських стандартів. Застосування концепцій COSO дозволяє сформувати системний підхід до управління ризиками і контролю, підвищити якість внутрішнього аудиту та зміцнити взаємодію між ним і керівництвом компанії.

Однак, імплементація розглянутих моделей в Україні ускладнюється певними бар'єрами, серед яких недостатня обізнаність щодо сутності та принципів їх застосування, опір змінам, брак кваліфікованих фахівців в сфері аудиту та високі фінансові і часові витрати на впровадження. Їх подолання вимагає злагоджених дій з боку держави та підприємств: підвищення рівня професійної освіти і корпоративної культури, розробки методичних рекомендацій та адаптації міжнародних практик до вітчизняних реалій.

Таким чином, концепції COSO є не тільки теоретичними моделями, а й практичним орієнтиром для побудови сучасної, прозорої та ефективної системи внутрішнього аудиту. Їх впровадження є не просто виконанням міжнародних рекомендацій, а стратегічною інвестицією в корпоративне управління, стійкість та конкурентоспроможність українських підприємств на глобальному ринку.

Список використаних джерел:

1. Espinosa-Jaramillo M. T. Internal Control in Companies from the Perspective of the COSO. *Management (Montevideo) = AG Management*. 2024. Vol. 2. 2:28. URL: https://doi.org/10.62486/agma202428.

2. Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission [COSO]. Enterprise Risk Management – Integrating with Strategy and Performance – Executive Summary. 2017. URL: https://www.coso.org/_files/ugd/3059fc_61ea5985b03c4293960642fdce408eaa.pdf.

3. Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission [COSO]. Fraud Risk Management Guide – Executive Summary. 2016. URL: https://www.coso.org/_files/ugd/3059fc_02c01fde6552479196535bcfee8ea60e.pdf.

4. Калюга Є., Грищук Г., Калюга О. Впровадження інтегрованої концепції внутрішнього контролю COSO-ERM в Україні. *Вісник Економіки*. 2023. № 2. С. 119-129. URL: https://doi.org/10.35774/visnyk2023.02.119.

5. Приказюк Н., Мендрик Д. Модель управління ризиками COSO: еволюція та трансформація. *Економіка та суспільство*. 2020. № 22. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2020-22-63.

РИБІЦЬКИЙ ОЛЕКСАНДР, аспірант
Науковий керівник – **ЖУК ВАЛЕРІЙ**, д.е.н., професор,
академік НААН, головний науковий співробітник відділу обліку та оподаткування
Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки», м. Київ

МЕТОДОЛОГІЯ ЦИФРОВИХ ПОСТУПІВ У СФЕРІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: НАУКОВІ ПОГЛЯДИ ТА АКЦЕНТ НА СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО

Цифровізація є визначальною технологічною трансформацією сучасної економіки, що змінює зміст, функції та методологію бухгалтерського обліку. У нових умовах облік перестає бути лише технікою фіксації фактів господарського життя і перетворюється на складову інтегрованих інформаційних екосистем, які формують основу для управлінських, фінансових і стратегічних рішень. Особливо яскраво ця трансформація проявляється у сільському господарстві – галузі, що поєднує матеріальне виробництво, біологічні процеси й соціально-екологічні функції [1]. Тут цифрові рішення змінюють не тільки технологію праці, а й концепцію облікових процедур, виводячи їх у площину аналітичного управління даними.

Змістовно цифрові поступи у сфері обліку означають перехід від хронологічного підходу до інформаційно-аналітичного. У традиційному бухгалтерському процесі головним був документообіг; у цифровому середовищі першорядного значення набувають структура даних, джерело їх походження, метадані та відтворюваність інформаційних потоків. Методологічно це потребує переосмислення понять «первинний документ», «господарська операція», «аудиторський слід» і «доказовість даних». Збирання інформації через сенсори, безпілотні апарати, геопозиційні системи, платформи аналітики й блокчейн реєстри робить облікову діяльність не постфактумною, а процесною – тобто такою, що супроводжує виробничі цикли в режимі реального часу.

Важливим елементом цифрової методології є усвідомлення даних як економічного активу. У сільському господарстві саме дані про стан ґрунтів, вологість, ріст культур, витрати насіння чи пального мають безпосередню вартість, оскільки вони стають підґрунтям для зниження витрат, оптимізації логістики й управління ризиками. Індекс рослинності, що розраховується за супутниковими чи дроновими знімками, використовується для оцінювання біомаси та визначення зон стресу рослин, тоді як технологія змінних норм внесення дозволяє автоматизовано диференціювати витрати ресурсів відповідно до родючості ділянок. Отже, бухгалтерський облік має не лише реєструвати ці дані, а й інтегрувати їх у фінансово-аналітичні моделі, де вони відіграють роль кількісних і якісних параметрів оцінки активів, урожайності та сталості виробництва.

Узагальнення аналітики [3] дало змогу виділити кілька закономірностей цифрової еволюції аграрного обліку. Насамперед спостерігається нерівномірність упровадження технологій: темпи залежать від розміру

господарства, рівня інфраструктури та освітньо-технологічного потенціалу кадрів. У США, наприклад, уже у 2016 р. монітори врожайності використовувалися на 68 % площ під кукурудзою, карти врожайності – на 45 %, карти ґрунтів – на 22 %. Автоматизоване водіння застосовували на 59 % площ, тоді як телеметрію – лише на 8 %. Для озимої пшениці частка господарств, що використовували подібні системи, не перевищувала 1 %. Ці дані демонструють значний потенціал подальшої цифровізації, але також і методологічну проблему – різний ступінь насиченості облікових систем даними різного рівня точності. Європейська практика показує схожі тенденції. В Англії частка господарств, що використовували карти врожайності, зросла з 7 % до 17 % між 2009 і 2019 рр.; карти ґрунтів – із 14 % до 29 %; технології диференційованого внесення – із 13 % до 25 %; телеметрія – із 1 % до 10 %. У Скандинавських країнах частка господарств, які впровадили автоматизоване водіння, підвищилася з 16 % у 2017 р. до 24 % у 2020 р., тоді як застосування автоматичного секційного керування агрегатами зросло з 14 % до 21 %. Така динаміка підтверджує, що цифрові технології поступово перетворюються з експериментальних інновацій на інфраструктуру повсякденної облікової діяльності, що потребує стандартизації форматів і процедур перевірки даних. Австралійський досвід свідчить про ще активнішу цифровізацію: за вибіркою великих зернових господарств частка тих, що використовували автопілот, зросла з 46,7 % у 2008 р. до 86 % у 2016 р., карти врожайності – з 13,5 % до 34,9 %, тоді як технології змінних норм внесення залишилися на рівні близько 8 %. Для обліку це означає потребу адаптації програмного забезпечення до поглинання логів техніки, картографічних шарів і сенсорних даних, а також перегляду процедур внутрішнього контролю, які тепер мають перевіряти не паперові документи, а цілісність потоків даних.

Усі ці факти свідчать про глибоку зміну сутності обліку. Його інформаційна функція набуває аналітичного характеру: дані, отримані з різних цифрових джерел, стають не кінцевим результатом, а сировиною для моделювання рішень [2]. Це формує нову наукову парадигму – облік як система управління даними. Вона передбачає створення стандартів структурованих даних, правил агрегування за рівнями «датчик – поле – господарство – регіон», механізмів перевірки достовірності та методів відтворюваного аудиту. Питання довіри до даних стає центральним: якщо раніше достовірність гарантувала підпис посадової особи, то нині її забезпечує алгоритм перевірки джерела, таймштампу, координат і хеш-ідентифікатора.

Разом із тим цифровізація актуалізує соціальний аспект бухгалтерського знання – необхідність формування нової архітектури компетенцій. Для ефективного функціонування цифрових систем потрібні фахівці, які одночасно володіють обліковими принципами, базами даних, елементами статистичного аналізу й кіберетики. Вікові й освітні відмінності зумовлюють нерівномірність адаптації: молодші фахівці швидше опановують цифрові інструменти, тоді як досвідченіші бухгалтери потребують додаткового навчання. Це підтверджує важливість розбудови системи безперервного професійного розвитку у сфері

цифрового обліку, особливо в аграрному секторі.

Окрім індивідуальних компетенцій, цифрова еволюція потребує політичної підтримки. Аналіз положень звітів міжнародних організацій свідчить, що державна політика має зосереджуватись на трьох пріоритетах: розбудові інфраструктури зв'язку у сільській місцевості, підтримці конкуренції на ринку цифрових технологій для здешевлення впровадження систем і формуванні національних стандартів аграрних даних, що дозволяють інтегрувати підприємства в глобальні ланцюги постачання. Водночас важливо стимулювати наукові дослідження у сфері сумісності бухгалтерських систем з еколого-соціальними індикаторами сталого розвитку, адже сучасний облік має відображати не лише фінансову ефективність, а й екологічні наслідки виробництва.

Цифрові поступи у сфері бухгалтерського обліку в аграрній галузі становлять методологічну революцію, що поєднує економічну точність із соціальною та екологічною відповідальністю. Поєднання аналітики даних, штучного інтелекту, технологій змінних норм внесення й систем дистанційного моніторингу створює нову логіку облікового процесу, орієнтовану не лише на звітність, а й на передбачення. Для України цей напрям відкриває можливість не просто підвищити ефективність виробництва, а й сформувати власну школу цифрової бухгалтерії, засновану на принципах наукової доказовості, прозорості та сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Malikov V., Bila Y., Petrukha N., Andrieiev A., Bohatchyk L. Management of Accounting in Strategic Decision-Making for Enterprises. *Journal of Information Systems Engineering and Management*. 2025. Vol. 10. № 9s. P. 43–51. DOI: https://doi.org/10.52783/jisem.v10i9s.1135

2. Malikov V., Bila Y., Petrukha N., Andrieiev A., Bohatchyk L. The Influence of Accounting on Strategic Decision-Making within Business Management. *Economic Affairs*. 2024. Vol. 69(03), P. 1423–1430. DOI: https://doi.org/10.46852/0424-2513.4.2024.26

3. The Digitalisation of Agriculture: a Literature Review and Emerging Policy Issues. *OECDpublishing*. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2022/04/the-digitalisation-of-agriculture_dd2a1973/285cc27d-en.pdf

САМУЛЕНКО АЛІНА, здобувачка вищої освіти
Науковий керівник – **ЗАЇКА СВІТЛАНА**, к.е.н., професор,
професор кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування
Державний біотехнологічний університет, м. Харків

ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ ЦИФРОВОЇ АНАЛІТИКИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЛОГІСТИЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ (НА ПРИКЛАДІ КОМПАНІЇ «НОВА ПОШТА»)

Цифрові технології дедалі активніше інтегруються в управлінські системи підприємств. Особливо помітною ця тенденція є в галузі транспортування та обслуговування клієнтів, де точність, своєчасність і оптимальне використання ресурсів мають важливе значення. У цьому контексті аналітичні рішення, засновані на обробці великих обсягів інформації, стали необхідним елементом ефективного управління.

Аналітика в цифровому форматі охоплює різні підходи до обробки інформації: від візуалізації показників до побудови складних прогнозів на основі статистичних залежностей. Такі можливості створює, зокрема, концепція управлінської діагностики, яка дозволяє керівникам приймати обґрунтовані рішення, що враховують як наявні ресурси, так і виявлені обмеження [2].

Сфера обробки вантажів і доставки особливо чутлива до змін обсягів навантаження, сезонних коливань та технічних збоїв. У цій галузі аналіз оперативної інформації відіграє вирішальну роль у забезпеченні ритмічності. Зокрема, оцінка поточних показників дає змогу виявляти перевантажені вузли, планувати перенаправлення потоків та мінімізувати втрати часу. Як зазначено в одному з сучасних досліджень, поєднання експертної аналітики та оцінки поточних даних дозволяє досягти вищого рівня управлінського контролю [1].

На прикладі діяльності компанії «Нова пошта» можна простежити вплив цифрової аналітики на планування ресурсів. Йдеться про використання спеціалізованих програмних рішень для обробки даних, пов’язаних з переміщенням вантажів, обсягами замовлень і поточним станом об’єктів інфраструктури, що дає змогу формувати збалансовані графіки, оптимізувати маршрути та зменшувати витрати на обслуговування [5].

Аналіз ефективності логістичних процесів у спеціалізованих публікаціях доводить, що впровадження сучасних інформаційних технологій, включаючи засоби контролю температурного режиму та автоматизацію сортування, зменшує відсоток втрат вантажу та час обробки замовлень [4]. У свою чергу, це знижує ризик простоїв і сприяє підвищенню загальної якості обслуговування.

Цифрова аналітика виконує важливу функцію в оцінці внутрішніх процесів. Методологія управлінської діагностики охоплює аналіз тенденцій, порівняння фактичних показників з нормативними значеннями, виявлення відхилень та формування управлінських висновків [3]. Крім того, прогнозування на основі математичних моделей дає змогу підприємствам реагувати на поточні події й планувати дії на перспективу.

Подальший розвиток технологій, зокрема автоматизованих систем прогнозування, відкриває нові горизонти для цифрового управління. Уже сьогодні доступні програмні рішення, які дозволяють будувати складні моделі з урахуванням коливань попиту, часу доби, погодних умов або маркетингових кампаній. Такий підхід змінює логіку управлінських дій: замість реагування - передбачення, замість оцінки минулого - прогноз на майбутнє [1].

Поряд із технічними перевагами, використання аналітичних систем пов'язане з необхідністю постійного оновлення знань персоналу. В умовах постійних змін у цифрових технологіях саме людина, здатна інтерпретувати дані та приймати рішення, залишається центральною фігурою в системі управління.

Таким чином, цифрова аналітика в логістиці є засобом оптимізації та основою для вдосконалення всієї системи управління. Її впровадження сприяє підвищенню точності планування, економії ресурсів і оперативному реагуванню на зміни в умовах функціонування підприємств.

Список використаних джерел:

1. AI integration will become end-to-end for all our products. Nova Digital CEO explained how the company plans to develop its services. URL: https://dev.ua/en/news/nova-digital-dodast-bilshe-ai-1754038774?utm_source=chatgpt.com

2. Zaika S.O. Methodological approaches to management diagnostics and expert analytics in enterprise management. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2025. Vol. 8. P. 105-115. DOI: https://doi.org/10.58423/2786-6742/2025-8-105-115

3. Заїка С.О. Управлінська діагностика: курс лекцій для здобувачів вищої освіти денної та заочної форми навчання. Харків: ДБТУ. 2023. 270 с. URL: https://repo.btu.kharkiv.ua/server/api/core/bitstreams/1b856df8-de1d-4ffc-b6a2-d01e5e06d0b4/content

4. Литовченко І.Л., Саєнсус М.А. Аналіз ефективності в холодних ланцюгах поставок підприємства. *Науковий вісник ХДУ. Серія: Економічні науки*. 2020. № 39. С. 44-48. URL: https://ej.journal.kspu.edu/index.php/ej/article/view/667

5. Школа бізнесу Нова Пошта. Цифрова трансформація - це розвиток вашого бізнесу. URL:https://online.novaposhta.education/blog/cifrova-transformaciya-ce-rozvitok-vashogo-biznesu

СЕРГІЄНКО ВІКТОРІЯ, здобувачка вищої освіти
Науковий керівник – **ЗАЇКА СВІТЛАНА**, к.е.н., професор,
професор кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування
Державний біотехнологічний університет, м. Харків

ПРОЄКТНИЙ АНАЛІЗ ЯК СИСТЕМА ОБҐРУНТУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

У сучасних умовах ухвалення економічних і організаційних рішень потребує не лише інтуїтивного підходу або практичного досвіду, але й системної роботи з інформацією, яку можна обґрунтовано перевірити та кількісно оцінити. Саме тому проєктний аналіз відіграє важливу роль у процесі планування, ініціювання та впровадження різноманітних програм і проєктів, що мають на меті певні зміни в економічній, соціальній, технологічній чи природоохоронній сферах.

Проєктний аналіз - це цілісна система методів, прийомів і процедур, що дозволяє оцінити доцільність реалізації конкретної ініціативи шляхом порівняння витрат, які необхідно понести, з тими результатами, що очікуються від її впровадження [4]. Ці оцінки, як правило, подаються у грошовому вираженні, що забезпечує можливість об’єктивного зіставлення альтернатив і підготовки обґрунтованого рішення.

Одним із провідних завдань проєктного аналізу є формування концептуальної основи, на базі якої здійснюється оцінювання та вибір проєктів, які можуть бути реалізовані за наявних обмежень у ресурсах. Цей процес не зводиться до простої математичної оптимізації. Йдеться про глибоке вивчення умов, за яких кожен проєкт має шанс на реалізацію, а також про пошук рішень, які найбільше відповідають потребам і можливостям усіх сторін, дотичних до цього процесу.

У центрі уваги проєктного аналізу перебуває комплексне дослідження: розгляд не лише витрат і доходів, але й вивчення взаємодії між учасниками, оцінка довгострокових наслідків, прогнозування змін у середовищі, в якому проєкт буде реалізовано. Саме тому аналіз охоплює фінансові, технічні, соціальні, організаційні та екологічні складові, кожна з яких може як підтримати, так і поставити під сумнів доцільність впровадження ініціативи [3].

Варто зазначити, що проєктний аналіз здійснюється не лише на рівні окремого підприємства чи установи. Його застосовують також при оцінюванні масштабних регіональних або галузевих ініціатив, а іноді - і в процесі прийняття державних рішень. Це пояснюється тим, що будь-яка інвестиційна чи організаційна діяльність у межах певної території чи галузі впливає не лише на її безпосередніх учасників, але й на суміжні сектори, населення, природні ресурси, транспортні та інформаційні зв’язки.

У такому контексті об’єктами проєктного аналізу виступають ініціативи різного масштабу та спрямування: від невеликих локальних заходів до масштабних національних або міжгалузевих проєктів. Це можуть бути як окремі виробничі рішення, так і програми регіонального розвитку. Їх об’єднує необхідність попереднього обґрунтування та оцінки з урахуванням усіх

чинників, що можуть вплинути на реалізацію [1].

Предметом проєктного аналізу є сукупність підходів і процедур, які дозволяють системно вивчити варіанти дій, зіставити альтернативи, обґрунтувати вибір і забезпечити ефективне використання наявних ресурсів. У процесі оцінювання проєкту важливо не лише здійснити облік затрат і вигод, але й зрозуміти, яким чином проєкт вплине на поточну економічну ситуацію, суспільні процеси чи навколишнє середовище.

Процедура проєктного аналізу базується на низці принципів, серед яких варто виокремити обов'язковий розгляд декількох можливих варіантів рішень, моделювання потоків товарів, послуг і грошових коштів у межах життєвого циклу проєкту, проведення всебічного аналізу проєкту з точки зору технічних, фінансових, екологічних, соціальних і організаційних показників, а також застосування загальновизнаних критеріїв оцінки ефективності [2].

Складовою частиною цього процесу є також вивчення потенційних змін у майбутньому, що реалізується через моделювання кількох сценаріїв розвитку подій, що дозволяє оцінити ступінь чутливості проєкту до зовнішніх впливів, зокрема економічних коливань, змін у законодавстві, соціальних трансформацій або технологічних проривів. Таким чином формується уявлення про стійкість проєкту до змін і можливість його корекції у випадку виникнення непередбачуваних обставин [4].

Застосування проєктного аналізу на практиці охоплює також розробку структури збирання даних, оцінку впливу проєкту на фінансовий стан ініціаторів, визначення рівня довіри до виконавців, перевірку технічної досяжності та аналіз впливу проєкту на екологічні системи. Цей процес передбачає поетапне проходження експертизи за кожним із напрямів, з подальшою інтеграцією результатів у загальну аналітичну модель.

Крім того, одним із важливих напрямів є переведення майбутніх витрат і доходів у зіставний вигляд з урахуванням змін вартості грошей у часі, досягається шляхом дисконтування, та дозволяє обчислити поточну вартість майбутніх результатів проєкту, забезпечуючи тим самим можливість їх коректного порівняння з початковими витратами.

Окрема увага приділяється також аналізу ризиків, які завжди супроводжують прийняття управлінських рішень у ситуаціях із високим рівнем невизначеності. У межах проєктного аналізу застосовуються спеціальні підходи, які дозволяють не лише виявити джерела ризиків, але й оцінити їх вплив на загальні результати проєкту, що відкриває можливість для розробки заходів щодо пом'якшення негативних наслідків і підвищення надійності реалізації ініціативи.

Отже, проєктний аналіз є основою для обґрунтованого вибору напрямів економічної та соціальної діяльності, що потребують матеріальних, фінансових і людських ресурсів. Його застосування дозволяє уникнути неузгоджених або імпульсивних рішень, знизити ризик втрат і забезпечити узгодженість між запланованими діями та реальними можливостями виконавців.

Список використаних джерел:

1. Біляк Т.О. Напрями застосування проєктного аналізу в управлінській діяльності. *Економіка, управління та адміністрування*. № 3 (101), 2022. https://doi.org/10.26642/jen-2022-3(101)-3-8
2. Заїка С.О., Грідін О.В. Система управління якістю інноваційного проєкту. *Вісник ХНТУСГ: Економічні науки*. 2016. Вип. 171. С. 113-124. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhdtusg_2016_171_14
3. Заїка С.О., Грідін О.В. Інноваційний проєкт як об'єкт управління. *Вісник ХНТУСГ: Економічні науки*. 2016. Вип. 172. С. 101-114. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhdtusg_2016_172_13
4. Проєктний аналіз: курс лекцій для здобувачів вищої освіти денної та заочної форми навчання / Упорядник: С.О. Заїка. Харків: ДБТУ, 2024. 136 с.

СИРЦЕВА СВІТЛАНА, к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ТА ПРОЗОРОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ІНФОРМАЦІЇ

В умовах цифрової трансформації економіки та зростання вимог до корпоративної соціальної відповідальності забезпечення якості й прозорості бухгалтерської інформації набуває особливого значення. Як і фінансова звітність загалом, облікові дані мають бути повними, правдивими та неупередженими, адже саме вони слугують основою для управлінських, інвестиційних і контрольних рішень.

У сучасних умовах господарювання підприємства активно впроваджують облікові інформаційні системи з метою підвищення точності та оперативності облікових даних. Проте за відсутності належного внутрішнього контролю зростає ризик виникнення помилок, шахрайства та інформаційних викривлень. Тому ефективна система внутрішнього контролю є невід'ємною складовою облікового процесу, оскільки забезпечує достовірність інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень, і формує довіру до результатів діяльності підприємства [1].

Внутрішній контроль підтримує корпоративну прозорість, забезпечуючи належне функціонування облікових процесів, своєчасне виявлення та виправлення помилок і формування достовірних даних для управлінських рішень. Відповідно до моделі COSO, саме елементи контрольного середовища та моніторингу визначають ефективність усієї системи контролю [2].

У сучасних умовах цифровізації ефективність внутрішнього контролю дедалі більше залежить від інформаційного середовища, у якому він функціонує. Саме тому важливо розглядати взаємозв'язок між внутрішнім контролем та обліковими інформаційними системами як взаємодоповнюючі складові єдиного механізму забезпечення якості облікових даних. З одного боку, облікова інформаційна система створює середовище, у якому реалізуються контрольні процедури, а з іншого – внутрішній контроль визначає рівень надійності й ефективності функціонування таких систем.

Ефективність функціонування облікової системи значною мірою зумовлюється якістю організації внутрішнього контролю, адже саме він забезпечує узгодженість дій, своєчасне виявлення відхилень і підтримку достовірності даних [3]. Якісний внутрішній контроль не лише підвищує точність бухгалтерських даних, а й сприяє ефективній координації діяльності підприємства, підтримує відповідальність працівників та зменшує ризики маніпулювання інформацією [1].

Разом із тим сучасне бізнес-середовище зазнає суттєвих змін під впливом цифрових технологій, що трансформують не лише облікові процеси, а й підходи до організації контролю. Зростання обсягів даних, автоматизація операцій і використання електронних систем обліку зумовлюють необхідність

адаптації внутрішнього контролю до нових умов. У цих реаліях цифровізація розглядається не лише як технологічний тренд, а як ключовий чинник підвищення ефективності контрольних процедур.

Цифрові технології створюють нові можливості для підвищення результативності внутрішнього контролю. Вбудовані алгоритми в інформаційних системах забезпечують автоматичну перевірку транзакцій, контроль повноважень користувачів і моніторинг даних у режимі реального часу.

Однак упровадження цифрових рішень супроводжується низкою організаційних, методичних і кадрових викликів, що зумовлюють необхідність комплексного удосконалення системи внутрішнього контролю. В умовах українських реалій це питання набуває особливої актуальності, оскільки ефективність контролю значною мірою залежить не лише від технічного оснащення, а й від рівня облікової культури, професійної компетентності персоналу та дотримання принципів доброчесності [4].

Тому основними напрямами удосконалення внутрішнього контролю мають бути:

- інтеграція моделі COSO із системою управління ризиками (ERM) [5];
- підвищення компетентності бухгалтерського персоналу у сфері інформаційних технологій;
- посилення корпоративної культури, яка формує етичні цінності та сприяє ефективній реалізації контрольних процедур.

У сучасних умовах реалізація зазначених напрямів має стати основою побудови цілісної системи внутрішнього контролю, яка поєднує технологічні інновації з організаційною зрілістю підприємства. Застосування інтегрованого підходу дозволить забезпечити не лише своєчасне виявлення та мінімізацію ризиків, а й формування стратегічних переваг через підвищення довіри до фінансової інформації та ефективності управління ресурсами.

Таким чином, внутрішній контроль є ключовим чинником забезпечення достовірності, повноти та прозорості бухгалтерської інформації. Його ефективність визначає якість прийняття управлінських рішень, рівень довіри інвесторів і конкурентоспроможність підприємства.

Розвиток інтегрованих систем внутрішнього контролю у поєднанні з цифровими технологіями та впровадження принципів корпоративної етики формують основу підвищення якості фінансової звітності та інформаційної відкритості бізнесу, що, у свою чергу, сприяє сталому розвитку підприємств у цифровій економіці.

Список використаних джерел:

1. Довжик О. Вплив внутрішнього контролю на якість облікової інформації. *Економічні горизонти*. 2023. №1(23). С.35–42. https://doi.org/10.31499/2616-5236.1(23).2023.272838.
2. COSO. *Internal Control – Integrated Framework*. Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission. 2017. URL: https://www.coso.org.
3. Fitriati A., Mulyani S. Factors That Affect Accounting Information System Success and its Implication on Accounting Information Quality. *Asian Journal of Information Technology*. 2015. Vol. 14(5). P. 154–161.

4. Безкоровайна Л.В. Проблеми формування показників фінансової звітності підприємств України за МСФЗ. *Підприємництво і торгівля*. 2023. №39. С. 17–24. DOI: 10.32782/2522-1256-2023-39-02.
5. Засадний Б.А. Взаємодія компонентів внутрішнього контролю відповідно до концепції COSO. *Вісник ХДУ Серія Економічні науки*. 2018. Т.4 №30. С.102-106.

СКРИЛЬ ВІТАЛІЯ, к.е.н, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківського бізнесу та оподаткування,
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ СИСТЕМИ КОНТРОЛЮ В СТРАХУВАННІ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ЦИФРОВОЇ ЕПОХИ

У сучасних умовах цифрової трансформації економіки страхова галузь зазнає суттєвих змін, що стосуються як організаційних процесів, так і систем управління ризиками. Одним із ключових напрямів розвитку є впровадження інтелектуальних систем контролю, які базуються на використанні великих даних, штучного інтелекту, машинного навчання та автоматизованих аналітичних платформ.

Ці технології дозволяють не лише підвищити ефективність внутрішнього аудиту та моніторингу страхових операцій, а й забезпечити проактивне управління ризиками, виявлення шахрайства, персоналізацію страхових продуктів і вдосконалення клієнтського сервісу. Водночас цифрова епоха ставить перед страховими компаніями нові виклики — від кібербезпеки до етичних аспектів використання алгоритмів у прийнятті рішень.

Цифрова трансформація страхового ринку України активно набирає обертів, змінюючи традиційні підходи до управління, контролю та обслуговування клієнтів. Одним із ключових напрямів є впровадження інтелектуальних систем контролю, які базуються на використанні штучного інтелекту (ШІ), великих даних (Big Data), технологій блокчейн та мобільних платформ [1].

За результатами досліджень, автоматизація страхових виплат дозволила скоротити час обробки заявок на до 40%, а використання аналітичних алгоритмів для оцінки ризиків зменшило кількість помилок у розрахунках на 30–35%. Це сприяє підвищенню точності страхових продуктів, їх персоналізації та адаптації до потреб конкретних клієнтів [1].

Інтелектуальні системи також активно використовуються для виявлення шахрайства. За даними галузевих звітів, впровадження цифрових рішень у сфері контролю дозволило знизити рівень страхових шахрайств на 20–25% у компаніях, що застосовують ШІ-моделі для аналізу поведінки клієнтів та транзакцій [1].

Окрім цього, цифрові платформи та мобільні додатки забезпечують новий рівень взаємодії між страховими компаніями та клієнтами. Близько 60% користувачів страхових послуг в Україні вже використовують мобільні додатки для оформлення полісів, подання заявок та отримання консультацій [1].

Проте, незважаючи на позитивні тенденції, існують і виклики - це недостатній рівень цифрової грамотності серед частини населення, обмежений доступ до інтернету в окремих регіонах, а також ризики кібербезпеки, які потребують посилення контролю та захисту даних.

Як узагальнено в таблиці 1, інтелектуальні системи контролю в

страхуванні створюють як нові можливості для підвищення ефективності та прозорості, так і виклики, пов'язані з цифровою безпекою, інтеграцією технологій та етичними аспектами їх використання.

Таблиця 1 - **Виклики та можливості інтелектуальних систем контролю в страхуванні**

Виклики	Можливості
Недостатній рівень цифрової грамотності серед частини населення	Розширення доступу до страхових послуг через мобільні додатки та онлайн-платформи
Ризики кібербезпеки та захисту персональних даних	Впровадження блокчейн-технологій для безпечного зберігання та обробки даних
Обмежений доступ до інтернету в окремих регіонах	Розвиток телекомунікаційної інфраструктури та цифрової інклюзії
Складність інтеграції нових технологій у традиційні бізнес-процеси	Автоматизація страхових виплат та аналітика ризиків для підвищення ефективності
Етичні питання використання ШІ у прийнятті рішень	Персоналізація страхових продуктів на основі поведінкових моделей
Високі витрати на впровадження інтелектуальних систем	Зниження операційних витрат у довгостроковій перспективі

Таким чином, інтелектуальні системи контролю в страхуванні є не лише технологічним інструментом, а й стратегічним чинником трансформації галузі. Їхнє ефективне впровадження потребує комплексного підходу, що включає технічну модернізацію, нормативну адаптацію та розвиток цифрової культури серед споживачів і працівників страхових компаній.

Інтелектуальні системи контролю відіграють ключову роль у трансформації страхового ринку в умовах цифрової епохи. Їх впровадження дозволяє підвищити точність оцінки ризиків, зменшити рівень шахрайства, автоматизувати процеси та покращити клієнтський досвід. Статистичні дані свідчать про суттєве скорочення часу обробки заявок, зниження помилок у розрахунках та зростання використання цифрових сервісів серед населення.

Водночас ефективне використання таких систем потребує вирішення низки викликів від технічної модернізації до забезпечення кібербезпеки та підвищення цифрової грамотності. Успішна інтеграція інтелектуальних технологій у страхову сферу можлива лише за умови комплексного підходу, що поєднує інновації, регуляторну підтримку та розвиток людського капіталу.

Список використаних джерел:

1. О. Т. ПРОКОПЧУК. ЦИФРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ІННОВАЦІЙНІ РІШЕННЯ НА РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ. URL: https://journal.udau.edu.ua/assets/files/105.2/10.pdf.

СЛИВІНСЬКА ОКСАНА,
к.е.н, доцент, завідувач кафедри обліку і аудиту,
ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут», м. Бережани

ОСОБЛИВОСТІ АУДИТУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДПРИЄМСТВА

Під час проведення аудиторської перевірки основний акцент робиться на фінансових результатах, адже саме вони визначають прибуток підприємства. Усі користувачі бухгалтерської (фінансової) звітності, зацікавлені в оцінці діяльності компанії, приділяють цим показникам особливу увагу. Теоретичні питання аудиту фінансових результатів вивчали такі науковці, як Сулейманова Е.Р., Утенкова К.О., Петренко Н.І. та Редько О.Ю. Проте недостатньо розробленими залишаються питання щодо особливостей аудиту фінансових результатів підприємства. Саме це і визначає актуальність даного дослідження.

Фінансовий результат – це прибуток або збиток компанії, зазначена в бухгалтерському обліку за даними за звітний період. Фінансовий результат повинен вказуватися в бухгалтерському обліку щомісяця. Існує також поняття кінцевого фінансового результату, що має на увазі різницю між загальним прибутком, або збитками, і сумою податків на прибуток [1].

Щоб забезпечити впевненість у достовірності бухгалтерської звітності підприємства, слід здійснювати її регулярний аудит. Об'єкт аудиту фінансових результатів – це бухгалтерський прибуток або збиток, яка і є складовою кінцевого фінансового результату, визначеного за Звітний період. Метою аудиту доходів і фінансових результатів є формування аудиторського судження відносно достовірності відображення їх в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності. [3].

Під час проведення аудиту фінансових результатів потрібно розв’язати низку завдань:

- встановлення (відповідності визначення фінансових результатів прийнятій на підприємстві обліковій політиці; повноти; відображення фінансових результатів підприємства на рахунках бухгалтерського обліку та у фінансовій звітності; дотримання підприємством межі звітного періоду);
- перевірка (правильності відображення в обліку списання збитків минулих періодів, довгострокової дебіторської заборгованості; правильності використання рахунків класів 7, 8 та 9 Плану рахунків бухгалтерського обліку; правильності ведення книг аналітичного обліку реалізації продукції, матеріалів, робіт та послуг, а також оборотних відомостей; правильності розрахунку сум, які мають бути сплачені до бюджету);
- дослідження (причин відхилень фактично отриманого прибутку від планового; достовірності визначення фінансових результатів; організації обліку фінансових результатів);
- контроль (за правильністю визначення, розподілу та використання чистого прибутку; за правильністю віднесення витрат до собівартості продукції; за дотриманням чинного законодавства щодо формування фінансових результатів.

Під час перевірки бухгалтерського обліку доходів аудитор визначає, чи відповідає обраний метод визнання доходів прийнятій концептуальній основі фінансової звітності, а також оцінює регулярність проведення внутрішніх перевірок щодо дотримання критеріїв їх визнання відповідно до встановленої класифікації. У ході здійснення перевірки по суті аудитор порівнює показники доходів у фінансовій звітності з даними рахунків з обліку доходів головної книги; на основі визначення суттєвості окремих груп доходів(питомої ваги в загальному обсязі доходів) обирає види доходів, які підлягають подальшому дослідженню з використанням аудиторської вибірки.

Аудитор порівнює обсяги доходів від операційної діяльності заданими первинних документів з документами на відвантаження готової продукції (робіт) вибірковим способом. Потім аудитор за тими ж видами продукції порівнює показники вантаження за даними складського обліку та за даними первинних документів. Вибірковим способом аудитор перевіряє правильність відображення в складі доходів орендної плати з операційної оренди. Завершується перевірка узагальненням та аналізом виявлених викривлень в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності показників доходів і фінансових результатів [4].

Під час проведення аудиту фінансових результатів слід враховувати, що діяльність будь-якого підприємства складається з двох основних компонентів – господарської та фінансової. Важливою особливістю аудиту є те, що фінансовий результат формується під впливом взаємодії цих складових. Тому перед початком перевірки аудитор має чітко розуміти мету діяльності підприємства. Лише за цієї умови можливо провести якісний аудит фінансових результатів і підготувати аналіз показників, необхідних для ефективного управління підприємством.

Отже, якісно проведений аудит фінансових результатів дає змогу виявити проблемні ділянки діяльності підприємства та розробити на цій основі заходи для покращення його фінансових показників. Точність підтвердження доходів і витрат, а також правильне визначення фінансового результату безпосередньо впливають на достовірність розрахунку прибутку, що має особливе значення для власників підприємства та інвесторів.

Список використаних джерел:

1. Сулейманова Е. Р. Методичні аспекти аудиту фінансових результатів та шляхи його вдосконалення. Управління розвитком. 2011. № 2(99). С. 94-96.
2. Утенкова, К.О. Аудит: навчальний посібник. К.: Алерта, 2011. 408 с.
3. Петренко Н. І. Методика аудиту фінансової звітності та шляхи її удосконалення. *Вісник ЖДТУ*. 2012. № 1 (51). URL: http://eztuir.ztu.edu.ua/1582/1/21.pdf.
4. Редько О.Ю. Аудит в Україні. Монографія. К.: ДП «Інформ. - аналіт. агентство», 2008. 493 с.

СОЛОДОВНИК ОЛЕНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **КУЩЕНКО ОЛЕНА**, к.е.н, доцент
ЗВО кафедри статистики, обліку та аудиту,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД СУЧАСНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМ BI У ПРОЦЕСИ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

У сучасних умовах цифрової трансформації економіки впровадження систем бізнес-аналітики (BI) стає ключовим фактором підвищення ефективності фінансового контролю на підприємствах. Традиційні методи фінансового контролю, засновані на ручному зборі даних, періодичних звітах та статичних розрахунках, часто призводять до затримок у прийнятті рішень, помилок через суб'єктивні фактори та недостатньої інтеграції інформації з різних джерел. BI-системи дозволяють перейти від реагування до прогнозування, інтегруючи дані з ERP, CRM та інших систем для створення єдиного джерела правдивої інформації [1]. У фінансовому контролі BI сприяє ідентифікації розбіжностей між бажаними та фактичними показниками, застосовуючи когнітивні елементи, такі як оцінка минулих рішень та стимулювання креативності для подолання упереджень [1]. Таким чином, методологія впровадження BI передбачає оцінку поточного стану даних, визначення ключових показників ефективності (KPI), таких як чистий дохід, коефіцієнт ліквідності чи зростання продажів, та побудову стратегії, що охоплює як стратегічний, так і операційний рівні контролю [2].

Перехід від традиційних методів до BI-орієнтованих підходів вимагає системного аналізу бізнес-цілей та інтеграції даних для уникнення інформаційних ізольованих джерел даних, які ускладнюють фінансовий моніторинг. Згідно з дослідженнями, впровадження BI починається з розробки стратегії, що включає оцінку доступних даних, визначення цілей та вибір моделі розгортання – хмарної чи локальної [3]. Це дозволяє підприємствам автоматизувати процеси, такі як генерація інвойсів та моніторинг платежів, забезпечуючи видимість у фінансових потоках.

Методологічні аспекти також охоплюють формування міждисциплінарної команди, включаючи фінансових аналітиків, IT-спеціалістів та менеджерів, для подолання опору змінам та забезпечення прийняття системи [3]. У фінансовому контролі BI трансформує традиційні статистичні методи на динамічні, з використанням технік інтелектуального аналізу даних та статистичних аналізів для виявлення закономірностей, що раніше залишалися непоміченими. Прикладом є інтеграція BI з ERP-системами дозволяє проводити сценарне планування, моделюючи вплив ринкових змін на фінансові показники, та підвищує точність прогнозування до 99,84% порівняно з 88,94% у традиційних методах [1]. Такий відхід від рутинних розрахунків до даних-орієнтованого підходу не лише прискорює рішення, але й знижує операційні витрати за рахунок автоматизації.

Застосування цифрових технологій у BI-системах значно посилює процеси

фінансового контролю, забезпечуючи аналіз в реальному часі та візуалізацію даних. Серед ключових технологій – дашборди, які надають миттєве відображення складних фінансових метрик, таких як прибутковість клієнтів, аналіз знижок чи довгострокова вартість клієнта [2]. Аналіз в реальному часі реалізується через вбудовані процесори пам'яті та потокову аналітику, дозволяючи моніторинг щоденних продажів, коригування ціни чи маркетингові стратегії в режимі онлайн [3]. Інструменти на кшталт Tableau чи Power BI інтегруються з фінансовими системами для створення багаторівневих дашбордів – від рівня CEO до персональних, з рольовою моделлю безпеки для захисту чутливих даних [4]. Цифрові технології також включають ETL-процеси для обробки даних з ERP та CRM, хмарні сховища на зразок Azure Data Lake чи Amazon Redshift для масштабування, та OLAP-куби для багатовимірного аналізу фінансових даних [4]. У контексті фінансового контролю це дозволяє проводити предиктивну аналітику для прогнозування тенденцій, таких як зміни доходів чи економічні коливання, та виявлення аномалій, наприклад, шахрайства в транзакціях [5]. Інтеграція штучного інтелекту (ШІ) та машинного навчання автоматизує аналіз, зменшуючи потребу в ручній праці та апаратних ресурсах, та забезпечує шифрування даних для дотримання нормативних вимог [2]. Таким чином, BI перетворює фінансовий контроль на динамічний інструмент, де дашборди та реальний час аналіз стають основою для оперативних рішень, а структурна модель зображена на рис.1 прискорює цей процес.

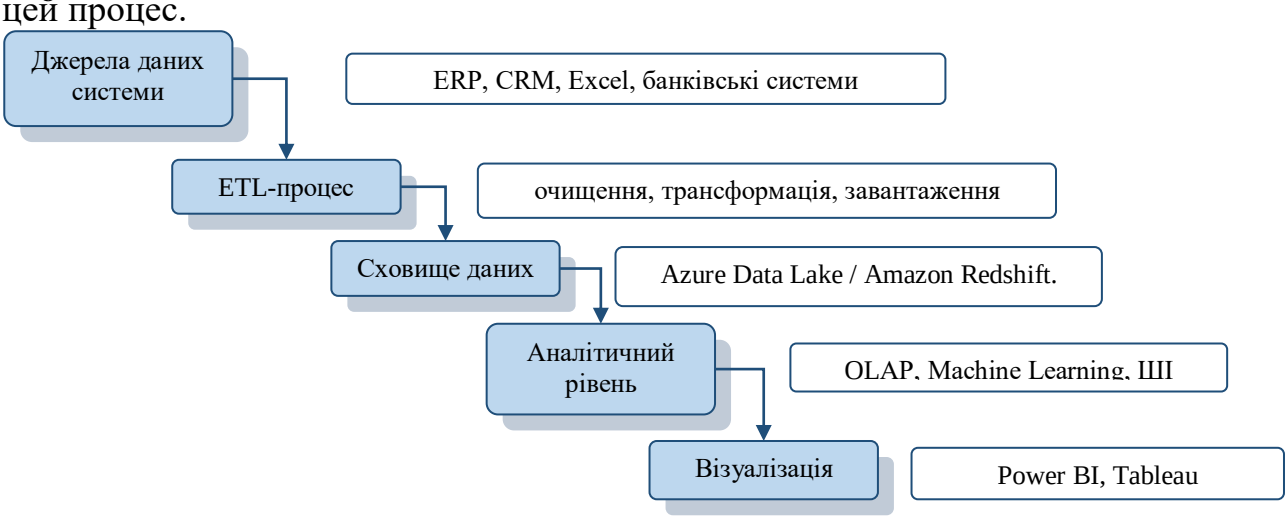

Рис. 1. Структурна модель BI-системи у фінансовому контролі

Джерело: Сформовано автором за даними [4].

Перспективи розвитку BI-систем у фінансовому контролі підприємств пов'язані з інтеграцією передових технологій, таких як ШІ, машинне навчання та хмарні рішення, для посилення можливостей прогнозування та самообслуговування. У майбутньому BI еволюціонує до платформ, що дозволяють нетехнічним користувачам генерувати звіти та дашборди, покращуючи комунікацію фінансових метрик через візуальне сприйняття [3]. Це включатиме комплексну аналітику в реальному часі, де команди зможуть спільно аналізувати дані для стратегічного планування, та інтеграцію з IoT для

посилення безпеки та моніторингу [1]. Перспективи також передбачають розширення на великі дані для глибшого аналізу неструктурованих джерел, що дозволить підприємствам прогнозувати клієнтську поведінку, оптимізувати портфелі інвестицій та забезпечувати дотримання нормативних вимог, таких як GAAP чи IFRS [5].

Однак, виклики впровадження залишаються значними: проблеми з інтеграцією даних з різних джерел, забезпечення якості та послідовності інформації, що може призводити до неточних аналітичних висновків [2;3]. Регуляторні вимоги до конфіденційності, такі як GDPR, вимагають надійного шифрування та контролю доступу, особливо при передачі даних третім сторонам [1]. Крім того, брак кваліфікованих кадрів та висока вартість початкових інвестицій, а саме від 80 000 до 1 000 000 доларів залежно від складності, це ускладнює процес, вимагаючи поетапного впровадження, навчання персоналу та розрахунку ROI [4]. Для подолання цих викликів рекомендовано починати з пілотних програм, фокусуючись на областях з високим впливом, таких як моніторинг KPI, та постійне удосконалення системи на основі зворотного зв'язку [3].

У підсумку, впровадження BI-систем трансформує фінансовий контроль підприємств, роблячи його більш ефективним, точним та орієнтованим на майбутнє. Методологічний відхід від традиційних підходів до більш орієнтованих на дані, застосування цифрових технологій для аналізу в реальному часі та дашбордів, а також перспективи інтеграції ШІ відкривають нові горизонти для розвитку, попри виклики інтеграції та безпеки. Це не лише підвищує конкурентоспроможність, але й забезпечує стале зростання в умовах цифрової економіки [5].

Список використаних джерел:

1. Design and Implementation of Enterprise Financial Decision Support System Based on Business Intelligence. ResearchGate. 2023. URL : https://www.researchgate.net/publication/370626636_Design_and_Implementation_of_Enterprise_Financial_Decision_Support_System_Based_on_Business_Intelligence.
2. How Business Intelligence Transforms Financial Services. HubiFi. 2023. URL : https://www.hubifi.com/blog/business-intelligence-finance.
3. BI Implementation: A Step-by-Step Guide on Business Intelligence. Diceus. 2023. URL : https://diceus.com/business-intelligence-implementation-guide/.
4. How to Implement Business Intelligence in 8 Steps. ScienceSoft. 2023. URL : https://www.scnsoft.com/data/business-intelligence/implementation.
5. Financial Business Intelligence: Benefits And Banking Processes. NIX United. 2023. URL : https://nix-united.com/blog/business-intelligence-in-finance -all-you-need-to-know/.

ТИТАР АНАСТАСІЯ, здобувачка вищої освіти
Науковий керівник – **ЗАЇКА СВІТЛАНА**, к.е.н., професор,
професор кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування
Державний біотехнологічний університет, м. Харків

СИСТЕМИ БІЗНЕС-АНАЛІТИКИ ЯК ЗАСІБ ПІДТРИМКИ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

В умовах зростання обсягів даних та ускладнення управлінських процесів все більше організацій звертаються до використання систем бізнес-аналітики (Business Intelligence, BI), які поступово витісняють традиційні форми звітності, що не здатні забезпечити своєчасну і точну інформацію для ухвалення обґрунтованих рішень. BI-рішення дозволяють керівникам отримувати зведену інформацію про поточний стан справ, оперативно виявляти відхилення та реагувати на них у межах планових процедур управління.

Головна мета нашого дослідження - з'ясувати, яким чином BI-системи сприяють покращенню процесів контролю в організації, а також оцінці дій, спрямованих на досягнення поставлених цілей.

Управлінський контроль передбачає співвіднесення фактичних результатів із попередньо визначеними орієнтирами. Його зміст полягає не лише в тому, щоб зафіксувати відхилення, а й своєчасно визначити їхні причини, а також знайти способи виправлення ситуації. BI-системи, які дозволяють формувати панелі показників у зручному візуальному форматі, значно спрощують цей процес. Зокрема, можна здійснювати аналіз тенденцій, оцінювати зміну показників у режимі близькому до реального часу та порівнювати плановані й фактичні дані [2; 5].

Згідно з положеннями, викладеними у праці [4], інформаційно-аналітична діяльність має забезпечити прийняття рішень на основі перевірених, актуальних та чітко структурованих даних. У цьому контексті BI-системи виконують важливу функцію накопичення даних, їх інтеграції з різних джерел, а також перетворення в інформацію, придатну до аналітичного опрацювання, що підвищує рівень усвідомленості рішень, які ухвалюються на різних щаблях управління.

Як вказано у дослідженні [1], ефективне управління все частіше спирається на регулярну аналітичну оцінку діяльності організації. При цьому важливими є не лише класичні фінансові показники, а й сукупність непрямих індикаторів, які дають змогу фіксувати зміни ще до того, як вони вплинуть на кінцеві результати. Системи бізнес-аналітики забезпечують автоматичне оновлення інформації, дозволяючи побудувати не лише звіт, а й прогноз можливих сценаріїв розвитку подій.

Інструментарій BI також передбачає моделювання варіантів управлінських дій. За допомогою what-if аналізу можливо передбачити вплив зміни окремих показників на загальний стан справ у організації, що у поєднанні з технологіями візуалізації створює можливості для ефективної комунікації аналітичних висновків між учасниками управлінського процесу.

Ефективність впровадження BI-систем залежить не лише від технологічних характеристик, а й від наявності певної культури роботи з даними. Важливим є розуміння того, як отримана інформація може бути використана в управлінні, а також підготовка персоналу, здатного грамотно інтерпретувати та застосовувати аналітичні висновки на практиці.

Проте впровадження BI-технологій супроводжується низкою труднощів. Серед них – невисока якість початкових даних, відсутність системного підходу до збору інформації, технічна несумісність різних джерел даних. Окрему увагу слід звернути на ризик надмірного покладання на аналітику, без «урахування контексту та досвіду керівників, що може призвести до помилкових рішень» [3].

Сучасні тенденції у розвитку BI пов’язані з поєднанням аналітики із можливостями штучного інтелекту та машинного навчання, що дозволяє не лише автоматизувати оцінку показників, а й формувати прогнозні моделі, що враховують зміну умов. Крім того, поширення хмарних технологій значно спрощує доступ до BI-платформ, відкриваючи їх для ширшого кола користувачів.

Підсумовуючи викладене, можна зазначити, що системи бізнес-аналітики поступово стають невід’ємною частиною управлінського процесу. Вони дозволяють покращити контроль за поточним станом справ, сформувати обґрунтовані управлінські рішення, а також здійснювати прогнозування та аналіз діяльності організації. Разом із тим для досягнення відчутного ефекту важливо забезпечити якісну підготовку кадрів, налаштувати процедури обробки даних і забезпечити належне функціонування цифрової інфраструктури.

Список використаних джерел:

1. Zaika S.O. Methodological approaches to management diagnostics and expert analytics in enterprise management. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2025. Vol. 8. P. 105-115. DOI: https://doi.org/10.58423/2786-6742/2025-8-105-115

2. Заїка С.О. *Управлінська діагностика: курс лекцій для здобувачів вищої освіти денної та заочної форми навчання*. Харків: ДБТУ. 2023. 270 с. URL: https://repo.btu.kharkiv.ua/server/api/core/bitstreams/1b856df8-de1d-4ffc-b6a2-d01e5e06d0b4/content

3. Заїка С.О., Грідін О.В. Особливості діагностики ефективності менеджменту. *Вісник ХНТУСГ: Економічні науки*. 2016. Вип. 174. С. 199-206.

4. *Основи інформаційно-аналітичної діяльності* / І. В. Захарова та ін. - Суми: Сумський державний університет, 2022. - 128 с.

5. *Управлінська діагностика: підручник* / С. О. Заїка, Л. С. Харчевнікова / М-во освіти і науки України, Держ. біотехнол. ун-т. - Харків: Право, 2025. - 410 с. DOI: https://doi.org/10.31359/9786178612474

ТЮПА ОЛЕКСІЙ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **СЕМЕНОВА КАТЕРИНА**, к.е.н., доцент
кафедри бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту,
Одеський національний економічний університет, м. Одеса

АНАЛІЗ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА АТ «ФАРМАК»

У сучасних умовах розвитку фармацевтичної галузі ефективне управління запасами є одним з ключових чинників стабільного функціонування підприємств. Запаси формують основу безперервності виробничого процесу, впливають на собівартість продукції, ліквідність і фінансову стійкість, а також визначають конкурентоспроможність компанії на ринку. Для підприємств фармацевтичного профілю питання оптимізації запасів набуває особливого значення через специфіку продукції, що вимагає суворого дотримання умов зберігання, контролю термінів придатності та безперервності постачань сировини, яка часто імпортується. Неефективне управління запасами може призвести до перевитрат оборотного капіталу, накопичення застарілих або непотрібних матеріалів і готової продукції, тоді як дефіцит – до зриву виробничого циклу, невиконання контрактних зобов'язань і втрати ринкових позицій [1, с. 193].

Згідно з НП(с)БО 9 «Запаси», запаси – активи, які утримуються для подальшого продажу або передачі у ході звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва з метою подальшої реалізації готової продукції; призначені для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг або для адміністративних потреб підприємства. До складу запасів відносять: сировину та матеріали, незавершене виробництво, готову продукція, товари, малоцінні та швидкозношувані предмети, поточні біологічні активи [2].

Джерелами інформації для аналізу виступають бухгалтерські регістри, фінансова звітність (зокрема форма №1 «Звіт про фінансовий стан» та Ф № 5 «Примітки до річної фінансової звітності»), внутрішні документи складського обліку та результати інвентаризацій [3, с. 62].

Проведемо аналіз динаміки, складу та структури запасів АТ «Фармак» за 2023-2024 рр. (табл. 1). АТ «Фармак» – провідний виробник лікарських засобів в Україні та один із найбільших експортерів фармацевтичної продукції у Східній Європі. Головний офіс розташований у Києві.

Підприємство виробляє понад 400 найменувань препаратів у 14 терапевтичних групах, включаючи кардіологічні, ендокринологічні, гастроентерологічні та неврологічні засоби. Продукція постачається більш ніж у 60 країн, серед яких держави ЄС, Близького Сходу, Центральної та Південної Америки. Виробнича база компанії складається з двох сучасних заводів у Києві та Шостці, що мають міжнародні сертифікати GMP. На підприємстві функціонують 25 виробничих дільниць і потужний R&D-комплекс із 12 лабораторіями, які займаються розробкою нових лікарських форм та біотехнологічних активних фармацевтичних інгредієнтів.

Таблиця 1 - **Аналіз динаміки, складу та структури запасів підприємства**

Показник	Сума, тис. грн		Відхилення (+, -)		Структура, %		Відхилення структури, в. п.
	2023 р.	2024 р.	тис. грн	%	2023 р.	2024 р.	
Виробничі запаси	1 147 737	1 352 864	205 127	17,87	56,09	51,95	-4,14
Незавершене виробництво	149 069	145 903	-3 166	-2,12	7,28	5,60	-1,68
Готова продукція	691 147	929 759	238 612	34,52	33,78	35,71	1,93
Товари	58 366	175 384	117 018	200,49	2,85	6,74	3,89
Запаси усього	**2 046 319**	**2 603 910**	**557 591**	**27,25**	**100,00**	**100,00**	**x**

Джерело: сформовано автором на підставі [4]

Сума запасів АТ «Фармак» на кінець 2023 р. складала 2046 млн. грн., а на кінець 2024 р. – 2604 млн. грн., тобто за 2024 р. вона зросла на 557 591 тис. грн. або на 27,25%. Це відбулося в першу чергу за рахунок збільшення вартості готової продукції на 238 612 тис. грн. або на 34,52%, а також виробничих запасів на 205 127 тис. грн. або на 17,87%. Зросла також вартість товарів на 117 018 тис. грн. або у 3 рази.

Представимо структуру запасів підприємства графічно (рис. 1).

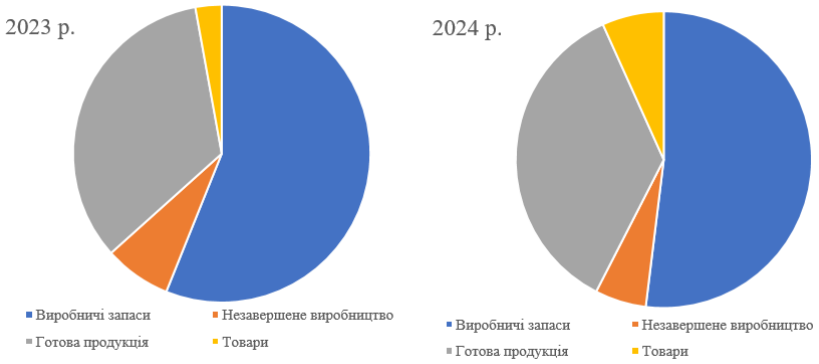

Рис. 1. Структура запасів АТ «Фармак», %
Джерело: побудовано автором на підставі табл. 1

Аналіз даних табл. 1 та рис. 1 показав, що в структурі запасів підприємства найбільшу питому вагу складають виробничі запаси, які склали відповідно на кінець 2023 р. – 56,09% і на кінець 2024 р. – 51,95%, тобто за рік їх питома вага зменшилась на 4,14 в.п. Зменшилася також за 2024 р. питома вага незавершеного виробництва на 1,68 в.п., у той час як частка готової продукції і товарів зросла відповідно на 1,93 в.п. та на 3,89 в.п.

Сформовані тенденції у цілому відображають стратегічне розширення виробництва і підготовку до зростання продажів, проте потребує уважного контролю за швидкістю обігу та економічною доцільністю зберігання значних запасів, у першу чергу шляхом постійного контролю між співвідношенням темпів зростання чистого доходу від реалізації продукції підприємства та його запасів.

Отже, проведений аналіз динаміки, складу та структури запасів АТ

«Фармак» свідчить про їх важливу роль у забезпеченні виробничого процесу та підтриманні стабільності фармацевтичного бізнесу компанії. З одного боку, їхнє зростання на 27,25 % у 2024 році відображає розширення виробничих програм і підготовку до збільшення продажів, що зміцнює ринкові позиції компанії. З іншого боку, високі обсяги готової продукції та виробничих запасів створюють додаткове навантаження на оборотний капітал і можуть уповільнювати швидкість обігу.

На завершення можна зробити висновок, що для забезпечення фінансової гнучкості в умовах конкурентного фармацевтичного ринку підприємству доцільно поєднувати класичні методи управління запасами, засновані на аналізі фінансових показників і нормуванні складських залишків, із сучасними цифровими інструментами моніторингу й прогнозування попиту. Такий підхід дасть змогу своєчасно виявляти вплив окремих статей запасів на ліквідність та ефективно регулювати їх оптимальний рівень, зберігаючи стійкість і конкурентоспроможність АТ «Фармак».

Список використаних джерел:

1. Жарська І., Хачірова Ю. Сучасні моделі управління запасами на підприємств. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2023. Т. 11-12, № 312-313. С. 192–196.

2. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси». Наказ міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. № 246. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text (дата звернення: 29.09.2025).

3. Купріна Н. М., Ступницька Т. М., Величко О. М. Особливості фінансового аналізу найбільш важливих груп активів в системі управління діяльністю підприємства. *Food industry economics*. 2022. Т. 14, № 2. С. 58–66.

4. 00481198 - АТ "ФАРМАК" - фінансова звітність за 2024 рік - clarity project. *Clarity - прозора аналітика*. URL: https://clarity-project.info/edr/00481198/yearly-finances (дата звернення: 29.09.2025).

УСАТЕНКО МАКСИМ, аспірант
Науковий керівник - ПАШКЕВИЧ МАРИНА, д.е.н, професор,
завідувач кафедри міжнародних відносин і аудиту
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», м. Дніпро

АВТОМАТИЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ У СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ

В умовах цифрової трансформації економіки автоматизація бізнес-процесів стає одним із ключових чинників підвищення конкурентоспроможності підприємств, незалежно від галузі їх діяльності. У сучасному глобалізованому середовищі, де швидкість обміну інформацією, технологічні інновації та зміни споживчих уподобань відбуваються надзвичайно динамічно, саме автоматизація забезпечує здатність підприємств оперативно реагувати на виклики ринку, зменшувати витрати часу та ресурсів на виконання рутинних операцій і підвищувати загальну продуктивність праці. Застосування сучасних інформаційних технологій, штучного інтелекту, аналітики великих даних, хмарних сервісів та інших систем управління, відкриває нові можливості для ефективного управління бізнесом.

Крім того, автоматизація бізнес-процесів відіграє стратегічну роль у формуванні гнучких моделей управління, орієнтованих на споживача. Вона дозволяє підприємствам швидко адаптуватися до змін попиту, підвищувати якість продукції та послуг, впроваджувати персоналізовані підходи до клієнтів. Сьогодні автоматизація стає не лише інструментом підвищення ефективності, а й рушійною силою інноваційного розвитку, що формує конкурентні переваги та забезпечує стабільність підприємств у довгостроковій перспективі.

Питання бізнес-процесів активно досліджуються українськими науковцями, так Командровська В.Є., Морозенко О.Ю. визначали сутність бізнес-процесів, вивчали та групували методи їх удосконалення [1], Чернобай Л.І., Дума О.І. досліджували класифікацію та структурно-ієрархічну модель бізнес-процесів підприємства [2]. Попри значну кількість досліджень, низка проблем залишається недостатньо вирішеною. Зокрема, потребують подальшого опрацювання питання інтеграції інтелектуальних систем у бізнес-процеси підприємств різних галузей, оцінювання економічної доцільності впровадження штучного інтелекту, а також формування показників ефективності автоматизованих процесів. Недостатньо розкритими залишаються аспекти адаптації персоналу до нових цифрових рішень, управління змінами в умовах автоматизації та забезпечення інформаційної безпеки під час цифрової трансформації. Водночас існує потреба у комплексному підході до оцінки впливу автоматизації бізнес-процесів на стратегічний розвиток підприємства.

Бізнес-процеси - це послідовність взаємопов’язаних дій або операцій, спрямованих на досягнення певної мети підприємства. Вони формують основу діяльності будь-якої організації, забезпечуючи узгоджену роботу структурних підрозділів. Залежно від ролі у створенні цінності бізнес-процеси можна класифікувати на три основні групи (Рис.1):

Рис. 1. Класифікація бізнес-процесів в залежності від ролі у створенні цінності

Основні – це які безпосередньо пов'язані з виробництвом продукції або наданням послуг, вони формують основний дохід підприємства. Допоміжні - створюють умови для ефективного функціонування основних процесів. Управлінські - спрямовані на планування, моніторинг, аналіз та прийняття стратегічних рішень.

Інший підхід до класифікації бізнес-процесів базується на ступені стандартизації та повторюваності. Так, виділяють (Рис.2):

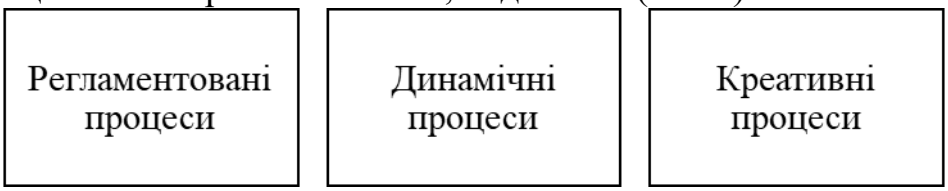

Рис.2. Класифікація бізнес-процесів в залежності від ступені стандартизації та повторюваності

Регламентовані процеси, які мають чіткі алгоритми виконання (наприклад, оформлення замовлення, нарахування заробітної плати), динамічні процеси, що потребують гнучкого управління та адаптації до змін середовища (маркетингові кампанії, інноваційні розробки), креативні процеси, пов'язані з прийняттям рішень на основі аналітики та інтуїції (управління ризиками, розробка стратегії).

Автоматизація кожного типу бізнес-процесів має свою специфіку. Для регламентованих процесів ефективно застосовуються ERP-системи, CRM-платформи та RPA-технології, які забезпечують швидкість і точність виконання операцій. Динамічні процеси автоматизуються за допомогою аналітичних платформ і систем штучного інтелекту, що дозволяють адаптувати рішення у реальному часі. Креативні процеси, у свою чергу, підтримуються інструментами бізнес-аналітики, системами підтримки прийняття рішень та інтегрованими базами знань. Автоматизація бізнес-процесів є невід'ємною складовою розвитку сучасних підприємств. Вона дозволяє забезпечити прозорість управління, підвищити продуктивність праці, зменшити ризики людських помилок і створити передумови для сталого економічного зростання.

Список використаних джерел:

1. Командровська В.Є., Морозенко О.Ю. Бізнес-процеси підприємства: сутність та методи удосконалення. Проблеми підвищення ефективності інфраструктури, 2011, 30.
2. Чернобай, Л. І.; Дума, О. І. Бізнес-процеси підприємства: класифікація та структурно-ієрархічна модель. Економічний аналіз, 2015, 22,№ 2: 171-182.

ФИСЕНКО НАТАЛІЯ, здобувачка вищої освіти
Науковий керівник - **СИРЦЕВА СВІТЛАНА,** к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ КОНТРОЛЮ ЕКОЛОГІЧНИХ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У сучасних умовах господарювання проблема раціонального використання природних ресурсів та мінімізації антропогенного впливу на довкілля набуває особливої актуальності. Підприємства, здійснюючи виробничу діяльність, зобов'язані не лише виконувати економічні та фінансові завдання, а й дотримуватись екологічних вимог, передбачених чинним законодавством і міжнародними стандартами. У цьому контексті важливим завданням стає належна організація системи обліку й контролю екологічних витрат, що виступає основою прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Раціональна система обліку та контролю екологічних витрат надає підприємству можливість комплексно враховувати екологічні аспекти своєї діяльності, своєчасно ідентифікувати ризики надмірного антропогенного впливу на навколишнє середовище та застосовувати превентивні заходи. Це дозволяє не лише забезпечити відповідність природоохоронним нормам, а й обґрунтовано планувати напрямки стійкого та екологічно орієнтованого розвитку підприємства [1].

Методичний підхід до контролю передбачає класифікацію екологічних витрат за їх видами: витрати на запобігання забрудненню, утилізацію та знешкодження відходів, утримання природоохоронного обладнання, впровадження екологічних інновацій, оплату екологічних податків та зборів. Це забезпечує прозорість і дає змогу оцінити пріоритетність фінансування окремих напрямів діяльності [2].

Контроль екологічних витрат на підприємстві передбачає системний підхід [2, 3]:

1. Планування та бюджетування - передбачає формування плану витрат на основі вимог законодавства та виробничих норм, виділення екологічних витрат у самостійні статті калькуляції та визначення відповідальних осіб за контроль на кожному етапі. Такий підхід забезпечує прозорість фінансових потоків та дозволяє ефективно розподіляти ресурси для екологічно значущих заходів.

2. Облік і реєстрація витрат включає документальне оформлення всіх операцій, пов'язаних з охороною навколишнього середовища, перевірку правильності оцінки та визнання витрат, ведення окремого обліку операційних та інвестиційних витрат. Автоматизація облікових процесів забезпечує оперативне відображення інформації, що дозволяє своєчасно реагувати на відхилення від планових показників.

3. Моніторинг і аналіз - передбачає регулярне порівняння фактичних витрат із плановими, оцінку впливу екологічних факторів на фінансові результати підприємства та виявлення причинно-наслідкових зв'язків між

витратами та ефективністю природоохоронних заходів. Такі процедури дозволяють підприємству оцінити доцільність інвестицій у природоохоронні заходи та визначити пріоритетні напрями скорочення витрат без шкоди для довкілля.

4. Оцінка ефективності витрат - включає аналіз співвідношення вигоди та понесених витрат, визначення економічного ефекту від впровадження екологічних заходів та підготовку висновків щодо доцільності планування нових інвестицій у сфері охорони довкілля. Це дозволяє підприємству приймати обґрунтовані рішення щодо розподілу ресурсів та управління екологічними ризиками.

5. Звітність та прогнозування - передбачає складання повної та достовірної звітності про екологічні витрати, використання отриманих даних для управлінських рішень, прогнозування потенційних витрат та формування інформації для забезпечення фінансової безпеки підприємства, зокрема своєчасної сплати екологічних податків. Застосування такої методики сприяє підвищенню прозорості та довіри до фінансової і нефінансової інформації підприємства [4, 5].

Практика свідчить про наявність низки проблем, які ускладнюють ефективне впровадження системи контролю екологічних витрат на підприємстві:

- відсутність єдиних методичних підходів до їх ідентифікації та оцінки;
- складність відокремлення екологічних витрат від загальновиробничих та адміністративних;
- недостатній рівень інтеграції екологічної інформації у фінансову та статистичну звітність;
- низька автоматизація процесів збору та аналізу даних;
- формальний підхід до складання екологічної звітності, зорієнтованої переважно на виконання мінімальних нормативних вимог.

Такі проблеми знижують аналітичну цінність інформації про екологічні витрати та унеможливлюють прийняття стратегічно виважених рішень у сфері екологічного менеджменту.

Підвищення ефективності контролю екологічних витрат можливе за рахунок реалізації таких заходів:

- розробка та впровадження єдиних методичних стандартів оцінки й контролю екологічних витрат;
- упровадження інтегрованої звітності відповідно до міжнародних стандартів (GRI, ESG), що дозволяє комплексно поєднувати фінансові та нефінансові показники;
- застосування сучасних інформаційних технологій для автоматизації процесів контролю та моніторингу витрат;
- посилення ролі екологічного аудиту як механізму незалежної оцінки ефективності природоохоронної діяльності підприємств;
- розробка внутрішніх мотиваційних механізмів для персоналу, які стимулюють економне використання природних ресурсів і зниження рівня

забруднення.

Таким чином, контроль екологічних витрат є невід'ємною складовою сучасної системи управління підприємством, що забезпечує поєднання економічної результативності та екологічної відповідальності. Наявні проблеми свідчать про необхідність подальшого удосконалення методичних підходів до його організації, зокрема стандартизації обліку, розвитку інтегрованої звітності та впровадження інноваційних технологій управління. Реалізація зазначених напрямів дозволить підвищити ефективність екологічної діяльності підприємств і сприятиме їх сталому розвитку.

Список використаних джерел:

1. Совик М.І. Необхідність упровадження обліку екологічних витрат в умовах здійснення економічної діяльності згідно з концепцією сталого розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 19 (3). С. 61–64.

2. Костирко Л.А., Чернодубова Е.В. Внутрішній контроль екологічних витрат в забезпеченні фінансової безпеки промислових підприємств. *Економіка та суспільство.* 2024. Вип.62. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-70.

3. Савченко О.Ф. Екологічні витрати: проблеми права, обліку та оподаткування. *Економіка та держава*. 2015. № 5. С. 11–19.

4. Селецька Д.О. Звітність зі сталого розвитку: становлення, зміст, актуальність. *Економіка, управління та адміністрування.* 2024. № 2 (108). С.109-117.

5. Купалова Г., Матвієнко Т. Екологічна звітність підприємств як склад національної інформаційної системи з охорони довкілля. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2012. Випуск 142. С. 12-16.

ХРУЩ АНАСТАСІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **СЕМЕНОВА КАТЕРИНА**, к. е. н., доцент
кафедри бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту,
Одеський національний економічний університет, м. Одеса

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА

У процесі господарської діяльності підприємства активно використовують основні засоби як матеріальну базу виробництва. Згідно з НП(с)БО 7 «Основні засоби», основні засоби – матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, виконання робіт і надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік). До таких основних засобів належать будівлі, машини, інвентар, транспортні засоби та інше.

Оптимальне управління виробничими фондами має велике значення для фінансового стану підприємства, сприяння безперебійній роботі підприємства, зниження собівартості продукції та підвищення загальної ефективності виробництва. Важливо не лише збереження та технічне обслуговування основних засобів, а й їх оновлення, модернізація та раціональне використання. Зростання ефективності використання основних засобів забезпечує підвищення продуктивності праці, прибутковість підприємства та зміцнення його конкурентних позицій на ринку [1, с. 237-238].

Метою цієї роботи є здійснення аналізу ефективності використання основних засобів ТОВ «СПЕКТР-АГРО».

Основною перешкодою для оновлення виробничих фондів та технічного оснащення у сільському господарстві є дефіцит фінансових ресурсів, які можна було б віднести на зміцнення матеріально-технічної бази. Це відбувається через наступні причини:

1) зменшення обсягу виробництва продукції на підприємстві;

2) сезонний характер виробництва призводить до зменшення обсягу обігових коштів, що ускладнює своєчасні розрахунки за отриманий інвентар;

3) через постійне зниження рентабельності виробництва стає неможливим використання кредитів, а також інвестицій у аграрний сектор.

Визначальним чинником успішної діяльності компанії в аграрному секторі є ефективна система управління виробничими фондами, адже це питання є пріоритетним для більшості сільськогосподарських підприємств [2, с. 75].

Для аналізу стану та руху основних засобів використовують такі коефіцієнти: знос основних засобів, придатність основних засобів, оновлення основних засобів, віддача основних засобів, місткість основних засобів та рентабельність основних засобів.

Проведемо аналіз ефективності використання основних засобів ТОВ «СПЕКТР-АГРО» (табл. 1). Основною сферою діяльності підприємства

є реалізація продукції для аграрного сектору, тобто насіння, агрохімікатів, мінеральних добрив (макро- та мікроелементів), а також сільськогосподарської техніки від провідних вітчизняних та міжнародних виробників [3]. Для аналізу скористаємося фінансовою звітністю ТОВ «СПЕКТР-АГРО» за 2023-2024 рр.

Таблиця 1 - **Показники стану, руху та ефективності використання основних засобів ТОВ «СПЕКТР-АГРО»**

Показник	2023 р.	2024 р.	Абсолютний приріст	Темп зростання, %
1. Коефіцієнт зносу, %	31,147	34,038	2,891	109,3
2. Коефіцієнт придатності, %	68,853	65,962	-2,891	95,8
3. Коефіцієнт оновлення, %	20,627	15,729	-4,835	76,3
4. Коефіцієнт вибуття, %	-	4,381	4,381	-
5. Віддача, грн	36,190	38,386	2,196	106,1
6. Місткість, %	0,027	0,026	-0,001	96,3
7. Рентабельність, %	90,854	151,505	60,651	166,8

Джерело: сформовано автором на підставі [4]

Розраховані показники зносу показують, що рівень зносу основних засобів ТОВ «СПЕКТР-АГРО» є відносно невисоким. Так, на кінець 2024 року дані виробничі фонди були зношені на 34 %, тобто придатні до використання на 66%. За 2023 рік основні засоби оновилися на 20,6%, а за 2024 рік на 15,7%, тобто рівень оновлення основних засобів за 2024 рік зменшився на 4,8 в. п. або на 23,7%.

Також за 2024 рік з підприємства вибуло 4,381% основних засобів, які були на балансі на початок року. У 2023 році на одну гривню залучених у виробничий процес виробничих фондів було отримано в середньому 36,19 грн, а у 2024 році 38,39 грн реалізованої продукції, отже віддача основних засобів у 2024 році, порівняно із 2023 роком, збільшилася на 2,1 грн або на 6,1%. У 2023 році на кожну гривню задіяних у виробничому процесі виробничих фондів було отримано в середньому 90,9 коп. чистого прибутку, а у 2024 році 1 грн 52 коп., що свідчить про рентабельну діяльність підприємства у 2024 році.

Отже, у 2024 році відбулися позитивні зміни, використання основних засобів у 2024 році було рентабельним, а підприємство демонструє здатність ефективно перетворювати свої капіталовкладення у виробничі фонди на прибуток.

Проте, зменшення рівня оновлення основних засобів є негативною тенденцією, оскільки у довгостроковій перспективі це може вплинути на стабільність виробничого процесу.

Для того, щоб наочно побачити зміни показників використання основних засобів за 2023-2024 рр. побудуємо графік динаміки показників ТОВ «СПЕКТР-АГРО» (рис. 1).

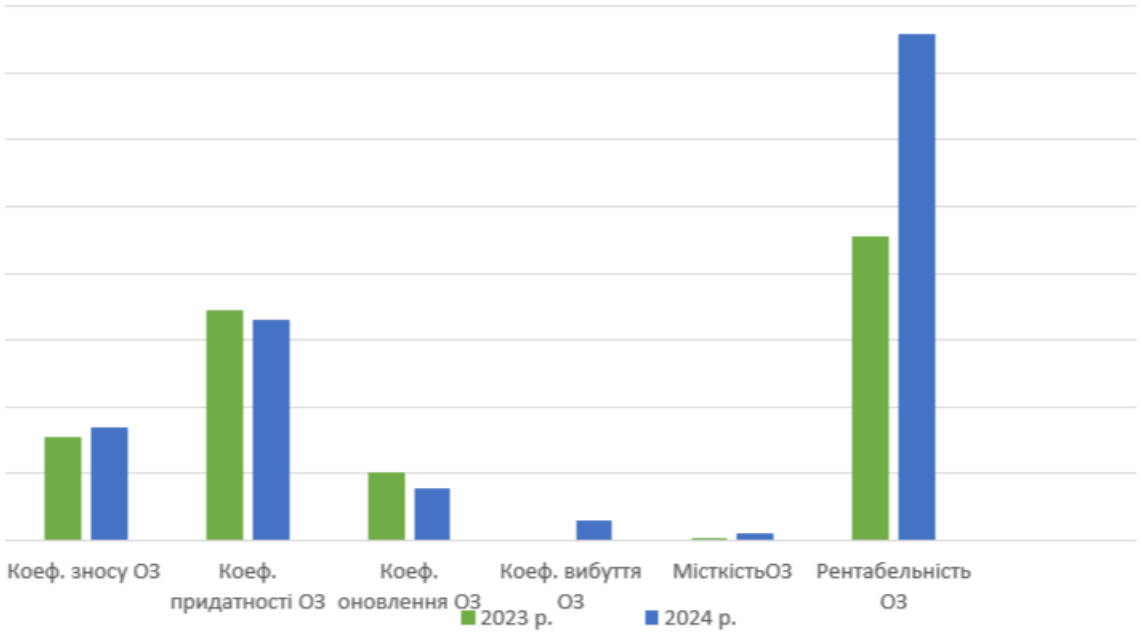

Рис. 1. Динаміка показників використання основних засобів ТОВ «СПЕКТР-АГРО» за 2023-2024 рр.

Джерело: сформовано автором на підставі таблиці 1

Аналіз основних засобів ТОВ «СПЕКТР-АГРО» показав, що найбільші зміни зазнала рентабельність основних засобів, яка за 2024 рік виросла майже в 1,7 рази. У той же час зріс коефіцієнт зносу, а коефіцієнти придатності і оновлення знизилися, що не є позитивними змінами.

Отже, ефективне використання основних засобів є одним із ключових чинників забезпечення стабільної та прибуткової діяльності підприємства. Незважаючи на те, що ТОВ «СПЕКТР-АГРО» демонструє зростання ефективності використання основних засобів, необхідно посилити увагу до процесів їх оновлення та модернізації, аби підтримувати й надалі позитивну динаміку та уникати технічного відставання у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Китайчук Т. Г. Особливості економічного аналізу ефективності використання основних засобів в контексті цифрової економіки. *Збірник наукових праць «Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України».* Вінниця, 2025. Ч. 1. С. 235-242.
2. Олійник Т. Г. Ефективність управління основними засобами аграрних підприємств. *Modern Economics.* 2024. №43. С. 73-81.
3. 36348550 – ТОВ «СПЕКТР-АГРО». Основна інформація. URL: https://clarity-project.info/edr/36348550 (дата звернення: 27.09.2025)
4. 36348550 – ТОВ «СПЕКТР-АГРО». Фінансова звітність за 2024 рік. URL: https://clarity-project.info/edr/36348550/yearly-finances (дата зернённая: 27.09.2025)

ЦАРИЦАН НАТАЛІЯ, ЖОВТЯК МАРИНА , здобувачі вищої освіти
ЛЕГА ОЛЬГА, к.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

КОНТРОЛЬ ОПЕРАЦІЙ З ОСНОВНИМИ ЗАСОБАМИ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Основні засоби є матеріальною основою виробничого потенціалу підприємства та визначальним чинником його конкурентоспроможності. Саме вони забезпечують безперервність виробничого процесу, створюють умови для впровадження інновацій та формування стратегічних переваг. Проте їх утримання, модернізація та відтворення потребують значних фінансових ресурсів, що зумовлює необхідність раціонального управління й постійного контролю. Відсутність ефективної системи контролю за операціями з основними засобами призводить до зростання ризиків нецільового використання коштів, втрати активів, низької оборотності та зниження загального рівня фінансової стійкості підприємства [1].

В умовах економічної нестабільності та обмеженого доступу до інвестиційних ресурсів контроль за рухом, станом і ефективністю використання основних засобів набуває особливого значення. Він забезпечує прозорість господарських операцій, виявляє неефективні витрати, сприяє збереженню активів і формуванню резервів для їх відтворення. Поєднання контрольних процедур із аналітичними інструментами дозволяє своєчасно діагностувати проблеми в структурі й динаміці основних засобів, оцінювати їхній вплив на фінансові результати та визначати напрями підвищення ефективності управління [2].

Таким чином, контроль операцій з основними засобами розглядається не лише як елемент бухгалтерського обліку, а як цілісна управлінська система, що забезпечує прозорість, збереження та ефективне використання активів. Для підвищення фінансової стійкості підприємства доцільно впроваджувати механізм контролю операцій з основними засобами, який поєднує облікові, аналітичні та контрольні процедури в єдиному циклі. Запропонований механізм можна представити у вигляді узагальненої табл. 1.

Таблиця 1 - **Механізм контролю операцій з основними засобами підприємства**

Етап	Зміст робіт	Очікуваний результат
1. Ідентифікація та облік	Прийняття на баланс, класифікація за видами, ведення реєстрів руху основних засобів	Достовірна база даних про наявність і структуру активів
2. Аналітична діагностика	Аналіз технічного стану, коефіцієнтів надходження, вибуття й оновлення, розрахунок фондовіддачі	Виявлення резервів підвищення ефективності використання
3. Контроль операцій	Попередній контроль інвестицій у придбання, поточний контроль експлуатації та витрат, наступний контроль результатів ліквідації чи	Запобігання нецільовим витратам і втратам активів

Етап	Зміст робіт	Очікуваний результат
	модернізації	
4. Оцінювання впливу на фінансову стійкість	Розрахунок показників капіталовіддачі, рентабельності основних засобів, частки амортизаційних відрахувань	Обґрунтована оцінка ролі основних засобів у забезпеченні фінансової стабільності
5. Зворотний зв'язок і коригування	Аналіз відхилень між плановими й фактичними результатами, формування пропозицій для оптимізації	Постійне вдосконалення системи управління основними засобами

Джерело: побудовано на підставі [1; 2; 3]

Запропонований механізм контролю операцій з основними засобами відображає комплексну систему заходів, спрямованих на підвищення ефективності управління активами та забезпечення фінансової стійкості підприємства. На першому етапі здійснюється ідентифікація та облік основних засобів, що включає їх прийняття на баланс, класифікацію за видами, ведення інвентарних карток і реєстрів руху. Це створює достовірну інформаційну базу для прийняття управлінських рішень. Далі реалізується аналітична діагностика, яка передбачає дослідження технічного стану основних засобів, розрахунок коефіцієнтів надходження, вибуття, оновлення та показників фондовіддачі. На цьому етапі визначаються резерви підвищення ефективності використання активів та можливості їх відтворення.

Ключове місце у механізмі займає контрольна складова, яка реалізується через поєднання попереднього, поточного та наступного контролю. Попередній контроль охоплює перевірку доцільності інвестицій у придбання або модернізацію основних засобів, поточний – забезпечує моніторинг їх експлуатації та витрат, а наступний контроль дає змогу оцінити наслідки ліквідації, продажу чи модернізації активів. Такий підхід дозволяє мінімізувати ризики неефективних витрат, запобігти втратам та підвищити прозорість господарських операцій.

Четвертий етап механізму зосереджений на оцінюванні впливу основних засобів на фінансову стійкість підприємства. Він передбачає використання показників капіталовіддачі, рентабельності основних засобів, а також аналізу структури амортизаційних відрахувань. Це дозволяє визначити роль і значення основних засобів у забезпеченні стабільності фінансових результатів і перспектив зростання.

Завершальною ланкою механізму є зворотний зв'язок і коригування, які передбачають аналіз відхилень між плановими та фактичними результатами, розробку заходів для вдосконалення політики управління основними засобами та підвищення їх ефективності в майбутньому. Важливим складником цього етапу виступає оцінка результатів здійснених операцій та їх впливу на фінансову стійкість підприємства. Вона охоплює комплексний аналіз показників рентабельності основних засобів, ефективності їх використання, співвідношення темпів оновлення й вибуття, а також рівня фондоозброєності

персоналу. Поєднання цих індикаторів дозволяє визначити реальний внесок матеріально-технічної бази у формування фінансових результатів і виявити ризики, що загрожують стабільності розвитку.

Такий підхід створює можливість не лише ідентифікувати сильні й слабкі сторони управління основними засобами, а й сформувати інструментарій для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Використання контрольних процедур у поєднанні з аналітичними показниками спрямоване на оптимізацію структури активів, підвищення ефективності інвестицій і забезпечення фінансової стійкості підприємства. Таким чином, представлений механізм функціонує як замкнена система, у якій поєднуються облікові, аналітичні та контрольні процедури. Його впровадження дозволяє не лише підвищити збереження й раціональність використання матеріально-технічної бази, але й виступає дієвим фактором інвестиційної привабливості та сталого розвитку підприємства.

Список використаних джерел

1. Шиш А. М. Роль бухгалтерського обліку у фінансовій стійкості підприємства: стратегічне планування та аналіз фінансових показників. *Здобутки економіки: перспективи та інновації.* 2023. № 1. DOI: https://doi.org/10.57125/econp.2023.12.29.05.

2. Маланкевич В., Чубай В. Аналіз та внутрішній контроль операцій з основними засобами: проблеми та способи їх вирішення. *Економіка та суспільство*. 2023. № 58. DO: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-20.

3. Лега О., Канцедал Н., Пешков А. Інвентаризація як інструмент забезпечення фінансової стійкості підприємства. *Підприємництво та інновації*. 2025. № 34. С. 37–44. DO: https://doi.org/10.32782/2415-3583/34.5.

ЧЕРНИХ НІКІТА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – ЗАЇКА СВІТЛАНА, к.е.н., професор,
професор кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування
Державний біотехнологічний університет, м. Харків

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ПРЕДИКТИВНОЇ АНАЛІТИКИ У СТРАТЕГІЧНІЙ УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІАГНОСТИЦІ

Сучасні умови, що характеризуються частими коливаннями у фінансовій сфері та нестабільністю, вимагають переосмислення підходів до управлінської діагностики, адже традиційні методи, орієнтовані на аналіз минулого досвіду, вже не відповідають поточним вимогам. Такий підхід не забезпечує можливості своєчасного виявлення потенційних проблем, прогнозування несприятливих тенденцій і швидкого коригування рішень у відповідь на зміни середовища, в якому функціонує організація.

В умовах цифрової трансформації економіки актуалізується потреба у впровадженні інноваційних інструментів управлінської діагностики, здатних забезпечити проактивне управління. Одним із таких інструментів є предиктивна аналітика, що ґрунтується на використанні методів прогнозного моделювання, машинного навчання та аналізу великих масивів даних. Її застосування створює передумови для переходу від реактивної до випереджувальної моделі управління, що визначає стратегічний характер подальшого розвитку підприємств.

Таким чином, постає науково-практична проблема визначення можливостей і перспектив використання предиктивної аналітики як інструмента стратегічної управлінської діагностики, що зумовлює необхідність теоретичного узагальнення та обґрунтування її ролі в системі сучасного стратегічного управління.

Аналіз наукових праць українських дослідників [1-4] свідчить, що цифровізація обліково-аналітичного забезпечення створює підґрунтя для якісного прогнозування та реалізації прогностичної функції управлінського обліку. Зокрема, Нечипоренко А.В. та Сулима М.О. підкреслюють необхідність удосконалення методик фінансового прогнозування та оцінки невизначеності для забезпечення стратегічної діагностики. Вони зазначають, що «сучасні інформаційні системи генерують значні обсяги даних, які без використання методів машинного навчання та інтелектуального аналізу залишаються неінтерпретованими, а отже - не можуть повноцінно забезпечити управлінські потреби» [2, с. 4-9]. У цьому контексті предиктивна аналітика розглядається як логічне продовження еволюції аналітичної функції управлінського обліку, що дає змогу трансформувати дані минулих і поточних періодів у прогностичні моделі для підтримки прийняття рішень.

Практичні можливості застосування BI-технологій для прогнозування облікових показників висвітлені у магістерській праці Петрової К.В. [4], де наведено приклади інтеграції BI-рішень у процеси планування й діагностики, а також моделювання економічних процесів, використання ІКТ-інструментів,

розвиток аналітичної діяльності підприємства. Цей підхід дозволяє формувати комплексні дашборди основних показників діяльності, відстежувати тренди у реальному часі, оцінювати вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на фінансовий стан та своєчасно коригувати стратегію. В умовах зростаючої конкуренції та турбулентності середовища такі можливості забезпечують підвищення ефективності системи управління, що є важливим для своєчасної діагностики ризиків.

На особливу увагу заслуговує дослідження Нинюк [3], яка розкриває потенціал предиктивної аналітики у сфері управління державними фінансами, зокрема в бюджетному плануванні, управлінні ризиками та підвищенні прозорості бюджетних потоків. Авторка обґрунтовує, що використання алгоритмів прогнозного аналізу дозволяє мінімізувати фіскальні розриви, покращити прогнозування доходів і витрат бюджету та знизити рівень суб'єктивізму у процесі прийняття рішень органами державної влади. Такий досвід може бути адаптований для потреб стратегічної управлінської діагностики у приватному секторі, оскільки обидві сфери вимагають проактивного виявлення тенденцій та управління ризиками на основі даних.

Методичний підхід до впровадження предиктивної аналітики в систему управлінської діагностики передбачає такі етапи: підготовка даних; вибір і навчання прогнозних моделей (ARIMA, ETS, Random Forest, Gradient Boosting); валідація результатів за допомогою метрик точності (MAE, RMSE); інтеграція моделей у BI-системи для візуалізації прогнозів; регулярне оновлення моделей і контроль якості їх роботи. Запропонована послідовність дає змогу забезпечити методологічну узгодженість процесу, підвищити прозорість аналітичних процедур і спростити інтерпретацію результатів для управлінців. Крім того, впровадження такого підходу створює підґрунтя для розвитку аналітичної культури в організаціях, коли управлінські рішення приймаються не інтуїтивно, а на основі кількісних оцінок та імовірнісних сценаріїв.

Застосування цього підходу дозволяє підвищити точність виявлення ризиків, своєчасність управлінських рішень та загальну ефективність стратегічного управління, що створює передумови для переходу до проактивної моделі управлінської діагностики як на рівні підприємств, так і у сфері державного фінансового менеджменту. У перспективі розвиток таких рішень може стати одним із факторів підвищення конкурентоспроможності українських організацій та модернізації системи державного управління, забезпечивши її здатність оперативно реагувати на зміни соціально-економічного середовища.

Отже, предиктивна аналітика є перспективним інструментом трансформації управлінської діагностики з ретроспективної у проактивну систему стратегічного управління. Українські дослідження надають як теоретичне, так і практичне підґрунтя для впровадження прогнозних рішень, зокрема у сфері державних фінансів, що визначає актуальність подальших досліджень у цьому напрямі.

Список використаних джерел:

1. Заїка С.О. *Управлінська діагностика: курс лекцій для здобувачів вищої освіти денної та заочної форми навчання*. Харків: ДБТУ. 2023. 270 с. URL: https://repo.btu.kharkiv.ua/server/api/core/bitstreams/1b856df8-de1d-4ffc-b6a2-d01e5e06d0b4/content

2. Нечипоренко А.В., Сулима М.О. Обліково-аналітичне забезпечення фінансового прогнозування в умовах цифровізації економіки. *Науковий вісник міжнародної асоціації науковців. Серія: економіка, управління, безпека, технології*. 2024. С. 4-9 DOI: https://doi.org/10.56197/2786-5827/2024-3-3-2

3. Нинюк І.І. Використання предиктивної аналітики для підвищення ефективності управління державними фінансами. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.14792610

4. Петрова К.В. Економічна аналітика підприємства на базі інформаційно-цифрових технологій : магістерська дис.; Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Київ, 2024. 119 с. URL: https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/f96156fe-e2fd-4f3f-b203-e23b5a0ae34f/content

ШАБАТЬКО АННА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ЯЛОВЕГА ЛЮДМИЛА**, к.е.н, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ЕКОНОМІЧНИЙ КОНТРОЛЬ У ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ЗМІСТ І МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ

У сучасних умовах розвитку ринкових відносин, цифровізації економіки та зростання обсягів інформаційних потоків питання підвищення ефективності економічного контролю набуває особливої актуальності. Будь-яке підприємство, незалежно від форми власності чи масштабів діяльності, потребує достовірної, повної та своєчасної інформації про результати господарювання, стан активів і зобов'язань, ефективність використання ресурсів. Саме економічний контроль забезпечує отримання такої інформації, сприяючи виявленню відхилень від установлених норм, порушень фінансової дисципліни, нераціонального використання ресурсів та інших ризиків, що впливають на стабільність підприємства [1].

Економічний контроль виступає системою спостереження, перевірки та оцінювання господарської діяльності підприємства, спрямованою на забезпечення законності, достовірності та ефективності використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів. Він є невід'ємним складником управлінського процесу, що дозволяє вчасно виявляти недоліки у роботі, запобігати порушенням і забезпечувати підвищення результативності діяльності на всіх рівнях управління. Реалізація економічного контролю відбувається через виконання низки взаємопов'язаних функцій, які визначають його зміст, завдання та напрями впливу. Кожна функція має власне призначення, проте їх комплексне застосування забезпечує системність і результативність контролю. Зміст і характеристика основних функцій економічного контролю узагальнено у табл. 1.

Таблиця 1 - **Функції економічного контролю та їх характеристика**

Функція	Суть / призначення
Попереджувальна	Запобігає порушенням, втратам і неефективному використанню ресурсів.
Перевіркова	Оцінює правильність та достовірність фінансової та господарської інформації.
Оперативна	Виявляє відхилення від планів і норм у реальному часі для швидкого реагування.
Аналітична	Виявляє причини невідповідностей, допомагає формувати рекомендації для керівництва.
Регулююча	Вносить корективи у господарську діяльність для підвищення ефективності та дисципліни.

Завдяки реалізації зазначених функцій економічний контроль охоплює всі етапи управлінського процесу – від стратегічного планування до підсумкової оцінки результатів діяльності підприємства. Його роль виходить далеко за межі

виявлення відхилень чи порушень: контроль сприяє їх своєчасному усуненню, забезпечує стабільність, ефективність та адаптивність господарської діяльності до змін зовнішнього середовища. Водночас економічний контроль є невід'ємним елементом системи корпоративного управління, який поєднує інформаційно-аналітичну, регулюючу та превентивну функції, сприяючи підвищенню рівня управлінської культури та економічної безпеки підприємства.

У господарській діяльності економічний контроль виконує низку ключових ролей, зокрема:

- забезпечує ефективне використання матеріальних, фінансових і трудових ресурсів;
- підвищує точність і достовірність бухгалтерської, фінансової та управлінської інформації;
- сприяє мінімізації фінансових і операційних ризиків, запобігає збиткам і зловживанням;
- формує прозорість господарських процесів, підвищує фінансову дисципліну та довіру з боку партнерів, інвесторів і контролюючих органів.

Ефективність економічного контролю значною мірою визначається вибором і правильним застосуванням методів перевірки господарських операцій. Саме методичний інструментарій контролю забезпечує логічну послідовність дій інспекторів, визначає джерела отримання інформації, способи її опрацювання та форми узагальнення результатів [2]. У практиці економічного контролю використовуються як традиційні, так і сучасні методи, орієнтовані на цифрове середовище управління та автоматизовані облікові системи.

Методи економічного контролю – це сукупність способів і прийомів, за допомогою яких здійснюється перевірка законності, достовірності та ефективності господарських операцій, оцінюється раціональність використання ресурсів, а також забезпечується достовірність облікових і звітних даних [3]. Вони дають змогу сформувати об'єктивну аналітичну картину фінансово-господарського стану підприємства, виявити ризикові зони та визначити напрями підвищення ефективності управління.

Вибір конкретних методів контролю залежить від цілей перевірки, обсягів і структури інформаційного забезпечення, специфіки діяльності підприємства та рівня його цифрової інтеграції. Серед них документальний метод посідає провідне місце, оскільки передбачає перевірку первинних документів, облікових регістрів і фінансової звітності з метою підтвердження правильності відображення господарських операцій, їх законності та економічної обґрунтованості.

Фактичний (органолептичний) метод економічного контролю передбачає безпосереднє вивчення та перевірку стану майна, матеріальних запасів і грошових коштів підприємства з метою виявлення розбіжностей між даними бухгалтерського обліку та фактичною наявністю активів. Основними його інструментами виступають інвентаризація, контрольні обміри, зважування,

лабораторні аналізи, які дозволяють об'єктивно оцінити реальний стан ресурсів і виявити факти недостач, псування або нераціонального використання майна.

Аналітичний метод ґрунтується на глибокому порівнянні фактичних даних із плановими, нормативними чи прогнозними показниками. Його застосування дає змогу виявити відхилення, тенденції розвитку, внутрішні резерви підвищення ефективності господарювання та напрями оптимізації витрат. Цей метод має стратегічне значення, оскільки сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень і формуванню системи раннього попередження фінансових ризиків.

Експертно-методичний метод використовується під час проведення ревізій, аудитів та економічних експертиз. Він поєднує професійні знання, аналітичні навички й спеціальні методики перевірки документів, розрахунків та управлінських рішень. Такий підхід забезпечує об'єктивність оцінки фінансово-господарської діяльності, сприяє виявленню причин порушень та розробці рекомендацій щодо їх усунення.

Імітаційні та комп'ютерні методи ґрунтуються на використанні автоматизованих систем обліку, аналітики й моніторингу, що дозволяє здійснювати швидку обробку великих обсягів даних, виявляти ризики, аномалії, шахрайські операції та інші фінансові невідповідності. Використання інтелектуальних технологій контролю – систем штучного інтелекту, машинного навчання, цифрового аудиту – значно підвищує точність і своєчасність аналітичних висновків [1]. Комплексне застосування наведених методів формує цілісну систему економічного контролю, здатну забезпечити об'єктивну та багатовимірну оцінку діяльності підприємства. Такий підхід сприяє підвищенню ефективності господарських процесів, зміцненню фінансової дисципліни та прозорості управлінських рішень.

Таким чином, економічний контроль виступає ключовим елементом системи управління підприємством, який забезпечує достовірність фінансової інформації, ефективне використання ресурсів і своєчасне виявлення порушень. Його методи, прийоми та форми перебувають у тісному взаємозв'язку, утворюючи комплексну систему діагностики й регулювання господарської діяльності, що підвищує якість обліку, мінімізує ризики та сприяє стабільності й прозорості функціонування підприємства в умовах сучасних економічних викликів.

Список використаних джерел:

1. Жидовська Н., Петришин Л. Сучасні підходи до державного фінансового контролю як інструменту забезпечення ефективного використання бюджетних ресурсів. *Економіка та суспільство*. 2024. № 62. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-13.

2. Яловега Л. В., Лега О. В., Прийдак Т. Б., Канцедал Н.А., Мокієнко Т.В., Економічний контроль: практикум: навч. посіб. [для здобувачів закладів вищої освіти]. Полтава: РВВ ПДАУ. 2025. 280 с.

3. Яловега Л.В., Лега О.В., Прийдак Т.Б. Контроль як функції управління: теоретичний аспект. *Менеджмент XXI століття : глобалізаційні виклики* : матер. VIII Міжнар. наук.-практ. конф., 16 травня 2024 р. Полтава : ПДАУ, 2024 С. 33-36.

ШЕРСТЮК ОЛЕКСАНДР, д.е.н., доцент, провідний науковий співробітник відділу обліку та оподаткування,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ

РОЛЬ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТВ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БІЗНЕС-АНАЛІЗУ

Ідентифікація завдань діяльності підприємства полягає у встановленні цільових характеристик параметрів, які мають бути досягнуті внаслідок сукупності господарських процесів по завершенні визначеного проміжку часу. Такі параметри можуть характеризуватися сукупністю економічних, технологічних, соціальних та інших показників. Їх зміст, переважно, визначається на основі інтересів стейкхолдерів та формалізується в якості стратегічних, тактичних та операційних цілей діяльності.

Відповідні параметри мають відповідати сукупності критеріїв, що характеризують можливість досягнення поставлених цілей. До зазначених критеріїв, зокрема, можуть бути віднесені показники мінімально необхідного обсягу ресурсів, алгоритму та часу їх залучення та використання, можливості реалізації очікувань стосовно характеру та величини впливу на господарські операцій та їх результати, відповідність очікуванням ініціаторів рішень тощо.

Зважаючи на це, інформаційні потреби, що мають бути реалізовані для виконання заходів бізнес-аналізу, визначатимуться, виходячи зі змісту та характеру цілей, які мають бути досягнуті. Тому, вони можуть вимірюватися за допомогою вартісних, кількісних та якісних показників, що характеризуватимуться як абсолютними, так і відносними величинами.

Форми інтегрованої звітності не мають структури, яка є унеіверсальною для всіх видів суб'єктів господарювання незалежно від їх обсягу діяльності, галузевої приналежності, територіальної локації, способу організації діяльності тощо. Водночас, в контексті ідентифікації цілей діяльності підприємства є важливим визначення сукупності показників, які мають бути досягнуті підприємством по завершенні окремої господарської операції, формалізованої програми, бізнес-кейсу або їх сукупності. Такі показники мають бути розкриті в інтегрованій звітності, зокрема для того, аби користувачі отримали повне розуміння діяльності підприємства, цілей, яких прагне досягнути управлінський персонал, а також – для визначення та реалізації заходів оцінювання поточного стану прав та його відповідності очікуванням.

Іншим аспектом реалізації функцій бізнес-аналізу, є визначення та обґрунтування шляхів вирішення завдань діяльності підприємства. Основою відповідних алгоритмів є припущення про те, що субєкти прийняття рішень завжди повинні мати вибір щодо їх змісту. Це означає, що будь-який процес діяльності повинен характеризуватися багатоваріантністю його змісту і, як наслідок – багатоваріантність змін, до яких можуть призвести прийняті управлінські рішення.

При цьому одним з таких варіантів обов'язково має бути відсутність будь-яких рішень, щодо потенційно означає – відсутність і будь-яких змін у

діяльності підприємства. Термін «потенційно» свідчить про те, що рішення є одним з чинників, який впливає на зміст фінансово-господарської діяльності та її результати. І діяльність, і результати в будь-яких параметрах обов'язково відбудуться, а рішення, визначатиме лише величини параметрів.

Шляхи вирішення завдань діяльності підприємства характеризуються, як вже зазначалося, змістом господарських операцій, програм, бізнес-кейсів та їх сукупностей. При цьому, відповідні алгоритми та їх результати не лише можуть сприяти досягненню поставлених цілей, але й здатні змінювати середовище діяльності підприємства. Наприклад, зміна алгоритму надання послуг клієнтам чи отримання оплати від покупців може викликати потребу у скороченні кількості працівників, які виконують зазначені заходи, або потребуватиме понесення додаткових витрат, пов'язаних зі встановленням та обслуговуванням нового програмного забезпечення. З іншого боку, зміни, які відбуваються в інших процесах після прийняття рішення вже не можуть бути враховані при його обґрунтуванні та реалізації, а призводять до виникнення обставин, які можуть сприяти вирішенню проблеми або стати чинником ризику, вплив якого необхідно усунути, компенсувати або нейтралізувати.

Таким чином, інтегрована звітність має надавати дані, що характеризують різні варіанти досягнення стратегічних, тактичних та оперативних цілей діяльності підприємства. Зазначені дані можуть характеризуватися виключно в контексті подання прогнозної інформації і тільки до моменту, коли рішення почало реалізовуватися.

Дані, що характеризують різні варіанти рішень, повинні мати порівняльний характер. Це означає, що створюватися під час підготовки інтегрованої звітності вони мають з урахуванням вимог єдиної концептуальної основи, на підставі однакових припущень стосовно порівнюваних параметрів. Зазначена порівнюваність має бути забезпечена візуально, тобто з використанням єдиного набору даних, об'єднаних у табличній чи іншій ілюстративній формі.

Порівнюваність прогнозних даних, які стосуються варіантів майбутніх рішень та їх наслідків, в інтегрованій звітності має забезпечуватися шляхом визначення ідентичних стартових умов, очікуваних значень результатів та часу, відведеного для їх досягнення.

В інтегрованій звітності необхідно відобразити імовірність досягнення оперативних, тактичних та стратегічних цілей діяльності підприємства. Така імовірність обумовлюється можливим впливом ризиків, пов'язаних з виникненням непередбачених обставин та їх впливом на господарські процеси.

Зазначена інформація може стати причиною відмови від реалізації будь-якого сценарію як під час здійснення вибору найкращого серед них, так і під час виконання кожного з етапів їх реалізації. Така відмова може бути здійснена зацікавленими особами, виходячи з готовності прийняти ними існування та фактичний рівень ризиків, які можуть вплинути на необхідність подальшого витрачання додаткових ресурсів, уточнення змісту та параметрів завдання, готовності до змін з боку виконавців, управлінського персоналу або – на

остаточну відмову від подальшого виконання господарських операцій, програми, бізнес-кейсу та їх сукупності.

Окремим блоком даних інтегрованої звітності має бути перелік обставин, які можуть дати можливість стейкхолдерам отримати розуміння можливостей вирішення завдань діяльності підприємства, формалізованих у господарські операції, програми та бізнес-кейси, виходячи з наявних ресурсів та ефективності їх використання. Особливістю відповідних заходів бізнес-аналізу є їхня орієнтація на поточний період, що дає можливість не прогнозувати імовірність та способи вирішення завдань діяльності підприємств, а оцінювати їх виконання.

Водночас, вибір та оцінювання ресурсів, необхідних для вирішення завдань, здійснюється, виходячи з вже прийнятого рішення, що обумовлює необхідність для бізнес-аналітика виконати заходи, спрямовані на визначення видів ресурсів, необхідних для реалізації прийнятого рішення, формалізації критеріїв щодо їх якісних характеристик, розрахунок необхідного фізичного обсягу, вибору джерел їх надходження та обчислення грошової вартості.

Варто брати до уваги таку обставину, що ініціаторами та авторами пропозицій щодо змін, які, як очікується, стануться внаслідок прийняття рішення, передбачають в якості базової передумови покращення власних результатів діяльності удосконалення саме якісних характеристик продукту, процесів його реалізації та відповідного рівня задоволення потреб споживача. Зважаючи на це, проблеми вартості можуть стосуватися безпосередньо бюджетних обмежень і є вторинними відносно аспектів задоволення проблем якісних характеристик діяльності.

Отже, в інтегрованій звітності мають бути розкриті характеристики не лише вартісних показників, але й параметри, на підставі яких бізнес-аналітик зможе оцінити якість продукту (товару, роботи, послуги) реалізація якого сприятиме можливості вирішення завдань діяльності підприємства.

У власну чергу, підвищення якості продукту вимагатиме зміни вимог до якості ресурсів, що використовуються у процесі його створення, що може (проте не обов’язково) вплинути на їх вартісні характеристики. Водночас, отримання ресурсів іншої якості може обумовити пошук нових постачальників, наслідком чого можуть статися зміни в логістичних ланцюгах і, як наслідок, збільшити чи зменшити відповідні витрати.

Варто також відзначити, що зазначені витрати можуть бути повністю чи частково компенсовані за рахунок усування потреби в оплаті зберігання, обслуговування, гарантійного заміщення існуючих ресурсів, визначення шляхів їх альтернативного використання тощо.

ШУМАН ВОЛОДИМИР, здобувач освіти
Науковий керівник – **ГАСАНОВ СЕРГІЙ,** к.е.н., професор
ДННУ «Академія фінансового управління», м. Київ
КАРАЩЕНКО В'ЯЧЕСЛАВ, здобувач освіти
Науковий керівник – **БУРЯЧЕНКО АНДРІЙ,** д.е.н., професор
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ

ФІНАНСУВАННЯ НАУКОВОЇ ТА НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОЄКТІ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ НА 2026 РІК: АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ТЕНДЕНЦІЙ

Науково-технічний розвиток є ключовим чинником економічного зростання, інноваційного потенціалу та технологічного суверенітету держави. У сучасних умовах післявоєнного відновлення України ефективне та адекватне фінансування науки набуває стратегічного значення, оскільки воно визначає спроможність країни підтримувати конкурентоспроможні дослідження, підготовку висококваліфікованих кадрів та інтеграцію української науки у світовий науково-технічний простір [2; 5].

У проєкті Державного бюджету України на 2026 рік передбачено обсяг видатків на наукову та науково-технічну діяльність у сумі 19,9 млрд грн, з яких 15,9 млрд грн спрямовується за загальним фондом, а 4,0 млрд грн за спеціальним фондом [3–4].

Хоча у номінальному вимірі видатки на науку зросли майже удвічі порівняно з 2020 роком (з 10,1 млрд грн до 19,9 млрд грн, або у 1,97 рази), проте реальне зростання залишається мінімальним через інфляційні процеси та низьку динаміку зростання частки у валовому внутрішньому продукті. За останні шість років питома вага фінансування науки у ВВП коливається в межах 0,17–0,27 %, що фактично свідчить про стагнацію бюджетної підтримки наукової сфери.

Таблиця 1 - **Порівняльна динаміка фінансування науки (2020–2026 рр.)**

Рік	Видатки, млрд грн	Індекс зростання (до 2020р.)	Частка у ВВП, %	"Нормовані" видатки (Видатки/Частка)	Реальний приріст з урахуванням частки видатків у ВВП, %
2020	10,067	100%	0,27	41,9	–
2021	11,9354	118,6%	0,22	54,3	29,3
2022	13,8086	137,2%	0,27	51,1	-5,7
2023	11,7976	117,2%	0,19	62,1	21,4
2024	13,5071	134,2%	0,17	79,5	28,0
2025	14,0263	139,3%	0,17	82,5	3,8
2026 (проєкт)	19,8694	197,4%	0,19	104,6	26,7

Як видно з наведених даних, зростання номінальних показників не трансформується у покращення реальної фінансової спроможності наукової системи. Така ситуація суперечить приписам статті 48 Закону України «Про

наукову і науково-технічну діяльність», якою передбачено поступове збільшення видатків на науку до рівня не менше 1,7 % ВВП.

Аналіз структури асигнувань засвідчує, що основна частина бюджетних ресурсів продовжує концентруватися у секторі національних академій наук, які здійснюють переважно інституційне фінансування. Водночас університетська наука, яка має значний потенціал у сфері підготовки кадрів та інноваційних розробок, залишається недофінансованою.

Особливо гострою є асиметрія між інституційним і грантовим фінансуванням. Частка коштів, що спрямовуються через Національний фонд досліджень України, основним інструментом конкурентного розподілу грантів, становить лише близько 5 % від загального обсягу бюджетних видатків на науку. Такий показник є вкрай низьким порівняно з міжнародними стандартами, де грантова компонента у структурі державної підтримки науки в середньому значенні сягає 30–35 % (за даними OECD, частка проектного/грантового фінансування в загальній структурі державної підтримки наукових досліджень між країнами коливається приблизно від 14 % до 70 %) [1; 6].

Збереження поточних пропорцій фінансування створює ризики деградації наукового потенціалу, втрати конкурентоспроможності українських досліджень та посилення наукової еміграції [1]. Наявна бюджетна архітектура не забезпечує неперервного циклу від фундаментальних досліджень до інноваційного виробництва, що є ключовою умовою сталого розвитку економіки знань.

Рівень фінансування науки у 2026 році залишається недостатнім для виконання державних програм розвитку науки та інновацій та досягнення цілей післявоєнного відновлення України. Обмеженість ресурсів не дозволяє у повній мірі фінансувати прикладні дослідження подвійного призначення, важливі для обороноздатності та технологічного суверенітету держави.

Список використаних джерел:

1. Буряченко А. Є., Жибер Т. В., Петруха С. В. Реалізація наукових досліджень у вищій освіті: особливості та перспективи. *Освітня аналітика України*. 2024. № 5(31). С. 5–16. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstreams/9ba0b533-eff3-4c0d-ad5d-70d531e2e962/download

2. Олієвська М. Г., Петруха С. В. Фінансування освітньо-наукової діяльності в країнах з низьким рівнем доходів на душу населення. *Бізнес Інформ.* 2018. № 6. С. 103–109. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2018-6_0-pages-103_109.pdf

3. Олієвська М. Г., Петруха С. В., Бондаренко Д. В. Передумови сталого розвитку людського капіталу: якісна освіта, доступна медицина та продовольча безпека. *Наукові праці НДФІ*. 2020. № 2. С. 91–109. DOI: https://doi.org/10.33763/npndfi2020.02.091

4. Проект Закону про Державний бюджет України на 2026 рік від 15.09.2024 № 14000, станом на 29.09.2025. URL: https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/57325

5. Petrukha N., Petrukha S., Karashchenko V., Shuman V. Financing the education and research sector in times of war. Revista Eduweb. 2024. № 18 (4).P. 288–296. DOI: https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2024.18.04.19

6. Steen J. Modes of Public Funding of Research and Development: Towards Internationally Comparable Indicators. OECD Science, Technology and Industry Working Papers. 2012. № 2012/04. DOI: https://doi.org/10.1787/5k98ssns1gzs-en.

ЩЕРБАК ДАР'Я, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ПОТРИВАЄВА НАТАЛЯ**, д.е.н, професор,
професор кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІТИКИ ТА КОНТРОЛЮ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ У КОНТЕКСТІ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

У сучасних умовах розвитку цифрової економіки роль аналітики та контролю в системі управління підприємством набуває особливої ваги. Найбільшої значущості ці процеси досягають у сфері безготівкових розрахунків, які сьогодні стали домінуючим інструментом фінансової взаємодії. У межах цифрової трансформації аналітичні функції та контрольні механізми виконують ключову роль у забезпеченні точності, прозорості та захищеності фінансових операцій, сприяючи виявленню ризиків і прийняттю обґрунтованих управлінських рішень.

Застосування сучасних цифрових технологій дало змогу суттєво автоматизувати облікові процеси, підвищити їхню достовірність і знизити вплив людського чинника [1, с. 89–98].

Водночас методологічні засади аналітики та контролю безготівкових операцій постійно оновлюються під впливом вимог цифрової економіки. Підприємства дедалі активніше використовують електронні платіжні системи, мобільні застосунки, онлайн-банкінг та хмарні сервіси, які забезпечують моніторинг транзакцій у режимі реального часу. Це сприяє не лише підвищенню швидкості проведення розрахунків і рівня їхньої безпеки, а й формуванню інтегрованих аналітичних систем, що дозволяють відстежувати динаміку фінансових потоків, оцінювати ефективність операцій і прогнозувати можливі ризики [2, с. 20–48].

Цифровізація процесів збору, оброблення та перевірки інформації докорінно трансформувала підходи до організації внутрішнього контролю. Сучасний контроль перестав бути лише механізмом перевірки достовірності даних і нині виступає як цілісна система управління ризиками, спрямована на запобігання фінансовим порушенням, підвищення прозорості операцій та стабільність грошових потоків.

Використання інтегрованих ERP-рішень, технологій Big Data, Business Intelligence та автоматизованих аналітичних платформ забезпечує комплексну цифрову обробку даних, підвищуючи точність розрахунків, швидкість аналізу та достовірність висновків [3]. Такі інструменти дозволяють формувати єдине інформаційне середовище, у межах якого контрольні функції поєднуються з аналітичними, що підвищує ефективність управлінських рішень і скорочує час реагування на відхилення.

Теоретичною основою сучасної системи контролю виступають принципи безперервності, своєчасності, превентивності та прозорості. Їх реалізація відбувається завдяки використанню штучного інтелекту (AI) та алгоритмів машинного навчання, які автоматично ідентифікують помилки, дублювання чи

нетипові операції, прогнозують ризики й пропонують варіанти їх усунення [4]. У перспективі такі технології сприятимуть формуванню самонавчальних систем контролю, здатних адаптуватися до змін бізнес-середовища та забезпечувати безперервний моніторинг фінансової стабільності підприємства.

Важливу роль у сучасній системі контролю відіграє її тісна інтеграція з технологіями кібербезпеки. Оскільки безготівкові розрахунки здійснюються у цифровому середовищі, підприємства мають забезпечувати високий рівень захисту фінансових даних від несанкціонованого доступу, шахрайства чи кібератак. У зв'язку з цим контроль виконує не лише економічну, а й превентивно-захисну функцію — запобігає втратам, забезпечує цілісність інформації та підвищує довіру контрагентів до підприємства [4, с. 8–24].

Кіберзахист сьогодні є невід'ємною частиною внутрішнього контролю, адже цифрові інструменти дозволяють не лише зберігати дані, але й оперативно відстежувати підозрілі дії чи порушення в системі. Особливу ефективність демонструють автоматизовані системи безпеки, що використовують багаторівневу автентифікацію, хмарні сервіси резервного копіювання та алгоритми виявлення аномальної активності. Впровадження таких рішень не лише знижує ризики кібератак, а й підвищує загальний рівень фінансової стійкості підприємства.

Як зазначають Н. Потриваєва, М. Дубініна, Ю. Чебан, С. Сирцева та О. Лугова [5, с. 41–53], цифровізація бухгалтерського обліку є визначальним чинником удосконалення аналітичних і контрольних процесів, особливо в аграрному секторі. Науковці підкреслюють, що впровадження інноваційних технологій — роботизованої автоматизації процесів (RPA), блокчейн-рішень і хмарних платформ (SAP, Microsoft Dynamics 365, Oracle NetSuite) — сприяє комплексній автоматизації облікових процедур, підвищенню достовірності даних та посиленню фінансової дисципліни. Для підприємств аграрної галузі це означає не лише більшу прозорість безготівкових операцій, а й зниження витрат, скорочення часу на обробку інформації та покращення якості управлінських рішень. У перспективі такі цифрові рішення створюють основу для побудови інтегрованої системи аналітики, контролю та звітності, здатної забезпечити сталий розвиток підприємства навіть в умовах глобальних викликів. У подальших дослідженнях вчених [6, с. 22–33] акцентується, що ефективна система обліку та контролю відіграє визначальну роль у забезпеченні фінансової стійкості аграрних підприємств навіть в умовах зовнішніх кризових факторів. Автори підкреслюють, що поєднання цифрових інструментів обліку з автоматизованими механізмами контролю дозволяє зберігати достовірність даних, забезпечувати податкову дисципліну та оперативне прийняття управлінських рішень. Такі підходи є актуальними не лише під час воєнного стану, а й у звичайних умовах функціонування підприємств, оскільки підвищують адаптивність фінансових систем і рівень економічної безпеки.

Отже, сучасні підходи до аналітики та контролю безготівкових розрахунків ґрунтуються на синергії цифрових технологій, автоматизації бізнес-процесів і

комплексному забезпеченні кібербезпеки. Цифрові інструменти дозволяють створювати інтегровані системи управління фінансовими потоками, у яких процеси аналізу, прогнозування й контролю функціонують як єдиний механізм. Подальший розвиток цієї сфери безпосередньо пов'язаний із впровадженням інтелектуальних систем підтримки прийняття рішень, здатних здійснювати аналітичну обробку даних у реальному часі, виявляти ризики та автоматично формувати рекомендації для менеджменту.

Підприємства, що успішно поєднують аналітичні інструменти з ефективними контрольними механізмами, здатні не лише зміцнювати власну фінансову стійкість, а й оперативно адаптуватися до динамічних змін ринку. Такі організації формують високий рівень довіри з боку партнерів, інвесторів і споживачів, що забезпечує їм стійку конкурентну перевагу у довгостроковій перспективі. У майбутньому поєднання аналітики, контролю та штучного інтелекту стане основою цифрової стратегії підприємств, орієнтованих на прозорість, ефективність і сталий розвиток.

Список використаних джерел:

1. Селіванова Н. М., Калабіна В. О., Мінжирян Н. І. Цифровізація ведення бухгалтерського обліку та подання фінансової звітності в Україні. // *Економіка: реалії часу.* 2024. № 4 (74). С. 89–98. URL: https://economics.net.ua/files/archive/2024/No4/89.pdf DOI: *10.15276/ETR.04.2024.10. DOI: 10.5281/zenodo.13851921*

2. Micaela Pauline I. Salivio & Ana Catalina P. Rillo & Marie Antoinette L. Rosete Cashless Commerce: A Study on the Interplay between Digital Payments and Consumer Behaviour. // *Journal of Business and Strategic Management*, *CARI Journals Limited,* vol. 9(9), pages 20-48. URL: https://ideas.repec.org/a/bhx/ojjbsm/v9y2024i9p20-48id2398.html

3. Ramayanti R. Exploring intention and actual use in digital payments. // Journal of Financial Technology & Behaviour. 2024. URL: https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2451958823000817

4. Iorgachova, Maria; Kovalova, Olena (2025). Financial technologies in the development of banking activities in Ukraine's financial market, *Economic Forum,* Lutsk National Technical University, Lutsk, Ukraine, Vol. 15, Iss. 1, pp. 8–24, https://doi.org/10.62763/ef/1.2025.08

5. Potryvaieva N. Digitalisation of accounting of agricultural enterprises: National and international experience / N. Potryvaieva, M. Dubinina, Yu. Cheban, S. Syrtseva, O. Luhova. Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science. 2024. Vol. 28, no. 4. P. 41–53. DOI: 10.56407/bs.agrarian/4.2024.41. URL: https://bsagriculture.com.ua/en/article/download/didzhitalizatsiya-bukhgalterskogo-obliku-pidpriyemstv-agrarnogo-sektoru-natsionalny-ta-mizhnarodny-dosvid

6. Potryvaieva N. Role of accounting and control system in taxation of agricultural enterprises under martial law / N. Potryvaieva, M. Dubinina, Yu. Cheban, S. Syrtseva, O. Luhova. Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science. 2025. Vol. 29, no. 2. P. 22–33. DOI: 10.56407/bs.agrarian/2.2025.22. URL: https://www.researchgate.net/publication/395091654_Role_of_accounting_and_control_system_in_taxation_of_agricultural_enterprises_under_martial_law

9. КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ОБЛІКОВО-ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ

ГЕВЛИЧ ІВАН, к.т.н., доцент, доцент кафедри маркетингу та бізнес-аналітики
ГЕВЛИЧ ЛАРИСА, к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

СКЛАДОВІ ЦИФРОВОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ

Розвиток інноваційних інформаційних технологій істотно трансформує освітній процес, змінюючи усталені методи навчання та форми взаємодії учасників освітнього простору. У контексті цифрової трансформації освіти виникає потреба у формуванні дієвого цифрового освітнього середовища (ЦОС), яке забезпечить кращу доступність, індивідуалізацію та підвищення якості навчання.

Проблематика створення й удосконалення цифрового освітнього середовища для різних типів закладів освіти та на різних етапах розвитку цифрової економіки в Україні розглядалася у роботах [1-3] вітчизняних дослідників.

Н. Павлова акцентувала увагу на ролі цифрового освітнього середовища в контексті загальної цифровізації освіти та формуванні сучасних підходів до навчання [1], О. Сторонська досліджувала принципи побудови цифрового освітнього середовища та обґрунтовувала його методологічні засади [2], Р. Гуревич, Г. Гордійчук, В. Кобися, Л. Коношевський обґрунтовували потенціал ЦОС закладу освіти у формуванні цифрової грамотності здобувачів освіти [3]. Однак зазначена тема залишається актуальною через високі темпи технологічних змін в Україні та усьому світі, тому потребує подальших досліджень.

Метою дослідження є ідентифікація складових ЦОС в Україні з огляду на створення та розвиток цифрового середовищі у кожному закладі освіти.

Якщо розглядати ЦОС як комплексну систему, в якості її складових можна виділити такі:

1) технологічні рішення та організаційно-управлінську складову – платформи для управління навчанням, хмарні сервіси, штучний інтелект, мобільні додатки, електронний документообіг, політики безпеки даних;

2) контентно-ресурсну та педагогічну складову – цифрові навчальні матеріали, освітні онлайн-ресурси, бібліотеки, цифрові, інтерактивні, персоналізовані методики навчання;

3) комунікаційну та психолого-соціальну складову – системи відео- та зворотного зв’язку, соціальні мережі, підтримку та соціалізацію здобувачів.

Кожна із зазначених складових має значний вплив на якість освітнього процесу в українських закладах освіти.

Результати SWOT-аналізу, проведеного через призму складових ЦОС в Україні, викладені у табл. 1.

В умовах, що склалися сьогодні, вітчизняні заклади освіти очікують від держави підтримки у створенні та розвитку цифрового освітнього середовища за такими напрямами:

Таблиця 1 – **SWOT-аналіз складових цифрового освітнього середовища в Україні**

Показник	Складові ЦОС		
	Технологічна та організаційно-управлінська	Контентно-ресурсна та педагогічна	Комунікаційна та психолого-соціальна
Сильні сторони (Strengths)	Використання Learning Management System (Moodle, Google Classroom), хмарних сервісів, мобільних застосунків, е-документообігу	Широкий доступ до цифрових матеріалів, онлайн-бібліотек і відкритих курсів; впровадження інтерактивних і персоналізованих методик	Налагоджений зворотний зв'язок через Zoom, Teams, соціальні мережі; підтримка студентів у дистанційному форматі
Слабкі сторони (Weaknesses)	Залежність від інтернету та електропостачання, нестача фінансів і технічної підтримки	Нерівномірна якість цифрових матеріалів, відсутність єдиних державних стандартів для ЦОС, складність адаптації викладачів до нових методик	Дефіцит живого спілкування, ризик цифрової ізоляції, зниження мотивації при довготривалому дистанційному навчанні
Можливості (Opportunities)	Інтеграція AI, VR/AR, аналітики великих даних у навчання; розвиток цифрових кампусів	Поширення міжнародних онлайн-курсів, створення національних платформ і відкритих освітніх ресурсів; розвиток lifelong learning.	Розширення інклюзивних практик, формування глобальних онлайн-спільнот, використання цифрових платформ для міжуніверситетської співпраці
Загрози (Threats)	Кіберзагрози, висока вартість підтримки інфраструктури, ризики блекаутів	Інформаційне перевантаження, низька валідність деяких цифрових ресурсів, нерівний доступ до освітніх матеріалів	Втрата академічної культури живого діалогу, зростання цифрової нерівності, психологічне виснаження здобувачів

- технологічна та організаційно-управлінська складова: забезпечення базової цифрової інфраструктури LMS-платформ, мотивування до підтримки електронного документообігу, розробка мобільних додатків, надання грантів на розвиток цифрових кампусів та оновлення обладнання;

- контентно-ресурсна та педагогічна складова: створення національних платформ відкритих освітніх ресурсів, інтеграція інтерактивних і персоналізованих методик, прийняття стандартів цифрового контенту;

- комунікаційна та психолого-соціальна складова: підтримка використання Zoom, Teams, соціальних мереж для дистанційної взаємодії, реалізація програм психологічної підтримки та інклюзивності, створення умов для

міжуніверситетської співпраці онлайн, формування глобальних освітніх спільнот та обміну досвідом.

Наразі реальні кроки для розвитку ЦОС представлені такими:

- державна допомога: функціонує державна платформа «Всеукраїнська школа онлайн», «Єдиний державний вебпортал цифрової освіти», існують урядові програми з розвитку широкосмугового інтернету в громадах, забезпечення шкіл комп'ютерним обладнанням, затверджені Концепція розвитку цифрової компетентності та стандарти цифрової грамотності для освітян, відбувається розбудова електронних реєстрів і використання е-підписів в освітній сфері;

- допомога міжнародної спільноти: проєкти в рамках Erasmus+, Horizon Europe, EU4Digital, що фінансують розвиток EdTech та онлайн-навчання в Україні, безкоштовний доступ для українців до курсів Coursera, Udemy, EdX, а також підтримка Google та Microsoft у вигляді ліцензій для Google Workspace і Microsoft Teams, Світовий банк, UNICEF, UNESCO та USAID фінансують закупівлю техніки, розвиток цифрових шкіл і створення навчальних матеріалів, міжнародні фонди (наприклад, British Council, Goethe-Institut) підтримують цифрову педагогіку та тренінги для викладачів.

Можна зробити висновок, що цифрове освітнє середовище у закладах освіти України створено, а його подальший розвиток відбувається завдяки комплексній підтримці держави та міжнародної спільноти. Реалізація складових ЦОС забезпечує базову інфраструктуру, доступ до якісних навчальних матеріалів та можливості для ефективної дистанційної взаємодії. Подальше посилення цієї підтримки, стандартизація контенту, розширення цифрових компетенцій освітян та забезпечення інклюзивності створять передумови для більш ефективного і стійкого розвитку ЦОС, підвищення якості освіти та інтеграції України у глобальне освітнє середовище.

Напрямом подальших досліджень буде оцінка ефективності впровадження цифрових освітніх платформ та інструментів у вітчизняних закладах освіти з урахуванням впливу на навчальні результати та мотивацію студентів.

Список використаних джерел:

1. Павлова Н. Цифрове освітнє середовище у контексті цифровізації освіти. *Collection of Scientific Papers «SCIENTIA»,* July 26, 2024; Zagreb, Croatia, 72–75. URL: https://previous.scientia.report/index.php/archive/article/view/1988.

2. Сторонська О.С. Принципи побудови сучасного цифрового освітнього середовища. *Академічні візії.* 2023. № 27. URL: https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/779.

3. Гуревич Р., Гордійчук Г., Кобися В., Коношевський Л. Цифрове освітнє середовище в закладах освіти. *Scientific Issues of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University. Section: Pedagogics and Psychology.* 2023. № 73. С. 7-12. DOI: https://doi.org/10.31652/2415-7872-2023-73-7-12.

ГЕРАСИМЧУК ВІКТОРІЯ, майстриня виробничого навчання
Вище професійне училище № 7, м. Кременчука

ІНТЕГРАЦІЯ ЦИФРОВИХ ТА ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ НАВИЧОК У БУХГАЛТЕРСЬКУ ОСВІТУ

У сучасному економічному середовищі бухгалтерська професія зазнає суттєвих змін через цифровізацію, акцент на сталий розвиток та нові бізнес-моделі. У цьому контексті формування у здобувачів освіти не лише професійних знань з бухгалтерського обліку, а й цифрових та підприємницьких компетентностей стає критично важливою умовою їхньої готовності до викликів ринку праці. Інтеграція принципів економіки замкненого циклу (circular economy) у навчальний процес сприяє розвитку інноваційного мислення, підвищенню екологічної відповідальності та формуванню навичок управління ресурсами [1].

Сучасна професія бухгалтера перебуває в умовах глибоких трансформацій. Використання цифрових технологій, таких як хмарні сервіси, аналітика даних чи блокчейн, докорінно змінює спосіб здійснення облікових операцій, зменшуючи частку ручної праці, підвищуючи точність розрахунків і забезпечуючи оперативність формування звітності. Паралельно відбуваються інституційні зміни, що стосуються системи регулювання, стандартів та очікувань бізнесу, а це вимагає від майбутніх фахівців високої готовності до адаптації й постійного оновлення професійних знань [2, с. 59].

У таких умовах особливої ваги набуває розвиток цифрових і підприємницьких компетентностей. Володіння ними дозволяє здобувачам освіти створювати нові рішення, що відповідають умовам сталого розвитку, ефективно використовувати цифрові інструменти у бухгалтерському обліку та формувати бізнес-моделі, засновані на принципах повторного використання, ремонту й переробки ресурсів. Порівняння традиційної та інноваційної освіти майбутніх бухгалтерів наведено в табл. 1.

Таблиця 1 - **Порівняння традиційної та інноваційної бухгалтерської освіти**

Критерій	Традиційна освіта	Інноваційна (з circular economy)
Орієнтація	На облік операцій	На облік у контексті сталого розвитку
Використання ресурсів	Лише фінансові показники	Врахування ресурсозбереження та екології
Інструменти	Паперовий облік, базові програми	Хмарні сервіси, IoT, аналітика, блокчейн
Підхід до навчання	Репродуктивний (знання та повторення)	Проєктний, кейс-методи, інтегровані модулі
Результат	Вузькоспеціалізований фахівець	Компетентний, інноваційний, підприємливий

У процесі професійної підготовки майбутніх бухгалтерів особливого значення набуває формування комплексу компетентностей, що відповідають

сучасним викликам цифрової економіки та принципам сталого розвитку (табл. 2).

Таблиця 2 - **Компетентності майбутнього бухгалтера**

Група компетентностей	Приклади навичок
Цифрові	Робота з ERP-системами, хмарними сервісами, аналітикою
Підприємницькі	Бізнес-моделювання, інноваційні рішення, стартап-проєкти
Екологічні (circular economy)	Управління ресурсами, аналіз життєвого циклу активів
Соціальні	Командна робота, етика, відповідальність

По-перше, згідно табл. 2, цифрові компетентності включають здатність працювати з ERP-системами, хмарними сервісами та інструментами аналітики даних, що забезпечує ефективність облікових процесів, їхню прозорість та оперативність.

По-друге, важливим складником підготовки є підприємницькі компетентності, які дозволяють студентам генерувати інноваційні рішення, здійснювати бізнес-моделювання та брати участь у стартап-проєктах, що сприяє розвитку підприємницької ініціативи та креативності.

Третім важливим блоком виступають екологічні компетентності, пов’язані з економікою замкненого циклу. Вони формують у здобувачів освіти вміння управляти ресурсами, здійснювати аналіз життєвого циклу активів та враховувати екологічну вартість економічної діяльності.

Нарешті, соціальні компетентності забезпечують здатність працювати в команді, дотримуватися професійної етики та нести відповідальність за результати своєї діяльності. Ці навички є основою для формування професійної культури бухгалтера, яка відповідає сучасним інституційним трансформаціям.

Ефективність впровадження цього підходу залежить від використання сучасних механізмів в освітньому процесі. Зокрема, йдеться про розробку інтегрованих модулів і дисциплін, що поєднують бухгалтерський облік із принципами circular economy, а також застосування проблемно-орієнтованого та проєктного навчання, у рамках якого учні працюють над бізнес-кейсами з урахуванням витрат, амортизації, ремонту чи переробки активів. Додатковими механізмами виступають співпраця з бізнесом і громадськими ініціативами, де учні можуть реалізовувати практичні мініпроєкти, а також використання цифрових платформ і симуляторів для моделювання сценаріїв функціонування економіки замкненого циклу [3, с. 62].

На рис. 1 наведено алгоритм інтеграції принців circular economy у підготовку майбутніх бухгалтерів.

Інтеграція принципів circular economy у бухгалтерську підготовку створює низку переваг.

Вона сприяє формуванню конкурентоспроможного фахівця з гнучким мисленням, підвищує екологічну відповідальність та ресурсну ефективність освітніх практик, а також зміцнює взаємозв’язок між освітою, інноваціями та сталим розвитком.

Рисунок 1 – Алгоритм інтеграції принципів circular economy у бухгалтерську освіту.

У процесі інституційних трансформацій бухгалтерська освіта має перейти від моделі передачі знань до моделі формування компетентностей. Інтеграція принципів економіки замкненого циклу у підготовку бухгалтерів забезпечує розвиток не лише технічних навичок обліку, але й глибокого стратегічного мислення, підприємницької ініціативи та цифрової грамотності. Це належить до майбутнього фахівця з обліку, здатного діяти в умовах сталого розвитку та цифрової економіки.

Список використаних джерел

1. Амелін А., Фіщук В., Лаврик, Я., Юрчак О., Чернєв Є., Матюшко В. Україна 2030 – країна з розвинутою цифровою економікою. URL: https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html (дата звернення 01.10.2025).
2. Полюхович А. *Теоретичні проблеми стратегічного управлінського обліку. Інноваційний розвиток освіти, науки, бізнесу, суспільства та довкілля в умовах глобальних викликів* : матеріали VI Національної наук.-практ. конф. студентів і молодих вчених. Тернопіль: Вектор, 2021. С. 59.
3. Лобода Н.О., Чабанюк О.М., Василюк І.В. *Якість обліку у національній економіці як функція цифрових технологій* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. «Стратегічні пріоритети розвитку бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування в умовах глбалізації». Суми, 2023. С. 61-64.

ПЕРЕРВА ПЕТРО, д.е.н., професор
КОБЄЛЄВА ТЕТЯНА, д.е.н., професор
Національний технічний університет «ХПІ», м. Харків

ОРГАНІЗАЦІЯ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується стрімкими змінами в економічній, соціальній та технологічній сферах, що зумовлює потребу у якісно нових підходах до підготовки фахівців. Традиційна система освіти, орієнтована переважно на теоретичне навчання, дедалі менше відповідає вимогам ринку праці, який потребує спеціалістів із практичними компетентностями, здатних швидко адаптуватися до реальних умов виробництва чи бізнесу. У цих умовах дуальна форма освіти стає одним із найбільш ефективних інструментів поєднання теорії і практики, формування конкурентоспроможних випускників та забезпечення тісної співпраці між університетами та роботодавцями.

Дуальне навчання є інноваційною формою здобуття освіти, яка поєднує теоретичну підготовку в закладі освіти з практичним навчанням на підприємстві. Основною метою цієї моделі є забезпечення високої якості професійної підготовки здобувачів освіти, що відповідає актуальним потребам ринку праці. Такий підхід сприяє формуванню у студентів практичних навичок, професійної компетентності та адаптації до реальних умов виробництва. Крім того, дуальна система дозволяє скоротити період професійної адаптації випускників після завершення навчання. Вона також сприяє підвищенню мотивації до навчання, оскільки здобувачі освіти бачать практичне застосування отриманих знань. Важливою метою є також налагодження ефективної співпраці між закладами освіти та роботодавцями. Це дозволяє формувати зміст освітніх програм відповідно до вимог конкретної професії. У результаті дуальне навчання сприяє підвищенню конкурентоспроможності випускників на ринку праці. Така модель є перспективною для розвитку професійної освіти в Україні.

Дуальна освіта — це така форма здобуття освіти, при якій навчання поєднує академічну підготовку в закладі вищої освіти з практичною діяльністю на підприємстві, установі чи організації. Основні принципи дуальної системи включають:

- інтеграцію навчального процесу з виробництвом — теоретичні знання безпосередньо підкріплюються практичними навичками.
- партнерство між університетом і роботодавцем — спільне планування освітніх програм, графіків, оцінювання компетентностей.
- індивідуалізацію навчання — гнучке поєднання теоретичних і практичних модулів відповідно до специфіки професії.
- взаємну відповідальність — університет забезпечує якісну теоретичну підготовку, а роботодавець — практичне середовище для навчання.

У процесі дуального навчання беруть участь три основні суб'єкти: заклад освіти, підприємство та здобувач освіти. Заклад освіти відповідає за

організацію теоретичної підготовки, забезпечення методичного супроводу та координацію навчального процесу. Підприємство, у свою чергу, надає можливість здобувачам освіти проходити практичне навчання в реальних умовах виробництва, забезпечує наставництво та оцінювання професійних навичок. Здобувач освіти є активним учасником процесу, який навчається одночасно в освітньому середовищі та на виробництві. Важливо, щоб між усіма учасниками була налагоджена ефективна комунікація та взаємодія. Спільна відповідальність за результати навчання дозволяє досягти високої якості підготовки. Успішна реалізація дуального навчання можлива лише за умови чіткого розподілу ролей і обов'язків між учасниками. Також необхідно забезпечити правове регулювання взаємовідносин між ними. Участь підприємства у формуванні освітніх програм є ключовим чинником успіху дуальної моделі.

Організація дуального навчання передбачає кілька послідовних етапів. На підготовчому етапі здійснюється аналіз спеціальностей, які можуть бути реалізовані в дуальній формі, а також пошук потенційних партнерів серед підприємств. Важливим кроком є укладання договорів між закладом освіти та роботодавцями, що регламентують умови співпраці. Далі розробляються навчальні плани, які поєднують теоретичну та практичну складові. На етапі реалізації навчального процесу відбувається розподіл навчального часу, призначення наставників на підприємствах та організація практичних занять. Здобувачі освіти ведуть щоденники практики, складають звіти та проходять оцінювання. На завершальному етапі здійснюється моніторинг результатів навчання, аналіз ефективності моделі та коригування освітніх програм. Усі етапи мають бути документально оформлені та узгоджені між учасниками. Важливо забезпечити гнучкість організації навчального процесу відповідно до специфіки професії та потреб підприємства.

Процес упровадження дуальної освіти в закладі вищої освіти доцільно розглядати як поетапну систему організаційно-педагогічних дій, що забезпечують її результативність.

1. *Підготовчий етап*

На цьому етапі університет:

- проводить аналіз потреб ринку праці та визначає затребувані професійні компетентності;
- ідентифікує потенційних партнерів-роботодавців, готових брати участь у підготовці студентів;
- створює робочу групу з представників університету, підприємств та органів місцевого самоврядування;
- розробляє положення про дуальну освіту і нормативно-правові документи, що регламентують процес.

Результатом цього етапу стає узгоджена концепція та стратегія впровадження дуальної форми навчання.

2. *Проєктно-організаційний етап*

Цей етап передбачає:

- розроблення або коригування освітніх програм, які враховують реальні виробничі процеси;

- створення індивідуальних освітніх траєкторій студентів;

- укладання тристоронніх договорів між університетом, студентом і роботодавцем;

- визначення показників ефективності та форм контролю результатів навчання.

На цьому етапі формуються основи довгострокової співпраці університету та бізнесу.

3. *Реалізаційний етап*

Основним завданням є безпосереднє впровадження навчального процесу за дуальною моделлю. Зокрема:

- студенти проходять навчання за чітко визначеним графіком, що поєднує аудиторні заняття й виробничу практику;

- викладачі університету та наставники на підприємствах забезпечують синергію теоретичної і практичної підготовки;

- проводиться моніторинг навчальних результатів, адаптація програм відповідно до реальних умов виробництва.

4. *Оціночно-аналітичний етап*

На завершальному етапі:

- здійснюється аналіз результатів дуальної підготовки студентів;

- визначаються ефективність партнерства, рівень задоволеності роботодавців і студентів;

- проводиться модернізація навчальних планів та методик на основі зібраного досвіду;

- формуються пропозиції щодо вдосконалення системи на наступні цикли підготовки.

Таким чином, університет вибудовує замкнену систему з постійним вдосконаленням якості освітнього процесу.

Для ефективної реалізації дуального навчання необхідно забезпечити належне нормативне та документальне оформлення. Основним документом є договір про дуальне навчання, який укладається між закладом освіти, підприємством та здобувачем освіти. У договорі визначаються права та обов’язки сторін, умови проходження практики, графік навчання та механізми оцінювання. Індивідуальний навчальний план є важливим інструментом персоналізації освітнього процесу, він враховує особливості професійної підготовки кожного здобувача. Також розробляється положення про дуальну форму здобуття освіти, яке регламентує загальні принципи організації, критерії відбору учасників та механізми контролю. Усі документи мають відповідати чинному законодавству України та бути узгодженими з нормативними актами Міністерства освіти і науки. Документальне забезпечення є запорукою прозорості, ефективності та правового захисту учасників дуального навчання.

Для успішної реалізації дуального навчання необхідно дотримуватися низки методичних рекомендацій. По-перше, слід забезпечити гнучкість

навчальних планів, що дозволяє адаптувати освітній процес до потреб підприємства. По-друге, важливо проводити регулярні зустрічі між представниками закладу освіти, підприємства та здобувачами освіти для обговорення ходу навчання. По-третє, слід призначати кваліфікованих наставників, які супроводжують студентів на виробництві. Також рекомендується впроваджувати систему подвійного оцінювання, яка враховує як академічні, так і практичні результати. Важливо забезпечити мотивацію підприємств до участі в дуальному навчанні, зокрема через податкові пільги або інші стимули. Крім того, слід враховувати регіональні особливості та специфіку професійної галузі. Ефективна реалізація дуального навчання можлива лише за умови системного підходу, постійного моніторингу та вдосконалення освітніх практик.

Актуальність та важливість впровадження дуальної освіти в Україні визначається низкою факторів:

- невідповідністю між теоретичними знаннями випускників і практичними вимогами роботодавців;
- необхідністю оновлення змісту освіти відповідно до сучасних технологічних змін і цифровізації економіки;
- потребою у зміцненні партнерства між закладами освіти, бізнесом і державними структурами;
- прагненням України до інтеграції в європейський освітній простір, де дуальна освіта є ефективною моделлю професійної підготовки.

Отже, впровадження дуальної системи є стратегічним напрямом модернізації вищої освіти, що сприяє підвищенню її якості та конкурентоспроможності.

Дуальна освіта є однією з найперспективніших форм організації освітнього процесу, що дозволяє ефективно поєднати академічну та практичну підготовку студентів. Її впровадження сприяє:

- підвищенню якості освіти та практичної компетентності випускників;
- посиленню зв’язків між освітою і бізнесом;
- скороченню періоду адаптації молодих фахівців на робочому місці;
- розвитку інноваційного потенціалу університетів.

Ефективна організація дуальної освіти потребує системного підходу, нормативного забезпечення, готовності до партнерства всіх учасників освітнього процесу та створення гнучкої, відкритої моделі навчання, зорієнтованої на потреби сучасної економіки.

Список використаних джерел

1. Бібік Н. М. Дуальна освіта як інноваційна форма підготовки фахівців: досвід, проблеми, перспективи / Н. М. Бібік // *Педагогіка і психологія професійної освіти.* — 2021. — № 3. — С. 15–22.

2. Грищенко І. М. Механізми реалізації дуальної форми здобуття освіти у закладах вищої освіти України / І. М. Грищенко, О. В. Кравець // *Економіка і управління освітою.* — 2020. — Т. 1, № 2. — С. 45–52.

3. Концепція розвитку дуальної форми здобуття освіти в Україні : схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 р. № 660-р // *Урядовий кур’єр.* — 2018. — №

179. — С. 8–10.
4. Панченко В. О. Теоретико-методичні засади впровадження дуальної освіти у системі підготовки кадрів / В. О. Панченко // *Освітологічний дискурс.* — 2022. — № 1–2. — С. 66–74.
5. Шевченко Л. С. Партнерство закладів освіти і роботодавців у контексті розвитку дуальної освіти / Л. С. Шевченко // *Вища школа.* — 2019. — № 5. — С. 21–27.

ПІДДУБНА ВІКТОРІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ОВЧАРИК РОМАН**, к.е.н., доцент
доцент кафедри фінансового аналізу та аудиту,
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ОБЛІКОВО-ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ З ВИКОРИСТАННЯМ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Сучасні інституційні зміни в економіці та швидка цифровізація бізнес-процесів створюють нові виклики для системи підготовки фахівців обліково-економічного профілю. Традиційна орієнтація виключно на накопичення теоретичних знань поступово втрачає свою ефективність, адже роботодавці дедалі більше цінують здатність спеціалістів оперативно застосовувати знання на практиці. У цьому контексті актуалізується компетентнісний підхід, який акцентує увагу на інтеграції предметних знань, практичних навичок та soft skills — тобто на формуванні здатності людини ефективно діяти в реальних професійних ситуаціях [1; 2]. Такий підхід передбачає не лише освоєння набору фактів, а й набуття компетенцій, що забезпечують адаптивність, креативність і професійну мобільність випускника. У національних освітніх стандартах, зокрема у Стандарті вищої освіти України за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування», визначено ключові компетентності, які мають формуватися у студентів: критичне мислення, уміння працювати з великими масивами даних, аналітичні здібності та цифрова грамотність [4]. Ці вимоги співпадають із сучасними європейськими підходами до lifelong learning, що підкреслюють значення цифрових навичок, підприємливості та безперервного навчання як базових компетенцій XXI століття [3]. Практично це означає, що навчальні програми мають бути гнучкими та оновлюваними, аби швидко інтегрувати нові інструменти й методи роботи. Компетентнісний підхід вимагає балансу між професійними (hard) та універсальними (soft) компетенціями. Для обліково-економічних спеціальностей особливо важливий розвиток аналітичного мислення (уміння інтерпретувати фінансові дані й робити висновки), комунікаційних навичок (здатність до чіткої ділової взаємодії), етичної відповідальності (дотримання стандартів професійної етики) та вмінь приймати рішення в умовах невизначеності. Дослідження OECD підкреслюють, що сучасний економіст чи аудитор має бути підготовленим до роботи в умовах цифрової трансформації та міждисциплінарної взаємодії: це включає розуміння IT-інструментів, ризиків кібербезпеки і принципів управління змінами. Особливу увагу слід приділити впровадженню сучасних цифрових технологій у навчальний процес. Серед найбільш релевантних інструментів — автоматизація бухгалтерських процесів (RPA, роботизація рутинних операцій), використання аналітичних програмних продуктів (BI-системи для візуалізації і аналізу даних), хмарні платформи для проведення аудиту та зберігання даних, а також штучний інтелект для аналізу великих масивів фінансової інформації. Конкретний навик, який повинен з’явитися у випускника, — вміння зчитувати дані з різних джерел, перетворювати їх і формувати інформаційні панелі

(dashboards), що підтримують прийняття управлінських рішень [5]. Впровадження таких технологій у лабораторні та практичні заняття значно підвищує якість навчання і робить його ближчим до реального робочого середовища.

Міжнародний досвід надає корисні орієнтири при формуванні освітніх програм. Так, модель компетентного менеджера Р. Бояциса вказує на те, що професійна ефективність залежить від поєднання технічних умінь, міжособистісних навичок та мотиваційних факторів. Для вітчизняної практики це означає: підготовка економістів має виходити за межі суто технічних знань і формувати здатність до адаптації, командної роботи й лідерства. Навчальні дисципліни повинні бути побудовані так, щоб студенти відпрацьовували не лише професійні операції, а й менеджерські сценарії, комунікацію з клієнтами та етичні дилеми. Практична інтеграція — одна з ключових рекомендацій. Зокрема, доцільно ввести не менше трьох проєктно-орієнтованих модулів протягом курсу навчання, де студенти працюватимуть з реальними даними підприємств і готуватимуть звіти, аналітику та пропозиції для бізнесу. Приклади тем таких проєктів: «Аналіз фінансового стану малого підприємства», «Автоматизація облікових процесів у виробничому підприємстві», «Оцінка внутрішнього контролю і ризиків у системі обліку». Така робота формує практичні hard-skills і одночасно сприяє розвитку soft-skills, зокрема командної роботи й презентаційних компетенцій. Запровадження обов'язкових стажувань у компаніях, які використовують цифрові бухгалтерські системи (наприклад, 1 місяць на 3-му курсі), є ефективним інструментом формування практичних умінь. Це дозволяє студентам набути досвіду роботи з ERP-системами, електронним документообігом і звітністю в реальному робочому середовищі. Також рекомендується залучати викладачів-практиків і представників бізнесу до розробки навчальних модулів і оцінювання студентських проєктів — це підвищує релевантність освітньої програми. Використання автоматизованих платформ та хмарних сервісів у лабораторних роботах (ERP, BI, cloud-сервіси) має стати стандартом. Практичні заняття на таких платформах допомагають розвивати цифрову грамотність, а також дають можливість моделювати бізнес-процеси, проводить аудит у віртуальному середовищі і відпрацьовувати сценарії реагування на інциденти. Для цього доцільно облаштувати лабораторії з доступом до ліцензійних програмних продуктів або використовувати навчальні версії хмарних сервісів.

Оцінка компетентностей повинна поєднувати формативні та сумативні підходи: портфоліо студентів, захист практичних проєктів, тестові модулі з аналізу даних і кейс-завдання. Портфоліо дозволяє відстежувати прогрес у часі, демонструючи приклади робіт, рішення задач і рефлексію студента щодо набутого досвіду. Рубрики оцінювання (competency rubrics) мають бути чітко прописані для кожної компетенції — це підвищує прозорість оцінювання і дає студентам зрозумілі орієнтири для саморозвитку. Розвиток soft-skills також потребує системного підходу: включення коротких тренінг-модулів (1–2 кредити) з комунікації, етики професійної діяльності, управління проєктами та

тайм-менеджменту. Такі модулі можуть проводитися у форматі інтерактивних воркшопів, рольових ігор та командних проєктів, що сприяє розвитку емоційного інтелекту і лідерських навичок. Міжнародна співпраця — ще один важливий інструмент: обмінні програми, спільні онлайн-курси та участь у міжнародних проєктах дозволяють впровадити найкращі європейські практики та розширити професійні горизонти студентів. Це також створює можливості для порівняльного аналізу освітніх програм і адаптації міжнародних стандартів до національного контексту. Рекомендації для викладачів: застосовувати blended learning (поєднання онлайн- та офлайн-занять), використовувати кейс-методи й активні форми роботи, а також оцінювати студентів за компетентнісними рубриками. Для підвищення якості підготовки рекомендується періодичний аудит навчальної програми (наприклад, раз на 2 роки) із залученням представників бізнесу, випускників та академічних експертів — це дозволить оперативно коригувати навчальний план відповідно до змін ринку праці. Удосконалення навчальної програми шляхом інтеграції практичних кейсів, проєктної роботи, стажувань та використання цифрових платформ підвищить якість підготовки фахівців з фінансів і бухгалтерії. Поетапне впровадження запропонованих змін з попереднім пілотуванням (наприклад, тестовий запуск одного проєктного модуля на факультеті) і зворотним зв'язком від студентів та роботодавців дозволить мінімізувати ризики та адаптувати підходи під реальні умови. Очікувані результати – підвищення практичної підготовленості випускників, їхня конкурентоспроможність на національному та міжнародному ринку праці, а також зростання інтеграції університету з бізнес-середовищем. Завдяки цим заходам випускники стануть більш готовими до цифрової трансформації, зможуть швидше адаптуватися до змін і демонструватимуть практичні hard-skills та гнучкі soft-skills, необхідні на сучасному ринку праці. Реалізація запропонованих кроків передбачає координацію між університетом, роботодавцями та органами освіти, а також регулярний моніторинг ефективності через KPI (частка працевлаштованих випускників, оцінки роботодавців, успішність проєктів студентів).

Список використаних джерел:

1. Волковська Н. Компетентнісний підхід в освіті: поняття та сутність // Молодий вчений. 2017. № 3 (43). С. 20–23.
2. Педченко Н., Кузьменко О. Компетентнісний підхід у підготовці економістів // Економіка і організація управління. 2020. № 2. С. 105–112.
3. European Commission. Key Competences for Lifelong Learning. 2019. URL: https://education.ec.europa.eu.
4. Стандарт вищої освіти України. Спеціальність 071 «Облік і оподаткування» // Київ: МОН України, 2020.
5. Сидоренко В. Компетентнісний підхід у професійній підготовці майбутніх аудиторів // Вісник КНЕУ. 2021. № 4. С. 112–118.

СІРЕНКО ІГОР, ТАРАНЕНКО ЯРОСЛАВ, аспіранти
ЛЕГА ОЛЬГА, к.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS ТА DIGITAL SKILLS ЗДОБУВАЧІВ PHD У ПРОЦЕСІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Педагогічна практика здобувачів PhD виступає важливою складовою підготовки майбутніх науково-педагогічних працівників, оскільки забезпечує інтеграцію наукової діяльності з освітнім процесом і створює умови для формування цілісної професійної ідентичності. Її значення полягає у тому, що практика дозволяє здобувачам не лише застосувати набуті теоретичні знання у викладацькій діяльності, а й розвинути комплекс компетентностей, необхідних для ефективної роботи у сучасній системі вищої освіти.

Особливу роль педагогічна практика відіграє у набутті навичок організації навчального процесу, оволодінні методикою проведення лекційних і практичних занять, інтеграції наукових результатів у зміст дисциплін та застосуванні інноваційних форм взаємодії зі здобувачами вищої освіти. Вона сприяє формуванню здатності адаптувати складний науковий матеріал до рівня студентської аудиторії, використовувати комунікаційні інструменти для стимулювання пізнавальної активності та впроваджувати інтерактивні методи навчання.

Soft skills - це комплекс універсальних навичок, що визначають здатність особистості ефективно взаємодіяти з оточенням, організовувати власну діяльність та досягати результатів у професійному середовищі.

На відміну від hard skills, які відображають фахову підготовку та спеціалізовані знання, soft skills охоплюють комунікативні, лідерські, організаційні, емоційно-ціннісні та соціальні компетентності.

У системі підготовки здобувачів PhD вони мають особливе значення, оскільки педагогічна практика передбачає не лише трансляцію знань, а й управління навчальною аудиторією, розвиток критичного мислення студентів і створення сприятливого освітнього середовища.

У процесі педагогічної практики формування soft skills проявляється через публічні виступи під час лекцій, організацію дискусій, проведення практичних занять, модерацію студентських виступів, управління груповою динамікою, а також через здатність встановлювати ефективну комунікацію та підтримувати академічну доброчесність. Крім того, практика сприяє розвитку тайм-менеджменту, умінню структурувати матеріал і презентувати його логічно та доступно, що формує основу викладацької майстерності.

Таким чином, soft skills стають ключовим елементом професійної підготовки здобувачів PhD, оскільки саме вони забезпечують перехід від простого відтворення знань до формування компетентностей студентів – табл. 1. Розвиток soft skills у здобувачів PhD під час педагогічної практики є основою їхньої педагогічної майстерності, проте не менш важливим складником професійної підготовки стають digital skills, адже сучасний освітній процес

неможливо уявити без цифрових технологій. Викладач вищої школи сьогодні має не лише володіти методикою подання матеріалу, а й уміти інтегрувати електронні платформи, мультимедійні ресурси та цифрові інструменти у навчальний процес, що забезпечує його інтерактивність, візуалізацію та зручність для студентів.

Таблиця 1 - **Формування soft skills здобувачів PhD у процесі педагогічної практики**

Soft skill	Прояв під час педагогічної практики	Значення для професійної діяльності
Комунікація	Взаємодія зі студентами, ведення дискусій, пояснення складних тем доступною мовою	Підвищує ефективність освітнього процесу, формує взаєморозуміння між викладачем і студентами
Публічний виступ	Репрезентація навчального матеріалу під час лекцій і презентацій	Розвиває впевненість, ораторські здібності та вміння тримати увагу аудиторії
Управління дискусією	Організація групових обговорень, стимулювання активності студентів	Сприяє розвитку критичного мислення та партнерської взаємодії
Тайм-менеджмент	Планування часу заняття, розподіл між теоретичним і практичним матеріалом	Забезпечує чіткість та логічність викладу, ефективне використання часу
Емоційний інтелект	Уміння зберігати доброзичливу атмосферу, реагувати на різні типи студентів	Підвищує рівень довіри й мотивації в освітньому середовищі

Джерело: сформовано авторами

Digital skills охоплюють уміння створювати та використовувати мультимедійні презентації, застосовувати електронні освітні платформи (Moodle, Google Classroom, Microsoft Teams), проводити дистанційні заняття, організовувати онлайн-тести та опитування, а також використовувати візуалізацію даних і інтерактивні завдання. Формування таких навичок у процесі педагогічної практики дозволяє здобувачам PhD адаптуватися до сучасних вимог цифрової освіти, підвищувати якість викладання та забезпечувати академічну мобільність у глобальному освітньому просторі – табл. 2.

Таблиця 2 - **Формування digital skills здобувачів PhD у процесі педагогічної практики**

Digital skill	Прояв під час педагогічної практики	Значення для професійної діяльності
Створення мультимедійних презентацій	Використання PowerPoint, Canva для ілюстрації навчального матеріалу	Робить подання матеріалу наочним, підвищує інтерес студентів
Робота з освітніми платформами	Використання Moodle, Google Classroom для організації навчання	Забезпечує системність, дистанційний доступ та інтерактивність освітнього процесу
Дистанційна	Проведення занять у Zoom, MS	Дозволяє реалізувати гнучкі

Digital skill	Прояв під час педагогічної практики	Значення для професійної діяльності
комунікація	Teams	форми навчання, охоплювати ширшу аудиторію
Інтерактивні інструменти	Використання онлайн-опитувань (Kahoot, Mentimeter), тестів і кейсів	Активізує пізнавальну діяльність, формує зворотний зв'язок зі студентами
Візуалізація даних	Створення графіків, схем, інфографіки	Допомагає структурувати інформацію та спрощує засвоєння складних тем

Джерело: сформовано авторами

Підсумовуючи результати педагогічної практики здобувачів PhD, варто підкреслити, що саме вона створює унікальні умови для формування як soft skills, так і digital skills, які сьогодні є невід'ємними складовими професійної компетентності науково-педагогічного працівника. Поєднання навичок ефективної комунікації, публічного виступу, управління дискусією та тайм-менеджменту з цифровими вміннями використання освітніх платформ, мультимедійних засобів і онлайн-інструментів забезпечує здобувачам цілісне бачення сучасного освітнього процесу.

Такі інтегровані компетентності дозволяють не лише якісно презентувати навчальний матеріал і зацікавлювати аудиторію, а й підвищувати рівень академічної мобільності, створювати інноваційне освітнє середовище та готувати студентів до викликів цифрової економіки. Отже, педагогічна практика PhD є не просто етапом перевірки здатності до викладацької роботи, а стратегічною платформою для розвитку професійних і міждисциплінарних навичок, що формують конкурентоспроможного науковця і викладача нового покоління.

Список використаних джерел:

1. Sicilia M.-A., García-Barriocanal E., Sánchez-Alonso S., Różewski P., Kieruzel M., Lipczyński T., Royo C., Uras F., Hamill C. Digital skills training in higher education: insights about the perceptions of different stakeholders. *Proceedings of the Sixth International Conference on Technological Ecosystems for Enhancing Multiculturality (TEEM'18)*. New York : Association for Computing Machinery, 2018. P. 781–787. DOI: https://doi.org/10.1145/3284179.3284312.

2. Zhang J., Wu Y. Impact of university teachers' digital teaching skills on teaching quality in higher education. *Cogent Education*. 2025. Vol. 12, No. 1. DOI: https://doi.org/10.1080/2331186X.2024.2436706.

3. Шиненко М. А., Ткаченко В. А., Лабжинський Ю. А. Розвиток цифрової компетентності науково-педагогічних працівників: закордонний досвід. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання*. 2024. Вип. 23 (30). С. 133–144. DOI: https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series2.2024.23(30).12.

4. Прийдак Т. Б., Яловега Л. В., Лега О. В., Мисник Т. Г., Зоря С. П. Розвиток цифрової компетентності як умова забезпечення конкурентоспроможності майбутніх економістів. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2019. Т. 73, № 5. С. 28–47. DOI: https://doi.org/10.33407/itlt.v73i5.3035.

СТЕМКОВСЬКА ІРИНА, старша викладачка кафедри обліку і аудиту
ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут», м. Бережани

ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО БУХГАЛТЕРА: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У сучасних умовах глобалізації та цифровізації економіки професія бухгалтера набуває особливого значення. Бухгалтер виступає не лише виконавцем облікових операцій, але й активним учасником управлінських процесів, забезпечуючи достовірність фінансової інформації, необхідної для прийняття стратегічних рішень. Професійне становлення майбутнього бухгалтера є складним багаторівневим процесом, який охоплює формування фахових знань, практичних умінь, навичок аналітичного мислення та морально-етичних якостей. В умовах зростаючих вимог до прозорості бізнесу роль бухгалтера значно розширюється – він стає гарантом фінансової достовірності та економічної стабільності підприємства.

Виходячи з визначення бухгалтерського обліку, що дає законодавство [2], професійна діяльність бухгалтера полягає, насамперед, в організації облікового циклу як певної визначеної послідовності облікових процедур, спрямованих на формування первинної, зведеної та звітної інформації про діяльність суб'єкта господарювання. Облікові процедури мають національні та галузеві особливості, здійснюються між датами формування звітності і в більшості країн світу, як і в Україні, включають: первинне спостереження і реєстрацію (документування) фактів господарської діяльності; поточне угрупування фактів господарської діяльності (реєстрація у загальному, спеціалізованих журналах хронологічного обліку, аналітичних і синтетичних регістрах); підсумкове узагальнення фактів господарської діяльності (складання регулюючих записів, закриття рахунків); формування показників фінансової звітності [1].

Теоретичні основи професійного становлення бухгалтера ґрунтуються на синтезі економічних, правових і управлінських знань. Бухгалтерський облік розглядається як система відображення господарської діяльності підприємства, що забезпечує отримання достовірної інформації для прийняття рішень. Майбутній бухгалтер повинен не лише володіти технікою ведення обліку, а й розуміти економічну суть господарських процесів, оцінювати їх вплив на фінансові результати та мати стратегічне мислення. Професійна компетентність бухгалтера формується у процесі навчання, саморозвитку та практичної діяльності.

Серед основних викликів, які постають перед сучасними бухгалтерами, слід виділити швидкі зміни законодавства, інтеграцію міжнародних стандартів фінансової звітності, цифрову трансформацію економіки та автоматизацію облікових процесів. У зв'язку з цим підготовка майбутніх фахівців має бути адаптована до нових вимог, передбачати вивчення сучасних інформаційних технологій, аналітичних інструментів, систем електронного документообігу та фінансового прогнозування.

Професійне становлення бухгалтера включає кілька етапів: первинну

адаптацію до професії, поглиблення спеціальних знань, оволодіння практичними навичками та розвиток аналітичних компетентностей. На етапі навчання у закладах вищої освіти особливу роль відіграє якість освітніх програм, які повинні бути спрямовані на розвиток критичного мислення, здатності до аналізу економічної інформації, прийняття управлінських рішень і застосування цифрових інструментів у роботі.

У цьому сенсі перелік десяти кращих soft skills фахівця 2025 року, сформульованих Всесвітнім економічним форумом, розкриває саму сутність діяльності топ-менеджера з обліку, бо бухгалтер, виходячи із завдань, що поставлені перед ним керівником та власниками, повинен мати і застосовувати у практичній діяльності аналітичне мислення та інновації (Analytical thinking and innovation), активне навчання (Active learning and learning strategies), комплексне вирішення проблем (Complex problem solving), критичне мислення та аналіз (Critical thinking and analysis), стійкість до стресів та гнучкість (Resilience, stress tolerance, and flexibility), творчість, оригінальність та ініціативність (Creativity, originality, and initiative), лідерство та соціальний вплив (Leadership and social influence), міркування та вирішення проблем (Reasoning, problem solving, and ideation), емоційний інтелект (Emotional intelligence), технологічне проектування та програмування (Technology design and programming) [3]. Йдеться про висококваліфікованого фахівця з бухгалтерського обліку, який безперервно вдосконалює свої знання та професійні вміння через lifelong learning. Саме на формування таких компетентностей повинна бути зорієнтована система підготовки у закладах вищої освіти.

Професійна етика є важливою складовою становлення бухгалтера. Етичні норми визначають поведінку фахівця у складних ситуаціях, пов’язаних із фінансовою звітністю, податковими зобов’язаннями чи аудитом. Високий рівень професійної культури, чесність, відповідальність і неупередженість – це ті якості, без яких неможливо забезпечити довіру до результатів бухгалтерської діяльності.

Сучасна професійна культура бухгалтера передбачає знання законодавства, володіння технологіями та програмним забезпеченням, а також навички аналізу та системності в роботі. Перспективи формування пов’язані з постійним навчанням, адаптацією до автоматизації процесів (онлайн-бухгалтерія) та розвитком аналітичних та управлінських функцій, що виходять за межі рутинних операцій.

Доцільно відмітити, що сучасні інформаційні технології радикально змінюють характер бухгалтерської праці. Використання штучного інтелекту, блокчейн-технологій, хмарних сервісів та Big Data зумовлює потребу у фахівцях, здатних працювати з великими обсягами інформації, здійснювати її аналітичну обробку та приймати рішення на основі цифрових даних. У цьому контексті бухгалтер перетворюється на фінансового аналітика і радника керівництва, який бере участь у стратегічному плануванні.

Перспективи розвитку бухгалтерської професії пов’язані з підвищенням

рівня автоматизації та переходом до концепції інтелектуального обліку. Це означає, що майбутній бухгалтер повинен постійно вдосконалювати свої знання, опановувати сучасні інструменти аналітики, контролювати якість інформаційних потоків і забезпечувати їх достовірність. Важливим напрямом стає також міжнародна мобільність фахівців, адже знання міжнародних стандартів і практик є невід'ємною частиною професійної підготовки.

Таким чином, професійне становлення бухгалтера є процесом неперервного розвитку, який вимагає системного підходу, поєднання теоретичної бази, практичного досвіду та особистісних якостей. В умовах мінливого середовища успішним стає той фахівець, який готовий до самонавчання, відкритий до інновацій і володіє високою адаптивністю до нових технологічних викликів.

Отже, професійне становлення майбутнього бухгалтера – це не лише процес здобуття освіти, а й формування інтелектуальної, моральної та цифрової культури фахівця. Сучасний бухгалтер – це компетентний аналітик, відповідальний громадянин і стратегічний партнер у розвитку підприємства. Лише за умови інтеграції знань, етики та практики можливо забезпечити конкурентоспроможність майбутніх бухгалтерів у світовому професійному просторі.

Список використаних джерел:

1. Гевлич Л.Л. Професія бухгалтера у цифровій економіці. *Економіка і організація управління.* 2021. № 3 (43). С. 138-146.
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Закон України № 996 від 16.07.1999 р. *Верховна Рада України*. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/996-14.
3. The Future of Jobs Report 2020. *The World Economic Forum*. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2020.pdf.

ТЕСЛЕНКО НАТАЛІЯ, викладач вищої категорії,
ВСП «Житлово-комунальний фаховий коледж Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова»

НЕОБХІДНІ КОМПЕТЕНЦІЇ ДЛЯ ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ

Сьогоднішній ринок праці характеризується високою мобільністю, постійними змінами та швидкими темпами впровадження інновацій. Це формує нові вимоги до претендентів на посади. Від фахівця очікують здатності до безперервної самоосвіти, підвищення кваліфікації, розвитку ділових комунікацій, а також уміння діяти в нестандартних та непередбачуваних умовах. Важливими стають навички ухвалення відповідальних рішень, критичне мислення, самоконтроль та організація власної діяльності. Сучасному працівнику необхідно вміти працювати з різними інформаційними ресурсами та демонструвати ефективність у конкурентному середовищі.

Компетентнісний підхід до підготовки спеціалістів ґрунтується на формуванні у здобувачів освіти комплексу ключових компетентностей, які забезпечують їхню успішну соціальну та професійну адаптацію. На відміну від поняття «кваліфікація», компетентності охоплюють не лише професійні знання й уміння, а й такі особистісні характеристики, як ініціативність, здатність до співпраці, комунікативні навички (зокрема командна робота), уміння вчитися, логічно мислити, аналізувати, відбирати та застосовувати інформацію.

Багато випускників українських закладів вищої освіти після завершення навчання мають достатню теоретичну підготовку, але не завжди готові ефективно виконувати професійні завдання та розв’язувати практичні проблеми. Саме тому впровадження компетентнісного підходу в освіті в Україні є не даниною моді, а нагальною потребою. Сучасна економіка потребує спеціалістів, які здатні активно долучатися до розвитку держави та підвищення її економічного потенціалу. Відтак система вищої освіти має бути спрямована на формування у студентів комплексу компетентностей, необхідних для їхньої професійної діяльності.

Розглядаючи професійну підготовку фахівця, його професійну діяльність виділяють поняття «професійна компетенція» – сукупність професійних і особистісних якостей фахівця, необхідних йому для здійснення ефективної трудової діяльності. Таким чином, професійна компетенція – характеристика фахівця. Для компетенції характерна наявність знань, умінь, досвіду, відповідальності і т. ін. [1, с. 108].

Компетентна особа у певній сфері не лише володіє відповідними знаннями та навичками, а й уміє застосовувати їх для прийняття обґрунтованих рішень та успішного виконання завдань. Для роботодавців важливим є не стільки сам процес розв’язання проблеми, скільки кінцевий результат. Тому рівень готовності випускника до виконання посадових обов’язків визначається його системою знань, практичним досвідом, відповідальністю, самостійністю та особистими якостями, серед яких наполегливість і здатність до саморозвитку.

Формування професійної компетентності майбутніх бухгалтерів та

фахівців з оподаткування є багатогранним завданням, яке повинне враховувати положення освітньо-професійних програм і стандарти вищої освіти. Основними складовими структури професійної компетентності визначаються:

1. економічні компетенції;
2. компетенції у суміжних сферах професійної діяльності;
3. виробничо-практична компетентність;
4. інформаційно-комп'ютерна грамотність;
5. комунікативні навички;
6. здатність до саморегуляції та особистісного розвитку.

Ці компетенції тісно взаємопов'язані між собою, взаємно впливають одна на одну й забезпечують цілісність професійного становлення. Особливе значення має володіння сучасними інформаційними технологіями. В умовах стрімкого розвитку науки й техніки, постійного оновлення інформації необхідно навчати студентів безперервному самонавчанню протягом усього життя. Постійна поява нових програмних продуктів у сфері бухгалтерського обліку та аналізу господарської діяльності зумовлює потребу в їх опануванні та використанні майбутніми спеціалістами.

Таким чином, перед системою вищої освіти стоїть завдання підготовки фахівця, здатного до професійного зростання, розвитку економічного мислення та використання методів економічного аналізу. Майбутній бухгалтер повинен мати системне уявлення про економіку країни та світу, розуміти принципи прийняття управлінських рішень на різних рівнях, а також вміти застосовувати економічну інформацію в практичній діяльності. Важливою умовою є знання фінансів, управлінського обліку, аудиту, фінансової звітності та нормативно-правової бази, що визначає функції й обов'язки бухгалтера. Крім того, сучасний спеціаліст має бути обізнаний у використанні комп'ютерної техніки та мережі Internet.

Сьогодні підприємства всіх форм власності потребують висококваліфікованих бухгалтерів, які добре орієнтуються у законодавстві, здатні вести облік як вручну, так і за допомогою автоматизованих систем, а також готові постійно вдосконалювати свої професійні навички. Зміна підходів до ролі та місця бухгалтера у сучасному інформаційному суспільстві зумовила розширення його функцій відповідно до вимог сучасної економіки. [2, с.336].

Нині роботодавці віддають перевагу тим фахівцям, які не тільки володіють чинним законодавством, а й знають міжнародні стандарти обліку та звітності, мають навички у сфері митного права, володіють іноземними мовами, здатні проводити аналітичні дослідження та здійснювати контрольні функції.

Серед ключових напрямів професійної діяльності бухгалтера варто виокремити такі:

- кваліфіковане ведення бухгалтерського та податкового обліку, підготовка фінансової, податкової, статистичної й управлінської звітності для підприємств, установ і організацій різних форм власності (технічні та прикладні компетентності);
- здатність комплексно аналізувати складні виробничі ситуації, визначати

та формулювати проблеми, розставляти пріоритети в умовах обмежених ресурсів, розробляти кілька можливих варіантів рішень з урахуванням ризиків і впроваджувати найбільш ефективний з них (аналітичні та інтеграційні компетентності);

- використання сучасних методів фінансово-економічного аналізу для оцінки стану суб'єктів господарювання, інтерпретації даних і формування інформаційної бази, необхідної для прийняття управлінських рішень;
- організація системи бухгалтерського обліку та ефективної роботи облікового персоналу на підприємстві;
- проведення наукових досліджень, аргументований захист власної професійної позиції, підготовка пропозицій щодо вдосконалення системи обліку й аудиту та впровадження нових підходів у практику;
- адаптація знань до конкретних умов господарювання, вміння комунікувати, співпрацювати й підтримувати партнерські відносини в умовах конкуренції, спираючись на норми професійної етики.

Фахівець у сфері обліку й аудиту повинен постійно розвиватися протягом професійної кар'єри, удосконалювати свої знання, навички та особисті якості. Важливою передумовою цього є інформаційна база, теоретичні знання та практичний досвід, отримані під час освітнього процесу. Системне та цілеспрямоване засвоєння здобувачами освіти знань і вмінь, їх подальше перетворення на професійні компетентності сприяє особистісному розвитку майбутніх спеціалістів та надає їм конкурентні переваги під час пошуку роботи.

Підвищення рівня професійних компетентностей здобувачів вищої освіти за спеціальністю «Облік і оподаткування» можливе завдяки систематичному професійному розвитку, участі у спеціалізованих освітніх програмах, тренінгах і майстер-класах, а також через активне ознайомлення з новітніми тенденціями та інноваціями у сфері обліку. Важливим аспектом цього процесу є вдосконалення практичних навичок шляхом співпраці та обміну досвідом із фахівцями галузі.

Удосконалення компетентностей майбутнього бухгалтера досягається через безперервне навчання, участь у професійних семінарах, тренінгах і конференціях, вивчення актуальних законодавчих змін та сучасних методик обліку. Не менш значущим є вдосконалення навичок роботи з бухгалтерськими програмами, розвиток аналітичного мислення, уважності та точності, що сприяє мінімізації помилок і підвищенню ефективності облікових процесів.

Список використаних джерел:

1.Бурко К. В. Інноваційні технології навчання у підготовці фахівців з бухгалтерського обліку. Ефективна економіка. 2018. № 5. – URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6361.

2. Шигун, М. М. Професійна бухгалтерська освіта і кваліфікація : європейські орієнтири / М. М. Шигун // Облік, оподаткування і контроль : теорія та методологія : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. [м.Тернопіль, 30 черв. 2017 р.] - Тернопіль : ТНЕУ, 2017. - с. 335-337

10. СТАЛИЙ РОЗВИТОК, ІННОВАЦІЇ ТА ЗЕЛЕНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІКИ У КОНТЕКСТІ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

Слова:

БАШИНСЬКА ЮЛІЯ, к.е.н., ст. науковий співробітник відділу регіональної екологічної політики та природокористування
ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долішнього НАН України», м. Львів

ТОРГІВЛЯ ВИКИДАМИ ПАРНИКОВИХ ГАЗІВ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Згідно із міжнародними та національними стандартами в екології [1; 2]: парниковий газ (greenhouse gas, ПГ) – це газоподібний складник атмосфери природного чи антропогенного походження, який поглинає чи випускає випромінення за специфічної довжини хвилі у спектрі інфрачервоного випромінювання поверхнею Землі, атмосферним повітрям та хмарами; викид ПГ (greenhouse gas emission) – це вивільнення ПГ в атмосферне повітря.

Система торгівлі квотами — це ринковий інструмент, котрий сприяє зниженню обсягів викидів ПГ економічними методами. Принцип полягає у встановленні загального ліміту на викиди ПГ для віх галузей національного господарства країни. Згідно СТК компанії повинні купувати на ринку квоти на викиди ПГ у разі перевищення своєї наявної квоти. В свою чергу, ті підприємства, які емітують менше викидів ПГ, мають можливість продавати надлишок своїх квот іншим учасникам ринку.

Пом'якшення наслідків зміни клімату потребує зменшення обсягів викидів парникових газів, що утримують тепло, в атмосферу на глобальному рівні. Це передбачає скорочення викидів парникових газів з основних джерел, таких як електростанції, фабрики, автомобілі та ферми. Ліси, океани та ґрунт також поглинають та зберігають ПГ, і є важливою частиною екологічного рішення. На ЄС припадає 6% світових викидів ПГ. За останні десятиліття ЄС вжив рішучих заходів задля боротьби зі змінами клімату, що призвело до скорочення викидів в ЄС більш ніж на 37% у 2023 році порівняно з рівнями 1990 року. Це головним чином є результатом зростання використання відновлюваних джерел енергії та зменшення використання вуглецевмісного викопного палива. Покращення енергоефективності та структурні зміни в економіці також сприяли досягненню цих цілей.

Зараз поставлені більш амбітні цілі, які включають чисте скорочення викидів ПГ на 55% або більше порівняно з рівнями 1990 року до 2030 року та мету досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року. Таким чином ЄС є найбільш екологічно орієнтованим регіоном світу. Досягнення високих цілей вимагатиме ще більших скорочень викидів ПГ шляхом переходу від викопного палива до чистої, відновлюваної енергії. Це також означає зупинення вирубки лісів, стале використання земель та відновлення природи, доки ми не досягнемо точки, коли викиди ПГ в атмосферу буде збалансований уловлюванням та зберіганням цих газів у лісах, океанах та ґрунті. Україна на шляху інтеграції в ЄС також зобов’язана скорочувати обсяги викидів ПГ. Однак, офіційна мета зі скорочення викидів ПГ в Україні становить 20% від 1990 (НАЕІ, 2010). Враховуючи, що сучасні викиди ПГ є значно нижчими за базовий рівень

викидів 1990 року, офіційна мета зі скорочення викидів, фактично, дозволяє значне їх зростання, що з екологічної точки зору є неприйнятним. Відповідно до Угоди про Асоціацію з ЄС [3] Україна взяла на себе зобов'язання запровадження дозвільної системи на викиди парникових газів та на квоти, що продаватимуться на національному рівні між заводами/промисловими комплексами в Україні (ст. 4 і 11-13);– створення системи моніторингу, звітності, верифікації і належного впровадження, а також процедури консультацій з громадськістю (ст. 9, 14-17, 19 і 21). » Важливим завданням держави є розробити потенційні інструменти підтримки українських підприємств, щоб подолати виклики перехідного періоду та сприяти підприємствам інвестувати у декарбонізацію та модернізацію виробництва.

Транскордонна співпраця має важливе значення для ефективного впровадження заходів щодо пом'якшення наслідків зміни клімату, оскільки ПГ не підвладні географічним кордонам. Таким чином, адаптація українського законодавства у сфері системи торгівлі квотами на викиди ПГ сприятиме декарбонізації економіки України та виконанню міжнародних зобов'язань України на шляху інтеграції в ЄС. Прискорення декарбонізації української економіки як частини європейської стане можливим лише завдяки розвитку енергоефективності, відновлюваної енергетики в поєднанні зі скороченням використання викопного палива.

Список використаних джерел:

1. ДСТУ ISO 14065:2015 Парникові гази. Вимоги до органів з валідації та верифікації тверджень щодо парникових газів для їх застосування у разі акредитації чи інших форм визнання (ISO 14065:2013, IDT). Київ, 2015. URL: https://zakon.isu.net.ua/sites/default/files/normdocs/14065.pdf (дата звернення: 11.09.2025).
2. ДСТУ ISO 14064-2:202X Парникові гази. Частина 2. Вимоги та настанови щодо кількісної оцінки, моніторингу та звітності щодо скорочення викидів або збільшення видалення парникових газів на рівні проєкту (Проєкт, перша редакція) (ISO 14064-2:2019, IDT). URL: https://tinyurl.com/22h95pr3 (дата звернення: 11.09.2025).
3. Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 11.09.2025).

БЕЖЕНАР ІННА, к.е.н, ст. дослідник, ст. науковий співробітник
ННЦ «Інститут аграрної економіки», м. Київ

ФЕРМЕРСЬКІ ГОСПОДАРСТВА В ЕКОСИСТЕМІ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Сільське господарство України визнано пріоритетною сферою економіки, забезпечуючи близько 12% ВВП та 42% експорту. Аграрний сектор є єдиною галуззю з позитивним зовнішньоекономічним балансом, що робить його системоутворюючим фактором економічної безпеки держави [1].

Фермерські господарства є важливою складовою аграрного сектору України, забезпечуючи продовольчу безпеку, місцеве постачання продукції та зайнятість у сільських районах. В умовах війни, глобальних кліматичних змін та геополітичної нестабільності малі та середні фермери демонструють гнучкість і здатність адаптуватися до нових викликів.

Сучасні теоретичні підходи до фермерства еволюціонували від класичних економічних концепцій (Адам Сміт, Фрідріх Ліст) до неоінституціональних моделей (Д. Норт, О. Вільямсон). Особливе значення має агроекологічний підхід, який розглядає фермерські господарства як екологічно орієнтовані виробничі одиниці, здатні підтримувати біорізноманіття та виконувати багатофункціональні завдання [2].

За світовими даними, понад 90% фермерських господарств є сімейними, вони виробляють близько 80% продовольчої продукції світу, що підкреслює їх стратегічну роль у забезпеченні продовольчої безпеки [2].

У 1992 році прийнято Закон «Про фермерське господарство», що заклав правові основи приватних фермерських підприємств. Цей етап характеризувався: ліквідацією колективної власності, паюванням земель колишніх колгоспів, фрагментацією земельних ділянок, формуванням базових принципів підтримки малого аграрного бізнесу. Період 2001-2010 років відзначився активним зростанням кількості ФГ, поліпшенням законодавчої бази та формуванням аграрного ринку. Останнє десятиліття (2011-2020 роки) характеризувалося технологічною модернізацією, впровадженням інновацій та інтеграцією у глобальні ланцюги створення вартості. Сучасний період (2021-2025 роки) розпочався відкриттям ринку землі у 2021 році, що стало поворотним моментом. Фермери отримали можливість купувати землю, але з обмеженнями до 100 га на одного власника на першому етапі та до 10 000 га з 2024 року [3].

Станом на 1 січня 2025 року кількість фермерських господарств, що мали у користуванні сільськогосподарські угіддя, становила 19,7 тис. одиниць (зменшення на 26% порівняно з 2021 роком). Загальна площа земель склала 4,44 млн га. Середня площа угідь зросла з 187 га (2021 р.) до 225 га (2025 р.) [4].

Найбільші втрати спостерігаються в областях, постраждалих від військових дій: Донецька область: з 717 до 138 господарств (-80,7%), Херсонська область: з 1329 до 98 господарств (-92,6%), Запорізька область: з 1797 до 282 господарств (-84,3%) [4].

Фермерські господарства займають 24,6% від загальної площі посівів сільськогосподарських підприємств України (4146,9 тис. га). Зернові культури – ФГ займають 17,2% площ підприємств, зібравши 89907,4 тис. ц (16,0% від загального виробництва) з урожайністю 47,1 ц/га. Технічні культури – ФГ контролюють 25,8% посівних площ (2184,6 тис. га), особливо в олійних культурах – 26,3% площ. Тваринництво залишається слабко розвиненим – лише 1,4% від загальної структури валової продукції ФГ [4].

За 2024 рік чистий дохід малих фермерських господарств становив 100,3 млрд грн, що є значним зростанням порівняно з попередніми роками. Прибуток досяг 30,1 млрд грн при рівні рентабельності 42,8%. Структура доходів – рослинництво: 98,6% (98,9 млрд грн), тваринництво: 1,4% (1,4 млрд грн). Найприбутковіші культури – соняшник 28,34 млрд грн (28,6% доходів), кукурудза 20,44 млрд грн (20,4%), пшениця 18,85 млрд грн (18,8%) Рентабельність різниться за культурами: технічні культури 47,6-49,3%, зернові 31,4-42,5%, плодово-ягідні: 77-115%, овочі: 42,0%, тваринництво 15,2% (найнижчий показник) [4].

Повномасштабна війна створила безпрецедентні виклики, адже 25% сільськогосподарських домогосподарств зупинили або зменшили виробництво, понад 150 тис. фермерів безпосередньо постраждали від війни, а збитки аграрного сектору становлять $40,2 млрд. [5].

Адаптаційні стратегії включають зміну структури посівів, орієнтацію на локальні ринки, кооперацію. Перехід з капіталомістких культур (кукурудза, соняшник) на менш витратні (ячмінь, горох, гречка). Розвиток прямого збуту, співпраця з локальними мережами, продаж через соціальні мережі. Об'єднання ресурсів для спільного використання техніки, збуту продукції, оптових закупівель. Проблеми реалізації стратегій – високі адміністративні бар'єри, низький рівень інформування фермерів, корупційні ризики, нерівномірний доступ між регіонами.

Важливою у розвитку фермерських господарств є державна підтримка, що включає пільгове кредитування, грантові програми та часткові компенсації на придбання сільськогосподарської техніки та інше (до 25% вартості сільгосптехніки вітчизняного виробництва; 80-100% витрат на розмінування земель) [6]. У 2025 році аграрії залучили понад 19,1 млрд грн за допомогою програми «Доступні кредити 5-7-9%», що забезпечує доступ до кредитів під знижену ставку [7]. Водночас «єРобота» надає гранти для садівництва/ягідництва (140-400 тис. грн/га) та теплиць (до 7 млн грн) [8].

Міжнародна підтримка від USAID, FAO (допомогла понад 250 000 сільських родин, забезпечивши насінням, кормом та грошовою допомогою), ЄС. Програма AGRO підтримала 1200 фермерів у 2024 році, надавши понад 1,14 млрд грн фінансових інструментів. Через програми ENPARD підтримує розвиток кооперації та органічного виробництва [9].

Сучасні тренди та інновації у галузі сільського господарства включають цифровізацію, органічне виробництво, енергонезалежність.

Україна входить до топ-20 країн за площею органічних земель у Європі.

Станом на 2023 рік понад 500 ФГ сертифіковані як органічні. Частка органічного виробництва серед ФГ становить 3-5%. Впровадження сучасних технологій передбачає GPS-навігація для точного землеробства, дрони для моніторингу посівів, CRM-системи для управління, онлайн-платформи для продажу, а також використання сонячних панелей, енергоощадних технологій, розвиток переробки на місці для створення коротких ланцюгів постачання, що сприяє підвищенню прибутковості.

Сучасні ФГ еволюціонують від простих виробників сировини до активних учасників повного циклу створення вартості: виробництво → переробка → збут → логістика. Чим більше ланок контролює фермер, тим більшу частку кінцевої ціни він отримує. Успішні господарства розвивають власну переробку (сири, соки, консервація), прямі канали збуту, агротуризм, кооперативні мережі.

У 2024 році експорт агропродовольства досяг $24,6 млрд (59% загального експорту). Основні напрями ЄС– 52%, Близький Схід $3,5 млрд, Африка $2,6 млрд, Азія $4,0 млрд [4].

Оптимістичний сценарій розвитку ФГ передбачає збільшення кількості ФГ до 55-60 тисяч, зростання продуктивності на 40-50%, підвищення частки експорту до 35-40%, частка ФГ у ВВП аграрного сектору до 25%, збільшення органічних площ до 500 тис. га.

Ключові вектори розвитку це інвестиційна привабливість (залучення до $55 млрд для відновлення та модернізації), цифровізація (впровадження AI/ML-рішень, IoT, автоматизації виробництва), міжнародна інтеграція (поглиблення участі у ЗВТ з ЄС, адаптація до європейських стандартів).

Стратегічні напрями – фокус на продукти з доданою вартістю (Виробництво → переробка → експорт); розширення позицій у топ-5 органічних постачальників до ЄС; іригація та водокористування (реконструкція мереж, краплинне зрошення); фінансування (поєднання банківських кредитів з гарантіями МФО); євроінтеграція (вирівнювання стандартів, цифрова простежуваність).

Висновки. Фермерські господарства України пройшли складний шлях ево. Люції від початкових форм приватного господарювання 1990-х до сучасних високотехнологічних підприємств. Незважаючи на виклики війни, вони демонструють високу адаптивність та стійкість. Ключові досягнення – структурна трансформація аграрного сектору, технологічна модернізація виробництва, успішна інтеграція у національні та міжнародні ринки , адаптивність до екстремальних умов. Основні проблеми – изька продуктивніснть порівняно з агрохолдингами, бмежений доступ до фінансування, слабкий розвиток тваринництва, високі адміністративні бар’єри. До 2030 року ФГ мають потенціал стати основою сталого розвитку сільського господарства України за умови посилення державної підтримки, активної цифровізації, розвитку кооперації, інтеграції з європейськими стандартами, диверсифікації виробництва. Майбутнє українського фермерства залежить від здатності до інновацій, адаптації до європейських стандартів та ефективного використання міжнародної підтримки. У поствоєнний період ФГ можуть стати

ключовим драйвером економічного відновлення та розвитку сільських територій України.

Список використаних джерел:

1. Lupenko Y., Khodakivska O., Nechyporenko O., Shpykuliak O. The State and Trends of Agricultural Development in the Structure of the National Economy of Ukraine. Scientific Horizons. 2022. Vol. 25, No. 6. P. 121–128. DOI: 10.48077/scihor.25(6).2022.121-128.
2. Сліпко-Кривуца Д.І. (2025). Теоретичні основи сімейного фермерства: еволюція підходів та сучасні концепції. Агросвіт. 12(3), 45–57
3. Проблеми та перспективи фермерства в Україні. Агро-бізнес. URL: https://agro-business.com.ua/agro/ekonomichnyi-hektar/item/7914-problemy-ta-perspektyvy-fermerstva-v-ukraini.html (дата звернення: 25.08.2025).
4. Державна служба статистики України (Держкомстат). URL: https://www.ukrstat.gov.ua/ (дата звернення: 25.08.2025).
5. Стенограма комітетських слухань на тему «Державна підтримка аграрного сектору 2024». Комітет Верховної Ради України з питань аграрної та земельної політики. URL: https://komagropolit.rada.gov.ua/documents/sluhannja/75427.html (дата звернення: 25.08.2025).
6. Компенсація 25% вартості української сільгосптехніки та обладнання: перша виплата 2025 року – 126,6 млн грн .АгроЕліта 2025. URL:https://agroelita.info/kompensatsiia-25-vartosti-ukrainskoi-silhosptekhniky-ta-obladnannia-persha-vyplata-2025-roku-126-6-mln-hrn
7. За підсумками травня аграрії отримали кредитів на 19,1 млрд грн – комітет з аграрної політики .Офіційний веб-портал Верховної Ради України. 2025. URL:https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/261953.html
8. Державна підтримка агробізнесу під час війни. URL:https://buh.ligazakon.net/analitycs/234548_derzhavna-pdtrimka-agrobznesu-pd-chas-vyni
9. FAO допомогла понад 250 000 сільських родин в Україні .Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (FAO). 2023. URL:https://www.fao.org/countryprofiles/news-archive/detail-news/ru/c/1738525

БЕРЕСТ ЄЛИЗАВЕТА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **БУРКОВСЬКА АННА**, доктор філософії (економіка), доцент кафедри менеджменту, бізнесу та адміністрування,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ГАРАНТУВАННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНІ

Проблематика продовольчої безпеки сьогодні належить до ключових викликів глобального порядку денного. Вона охоплює питання доступності якісної їжі, сталості систем виробництва, раціонального використання природних ресурсів та соціальної рівності у продовольчих ланцюгах. Для України, яка прагне інтегруватися у європейський економічний та правовий простір, надзвичайно важливим є вивчення та імплементація досвіду Європейського Союзу, де сформовано комплексну модель політики гарантування продовольчої безпеки [1].

Європейський підхід базується на поєднанні спільної сільськогосподарської політики (САР), регуляторних норм щодо безпечності харчових продуктів та інноваційних інструментів підтримки фермерів і аграрних підприємств. Він передбачає дотримання високих стандартів якості продукції, впровадження екологічних практик у виробництво та диверсифікацію джерел продовольчого забезпечення. Такий механізм не лише сприяє стабільності аграрного сектору, а й гарантує доступність продуктів харчування для населення за справедливими цінами [2].

Важливою складовою є розвиток інституційної бази. ЄС створив ефективну систему контролю за якістю харчових продуктів, яка охоплює всі етапи – від виробництва до реалізації. Крім того, значну роль відіграють програми підтримки фермерів у напрямку модернізації господарств, розвитку органічного виробництва та впровадження «зелених» технологій. Це дозволяє одночасно вирішувати питання продовольчої безпеки та екологічної стійкості [3]. Україна, маючи потужний аграрний потенціал, може успішно імплементувати окремі елементи європейського досвіду. По-перше, актуальним є запровадження прозорих механізмів моніторингу та контролю якості продукції, що дозволить підвищити рівень довіри як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках. По-друге, адаптація європейських підходів до підтримки малих і середніх фермерських господарств сприятиме підвищенню конкурентоспроможності українського села та диверсифікації джерел доходів. По-третє, орієнтація на екологічні стандарти та розвиток органічного виробництва дозволить Україні зміцнити позиції у сфері сталого аграрного розвитку [4].

Разом з тим імплементація європейських практик в Україні стикається з низкою викликів. Це і недосконалість законодавчої бази, і обмеженість фінансових ресурсів, і потреба у модернізації аграрної інфраструктури. Проте інтеграція до європейського простору відкриває для України доступ до фінансових програм підтримки, інноваційних технологій та освітніх ініціатив,

які можуть стати фундаментом для підвищення рівня продовольчої безпеки [5].

Аналіз європейських практик свідчить, що їхня ефективність залежить не лише від формальних регламентів, а й від узгодженості політики, економічної спроможності фермерів та рівня впровадження технологій. В Україні реалізація подібних механізмів стикається з низкою викликів. По-перше, існує значна диспропорція у ресурсному забезпеченні аграрних підприємств, що може обмежувати доступ до сучасних технологій і методів виробництва. По-друге, недостатній рівень законодавчої гармонізації з європейськими нормами створює ризики неефективного контролю якості продукції та зниження довіри споживачів. По-третє, соціально-економічні умови, зокрема низький рівень фінансової підтримки малих фермерів, можуть стримувати диверсифікацію виробництва та впровадження сталих практик [5].

Отже, досвід Європейського Союзу у сфері гарантування продовольчої безпеки є цінним орієнтиром для України. Його адаптація з урахуванням національних особливостей сприятиме зміцненню продовольчої незалежності, підвищенню конкурентоспроможності аграрного сектору та забезпеченню сталого розвитку. В умовах глобальних викликів саме європейські стандарти можуть стати основою формування ефективної та соціально справедливої системи продовольчої безпеки України.

Список використаних джерел:

1. Шебаніна О. В., Бурковська А. І., Полторак А. С., Бурковська А. В., Сухорукова А. Л. Управління відходами у глобалізованому світі: виклики та перспективи. Система управління відходами в циркулярній економіці: фінансові, соціальні, екологічні та енергетичні детермінанти : монографія / за заг. ред. А. С. Росохатої, М. Г. Мінченко. *Суми : Сумський державний університет,* 2023. С. 74-83. URL: https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/17053

2. Panfilova, A., Poltorak, A., Kuvshinova, A., Burkovska, A., & Dotsenko, N. (2025). Trends in global grain and seed trade, Ukrainian position on the global market. *Scientific Horizons,* 28(5), 142-157. https://doi.org/10.48077/scihor5.2025.142.

3. Прунцева, Г. О. Світовий досвід функціонування організаційно-економічного механізму продовольчої безпеки. *Інноваційна економіка.* 2021. №5-6. С.13-21.

4. Shebanina O., Klyuchnik A., Burkovska A., Caruso D. and Burkovska A. Providing labor income as a supporting factor of the food security. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development.* 2018. № 40(4). P. 597-608. DOI: http://doi.org/10.15544/mts.2018.51.

5. Burkovska A., Burkovska A. Semantic approach to food marketing: the influence of sustainable development narratives on the Ukrainian market. *Agricultural and Resource Economics.* 2025. Vol.11. No.1. Pp.317–347. https://doi.org/10.51599/are.2025.11.01.12.

БІЛАН ЮЛІЯ здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **БРАЗІЛІЙ НАТАЛІЯ**, к.т.н., доцент
доцент кафедри обліку, аналізу і оподаткування,
Черкаський державний технологічний університет, м. Черкаси

ВІДОБРАЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ У ФІНАНСОВОМУ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

Сучасний етап розвитку економіки характеризується зростанням значення концепції сталого розвитку, яка ґрунтується на необхідності гармонійного поєднання економічних, соціальних та екологічних інтересів. Підприємства вже не можуть розглядати фінансову звітність лише як інструмент для внутрішніх і зовнішніх користувачів у класичному розумінні. Нині вона стає засобом демонстрації відповідального ставлення до зацікавлених сторін, включаючи партнерів, працівників, суспільство та державу. Важливим елементом прозорої звітності є достовірне відображення дебіторської заборгованості, адже саме вона суттєво впливає на ліквідність і платоспроможність підприємства. Якщо дебіторська заборгованість обліковується без належного врахування ризиків та можливих втрат, виникають викривлення у фінансових результатах, що може призвести до зниження довіри інвесторів і контрагентів. Інтеграція принципів сталого розвитку у процеси обліку та управління дебіторською заборгованістю дозволяє забезпечити баланс між короткостроковою вигодою та довгостроковою фінансовою стійкістю підприємства.

Питання обліку та контролю дебіторської заборгованості досліджуються багатьма науковцями. Українські вчені, зокрема О. Левченко та Н. Малюга [1], у своїх працях розглядають методологію обліку, формування резервів сумнівних боргів, а також розкриття інформації у фінансовій звітності відповідно до національних стандартів. С. Голов аналізує проблеми гармонізації національних положень із міжнародними стандартами фінансової звітності, наголошуючи на потребі більшої прозорості. У міжнародній науковій літературі значний внесок зробили Р. Грей, Дж. Беббінгтон та М. Джонс [2], які акцентують увагу на інтеграції екологічних та соціальних факторів у систему фінансового обліку. Крім того, у працях зарубіжних дослідників простежується тенденція до посилення уваги до ESG-звітності (Environmental, Social, Governance)[2], яка тісно пов’язана з управлінням ризиками дебіторської заборгованості. Незважаючи на існуючі напрацювання, більшість робіт зосереджена на традиційних аспектах бухгалтерського обліку, тоді як застосування принципів сталого розвитку до конкретних об’єктів обліку, таких як дебіторська заборгованість, залишається недостатньо розробленим. На сьогодні виділяється низка проблем, що стримують ефективне впровадження концепції сталого розвитку у фінансовий облік дебіторської заборгованості:

• відсутність чітких методичних рекомендацій щодо врахування ESG-факторів при оцінці та класифікації дебіторської заборгованості;

- складність прогнозування реальної ймовірності неповернення боргів у ситуації, коли традиційні фінансові показники не відображають повного

спектру ризиків;

- обмежене застосування сучасних цифрових технологій, які могли б забезпечити оперативний контроль та аналіз стану розрахунків із контрагентами;

- переважно формальний підхід підприємств до створення резервів сумнівних боргів, що часто зумовлює викривлення у фінансових результатах;

- недостатня інтеграція нефінансових показників у систему управлінської та фінансової звітності, що знижує її аналітичну цінність для інвесторів і партнерів.

Окремо варто підкреслити проблему відсутності комплексного зв'язку між положеннями МСФЗ (зокрема IFRS 9 «Фінансові інструменти») [3] та сучасними стандартами нефінансової звітності, зокрема GRI Standards. Це ускладнює для підприємств побудову єдиної системи, у якій дебіторська заборгованість розглядається не лише як фінансовий актив, а й як фактор сталого розвитку.

Для подолання зазначених проблемних питань необхідно застосовувати комплексний підхід, що поєднує сучасні інструменти обліку з принципами сталого розвитку.

По-перше, доцільним є розширення облікової політики підприємств у напрямку врахування ESG-критеріїв [4]. Це означає, що оцінка дебіторської заборгованості має здійснюватися не лише на підставі фінансового стану боржника, а й з урахуванням його соціальної відповідальності та екологічної політики. Такий підхід дозволяє уникнути співпраці з ризиковими контрагентами та зменшити обсяг сумнівних боргів.

По-друге, важливим є впровадження інтегрованої звітності, яка поєднує фінансові й нефінансові показники, демонструючи вплив дебіторської заборгованості на довгострокову конкурентоспроможність підприємства. Такий підхід підвищує довіру інвесторів і партнерів, оскільки дає змогу оцінювати підприємство не тільки через фінансові результати, а й через його внесок у сталий розвиток. Практика показує, що компанії, які використовують інтегровану звітність, мають вищий рівень доступу до інвестиційних ресурсів та кращі умови співпраці з міжнародними партнерами.

По-третє, необхідно удосконалити методи формування резервів сумнівних боргів. Традиційно резерв формується виходячи з історичних даних і статистики неповернень, однак в умовах сталого розвитку доречно застосовувати ризик-орієнтований підхід. Це передбачає оцінку платоспроможності боржника не лише за фінансовими показниками, а й за нефінансовими характеристиками: якістю корпоративного управління, наявністю програм сталого розвитку, рівнем дотримання екологічних стандартів. Наприклад, підприємства, які ігнорують екологічні вимоги, можуть мати більші ризики штрафів і санкцій, а отже — вищу ймовірність неповернення боргів. У цьому контексті можна застосовувати методи скорингу, які включають як фінансові, так і нефінансові параметри.

По-четверте, перспективним є впровадження цифрових платформ і ERP-

систем [5], які забезпечують моніторинг дебіторської заборгованості в режимі реального часу. Використання таких технологій сприятиме підвищенню прозорості, зменшенню ризиків шахрайства та оптимізації управління фінансовими потоками. У країнах ЄС та США уже існують приклади використання blockchain-технологій для фіксації договорів і контролю заборгованості, що зменшує ризики маніпуляцій та забезпечує більшу відповідальність контрагентів.

По-п’яте, необхідна гармонізація національних стандартів бухгалтерського обліку з міжнародними, особливо у сфері розкриття інформації та оцінки ризиків. Це сприятиме підвищенню довіри інвесторів та дозволить українським підприємствам інтегруватися у світовий економічний простір.

По-шосте, значну роль відіграє підготовка кадрів та підвищення кваліфікації бухгалтерів і фінансових менеджерів. Для впровадження принципів сталого розвитку в обліку необхідні нові компетенції: розуміння міжнародних стандартів, володіння інструментами ESG-аналізу, навички роботи з цифровими технологіями. Відповідно, університети та професійні організації мають адаптувати освітні програми до сучасних потреб, включивши модулі з інтегрованої звітності, цифрової трансформації обліку та сталого фінансового управління.

Таким чином, відображення принципів сталого розвитку у фінансовому обліку дебіторської заборгованості є важливим напрямом розвитку сучасної бухгалтерської науки та практики. Інтеграція економічних, соціальних та екологічних факторів у процеси управління розрахунками з контрагентами дозволяє підвищити якість фінансової інформації, зміцнити довіру інвесторів і забезпечити стабільність підприємства у довгостроковій перспективі. Важливо, щоб підприємства переходили від формального підходу до резервування боргів до створення ризик-орієнтованої системи оцінки, яка враховує ширший контекст сталого розвитку. Реалізація запропонованих підходів сприятиме гармонізації національної системи обліку з міжнародними стандартами, забезпечить прозорість звітності та стане важливим кроком до формування стійкої бізнес-моделі, зорієнтованої на досягнення стратегічних цілей сталого розвитку.

Список використаної літератури

1. Економіка та держава : навчальний посібник, 2021, № 9, с. 38–44 URL: http://www.economy.in.ua/pdf/9_2021/8.pdf

2. «Бухгалтерський облік та сталий розвиток: дослідження»: наукова стаття URL:https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S036136821400004X?utm_source=chatgpt.com

3. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 (МСФЗ 9). Фінансові інструменти URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/929_016?utm_source=chatgpt.com#Text

4. «Огляд базових понять ESG, компонентів ESG і їх застосування у фінансовому обліку» : наукова стаття URL: https://bryanhousepub.com/index.php/jgebf/article/view/502?utm_source=chatgpt.com

5. ERP системи та їх місце в управлінському обліку — Kalachyk A., Tomchuk V. (2019). Українська стаття, в якій описано зарубіжні й вітчизняні ERP-системи, модулі, приклади застосування (SAP, BAS ERP etc.), переваги й недоліки впровадження.

БОНДАРЕНКО НАТАЛІЯ, к.е.н, доцент
кафедри фінансів, банківської справи та страхування
ЯКОВЕНКО ОЛЕКСАНДРА, викладач-стажист
кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Уманський національний університет, м. Умань

РОЛЬ БАНКІВСЬКИХ ІНСТРУМЕНТІВ У ФІНАНСУВАННІ ВІДНОВЛЮВАЛЬНИХ ЕНЕРГЕТИЧНИХ ПРОЄКТІВ

Енергетика відіграє ключову роль у житті сучасного людства, виступаючи основою функціонування глобальної економіки та стимулюючи суспільний прогрес. Вона забезпечує доступ до якісної освіти, медичних послуг та важливих суспільних інфраструктур, а також підтримує всі аспекти повсякденного життя — від приготування їжі й опалення до транспортних систем і засобів комунікації. Наявність доступної, надійної та недорогої енергії є критично важливою для покращення добробуту населення, сприяння зайнятості, зміцнення систем охорони здоров'я та стимулювання економічного зростання.

За даними Київської школи економіки (KSE), станом на листопад 2024 року загальні прямі збитки енергетичної інфраструктури України внаслідок війни оцінювалися у приблизно 56,2 мільярда доларів. А загальні витрати на відновлення енергетичного сектору, враховуючи принцип «відбудувати краще, ніж було», оцінюються в 50,5 мільярда доларів [1]. Тому роль банківських інструментів у фінансуванні відновлювальних енергетичних проєктів набуває особливого значення.

З 1 червня 2024 року до 25 травня 2025 року банки отримали понад 4500 заявок від бізнесу на фінансування проєктів із відновлення енергетичної інфраструктури, загальна сума яких склала 86,4 млрд грн. З цієї кількості вже розпочато процес фінансування: надано кредити та відкрито кредитні ліміти на загальну суму 18,2 млрд грн. Банківські установи продовжують активно залучати громадян до кредитних програм. У травні 2025 року було надано 616 кредитів для фінансування енергетичних потреб на загальну суму 110 млн грн. Водночас, починаючи з червня, кількість виданих позик зросла до 7 980, що в грошовому еквіваленті становило 1,2 млрд грн [2].

Кредитування бізнесу за програмою «5-7-9%» надає змогу підприємствам отримати фінансування до 150 млн грн строком до 10 років для закупівлі газотурбінних, газопоршневих або біогазових генераторів. Водночас для великих підприємств, що планують інвестувати у власну генерацію понад 150 млн грн, 19 банків України пропонують пільгове кредитування енергетичних проєктів до 25 млн євро строком на 5–7 років із базовою ставкою 13,5% річних.

Для фізичних осіб Міністерство енергетики запустило програму кредитування під 0, яка спрямована на стимулювання встановлення сонячних панелей, систем накопичення енергії та вітрових установок у домогосподарствах. Для цього передбачено кредити до 480 тисяч гривень строком до 10 років, відсоткову ставку яких повністю компенсує держава.

Отримати фінансування можна у таких банках: «Приватбанк», «Ощадбанк», «Укргазбанк», «Сенс Банк» і банк «Глобус». Крім того, у межах програми «Доступні кредити 5-7-9%» об'єднання співвласників багатоквартирних будинків та житлово-будівельні кооперативи мають можливість отримати до 5 мільйонів гривень строком на 5 років під 7% річних для придбання сонячних панелей, інверторів та систем зберігання енергії. Програму реалізують 46 уповноважених банків, серед яких «Ощадбанк», «Приватбанк», «Сенс Банк», «Укргазбанк», «Глобус» і «Скай Банк». Також ці кредити можна поєднувати з програмою «ГрінДІМ» від Фонду енергоефективності, яка забезпечує державну компенсацію до 70% від вартості обладнання, зокрема сонячних електростанцій і теплових насосів. Максимальна сума компенсації сягає до 1 мільйона гривень для сонячних електростанцій, до 2 мільйонів гривень для теплових насосів або до 3 мільйонів гривень у разі комплексного їх встановлення [3].

Список використаних джерел:

1. Прямі збитки інфраструктури України через війну зросли до $170 млрд — оцінка KSE Institute станом на листопад 2024 року. *Kyiv School of Economics.* URL: https://kse.ua/ua/about-the-school/news/pryami-zbitki-infrastrukturi-ukrayini-cherez-viynu-zrosli-do-170-mlrd-otsinka-kse-institute-stanom-na-listopad-2024-roku/ (дата звернення: 07.10.2025).

2. Банки профінансували проєкти з відновлення енергетичної інфраструктури на 18,2 млрд грн – результати опитування банків. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/banki-profinansuvali-proyekti-z-vidnovlennya-energetichnoyi-infrastrukturi-na-182-mlrd-grn--rezultati-opituvannya-bankiv (дата звернення: 07.10.2025).

3. В Україні почали працювати фінансові програми для підвищення енергонезалежності споживачів, зокрема 0% кредитування громадян для придбання енергообладнання. *Міністерство енергетики України.* URL: https://mev.gov.ua/novyna/v-ukrayini-pochaly-pratsyuvaty-finansovi-prohramy-dlya-pidvyshchennya-enerhonezalezhnosti (дата звернення: 07.10.2025).

БОЧАРНІКОВА АЛІНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ЗАЇКА СВІТЛАНА**, к.е.н., професор,
професор кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування
Державний біотехнологічний університет, м. Харків

ОНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ НА ОСНОВІ ЦИФРОВИХ І ЕКОЛОГІЧНИХ РІШЕНЬ В УМОВАХ ВІЙНИ

Економіка України перебуває у стані суттєвих змін, зумовлених руйнуванням виробничих об'єктів, знищенням інфраструктури та порушенням ланцюгів забезпечення. Попри труднощі, що виникають на тлі воєнних дій, ці процеси водночас створюють передумови для формування нової моделі розвитку. Йдеться про поєднання сучасних технологій, екологічної відповідальності та орієнтацію на соціальні потреби.

Одним із напрямів змін є цифрове оновлення. Україна активізувала процеси, пов'язані з електронним врядуванням, дистанційними комунікаціями, використанням цифрових сервісів у промисловості, освіті, фінансах, що дозволяє скорочувати витрати часу, спрощувати процеси обліку, управління та звітності, а також забезпечує ефективну взаємодію між державою, приватним сектором та громадськістю [3].

Паралельно з цифровими змінами зростає зацікавлення екологічно орієнтованими формами господарювання. Важливою сферою виступає енергетика: у 2025 році в Україні було введено в дію понад 150 МВт нових потужностей сонячної генерації, що свідчить про прагнення зменшити залежність від викопних джерел та посилити енергетичну незалежність. Одночасно відбувається розвиток вітрових та біоенергетичних установок, модернізуються системи теплопостачання з урахуванням нових стандартів енергоощадності.

Значні зміни спостерігаються також у сільському господарстві. У роботах, присвячених органічному землеробству [1, 5], наголошується на доцільності переходу до методів, які мінімізують хімічне навантаження на ґрунти та водні ресурси. Застосування біопрепаратів, сидератів, чергування культур, обмеження синтетичних добрив – усе це дозволяє підвищити екологічну безпеку та покращити якість продукції.

Дослідження [4] акцентує увагу на поступовому впровадженні цифрових засобів у виробничі процеси: від супутникового моніторингу полів до автоматизованих систем контролю за вологістю ґрунту чи станом посівів. Такі підходи стають умовою раціонального використання ресурсів, що особливо важливо в умовах обмеженого доступу до пального, добрив або техніки.

У межах сучасної економіки зростає роль малих ініціатив, інноваційних хабів та дослідницьких груп, які працюють над новими рішеннями в різних галузях. Як підкреслено у публікації [2], сучасні підходи до оновлення виробничих процесів мають спиратися на поєднання технологічних нововведень із ретельним плануванням управлінських дій, що особливо актуально в тих умовах, коли підприємства працюють під тиском постійних

змін - у сфері цін, доступу до ресурсів, регуляторних умов, логістичних маршрутів тощо.

Фінансова підтримка модернізації надходить як із внутрішніх джерел, так і від міжнародних партнерів. Програми, зокрема «Green Deal Ukraine», передбачають фінансування проєктів у сфері енергетики, промислового оновлення, модернізації транспорту. За наявними даними, лише у 2024 році понад 50 мільйонів євро було направлено на впровадження рішень у сфері відновлюваних джерел енергії.

Окремо варто відзначити розвиток циркулярних моделей господарювання. Перехід до повторного використання матеріалів, ремонтних рішень, сортування та переробки дозволяє суттєво зменшити кількість відходів, зменшити навантаження на довкілля та водночас створити додаткові робочі місця у регіонах, що також сприяє зростанню попиту на фахівців у сфері утилізації, інженерії матеріалів та проєктування товарів тривалого використання.

Таким чином, економічне оновлення України відбувається через активне використання цифрових рішень, упровадження екологічно орієнтованих підходів та зростання уваги до раціонального використання ресурсів. Попри труднощі, сучасні умови створюють можливості для системного переосмислення підходів до виробництва, управління та взаємодії з природним середовищем. Такий підхід закладає основу для формування економіки, орієнтованої не лише на кількісне зростання, а й на відповідальне ставлення до людини, природи та майбутніх поколінь.

Список використаних джерел:

1. Dreval Y., Loboichenko V., Malko A., Morozov A., Zaika S., Kis V. The problem of comprehensive analysis of organic agriculture as a factor of environmental safety. *Environmental and Climate Technologies*. 2020. № 24 (1), P. 58-71. https://doi.org/10.2478/rtuect-2020-0004

2. Mandych O., Mykytas A., Ustik T., Zaika S., Zaika O. The development of theoretical, methodological and practical recommendations of the innovative development vectors of business process reengineering and strategic management of enterprises. *Technology Audit and Production Reserves*. 2021. № 6/4 (62). P. 21-25. https://doi.org/10.15587/2706-5448.2021.249830

3. Zaika S., Kuskova S., Zaika O. Trends of marketing development in the condition of digital economy. *Economy digitalization in a pandemic condition: processes, strategies, technologies*. Riga: Baltija Publishing. 2021. P. 150-154. https://doi.org/10.30525/978-9934-26-028-5-31

4. Бондаренко В., Омельяненко О. Тенденції розвитку аграрного сектору економіки України в контексті розвитку цифрової маркетингової діяльності. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 59. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-163

5. Заїка С.О. Тенденції розвитку органічного землеробства. *Органічне виробництво і продовольча безпека*. Житомир: Полісся, 2013. С. 244-246.

БУЛУЙ ОЛЕКСІЙ, ПЛОТНІКОВА МАРІЯ, здобувачі вищої освіти,
Науковий керівник – **ГРАБАР ІВАН**, д. тех. н., професор,
завідувач кафедри агроінженерії та технічного сервісу,
Поліський національний університет, м. Житомир

ЗЕЛЕНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

Російська агресія спричинила системний шок, що радикально змінив енергетичну політику України. Війна стала каталізатором енергетичної трансформації. Втрата інфраструктури та залежність від імпорту енергоносіїв актуалізували потребу в децентралізації та перехід до відновлювальних джерел.

Загальносвітовий тренд на становлення сталого розвитку, проголошеного як пріоритетний вектор глобального зростання, формування засад зеленої, блакитної, циркулярної економіки, біоекономіки, [1, с. 9–10] як елементу трансформації соціуму (рис. 1). Біоекономіка забезпечує перехід від викопних ресурсів до біологічних, знижуючи екологічне навантаження. Вона є ключовим елементом аграрного та лісового секторів, сприяючи створенню біопродуктів, біопалива та біоматеріалів [2, с. 9–10]. Циркулярна модель заміщує лінійну економіку, базуючись на принципах повторного використання, переробки та продовження життєвого циклу продукції. Вона є драйвером інновацій, сталого розвитку та міжсекторальної інтеграції на всіх рівнях – від глобального до локального [3, с. 56]. Їх синергія дозволяє мінімізувати відходи та підвищити ефективність використання біоресурсів.

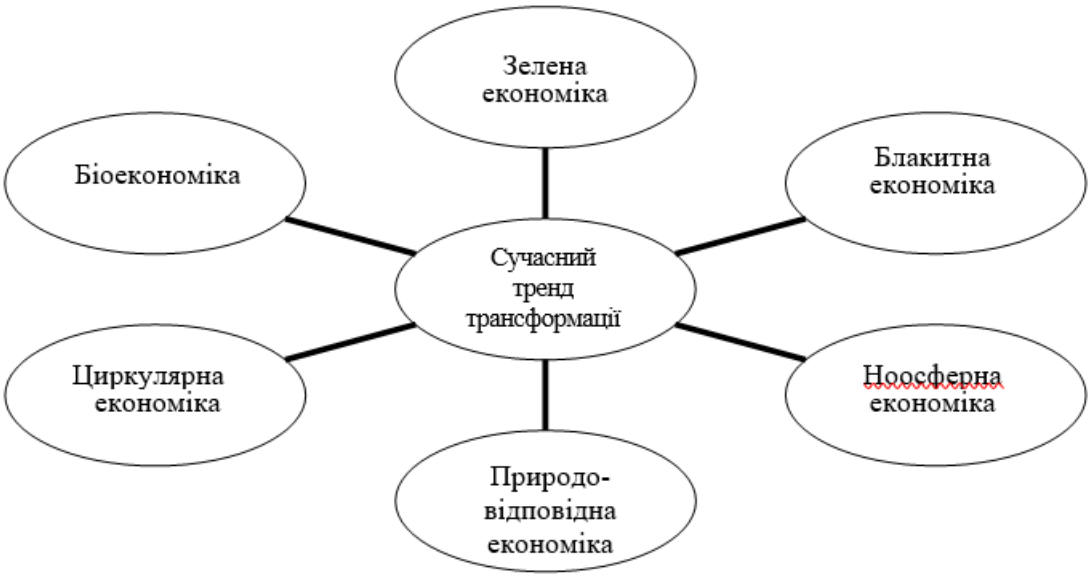

Рис. 1. Вектор розвитку національної та світової енергетичної системи
Джерело: власні дослідження.

Зелена економіка спрямована на зниження викидів, створення «зелених» робочих місць, збереження біорізноманіття. Вона є платформою для реалізації екологічної політики через економічні інструменти: податки, субсидії, квоти.

Економіка сталого розвитку як парадигма поєднує економічну ефективність, соціальну справедливість та екологічну збалансованість, які вимагають трансформації технологічних, управлінських, фінансових та освітніх моделей, механізмів, програм [4–5]. Вони визначають інтеграцію екологічних та соціальних пріоритетів, вектор ресурсоефективного розвитку як незворотний мегатренд. Тому відновлювальна енергетика стає рушійною силою декарбонізації. Альтернативна енергетика (сонячна, вітрова, біоенергетика) є ключовою для досягнення кліматичних цілей. Її розвиток потребує інституційної підтримки та інвестицій на локальному та інших рівнях.

Україна зобов'язалась скоротити викиди на 65% до 2050 р. порівняно з 1990 р. Національна енергетична стратегія передбачає розвиток сонячної, вітрової, біоенергетики та водневої енергетики, що визначено Стратегія сталого розвитку до 2030 р. та Стратегією декарбонізації до 2050 р. Післявоєнна реконструкція має базуватись на принципах зеленої економіки: енергоефективність, екологічна модернізація, інновації. Зелена трансформація сприяє створенню нових робочих місць, розвитку місцевих громад та зниженню енергетичної бідності. Відбудова через принципи зеленої економіки, циркулярна енергетика як інструмент стійкості передбачає впровадження циркулярних моделей у енергетиці (наприклад, повторне використання тепла, біомаси) підвищує ресурсну ефективність. Енергетичні кооперативи та мікромережі на рівні територіальних громад стають механізмами забезпечення енергетичної автономії регіонів [5]. Важливо інтегрувати енергетичну політику з політикою сталого розвитку, безпеки та цифровізації. Запорукою успішної трансформації є інституційна та міжнародна підтримка, зокрема підтримка з боку ЄС, міжнародних фінансових інституцій та приватного сектору.

Отже, Російська агресія спричинила системний злам енергетичної парадигми України, актуалізувавши потребу в децентралізації, енергетичній автономії та переході до відновлювальних джерел. Відбудова України має базуватись на принципах зеленої, біо- та циркулярної економіки, що забезпечують ресурсоефективність, екологічну модернізацію та соціальну інклюзію. Сонячна, вітрова, біо- та воднева енергетика є ключовими для досягнення кліматичних цілей та реалізації Стратегії сталого розвитку до 2030 року. Повторне використання енергії, біомаси, тепла та створення мікромереж на рівні громад підвищують енергетичну безпеку. Успішна зелена трансформація потребує синергії політики сталого розвитку, цифровізації, безпеки та підтримки з боку ЄС, міжнародних інституцій і приватного сектору.

Список використаних джерел:

1. Губарєва І. О., Марущенко О. О. Концепції циркулярної, зеленої та біоекономіки: порівняльний аналіз і визначення драйверів розвитку *Бізнесінформ*. 2025. №4. С. 8–17.
2. Bio economy is a catalyst for agri food systems trans formation to greater sustaina bility. FAO. URL: https://lnk.ua/xNKQj3ae8
3. Гурочкіна В., Будзинська М. Циркулярна еко номіка: українські реалії та можливості для про мислових підприємств. *Економічний вісник. Серія Фінанси, облік, оподаткув.*. 2020.Вип.5. С. 52–64. doi:10.33244/2617-5932.5. 2020.52-64
4. Білоус-Сергєєва С. Біоекономіка та циркулярна економіка: синергія для забезпечення

сталого розвитку. *Вісник Приазовського Держ. тех. ун-ту. Серія: Економічні науки.* 2024. №1(39). С. 141–150. https://lnk. ua/ aV7o OgnV1

5. Гришова І., Нестерова К. Концепт циркулярної економіки в контексті забезпечення сталого розвитку. *Економіка АПК*. 2021. № 4. С. 88–94. https://doi. org/10.32317/2221-1055.202104088

БУРКОВСЬКА АННА, доктор філософії (економіка),
доцент кафедри менеджменту, бізнесу та адміністрування,
БУРКОВСЬКА АЛЛА, к.е.н, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

ІНВЕСТИЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ АГРОПРОДОВОЛЬЧИХ РИНКІВ

Стабільність агропродовольчих ринків є однією з ключових передумов економічної безпеки держави та забезпечення продовольчої безпеки населення. У сучасних умовах глобалізації і кліматичних змін ці ринки стають все більш вразливими до коливань цін, зовнішніх шоків та нестабільності виробництва. Тому застосування ефективних інвестиційних інструментів стає критично важливим для забезпечення довгострокової стійкості та конкурентоспроможності аграрного сектору [1].

Інвестиційні механізми в агропродовольчому секторі охоплюють як державні, так і приватні ініціативи. Вони можуть включати модернізацію виробничих потужностей, впровадження сучасних технологій, розвиток логістичної інфраструктури та створення страхових і фінансових інструментів для стабілізації ринку. Основна мета цих інвестицій – зменшення ризиків, пов'язаних із коливанням цін на продукцію, сезонними та кліматичними факторами, а також підвищення ефективності виробничих процесів [2].

Застосування інвестиційних інструментів дозволяє не лише забезпечити стабільність внутрішніх ринків, а й покращити позиції на міжнародному ринку. Наприклад, розвиток сучасних систем зберігання і транспортування продукції дозволяє знизити втрати після збирання врожаю, підвищити якість та конкурентоспроможність продукції. Крім того, впровадження фінансових інструментів, таких як агрострахування або ф'ючерсні контракти, дає можливість виробникам і трейдерам ефективніше управляти ризиками та прогнозувати прибутковість [3].

Важливу роль у забезпеченні стабільності агропродовольчих ринків відіграють державні інвестиційні програми та пільгове фінансування. Вони спрямовані на підтримку малих і середніх фермерських господарств, модернізацію аграрної інфраструктури та розвиток інноваційних технологій. Такий комплексний підхід дозволяє не лише підвищити продуктивність, а й забезпечити соціальну стабільність у сільських регіонах, створюючи додаткові робочі місця та стимулюючи економічний розвиток [4].

Аналітичний розгляд досвіду країн з високорозвиненими аграрними ринками свідчить про те, що ефективна комбінація державних та приватних інвестиційних механізмів значно підвищує стійкість сектору. Проте необхідно враховувати ризики надмірного централізованого фінансування або недостатньої регуляції ринку, які можуть призводити до неефективного використання ресурсів. Водночас стратегічні інвестиції в технології, логістику та фінансові інструменти дозволяють знизити волатильність цін, підвищити

якість продукції та сформувати довгострокову конкурентну перевагу для національних виробників [5].

Аналіз сучасних практик свідчить, що ефективність інвестиційних інструментів залежить від поєднання державної підтримки, приватних ініціатив та впровадження технологічних інновацій. Досвід європейських країн показує, що стратегічні інвестиції у логістику, системи зберігання та фінансові інструменти дозволяють значно знизити волатильність цін і підвищити ефективність ринку. Водночас для України реалізація подібних механізмів стикається з низкою викликів. По-перше, існує диспропорція у ресурсному забезпеченні аграрних підприємств, що обмежує доступ до сучасних технологій і методів виробництва. По-друге, недостатній рівень законодавчої та фінансової підтримки малих фермерів може стримувати диверсифікацію виробництва та впровадження сталих практик. По-третє, ризик надмірної централізації фінансування або недостатньої регуляції ринку може призводити до неефективного використання ресурсів і зниження довіри споживачів [5].

Таким чином, інвестиційні інструменти є ключовим механізмом забезпечення стабільності агропродовольчих ринків. Їх ефективне застосування забезпечує комплексний розвиток виробництва, підвищує економічну стійкість аграрного сектору та сприяє стабільності продовольчого забезпечення населення. Сучасні економічні умови та глобальні виклики роблять інвестиції в інфраструктуру, технології та фінансові механізми необхідною передумовою для формування стабільних і конкурентоспроможних агропродовольчих ринків.

Список використаних джерел:

1. Panfilova, A., Poltorak, A., Kuvshinova, A., Burkovska, A., & Dotsenko, N. (2025). Trends in global grain and seed trade, Ukrainian position on the global market. *Scientific Horizons*, 28(5), 142-157. https://doi.org/10.48077/scihor5.2025.142.

2. Шебаніна О. В., Бурковська А. І., Полторак А. С., Бурковська А. В., Сухорукова А. Л. Управління відходами у глобалізованому світі: виклики та перспективи. Система управління відходами в циркулярній економіці: фінансові, соціальні, екологічні та енергетичні детермінанти : монографія / за заг. ред. А. С. Росохатої, М. Г. Мінченко. *Суми : Сумський державний університет,* 2023. С. 74-83. URL: https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/17053.

3. Мацибора Т.В. Інвестиційне забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств. *Економіка АПК*. 2019. № 2. С. 66-72.

4. Shebanina O., Klyuchnik A., Burkovska A., Caruso D. and Burkovska A. Providing labor income as a supporting factor of the food security. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development.* 2018. № 40(4). P. 597-608. DOI: http://doi.org/10.15544/mts.2018.51.

5. Лучечко Ю.М. Стимулювання нарощення потужностей у сфері переробки сільськогосподарської сировини: фінансово-інвестиційні аспекти. *Агросвіт.* 2020. №8. С. 136-142.

ВАРАКСІНА ОЛЕНА, к.е.н., доцент,
МАЛАШЕНКО АННА, здобувач вищої освіти,
ЯЦЕНКО ДМИТРО, здобувач вищої освіти,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ АГРОБІЗНЕСОМ У КОНТЕКСТІ ЗЕЛЕНОГО ПЕРЕХОДУ

У сучасних умовах глобалізації аграрний сектор постає одним із ключових напрямів реалізації концепції сталого розвитку.

У контексті глобальних екологічних викликів, таких як зміна клімату, вичерпання природних ресурсів та забруднення навколишнього середовища, концепція сталого розвитку стає дедалі важливішою, оскільки пропонує стратегічні напрями для зменшення екологічного навантаження на планету, одночасно сприяючи економічному зростанню та соціальній стабільності [1].

Сучасний підхід до стійкого розвитку передбачає інтеграцію екологічно відповідальних практик у всі аспекти діяльності підприємств. Відповідальне використання природних ресурсів є ключовим елементом, оскільки воно дозволяє мінімізувати екологічний вплив та зберігати екосистеми для майбутніх поколінь. Підприємства повинні зосередитися на ресурсозбереженні через впровадження енергоефективних технологій, таких як використання відновлюваних джерел енергії, зменшення витрат води та повторне використання матеріалів у виробничих процесах [2, с. 32-56].

Зазначене має актуальність і для агробізнесу та формує потребу у нових моделях управління, які поєднують економічну доцільність, екологічну збалансованість та соціальну відповідальність. У межах «зеленого переходу» ефективність підприємств визначається не лише фінансовими показниками, а й здатністю створювати довгострокову цінність для суспільства й довкілля. Саме тому постає завдання переосмислення управлінських підходів з урахуванням принципів циркулярної економіки, енергоефективності та соціального партнерства.

У контексті зеленого переходу виділяють кілька напрямів розвитку сталого агробізнесу: екологізація виробничих процесів, запровадження енергоощадних технологій, перехід на органічне землеробство, цифровізація управління та підвищення соціальної інклюзивності.

Вибір конкретної моделі залежить від ресурсного потенціалу підприємства, рівня екологічної свідомості керівництва та ступеня готовності до інноваційних змін (табл. 1).

Порівняння різних моделей засвідчує, що ефективність сталого агробізнесу визначається не окремими управлінськими інструментами, а здатністю підприємства поєднувати екологічні інновації, соціальну відповідальність і стратегічне бачення розвитку.

Перехід до зелених моделей управління потребує комплексного підходу, у якому цифровізація стає засобом моніторингу, аналітики та контролю впливу на довкілля, а управлінська культура – каталізатором екологічної свідомості.

Таблиця 1 - **Порівняльна характеристика моделей управління сталим агробізнесом у контексті зеленого переходу**

Модель управління	Ключові принципи	Організаційні особливості	Очікувані результати
Ресурсоефективна модель	Оптимізація використання енергії, води, добрив; мінімізація втрат	Впровадження точного землеробства, автоматизованих систем контролю ресурсів	Зниження собівартості, підвищення енергоефективності, покращення екологічних показників
Циркулярна модель	Замкнені цикли виробництва, повторне використання відходів, біотехнології	Розвиток внутрішніх екосистем підприємства, кооперація з переробними структурами	Зменшення екологічного навантаження, формування «зеленої» репутації
Соціально-відповідальна модель	Баланс економічних і соціальних інтересів, турбота про громаду	Інвестиції в розвиток сільських територій, підтримка працівників	Зміцнення соціального капіталу, підвищення довіри та лояльності стейкхолдерів
Інноваційно-цифрова модель	Використання big data, IoT, штучного інтелекту в агроменеджменті	Створення інтегрованих цифрових платформ управління	Зростання продуктивності, прозорість процесів, підвищення конкурентоспроможності
Інтегрована модель сталості	Поєднання екологічних, соціальних і технологічних аспектів	Комплексна стратегія сталого розвитку, ESG-звітність	Системна ефективність, стійкість до ризиків, формування довгострокової цінності

Джерело: [3]

Ми поділяємо думку науковців, що неефективність багатьох практичних методів забезпечення сталого розвитку економіки зумовлена відсутністю комплексних інструментів, які враховують екологічні, економічні та соціальні аспекти як єдину взаємопов'язану систему. Ключовими чинниками успішної реалізації концепції сталого розвитку є ефективні структури управління та міжсекторальна інституційна спроможність як на рівні окремої країни, так і на рівні міжурядових, громадських та приватних секторів. Сталий розвиток передбачає уникнення непередбачуваних наслідків і формування позитивних синергій між різними напрямами діяльності. Для досягнення цієї мети необхідно забезпечити узгодженість політики розвитку сільськогосподарського та несільськогосподарського секторів, сприяти соціальному благополуччю та підвищенню ефективності управління [4].

Недостатня інтеграція екологічних та соціальних критеріїв у практику економічної діяльності свідчить про нагальну потребу у трансформації управлінських підходів, орієнтованих на довгострокову збалансованість

розвитку. Така трансформація передбачає переосмислення традиційних моделей господарювання та перехід до систем, у яких екологічна безпека, економічна ефективність і соціальна справедливість розглядаються як взаємопов'язані складові єдиного процесу. Особливої актуальності ці питання набувають у галузях із високим рівнем природоресурсного навантаження, зокрема в аграрному секторі, де сталий розвиток є не лише економічною необхідністю, а й передумовою конкурентоспроможності та довгострокової життєздатності підприємств.

Отже, управління сталим агробізнесом у контексті зеленого переходу є складним, багатовимірним процесом, що передбачає переосмислення цілей, механізмів і цінностей аграрного виробництва. Його ефективність базується на гармонійному поєднанні економічної раціональності з екологічною доцільністю та соціальною відповідальністю. Запровадження сучасних моделей управління дозволяє аграрним підприємствам не лише зменшити екологічний слід, а й підвищити конкурентоспроможність, розширити доступ до екологічно свідомих ринків і зміцнити корпоративну репутацію. Таким чином, зелений перехід у аграрному секторі – це не лише вимога часу, а й стратегічна можливість формування нової парадигми управління, орієнтованої на сталий розвиток, інноваційність і довгострокову ефективність.

Список використаних джерел:

1. Кравченко М. О., Прудкий В. В. Модель аналізу сталого розвитку підприємства з урахуванням ризику. 2020. URL: https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/eaa156be-86cc-454c-9636-dd8fdb302598/content. (дата звернення: 11.10.2025).

2. Другова О.С., Клепікова С.В. Методологічні засади формування стратегічного контролінгу в умовах діджиталізації системи управління розвитком підприємства. *Енергозбереження. Енергетика. Енергоаудит*. 2023. № 12 (190). С. 32–56. URL: http://eee.khpi.edu.ua/article/view/302151 (дата звернення: 11.10.2025).

3. Хахалєв Д. О. Моделі стратегічного управління сталим розвитком підприємства в умовах турбулентного середовища. *Сталий розвиток економіки.* № 3 (50), 2024. URL: https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/1055. (дата звернення: 11.10.2025).

4. Musvoto C. Green Economy Implementation in the Agriculture Sector. Moving from Theory to Practice. 2018. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-030-01809-2 (дата звернення: 11.10.2025).

ГАПОНОВ ЄВГЕН, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ЗАЇКА СВІТЛАНА**, к.е.н., професор,
професор кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування
Державний біотехнологічний університет, м. Харків

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Сучасне сільське господарство перебуває у стані постійного оновлення, що зумовлюється як науково-технічним прогресом, так і потребами суспільства. Введення інноваційних рішень у виробничу практику аграрних підприємств стало необхідною умовою не лише для зростання ефективності виробництва, а й для забезпечення раціонального використання наявних ресурсів. При цьому особливу увагу привертає впровадження інновацій, що базуються на цифрових технологіях, які значною мірою змінюють принципи ведення сільськогосподарського виробництва.

Згідно з дослідженнями [1, 3-5], інноваційні підходи в аграрному секторі дають змогу не тільки оновлювати технологічний парк, а й переглядати систему управління на підприємстві відповідно до сучасних вимог. Вони охоплюють використання високоточного обладнання, автоматизованих систем контролю, датчиків, дронів та супутникового моніторингу, що дозволяє в реальному часі оцінювати стан ґрунтів, посівів і тваринницьких комплексів.

У публікаціях науковців наголошується на необхідності поєднання технічного оновлення з глибоким аналізом економічних умов, за яких інновації можуть бути втілені на практиці. Це означає, що для впровадження технологічних рішень важливо враховувати як технічну, так і фінансову спроможність підприємства. Саме на перетині цих чинників формується основа для розвитку, яка може забезпечити стабільну роботу господарств в умовах сьогодення.

Окрему увагу привертають дослідження, присвячені цифровізації аграрного виробництва. Досвід багатьох європейських країн свідчить про поступове перетворення сільського господарства на галузь, що активно користується засобами обробки великих обсягів даних, інтелектуальними системами управління, хмарними сервісами та мобільними додатками [3]. В українських реаліях ці процеси набувають особливої актуальності, оскільки сприяють зменшенню витрат на одиницю продукції, оптимізації використання ресурсів та покращенню якості кінцевого результату.

Оновлення аграрного виробництва не може відбуватися ізольовано від загальноекономічних змін, що охоплюють підприємницький сектор. Як зазначено в дослідженні [2], інноваційний розвиток потребує системного перегляду підходів до організації діяльності на рівні підприємств через переосмислення процесів управління та технологічного забезпечення. Запропоновані у роботі методологічні підходи до реінжинірингу бізнес-процесів можуть бути застосовані і в аграрній сфері – особливо в умовах, коли ефективне функціонування господарств залежить від швидкості обробки

інформації, оптимізації витрат і узгодження технічних рішень із управлінськими завданнями.

Більше того, ідеї, викладені у [2], акцентують увагу на тому, що цифрові технології змінюють принципи управління, дозволяючи відходити від жорстких адміністративних моделей до форм, які враховують змінність умов, що є надзвичайно важливим для сільськогосподарського виробництва, яке здійснюється в умовах нестабільної ринкової ситуації, кліматичних коливань та змін у державному регулюванні.

Серед чинників, що впливають на темпи оновлення сільського господарства, значну роль відіграє інституційна підтримка, зокрема – державна політика, програми фінансування та партнерство з науковими установами. Дослідники [3, 4] наголошують на потребі у формуванні системного підходу до розвитку аграрного виробництва з урахуванням технологічних змін, змін у попиті на продукти харчування та потреби у дотриманні екологічного балансу.

Невід'ємною складовою інноваційного оновлення сільського господарства є також впровадження підходів, що базуються на точному землеробстві, тобто застосуванні цифрових карт полів, автоматизованих систем внесення добрив, сівби та збору врожаю, що дозволяє не тільки підвищити врожайність, а й знизити втрати, пов'язані з людським фактором та непередбачуваними умовами. Такі рішення поступово стають стандартом у діяльності сучасних аграрних підприємств.

Застосування інновацій у сільському господарстві потребує оцінки не лише з точки зору технологій, а й з урахуванням змін у регіональних, соціальних та економічних умовах. Варто враховувати, що деякі сільські території мають обмежений доступ до цифрової інфраструктури, що ускладнює широке впровадження технологій. Проте у наукових дослідженнях [3, 5] підкреслюється, що подолання таких обмежень можливе шляхом розвитку кооперації, державної підтримки та формування регіональних кластерів аграрного зростання.

Інноваційні процеси у сільському господарстві є не лише наслідком технологічного прогресу, а й відповіддю на нові соціальні, економічні та природні умови. Вони формують нову логіку сільськогосподарського виробництва, яка дедалі більше спирається на знання, аналітику та взаємодію з цифровими технологіями. За таких умов зростає потреба у цілісному підході до управління змінами, що охоплює не лише модернізацію технічної бази, а й оновлення управлінських рішень, підготовку кваліфікованих фахівців та розвиток інституційного середовища.

Таким чином, інновації в аграрному виробництві є засобом досягнення збалансованого розвитку, в якому поєднуються економічні інтереси, екологічна відповідальність і соціальна орієнтація.

Список використаних джерел:

1. Заїка С.О. Теоретичні аспекти управління інвестиційно-інноваційною діяльністю аграрних підприємств. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Економіка і менеджмент»*. 2015. Вип. 11. С. 101-106.

2. Mandych O., Mykytas A., Ustik T., Zaika S., Zaika O. The development of theoretical,

methodological and practical recommendations of the innovative development vectors of business process reengineering and strategic management of enterprises. *Technology audit and production reserves*. 2021. № 6/4 (62). P. 21-25. https://doi.org/10.15587/2706-5448.2021.249830
3. Zaika S., Hridin O., Zaika O. Innovations in sustainable agricultural development: trends, issues, perspectives. *Електронний журнал «Економіка та суспільство»*. 2023. Вип. 52. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-69
4. Стоянова А.А. Роль аграрних інновацій у розвитку сучасного українського агробізнесу. *Modern Economics*. 2025. № 49. С. 226-233. https://doi.org/10.31521/modecon.V49(2025)-29
5. Олішевська А., Куліш Д. Інструментарій стратегічного управління розвитком аграрного виробництва на основі цифрових технологій, смартспеціалізації та інтеграційних процесів у межах європейського економічного простору. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2025. № 344 (4). С. 155-162. https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-344-4-20

GARDUS MAXYM, student
Supervisor - **KUCHMIYOVA TETYANA**, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Economic Cybernetics, Computer Sciences and Information Technologies,
Mykolaiv National Agrarian University

THE FEASIBILITY OF INSTALLING RENEWABLE ENERGY FACILITIES AT AGRICULTURAL ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF ELECTRICITY SHORTAGES

Ukrainian farmers are dealing with a real crisis: electricity shortages paired with energy bills that climb faster than profits. In this context, renewable energy sources (RES) have shifted from being a trendy buzzword to an actual survival strategy. What's particularly interesting is how biomethane and bioethanol production from agricultural waste makes perfect sense—you're essentially turning what you already have into fuel.

The shift to renewables does more than just keep the lights on. It makes farms more competitive by cutting operational costs and guaranteeing power when you need it most. And here's the bonus: using biomass and biogas doesn't just solve energy problems—it actually helps the environment instead of trashing it.

So really, adopting renewable energy isn't some distant ideal. It's a practical move toward keeping Ukrainian agriculture sustainable, breaking free from dependence on conventional energy, and cleaning up the industry's environmental footprint.

What We're Trying to Figure Out

This research asks a straightforward question: Does it actually make sense for Ukrainian farms to invest in renewable energy? We're looking at whether it delivers on three fronts—energy independence, competitive advantage, and environmental improvement.

Recent Progress

- Between 2022 and 2023, Ukraine added over 650 MW of new renewable capacity. Here's how it broke down:
- Solar: 371 MW (with private households, including farmers, installing 287 MW of that)
- Wind: 227 MW
- Bioenergy: 50 MW from biomass and biogas
- Small hydro: 1 MW [1]

The numbers tell a story—solar dominated, largely driven by individual farms and households taking matters into their own hands.

The Legal Framework. Ukraine's government has been pushing bioenergy development through various policies, with ambitious targets for 2030. The National Plan lays out some concrete goals:

- Get renewable energy up to at least 27% of Ukraine's total energy consumption
- Build 100 MW of offshore wind capacity
- Align with EU renewable energy standards
- Pull in investment (including foreign capital) and new technologies [1]

These aren't just aspirations—they're backed by legislation that actively encourages farms to adopt biogas and biomass technologies, particularly for converting agricultural waste into energy.

Main Types of Renewable Energy in Agriculture

Biogas

This one's taking off. Many Ukrainian farms already run biogas plants, with 50 MW coming online in 2023 alone. The beauty of biogas is that it turns livestock manure, organic waste, and plant material into energy—basically solving two problems at once by getting rid of waste while generating power.

Biomass

Farmers are increasingly burning crop leftovers—straw, corn stalks, that sort of thing—for energy. The numbers are substantial: Ukraine produced around 4.8 million tonnes of solid residues from oil extraction in 2021, all potential biofuel material. Experts estimate the country's biomass energy potential at 20-25 million tonnes of oil equivalent annually.

Right now, the biggest chunk comes from agricultural leftovers—stuff left in fields after harvest and waste from processing facilities—plus animal manure and dedicated energy crops. Looking ahead, there's untapped potential in food-processing waste (from sugar, alcohol, brewing, milling, and meat plants), municipal solid waste, sewage sludge, and cover crops.

Currently, about 70% of Ukraine's bioenergy comes from burning solid biomass directly. Biogas contributes 15%, and liquid biofuels like biodiesel and bioethanol make up the remaining 15%.

Here's something frustrating: Ukraine exports technical oil crops and vegetable oils equivalent to 1.6-1.9 million tonnes of biodiesel—enough to replace 30% of imported diesel. Despite having 14 large biodiesel plants (300,000 tonnes capacity total) and around 50 smaller operations (up to 25,000 tonnes annually), the country only produced 70,000 tonnes of liquid biofuel in 2019. Most of this capacity sits idle. Liquid biofuels account for barely 1% of transport fuel, and biogas hasn't entered the transport sector at all. Meanwhile, Ukraine exported 4.8 million tonnes of oil cakes and residues in 2021—materials that could have been used for solid biofuel production. [2]

Solar Power

Solar installations on farms have become increasingly common. Between 2022 and 2023, Ukraine added 371 MW of solar capacity, with 287 MW installed by private households and farmers. The technology has become accessible enough that individual operators can make it work financially. [3]

Wind Energy

Wind turbines are showing up in fields and on farm property, especially in areas with strong, consistent winds. Wind installations added 227 MW in 2023, with some of that capacity now serving agricultural operations. [4]

The evidence strongly supports renewable energy adoption in agriculture, especially given current electricity shortages. Installing renewable systems helps farms become more energy-independent, reduces power costs, and improves

environmental performance—not just in theory, but in measurable ways.

Future research needs to dig into how RES actually affects farm productivity in practice. We also need better energy storage solutions and a clearer picture of what kind of government support would genuinely accelerate RES adoption across the agricultural sector.

List of references

1. National Renewable Energy Action Plan for Ukraine. - https://dlf.ua/ua/natsionalnij-plan-dij-z-vidnovlyuvanoyi-energetiki-v-ukrayini/

2. Bioenergy potential of the agricultural sector and industry - a source of energy sustainability of Ukraine: https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/bioenerhetychnyy-potentsial-ahrarnoho-sektoru-i-promyslovosti-dzherelo

3. Green energy for agribusiness: integration of solar stations into agro-processing enterprises: https://agroportal.ua/blogs/zelena-energiya-dlya-agrobiznesu-integraciya-sonyachnih-stanciy-v-agropererobni-pidpriyemstva

4. Wind power. What is happening with wind energy in Ukraine and the top 5 most powerful stations. - https://www.rbc.ua/rus/news/sila-vitru-shcho-vitrovoyu-energetikoyu-ukrayini-1722764117.html

ГАРМАШ СЕРГІЙ, доцент кафедри іноземних мов,
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», м. Харків

ЩОДО МОЖЛИВОСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОЇ ЕКОНОМІКИ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ЧАС (ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ)

Слід зазначити, що термін «сталий розвиток» почав набувати широкого вжитку в економіці з початку 90-х років двадцятого століття, коли була визнана взаємопов'язаність економічних та екологічних питань.

Як вказує ChatGPT: «… сталий розвиток – це модель розвитку, яка задовольняє потреби сьогодення, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої потреби. Він передбачає досягнення балансу між трьома ключовими аспектами: економічним зростанням, соціальною справедливістю та екологічною стабільністю. Це процес змін, який поєднує інвестиції, технології та інституційні зміни для узгодження сучасних та майбутніх потреб».

Але термін «сталий розвиток» – це оксюморон [1], що вказує на протиріччя в самому терміні, оскільки така модель постійного економічного розвитку анонсує одночасне збереження природних ресурсів. Навряд чи це можливо з постійно зростаючим населенням та концепцією на покращення якості життя людей. Задоволення соціального аспекту моделі сталого розвитку передбачає збільшене використання обмежених ресурсів, особливо у «суспільстві споживачів», яке стало трендовим в останні десятиріччя. Навряд цей штучно нав'язаний тренд на збільшення індивідуального споживання призведе до узгодження змін у поведінці як окремих підприємств, ціллю яких є збільшення прибутку для виживання у конкурентному середовищі, так і окремих громадян, чиї морально-етичні принципи за останні десятиріччя зазнали значних змін та здебільшого цілеспрямовано зосереджуються тільки на власній вигоді та задоволенні власних потреб. «… перебудова вітчизняними підприємствами своєї діяльності в умовах динамічної невизначеності факторів зовнішнього середовища… – безперервний процес, але методи досягнення конкурентних переваг та отримання прибутків вже залежать від «якості» людського ресурсу, який здійснює управління – від його морального виміру» [2, с. 269]. Саме людський ресурс, його кількісні та якісні показники визначатимуть розвиток усього суспільства на перспективу.

Щодо розвитку української економіки, слід зазначити, що сировинна модель економіки, знищення цілих галузей промисловості, перетворення країни на аграрну територію, знищення соціальної сфери призвели до значного відтоку працездатного та кваліфікованого населення країни за її межі. «Військові дії на території країни тільки прискорили процес відтоку працездатного населення у молодому віці. За оцінками ЦЕС, Центру економічного відновлення та Інституту демографії, внаслідок виїзду громадян країни до 2032 року бракуватиме 3,1-4,5 млн. працівників. Як наслідок, втрати економіки за цей період можуть сягнути 113 млрд. дол.» [3, с. 20]. Вочевидь, що переважний

відсоток тих, хто виїхав за межі країни, навряд чи повернеться, оскільки відбулася соціальна адаптація на новому місці та порівняння на довгострокову перспективу не є на користь України.

У такій ситуації особливу увагу слід приділяти інноваціям та залученню інвестицій для післявоєнної відбудови країни. Реальність такого варіанту розвитку післявоєнної відбудови країни викликає великі сумніви.

Безумовно, стрімке старіння населення, масовий відтік працездатного населення та кваліфікованих робітників за межі країни, катастрофічні втрати людського ресурсу під час бойових дій, жалюгідне соціальне забезпечення не сприятимуть цьому процесу. А «мінеральні угоди» про партнерство з транснаціональними закордонними корпораціями стрімко перетворюються на боргове ярмо та загрозу суверенітету.

Україна може розраховувати тільки на допомогу зовні, але слід відмітити, що навряд така «допомога» буде безкорисною зі сторони найпотужніших західних інвестиційних компаній чи транснаціональних корпорацій та матиме ціллю відновлення економіки країни, особливо промисловості, яка випускає продукцію з високою доданою вартістю. Саме розвиток промисловості, як реального сектору економіки, визначає розвиток країни, здійснює суттєвий вплив на економічну, технологічну та соціальну сфери життя суспільства. Також, навряд чи західні транснаціональні корпорації будуть переміщувати виробництво в нашу країну у найближчі роки. Нажаль, перспективи України у цьому напрямку дуже сумнівні. Залишається лише сировинна модель економіки на перспективу, яка не відповідає ключовим аспектам сталого розвитку країни в цілому: економічному зростанню, соціальній справедливості та екологічній стабільності.

Список використаних джерел:

1. Гармаш С. В. Проблеми реформування українського суспільства в умовах глобалізації світової економіки та динамічної невизначеності факторів зовнішнього середовища / С. В. Гармаш // *Дослідження та оптимізація економічних процесів : кол. монографія / ред. О. В. Манойленко.* – Харків : ТОВ "Щедра садиба плюс", 2014. – С. 313-322.

2. Гармаш С. В. Логістичний менеджмент у сфері надання послуг мобільного зв'язку "по-українськи": проблеми та шляхи виходу з кризової ситуації [Електронний ресурс] / С. В. Гармаш // *Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством : матеріали 2-ї Всеукраїнської наук.-практ. інтернет-конф., 23 квітня 2019 р. / Полтав. держ. аграрна акад. – Електрон. текст. дані.* – Полтава, 2019. – Ч. 2. – С. 267-269.

3. Гармаш С. В. Кадрова безпека країни в період глобалізаційних перетворень / С. В. Гармаш, В. Г. Дюжев // *Вісник Національного технічного університету "ХПІ" (економічні науки) = Bulletin of the National Technical University "KhPI" (economic sciences) : зб. наук. пр.* – Харків : НТУ "ХПІ", 2023. – № 6. – С. 19-22.

ГАРНАГА ОЛЕКСАНДР, д.е.н., професор,
професор кафедри економіки підприємства і міжнародного бізнесу
Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

СТРАТЕГІЧНИЙ РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В КОНТЕКСТІ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

Сучасні тенденції глобалізації, активізація інтеграційних процесів та динамічний розвиток технологій суттєво посилили взаємозалежність між різними секторами економіки й суспільства, сприяючи формуванню нових можливостей для економічного розвитку. Однак одночасно вони породжують низку викликів і потенційних загроз для ефективності державного регулювання, що вимагає адаптивних рішень у політиці та управлінні [1].

Національна економіка України проходить непростий етап становлення, функціонуючи в контексті міжнародного економічного простору. Її розвиток супроводжується значними геополітичними зрушеннями, масштабними економічними перетвореннями та стрімким впливом глобалізаційних тенденцій. Аналіз зазначеної проблематики набуває особливої актуальності у контексті повномасштабної військової агресії, яка розпочалася на початку 2022 року [2].

Війна, внаслідок свого масштабного характеру, завдала Україні істотних втрат як у сфері матеріальних ресурсів, так і в людському капіталі. Згідно з останніми аналітичними даними, загальний обсяг прямих збитків, заподіяних житловому та нежитловому фонду, інфраструктурі, транспортним засобам та товарним запасам, перевищує 160 мільярдів доларів США. Основну частку цих збитків складають втрати житлового сектору (37,5%) та інфраструктури (23,4%). Окрім того, військові дії спричинили значні порушення логістичних мереж, масштабний відтік населення та істотне скорочення трудового потенціалу країни [3]. Непрямі фінансові втрати національної економіки перевищили 1 трильйон доларів США. З урахуванням як поточних, так і прогнозованих економічних втрат у вигляді недоотриманого виторгу та доданої вартості, сукупні збитки оцінюються в 1,2 трильйона доларів та 386 мільярда доларів відповідно.

Згідно з висновками аналітиків Київської школи економіки (KSE), найбільші непрямі втрати припали на продуктивні сектори економіки. Зокрема, сектор торгівлі недоотримав близько 450 мільярда доларів, промисловість (включно з будівництвом і послугами) - 410 мільярдів доларів, а аграрний сектор - 83 мільярда доларів. Значних ударів зазнали також інфраструктурні галузі національної економіки. У сфері енергетики втрати становили понад 43 мільярда доларів, а в транспортній галузі - 39 мільярда доларів. Крім того, війна спричинила значні додаткові витрати для української економіки. Найвизначніші з них включають заходи з розмінування територій (42 мільярда доларів), відновлення житлового фонду (23 мільярда доларів, з яких 16 мільярда припадає на додаткові витрати громадян на оренду житла), соціальні

виплати (10 мільярдів доларів), а також демонтаж зруйнованих об'єктів (14 мільярдів доларів).

За оцінками Уряду України на початок 2025 року загальні витрати на відновлення протягом наступного десятиліття становитимуть близько 500 мільярдів доларів США. Для ефективного відновлення інфраструктури та пожвавлення економіки потрібен ретельно сплановний проєкт реконструкції [5]. Основними складовими такого підходу мають стати активне залучення міжнародних інвестицій, впровадження інноваційних технологій і залучення висококваліфікованих експертів для реалізації подібної ініціативи. Істотна частина цієї роботи залежить від зовнішньої підтримки. Україна вже активно користується фінансовою допомогою від таких установ, як Міжнародний валютний фонд, Світовий банк і Європейський банк реконструкції та розвитку. Надану фінансову підтримку спрямовують на забезпечення економічної стабільності, фінансування соціально важливих програм і розвиток стратегічних галузей, що стане основою для сталого росту в майбутньому.

Основними стратегічними пріоритетами для забезпечення стійкого економічного розвитку в контексті післявоєнної відбудови мають стати такі напрями:

1. Економічна диверсифікація: зменшення залежності від окремих секторів економіки та вузькоспеціалізованих ринків збуту, що сприятиме підвищенню стійкості національної економіки перед зовнішніми впливами та ризиками. Такий підхід стане ключовим інструментом адаптації до швидкої динаміки глобальних економічних змін.

2. Інвестиції в людський капітал: вдосконалення системи освіти, підтримка наукових досліджень та розвиток технологічних інновацій, що сформує основу для довгострокового економічного зростання.

3. Інфраструктурна модернізація: модернізація транспортних систем, енергетичних мереж і цифрових платформ, що станем важливою умовою для інтеграції країни в глобальну економіку.

4. Забезпечення економічної безпеки: розвиток ефективних механізмів протидії зовнішнім ризикам, таким як фінансові кризи або торговельні бар'єри, що має стати національним стратегічним пріоритетом.

Список використаних джерел:

1. Імперативи розвитку міжнародних економічних відносин в умовах глобальних викликів: колективна монографія / кол. авт. ; за ред. О. А. Довгаль. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2022. 528 с.

2. Кваша С. М., Павленко О. М., Вакуленко В.Л. Особливості формування міжнародних економічних відносин в умовах воєнного стану. *Сталий розвиток економіки*. 2024. №2. С. 218-222.

3. Шевель І. П. Вплив війни росії проти України на геополітичні та глобальні зміни в світі: соціополітичний дискурс. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*. 2024. №13. С. 181–194.

4. Ілляшенко, С. М. Маркетингова товарна політика : підручник. Суми : Університетська книга, 2017. 232 с.

ДОБРОВОЛЬСЬКА ОКСАНА, к.т.н., доцент, доцент кафедри міського будівництва і архітектури
ФОСТАЩЕНКО ОЛЕНА к.т.н., доцент, доцент кафедри міського будівництва і архітектури
МАКУХ МИКОЛА, здобувач вищої освіти
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя

ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСПОРТУВАННЯ АТМОСФЕРНИХ ВОД В КОНТЕКСТІ ЗЕЛЕНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

В період післявоєнної відбудови України особливої ваги набуває зелена трансформація економіки, спрямована на підвищення екологічної ефективності, ресурсоощадження та відновлення елементів критичної інфраструктури. Традиційні мережі орієнтовані лише на швидке відведення води та не завжди забезпечують її очищення чи повторне використання, що призводить до підтоплень міських територій, деградації зелених зон і забруднення водойм [1, с. 9]. Перехід до природоорієнтованих і енергоефективних рішень у сфері управління дощовим стоком є важливим напрямом зеленої економічної політики. Застосування біоретенційних систем, зелених дахів, інфільтраційних басейнів, цифрове моделювання стоку дозволяє не тільки зменшити ризики підтоплень, але й інтегрувати управління водними ресурсами у стратегію сталого розвитку міських територій. Таким чином, формується економіка замкненого циклу, де дощові води розглядаються як цінний ресурс, а не як відходи.

Метою роботи є аналіз сучасних інженерних рішень та технологій поводження з дощовими стоками як інструментом зеленої трансформації міського простору, що поєднує принципи сталого розвитку, енергоефективності та адаптації до кліматичних змін.

У сфері міського водовідведення сучасні тенденції орієнтуються на інтеграцію зеленої інфраструктури як складового елемента стійких міських систем. Так проведені раніше дослідження [2, с. 157–160] доводять, що застосування зелених дахів, дощових садів та проникних покриттів дозволяє скорочувати загальний обсяг дощового стоку до 45,8 %, при цьому покращується біорізноманіття та якість води. Як показав аналіз досліджень [3, с.66], природоохоронні рішення на різних ділянках знижують дощовий стік на 45,8 % на рік. Але є певні бар'єри у провадженні подібних заходів:від нестачі інвестицій до відсутності системного управління. В таких складних умовах інтегрованість, адаптивність, багатофункціональність та залучення громади є базовими елементами зеленої економіки.

Проблема підтоплення міських територій має комплексні причини: зменшення природних дренажних площ, відсутність систем утримання та повторного використання дощових вод. Для ефективного управління стоком пропонується комплексний підхід: використання матеріалів із вторинної сировини при будівництві колекторів і фільтраційних споруд, цифрове моделювання потоків, застосування енергоефективного обладнання для

перекачування та контролю рівня стоків, локальні споруди очищення та накопичення для повторного використання води у технічних потребах міста (миття доріг, полив тощо). Комплексна оцінка ефективності систем дощового водовідведення (рис. 1) має враховувати техніко-економічні, екологічні та експлуатаційні показники.

Рис. 1. Схема комплексної оцінки систем сталого управління дощовим стоком

Ефективність таких систем визначається морфологічними характеристиками території, інтенсивністю опадів, щільністю забудови та рівнем інтеграції природоорієнтованих елементів. Використання цифрового моніторингу дозволяє підвищити надійність систем, а екологічний контроль позитивно впливає на зменшення негативного впливу на водойми та ґрунти.

Таким чином, впровадження природоорієнтованих технологій, цифрового моделювання та використання вторинних матеріалів сприяє екологізації та енергоефективності міської інфраструктури. Отримані результати можуть бути використані при розробці програм зеленої реконструкції міст України, спрямованих на зміцнення їх екологічної стійкості та економічної ефективності.

Список використаних джерел:

1. Ткачук О. А., Ярута Я. В. Містобудівна оцінка споруд регулювання дощового стоку в умовах міської забудови. Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. 2021. №2(94). С. 8–19. URL: https://ep3.nuwm.edu.ua/22288/1/Vt942%20%281%29.pdf

2. Ярута Я. В. Удосконалення міських систем дощового водовідведення з урахуванням регулювання дощового стоку : дис. докт. філософії : Рівне, 2020. 248 с. URL: https://uacademic.info/ua/document/0820U100253?utm_source=chatgpt.com 3.Virtanen A. Integrating green infrastructure into urban water management. *International Journal of Civil Engineering and Architecture Engineering*. 2024. Vol. 5, Issue 2. P. 61–67. DOI: 10.22271/27078361.2024.v5.i2a.60.civilengineeringjournals.com URL: https://www.civilengineeringjournals.com/ijceae/article/60/5-2-11-347.pdf

ДОБРОВОЛЬСЬКА ОКСАНА, к.т.н., доцент, доцент кафедри міського будівництва і архітектури
ЧЕРНИШ КАТЕРИНА, здобувач вищої освіти
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя

ТРАНСПОРТУВАННЯ ВОДИ У ПІСЛЯВОЄННІЙ КОМУНАЛЬНІ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОСНОВА ЗЕЛЕНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМ ВІДБУДОВІ

Комунальні підприємства є ключовим елементом критичної інфраструктури міського господарства, що забезпечує базові потреби населення у воді, теплі, енергії та транспорті. У післявоєнний період саме їх модернізація та перехід до інноваційних технологій стануть запорукою підвищення надійності та енергоефективності міських систем. Зелена трансформація комунальної сфери сприятиме скороченню викидів, впровадженню відновлюваних джерел енергії та розвитку циркулярної економіки (circular economy). Це дозволить не лише відновити інфраструктуру, а й сформувати міста майбутнього, орієнтовані на сталий розвиток та екологічну безпеку.

Так результати господарської діяльності комунальних підприємств 362 міст, що долучилися до місії «100 Climate-Neutral and Smart Cities» в ЄС [1, с. 2] показують, що інноваційні практики та поточні комунальні заходи задля розвитку циркуляційної економіки, активна громадська участь сприяють модернізації обладнання цих підприємств та впровадженню на них інноваційних технологій. Стратегія поводження з твердими відходами, яка передбачає їх зменшення, повторне використання, перероблення та відновлення (модель з чотирма «R»: **Reduce, Reuse, Recycle, Recover) [2, с. 1] дозволяє проводити комплексну трансформацію комунальних підприємств на** технологічному, політичному, інституційному та соціальному рівнях. Як наголошують автори [3, с. 503], для міських комунальних підприємств важливим фактором є забезпечення ефективного використання відновлюваних, повторно використовуваних ресурсів: як матеріальних, так й енергетичних. Для українських комунальних підприємств для успішного втілення циркулярної економіки в господарську діяльність важливе значення має державна політика, вплив бізнесу та науки, оскільки комунальні підприємства часто перебувають у власності місцевих громад і взаємодіють із державними програмами [4, с. 38].

Комунальне підприємство «Водоканал» м. Запоріжжя виступає прикладом підприємства, здатного поєднати класичні завдання водопостачання та водовідведення з принципами зеленої трансформації та сталого розвитку. Сучасні підходи до модернізації системи водопостачання передбачають впровадження енергоефективних технологій, використання вторинних матеріалів у ремонті інженерних мереж та обладнання, а також цифровізацію процесів обліку й моніторингу. Наприклад, одним із перспективних напрямів є встановлення енергоощадних насосних агрегатів з можливістю автоматичного регулювання витрат енергії залежно від потреби споживачів. В умовах високих тарифів на електроенергію це дає змогу знизити експлуатаційні витрати на 15–20 %. Іншим прикладом є впровадження систем онлайн-контролю якості питної

води, що забезпечує оперативне реагування на можливі ризики та підвищує довіру населення до роботи підприємства. Окрему увагу у зеленій трансформації слід приділити питанням повторного використання очищених вод для технічних потреб. На прикладі очисної станції господарсько-питного водопостачання продуктивністю 45000 м³/доб можна простежити практичну реалізацію принципів зеленої трансформації. У процесі експлуатації утворюються побічні продукти, зокрема осади після первинних відстійників загальним обсягом 17 552,72 м³/рік, а також забруднені води після промивки фільтрів у кількості 1 324 512 м³/рік. Традиційно такі потоки відносять до категорії відходів, проте їх повторне використання у технологічних цілях дозволяє значно знизити екологічне навантаження та підвищити економічну ефективність роботи підприємства. Економічний ефект від повторного використання промивних вод становить: 1 324 512 м³ × 22,88 грн/м³ = 303044834,6 грн/рік.

Таким чином, застосування ресурсоощадних технологій не лише зменшує обсяги скидання забруднених стоків у довкілля, але й створює додаткові фінансові резерви для модернізації обладнання та впровадження інновацій. Це підтверджує доцільність інтеграції принципів циркулярної економіки у діяльність комунальних підприємств як основи сталого розвитку критичної інфраструктури у післявоєнний період.

Список використаних джерел:

1. Möslinger M., Ulpiani G., Vetters N. Circular economy and waste management to empower a climate-neutral urban future. *Journal of Cleaner Production*. 2023. Vol. 421. P.1–15. URL: https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0959652623026124

2. Sondh S., Upadhyay D., Patel S., Patel R. Strategic approach towards sustainability by promoting circular economy-based municipal solid waste management system - A review. *Sustainable Chemistry and Pharmacy*. 2023. Vol. 37. P.1–9. URL: https://surl.li/mijosn

3. Khatiwada D., Golzar F., Mainali B., Devendran A. Circularity in the Management of Municipal Solid Waste – A Systematic Review. *Environmental and Climate Technologies* 2021, Vol. 25, No. 1, pp. 491–507. URL :https://www.researchgate.net/publication/354530608_Circularity_in_the_Management_of_Municipal_Solid_Waste_-_A_Systematic_Review

4. Роледерс В., Кукель Г., Мазур В. Вектори впровадження циркулярної економіки в Україні. *Innovation and Sustainability*. 2023. № 3(11). с.34–41. URL:https://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/38104

ДУГІЄНКО НАТАЛЯ, к.е.н, доцент, доцент кафедри міжнародної економіки, природних ресурсів та економіки міжнародного туризму
РУДНІК ОЛЬГА, здобувач вищої освіти
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя

УДОСКОНАЛЕННЯ ВЕДЕННЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ В АСПЕКТІ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Умови та чинники розвитку зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) підприємств у ринковій економіці зумовлюються складним поєднанням внутрішніх і зовнішніх факторів, що безпосередньо впливають на масштаби, ефективність та динаміку їхньої участі у міжнародних економічних відносинах. У ринковій економіці зовнішньоекономічна діяльність розглядається не лише як необхідність розширення ринків збуту, а як повноцінний напрям стратегічного розвитку підприємства, здатний забезпечити його зростання, стійкість і конкурентні переваги в довгостроковій перспективі. Водночас для досягнення позитивних результатів у сфері ЗЕД необхідно чітко розуміти ті умови, в яких функціонують суб'єкти господарювання, та ті чинники, що впливають на їхню здатність здійснювати міжнародну діяльність.

Проблеми та перспективи розвитку ЗЕД підприємств у сучасних умовах зумовлені низкою як внутрішніх, так і зовнішніх викликів, які формують складне, нестабільне і водночас динамічне середовище функціонування суб'єктів господарювання на міжнародних ринках. ЗЕД вимагає від підприємств здатності швидко адаптуватися до змін у глобальній економіці, постійно вдосконалювати управлінські процеси, впроваджувати інновації, підтримувати високу якість продукції та бути конкурентоспроможними в умовах технологічного прориву та торговельних обмежень [1, с. 56].

Таблиця 1 – **Сучасні проблеми ведення ЗЕД України**

Проблема	Характеристика
Нестабільність геополітичної ситуації	Військові конфлікти, політична напруженість у регіонах, санкції, торговельні війни між провідними країнами створюють суттєві ризики для підприємств, що ведуть зовнішню торгівлю. Зокрема, підприємства стикаються з ускладненнями в логістиці, блокуванням транскордонних поставок, підвищенням вартості страхування, обмеженням у платежах через міжнародні фінансові інституції, затримками у митному оформленні.
Обмежений доступ до фінансування ЗЕД	Більшість банків не готові надавати довгострокове кредитування під ЗЕД через високі валютні ризики, коливання цін на зовнішніх ринках, відсутність гарантій щодо стабільності контрактів.
Складність митних і тарифних процедур	Проблема супроводжуються недостатньою цифровізацією, нестачею автоматизованих сервісів, надмірною кількістю паперових документів і неузгодженістю між відомствами.
Недосконалість логістичної інфраструктури	Через втрату портових потужностей, пошкодження залізничних та автомобільних шляхів, нестачу логістичних хабів і контейнерів підприємства вимушені шукати нові шляхи експорту, які часто є більш витратними та повільними.

Проблема	Характеристика
Нестача кваліфікованих кадрів у сфері ЗЕД - Нестача кваліфікованих кадрів особливо з урахуванням необхідності володіння іноземними мовами, розуміння митного законодавства, особливостей ділового етикету в різних країнах, цифрової грамотності.	

На тлі існуючих проблем розвиток ЗЕД має також значні перспективи.

В умовах воєнного стану, глобальних криз, торговельних бар'єрів і зрушень у глобальних ланцюгах постачання багато підприємств стикаються з обмеженням традиційних експортних каналів. Це вимагає від них переорієнтації на нові ринки, пошуку альтернативних транспортних шляхів, розробки нових продуктів, відповідних до регіональних стандартів, і активної взаємодії з міжнародними партнерами [2, с. 87].

Таблиця 2 – **Ключові напрями розширення ЗЕД в умовах сучасних викликів**

Напрям	Суть	Очікуваний результат
Географічна диверсифікація	Вихід на нові регіони (Азія, Африка, Латинська Америка)	Зменшення залежності, доступ до нових ніш
Продуктова адаптація	Модифікація продукції під локальні ринки	Збільшення обсягу експорту, гнучкість пропозиції
Цифрові канали збуту	Впровадження e-commerce, маркетплейсів, цифрових платформ	Ширший доступ до клієнтів, автоматизація продажів
Міжнародні програми підтримки	Участь у проєктах ЄС, USAID, ЕБРР	Фінансова, консультаційна та маркетингова допомога
Логістична адаптація	Альтернативні маршрути, залучення локальних партнерів	Стабільність поставок, зниження витрат
Інституційна співпраця	Робота з торговими палатами, посольствами, представництвами	Вихід на великі B2B-контракти, зниження бар'єрів
Форми міжнародної інтеграції	JV, контракти локалізації, технологічне партнерство	Глибше проникнення на ринок, підвищення доданої вартості
Розвиток персоналу	Навчання, міжнародні стажування, залучення консультантів	Професійність команди, ефективність переговорів та рішень

Використання інноваційних інструментів у сфері ЗЕД підприємства є одним із ключових чинників забезпечення ефективності та конкурентоспроможності на глобальному ринку. Сучасне середовище міжнародного бізнесу характеризується швидкою трансформацією технологій, діджиталізацією торговельних процесів, автоматизацією управлінських функцій і посиленням вимог до гнучкості, точності, адаптивності та оперативності при здійсненні експортно-імпортних операцій. У таких умовах підприємства, які успішно інтегрують інноваційні рішення в управління ЗЕД, отримують конкурентні переваги, знижують транзакційні витрати, скорочують терміни виконання контрактів, мінімізують ризики і підвищують загальну результативність діяльності [3, с. 22].

Інноваційні інструменти в ЗЕД охоплюють широкий спектр підходів, технологій та практик, що застосовуються на всіх етапах – від аналітики зовнішніх ринків і пошуку контрагентів до укладення договорів, логістичного

супроводу, митного оформлення, платежів, страхування, юридичного захисту, виконання зобов'язань і післяпродажного обслуговування. Вони поєднують у собі цифрові технології, автоматизовані системи, хмарні сервіси, фінансові інновації, алгоритми штучного інтелекту, блокчейн-рішення, системи електронного документообігу, платформи прогнозної аналітики тощо.

Таблиця 3 – **Інноваційні інструменти для підвищення ефективності ЗЕД українських підприємств**

Інструмент	Призначення / Сфера застосування	Очікуваний ефект
ERP-системи	Інтеграція управління контрактами, фінансами, логістикою	Зниження витрат, підвищення точності й оперативності
CRM-платформи	Робота з клієнтами, сегментація ринку, підтримка продажів	Поліпшення взаємодії з партнерами, зростання повторних замовлень
TMS-системи	Оптимізація логістики, контроль транспорту	Скорочення термінів доставки, підвищення надійності
Електронний документообіг	Цифрове оформлення контрактів, інвойсів, митних документів	Прискорення обробки, зниження помилок, зручність зберігання
AI/ML-аналітика	Прогнозування попиту, оцінка ризиків, аналіз ринку	Підвищення точності рішень, виявлення трендів
Блокчейн і смарт-контракти	Захист даних, автоматичне виконання угод	Мінімізація шахрайства, прозорість, автоматизація
FinTech-платформи	Платежі, факторинг, страхування	Підвищення швидкості та безпеки фінансових операцій
Електронне митне оформлення	Декларації, облік, комунікація з митними службами	Зменшення часу проходження кордону, прозорість
Хмарні сервіси	Зберігання даних, віддалений доступ, спільна робота	Гнучкість, доступність інформації з будь-якої точки

Успішне застосування інновацій вимагає відповідного кадрового забезпечення. Працівники ЗЕД повинні мати навички роботи з цифровими платформами, аналітичними системами, знати основи IT-безпеки, розуміти логіку роботи з великими даними та бути відкритими до змін. Без належного навчання навіть найкращі інноваційні рішення можуть залишитися неефективними. Тому підприємства мають інвестувати в цифрову грамотність працівників, проводити тренінги, залучати фахівців з діджитал-сфери. Усі ці приклади свідчать, що інновації – не лише бажаний, а необхідний елемент сучасної ЗЕД. Їх упровадження не повинно розглядатися як додатковий проєкт, а як інтегральна частина експортної стратегії підприємства.

Список використаних джерел:

1. Батюк Р. Б. Організаційно-економічні засади розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств: дис. ... канд. екон. наук. Житомир: Поліський національний університет, 2024. 232 с.
2. Дідківський М. І. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 268 с.
3. Кондратенко Н. О., Тернова І. А., Колесник Т. М. Теоретико-методичні аспекти управління зовнішньоекономічною діяльністю господарюючих суб'єктів України. Бізнес Інформ. 2021. №2. С. 21–26.

ZDRENYK VASYL, PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Transport and Logistics,
West Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine

OPTIMIZATION OF TAXI TRANSPORTATION IN THE MODERN CITY: MODELING AND IMPLEMENTATION OF ENERGY-EFFICIENT TECHNOLOGIES

Due to the rapid growth of urban mobility, the decline in air quality in cities, and rising fuel prices, there is a pressing need to optimize transport systems. Taxi services play a key role in urban transportation; therefore, their modernization is an important step toward the sustainable development of urban infrastructure. The optimization of taxi transportation through modern energy-efficient technologies is today a real and effective tool for improving the environmental situation, reducing costs, and increasing the efficiency of transport services. Successful implementation of such solutions requires a comprehensive approach, which includes not only technical modernization but also governmental support for the adoption of modern digital technologies and innovations.

Electric taxis, which are playing an increasingly important role in modern urban transport, offer a range of benefits both for passengers and for the urban environment as a whole. Their significance goes beyond simple transportation and includes economic, environmental, and social aspects, addressing current issues of urban planning, ecology, transport, and energy efficiency. They also serve as a modern infrastructural element of urban transport, providing convenient and flexible mobility options for both residents and visitors of the city. However, the traditional operation of taxis often contributes to traffic congestion, high fuel consumption, and increased carbon emissions. The introduction of modern energy-efficient technologies makes it possible to improve taxi service quality, increase efficiency, reduce the negative environmental impact, and lower operating costs. These technologies are fundamentally transforming the transport sector by offering innovative solutions for vehicle performance improvement, route optimization, and overall energy consumption reduction. Such advancements not only contribute to environmental sustainability but also enhance the overall taxi use experience.

In recent years, due to the growing emphasis on the use of modern technological solutions to achieve environmental sustainability and to improve the level and quality of public services, the number of scientific studies in this field has significantly increased. As shown by a critical analysis of the literature, the most relevant and related works are those of foreign researchers [1, 2]. Their main thesis supports the conclusion that, for a successful transition to the use of energy-efficient technologies, it is necessary to simultaneously optimize both charging infrastructure and dispatching/routing algorithms. Accordingly, in a number of works by foreign scientists, model-based analyses of energy consumption by individual electric taxis in an average European city have already been conducted. Concrete calculations of energy expenditures in such case studies can also be adapted to the current realities of Ukrainian cities.

Equally relevant and productive are studies addressing the possibilities of fully electrifying urban services without additional costs, through the proper organization of charging infrastructure, using modeling systems for large vehicle fleets that take into account real-world data such as daily mileage, idle time, availability of different types of charging stations (AC and DC), and electricity tariffs. At the same time, it is also considered that the required number of charging stations depends on the type of charging devices, vehicle operating schedules, and the time allocated for charging each vehicle. For example, in the case of a taxi fleet of 200 vehicles, the use of slow alternating-current (AC) charging stations with a capacity of 7–22 kW allows full charging of electric vehicles in 6–10 hours, making them suitable for overnight charging. In turn, fast direct-current (DC) charging stations with a capacity of 50–150 kW reduce charging time to 35–95 minutes, which makes it possible to maintain continuous vehicle operation across several shifts. However, by using the most powerful ultra-fast charging stations (150+ kW), the battery of an electric vehicle can be recharged in just 20–30 minutes, which is the optimal solution for intensive operation.

If the work schedule involves using electric vehicles in two shifts without long idle periods, the taxi fleet will require more fast-charging stations. In cases where the fleet operates only during the daytime and all vehicles are charged overnight at alternating-current (AC) stations, a smaller number of charging points will be sufficient. Studies conducted and calculations based on them show that when using slow AC chargers for overnight charging, one station can serve approximately 4–5 electric vehicles; therefore, for a fleet of 200 vehicles, about 40–50 charging stations are needed. When using fast direct-current (DC) chargers with a capacity of 50–150 kW, one station can serve three electric vehicles, reducing the required number of charging points to 64–65 units. In the case of using only ultra-fast charging stations (150+ kW), where one station can charge two vehicles, approximately 98 charging stations will be required.

The most effective option for a taxi fleet is the combined use of different types of charging stations. An optimal solution would be to install 42–47 slow AC stations with a capacity of 22 kW for overnight charging, allowing most electric vehicles to be recharged during downtime. For fast charging during the day, it is advisable to add 17–20 fast DC chargers, which will ensure uninterrupted taxi operations and reduce the risk of delays due to low battery levels. Thus, for the efficient operation of a taxi fleet consisting of 200 electric vehicles, the optimal solution is a combination of 42–44 slow AC charging stations for overnight charging and 17–20 fast DC chargers to provide quick charging during the day. This will support continuous taxi operations without unnecessary downtime, while at the same time reducing charging infrastructure costs.

The main challenge of electrification is the availability of charging infrastructure. Expanding the network of fast-charging stations in strategic locations, such as airports, taxi stands, and shopping centers, is a key factor for the large-scale adoption of electric transport. Improvements in battery technologies, particularly in terms of lifespan and charging speed, also contribute to the viability of electric taxis.

Results of recent studies and tests show that the Mitsubishi i-MiEV achieves an equivalent fuel economy of 126 mpg in the urban cycle and 99 mpg in the extra-urban cycle, while the Nissan Leaf demonstrates slightly lower figures – 106 mpg in the city and 92 mpg on highways.

The electricity consumption per kilometer for the Nissan Leaf and Mitsubishi i-MiEV depends on many factors, including driving style, weather conditions, terrain, and the use of climate-control systems. For the first-generation Nissan Leaf with a 24 kWh battery, the average energy consumption is approximately 0.15–0.18 kWh/km. In later versions with a 40 kWh battery, energy consumption decreases to 0.13–0.15 kWh/km thanks to improved efficiency. The modification with a 62 kWh battery has a slightly higher consumption, reaching 0.15–0.17 kWh/km, which is related to the vehicle's greater weight.

The integration of electric vehicles into urban taxi fleets is both economically justified and a promising direction for the development of modern urban transport systems. The transition to electric taxis allows for a multiple reduction in operating costs, a decrease in harmful emissions, and an improvement in the quality of transport services. The optimal combination of slow AC and fast DC charging stations ensures uninterrupted fleet operation, minimizes downtime, and increases transport efficiency. Calculations show that even under high electricity tariffs, expenses remain significantly lower compared to liquid-fuel vehicles, while under night tariffs, the economic effect is maximized. The proposed model can be used as a foundation for the modernization of other urban taxi fleets in Ukraine.

Electric taxis can complement public transport by offering a flexible and environmentally friendly "door-to-door" travel option. They are especially useful for nighttime trips as well as for journeys not covered by public transport routes. For cities with ambitious plans to reduce carbon emissions, a large-scale transition of taxi fleets to electric vehicles is one of the most effective measures.

References

1. Zhaohui Dan, Bingling Zhou, Yuekuan Zhou. Optimal infrastructures and integrative energy networks for sustainable and energy-resilient city renaissance. *Applied Energy*. 2025. Volume 387. DOI: https://doi.org/10.1016/j.apenergy.2025.125612.

2. Niklas Tilly, Tan Yigitcanlar, Kenan Degirmenci, Alexander Paz. How sustainable is electric vehicle adoption? Insights from a PRISMA review. Sustainable *Cities and Society*. 2024. Volume 117. DOI: https://doi.org/10.1016/j.scs.2024.105950.

ЗІЗДА НАТАЛІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **СУХОРУКОВА АННА** к. н. з держ. упр., доцент,
доцент кафедри менеджменту, бізнесу та адміністрування,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СИСТЕМІ МОНІТОРИНГУ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН

Сучасне суспільство розвивається у динамічному темпі, і науково-технічний прогрес значною мірою підвищує комфорт та рівень життя людей. Проте більшість здобутків пов'язана з використанням технологій, що спираються на активне освоєння природних ресурсів: видобуток нафти й газу, розширення територій під забудову, збільшення площ під аграрне виробництво та утворення сміттєзвалищ, а також інтенсивне споживання запасів прісної води. Надмірна експлуатація надр, забруднення водойм, виснаження ґрунтів і накопичення відходів, понад 80 відсотків яких становлять органічні рештки, призводять до викидів величезних обсягів парникових газів, що накопичуються в атмосфері та посилюють процес глобального потепління. Найбільш вразливими до впливу кліматичних змін вважаються ключові галузі економіки, серед яких сільське господарство, лісове і водне господарство, а також енергетика [1]. Вони функціонують у тісному взаємозв'язку з природними ресурсами, а отже, будь-які відхилення у кліматичних умовах безпосередньо позначаються на їхній продуктивності та стабільності. Зростання середньорічних температур, часті погодні аномалії та екстремальні природні явища вимагають не лише наукового осмислення, а й практичних рішень на рівні державної політики та управління.

Моніторинг кліматичних змін сьогодні активно впроваджується у численних сферах суспільного, економічного та екологічного життя, оскільки він забезпечує своєчасне та комплексне відстеження змін кліматичних показників. Передусім цей процес спрямований на раннє виявлення екстремальних погодних явищ, таких як посухи, повені, шторми, урагани та хвилі тепла, що дозволяє органам державної влади, місцевого самоврядування та системам цивільного захисту оперативно реагувати на загрози, попереджати населення про можливі небезпеки та знижувати ризики. Необхідною основою в моніторингу довкілля, в тому числі, і в проведенні аналізу клімату містить в собі систематичні вимірювання типових показників такі як: температура повітря і поверхні ґрунту, кількість опадів, атмосферний тиск, вологість, напрямок та швидкість вітру, радіаційний баланс тощо [3]. Показники, зібрані для бази даних, інтегруються в єдину програму спостережень за допомогою різноманітних інструментів моніторингу кліматичних змін.

Кожен із методів має власні переваги та формує комплексне бачення глобальних і локальних змін. Інтеграція і залучення громадськості охоплюють геоінформаційні системи, інтегровані платформи, соціальні сенсори і краудсорсинг. Такий підхід забезпечує просторову візуалізацію даних, оперативність збору інформації та зростання екологічної свідомості населення.

Аналітика і прогнозування із використанням технологій Big Data та машинного навчання дають можливість опрацьовувати великі обсяги даних, виявляти приховані закономірності та формувати сценарії майбутніх змін клімату. Перевага полягає у швидкості, високій точності та багатофакторному аналізі. Локальні польові платформи і сенсори, зокрема дрони, мережі наземних датчиків, автономні буї та атмосферні станції, дозволяють здійснювати точний моніторинг безпосередньо на місцях [2]. Їхня перевага - висока деталізація і можливість швидкого реагування на зміни. Космічні спостереження із застосуванням супутників, радарних технологій та спектрометрії дають змогу отримувати глобальні дані про атмосферу, океани і сушу. Основними перевагами є широке охоплення територій та довгострокова системність спостережень.

Водночас ці методи мають певні обмеження, які необхідно враховувати при їх використанні. По-перше, високі витрати на обладнання, програмне забезпечення та обслуговування інноваційних систем можуть бути перешкодою для широкого впровадження, особливо у регіонах з обмеженими фінансовими ресурсами. По-друге, складність обробки та аналізу великих обсягів даних потребує висококваліфікованих фахівців та спеціалізованих знань у сфері інформаційних технологій і кліматології. По-третє, навіть сучасні методи не завжди здатні забезпечити повну точність прогнозів, оскільки кліматичні процеси залишаються надзвичайно динамічними та багатофакторними.

Отже, для ефективного відстеження кліматичних змін необхідний системний моніторинг, який передбачає використання різноманітних методів, таких як використання космічного зондування, польових сенсорних систем, аналітики великих даних та прогнозного моделювання і технологій збору, обробки та аналізу даних. Такий комплексний підхід дозволяє не лише своєчасно виявляти екстремальні погодні явища, а й прогнозувати їхній вплив на екосистеми, економіку та соціальну сферу. Водночас впровадження системного моніторингу потребує значних фінансових ресурсів для придбання обладнання, програмного забезпечення та організації мереж спостережень. Такий синергетичний підхід не лише сприяє своєчасному реагуванню на екологічні ризики, але й створює підґрунтя для ефективної міжнародної співпраці, розвитку кліматичної політики та формування екологічно відповідальної поведінки суспільства. Ефективність моніторингу значною мірою залежить від спільної участі науковців, державних установ, міжнародних організацій та місцевих органів влади, що забезпечує комплексний підхід до аналізу даних, їх інтеграції та практичного використання для прийняття управлінських рішень. Лише поєднання технологічних можливостей, фінансової підтримки, спільні зусилля урядів, громадських організацій, приватного сектору та громадян є ключовими для успішного протистояння цьому глобальному виклику.

Список використаних джерел:

1. Курепін В. М. Кліматична нейтральність для України: міф чи реальність. Екологія, природокористування та охорона навколишнього середовища: прикладні аспекти : матеріали

VII всеукраїнської науково-практичної заочної конференції (м. Київ, 17 травня 2024 р.). Київ : МДУ, 2024. С. 28-31.
2. Курепін В. М. Сприяння адаптації сільського господарства України до кліматичних змін й мімінізації наслідків глобального потепління // Тенденції та виклики сучасної аграрної науки в умовах війни: теорія і практика : матеріали V міжнародної науково-практичної онлайн конференції (м. Київ, 25-27 жовтня 2023 року). Київ : НУБІП України, 2023. С 140-143.
3. Шевченко Р.Ю. Геоінформаційні методи моніторингу кліматичних змін / Р.Ю. Шевченко. Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління, 2024 URL:.http://catalog.lihapres.eu/index.php/lihapres/catalog/download/188/3806/8660-1?inline=1

КАХНО АНГЕЛІНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **КУЛЬГАНІК ОКСАНА**, к.е.н, доцент,
кафедри інноваційної економіки та цифрових технологій,
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, м. Вінниця

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ІНСТИТУТІВ У РЕГУЛЮВАННІ ГЛОБАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Міжнародні економічні інститути відіграють є ключовими елементами у формуванні, підтримці та регулюванні глобальної економічної системи. В умовах зростаючої взаємозалежності національних економік, глобалізації фінансових ринків, транснаціоналізації виробництва та торгівлі вони забезпечують координацію економічної політики, стабілізацію фінансових потоків, розвиток міжнародного співробітництва та вирішення кризових ситуацій. Їхня діяльність охоплює широкий спектр сфер, від монетарної політики та регулювання валютних курсів до сприяння сталому розвитку, боротьби з бідністю та зміцнення економічної безпеки. Саме у цьому контексті важливо проаналізувати функціональні механізми міжнародних економічних інститутів, їхню еволюцію, сучасні виклики та перспективи трансформації.

Історично, міжнародні економічні інститути виникли як відповідь на потребу в координації економічної політики після Другої світової війни. Бреттон-Вудська конференція 1944 року заклала основи сучасної архітектури глобального економічного управління, на її засіданнях було створено дві організації – Міжнародний валютний фонд (МВФ) і Міжнародний банк реконструкції та розвитку (Світовий банк) [1]. Ці інститути мали на меті стабілізувати валютні курси, фінансувати післявоєнну реконструкцію та сприяти економічному зростанню. Згодом до них приєдналися інші організації, зокрема Світова організація торгівлі (СОТ), Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Конференція ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), а також регіональні банки розвитку - Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), Азійський банк розвитку (АБР), Африканський банк розвитку (АфБР).

Міжнародний валютний фонд є одним із найвпливовіших інститутів у сфері глобального монетарного регулювання. Його основними функціями є моніторинг макроекономічної політики країн-членів, надання фінансової допомоги у випадку платіжного дефіциту, технічна допомога та аналітична підтримка. МВФ здійснює регулярні огляди економічної ситуації в країнах-членах, публікує звіти Article IV, а також реалізує програми фінансової стабілізації. Наприклад, у 2023 році МВФ затвердив програму Extended Fund Facility для України на суму $15,6 млрд, що стало першим випадком фінансування країни, яка перебуває у стані війни. Програма передбачає підтримку макроекономічної стабільності, реформування фіскальної політики та зміцнення інституцій [2].

Світовий банк, у свою чергу, зосереджується на довгостроковому розвитку, фінансуванні інфраструктурних проєктів, боротьбі з бідністю та

підтримці реформ. Його діяльність охоплює понад 100 країн, і він реалізує тисячі проєктів у сферах освіти, охорони здоров'я, транспорту, енергетики, цифровізації. У період з 24 лютого 2022 до 30 вересня 2025 рр. Світовий банк мобілізував понад 81 мільярд доларів США фінансової підтримки, зокрема на соціальні виплати, охорону здоров'я, освіту та відновлення інфраструктури. Крім того, банк активно підтримує програми з адаптації до кліматичних змін, розвитку зеленої енергетики та цифрової трансформації [3].

Світова організація торгівлі є центральним інститутом регулювання міжнародної торгівлі. Її функції включають адміністрування багатосторонніх торговельних угод, вирішення торговельних спорів, моніторинг торговельної політики країн-членів та сприяння лібералізації торгівлі. СОТ забезпечує правову основу для функціонування глобального торговельного режиму, зокрема через низку угод. В умовах зростання протекціонізму, торговельних конфліктів та геоекономічної конкуренції роль СОТ як арбітра та координатора торговельної політики набуває особливого значення. Проте організація стикається з викликами, пов'язаними з реформуванням механізму вирішення спорів, адаптацією до цифрової економіки та забезпеченням інклюзивності [4].

Організація економічного співробітництва та розвитку є аналітичним центром, що формує стандарти економічної політики, проводить порівняльні дослідження, розробляє рекомендації для урядів. ОЕСР охоплює понад 38 країн, і її діяльність охоплює сфери податкової політики, освіти, інновацій, цифровізації, сталого розвитку. Організація публікує регулярні огляди економіки країн-членів, індекси конкурентоспроможності, інвестиційного клімату, інноваційного потенціалу. У 2022 році ОЕСР активно долучилася до підтримки України, надаючи аналітичну допомогу у сфері антикорупції, державного управління та цифрової трансформації [5].

Конференція ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) зосереджується на питаннях розвитку країн Глобального Півдня, сприянні інтеграції до світової економіки, аналізі інвестиційних потоків та торговельних бар'єрів. ЮНКТАД публікує щорічні звіти про світові інвестиції, розвиток електронної торгівлі, логістики, цифрової інфраструктури. Її діяльність спрямована на забезпечення більш справедливого розподілу вигод глобалізації, підтримку малих і середніх підприємств, розвиток людського капіталу [4].

Регіональні банки розвитку — ЄБРР, АБР, АфБР — відіграють важливу роль у фінансуванні інфраструктурних проєктів, підтримці приватного сектору, сприянні економічній інтеграції. Наприклад, ЄБРР активно працює в Україні, фінансуючи проєкти у сфері енергетики, транспорту, агропромислового комплексу, цифровізації. У 2023 році банк інвестував понад €1,5 млрд у відновлення української економіки, зокрема в модернізацію залізничної інфраструктури, розвиток логістичних хабів та підтримку малого бізнесу.

У сучасних умовах міжнародні економічні інститути стикаються з низкою викликів. По-перше, зростання геоекономічної конкуренції між США, Китаєм, ЄС та іншими центрами сили ускладнює досягнення консенсусу щодо глобальних економічних правил. По-друге, цифровізація, розвиток

криптовалют, платформної економіки та штучного інтелекту вимагають адаптації регуляторних механізмів. По-третє, кліматичні зміни, пандемії, війни та міграційні кризи створюють нові ризики для глобальної економіки, що потребують комплексного підходу до управління [5].

У відповідь на ці виклики міжнародні інститути активізують співпрацю, реформують свої механізми, розширюють мандати. Наприклад, МВФ розробляє нові інструменти для підтримки країн, що постраждали від кліматичних катастроф, СОТ працює над адаптацією торговельних правил до цифрової економіки, ОЕСР розробляє стандарти етики штучного інтелекту, а Світовий банк інвестує в зелену енергетику та сталий розвиток [2; 3].

Таким чином, міжнародні економічні інститути міжнародні економічні інститути у глобальному регулюванні економічних процесів є фундаментальними елементами сучасної глобальної економічної архітектури. Вони забезпечують координацію економічної політики, стабілізують фінансові ринки, сприяють сталому розвитку та підтримують країни у кризових ситуаціях. Їхня діяльність охоплює широкий спектр напрямів, від монетарного регулювання до інфраструктурного фінансування та інноваційної трансформації. В умовах глобальних викликів, таких як війни, пандемії, кліматичні зміни та цифровізація, роль цих інституцій лише зростає. Їхня здатність до адаптації, реформування та зміцнення міжнародної співпраці є запорукою стабільності та сталого розвитку світової економіки.

Список використаних джерел

1. Світовий банк. Історія Світового банку [Електронний ресурс] // Вебсайт Світового банку. – 2023. – Режим доступу: https://www.vsemirnyjbank.org/ru/archive/history#.

2. Міжнародний валютний фонд. Виконавча рада МВФ затвердила нову програму EFF для України на суму 15,6 млрд дол. США [Електронний ресурс] // Міжнародний валютний фонд. – 2023. – Режим доступу: https://www.imf.org/uk/News/Articles/2023/03/31/pr23101-ukraine-imf-executive-board-approves-usd-billion-new-eff-part-of-overall-support-package – Назва з екрана.

3. Світовий банк. Фінансова підтримка, мобілізована для України з 24 лютого 2022 року [Електронний ресурс] // Світовий банк. – 2023. – Режим доступу: https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine/brief/world-bank-emergency-financing-package-for-ukraine.

4. Гречко О., Мотрюк Л. Роль інститутів у національній економічній системі. *Адаптація до глобальних змін та викликів в економіці, туризмі, рекреації та захисті довкілля* : Матеріали IV Всеукр. науково-практ. конф. здобувачів і молодих вчен., м. Івано-Франківськ, 8–9 трав. 2025 р. Івано-Франківськ, 2025. С. 53–55. URL: https://nung.edu.ua/sites/default/files/2025-06/Матеріали%20конференції%20(1).pdf#page=54.

5. Пустовар В. Роль політичних інститутів в системі економічних відносин та безпеки. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. 2024. № 4(76). С. 98–103. URL: https://doi.org/10.32689/2523-4625-2024-4(76)-12.

КИРНІС НАТАЛІЯ, к. е. н., доцент кафедри готельно-ресторанної та курортної справи,
КУНПАН ТАРАС, аспірант
Полтавський університет економіки і торгівлі, м. Полтава

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ

Актуальність дослідження. Питання сталого розвитку є глобальною проблемою усього світу та будь-якого бізнесу, бо сьогодні в умовах екологічної кризи та нестабільної економічної ситуації необхідно направляти максимальні зусилля на вирішення цієї проблеми.

Готельно-ресторанний бізнес займає вагому частку економіки будь-якої країни і стійкий розвиток в сфері гостинності стає стратегічною необхідністю для довгострокового успіху. Відомо, що завдяки впровадженню стратегій сталого розвитку у діяльність підприємства, воно отримує фінансові вигоди, зниження експлуатаційних витрат, закріплення лояльності до бренду, а також отримує конкурентні переваги на своєму сегменті ринку. А для підприємств особливо ресторанного бізнесу це є досить важливо, бо відомо, що ресторанний бізнес з одного боку є одним із швидкоокупних та прибуткових видів діяльності, а з іншого боку є найбільш ризиковим видом бізнесу.

Мета дослідження полягає у дослідженні стратегії цифровізації підприємств готельно-ресторанного бізнесу для досягнення цілей сталого розвитку.

Результати дослідження. Впровадження цілей сталого розвитку для готельно-ресторанного бізнесу дозволить вирішити питання безвідходного виробництва, перехід на екологічну упаковку та посуд, енергозбереження та водозбереження, проблеми сортування сміття та шкідливих викидів та інші. Але сьогодні для українського ринку готельно-ресторанного бізнесу впровадження принципів сталого розвитку не завжди є успішним. Як стверджує А. Івашура О. Борисенко та інші, підприємства, які входять до великих мереж можуть успішного просуватися у питаннях сталого розвитку, а для малих підприємств, які обмежені фінансами, тимчасовими рамками та відсутністю ноу-хау розробок у сфері сталого розвитку, це є проблематично [1].

Основні труднощі з якими стикаються малі та середні підприємства готельно-ресторанного бізнесу при плануванні сталого розвитку є: нестача фінансових коштів, дефіцит часу, відсутність освіти у сфері сталого розвитку [2].

Одним із шляхів вирішення проблем впровадження сталого розвитку на підприємствах готельно-ресторанного бізнесу може стати цифрова трансформація.

Серед технологічних трансформацій виділяють найбільш важливі: цифрові, квантові та енергетичні. Завдяки цим трансформаціям створюються всі необхідні умови для вирішення цілей сталого розвитку. Слід звернути увагу, що цифрові трансформації відбуваються постійно і з кожним роком їх кількість

зростає.

Самі по собі технологічні трансформації є процесом активного впровадження та використання цифрових технологій у різних сферах і секторах підприємства. До них можна віднести удосконалення бізнес-моделей з метою підвищення їх ефективності, спрощення взаємодії з клієнтами та інші.

Найбільш важливими та актуальним цифровими трансформаціями на даний момент є розробка і вдосконалення штучного інтелекту, модернізація, роботизація, "розумні технології" та інше.

Потрібно розуміти зв'язок між цифровою трансформацією та цілями сталого розвитку. Коли ці ініціативи реалізуються на підприємстві паралельно, це корисно і для бізнесу, і для навколишнього середовища. Наприклад, перейшовши з локальної інфраструктури на хмарні служби, підприємство може заощадити кошти, скоротити свої серверні потужності на 77%, знизити споживання електроенергії на 84% і зменшити викиди вуглекислого газу на 88%.

За своєю суттю цифрова трансформація зосереджена на підвищенні продуктивності та ефективності роботи з даними, а також оптимізації відповідних процесів. Якщо говорити про цифрову трансформацію та стійкий розвиток, інтелектуальні системи з підключенням до Інтернету допомагають покращувати такі нефінансові показники, як рівень викидів CO_2 та поводження з відходами.

У табл.1 відображено найбільш поширені складові цифрової трансформації, що впливають на впровадження сталого розвитку.

Таблиця 1 - **Технології цифрової трансформації, які сприяють цілям сталого розвитку на підприємствах готельно-ресторанного бізнесу**

Технологія	Принципи сталого розвитку	Вплив на сталий розвиток
Штучний інтелект (ШІ) та Інтернет речей (IoT)	Екологічна стійкість	Системи управління енергією на базі ШІ можуть аналізувати дані в режимі реального часу для оптимізації споживання енергії та прогнозування проблем з обладнанням, тоді як пристрої IoT дозволяють використовувати інтелектуальне керування номерами, зменшуючи споживання енергії. Інтелектуальне управління відходами: ШІ може відстежувати моделі відходів, надаючи прогнозну інформацію для зменшення харчових відходів та відходів матеріалів за допомогою інтелектуальних систем управління.
	Соціальна та економічна стійкість	Персоналізований досвід для гостей: Штучний інтелект та цифрові платформи можуть передбачати потреби гостей та надавати високоперсоналізовані послуги, підвищуючи задоволення та сприяючи відповідальному споживанню завдяки підібраним екологічно чистим варіантам. Цифрова та фінансова інклюзія: Цифрові платформи сприяють фінансовій інклюзії через цифрові платежі, підтримуючи місцеву економіку та роблячи послуги доступнішими.
Аналіз даних	Соціальна та	Великі дані допомагають готелям зрозуміти вподобання

Технологія	Принципи сталого розвитку	Вплив на сталий розвиток
	економічна стійкість	гостей та моделі роботи, дозволяючи їм адаптувати послуги та операції для більшої ефективності використання ресурсів. Безпаперові операції: Цифрові рішення оптимізують процеси, що призводить до зменшення використання паперу та відходів.
Віртуальний туризм (VR/AR)	Соціальна та економічна стійкість	Такі технології, як VR/AR, пропонують захопливий досвід, який може зменшити вплив фізичних подорожей на навколишнє середовище, одночасно навчаючи гостей принципам сталого розвитку.
Технологія блокчейн	Соціальна та економічна стійкість	Блокчейн може підтримувати сталий розвиток, забезпечуючи децентралізовані системи бронювання та покращуючи прозорість у ланцюгах поставок.

Існує звісно ж багато цифрових технологій, і підприємствам сфери індустрії варто звертати увагу на ті, які оптимально будуть сприяти розвитку бізнесу із застосуванням цілей сталого розвитку, бо сьогодні це є не примхою, а вимогою часу.

Висновки. Проведені дослідження свідчать, що цифровізація є одним із вагомих інструментів для впровадження та розвитку стратегії сталого розвитку на підприємствах готельно-ресторанного бізнесу. Вирішення проблеми сталого розвитку за допомогою цифровізації зменшить фінансові, трудові витрати підприємства, сприятиме адаптації до зовнішнього середовища та підвищить його конкурентоспроможність на ринку готельно-ресторанних послуг.

Список використаних джерел

1. Івашура А.А., Борисенко О.М., Савченко М.Ф., Дитиненко С.О. Аналіз сталого споживання і виробництва в Україні. *Грааль науки*. 2021. № 9.С. 198–204.
2. Логвінов С., Борисенко О. Проблеми та перспективи сталості індустрії гостинності. *Сучасні тенденції розвитку індустрії гостинності : зб. тез доп. III Міжнар. наук.-практ. конф.* (6 жовтня 2022 року, м. Львів). Львів : ЛДУФК ім. Івана Боберського, 2022. С. 66-68.

КЛИМЕНКО ДАНИЛО, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ГРІДІН ОЛЕКСАНДР,**
к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків

ІННОВАЦІЙНІ РЕСУРСОЗБЕРІГАЮЧІ АГРОТЕХНОЛОГІЇ ЯК БАЗИС ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ОВОЧЕВОЇ ПРОДУКЦІЇ

У сучасних умовах глобалізації та посилення конкурентної боротьби на аграрних ринках особливого значення набуває проблема підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва на засадах інноваційності та ресурсозбереження. Овочівництво, як одна із ключових галузей, має значний потенціал для забезпечення продовольчої безпеки України, задоволення внутрішнього попиту та формування потужного експортного потенціалу. Водночас, висока енерго- та ресурсомісткість традиційних технологій вирощування зумовлює необхідність упровадження нових агротехнологічних рішень, спрямованих на раціональне використання усіх видів ресурсів [1; 3].

Інноваційні ресурсозберігаючі агротехнології стають ключовим чинником підвищення конкурентоспроможності овочевої продукції, оскільки вони дозволяють одночасно знизити виробничі витрати, підвищити якість і екологічність кінцевого продукту, а також забезпечити стале функціонування господарств у довгостроковій перспективі. Їх впровадження сприяє адаптації аграрного виробництва до викликів ринкової економіки, кліматичних змін та глобальних трендів у сфері продовольчої безпеки [3].

Овочівництво України посідає надважливе місце у структурі АПК, адже воно забезпечує населення цінними продуктами харчування та формує вагому частку внутрішнього продовольчого ринку. Водночас галузь стикається із низкою викликів, пов’язаних із воєнними ризиками, нестабільністю економічної ситуації, обмеженим доступом до фінансових ресурсів і високою енергоємністю виробництва. Зазначені чинники суттєвим чином ускладнюють процес модернізації виробничих систем та впровадження інноваційних технологій.

Нині рівень застосування ресурсозберігаючих агротехнологій у вітчизняному овочівництві залишається неоднорідним. Здебільшого саме великі аграрні підприємства та високотехнологічні агрохолдинги інтегрують системи точного землеробства, крапельне зрошення, автоматизоване управління живленням і біологічні засоби захисту. У той час як більшість дрібних і середніх господарств обмежуються використанням традиційних методів виробництва через брак інвестицій, технічних можливостей, а також знань у сфері сучасних агротехнологій, що, зрештою, і формує істотний технологічний розрив між різними категоріями товаровиробників [3].

Серед основних проблем впровадження інноваційних технологій в овочівництві можна виокремити наступні: високу вартість сучасного обладнання та матеріалів; недостатню доступність кредитних коштів і державних програм фінансування; нерозвиненість інфраструктури зберігання та

переробки овочевої продукції; недостатній рівень підготовки кадрів тощо. Важливим є також відсутність належної інформаційної підтримки агровиробників щодо ефективності та практичних переваг ресурсозберігаючих технологій [1-2].

Проте, попри наявні перепони, овочівництво має значний інноваційний потенціал [2]. Зростання попиту на екологічно безпечну продукцію, орієнтація на стандарти ЄС та активний розвиток аграрного експорту створюють стимули для модернізації виробничих процесів. Успішне подолання бар'єрів на шляху впровадження інновацій можливе за умови поєднання державної підтримки, розвитку науково-дослідної бази та активної інтеграції міжнародного досвіду.

Таким чином, сучасний стан овочівництва характеризується одночасною наявністю значного інноваційного потенціалу та істотних перешкод для його реалізації. Подальший розвиток галузі буде залежати від здатності аграріїв ефективно інтегрувати ресурсозберігаючі технології та забезпечити сталий баланс між економічною доцільністю і екологічною безпечністю виробництва.

Перспективи розвитку галузі також полягають у широкому впровадженні smart-технологій, цифровізації виробничих процесів, біологізації захисту рослин та формуванні інноваційних кластерів [2]. Важливою передумовою цього є створення інституційних механізмів стимулювання інноваційної активності та адаптація сучасних практик екологічного й ресурсозберігаючого землеробства.

Висновки. Отже, майбутнє овочівництва України визначатиметься здатністю поєднати технологічну модернізацію, інституційну підтримку та орієнтацію на екологічність і якість продукції, що забезпечить не лише зростання конкурентоспроможності української овочевої продукції, але й інтеграцію галузі у глобальну продовольчу систему на засадах сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Zaika S., Hridin O., Zaika O. Innovations in sustainable agricultural development: trends, issues, perspectives. *Електронний журнал «Економіка та суспільство»*. 2023. Вип. 52. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-69
URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2582/2500

2. Zaika, S., Skudlarski, J., Mandych, O., Hridin, O., Zaika, O. (2024). Development of Information Processes as a Prerequisite for the Sustainable Development of Agricultural Enterprises. In: Semenov, A., Yepifanova, I., Kajanová, J. (eds.) Data-Centric Business and Applications. Lecture Notes on Data Engineering and Communications Technologies, vol. 194: *Modern Trends in Financial and Innovation Data Processes*, vol. 2, pp. 223-244. Springer, Cham. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-53984-8_10
URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-031-53984-8_10

3. Грідін О.В. Ресурсозберігаючі технології як один з головних напрямів інноваційного розвитку підприємств сільського господарства. *Evropský časopis ekonomiky a managementu*. 2019. Svazek 5. 3 Vydání. S. 34-38. URL: https://eujem.cz/wp-content/uploads/2019/eujem_2019_5_3/07.pdf

КОБЦЕВА РУСЛАНА, ЧЕРНОМОРД СОФІЯ здобувачки вищої освіти
Науковий керівник – ГІРЖЕВА ОЛЬГА, д.е.н, професор,
професор кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування
Державний біотехнологічний університет, м. Харків

НАПРЯМКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРОПІДПРИЄМСТВ

Стратегії сталого розвитку бізнесу ґрунтуються на оцінці потреб усіх ключових зацікавлених сторін конкретної компанії, де компанія орієнтується на досягнення сталих цілей, а саме принципів сталого розвитку та захисту довкілля. Впроваджуючи стратегії сталого розвитку, компанія бере на себе зобов'язання приймати такі плани та рішення у своєму бізнесі, які сприятимуть добробуту суспільства та довкілля в цілому, відповідно, враховуються не лише економічні, а й соціальні та екологічні наслідки діяльності компанії [1]

Для ефективного функціонування та сталого розвитку агропідприємства повинні вміти адаптуватися до постійних змін як у зовнішньому, так і внутрішньому середовищі. Все більш актуальним стає стратегічне планування розвитку, забезпечення сталого фінансово-економічного розвитку в довгостроковій перспективі. Сталий розвиток аграрного сектора є складовою сталого розвитку людства.

Сам процес розробки ефективної стратегічної діяльності аграрного підприємства є складним завданням, яке вимагає розгляду й детального аналізу всіх ризиків, виявлення ряду альтернативних стратегій і визначення критеріїв їх ефективності, прийнятних для специфіки агровиробництва.

Сталий розвиток агропідприємств можна віднести до складних соціально-економічних моделей, які постійно піддаються впливу великої кількості різних аспектів, чітка класифікація яких необхідна для визначення перспективних напрямів підвищення сталості агровиробництва.

Для сталого розвитку агропідприємств необхідно застосовувати інноваційні технології та методи, які поєднують у собі три принципи: соціальні, управлінські та екологічні. Тобто здійснювати перехід від суто економічної моделі розвитку до пошуку оптимального балансу між трьома складовими розвитку – економічною, соціальною та екологічною. Основна ідея полягає в переході від лінійної моделі «видобуток-виробництво-використання-утилізація» до замкненого циклу, де ресурси максимально зберігаються, використовуються повторно і переробляються.

Екологічні принципи визначають, наскільки підприємство дбає про навколишнє середовище та як намагається скоротити збитки, які завдаються екології. Соціальні принципи показують ставлення компанії до персоналу, постачальників, клієнтів, партнерів та споживачів.

Управлінські принципи торкаються якості управління підприємствами: прозорість звітності, зарплати працівникам, здорову обстановку в колективі, відносини з контрагентами, антикорупційні заходи.

Бездумне, не ощадливе ставлення до довкілля веде до швидкого

виснаження природних ресурсів та погіршення якості життя людей, тому розвиток агробізнесу має ґрунтуватися на новітніх природоохоронних технологіях. Природа влаштована таким чином, що майже всі ресурси повертаються в екосистему внаслідок екологічної взаємодії. Людина ж розриває цей ланцюжок і в результаті виходять купи відходів.

Розвиток агровиробництва необхідно будувати так, щоб здійснювався замкнутий цикл виробництва. Необхідно, щоб виробництво харчування було збалансоване. Банківська сфера має сприяти тому, щоб сімейні фермери та агропідприємства мали доступ до ресурсів та послуг, могли взяти пільговий кредит для впровадження інноваційних методів господарювання. Дрібні фермери повинні мати можливість продажу своїх товарів. Необхідно заохочувати диверсифікацію виробництва та доходів.

Рекомендується у сільській місцевості розширювати знання виробників, давати можливості їхнього професійного зростання, також заохочувати рекультивацію земель, берегти воду та керувати її дефіцитом. Біорізноманіття є основою захисту екосистем. Необхідно боротися із зміною клімату та підвищувати стійкість екосистем, впроваджувати інноваційні системи господарювання.

Важливим також є соціальне середовище суспільства. Необхідно боротися з нерівністю, просувати гарантовані права володіння та користування, використовувати інструменти соціального захисту.

Нині відновити аграрне виробництво і забезпечити його сталий розвиток можна на основі чітко вивіреної загальнонаціональної стратегії за активної державної підтримки. До того ж варто враховувати, що сільське господарство, як галузь матеріального виробництва, має свою внутрішню специфіку, яка визначається природними умовами, і зовнішню, яка виявляється у взаємозв'язку з іншими галузями матеріального виробництва [2].

Отже, управлінські підходи по забезпеченню сталого розвитку агропідприємств включають наступні кроки: стратегічне планування, впровадження інноваційних технологій, ефективне управління ресурсами та відходами, а також залучення стейкхолдерів. Ключовим є перехід до моделі, де відходи одного виробничого процесу стають ресурсами для іншого, що дозволяє зменшити вплив на довкілля та підвищити економічну ефективність.

Список використаних джерел:

1. Ковальський А. Теоретичні аспекти формування стратегії сталого розвитку. Економіка та суспільство. 2023. № 48. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-90

2. Сиротюк Г. В. Сучасні аспекти сталого розвитку регіонів України. Сучасні виклики та перспективи розвитку економіки і бізнесу: зб. тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції. Запоріжжя: ТДАТУ, 2023. С.108-110

КОШОВИЙ БОГДАН, аспірант кафедри економіки будівництва
Науковий керівник – **ЧИНЧИК АНАТОЛІЙ**, д.е.н, доцент кафедри економіки будівництва
Київський національний університет будівництва і архітектури, м. Київ

ВИЯВЛЕННЯ ОСНОВНИХ ПРОБЛЕМ ТА БАР'ЄРІВ НА ШЛЯХУ СТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ БУДІНДУСТРІЇ В КОНТЕКСТІ ВІДНОВЛЕННЯ

Від початку повномасштабного вторгнення росії, український бізнес зіткнувся з безпрецедентними викликами: від обстрілів та перебоїв з енергопостачанням до релокації працівників та скорочення кількості платоспроможних клієнтів. В умовах економічної нестабільності, підприємцям довелося швидко адаптуватися до нових реалій ринку, переглянути стратегії розвитку та розробити нові підходи до роботи в умовах воєнного стану [1,2].

Для будівельної галузі ці випробування були особливо гострими. Окрім загальних проблем, будівельні компанії зіткнулися з зупинкою масштабних проектів, руйнуванням виробничих потужностей та логістичних ланцюгів, дефіцитом будівельних матеріалів та значним зростанням їхньої вартості, а також невизначеністю щодо майбутніх замовлень. Додатковою проблемою став відтік кваліфікованих кадрів, частина яких була мобілізована або виїхала за кордон. Багато компаній зупинили свою діяльність, деякі перемістилися з окупованих територій до центральних та західних регіонів України, а окремі забудовники навіть відкрили бізнес за кордоном. Попри це, будіндустрія, особливо в її сегменті, орієнтованому на відновлення пошкоджених об'єктів, будівництво тимчасового житла та критичної інфраструктури, почала поступово відновлюватися, шукаючи нові можливості, адаптуючись до потреб воєнного часу та готуючись до масштабних проектів відбудови [3].

У контексті майбутнього масштабного відновлення України, будіндустрія відіграватиме ключову роль. Однак, перехід від режиму виживання до активного розвитку вимагає системного аналізу та подолання низки суттєвих проблем та бар'єрів, що стоять на шляху створення та ефективного функціонування будівельних підприємств [4]. Ці перешкоди мають комплексний характер і можуть бути класифіковані за чотирма основними напрямками.

По-перше, економічні та фінансові бар'єри включають порушення ланцюгів постачання, інфляцію та значне зростання цін на енергоносії, що прямо впливає на собівартість будівництва та рентабельність проєктів. Водночас внутрішній ринок страждає від зниження платоспроможності населення, що обмежує розвиток комерційних замовлень, а відсутність чітких механізмів компенсації за зруйноване майно гальмує формування попиту на нове будівництво.

По-друге, гостро стоять кадрові проблеми: мобілізація, міграція та виїзд за кордон призвели до значного відтоку кваліфікованих інженерів, архітекторів та будівельників, створюючи критичну нестачу робочої сили. Робота в умовах воєнного стану додатково вимагає особливих заходів безпеки, що впливає на

готовність фахівців працювати в галузі.

По-третє, логістичні та інфраструктурні виклики значно ускладнюють діяльність: зруйновані дороги, мости та залізничні колії ускладнюють доставку матеріалів, а постійні атаки на енергетичну інфраструктуру спричиняють відключення електроенергії, унеможливлюючи безперебійну роботу майданчиків та виробництв [2].

Нарешті, безпекові ризики є визначальними, особливо у прифронтових регіонах, де постійна загроза ракетних ударів створює небезпечні умови, а значні площі деокупованих територій потребують тривалого та ресурсоємного розмінування перед початком будь-яких робіт.

Подолання цих проблем та бар'єрів вимагає комплексного підходу, що включає державну підтримку, залучення міжнародних інвестицій, вдосконалення законодавства, розвиток кадрового потенціалу та впровадження сучасних технологій. Тільки за таких умов будіндустрія зможе повноцінно розкрити свій потенціал і стати рушійною силою відновлення України.

Список використаних джерел:

1. Sorokina, L., Prav, Y., Stetsenko, S., Skakun, V., Lysytsia, N. (2024). Methodical Approach to Assessment of Real Losses Due to Damage and Destruction of Warehouse Real Estate. In: Semenov, A., Yepifanova, I., Kajanová, J. (eds) Data-Centric Business and Applications. Lecture Notes on Data Engineering and Communications Technologies, vol 194. Springer, Cham.

2. Максимов А.С., Кирилов І.В., Чинчик А.А. Термомодернізація житлового фонду на основі сталого розвитку: етапи та напрямки. Будівельне виробництво, (78). 2025. С. 94-102.

3. Stetsenko S., Bolila N., Sorokina L., Tsyfra T., Molodid O. Monitoring mechanism of resilience of the anti-crisis potentialsystem of the construction enterprise in the long-term period. Economics, finance and management review. 2020. No3, 31-42.

4. Рижакова Г.М, Кучеренко О.І., Приходько Д.О., Федорова Я.Ю, Малихін М.О. Інноваційні напрями оновлення операційних систем підприємств в умовах нестабільного бізнес-середовища девелопменту. Просторовий розвиток, (9), 2024. С. 402–413.

КУЛІШ ІННА, к.держ.упр., с.н.с., старший науковий співробітник відділу регіональної екологічної політики та природокористування,
ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», м. Львів

СТАЛИЙ РОЗВИТОК І ВОДНІ РЕСУРСИ: СТРАТЕГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ

Під час розгляду питань ощадливого використання природних ресурсів варто згадати А. Пігу, який одним із перших (у 1924 р.) звернув увагу на необхідність їх раціонального використання, підкресливши визначальну роль держави у регулюванні цього процесу [1]. Упродовж XX століття проблема дефіциту водних ресурсів переважно розглядалася стосовно територій, що традиційно потерпають від нестачі води, зокрема країн Африки, або періодично зазнають посух. Проте зміни клімату істотно скоригували цю ситуацію, перетворивши дефіцит прісної води на загальновизнану глобальну проблему, актуальну практично для всіх країн світу.

За даними Всесвітньої комісії з навколишнього середовища і розвитку, близько 80 держав, у яких проживає приблизно 40% населення планети, уже стикаються з гострою нестачею водних ресурсів. Саме це стало однією з причин включення до Цілей сталого розвитку ООН завдання забезпечення доступу всіх верств населення до чистої води. Водночас запаси прісної води на Землі є обмеженими та нерівномірно розподіленими, а попит на неї невпинно зростає внаслідок збільшення чисельності населення, що призводить до виснаження ресурсів і погіршення якості води.

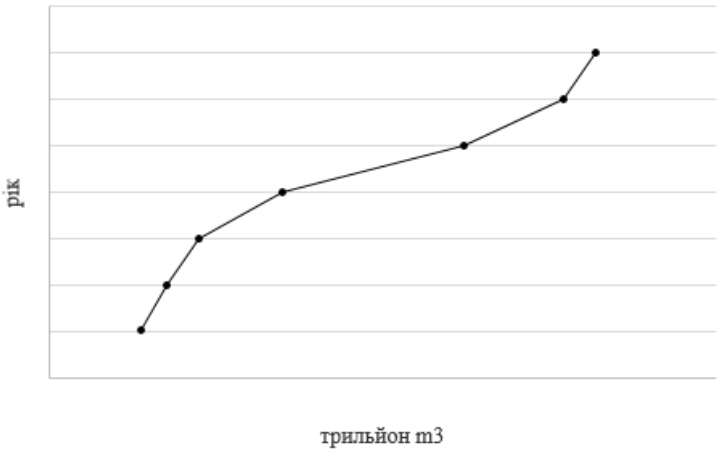

Рис. 1. Глобальне використання прісної води [2]

Безперервне зростання чисельності світового населення разом із переходом до більш ресурсомістких моделей споживання призвело до майже шестикратного збільшення використання прісної води у світі з 1900 року. Споживання прісної води включає її відбір для потреб сільського господарства, промисловості та міського населення, що ілюструється відповідною діаграмою. Особливо помітне різке збільшення глобального використання водних ресурсів спостерігається з 1950-х років (рис. 1).

У XXI столітті чисельність населення світу потроїлася, а споживання води

зросло в шість разів, внаслідок чого понад мільярд людей залишилися без доступу до води, а 2,4 мільярда потребують покращення санітарних умов. В Україні водні ресурси є критично важливими для забезпечення сталого розвитку. Водні ресурси нашої держави є національним багатством, що забезпечує економічний розвиток та добробут населення.

Залежність населення України від водних ресурсів зростає, а разом із тим підвищуються й вимоги до їх якості. Держава відіграє ключову роль у використанні та охороні водних ресурсів, реалізуючи свої функції шляхом впровадження ефективної державної політики у цій сфері. Основним завданням державної політики у сфері використання та охорони водних ресурсів є гармонізація українського законодавства з законодавством Європейського Союзу та забезпечення належної якості води відповідно до санітарних стандартів [3].

Сьогодні дефіцит води змушує більшість посушливих і напівпосушливих країн збільшувати імпорт продовольства, оскільки місцевий сільськогосподарський сектор не здатний забезпечити потреби населення. Посилення дефіциту продуктів харчування створює серйозні проблеми, які виходять за межі економічних і політичних можливостей держав для необхідного коригування розподілу води та її використання в усіх секторах, особливо у сільському господарстві.

Сільськогосподарський сектор є найбільшим споживачем води у світі: на його потреби припадає 80–90% від загального обсягу води. На жаль, ефективність використання води в аграрному секторі є дуже низькою, не перевищуючи 45%, при втраті води понад 50%; таким чином, у цьому секторі можливо досягти значної економії водних ресурсів, порівнянної з іншими сферами їх використання.

Нестача потрібної кількості води та неефективне управління наявними ресурсами сьогодні є основними загрозами сталому розвитку різних секторів, особливо побутового, промислового та сільськогосподарського. У більшості країн із дефіцитом води ключовим питанням є можливість запобігання водній кризі або підвищення продуктивності води. Збільшення продуктивності води є центральним для виробництва продовольства, подолання бідності, зменшення конкуренції за водні ресурси та забезпечення достатньої кількості води для природи. Що ефективнішим є виробництво з використанням меншої кількості води або з тим самим її обсягом, тим менша потреба у розбудові інфраструктури, менше конфліктів між секторами, більша локальна продовольча безпека і більше води залишається для сільського господарства, побутових та промислових потреб, а також для природного середовища. Однак досягнення цих цілей потребує значного вдосконалення технологій використання води, іригації та управління ресурсами. Подолання цих викликів потребуватиме значних зусиль і системних змін у практиках водного менеджменту [4].

Таким чином, проблема раціонального використання водних ресурсів є однією з ключових у контексті сталого розвитку сучасного світу. Аналіз

тенденцій споживання води та впливу змін клімату показує, що нестача прісної води перетворилася з регіональної проблеми на глобальну. За даними міжнародних організацій, дедалі більша частка населення світу стикається з обмеженим доступом до якісної води, що створює загрози продовольчій безпеці, здоров'ю населення та соціально-економічній стабільності.

В Україні, як і в більшості країн, водні ресурси мають стратегічне значення, оскільки розвиток промисловості, сільського господарства, енергетики та добробут громадян залежить від їх доступності та якості. Незважаючи на існуючі національні стратегії, управління водними ресурсами залишається неефективним через недосконале законодавство, відсутність належного контролю, недостатню інституційну спроможність та застарілу інфраструктуру. У цьому контексті особливо важливою є гармонізація національного законодавства з правом ЄС, оскільки це сприятиме впровадженню екологічно відповідальних практик використання води.

Основну увагу у підвищенні ефективності використання води слід приділяти оптимізації споживання у сільському господарстві. Раціоналізація зрошення, впровадження водозберігаючих технологій та перехід до більш екологічно сталих моделей агровиробництва спроможні суттєво зменшити втрати та підвищити продуктивність води.

Подолання зростаючого дефіциту води вимагає системних змін у підходах до управління, розробки інноваційних технологій очищення та повторного використання цього цінного ресурсу, а також розширення міжнародного співробітництва. Формування ефективної водної політики має базуватися на принципах екологічної відповідальності, державного регулювання, наукового прогнозування та участі громадськості. Лише комплексне впровадження цих підходів забезпечить збереження водних ресурсів як базового елементу сталого розвитку для майбутніх поколінь.

Список використаної літератури:

1. Пігу, А. С. *The economics of welfare*. У 3 т. Т. 1. Лондон : Macmillan, 1924. 512 с. С. 95.
2. Ritchie, H., Roser, M. *Water Use and Stress*. URL: https://ourworldindata.org/water-use-stress.
3. Хмелінін, В. О. *Публічне адміністрування водними ресурсами України* : автореф. дис. … канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2016. 20 с.
4. Hamdy, A., Ragab, R., Scarascia-Mugnozza, E. *Coping with water scarcity: water saving and increasing water productivity* // *Irrigation and Drainage*. 2002. Vol. 52, Issue 1 (Special Issue: 18th ICID International Congress, Montreal). P. 3–20. DOI: https://doi.org/10.1002/ird.73

ЛАШЕВСЬКИЙ ЄВГЕНІЙ, здобувач вищої освіти
Наукові керівники – **СОРОКІНА СВІТЛАНА**, к.т.н, доцент,
АКМЕН ВІКТОРІЯ, к.т.н, доцент,
кафедра торгівлі, готельно-ресторанної та митної справи,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків

ЕКО-СТАРТАПИ ТА СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ІНСТРУМЕНТИ ЗЕЛЕНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Зелена трансформація економіки стає ключовим вектором розвитку для багатьох країн у XXI столітті. Вона передбачає зміну виробничих і споживчих моделей, екологічну відповідальність бізнесу, розвиток інновацій у сфері чистих технологій і циркулярної економіки. В умовах післявоєнної відбудови України ці тенденції набувають особливої важливості: країна потребує не просто відновлення інфраструктури та виробництва, але й усталення сталих моделей, здатних мінімізувати екологічні ризики, підвищити енергоефективність, зменшити залежність від невідновлюваних ресурсів. Еко-стартапи і соціальні підприємства виступають потужними агентами змін у такому контексті. Вони поєднують бізнес-логіку з соціальною чи екологічною місією, сприяють створенню робочих місць, збереженню ресурсів та відновлюванню суспільної довіри. Такі бізнес-моделі виходять за межі традиційного підходу до підприємництва, орієнтуючись не лише на прибуток, а й на екологічну відповідальність та соціальну користь.

Однак, незважаючи на великі можливості, поширення ролі еко-стартапів та соціального підприємництва в процесі зеленої трансформації в Україні стикається з низкою викликів (рис.)

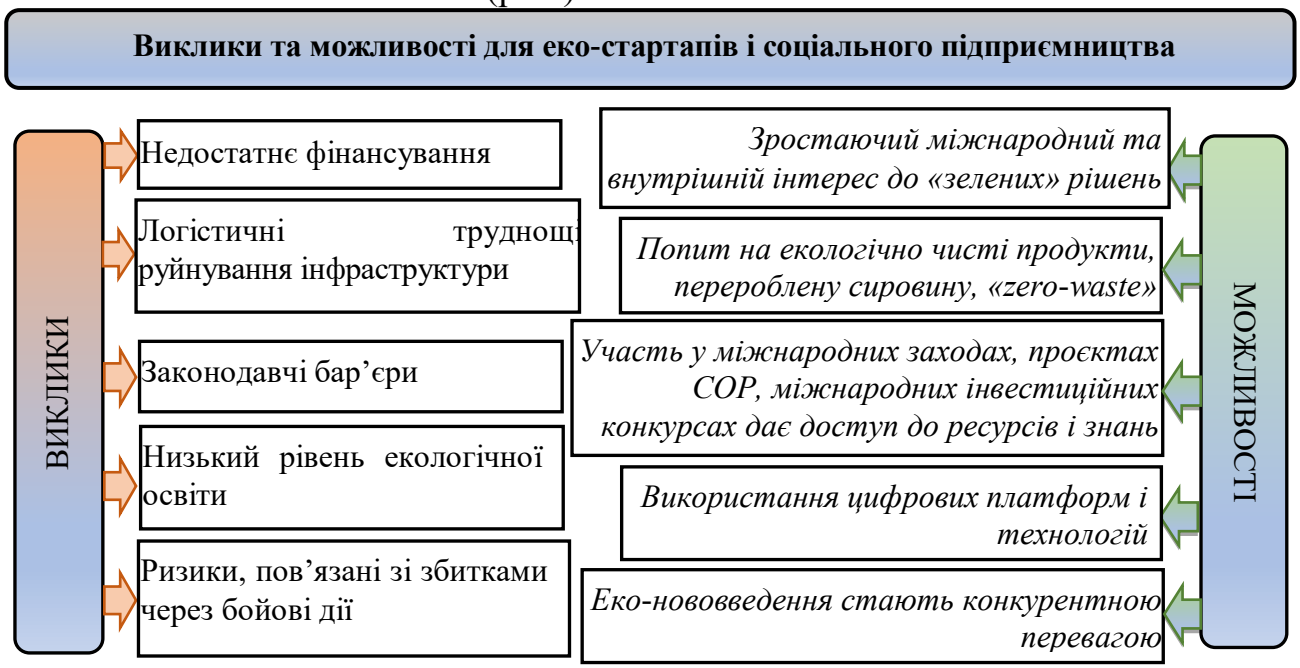

Рис. Виклики та можливості для еко-стартапів і соціального підприємництва

В Україні в останні кілька років зростає кількість стартапів, які працюють саме на стику екології, технологій та соціальної користі, і які вже здійснюють

помітний внесок у зелену трансформацію. Кілька українських стартапів, які в період 2022-2025 років реалізують або реалізували успішні «зелені» чи соціальні рішення наведено в таблиці.

Таблиця – **Українські еко-стартапи з успішними рішеннями у 2022-2025роках**

Назва стартапу	Опис діяльності	Еко/соціальна місія	Стан на 2025
Rekava	Виробництво продуктів із переробленої кавової гущі, зокрема біорозкладні свічки.	Утилізація органічних відходів, zero-waste підхід, зменшення залежності від синтетичних матеріалів	Лінія екосвічок стала ключовим напрямом бізнесу, забезпечила значну виручку, частка експорту зросла.
3B Plitos	Виробництво штучної гравійоподібної фракції з переробленого пластику та CO_2, яка може замінювати бетон у деяких застосуваннях у будівництві.	Переробка пластикових відходів, зменшення викидів CO_2, утворення альтернативних будматеріалів	Проєкт отримує визнання, зростає потенціал ринку, співпраця з локальними громадськими та бізнес стейкхолдерами.
Recycle (стартап-маркетплейс)	Цифрова платформа, що поєднує невеликі обсяги збору вторсировини від домогосподарств і бізнесу з компаніями-переробниками, оптимізуючи логістику.	Децентралізоване сортування вторсировини, зменшення відходів, залучення широкої аудиторії до кола екологічно відповідального споживання	Стартап діє, масштабується, забезпечує економію на логістиці та підвищення ефективності переробки.
FlushWave	Система фільтрації та обробки «сірої» води (відпрацьована вода з душу, умивальників тощо), з подальшим використанням для поливу або побутового використання.	Зменшення споживання прісної води, повторне використання ресурсів, підвищення ефективності використання водних ресурсів	Стартап отримав позитивні відгуки, потенціал для інтеграції у житлові забудови, адаптації до умов воєнного чи повоєнного середовища.

Аналіз наведених прикладів українських еко-стартапів свідчить, що вони не просто перетворюють відходи, а роблять це:

а) із соціальним акцентом: залучення громад, створення робочих місць, екологічна освіта, тобто проводять синергію екологічних та соціальних цілей (Rekava чи Recycle);

б) з розробкою нових інноваційних матеріалів й технологій, які можуть конкурувати зі звичними будівельними, але з меншим екологічним навантаженням (3B Plitos);

в) навіть в кризових умовах – коли інфраструктура порушена, доступ до

ресурсів обмежений, але потреба у сталих рішеннях зростає (FlushWave).

Крім того, такі стартапи мають комерційний потенціал та можуть бути конкурентоспроможними і на зовнішніх ринках.

В умовах післявоєнної відбудови України роль еко-стартапів зростає у кількох напрямах. По-перше – раціональне використання ресурсів: впровадження технологій повторного використання та переробки відходів, розвиток сфери апсайклінгу й циркулярної економіки. По-друге – енергоефективність та відновлювана енергетика: створення інноваційних рішень у сфері сонячної, вітрової чи біоенергетики, що сприяє зниженню енергозалежності країни. По-третє – соціальна функція: еко-стартапи нерідко залучають у свою діяльність внутрішньо переміщених осіб, ветеранів чи представників вразливих груп населення, сприяючи їхній інтеграції в економічне життя. По-четверте – екологічна просвіта: соціальні підприємці виступають провідниками екологічної культури серед населення, формуючи нові цінності у споживанні та ставленні до довкілля. Й по-п’яте – міжнародна інтеграція: завдяки відповідності сучасним «зеленим» трендам еко-стартапи мають потенціал залучати інвестиції, грантове фінансування та партнерство з міжнародними організаціями.

Наведені приклади стартапів 2022-2025 років підтверджують, що інновації у сфері переробки, повторного використання ресурсів, виробництва альтернативних матеріалів і ощадливого використання води – це не теорія, а практика, яка вже працює і має потенціал для масштабування. Але для розвитку екологічних і соціальних стартапів необхідні не лише підвищення культури споживання серед населення, міжнародні партнерства та доступ до фінансових інструментів, а й державна підтримка (гранти, податкові пільги, законодавчі стимули).

Таким чином можна стверджувати, що еко-стартапи і соціальне підприємництво можуть стати ключовими інструментами зеленої трансформації, які допоможуть Україні не тільки відновитися, а й побудувати більш сталу, екологічно відповідальну економіку. У контексті післявоєнної відбудови еко-стартапи можуть стати не просто частиною приватного бізнесу, а важливою складовою національної стратегії сталого розвитку, екологічної безпеки та соціальної згуртованості.

ЛЕВКОВЕЦЬ НАТАЛІЯ, канд. екон. наук,
доцент кафедри "Фінанси, облік і аудит"
Національний транспортний університет, м. Київ

СТАЛИЙ РОЗВИТОК У КОНТЕКСТІ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

Після завершення збройних конфліктів будь-яка країна стикається з необхідністю не лише відбудувати зруйноване, а й переосмислити модель свого розвитку. В умовах сучасних глобальних викликів поняття сталого розвитку стає визначальним орієнтиром для відновлення економіки, соціальної сфери та екологічного середовища.

Для України, що переживає складний період після масштабної війни, стратегічним завданням є створення нової системи розвитку, здатної забезпечити не короткострокове відновлення, а довгострокову стабільність, конкурентоспроможність і безпеку.

Концепція сталого розвитку передбачає гармонійне поєднання економічного зростання, соціального добробуту та екологічної рівноваги. Йдеться про формування такої моделі господарювання, яка дозволяє задовольняти потреби нинішнього покоління, не ставлячи під загрозу можливості майбутніх поколінь.

Ключовими засадами сталого розвитку є:

- раціональне використання та відтворення природних ресурсів;
- інтеграція екологічних принципів у всі галузі господарства;
- соціальна відповідальність бізнесу і держави;
- інклюзивність та рівність можливостей для кожного громадянина;
- відкритість і громадський контроль над процесами управління. [3]

Сталий розвиток не зводиться лише до економічних показників — це система, яка охоплює якість життя, безпеку людини, стан навколишнього середовища та ефективність державного управління.

Період після війни — це час глибоких трансформацій, коли країна одночасно вирішує економічні, соціальні та екологічні проблеми. Серед основних загроз для сталого розвитку України можна виокремити:

- економічні труднощі — дефіцит інвестиційних ресурсів, розрив логістичних зв’язків, зростання державних витрат;
- екологічні наслідки війни — забруднення ґрунтів, води та повітря, деградація природних територій, руйнування ландшафтів;
- соціальні виклики — масова міграція населення, безробіття, психологічна травматизація громадян, нерівність доступу до базових послуг.

Післявоєнне відновлення не може бути успішним без інтеграції екологічних і соціальних критеріїв у процеси економічного планування та державної політики.

Післявоєнна реконструкція має базуватись не на відновленні старої системи, а на створенні сучасної моделі економіки, орієнтованої на інновації, енергоефективність і соціальну справедливість.

До ключових напрямів можна віднести:

1. Модернізацію економіки. Впровадження цифрових технологій, розвиток індустрій з високою доданою вартістю, підтримка «зеленої» енергетики, залучення приватного капіталу до реконструкції.

2. Екологічне відновлення. Очищення забруднених територій, рекультивація земель, використання екологічних стандартів у будівництві, розвиток відновлюваних джерел енергії.

3. Соціальний розвиток. Відновлення систем освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, а також забезпечення умов для повернення внутрішньо переміщених осіб.

4. Посилення ролі місцевого самоврядування. Важливо, щоб регіони самостійно визначали пріоритети відбудови, виходячи зі своїх потреб і ресурсного потенціалу. [2]

Досвід інших держав свідчить, що успішна відбудова після воєнних дій можлива лише за умов широкого партнерства між державою, бізнесом та міжнародними інституціями. У цьому контексті для України важливо активізувати співпрацю з Європейським Союзом, ООН, Світовим банком, ПРООН та іншими організаціями, які допомагають впроваджувати практики «зеленої» економіки, екологічного моніторингу та прозорого фінансування відбудови.

Важливою складовою післявоєнного відновлення є створення дієвих інституцій, здатних координувати політику сталого розвитку. Серед них — Національна стратегія сталого розвитку «Україна – 2030», а також регіональні програми, спрямовані на досягнення Цілей сталого розвитку ООН. Необхідно забезпечити постійний моніторинг виконання цих цілей, адаптуючи їх до сучасних реалій — екологічних наслідків війни, соціальних змін і нових економічних викликів. [1]

Сталий розвиток є основою ефективної післявоєнної відбудови та ключем до формування оновленої моделі української державності. Відбудова має спиратися не лише на фізичне відновлення інфраструктури, а й на зміну підходів до економічного зростання, управління ресурсами та соціальної політики. Україна отримує унікальний шанс перетворити процес відновлення на глибоку модернізацію — створити інноваційну, екологічно відповідальну та соціально справедливу країну. Тільки комплексна реалізація принципів сталого розвитку дозволить побудувати державу, здатну гарантувати добробут громадян і безпечне майбутнє наступним поколінням.

Список використаних джерел:

1.United Nations. *Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. – New York: United Nations, 2023. – URL: https://sdgs.un.org/2030agenda

2.Кабінет Міністрів України. *Національна стратегія сталого розвитку «Україна – 2030»*. – Київ, 2020. – URL: https://www.kmu.gov.ua

3.Ковальчук О. Сталий розвиток як базова умова післявоєнного оновлення України // *Економіка України*. – 2024. – №4. – С. 45–54.

ЛУМЕЙ ВІТАЛІЙ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ГРІДІН ОЛЕКСАНДР**,
к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ОВОЧІВНИЦТВА НА ОСНОВІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

В умовах глобалізації та цифрової трансформації аграрного сектору особливого значення набуває формування стратегій інноваційного розвитку, що визначають підвищення ефективності та конкурентоспроможності підприємств. Овочівництво є однією з ключових галузей, що забезпечує продовольчу безпеку, задоволення внутрішнього попиту та експортний потенціал. Разом із тим, традиційні методи виробництва не завжди дозволяють ефективно використовувати ресурси та відповідати сучасним вимогам ринку, що зумовлює потребу в інтеграції інноваційних і цифрових технологій [2].

Цифровізація аграрного виробництва відкриває широкі можливості для оптимізації технологічних процесів, підвищення продуктивності та зниження виробничих витрат. Використання систем точного землеробства, Інтернету речей, великих даних, штучного інтелекту та інших цифрових рішень дозволяє оперативно отримувати достовірну інформацію про стан ґрунтів, розвиток рослин, максимально точно прогнозувати урожайність, створюючи передумови для ефективного управління агропідприємствами [1; 3].

Цифрова трансформація овочівництва передбачає багатокритеріальну оцінку результатів впровадження інноваційних рішень, яка охоплює економічні, екологічні та соціальні показники. Економічний ефект проявляється у зниженні рівня витрат, підвищенні продуктивності та рентабельності. Екологічний аспект полягає у раціональному використанні природних ресурсів, зменшенні негативного впливу на довкілля та підвищенні екологічної безпечності продукції. Соціальні ефекти виступають у створенні нових робочих місць, підвищенні кваліфікації кадрів та забезпеченні продовольчої безпеки [2].

Таким чином, теоретико-методичні засади цифрового та інноваційного розвитку овочівництва формують наукову базу для розробки стратегії інноваційного розвитку галузі. Їх системне використання дозволяє ефективно інтегрувати технологічні та організаційні інновації, створюючи передумови для сталого розвитку, підвищення конкурентоспроможності продукції та інтеграції українського овочівництва у глобальні агропродовольчі ринки.

Формування стратегії інноваційного розвитку овочівництва на основі цифровізації аграрного виробництва є ключовим чинником підвищення ефективності та конкурентоспроможності галузі. Стратегія виступає системою цілей, пріоритетів і заходів, спрямованих на інтеграцію інноваційних технологій у виробничі процеси, управлінські рішення та організаційні структури сільськогосподарських підприємств. В її основі закладене поєднання науково-обґрунтованих методик управління, цифрових рішень та сучасних

агротехнологій, що забезпечує оптимальне використання ресурсів та стабільне функціонування галузі в умовах ринкової економіки [2; 4].

Методичні підходи до розробки стратегії передбачають визначення пріоритетних напрямів цифровізації, серед яких системи точного землеробства, автоматизоване управління зрошенням і живленням, використання дронів та сенсорних мереж для моніторингу стану ґрунтів і рослин, а також впровадження інструментів штучного інтелекту для прогнозування урожайності та управління ризиками. Ключовим елементом стратегії є поетапне впровадження інновацій, що дозволяє мінімізувати фінансові та технологічні ризики, а також забезпечити поступову адаптацію персоналу до нових умов праці. Особлива увага приділяється економічному та організаційному забезпеченню стратегії. До цього належить фінансування інноваційних проєктів через державні програми, гранти, пільгові кредити, а також формування партнерських зв'язків і кластерних об'єднань для кооперації малих і середніх підприємств [1; 4].

Висновки. Таким чином, стратегія інноваційного розвитку овочівництва на основі цифровізації є комплексним інструментом модернізації галузі, що забезпечує підвищення продуктивності, ефективне використання ресурсів, розвиток кадрового потенціалу та інтеграцію українських агропідприємств у глобальні агропродовольчі ланцюги.

Список використаних джерел:

1. Zaika S., Hridin O., Zaika O. Innovations in sustainable agricultural development: trends, issues, perspectives. *Електронний журнал «Економіка та суспільство»*. 2023. Вип. 52. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-69
URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2582/2500
2. Zaika, S., Skudlarski, J., Mandych, O., Hridin, O., Zaika, O. (2024). Development of Information Processes as a Prerequisite for the Sustainable Development of Agricultural Enterprises. In: Semenov, A., Yepifanova, I., Kajanová, J. (eds.) Data-Centric Business and Applications. Lecture Notes on Data Engineering and Communications Technologies, vol. 194: *Modern Trends in Financial and Innovation Data Processes*, vol. 2, pp. 223-244. Springer, Cham. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-53984-8_10
URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-031-53984-8_10
3. Грідін О.В. Ключові проблеми формування інноваційно-інвестиційної моделі розвитку аграрної сфери економіки та шляхи їх вирішення. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2019. № 2. С. 11-20. DOI: https://doi.org/10.36887/2524-0455-2019-2-2
URL: http://apie.org.ua/wp-content/uploads/2019/12/apie_2019_r02_a02.pdf
4. Грідін О.В. Ресурсозберігаючі технології як один з головних напрямів інноваційного розвитку підприємств сільського господарства. *Evropský časopis ekonomiky a managementu*. 2019. Svazek 5. 3 Vydání. S. 34-38. URL: https://eujem.cz/wp-content/uploads/2019/eujem_2019_5_3/07.pdf

MARIUKHA MAKSYM, student,
Scientific advisor – **TSVILIY SERGIY**, candidate of economic sciences, docent, associate professor of Department of tourism, hotel and restaurant business,
National University «Zaporizhzhia Polytechnic», Zaporizhzhia

MARKETING STRATEGY FOR TOURISM DEVELOPMENT IN THE REGION

In post-war conditions, most regions will again need to determine their place in the tourism market, find a target segment of consumers, identify promising tourism resources, and position attractiveness in the consciousness and subconsciousness of tourists [4]. These are the problems that strategic marketing in tourism solves, from the point of view of which the marketing strategy is the embodiment of a complex and set of principles, specific marketing goals and relevant decisions for positioning a certain activity and recognition in the market.

Today, in war conditions, the basic goal of implementing the post-war marketing strategy for the development of the tourism potential of the Zaporizhia region (including its temporarily occupied areas) is to create a unique positive image of this region, increase attractiveness, attract global investors, and develop tourism resources. From this position, post-war marketing of the Zaporizhia region involves actions in three strategic directions: 1) strategic positioning of the region in the tourism sector (goals, marketing objectives, brand, unique offer); 2) post-war promotion of the region (a set of measures, promotion of tourist potential using digital marketing communications); 3) organizational support for marketing (implementation control, monitoring, audit system, evaluation of results, decision-making).

A certain sequence of developing a post-war marketing strategy for the development of the tourist potential of the Zaporizhia region should consist of the following stages: 1) identification of problems, formulation of tasks, marketing research of the existing image of the region; 2) development of the concept of marketing strategies; 3) selection of marketing communication tools; 4) formation of a draft comprehensive strategy.

Trends in the development of the region's tourist potential were determined on the basis of a pre-war study of the opinions of specialists and public opinion leaders in the field of tourism, and the result was a pre-war assessment of the unsatisfactory state of use of the region's tourist resources due to the absence of a comprehensive tourist product, the lack of information and promotion about the region in the digital space for tourists [2].

The strategic vision for the development of the region's tourism potential is to create appropriate conditions for activating relevant resources to meet the needs of tourists [3]. The direction of positioning in the tourism market is to develop a modern brand at the national and international levels (patriotism of the people, heroism of the defenders of Ukraine, unique history, architecture, recreation). The strategic goal for this is the need to position a certain set of valuable resources, organize events with the participation of investors in tourism, organizational support for digital marketing of the region, attract creative industries, change the traditional resort brand of the

region to a destination brand with wide opportunities for other types of recreation. The result of implementing these actions in the post-war period will be the creation of a positive image, demonstration of attractiveness and openness, which will significantly increase the chances of the Zaporizhia region to attract a new post-war target consumer of the tourism product, as well as increase the competitiveness of the region in the tourism market. The vast majority of actions in the marketing strategy involve communication: communication, information, coordination of ideas, as well as informing target groups of tourists about branding. The task of the strategy for the promotion of tourist resources is to conduct communication campaigns to increase travelers' awareness of the attractiveness of the Zaporizhia region and create a holistic image of the territory in their minds (the introduction of new trends and the development of traditional ones).

The assessment of the implementation of marketing strategies is carried out to determine the quality and quantity of actually implemented activities, to determine how successfully they convey the identity of the tourist potential of the region.

Thus, marketing strategies for the development of the tourist potential of the Zaporizhia region are based on existing tourist resources, and their task is to create a harmonious holistic unique tourist formation. The positive image of the region created as a result of marketing actions and branding will become a strategic factor in ensuring its competitive positions in the post-war period.

Also, the strategic direction of post-war development is the acquisition of brand status by the territory. For a tourist territory (Zaporizhzhya region) to acquire brand status, the following actions are necessary: organization of work in this direction by regional authorities, professional communities, institutions, educational institutions, etc.; development of a concept for the development of tourism activities in the region; feasibility study of a product that is ready for implementation; development of a system for promoting the tourist territory [1].

The basic goals of developing a tourist area brand are: increasing the level of competitiveness of producers of a tourist territorial product; attracting new consumers to the region; creating a favorable image and increasing the prestige of the region. Microfactors of influence on the brand of a certain tourist area: producers; consumers; competitors; state. Macrofactors of influence on the brand of a tourist area: historical; natural; cultural; state; political and legal; economic; scientific and technological; environmental; digital. It is noted that, despite the existing tourist potential of the regions of Ukraine, tourist resources are little used by travel agencies and operators due to such factors as the insufficient development of the tourist infrastructure of the regions of Ukraine and the lack of knowledge of the territories in the regions in the domestic and foreign tourist markets.

In managing the region from the marketing perspective, as a way to develop the brand of a tourist area, the following areas are becoming more relevant.

References:

1. Маркетинг в туризмі : Навчальний посібник. / С. М. Цвілий, Т. С. Кукліна, В. М. Зайцева. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2022. 260 с.

2. Мельниченко О. А., Шведун В. О. Особливості розвитку індустрії туризму в Україні:

монографія. Харків: Вид-во НУЦЗУ, 2017. 153 с.
3. Семак Б.Б. Формування маркетингової стратегії просування туристичних продуктів для іноземних туристів. *Вісник ЛТЕУ*. 2019. №57. С. 19–25.
4. Tsviliy S. Tourism industry methodology: potential for business development and regulation in countries of the world. *Economics and Region*. 2024. № 3 (94). Pp. 30–40. DOI: https://doi.org/10.26906/EiR.2024.3(94).3479..

МАРУСИК ЮЛІЯ, здобувачка вищої освіти
Науковий керівник – **КІРИК АЛЛА,**
доцент кафедри міжнародного та європейського права
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова,
доктор філософії з права, доцент, м. Хмельницький

ЗЕЛЕНА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

У контексті реалізації євроінтеграційного курсу Україна дедалі активніше орієнтує свій регіональний розвиток на стандарти сталості, ресурсної ефективності, кліматичної нейтральності та інноваційного зростання. Відповідно до зобов'язань, узятих у межах *Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом*, екологічна трансформація більше не розглядається лише як екологічне питання — вона стала невід'ємною складовою регіональної та промислової політики, що визначає траєкторію економічного розвитку на найближчі десятиліття.

Концепція «зеленої інтеграції» втілює синтез екологічних, економічних і соціальних пріоритетів, де адаптація українських регіонів до вимог *European Green Deal* (Європейського зеленого курсу) розглядається як необхідна передумова їх конкурентоспроможності на спільному ринку ЄС. У цьому контексті «зелена інтеграція» є не лише інструментом декарбонізації, а й потужним драйвером інституційної та технологічної модернізації територій, який створює основу для регіональної згуртованості та стійкого відновлення економіки.

Дослідження Yukhymenko P. та співавт. показує, що перехід України до моделі «зеленої економіки» супроводжується помітними структурними зрушеннями у промисловій політиці, зокрема підвищенням ролі технологічних інновацій, зростанням інвестицій у сферу енергоефективності та появою індустріальних кластерів нового типу, орієнтованих на сталий розвиток [4]. У межах цього процесу формується нова галузева структура економіки, де пріоритет надається підприємствам, здатним інтегрувати циркулярні моделі виробництва, мінімізувати викиди парникових газів і впроваджувати принципи ESG-звітності. Водночас аналітика доводить, що лише близько 22 % українських промислових підприємств наразі застосовують технології енергоощадного виробництва, тоді як у країнах ЄС цей показник становить понад 60 %, що вказує на суттєвий потенціал для технологічного вдосконалення [4]. Розвиток зеленої економіки також має територіальну диференціацію: центральні та західні області демонструють зростання обсягів «зелених» інвестицій, тоді як промисловий схід залишається вразливим до екологічних ризиків і потребує глибокої структурної модернізації.

Значну роль у стимулюванні цих процесів відіграють європейські механізми фінансування, серед яких *Green Agenda for the Western Balkans*, *Horizon Europe*, *LIFE Programme* та *Innovation Fund*. Ці інструменти відкривають українським громадам і регіональним адміністраціям доступ до грантів, спрямованих на впровадження технологій відновлюваної енергетики,

управління відходами, модернізацію систем водопостачання та розвиток міської мобільності. Водночас, як підкреслюють Semenenko, Bilous і Halhash, ефективність регіональних стратегій сталого розвитку безпосередньо залежить від ступеня фінансової децентралізації та здатності місцевих органів влади інтегрувати Цілі сталого розвитку (SDGs) у свої середньострокові програми розвитку [3].

На практиці це означає, що успіх зеленої інтеграції визначається не лише обсягом фінансування, а й якістю управління на місцевому рівні, рівнем підготовки кадрів, наявністю локальних інститутів партнерства «влада–бізнес–громада» та ефективністю моніторингу екологічних індикаторів.

У свою чергу, Koundouri P. та колеги доводять, що *European Green Deal* — це не окрема екологічна стратегія, а мультисекторальна рамка трансформації, що інтегрує кліматичну, енергетичну, промислову, соціальну та освітню політики ЄС [2]. Її системний вплив полягає у створенні єдиної бази цілей сталого розвитку, через яку регіони отримують можливість впроваджувати локальні ініціативи, узгоджені з загальноєвропейськими стандартами ESG. Для України це означає необхідність гармонізації системи показників регіонального розвитку з методикою оцінювання ЄС — зокрема, через запровадження «зеленого аудиту» стратегій розвитку областей і громад, а також участь у європейській платформі *Cohesion Data* для моніторингу результативності політик.

У сучасних умовах цифрової трансформації важливу роль у прискоренні зеленої інтеграції відіграє четверта промислова революція (Industry 4.0). За висновками Korohodova O., цифровізація виробничих і логістичних процесів дозволяє скоротити енерговитрати на 15–20 %, а впровадження систем *smart energy* забезпечує оптимізацію розподілу ресурсів і підвищення ефективності енергоспоживання на рівні громад [1]. Цей фактор особливо вагомий для західних і південних регіонів України, де є значний потенціал у розвитку сонячної, вітрової та біоенергетики, а також у впровадженні технологій екомоніторингу — наприклад, систем дистанційного контролю стану водних і ґрунтових ресурсів.

Разом із тим, сучасні виклики воєнного періоду — руйнування промислових потужностей, порушення транспортних логістичних мереж, скорочення інвестиційної активності — вимагають від уряду і регіонів принципово нової логіки політики відновлення. Йдеться не лише про реконструкцію пошкоджених об’єктів, а про створення економіки нового типу, заснованої на стійких, інноваційних і низьковуглецевих технологіях.

Отже, зелена інтеграція України постає не лише екологічною вимогою, а стратегічним напрямом модернізації держави, який поєднує цілі Європейського зеленого курсу з внутрішніми процесами реформування регіональної політики. Її суть полягає у системному перетворенні економіки через екологізацію виробництва, цифровізацію управління, розбудову партнерства між владою, бізнесом і громадами та залучення інвестицій у «зелені» технології. Такий підхід створює умови для переходу до знаннєвої, інноваційної та

низьковуглецевої моделі розвитку, сприяє підвищенню конкурентоспроможності регіонів і закріплює за Україною роль активного учасника спільного європейського «зеленого простору» сталого зростання.

Список використанмх джерел

1. Korohodova O. Ukraine's green economy growth in the context of Industry 4.0. *Econstor Papers*. 2024.
URL: https://www.econstor.eu/bitstream/10419/323146/1/1899292780.pdf (дата звернення: 05.10.2025).
2. Koundouri P., Alamanos A., Plataniotis A., Stavridis C., Perifanos Konstantinos, Devves Stathis. Assessing the sustainability of the European Green Deal and its interlinkages with the SDGs. *npj Climate Action.*2024. Vol. 3, Article number: 23. DOI: 10.1038/s44168-024-00104-6.
URL: https://www.nature.com/articles/s44168-024-00104-6 (дата звернення: 05.10.2025).
3. Semenenko I., Bilous Y., Halhash R. The compliance of the regional development strategies and funding with the sustainable development concept: The case of Ukraine. *Green Finance.* 2022. Vol. 4, No. 2. P. 159–178. DOI: 10.3934/GF.2022008.
URL: https://www.aimspress.com/aimspress-data/gf/2022/2/PDF/GF-04-02-008.pdf (дата звернення: 05.10.2025).
4. Yukhymenko P., Batazhok Svitlana, Rybak Nadiia, Tkachenko Olha. Problems of the transition of the Ukrainian economy to a “green economy” based on sustainable technological change. *Journal of Infrastructure, Policy and Development.* 2024. Vol. 8, No. 5. DOI: 10.24294/jipd.v8i5.3561.
URL: https://www.researchgate.net/publication/380671934_Problems_of_the_transition_of_the_Ukrainian_economy_to_a_green_economy_based_on_sustainable_technological_change (дата звернення: 05.10.2025).

МІРОШНИЧЕНКО ІНГА, к.е.н., доцент
Доцент кафедри менеджменту авіаційної діяльності
Українська державна льотна академія, м. Кропивницький

РОЛЬ ГЛОБАЛЬНОГО АВІАРИНКУ У ЗМІЦНЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ УКРАЇНИ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Повоєнне відновлення України вимагає не лише фізичної реконструкції інфраструктури, а й глибокої економічної модернізації та інтеграції зі світовими ринками. Інтеграція України у світову економіку нерозривно пов'язана з процесами глобалізації, що відкривають нові можливості для впровадження інновацій, залучення інвестицій і формування конкурентоспроможної національної економіки на основі сучасних міжнародних стандартів. У цьому контексті глобальний ринок авіаперевезень відіграє стратегічну роль як інструмент активізації зовнішньоекономічної діяльності, залучення інвестицій та зміцнення міжнародних зв'язків. Після тривалого періоду обмежень і руйнувань, пов'язаних із війною, відновлення авіаційної інфраструктури та включення України до глобальних транспортних мереж є критично важливими для сталого економічного зростання.

Авіаперевезення - це не лише транспорт, а й потужний мультиплікатор, що впливає на розвиток суміжних галузей, таких як логістика, туризм, торгівля, машинобудування, ІТ та будівництво. У повоєнний період, коли країна потребує швидкого економічного підйому та переорієнтації на нові ринки, доступ до глобального авіаційного простору є фактором національної конкурентоспроможності [1].

Саме авіаційна галузь здатна стати одним із ключових драйверів інтеграції України у світову економіку, забезпечуючи мобільність робочої сили, розвиток міжнародної торгівлі та залучення іноземних інвестицій. Вихід на нові авіаційні маршрути та поглиблення співпраці з провідними світовими авіакомпаніями створюють умови для підвищення туристичної привабливості, зростання експорту та імпорту, а також формування позитивного іміджу держави як надійного партнера у сфері транспортних перевезень. З огляду на вищезазначене, аналіз ролі та значення глобального ринку авіаперевезень для української економіки є актуальним і перспективним напрямом дослідження.

У повоєнний період глобальний ринок авіаперевезень матиме особливе значення для економічного відновлення та стратегічного розвитку країни. Після завершення війни відновлення авіаційної галузі стане не лише елементом інфраструктурної реконструкції, а й стратегічно важливою умовою комплексного економічного відродження України. Тому глобальний ринок авіаперевезень відіграватиме ключову роль у процесі інтеграції України у світову економіку, відновленні логістичних зв'язків і стимулюванні внутрішніх і міжнародних інвестицій (рис. 1).

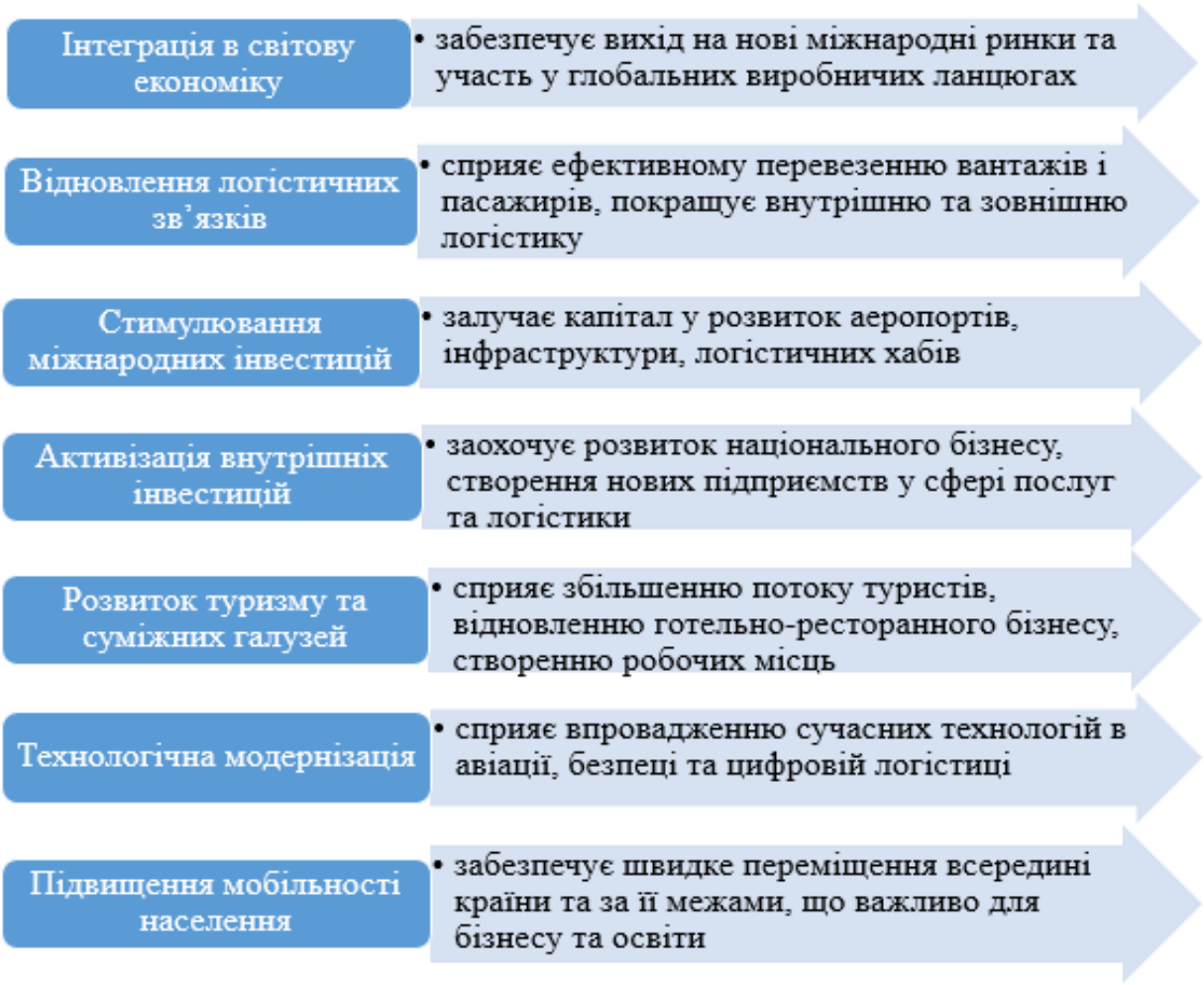

Рис. 1. Основні чинники, що відображають значення глобального ринку авіаперевезень для української економіки в повоєнний період [1; 2; 3].

Як видно з рис. 1, глобальний ринок авіаперевезень створює низку важливих передумов для повоєнного розвитку української економіки. Він сприяє інтеграції України у світову економічну систему, відновленню логістичних зв'язків і залученню як зовнішніх, так і внутрішніх інвестицій. Крім того, авіаперевезення стимулюють розвиток туризму, суміжних галузей й підвищують мобільність населення та сприяють технологічній модернізації інфраструктури, що в сукупності посилює економічну стійкість і конкурентоспроможність країни. Це проявляється у відновленні транспортної доступності, активізації торгівельно-економічних зв'язків, зростанні інвестиційної привабливості та розвитку сучасної інфраструктури, що разом створює сприятливі умови для стійкого економічного зростання України в повоєнний період, а саме:

- по-перше, авіаперевезення сприятимуть відновленню міжнародної торгівлі та експорту українських товарів, особливо у сферах, де важлива швидка доставка (агропродукція, високотехнологічна продукція, фармацевтика тощо). Налагоджене та ефективне авіасполучення відкриє українському бізнесу нові можливості виходу на міжнародні ринки, сприятиме розширенню

зовнішньоекономічної діяльності та зміцненню позицій на глобальній арені;

- по-друге, відновлення пасажирських авіаперевезень стимулює розвиток туризму, готельної інфраструктури, сфери обслуговування, що створює нові робочі місця та наповнює місцеві бюджети. Для України це особливо важливо в контексті відновлення постраждалих регіонів;

- по-третє, залучення міжнародних авіакомпаній й інвестицій у реконструкцію і модернізацію аеропортів створює передумови для довгострокового економічного зростання. Україна має потенціал стати транзитною авіаційною платформою між Європою, Азією та Близьким Сходом, відкриваючи нові стратегічні можливості.

Розвиток авіаперевезень у післявоєнний період має не лише практичне значення для мобільності та логістики, а і є важливим чинником структурної перебудови та модернізації української економіки [3]. Це пов'язано з тим, що відновлення авіаційної інфраструктури та активна інтеграція у світову систему повітряного транспорту сприятиме підвищенню мобільності населення, залученню міжнародних інвестицій, розширенню зовнішньої торгівлі та розвитку туризму. Авіаперевезення також відкривають нові можливості для формування України як транзитного хабу між Європою та Азією, що здатний значно зміцнити її економічні позиції на світовій арені. Отже, у довгостроковій перспективі саме авіаційна галузь може стати одним з драйверів модернізації економіки та інтеграції країни у світові логістичні та фінансові системи.

Таким чином, розвиток авіаційного сектора є не лише складовою післявоєнної відбудови, а й важливим чинником довгострокового економічного зростання та інтеграції України у глобальну економіку. Він формує основу для модернізації транспортної інфраструктури, стимулює міжнародну торгівлю, розширює інвестиційні можливості та сприяє підвищенню мобільності населення і бізнесу. У поєднанні із загальносвітовими тенденціями цифровізації, децентралізації логістики та сталого розвитку, український авіаційний сектор здатен стати ключовим елементом нової економічної моделі країни в повоєнний період та зайняти гідне місце у глобальному авіаційному просторі.

Список використаних джерел:

1. Висоцька М.П. Аналіз та перспективи розвитку авіатранспортної галузі України. *Економічний простір*. №191. 2024. С. 160-168. DOI: https://doi.org/10.32782/2224-6282/191-26

2. Ладиженський Е.Д., Соколов А.В., Мірошниченко І.С. Стратегічні вектори розвитку транспортних підприємств в умовах глобалізації. *Економічний вісник Донбасу*. 2023. (3 (73). С. 48–53. https://doi.org/10.12958/1817-3772-2023-3(73)-48-53

3. Сидоренко К.В., Мандра В.В., Герман А.Л. Вплив криз на функціонування світового ринку авіаційних перевезень. *Економічний простір*. №190. 2024. С. 19-27. DOI: https://doi.org/10.32782/2224-6282/190-4

МОРОЗ ОЛЕГ, к.е.н, доцент,
доцент кафедри управління та адміністрування,
Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю.М. Потебні
Запорізького Національного Університету, м. Запоріжжя

ВИКОРИСТАННЯ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

Повоєнна відбудова України відбуватиметься в умовах які можна вважати як кризовий стан в наслідок війни, що поєднуватиме кризові явища у фінансово-економічній, соціально-демографічній, інфраструктурній, енергетичній та екологічній сферах життєдіяльності країни. Безумовно, в подоланні кризових наслідків війни певну допомогу Україні наддадуть низка країн, що підтримували країну за часів війни, проте ця допомога скоріш за все за цілою низкою причин та обставин буде не настільки значною як за часів протистояння агресорові.

Збереження України та її подальший розвиток у майбутнього в першу чергу, на наш погляд, буде залежати від того ким та заради кого буде відбудовуватися країна як самобутня держава з великою історичною спадщиною та традиціями. Саме тому однією з першочергових проблем мирної розбудови України має бути створення умов для формування безпечного соціального середовища існування громадян цієї країни шляхом реалізації відповідної соціальної політики (як на державному та регіональному, так і на бізнесовому рівнях), яка передбачала б реалізацію певного комплекс заходів, спрямованих на створення системи соціальних амортизаторів можливих ризиків (ринкових, безпекових, техногенно-екологічних, суспільно-політичних тощо) притаманних посткризовому відновленню.

Враховуючи на важливість та актуальність питань, пов’язаних з повоєнною відбудовою України, метою дослідження стає можливість використання в цих умовах елементів концепції сталого розвитку.

Однією зі складових політики, спрямованої на повоєнну відбудову України в умовах відсутності достатніх фінансових коштів та матеріально-технічних і енергетичних ресурсів як у держави в цілому, так і у більшості територіальних громад та бізнесових структур, зокрема, має стати надання можливостей створити умови для самореалізації і самозабезпечення вітчизняних суб'єктів господарювання за певними видами економічної діяльності, що мають високий рівень конкурентоспроможності та рентабельності. З іншого боку, в умовах подолання кризи особлива увага має бути зосереджена на реалізації певної соціальної політики, яка має передбачати підтримку раціональної системи соціального захисту (особливо не захищених верст населення) в першу чергу в галузі охорони здоров’я, соціального та пенсійного забезпечення, житлово-комунального господарства та освіти. При цьому ліквідація наслідків війни суттєвим чином буде пов’язана з усуненням екологічних проблем, які виникли в результаті руйнувань та військових дій.

Саме на інтегроване забезпечення задоволення економічних, екологічних

та соціальних потреб нинішнього покоління на засадах мінімізації можливості завдання шкоди для існування, розвитку та задоволення власних потреб у майбутнього покоління спрямована концепція сталого розвитку, яка затверджена Генеральною Асамблею ООН і передбачає досягнення визначених цілей (17) та розв'язання встановлених завдань (169). **[**1**]**

Обгранковуючи ідею концепції сталого розвитку, дослідники цієї проблеми зосередили свою увагу на поєднанні трьох її складових (так звана модель З «Р»), а саме на економічній (*Profit*), екологічній (*Planet*) та соціальній (*People*). **[**2**]**

Таким чином, парадигма сталого розвитку з точки зору господарюючих суб'єктів, що визначають спрямування відродження України, містить низку додаткових вимог до розвитку як з точки зору забезпечення стабільності економічного існування та зростання, так і з точки зору використання ресурсів та захисту довкілля, а також з боку спрямованості на забезпечення соціальних чинників існування бізнесу та результатів і наслідків його діяльності. Тому в умовах повоєнного відродження країни як державна політика в цілому, так і регіональна політики органів місцевого самоврядування, зокрема, мають зосередити увагу на створенні умов для забезпечення суб'єктам господарювання як, з одного боку, можливості максимізації сукупного доходу за умови збереження сукупного капіталу, який забезпечує цей дохід, шляхом оптимального використання обмежених ресурсів і застосування прогресивних технологій, так і, з іншого боку, необхідності покращення екологічних умов здійснення бізнес процесів, перешкоджання забрудненню навколишнього середовища та завданню шкоди екології в цілому, деградації та виснаженню природних ресурсів, втраті біологічного різноманіття, тощо.

Враховуючи на шокуючи наслідки війни як з точки зору демографічної кризи в цілому, так і з точки зору негативного повоєнного психологічно-емоційного стану більшості населення країни, зокрема, впровадження зазначеної політики мусить передбачати забезпечення як певного рівня задоволеності та лояльності найманих працівників та їх залученості до бізнесу, так і лояльності людей які пов'язані з бізнесом та/або мешкають в регіоні де функціонує бізнес, що має забезпечувати створення певного рівня стабільності як існуючих, так і новостворених соціальних і культурних систем, і в першу чергу скорочення числа руйнівних конфліктів як в суспільстві в цілому, так і в бізнес середовищі, зокрема. Засадничою основою такого підходу має стати, на наш погляд, налагодження тісних зав'язків між усіма учасниками суспільно-економічних відносин на підґрунті розбудови національної системи захисту інтересів учасників суспільно-економічних відносин, яка мусить бути не лише гарантованою органами державної влади та місцевого самоврядування, а також і сприйнятою громадськими об'єднаннями, політичними партіями та суспільством в цілому.

В якості інструментів налагодження зав'язків між усіма учасниками суспільно-економічних відносин можуть стати, зокрема, такі заходи як :

- інтенсифікація діяльності (наповнення цієї діяльності реальними

справами) існуючих та новостворених об'єднань учасників соціально-економічних відносин, інтереси яких узгоджуються як на загальнодержавному та регіональному рівні, так і на галузевому, міжгалузевому та локальному рівнях;

- чітке та однозначне визначення зон відповідальності кожної з сторін учасників соціально-економічних відносин;

- погодження усіма сторонами учасників соціально-економічних відносин, кола їх інтересів яких мають бути узгодженими, а також механізму надання один одному об'єктивної та актуальної інформації про свої наміри, способи їх реалізації й можливості втілення в життя заходів, які впливають на ці інтереси;

- доведення кожної зі сторін учасників соціально-економічних відносин мотивації своїх позицій, доводів і очікувань до всіх учасників економічних відносин, тощо.

Саме ефективно функціонуюча система врахування та захисту інтересів усіх учасників зазначених відносин дозволить, на наш погляд, в умовах повоєнної відбудови України сформувати найбільш прийнятну для них інтерпретацію тієї чи іншої концепції розбудови та розвитку в подальшому як держави в цілому та її регіонів, зокрема, так і окремих територіальних громад та громадських організацій (об'єднань), а також суб'єктів господарської діяльності, що здійснюють екологічно безпечну та соціально відповідальну діяльність.

Повоєнне відновлення економіки України та її подальший розвиток не можливий без становлення та розвитку бізнесу в країні на засадах сталого розвитку які б всебічно сприяли б забезпеченню конкурентоздатності підприємства без істотних капіталовкладень та оптимізації поточних витрат на підставі економного використання ресурсів на основі створення ефективних взаємозв'язків як між виконавцями робіт, так і між контрагентами підприємства.

При цьому формування соціально-відповідального відношення до організації бізнесової діяльності зіштовхується з низкою проблем, пов'язаних з цілою низкою протиріч і навіть певних конфліктів інтересів, які пов'язані з наслідками війни та подоланням її результатів у повоєнний період. Це вимагає приділення значної уваги як визначенню підходів до реалізації тієї чи іншої концепції здійснення бізнесової діяльності як соціально відповідального бізнесу в цілому, так і формуванню збалансованого співвідношенню між внутрішньою соціальною політикою бізнесу та зовнішньою її складовою, зокрема.

Список використаних джерел

1. Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку на період до 2030 року. Резолюція Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй (2015). URL: https://ips.ligazakon.net/document/MU15167

2. Daly, H., Cobb, J. For the Common Good: Reorienting the Economy towards People, the Environment and a Sustainable Future. Oxford: Beacon Press,1989

НЕЗДОЙМІНОВ СЕРГІЙ, к.е.н., доцент кафедри
туристичного та готельно-ресторанного бізнесу,
Одеський національний економічний університет, м. Одеса
ШИНКАРЕНКО ЛАРИСА, к. пед. наук, доцент кафедри менеджменту,
Міжнародний гуманітарний університет, м. Одеса

СТРАТЕГІЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ СФЕРИ ТУРИЗМУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

Актуальність. В умовах повоєнного розвитку сфери рекреації та туризму, територіальним громадам необхідно провести інвентаризацію туристично-рекреаційних ресурсів, публічне обговорення стратегічних напрямків розвитку туристичної сфери громади щодо розробки перспективних планів модернізації та відновлення інфраструктури туризму, що враховує тенденції розвитку туристичного ринку, спеціалізацію місцевих підприємств та підприємців громади. Для досягнення цієї мети необхідно використовувати досвід повоєнного відновлення балканських країн, впровадження механізму управління розвитком сфери туристичного бізнесу на засадах цифрового маркетингу, інноваційних технологій, привабливості локацій для інвестицій, підвищення якості туристичних послуг, підвищення конкурентоспроможності підприємств сфери гостинності.

Результати дослідження. Для подолання наслідків повномасштабної військової агресії рф проти нашої держави, забезпечення євроінтеграційних зобов'язань України, а також з урахуванням сучасних тенденцій соціально-економічного розвитку була розроблена оновлена редакція Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027, яка «передбачає заходи сприяння вступу до ЄС, визначає ключові пріоритети розвитку, включаючи відновлення та покращення надання основних державних послуг, інтеграцію переміщених осіб та підтримку економічного розвитку громад» [1].

Повоєнна відбудова туристичної інфраструктури територіальних громад, активізація діяльності підприємців сфери туристичного бізнесу повинна відбуватися на засадах державно-приватного партнерства. Наявний природно-рекреаційний та лікувально-оздоровчий потенціал територіальних громад є важливим чинником реабілітації військових захисників та населення України, приваблення внутрішніх туристів, джерелом наповнення місцевих бюджетів громад. У цьому контексті, українські науковці пропонують продовжити розробку напрямів державної політики щодо розвитку галузі, державного регулювання туристичної діяльності, співробітництва територіальних громадах та регіональних туроператорів, туристичних агентів, підприємців сфери гостинності, рекреаційно-оздоровчих закладів на засадах кластерних стратегій розвитку територій [2, с. 205 - 221].

Звернемо увагу на досвід фахівців Одеського національного економічного університету, які провели розробку та здійснюють наукове супроводження заходів реалізації Стратегії економічного і соціального розвитку Лиманської територіальної громади Одеського регіону, що дозволяє провести економічне

обґрунтування щодо реалізації проекту спеціалізованого рекреаційного закладу гостинності для молоді [3, с.78], також науковці обґрунтували інноваційний сценарій реалізації Стратегії розвитку Роздільнянської ОТГ до 2025 року за рахунок економічній спеціалізації території.

Дані моніторингу щодо стратегічного планування соціально-економічного розвитку, у т.ч. сфери туризму та рекреації в територіальних громадах свідчать, що станом на 01.01. 2025 року загальна кількість громад, які охоплені процесом стратегічного планування (1343) збільшилась на 24 територіальні громади у порівнянні з І кварталом 2024 р. (1319) [4]. Відсоток територіальних громад, які сформували стратегії розвитку за регіонами України, наведено на рис.1.

Рис. 1. Стан стратегічного планування соціально - економічного розвитку в територіальних громадах України

Джерело: наведено авторами на підставі даних [4]

В науковій літературі дискутуються питання повоєнного кластерного територіального розвитку сфери туризму, що має інвестиційну спрямованість та міжгалузеву кооперацію щодо розбудови та модернізації туристичної та соціальної інфраструктури громад. Маємо позитивний досвід функціонування туристичного кластеру «Яблуневий шлях» на Вінниччині, який формувався територіальними громадами за підтримки донорів проєкту «Заходи щодо економічного зростання» ЄС в рамках Східного партнерства. Заходи кластеризації дозволили сформувати стратегію просування регіонального бренду туристичного продукту «Подільське яблуко» [2, с.226].

Досвід кластерного розвитку доводить, що в умовах повоєнного відновлення, туристичний кластер може бути формою співпраці місцевих органів територіальної державної влади, громадських, наукових, освітніх установ та підприємництва, що сприяє управлінню розвитком туристичної діяльності на рівні територіальної громади та відповідає основним пріоритетам Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки

Згідно з даними моніторингу Державного агентства розвитку туризму, у 2024 році суб'єкти туристичного бізнесу сплатили до державного бюджету 2,938 млрд грн податків. Це значне зростання, порівняно з 2023 (2,049 млрд грн) та 2021 (2,232 млрд грн) роками. «Кількість платників податків у 2024 році зросла на 7% порівняно з 2023 роком: кількість юридичних осіб залишилася на рівні 3,5 тис., а фізичних осіб-підприємців — збільшилася на 9%. Водночас, порівняно з 2021 роком, загальна кількість платників податків скоротилася на 20%, адже кількість юридичних осіб зменшилася на 33%, а фізичних осіб — на 15%» [5]. Туристичний збір в Україні за 2024 рік зріс майже на 23 %, у порівняні з 2023 роком. До лідерів за сплатою туристичного збору увійшли громади м. Київ та 4 областей: Львівська, Черкаська, Закарпатська, Дніпропетровська.

Висновки. Наукові підходи фахівців та прикладний досвід реалізації стратегій соціально-економічного розвитку територіальних громад надає підґрунтя щодо формування напрямів подальшого розвитку рекреаційно-туристичних послуг місцевих громад за рахунок природно-рекреаційного потенціалу території, активізації підприємницької діяльності. Динаміка розвитку регіональних секторів економіки галузі та функціонування туристичної діяльності в громадах, формують передумови повоєнного відновлення туристичних потоків та діяльності закладів гостинності в регіонах України, участі суб’єктів бізнесу територіальних громад в реалізації оновленої Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до Державної стратегії регіонального розвитку на 2021—2027 роки. Постанова Кабінету Міністрів України від 13 серпня 2024 р. № 940. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennia-zmin-do-derzhavnoi-stratehii-rehionalnoho-rozvytku-na-20212-a940

2. Нездоймінов С.Г., Бедрадіна Г.К. (2024). Перспективи розвитку кластерного партнерства туристичних підприємств та територіальних громад у сфері сільського зеленого туризму регіону. Регіональні напрями стратегії кластерного розвитку сфери туризму та гостинності: монографія. С. 205 – 221. URL: http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/17400

3. Карпов В. А., Сментина Н. В. Особливості актуалізації стратегії розвитку Лиманської територіальної громади з огляду на виклики воєнного часу. Науковий вісник ОНЕУ. 2022. 8 (297).71 - 82.

4. Моніторинговий звіт щодо стану розроблення та затвердження стратегічних документів у територіальних громадах. Станом на 01 січня 2025 року. URL: https://surli.cc/coyxbk

5. Державне агентство розвитку туризму. URL: https://www.tourism.gov.ua/blog/u-2024-turistichna-sfera-ukrayini-prinesla-v-byudzhet-mayzhe-3-mlrd-grn

НЕСТОР ОЛЬГА, к.е.н,
науковий співробітник відділу регіональної фінансової політики,
Державна установа «Інститут регіональних досліджень
ім. М. І. Долішнього НАН України», м. Львів

ПОВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ НІМЕЧЧИНИ ТА ПОЛЬЩІ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ, КЛЮЧОВІ ДРАЙВЕРИ ТА МЕХАНІЗМИ

Аналізуючи досвід повоєнного відновлення європейських країн під час реалізації Плану Маршалла, вважаємо за доцільне розглянути досвід Німеччини. Післявоєнна відбудова Німеччини в частині мережевої інфраструктури (електромережі, залізничної системи та дорожньої мережі) була відносно швидкою. Вже влітку 1946 року, менш ніж через рік після капітуляції Німеччини, всі мости та залізничні колії в американській та британській зонах окупації були відновлені.

Фінансовані Планом Маршалла постачання та відновлення внутрішнього виробництва значною мірою усунули дефіцит сировини та енергії до 1950 року. План Маршалла забезпечив ресурси для фінансування дефіциту поточного рахунку та політично важливих поставок продовольства. Обумовивши допомогу США європейською інтеграцією та мирним включенням Німеччини до Європи, він дозволив зняти обмеження на промислове виробництво Західної Німеччини, послаблюючи вузькі місця у постачанні (Berger and Ritschl 1995) [1].

Після створення Федеративної Республіки Німеччина в 1949 році енергетична політика спочатку розглядалася виключно як необхідність для економічного розвитку країни. Після Другої світової війни основна увага була зосереджена на відновленні інфраструктури мережі та забезпеченні надійності електропостачання. До того ж, енергетична політика була зосереджена переважно на виробництві електроенергії з кам'яного та бурого вугілля [2].

Значною мірою буре та кам'яне вугілля визначали розвиток німецької промисловості з часів промислової революції. Що стосується внутрішнього виробництва, то виробництво кам'яного вугілля значно зростало до 1950-х років, тоді як виробництво лігніту продовжувало зростати до 1990-х років. Лише у 1970-х роках вугілля чітко втратило свої позиції в первинному енергетичному балансі через зростання популярності газу [3].

З Другої світової війни до 1968 року Німеччина покладалася на енергію, що вироблялася з вугілля та лігніту, причому ці ресурси видобувалися великими гірськими корпораціями, які забезпечували роботу значної кількості людей та вимагали використання великих та витратних активів протягом кількох десятиліть. Під час німецького «Wirtschaftswunder» (економічного дива) економіка вимагала все більше дешевої енергії, що зрештою призвело до високого рівня викидів та серйозних екологічних проблем.

Після періоду економічного та соціального піднесення, спричиненого новими новаторськими науковими відкриттями, німецьке суспільство почало сумніватися у курсі країни з точки зору сталого розвитку.

У 1973 році перша криза цін на нафту вразила німецький енергетичний

сектор, що призвело до зростання витрат на енергію для компаній та приватних домогосподарств. Щоб пом'якшити залежність від зовнішніх ринкових потрясінь та будь-якої супутньої економічної кризи, політики все більше зосереджувалися на ядерній енергетиці. Хоча промисловість та політика змогли стабілізувати виробництво енергії, рівень цін на енергію в Німеччині знизився. На початку 1980-х років, в енергетичному секторі в Німеччині домінували кілька великих компаній, що керували великими електростанціями на викопному паливі або атомних електростанціях та постачали електроенергію через централізовану мережу [2]. Нафтові кризи призвели до першої політики енергоефективності та обговорення шляхів досягнення «альтернативного» енергопостачання. Вони також підкреслили економічний ризик зростання цін на нафту. Нафтова криза 1973 року спричинила відчуття вразливості енергопостачання країни, що допомогло зберегти підтримку ядерної енергетики, незважаючи на зростання антиядерної опозиції.

У квітні 1986 року аварія на Чорнобильській атомній електростанції в Україні викликала міжнародну тривогу через виявлений високий рівень радіоактивності та подальшу екологічну катастрофу. Радіоактивний дощ, що випав у Німеччині (як і в інших частинах Європи), разом з іншими факторами, призвів до падіння довіри німецької громадськості до безпеки ядерної енергетики, що спричинило зростання соціальної тривоги.

Після Чорнобильської катастрофи уряд з канцлером Гельмутом Колем та міністром навколишнього середовища професором Клаусом Топфером прийняв Закон про постачання електроенергії (Stromeinspeisegesetz) в 1990 році, фактично перший закон «про оплату тарифів на відновлювану енергетику», який гарантував економічно доцільний «зелений» тариф на енергію, вироблену з фотоелектричних, вітрових та інших відновлюваних джерел та передбачав пріоритет постачання електроенергії, виробленої з відновлюваних джерел.. Він був розроблений за пропозицією Європейської Комісії щодо стимулювання відновлюваної енергетики. З 1990 року частка виробництва відновлюваної енергії постійно зростала [3].

Говорячи про повоєнне відновлення, варто також проаналізувати досвід країн пост-соціалістичного табору, зокрема Польщі, котра не брала участі у реалізації Плану Маршалла після Другої світової війни, оскільки на той час належала до сфери впливу СРСР.

З кінця Другої світової війни в результаті рішення антинацистської коаліції, всі вугільні басейни (Домбровський, Краківський, Верхньосілезький, Нижньосілезький басейни опинилися на території Польщі. Польща також мала багаті родовища лігніту, розташовані в центральній та західній частині країни. До того ж, було виявлено та задокументовано понад 150 родовищ та вугленосних районів.

Соціалізм підпорядкував енергетичний сектор Польщі цілям централізованої планової економіки. Процес повоєнного відновлення Польщі супроводжувався збільшенням споживання електроенергії, у тому числі й для промислових цілей. Електроенергетична система Польщі базувалася на вугіллі.

Енергетична політика Польщі невдовзі після завершення Другої світової війни та під час існування Польської Народної Республіки (пол. Polska Rzeczpospolita Ludowa) у 1947-1989 роках) була частиною енергетичної політики РЕВ (Ради економічної взаємодопомоги), в якій явно домінував СРСР. Під час 1946–1989 років відбувалася електрифікація країни (включаючи електрифікацію сіл, завершену у 1979 році) та подальший розвиток електроенергетики на основі кам'яного та бурого вугілля. Більшість електроенергії та тепла в Польщі на той час вироблялася на вугільних електростанціях та теплоцентралях. Багато промислових підприємств та комунальних підприємств мали власні вугільні котельні. До кінця 1980-х років швидко зростав видобуток вугілля. У 1970-х та 1980-х роках видобуток польського вугілля перевищував 5% від загального світового виробництва. У 1989 році, тобто на початку політичної трансформації в Польщі, виробництво було зафіксовано на рівні 178 мільйонів тон

Політична трансформація в Польщі, започаткована в 1989 році, призвела до проведення повністю демократичних парламентських виборів у 1991 році. Зміни після 1989 року торкнулися багатьох секторів економіки, включаючи гірничодобувну промисловість. У 1991 році розпочалася робота над новим Законом про енергетику. Фактично, системні трансформації, що розпочались у Польщі на початку 1990-х років (у тому числі у сфері енергетики) були спричинені політичною трансформацією країни та виходом її з-під домінування СРСР. Розпочалася зміна бази первинних джерел енергії від викопного палива (кам'яне вугілля та лігніт) до більш екологічних джерел енергії, а по-суті – енергетичний перехід [4].

Аналіз особливостей досвіду повоєнного відновлення та енергетичної трансформації Німеччини та Польщі засвідчив, що повоєнне відновлення так чи інакше зачіпає сферу енергетики, оскільки внаслідок війни вона зазнає значних навантажень та руйнувань, оскільки енергетика належить до критичної інфраструктури і, як наслідок, потребує значних зусиль із відновлення, про що свідчать зокрема й результати реалізації Плану Маршалла. Енергетичні трансформації, що відбувалися у період під час та після Другої світової війни аж до 1991 року, заклали підґрунтя для потреби здійснення «зеленого переходу».

Список використаних джерел:

1. Eichengreen B. Economic recovery in post-World War II West Germany and Ukraine today. 2023. EconPol Forum. Vol. 24. Iss. 2. pp. 30-35. URL: https://www.econstor.eu/handle/10419/272164

2. Kappner K., Letmathe P,. Weidinger P. Causes and effects of the German energy transition in the context of environmental, societal, political, technological, and economic developments. Energy, Sustainability and Society. 2023. Volume 13. DOI: https://doi.org/10.1186/s13705-023-00407-2

3. Pelegry Á. E., Martínez O. I., Sánchez M. J. The German energy transition (Energiewende). Cuadernos Orkestra. 2016. 15. 203 c.

4. Piwowar A. , Dziku´c M. The Economic and Social Dimension of Energy Transformation in the Face of the Energy Crisis: The Case of Poland. Energies. 2024. Volume 17. . DOI: https://doi.org/10.3390/en17020403

OLONETS YAROSLAV, student,
Scientific advisor – **TSVILIY SERGIY**, candidate of economic sciences, docent, associate professor of Department of tourism, hotel and restaurant business,
National University «Zaporizhzhia Polytechnic», Zaporizhzhia

INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN THE HOTEL BUSINESS

The modern sphere of hospitality is a global socio-economic phenomenon. Enterprises of this business sector operate in conditions of fierce competition and cannot underestimate the importance of the innovative component. Currently, the development of innovations is a significant factor in their competitiveness [4].

In the hotel business, innovation is defined as an innovation that is implemented in practice in the form of a new or improved hotel product, process or method created as a result of the implementation of new ideas to better meet the needs of the company's customers. That is, for a hotel enterprise, innovative activity is an activity that involves the implementation and organization of the innovation process (creation, development and dissemination of innovations).

Today, it is very important for hotel enterprises to provide the highest quality services. According to the concept of the life cycle of the enterprise, a hotel is a living organism that works around the clock, and the quality of its functioning is directly related to the rational organization of work on the provision of basic, additional and supporting services. In wartime, it becomes more difficult to attract a client. For a hotel, a potential consumer (guest) is a person who cannot imagine his life without a mobile phone, the Internet, robotic devices, and information technologies allow such a consumer, without leaving home, to study information on websites, book a room online and order a plane or train ticket and set off on a journey along a certain route.

Global innovations in the hotel business include technologies (automation, artificial intelligence, the Internet of Things, mobile applications, contactless payments), environmental solutions (energy saving, paper reduction) and changes in services and management (personalization of service, new hotel concepts, loyalty programs), which increase efficiency, guest comfort and competitiveness.

Developing and introducing innovations is a complex and time-consuming process that is necessary for various companies and, in particular, hospitality businesses [3]. The leaders of hospitality enterprises need to figure out why they need innovations, how they should work in this area and how to introduce them so that they bring maximum profit. In order to implement the strategies for the development of hospitality business through the introduction of innovations, we need a properly drawn up plan for the implementation of the development strategy in order to have a complete picture of the effectiveness of the proposed innovations. The most difficult part of introducing innovations is the time during which this innovation will adapt to work and how long it will take it to show effective results. For many participants in the hospitality business, this turns out to be a difficult task, since they need results "here and now," and this is practically impossible. It takes time to integrate innovations into the work of the hotel, its testing, time to calibrate the shortcomings

and correct mistakes. Many guests successfully use in their work various innovations in the field of marketing, modern technologies and Internet resources [1].

In an effort to offer the consumer unique types of service, many global hotel enterprises implement special work systems in order to significantly expand business functions, namely [2]: 1) a system for automating the work of sales staff (allows for effective management of this area, planning meetings with partners and clients, organizing the calendar and schedule of managers, and contributing to the effective performance of tasks); 2) a system for working with customers (innovative technologies in the hotel business that conduct a broad analysis of guest accommodation in the establishment and provide complete analytics for each client); 3) a system for managing customer loyalty programs (allows the hotel enterprise to develop various types of motivation for regular customers, club and discount cards, and to stimulate the receipt of bonuses and certificates); 4) hotel event management system (helps to plan the use of various hotel premises, namely: conference rooms, restaurants, banquet halls. Thus, innovations in the organization of the hotel business allow creating optimal event schedules, ensuring the use of the hotel's potential and providing it with additional opportunities for revenue growth).

It should be added that the introduction of innovations and innovative technologies is a basic condition for increasing the competitiveness of the hotel business enterprise, and contributes to improving the quality of hotel service during the war and in the post-war period. In general, the introduction and dissemination of innovations becomes an objective necessity at different stages of the hotel enterprise's activity. That is, the post-war development of the hospitality industry should be aimed at creating innovative technologies that will help attract more customers, maximize sales, gain the trust of the guest, and form a positive image of the hotel.Thus, the innovative activity of hospitality industry enterprises is implemented in very diverse directions. The results of such activity can be called an increase in sales, improvement of service quality and optimization of marketing costs. The use of modern innovative technologies is a way not only to strengthen the market positions of hotel business entities, but also to simplify the organization and increase the comfort of guest service.

References:

1. Маркетинг в готельно-ресторанному господарстві : навч. пос. / С. Цвілий, Т. Кукліна, В. Зайцева. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2023. 260 с.

2. Носирєв О., Деділова Т., Токар І. Розвиток туризму та індустрії гостинності в стратегії постконфліктного відновлення економіки України. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2022. Вип. 1(26). С. 55–68.

3. Цвілий С. Прогнозування показників інноваційності індустрії туризму у періоді постконфліктного відновлення. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*: 2023. № 2(31). С. 4–16. DOI: 10.30977/PPB.2226-8820.2023.31.4.

4. Trusova N., et all. Innovative Incentives of the Tourism Industry in the Period of Post-Conflict Reconstruction of Ukraine. *Review of Economics and Finance*. 2022. №20. 1237-1248. DOI: 10.55365/1923.x2022.20.136.

PAIKOV MAKSYM, student,
Scientific advisor – **TSVILIY SERGIY**, candidate of economic sciences, docent, associate professor of Department of tourism, hotel and restaurant business,
National University «Zaporizhzhia Polytechnic», Zaporizhzhia

PRODUCT RENEWAL POLICY IN THE MARKETING SYSTEM OF INNOVATION IN RESTAURANT ENTERPRISES

Today, it is practically impossible to imagine any effectively operating restaurant enterprise or subsector of the economy, in general, without the introduction of innovations, which, of course, improves their activities and reduces costs [1]. Under the conditions of the negative factors of war, innovative activity can be considered as one of the methods of anti-crisis regulation of the activities of companies, which, in turn, is also relevant for the situation in which the economy of Ukraine and its separate segment, i.e. the restaurant sector, are located. In a general sense, innovation is an innovation in the field of technology, technology, labor organization or management, which is based on the use of scientific achievements and best practices; the final result of innovative activity. From the point of view of organizing the domestic restaurant industry, innovation is the investment of funds in the restaurant economy, which ensures a change in technology and technology; new technology, technology, which is the result of achievements of scientific and technological progress.

Due to the crisis situation that engulfed the economy of our state and the hospitality industry, the restaurant industry has faced a number of problems, among which it is advisable to highlight the following: 1) financial problems; 2) a decrease in consumer demand for some food products and restaurant services; 3) high costs of storing products. Currently, restaurant companies do not have sufficient funds to carry out innovative activities, since the main source of financing for innovations in this industry was and remains the own funds of enterprises, which are not enough, and therefore there is an urgent need to attract investment resources. Innovations can be considered as the most economical use of funds. Investing resources in an effective project once leads to significant savings in the future [3].

It is for these reasons that the active use of other sources of financing for innovative activities is relevant, including attracting foreign investors and bank lending services. Foreign investors choose enterprises in which they will invest funds where innovative activities exist and operate. These investments provide new opportunities for the implementation and increase of the competitiveness of enterprises. The development of new segments and the offer of new types of products (market and product innovations) make it possible to solve the problem of reducing consumer demand, which is associated with the onset of the financial crisis [4]. The competitiveness of restaurant products is ensured by their quality and constant updating of the assortment, which are in demand among consumers and satisfy the social and personal needs of each individual.

Product innovation concerns, first of all, new restaurant services. An innovative product is the result of material production, in the cost of which a significant share

(not less than 30%) is made up of the costs of intellectual scientific or creative work. Innovative services of enterprises in the restaurant sector, as a rule, are intangible and, for the most part, are associated with technological or scientific and technical information, which determines the synchronicity of services with the original source, the intangibility and variability of their quality over time.

Based on this understanding of the innovative component and the activities of restaurant business companies, it should be noted that the marketing environment of product innovation is determined by the nature and purpose of the service, and its main results should be considered to be the prediction of the most likely volume of product sales in physical terms and the determination of optimal prices. Innovative products can be new both for the market as a whole and for the enterprise. Innovations in the restaurant business include technological solutions, service improvements and new business models. This includes the introduction of self-service kiosks, mobile applications, loyalty systems, as well as process optimization through automation, customer data management and catering. Trends in healthy eating, environmental friendliness and conceptuality of establishments are also important. Product innovations in the restaurant business are the introduction of new or significantly improved products (meals, drinks, snacks), as well as new technological solutions and improved ways of using them. This may include developing new recipes, using modern cooking equipment, developing alternative menus and introducing new formats for serving dishes to meet the growing needs of customers.

The main areas of product innovation are: 1) new foods and beverages (creating unique recipes that incorporate modern cooking techniques or unusual ingredients); 2) improvements to existing products (improving the properties of existing dishes, for example, through new cooking methods, improving the quality of ingredients or creating vegan/gluten-free versions; 3) technological innovations (using new cooking technologies such as sous-vide, molecular cuisine or new kitchen management software); 4) alternative menus (development of specialized menus, for example, for vegans, people with food allergies or for certain diets (keto, paleo)); 5) innovative presentation (changing the way dishes are served: using unusual plates, interactive elements or turning food into a work of art) [2].

Regarding the priority investments in the innovative activities of restaurants, the logistics system should be recommended. Today, a rather small number of enterprises in the restaurant sector of Ukraine are provided with high-quality logistics systems. Therefore, the creation and implementation of logistics systems and complexes is fundamentally new, which has significantly improved the work of both the enterprise (which will contribute to increasing its competitiveness) and the industry itself.

References:

1. Маркетинг в готельно-ресторанному господарстві : навч. пос. / С. Цвілий, Т. Кукліна, В. Зайцева. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2023. 260 с.

2. Кукліна Т., Цвілий С., Корнієнко О. Стан ресторанного господарства України під час війни. *Вісник Херсонського національного технічного університету.* 2022. № 2(81). С. 197–201. DOI: 10.35546/kntu2078-4481.2022.2.25.

3. Трусова Н.В., Цвілий С.М. Безпечний стан інноваційного розвитку туристичної індустрії в

економічній системі держави. *Економіка та суспільство*. 2022. № 45. DOI: 10.32782/2524-0072/2022-45-75.
4. Trusova N., et all. Innovative Incentives of the Tourism Industry in the Period of Post-Conflict Reconstruction of Ukraine. *Review of Economics and Finance*. 2022. №20. 1237-1248. DOI: 10.55365/1923.x2022.20.136.

ПАЛЬКО ЮРІЙ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **КУЛЬГАНІК ОКСАНА**, к.е.н, доцент,
кафедри інноваційної економіки та цифрових технологій,
Вінницький торговельно-економічний інститут Державного торговельно-економічного університету, м. Вінниця

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ БІЗНЕСУ: МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ

У сучасному глобалізованому світі цифрова трансформація стала ключовим чинником розвитку бізнесу, визначаючи нові парадигми ведення підприємницької діяльності. Цей процес охоплює не лише впровадження новітніх технологій, але і глибокі зміни в організаційній культурі, бізнес-моделях, управлінських практиках та взаємодії з клієнтами. Цифрова трансформація є відповіддю на виклики, що постають перед компаніями в умовах швидких технологічних змін, зростаючої конкуренції і змін у поведінці споживачів. Водночас вона відкриває широкі можливості для оптимізації процесів, підвищення ефективності й створення нових джерел вартості.

Поняття цифрової трансформації охоплює комплекс змін, що відбуваються в бізнесі під впливом цифрових технологій. Це не просто автоматизація окремих процесів, а стратегічне переосмислення всієї діяльності компанії. Як зазначають дослідники, цифрова трансформація передбачає інтеграцію цифрових технологій у всі аспекти бізнесу, що змінює спосіб функціонування організацій та створення цінності для клієнтів. Вона включає використання таких технологій, як штучний інтелект, великі дані, хмарні обчислення, Інтернет речей, блокчейн, а також цифрові платформи для комунікації та управління [1, с. 213].

Однією з головних можливостей цифрової трансформації є підвищення операційної ефективності. Завдяки автоматизації рутинних процесів, компанії можуть зменшити витрати, скоротити час виконання завдань та підвищити точність операцій. Наприклад, використання систем управління ресурсами підприємства дозволяє інтегрувати фінансові, логістичні та виробничі процеси в єдину цифрову платформу, що забезпечує прозорість та контроль. Крім того, цифрові інструменти дозволяють здійснювати моніторинг у реальному часі, що сприяє оперативному прийняттю рішень [2, с. 58].

Цифрова трансформація також відкриває нові можливості для взаємодії з клієнтами. Завдяки цифровим каналам комунікації, таким як соціальні мережі, мобільні додатки та чат-боти, компанії можуть забезпечити персоналізований сервіс, швидкий зворотний зв’язок та підвищити рівень задоволеності клієнтів. Використання аналітики великих даних дозволяє краще розуміти потреби споживачів, прогнозувати їхню поведінку та адаптувати пропозиції відповідно до індивідуальних вподобань. Це сприяє формуванню лояльності та довгострокових відносин з клієнтами.

Ще одним важливим аспектом є трансформація бізнес-моделей. Цифрові технології дозволяють створювати нові формати ведення бізнесу, такі як платформи електронної комерції, моделі підписки, краудсорсинг та цифрові

екосистеми. Наприклад, компанії, що працюють у сфері послуг, можуть перейти до моделі «програмне забезпечення як послуга», що забезпечує гнучкість, масштабованість та доступність для клієнтів. У виробничому секторі поширюється концепція «розумного виробництва», яка базується на використанні сенсорів, робототехніки та аналітики для оптимізації процесів [3, с. 76].

Однак цифрова трансформація супроводжується низкою викликів, які потребують стратегічного підходу та адаптації. Одним із ключових викликів є необхідність зміни організаційної культури. Традиційні компанії часто стикаються з опором до змін, що ускладнює впровадження нових технологій. Для успішної трансформації необхідно формувати культуру інновацій, відкритості до змін та безперервного навчання, а це вимагає лідерства, здатного надихати команду та спрямовувати її до нових цілей [2, с. 58-59].

Іншим викликом є дефіцит цифрових компетенцій. Впровадження новітніх технологій потребує кваліфікованих кадрів, здатних працювати з даними, програмним забезпеченням та цифровими платформами. Компанії повинні інвестувати в навчання персоналу, розвиток цифрових навичок та залучення фахівців з ІТ. Водночас важливо забезпечити міждисциплінарний підхід, який поєднує технічні знання з розумінням бізнес-процесів.

Технологічні ризики також становлять серйозну загрозу. Зростання обсягів даних та використання цифрових платформ підвищує ризики кібербезпеки. Компанії повинні впроваджувати системи захисту інформації, здійснювати аудит безпеки та дотримуватися нормативних вимог щодо конфіденційності. Крім того, важливо враховувати етичні аспекти використання технологій, зокрема щодо збору та обробки персональних даних [3, с. 77].

Регуляторне середовище також може створювати бар'єри для цифрової трансформації. Зміни в законодавстві, вимоги до ліцензування, стандарти безпеки та захисту даних можуть впливати на швидкість та масштаб впровадження технологій. Компанії повинні бути готовими до адаптації до нових норм, співпрацювати з регуляторами та брати участь у формуванні політики цифрового розвитку.

Важливим чинником успішної цифрової трансформації є стратегічне планування. Компанії повинні розробляти чіткі стратегії цифрового розвитку, визначати пріоритети, оцінювати ризики та формувати дорожні карти впровадження технологій. Розробка такого документу дозволяє уникнути хаотичних змін, забезпечити узгодженість дій та досягти бажаних результатів. Як зазначено в дослідженнях, стратегічне управління цифровою трансформацією є ключовим елементом забезпечення конкурентоспроможності в умовах цифрової економіки [2, с. 57].

Цифрова трансформація також має значний вплив на екосистему бізнесу. Вона сприяє формуванню нових партнерств, інтеграції з іншими компаніями, створенню спільних платформ та обміну даними, що у свою чергу дозволяє досягати синергії, розширювати ринки та створювати нові джерела доходу. Наприклад, у сфері фінансових послуг поширюється модель відкритого

банкінгу, що базується на співпраці між банками, фінтех-компаніями та клієнтами [3, с. 78].

У контексті глобальних змін цифрова трансформація набуває особливого значення для малого та середнього бізнесу. Вона дозволяє таким компаніям конкурувати з великими гравцями, виходити на нові ринки та підвищувати ефективність. Завдяки доступності хмарних сервісів, цифрових платформ та онлайн-маркетингу, малі підприємства можуть швидко адаптуватися до змін та реалізовувати інноваційні ідеї. Водночас вони стикаються з обмеженими ресурсами, що вимагає підтримки з боку держави, інвесторів та освітніх установ [1, с. 215].

Успішна цифрова трансформація вимагає системного підходу, що охоплює технологічні, організаційні, кадрові та стратегічні аспекти. Компанії повинні бути готовими до постійного оновлення, експериментів та навчання. Важливо формувати екосистему інновацій, що включає наукові установи, стартапи, інвесторів та державні органи. Така взаємодія сприяє прискоренню трансформації, поширенню найкращих практик та формуванню конкурентоспроможного бізнес-середовища.

Отже, цифрова трансформація бізнесу є стратегічним процесом, що охоплює технологічні, організаційні та культурні зміни. Вона відкриває нові можливості для оптимізації операцій, персоналізації сервісу та створення інноваційних бізнес-моделей. Водночас компанії стикаються з викликами: опором до змін, нестачею цифрових компетенцій, кіберризиками та регуляторними бар'єрами. Успіх трансформації залежить від стратегічного планування, розвитку цифрових навичок, адаптивної культури та міжсекторальної співпраці. У сучасному конкурентному середовищі цифрова трансформація є не просто вибором, а необхідністю для забезпечення сталого розвитку та лідерства на ринку.

Список використаних джерел

1. Yevtushenko N., Stetsenko D. Digital transformation of business in the context of war in ukraine: challenges and opportunities. *Economic scope*. 2024. URL: https://doi.org/10.32782/2224-6282/191-34 (дата звернення: 18.10.2025).

2. Цифрова трансформація бізнес-процесів в україні: кращі практики вітчизняного бізнесу та сучасні виклики / Л. Мельник та ін. *Mechanism of an economic regulation*. 2024. № 2 (104). С. 54–60. URL: https://doi.org/10.32782/mer.2024.104.07 (дата звернення: 20.10.2025).

3. Коломоєць Є. Цифрова трансформація бізнесу як основа підвищення його конкурентоспроможності. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 4(51). С. 72–80. URL: https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-51-10 (дата звернення: 18.10.2025).

ПЕКЕРА АРТЕМ, аспірант
Науковий керівник – БУРКОВСЬКА АННА, доктор філософії (економіка), доцент кафедри менеджменту, бізнесу та адміністрування,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ФОРМУВАННІ СИСТЕМИ ГЛОБАЛЬНОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

У сучасних умовах посилення глобальних викликів, пов'язаних зі змінами клімату, воєнними конфліктами, економічною нестабільністю та демографічним зростанням, питання продовольчої безпеки набуває пріоритетного значення для міжнародної спільноти. Формування стійкої системи глобальної продовольчої безпеки неможливе без активної участі міжнародних організацій, які виступають координаторами, аналітиками, донорами та регуляторами у сфері продовольчої політики. Їхня діяльність охоплює широкий спектр завдань: від стратегічного планування та розробки глобальних стандартів до безпосереднього надання гуманітарної допомоги [1].

Організація Об'єднаних Націй та її спеціалізовані установи відіграють ключову роль у цій сфері. Зокрема, Продовольча та сільськогосподарська організація (FAO) займається моніторингом стану світового сільського господарства, розробкою політик щодо сталого використання природних ресурсів і підтримкою країн у впровадженні аграрних реформ. Всесвітня продовольча програма (WFP) є найбільшим гуманітарним агентством, що забезпечує продовольчу допомогу у зонах конфліктів та природних катастроф, сприяючи не лише подоланню голоду, а й стабілізації регіонів, охоплених кризами [2].

Важливим напрямом діяльності міжнародних організацій є розробка стандартів і норм, що сприяють гармонізації глобальних ринків продовольства. Завдяки ініціативам, таким як Кодекс Аліментаріус, виробники у різних країнах отримують єдині правила щодо якості та безпечності харчових продуктів. Це сприяє розвитку міжнародної торгівлі та гарантує споживачам доступ до якісної їжі незалежно від географічних меж. Крім того, Світова організація торгівлі (WTO) регулює умови торгівлі сільськогосподарською продукцією, забезпечуючи рівні можливості для країн з різним рівнем розвитку [3].

Значний внесок у формування системи глобальної продовольчої безпеки роблять і міжнародні фінансові інституції. Світовий банк та Міжнародний валютний фонд реалізують програми фінансування, спрямовані на підтримку аграрного сектору, розвиток інфраструктури та подолання бідності. Такі заходи дозволяють країнам, що розвиваються, підвищувати продуктивність сільського господарства та зменшувати залежність від імпорту продовольства. У цьому контексті міжнародні організації виступають не лише донорами, але й стратегічними партнерами у розробці національних програм продовольчої політики [4].

Водночас діяльність міжнародних організацій не позбавлена викликів. Серед основних проблем - нерівність у доступі до ресурсів, політичні бар'єри,

недостатня координація між різними інституціями та ризик дублювання функцій. Проте навіть за цих умов міжнародні організації залишаються фундаментально важливими акторами у забезпеченні глобальної продовольчої безпеки, адже саме вони здатні об'єднувати зусилля різних країн та спрямовувати їх на досягнення спільних цілей сталого розвитку [5].

Аналіз діяльності міжнародних організацій свідчить про їхню критичну роль у підтримці стабільності глобальних продовольчих систем. Поєднання гуманітарної допомоги, фінансової підтримки та розробки стандартів дозволяє комплексно реагувати на кризи, знижувати рівень голоду і підвищувати продуктивність аграрного сектору. Водночас ефективність їхньої роботи залежить від здатності координувати зусилля з урядами, приватним сектором і громадянським суспільством. Виявляються як сильні сторони, так і обмеження: з одного боку, міжнародні організації здатні мобілізувати ресурси та надавати експертну підтримку, з іншого - існують проблеми з нерівномірним розподілом допомоги, політичними бар'єрами та складністю адаптації програм до локальних умов.

Отже, міжнародні організації відіграють ключову роль у формуванні системи глобальної продовольчої безпеки, забезпечуючи поєднання аналітичної, фінансової, гуманітарної та регуляторної діяльності. Вони створюють умови для міжнародної співпраці, допомагають долати регіональні кризи та сприяють формуванню стратегій, орієнтованих на довгострокову стабільність. У майбутньому їхня роль лише зростатиме, оскільки глобальні продовольчі виклики потребують колективних рішень, що ґрунтуються на солідарності, відповідальності та інноваційності.

Список використаних джерел:

1. Томашук І. В. Вплив глобалізаційних процесів на сучасні економічні системи. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики.* 2022. № 1(59). С. 153–165.
2. Харчук О.О. Сталий розвиток на сучасному етапі міжнародних відносин. *Часопис Київського університету права.* 2017. № 4. С. 272-277.
3. Shebanina O., Klyuchnik A., Burkovska A., Caruso D. and Burkovska A. Providing labor income as a supporting factor of the food security. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development.* 2018. № 40(4). P. 597-608. DOI: http://doi.org/10.15544/mts.2018.51.
4. Саблук П. Т., Лузан Ю. Я. Основні напрями удосконалення державної аграрної політики в Україні. *Економіка АПК.* 2011. № 5. С. 3–16.
5. Burkovska A., Burkovska A. Semantic approach to food marketing: the influence of sustainable development narratives on the Ukrainian market. *Agricultural and Resource Economics.* 2025. Vol.11. No.1. Pp.317–347. https://doi.org/10.51599/are.2025.11.01.12.

ПЕТРУХА НІНА, к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту в будівництві
Київський національний університет будівництва і архітектури
ПЕТРУХА СЕРГІЙ, к.е.н., доцент, професор кафедри транспорту і логістики
Західноукраїнський національний університет

БІОЕКОНОМІКА В ПАРАДИГМІ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ

Раннє повоєнне відновлення задля подолання поточних наслідків російсько-української війни вимагає не лише підвищення транспарентності, підзвітності та ефективності розподілу бюджетних коштів, а й створення інституційного «фундаменту» відновлювальної економічної політики на основі парадигми біоекономіки. Це актуалізує необхідність систематизації існуючих концепцій та підходів до взаємовпливів і взаємозалежностей між роллю біоекономіки у ранньому повоєнному відновленні та напрямами модернізації системи управління державними фінансами в умовах нової нормальності й бюджетної реальності.

На 2026–2028 рр. передбачено фіскальний простір у сумі 153070,6 млн. грн. у 2026 р., 269926,8 млн. грн. у 2027 р. та 462123,9 млн. грн. у 2028 р. Зазначені кошти в Бюджетній декларації на 2026–2028 рр., схваленій постановою Кабінету Міністрів України від 27.06.2025 р. № 774 [2] та в проєкті Державного бюджету України на 2026 рік [4] спрямовуються насамперед на потреби сил безпеки і оборони, підтримку громадян для забезпечення належної якості життя (у всіх формах прояву та розумінні) населення, ветеранів війни, подолання демографічної кризи, виконання програм підтримки бізнесу та пожвавлення економічної активності.

Біоекономіці на етапі раннього повоєнного відновлення відведено роль провайдера державної цільової підтримки лізингу техніки точного землеробства, в тому числі сільгоспдронів, гуманітарного розмінування, підтримки у створенні й розвитку ветеранського бізнесу в сільській місцевості, використання сучасних біотехнології задля повернення сільськогосподарських земель на деокупованих територіях та територіях, які межують із зонами ведення активних бойових дій до господарського обігу.

Забруднення вибухонебезпечними предметами сільськогосподарських земель унеможливлює безпечне їх використання, обмежує доступ до них сільгосптоваровиробників, спричиняючи втрати врожаю, доходів, прибутків, а в підсумку – нарощує до крайньої межі фіскальні ризики, зводячи нанівець фінансову самодостатніх територіальних громад, розташованих в сільській місцевості, а відтак й інституційну спроможність регуляції біоекономічної квінтесенції раннього повоєнного відновлення.

Водночас у проєкті Державного бюджету України на 2026 рік, серед іншого, відсутня норма, яка передбачає зарахування 4 % ПДФО до загального фонду бюджетів сільських та селищних територіальних громад за рахунок відповідного зниження нормативу відрахування такого податку до загального фонду державного бюджету, як це відбувається у 2025 р. В результаті вказані вище органи місцевого самоврядування недотримають 15,2 млрд грн., що на тлі

скорочення видатків розвитку на 5,9 млрд грн. націлених на фінансову підтримку сільгосптоваровиробників, підтримку фермерських господарств та інших виробників сільськогосподарської продукції, фактично знекровить (більш ніж на 21 млрд грн.) на всіх інституційних рівнях здатність регулювати проникнення біоекономічного духу в політику раннього сільського відновлення.

Однак, за бюджетною програмою КПКВК 3101150 «Реалізація публічних інвестиційних проєктів Міністерства розвитку громад та територій України» нерозподілені видатки на наступний бюджетний рік у сумі 13,7 млрд грн. можуть бути використані на підготовку та реалізацію біоекономічноспрямованих інвестиційних проєктів. Хоча чіткого розуміння тактики реалізації проголошеного біоекономічного вектору виходячи із приписів, що містяться в Бюджетній декларації на 2026–2028 рр. на сьогодні не існує, а також вони недостатньо означенні в проєкті Державного бюджету України на 2026 рік.

Планом пріоритетних дій Уряду на 2025 рік, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10.09.2025 р. № 1003-р [1] передбачається, що на кінець поточного року має бути створена комплексна стратегічна рамка для реформування системи управління державними фінансами в умовах євроінтеграції. Оновленою версією стратегії реформування системи управління державними фінансами на новий програмний період – до 2030 року має забезпечити макрофінансову стабільність та ефективність управління державними фінансами, їх здатність забезпечити імплементацію Операційного плану заходів з реалізації у 2025–2027 роках Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року.

Стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій на період до 2030 року [3], схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15.11.2024 р. № 1163-р передбачає імплементацію положень Стратегії біоекономіки ЄС [5] як однієї з домінантних напрямів зближення майбутнього «обличчя» сільського господарства та переробно-харчової промисловості ЄС [6] з біоекономічним баченням сільського розвитку з урахуванням потреби в ранньому відновленні (паростки біоекономіки) до сформованого аграрного сектору (на більш пізніх етапах повоєнного відновлення) на засадах біоекономіки для майбутніх поколінь українців.

Для реалізації цього амбітного завдання між Стратегією реформування системи управління державними фінансами на новий програмний період (має бути затверджена у грудні поточного року) та Стратегією розвитку сільського господарства та сільських територій на період до 2030 року необхідно сформувати трансмісійний канал взаємозв'язку і взаємозалежності квінтесенцією якого в середньостроковій перспективі має стати розробка (підготовка бюджетних пропозицій) Бюджетної декларації на 2027–2029 рр., а в короткостроковому – поєднання тригерів середньострокового бюджетного планування публічними інвестиційними проєктами (в тому числі проєктами

біоекономічного спрямування) з інституціоналізаціє Центру знань з питань біоекономіки на кшталт функціонуючого при Європейській комісії.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження плану пріоритетних дій Уряду на 2025 рік. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1003-2025-р#Text (дата звернення: 21.10.2025).
2. Про схвалення Бюджетної декларації на 2026–2028 роки. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/774-2025-п#Text (дата звернення: 21.10.2025).
3. Про схвалення Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2027 роках. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2024-р (дата звернення: 21.10.2025).
4. Проєкт Закону про Державний бюджет України на 2026 рік. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/57325 (дата звернення: 21.10.2025).
5. Bioeconomy Strategy. *Environment*. URL: https://environment.ec.europa.eu/strategy/bioeconomy-strategy_en (date of access: 21.10.2025).
6. Vision for Agriculture and Food. *Agriculture and rural development*. URL: https://agriculture.ec.europa.eu/overview-vision-agriculture-food/vision-agriculture-and-food_en (date of access: 21.10.2025).

ПОЛІНКЕВИЧ ОКСАНА, д.е.н, професор,
завідувач кафедри підприємництва, торгівлі та логістики,
Луцький національний технічний університет, м. Луцьк

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ У КОНТЕКСТІ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ЗЕЛЕНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Війна в Україні радикально змінила економічні орієнтири, структуру попиту й характер господарських процесів. У ситуації, коли значна частина промислового потенціалу зруйнована, а бізнес-середовище функціонує в умовах нестабільності, відновлення економіки неможливе без чітко визначених стратегічних пріоритетів розвитку підприємств. Йдеться не лише про відновлення виробничих потужностей, а про формування нової моделі економічного зростання, яка поєднує інноваційність, соціальну відповідальність і екологічну збалансованість. У цьому контексті особливої актуальності набуває концепція зеленої трансформації, що виступає ідеологічним каркасом післявоєнного відновлення.

Післявоєнне економічне відновлення потребує зміщення акцентів у стратегічному управлінні – від кількісного нарощування виробництва до структурних змін, орієнтованих на якість, ефективність і довгострокову стійкість. Для українських підприємств це означає перехід від традиційної моделі розвитку, побудованої на використанні дешевих ресурсів, до моделі, що базується на інноваціях, цифровізації та екологічно відповідальному виробництві.

Узагальнюючи зміст зазначених праць [1–4], можна стверджувати, що стратегічні пріоритети післявоєнного розвитку економіки мають спиратися на поєднання структурної модернізації, інвестицій у реальний сектор та інституційної підтримки інновацій. Водночас ключовим напрямом залишається зелена трансформація, яка через інтеграцію екологічних стандартів, енергоефективності та адаптацію до європейських вимог формує довгострокову стійкість і конкурентоспроможність українських підприємств.

Стратегічне бачення має формуватися не лише на рівні окремих компаній, а й у межах регіональних і галузевих кластерів. Саме горизонтальні зв’язки, партнерство бізнесу, науки та держави створюють середовище для довгострокового зростання. Звідси випливає перший ключовий пріоритет – інституціоналізація співпраці у форматі публічно-приватного партнерства, що дозволяє узгоджувати економічні інтереси з національними цілями відновлення.

Технологічна модернізація – це не окремий напрям, а системна умова відновлення. Значна частина промислових активів України морально застаріла ще до війни, тому відновлення у «довоєнному форматі» не має сенсу. Підприємства, які сьогодні відбудовуються, мають одразу інтегрувати енергоефективні, цифрові та низьковуглецеві технології. Йдеться про створення нових виробничих ланцюгів, які відповідають європейським стандартам і вимогам «зеленого курсу» ЄС.

Серед практичних інструментів, що визначають інноваційний вектор розвитку, слід виділити: 1) використання BIM-технологій у будівництві та реконструкції інфраструктури; 2) впровадження систем управління ресурсами (ERP) для контролю виробничих потоків; 3) локалізацію технологій − розвиток внутрішніх компетенцій і виробництва компонентів, щоб зменшити імпортну залежність; 4) інвестиції у людський капітал через навчальні програми, які формують нові професійні навички, зокрема у сфері «зелених» професій.

Відбудова на основі інновацій означає не лише впровадження технічних новацій, а й зміну управлінської філософії − від короткострокового реагування до стратегічного передбачення.

«Зелена» трансформація економіки України тісно пов'язана з процесом європейської інтеграції та виконанням вимог Європейського зеленого курсу (European Green Deal). Це не просто екологічна політика, а нова економічна парадигма, що вимагає переорієнтації бізнес-моделей підприємств на скорочення викидів, циркулярність виробництва, зменшення енергоємності та впровадження ESG-принципів.

Для підприємств ключовими стратегічними пріоритетами в цій площині є: 1) підвищення енергоефективності через модернізацію обладнання, теплоізоляцію будівель, використання систем рекуперації енергії; 2) використання відновлюваних джерел енергії − сонячних, вітрових, біоенергетичних установок; 3) зменшення вуглецевого сліду виробництва через оптимізацію логістики, утилізацію відходів і екологічний дизайн продукції; 4) впровадження систем екологічного аудиту та нефінансової звітності, які підвищують прозорість діяльності.

Такі дії не лише відповідають міжнародним зобов'язанням України, а й відкривають доступ до «зелених» інвестиційних інструментів − грантів, кредитів та фондів, орієнтованих на сталий розвиток.

Жодна економічна стратегія не може бути ефективною без урахування соціального аспекту. Післявоєнна економіка потребує відновлення трудового потенціалу, підтримки зайнятості, розвитку малих і середніх підприємств. Соціальна стабільність безпосередньо впливає на інвестиційну привабливість регіонів і формує довіру до бізнесу.

Підприємства, які інтегрують у свої стратегії принципи соціальної відповідальності, отримують додаткові конкурентні переваги. Це стосується не лише соціальних програм для працівників, а й участі бізнесу у відновленні громад, створенні освітніх, культурних і волонтерських ініціатив. Так формується нова корпоративна ідентичність − підприємство як частина суспільства, а не ізольований економічний суб'єкт.

У післявоєнних умовах держава виступає не стільки регулятором, скільки партнером бізнесу, який координує стратегічні напрями розвитку, надає фінансові та інституційні стимули. Для українських підприємств важливо використовувати державні програми підтримки реконструкції, механізми публічно-приватного партнерства, участь у грантових ініціативах ЄС.

Особливе значення мають регіональні стратегії відновлення, у межах яких

формуються промислові кластери та екосистеми інновацій. Наприклад, створення «зелених індустріальних парків» у Львівській, Волинській чи Полтавській областях може стати платформою для впровадження ресурсоефективних технологій і розвитку локальних ланцюгів доданої вартості. Такі ініціативи забезпечують не лише економічне зростання, а й соціальну інтеграцію, сприяючи поверненню населення у звільнені регіони.

Реалізація зазначених стратегічних напрямів стикається з низкою обмежень. Серед них − нестача інвестицій, високий рівень ризиків, дефіцит кваліфікованих кадрів і недосконалість інституційного середовища. Водночас ці виклики створюють простір для пошуку нових управлінських підходів.

Необхідним стає розвиток стратегічного мислення на рівні керівників підприємств, запровадження системи стратегічного контролінгу, яка дозволяє відстежувати динаміку змін і коригувати рішення відповідно до ситуації. Зростає роль аналітичних центрів, бізнес-асоціацій та університетів у формуванні компетенцій сталого управління.

Отже, післявоєнне відновлення та зелена трансформація − це взаємопов'язані процеси, які визначають нову траєкторію розвитку українських підприємств. Стратегічні пріоритети у цьому контексті охоплюють інноваційність, енергоефективність, соціальну відповідальність та партнерство як ключові чинники довгострокової стійкості.

Розвиток не може ґрунтуватися лише на відтворенні втраченого − він має спиратися на нову логіку зростання, де економічна ефективність поєднується з екологічною збалансованістю та суспільною цінністю. Тільки за умови узгоджених дій держави, бізнесу та громадянського суспільства стратегія відбудови України набуде змісту, який виходить за межі відновлення інфраструктури − і стане основою модернізації економіки європейського типу.

Список використаних джерел:

1. Графська О., Гарасимчук Н., Дудаш О. Пріоритети розвитку економіки в умовах післявоєнного відновлення: аналіз світового досвіду. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. (64). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-45

2. Смолій Д.В., Діхтяренко Н.В. Стратегічні пріоритети розвитку «зеленої економіки» в аграрному секторі в умовах Євроінтеграції. Агроекологічний журнал. 2023. Вип. 1. С. 6−15 https://doi.org/10.33730/2077-4893.1.2023.276721

3. Пріоритети розвитку реального сектора в умовах війни та повоєнного відновлення економіки України : аналіт. доп. / [О. В. Собкевич, А. В. Шевченко, В. М. Русан та ін.] ; за загальн. ред. Я. А. Жаліла. Київ : НІСД, 2024. 104 с. https://doi.org/10.53679/NISSanalytrep.2024.03

4. Polinkevych O. The economic consequences of military conflicts: The Ukrainian context. Economic Forum. 2024. № 14(1). Pp. 28-39. https://doi.org/10.62763/cb/1.2024.28

ПРОКОПОВА ЮЛІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник - **КОНОНЕНКО ЯНА**, к. е. н., доцент
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, м. Харків

РОЛЬ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ У КОНТЕКСТІ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

Звіт комісії Брундтланда (ООН, 1987 р.) «Our Common Future» трактує сталий розвиток як такий, що відповідає потребам сьогодення, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь забезпечувати власні потреби. ВООЗ, у свою чергу, доповнює цю концепцію, розглядаючи її як сукупність політик, спрямованих на забезпечення добробуту сучасності без шкоди для екологічного, соціального та особистого здоров'я у майбутньому.

Натомість Європейська комісія розглядає сталий розвиток як безпосередньо фундаментальний принцип Договору про Європейський Союз. Важливо підкреслити, що одним з ключових інструментів реалізації даного підходу постає Європейська зелена угода (European Green Deal, 2020 р.). Для України, як для кандидата на вступ до ЄС, адаптація принципів цієї угоди набуває особливого значення, адже згідно з преамбулою Конституції України, європейський та євроатлантичний курс є стратегічним орієнтиром держави [1].

Однією з ключових практичних парадигм реалізації сталого розвитку виступає циркулярна економіка. Вона передбачає перехід від традиційної лінійної моделі виробництва до замкненого виробничо-споживчого циклу. Відповідно до визначення Єврокомісії, циркулярна економіка ґрунтується на раціональному використанні ресурсів, мінімізації відходів, повторному використанні матеріалів та відновленні природних систем.

Вважається, що саме цей підхід може стати основним у контексті післявоєнної відбудови України — керованого державою та міжнародно координованого комплексу правомірних заходів із відновлення функціональності постраждалих територій, який, на підставі норм міжнародного гуманітарного права щодо забезпечення публічного порядку й охорони здоров'я населення та за участі уповноважених інституцій, послідовно охоплює: по-перше, забезпечення безпеки (включно з розмінуванням за IMAS); по-друге, стандартизовану оцінку збитків і потреб (PDNA); по-третє, планування та фінансування робіт; та безпосередньо реконструкцію критичної інфраструктури житла, виробництв і екосистем.

Внаслідок початку повномасштабної війни, розв'язаної РФ, Україна зазнала комплексних втрат: від еміграції населення і руйнування об'єктів інфраструктури до руйнування житлового фонду та деградації природних екосистем. Слід підкреслити, що загальна вартість відбудови, за даними «Швидкої оцінки завданої шкоди та потреб на відновлення RDNA4» (2024 р.), становитиме 524 млрд дол. США, з найбільшими потребами у житловому (84 млрд), транспортному (78 млрд) та енергетичному (68 млрд) секторах [2].

Поява викликів такого масштабу закономірно стимулює суспільство до пошуку рішень як для подолання першопричин, так і для системного усунення

наслідків у подальшому. Таким чином, сталий розвиток, циркулярна економіка та післявоєнна відбудова утворюють не просто концептуальний трикутник, а динамічну систему взаємодії, де кожен елемент зумовлює, підсилює і впливає на інші.

Хоча відповідно до даних оглядового стратегічного форсайту «На шляху до циркулярної економіки в Україні» (2024 р.) від UNIDO був досліджений загальний низький рівень інституційної та інфраструктурної готовності до впровадження циркулярної економіки в Україні, окремі елементи циркулярного підходу вже демонструють обмежену успішність впровадження у діяльності великих українських компаній [3]. Зокрема, ТОВ «Нова Пошта» повідомляє про 100% переробку пакувальної тари у своєму «Звіті зі сталого розвитку» (2024 р.) [4], а АТ КБ «ПриватБанк» впроваджує енергоощадні технології (LED-освітлення, теплоізоляція) та розширює цифрові продукти, скорочуючи вуглецевий слід [5].

Доцільно наголосити, що реалізація принципів циркулярної економіки у післявоєнній широті забезпечить не лише збільшення екологічної стійкості держави, а й допоможе досягти конкретних економічних та соціальних вигод, таких як: скорочення витрат; зменшення споживання нових ресурсів; пришвидшення процесів реконструкції за рахунок повторного використання матеріалів; зниження екологічного навантаження на територію та створення нових локальних робочих місць у сфері переробки, будівництва, логістики, зеленої енергетики та ін.

Відтак, вирішальним фактором успішної імплементації циркулярної економіки постане безпосередній рівень ефективності державного регулювання, що знаходить своє відображення, зокрема, у формуванні відповідної нормативно-правової бази та забезпеченні міжсекторальної координації.

Як висновок, роль циркулярної економіки у післявоєнній відбудові України набуває статусу концептуального ядра державної стратегії відновлення, оскільки вона інтегрує екологічні, економічні та соціальні вектори розвитку в єдину системну парадигму. Враховуючи вплив таких чинників, як обмеженість ресурсів; потреба у прискореній реконструкції та адаптація до європейських стандартів, що передбачені як у стратегіях ЄС, так і в орієнтирах, закріплених у Конституції України; циркулярність постає не альтернативою, а імперативом державної політики. Таким чином, це робить її критично важливою засадою для формування нової економіки, орієнтованої на ефективність, інноваційність та відповідальність перед довкіллям.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Закон України № 254к/96-ВР від 28 черв. 1996 р. Верховна Рада України. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 16.10.2025)

2. 524 млрд доларів на відновлення та реконструкцію потребуватиме Україна у найближчі 10 років: оприлюднено нову оцінку RDNA4. Міністерство економіки України. 2024. URL:https://me.gov.ua/News/Detail/984642e7-f971-4aa7-8cc0-03e8e4fcb10e?lang=uk-UA&title=524-

MlrdDolarivNaVidnovlenniaTaRekonstruktsiiuPotrebuvatimeUkrainaUNaiblizhchi10-RokivOpriliudnenoNovuOtsinkuRdna4 (дата звернення: 16.10.2025)
3. Циркулярна економіка в Україні. Центр ресурсоефективного та чистого виробництва. URL:https://www.recpc.org/circular-economy-ua (дата звернення: 23.10.2025)
4. Звіт зі сталого розвитку 2024. ТОВ Нова пошта. 2024. URL:https://novaposhta.ua/csr/zvit_zi_stalogo_rozvitku_2024 (дата звернення: 23.10.2025)
5. Річний звіт 2024. АТ КБ «ПриватБанк». 2024. URL:https://static.privatbank.ua/files/richnyy-zvit-za-2024.pdf (дата звернення: 23.10.2025)

РЕЗУНЕНКО АНАСТАСІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ДОБРОВОЛЬСЬКА ОКСАНА**, к.т.н.,
доцент кафедри міського будівництва і архітектури
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТРАНСПОРТУВАННЯ ВОДИ В УМОВАХ ЗЕЛЕНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Сучасний етап воєнного стану та після воєнної відбудови критичної інфраструктури в Україні супроводжується зростанням водоспоживання, збільшенням урбанізаційного навантаження, зміною кліматичних умов та необхідністю екологічної безпеки. У цих умовах питання ефективного транспортування води набуває стратегічного значення, адже саме водопровідні мережі формують основу стабільного функціонування міських та промислових об'єктів. Значна частина втрат води пов'язана з фізичним зношенням труб, нерівномірністю тиску, відсутністю оперативного моніторингу й застарілими технологіями керування потокорозподілом в мережах. Тому впровадження інноваційних технологій, нових матеріалів і систем автоматизації стає ключовим напрямом зеленої трансформації економіки. Застосування «розумних» водомірів, надійних датчиків, енергоефективних насосів, дронів для візуального обстеження, а також цифрових систем управління тиском сприяє не лише підвищенню надійності мереж, а й забезпечує ощадливе використання природних ресурсів та скорочення викидів CO_2.

Метою роботи є науково обґрунтований аналіз ефективності впровадження сучасних технологій та інноваційного обладнання в системах транспортування води з метою підвищення енергоефективності, зниження втрат, забезпечення надійності та сталого функціонування водопровідних мереж у процесі відбудови інфраструктури.

Для досягнення зазначеної мети необхідно вирішити такі **завдання**: проаналізувати технічний стан ділянок водопровідних мереж та виявити зони зниження пропускної здатності, що впливають на стабільність гідравлічного режиму; розробити підходи до впровадження систем оперативного контролю тиску та витрат із використанням сенсорів, цифрових моделей і прогнозного аналізу даних

Проблеми своєчасного виявлення аварійних ділянок та попередження витоків є найбільш актуальними. Так автори [1, с. 2] зазначають, що для своєчасного фіксування короткочасних коливань тиску, які можуть вказувати на утворення витоку, важливо мати високочастотні сенсори із достатньою точністю та швидкістю спрацьовування. В роботі [2, с. 2, рис. 1] пропонується мережу поділити на «моніторингові кластери» за допомогою алгоритму Structural Deep Clustering Network (SDCN), що враховує топологічні зв'язки й гідравлічні зміни, потім у кожному кластері обирати вузли з максимальним «середнім показником сприйняття» (indicator tensor), тобто вузли, найбільш чутливі до змін тиску при аварійних ситуаціях. Дослідження за такою

тематикою є корисними для розв'язання завдання про **реагування й управління** на основі зібраних показників тиску, а також для аргументування необхідності заміни потенційно аварійних ділянок, базуючись на аналізі даних.

На рис. 1 представлена схема транспортування води одного з районів м. Запоріжжя, яка складається з 12 контурів, 60 ділянок, 49 вузлів.

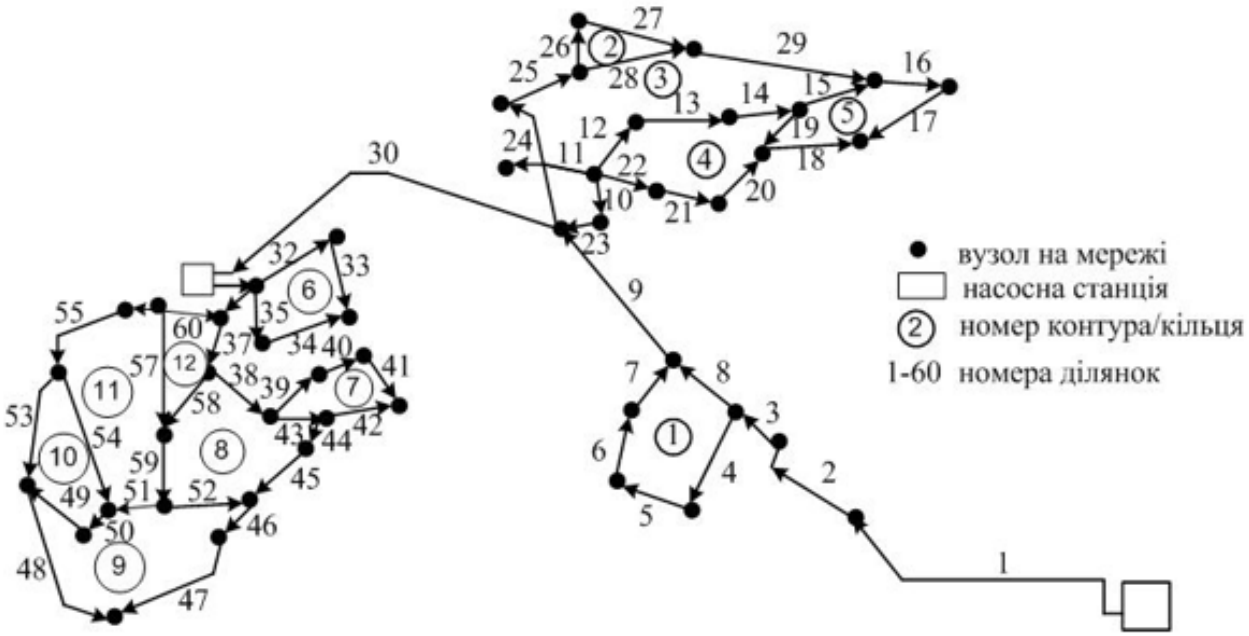

Рис. 1. Схема мережі транспортування води

В таблиці 1 представлені результати аналізу зміни пропускної здатності ділянок мережі.

Таблиця 1 - **Результати аналізу зміни пропускної здатності ділянок мережі**

			Зміна пропускної здатності									
№	Ділянки	Д, мм	5%		10%		15%		20%		30%	
1	17, 19, 33, 34, 41, 42, 58	150	136	91	133	89	131	88	130	87	128	85
2	11, 18, 28, 32, 35, 40	200	182	91	178	89	175	88	174	87	172	86
3	15, 16, 20, 21, 26, 27, 31, 39, 44, 45, 51–54	300	276	92	270	90	266	89	264	88	261	87
4	14, 22, 25, 28, 43, 46, 47, 49, 50, 55, 57 ,29	400	370	93	362	90	357	89	354	88	350	87
5	13, 24, 36, 37, 48, 56, 59	500	458	92	447	89	441	88	437	88	432	86
6	6, 7, 10, 12	600	549	92	537	89	529	88	525	87,5	518	86
7	4, 5, 60	700	641	92	626	89	618	88	612	88	605	86
8	8, 23	900	824	92	805	89	794	88	787	88	778	86
9	30	1000	916	92	894	89	882	88	875	88	864	86
10	9	1200	1099	92	1073	89	1059	86	1049	88	1037	86
11	2, 3	1400	1282	92	1252	89	1235	88	1224	88	1209	86
12	1	1600	1465	92	1431	89	1412	88	1399	88	1382	86

Аналіз результатів, наведених у таблиці 1, показує чітку тенденцію до поступового зменшення пропускної здатності трубопроводів зі зростанням ступеня їх зношення або зменшенням діаметра ефективного перерізу. Зокрема, для всіх груп ділянок спостерігається зниження пропускної здатності в межах від 5 до 30 %, причому втрати зростають пропорційно до відсотка умовного зменшення діаметра. Найбільші зміни характерні для трубопроводів малого діаметра (150–300 мм), де навіть незначне відкладення осаду чи корозійне звуження спричиняє помітне зменшення об'єму транспортування води. Для трубопроводів великого діаметра (1000–1600 мм) зниження пропускної здатності має меншу відносну величину, однак через більший обсяг води ці зміни можуть суттєво впливати на роботу системи в цілому. Зокрема, при зменшенні умовного діаметра на 30 % втрати становлять у середньому 14–16 % від початкового значення.

Отже, результати, наведені в таблиці, підтверджують необхідність своєчасного моніторингу стану мережі, контролю тиску заміни потенційно аварійних ділянок з метою попередження втрат води та забезпечення стабільної гідравлічної роботи системи водопостачання.

Таким, чином застосування інноваційних технологій контролю тиску та моніторингу водопровідних мереж дозволяє мінімізувати втрати води й енергії, знижуючи техногенне навантаження на довкілля.

Своєчасна модернізація та заміна аварійних ділянок мережі забезпечує раціональне використання ресурсів і сприяє переходу до екологічно сталих та енергоефективних систем водопостачання у процесі відбудови інфраструктури.

Список використаних джерел:

1. Zhao L., Cao Z., Deng J. A review of leak detection methods based on pressure waves in gas pipelines. Measurement. 2024. Vol. 236. URL: https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0263224124009473

2. Peng S, Cheng J, Wu X, Fang X. Pressure Sensor Placement in Water Supply Network Based on Graph Neural Network Clustering Method.Water. 2022. 14(2). URL:https://doi.org/10.3390/w14020150

СИВУН ІВАННА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **КУЛЬГАНІК ОКСАНА**, к.е.н, доцент
кафедри інноваційної економіки та цифрових технологій,
Вінницький торговельно-економічний інститут Державного торговельно-економічного університету, м. Вінниця

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Повномасштабна війна Росії проти України, що розпочалася 24 лютого 2022 року, стала одним із найпотужніших геополітичних потрясінь XXI століття. Її наслідки вийшли далеко за межі регіону, спричинивши глибокі трансформації у міжнародній економічній системі. Війна порушила глобальні ланцюги постачання, вплинула на енергетичні ринки, прискорила переорієнтацію торговельних потоків і загострила питання економічної безпеки. У цих умовах концепція сталого розвитку набуває нового змісту та практичного виміру. Вона стає не лише стратегічним орієнтиром для політики держав, а й механізмом забезпечення стійкості міжнародної економічної системи. Ключові цілі сталого розвитку - подолання бідності, енергетична безпека, розвиток інновацій і захист довкілля - перетворюються на фундаментальні чинники глобальної стабільності у світі, який переживає багатовимірні кризи.

Міжнародна економічна система - це сукупність взаємопов'язаних економічних суб'єктів, інститутів, правил і механізмів, що регулюють економічні відносини між країнами. Вона включає глобальні ринки товарів, послуг, капіталу, праці, а також міжнародні організації, такі як МВФ, Світовий банк, СОТ, ОЕСР. Система функціонує на основі принципів відкритості, взаємозалежності, конкуренції та кооперації. У мирний час ця система забезпечує ефективний розподіл ресурсів, сприяє економічному зростанню та інтеграції. Проте в умовах війни її стабільність порушується, що вимагає перегляду підходів до регулювання, посилення ролі держави та міжнародних інституцій.

Війна в Україні спричинила низку глобальних економічних шоків таких як: енергетична та продовольча кризи; інфляційний тиск; переорієнтація торговельних потоків. Енергетична криза сталася через те, що Європа, яка значною мірою залежала від російських енергоносіїв, зіткнулася з необхідністю термінової диверсифікації постачання. Це призвело до зростання цін на газ, нафту та електроенергію [1]. Продовольча криза сталася тому що Україна є одним із провідних експортерів зернових у світі, а блокування портів та руйнування інфраструктури внаслідок збройних атак рф поставили під загрозу продовольчу безпеку в багатьох країнах, особливо в Африці та Азії [2]. Наслідком цих криз стало зростання цін на енергоносії та продукти харчування, посилення інфляційного тиску й необхідність підвищення ключових ставок центральними банками. Санкції проти Росії та підтримка України з боку Заходу призвели до зміни структури міжнародної торгівлі. Країни ЄС, США, Японія та

інші скоротили економічні зв'язки з РФ, натомість активізували співпрацю з Україною [3].

Одним із ключових механізмів впливу на міжнародну економічну систему стали санкції. Від початку війни понад 40 країн запровадили обмеження проти Росії, що охоплюють фінансовий сектор, енергетику, транспорт, технології та персональні санкції.

Запровадженні санкції мають подвійний ефект: по-перше, вони обмежують доступ Росії до міжнародних фінансових ресурсів, технологій і ринків, що знижує її економічний потенціал; по-друге, вони стимулюють формування альтернативних економічних альянсів, зокрема між Росією, Китаєм, Іраном та іншими країнами, що прагнуть зменшити залежність від Заходу [4]. Це призводить до фрагментації міжнародної економічної системи, зменшення її інтегрованості та зростання регіоналізації.

Міжнародні фінансові інститути відіграють ключову роль у підтримці економіки України та стабільності глобальної системи. Зокрема, МВФ у 2023 році затвердив чотирирічну програму Механізм розширеного фінансування на 15,6 млрд дол, що стала першим випадком фінансування країни, яка перебуває у стані війни, програма передбачає підтримку макроекономічної стабільності, реформування фіскальної політики та зміцнення інституцій; Світовий банк надав понад 20 млрд дол допомоги, зокрема на соціальні виплати, охорону здоров'я, освіту та відновлення інфраструктури; Європейський Союз через інструмент Макрофінансова допомога плюс виділив Україні 18 млрд євро у 2023 році. Крім того, ЄС фінансує гуманітарні програми, оборонну підтримку через Європейський фонд миру та сприяє інтеграції України до єдиного ринку; ОЕСР здійснює аналітичну підтримку реформ в Україні, зокрема у сфері антикорупції, державного управління та цифровізації; СОТ моніторить торговельні бар'єри, спричинені війною, та сприяє збереженню доступу України до глобальних ринків. Ці дії не лише підтримують Україну, а й стабілізують міжнародну економічну систему, запобігаючи її фрагментації [5]. Більшість міжнародних програм допомоги Україні інтегрують принципи сталого розвитку. Європейський Союз, Світовий банк, ПРООН і USAID спрямовують фінансування на реалізацію концепції "зеленої відбудови", яка передбачає відновлення енергетичної інфраструктури на основі відновлюваних джерел енергії, підвищення енергоефективності будівель, розвиток "чистого" транспорту та створення умов для циркулярної економіки. Уряд України здійснює реформи, спрямовані на зменшення дефіциту бюджету, стабілізацію валютного курсу та розвиток внутрішнього ринку [3]. За підтримки міжнародних партнерів реалізуються проєкти з реконструкції транспортної, енергетичної та соціальної інфраструктури. Відновлення інфраструктури охоплює понад 3000 об'єктів, включаючи мости, дороги, школи, лікарні. Проєкти реалізуються за підтримки ЄС, Світового банку, USAID та інших донорів. Україна отримала статус кандидата в члени ЄС, що відкриває перспективи для глибшої економічної інтеграції і передбачає адаптацію українського законодавства до законодавства ЄС. Фінансова стабільність

забезпечується завдяки реформам у бюджетній сфері, контролю над інфляцією та валютною політикою, а також доступ до внутрішнього ринку ЄС без мит і квот.. За даними Центру економічної стратегії, дефіцит бюджету у 2025 році зменшено до 16% ВВП, а інфляція стабілізувалася на рівні 12%. Ці процеси зміцнюють позиції України в міжнародній системі та сприяють її стабільності.

Війна в Україні стала каталізатором глобального перегляду ланцюгів постачання. Зменшилась залежності від нестабільних регіонів – Європа скоротила імпорт енергоносіїв з Росії, натомість активізувала співпрацю з Норвегією, США, Катаром. Компанії шукають альтернативні постачальники сировини, зокрема в Африці, Латинській Америці та Південно-Східній Азії. Тенденція локалізації виробництва набирає обертів – виробництво повертається ближче до споживача, щоб зменшити ризики. Усе перераховане призводить до зростання ролі регіональних економічних блоків, таких як ЄС, Угода між США, Мексикою та Канадою, Асоціація держав Південно-Східної Азії, та посилення тенденцій до економічного протекціонізму [5].

Отже, війна в Україні спричинила глибокі геоекономічні зрушення. Відбулося зміщення центрів впливу, Західні країни консолідують економічні альянси, водночас Китай, Індія, Бразилія посилюють свою роль у Глобальному Півдні. Країни переглядають інвестиційні стратегії з урахуванням геополітичних ризиків. Наприклад, США обмежили експорт чипів до Китаю, а ЄС створює механізми захисту критичної інфраструктури. Формуються коаліції на підтримку України – G7, Рамштайнська група, а також ініціативи з відновлення, як Ukraine Recovery Conference. Ці зміни формують нову архітектуру міжнародної економіки, де безпека, стійкість і стратегічні партнерства відіграють ключову роль [5]. Війна в Україні стала каталізатором глибоких змін у міжнародній економічній системі. Вона оголила вразливості глобалізації, актуалізувала питання економічної безпеки та прискорила трансформацію торговельних, фінансових і виробничих механізмів. У відповідь міжнародна система демонструє здатність до адаптації, мобілізації ресурсів і переосмислення ролі безпеки у формуванні та функціонуванні міжнародної економічної системи.

Список використаних джерел:

1. Кваша С. Особливості формування міжнародних економічних відносин в умовах воєнного стану. Сталий розвиток економіки. 2024. № 2(49). С. 218–222. URL: https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-49-34

2. Ухналь Н. М. Виклики економічній безпеці в умовах воєнного стану. Економіка України під час війни: проблеми і перспективи відновлення. 2022. URL: https://doi.org/10.36059/978-966-397-273-2-4

3. Національний інститут стратегічних досліджень. Економічна безпека України в умовах високих воєнних ризиків. Національний інститут стратегічних досліджень. 2023. URL: https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analitychni-dopovidi/ekonomichna-bezpeka-ukrayiny-v-umovakh-vysokykh-voyennykh-ryzykiv

4. Панковець М. П., Шевчук Т. В. Міжнародні економічні санкції в системі міжнародної безпеки: досвід та ефективність застосування в сучасних умовах. Scientific Bulletin of UNFU. 2024. Т. 34, № 4. С. 34–40. URL: https://doi.org/10.36930/40340405

5. Центр економічної стратегії. Трекер економіки України під час війни. Центр економічної стратегії. 2023. URL: https://ces.org.ua/tracker-economy-during-the-war/

СТЕЦЬ АНГЕЛІНА, здобувачка вищої освіти
Науковий керівник - **ПІХНЯК ТЕТЯНА**, к.е.н., доцентка, доцентка кафедри менеджменту, економіки, статистики та цифрових технологій,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

РОЛЬ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ В РОЗРОБЦІ СТРАТЕГІЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

У сучасних умовах глобалізації, зростаючої конкуренції та обмеженості природних ресурсів питання сталого розвитку набуває особливої актуальності. Підприємства дедалі більше усвідомлюють необхідність поєднання економічної ефективності зі збереженням навколишнього середовища та соціальною відповідальністю. Водночас успішна реалізація стратегій сталого розвитку неможлива без ґрунтовного економічного аналізу, який дозволяє об'єктивно оцінити внутрішні резерви підприємства, виявити ризики та розробити обґрунтовані управлінські рішення.

Економічний аналіз у сфері сталого розвитку — це систематичне вивчення витрат, вигод, ризиків та можливостей, пов'язаних із впровадженням принципів сталого розвитку. Його основна мета — знайти баланс між економічною вигодою, соціальними інтересами та екологічними обмеженнями.

Водночас, роль економічного аналізу значно розширюється у процесі розробки стратегій сталого розвитку підприємств. Він забезпечує обґрунтування інвестиційних рішень, визначає пріоритети розвитку, враховуючи не лише економічну ефективність, але й соціальні та екологічні фактори. Аналіз дозволяє оцінити потенціал підприємства до впровадження інновацій, адаптації до вимог ESG (екологічне, соціальне, управлінське управління), а також сформувати фінансову модель, що підтримує баланс між короткостроковими цілями і довгостроковими орієнтирами сталого розвитку. У результаті, економічний аналіз стає не просто інструментом контролю, а стратегічним ресурсом, який забезпечує прозорість, обґрунтованість рішень та підвищення конкурентоспроможності підприємства у складному середовищі [1].

Фінансова стратегія підприємства є основою для забезпечення його стабільного розвитку, рентабельності та конкурентоспроможності в умовах динамічного ринку. Вона передбачає чітке визначення довгострокових цілей, оцінку ресурсного потенціалу, аналіз внутрішнього і зовнішнього середовища та вибір оптимального фінансового інструментарію для реалізації намічених завдань. У процесі стратегічного планування підприємства можуть використовувати як класичні підходи (наприклад, матриця Франшона-Романе), так і сучасні інструменти управління (ERP-системи, Project Expert, BSC), що дозволяє приймати обґрунтовані фінансові рішення та адаптуватися до змін економічного середовища.

Незважаючи на доступність інструментів стратегічного управління, вітчизняні підприємства, особливо малі та середні, рідко впроваджують їх на

практиці. Причинами цього є відсутність відповідної підготовки управлінців, короткострокова орієнтованість у прийнятті рішень, нестабільність політико-економічної ситуації та низький рівень інноваційного розвитку. Для досягнення сталого фінансового зростання українським підприємствам необхідно переосмислити свою управлінську філософію, розвивати стратегічне бачення та впроваджувати комплексні методи фінансового планування. Це дозволить підвищити ефективність використання ресурсів, знизити фінансові ризики та забезпечити довгострокову прибутковість [2].

Економічний аналіз у досягненні сталого розвитку дозволяє оцінити ефективність використання ресурсів, виявити ризики та переваги інвестицій у екологічно безпечні технології, а також обґрунтувати прийняття рішень, що враховують екологічні, соціальні й економічні аспекти.

Так, до прикладу, компанія Unilever — сталий розвиток як стратегія бізнесу. Unilever — транснаціональна компанія у сфері споживчих товарів. У 2010 році компанія запустила програму Unilever Sustainable Living Plan (USLP), мета якої — зменшення негативного впливу на довкілля, покращення здоров'я та добробуту людей. Було проведено оцінку життєвого циклу продукції (Life Cycle Assessment) для виявлення найбільш ресурсозатратних етапів, розрахунок окупності інвестицій (ROI) у нові екологічні технології, визначення кореляції між сталими практиками та зростанням ринкової вартості брендів (наприклад, «green brands»). Результати - зменшення викидів парникових газів на 52% з 2010 року, 70% зростання продажів брендів, що просувають сталий розвиток, підвищення довіри інвесторів і споживачів.

ArcelorMittal — один із найбільших світових виробників сталі. Металургія — одна з найбільш енергоємних та екологічно небезпечних галузей. Використання економічного аналізу в цьому контексті полягає в розрахунку тіньової вартості викидів CO_2 (carbon pricing) для внутрішнього планування інвестицій, аналізі витрат на впровадження технологій утилізації відходів та повторного використання води, порівняльному аналізі традиційного та «зеленого» виробництва з точки зору собівартості. Результати: зменшення витрат на енергоносії на 15% за рахунок впровадження технологій вторинного теплового використання, підвищення репутації в ESG-рейтингах, вивільнення інвестицій через «зелені облігації».

IKEA активно інтегрує принципи сталого розвитку у свою бізнес-стратегію, маючи на меті досягти повної кліматичної нейтральності до 2030 року. Компанія використовує економічний аналіз для оцінки вартості переходу на відновлювані джерела енергії, ефективності впровадження перероблених матеріалів у виробництво та впливу програм зворотного приймання товарів після використання. Завдяки цим підходам IKEA вже досягла того, що понад 50% продукції виготовляється з відновлюваних або вторинних матеріалів, а також зменшила логістичні витрати на понад 1,2 млн доларів на рік через оптимізацію упаковки.

Нікопольський завод феросплавів, зіштовхнувшись із зростаючим тиском з боку екологічного законодавства та громадськості, розпочав пошук шляхів

сталого розвитку. За допомогою економічного аналізу було проведено зіставлення витрат на екологічні штрафи з інвестиціями в модернізацію очисного обладнання, а також оцінено довгострокову ефективність оновлення енергетичної інфраструктури та внутрішніх аудитів. У результаті, підприємству вдалося зменшити розмір штрафів на 40%, підвищити енергоефективність на 18% і покращити взаємодію з місцевими громадами, що сприяло стабілізації соціального середовища.

Попри це, економічний аналіз має низку обмежень у контексті сталого розвитку, що зумовлено його зосередженістю на зростанні, ефективності та короткостроковій вигоді, без належного врахування екологічних і соціальних чинників. Одним із ключових недоліків є те, що економіка здебільшого розглядає природу як безмежне джерело ресурсів, ігноруючи екологічні межі планети — наприклад, здатність екосистем до самовідновлення або критичний рівень викидів парникових газів. Крім того, показники на кшталт валового внутрішнього продукту (ВВП), що часто використовуються як головні індикатори успішності, не відображають реальний добробут населення, не враховують нерівність, виснаження природних ресурсів або деградацію довкілля. Значна частина екологічних і соціальних наслідків економічної діяльності залишається «за кадром», оскільки вони не мають ринкової ціни й не включаються до аналізу — це явище відоме як зовнішні ефекти або екстерналії.

Окрім цього, економічні моделі часто нехтують довгостроковими наслідками, оскільки майбутні вигоди та витрати дисконтуються, тобто оцінюються як менш значущі порівняно з теперішніми, що суперечить ідеї міжпоколінної справедливості, яка є фундаментом сталого розвитку. Не менш важливою є і проблема ринкових недосконалостей, коли економіка не здатна ефективно регулювати споживання та захист спільних благ, таких як чисте повітря чи біорізноманіття. Внаслідок цього постає потреба в оновленні економічних підходів — з акцентом на інтеграцію екологічної, соціальної та економічної складових, використання альтернативних індикаторів добробуту та впровадження принципів екологічної й соціально відповідальної політики.

Сталий розвиток вимагає оновлення підходів в економічному аналізі з урахуванням екологічних та соціальних аспектів. Традиційна орієнтація на короткострокові економічні вигоди є недостатньою. Для досягнення стійкого зростання потрібно інтегрувати комплексні методи оцінки, що враховують повний спектр витрат і вигод. Досвід компаній як-от Unilever та IKEA підтверджує, що поєднання економічної ефективності з відповідальністю перед суспільством і довкіллям підвищує конкурентоспроможність і довіру.

Список використаних джерел:

1. Перерва П. Г., Лега О. В., Тютюнник С. В., Тютюнник Ю. М. Прибуток як основа фінансової стійкості та стратегічного розвитку підприємства. Актуальні питання економічних наук, №7. 2025. С.6-7.

2. Романишин В. О., Бернацька А. О. Фінансова стратегія та її роль у забезпеченні стійкого розвитку підприємства. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 2. С. 54–62.

СУХЕЦЬКА КРІСТІНА, д. філос. з менеджменту,
викладач-стажист кафедри менеджменту,
Уманський національний університет, м. Умань

ЦИРКУЛЯРНА ЕКОНОМІКА В ПОЛІТИЦІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ПРИНЦИПИ, НОРМАТИВНЕ ПІДҐРУНТЯ, ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ

Нині розвиток української економіки характеризується глибокими структурними трансформаціями, зумовленими необхідністю післявоєнного відновлення, інтеграції до європейського економічного простору та переходу до моделі сталого розвитку. В умовах зростання ресурсних обмежень, руйнування промислових потужностей і посилення екологічних викликів особливого значення набуває формування інноваційної моделі відбудови, заснованої на принципах зеленої та циркулярної економіки.

Традиційна лінійна модель господарювання – «взяти, виробити, використати, викинути» – вичерпала свій потенціал, оскільки призводить до надмірного споживання природних ресурсів і накопичення відходів. На противагу їй, циркулярна економіка передбачає замкнений цикл ресурсів, де відходи стають сировиною для нових виробничих процесів, а збереження вартості матеріалів, енергії та продуктів є ключовим економічним пріоритетом.

У європейському контексті перехід до циркулярної моделі закріплений на нормативному рівні через Європейський зелений курс та План дій ЄС з циркулярної економіки, які визначають вектор розвитку індустрії, енергетики та споживання на засадах сталості [1]. Для України впровадження принципів циркулярності має не лише екологічне, а й стратегічне соціально-економічне значення, оскільки може стати каталізатором відновлення промисловості, підвищення ресурсоефективності, розвитку інновацій та створення «зелених» робочих місць.

Отже, вивчення принципів, нормативного підґрунтя та практичних механізмів імплементації циркулярної економіки у політиці сталого розвитку України є надзвичайно актуальним у контексті післявоєнної реконструкції та зеленої трансформації економіки, що забезпечує баланс між економічним зростанням, екологічною безпекою та соціальною відповідальністю.

Питання теоретико-методологічного обґрунтування циркулярної економіки та сталого розвитку знаходять широке відображення у наукових працях як зарубіжних, так і українських дослідників. Зокрема, значний внесок у формування концептуальних засад циркулярності здійснили C. Bernard, F. Boons, V. Geng, S. E. Eshetu, J. Korhonen, P. Sloan, C. Nuur, A. Tukker, A. Feldmann та інші, які розглядають її як ключовий елемент переходу до ресурсоефективної моделі економічного розвитку.

Серед вітчизняних учених увагу до проблем впровадження принципів циркулярної економіки приділяють М. О. Варфоломєєв, який досліджує перспективи її інтеграції в економіку України, М. М. Залунін, котрий аналізує роль циркулярної моделі у забезпеченні сталого розвитку, а також М. Л. Злотнік і О. Г. Мельник, що зосереджують увагу на можливостях та механізмах

адаптації принципів циркулярності у діяльності українських підприємств. Дослідження М. В. Рудої і Я. В. Мирки присвячено питанням формування циркулярних бізнес-моделей, тоді як О. М. Чабанюк і Н. О. Лобода акцентують на сутності, перевагах і стратегічних орієнтирах концепції сталого розвитку [2].

Ключовою основою циркулярної економіки є система принципів, відома як концепція 9R, що визначає послідовність дій зі зменшення споживання ресурсів та мінімізації утворення відходів. Вона передбачає дев'ять рівнів пріоритетності, починаючи від повної відмови від надмірного споживання до повторного використання енергії з відпрацьованих матеріалів (рис. 1).

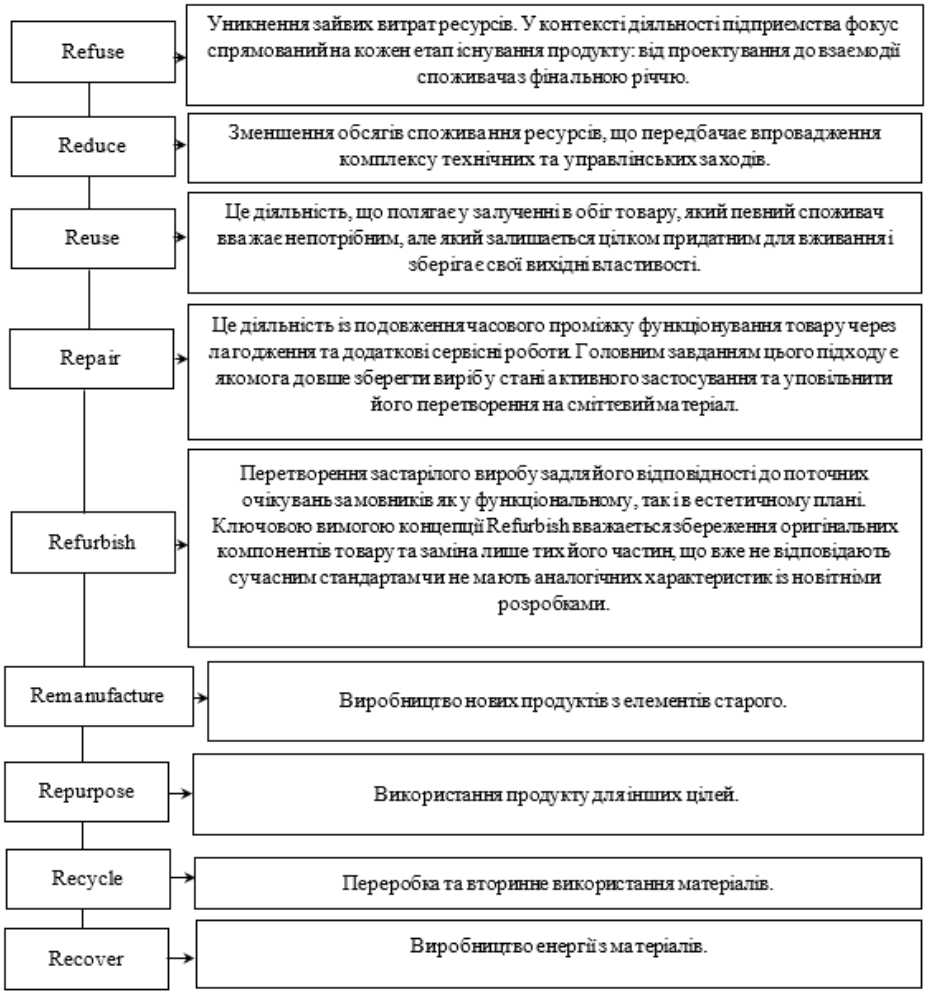

Рис. 1. Принципи циркулярної економіки «9R»

Джерело: сформовано автором на основі [3]

Як було зазначено вище, то на міжнародному рівні розвиток циркулярної економіки визначається ключовими стратегічними документами (Європейський зелений курс та План дій з циркулярної економіки), що передбачають підвищення ресурсоефективності, розвиток вторинних ринків і сталий дизайн продукції.

В свою чергу в Україні формування нормативної бази циркулярної економіки відбувається в межах імплементації Угоди про асоціацію з ЄС. Основу становлять Національна економічна стратегія до 2030 року, Стратегія

управління відходами до 2030 року та Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату, що передбачають перехід до замкнених циклів виробництва та інтеграцію екологічних принципів у господарську політику [].

Важливим напрямом є розвиток розширеної відповідальності виробника, екологічного маркування та «зелених» публічних закупівель, які сприяють поширенню циркулярних практик. Подальша гармонізація законодавства України з правом ЄС забезпечить системний перехід до моделі сталого розвитку.

Відмітимо, що в Україні процес переходу до циркулярної економіки перебуває на початковому етапі, однак має стратегічну підтримку держави. Важливим кроком є ухвалення нової редакції Закону «Про управління відходами», який адаптований до норм ЄС і створює передумови для розвитку вторинної сировини, переробки та мінімізації відходів. Активно розвиваються ініціативи у сферах енергоефективності, сталого агровиробництва та «зелених» інновацій, підтримувані міжнародними програмами технічної допомоги [5].

Як висновок, можемо зазначити, що циркулярна економіка є ключовим інструментом реалізації політики сталого розвитку, що забезпечує раціональне використання ресурсів, зменшення екологічного навантаження та формування нових економічних можливостей. Для України пріоритетним завданням є подальша гармонізація законодавства з європейськими нормами, розвиток інституційної підтримки «зелених» інновацій і стимулювання бізнесу до впровадження циркулярних моделей.

Список використаних джерел:

1. The European Green Deal. URL: https://surl.li/vdvshb (дата звернення 23.10.2025)
2. Горбаль Н. І., Ломага Ю. Р. Циркулярна економіка – основа сталого розвитку підприємств. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми економіки та управління». 2022, № 1 (9). С. 9-24.
3. Модель циркулярної економіки. URL: https://surl.li/byadum (дата звернення 23.10.2025)
4. Урядовий портал (2025). Про схвалення Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/250431699 (дата звернення 25.10.2025)
5. Юридична газета (2025). Зміни у законодавстві ЄС: новий крок до циркулярної економіки та виклики для України. URL: https://surl.lu/pcplcv (дата звернення 26.10.2025)

TARAN VALERII, student,
Scientific advisor – **TSVILIY SERGIY**, candidate of economic sciences, docent, associate professor of Department of tourism, hotel and restaurant business,
National University «Zaporizhzhia Polytechnic», Zaporizhzhia

FORMATION OF A MARKETING STRATEGY FOR THE DEVELOPMENT OF A TOURISM COMPANY IN THE POST-WAR PERSPECTIVE

The strengthening of globalization processes in the tourism business, the negative impact of the covid-19 pandemic, a significant increase in the role of the consumer in the formation of demand for tourism services, a significant intensification of competition and the war in Ukraine at the present stage put forward new requirements for the formation of a tourism enterprise management system and the application of strategic management tools in order to achieve competitive advantages in the post-war economy and long-term success in the tourism services market. Today, scientists have not paid attention to the issues of forming a marketing strategy for a tourism company on the basis of a comprehensive post-war approach, which would be based on taking into account the most significant factors influencing the business and on scientifically sound methods and methods of environmental research.

It is advisable to understand the development of a marketing strategy for a tourism enterprise as the process of creating and practical implementation of the general program of actions of the company, and the goal is to effectively allocate resources to achieve market goals. The process of forming a marketing strategy should be justified and detailed, and almost every stage of this process requires attention and analysis [4].

One of the main stages of the process of forming a marketing strategy of an enterprise is a strategic analysis of its marketing environment. This stage should include a comprehensive study of internal and external environmental factors in order to identify the weaknesses and strengths of a tourism enterprise, as well as an assessment of the main opportunities and threats.

The economic scientific literature considers many approaches that are recommended for use when conducting a strategic analysis of the marketing environment, in particular: TOWS; SWOT; SPACE; PEST/STEP; five forces of competition (according to M. Porter); BCG; PIMS; multi-criteria matrices (D. Monieson, G. Day, McNamee, Hex-Medzhlaff, MC-GE, Shell-DPM); SNW. Among the listed approaches, matrix models are gaining the greatest popularity today due to their ease of use in the languages of persistent business uncertainty. When forming a marketing strategy for tourism enterprises, economic and mathematical methods are also effective [2].

To carry out a strategic analysis of the marketing environment of a tourism company with regard to its effective functioning in the post-war perspective, it is advisable to apply the benchmarking methodology, which is based on the study and implementation of management methods of other enterprises that are successfully operating in the market into the company's activities, by comparing its activities with

theirs, identifying and researching its weaknesses on the basis of such a comparison. By applying benchmarking, an enterprise usually receives a number of advantages regarding its own activities and has a real opportunity: 1) to "see itself from the outside", in other words, to study, analyze and evaluate its weaknesses and strengths in a detached and objective manner; 2) to study in detail the activities of companies that occupy a leading position in the industry and a priority position in the market, and to determine the main strategic and tactical guidelines for bringing its own company to the forefront; 3) to be enriched with ideas in various business sectors (tour booking system, travel organization); 4) have the latest information about the activities of competitors, that is, keep abreast of economic processes in the market.

Thus, the development of a post-war marketing strategy for the development of a domestic tourism company should take into account both traditional methods and techniques and innovative mechanisms based on accounting for scientific achievements.

The specificity of marketing in tourism lies in the unique features of the product, in demand management, in the philosophy and strategy of the tourism company. The basis for the formation of a rational and reasonable strategy and tactics in the segments of the service market is the organization and conduct of marketing research, which includes the following processes: analysis of current problems and definition of the analysis strategy; selection of information sources; information analysis; systematization and processing of data [3]. Problems can be identified through: consumer demand research; analysis of the directions of transformation of the external and internal environment; situational analysis of the competitive environment; orientation on the results of the information source. Usually, data on confidential management processes and internal statistics are stored on private information platforms. Using special information web resources and file servers, it is necessary to study the organizational features and aspects of the behavior of the management object in the markets [1]. Modern technologies contribute to the rapid collection of various information using search engines, which provide tour operators with the basis for market research, consumer demand, the actions of competing companies, and the pricing policy of tourism and recreation services markets [5]. It should be added that the basic directions for reflecting the meaning and essence of the marketing approach to organizing tourism business management are a set of communication strategies such as: promotion of tourism services during PR campaigns; management of communication relations between the public and the tourism company; distribution of the tourism product; direct interaction with the customer; product sales with information support.

References:

1. Барвінок Н. В. Особливості та значення управління маркетинговою діяльністю туристичного підприємства. *Економічні горизонти.* 2022. №3(21). С. 21–31. DOI: 10.31499/2616-5236.

2. Маркетинг в туризмі : Навчальний посібник. / С. М. Цвілий, Т. С. Кукліна, В. М. Зайцева. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2022. 260 с.

3. Мельниченко С., Зікій Н. Туристичні підприємства України: виклики реальності. *Вісник КНТЕУ*. 2019. № 3. С. 70–84.

4. Trusova N., et all. Innovative Incentives of the Tourism Industry in the Period of Post-Conflict Reconstruction of Ukraine. *Review of Economics and Finance*. 2022. №20. 1237-1248. DOI: 10.55365/1923.x2022.20.136.

5. Tsviliy S. Tourism industry methodology: potential for business development and regulation in countries of the world. *Economics and Region*. 2024. № 3 (94). Pp. 30–40. DOI: 10.26906/EiR.2024.3(94).3479.

ТИТАРЕНКО ІРИНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ВЕЙДЕР ТЕТЯНА**, канд.держ.упр.,
доцент кафедри менеджменту та маркетингу,
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Дніпро

ІНКЛЮЗИВНІ ЦИФРОВІ ЕКОСИСТЕМИ ЯК ПРІОРИТЕТ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ІНДУСТРІЇ 5.0

В останні десятиліття концепція інклюзивного розвитку стала центральним елементом дискусій про стійке економічне зростання та соціальну справедливість у світовому масштабі. Раніше економічні теорії фокусувалися на кількісних показниках зростання, ігноруючи розподіл ресурсів і доступ різних груп до благ. Проте, глобальні кризи та зростання нерівності підкреслили потребу в нових підходах до суспільно-економічного прогресу.

Багатовимірність концепції інклюзивності відображається в її міждисциплінарному характері. На перетині економіки, соціології, політології та філософії формується комплексне розуміння інклюзивності як процесу, що забезпечує широку участь, справедливий розподіл ресурсів та рівні можливості для всіх членів суспільства.

Формування інклюзивного ринку праці ґрунтується на низці принципів, які спрямовані на забезпечення справедливості, рівності та захисту працівників. Згідно з МВФ [1], ключовими принципами є: доступ, справедливість, захист, голос. Додаткові принципи можна знайти в Європейському стовпі соціальних прав, який включає рівні можливості та гендерну рівність [2].

Ці принципи є основою для створення інклюзивного ринку праці, який не лише сприяє економічному зростанню, але й забезпечує соціальну справедливість і рівність (табл. 1). Вони особливо актуальні в контексті України, де виклики, пов’язані з війною, такі як міграція та повернення ветеранів до цивільного життя, вимагають адаптації трудової політики до потреб вразливих груп [3].

Таблиця 1 - **Основні принципи інклюзивного ринку праці**

Принцип	Опис	Приклади заходів
Доступ	Рівні можливості для працевлаштування на основі здібностей	Антидискримінаційні закони, програми перекваліфікації
Справедливість	Оплата праці, що відображає внесок, без упереджень	Закони про рівну оплату, прозорі системи зарплат
Захист	Механізми захисту від економічних ризиків	Страхування від безробіття, пенсійні програми
Голос	Можливість працівників впливати на умови праці	Колективні переговори, профспілки
Рівні можливості	Рівне ставлення до всіх у сфері працевлаштування	Програми підтримки вразливих груп, антидискримінаційні політики
Гендерна рівність	Рівні можливості для жінок і чоловіків	Ініціативи з гендерної рівності, підтримка жінок у кар’єрі

Джерело: складено автором на основі [1, 2]

Сучасний глобальний економічний розвиток характеризується активною цифровою трансформацією, яка переосмислює ринок праці та створює нові можливості для соціально вразливих груп, зокрема осіб з інвалідністю. Цифрові технології усувають бар'єри, що обмежують доступ до працевлаштування, пропонуючи альтернативні способи виконання роботи, гнучкі умови праці та розширюючи вибір професій для людей із різними порушеннями здоров'я.

Відновлення та стійкість людського капіталу є пріоритетним вектором в умовах безпрецедентних викликів українських реалій. Пропозиція створення саме цифрової екосистеми обґрунтована тим, що інклюзія – це екосистемне середовище, в якому враховані інтереси всіх користувачів архітектурного чи онлайн-простору, орієнтуючись на їхні здібності та запити. Цифрові екосистеми - це мережі взаємопов'язаних цифрових технологій. Вони створюють цінність через співпрацю людей, бізнесів і систем. Цифрові екосистеми дозволяють доступ до інформації в реальному часі.

В умовах Індустрії 5.0, що характеризується інтеграцією передових технологій та гуманістичним підходом, створення інклюзивних цифрових екосистем на ринку праці в Україні є важливим кроком для забезпечення рівних можливостей для всіх громадян, особливо для вразливих груп населення — ветеранів, внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та осіб з інвалідністю. Ці групи потребують додаткових знань і навичок для адаптації до нових умов ринку праці, а пропонована екосистема спрямована на вирішення їхніх потреб через комплексну цифрову платформу. Така платформа об'єднує інструменти для пошуку роботи, професійного розвитку та навчання бізнесу принципам інклюзії, використовуючи сучасні технології для створення адаптивного та доступного середовища.

Отже, з урахуванням визначених потреб і перешкод, можна визначити основні складові інклюзивних цифрових екосистем на ринку праці в Україні в сучасних умовах. Зокрема, вони включають:

1. Інклюзивна платформа для пошуку роботи з використанням ШІ

Цей компонент передбачає розробку платформи, яка враховує специфічні потреби вразливих груп. Вона має бути доступною та зручною у використанні, зокрема завдяки адаптивному дизайну та підтримці допоміжних технологій. Штучний інтелект (ШІ) відіграє ключову роль у персоналізованому підборі вакансій, аналізуючи навички, досвід і потреби кожного користувача. Платформа також включатиме інструменти для створення резюме, підготовки до співбесід та отримання кар'єрних рекомендацій, що допоможе користувачам ефективно презентувати себе роботодавцям.

2. Навчальні програми з DEI (Diversity, Equity, Inclusion) для бізнесів

Для підтримки інклюзивного ринку праці бізнеси потребують знань про принципи різноманіття, рівності та інклюзії (DEI). Пропонується розробити онлайн-курси та тренінги для роботодавців і HR-фахівців, які навчатимуть створювати інклюзивне робоче середовище. Додатково бізнеси отримають інструменти для оцінки інклюзивності своїх організацій, наприклад, через аналіз даних про склад працівників і їхні потреби. Створення спільноти для

обміну досвідом і кращими практиками сприятиме поширенню інклюзивних підходів серед компаній.

3. Платформа для професійного розвитку та перекваліфікації вразливих груп населення

Ця платформа зосереджена на ветеранах, ВПО та особах з інвалідністю, пропонуючи спеціалізовані навчальні програми, які відповідають їхнім потребам. Навчальні матеріали мають бути доступними завдяки адаптивним технологіям, таким як субтитри, аудіо- та відео- контент, а також інтерактивні симуляції. Інтеграція менторських програм і кар'єрного консультування допоможе учасникам не лише здобути нові навички, а й успішно застосувати їх на практиці, адаптуючись до змін на ринку праці. Важливо відмітити, що держава має заохочувати бізнес до участі в подібних програмах, надаючи фінансові стимули та підтримуючи розвиток партнерства між державою і приватним сектором. Партнерство між державою, бізнесом і громадськістю передбачає співпрацю державних установ, компаній та громадських організацій для координації зусиль із забезпечення рівних можливостей на ринку праці. Громадські організації можуть допомагати вразливим групам знаходити роботу, надаючи консультації та підтримку в працевлаштуванні, тоді як бізнес може впроваджувати програми корпоративної соціальної відповідальності, спрямовані на розвиток інклюзивних практик. Така міжсекторальна співпраця сприяє ефективному розподілу ресурсів, обміну досвідом і створенню комплексної системи заходів для підтримки зайнятості.

Отже, інклюзія є стратегічним довгостроковим вкладенням, яке вимагає створення комплексної екосистеми рішень, а не лише ізольованих заходів, таких як пандуси чи підіймачі. Досягнення справжньої безбар'єрності, особливо в цифровому середовищі, потребує негайних і спільних зусиль держави, бізнесу та громадянського суспільства для формування суспільства, де всі мають рівні можливості в незалежній Україні.

Список використаних джерел:

1. ElGanainy A. A., Ernst E., Merola R., Rogerson R., Schindler M. Inclusivity in the Labor Market. Washington, D.C. : International Monetary Fund, 2021. 50 p. (Working Paper ; No. 2021/141). — URL: https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2021/05/19/Inclusivity-in-the-Labor-Market-50230

2. Європейська Комісія. The European Pillar of Social Rights in 20 principles. — 2023. — URL: https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/european-pillar-social-rights-20-principles_en

3. Інформаційно-обчислювальний центр Міністерства соціальної політики України. Внутрішньо переміщені особи: статистика. — 2025. — URL: https://www.ioc.gov.ua/analytics/dashboard-vpo

ТОРГОНСЬКА ДАРИНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **КАРЛІН МИКОЛА**, д.е.н., професор
Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

ДОСВІД ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ КРАЇН ЄС У КОНТЕКСТІ ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ

Післявоєнне відновлення економіки є складним процесом, що вимагає не лише відбудови зруйнованої інфраструктури, але й формування нової моделі економічного розвитку. Досвід європейських країн демонструє, що інтеграція принципів зеленої економіки у процес реконструкції створює можливості для модернізації виробництва, підвищення енергетичної незалежності та формування стійкої економічної системи. Для України, що стоїть перед викликами післявоєнної відбудови, аналіз європейського досвіду має практичне значення.

Історичний контекст післявоєнного відновлення Європи після Другої світової війни базувався на масштабних інвестиціях у традиційну індустріальну модель економіки. План Маршалла забезпечив фінансування відбудови промисловості, транспортної інфраструктури, енергетичного сектору. Проте сучасні виклики кліматичних змін та вичерпання природних ресурсів вимагають принципово іншого підходу до реконструкції економіки [1].

Концепція зеленої економіки передбачає трансформацію виробничих процесів у напрямі зниження вуглецевих викидів, ефективного використання ресурсів та мінімізації негативного впливу на довкілля. Європейський зелений курс визначає стратегічні пріоритети розвитку ЄС до 2050 року, включаючи досягнення кліматичної нейтральності, розвиток відновлювальної енергетики та циркулярної економіки. Ці принципи стають орієнтирами для післявоєнного відновлення.

Енергетична трансформація є центральним елементом зеленого відновлення. Країни ЄС активно інвестують у відновлювальні джерела енергії – сонячну, вітрову, гідроенергетику, біомасу. Це знижує залежність від імпорту викопного палива та підвищує енергетичну безпеку. Для післявоєнної відбудови інвестиції у зелену енергетику мають подвійний ефект: створення нової інфраструктури та формування основи для сталого розвитку [3].

Німеччина після об’єднання здійснила масштабну модернізацію промисловості Східної Німеччини з інтеграцією екологічних стандартів. Закриття застарілих вугільних електростанцій супроводжувалося будівництвом сучасних об’єктів відновлювальної енергетики. Програми підтримки енергоефективності житла дозволили знизити споживання енергії та створити робочі місця у будівельному секторі. Цей досвід демонструє можливість поєднання економічної реконструкції з екологічною модернізацією.

Польща як країна колишнього соціалістичного блоку здійснила трансформацію від вугільної до диверсифікованої енергетичної системи. Інвестиції у вітрову та сонячну енергетику, модернізація теплових мереж, програми енергоефективності житла створили нові сектори економіки. Фонди

ЄС відіграли ключову роль у фінансуванні зеленої трансформації польської економіки.

Балканські країни, що пережили конфлікти у 1990-х роках, отримали підтримку ЄС для відбудови з урахуванням екологічних стандартів. Хорватія, Словенія, інші країни регіону інвестували у відновлення природних екосистем, розвиток екотуризму, модернізацію промисловості відповідно до європейських норм. Це створило основу для сталого економічного зростання та європейської інтеграції.

Циркулярна економіка як модель мінімізації відходів та максимального повторного використання ресурсів набуває особливого значення для післявоєнного відновлення. Замість традиційної лінійної моделі виробництво-споживання-утилізація, циркулярна економіка передбачає замкнені цикли використання матеріалів. Це знижує потребу у сировині та зменшує екологічне навантаження.

Зелена інфраструктура включає відбудову транспортних систем з пріоритетом електротранспорту, розвиток велосипедної інфраструктури, модернізацію залізничного транспорту. Нідерланди, Данія, інші країни ЄС інвестують у створення інтегрованих транспортних систем, що знижують викиди парникових газів та покращують якість повітря у містах. Для післявоєнної відбудови це створює можливість одразу будувати сучасну інфраструктуру [2].

Фінансування зеленого відновлення здійснюється через різноманітні механізми. Зелені облігації дозволяють залучати приватний капітал для екологічних проєктів.

Фонд відновлення ЄС Next Generation EU виділяє значні ресурси на зелену трансформацію економіки країн-членів. Європейський інвестиційний банк надає пільгові кредити для проєктів відновлювальної енергетики та енергоефективності.

Створення робочих місць у зелених секторах економіки є важливим соціальним ефектом післявоєнного відновлення. Будівництво об’єктів відновлювальної енергетики, модернізація будівель, розвиток органічного сільського господарства, екотуризм створюють можливості працевлаштування для населення. Програми перекваліфікації працівників традиційних галузей для роботи у зелених секторах забезпечують соціальну підтримку трансформації.

Технологічні інновації є рушійною силою зеленої економіки. Країни ЄС інвестують у дослідження та розробку чистих технологій, енергозберігаючих рішень, систем розумних мереж. Для післявоєнного відновлення це створює можливість одразу впроваджувати найсучасніші технології замість відтворення застарілих виробничих моделей.

Міжнародна технічна допомога та обмін досвідом прискорюють процес зеленої трансформації. Програми партнерства між містами, обмін експертизою, навчальні програми для фахівців дозволяють швидше засвоювати передові практики. Для країн, що здійснюють післявоєнне відновлення, доступ до знань та технологій європейських партнерів є цінним ресурсом.

Регуляторна гармонізація з європейськими екологічними стандартами створює передумови для інтеграції у єдиний ринок ЄС. Впровадження директив щодо якості повітря, води, управління відходами, енергоефективності підвищує конкурентоспроможність національної економіки. Для післявоєнної відбудови це можливість одразу будувати економіку, сумісну з європейською.

Досвід післявоєнного відновлення країн ЄС у контексті зеленої економіки демонструє можливості трансформації кризи у стимул для модернізації. Інтеграція принципів сталого розвитку у процес реконструкції створює довгострокові конкурентні переваги, підвищує енергетичну незалежність, формує нові сектори економіки та покращує якість життя населення. Для України цей досвід є цінним орієнтиром при плануванні післявоєнного відновлення з урахуванням глобальних викликів кліматичних змін.

Список використаних джерел:

1. Шевченко О. В., Ковальчук Т. Т. Зелена економіка як модель сталого розвитку. *Економіка та держава.* 2021. № 9. С. 42-56.
2. Буркинський Б. В., Галушкіна Т. П. Стратегічні орієнтири зеленої трансформації економіки України. *Економіка України.* 2022. № 7. С. 18-35.
3. Мельник Л. Г., Дегтярьова І. Б. Європейський досвід зеленої економіки: уроки для України: монографія. Суми: Університетська книга, 2023. 384 с.

ТЮРЕНКОВА КАТЕРИНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **СУХОРУКОВА АННА,**
к. н. з державного управління, доцент,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

ЕКОЛОГІЧНА МОДЕРНІЗАЦІЯ ПРОМИСЛОВОСТІ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Післявоєнна відбудова України вимагає нових підходів до розвитку промисловості, які поєднують економічне зростання із збереженням навколишнього середовища. Традиційні моделі виробництва, що базуються на інтенсивному використанні природних ресурсів, більше не відповідають сучасним викликам і європейським стандартам сталого розвитку. У цьому контексті екологічна модернізація промисловості стає ключовим інструментом відновлення економіки, дозволяючи одночасно підвищувати конкурентоспроможність підприємств, зменшувати викиди парникових газів і впроваджувати енергоефективні технології.

Екологічна модернізація передбачає застосування передових технологічних, управлінських і економічних рішень, які сприяють покращенню стану навколишнього середовища та забезпечують комфортні умови і високу якість життя населення [1, с.85].

Утворення та утилізація відходів стають дедалі відчутнішою проблемою як у політичному, так і в економічному вимірі розвитку територій. Обсяги відходів продовжують зростати разом із прибутковістю виробництва, а витрати на їх захоронення, як економічні, так і екологічні, невпинно підвищуються. Тому важливо прискорити перехід до екологічно безпечних технологій у ключових сферах виробництва шляхом впровадження принципів сталого розвитку на всіх етапах — від виготовлення продукції до утилізації відходів [2, с.77].

Екологічно орієнтоване управління промисловістю передбачає:

- пріоритетний контроль за станом навколишнього середовища як одного з ключових напрямів розвитку промисловості;
- підтримання балансу між внутрішнім та зовнішнім середовищем підприємств;
- визначення вимог чинних нормативно-правових актів у сфері екології для ефективного планування життєвого циклу екологічно чистої продукції та послуг;
- забезпечення відповідності виробничих процесів установленим екологічним стандартам;
- задоволення економічних потреб споживачів із мінімальним негативним впливом на довкілля;
- проведення аналізу розбіжностей між фактичними результатами та стратегічними екологічними орієнтирами розвитку промисловості;
- оцінку ефективності екологічного управління за допомогою екологічного аудиту [4, с. 221].

На кожному підприємстві, яке дбає про стан довкілля та прагне

відповідати вимогам міжнародних стандартів, необхідно формувати екологічну політику, що повністю узгоджується з його виробничою діяльністю, видами послуг та продукцією. Важливим кроком є впровадження системи екологічного менеджменту, яка забезпечує прозорість для всіх зацікавлених сторін — органів влади, суспільства та населення — і підтверджує контроль та поступове зменшення негативного впливу на навколишнє середовище. Основою такої системи є принцип постійного вдосконалення, який дає змогу екологічному менеджменту безперервно розвиватися, підвищувати свою ефективність і забезпечувати сталий розвиток підприємства.

Залежно від поточного рівня екологічної безпеки, ступеня використання природних ресурсів у виробництві та споживанні, а також рівня соціально-економічного розвитку, застосовуються різні підходи до екологізації інноваційної діяльності. На рівні підприємства для впровадження пріоритетних напрямів екологічно орієнтованого інноваційного розвитку необхідно:

- формувати та оптимізувати організаційну структуру управління і організаційно-економічні взаємозв'язки;
- забезпечувати ресурсну базу для розвитку цільових ринків, включно з пошуком джерел фінансування та оптимізацією їх структури;
- контролювати процеси інноваційного розвитку з урахуванням змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі підприємства.

Наприклад, у країні було затверджено «Стратегію розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року». Цей документ визначає сучасний стан інноваційного розвитку у порівнянні з іншими державами та подальші дії щодо створення сприятливих умов для розвитку національної інноваційної екосистеми [3, с.107]. Це дозволить створити сприятливе середовище для розвитку бізнесу та науки, забезпечить доступ до сучасних фінансових інструментів, сприятиме впровадженню екологічно орієнтованих інновацій і модернізації виробництва. Це підвищить конкурентоспроможність України на світовому ринку, активізує міжнародну співпрацю, сприятиме створенню нових робочих місць і підвищенню рівня життя населення.

Екологічна модернізація промисловості є необхідною умовою післявоєнного відновлення економіки України, оскільки дозволяє поєднати економічне зростання із захистом навколишнього середовища та відповідністю європейським стандартам сталого розвитку. Впровадження сучасних екологічно орієнтованих технологій і систем управління сприятиме зменшенню негативного впливу виробництва на довкілля, раціональному використанню природних ресурсів та підвищенню конкурентоспроможності підприємств. Важливим чинником є формування ефективної екологічної політики та впровадження системи екологічного менеджменту, що забезпечують прозорість і контроль екологічних процесів. У підсумку, екологізація промисловості виступає ключовим інструментом сталого розвитку України, здатним забезпечити не лише відновлення, а й довгострокове зростання економіки та підвищення якості життя населення.

Список використаних джерел:

1. Федоренко С. В., Василенко Л. О., Палиця С. В. Екологічна модернізація підприємництва в умовах післявоєнної відбудови України. АГРОСВІТ № 8, 2024. С. 83-89.
2. Управління відходами у глобалізованому світі: виклики та перспективи / О. В. Шебаніна, А. І. Бурковська, А. С. Полторак, А. В. Бурковська, А. Л. Сухорукова // Система управління відходами в циркулярній економіці: фінансові, соціальні, екологічні та енергетичні детермінанти : монографія / за заг. ред. А. С. Росохатої, М. Г. Мінченко. Суми : Сумський державний університет, 2023. С. 74-83.
3. Poltorak A., Khrystenko O., Sukhorukova A., Moroz T., Sharin O. Development of an integrated Approach to assessing the impact of innovative development on the level of financial security of households. Eastern-European of Enterprise Technologies, 2022, 1 (13-115). P. 103-112.
4. Лутковська, С. М. Модернізація системи екологічної безпеки еколого-економічного розвитку. Українськии журнал прикладної економіки. 2019. Том 4. № 4. С. 216–225.

УЩЕНКО ПАВЛО, ЯВОРСЬКИЙ ВЛАДИСЛАВ, аспіранти
Науковий керівник – **БРИЧ ВАСИЛЬ**, д.е.н., професор
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

ФОРМУВАННЯ НИЗЬКОВУГЛЕЦЕВОЇ ПОВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗМІНИ УПРАВЛІНСЬКОЇ ПАРАДИГМИ

Війна, розв'язана росією проти України, стала не лише гуманітарною та безпековою катастрофою, а й каталізатором переосмислення траєкторії економічного розвитку держави. Повномасштабне вторгнення спричинило парадоксальний ефект – різке скорочення промислових і енергетичних викидів унаслідок руйнувань виробництва поєдналося зі значним зростанням «викидів війни» – вуглецю, що утворюється через бойові дії, пожежі, вибухи та руйнування інфраструктури. За оцінками міжнародних досліджень [3–4], лише за перші півтора року війни ці викиди становили близько 77 млн тонн CO_2-еквіваленту, а загальна оцінка за 2022–2025 роки перевищує 230 млн тонн. Водночас енергетичні та промислові обсяги скоротилися більш ніж на чверть, що формально знизило загальний рівень національних викидів на 23–26 % порівняно з довоєнним 2021 р. Така подвійність засвідчує, що післявоєнне відновлення має бути не поверненням до старих індустріальних моделей, а якісним переходом до низьковуглецевої економіки, побудованої на нових управлінських принципах і технологічних основах.

Зміна парадигми управління означає перехід від моделі «ремонту минулого» до концепції «відбудови через декарбонізацію». Теоретико-методологічні орієнтири цього переходу визначені у довгостроковій Стратегії низьковуглецевого розвитку України до 2050 року [2], а також у Стратегії формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року і затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024–2026 р. [1]. Ці документи визначають системний підхід до кліматичної політики України, в основі якої – запровадження системи моніторингу, звітності та верифікації викидів, підготовка до впровадження національної системи торгівлі квотами на викиди, розбудова інститутів «зеленої» таксономії, державних зелених закупівель і фінансових механізмів декарбонізації [7].

Післявоєнна відбудова України, яка вимагатиме сотень мільярдів доларів інвестицій, неминуче має стати лабораторією нової економічної моделі, в основі якої – вуглецева нейтральність. У цій моделі інфраструктура відновлюється одразу з урахуванням енергоефективності, цифрових систем управління, стандартів ISO 50001 та циркулярної економіки [6]. Відповідно до оновлених положень Стратегії низьковуглецевого розвитку України до 2050 року Україна має досягти зменшення викидів парникових газів на 65 % від рівня 1990 р. та наблизитися до вуглецевої нейтральності. Перші орієнтири закладено в Національному плані з енергетики та клімату на період до 2030 року, узгодженому з вимогами ЄС, що визначає траєкторію скорочення викидів, розвиток відновлюваних джерел енергії, електрифікацію попиту та реформу енергетичного ринку з урахуванням принципів «зеленої»

трансформації ЄС [8].

Особливе значення для України має інтеграція до європейського вуглецевого ринку. Починаючи з 2026 р., механізм прикордонного вуглецевого коригування (CBAM) ЄС накладає додаткові мита на імпорт сталі, цементу, добрив і електроенергії, якщо їх вуглецевий слід перевищує європейські стандарти. Це створює прямий стимул для українських виробників декарбонізувати свої процеси або запровадити внутрішню ціну на вуглець через національну систему торгівлі квотами на викиди. Без цього ризикує знизитися конкурентоспроможність експорту, який нині становить близько 60 % валютних надходжень країни. У цьому контексті важливим є своєчасне розгортання системи моніторингу, звітності та верифікації та створення прозорої інфраструктури для сертифікації «зелених» продуктів, зокрема сталі, цементу та електроенергії з відновлюваних джерел.

Енергетичний сектор залишається ключовим напрямом трансформації. У 2023 р. Україна виробила близько 103 ТВт·год. електроенергії, з яких приблизно половина припала на атомну генерацію, ще близько 22 ТВт·год. – на вугільну. Частка відновлюваних джерел енергії залишається відносно невисокою, але поступово зростає попри складні воєнні умови. Розвиток мікромереж, накопичувачів енергії, локальних сонячних і вітрових установок дає змогу посилювати енергетичну безпеку й скорочувати втрати в мережах. Паралельно формується ринок біометану: у 2024–2025 рр. вже здійснено перші експортні поставки до ЄС, готується синхронізація українського реєстру гарантій походження (GOs) з Єдиною базою даних ЄС (Union Database). Біометан і «зелений» водень можуть стати новими експортними нішами для повоєнної економіки, водночас сприяючи заміщенню викопного газу у внутрішньому балансі.

Не менш важливою складовою є справедлива трансформація вуглецевих регіонів – передусім Донбасу та західноукраїнських шахтарських територій. Модернізація старопромислових зон у центри виробництва «зелених» будматеріалів, електромобільних компонентів чи відновлюваної енергії має створити нові робочі місця, замінивши вугілля як основу регіональної економіки. У цьому напрямі Стратегія низьковуглецевого розвитку України до 2050 року пропонує інтеграцію кліматичних інвестицій у регіональні стратегії відновлення, що повністю узгоджується з політикою ЄС щодо «справедливого переходу» [9].

Ключові управлінські інструменти переходу – це запровадження системи моніторингу, звітності та перевірки викидів; підготовка до впровадження національної системи торгівлі квотами на викиди парникових газів; «зелена» таксономія; державні зелені закупівлі; контракти на різницю для «зеленої» сталі та цементу, а також запровадження обов'язкових енергоменеджмент-систем у державному секторі. Запуск повноцінної системи торгівлі викидами передбачений після завершення воєнного стану, орієнтовно в період 2026–2028 рр., із поетапним розширенням охоплення секторів. Система моніторингу, звітності та перевірки викидів має стати не лише механізмом контролю, а й

базою для залучення міжнародних кліматичних фінансів і репарацій за «викиди війни».

Аналітичні показники свідчать, що попри руйнування, в Україні зберігається значний потенціал для «зеленого перезапуску». Зокрема, частка атомної генерації у 2023 р. становила майже 49 %, що забезпечує низьковуглецеву основу для електроінтенсивних галузей, потенційно придатних для експорту в ЄС без додаткових витрат, пов'язаних із механізмом прикордонного вуглецевого коригування. За даними [5], структура генерації дозволяє реалізувати сценарій швидкої електрифікації транспорту, логістики, опалення та промисловості. Водночас викиди, спричинені війною, становлять істотну «кліматичну заборгованість», яка має бути компенсована проєктами відновлення з від'ємним вуглецевим балансом – наприклад, через масштабну термомодернізацію житлового фонду, рекультивацію зруйнованих територій і розбудову лісових карбон-банків.

Отже, зміна парадигми управління полягає у відмові від «карбонового доганяння» й переході до «декарбонізаційного лідерства». Україна має шанс не просто відновити економіку, а створити нову – стійку, децентралізовану, ресурсоефективну. Відбудова має ґрунтуватися на трьох управлінських принципах: по-перше, інституційна інтеграція кліматичної політики у всі програми розвитку; по-друге, використання «зелених» фінансів – доходів від системи торгівлі квотами на викиди парникових газів, кліматичних (зелених) облігацій, грантів міжнародних фінансових інституцій та можливих репарацій за воєнні викиди; по-третє, експортно-інноваційна спрямованість, орієнтована на «чисті» ланцюги доданої вартості в ЄС.

У короткостроковій перспективі (2025–2030 рр.) пріоритетами залишаються: гармонізація законодавства у сфері торгівлі квотами на викиди парникових газів та системи моніторингу, звітності й перевірки викидів з правом ЄС; розбудова децентралізованої енергетики та накопичувачів; поетапна заміна вугілля на біометан і водень; впровадження «зелених» критеріїв у державні інвестиції та закупівлі; сертифікація низьковуглецевої продукції; створення аналітичного центру для координації політики вуглецевої нейтральності.

Відповідно, низьковуглецева повоєнна економіка України – не лише технічна трансформація енергетики, а глибока зміна управлінської логіки. Її суть – у поєднанні відбудови, декарбонізації та євроінтеграції в єдину систему стратегічного управління. Саме ця система здатна перетворити воєнні втрати на ресурс для модернізації та зробити Україну частиною нової європейської «зеленої архітектури», де економічне зростання більше не ототожнюється з вуглецевими викидами.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Стратегії формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року і затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2026 роках. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/483-2024-p#Text (дата звернення: 27.10.2025).
2. Стратегія низьковуглецевого розвитку України до 2050 року. URL: https://mepr.gov.ua/wp-

content/uploads/2023/07/LEDS_ua_last.pdf
3. Belis C. et al. Status of Environment and Climate in Ukraine. Publications Office of the European Union. Luxembourg. 2025. URL: https://data.europa.eu/doi/10.2760/6292177
4. Bun R. et al. Tracking unaccounted greenhouse gas emissions due to the war in Ukraine since 2022. *Science of The Total Environment*. 2024. Vol. 914. DOI: https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2024.169879
5. Empowering Ukraine Through a Decentralised Electricity System: A roadmap for Ukraine's increased use of distributed energy resources towards 2030. *International Energy Agency*. 2024. URL: https://iea.blob.core.windows.net/assets/b9124406-5b8b-444f-8b20-c4fc22a9221e/EmpoweringUkraineThroughaDecentralisedElectricitySystem.pdf?utm_source=chatgpt.com
6. Petrukha N., Demydonok I., Hubanov O. Ethical Aspects of Bioeconomy in Post-War Reconstruction Projects in Ukraine. *Economics, Finance and Management Review.* 2024. № 4(20). P . 4–17. DOI: https://doi.org/10.36690/2674-5208-2024-4-4-17
7. Petrukha N., Klymenko K., Petrukha S. "Green" Marshall Plan for Ukraine: Financial, Economic and Regulatory Context. *RFI Scientific Papers*. 2024. № 1 (106), P. 20–49. DOI: https://doi.org/10.33763/npndfi2024.01.020
8. Petrukha N., Petrukha S., Gubanov O., Demidyonok I. Bioeconomics as a basis for Comprehensive Design of Ukraine's Post-War Reconstruction. *Actual Problems of Economics*. 2025. № 1, T. 2 (283/2). P. 68–87. DOI: https://doi.org/10.32752/1993-6788-2025-2-283-68-87
9. Petrukha N., Petrukha S., Shapovalov O., Ushchenko P. The Role of the Bioeconomy in the Post-War "Greening" of Economic Policy. *Інвестиції: практика та досвід*. 2025. № 10. С. 104–115. DOI: https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.10.103

ФІРМАН МИРОН, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ОНИЩЕНКО ВОЛОДИМИР**, д.е.н, професор,
Президент Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ НАФТОГАЗОВИДОБУВНИХ РОДОВИЩ У КОНТЕКСТІ ЗЕЛЕНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Післявоєнна відбудова України актуалізує необхідність ґрунтовного переосмислення стратегій розвитку ключових секторів національної економіки, зокрема нафтогазовидобувної галузі. В умовах глобальних викликів, пов'язаних зі зміною клімату, посиленням вимог до енергетичної безпеки та необхідністю переходу до моделі сталого розвитку, особливого значення набуває концепція «зеленої трансформації» економіки.

Нафтогазовидобувна галузь, як одна з базових складових енергетичного сектору, має продемонструвати адаптивність до нових екологічних і економічних реалій шляхом впровадження інноваційних методів управління природними ресурсами, модернізації технологічних процесів та удосконалення організаційно-економічних механізмів.

У цьому контексті дослідження економічної ефективності нафтогазовидобувних родовищ із урахуванням принципів сталого розвитку та екологічної модернізації набуває стратегічної ваги. Запровадження інноваційних управлінських та технологічних рішень дозволяє не лише знизити виробничі витрати та підвищити продуктивність, але й забезпечити дотримання екологічних стандартів, соціальну стійкість і підвищення конкурентоспроможності галузі на міжнародному рівні.

Нафтогазовидобувна галузь України посідає стратегічно важливе місце у забезпеченні енергетичної незалежності держави, особливо в умовах післявоєнної відбудови та зростання потреби в національних енергетичних ресурсах. Водночас більшість родовищ характеризуються низьким рівнем продуктивності, що значною мірою зумовлено тривалим використанням застарілої технологічної бази. Згідно з даними ДНВП «Геоінформ України», станом на 2020 рік в Україні обліковувалося 216 родовищ нафти, з яких 189 класифікувалися як дуже дрібні, і лише одне Глинсько-Розбишівське (Полтавська область) котре віднесено до категорії середніх [1].

У 2024 році галузь продемонструвала позитивну динаміку відновлення: у жовтні було досягнуто рекордного рівня видобутку природного газу 1,66 млрд кубометрів, що на 2,3% перевищує показник жовтня 2023 року. Сукупний річний обсяг видобутку становив 19,1 млрд кубометрів, що на 2,2% більше у порівнянні з 2023 роком. Такі результати свідчать про поступове підвищення ефективності функціонування галузі, значною мірою зумовлене впровадженням сучасних технологічних рішень та оптимізацією виробничих процесів [2].

Інноваційні підходи, що вже застосовуються або мають перспективу впровадження, включають:

- Гідродинамічне моделювання родовищ, що дозволяє оптимізувати процес видобутку та зменшити втрати ресурсів.
- Використання цифрових платформ для моніторингу свердловин, що підвищує точність управлінських рішень.
- Впровадження енергоефективного обладнання, яке знижує витрати на енергію та зменшує викиди CO_2.
- Розвідка нових родовищ із застосуванням геоінформаційних систем (GIS) та машинного навчання для аналізу геологічних даних.

Згідно з дослідженням О. Баули та Д. Ружевича, ключовими умовами інноваційного розвитку галузі є модернізація інфраструктури, інтеграція до європейських енергетичних ринків, залучення інвестицій та розвиток відновлюваних джерел енергії [3].

Також важливим є перехід до низьковуглецевих технологій, що відповідає зобов'язанням України в межах Паризької кліматичної угоди це досягнення кліматичної нейтральності до 2060 року. Це створює додатковий стимул для зеленої трансформації нафтогазовидобувної галузі.

Отже, варто зазначити, що нафтогазовидобувна галузь України має значний потенціал для підвищення економічної ефективності за рахунок впровадження інноваційних технологій, що відповідають вимогам зеленої трансформації та сталого розвитку. Статистичні дані свідчать про поступове зростання обсягів видобутку природного газу, що є результатом модернізації виробничих процесів та активного впровадження цифрових рішень. Інноваційні підходи, такі як гідродинамічне моделювання, цифровий моніторинг свердловин, енергоефективне обладнання та геоінформаційні системи, сприяють оптимізації витрат, підвищенню продуктивності та зниженню екологічного навантаження.

У контексті післявоєнної відбудови та інтеграції України до європейського енергетичного простору, важливо забезпечити синергію між економічною ефективністю та екологічною відповідальністю нафтогазовидобувної галузі. Зелена трансформація не лише відповідає міжнародним зобов'язанням України, а й відкриває нові можливості для інвестицій, розвитку інфраструктури та підвищення конкурентоспроможності галузі на глобальному рівні.

Список використаних джерел:

1. ПОРТАЛ ДАНИХ ВИДОБУВНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ. URL: https://eiti.gov.ua/resursi-rozvidka-ta-vidobuvannya/rodovishe_2022/.
2. Дарія Подвишина. Видобуток газу в Україні зріс до найвищого рівня з початку війни. URL: https://24tv.ua/economy/ukrayina-vidobula- rekordnu-kilkist-gazu-2022-roku_n2680790.
3. О. Баули та Д. Ружевича (2024). ПЕРЕДУМОВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НАФТОГАЗОВОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ. *АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ,* № 8 (278), С.95-106.

ХАМІНІЧ СВІТЛАНА, д.е.н., професор,
професор кафедри соціально-економічних дисциплін
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро
ПРОКОПИШИН ОКСАНА, к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку та оподаткування,
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С. Ґжицького, м. Львів

ІНТЕГРАЦІЯ ПРИНЦИПІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ У ПОЛІТИКУ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Нова модель управління продовольчою безпекою заснована на принципах сталого розвитку. Необхідність переходу до неї зумовлена сучасними викликами – змінами клімату, зростанням населення, деградацією природних ресурсів та глобальними продовольчими кризами. У сталому розвитку передбачається збалансоване поєднання соціальних, економічних і екологічних цілей, чим забезпечується довготривала продовольча стабільність, не завдаючи шкоди майбутнім поколінням.

Становлення кожної держави будується насамперед на фундаменті безпеки задля подальшого самовдосконалення, та й взагалі існування соціуму. Багато-векторне спрямування має проблематика безпеки. Науковцями вона розглядається в різних площинах: індивідуальна, національна, глобальна тощо.

Інтеграція принципів сталого розвитку в політику продовольчої безпеки держави передбачає балансування економічних, соціальних та екологічних інтересів для забезпечення довгострокового добробуту. Це означає створення системи, яка не лише гарантує доступ до достатньої кількості якісних продуктів харчування зараз, а й не шкодить майбутнім поколінням, зберігаючи природні ресурси та соціальну стабільність [1].

До основних напрямів інтеграції належать:

1. Екологізація аграрного виробництва – впровадження технологій точного землеробства, органічного виробництва, зменшення хімічного навантаження на ґрунти та водні ресурси.

2. Розвиток локальних продовольчих систем – підтримка фермерських господарств, кооперативів і коротких ланцюгів постачання.

3. Цифровізація аграрної галузі – застосування інноваційних технологій моніторингу, прогнозування врожайності, управління ризиками.

4. Підвищення соціальної стійкості сільських громад – розвиток людського потенціалу, освіти, підприємництва на селі.

5. Інституційна інтеграція – узгодження політики продовольчої безпеки з національними цілями сталого розвитку, визначеними у Стратегії сталого розвитку України до 2030 року [4].

Продовольча безпека – серед найбільших пріоритетів як для України, так і для багатьох міжнародних організацій, які допомагають країнам налагодити систему харчування та розвивати власну агропромисловість. Для України питання відновлення сільського господарства і розвитку переробної галузі

також є ключовим. Задля відновлення чи розвитку бізнесу або започаткування справи, зокрема і в переробній галузі, Уряд надав українським підприємцям доступ до фінансування, у тому числі через грантові програми [3].

Так, за даними Світового банку, збитки і втрати в аграрному секторі України за період з лютого 2022 р. до грудня 2024 р. оцінюються майже у 84 млрд дол. Окремо іригаційний сектор зазнав шкоди на 1,6 млрд дол. Знищені склади, ферми, багаторічні насадження, техніка, ресурси та продукція – лише частина переліку втрат [2].

На продовольчу безпеку в Україні значно вплинули бойові дії, внаслідок чого було знищено суттєві обсяги врожаю, сільськогосподарську та іншу цивільну інфраструктуру, порушено ланцюги постачання та створення доданої вартості. У поточному році не використані значні площі, на яких можна було займатись вирощуванням аграрної продукції, обсяги виробництва скорочуються. Деякі експерти зазначають що 25 % українського сільського населення, яке займалося сільським господарством, припинили свою діяльність через перебування в зоні бойових дій [5].

Сільське господарство і харчова промисловість України потребуватимуть значних обсягів інвестицій, тому вони повинні стати для міжнародних ініціатив пріоритетними у повоєнному відновленні їх виробничого потенціалу, що стабілізує глобальні ринки агропродовольства, сприятиме покращанню якості харчування і забезпеченню продовольчої безпеки мільйонам людей, а також стане підтримкою у відновленні української економіки.

Отже, відповідальна політика продовольчої безпеки на всіх рівнях має стати пріоритетним завданням для держави. Глибокому вивченню соціального, інформаційного, агропромислового, екологічного, освітнього й інших аспектів продовольчої безпеки сприятиме систематизація принципів її формування.

Список використаних джерел:

1. Гайдуцький П. Економічні аспекти продовольчої безпеки України. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2021.
2. Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (FAO). The State of Food Security and Nutrition in the World 2024. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3989744-fao-zapuskae-plan-dopomogi-ukrainskim-fermeram-na-150-miljoniv.html.
3. Розвиток власної агропромисловості і переробки є основою політики продовольчої безпеки України. URL: https://www.me.gov.ua/News/Detail?Lang=uk-UA&id=24ab7786-8d07-4eb8-9234-4fe4044a0f61&title=ProdovolchoiBezpekiUkraini.
4. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року. Київ: Кабінет Міністрів України, 2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text.
5. Україна: Вплив війни на сільське господарство та сільське життя в Україні. Результати загальнонаціонального опитування сільських домогосподарств. Food and Agriculture Organization of the United Nations. 2022. doi: https://doi.org/10.4060/cc3311en.

ХАРЧЕВНІКОВА ЛІЛІЯ, к.е.н., доцент, доцент кафедри туризму
ЄМЕЦЬ ВОЛОДИМИР, здобувач вищої освіти
Державний біотехнологічний університет, м. Харків

ІННОВАЦІЇ У СФЕРІ ТУРИЗМУ ЯК ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОГО ОНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Оновлення економіки України у післявоєнний період неможливе без перегляду традиційних механізмів її функціонування та впровадження сучасних підходів, зокрема в галузях, здатних забезпечити мультиплікативний ефект. Однією з таких сфер виступає туризм, потенціал якого дедалі активніше розглядається як джерело внутрішнього економічного зростання та формування позитивного іміджу країни [1-5]. У сучасних умовах ця галузь демонструє спроможність реагувати на зміни, а також високу чутливість до впровадження інноваційних рішень, що надає їй додаткових переваг для участі у відновленні національної економіки.

З огляду на зміни у структурі попиту, підвищення очікувань споживачів і поступове переформатування ринків, на перший план виходить потреба у впровадженні сучасних моделей організації подорожей, що поєднують цифрову інфраструктуру, локальні культурні особливості та новітні формати сервісу [1]. Вони мають здатність не лише покращувати якість обслуговування, а й активізувати розвиток суміжних секторів, сприяючи зростанню економічної активності та формуванню структури зайнятості, з урахуванням локального потенціалу територій.

Активне застосування цифрових сервісів, мобільних застосунків, інструментів віртуальної взаємодії та автоматизованого обслуговування змінює характер комунікації між відвідувачами й організаторами подорожей. Цей процес суттєво змінює підходи до управління туризмом на всіх рівнях – від локального до національного, сприяючи більш раціональному використанню ресурсів та підвищенню економічної доцільності пропонованих послуг. Водночас, розвиток нових підходів до подорожей, зосереджених на автентичності, екологічності та включенні локальних громад, розширює спектр туризму як сфери соціально-економічного оновлення. Враховуючи цю тенденцію, дедалі більше уваги приділяється створенню оригінального туристичного контенту з урахуванням культурних особливостей регіонів, що відкриває додаткові можливості для розвитку малого підприємництва, ремесел, гастрономії, мистецтва та цифрових креативних галузей.

У контексті післявоєнної перебудови важливо, що туризм не лише сприятиме відновленню локальної інфраструктури, а й створить сприятливе середовище для відновлення соціальних зв'язків, формування безпечного простору для пересування та відпочинку, а також переосмислення культурної ідентичності [3]. Крім того, інноваційна модернізація туристичної галузі дозволяє забезпечити приплив фінансування в суміжні напрями економіки, що в перспективі сприятиме зростанню внутрішнього попиту та збільшенню податкових надходжень до місцевих бюджетів. Важливо зазначити, що цифрові

сервіси у туризмі дають змогу проводити якісне адміністрування процесів, аналіз поведінки відвідувачів та спостереження за змінами у ринкових умовах, що надає органам управління інформаційну базу для рішень, орієнтованих на реальні потреби суспільства.

Поступове оновлення економіки вимагає не лише технічного переоснащення, а й глибокого осмислення нових підходів до простору, часу та взаємодії [2]. Туризм, як синтез культури, економіки, технологій і людського досвіду, набуває у цьому контексті особливої ваги. Тому важливим є послідовне формування цілісної моделі, що базується на взаємозв'язку інновацій, доступності, культурної наповненості й сучасних форм обслуговування, яка здатна не лише задовольняти запит на відпочинок, а й стимулювати економічну активність, розвиток підприємництва та зростання зайнятості [5]. Ефективне застосування нових підходів у туристичній сфері можна розглядати як джерело оновлення економіки, здатне не тільки впливати на відбудову постраждалих територій, а й формувати нові моделі розвитку, що відповідають сучасним тенденціям та суспільному очікуванню якісних змін.

Отже, аналіз сучасних тенденцій розвитку туристичної галузі України засвідчує її зростаюче значення в економічному оновленні країни в умовах післявоєнного відновлення. Застосування новітніх технологій, цифрових сервісів і культурно орієнтованих підходів сприятиме формуванню нових форматів подорожей, що відповідають актуальним потребам населення. Такі зміни забезпечують активізацію внутрішньої мобільності, підтримку локальних ініціатив і відновлення територій шляхом створення додаткових можливостей для самозайнятості та творчої діяльності.

Запровадження інновацій у сфері туризму дозволяє поєднувати економічні інтереси з розвитком культурного простору, забезпечуючи позитивні зміни у суміжних секторах. Туризм поступово перетворюється на чинник регіонального оновлення, оскільки забезпечує сталі потоки відвідувачів, стимулює нові форми взаємодії та сприяє формуванню сприятливого середовища для відродження локальних ресурсів. Таким чином, розвиток інновацій у цій галузі є невіддільною складовою сучасної економічної політики, спрямованої на формування нової якості життя та відновлення довіри до внутрішнього потенціалу країни.

Подальше посилення уваги до інновацій у туризмі потребує узгоджених дій з боку державних, освітніх і професійних спільнот, орієнтованих на формування знань, підтримку сучасних підходів і розвиток інфраструктури. У довготривалій перспективі туристична сфера здатна забезпечити не лише економічне оновлення, а й формування нового культурного простору, що об'єднує національні цінності, технологічні досягнення та людський досвід.

Список використаних джерел:

1. Zaika S., Kharchevnikova L., Zaika O. Development of a marketing strategy for the development of the tourism industry on the base of competitive advantages. *Integration vectors of sustainable development: economic, social and technological aspects: collective monograph*. The University of Technology in Katowice Press, 2023. С. 286-295. URL: https://repo.btu.kharkiv.ua/server/api/core/bitstreams/38a24e2a-d21a-4ef2-90c0-

6d76e70df43b/content
2. Zaika S.O., Kharchevnikova L.S. The role of innovations in the development of tourism. *Глобалізація та розвиток інноваційних систем: тенденції, виклики, перспективи: матеріали І Міжнар. наук.-практ. конф., 3-4 листопада 2022 р.* Держ. біотехнологічний ун-т. Харків, 2022. С. 76-78.
3. Адаменко Є. Креативна економіка як драйвер інноваційного розвитку туристичних підприємств у глобальному масштабі. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2025. № 24. С. 319-328. https://doi.org/10.32782/2708-0366/2025.24.35
4. Горчак Р. Цифровізація внутрішнього туризму в Україні: стан, ініціативи та аналітика. *Інновації та технології в сфері послуг і харчування*. 2025. № 2(16). С. 139-145. https://doi.org/10.32782/2708-4949.2(16).2025.22
5. Іванчук С., Бондаренко В., Борисова О. Інновації та маркетинг у сталому розвитку туризму: виклики для туристичного країнознавства і готельного господарства. Ресторанний і готельний консалтинг. Інновації. 2025. № 8(1), С. 112-122. https://doi.org/10.31866/2616-7468.8.1.2025.334853

ХИЛЬКО ІВАН, старший викладач кафедри економічної кібернетики, комп'ютерних наук та інформаційних технологій,
БЕЗУШКО ОЛЕНА, здобувач вищої освіти
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЗЕЛЕНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВІДБУДОВУ ІНФРАСТРУКТУРИ ПОСТРАЖДАЛИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Масштабні руйнування інфраструктури України внаслідок військової агресії створили не лише серйозні виклики, але й відкрили унікальне «вікно можливостей» для імплементації інноваційних зелених технологій у процесі відбудови. Концепція «Building Back Better» (відбудови з покращенням) набуває особливої актуальності для України, де відновлення пошкодженої інфраструктури може відбуватися за новими, екологічно сталими стандартами [1]. Зелена трансформація пошкоджених регіонів дозволить не лише відновити критичну інфраструктуру, але й запровадити ефективніші, екологічні та стійкі рішення, що відповідатимуть європейським екологічним стандартам та цілям Європейського зеленого курсу.

Відбудова інфраструктури постраждалих регіонів України після збройного конфлікту відкриває унікальні можливості для інтеграції зелених технологій, які забезпечують сталий розвиток, енергоефективність і кліматичну нейтральність. Зелені технології, такі як відновлювані джерела енергії, енергоефективне будівництво, стійке міське планування та кліматично адаптоване сільське господарство, стають основою для відновлення енергетичної, транспортної, житлової, сільськогосподарської інфраструктури та природних екосистем. Цей процес підтримується національними законодавчими актами, міжнародними програмами, такими як Ukraine Facility, та принципами зеленої відбудови, розробленими екологічними організаціями.

Дослідження, проведене Інститутом економіки та прогнозування НАН України, показує, що трансформація енергетичної системи України з урахуванням принципів сталого розвитку створить значні економічні переваги, включаючи скорочення імпорту енергоресурсів, створення нових робочих місць та зниження екологічного навантаження [2]. Таким чином, імплементація зелених технологій у процес відбудови інфраструктури є не лише екологічною необхідністю, але й економічно обґрунтованим кроком для сталого розвитку України.

Згідно з даними Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України, житловий сектор споживає близько 40% всієї енергії в країні, причому значна частина цієї енергії витрачається неефективно через застарілі стандарти будівництва. Відбудова зруйнованого житлового фонду з використанням енергоефективних технологій дозволить значно скоротити енергоспоживання та викиди парникових газів.

Дослідження Національного університету «Львівська політехніка» демонструє, що застосування сучасних теплоізоляційних матеріалів, енергоефективних вікон та систем опалення при реконструкції будівель

дозволяє скоротити споживання енергії на опалення до 60% [3]. Важливим аспектом є також впровадження систем «розумного будинку», які оптимізують використання енергії відповідно до реальних потреб мешканців.

Диверсифікація енергетичного сектору через розвиток відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) є критично важливою для енергетичної безпеки України. Дослідження, проведене Інститутом відновлюваної енергетики НАН України, показує, що технічно досяжний потенціал ВДЕ в Україні становить близько 68,9 млн т н.е. на рік, що еквівалентно приблизно 50% загального енергоспоживання країни [4].

Особливу увагу варто приділити розвитку розподіленої генерації та створенню енергетичних кооперативів у постраждалих громадах. Впровадження систем розподіленої генерації на основі ВДЕ підвищує надійність енергопостачання та створює додаткові робочі місця на місцевому рівні.

У західних та центральних регіонах країни існує значний потенціал для розвитку біоенергетики, зокрема використання аграрних відходів та енергетичних культур для виробництва теплової та електричної енергії. Розвиток цього напрямку дозволить не лише забезпечити енергетичні потреби громад, але й створити нові економічні можливості для аграрного сектору.

Для постраждалих міст України це означає можливість переорієнтації транспортної системи на більш екологічні види мобільності: громадський транспорт, велосипедний рух та пішохідну інфраструктуру. За даними досліджень Національного транспортного університету, розвиток мультимодальної транспортної системи з пріоритетом громадського транспорту дозволяє скоротити викиди CO2 до 30% [5].

Важливим аспектом є також запровадження електромобільності. Розбудова мережі зарядних станцій, особливо з живленням від відновлюваних джерел енергії, створить необхідну інфраструктуру для переходу до екологічно чистого транспорту. Паралельно з цим, модернізація громадського транспорту з переходом на електричні автобуси та тролейбуси дозволить значно скоротити забруднення повітря у містах.

Військові дії спричинили накопичення значної кількості будівельного сміття та інших відходів у постраждалих регіонах. Впровадження принципів циркулярної економіки дозволить перетворити проблему відходів на ресурс для відбудови.

Переробка будівельних відходів та їх повторне використання для будівництва доріг, тротуарів та в якості будівельних матеріалів знижує потребу в видобутку нових ресурсів та зменшує навантаження на довкілля. Українські дослідження показують, що до 60-70% будівельних відходів можуть бути перероблеными та повторно використаними.

Реалізація зелених проєктів у процесі відбудови потребує значних інвестицій. Важливим джерелом фінансування є міжнародна допомога та цільові програми, спрямовані на відновлення України. Досвід впровадження «зелених» проєктів у рамках програм міжнародної технічної допомоги

демонструє, що такі інвестиції створюють довгострокові економічні та екологічні переваги.

Важливим елементом є також створення сприятливого регуляторного середовища, що стимулюватиме інвестиції у зелені технології. Це включає запровадження «зелених» тарифів, податкових пільг для екологічно відповідальних проєктів та спрощення адміністративних процедур для впровадження інноваційних рішень.

Імплементація зелених технологій у процес відбудови інфраструктури постраждалих регіонів України є стратегічно важливим напрямком, який поєднує екологічні, економічні та соціальні цілі, що відповідає як національним інтересам країни, так і глобальним цілям сталого розвитку. Зелена відбудова дозволить не лише відновити зруйновану інфраструктуру, але й створити більш стійкі, енергоефективні та екологічно чисті системи, що забезпечать сталий розвиток громад у довгостроковій перспективі.

Завдяки законодавчій базі, зокрема Закону № 3220-IX, міжнародним програмам, таким як Ukraine Facility, і принципам зеленої відбудови, Україна має шанс створити стійку, енергоефективну та кліматично нейтральну інфраструктуру. Успішна реалізація залежить від стабільного фінансування, координації зусиль і залучення приватного сектору, але потенційні вигоди, включаючи зниження викидів, економію ресурсів і підвищення якості життя, роблять цей процес надзвичайно важливим для майбутнього країни.

Список використаних джерел:

1. Жаліло Я. А., Шевченко О. В., Романова В. В. та ін. План відновлення України: економічний аспект : наукова доповідь. Київ : НІСД, 2022. 177 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-09/decentralizatsiya-i-formuvannya-polityky-regionalnogo-rozvytku-v-ukraini_0.pdf (дата звернення 23.10.2025).

2. Дячук О. А., Чепелєв М. Г., Подолець Р. З. та ін. Декарбонізація енергетичного сектору України: моделювання економічних наслідків. *Економіка і прогнозування*. 2020. № 4. С. 33-61. URL: http://eip.org.ua/docs/EP_20_4_33_uk.pdf (дата звернення 23.10.2025).

3. Желих В. М., Козак Х. Р., Савченко О. О. Енергоефективна модернізація житлового фонду та її вплив на енергетичну безпеку України. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: Теорія і практика будівництва*. 2022. Вип. 4, № 2. С. 47-55. URL: https://dntb.gov.ua/wp-content/uploads/2023/01/%D0%95%D0%9D-2022-2-%D0%BA%D0%B2.pdf

4. Кудря С. О., Тучинський Б. Г., Іванченко І. В. та ін. Оцінка потенціалу відновлюваних джерел енергії в Україні. *Відновлювана енергетика*. 2023. № 1. С. 5-17. URL: http://ve.org.ua/index.php/journal (дата звернення 23.10.2025).

5. Хрутьба В. О., Зюзюн В. І., Нєвєдров Д. С. Екологічно стійкі транспортні системи для відновлення міст: моделювання та оцінка впливу. Вісник Національного транспортного університету. 2022. № 3(53). С. 128-136. URL: https://scholar.google.com.ua/scholar?start=20&q=site:irbis-nbuv.gov.ua+author:%D0%A5%D1%80%D1%83%D1%82%D1%8C%D0%B1%D0%B0+author:%D0%92.&hl=uk&as_sdt=0,5 (дата звернення 23.10.2025).

ХОДЗИЦЬКА ВАЛЕНТИНА, канд. екон. наук., доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку та консалтингу
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ВПЛИВ СТРАТЕГІЇ ЗАПРОВАДЖЕННЯ РЕЗИЛЬЄНТНОЇ ЗВІТНОСТІ НА СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ КОРПОРАЦІЙ УКРАЇНИ

Зміни у світовій економіці вимагають від підприємств більш адаптованого обліку з деталізацією на екологічні, соціальні та управлінські фактори. На шляху до ЄС Україна вчасно адаптує своє законодавство до європейських стандартів. Стратегія запровадження підприємствами звітності зі сталого розвитку ухвалена та впроваджена розпорядженням Кабінету Міністрів України № 1015-р від 18 жовтня 2024 року та є вкрай важливим кроком на шляху інтеграції до ЄС. Основною метою Стратегії є впровадження механізмів звітування відповідно до Європейських стандартів звітності зі сталого розвитку до 2030 року. Стратегія базується на важливих Директивах ЄС (2022/2464), 2013/34/ЄС та Законах України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» та інші важливі нормативні акти. Запровадження такої звітності сприятиме підвищенню прозорості бізнесу, покращенню доступу українських компаній до міжнародних ринків капіталу та максимізації інвестиційної привабливості.[1]

Європейські законотворці передбачили складання та розкриття стійкої звітності підприємствами в царині інформації, що дотична до соціальної, екологічної та економічної складової управління.

Грунтовним аспектом у досягненні сталого суспільства є вдосконалення процесів прийняття стратегічних управлінських рішень для царини менеджменту господарюючого суб'єкту. Задля уникнення гальмування переходу до сталих практик традиційні методи стратегічного управлінського обліку мають вдосконалюватися у відповідь на виклики сталого розвитку. [2]

Дійсно, стратегічні релевантні управлінські рішення відіграють ключову роль у перехідному процесі до сталого суспільства. Важливість цієї ролі полягає в інтеграції аспектів сталого розвитку у внутрішні процеси організацій, включаючи як стратегічне, так і операційне прийняття рішень. Акцентуємо увагу на розгляд шляхів досягнення оптимальної інтеграції. Важливим є розуміння ефективного інтегрування та взаємодії традиційних методів управлінського обліку та аспектів сталого розвитку. Важлива для стратегічного обліку концепція збалансованої системи показників сталого розвитку може може ефективно вимірювати та оцінювати вплив господарюючого суб'єкту на сталий розвиток. Управлінський аналіз буде включати оцінку витрат на споживання ресурсів, викиди, використання води та інші аспекти, пов'язані зі сталим розвитком. Водночас притаманні управлінському обліку інструменти та методи стратегічного управлінського допомагають глибше розібратися в конкретних аспектах сталого розвитку. Такі інструменти актуалізують оптимальний розмір запасу та вимірювання соціального впливу від інвестицій.

Важливі інструменти надають можливість детально аналізувати конкретні аспекти сталого розвитку та вплив звітуючого суб'єкту на них. [3]

Широкі інструменти стратегічного управлінського обліку та аудиту демонструють широкий спектр застосування, спрямований на якісну та оцінку та внутрішнє інформування щодо ініціатив суб'єкту звітування в сфері корпоративної соціальної відповідальності. [4]

Значущим аспектом є різниця між стратегічним управлінським обліком та аудитом сталого розвитку. Облік базується на зборі даних щодо сталого розвитку, водночас аудит акцентується на системах та механізмах, які забезпечують відповідність дій та рішень менеджменту меті та стратегії господарюючого суб'єкту в сфері сталого розвитку. Такі процеси включають:

- оцінювання,
- моніторинг,
- оцінку відповідності діяльності організації вимогам сталого розвитку.[5]

Ці складові допомагають визначити можливий вплив рішень на інформування щодо сталого розвитку суб'єкту звітування. Такий підхід дозволяє організаціям ефективно інтегрувати аспекти сталого розвитку у свої релевантні стратегічні та операційні рішення, забезпечуючи стабільність діяльності та сталість розвитку.

Багатомірність є ключовою особливістю стратегічного управлінського обліку та аудиту сталого розвитку. Потреби менеджменту різних господарюючих суб'єктів можуть значно змінюватися через впливові різниці в підходах до сталого розвитку в різних локаціях та контекстах. Інструментарій внутрішньогосподарського прийняття рішень можуть відрізнятися в залежності від організаційної структури, контекстуальних чинників, таких як історія організації, культурні аспекти та індивідуальні переваги, підходи до менеджменту. [6]

Таким чином, Стратегія є важливим кроком у напрямку сталого розвитку підприємств України, що сприятиме їхньому успіху на міжнародній арені та забезпечить гармонійний розвиток бізнесу відповідно до глобальних стандартів сталого розвитку. У сфері управління та аудиту сталого розвитку відсутні загальноприйняті стандарти чи готові шаблони, що задовольняють усі суб'єкти звітування. Відсутність таких стандартів вимагає адаптації існуючих практик стратегічного управлінського обліку та аудиту сталого звітування до унікального контексту та потреб конкретної господарської одиниці.

Список використаних джерел:

1. AccountAbility, AA1000 Assurance Standard v3. 2020. URL: www.accountability.org/standards/aa1000-assurance-standard/.

2. Sustainable business models to create sustainable competitive advantages: strategic approach to overcoming COVID-19 crisis and improve financial performance / M. Mattera та ін. Competitiveness Review: An International Business Journal. 2021. URL: https://doi.org/10.1108/cr-03-2021-0035.

3. Oware K. M., Valacherry A. K., Mallikarjunappa T. Do third-party assurance and mandatory CSR reporting matter to philanthropic and financial performance nexus? Evidence from India. Social Responsibility Journal. 2021. Ahead-of-print, ahead-of-print. URL: https://doi.org/10.1108/srj-10-

2020-0411.
4. The Impact of Sustainability Practices on Firm Financial Performance: Evidence from Malaysia. Management and Accounting Review. 2021. Т. 20, № 3. URL: https://doi.org/10.24191/mar.v20i03-09.
5. Buallay A., El Khoury R., Hamdan A. Sustainability reporting in smart cities: A multidimensional performance measures. Cities. 2021. URL: https://doi.org/10.1016/j.cities.2021.103397.
6. The impact of sustainability practices on financial performance: empirical evidence from Sweden / D. C. Pham та ін. Cogent Business & Management. 2021. Т. 8, № 1. URL: https://doi.org/10.1080/23311975.2021.1912526.
7. Buallay A. Sustainability reporting and agriculture industries' performance: worldwide evidence. Journal of Agribusiness in Developing and Emerging Economies. 2021. URL: https://doi.org/10.1108/jadee-10-2020-0247.
8. Buallay, A. Sustainability Reporting and Firm's Performance: Comparative Study between Manufacturing and Banking Sectors. Int. J. Product. Perform. Manag. 2019. № 69, С. 431–445.
9. Yilmaz I. Sustainability and financial performance relationship: international evidence. World Journal of Entrepreneurship, Management and Sustainable Development. 2021. URL: https://doi.org/10.1108/wjemsd-10-2020-0133.
10. Dincer B., Keskin A. İ., Dincer C. Nexus between Sustainability Reporting and Firm Performance: Considering Industry Groups, Accounting, and Market Measures. Sustainability. 2023. Т. 15, № 7. С. 5849. URL: https://doi.org/10.3390/su15075849.

CHYKULOV ARTEM, student,
Scientific advisor – **TSVILIY SERGIY**, candidate of economic sciences, docent, associate professor of Department of tourism, hotel and restaurant business,
National University «Zaporizhzhia Polytechnic», Zaporizhzhia

FORMATION OF THE MARKETING COMPLEX OF A DOMESTIC HOTEL IN THE POST-WAR PERIOD OF DEVELOPMENT

In the conditions of instability of the functioning of the domestic hotel services market, marketing becomes one of the main business philosophies of the activity of firms and companies of this segment, which will allow organizations to survive, develop, compete in the post-war space. As a result of the implementation of the specified philosophy of organization of functioning in the hotel management system, their income should constantly increase, the expenditure part of the budget should decrease, and, accordingly, profit should increase [4].

In the studies of domestic and foreign scientists, the basic general theoretical foundations of domestic marketing have been formulated, but the rapid digital transformation of the modern market, increasing attention to improving quality, changes in prices and focus on consumers require updated research of the marketing complex. The vast majority of scientists agree that, as a rule, the objects of marketing analysis of the market, consumers, competitors and factors of the marketing environment, a marketer cannot change. In the course of marketing activities of hotel enterprises, it is necessary to study the elements of the market, determine the level of their influence on the marketing activities of the company and use the recommendations of the analysis and audit in practical activities. In turn, the state of the elements (tools) of the marketing complex of hotel companies, the marketer has the opportunity to change to increase the efficiency of their activities. A professional can develop accurate marketing complexes for the maximum number of markets and target groups of consumers of hotel services, is able to manipulate the elements of the marketing complex, expanding the action, while maximizing the efficiency of the hotel's marketing and commercial activities. It makes sense to note that when forming the marketing complex of a hotel enterprise, it is necessary to start from its fundamental presentation, but at the same time take into account and use a differentiated approach to the mechanism of its development. The differentiated approach is associated with the marketing features of the object of application of marketing measures, the subject of marketing activities, the conjuncture and features of the market functioning, specific components and circumstances. The marketing complex, as a model of marketing influence on the consumer market, disciplines the marketer and streamlines the marketing activities of the hotel company. But it is not enough to have a marketing complex of the enterprise, it is necessary to use it in active actions on the market. As a result of the implementation of the hotel complex, the profit from the production and commercial activities of a particular enterprise will be maximized. Optimization of the marketing complex must be carried out using a verified development mechanism based on the results of research marketing activities that justify the choice of a particular complex and its implementation in a certain

segment of the domestic hotel services market. The mechanism for developing an effective marketing complex of a hotel enterprise is a set of tools, levers, methods, forms and methods of regulation, the functioning of which is carried out in order to increase the efficiency of the company's business. Based on the results of research into the market elements of the enterprise's functioning, factors of influence and analysis of its own capabilities, it is advisable to single out the purpose of the marketing complex's influence, and then launch the mechanism for forming the hotel company's marketing complex for a specific selected target group [2].

At the same time, the results of marketing research and analysis of the enterprise's capabilities, taking into account industry marketing features, act as a kind of levers for the functioning of the mechanism under consideration. In this case, the tool should be various applied methods of conducting marketing research and collecting information, the use of which determines the receipt of the necessary results-leverages, which, in turn, will have an objective basis for reducing the negative consequences of instability caused by the war. In general, marketing takes a priority place in managing the basic business processes of the hospitality industry and can be considered, depending on the goals, strategy and interests of the business, as [3]: 1) management concept: focused on the interests and needs of certain target customer groups, adapts the use of internal business potential in accordance with market trends; 2) promotion technology: focused on positioning services with key importance for hospitality market entities based on unique experience and established specialization; 3) functional direction: identified with specific hotel enterprises that occupy stable leadership positions in the region's hospitality markets, have stable demand and a unique offer.

The competitive environment of the hotel business and the dynamism of environmental conditions contribute to the implementation of an approach to marketing as a management concept, according to which the hospitality market is divided into relatively independent consumer segments, which does not allow for dominance over small hotels with a limited scale of activity, personnel, financial resources, and other factors (characterized by quantitative and qualitative parameters).In the conditions of war and post-war revival of the hotel business, one should adhere to the marketing concept, according to which marketing is a management strategy that responds to changes in demand and includes the full cycle of forming and delivering services to the consumer and achieving high value in the market [1]: maximum profit and full compliance with market expectations.

References:

1. Маркетинг в готельно-ресторанному господарстві : навч. пос. / С. Цвілий, Т. Кукліна, В. Зайцева. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2023. 260 с.

2. Мартинова Н., Прокопенко А. Формування конкурентних маркетингових стратегій готельних підприємств на ринку готельних послуг Одеси в преміум-сегменті. *Науковий вісник ОНЕУ*. 2024. № 12 (325). С. 115–123.

3. Носирєв О., Деділова Т., Токар І. Розвиток туризму та індустрії гостинності в стратегії постконфліктного відновлення економіки України. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2022. Вип. 1(26). С. 55–68.

4. Tsviliy S., Gurova D., Zhuravlyova S. Sustainable development, tendencies, trends of the tourism

and hospitality industry: global and domestic dimensions. *Збалансований розвиток: сучасний стан і перспективи :* колективна монографія; за заг. ред. Т. О. Чайки. Полтава : Видавництво ПП «Астрая», 2024. С. 452–468.

ШИШКОВА ДІАНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ШИШКОВА НАТАЛІЯ**, к.е.н, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин і аудиту,
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», м. Дніпро

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ESG-ПІДХОДІВ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОЇ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ЕКОНОМІКИ

Післявоєнна відбудова України вимагає гармонізованих підходів до розвитку економіки, що забезпечують максимальну стійкість, прозорість та довіру з боку інвесторів, держави, громадськості й міжнародних партнерів. В результаті цього ESG (Environmental, Social, Governance) підходи стають світовим стандартом оцінки сталого розвитку та управління ризиками. Отже, актуальність дослідження імплементації ESG-підходів як системного інструменту забезпечення стійкої післявоєнної відбудови економіки зумовлена актуальною потребою у формуванні відповідальної та довгостроково орієнтованої моделі економічного розвитку, яка б на основі екологічних, соціальних та управлінських принципів забезпечувала ефективне залучення інвестицій, підвищення рівня інституційної довіри, формування якісної аналітичної бази для управлінських рішень через розбудову внутрішнього контролю, аудиту та достовірної ESG-звітності, як фундаменту для відновлення національної економіки в умовах постконфліктної трансформації.

Саме у постконфліктних суспільствах, де значна частина управлінських, фінансових і соціальних структур зазнала руйнування або суттєвих трансформацій, відновлення ефективного управління вимагає насамперед формування довіри, при чому як на внутрішньому рівні (громадян до державних інституцій), так і на зовнішньому (міжнародних донорів, інвесторів та партнерів до держави та її інституцій). У цьому контексті якісна, достовірна та своєчасна інформація відіграє ключову роль як основа для прозорості, ефективного контролю та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Фінансова, нефінансова й ESG-звітність стає не лише інструментом відображення поточного стану речей, а й засобом стратегічної комунікації між зацікавленими сторонами [1]. Наявність відкритих даних, структурованої звітності та незалежного аудиту сприяє зменшенню корупційних ризиків, оптимізації розподілу ресурсів та забезпеченню моніторингу досягнення цілей сталого розвитку.

У поствоєнних умовах така інформація дозволить: забезпечити прозорість у використанні коштів міжнародної допомоги та державного бюджету, що є критично важливим для подальшого залучення зовнішнього фінансування; зміцнити системи внутрішнього контролю, що є основою для відновлення управлінської спроможності органів державної влади та місцевого самоврядування; підвищити ефективність управління, завдяки впровадженню обґрунтованих підходів до планування, моніторингу та оцінки результатів відбудови.

Європейський Союз, поступово переходить до обов’язкової стандартизації

ESG-звітності (через регламент 2023/2772 та стандарт ISSA 5000), що забезпечує прозорість, підзвітність і підвищення якості внутрішнього контролю завдяки аудиту сталого розвитку, а також окреслює роль незалежних інституцій у верифікації такої звітності [2, 3, 4]. Водночас український досвід [5] свідчить про прагнення інтегрувати сучасні підходи контролю за екологічними ініціативами (зокрема декарбонізацією) на рівні як державної політики, так і місцевого самоврядування, що може стати основою для адаптації європейських стандартів ESG до умов післявоєнного відновлення України.

Таким чином, актуалізується необхідність переходу від декларативного підходу в управлінні до системного використання ESG-принципів та міжнародно визнаних стандартів звітності як невід'ємної частини стратегії сталого відновлення. Реалізація цієї мети можлива за умови розв’язання комплексу взаємопов’язаних завдань, які охоплюють як теоретико-методологічні, так і прикладні аспекти впровадження ESG-підходів у процесі післявоєнної трансформації економіки та системи управління:

1. Проаналізувати концептуальні засади ESG та їх значення для постконфліктного відновлення. Дослідження передбачає розкриття сутності ESG (Environmental, Social, Governance) як парадигми сталого розвитку, з’ясування її ролі в побудові відповідального управління та інституційної довіри в умовах посткризової реконструкції.

2. Дослідити роль внутрішнього контролю та аудиту у забезпеченні достовірної звітності за ESG-напрямами. Особливу увагу маэ бути приділено вивченню функціонального значення систем внутрішнього контролю, зовнішнього аудиту у формуванні прозорої, достовірної та верифікованої звітності, що охоплює екологічні, соціальні та управлінські аспекти діяльності державних та місцевих органів влади, бізнес-структур. Також необхідний аналіз відповідності національних практик міжнародним стандартам.

3. Визначити ключові виклики та перспективи впровадження ESG у контексті національної післявоєнної економіки. У рамках цього завдання має бути здійснено оцінку бар’єрів на шляху інтеграції ESG-підходів у процеси державного управління, відновлення інфраструктури, залучення інвестицій і реалізації програм міжнародної технічної допомоги.

4. Запропонувати модель організаційно-контрольного забезпечення імплементації ESG. На основі результатів попередніх завдань має бути сформульовано концептуальну модель, що включає систему внутрішнього контролю, незалежного аудиту, процедур звітності та механізмів моніторингу впровадження ESG-принципів. У моделі має бути враховано специфіку постконфліктного розвитку, необхідність синергії між державним сектором, бізнесом і громадянським суспільством, враховані вимоги міжнародних партнерів і донорських інституцій. Модель буде спрямована на підвищення інституційної спроможності органів влади та підвищення ефективності використання ресурсів відбудови.

Слід зауважити, що процес впровадження ESG-підходів в українську систему державного управління, корпоративного сектору та післявоєнного

відновлення буде супроводжуватися низкою бар'єрів і ризиків, які мають як інституційну, так і регуляторну природу. Однією з головних перешкод є інституційна слабкість, що проявляється у фрагментарності організаційних структур, низькому рівні міжвідомчої координації, відсутності стабільних механізмів внутрішнього контролю та обмеженій аналітичній спроможності органів влади. У поєднанні з відсутністю чітко визначених регуляторних вимог щодо обов'язковості ESG-звітності та інтеграції сталих практик у державну та корпоративну звітність, це створює нерівні умови для суб'єктів ринку та знижує стимули до системного впровадження ESG-принципів.

Суттєвим бар'єром є також кадровий дефіцит, бо на сьогодні в Україні відчутно бракує фахівців з ESG-аналізу, нефінансової звітності, сталого аудиту, екологічного менеджменту та управління соціальними ризиками. Це ускладнює не лише практичну реалізацію політик, а й моніторинг і контроль за досягненням відповідних цілей.

Окремим викликом залишається відсутність нормативного закріплення процедур внутрішнього контролю за ESG-показниками у національному законодавстві. На сьогодні в Україні немає уніфікованого підходу до внутрішнього моніторингу та аудиту екологічних, соціальних і управлінських параметрів діяльності суб'єктів публічного та корпоративного сектору.

Таким чином, актуалізується необхідність системної інституційної модернізації, гармонізації законодавства з міжнародними вимогами, розвитку кадрового потенціалу та впровадження механізмів незалежного контролю й верифікації ESG-інформації як обов'язкової складової прозорого та підзвітного післявоєнного управління.

Список використаних джерел:

1. Sustainable Development Goals 2030. URL: https://wordwall.net/resource/31323914/inglese/sustainable-development-goals-2030

2. Kucheriava, M., Shvaher, A. (2023) Audit of companies' sustainability reporting: EU regulation experience // *RFI Scientific Papers*, 4(105), 110–123. DOI: 10.33763/npndfi2023.04.110

3. European Commission (2023) Commission Delegated Regulation (EU) 2023/2772 supplementing Directive 2013/34/EU as regards sustainability reporting standards // *Official Journal of the European Union*, L. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg_del/2023/2772/oj/eng

4. PwC (2024) IAASB's International Standard on Sustainability Assurance 5000 – overview // *PwC Viewpoint*. URL: https://viewpoint.pwc.com/dt/gx/en/pwc/auditing_in_briefs/ext/external-users/iaasb-approved-standard.html

5. Makurin A. A., Usatenko O. V., Shyshkova N. L. (2024) Current tools to control decarbonization in Ukraine both governmentally and locally //*Scientific Bulletin of National Mining University*. – 2024. – №. 3. P.108-115 URL: https://nvngu.in.ua/jdownloads/pdf/2024/3/03_2024_Makurin.pdf

ШКУРКО КАТЕРИНА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **КОВАЛЕНКО ОЛЕКСАНДР**
к.пед.н., доцент, завідувач кафедри туризму
Сумський національний аграрний університет, м. Суми

НЕМАТЕРІАЛЬНА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА ЯК РЕСУРС СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

Нематеріальна культурна спадщина посідає важливе місце в системі туристичного потенціалу України, оскільки вона уособлює духовні цінності, традиції та практики, що передаються з покоління в покоління та формують унікальну ідентичність народу. У сучасних умовах, коли постає завдання післявоєнного відновлення країни, саме культурні ресурси можуть стати важливим чинником соціально-економічної стабілізації та зростання. Залучення об'єктів нематеріальної спадщини у туристичну діяльність не лише сприяє розвитку економіки, а й зміцнює внутрішню єдність, відновлює локальні громади та формує позитивний міжнародний імідж України [1].

Сталий розвиток туризму в сучасному світі неможливий без інтеграції культурного компоненту. В умовах глобалізації та уніфікації туристичних практик дедалі більшого значення набуває автентичність, яка приваблює туристів і вирізняє країну серед конкурентів. Для України це означає можливість зробити акцент на унікальних формах нематеріальної спадщини, зокрема народних промислах, традиційних святах, гастрономічних практиках, усній творчості та обрядовості. Їх популяризація через туристичні маршрути дозволяє зберігати культурний код нації та одночасно створювати нові можливості для розвитку регіонів [2].

Особливої актуальності набуває формування туристичних продуктів на основі елементів, внесених до Репрезентативного списку нематеріальної культурної спадщини людства ЮНЕСКО. Серед них варто згадати козацькі пісні Дніпропетровщини, петриківський розпис, традиції приготування українського борщу, культуру приготування та споживання хліба. Ці надбання вже мають міжнародне визнання, тому їх використання у туристичній сфері дозволяє не лише залучати іноземних відвідувачів, але й посилювати національну ідентичність українців. Водночас вивчення й інтеграція регіональних традицій, які ще не отримали такого статусу, є не менш важливим напрямом, адже вони формують широку палітру локальних особливостей, що можуть стати підґрунтям для розробки унікальних маршрутів.

У контексті післявоєнної відбудови особливе значення має інноваційний підхід до використання нематеріальної культурної спадщини. Сучасні цифрові технології дозволяють створювати інтерактивні формати її популяризації: віртуальні тури, цифрові архіви, мультимедійні інсталяції, мобільні додатки з елементами доповненої реальності. Поєднання традицій та інновацій відкриває нові горизонти для туристичного бізнесу, адже воно дозволяє охоплювати ширшу аудиторію, у тому числі молодь, яка активно користується цифровими платформами. Отже, спадщина набуває сучасного звучання та стає доступною.

Нематеріальна культурна спадщина також має значний економічний потенціал. Її використання у туристичній сфері сприяє розвитку малого та середнього підприємництва: ремісники отримують можливість реалізовувати продукцію, громади – організовувати етнофестивалі та культурні події, а гастрономічні традиції – розвивати нові напрями ресторанного бізнесу. Це забезпечує мультиплікативний ефект для економіки, адже туристи витрачають кошти не лише на відвідування подій, а й на супутні послуги – проживання, транспорт, сувенірну продукцію. У результаті відбувається формування стабільного фінансового підґрунтя для місцевих громад, що особливо важливо у післявоєнних умовах [3].

Соціальна функція нематеріальної спадщини не менш значуща, ніж економічна. Туризм, заснований на культурних традиціях, сприяє зміцненню ідентичності, розвитку міжрегіональних зв'язків, підвищенню рівня взаєморозуміння та розуміння між різними групами населення. Крім того, він відіграє важливу роль у психологічному відновленні суспільства після пережитих воєнних потрясінь, адже звернення до культурних символів створює відчуття єдності та неперервності історичного розвитку. Туристичні події, що базуються на традиціях, здатні стати каталізатором для консолідації суспільства.

Важливо підкреслити і міжнародний аспект. Україна, презентуючи світу свою нематеріальну спадщину через туристичні продукти, формує позитивний імідж держави як сучасної європейської країни з багатою історією та культурою. Це сприяє зростанню туристичної привабливості, розвитку міжнародних партнерств, залученню інвестицій у сферу туризму та культури, а у перспективі дозволить Україні посісти гідне місце на світовому ринку культурного туризму.

Отже, об'єкти нематеріальної культурної спадщини слід розглядати як стратегічний ресурс розвитку туристичного потенціалу України. Їх інтеграція у туристичні практики сприяє сталому розвитку, забезпечує економічні вигоди, підтримує соціальну згуртованість та формує позитивний міжнародний імідж. У післявоєнний період цей напрям стає особливо актуальним, оскільки поєднує економічну ефективність з культурною та соціальною значущістю. Використання нематеріальної спадщини в туризмі — це не лише можливість зберегти унікальні традиції, а й створити нові інструменти для довгострокового відновлення та розвитку держави на засадах сталості та інновацій..

Список використаних джерел:

1. UNESCO. Intangible Cultural Heritage and Sustainable Development. 2023. URL: https://ich.unesco.org

2. Мелько Л., Растворова М., Плисенко П. Нематеріальна культурна спадщина як чинник розвитку туристичних дестинацій. *Вчені записки Університету «КРОК».* 2024. 2 (74). URL: https://doi.org/10.31732/2663-2209-2024-74-104-115.

3. Beznosiuk O. Intangible cultural heritage and its potential in the development of an innovative tourist product. Tourism and hospitality in Central and Eastern Europe. 2023. №9 (2023). URL: https://doi.org/10.32782/tourismhospcee-9-3

ШОСТЯ КРІСТІНА, РОМАШ ДАРІЯ, здобувачі вищої освіти
ЛЕГА ОЛЬГА, к.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ І ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА З ПОЗИЦІЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ESG-ВИМОГ

В умовах глобальної економічної нестабільності та посилення конкурентного тиску ліквідність і платоспроможність залишаються базовими критеріями оцінки фінансової стійкості підприємства. Традиційні підходи до управління цими показниками зосереджуються переважно на балансуванні активів і зобов'язань, підтриманні оптимального рівня грошових потоків та здатності підприємства своєчасно виконувати свої фінансові зобов'язання. Водночас сучасне бізнес-середовище потребує розширеного бачення цих категорій через призму концепції сталого розвитку та впливу ESG-факторів, які дедалі активніше інтегруються у фінансову практику [1].

Екологічні, соціальні та управлінські параметри діяльності підприємства безпосередньо впливають на його фінансові результати, доступ до кредитних ресурсів і інвестицій, а отже – і на рівень ліквідності та платоспроможності. Високі екологічні стандарти зменшують ризики штрафів і підвищують енергоефективність, соціально відповідальна політика формує довіру працівників і споживачів, а належне корпоративне управління забезпечує прозорість і передбачуваність фінансових потоків. Усе це знижує вартість залученого капіталу, підвищує інвестиційну привабливість та зміцнює довгострокову платоспроможність підприємства [2].

Таким чином, управління ліквідністю і платоспроможністю в сучасних умовах не може обмежуватися лише фінансовими розрахунками, воно повинно інтегрувати ESG-вимоги як невід'ємний елемент стратегічного управління. Це дає змогу не тільки підтримувати поточну фінансову стабільність, але й формувати фундамент для сталого розвитку, підвищення репутаційного капіталу та довгострокової стійкості підприємства [3]. Для цього доцільним є використання спеціально розробленого механізму, який поєднує класичні інструменти фінансового аналізу з оцінкою екологічних, соціальних та управлінських чинників. Запропонований підхід систематизовано у табл. 1.

Таблиця 1 - **Механізм управління ліквідністю і платоспроможністю підприємства з урахуванням ESG-вимог**

Етап	Зміст робіт	Традиційні фінансові показники	ESG-вимір	Очікуваний результат
1. Аналітична діагностика	Збір і аналіз даних про грошові потоки, структуру активів і зобов'язань	Коефіцієнти ліквідності, показники плато-спроможності	Оцінка витрат на енергію, викиди CO_2, соціальні ризики	Виявлення фінансових та ESG-ризиків
2. Планування ліквідності	Розробка політики управління	Планові показники	Інтеграція ESG-бюджетів	Оптимізація грошових

Етап	Зміст робіт	Традиційні фінансові показники	ESG-вимір	Очікуваний результат
	оборотним капіталом, балансування доходів і витрат	Cash Flow, оборотність дебіторської та кредиторської заборгованості	(екологічних і соціальних програм)	потоків із урахуванням сталого розвитку
3. Контроль плато-спроможності	Моніторинг здатності виконувати зобов'язання, аналіз фінансової стабільності	Коефіцієнт автономії, рентабельність активів	Управлінські практики прозорості та звітності (ESG-disclosure)	Забезпечення довіри кредиторів та інвесторів
4. Інтеграція ESG у фінансові рішення	Врахування впливу екологічних і соціальних проєктів на ліквідність та витрати	Аналіз рентабельності та інвестиційних ризиків	ESG-індикатори: енергоефективність, соціальний капітал, корпоративне управління	Зменшення фінансових ризиків, посилення стійкості
5. Зворотний зв'язок і коригування	Оцінка відхилень між плановими й фактичними результатами, підготовка управлінських рішень	Порівняння фактичних і планових коефіцієнтів ліквідності й плато-спроможності	Перевірка досягнення ESG-цілей	Формування стратегії довгострокової фінансової та ESG-стійкості

Джерело: побудовано на підставі [1; 2; 3; 4]

Запропонований механізм управління ліквідністю і платоспроможністю підприємства з урахуванням ESG-вимог відображає нову парадигму фінансового менеджменту, у якій поєднуються традиційні розрахунки та стратегічні орієнтири сталого розвитку. На відміну від класичних підходів, що акцентують увагу лише на співвідношенні активів і зобов'язань чи рівні грошових потоків, даний механізм враховує екологічні, соціальні та управлінські чинники, які безпосередньо впливають на довгострокову життєздатність підприємства.

Аналітична діагностика дозволяє не тільки оцінити фінансові результати через коефіцієнти ліквідності та автономії, а й виявити вплив енергоефективності чи соціальних ризиків на витрати. Етап планування ліквідності забезпечує збалансування доходів і витрат із урахуванням екологічних і соціальних програм, що підвищує якість управлінських рішень. Контроль платоспроможності доповнюється практиками прозорості та публічної звітності, що зміцнює довіру інвесторів і кредиторів. Інтеграція ESG-факторів у фінансові рішення дає можливість поєднати рентабельність із відповідальністю, знижуючи ризики та формуючи додаткову цінність для

стейкхолдерів.

Завершальний етап механізму – зворотний зв'язок і коригування – надає підприємству можливість не лише контролювати досягнення фінансових і ESG-цілей, а й оперативно адаптувати політику управління ліквідністю та платоспроможністю до нових викликів. Такий підхід створює замкнену систему, у якій фінансові індикатори поєднані з критеріями сталого розвитку, а ліквідність і платоспроможність розглядаються як інтегральні характеристики фінансової та соціально-економічної стійкості підприємства.

Наукова новизна запропонованого механізму полягає в інтеграції ESG-факторів у процес управління ліквідністю та платоспроможністю, що дозволяє поєднати фінансову оцінку зі стратегічними орієнтирами сталого розвитку. Такий підхід розширює традиційні рамки фінансового аналізу та формує комплексну систему оцінки стійкості підприємства. Практичне значення механізму полягає у можливості його застосування як інструменту підвищення фінансової стабільності, оптимізації грошових потоків, зниження ризиків та зміцнення інвестиційної привабливості, що в умовах сучасної економіки стає ключовим чинником забезпечення довгострокової конкурентоспроможності.

Список використаних джерел

1. Лега О. В., Безкровний О. В., Канцедал Н. А., Лиженков В. Г., Шейко А. Р. ESG-фактори та їх відображення в податковій звітності: виклики для аудиту. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 10. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.15314566.

2. Лега О. В., Прийдак Т. Б., Яловега Л. В., Черноусов О. І., Шеін Є. С. Собівартість, ціна і стійкість бізнесу: новий підхід до оцінки ризиків з урахуванням ESG-факторів. *Актуальні проблеми сталого розвитку*. 2025. Т. 2. № 2. С. 95–104. DOI: https://doi.org/10.60022/2(2)-10S.

3. Лопатоська О., Гаєвська О. Ліквідність та платоспроможність в контексті фінансового управління діяльністю підприємства. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences.* 2022. № 302 (1). С. 118–123. DOI: https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-302-1-19.

4. Костюченко В., Пащенко І., Саковець І. Принципи ESG і цілі сталого розвитку: обліковий аспект. *Grail of Science*. 2023. № 27. С. 117–123. DOI: https://doi.org/10.36074/grail-of-science.12.05.2023.012.

ЯГОЛЬНИК ЮЛІЯ, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ШИШКОВА НАТАЛІЯ**, к.е.н, доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин і аудиту,
НТУ «Дніпровська політехніка», м. Дніпро

ESG-ЗВІТНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ПРОЗОРОСТІ ТА ДОВІРИ ДО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

Сучасний етап розвитку української економіки характеризується масштабними трансформаціями, пов'язаними з викликами воєнного стану та необхідністю відновлення інфраструктури, довіри інвесторів і соціальної стабільності. У цих умовах питання прозорості діяльності бізнесу, підзвітності перед суспільством і відповідального ставлення до навколишнього середовища набувають особливої актуальності.

ESG-звітність поступово стає одним із ключових інструментів формування довіри до підприємницького сектору. Вона дає змогу зацікавленим сторонам оцінити нефінансові чинники, які визначають стійкість бізнесу в довгостроковій перспективі, що у поєднанні з фінансовою звітністю формує інформаційну базу для прийняття ефективних управлінських та інвестиційних рішень. Водночас в Україні практика підготовки та оприлюднення ESG-звітів перебуває на етапі впровадження. Для великих підприємств передбачено необхідність (а для інших – можливість) підготовки та оприлюднення звіту про управління – документу, що містить фінансову та нефінансову інформацію, яка характеризує стан і перспективи розвитку підприємства та розкриває основні ризики і невизначеності його діяльності [1]. Втім, цей звіт не є складовою фінансової звітності. Також Україна є підписантом багатьох міжнародних угод, що регулюють окремі аспекти ESG, однак формально термін ESG відсутній в законодавстві України. ESG-звітність сприяє формуванню цілісного уявлення про діяльність компанії, поєднуючи три ключові напрями відповідальності бізнесу та застосування міжнародних стандартів, узагальнена інформація наведена в таблиці 1.

Таблиця 1 - **Основні складові ESG-звітності та їх міжнародні стандарти**

Напрям	Наповнення	Міжнародні стандарти
E (Environmental) – Екологічна відповідальність	Оцінка впливу діяльності підприємства на довкілля	GRI – Environmental Standards, CDP, ISO 14001, TCFD
S (Social) – Соціальна відповідальність	Відображає ставлення компанії до працівників, партнерів і суспільства	GRI – Social Standards, SA8000, UN Global Compact (1–6), ISO 45001
G (Governance) – Корпоративне управління	Визначає систему управління, етичні норми та прозорість бізнесу	OECD Principles of Corporate Governance, GRI – Governance Standards, ISO 37001, COSO Internal Control Framework, UN Global Compact (7–10)

Складено автором на основі: [2; 3]

ESG-звітність стає ключовим інструментом підвищення прозорості та довіри до бізнесу, відкриваючи нові можливості для управління ризиками та

ефективного розвитку компанії. До основних переваг можемо віднести:

1. Забезпечення довіри інвесторів, партнерів та суспільства. ESG-звіти демонструють фактичні екологічні, соціальні та управлінські практики компанії, що підвищує прозорість її діяльності. Це допомагає інвесторам і партнерам оцінювати ризики та приймати обґрунтовані рішення, а суспільству – бачити відповідальність бізнесу.

2. Підвищення репутаційного капіталу підприємства. Регулярна та якісна ESG-звітність формує позитивний імідж компанії як соціально відповідальної та екологічно свідомої, підвищуючи лояльність клієнтів і партнерів. Така репутація також допомагає залучати талановитих працівників і зміцнювати бренд.

3. Зменшення ризиків greenwashing (з англ. «зелений камуфляж»). Чітка та достовірна звітність знижує підозри до діяльності компанії, а стандартизовані формати ESG дозволяють аудиторам і експертам перевіряти дані. Це мінімізує ризики юридичних і фінансових проблем та підвищує довіру до компанії [3].

ESG-звітність дозволяє компаніям оцінювати власні екологічні та соціальні ризики, підвищувати ефективність управління та відповідати міжнародним стандартам сталого розвитку. У світі ESG стає стандартом для залучення інвестицій і партнерств, щоб забезпечити прозорість і порівнянність своїх звітів. Розглянемо практичні приклади для розуміння як компанії різних масштабів та галузей впроваджують ESG-практики на ділі.

Zoom, платформа для комунікацій, що забезпечує відео-, аудіо-, телефонні та чат-з'єднання, враховувала очікування інвесторів щодо ESG як фактор ризику у своєму фінансовому звіті 10-K за 2023 рік, а також посилається на індекс SASB у своєму ESG-звіті за 2022 рік. Іншим прикладом слугує компанія Ford, яка займається розробкою, виробництвом, маркетингом та обслуговуванням автомобілів і електромобілів, керується стандартами GRI, SASB, UN Global Compact та Цілями сталого розвитку ООН при підготовці свого ESG-звіту, а також відповідає на запитання опитування Bloomberg Gender-Equality Index і веде окремий вебсайт про корпоративне управління та політики компанії [4].

В Україні, за даними Forbes Ukraine, близько 25 компаній складають повноцінні ESG-звіти, і ця кількість поступово зростає. Серед найвідоміших гравців на ринку – ДТЕК, Метінвест, МХП, Астарта-Київ та Farmak, що демонструє активне впровадження практик сталого розвитку в українських компаніях [5].

Беручи до уваги всю вищезазначену інформацію, можемо стверджувати, що ESG-звітність відіграє важливу роль у післявоєнній відбудові економіки України, адже забезпечує прозорість та відповідність компаній міжнародним стандартам сталого розвитку, що сприяє залученню інвестицій, грантів та міжнародної допомоги. Вона також підтримує національну стратегію «зеленої» трансформації, спрямовану на розвиток екологічно безпечної та ефективної економіки. Крім того, державні інституції та регулятори можуть стимулювати впровадження ESG-практик через розробку відповідних нормативів, заохочення

до звітності та підтримку компаній, які демонструють відповідальність у сфері екології, соціальної політики та корпоративного управління.

Таким чином, сучасний етап розвитку української економіки демонструє, що ESG-звітність є важливим інструментом підвищення прозорості бізнесу та відновлення довіри до підприємницького сектору. Вона дозволяє компаніям оцінювати екологічні та соціальні ризики, покращувати управління та демонструвати відповідальність перед інвесторами, партнерами і суспільством, що у поєднанні з фінансовою звітністю формує основу для прийняття ефективних управлінських і інвестиційних рішень.

Перспективи розвитку ESG-звітності в Україні пов’язані зі збільшенням числа компаній, що її впроваджують, вдосконаленням нормативного та регуляторного середовища, підтримкою держави та посиленням ролі ESG у стратегічному управлінні бізнесом у контексті сталого післявоєнного відновлення.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Закон України № 996-XIV від 16.07.1999. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text.
2. Scott G. Environmental, Social, and Governance (ESG) Investing: What It Is & How It Works. *The Investopedia*. 2025. URL: https://www.investopedia.com/terms/e/environmental-social-and-governance-esg-criteria.asp.
3. Шишкова Н. Л. Міжнародні стандарти в аудиті і контролі: навч. посіб. / Н. Л. Шишкова ; М-во освіти і науки України, Нац. техн. ун-т «Дніпровська політехніка». – Дніпро : НТУ «ДП», 2025. – С. 55-64.
4. Companies that are exemplary in ESG reporting. *ESG reporting hub*. 2024. URL: https://www.esgreportinghub.org/company-examples.
5. Матяш А. ESG і сталий розвиток для українського бізнесу: чому це потрібно впроваджувати вже зараз. *4B.ua*. URL: https://4b.ua/blog/esg-and-sustainable-development-for-ukrainian-businesses/.

ВСЕ БУДЕ УКРАЇНА

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

КАФЕДРА ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ

Наукове видання

«БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА АНАЛІЗ В УМОВАХ ІНСТИТУЦІЙНИХ ЗМІН»

Збірник матеріалів VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції

30 жовтня 2025 р.

м. Полтава

921

Відповідальна за випуск, головний редактор:

ЛЕГА ОЛЬГА, к.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування

Комп'ютерна верстка:

ЛЕГА ОЛЬГА, УЛЬЗУТУЄВА АЛІНА, ШАБАТЬКО АННА

*Матеріали представлені в авторській редакції. Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, галузевої термінології, інших відомостей. Всі матеріали перевірено на оригінальність тексту на онлайн сервісах пошуку плагіату. До публікації приймалися тези, в яких відсоток авторського тексту становить не менше 65 %.